D. JUNII JUVENALIS
ET
A. PERSII FLACCI
SATYRÆ.

Interpretatione ac Notis

ILLUSTRAVIT

LUDOVICUS PRATEUS

Rhetoricæ Professor emeritus.

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

LONDINI:

Impensis *Tim. Childe*, ad Insigne *Albi Cervi*, in Cœmeterio D. Pauli. 1700.

384.04

SERENISSIMO DELPHINO.

NEC Satyricos evolviſſe pigeat Te, SERENISSIME PRINCEPS. *Quo amplius tum domeſticis exemplis, tum indole propriâ ad omne bonum inſtitutus es; hoc magis delectabit Romanorum vitia, quæ & noſtra ſunt, videre paſſim damnata: virtutem verò ubique amabilem ubique laudatam. Fortè etiam placebit diverſum conferre utriuſq; viri ſtylum & ingenium eidem tamen Satyræ nihilo ſeciùs operatum. Facundum hinc Poetam, ut acriter, ſic & diſertè, ſcelus proſcribentem non ſine voluptate comparabis cum moroſa illa, ſtricta, ſalſa dicacitate Perſii, ſeveram Stoicorum diſciplinam ſtrenuè venditantis. Apud hunc certè præclara tot ſapientiæ oracula non aſpernabere. Apud illum verò quàm multa occurrent, jucundéque leges, felicibus hiſce temporibus accommodata! Hæc imprimis* LUDOVICI *magnitudinem exhibebunt:*

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm,
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit. — — —

Item iſta:

Spes vitæ cum Sole redit.

At cùm nata auſpicatiſſimè Tibi dicam, an Regno proles adoleverit; ei profectò gaudebis occentare:

Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Hoc ſanè potiſſimum novit Borbonius Sanguis: hoc à Majoribus accepiſti: hoc præſtas ipſe non degener: hoc poſteris exemplum ſtimulus atque incentivum à Te relinquetur. Perge, SERENISSIME PRINCEPS, *virtutes quaſque ſummas complecti, haſque doctrinâ & ſapientiâ decorare; hoc eſt cum* LUDOVICO MAGNO *magnitudine certare. Quæ quidem dum generosè moliris, nos interim ad exterarum Gentium invidiam, ævi noſtri Francicique Imperii felicitate potiemur; in quo videlicet Reges adeò ſtudiosè philoſophantur, adeò ſapienter dominantur.*

PRÆFATIO.

MECUM ipſe luctatus ſum aliquandiu, priuſquàm injuncto mihi penſo & labori manum admoverem. Hinc ſcribendi cacoëthes bilem, illinc repetita crambe ſtomachum ciebat. Quid enim poſt lucubrationes tot virorum doctiſſimorum, ego rurſum? Actum agam, an nova commentus, & quaſi vitans humum, nubes atque inania captabo? Sic ego memet initio ab opere deterrebam. At cùm cœpi rem moliri, tum ſenſi & intellexi quàm ſapienti conſilio ducerentur ii qui jubebant opus, urgebantque. Norunt omnes qui, quales & quanti ſunt illi; MONTAUSERIUS Dux, ac Præſul BOSSUETIUS olim Condomenſis, jam verò Meldenſis Epiſcopus; necnon eruditiſſimus Abbas HUETIUS, formandis SERENISSIMI DELPHINI moribus, regendiſque ſtudiis à LUDOVICO MAGNO præpoſiti. Tantis itaque Viris, Lector, acceptum refer, quod facilis deinceps cuivis pateat aditus ad capiendum ſenſum ac mentem Poëtarum alio-

quin abſtruſorum. Nam interpretatio quidem aperta eſt, quæ dum ſtrictæ orationis nexus & ambages ſolvit, omnem certè caliginem diſcutit. Quod ſi quid involutum intricatumve ſupereſt, in promptu ſunt Annotationes tum accuratæ, tum ſtrictæ. Non dixi temeré. Accuratas vocavi, quæ nihil intactum aut difficile relinquunt, ubicunque nodus vindice dignus inciderit: ſtrictas autem, quæ ſuperfluum admittunt nihil. Quoties verò Interpretes melioris etiam notæ (pace dicam illorum) boni dormitant? Sæpè vel obſcura tranſvolant quædam; vel in re ſatis comperta verboſiùs immorantur, dicam & expatiantur; atque erudita nimis multa congerunt, ad rem licèt haud omninò pertinentia. Aliàs Auctoris poſthabent ac tranſiliunt germanum planè ſenſum; quoniam genuina interpretandi ratio & ſimplex non ſatisfacit eorum ingenio ſemper alta, paſſim & ardua rimanti. Nonnunquam æmulos carpendi, vellicandi, ſuperandi cupido facit eos prorsùs inſtituti ac propoſiti immemores, ut nihil penſi habeant, modò ſuam oſtentent eruditionem, pariter ac ambitionis & gloriæ vanum lucellum.

Cæterùm ne quæſo, Lector, imitere nonnullos minùs ſobriè ſapientes, qui niſi integrum, ut aiunt, Auctorem habeant, vel ſordibus putidum ac fœtentem, nihil ſe habere dicunt. O mores!

Scilicet

Scilicet pudor tanti est? At nos ex Oraculi cœlestis ac Divini monitu, atque ex Sapientum, quos honoris causâ nominavi, Virorum præcepto ac mandato, pretiosum à vili secrevimus, obscœna de medio expunximus. Et certè numquid valdè mundi esse possint, quos adeò juvat immunda contrectare ultrò, & in omnem partem versare? Ne illi auscultent mihi: at audiant literarum decus ac lumen Jul. Scaligerum, Poet. lib. 3. cap. 98. ita scribentem: *Fœditates nemo bonus nominare debet, nedum ut literis mandet. Quid enim cogitet adolescens, qui certarum ignarus obscœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda? Quàm monstroso sunt ingenio ii, qui ea scriptis suis audent inserere? Malo igitur non reprehendere vitia detestanda, quàm in execranda oratione mereri reprehensionem - Quid enim tetrius quibusdam Versibus Juvenalis, propter quorum insolentiam, vel jusserim vel optarim toto opere abstinere virum probum? - Sunt verò inculpata quædam argumenta, in quibus hoc poematis genere oblectare possis etiam casta ingenia.* Hæc ille, ut cætera quidem omnia, egregiè Quibus ex animo nos morem gessimus, ut per tot insignia morum documenta, quæ passim apud Juvenalem & Persium occurrunt, ire quisque deinceps queat inoffenso pede ac mente. His fruere diu,

Lector: ac ſi quid fortè nos erraſſe, ut ferè fit, animadvertis; ſtatim recordare, ſub cœlo nihil eſſe ex omni parte beatum. Vale. At, at; ſubſiſte pauliſper, atque de Satyricis & Satyra pauca ſaltem accipe, è Quintiliano lib. 10. cap. 1.

Satyra quidem tota noſtra eſt, inquit; *in qua primus inſignem laudem adeptus eſt Lucilius, qui quoſdam ita deditos ſibi adhuc habet amatores, ut eum non ejuſdem modo operis auctoribus, ſed omnibus Poetis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis tantum ab Horatio diſſentio, qui Lucilium fluere lutulentum; & eſſe aliquid quod tollere poſſis, putat. Nam eruditio in eo mira, & libertas, atque inde acerbitas & abundè ſalis. Multò eſt terſior ac purus magis Horatius, & ad notandos mores præcipuus. Multum & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit. Sunt clari hodie quoque, qui & olim nominabuntur.* Hac poſtremâ ſententiâ Juvenalem deſignari, laudarique, alibi diximus. Sed & ſi vacat & lubet, iterum è Jul. Scaligero Poëtices lib. 1. cap. 12. & lib. 3. cap. 98. excerpta hæc collige mecum, Lector, & compinge.

Veteres ſalacitatem σάϑν *dixere. Nihil caprâ ſalacius. Capripedes Satyri. Falluntur qui putant Satyram eſſe Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm. A Latinis accepta deinde, atq; extra ſcenam exculta. Quamobrem non à ſatura, vel*

lege

lege, vel lance, dicta eſt; ut fruſtrà ac temerè ſatagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. Cum lancibus enim prodibant & caniſtellis omni pomorum genere plenis, quibus Nymphas allicerent.

Vides, Lector, pugnantem cum Quintiliano Scaligerum de Satyræ Etymologia. Quod ſi ſapis, ac viris omni exceptione majoribus te vis adjungere, credes iis quæ eâ de re luculenter præſcripſit Caſaubonus. Vide interim quæ annotavi Satyr. 1. ver. 30. ad vocem, *Satyram.* Nihilo tamen minus è Scaligero reliqua excipiamus, audiamuſque. Sic ille pergit.

Satyram non eſſe Latinam rem ſuo loco monuimus. Eſt autem Poema liberum, ſimileque Satyricæ naturæ; omnia ſuſque deque habens, modò aliquid dicat.

Tribus modis Satyrarum ſpecies agnoſcuntur: à generibus Carminum, (ſcilicet vel ſenariorum Dactylicorum vel Iambicorum) à ratione Poematis: à carachtheribus. A ratione Poematis tres ſunt. Vel narratio eſt ſimplex: ex perſona Auctoris, ut prima Juvenalis. Vel activa & ex perſonis conſtituta; ut prima Perſii. Vel miſta, ut illa Horatii pleniſſima munditiarum: Ibam fortè Viâ Sacrâ. *A carachtheribus ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Juvenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem, ac veluti contectum fronde gerunt thyrſum,*

Saty-

Lector: ac si quid fortè nos errasse, ut ferè fit, animadvertis; statim recordare, sub cœlo nihil esse ex omni parte beatum. Vale. At, at; subsiste paulisper, atque de Satyricis & Satyra pauca saltem accipe, è Quintiliano lib. 10. cap. 1.

Satyra quidem tota nostra est, inquit; *in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius, qui quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut eum non ejusdem modo operis auctoribus, sed omnibus Poetis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum; & esse aliquid quod tollere possis, putat. Nam eruditio in eo mira, & libertas, atque inde acerbitas & abundè salis. Multò est tersior ac purus magis Horatius, & ad notandos mores præcipuus. Multum & veræ gloriæ quamvis uno libro Persius meruit. Sunt clari hodie quoque, qui & olim nominabuntur.* Hac postremâ sententiâ Juvenalem designari, laudarique, alibi diximus. Sed & si vacat & lubet, iterum è Jul. Scaligero Poëtices lib. 1. cap. 12. & lib. 3. cap. 98. excerpta hæc collige mecum, Lector, & compinge.

Veteres salacitatem σάτυρον dixere. Nihil caprâ salacius. Capripedes Satyri. Falluntur qui putant Satyram esse Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm. A Latinis accepta deinde, atq; extra scenam exculta. Quamobrem non à Satura, vel

lege.

lege, vel lance, dicta est; ut frustrà ac temerè satagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. Cum lancibus enim prodibant & canistellis omni pomorum genere plenis, quibus Nymphas allicerent.

Vides, Lector, pugnantem cum Quintiliano Scaligerum de Satyræ Etymologia. Quod si sapis, ac viris omni exceptione majoribus te vis adjungere, credes iis quæ eâ de re luculenter præscripsit Casaubonus. Vide interim quæ annotavi Satyr. 1. ver. 30. ad vocem, *Satyram.* Nihilo tamen minus è Scaligero reliqua excipiamus, audiamusque. Sic ille pergit.

Satyram non esse Latinam rem suo loco monuimus. Est autem Poema liberum, simileque Satyricæ naturæ; omnia susque deque habens, modò aliquid dicat.

Tribus modis Satyrarum species agnoscuntur: à generibus Carminum, (scilicet vel senariorum Dactylicorum vel Iambicorum) à ratione Poematis: à carachtheribus. A ratione Poematis tres sunt. Vel narratio est simplex: ex persona Auctoris, ut prima Juvenalis. Vel activa & ex personis constituta; ut prima Persii. Vel mista, ut illa Horatii plenissima munditiarum: Ibam forte Viâ Sacrâ. *A carachtheribus species duæ. Altera sedatior, qualis Horatiana, ac sermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Juvenali & Persio. Hi strictam habent cuspidem, ac veluti contectum fronde gerunt thyrsum,*

Saty-

Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Juvenalis ardet, instat aperte, jugulat. Persius insultat. Horatius irridet. Idcirco Satyras inscripsere illi; hic Sermonis tituli contentus fuit.

Partes in Satyra nullæ; nullum Proœmium, si non vis. Abrupta omnia, non tamen non cohærentia. Nam aut ejusdem vitii multos damnas; aut multorum unum; aut misces.

Verba vulgaria aut sordida interdum, éque macello petita.

Stylus tametsi pro re aut depressior, aut lascivior, tenuis tamen atque humilis, ac de medio sumptus; longè tamen melius arridet, si cum Romana puritate junctura sint molliusculæ: quales Juvenalis felicissimè est consecutus. Duriusculus Persius.

D. Junii

D. Junii Juvenalis Aquinatis VITA.

AQUINATEM ſe ipſe teſtatur Juvenalis Satyra 3. v. 319. libertino quidam patre natum, alii duntaxat ab eo educatum referunt. Eruditus eſt à Frontone Grammatico ; à Quintiliano Rhetore etiam, ut volunt nonnulli. Certè hic de Juvenale dicitur loqui lib. 10. cap. 1. ubi Satyricos laudans Poetas ait: *Sunt clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur.* Floruit ſub Imperatoribus Domitiano, Nervâ, Trajano, Hadriano etiam, ut ex Notis conſtabit.

J. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. lib. 4. Epiſt. 20. *De Juvenalis ætate non abs re dubitatur,* inquit. Declamavit ad mediam ferè ætatem, forenſeſque cauſas egit non ſine laude & gloria. Poſteà ad Satyras componendas animum appulit. At in Paridem mimum verſus quoſdam non abſurdos cum publicaſſet, Domitianum hiſtrionis iſtius amantem haud leviter offendit. De his Satyr. 7. 15, & 16. Illos igitur pudore & irâ percitos de Juvenale amovendo cogitaſſe tradunt, atque ſub honoris obtentu relegaſſe, præfectum nempe cohorti, quæ in Ægyptum mittebatur. Intellectâ verò præfecturæ causâ dicunt eum tædio & angore vitam finiiſſe illic ſanè octogenarium. Porrò hæc neque vera omnia, nec falſa : Lipſio

Lipſio teſte citato loco, ubi Juvenalem ſub Domitiano exulaſſe non abnuit quidem, negat autem eo ſuperſtite mortuum; imò poſt ipſum Satyras aliquot ſcripſiſſe, colligit ex ejus Sat. 4. Imprimiſque ex ultimis verſibus: vixiſſe ad Trajani, quin & Hadriani tempora, oſtendit ex Sat. 6. v. 406. & ſeq. & Sat. 13. v. 17. atque Plinio Juniori, & Tacito ſupparem exiſtimat.

Juvenalem ſibi familiarem valdè commendat Martialis Lib. 7. Epigram. 23. & 90. Item Lib. 12. Epigram. 18. Quod Epigramma ſi Martialis, cùm in Hiſpanis degeret, ſcripſit; mortuoque jam Domitiano: quæ quidem affirmat ibid. cit. Lipſ. hinc duo nobis patent: alterum, ſuperſtitem Domitiano fuiſſe Juvenalem: alterum, in Ægypto nequaquam obiiſſe, ſed reverſum inde Romam, ibique deinceps ſcriptitaſſe. Nam ſic ait Martial. citat. Epigram. 18. Lib 12. ad Juvenalem:

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa Juvenalis in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, &c.

Cæterùm omnibus Satyricis, ipſique Horatio præferendum Juvenalem ſcribit Jul. Scaliger: nihil autem veriùs ab eo ſcriptum Lipſius aſſeverat.

A. PERSII FLACCI VITA.

AULUS Perſius Flaccus natus eſt Volaterris in Hetruria, Fab. Perſico, & L. Vitellio Coſſ. circa viceſimum Imperii Tiberii Cæſaris annum, à Chriſto paſſo ferè ſecundum, patre Flacco Equite Romano, quem ſexennis amiſit, matre Fulviâ Siſenniâ, in quam pietate fuit inſigni, quemadmodum & erga ſorores; illud initio Satyræ ſextæ fuſiùs declaratur, ad v. 6. verba hæc, *mihi nunc Ligus ora intepet.* Cum annorum eſſet duodecim venit Romam, ubi Remmium Palæmonem Grammaticum audivit, Rhetorem verò Virginium Flavium, aliis Flaccum. Annos natus ſexdecim operam dedit Annæo Cornuto Stoicæ Philoſophiæ anteſignano, quem etiam mirificè coluit ab ipſo pariter amatus, ut patet ex Satyra quinta. Quin & ei legavit non mediocrem nummorum copiam, nimirùm ſeſtercia centum, aut ſicut alii volunt, argenti facti pondo viginti, præter Bibliothecam ſuam, in qua numerant aliqui Libros Chryſippi ſeptingentos. At Cornutus hos quidem accepit, pecuniam autem reliquit Perſii ſororibus, quas hæredes ille fecerat. Obiit ex ſtomachi vitio, in ipſo ætatis flore, anno ſcilicet vigeſimo octavo, aut non multò ſecùs, & Imperii Neronis circiter octavo, quicquid alii dicant, ipſeque Hieronym. quod egregiè, ut omnia,

Caſau-

Casaubonus observat. Fuisse reverà Persium, ut Probus refert, verecundiâ virginali, animo sincero, impensè erudito, acri certè & vitiorum impatienti, & Lucilii & Horatii imitatorem assiduum, probant satis ejus Satyræ doctrinâ refertæ & Stoam sapientes. De his porrò id notandum, in antiquis membranis sine ulla distinctione aliquando reperiri, quasi liber esset unus & continuus, quod & agnoscunt Priscianus, Quintilianus, aliique, dum non quidem Satyras Persii, sed librum appellant. In quibusdam tamen, Satyræ duntaxat quinque numerantur, quartâ ad tertiam adjunctâ. Scripserat juvenis, inquiunt, Prætextam fabulam, ὁδοιπορικὸν librum unum, & alia quæpiam, ut aiunt veteres Glossæ : sed abolevit ea Fulvia mater, ex consilio Cornuti Præceptoris, qui etiam Satyras, antequàm ederentur, recensuit.

Cæterùm quanquam videtur Persius noluisse intelligi, atque adeo debere negligi, ut aiebat D. Ambrosius, at quod ait magnus Scaliger, jam à nobis intelligitur, neque proinde negligendus à quoquam. Eccur enim ità laudatus fuisset à summis Viris ille, si nec legi dignus esset? Testes sint Euseb. D. Hieron. S. August. Lactant. Quintilian & alii propè innumeri : Ex Poetis autem Lucanus, qui pariter ut Persius Cornuti auditor fuit, ejus autem Poemata, nunquam sine admiratione & præconiis recitari audiebat, ut affirmat vetus Interpres, quin exclamaret, hæc vera esse Poemata. Martialis autem posteritati consignavit Persii memoriam his Versibus,

Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quam levis in tota Marsus Amazonide.

TESTIMO-

TESTIMONIA
Veterum Scriptorum
De JUVENALE.

M. Fab. Quintil. lib. 1. Inſtitut. Orator. cap. 1.

SUNT clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur.

Martialis Lib. 7. Epigramm. 23.

Cum Juvenale meo, quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas Pyladem odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoi deſtituiſſet amor, &c.

Et Lib. 12. Epigramm. 18.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa, Juvenalis, in Suburra.
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticumque fecit
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.

Ammian. Marcellin. Hiſtor. Lib. 28.

Quidam deteſtantes ut venena doctrinas, Juvenalem & Marium Maximum curatiore ſtudio legunt, nulla volumina præter hæc in profundo ocio contrectantes.

C. Sollii Apollinaris Sidonii, Carmine 9. quod eſt ad Magnum Felicem Conſulem.

Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu;
Nec qui conſimili deinde caſu
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram
Irati fuit hiſtrionis exul.

His accedat Jul. Scalig. qui de Juvenale ſic cenſet in Poetic.

Juvenalis candidus ac Satyricorum facilè Princeps. Nam ejus verſus longè meliores, quàm Horatiani: ſententiæ acriores, phraſis apertior.

TESTI-

TESTIMONIA
Veterum Scriptorum
De PERSIO.

M. Fabii Quintiliani lib. 10. Institut. Orator. cap. 1.

MUltum & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit.

M. Valerii Martialis.

Sæpiùs in libro memoratur Perſius uno,
Quàm levis in tota Marſus Amaſonide.

Ex Euſebiano Chronico S. Hieronymi.

Imper. Tiberio, Olympiad. 203. Perſius Flaccus Satyricus Poeta Volaterris naſcitur.

Olympiade 210. moritur, anno ætatis ſuæ 29.

Olympiade 211. Nero Cornutum Philoſophum præceptorem Perſii in exilium fugat.

S. Auguſtin. lib. de Magiſtro.

Perſius omnibus pœnis, quas Tyrannorum vel crudelitas excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, quâ cruciantur homines, qui vitia, quæ vitare non poſſunt, coguntur agnoſcere . . . . . Quia virtutem videre nec tenere, ſupplicium eſt: quod idem ille Satyricus Tyrannis, ut puniantur, optavit.

D. Junii Juvenalis SATYRÆ.

SATYRA I.

SEmper ego auditor tantùm? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeide Codri?
Impunè ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic Elegos? impunè diem conſumpſerit ingens

INTERPRETATIO.

Ego-ne perpetuò auſcultator ero dumtaxat? Numquid nihil unquam reddam, tam ſæpè exagitatus Theſeide Codri clamoſi? Igitur ſine pœna mihi lectitaverit alius Comœdias, alius Elegias?

ANNOTATIONES.

1. *Semper ego auditor.* | Exordium ex abrupto, ut ferè in Satyris: nam in aliis Poematibus eſt aliqua præparatio.

Auditor. | Recitantium nempè Romæ Poetarum. De qua recitandi conſuetudine & æmulatione Plinius abundè Epiſt. 13. l. 1. De apparatu verò & pompâ nos fusè agemus ad primam Perſii Satyram verſ. 17. ad hæc verba: *Sede leges celsâ.*

Nunquamne reponam? | Nihilne aut ſcribam aut recitabo, quo par pari referam iis qui me ſæpiùs obtundunt.

2. *Vexatus toties.* | Moleſtiâ affectus. Horat. ad Piſones.

Indoctum doctumque fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet occiditq; legendo, &c.

Theſeide. | De Theſeo ejuſque factis Codrus Carmen ſcripſerat adeò longum, ut Æneidem æquaret longitudine, multiſque diebus recitandum eſſet. Theſei præclarè geſta vide apud Plutarchum, Diodorum Sicul. lib. 5. c. 5. & alios.

Codri. | Vetus Scholiaſtes legit *Cordi*: aitque *Cordum* fuiſſe vitioſum Poetam, qui Tragœdiam Theſei compoſuit: ſed reclamant omnes; & volunt *Codrum* hunc vixiſſe temporibus Juvenalis, fuiſſeque humilem & obſcurum Poetam, cæterùm tam pauperem, ut Proverbio locum dederit, *Codro pauperior.* Talem certè eum notat Juvenalis Sat. 3. v. 203. & Martial. l. 3. Epigr. 15.

3. *Togatas.* | Horat. ad Piſones.

Sen qui prætextas, ſeu qui docuere togatas.

Prætextæ indicant Tragœdias, in quibus inducuntur perſonæ prætextatæ & Nobiles gravia & publica tractantes negotia. *Togatæ* dicuntur Comœdiæ Latinæ, in quibus agunt Togati Viri, & privatas res tractant. Ita etiam *Palliatæ* vocantur Græcæ Comœdiæ à Græcorum pallio. Varro de Lingua Latina. Diomed. Donat. in Terent.

4. *Diem conſumpſerit.* | Mene totum diem audiendo detinuerit? Martial.

Auditur toto ſæpè Poeta die.

Ingens Telephus & Oreſtes. | Immenſæ Tragœdiæ & ampullatis verſibus contextæ. Quales arguebat Horatius in Arte, his verbis:

Telephus & Peleus cum pauper & exul uterque
Projicit ampullas, & ſeſquipedalia verba.

Quorum fuerint Poetarum illæ, non conſtat. At certum eſt Poetas Romanos amaſſe argumenta è longinquo petere, idque etiamnum fieri cernimus. Quod perſtringebat Horatius ad Piſones:

Nec minimum meruere decus veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta.

Ergo etiam tempore Juvenalis Poetæ quidam è trivio arripiebant argumenta illa Græcorum nobilia, in quibus multa grandia, quædam etiam admirabilia occurrebant celebranda oratione. At in illis tractandis ſæpè peccabant ſeu contra decorum quod notat Horatius loco ſuprà citato: ſeu contra juſtam Carminis magnitudinem, quod hîc queritur Juvenalis.

Sine pœna diem triverit magnus Telephus, aut Oreſtes, impletâ jam ingentis voluminis extremitate, conſcriptus etiam retrò, neque adhuc abſolutus? At nemini ades ſua cognita ſunt plus quàm mihi nota ſunt *nemus Martis, & ſpelunca Vulcani cautibus Æoli proxima. Portò Frontonis platani, & marmora concuſſa, aſſiduè reſonant, quid faciant venti; quas animas Æacus vexet; qua ex parte alter apportet aurum pellis clam ablata; quàm magnas ornos torqueat Monychus; & fulcra labefactata* ſunt *recitatore continuo.*

Telephus? aut ſummi plenâ jam margine libri
Scriptus & in tergo necdum finitus Oreſtes?
Nota magis nulli domus eſt ſua, quàm mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti; quas torqueat umbras
Æacus; unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ: quantas jaculetur Monychus ornos;
Frontonis platani, convulſaque marmora clamant

ANNOTATIONES.

5. *Telephus.* | Herculis ex Auge filius, qui infans à matre expoſitus inter virgulta, lactatus à cervâ dicitur: ac dein Myſorum Rex, cùm Græcis negaret iter per ſuam regionem, ab Achille vulneratus, & ab eodem ex Oraculi præcepto ſanatus eſt, ſeu è rubigine haſtæ, ſeu ex herbis facto remedio.

Plenâ jam margine. | Poetæ hoc indicat verboſitatem, quod non ſolùm ſcribat in interiori membranâ, ſed & marginem impleat, & membranam exteriorem, quod rarò fiebat. Martial. Lib. 8. Epigr. 62.

Scribit in aversâ Picens Epigrammata chartâ,
Et dolet averſo quod facit illa Deo.

Sidon. Apollin. Lib. 8. Epiſt. 16. quæ eſt ad Conſtantium. *Jam copioſum te, ni fallor, pulſat exemplar,* inquit, *jam venitur ad margines umbilicorum, jam tempus eſt (ut Satyricus ait) Oreſtem noſtrum vel ſuper terga finiri.*

6. *Oreſtes.* | Qui Furiis agitatus ob interfectam matrem Clytemneſtram, varias orbis regiones, comite Pylade, varioſque obiit caſus. Euripid. in *Oreſte*, item in *Iphigenia Taurica*, & in *Electrâ*. Sophocl. in *Electrâ*. *Oreſtis* cadaver effoſſum ex monitu Oraculi, ſeptem cubitorum fuiſſe affirmat Herodotus Lib. 1. ſed fabulatorem eum vocat Gellius Lib. 3. cap. 10.

7. *Nota magis nulli, &c.* | Id eſt, ſi velim ſcribere, & Carmen condere, tam ſcio Hiſtorias & Fabulas, quàm Poetaſtri illi, qui impunè id faciunt. Obſervant doctiores, imprimiſque Janus Parrhaſius, hic argui Valerium Flaccum, qui in Argonauticis ejuſmodi nugas & affectatas rerum deſcriptiones ambitioſè ſectatus ſit.

Lucus Martis. | Seu *lucus Martis* ſacer prope Albam, ubi Remus & Romulus è Rheâ Sylviâ nati ſunt. Seu, ut volunt quidam, locus in Appiâ viâ, ubi Poetæ recitare conſueverant, *Lucus Martis* appellatus. Vel alludit ad illud Hor. ad Piſon.

Cum lucus & ara Diana, &c.

Et illud Perſii,

Nec ponere lucum Artifices.

8. *Æoliis rupibus.* | Lipareæ ſunt Inſulæ ſeptem in mari Tyrrheno, quæ & *Æoliæ* dictæ ab *Æolo*, qui illuc appulſus, in una earum regnaſſe fertur. Juvenalis rupes vocat, quia ſaxoſæ ſunt & ſcopuloſæ ſaltem quædam illarum.

Vicinum antrum. | Ætna mons in Sicilia flammas eructans, in quo propterea fabulati ſunt habitare Vulcanum. Hujus montis incendia deſcribere amabant Poetæ.

9. *Quid agant Venti.* | Quæ natura & origo *Ventorum*, qui effectus, quæ poteſtates, quæ vulgaris Poetarum Carminibus materia.

10. *Æacus.* | Is Judex apud Inferos cum Minoe & Rhadamanto. Sunt qui partiantur illis officia, ut propriè Juvenalis dixerit, *torqueat*: Scilicet Rhadamanto Inquiſitionem, Minoi Judicium, *Æaco* Executionem attribuunt.

Unde alius furtivæ, &c. | E Colchide in Theſſaliam Vellus aureum abſtulit Jaſon artibus Medeæ adjutus. Diodor. Sicul. l. 5. c. 3. Argonauticam illam expeditionem celebrarunt primùm è Græcis Orpheus, & Apollonius; è Latinis poſteà C. Valer. Flaccus Setinus, ſub Domitiano Cæſare.

11. *Monychus.* | Ponitur hoc nomen velut proprium alicujus è Centauris, ut & apud Ovidium & Lucanum. Commune tamen eſt omnibus illis, qui unius & ſolidæ ungulæ fingebantur: origine ductâ à μόνος, & ὄνυξ. Centauri porrò *Monychi* ſunt dicti, quoniam hi Theſſaliæ populi equos primi cùm domuiſſent, & ex iis pugnarent, eminùs conſpecti, membra partim equina, partim humana habere crediti ſunt.

Jaculetur ornos. | Id eſt, quantas arbores torſerint Centauri adverſus Lapithas, in certamine illo inſtigante Marte inito ad rapiendam Hippodamiam Pirithoi uxorem, irato nempe quòd cæteris vocatis Diis ad eas nuptias ipſe prætermiſſus fuiſſet. Vide Ovid. Metamorph. 12.

12. *Frontonis.* | *Julius Fronto* Romæ nobilis & eruditus, ac literatis amicus ſuam domum Poetis recitantibus ultrò commodabat. Martial. Lib. 1. Epigramm. 56.

Clarum militia Fronto decuſque toga.

Platani. | Arbores umbram prætendentes illi ambulacro, ubi recitabant. *Platanos* ſtudioſè Romani colebant, adeò ut Hortenſius vino etiam affuſo ſuas *Platanos* educaret in villa Tuſculana; teſte Macrobio, Lib. 3. c. 13.

Convulſa marmora. | Vel multitudine eorum qui audituri conveniebant, vel potiùs aſſiduo recitantium clamore. Hyperbole.

Semper,

Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem à summo, minimoque Poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus: & nos
Consilium dedimus Syllæ privatus ut altum
Dormiret. Stulta est clementia, cùm tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.
Cur tamen hoc libeat potiùs decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus:
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener uxorem ducat spado: Mævia Tuscum

Paria speres à magno Vate, atque ab infimo. Igitur nos etiam manum subtraximus ferulæ, nos etiam auctores fuimus Syllæ, ut privatus caperet somnum profundum. Fatua est misericordia abstinere papyro, quæ peribit, quandoquidem invenias tam multos Poetas. Attamen si otiosi estis, & benignè auditis, causas declarabo, quare mihi *placeat exspatiari isto præsertim campo, per quem summus Auruncæ alumnus, equos moderatus est. Quando Eunuchus mollis matrimonium contrahit:* quando *Mævia confodit aprum Etruscum,*

ANNOTATIONES.

14. *Expectes eadem, &c.* | Horatius in Arte.
Scribimus indocti doctique Poemata passim.

15. *Et nos ergo manum, &c.* | Ergo quidni etiam nos scribamus aliquid, cùm Grammaticos & Rhetoras audierimus, omnemque illorum disciplinam teneamus.

Ferula. | Virgultum est levissimum, de quo Plin. Lib. 13. cap. 22. Ex eo fit instrumentum illud, quo manus puerorum in pœnam feriuntur. Sceptra Pædagogorum vocat Martial. Lib. 10. Epigramm. 62.

16. *Consilium dedimus Syllæ.* | Exercitationis causâ, ut fit in scholis, fictas materias tractavimus, in triplici dicendi genere, adeoque in suasorio, *Syllæ* deliberanti suasimus ut Dictaturam deponeret. Quintilian. Lib. 3. cap. 8. *Scilent*, inquit, *in scholis fingi materia ad deliberandum*: & paulo antè, in exemplum affert Priami verba apud Achillem: aut *Syllæ* Dictaturam deponentis in concione.

Syllæ. | *L. Cornelius Sylla* nobilis Romanus ex antiqua Scipionum familia, de quo dubitatur, fortiorne fuerit, an felicior, inquit Sallustius: Is dum quærebat victorias, Scipionem se Populo Romano, dum sævitiam exercet, Annibalem repræsentavit, ut ait Valerius Maximus Lib. 9. cap. 2. Dictaturam adeptus mirum quàm impotenter gesserit, & quòd eam sponte, ut refert Appianus, deposuerit. Privatus Puteolos concessit, ibique pediculari morbo miserè periit. Vel, ut alii volunt, larvis nocturnis agitatus vexatusque, inter vociferationes animam evomuit. Cicero in Verrem. Plutarch. & alii.

Privatus ut altum dormiret. | Ut deposito Imperii onere, & liber à curis publicis, animi tranquillitate frueretur.

19. *Hoc decurrere campo.* | Allegoria. Id est, cur eâ potissimùm gaudeam exercitatione, scribendi Satyras, in qua Lucilius versatus est.

20. *Auruncæ.* | *Aurunca* urbs vetus Latii, in qua nati plures Satyrographi, ipseque Lucilius, de quo nos multa sub finem Satyr. 1. Persii.

Magnus Auruncæ alumnus. | Lucilius Satyricorum Princeps; quidquid sentiat vetus Schol. qui sic habet: *Turnum dicit Scævæ Memoris Tragici Poetæ fratrem. Turnus* hic libertini generis, ad honores ambitione provectus est, potens in Aula Vespasianorum Titi & Domitiani: vel Lenium dicit, qui & ipse Satyras scripsit: vel Silium & ipsum sui temporis Satyricum, qui omnes ex *Auruncæ* fuerunt.

12. *Cum tener uxorem, &c.* | Cùm video pullulare vitia, non possum in ea non invehi.

Uxorem ducat spado. | Domitianus legem Juliam revocavit in adulteros, ad coercendam mulierum libidinem. Hæ, ne Legis pœnam incurrerent, nubebant mœchis suis, inter quos erant & spadones. Sueton. Domitian. c. 7. & 8. Martial. Lib. 6. Epigram. 2.

Lusus erat sacra connubia fallere tæda,
* * * * * *
Nec spado jam nec mœchus erit, te præside, quisquam.
At prius, O mores, & spado mœchus erat.

Et Epigram. 7. ejusdem Libri.

Julia lex populis ex quo Faustine renata est,
* * * * * *
Qua nubit toties, non nubit: adultera lege est.

Et Epigram. 22.

Quod nubis Proculina concubino
Ne lex Julia te notare possit,
Non nubis Proculina, sed fateris,
Et mœchum modò nunc facis maritum.

De his plura Juvenal. Satyr. 6. In his ergo Lex eluditur, & à Satyrico deridetur.

Spado. | Vox Græca à verbo σπάω, *avello*, quòd à *spadonibus* avulsum sit id quo erant viri.

Tener. | Quia effœminati solent esse *spadones*.

Mævia. | Quidam, *Nævia*: utraque impudica mulier. Martial. Lib. 1. Epigram. 69.

Thuscum aprum. | In Thuscia ferociores *apri*.

Figat aprum, & nudâ teneat venabula mammâ:
Patricios omnes opibus cùm provocet unus,
Quo tondente gravis juvenis mihi barba ſonabat:
Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Criſpinus, Tyrias humero revocante lacernas
Ventilet æſtivum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile eſt Satyram non ſcribere. Nam quis iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?
Cauſidici nova cùm veniat lectica Mathonis

& tela gerit papillâ detectâ; quando ille quo tonſore mihi adoleſcenti moleſta barba crepitabat, ſolus divitiis certat cum univerſis nobilibus: quando pars Populi ad Nilum, quando Criſpinus ſervus Canopi agitat aurum æſtivale digitis ſudorem emittentibus, ſcapulâ reducente Chlamydem Tyriam, neque tolerare poteſt gravitatem amplioris lapilli; tunc arduum eſt Satyram non componere. Ecquis enim ita patienter ferat civitatem iniquam, quis ita durus, ut ſeſe cohibeat? Quando incedit geſtatorium recens Mathonis Cauſarum Actoris, illo impletum,

ANNOTATIONES.

23. *Figat aprum.* | In arena Romana. Scilicet inter alios ludos exhibitæ venationes, in quibus etiam mulieres pugnare auſæ contra feras, & quædam leones vicêre. Martial. Lib. Spectacul. Epigramm. 6. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 15. Sueton. in *Nerone.*

Et nudâ teneat. | Quod eſt contra pudorem & decorum.

24. *Patricios.* | Titi Livii Lib. 1. cap. 8. Patres ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati.

Provocet unus. | Cinnamus nempè tonſor, qui Juvenalis tempore vivebat, & mulierculæ donis ac muneribus ditatus cenſum equeſtrem nactus eſt. Martialis Lib. 7. Epigramm. 63. Alii intelligunt Licinium Auguſti tonſorem & libertum.

22. *Quo tondente.* | Virgil. Eclog. 1.

Candidior poſtquam tondenti barba cadebat.

Sonabat. | Metonymia. Id eſt, forfices ſonabant barbam reſecantes.

26. *Pars Niliacæ plebis.* | Unus è plebe Ægypti, ubi fluvius *Nilus* adeò decantatus ob annuam exundationem, & fœcundationem terrarum.

Verna. | Ancillæ filius domi natus verno tempore, *Verna* propriè appellabatur: ſervus autem qui ſeu jure belli, ſeu pretio emptus in domini poteſtatem veniebat. Ita Feſtus, & Nonius.

Canopi | Oppidum Ægypti libidinibus infame, ad oſtium Nili, quod inde dictum Canopicum. Plin. Strabo Lib. 17. Juvenalis Satyr. *famoſum* vocat. Porrò ex Ægypto ſervi Romam adducebantur.

27. *Criſpinus.* | E ſervo factus Eques Romanus, ſive a Domitiano, ſive à Nerone, ut volunt alii. Dives certè admodum, ut teſtatur Quintil.

Tyrias. | *Purpureas. Tyrus* enim urbs Phœniciæ maritima purpureâ celebris.

Humero revocante lacernas ventilet. | Defluentes nempè, brachia & manus in aera jactando, quaſi ad refrigerationem, re autem vera ad annulorum oſtentationem.

Lacernas. | Vide infrà, v. 62.

28. *Æſtivum aurum.* | Annulos æſtate geſtari ſolitos, è tenui bracteâ, ſecundum morem delicatorum Equitum Romanorum, qui gravitatem annuli æſtivo tempore non ferebant, & propterea duplex annulorum genus habebant, alios æſtivos leviores, alios hyemales graviores. Turneb. Lib. 20. cap. 2. Plin. lib. 33. cap. 1. ubi de Annulorum origine, uſu, jure, oſtentatione.

29. *Majoris pondera gemmæ.* | Hyemalis annuli gravioris, & grandior erat lapillus.

30. *Satyram.* | Ita ſcribendum. Quanquam enim nonnulli nec indocti à *Satyris* Diis petulantibus originem hanc deduci volunt: at doctiores tamen, vel à *Satura* lege quæ diverſa perferebat; vel à *Satura* lance, quam variis fructibus plenam Diis Agrorum Veteres offerebant. Scaliger Lib. 1. Poet. c. 2. Caſaub. Lib. de *Satyra*, &c.

32. *Lectica.* | Vehiculi genus, quo Nobiles præſertim fœminæ humeris ſervorum ſex aut octo portabantur. Unde dicebatur hexaphorum, & octophorum. Vide infrà, ad verſ. 64. & ſeq.

Nova. | Vel quia recens ſplendida, quod indicat hominis faſtum, vel quia novi hominis, & qui paulo antè pauper, pedibuſque incedebat.

Mathonis. | Is Forum reliquerat, ut ad Delationes ſe conferret, cùm vidiſſet Delatores à Domitiano foveri, & proſcriptorum ſpoliis locupletari. *Mathonem* ſæpè vellicat Martial. Lib. 4. Epigramm. 80. & 81. Lib. 8. Epigrammate 42. Lib. 10. Epigramm. 46. Lib. 11. Epigramm. 69.

Plena

Plena ipſo: & poſt hunc magni delator amici,
Et citò rapturus de nobilitate comesâ
Quod ſupereſt: quem Maſſa timet; quem munere palpat
Carus; & à trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cùm te ſummoveant qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſsûs, vetulæ veſica beatæ.
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:

& poſt illum alius accuſator ſummæ familiaris, celeriter etiam ablaturus quod reſtat è Nobilibus devoratis; quem Maſſa reformidat, cui donis blanditur Carus, & Thymele à Latino anxio ire juſſa: quando te depellunt qui teſtamenta noctu adipiſcuntur, quos cœlo tenus elevat annus opulenta, quæ modò ratio eſt ingentis quæſtûs faciendi certiſſima. Proculeius obtinet unciam, at Gillo undecim uncias.

ANNOTATIONES.

33. *Plena ipſo.* | Adeò vir erat craſſus, pinguis, corpulentus.

Magni delator amici. | Non conſtat quis potiſſimum ille *delator*. Vetus Schol. ſic habet: *Helioderum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum diſcipulum ſuum, cùm argueretur conjurationis, inficiantem, præter domeſticam delationem etiam teſtimonio oppreſſit. Alii Philoſophum Egnatium celebrem Barea Sorani Magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnavit, & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano hoc ipſum Muſonio Rufo accuſante, damnatus eſt. Nonnulli Demetrium Cauſidicum, qui multos Neroni detulit.* Huc uſque vetus Schol. At præter hos quibuſdam intelligi placet M. Regulum, qui ſub Nerone & Domitiano multorum Nobilium perniciem machinatus eſt. Plinius de eo paſſim, maximè verò Lib. 1. Epiſt. 5. Lib. 2. Epiſt. ultimâ, ubi de Reguli fraudibus fusè & luculenter.

Magni amici. | Nec enim erat quiſquam tutus à delationibus, ne Imperatoris quidem propinqui & familiares. Plin. in Trajani Panegyrico. Juvenal. Satyr. 4.

In quorum facie miſera magnaque ſedebat
Pallor amicitia.

34. *De nobilitate comesâ.* | Per delationes proſcriptâ, aliis exilio, aliis morte mulctatis, bonis eorum publicatis, parte delatoribus attributâ.

35. *Quem Maſſa timet.* | *Maſſa* morio, & Carus & Latinus mimi, omnes Cæſarum liberti & nequiſſimi majorem alium quempiam, delatorem metuebant. Et reverà illi à Nerone interfecti ſunt delationibus Heliodori, ut ait vetus Schol.

Maſſa. | Plinius Lib. 3. Epiſtol. 4. & Lib. 7. Epiſtol. ultim. meminit hujus Bæbii *Maſſæ*, & adverſus eum in Foro ſtetiſſe & dixiſſe ſe oſtendit.

36. *Carus.* | Metium *Carum* inſignem fuiſſe delatorem innuit Plinius lib. 1. Epiſt. 5. & lib. 7. Epiſt. 27. *Niſi fortè*, inquit, *quod non fui, reus futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutiùs vixiſſet. Nam in ſcrinio ejus de me datus à Caro libellus inventus eſt.* Martial.

Ecce reum Carus te detulit.

Latino. | Is velut conſcius adulterii Meſſalinæ à Nerone occiſus dicitur, apud vetus Schol. attamen adhuc vixiſſe ſub Domitiano declarat Martialis Lib. 1. Epigramm. 5. ubi ad Cæſarem ait,

Qua Thymelen ſpectas deriſoremque Latinum,
Illâ fronte precor Carmina noſtra legas.

36. *Thymele.* | Mima & ſaltatrix egregia, cui factum inde nomen nonnulli autumant à voce Græca θυμέλη, ara, & pulpitum Theatri.

Summoviſſa. | Ad, conciliandam ſummi illius delatoris gratiam, deprecandumque ne deferret Latinum Thymeles ſeu maritum, ſeu amicum, ut volunt quidam.

37. *Summoveant.* | Scilicet ab hæreditate legitima.

Qui teſtamenta merentur noctibus. | Stupratores & adulteri.

38. *In cœlum.* | Vel ad ſummas opes: vel ad Imperatoriam gratiam & Domum, alludendo ironicè, ad id quod Domitianus voluit ſe Deum appellari, cujus proinde Palatium *Cœlum* vocetur.

39. *Vetula beata.* | Vel intellige de quavis divite anicula libidinoſa: vel de illa Neronis amica, Poppæa nempè Sabina, quam amare fingens Otho Imperium adeptus eſt. Suetonius Othon. cap. 3.

40. *Unciolam.* | Minimam hæreditatis partem, nempe duodecimam.

Deuncem. | As & libra in partes duodecim dividuntur. *Deunx* igitur ſignificat libram, & aſſem, ſeu duodecim partes, unâ demptâ, hoc eſt, hæreditatem fere integram.

Proculeius, Gillo. | Uterque ſanè ſtuprator inſignis, ſed *Proculeius* multò ſalacior & libidinoſior *Gillone*, quapropter dum hic ferè nihil aufert, propè totum ille nanciſcitur. Quod vetularum notat horrendam libidinem. Aliqui intelligunt *Proculeium* Equitem Romanum virum pietate clarum, de quo Horat. Lib. 2. Od. 2.

Vivet extento Proculeius ævo.

Sed non ita videtur ad ſenſum procedere.

quiſque partem ſuam hereditatis . . . . . certè habeat pretium pro *ſanguine, atque ita pallidus fiat, ſicut qui ſerpentem calcavit nudatis pedibus, vel Orator recitaturus ad Lugduni aram. Quid dicam, quàm magnâ iracundiâ ferveat hepar aridum, quando depredator iſte pupilli proſtituti gravat plebem turbâ aſſeclarum? Atque ille Marius exterris vano decreto condemnatus potat* ſtatim *poſt horam octavam, & gaudet infenſis Numinibus;* (*Enimverò quid* eſt *dedecus, incolumi pecunia?*) *Sed tu luges, ô regio ſuperior. An ego iſta non putabo mereri lychnum Venuſinum?*

Partes quiſque ſuas, ad menſuram inguinis hæres;
Accipiat ſanè mercedem ſanguinis, & ſic
Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quantâ ſiccum jecur ardeat irâ,
Cum populum gregibus comitum premat hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? Et hic damnatus inani
Judicio (quid enim ſalvis infamia nummis?)
Exul ab octavâ Marius bibit, & fruitur Diis
Iratis: at tu victrix provincia ploras.
Hæc ego non credam Venuſinâ digna lucernâ?

ANNOTATIONES.

41. *Ad menſuram.* | Ut quiſque ſalax & libidinoſus maximè, ita & maximè gratioſus vetulis, ac proinde per potiora legata ditiſſimus.

42. *Accipiat ſanè.* | Permiſſio ſcoptica. Id eſt, fiat dives & locupletetur qui volet tam fœdo & turpi pretio.

43. *Palleat.* | Viribus fractis & exhauſtis immodicâ libidine.

44. *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.* | Sueton. in Caligula, cap. 20. ait, Lugduni in Gallia Græcæ Latinæque facundiæ inſtituta ab eo certamina, in quibus victi victoribus darent præmia, eoſque laudarent: & qui incondita ſcripta propoſuiſſet, ea cogeretur ſpongiâ linguâve delere, vel certè ferulâ objurgaretur, aut flumine mergeretur. Non ergo mirum ſi ex metu pœnæ pallebant illic dicturi Oratores.

45. *Quid referam.* | Alias ſcribendæ Satyræ cauſas deinceps commemorat, & prioribus adjungit.

Siccum jecur. | Præ calore areſcens.

46. *Gregibus comitum.* | Multitudine ſervorum & clientum.

Hic ſpoliator. | Quilibet pupilli deprædator.

47. *Proſtantis.* | Eò redacti poſt amiſſam hæreditatem, ut corporis turpitudine quæſtum faciat, victûs habendi gratiâ.

Et hic. | Quaſi indigitat præſentem; & judiciorum corruptelam notat, novam iræ & Satyræ materiam & ſegetem.

Damnatus. | Marius Priſcus Afros Proconſul depeculatus fuerat: illis autem accuſantibus, agente C. Plinio Secundo, repetundarum damnatus eſt; & ſeptingenta millia nummûm, quæ acceperat, inferre Ærario, atque urbe Italiâque cedere juſſus, ut fusè ſcribit ipſe Plinius Lib. 2. Epiſt. 11.

Inani judicio. | In quo licèt damnatus ſit Marius, expoſtulantibus Afris jus redditum non eſt, nec ablatæ opes reſtitutæ.

48. *Quid enim ſalvis, &c.* | Ironia indignationis plena.

49. *Ab octava bibit.* | Impensè lætatur reus exul, & ante alios epulis indulget, quaſi inſultans damnatoribus Romanis, & Afris victoribus.

Ab octavâ. | Romæ lavabant horâ octavâ, nonâ accumbebant menſæ & cœnabant. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 21. Ergo Marius aliis præibat. Vide quæ Satyr. 3. Perſii, v. 4. de die naturali & civili explicabimus: unde intelliges accipiendam hic horam octavam diei naturalis, quæ nobis quidem Francis eſt hora ferè ſecunda pomeridiana.

Fruitur Diis iratis. | Ab infenſis ille Diis non punitus raptis gaudet & fruitur; infamiam verò parvipendit, quandiu nummos habet ſalvos, & partem prædæ maximam, quâ exilium ſolatur lautè victitando.

50. *Victrix provincia ploras.* | Quamvis enim in judicio viceris, & reus ſit mulctatus, jure doles, & ego ſtylum tenere nequeo, tam iniquum cernens judicium. Nec enim debebat rapti pars raptori remanere, nec pars alia ærario attribui, ſed omnia tibi reſtitui conveniebat.

51. *Venuſinâ digna lucernâ.* | Digna quæ admotâ facie, è tenebris promantur in lucem, & à me Juvenale reprehendantur, exemplo Lucilii & Horatii, qui ſui ſæculi corruptos mores defricuerunt Satyrico ſale. *Vel*, digna Satyrâ nocturnis vigiliis & ad lychnum elucubratâ, qualem ſcripſit Horatius, oriundus ex urbe Venuſia: qui quidem fuit ad notandos mores præcipuus, ut ait Quintilianus lib. 10. cap. 1. Perſius Satyr. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, &c.

Venuſinâ. | *Venuſia* urbs ſita in Apuliæ Lucaniæque finibus, Horatii natalibus inclyta. Hinc ipſe Vates Venuſinus Lib. 2. Satyr. 1.

Sequor hunc, Lucanus an Appulus anceps:
Nam Venuſinus erat finem ſub utrumque colonus.

Hæc

Hæc ego non agitem? Sed quid magis? Heracleas,
Aut Dionedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrumque volantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Jus nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso:
Cum fas esse putet curam sperare cohortis

An ego ista non damnem? At cur potius referam Heracleas, vel Diomedeas, vel mugitum labyrinthi, vel mare verberatum à juvene, & volantem architectum? Quando leno facultates mœchi nanciscitur, dum uxori jus nullum restat eas possidendi, peritus suspicere laquear, gnarus etiam ad poculа rhonchos emittere naribus exporrectis: quando expectare caterva regimen licere credit is

ANNOTATIONES.

52. *Hæc ego non agitem?* | An non insecter, & Satyrâ non proscindam ejusmodi flagitia? *Quid magis? Heracleas, &c.* | An igitur malim & magis expedire credam fabulas texere? *Heracleas.* | Fabulas de Herculis laboribus & ærumnis, de quibus Diodorus Siculus lib. 5. c. 2. & sequentibus, & alii. Porrò dictus Hercules quasi ἀπὸ τοῦ κλέος, eo quod ex odio Junonis gloriam est adeptus, ut norunt omnes.

53. *Diomedeas.* | Vel, de *Diomede* Thraciæ Rege equos suos humanis carnibus pascente, quem Hercules devictum suis ipsum equis in pabulum dedit. Vel, de *Diomede* Ætoliæ Rege, ejusque sociis in aves conversis, ut docent Plin. lib. 10. cap. 44. Ovidius & alii.

Mugitum labyrinthi. | De Minotauro qui in Cretensi labyrintho inclusus mugiebat, & de Thesèo monstri hujus interfectore, notæ Fabulæ ex Æneid. 6. Diodor. Sicul. lib. 5. c. 5. Ovid. Met. Plutarch. in Vita Thesei, & aliis.

Labyrinthi. | Plin. lib. 36. cap. 13, ait esse quoddam ædificii genus, quod itinerum ambages, occursus & recursus inexplicabiles continet, crebris foribus inditis ad fallendos occursus, redeundumque in errores eosdem. Addit porrò ibidem quatuor fuisse Labyrinthos, primum in Ægypto, alterum in Creta, quem Dædalus construxit ad Ægyptii centesimam tantùm proportionem. Tertium, in Lemno: quartum, in Italia: omnes lapide polito fornicibus contectos, &c. Herodotus lib. 2. paulò ante finem Ægyptii Labyrinthi descriptionem habet egregiam.

54. *Mare percussum puero.* | Historiam Icari altiùs volare tentantis, & solutis alis, liquefactâque Solis ardore cerâ, quâ illæ adhærebant, decidentis in mare, quòd exinde Icarium dictum est: estque pars Maris Ægei, inter Samum & Myconem, inquit Plinius, lib. 4. cap. 11. in fine. Ovidius:

Icarus Icarias nomine fecit aquas.

Horat. Lib. 4. Od. 2.

Ille ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Fabrumque volantem. | Dædalum Athenienſem artificem valdè ingeniosum, plurium instrumentorum & machinarum inventorem, ut refert Plin. lib. 7. cap. 56. ubi & vela ab Icaro, malum & antennam à Dædalo reperta esse ait: unde fabulati sunt, sibi filióque suo Icaro alas fabricasse, quibus à Creta ille in Italiam evolavit, ut Minois iram effugeret. Ovid. Metam. 8. Virgil. Æneid. 6. v. 14. Horat. Lib. 1. Od. 3.

Expertus vacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.

Eusebius verò, propter investigabilem fugam Dædali & Icari, qui navi Minoem iratum effugerunt, volando fugisse creditos affirmat.

55. *Cum leno accipiat mœchi bona.* | Cùm video fraudem fieri Legi Domitianæ, & quasi per fidei commissum adulteri bona venire nihilominus ad adulteram, ut ait vetus Schol.

Si capiendi jus nullum uxori. | Sueton. cap. 8. Domitian. *Ademit*, inquit, *probrosis fœminis jus capiendi legata, hæreditatesque.* Quid ergo? Maritus qui suam uxorem quæstûs causâ prostituerat, ipse ab adultero scribebatur hæres, & mœchi bonis succedebat, quibus alioqui succedere per legem non licebat suæ uxori.

56. *Doctus spectare lacunar.* | Connivere, aliò aspicere, ebrietatem & somnum fingere peritus, ut locum det atque opportunitatem mœcho exercendarum libidinum cum uxore sua, etiam se præsente. Horat. Lib. 3. Od. 6.

Sed jussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu navis Hispanæ magister;
Dedecorum pretiosus emptor.

57. *Vigilanti stertere naso.* | Doctus rhonchos edere etiam cùm est maximè exporrectus & vigil. Cœl. Rhodig. lib. 12. cap. 16. locum hunc belle explicat: ibidemque meminit cujusdam Cepii, qui Pararhenchon dictus, quod dormientem simularet, quo impunitiùs uxor mœcharetur: unde illud: *Non omnibus dormio.*

58. *Curam sperare cohortis.* | Præfecturam Prætorii: vel, ut ait Vetus Schol. *militum Tribunatum.* Porrò cohors peditibus constabat 550. equitibus verò 66, ut aiunt: eratque legionis pars decima. Testis Gell. l. 16. c. 4. ubi sic habet: *In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.* Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 5.

qui ſtabulit opes dedit, & omnino non habet patrimonium à majoribus; quando viam Flaminiam percurrit veloci rheda: etenim juvenis Automedon regebat frena, quando ſe ille oſtentabat amaſia chlamydata. An non juvat replere ceras amplas in mediis plateis; quando nunc portatur collo ſextuplici, illinc & iſtinc apparens,

Qui bona donavit præſepibus, & caret omni
Majorum cenſu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat
Ipſe lacernatæ cum ſe jactâret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio? Cum jam ſextâ cervice feratur

ANNOTATIONES.

59. *Qui bona donavit præſepibus.* | Quidam explicant qui libidinibus & lupanaribus ſuas facultates impendit. Meliùs tamen videntur alii intelligere eum qui alendis equis bona dilapidavit, ſive ille fuerit Tigellinus, qui Neroni ab intimis libidinibus fuiſſe refertur, & Prætorianarum cohortium Præfectus. Tacitus Annalium lib. 14. & pariter ſequentibus Libris. Item Hiſtor. 1. ſive Cornelius Fuſcus, qui quidem puer auriga Neronis fuerat, poſteà verò ſub Domitiano, ut teſtatur abundè Suetonius, Prætorio eſt præfectus, quæ omnia hîc conveniunt: ſive Damaſippus, de quo Satyr. 8. &c.

Caret omni majorum cenſu. | Nullas habet opes à majoribus acceptas, qui proinde pauperes erant & obſcuri. Horat. ad Piſones:

Cenſus equeſtrem ſummam nummorum.

60. *Dum pervolat axe citato Flaminiam.* | Cùm ad Imperatoris villam celeriter currum agit: quippe ad viam Flaminiam illa ſita erat.

61. *Flaminiam.* | C. Flaminius Conſul, M. Lepidi collega, Ligurum victor, viam ſtravit ab urbe per Thuſciam Umbriamque ad Ariminum. Strabo lib. 5.

Puer Automedon. | Currum Neronis, ut dictum eſt, rexit Fuſcus, ut Achillis *Automedon*, Virgil. Æneid. 2. Quapropter hic ponitur pro quolibet auriga nobili. Quod Juvenalis indignabundus dicit in Romanos adoleſcentes è prima nobilitate; qui exemplo Neronis aurigandi ſtudium ſectabantur. Sueton. Neron. cap. 22. Juvenal. Sat. 8.

Ipſe rotam ſtringit multo ſuffiamine Conſul.

62. *Ipſe lacernatæ cum ſe jactaret amicæ.* | Satyricè habitu virili fœminam deſcribit, inquit Verus Scholiaſtes. At vulgò indigitari putatur juvenis Sporus, qui Neroni pro uxore fuit, cum dote & flammeo deductus, & Auguſtarum ornamentis excultus, Sueton. Neron. cap. 28.

Lacernatæ. | Lacerna veſtis exterior ſupra togam indui ſolita, ad propulſandum imbrem & frigus. Hac utebantur milites potiſſimùm in caſtris. Plin. lib. 18. cap. 25. Ovid. 2. Faſtorum.

Mittenda eſt domino (nunc nunc properate puellæ,
Quamprimum noſtrâ facta lacerna manu.

Quibus verbis Lucretia hortatur urgetque ancillas, ut maturent contexere *lacernam* Tarquinio Collatino conjugi ſuo Ardeam obſidenti mittendam. In ſpectaculis etiam *lacernâ* utebantur præſertim candidâ. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18. Martial. Lib. 14. Epigram. 137.

Amphitheatrales nos commendamur ad uſus,
Cum tegit algentes noſtra lacerna togas.

Porrò narrant quemdam nomine Horatium, cum ſolus ſpectaculis intereſſet *lacernâ* indutus nigrâ, cæteris albâ coopertis, cadente ſubito nive, concolorem aliis derepente factum. Unde Martial. Lib. 4. Epigram. 2.

Spectabat modò ſolus inter omnes
Nigri munus Horatius lacerni;
Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet,
Toto nix cecidit repentè cœlo,
Albis ſpectat Horatius lacernis.

Lacernas verò honoris causâ depoſitas, teſtis Sueton. Aug. c. 40. & Claud. c. 6.

63. *Nonne libet medio, &c.* | Paſſim occurrente juſtæ indignationis & Satyræ materiâ, in plateis per urbem ambulanti mihi. *Vel*, in ipſo populi tumultu medio, in quadriviis, facilè Satyras ſcribam, nec animi tranquillitatem & ſeceſſum requiro, ut alias fieri ſolet, adeò copioſa ſeges eſt, & juſta indignatio verba & verſus abundanter ſuggerit.

Ceras implere capaces. | Libros integros implere, ſeu amplas tabulas ceratas, in quibus antiqui ſcribebant, ut docet Priſcianus, & alii. De membranis & papyro Plin. lib. 13. cap. 11. & 12.

Quadrivio. | Locus eſt publicus in quem viæ quatuor concurrunt.

64. *Cum jam ſextâ cervice feratur.* | Cum ſuperbè incedat, & vehatur hexaphoro, ſeu lecticâ ſex famulis geſtatâ homo flagitioſus, & jam delicatus, qui pauper olim & abjectus erat. Quis verò ille? An Tigellinus, à quo feruntur patrui tres veneno ſublati, corrupta illorum teſtamenta, & occupata hæreditas? An M. Regulus bipedum nequiſſimus, ut Plinius ait, condendis falſis tabulis & teſtimoniis famoſus; qui ex paupere & tenui ad magnas opes per flagitia proceſſit, &c. Plin. lib. 2. Ep. 20.

Hinc

Hinc atque inde patens, ac nudâ penè cathedrâ, 65
Et multùm referens de Mæcenate ſupino
Signator falsò, qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemmâ fecerat udâ,
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum

atque ſellâ prope denudatâ, necnon magnopere repræſentans delicatum Mæcenatem, iſte ſubſignator falsò, qui ſeſe reddidit ſumptuoſum ac opulentum brevibus codicillis, atque lapillo humido? ſit obvia matrona dives, quæ marito ſitienti propinatura Calenum

ANNOTATIONES.

65. *Hinc atque inde patens.* | Apertâ ex utroque latere lecticâ, ſe oſtentans. Non pigebit multa hîc de lectica obſervare cum erudito Juſto Lipſio, Electorum lib. 1. cap. 19. mitto quòd mortuis æquè ac vivis ferendis in uſu fuerit: quodque videatur è Bithynis aut Cappadocibus petita. Tull. in Verrem 5. *Nam ut mos fuit Bithynia Regibus, lecticâ octophoro ferebatur*, inquit, *in qua erat pulvinus pellucidus, rosâ fartus.* At quod ad rem præſentem magis facit, duplex erat lectica: altera aperta, de qua hîc Juvenalis; altera tecta, contra injurias æeris, & hominum aſpectum. Hanc Plinius lib. 37. cap. 2. *cubiculum viatorium* vocat; loquens de Nerone, *Sceptra, perſonas, & cubicula viatoria unionibus conſtruebat*, inquit. Et Sueton. Octav. cap. 78. narrat Auguſtum, cùm per vicos deportaretur, ſomni indigentem, depoſitâ lecticâ, interdum per aliquas moras dormiviſſe. Erat porrò lectica tecta velo & pelle munita, plagulis ad feneſtras appoſitis, quas removere fas erat cum libebat proſpicere volenti. Patet ex Sueton. Tit. cap. 10. *Cùm lectica transferretur, ſuſpexit dimotis plagulis cœlum.* Et Martial. lib. 11. Epigr. 99.

Lectica nec te tuta pelle, veloque,
Nec vindicabit cella ſapius clauſa.

Auſidius Baſſus de morte Ciceronis in lecticâ tectâ interfecti, *Cicero paulùm remoto velo, videns armatos, ego verò conſiſto, ait: accede Veterane, & ſi hoc potes ſaltem rectè facere, incide cervicem.* Hæc ille. Lecticâ qui vehebatur jacebat in pulvino reſupinus. Patet ex loco Ciceronis in Verrem citato. Item Ovidius lib. 1. de Arte.

Intereà ſive illa thoro reſupina feretur,
Lecticam domina diſſimulanter adi.

Lecticam ſoli homines portabant qui lecticarii ſervi dicebantur: nunquam verò jumenta. Unde lævam mentem & ſupinum errorem exprobrat Juſt. Lipſius Lambino qui in vita Ciceronis ſcribit: *Ille autem militum adventu ex ſtrepitu & rumore cognito, primùm conſiſtere ſervos & jumenta juſſit, deindè apertâ lecticâ, &c.*

Nudâ penè cathedrâ. | Undique patente, adeò ut & pulvinus appareret, & ipſe in pulvino molliter recumbens. Attamen Lipſius loco mox citato ſellam hîc putat à Juvenale intelligi quam à lectica diſtinguendam ibidem docet, & duplicem pariter fuiſſe, aliam Potentiorum, quæ laxior & à ſex etiam hominibus ferebatur; aliam tenuiorum, quæ minuta & arctior, & à duobus ſervis portabatur facilè, cùm in circum aut theatrum ibant; unde & geſtatoria ſella vocatur, ad ſedentariæ ſellæ diſcrimen.

66. *Multùm referens.* | Magnam habens ſimilitudinem cum delicatulis & luxu perditis.

Mæcenate ſupino. | Seneca Epiſt. 114. orationem Mæcenatis æquè ſolutam dicit atque ipſe diſcinctus. Juvenal. Satyr. 12. v. 39.

* * * * * *veſtem*
Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Horat. Lib. 1. Satyr. 2. *Malthinum* vocat, quaſi μαλθακὸν aut μαλθάκιον, id eſt, mollem & effœminatum.

Malthinus tunicis demiſſis ambulat.

Supino. | Molli & delicato, veſtium elegantiam ſectanti. Martial. Lib. 2. Epigram. 6.

Nuſquam delicia ſupiniores.

Perſ. Satyr. 1. ad finem.

Italo quod honore ſupinus, &c.

67. *Signator falsò.* | Teſtamentorum corruptor. Pædianus, *ſignatores* ſeu teſtes ſeptem teſtamentis, item in cauſis, ſubſcribere & ſigillum apponere oportebat, ait.

68. *Exiguis tabulis.* | Brevibus teſtamentis, in quibus cùm ipſe ſe unum falſarius ex aſſe hæredem ſcriberet, multa non erat ſcriptio, ut in aliis, quibus legata plurima & varia diverſis attribuuntur. Juvenal. Satyr. 12.

* * * *Atque omnia ſoli*
Forſan Pacuvio brevitèr dabit.

Gemmâ udâ. | Annulo ſignatorio, vel effigiatâ annuli *gemmâ*, quâ plurimi obſignabant; madefactâ verò, ad faciliorem in cera ſignaculi impreſſionem. Macrob. lib. 7. cap. 13. *Veteres*, inquit, *non ornatûs ſed ſignandi cauſâ annulum ſecum circumferebant.* Et paulò poſt; *imprimebatur autem ſculptura materia annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret: poſteà uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere; ut etiam de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent gloriarentur, &c.*

69. *Occurrit matrona potens.* | Alia rursùm Satyræ materia, uxores quæ viros veneno interficiunt, & impunè quidem. Tit. Liv. lib. 8. cap. 18. narrat veneficium complurium matronarum

Correctura

dulcè, admiſcet rubetam; & cognatas ignaras docet peritior Locuſta, inter rumorem & plebem, ſepelire conjuges atras. Perpetra quiddam grave, quod *mereatur arctam Gyarum, & vinculà, ſi cupis haberi aliquis. Virtus æſtimatur, atque friget. Debent hortos ſceleribus, Prætoria, menſas, argentum priſcum, & bircum è calicibus prominentem.*

Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas,
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquod brevibus Gyaris, & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis: PROBITAS laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, menſas,
Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.

ANNOTATIONES.

deprehenſum, quarum multæ epotis medicaminibus ſtatim perierunt: legem de Veneficio tunc primùm conſtitutam: damnatas fuiſſe ad centum & ſeptuaginta: rem denique prodigii loco habitam.

Calenum. | Vinum è *Cale* oppido Campaniæ, ſeu ex agro *Caleno*, in quo etiam aquæ ſcaturiunt quæ vini modo temulentos faciant, teſte Plinio, lib. 2. cap. 103. Campaniam verò celebratam vino generoſo, teſtantur cum aliis, Strabo l. 5. Plin. l. 3. c. 5. ubi & felicem illam vocat vitiferis collibus, & ſummum Liberi patris cum Cerere certamen.

70. *Rubetam.* | Venenum è *rubeta*, de quo Plinius pluribus locis. Ranæ *rubetæ*, ἀμφίβιοι, vel in terra vel in humore degunt. In *rubetis* maximè & humidis ſentibus; unde nomen ductum putatur: plurimis ſunt refertæ medicaminibus, quæ deponere & reſumere quotidie paſtu dicuntur, venena tantùm ſibi reſervantes. Propert. lib. 3. Eleg. 5.

Illum turgentis rana portenta rubetæ
Et lecta exectis oſſa trahunt.

71. *Locuſta.* | Venefica fuit inſignis, cujus ope Claudium Imperatorem Agrippina de medio ſuſtulit, ut quidam autumant, & auctor eſt Cornel. Tacit. Annal. lib. 12. ad finem. Vide Sueton. Claud. cap. 44. hanc ipſam familiariter Nero adhibuit, ejuſque venenis Germanicum interemit. Vetus Schol. Suetonius, Nero cap. 33. & alii.

72. *Per famam & populum.* | Non clam, ut Locuſta, de qua mox, ſed palàm & fama rei adeò vulgatâ, ut nemo populi ignoraret.

Nigros maritos. | Tabe & lue, atque idcirco colore livido, plumbeo, atro infectos, ob ſanguinem veneno corruptum.

Efferre. | Exportare ad rogum & ad tumulum. Vox funeri propria.

73. *Aude aliquid brevibus Gyaris.* | Si vis Romæ eſſe potens, fac digna exilio & carcere. Nam per ſcelera dumtaxat jam opes & dignitates acquiruntur.

Gyaris. | *Gyaros* Inſula maris Ægei, una è Cycladibus. Plin. lib. 4. cap. 12. & lib. 8. c. 29. in freto Siculo ab aliis ſtatuitur. Certè hæc ſolo ſterili & rupibus horrens, ac proinde gravioribus deſtinata exiliis. Apud Cornelium Tacitum Annal. lib. 3. Gyarum inſulam immitem & ſine cultu hominum vocat Tiberius: & ibidem paulò antè: *In Gyarum Inſulam relegandum Silanum Piſo cenſet.* *Brevem* & anguſtam vocat Juvenalis, & Plin. citato loco lib. 4. circuitu duodecim millia paſſuum continere dicit. Alii intelligunt, brevia & ſyrtes Gyaro ineſſe.

74. *Eſſe aliquis.* | Celebrari, nominari, memoriam & commendationem adipiſci. Perſius Satyr. 1. ad finem.

Seſe aliquem credens . . . . . .

Probitas laudatur & alget. | Egregia Sententia. Innocentia quidem & integritas laudes habet à quovis etiam improbiſſimo, ſed non perinde colitur: ea quippe infortunata, miſera jacet, dum viri flagitioſi paſſim locupletari & aliquid poſſe cernuntur.

75. *Criminibus debent hortos, &c.* | Villas amœnas habent & prædia, in mercedem flagitiorum ſibi donata.

Prætoria. | Ædes Prætore non indignas, i.e. magnificas & ſplendidas. Martialis lib. 10. Epigr. 79.

Ad lapidem Torquatus habet Prætoria quartum,
Ad quartum breve rus emit Otacilius.

Sueton. Tit. cap. 8. cuncta *Prætoriorum* ſuorum ornamenta operibus ac templis deſtinavit.

Menſas. | Eas quidem pretioſas ex argento, ebore, citro, marmore, &c. quarum ſumptus regerebant viris fœminæ, dum fœminis viri margaritarum luxum exprobrabant. Plin. lib. 13. c. 15.

76. *Argentum vetus.* | Vaſa argentea veteris artificii, vel ab artifice antiquo magni nominis fabricata, inſculpta.

Stantem extra pocula caprum. | Vaſa & pocula ſignis affabrè inciſis cælata. *Poculum* in quo ſculptus *caper* tam artificioſè & egregiè, ut extare videatur. In calicibus olim cælabant vulgò *caprum*, vitibus ſcilicet noxium, arrodentem palmites. Hinc Ovid. Faſt. 1.

Rode caper vitem: tamen hinc, cùm ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Vel etiam efficius Phryxus *Capro* ſeu *Arieti* velleris aurei inſidens & mare tranans cum ſorore Helle. De quibus Martial. lib. 8. Epigram. 51. *De Phiala Rufi.*

Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi
Cultus; ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violaverit; & tu
Ipſe tuâ paſci vite Lyæe velis.

Quem

Quem patitur dormire nurûs corruptor avaræ?
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcunq; poteſt: quales ego, vel Cluvienus.80
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor,
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque animâ caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas:
Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli. 86

Ecquem ſinit quieſcere depravator avarae nurûs? quem infames conjuges, & adulter prætextam gerens? Etſi deneget natura carmen, ira efficiet, quale quale valebit: ſicut ego aut Cluvienus facimus. Ab eo tempore, quo Deucalion, mari imbribus intumeſcente, naviculâ evaſit in montem, & petivit oraculum, atque lapides molleſcentes ſenſim à ſpiritu calorem habuerunt; & Pyrrha maſculis exhibuit puellas nudas: Quodcumque homines exinde faciunt; deſiderium, metus, iracundia, oblectatio, lætitia, diſcurſationes, hæc eſt farrago libri noſtri.

ANNOTATIONES.

77. *Quem patitur dormire, &c.* | Quis Satyricus ocioſus manere queat, & tacere, videns graſſari inceſta, aliaque infanda flagitia?

Nurûs corruptor avara. | *Nurum* pecuniæ avidam precio corrumpens ipſe ſocer, & ad ſcelus impellens & adulterium cum pueris, ut vult Calderinus, item Mancinellus.

78. *Sponſæ turpes.* | Pueri viris nubentes; ut ſuprà diximus de Sporo quem Nero velut uxorem duxit. Sueton.

Prætextatus adulter. | Nobilis juvenis adhuc prætextam habens, ac proinde annum ætatis decimum ſextum nondum adeptus, & jam adulteriis corruptus, allicientibus illis nuribus improbiſſimis, ut dictum eſt, ex impulſu vel ſoceri, vel mariti pæderaſtiâ laborantium. De prætexta porrò vide quæ dicturi ſumus ad Perſii Satyram 5. v. 30.

79. *Si natura negat.* | Cicero pro Archia Poëta, ait, cæterarum rerum ſtudia præceptis & arte conſtare, at Poëtam naturâ ipsâ valere, mentis viribus excitari, & quaſi divino quodam ſpiritu inflammari. Horat. ad Piſones.

Naturâ fieret laudabile carmen an arte,
Quæſitum eſt. Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

80. *Quales ego.* | Adverte Juvenalis modeſtiam, qui comparat ſe ipſe cum inſulſo Poëta.

Cluvienus. | Hunc ineptum Verſificatorem ſui ſæculi carpit, quemadmodum Virgil. in Bucol.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi.

81. *Ex quo Deucalion.* | Invaleſcentia paſſim à diluvii tempore vitia, ſunt materia noſtri Satyrarum libri.

Deucalion. | Theſſaliæ Rex, ſub quo dicitur contigiſſe diluvium. Fabula lippis ipſis & tonſoribus non incognita: Egregiè verò narrata Ovid. 1. Metamorphoſ. Juſtinus lib. 2. *Amphictyonis temporibus*, inquit, *aquarum illuvies majorem populorum Græciæ partem abſumpſit. Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut qui ad Regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus evecti ſunt: à quo propterea genus humanum conditum dicitur.* Hoc refertur ad ſæculum mundi vigeſimum ſextum: at annis ante illud ferè trecentis aliud fuit ſub Ogyge Thebanorum Rege diluvium majus Deucalioneo. *S. Aug. de Civitate.*

Nimbis tollentibus æquor. | Augentibus mare repentinis imbribus. Unde eſt decantata illa aquarum in Græcia eluvio: de qua Poëtæ quidem id omne fabulati ſunt, quod de vera univerſi orbis inundatione à Moſe deſcriptâ vel legerant, vel audierant.

82. *Navigio montem aſcendit.* | Parnaſſum ſcilicet, ut ait Ovidius Metamorphoſ. 1. Fab. 7.

Hic ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum conſorte thori parvâ rate vectus adhæſit.
Sorteſque popoſcit. | Horat. ad Piſones.

——*Dicta per carmina ſortes.*

Themidis, quæ ante Apollinem reſponſa dabat, inquit Vetus Schol. oraculum conſuluit, quo pacto reparari genus humanum poſſet. Ovid.

Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, &c.

83. *Animâ caluerunt mollia ſaxa.* | Lapides animati ſenſum & calorem vitalem concipientes ſunt in homines transformati.

84. *Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.* | E lapidibus à ſe projectis Pyrrha fœminas oſtendit ſubitò formatas, ideoque nudas; ſicut in mares evadebant ſaxa à Deucalione retrò jactata.

Pyrrha. | Deucalionis uxor. Horat. Lib. 1. Od. 2.

Terruit gentes, grave ne rediret
Saculum Pyrrhæ nova monſtra queſtæ.

85. *Quicquid agunt homines.* | Malè ſcilicet, & ex pravis animi affectibus.

Votum. | Habendi cupiditas.

Timor, ira, voluptas, &c. | Vide Tuſc. q. 4. n. 12. & ſeq.

86. *Diſcurſus.* | Vel hominum inconſtantiam animi, vel caſus varios notat; imò & labores ad opes aut dignitates parandas.

Farrago. | Eſt propriè quod ex pluribus ſatis mixtum pabuli causâ jumentis datur. Feſtus.

Et

Ecquando verò major fuit abundantia ſcelerum? Quando avaritia amplior ſinus apertus eſt? quando alea tales habuit vires? nam nec comite crumenâ jam pergitur ad tabellæ fortunam? verùm luditur capſâ depoſitâ. Quam magna certamina hic aſpicies adminiſtrante armorum portatore? An vulgaris eſt inſania deperdere centum ſeſtertia, & veſtem non reſtituere algenti famulo? Ecquis tot villas extruxit? Quis avorum clam epulatus eſt dapibus ſeptem? Jam in primo

Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſitâ ſed luditur arcâ.
Prælia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplexne furor ſeſtertia centum
Perdere; & horrenti tunicam non reddere ſervo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secretò cœnavit avus? nunc ſportula primo

ANNOTATIONES.

88. *Sinus.* | Laxitas, amplitudo, licentia. Metaphor. à velis, quæ ſinu modò ampliori, modò contracto ventum excipiunt, ut navigantibus libuerit & commodum fuerit.

Alea. | Perſius Satyr. 5. v. 57.

Hunc alea decoquit.

Vide quæ nos ibidem.

89. *Neque enim loculis, &c.* | Non jam modica pecunia fortuito ludo exponitur, ſed ingens, & totum ferè patrimonium.

Loculis. | Crumenâ, capſulâ. Metonym. pro exigua ſumma in loculis contenta.

90. *Ad caſum tabulæ.* | Ad aleam, quæ in abaco luſorio, ſeu in tabula conjicitur. Hanc ſic amaſſe Claudius Imperator dicitur, ut & de ea librum conſcripſerit. Sueton.

Poſitâ arcâ. | Depoſitis fortunis omnibus luditur, nihilque immune ab aleæ ludibrio: quaſi ipſa arca rem omnem familiarem includens ad ludum affertur.

91. *Prælia quanta.* | Quot verò jurgia, rixæ, & contentiones ludum ſequuntur. Alii intelligunt rixam inter ſervum & herum ludentem; hic nimirùm amiſſis omnibus, quæ attulerat, etiam famulo vult detrahere tunicam, quam exponat aleæ, ſperans amiſſa tandem recuperare: ex more ludentium.

Diſpenſatore armigero. | Servo ſubminiſtrante ludi inſtrumenta, pecuniam, teſſeras, alveolum, &c. ſicut armiger parat portatque domino bellatori, arma, &c.

92. *Simplexne furor.* | An non hæc inſania eſt ſupra vulgarem & communem, in aleæ decoquere omnia?

Seſtertia centum perdere. | Magnam ſummam, ingentem pecuniæ vim, uno tali jactu diſperdere, v. g. centum millia ſeſtertiûm; vel ſimpliciter centum ſeſtertia, quæ valent ſingula ſeſtertios mille, i. e. denarios 225. ſeu viginti quinque coronatos, qui ſinguli valent triginta quinq; ſolidos, ad monetæ Gallicæ æſtimationem. Budæus, *de aſſe.* Vide Plin. lib. 3. cap. 3.

93. *Horrenti.* | Algenti, & præ frigore trementi, ſpoliato nempè tunicâ ſuâ, quam in ludo herus perdidit etiam, ut dictum mox: nec aliam reddidit indigenti ſervo. Vel ſimpliciùs intellige de luſore, qui impendit in aleam grandes pecunias, & vix famulo veſtem neceſſariam ſuppeditat. Perſius Satyr. 1.

Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ.

94. *Quis totidem erexit villas.* | An olim impenſæ tot fiebant, ut nunc, in inſanis ſubſtructionibus, quod ait Tullius pro Milone, loquens de P. Clodii fundo.

Fercula ſeptem. | Solemnis apparatum convivii, apud Veteres, numerum ferculorum apud varios diverſum, pompam & luxum in iis inferendis: vide cap. 21. lib. 5. Gen. dier. Alex. ab Alex.

95. *Quis fercula ſeptem ſecretò cœnavit avus?* | Quis è noſtris majoribus lautas inſtruxit epulas clam, & inter privatos parietes? illi certè in atriis & palam cœnabant frugaliter & parvo contenti. Val. Max. l. 2. c. 5. n. 5. *Fuit illa ſimplicitas Antiquorum,* inquit, *in cibo capiendo, ut maximis viris prandere & cœnare in propatulo verecundia non eſſet: nec ſanè ullas epulas habebant, quas populi oculis ſubjicere erubeſcerent: erantq; adeò continentia attenti, ut frequentior apud eos pultis uſus, quàm panis eſſet.*

Nunc ſportula primo, &c. | Olim exhibebatur convivium & publicè quidem egenis clientibus, at nunc divites epulantur quidem ipſi privatim: aſſeclis autem vix munus exiguum diſtribui in atrio jubent. Domitianus tamen multa novans ſportulas publicas ſuſtulit, revocatâ cœnarum rectarum conſuetudine, teſte Suetonio, Domitian. cap. 7.

Sportula primo limine parva ſedet. | Loco cœnæ rectæ, id eſt, plenæ, integræ, lautæ, pridem exhiberi ſolitæ clientibus, pro impenſis officiis erga patronos, datur nunc ſolummodo ſportula, ex Edicto Neronis, ut teſtatur Suetonius, pecuniaria quidem, ut ait Turneb. lib. 20. cap. 8. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24. Martial. lib. 3. Epigram. 7. & dum juſta in pauperes munificentia abrogatur, omnia in luxum ac libidines effunduntur.

Sportula. | *Sporta & ſportella* receptaculum eſt, munerum, inquit Aſcon. Pæd. metonym. pro dato munere ponitur, ſive pecunia ſit, ſive obſonium & cibus, quæ dabantur olim in ſporta, quæ propriè ſiſcella eſt & corbis è ſporto herba, unde nomen.

Limine

Limine parva ſedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem priùs inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falsò nomine poſcas.
Agnitus accipies. Jubet à præcone vocari
Ipſos Trojugenas: nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum. Da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt: Prior, inquit, ego adſum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ

aditu exiguum adeſt munus à frequentia togata auferendum. Attamen iſte vultum anteà intuetur, & tremiſcit ne accedas ſuppoſititius, atque petas titulo mendaci. Cognitus percipies. Per præconem acciri imperat ipſos Trojanos. Etiam ipſi etiam nobiſcum premunt atrium. Largire Prætori, poſteà largire Tribuno. At libertinus anterior ſit. Ego anterior adſum, ait. Quare metuam vel trepidem meum *locum tueri, etſi ortus prope Euphratem, quod* quidem *quamvis ego non fatear, probabunt tenues fiſſura in auricula mea.*

ANNOTATIONES.

96. *Parva.* | Quæ centum erat quadrantum dumtaxat. Turneb. & Alex. ab Alex. loco mox citato. Martial. Lib. 3. Epigram 7.

Centum miſelli jam valete quadrantes.

Et lib. 10. Epigram. 75.

Sportula nos junxit quadrantibus arida centum.

Rapienda. | Certatim præripienda; timentibus ſingulis ne ultimo ſibi, ut fit aliquando, nihil ſit reſiduum.

Turbæ togatæ. | Quoniam tenuiorum toga erat, veſtis nimirùm vilior: hinc ſignificat hìc Clientes, qui manè Patronos ſalutant, deinde ad forum comitantur, & officia ſua præſtant; in mercedem verò poſteà ad cœnam vocantur ab ipſis Patronis, aut ſportulam auferunt. Martial. lib. 10. Epigram. 18.

Nec vocat ad cœnam Marius, nec mutera mittit:
Heu quam perfatua ſunt tibi, Roma, toga.

97. *Ille tamen priùs faciem inſpicit.* | Is qui ſportulis erogandis eſt à divite aut patrono præfectus quem balneatorem elixum vocat Martial. Lib. 3. Epigram. 7.

Faciem priùs inſpicit. | Cavens ne quis irrepat alienus, ſubornatus & ignotus; atque ſportulam rapiat ſolis clientibus adminiſtris dari juſſam.

Trepidat ne, &c. | Argueretur enim à Domino, ſi imponi ſibi pateretur, forſan & damnum ferret.

99. *Agnitus accipies.* | Tunc munus capies, cùm legitimè petere viſus & agnitus fueris.

100. *Trojugenas.* | Patricios majorum Gentium, inquit vetus Schol. Optimates Romanos à Trojanis oriundos, quod jactabant ipſi, & auctor eſt Virgil. Æneid. 1.

Nam vexant limen & ipſi. | Ipſi nobiles ad ſportulam ſordidè conveniunt, & debitum pauperibus dumtaxat munus aſportant. Martial. Lib. 10. Epigram. pariter 10.

Cùm tu laurigeros annum qui faſcibus intras,
Manè ſalutator limina mille teras,
Hìc ego quid faciam, &c.
Quid faciat pauper, cui non licet eſſe clienti?
Diviſit noſtras purpura veſtra togas.

101. *Da Prætori.* | Diſtribue mihi primo, inquit Prætor.

Prætori Tribuno. | *Prætor*, inquit Varro, *dictus, quòd exercitui præeat. Eſt & Magiſtratus juridicundo præpoſitus.* Tit. Liv. lib. 5. Cic 2. de Legibus. *Tribunus aut Plebis, aut Militum fuit.* De quibus Tit. Liv. & alii. Vide Alex. ab Alex.

102. *Libertinus.* | Oriundus è ſervis in libertatem aſſertis. Criſpinus, de quo ſuprà, vel alius quilibet.

Prior eſt. | Prior acceſſit, videturque præferendus & Prætori Tribuno. Vel, opibus potior eſt.

Prior, inquit, ego adſum. | Proſopopeia irouica libertini adverſus nobiles contendentis.

103. *Locum.* | Jus meum & ordinem.

104. *Ad Euphratem.* | Natus vel ex Armenia, vel è Syria, aliiſque regionibus *Euphrati* proximis, è quibus ſervorum ingens proventus Romæ fuit.

Euphrates. | Fluvius nobilis, è Niphate monte Armeniæ profundus & celer naſcitur, inquit Strabo, cum Tigri Meſopotamiam facit, in ſinum Perſicum illabitur. Stagnationibus ſuis agros fœcundat, limum tamen non invehit, ſicut in Ægypto Nilus; teſtis Plinius lib. 18. cap. 17. *Euphratem* verò deſcribit lib. 5. cap. 24.

In aure feneſtra. | Foramina ſcilicet, more patrio, è quibus *inaures* dependent. Plinius lib. 11. cap. 37. ait in Oriente, viris aurum geſtare auribus appenſum, decus exiſtimari. Carpit verò noſter Poëta homines libertini generis, qui per ſcelus opes & libertatem adepti ſuperbiebant quidem, attamen pertuſis auribus ſigna priſtinæ ſervitutis celare non poterant. Quod ait vetus Scholiaſtes Plaut. Pœnul. Scenâ 14.

Quia incedunt cum annulatis auribus.

Arguerint

At taberna quinque mihi *præſtant quadringenta. Ecquid purpura dat amplius deſiderandum, ſi Corvinus ſervat oviculas conductitias in campis Laurenti? Ego habeo majores* divitias, quàm *Pallas & Licinii. Igitur Tribuni præſtolentur, opes ſint victrices, neque ſacroſancta dignitati concedat qui pedibus albo* notatis *haud ita pridem acceſſerat in iſtam civitatem: quoniam opum dignitas* eſt *apud nos ſacratiſſima: quanquam, ô pernicioſa Pecunia, non manes adhuc* in *ede* ſacrâ, *& nummis altaria nulla extruximus.*

Arguerint, licèt ipſe negem: ſed quinque tabernæ
Quadringenta parant. Quid confert purpura majus
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. Expectent ego Tribuni.
Vincant divitiæ; ſacro nec cedat honori
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum
Majeſtas: etſi funeſta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras;

ANNOTATIONES.

165. *Sed quinque taberna, &c.* | Si nobilis non ſum, at habeo majores nobilibus ipſis opes, quinque nimirùm in foro tabernas. Unde me conſolor, inquit libertinus, nec Prætori cedam aut Tribuno, manum ad ſportulam mecum porrigentibus.

166. *Quadringenta parant.* | Si minùs nobilitatem; at cenſum equeſtrem præſtant, quadringenta nempe ſeſtertia. Vide ſuprà ver. 92. Plin. lib. 33. cap. 2. *Tiberio imperante conſtitutum*, inquit, *ne quis in Equeſtri Ordine cenſeretur, niſi cui ingenuo ipſi, patri, avoque paterno ſeſtertia quadringenta cenſus fuiſſet, &c.* Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 29.

Quid confert purpura majus. | Quid verò juvat nobilitas, ſi nummi deſint?

Purpura majus. | Alii legunt, *magis*, & explicant, *Quid magis optandum confert purpura?* Alii legunt, *purpura major*, & cum Schol. vet. interpretantur *laticlavium*, ceu *latum clavum*, quæ veſtis erat Senatoria, tunicâ vulgari amplior, cui prætexta purpura erat. Fuit & Equitum Romanorum latus clavus ſed à Senatorio diſtinctus, quæ omnia explicat Alex. ab Alex. loco mox citato. Vide Plin. lib. 9. cap. 36. & ſeq.

107. *Laurenti.* | *Laurentum* oppidum eſt Latii, Lavinio proximum.

108. *Corvinus.* | Vir è ſtirpe inſignis illius Valerii Corvini, paupertate adactus ad paſcendas oves alienas & conductitias, victûs habendi gratia.

109. *Pallante.* | *Pallas* ortus ex Arcadia, Imperatoris Claudii libertus, eoque auctore Prætoria inſignia conſecutus à Senatu, ut ait Cornel. Tacit. lib. 12. Annal. in Aula potens etiam ſub Nerone, ut probant ſeq. Annal. Libri.

Licinis. | *Licinii* fuere plures, omnes opulenti, de quibus vide quæ dicturi ſumus ad Perſ. Sat. 2. ver. 36.

Nunc Licini in campos, nunc Craſſi mittit in ades.

110. *Vincant divitiæ* | Nobilitate ſint potiores. Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

. . . . *Omnis enim res,*
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens etiam, & Rex:
Et quicquid volet.

Et eodem lib. Satyr. 5.

Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.

Sacro honori. | Prætoriæ vel Tribuniciæ Majeſtati, quam violare eſt nefas, & qui læſiſſet, ejus caput Jovi ſacrum erat, & familia venumdatur; ex lege.

111. *Nuper in hanc urbem, &c.* | Mancipium, ſervus. Plin. lib. 35. cap. 17. *Viliſſimum eſt creta genus*, inquit, *quâ pedes venalium trans mare advectorum denotare Majores inſtituerant.* Tibullus Lib. 2. Eleg. 3.

Regnum ipſe tenet quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Pedibus albis. | Cretâ vel gypſo notatis pedibus mangonis ſeu heri ſigno, vel ſigillo Reipublicæ, ſi publica eſſent mancipia. Sic enim venum exponebantur in cataſta. Vide quæ dicemus ad Perſ. Sat. 6. v. 78. ad vocem *cataſta.*

112. *Quandoquidem inter nos, &c.* | Sequentes verſus quinque nonnullis ſuſpecti ſunt & adulterini videntur, ſed quo jure?

113. *Funeſta pecunia.* | Socrates aiebat opes & nobilitatem non ſolùm nihil in ſe habere honeſtatis, ſed & omne malum ab iis oriri. Diogen. Laërt.

Etſi funeſta Pecunia templo nondum habitas. | Etſi pecunia nec aras nec ædem habuit hactenus, in quibus apud nos ut Numen colatur; ei tamen obediunt omnia, eam omnes venerantur, ejuſq; nomen eſt apud homines ſanctiſſimum. Vide Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 34. & Turneb. qui lib. 11. cap. 20. Pecuniam inter Deas relatam contendit, probatque ex Arnobio lib. 4. adverſus Gentes, ubi ſcribit, *Quis Deam Pecuniam eſſe credat, quam velut maximum Numen veſtra indicant littera donare aureos annulos, &c.*

Ut

Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.
Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quib⁹ hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, fumuſque domi? denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit abſenti, notâ jam callidus arte,
Oſtendens vacuam, & clauſam pro conjuge ſellam.

ſicut honoratur Pax, & Fides, Victoria, Virtus, & Concordia, quæ ſtrepit reviſo nido. At quandoquidem ſuprema dignitas anno definente numerat quid ſporta afferat, & quantum adjungat opibus, ecquid agent aſſecla, qui inde tunicam, inde calceamenta habent: & panem, atque ignem in domo? Lectica ſpiſſiſſima poſcit quadrantes centum; & conjux ægra aut gravida circumfertur, ac virum comitatur. Ille pro abſente poſtulat, peritus doli jam comperti, monſtrans ſellam inanem & concluſam, loco uxoris, ait:

ANNOTATIONES.

115. *Pax.* | Veſpaſianus *Paci* templum erexit foro proximum. Sueton.

Fides. | Numa Pompilius *Fidei* ſolemne inſtituit. Ad id ſacrarium Flamines bigis curru arcuato vehi juſſit, manuque ad digitos uſque involutâ, rem divinam facere, ſignificantes *Fidem* tutandam, ſedemque ejus etiam in dextris ſacratam eſſe. Hæc Tit. Liv. lib. 1. cap. 21. *Fidem* in Capitolio dedicatam & conſecratam ait Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 61.

Victoria. | Dion. Halicarn. lib. 1. *Victoria* templum ab Arcadibus in vertice collis ædificatum ait. Tit. Liv. lib. 8. *Victoria* templum in Palatio fuiſſe teſtatur, & Cic. loco mox citato.

Virtus. | Tullius loco citato de Natura Deorum ſic habet: *Vides Virtutis templum à M. Marcello renovatum, quod multis antè annis erat bello Ligustico à Q. Maximo dedicatum. Quod Concordiæ, Libertatis, Victoriæ?* Tit. Liv. ad portam Capenam fuiſſe refert. Item Plutarchus.

116. *Concordia.* | *Concordiæ* templum Camillus aliique ædificarunt, teſtis Ovidius Faſtor. 1. dedicavit & Tiberius. Sueton.

Salutato crepitat nido. | Senſus eſt: Concordia, in cujus ædis faſtigio aves nidificantes ſonitum edunt & crepitant, quoties ad nidos redeunt, & pullos quaſi ſalutant, pabulum afferentes. Cornices intelligit Politian. Miſcell. cap. 67. eo quòd inter illas magna ſit fides & concordia; & quòd Veteres in Nuptiis poſt Hymenæum cornicem invocabant. Alii tamen inter quos Mancinellus, & Turneb. lib. 8. cap. 18. Ciconias ſignificari volunt, quia pietas illis ineſt admirabilis, quam explicant Solinus, & Plin. lib. 10. cap. 23. & quoniam Concordia Ciconiæ formâ colebatur. Videtur certè Juvenalis reſpexiſſe illud Ovidii:

Ipſa ſibi plaudat crepitante Ciconia roſtro.

Cæterùm mihi non abſurdus videatur Flavius Conject. cap. 53. locum hunc ſimpliciter explicans de æde Concordiæ, ad quam non ſine ſtrepitu confluebant Patres, cùm ibi Senatus interdum haberetur, teſtibus Varrone & Lampridio.

117. *Sed cum ſummus honor, &c.* | Cùm ſummi quique viri, Magiſtratus, Senatores computent, quantum ipſis valeant ſportulæ unius anni, & quantum emolumenti afferant; quod ſordidum & indignum; quid facient pauperes, clientes, paraſiti, qui non aliunde quàm à ſportulis habent quo vivant & veſtiantur?

118. *Sportula.* | Quid ſit explicavimus anteà.

Quantum rationibus addat. | Quantum annuo reditui accedat è ſportularum proventu.

119. *Comites.* | Vide ſuprà v. 96. ad vocem, *Togata*, Clientelas & patrocinia à Romulo inſtituta ſapienter, jam pauperibus inutilia deplorat.

120. *Fumus.* | Metonym. pro igne, aut lignis ad fovendum in camino ignem.

Denſiſſima centum quadrantes lectica petit. | Ipſi Nobiles & Magiſtratus *lecticâ* vecti cum uxoribus gravidis & ægris ad ſportulam confluunt & præripiunt, ut jam dictum, pauperibus victum neceſſarium, ac veſtitum: quin & fraude utuntur ad plures ſportulas, ut mox dicetur, rapiendas. O avaritiam & ſordes!

Denſiſſima. | Vel plena viro, uxore & filiis, vel potius frequens & multiplex; aut etiam multis clientibus ſtipata, comitibus, aſſeclis.

Centum quadrantes. | Aſſes viginti quinque, nam *quadrans* eſt quarta pars aſſis; quæ maxima erat ſportula. Vide ſuprà.

121. *Lectica.* | *Lecticarum* uſum primi dicuntur inveniſſe Bithyni, inquit vetus Schol. & diximus anteà.

123. *Hic petit abſenti.* | Quidam mentiuntur ineſſe uxores in lectica tecta & clauſa undique, & earum nomine ſportulam petunt, quæ ſolis præſentibus diſpenſabatur.

Notâ jam callidus arte. | Hæc enim fraus jam detecta fuerat; quapropter diſpenſator modò rogabit, ut Galla caput è lectica vel ſella proferat, aut ſaltem remotis plagulis per feneſtellas lecticæ vultum oſtendat, & adeſſe ſe teſtetur.

124. *Oſtendens.* | Diſpenſatori indicans ſellam, quaſi ſua uxor in illa ſit ex ægritudine quieſcens.

Clauſam ſellam. | Vide ſuprà v. 65. ubi de lectica & ſella fuſè egimus.

Galla

At taberna quinque mihi *præſtant quadringenta. Ecquid purpura dat amplius deſiderandum, ſi Corvinus ſervat oviculas conductitias in campis Laurenti? Ego habeo majores* divitias, *quàm Pallas & Licinii. Igitur Tribuni præſtolentur, opes ſint victrices, neque ſacroſancta dignitati concedat qui pedibus albo* notatis *haud ita pridem acceſſerat in iſtam civitatem: quoniam opum dignitas* eſt *apud nos ſacratiſſima: quanquam, ô perniciosa Pecunia, non manes adhuc* in *ade* ſacrâ, *& nummis altaria nulla extruximus.*

Arguerint, licèt ipſe negem: ſed quinque tabernæ
Quadringenta parant. Quid confert purpura majus
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. Expectent ergo Tribuni.
Vincant divitiæ; ſacro nec cedat honori
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum
Majeſtas: etſi funeſta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,

ANNOTATIONES.

165. *Sed quinque taberna, &c.* | Si nobilis non ſum, at habeo majores nobilibus ipſis opes, quinque nimirùm in foro tabernas. Unde me conſolor, inquit libertinus, nec Prætori cedam aut Tribuno, manum ad ſportulam mecum porrigentibus.

106. *Quadringenta parant.* | Si minùs nobilitatem; at cenſum equeſtrem præſtant, quadringenta nempe ſeſtertia. Vide ſuprà ver. 92. Plin. lib. 33. cap. 2. *Tiberio imperante conſtitutum*, inquit, *ne quis in Equeſtri Ordine cenſeretur, niſi cui ingenuo ipſi, patri, avoque paterno ſeſtertia quadringenta cenſus fuiſſet, &c.* Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 29.

Quid confert purpura majus. | Quid verò juvat nobilitas, ſi nummi deſint?

Purpura majus. | Alii legunt, *magis*, & explicant, *Quid magis optandum confert purpura?* Alii legunt, *purpura major*, & cum Schol. vet. interpretantur *laticlavium*, ceu *latum clavum*, quæ veſtis erat Senatoria, tunicâ vulgari amplior, cui prætexta purpura erat. Fuit & Equitum Romanorum latus clavus ſed à Senatorio diſtinctus, quæ omnia explicat Alex. ab Alex. loco mox citato. Vide Plin. lib. 9. cap. 36. & ſeq.

107. *Laurenti.* | *Laurentum* oppidum eſt Latii, Lavinio proximum.

108. *Corvinus.* | Vir è ſtirpe inſignis illius Valerii Corvini, paupertate adactus ad paſcendas oves alienas & conductitias, victûs habendi gratia.

109. *Pallante.* | *Pallas* ortus ex Arcadia, Imperatoris Claudii libertus, eoque auctore Prætoria inſignia conſecutus à Senatu, ut ait Cornel. Tacit. lib. 12. Annal. in Aula potens etiam ſub Nerone, ut probant ſeq. Annal. Libri.

Licinis. | *Licinii* fuere plures, omnes opulenti, de quibus vide quæ dicturi ſumus ad Perſ. Sat. 2. ver. 36.

Nunc Licini in campos, nunc Craſſi mittit in ades.

110. *Vincant divitiæ* | Nobilitate ſint potiores. Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

. . . . *Omnis enim res,*
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens etiam, & Rex:
Et quicquid volet.

Et eodem lib. Satyr. 5.

Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.

Sacro honori. | Prætoriæ vel Tribuniciæ Majeſtati, quam violare eſt nefas, & qui læſiſſet, ejus caput Jovi ſacrum erat, & familia venumdatur; ex lege.

111. *Nuper in hanc urbem, &c.* | Mancipium, ſervus. Plin. lib. 35. cap. 17. *Viliſſimum eſt cretâ genus*, inquit, *quâ pedes venalium trans mare advectorum denotare Majores inſtituerant.* Tibullus Lib. 2. Eleg. 3.

Regnum ipſe tenet quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Pedibus albis. | Cretâ vel gypſo notatis pedibus mangonis ſeu heri ſigno, vel ſigillo Reipublicæ; ſi publica eſſent mancipia. Sic enim venum exponebantur in cataſta. Vide quæ dicemus ad Perſ. Sat. 6. v. 78. ad vocem *cataſta*.

112. *Quandoquidem inter nos, &c.* | Sequentes verſus quinque nonnullis ſuſpecti ſunt & adulterini videntur, ſed quo jure?

113. *Funeſta pecunia.* | Socrates aiebat opes & nobilitatem non ſolùm nihil in ſe habere honeſtatis, ſed & omne malum ab iis oriri. Diogen. Laërt.

Etſi funeſta Pecunia templo nondum habitas. | Etſi pecunia nec aras nec ædem habuit hactenus, in quibus apud nos ut Numen colatur; ei tamen obediunt omnia, eam omnes venerantur, ejuſq; nomen eſt apud homines ſanctiſſimum. Vide Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 34. & Turneb. qui lib. 11. cap. 20. Pecuniam inter Deas relatam contendit, probatque ex Arnobio lib. 4. adverſus Gentes, ubi ſcribit, *Quis Deam Pecuniam eſſe credat, quam velut maximum Numen veſtra indicant littera donare aureos annulos, &c.*

Ut

Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.
Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quib⁹ hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, fumuſque domi? denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit abſenti, notâ jam callidus arte,
Oſtendens vacuam, & clauſam pro conjuge ſellam.

ſicut honoratur Pax, & Fides, Victoria, Virtus, & Concordia, quæ ſtrepit reviſo nido. At quandoquidem ſuprema dignitas anno deſinente numerat quid ſporta afferat, & quantum adjungat opibus, ecquid agent aſſeclæ, qui inde tunicam, inde calceamenta habent: & panem, atque ignem in domo? Lectica ſpiſſiſſima poſcit quadrantes centum; & conjux ægra aut gravida circumfertur, ac virum comitatur. Ille pro abſente poſtulat, peritus doli jam comperti, monſtratus ſellam inanem & concluſam, loco uxoris, ait:

ANNOTATIONES.

115. *Pax.* | Veſpaſianus *Paci* templum erexit foro proximum. Sueton.

Fides. | Numa Pompilius *Fidei* ſolemne inſtituit. Ad id ſacrarium Flamines bigis curru arcuato vehi juſſit, manuque ad digitos uſque involutâ, rem divinam facere, ſignificantes *Fidem* tutandam, ſedemque ejus etiam in dextris ſacratam eſſe. Hæc Tit. Liv. lib. 1. cap. 21. *Fidem* in Capitolio dedicatam & conſecratam ait Cic. lib. 2. de Nat. Deor. cap. 61.

Victoria. | Dion. Halicarn. lib. 1. *Victoriæ* templum ab Arcadibus in vertice collis ædificatum ait. Tit. Liv. lib. 8. *Victoriæ* templum in Palatio fuiſſe teſtatur, & Cic. loco mox citato.

Virtus. | Tullius loco citato de Natura Deorum ſic habet: *Vides Virtutis templum à M. Marcello renovatum, quod multis antè annis erat bello Ligustico à Q. Maximo dedicatum. Quod Concordiæ, Libertatis, Victoriæ?* Tit. Liv. ad portam Capenam fuiſſe refert. Item Plutarchus.

116. *Concordia.* | *Concordiæ* templum Camillus aliique ædificarunt, teſtis Ovidius Faſtor. 1. dedicavit & Tiberius. Sueton.

Salutato crepitat nido. | Senſus eſt: Concordia, in cujus ædis faſtigio aves nidificantes ſonitum edunt & crepitant, quoties ad nidos redeunt, & pullos quaſi ſalutant, pabulum afferentes. Cornices intelligit Politian. Miſcell. cap. 67. eo quòd inter illas magna ſit fides & concordia; & quòd Veteres in Nuptiis poſt Hymenæum cornicem invocabant. Alii tamen inter quos Mancinellus, & Turneb. lib. 8. cap. 18. Ciconias ſignificari volunt, quia pietas illis ineſt admirabilis, quam explicant Solinus, & Plin. lib. 10. cap. 23. & quoniam Concordia Ciconiæ formâ colebatur. Videtur certè Juvenalis reſpexiſſe illud Ovidii:

Ipſa ſibi plaudat crepitante Ciconia roſtro.

Cæterùm mihi non abſurdus videatur Flavius Conject. cap. 53. locum hunc ſimpliciter explicans de æde Concordiæ, ad quam non ſine ſtrepitu confluebant Patres, cùm ibi Senatus interdum haberetur, teſtibus Varrone & Lampridio.

117. *Sed cum ſummus honor, &c.* | Cùm ſummi quique viri, Magiſtratus, Senatores computent, quantum ipſis valeant ſportulæ unius anni, & quantum emolumenti afferant; quod ſordidum & indignum; quid facient pauperes, clientes, paraſiti, qui non aliunde quàm à ſportulis habent quo vivant & veſtiantur?

118. *Sportula.* | Quid ſit explicavimus anteà.

Quantum rationibus addat. | Quantum annuo reditui accedat è ſportularum proventu.

119. *Comites.* | Vide ſuprà v. 96. ad vocem, *Togata*, Clientelas & patrocinia à Romulo inſtituta ſapienter, jam pauperibus inutilia deplorat.

120. *Fumus.* | Metonym. pro igne, aut lignis ad fovendum in camino ignem.

Denſiſſima centum quadrantes lectica petit. | Ipſi Nobiles & Magiſtratus *lecticâ* vecti cum uxoribus gravidis & ægris ad ſportulam confluunt & præripiunt, ut jam dictum, pauperibus victum neceſſarium, ac veſtitum: quin & fraude utuntur ad plures ſportulas, ut mox dicetur, rapiendas. O avaritiam & ſordes!

Denſiſſima. | Vel plena viro, uxore & filiis; vel potius frequens & multiplex; aut etiam multis clientibus ſtipata, comitibus, aſſeclis.

Centum quadrantes. | Aſſes viginti quinque, nam *quadrans* eſt quarta pars aſſis; quæ maxima erat ſportula. Vide ſuprà.

121. *Lectica.* | *Lecticarum* uſum primi dicuntur inveniſſe Bithyni, inquit vetus Schol. & diximus anteà.

123. *Hic petit abſenti.* | Quidam mentiuntur ineſſe uxores in lectica tecta & clauſa undique, & earum nomine ſportulam petunt, quæ ſolis præſentibus diſpenſabatur.

Notâ jam callidus arte. | Hæc enim fraus jam detecta fuerat; quapropter diſpenſator modò rogabit, ut Galla caput è lectica vel ſella proferat, aut ſaltem remotis plagulis per feneſtellas lecticæ vultum oſtendat, & adeſſe ſe teſtetur.

124. *Oſtendens.* | Diſpenſatori indicans ſellam, quaſi ſua uxor in illa ſit ex ægritudine quieſcens.

Clauſam ſellam. | Vide ſuprà v. 65. ubi de lectica & ſella fuſè egimus.

Galla

Galla uxor mea eſt intus: quamprimùm abire jube. Cur *tardas? O Galla, oſtende caput. Dormit, ne illam crucies. Dies ipſe diſcernitur præclarâ rerum viciſſitudine.* Primò *ſportula; poſteà forum, & Phœbus Juris gnarus, ac triumphales: inter quas neſcio quis ex Ægypto, & Arabarches auſus eſt habere inſignia, ad imaginem cujus non licet dumtaxat mejere. Antiqui* verò *aſſecla fatigati ex atrio diſcedunt, & deſideria abjiciunt, tametſi viro fuit diuturna ſpes cœnæ:*

Galla mea eſt, inquit; citiùs dimitte: moraris?
Profer, Galla, caput. Noli vexare, quieſcit. 126
Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, Juriſque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches,
Cujus ad effigiem non tantùm mejere fas eſt. 131
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votaque deponunt; quanquam longiſſima cœnæ

ANNOTATIONES.

125. *Inquit.* | Martius videlicet.

Eſt. | In lectica.

Citius dimitte. | Feſtina ſportulam duplicem dare pro me & uxore mea, quæ ægra huc venit; noli diu morari nos, inquit ille avarus timens ne diſpenſator fraudem ſubodoretur & inveſtiget.

126. *Profer Galla caput.* | Inquit diſpenſator dolum cavens, quem aliàs jam reprehenderat.

Noli vexare. | Reſpondet ille doloſus vir, ne moleſtus ſis ægræ uxori, ne excita quieſcentem, ne languentem coge caput proferre, & malè affectum corpus vexare. Diximus ſuprà lecticam fuiſſe uſui vario & multiplici, & in ea diſpoſitum pulvinar, in quo recumbere, & quieſcere licebat.

127. *Ipſe dies.* | De *die* naturali & artificiali fusè diſſeremus ad Perſii Sat. 3. v. 4.

Pulchro diſtinguitur ordine. | Ironicè hæc dicit. Senſus eſt: primùm clientes manè conveniunt ad ſalutandos patronos, ut diximus anteà ad v. 96. & rogant ſportulam de qua jam non ſemel. Martial. Lib. 4. Epigram. 8.

Prima ſalutantes atque altera continet hora,
Exercet raucos tertia Cauſidicos.
In quintam varios extendit Roma labores:
Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæſtris;
Imperat extructos frangere nona theros.
Hora libellorum decima eſt.

128. *Deinde forum.* | Deinde à Clientibus Patroni deducuntur ad *forum*, ubi templum Apollinis Palatini, & imagines triumphantibus poſitæ.

Forum. | Quod nempè tertium ædificavit Auguſtus, cùm duo non ſufficerent hominum & judiciorum multitudini. Suet. cap. 29.

Juriſque peritus Apollo. | An quia Juris Civilis Bibliothecam Auguſtus dedicarat in Æde Apollinis Palatini, ut ait vetus Schol. An potiùs quod Jus reddebatur ibidem in Auguſti foro, ubi Apollinis ſtatua eburnea, cujus meminit Plin. tum alibi, cùm lib. 36. cap. 5. Unde Horat. lib. 1. Sat. v. ultimo;

—*Sic me ſervavit Apollo.*

129. *Triumphales.* | Ubi & ſtatuæ triumphales erectæ ſummis viris poſt victorias & præclarè geſta: in roſtris nimirùm, ut monet vetus Schol.

130. *Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches.* | Vel Criſpinus, de quo anteà: vel, ut vult Alciat. Prætermiſſ. lib. 1. Tiberius quidam Alexander, Ægyptius, Ægyptique gubernator: de quo Tacit. Hiſtor. 1. & Euſeb. lib. 2. Afferunt alii Joſephum Judæorum Ducem, cui triumphalem ſtatuam Veſpaſianus erexit, ob virtutem, & ingenium. Ex D. Hieron.

Titulos. | Effigiem cum Elogio.

Ægyptius atque Arabarches. | Hæc duo videtur Poëta junxiſſe, ſicut conjunctæ ſunt regiones Ægyptus & Arabia.

Arabarches. | Locum hunc egere lucubrationibus Grammaticorum admonet Turneb. lib. 27. cap. 25. ubi & legendum putat cum nonnullis Codicibus atque Auctoribus, *Alabarches*, qui fuerit Alexandriæ Magiſtratus quidam Judæis Alexandrinis præpoſitus, probatque ex Joſepho, Bell. Jud. lib. 22. cap. 3. & 5. Alli tamen retinent vocem, *Arabarches*; atque interpretantur, Arabiæ Præfectum, aut Publicanum, qui vectigali de pecuariis ex Arabia in Ægyptum advectis præerat. Cicero lib. 2. Epiſt. 17. ad Atticum: *Velim ex Theophane expiſcere*, inquit, *quonam in me animo ſit Arabarches:* (Alii Codices habent *Alabarches:*) ubi Pompeium intelligunt quidam, eo quòd Arabiæ patrem ille domuiſſet: alii verò cum Cœl. Rhodig. M. Antonium, qui multa inde tributa exegerat.

131. *Non tantùm mejere fas eſt.* | Velut in ſacro loco nefas ſordes & alvum exonerare. Vide quæ ad Perſii Satyram 1. v. 114. ad has voces, *extrà mejite.*

132. *Abeunt laſſi.* | Fatigati è comitatu officiiſque diuturnis.

133. *Votaque deponunt.* | Rectæ cœnæ ſpem abjiciunt.

Longiſſima. | Nam totâ die cœnam expectârant.

Spes

Spes homini: caules miseris, atque ignis emendus.
Optima silvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque thoris tantùm ipse jacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, unâ comedunt patrimonia mensâ.
Nullus jam parasitus erit: sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum? 141
Pœna tamen præsens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.

atque *egentibus brassica, & ignis coëmenda sunt. Interim illorum dominus comedet exquisita è silvis ac mari, atque solus ipse recumbet* in *lectis inanibus. Etenim è tot eximiis atque amplis patinis ac tam veteribus, unica* in *mensa devorant patria bona. Deinceps nullus extabit parasitus. At quis tolerabit hanc intemperantia turpitudinem? Quam magna est ingluvies, quæ apponit sibi apros integros, bestiam ad epulas destinatam? Attamen adest supplicium, quando tu satur vestes abjicis, & in balnearia defers pavonem non coctum.*

ANNOTATIONES.

134. *Caules miseris atque ignis emendus.* | *Ut* supra dictum, loco cœnæ rectæ accipientes pecuniariam sportulam, centum quadrantes videlicet, ex iis coguntur miseri coemere sibi oluscula quibus victitent, & ligna ad ignem oleribus coquendis faciendum: interim dum Patroni delicatissimis epulis vescuntur.

135. *Optima silvarum & pelagi.* | Ferinas carnes, & pisces exquisitos.

136. *Rex horum.* | Clientum Patronus, illorum veluti *Rex* & tyrannus, sine mercede, aut saltem exiguâ, magna imperans.

Vacuis thoris. | Pulvinis aut lectis discubitoriis, in quibus stratos veteres cibum sumpsisse notum est. *Vacuis* autem, id est, plurium alioqui convivarum capacibus.

Tantum ipse jacebit. | Recumbens epulabitur ipse unus, dum præstitorum officiorum justam mercedem, cœnam rectam, Clientes famelici frustrà desiderant.

137. *Pulchris orbibus & tam antiquis.* | Antiqui artificii, atque artificis, eximii operis, necnon è pretiosa materia; quæ quidem commendare solet vasa & supellectilia.

138. *Unâ comedunt patrimonia mensâ.* | Patrimonia absumunt lautè epulando, *una* verò in *mensa*, i. e. patronus solus cum uxore ac liberis; exclusis proinde clientibus, amicis, & aliis quibuslibet: cum è contra majores nunquam soli epularentur, sed pulchrè liberales & munifici egenos clientes, & amicos mensæ adhibere solini essent.

139. *Nullus jam parasitus erit.* | Benè habet: *Nullus erit* amplius adulator: peribit sic exitiosum illud hominum genus, qui ut gratuitas cœnas aucupentur potentioribus assentantes, veritatem perdunt, & vanitati obsecundant ac superbiæ divitum.

Parasitus. | Quasi παρὰ σῖτον dictus, eò quòd mensas divitum opiparas sectetur. *Parasitorum* apud Comicos crebra mentio: descriptio luculenta habetur apud Athen. lib. 6. ubi & *Parasiti* appellatio pridem sancta & venerabilis dicitur fuisse, & parasitari primus cœpisse Philius Jupiter Cœlitum maximus. cap. 8, & 9.

140. *Luxuriæ sordes.* | Quid enim sordidum magis, quàm per avaritiam debitum egenis negare cibum, sibi verò privatim nihil non lautitiarum indulgere, per helluationem & luxuriam?

141. *Totos ponit apros.* | Quod munificentiæ tribuebatur, inquit vet. Schol. Plin. l. 8. c. 51. ait P. Servil. Rullum primum extitisse inter Romanos qui solidum *aprum* in epulis apposuit: *& hoc annales notarunt*, inquit ille, *ad emendationem morum.*

Animal propter convivia natum. | Alludit ad id quod Varro scribit lib. 2. de Re Rust. cap. 4. Suillum pecus donatum ab natura ad epulandum. Itaque iis animam datam esse proinde ac salem, quæ servaret carnem.

Natum. | Horat. lib. 1. Od. 27.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est.

141. *Pœna tamen præsens.* | Continuò sua gulæ instat pœna, & punitio, mors nimirum subitanea atque improvisa, sine testamento.

Cum tu deponis amictus. | Quando balnea subis, & lavas cibis distentus & ingurgitatus.

143. *Turgidus.* | Persius Satyr. 3. v. 98.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
. . . . . .
Hinc tuba, candela, &c.

Crudum. | Necdum in stomacho coctum, quod quidem valdè sanitati noxium ostendemus loco Persii mox citato.

Pavonem. | Hunc cibi gratiâ Romæ primus occidit Orator Hortens. aditiali, sive adjiciali cœnâ Sacerdotii. Saginare primus instituit M. Aufidius Lurco circa ultimum bellum Piraticum; & ex eo quæstu reditûs sestertiûm 60000 habuit. Hæc Plin. l. 10. c. 20. Macrob. autem Saturnal. l. 3. c. 13. *Primus Q. Hortensius*, inquit, *augurali cœnâ dicitur pavones posuisse. Quorum pretia statim extulerunt multi, ita ut ova eorum denariis venirent quinis, ipsi facilè quinquagenis.* Apud Athen. l. 14. c. 20. furiosum esse dicitur alere domi *pavones*, quorum pretio queant emi statuæ.

Balnea. | Quantum esset apud Romanos lavandi studium, exponemus ad locum Persii Satyr. 3. modò citatum.

Inde mortes repentinæ, & senecta non testata. Novus & non mœstus sermo vagatur per omnia convivia. Deducuntur exequiæ applaudendæ familiaribus irâ percitis. Nihil amplius erit, quod posteri adjungant nostris moribus. Nepotes ostabunt & perpetrabunt similia. Omne crimen in arduo positum est: adhibe vela: plicas integras explica. Istic fortasse dixeris: unde ingenium æquale argumento? Unde ista anteriorum quicquid vellet mens inflammata, scribendi sinceritas, cujus appellationem eloqui non ausim? Ecquid interest utrum *Mutius indulgeat iis quæ scribam, an non? Exhibe Tigellinum; statim fulgebis in ista face,*

Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It nova, nec tristis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores.
OMNE in præcipiti vitium stetit. Utere velis,
Totos pande sinus. Dicas hîc forsitan, unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigellinum, teda lucebis in illa,

ANNOTATIONES.

144. *Intestata senectus.* | Tam repentè mors ingruit & præoccupat, ut minimè liceat testari, & scribere codicillos ac testamentum.

145. *Nec tristis.* | Rident scilicet tuam è nimiis epulis mortem epulantes, quibus idem fortasse fatum imminet.

146. *Iratis.* | Quibus ex testamento quidpiam à te sibi pollicentibus nihil tamen reliqueris, eo quòd conficiendi testamenti tempus tibi defuerit. Persius Satyr. 6. v. 33.

. . . . *Sed cœnam funeris hæres*
Negliget iratus, &c.

Plaudendum. | Plausu excipiendum ac prosequendum, quia pœna præsens affecerit sordidos helluones; & gula mulctata sit.

147. *Nostris moribus* | Pravis nostris ac perditis moribus, vitiisque sic invalescentibus, ut nihil addi posse videatur in posterum: unde posteri similia dumtaxat perpetraturi sint, non graviora.

149. *Omne in præcipiti vitium stetit.* | Nunc vitium omne stat in summo gradu, neque progredi ulteriùs potest. Unde à Satyra scribenda temperare nequeo.

Utere velis. | Metaphora. Id est, laxa iram, adhibe omnem animi impetum: omnes animi vires intende.

150. *Totos pande sinus.* | Sicut navigantes secundis ventis totos velorum sinus expandunt: sic & tu incumbe totus tam uberi Satyrarum materiæ. Vide suprà ad v. 88.

Dicas hîc forsitan. | Prolepsis, quâ respondet ad ea quæ sibi possunt objici.

151. *Unde ingenium par materiæ.* | Habesne ingenium satis amplum & grave, quod respondeat amplitudini & gravitati materiæ.

Unde illa priorum, &c. | Non est ea modò Satyras scribendi ac scelera vellicandi libertas, quæ fuit priùs; quâ præcedentibus sæculis Lucilius, ac deinde Horatius fruebantur, atque usi sunt exemplo Græcorum Comicorum, Eupolidis, Cratini, Aristophanis. Tum certè fas erat vitium quodvis insectari palam & confodere in ipso vitiosorum ore atque Principum. At non ita modò. Horat. lib. 1. Satyr. 4.

152. *Animo flagrante.* | Zelo in improbos exardescente.

153. *Simplicitas.* | Παῤῥησία, quâ audebant scelus proscindere ac sceleratos, summâ libertate; homines etiam notare sine ambagibus. Adeo ut opus aliquandò fuerit Edicto frænum injicere licentiæ Satyricorum in veteri Comœdia. Horatius ad Pisones:

Sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex est accepta: chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

Non audeo dicere nomen. | Infidiantibus passim & ubique delatoribus, & oppressâ per Tyrannos loquendi libertate. Patet ex Sueton. Calig. cap. 27. citand.

154. *Quid refert.* | Reponit Juvenalis: Irascantur licèt vitiosi stylo meo confossi; quid tum?

Mutius. | Cui Lucilius nequaquam pepercit. Vide Satyr. 1. Persii ad v. 115.

155. *Pone Tigellinum.* | Respondet Juvenali monitor quidam: jam Mutii Scævolæ tempora pridem abiere, jam longè mutata sunt omnia. Enimverò si reprehendas ac notes v. g. Tigellinum, aliumve in Aula potentem, id non impunè, ut olim, feceris.

Tigellinum. | C. Fulcinius *Tigellinus* patre Agrigentino, juvenis egens at valdè pulcher, ob flagitia urbe summotus est. Deinde Neronis amicitiam nactus, ac posteà Galbæ, ab hoc etiam vindicatus & servatus est, cùm mortuo Nerone à Populo Romano ad supplicium deposcerentur. Vetus Schol. de illo jam suprà ad v. 59. & seq.

Teda. | Arbor resinam abundanter exudans, unde flammis ac lumini sacrorum grata dicitur, apud Plin. lib. 16. cap. 10.

Tedâ lucebis. | Id est, vivus cremaberis jussu

Quâ

Quâ ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehetur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos?
Cùm veniet contrà, digito compeſce labellum:
Accuſator erit, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem

quâ uruntur ſtantes, qui perfunduntur fumo, gulâ ſuffixâ, atque amplum aperit ſcrobem in media arena. An igitur qui porrexit venena tribus patruis, feratur plumis ſuſpenſis, & inde nos aſpernetur? Quando adversum occurret, digito labia comprime. Qui pronuntiaverit voces is eſt: illi *accuſator aderit.*

Fas eſt ut *tutus componas Æneam & fortem Rutulum,*

ANNOTATIONES.

Tyranni, & delatorum arbitrio. Hìc alluſum volunt nonnulli ad Neronis in Chriſtianos immanitatem, de qua Cornel. Tacit. Annal. 15. *Aut crucibus affixi*, inquit, *aut flammandi: atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urebantur*, Chriſtiani nimirùm. Et vetus Schol. *In munere Neronis arſerunt vivi, de quibus ille juſſerat cereos fieri, qui lucerent ſpectatoribus.* Item, *Maleficos homines tedâ, papyro, cerâ ſuperveſtiebat, ſicque ad ignem admoveri jubebat ut arderent.* Hinc Satyr. 8. v. 235. *moleſtam tunicam* appellabit. Et Seneca ad Lucilium. *Coxita illam tunicam alimentis ignium illitam & intextam, & quicquid præter hæc ſævitia commenta eſt.*

156. *Stantes ardent.*] Alligati palo, aut adacto per corpus ſtipite, cremantur.

Fixo gutture.] Sueton. Vitell. cap. 17. *Reductâ comâ à capite, ceu noxii ſolent, atque etiam mento mucrone gladii ſubjecto,* (alii legunt, *ſubrecto*) *ut viſendam præberet faciem, neve ſubmitteret.* Turneb. lib. 24. cap. 41. rectus enim erat gladii mucro ſub mento poſitus, quo vultum erigere cogebatur. Forſan & reſpicit Juvenalis ad uncum gutturi noxiorum impingi infigique ſolitum, quo ad ſcalas Gemonias trahebantur, ubi pendentium crura frangebantur, & ſubjecto igne ardebant, ut obſervat Mancinellus.

Fumant.] Circum accenſo igne.

157. *Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.*] Verſus iſte creditur à nonnullis adulterinus. Legunt alii, *deducis:* alii, *qui ducit*, ut ſit continuus ſenſus. Lipſius ex vet. Cod. corrigit ſic:

Et latus mediam ſulcus diducit arenam.

Interpretari licet vel de ſulco in arena facto, cùm Rei corpus eo quo dictum eſt modo raptabatur ad patibulum: vel de ſcrobe & foſſa, in qua defoſſus affixuſque palo vivus comburebatur. Apud Corn. Tacit. Annal. 15. paulò ante finem; *Cum pœna Flavii Veiano Nigro Tribuno eſſet mandata, is proximo in agro ſcrobem effodi juſſit, quem nimis anguſtum Flavius fuiſſe conqueſtus dicitur.* Sueton. Neron. cap. 49. *Scrobem ſibi fieri coram imperat dimenſus ad corporis ſui modulum ipſe Nero.*

Mediâ arenâ.] Multi quidem in media amphitheatri arena cremabantur. Quemadmodum refert Sueton. Calig. cap. 27. de quodam Atellanarum Poeta, ob joci ambigui verſiculum, illic igni tradito juſſu Imperatoris.

158. *Qui dedit ergo tribus patruis, &c.*] Indignabundus Juvenalis reſpondet monitori. Ergone mollis Tigellinus impunè deſpiciet nos; neque ſolum effœminatus ſed veneficus & nequam? Vide ſuprà ad v. 67.

Aconita.] Mortiferum herbæ venenoſæ ſuccum. De his Plin. pluribus locis multa. lib. 6. cap. 1. ſic habet: *A Ponti ore diſtat millibus ducentis portus Acone veneno aconito dirus.* Et lib. 27. cap. 3. *Naſcitur*, inquit, *in nudis cautibus, quas aconas vocant: & ideo aconitum aliqui dixêre, eo quòd nullus adſit juxtà nutriens pulvis, qui Græcè, κόνις*, &c.

159. *Penſilibus plumis.*] Sellâ, lectîcâ, in quibus pulvini, & lecti, ut fusè ſuprà explicatum eſt. Plin. lib. 26. cap. 3. meminit & balinearum penſilium.

Atque illinc.] E ſublimi culcitra; vel ex eo quod molliter vehatur ipſe, dum nos pedibus incedere cogimur; quia non ſuppetant divitiæ & opes nobis perinde ac illi, hinc ſuperbè nos intuetur ac deſpicit? Quaſi verò.

160. *Cùm veniet contra.*] Imò, inquit, monitor, ſi fortè obvius fiat tibi Tigellinus iſte, vide ne quid in illum mutias.

Digito compeſce labellum.] Conſule tibi, inquam, & ne ullum indignationis aut iræ indicium promas.

161. *Accuſator erit qui, &c.*] Quod ſi obmurmurat quiſpiam, & vel, *hic eſt*, dixerit eo tranſeunte, ſtatim inveniet accuſatorem qui reum agat. Cave ergo ne vel has voculas protuleris, cùm Tigellinus occurrerit.

162. *Securus licet Æneam, &c.*] Pergit monitor, quod ſi te carmina ſcribendi ſtudium tenet, licet nobilem animi ardorem ſequi; illuſtres mortuos verſibus tuis exorna, quod fecit Virgilius, minori periculo, majori gloriâ, quàm ſcribendo Satyras.

Æneam Rutulumque.] Certamina Æneæ Trojanorum ducis, & Regis Rutulorum Turni, de quibus in Æneide Virgil. lib. 7. & ſeq.

Nemini moleſtus eſt Achilles vulneratus, aut Hylas inveſtigatus plurimùm, atque Hydriam comitatus. Quoties fervens Lucilius inſonuit diſtricto quaſi gladio, toties rubeſcit audiens ille, *cui animus ſceleribus frigeſcit, & cor ſudorem emittit* ob *noxas occultas. Illinc Iracundia & fletus. Quapropter ante buccinas, iſta tecum antea revolve in mente. Belli tardè piget* eum qui jam *caſſidem induit. Explorabo quid liceat adverſus eos, quorum favilla condita eſt* ad vias *Flaminiam, & Latinam.*

Committas: nulli gravis eſt percuſſus Achilles;
Aut multùm quæſitus Hylas, urnamque ſecutus.
Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus, tacitâ ſudant præcordia culpâ.
Inde iræ, & lacrymæ. Tecum priùs ergò voluta
Hæc animo, ante tubas: galeatum ſerò duelli
Pœnitet. Experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

ANNOTATIONES.

163. *Committas.* | Virum viro opponas, ac velut in certamen deducas.

Nulli gravis eſt percuſſus Achilles. | Nemo offendetur carmine de Achillis morte, aut de Hylæ fato.

Percuſſus. | Propriè, nam Paris dicitur poſt Apollinis effigiem latens emiſſâ ſagittâ Achillem percuſſiſſe, quo ex vulnere occubuit.

164. *Quæſitus Hylas.* | Hic Herculis ſocius atque amaſius, ad hauriendam aquam profectus, cùm ad flumen Aſcanium ſe inclinaret, ſimul cum urna undis abreptus eſt. Ab Nymphis raptum fabulantur Poëtæ ob pulchritudinem. Porrò ſolicitè quæſitus Hylas cum non compareret, in ejus honorem Sacra inſtituit Hercules, in quibus ſolemniter inclamaretur. Hinc Virgilius Eclogâ 6.

His adjungit Hylam: nauta quo fonte relictum
Clamaſſent, ut littus Hyla Hyla omne ſonaret.

165. *Enſe velut ſtricto.* | Stylo Satyrico armatus.

Lucilius. | Vide Perſ. Satyr. 1. ad v. 114.

——— *Secuit Lucilius urbem.*

166. *Infremuit.* | Iram ſpirans & indignationem in vitium & vitioſos.

Rubet auditor. | Seu pudore, ſeu cupiditate ultionis inflammatus. Cur ruborem pudor & gaudium, metus verò pallorem aſpergant, diſputat Macrobius lib. 7. cap. 11.

Frigida mens criminibus. | Oderunt peccare mali formidine pœnæ, inquit Horatius; atqui metus ex frigore, & recedente ad cor omni ſanguine, mens igitur improborum frigeſcit, quæ conſcia criminum ſibi timet. Vel, frigida mens, quæ diuturno ſcelerum uſu ac veterno conſopita languet, torpeſcit, friget, ac velut immoritur.

167. *Sudant præcordia.* | Præ animi anxietate & labore ob conſcientiam ſcelus objicientem, vel ob acres morſus ſatyrici ſalis.

168. *Inde iræ & lacryma.* | Nam & ira & vindictæ cupido lacrymas elicit.

Tecum priùs ergò. | Quæ cùm ita ſe habeant, antequàm te accingas ſcribendis Satyris, ac veluti claſſicum canas, iſta perpende quæ admonui, nec temerè quidquam moliare, cujus deinde ſuſcepti pœniteat ſerò.

169. *Animo, ante tubas.* | Multùm hîc variant codices. Legunt quidam, *animæ, ante tubas*; ut ſeipſum adhortetur Poëta. Alii, *animante tubâ*: ſed perperam.

Ante tubas. | Ante ſonitum & clangorem tubæ: metaphora à re bellicâ.

Galeatum ſerò duelli pœnitet. | Jam non licet amplius pugnam detrectare, cùm auditur claſſicum, cùm adeſt hoſtis, & arma ſunt in manibus: ſeriùs eſt tum mutare ſententiam.

Duelli. | Duorum eſt certamen propriè, at pro bello etiam ponitur: & è duello Factum eſſe bellum ſcribit Quintil. lib. 7. inde & perduelles dicti, qui patriæ ſuæ hoſtes ſe profitentur.

170. *Experiar quid concedatur.* | Juvenalis verba. Saltem igitur mortuos laceſſam, & eos dumtaxat Satyrâ vellicabo, qui ulciſci nequeunt: ſic profectò in aliena perſona & vivi vapulabunt. Sunt qui obſervant hanc à Poëta noſtro reverâ adhibitam in Satyris ſuis cautionem, ut neminem notarit, niſi alieno & ficto nomine.

171. *Quorum Flaminia, &c.* | Nobiles viros, quorum ſepulchra viſuntur ad utrumque latus viarum Flaminiæ ac Latinæ. Nimirùm ex quo lege duodecim tabularum graviter ſancitum erat, ne quis in urbe ſepeliretur, frequentiùs extructa ſunt monumenta ad Flaminiam & Latinam celebres vias. Unde Juvenal. Satyr. 5. v. 55.

Clivoſa veteris dum per monumenta Latinæ.

Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 2.

Flaminia. | De hac ſuprà ad v. 61.

Latina. | Via lapidibus ſtrata, ut aiunt, ab urbe ad Sinueſſam, quod extremum eſt Latii oppidum. Plin. lib. 3. cap. 5. Sita inter Appiam & Valeriam, tendebat per Algidum ad Tuſculanos colles ad Ferentinum, Fruſinum, aliaſque civitates claras. Strabo, lib. 5.

SATYRA II.

ULtra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.
Indocti primùm: quanquam plena omnia gypſo
Chryſippi invenias. Nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit, 6
Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthis.

INTERPRETATIO.

Juvat iſthinc aufugere trans Sarmatas, & mare glacie concretum, quoties ſumque de moribus quiddam tentant imperiti valdè, qui fingunt Curios, & vitam agunt Bacchantium: etſi cuncta reperies refertà gypſo Chryſippi. Etenim præcipuus inter *illos extat, ſi quiſpiam pretio comparat ſimilitudinem Ariſtotelis aut Pittaci: ac mandat armario cuſtodire primos typos Cleanthis.*

ANNOTATIONES.

1. *Ultra Sauromatas.* | Cùm video hypocriſim & flagitia ipſorum qui ſapientes videntur, & eſſe debent, profectò hinc migrare velim in longinquas maximè terras, adeò cuncta ſunt Romæ depravata apud Philoſophos, Judices, Nobiles, Sacerdotes.

Sauromatas. | Aliter *Sarmatas*, qui populi Boriſthenem inter ac Tanaim fluvios, ultra paludem Mæotidem, vagi, feri, equinum ſanguinem lacte mixtum potabant; dicuntur ex Amazonibus oriundi, ut fusè narrat Herodot. lib. 4. de his Plin. lib. 4. cap. 12. & alibi. Gellius lib. 9. cap. 4. Illic hodie Tartaria parva, & Moſcoviæ magna pars.

Glacialem Oceanum. | Ad Zonam gelidam, verſus Polos, ubi propter aſſiduum frigus terræ ſteriles, & hinc rari incolæ, iique egentes & miſeri, parvo victitantes, proindeque parùm vitioſi.

3. *Curios ſimulant.* | Præferunt vitam continentem & ſanctam, qualem egit M. ille Curius Dentatus, Sabinorum, Samnitum, Lucanorum, & Pyrrhi Regis triumphator, interim verò Romanæ frugalitatis norma juxtà ac fortitudinis ſpecimen, ut ait Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. Is oblatam ab hoſtibus ingentem pecuniæ ſummam recuſavit dicens, malle ſe aurum habentibus imperare, quàm aurum habere. Et cùm exegiſſet ex Italia Pyrrhum, è præda regia, quæ exercitum urbemque ditavit, ille attigit nihil. Porrò decretis à Senatu populo ſeptenis cuique jugeribus agri, Curio verò quinquaginta; is popularis aſſignationis ac menſuræ modum excedere noluit, parum idoneum Reipublicæ civem exiſtimans, qui eo quod reliquis tribueretur contentus non eſſet. Idem ferè narrat Plinius lib. 18. cap. 3. Curii quidem poſt triumphos nota concio eſt, inquit, pernicioſum eum intelligi civem, cui ſeptem agri jugera non eſſent ſatis.

Bacchanalia. | In quibus ſeminarium omnis ſpurcitiæ ac turpitudinis, ut videre eſt apud Livium lib. 39. cap. 8. & ſequent.

4. *Indocti primùm.* | Nam verè docti ſunt, qui & benè docent, & vivunt pariter.

Quanquam plena omnia gypſo. | Docti volunt audire nonnunquam, eo quod ſtudiosè conquirunt doctorum virorum perfecta ſimulacra. Quaſi veró.

Gypſo. | Imagines è gypſo quæ Chryſippum ejuſque ſimiles Sapientes repræſentant, collocant in Bibliothecis, & hinc videri volunt Chryſippi ſectari virtutem & ſapientiam.

5. *Chryſippi.* | Vide Perſii Satyr. 6. v. ultimo.

Perfectiſſimus horum, &c. | Inter illos indoctos præcipuus atque princeps.

6. *Ariſtotelem ſimilem vel Pittacon.* | Si quis effigiem habet in muſeo ſuo, valdè ſimilem Ariſtoteli, vel Pittaco, aliiſve Sapientibus, quæ ad vivum expreſſa factaque exiſtimetur.

Ariſtotelem. | Cui non notus is Platonis per annos viginti Diſcipulus, Alexandri Magni Præceptor, Peripateticorum Princeps, ob ingenii & eruditionis portentum, Naturæ Genius appellatus?

Pittacon. | *Pittacus* Mityleneus unus è ſeptem Sapientibus, rexit feliciter Mityleneorum Rempublicam annos decem, ac deinde ſponte oblatam ultrò abdicavit. Is inter alia, hæc præcipiebat, Amico ne maledic, ne inimico quidem. Pudicitiam ama. Veritati ſtude. Tempus noſce. Dicebat, Neceſſitati nec Deos reluctari; Principatu virum cognoſci; Difficile eſſe invenire frugi virum, Nec ſine labore maximo quemquam fieri bonum, &c. Floruit circa Olympiadem quadrageſimam ſecundam, vixit annos ſeptuaginta, ſepultus in Lesbo. Diog. Laërt. lib. 1. cap. 5.

7. *Archetypos.* | Prototypum, originalem, ut aiunt, effigiem.

Pluteum. | Vide Perſii Satyr. 1. v. 106.

Cleanthis. | De eo dicam ad Perſii Sat. 5. v. 64.

Non est *ulla faciei fiducia. Nam quæ regio non scatet severis impudicis? damnas obscœna, quando tu es fovea vulgata inter Socraticos . . . Hirsuti quidem artus ac pili rigidi in brachiis pollicentur mentem severam . . . . . Isti raro loquuntur, atque ingens silendi* habent *desiderium, & capillitium supercilio brevius. Itaque Peribomius magis sincerè ac simpliciter* agit. *Ego illum fatis attribuo, qui agritudinem declarat facie & gressu. Istorum ingenuitas miseratione digna* est; *istis indulgentiam donat ipsa insania. At deteriores* sunt, *qui vocibus occupant similia Herculis, ac differentes de probitate . . . . . Ecquâ re sum te pejor?*

FRONTIS nulla fides: Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? Castigas turpia, cum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum: sed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo,
Et magis ingenuè Peribomius. Hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam. Sed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant: ego te ceventem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? Quo deterior te?

. . An *ego te venerabor, Sexte,* . . . *inquit turpis Varillus?*

ANNOTATIONES.

8. *Frontis nulla fides.* | Alii Codices habent, *fronti.* Id est nulla fides habenda speciei externæ rerum.

9. *Tristibus obscœnis.* | Hominibus tristitiâ vultûs & frontis specie gravitatem morum & Curii castimoniam præferentibus, dum Bacchanalium impudica imitantur facta & obscœnitates.

Castigas turpia, cum sis, &c. | Illum oportet omni carere vitio, qui castigare vitium, atque vitiosos reprehendere vult: ut eloquitur Tullius *in Sallust.*

10. *Socraticos.* | Legunt alii *Sotadicos*, à *Sotade* Cretensi Poeta, qui Phlyacas scripsit, sive de Cinædis, ex Suida. Alii intelligunt ipsum *Socratem*, qui malè audiit apud multos quasi pæderastes. Aristophanes lacerat Socratem ac discipulos ejus, cum sit & ipse pejor plerisque, inquit vetus Scholiastes. Vide Persii Satyram 4. ver. 2.

Notissima fossa. | Sentina vitiorum, & eo nomine cognitus es cuivis: nec aliter interpretari licet aut libet, ob castitatis reverentiam.

11. *Hispida membra quidem, &c.* | Neglectus exterior cultus, & pilis hirsuta membra corpus robustum indicantia, fortem pariter animum spondere videntur: verùm è contrà tibi accidit: nam exteriori virtutis simulatione flagitia celas.

14. *Rarus sermo illis, &c.* | Nam & affectata hæc taciturnitas ad morum gravitatem pertinet simulandam; sicut & attonsum caput, ad Stoicam severitatem.

15. *Supercilio brevior coma.* | Comam alere probrosum cùm esset, Stoicis caput ad cutem tondere solemne erat. Vide Pers. Satyr. 3. ver. 54. Turneb. lib. 15. cap. 17.

Verius ergo, &c. | Ergo tolerabilior improbitas Peribomii, qui sese ostendit qualis est.

16. *Peribomius.* | Alii, *Peribonius*; famosus nepos frontis perfrictæ, ac perditæ turpitudinis.

Hunc ego fatis imputo. | Fatalem ejus animi puto cæcitatem, qui sua palam vitia profitetur. Ex astrorum dominantium necessitate, aut ex ferrea fatorum vi improbus ille esse videatur: at tu ex prava & maligna voluntate, qui improbitatem occultas.

17. *Vultu morbum incessuque fatetur.* | Speculum mentis est facies, & taciti oculi cordis fatentur arcana, inquit D. Hieron.

Morbum fatetur. | Impuras affectiones ostentat oculis, fronte, incessu; non celat, ut faciunt ii qui vultu ad severitatem composito, ac incessu gravi, alios se monstrant quam sint, & Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

18. *Horum simplicitas miserabilis.* | Nam ii stupent vitio, ut habet Persius Sat. 3. nesciunt quid perdant, & hinc carere videntur culpâ, & ob furorem mereri veniam.

19. *Verbis Herculis.* | Dignis Hercule, cùm virtutis iter arduum maluit ingredi quàm vitiorum proclive. Vide Pers. Sat. 5. v. 35.

21. *Te, Sexte, verebor.* | Te perinde ac ego infamem, licèt fortè ignobilis nobilem scilicet verebor?

22. *Varillus.* | Homo nequam & flagitiosus.

Loripedem

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges revocarat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri Martique timendas,

Rectus subsannet obstortos habentem pedes, & candidus Æthiopem. Ecquis toleraverit Gracchos expostulantes de tumultu? Quis non confundat Cœlum cum terris, & mare cum Cœlo; si raptorem damnet Verres, homicidam Milo, Clodius vituperet stupratores, Cethegum Catilina, si contra Sylla leges loquantur tres ejus discipuli? Qualis haud ita pridem erat adulter inquinatus tragico stupro, qui tum restituebat decreta cunctis acerba, & Veneri etiam Martique metuenda:

ANNOTATIONES.

23. *Loripedem rectus derideat, &c.* | Solus ille culpet aliorum vitia, qui sine vitio est. Nec enim decet ut varicus varicum, niger nigrum derideat. *Loripes* dicitur is, qui pedes in modum lori tortos habet.

Æthiopem. | Macrob. de Somn. Scip. lib. 2. cap. 10. *Vicinia Solis*, inquit, *usque ad speciem nigri coloris exussit Æthiopas, torrida zonarum subjectos*, Plin. lib. 2. cap. 78. ait Æthiopas vicini sideris vapore torreri, adustisque similes gigni. Hos aiunt ortos à Chami filio Chus, quem Hebraicè nigrum interpretantur. Multa de *Æthiopibus* Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 1.

24. *Quis tulerit Gracchos, &c.* | Exemplis conglobatis illustrat quod dixit.

Gracchos. | Et ipsos seditionibus & rebus novis semper studentes. Tiberius Gracchus Tribunus plebis prorogari sibi potestatem & Magistratum cupiens seditionem movit, Capitolium petiit, ubi oppressus est à Scipione Nasica, ejusque cadaver in Tiberim fuit projectum. Caius autem Gracchus accitus à Senatu ire noluit, imò armatâ familia Aventinum occupavit: unde fugiens seu ab ipso seu à servo interemptus est: Aurel. Victor *de Viris illustribus*. Plut. *in eorum Vita*.

25. *Quis cœlum terris, &c.* | Quis non exclamet præ indignatione, ut est apud Terentium, *O cœlum! ô terra! ô maria!*

26. *Verri.* | Siciliæ deprædatori, dum ibi esset Proconsul.

Miloni. | Qui P. Clodium interfecit.

27. *Clodius.* | Adulteriis, inceptis, aliisque flagitiis famosus. Cicero pro Milone, & alibi.

Catilina Cethegum. | Quandoquidem ambo æquè patriæ hostes, æquè sceleribus infames, & ejusdem conjurationis participes & conscii.

28. *In tabulam Syllæ.* | In qua proscriptionis leges erant scriptæ. De *Sylla* jam diximus Satyr. 1. v. 16. Vide Appian. Flor. lib. 3. cap. 21. Valer. Max. lib. 9. cap. 2.

Discipuli tres. | Triumviri libertatem & Rempublicam pariter ac Sylla fecerat, opprimentes, an Syllæ tyrannidem insectari ausint? Cæsar, Pompeius, Crassus, qui Syllæ fuere discipuli; aut certè Augustus, Lepidus, Antonius, qui per cruentum fœdus juncti cum Rempublicam invasissent, Syllam imitati, Senatum & Equestrem Ordinem proscripsere. Vetus Schol.

29. *Adulter.* | Proculdubio Domitianus, qui Juliam fratris Titi filiam alii collocatam ultrò corrupit; quin & causa mortis illi extitit coactæ conceptum abigere, ut ait Sueton. Domit. cap. 22.

Nuper. | Vox ista satis innuit non intelligendum hîc Claudii Imperatoris cum Agrippina incestum, de quo Tacit. Annal. 12. multò minus Caligulam sororum consuetudine abutentem, ut refert Suidas.

Tragico. | Scelerato, nefando, Tragœdiâ digno. Sic Phædræ novercæ in Hippolytum amor, & Thyestæ cum Ærope Atrei sui fratris uxore adulterium, Tragœdiarum argumenta fuere. Seneca.

30. *Qui tunc leges revocarat amaras.* | Cui primùm pudico adulatur Martial. lib. 9. Epigram. 7. postea verò quæ verabat infanda ipse perpetravit.

Leges amaras. | Juliam Legem contra adulteros, de qua jam Satyr. 1. Item aliam, quâ mares vetuit castrari, ut habet Sueton Domitian. cap. 7. Martial. lib. 6. Epigram. 2. sic adulatus Domitiano.

Lusus erat sacra connubia fallere teda,
Lusus & immeritos exsecuisse mares.
Utraque tu prohibes, Cæsar, &c.

Amaras. | Impuris hominibus nempe, & mangonibus, de quibus Martial. lib. 9. Epigram. 7.

Non puer avari fictus arte mangonis
Virilitatis damna mœret erepta.
Nec quam superbus computet stipem leno,
Dat prostituto misera mater infanti.

31. *Veneri Martique timendas.* | Utpote Diis adulteris, qui & à Vulcano deprehensi, vinctique, aliorum Deorum ludibrio exposîti sunt, ut aiunt Fabulatores.

quando Julia fertilem uterum exonerabat tot abortivis, & ejiciebat offas patruo consimiles. Ergò numquid non legitimè & justè Scauros extrema scelera dissimulantes aspernantur & redarguunt condemnata. Laronia non passa est quempiam de istis torvo vultu *sæpius vociferantem: ubi* es *modò lex Julia?* An *somno indulges? Ad quem* respondit illa *modicè ridens:* ô *faculum fortunatum, quod te committit* contra pravos *mores! Nunc Roma verecundiâ suffundatur:* en *tertius Cato ex Olympo delapsus est. Attamen unde ista comparas opobalsama, qua tibi pilosâ cervice exhalant? Ne pigeat indicare magistrum officinæ.*

Cùm tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur jure, ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam
Clamantem toties; ubi nunc lex Julia? Dormis?
Ad quem ita subridens: felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt: habeat jam Roma pudorem.
TERTIUS è cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? Ne pudeat dominum monstrare tabernæ.

ANNOTATIONES.

32. *Julia.* | Titi filia, Domitiani neptis, de qua modò.

33. *Solveret.* | Partum abigens toties, at tandem eâ ratione sceleris pœnas luens, ut mox diximus.

Offas. | Est propriè carnis frustum: hîc verò significat embryones & immaturos fœtus, Domitiano patri simul & patruo similes; alii explicant, instar Domitiani deformes.

34. *Nonne igitur, &c.* | Quæ cum ita sint, an non jure detestamur hypocritas, Scauri similes?

Vitia ultima. | Id est, suprema improbitatis.

35. *Scauros.* | M. Æmilius Scaurus, homo nobilis, impiger, factiosus, potentiæ, honoris, divitiarum avidus, cæterùm vitia sua callidè occultans. Sallust. *de Bello Jugurth.* Vide Ascon. Pæd.

Castigata remordent. | Nonne meritò vitiosi quando à vitiosis æquè mordentur, eos remordent, reprehensi reprehendunt, ac vicissim castigant?

36. *Ex illis.* | Ex hypocritarum numero & farina.

Torvum. | Severâ fronte, aspero vultu & indignabundo, torvis oculis.

Laronia. | Alibi legitur, *Lauronia*, alibi & *Latronia* mulier seu meretrix verbis procax, & nummis potens, de qua Martial. lib. 2. Epigram. 32.

Abnegat & retinet nostrum Laronia servum;
Respondes, orba est, dives, anus, vidua.

Quemdam. | Adversus impuras mulieres debacchantem.

37. *Lex Julia.* | De ea jam suprà ad v. 30. à Julio Cæsare dicta lex plura capita complectitur, & plures titulos, de Ambitu, de Annona, de Repetundis, &c. De adulteriis autem coercendis non solùm temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed & eos, qui cum masculis nefandam libidinem exercere audent, &c. lib. 4. Institut. de Publ. Jud. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 1.

Dormis? | An manes inutilis quando tot punienda mulierum adulteria? Expergiscere.

38. *Ad quem ita subridens.* | Alii Codices habent, *Atque ita subridens*; per amarum & salsum jocum ulciscitur Laronia, & viros insectatur.

Felicia tempora! | Ironicé.

39. *Opponunt.* | Nasci fecerunt, & statuunt quasi murum firmissimum ad sistendos frangendosque vitiorum incursus, gravitate tuâ istâ Censoriâ.

Habeat jam Roma pudorem. | Coram te scilicet, ut olim præsente Catone, in Floralib. Vide Persii Satyram 5. ad v. 178.

40. *Tertius Cato.* | Gravis & severus morum Censor. *Tertius* verò, quia duo fuêre insignes hujus nominis viri; alter M. *Cato* à censura cognominatus; alter M. item *Cato* Censorii pronepos, qui bello civili se ipse interemit Uticæ in Africa, unde Uticensis dictus. Plutarchus & alii Macrob. lib. 2. *in somn. Scip.* cap. ultimo, *Catones* ambos otiosis pariter & actuosis virtutibus inclaruisse ait.

Sed tamen unde, &c. | Nimirùm Censorem agis verbo tenùs, at re mollis es & effœminatus, proindeque flagitiosus: ut notant unguentis delibuta cervix, & opobalsama; quamvis piloso collo vir appareas, & videri velis.

41. *Opobalsama.* | Ab ὀπὸς, *succus*, & βάλσαμον, *balsamum* Vide Plin. lib. 12. cap. 25.

Spirant. | Odorem suaviissimum spargunt.

42. *Ne pudeat dominum monstrare tabernæ.* | Quæso nobis indica myropolam, à quo possimus & nos tam boni odoris unguenta emere. Certè fœminas ista decebunt magis quam te virum.

Tabernæ. | In qua emisti tam pretiosa balsama.

Quòd

Quod si vexantur leges, ac jura, citari
Ante omnes debet Scantinia. Respice primùm
Et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catullum.
Hispo subit juvenes, & morbo pallet utroque.
Numquid nos agimus causas? Civilia Jura
Novimus? Aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ.
Vos trahitis lanam, calathisque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope meliùs, meliùs torquetis Arachne,

Quòd si excutiuntur decreta, & sanctiones, afferri pra cunctis oportet legem *Scantiniam. Viros primò contemplare atque examina. Illi plura perpetrant: at istos tuetur multitudo ac turma scuto conjuncta. Summa est consensio inter effœminatos. Nullum extabit exemplum adeo nefandum in sexu nostro.* * * * * * * * * * * * * *An nos causas peroramus; Leges Civiles scimus; vel agitamus fora vestra crepitu aliquo? Non multa certant, non multa coliphia manducant. Vos netis lanam, & in cophinis vellera absoluta reportatis. Vos fusum subtili filo gravidum solertiùs volvitis,* quàm *Penelope*, & *agiliùs* quàm *Arachne.*

ANNOTATIONES.

43. *Quòd si vexantur leges.* | Si excitantur, si ad executionem revocantur, sanè præ cæteris vigere debet lex contra viros infandæ libidini servientes ritè constituta.

44. *Scantinia.* | Lex lata adversus Scantinium ejusque similes. Val. Max. l. 6. c. 1. n. 7. sic habet, *M Claudius Marcellus Ædilis Curulis C. Scantinio Capitolino Tribuno Plebis ad populum diem dixit, quòd filium suum de stupro appellasset. . . . . Citatus ille Scantinius, Reus uno teste qui tentatus erat, damnatus est.* Sueton. *Lege Scantinia* quosdam ex utroque ordine à Domitiano condemnatos ait. Cap. 8. *Domit.* Statuebat illa, ut qui ingenuum stupraslet, decem millia sestertium solveret.

45. *Scrutare viros.* | Hypocritas illos & Censoriam gravitatem ostentantes intùs inspice, quot eheu flagitia deprehendes?

Illos defendit numerus. | Quia plures sunt, & numero prævalent, hinc impunè peccant illi, & inulti abeunt, etsi gravioribus pœnis obnoxii. Lucanus,

Quicquid multis peccatur, inultum est.

46. *Junctaque umbone phalanges.* | Metaphora à re militari, in qua milites conglobati urbis obsessæ muros aggressuri sublata super caput scuta scutis conjungunt, ac testudine factâ ab hostium telis se tuentur. Vide Lips. Epistolic. quæst. lib. 4. epist. 13. magis verò ejusdem Poliorcet. lib. 1. Dialog. 5, & 8.

47. *Non erit ullum exemplum, &c.* | Noster muliebris sexus nihil agit ita detestandum, ut est id quod viri inter se perpetrant.

51. *Numquid nos agimus causas.* | Nos mulieres virorum officia non invadimus, cur, ô viri, occupatis muliebria?

52. *Fora vestra.* | Vobis propria, & viris convenientia, non fœminis, non patet, non attentamus: nec enim Juris captamus scientiam, aut in Foro causas agimus. Valerius Max. lib. 8. cap. 3. fœminas aliquot affert ausas in Forum venire, & ibi apud Judices perorare; nimirùm Amœsiam, Afraniam, Hortensiam; quibus & eo nomine inusta impudentiæ nota.

53. *Luctantur paucæ.* | Vide Satyr. 1. v. 22. Satyr. 6. v. 245, & seq. Martial. lib. Spectac. Epigram. 6.

Coliphia. | Horum meminit Plautus *in Persa* Scen. 3. & Martial. lib. 7. Epigram. 66. panes athletarum fuisse dicuntur, appellati sic, eò quòd eorum membra Græcè κῶλα reddant ἴφια, i. e. *robusta.* Panes aiunt cum recenti caseo commixtos fuisse *coliphia.* Alii etymologiam deducunt à κώνειν, quod pastilli seu placentæ genus celebratur Athenæo lib. 3. Item lib. 14. cap. 13.

54. *Calathis.* | Quidam aiunt *calathum* propriè dici quasillum seu sportellam, ubi reponuntur lanæ tinctæ & purpureæ, Græcis κάλλη.

Peracta refertis. | Diurnum pensum quotidie *refertis*, & vellera evoluta seu pertexta.

55. *Prægnantem.* | Filo turgentem circumvoluto.

Stamine. | Vide quæ notabimus Pers. Sat. 6. v. 73. ad vocem *trama.*

56. *Penelope.* | Ulyssis uxor lanificii peritissima, quæ procos absente viro sapienter elusit, eis se promittens obsecuturam absolutâ telâ, quam singulis noctibus retexebat.

Meliùs torquetis Arachne. | Alii legunt *leviùs.*

Arachne. | Lydia puella, quæ, ut fabulantur, in certamen artis textoriæ Palladem ausa provocare, in araneam transformata temeritatem luit. Ovid. Metamorph. 6. Cæterùm Arachne linum ac retia invenit, fusos autem in lanificio Closter Arachnes filius, auctore Plinio, lib. 7. cap. 56.

Horrida

quale peragit concubina inculta ſedens in ſtipite. Compertum eſt quare Hiſter codicillos repleverit uno liberto, & quare vivens plurima donarit adoleſcentulæ. Opulenta erit, quæ cubat tertia in cubili amplo. Tu matrimonium contrahe, & file: ſecreta dant lapilli. Et *poſt iſta ſeverum de nobis fiet judicium. Cenſura corvis indulgentiam tribuit, columbas autem exagitat. Stoici verecundi profugerunt increpantem vera & comperta.*

Horrida quale facit reſidens in codice pellex.
Notum eſt, cur ſolo tabulas impleverit Hiſter
Liberto; dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto. 60
Tu nube, atque tace. Donant arcana cylindros.
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
DAT veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifeſta canentem
Stoïcidæ. Quid enim falſi Laronia? Sed quid 65
Non facient alii, cum tu multitia ſumas,

Enimverò quid falſum protulit *Laronia? Ecquid autem non agent alii, quando tu,*

ANNOTATIONES.

57. *Codice.* | Truncus erat ligneus, cui alligati inſidebant ſervi, & operi vacabant.

Pellex. | Ea propriè dicitur quæ pellicit & præripit uxori ſuum virum. Pro famula hîc poni contendunt aliqui, quippe cum hero ſæpè adulterium committebant ſervæ: hæ verò deprehenſæ à matrefamilias durè habebantur, & ad arboris truncum alligatæ cogebantur lanificio inſiſtere.

58. *Notum eſt, cur, &c.* | Sic Eclog. 3. Virgil.

Novimus & qui te.

Solo tabulas impleverit Hiſter liberto. | *Libertus* nimiùm impudicus flagitioſo domino nefariè obſecutus tabulas ejus teſtamenti unus implet; cùm in mercedem ſceleris hæres ex aſſe ſcribitur.

Hiſter. | *Hiſter* Pacuvius Satyr. 12. v. 128. homo dives, & flagitiis notus.

59. *Dederit vivus cur multa puellæ.* | Per leges viro non licet uxori legare quidquam ex teſtamento: nec apud Romanos ex lege Voconia licebat, ſaltem multa: hinc vivus dat. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 15.

Puellæ. | Uxori liberti adoleſcentulæ, ut aiunt aliqui; vel potiùs uxori propriæ, ut taceat ſcelus mariti cum liberto, cujus eſt conſcia, neve revelet infandam illiam turpitudinem.

60. *Tertia.* | Scilicet uxor cum viro & liberto.

61. *Tu nube, atque tace.* | Si noſti connivere ad nefarias mariti libidines, expedita tibi eſt ad opes acquirendas via & ratio. Porrò eſt etiam egregia Laroniæ indignatio, quaſi diceret, Quæ verò deinceps nubere velit; & quæ nupta tacere & ferre poſſit ejuſmodi virorum nequitiam? Sic Virgilius Eclog. 1.

Inſere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites.

Donant arcana cylindros. | Si arcanum tegas, ſi taceas ſecreta viri tui ſcelera, flagitioſi ſilentii præmium nanciſcêre à marito.

Cylindros. | Inaures, gemmas, lapillos, in modum *cylindri* oblongos. Elenchos vocat Satyr 6. v. 457. id eſt, margaritas in ſimilitudinem pyri turbinatas, ex Plin. lib. 9. cap. 35. *Elenchos*, inquit, *appellant faſtigiatâ longitudine, alabaſtrorum figurâ, in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt.* Hæc Plinius. Quid verò propriè *cylindrus*, indicat Georgic. 1. Virgil.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro.

Nempè lapis eſt oblongus & teres, qui ſupervolvitur & æquat aream.

63. *De nobis.* | De mulieribus.

Poſt hæc. | Poſtquam nota ſunt infanda virorum crimina.

Triſtis ſententia. | Lex Julia; vel ſeveri impurorum hypocritarum ſermones contra mulieres haud pudicas.

63. *Dat veniam corvis, &c.* | Sententia, & adagium. Id eſt, leviora coercentur in infimis, at impunè graviora divites committunt.

Cenſura. | Morum caſtigatio, animadverſio, punitio, quæ penes Cenſorem.

Corvis, columbas. | Diſcrevit ſexum per aves, inquit vetus Schol. porrò per *corvos* impuri notantur: per *columbas* autem muliercularum ſimplicitas, quâ fit ut à viris facilè in adulterium impellantur. Seu quod in tutela Veneris ſunt columbæ, per has benè ſignificat adulteras: per corvos autem & colorem nigrum, atrocia virorum & contra naturam flagitia, eoque minùs veniam merentia.

64. *Fugerunt trepidi.* | Ad has Laroniæ voces arcana flagitia exprobrantis, aufugerunt illi conſcientiâ ſuâ perculſi.

65. *Stoicidæ.* | Sicut Priamidæ, Æacidæ, Scipiadæ. Veros autem Stoicos non indicat aut ferit, ſed hypocritas, qui Stoicam probitatem ſimulantes nefariè vivunt.

Laronia. | Vide ſuprà v. 36.

Quid non facient alii. | Si tu Judex & Cenſor mollitiem præfers, quid alii non audebunt? Et molles quâ fronte mollis ipſe damnabis.

66. *Multitia.* | Veſtes bombycinas, ſubtiles, pellucidas, quibus nec defendi corpus aut pudor poſſit, ut ait Seneca *de Benef.* 7. Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros, levitatem propter æſtivam; in tantum à lorica gerenda diſceſſêre mores, ut oneri ſint etiam veſtes, inquit Plin. lib. 11. cap. 23.

Cretice?

Cretice? Et hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? Eſt mœcha Fabulla.
Damnetur ſi vis, etiam Carfinia. Talem
Non ſumet damnata togam. Sed Julius ardet,
Æſtuo. Nudus agas; minus eſt inſania turpis.
En habitum, quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modò victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid? Non proclames, in corpore Judicis iſta
Si videas? Quæro an deceant multitia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter
Cretice pelluces. DEDIT hanc contagio labem,
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris

ô Cretice, induis ſerica, & adverſus Proculas, ac Pollineas dicis, plebe veſtimentum iſtud admirante? Fabulla eſt adultera: condemnetur quoque, ſi lubet, Carſinia. Certè condemnata non induet ejuſmodi togam. At Julius incaleſcit: effervaſco. Nudus incede. Stultitia eſt minùs infamis. Ecce veſtem, in qua te leges & jus portantem auſcultaret populus nuper victor, recentibus plagis, atque plebs iſta montana, dimiſſo vomere. Ecquid non exclames, ſi aſpicias illa in corpore Judicis? Rogo utrum ſerica teſti conveniant. O Cretice trans appares vehemens, ac invictus, & libertatis auctor. Contagium immiſit iſtam maculam, & in plures ſparget: quemadmodum grex integer

ANNOTATIONES.

67. *Cretice.*| O critice, ô Judex ſevere, inſtar Æaci, Minois, Rhadamanti, in Creta pridem, & nunc apud Inferos Judicum, ut aiunt. Porrò fuit Julius Creticus ſub Cæſaribus illuſtrium cauſarum Actor, teſte vet. Schol.

Et hanc veſtem populo mirante, perores.| Sic Hortenſius clarus ille Orator ob nimiam habitûs munditiem probris jactatus, & ludibrio exceptus, atque ſaltatriculæ nomine Dionyſia appellatus fuiſſe dicitur. Gell. lib. 1. cap. 5.

68. *Proculas & Pollineas.*| Impudicas mulieres.

69. *Fabulla, Carſinia.*| Nomina mulierum impudicarum, quarum hæc illâ videtur indicari & induci velut turpior, ac nequior.

Talem.| Ita pellucentem, ac tenui ſubſtamine, ut eſt illa tua, ô Cretice.

70. *Damnata.*| Mulier adulterii convicta, virilem togam induta cogebatur prodire in publicum, atque ſui flagitii pudorem & pœnam ferre. Auctores ſunt Acron, & Porphyrio in Horat. Hinc ipſe Flaccus lib. 1. Serm. 2.

* * * * *Quid inter*
Eſt in matrona, ancillâ peccaſve togatâ.

Togam.| *Toga* virorum erat, Stola mulierum. Hinc Tullius in Anton. *Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.*

Sed Julius ardet.| Reſpondet & excuſat ſe Creticus; at ego nonniſi propter æſtum, & gravem Julii menſis, & Caniculæ ardorem, illa multitia levioreſque togas aſſumo.

71. *Nudus agas.*| Reponit Juvenalis, quod ſi ita eſt, & graviorem æſtate nequeas veſtem ferre, profectò ſatius eſt ut nudus, & ſine ullo integumento procedas, agas, perores.

Minùs eſt inſania turpis.| Quamvis enim ita nudum te inſanum exiſtiment, minor erit infamia, quàm ſi mollis & flagitioſus per veſtes illas ſericas videare. Legunt quidam, *infamia*, pari ſenſu. Utrobique amara eſt ironia & permiſſio.

72. *En habitum quo, &c.*| Ironicè admodum. En te ſic veſtibus pellucentem, velut alterum Quintium Cincinnatum, audient Romani quaſi Legiſlatorem, & Imperii vindicem.

73. *Crudis.*| Vel recentibus, vel crudelibus & ſævis. Non incruentâ pugnâ victoriam adeptus.

74. *Montanum vulgus.*| Quod montes & agros incolit, & in urbem confluere ſolet, ad triumphi pompam ſpectandam, aut ad leges quæ promulgantur, excipiendas.

Poſitis aratris.| Relicto opere ruſtico cupidè accurret.

Audiret.| Te mollem & effœminatum ille aſper & induratus militia & labore populus auſcultaret.

75. *Quid? Non proclames.*| Ut ſupra, Quis Cœlum terris non miſceat, exclamando, O Cœlum! &c.

In corpore Judicis iſta ſi videas.| Si indutum ſericis Judicem aſpexeris.

76. *Quæro an deceant multitia teſtem.*| An igitur in teſte, qui inferior Judice eſt, tolerabis pellucentem togam, & bombycina veſtimenta, quæ in ipſo Judice non feras?

77. *Acer & indomitus, &c.*| Per ſarcaſmum & ſubſannationem crebram exagitat mollem Creticum Juvenalis: ſcilicet in iſto habitu vindex libertatis omninò videris, inquit.

78. *Pelluces.*| Ut per togam ſericam & ſubtilem perſpiciuntur membra tua, ſic & animus tuus virilis apparet elucetque. Ironicé.

Dedit hanc contagio labem.| Eheu luem hanc mollitiem nempè afflavit tibi & affricuit mollium conſuetudo: & tu illam in alios tranſmittes.

Unius

perit unius ſcabie atque ſues prurigine; & racemus ab alio *racemo viſus lividum* colorem *contrahit. Quidpiam illâ veſte turpius aliquando perpetrabis. Nullus ſubitò fœdiſſimus euaſit. Senſim te admittent qui* in *adibus longas tænias accipiunt temporibus, ac totâ cervice torques aptant: & Bonam Deam conciliant ventre ſuis mollicula, atque paterâ capaci. At perverſo ritu longè pulſa mulier januam non ingreditur. Ara Deæ unis eſt aperta maſculis. Vociferantur: abſcedite profani. Illic nulla tibicina cornu inſonat.*

Unius ſcabie cadit, & porrigine porci; 80
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
NEMO repentè fuit turpiſſimus. Accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuêre monilia collo, 85
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet: ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit hîc tibicina cornu. 90
Talia ſecretâ coluerunt Orgia tedâ

ANNOTATIONES.

80. *Scabie.* | Trita ſimilitudo. Cornelius Celſus *de Scabie. Durior eſt*, inquit, *cutis rubicunda, è quâ puſtula oriuntur quædam humidiores, quadam ſicciores, exeunte ex aliquibus ſanie, &c.*

Porrigine. | Morbus eſt porcorum ſimul & hominum, quo ſquamæ veluti quædam inter pilos exurgunt, interdum madentes, aliàs ſiccæ, ut habet idem Celſus.

81. *Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.* | Sicut etiam uva corrupta proximam uvam corrumpit ex contactu. Aliter explicat Hadrian. Turneb. lib. 15. cap. 17. vultque Poëtam loqui ex opinione vulgi exiſtimantis, matureſcente & liveſcente unâ uvâ, aliam vicinam ex æmulatione quâdam ſtatim liveſcere. Favet vet. Schol. dicens: Hoc è Proverbio ſumitur: *Uva uvam videndo varia fit.*

82. *Fœdius hoc aliquid, &c.* | Hæc veſtium mollities ad aliquid pejus te deducet, nimirùm ad infandas libidines.

83. *Nemo repentè fuit turpiſſimus* | Gradus ſunt virtutum ſic & vitiorum.

Accipient te. | Suum in conſortium te aſſument impuri myſtæ, quorum inſtituit Collegium Domitianus ad Quinquatria Minervæ quotannis in Albano celebranda: ex Sueton. Domit. cap. 4. Horum laſciviam hîc à Poëta potiſſimùm reprehendi nonnulli contendunt.

84. *Longa redimicula.* | *Redimiculum*, muliebris capitis ornamentum; faſciolæ ſeu tæniæ à mitra dependentes. Tull. Verr. 5. hæc civitas mulieri *redimiculum* præbeat. Vide Virgil. Æneid. 9.

Et tunica manicas, & habent redimicula mitra.

Domi ſumunt. | Hinc patet non publica ſed privata fuiſſe conventicula hominum impurorum & mollium, qui muliebriter ornati eaſdem inter ſe libidines & ſpurcitias committant, quas ſolebant mulieres in Sacris Bonæ Deæ.

86. *Atque Bonam tenera, &c.* | Deſcribit ritus à fœminis ſervari ſolitos in Sacris illis nocturnis.

Bonam Deam. | Seu Maiam, ſeu Proſerpinam, Opem, &c. Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 12.

Abdomine Porca. | *Porca* ſumen opimum Antiqui abdomen vocabant, inquit Plinius lib. 11. cap. 37. Porrò quid propriè *abdomen* deſcribit Corn. Celſ. lib. 4. cap. 1. *Ipſa*, inquit, *ilia inter coxas & pubem poſita ſunt, a quibus abdomen ſurſum ad præcordia pervenit.*

87. *Cratere.* | In Sacris vinum fundebatur. Virgil. paſſim. Æneid. 5.

—— *Vina liquentia fundam.*

Vide Sat. 12. v. 8. & ibid. Annot.

More ſiniſtro. | Contrario prorſus ac inverſo, Nam Bonæ Deæ ſolæ fœminæ ſacrificabant, at hîc ſoli viri admittuntur.

89. *Maribus* | Et quidem effœminatis.

Ite profanæ. | Sicut in mulierum Sacris è contrà: Procul ite profani. Propriè hîc, quaſi porrò à fano eſte, ite, diſcedite.

90. *Tibicina cornu.* | Varia inſtrumenta, tuba, cornu, tibia in Sacris adhibebantur.

91. *Talia ſecreta coluerunt, &c.* | Quæ ab illis mollibus & effœminatis viris patrantur Romæ flagitia in fictis Bonæ Deæ Sacris, talia ſunt, qualia exercebantur in Cotyttiis apud Athenienſes.

Orgia. | Bacchi Sacra, ſic dicta ab ὀργὴ *furore.* Vide quæ de Bacchanalibus dixi initio hujus Satyræ.

Secreta. | Myſticâ; niſi potiùs nocturnas & clandeſtinas libidines Sacrorum illorum notat.

Teda. | Vide Satyr. 1. v. 155. ſeu Plin. lib. 16. cap. 10.

Cecropiam

Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.
Ille ſupercilium madidâ fuligine tinctum
Obliquâ producit acu ; pingitque trementes
Attollens oculos : vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cœrulea indutus ſcutulata, aut galbana raſa ;
Et per Junonem domini jurante miniſtro.
Ille tenet ſpeculum pathici geſtamen Othonis,

Baptæ aſſueti fatigare Cotytto Cecropiam celebrant ejuſmodi Orgia, arcanâ face. Hic acu incurvâ ſupercilium extendit humidâ tinctum fuligine, ac pingit tremulos erigens oculos. Iſte potat Priapo è vitro ; & reticulum inauratum replet denſis capillis, veſtitus cœruleâ chlamyde ſcutulis diſtinctâ, vel galbano raſo ; atque famulo jurante per Junonem heri ſui. Iſte velut exuvias

ANNOTATIONES.

92. *Cecropiam.* | A *Cecrope* primo Athenienſium Rege denominatur ſæpè id omne quod ad Athenas atque univerſam Atticam regionem pertinet.

Cotytto. | Accuſat. Græc. quartæ Declinationis. Ea fuit ſaltatrix ſpurciſſima, poſt mortem in Impudentiæ Deam conſecrata Athenis, & nocturnis Sacris omni libidinum genere plenis culta.

Laſſare. | Ea nempè Sacra ſaltationibus impudicis ad ſatietatem uſque & laſſitudinem peragebantur.

Baptæ. | Ἀπὸ τῦ βάπτειν, *lavare*, dicti : quia aquâ calidâ tingebatur illis Sacris Cotyttûs initiati. Politian. Miſcell. cap. 10. Porrò, Baptæ ; titulus Comœdiæ Eupolidis Poëtæ, in qua viros Athenis ad imitationem fœminarum ſaltantes inducit & pſaltriam laſſantes. Vet. Schol. Cùm autem Baptarum laſciviam Eupolis proſcripſiſſet, ab illis in mare præcipitatus & ſubmerſus fuiſſe dicitur.

93. *Ille ſupercilium, &c.* | Quidam ex illis denigrant *ſupercilia* : nam color niger in oculis & crinibus olim laudabatur, teſte Horatio ad Piſones.

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Xenophon in Pædia Cyri ait à quibuſdam oculorum palpebras fuco pingi, & ſic decorem in aſpectu contrahi. S. Cyprianus *de Habitu Virginum*, docuerunt oculos circumducto nigrore fucare, genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem.

64. *Obliquâ acu.* | *Acu* crinali, vel calamiſtro, ut alii volunt.

Pingitque. | Supercilia, & oculorum pilos. Tanta eſt decoris affectatio, ut tingantur oculi quoque, inquit Plinius.

Trementes attollens oculos. | Timentes lædi adhibito fuco.

95. *Vitreo bibit ille Priapo.* | Alius bibit in ſcypho vitreo obſcœnæ figuræ, more impudicarum mulierum. Plin. in Procemio libri 33. *Artem auxêre*, inquit, *vitiorum irritamenta : in poculis libidines calare juvit, ac per obſcœnitates bibere.* Et alibi, *vina ex libidine hauriuntur.*

Priapo. | Is Liberi patris ac Veneris filius, quem velut hortorum Deum olim coluerunt. De eo plura dicere vetat pudor.

96. *Reticulumque comis.* | Muliebris ornamentum capitis adhibet, *reticulo* aureo comam colligit ac religat. Plinius lib. 12. cap. 14. ſic habet: *Perſona adjicitur capiti, denſumve reticulum.*

97. *Cœrulea indutus.* | Subauditur, *veſtimenta.*

Scutulata. | Orbiculis notata. Plinius lib. 8. cap. 48. plurimis liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſticuit, ſcutulis dividere, Gallia.

Galbana. | A colore floris Galbani, Galbana dicta ſunt veſtimenta muliebria galbanei coloris, qui ſublucidus & ſubalbus eſt cum pallore. Hinc Martialis lib. 1. Epigram. 97. effœminatum notans, *galbanos habet mores*, inquit. De *Galbano* Plinius pluribus locis lib. 12. cap. 25. Dat & *galbanum* Syria, è ferula ejuſdem nominis, reſinæ modo. Salmaſius, aliique legunt, *Galbina*, id eſt, viridis coloris.

Raſa. | Non villoſa, pilos non habentia. Plin. lib. 8. cap. 48. mox citat. Togas raſas Divi Auguſti noviſſimis temporibus cœpiſſe, ſcribit Feneſtella.

98. *Et per Junonem.* | Non domino tantùm, ſed etiam miniſtro jurante, &c.

Per Junonem jurant. | Hæc omnia muliebriter. Nam ſolæ mulieres per Junonem jurabant ; viri per Jovem, per Herculem. Vide Plin. lib. 2. cap. 7. *Servi illi jurant quomodo ſolebant ancilla Neronis, ipſi adulantes, per Junonem tuam*, inquit Vetus Schol.

99. *Ille tenet ſpeculum.* | Ad quod ſe comat, inſtar mulierum.

Geſtamen Othonis. | Quo utebatur *Otho* Imperator. Sueton. cap. 12. *Tanto*, inquit, *Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competit* * * * * * * * *munditiarum fuit penè muliebrium* * * * * * * * *Quin & faciem quotidie raſitare, ac pane madido linere conſuetum, idque à prima lanugine, ne barbatus unquam eſſet.*

Actoris

Actoris Arunci geſtat ſpeculum, quod *portabat Otho* * * * *quo is ſeſe aſpiciebat armis indutum, quando jamjam levari ſigna imperabat. Res celebranda monumentis recentibus ac nova hiſtoria, ſpeculum civilis belli ſarcina. Nempe magni imperatoris eſt Galbam interficere, atq; magni civis fortitudo pellem expolire; appetere palatii ſpolia in agro Bebriacenſi, atque compreſſum digitis panem in vultum porrigere? Quod neq; Semiramis pharetram gerens in regione Aſſyriorum fecit,*

Actoris Arunci ſpolium, quo ſe ille videbat
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Hiſtoriâ, ſpeculum civilis ſarcina belli.
Nimirum ſummi ducis eſt occidere Galbam,
Et curare cutem ſummi conſtantia civis,
Bebriaci in campo ſpolium affectare palati,
Et preſſum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe,

ANNOTATIONES.

100. *Actoris Arunci ſpolium.* | Ironicè locum hunc inſerit ex Æneide 12. ſenſus eſt, Iſque tam gloriatur Speculo ab Othone accepto, quàm Turnus præreptâ Actori Arunco ingenti ſuâ haſtâ, apud Virgilium.

Quo ſe ille videbat armatum. | In quo ſe armatum contemplabatur perperam & inſulsè Otho diſcrimini vitæ ſeſe mox objecturus in pugna.

101. *Tolli vexilla juberet.* | Ad committendum prælium.

102. *Annalibus.* | Hoc habent Annales ſuprà hiſtoriam, quòd per annos digeſtas res contineant. Gell. lib. 5. cap. 18.

103. *Speculum civilis ſarcina belli.* | Sarcaſticé. Res, inquit, nova: inter inſtrumenta belli, Otho ſpeculum geſtat, muliebriter ſeſe exornans in ipſis caſtris, quando cum Vitellio de Imperio dimicat, ab eo mox profligandus. Corn. Tacit. *Nec deerant*, inquit, *qui ambitione ſtolidâ luxurioſos apparatus conviviorum, & irritamenta libidinum, ſicut inſtrumenta belli mercarentur.*

104. *Summi ducis.* | Othonis, qui Galbam Imperii menſe ſeptimo, in medio urbis Romæ foro obtruncavit. Ipſe verò Otho manu propriâ occubuit apud Brixellum, clade ſuorum per Vitellianos auditâ, tertio Regni ſui menſe. Euſeb. Sueton. Corn. Tacit. Hiſtor. lib 2.

105. *Et curare cutem.* | Muliebri ſolicitudine decorem procurare.

Summi conſtantia civis. | Ejuſdem ſcil. Othonis, qui & muliebriter munditiem amabat, & virtutes pariter civiles & Imperatorias nihilominus exercebat; ut ſuprà ex Sueton. & Corn. Tacit. Hiſt. 1. ſed non erat Othonis mollis, & corpori ſimilis animus. Quod ſanè mirandum juxtà ac ſatyrico ſale dignum judicat Juvenalis.

106. *Bebriaci in campo.* | Ubi Otho profligatus à Vitellianis. Oppidum eſt Cremonam inter & Veronam, in Ducatu Mantuano, quod aliis *Bebriacum*, aliis, *Bedriacum*, *Betriacum*, *Bretiacum*, *Metriacum*. Bebriacenſium bellorum civilium meminit Plinius lib. 10. cap. 49. *Bedriacum* autem appellat Tacitus Hiſt. lib. 2.

Palati. | Id eſt, Imperii Romani, cujus pacificum regimen ſpondebat ſibi Otho victis hoſtibus, Vitellio cum ſuis, immemor à ſe illatæ non ita pridem Galbæ necis; ſuæ verò luxuriæ ſemper memor, & affectati decoris ſtolidè tenax.

107. *Et preſſum in faciem, &c.* | Super genas ac faciem extendere micam panis aſinino lacte madidi, ad nitorem cuti procurandum. Sueton. loco ſuprà citato. Plin. lib. 11. cap. 41. ait, lac aſininum conferre aliquid candori in cute mulierum. Unde Poppæa Neronis uxor fœtas ſecum aſinas quingentas quocunque trahere ſolebat, eo lacte corpus totum macerans, extendi etiam cutem credens. Et lib. 28. cap. 12. Cutem in facie erugari ac tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant, &c.

108. *Quod nec in Aſſyrio, &c.* | Quod quidem illæ mulieres bellatrices & luxurioſæ, Semiramis, & Cleopatra, non fecerunt in bello: quibus proinde Otho mollior & effœminatior extitit.

Aſſyrio. | Aſſyria Regio majoris Aſiæ Medis, Armenis, & Meſopotamiæ contermina. Ptolem. Syriæ pars, Plin lib. 5. c. 12. At Strabo longè ampliores Aſſyriæ fines aſſignat, l. 6. Ab Aſſur filio Sem denominatam ait Iſid. Etym. & S. Aug. l. 15. *de Civit. Dei.* Aſſyriorum inclyta ſub Belo Babylonis conditore cœpit Monarchia omnium prima, anno poſt orbem conſtitutum ferè bis milleſimo, floruitque per ſæcula circiter quindecim; poſteà verò ad Perſas migravit ſub Cyro.

Semiramis. | Uxor Nini Aſſyriorum Regis fortis & bellicoſa, unde pharetratam vocat. Hæc Imperium propagavit, ac Babylonem amplificavit ornavitque; pro filio diu regnavit, ab eo tandem ſublata eſt, quòd ejus concubitum concupiſſet. Val. Max. l. 9. c. 3. de ea ſic habet: *Semiramis Aſſyriorum Regina, cum ei circa cultum capitis occupata nuntiatum eſſet Babylonem defeciſſe, alterâ parte crinium adhuc ſolutâ, protinus ad eam expugnandam cucurrit, nec prius decorem capillorum in ordinem, quàm tantam urbem in poteſtatem ſuam redegit. Quocirca ſtatua ejus Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad ultionem exigendam celeritate præcipiti tetendit.* De ea etiam fusè Juſtinus, Euſebius, Diodorus Siculus lib. 3.

Mœſta

Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hîc nullus verbis pudor, aut reverentia mensæ.
Hîc turpis Cybeles, & fractâ voce loquendi
Libertas, & crine senex fanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducenduſque magiſter.
Quid tamen expectant, Phrygio quos tempo erat jam
More ſupervacuam cultris abſcindere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia, dotem
Cornicini; ſive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ; dictum, feliciter; ingens
Cœna ſedet; gremio jacuit nova nupta mariti.

neque Cleopatra in *Actiaca navi triſtis. Illic verecundia nulla* in *ſermonibus, vel menſa obſervantia.* Illic *Cybela fœda, atq; enervatâ voce dicendi libertas: ac vetulus furens cano capillo eſt Sacrorum præſes, non vulgare & dignum memoriâ exemplum ingentis gulæ, & præceptor accerſendus. Attamen ecquid morantur* illi, *quos jam tempus aderat amputare gladiolo carnem ſuperfluam, Phrygio ritu? Gracchus ſeſtertia quadringenta* in *dotem donavit cornu canenti, ſeu is cecinerat ære directo. Obſignata* ſunt *tabulæ. Acclamatum* eſt; *fauſtè. Lauta dapes appoſita:* denique *recens nupta quievit* in *ſinu conjugis.*

ANNOTATIONES.

109. *Mœsta nec Actiaca.* | Nec Cleopatra Ægypti Regina, mœsta quod ab Auguſto victa cum Antonio navali prælio fuiſſet, ad Actium Epiri urbem, & promontorium, atque ſibi mortem admotis aſpidibus parans, ne duceretur in triumpho. Hanc eleganti admodum formâ primò adamavit Julius Cæſar, poſt M. Antonius eam deperiit, ac fugientem in Ægyptum conſecutus ibi ſeſe interemit. *Plutarchus.*

110. *Hic nullus verbis pudor.* | Apud Albanos illos Sacerdotes Flaviales, de quibus ſuprà, nulla moderatio luxuriæ: impudicitiæ aut gulæ modus nullus.

Aut reverentia menſa. | Nimiis enim indulgent epulis; adeò ut ex proverbio, Albanæ dapes & menſæ pro lautis & abundantibus ponantur.

111. *Hic turpis Cybeles.* | Turpis etiam ſermonis libertas inter illos viget: obſcœna quævis loquuntur, qualia uſurpant & cantant Cybelæ Sacerdotes in ejus Sacris atque ludis. Diodorus Siculus lib. 4. cap. 5. Ovid. Faſt. 4.

Cybeles. | Hæc aliis nominibus vocatur *Ops, Rhea, Veſta, Magna Mater, Berecynthia, Dindymene*: Cybele verò, à Cybelo monte Phrygiæ, ubi inſtituta putantur illius Sacra: Hinc & *Dea Phrygia* nuncupatur.

Fractâ voce. | Laſcivâ, effœminatâ, ad mollitiem enervatâ & fractâ.

112. *Fanaticus.* | Quaſi ſacro furore percitus, à Furiis exagitatus, Entheus.

113. *Sacrorum Antiſtes.* | Sacris illis infandis ac cæremoniis futilibus præſidet.

114. *Gutturis exemplum.* | Ob voracitatem & helluationis prodigium.

Conducenduſque magiſter. | Quaſi inſignis gulæ & obſcœnitatis præceptor, advocari dignus & pretio conduci, ſi abeſſet, aut ſorte ductus non eſſet, ex more.

115. *Quid tamen expectant.* | Verùm ſi ita illi Sacra Cybeles, ejuſque impuros myſtas æmulantur in obſcœnitatibus & helluationibus, quin etiam pergunt, & ipſi ſibi virilia abſcindunt, eorum ad inſtar?

Phrygio more. | Ut faciunt Sacerdotes Deæ Phrygiæ, qui ſeipſos caſtrant, exemplo Atys pueri Cybele dilecti. Diodor. Sic. l. 4. c. 5.

Quos tempus erat jam. | Quos pridem oportebat amputaſſe ſibi pariter eam carnem, quâ viri ſunt, ipſis inutilem muliebria ſectantibus.

116. *Cultris.* | More Judæorum in circumciſione præputii, lapideis cultris, teſtâ Samiâ; quod & prior fecit Atys.

117. *Quadringenta ſeſtertia.* | Equeſtrem cenſum, decem millia coronatorum. Vide Sat. 1. v. 92. item v. 106.

Gracchus. | Vel nobilis quilibet, vel unus è Gracchorum familia. Vide ſuprà v. 24.

Dedit dotem. | Quaſi uxor ſuam dotem viro portat.

118. *Cornicini, ſive hîc recto, &c.* | Cuidam canenti vel ære curvo, id eſt, cornu; vel recto ære, id eſt, tubâ: cornicini vel tubicini. Ovid. Metamorph.

Non tuba directi, non aris cornua flexi.

119. *Signatæ tabulæ.* | Matrimonii tabulæ, inſtrumentum, contractus, confecta & ſubſignata ſunt.

Dictum, feliciter. | Fauſtæ precationes adhibitæ ex Majorum inſtituto, quod felix, fauſtum, ac fortunatum ſit: vel, hæ nuptiæ feliciter ac bene cedant vertantque.

Ingens Cœna ſedet. | Nuptiale convivium paratum & appoſitum eſt: vel, frequentes aſſederunt ad epulum nuptiarum. Lipſius Epiſtolic. quæſt. lib. 4. epiſt. 25. ſeparat vocem, *ſedet*, & legit, *Ingens Cœna: ſed & gremio jacuit, &c.*

120. *Gremio jacuit nova nupta mariti.* | Gracchus traditus eſt Cornicini, ſicut Sporus Neroni, de quo ante.

O pro-

O Optimates, egemuſne Cenſore, an haruſpice? Nimirum abhorreres, & crederes graviora prodigia, ſi fœmina pareret vitulum; aut ſi vacca agnum gigneret? En ſegmenta, veſteſque longas, atque flammeum accipit is, qui retinaculo ſecreto vacillantia portans ſacra ſudorem emiſit, ſub ancilibus ſcutis. O parens civitatis, unde ſcelus tam nefandum paſtoribus Latinis? O Mars unde urtica illa affricuit tuos poſteros? En viro datur vir illuſtris & divitiis:

O proceres, Cenſore opus eſt, an haruſpice nobis?
Scilicet horreres, majoráque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flamea ſumit,
Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis paſtoribus? Unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir:

ANNOTATIONES.

121. *Proceres.* | Vocem hanc explicavimus in Perſio.

Cenſore opus eſt, an haruſpice. | *Cenſore*, qui mores iſtos corrigat; *an haruſpice*, qui hæc libidinis portenta, & ſcelerum prodigia expiet. De Prodigiorum expiatione & procuratione Tit. Liv. paſſim.

Haruſpice. | Hoſtia ab *hara*, ſeu ſtabulo dicitur *Haruga*, hinc *Haruſpex* dictus qui inſpicit hoſtiarum exta, atque inde Deorum voluntatem & futura rimatur. Satyr. 6.

——— *Comagenus Haruſpex*
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli.

Majora monſtra. | Quàm cùm viro vir nuptui datur.

124. *Segmenta.* | Alii explicant monilia, cùm Servio: alii fimbrias & faſciolas aureas veſtis extremitati ornatûs gratiâ aſſutas. Alii dicunt *ſegmenta* poni pro ſegmentatis veſtibus pretioſis quæ vermiculato opere compoſitæ erant è bracteolis aureis aut argenteis, item è purpuræ ſegmentis. Valer. Max. lib. 5. cap. 2. n. 1. refert Matronis permiſſum uti purpureâ veſte, ac aureis ſegmentis. Ovid 3. de Arte,

Quid de veſte loquar? Non jam ſegmenta requiro,
Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Longos habitus. | Vittatas veſtes, quibus operiuntur ſponſæ, inquit Vetus Schol.

Flamea. | Velamen erat rubei, aut lutei potiùs coloris, quo novæ nuptæ ſolebant obtegi; *Dictum verò flameum*, inquit Feſtus, *quòd eo aſſiduè utebatur Flaminica, id eſt, Flaminis uxor cui non licebat facere divortium: unde boni ominis causâ nubentes flameo velantur.* Plin. lib. 21. cap. 8. *Lutei vide*, inquit, *honorem antiquiſſimum in nuptialibus flameis totum fœminis conceſſum.* Martial. lib. 11. Epigram. 79.

Flamea texuntur ſponſæ.

Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 5.

125. *Arcano qui ſacra ferens, &c.* | Ille ipſe Gracchus muliebres & nuptiales ſumit veſtes, qui Salius fuit, & Martis Sacerdos. Hunc ab adjunctis Poëta deſcribit & notat.

Sacra ferens nutantia. | Subſilientia ad morum Saliorum ancilia. Nempe ſub Numa Pompilio refertur è cœlo ſcutum Romæ cecidiſſe, reſponſumque ab haruſpicibus ibi fore orbis Imperium, ubi illud ſervaretur. Itaque Numa undecim alia illi ſimilia prorſus juſſit fabricari, quibus immiſtum nec internoſci, nec ſubripi facilè poſſet: duodecim quoque Sacerdotes inſtituit, qui ſolemni ritu per urbem tripudiantes & canentes illa duodecim ancilia ſcuta circumferrent; unde Salii dicti ſunt à *ſaliendo*. Illa verò in Templo Martis cuſtodiri imperavit. Tit. Liv. lib. 1. cap. 20. Horat. lib. 2. Epiſt. 1. V. 86.

Jam Saliare Numæ carmen, &c.

Vide Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 26

Arcano loro. | *Loro* intùs innexo ſuſpenſa ſcuta Saliorum collo portabantur. Hinc dicit, *arcano*, vel potiùs quia, ut dictum eſt, cœleſte ſcutum cum aliis confuſum haud dignoſcebatur.

126. *Sudavit.* | E corporis agitatione & ſaltatu.

Clypeis ancilibus. | *Ancile* dictum, quia ab omni parte reciſum ac rotundum erat. Hæc eleganter Ovidius deſcribit Faſt. 3.

Quis mihi nunc dicet, quare cœleſtia Martis
Arma ferant Salii, &c.

Pater urbis. | Mars, è quo Rheâque Sylviâ nati Remus & Romulus urbis Romæ conditores.

127. *Latiis paſtoribus.* | Hominibus ſimplicibus & innocuis, quales primi urbis incolæ.

Unde hæc tetigit, &c. | Militiæ laboribus & ærumnis duratos cur luxuria nunc invadit ac enervat?

128. *Gradive.* | Vel à *gradiendo* Mars ita vocatus; vel à κραδδειν, haſtam vibrare. Alii vocem deducunt à Thracibus, apud quos velut bellicoſiſſimos Poëtæ Martis ſedem locant: fortem ſignificari aiunt eo vocabulo.

Urtica. | Herba eſt notiſſimæ mordacitatis: hîc ſignificat pruritum libidinis.

129. *Traditur ecce, &c.* | Gracchus Tubicini ut ſuprà: vel Neronem perſtringit Doriphoro liberto nubentem, & è contrà ducentem Sporum. Ex Sueton. Ner. cap. 29.

Nec

Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri. Vade ergo, & cede severi
Jugeribus campi, quem negligis. Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ causa officii? Quid quæris? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modò vivere; fient,
Fient ista palàm, cupient & in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget. Steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde;
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.

neque cassidem commovet, neque thoracem hastâ percutis, neque expostulas parenti? Ito igitur, ac desere jugera agri auferri, quem non curas. Crastinâ die, diluculo præstandum mihi est obsequium in Quirini valle. Quænam obsequii ratio? Quid percontaris? Nubit familiaris meus: neque plures advocat. Heu si detur vitam producere: hæc agentur, agentur publicè, atq; optabunt in commentariis scribi. Interim magna pœna sequitur nubentes, quòd non possint parturire, ac fœtu conjuges servare. At præstat ut natura potestatis nihil dederit mentibus in corpora. Evita discedunt sine partu, neque istis proficit crassa Lyde medicato vasculo, neque juvat manus porrigere Luperco celeri.

ANNOTATIONES.

136. *Nec galeam quassas, &c.*] Neque ulla præbes indignationis argumenta, nec istam coërces licentiam improbitatis.

131. *Patri.*] Apud Jovem, cujus ac Junonis filius es: qui Deorum summus scelera ista vindicet, ac degeneres à te tuaque virtute in ordinem redigat.

Cede severi jugeribus campi.] Si Romanos ita negligis, eorumque virtutem frangi finis, ergo etiam cede campo Martio, quem Tarquiniorum ante agrum urbem inter ac Tiberim tibi consecrarunt. Liv. lib. 2. cap. 5.

Severi.] In quo judiciorum armorumque severitas ac labor exercentur & vigent.

132. *Officium cras.*] Dialogus inter colloquentes de prodigiosis istis virorum nuptiis. Cras, inquit unus, officium amico præstiturus sum.

133. *In valle Quirini.*] Ad *Quirini* seu Romuli Templum, vel porticum, ubi multi negotiorum causâ convenire solebant. Templi meminit Plin. l. 15. c. 29. ubi inter antiquissima fuisse delubra dicit Alex. ab Alex. l. 1. c. 14. Romuli templum in Quirinali omni tempore clausum ait, quasi arcanum fieri vellent, an humo tectus, an inter Deos translatus fuerit. De Porticu verò Martial. lib. 11. Epigram. 1. ad Librum suum.

Vicini pete porticum Quirini,
Turbam non habet otiosiorem
Pompeius, &c.

134. *Quæ causa officii?*] Et quod officii genus præstare habes amico? rogat alter.

Quid quæris?] Respondet ille: Quid enimvero id curas ac scisciteris amplius?

Nubit amicus.] Velut uxor matrimonium init.

135. *Nec multos adhibet.*] Paucos testes vocat, eosque ex intimis familiaribus; ne evulgari contingat rem lege Scantiniâ vetitam.

Liceat modò vivere, fient, &c.] Si paulò diutius vita est incolumis, videbimus hæc scelerum monstra palàm exerceri, sine metu ac pudore, eò tandem erumpet impudentia.

136. *In acta referri.*] In Annales, in Commentarios publicos, ut facti memoria ad posteros transeat.

137. *Nubentibus.*] Effœminatis ille maribus.

138. *Partu retinere maritos.*] Fastidientes aliquando tenere ac sibi conservare. Sunt enim liberi maximum conjugii vinculum, & amoris pignus perpetui: & sterilitas uxorum etiam repudii sæpè fuit causa. Claudianus,

Fœmina cùm senuit retinet connubia partu,
Uxoriique decus matris reverentia pensat.

139. *Sed melius, quod, &c.*] Melius tamen est, quod isti molles pœnam ferunt, nec pro arbitrio naturam suam muliebri possunt mutare & parere.

141. *Condita pyxide.*] *Pyxis* vas è buxo, in quo medicamina fœcunditatem conferentia reponantur apud istam Lyden.

Lyde.] Unguentaria quædam jactans se medicamentis auferre sterilitatem. Turneb. l. 15. c. 17. Porrò Lydiæ mulieres crassæ fuisse dicuntur. Alii nescio quid comminiscuntur de Arachne Lydia, aiuntq; sterilitatem emendari, si mulier inclusam pyxide araneam in sinu portarit.

142. *Palmas præbere Luperco.*] *Luperci* Panos Sacerdotes mense Februario in Lupercalibus per urbem discurrebant, credebanturque sterilibus fœcunditatem afferre, & partum adjuvare gravidarum, obvias percutiendo seu ferulâ, seu hircinâ pelle: discurrentibus igitur mulieres occurrebant ac verberibus seu palmas, seu uteros offerebant. Hinc Ovid. Fast. 2.

Nupta quid expectas? Non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcunda patienter verbera dextra;
Jam socer optatum nomen habebit avi.

Illud etiam portentum transgressa est fuscina Gracchi tunicâ indui, atque gladiator, qui mediam arenam fugiendo circuivit, fortior & Capitolinis, & Marcellis, & posteris Catuli ac Pauli, & Fabiis & cunctis spectatoribus ad podium; quamvis illis adjungas eum cujus in ludis tum retia injecit. Existere quosdam Manes, & Imperium sub terra,

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitque fugâ mediam gladiator arenam
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Pauliſque minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus: his licet ipsum
Admoveas, cujus tunc munere retia misit.
Esse aliquos Manes, & subterranea regna,

ANNOTATIONES.

143. *Vicit & hoc monstrum, &c.* | Monstrosis illis marium nuptiis pejus aliquid videre est Romæ, scilicet Nobiles qui arenâ se polluunt, & plebeiis imò indignis exercitationibus. Nam scelera ista portentosa quidem sunt, sed occulta; at publicè exercentur infames isti ludi, & hoc exempli pejoris & gravioris periculi: Quod à Nerone quidem Romani Imperii monstro ac portento profluxit. Is enim amavit edere ludos omnis generis, ac inter alios gladiatorium munus. Suetonius cap. 12. & alibi. Sub Vitellio prohibitum fuit, ne Romani Equites ludo & arenâ polluerentur. Cornel. Tacit. Domitianus quidem nullum coëgit ad pugnandum in arena, sed multi sub Nerone pridem his pugnis assueti sponte in arenam descendebant. Quod hic damnat Juvenalis, & Satyr. 8. v. 200.

Tunicati. | Gladiatores induti simplici tunicâ decertabant, quo essent expeditiores. Vide Satyr. 8. v. 207.

Fuscina. | Tridens; telum quo utebatur Retiarius.

Fuscina Gracchi. | Gracchus, vel quilibet alius è Patriciis ac Nobilibus, armatus reti ac fuscinâ more Gladiatorum, ac tunicâ leviter obtectus, & in arenâ depugnans cum sordidis & infimis. In ampitheatro nempe componebantur Gladiatorum paria: alter Mirmillo dicebatur ac secutor; habebatque pro armis, gladium, clypeum, galeam: alter Retiarius reti ac fuscinâ armatus, reti quidem involvere caput Mirmillonis conabatur, ac fuscinâ captare, humique affligere: Quod pugnæ genus fertur inventum à Pittaco uno è septem Græciæ Sapientibus.

144. *Lustravitque fuga, &c.* | Declinans Mirmillonem infestâ cuspide appetentem. Vel intelligit Gracchum non Retiarium tantùm egisse, sed & Mirmillonem, qui fugam simulabat ante Retiarium: unde consueverat Retiarius identidem increpare: non te peto, piscem peto, quid me fugis, Galle? Nimirum vertici illius galeæ inerat piscis effigies.

Gladiator. | Gracchi filius Retiarius fuit, & ad infamiam usque Gladiator. Vetus Schol.

Arenam. | Aream Ampitheatri Rom. arenâ stratam, ne sanguis ibi fusus in Gladiatorio præsertim munere spectantibus horrori esset, si humi defluere ac decurrere cerneretur.

145. *Et Capitolinis generosior.* | Gracchus, inquam, nemine Romanorum inferior genere, virtute, præstantiâ, componitur cum Gladiatore, ac in arena decertat. Per indignationem hæc ait.

Capitolinis. | Manliis, quorum unus defenso Capitolio Capitolini cognomen ac decus invenit. Tit. Liv. lib. 5.

Marcellis. | Quàm illustris Marcellorum familia Romæ fuerit, quorum unus Syracusas expugnavit, quinquies Consul fuit, Annibalem in Italia primus vicit. Vide Plutarchum.

146. *Catulis.* | Q. Lutatius Catulus primum bellum Punicum gloriosè confecit, demersis aut captis hostium sexcentis navibus.

Pauliſque. | Paulus Æmilius fortiter in acie dimicans Cannensi clade occubuit. Ejus posteri pluribus triumphis nobilitati sunt. Plutarch.

Fabiis. | Hi numero sex & trecenti ex eadem familia, cùm viderent populum detineri Veientium bello, hoc sibi mandari popoſcerunt: verùm post multas victorias in insidias delapsi omnes simul intercidêre. Ovid. Fast. lib. 2.

Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.

147. *Ad podium spectantibus.* | Quibusvis Nobilibus qui ludos spectant è podio Theatri loco, ubi primus ordo subselliorum; ita ordinante Augusto. Sueton. cap. 44.

Podium. | Projectura quædam est, ceu projectum è muro ædificium, à pede dictum est, quia velut pes è pariete sæpius ab imâ ædium parte exstruitur podium, procedit, ac porrigitur. Vide Vitr. l. 5. Alex. ab Alex. l. 5. c. 16.

His licet ipsum admoveas. | Ne excepto quidem Prætore vel Munerario, qui Gladiatorium munus edit. Neronem forsitan aut Domitianum notat: ac Nero quidem in Gladiatorem ipse pugnavit, & cantavit in Scena, citharœdi habitu, & auriga fuit. Vetus Schol.

148. *Cujus munere retia misit.* | In cujus ludis ac munere Gladiatorio, Retiarium agens, retia immisit, & Mirmillonis caput apprehendere ac impedire nisus est. Vide supra.

149. *Esse aliquos Manes.* | Quare verò tot scelera grassantur Romæ? Nimirum, inquit Poëta, quia metus Deorum nullus coërcet, & Inferorum supplicia veluti anilia commenta & fabulæ accipiuntur.

Et

Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras, 150
Atque unâ tranſire vadum tot millia cymbâ,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? Quid Fabricius, maneſq; Camilli? 154
Quid Cremeræ legio, & Cannis conſumpta juventus,
Tot bellorum animæ? Quoties hinc talis ad illos
Umbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tedis, & ſi foret humida laurus.
Illuc heu miſeri traducimur: arma quidem ultra

& perticam, & ranas atras in fluvio Styge, ac tot millia flumen tranare unâ naviculâ, neq; pueruli fidem habent, prater eos qui non adhuc lavant pecuniâ. At tu crede vera. Quid exiſtimat Curius, atque ambo Scipiones? Quid Fabricius, & anima Camilli? Quid legio Cremera, ac juvenes ad Cannas caſi, tot anima bellicoſa? Quotieſcumque iſthinc ad eos tranſit anima ejuſmodi ſcelerata, optarent purgari, ſi quæpiam offerrentur ſulphura cum tedis, ſique adeſſet laurus madida. Eheu infelices illuc tranſportamur. Certè arma protulimus

ANNOTATIONES.

Manes. | Vide Perſii Satyr. 5. v. 152.

Subterranea regna. | Ubi digna meritis rependunt, & facta quævis dijudicant ſeveri Judices, Minos, Rhadamanthus, Æacus. Vide Sat. 1. v. 9.

150. *Contum.* | Quo Charon impellit cymbam ac tranſmittit Umbras ſeu Animas ad alteram Stygis ripam, quâ pergunt ad regnum Plutonis. Virgilius,

Ipſe ratem conto ſubigit, &c.

Styx. | *Styx*, fons in Arcadia nimio frigore tam exitioſus, ut ſtatim enecet potantes. Plin. lib. 31. cap. 2. & lib. 2. cap. 103. Vitruv. lib. 8. cap. 3. Poëtæ vero fabulantur Paludem eſſe Inferorum, è qua profluit Cocytus. Virgil. Æneid. 6.

Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamq; paludem.

Ranas nigras. | Atrum & nigrum appellatur quidquid Inferorum eſt. *Ranas* in palude Styge Poëtæ locant. Teſtis Ariſtophanes, in *Ranis*, Comœdiâ.

151. *Vadum.* | Cocyti alveum.

Tot millia. | Animarum, quæ locum non occupant, ut corpora.

152. *Nondum are lavantur.* | In Thermis nondum lavant; vel, quòd pueri non ſolvunt balneaticum ſeu quadrantem. Vetus Scholiaſtes.

153. *Sed tu vera puta.* | Licèt improbi, ut ſcelerum conſcientiam ſublevent, nulla eſſe apud Inferos tormenta dicant: tu tamen ne dubita vera eſſe illic præmia bonis, & malis ſupplicia.

Curius. | Vide initio hujus Satyræ. v. 3.

154. *Scipiadæ.* | Cneius & Publius Scipiones, de quibus Tit. Liv. lib. 23. & ſeq. Et Virgil.

Duo fulmina belli Scipiadas.

Fabricius. | Hunc laudat Valer. Max. lib. 4. cap. 3. n. 6. honoribus atque auctoritate cunctis majorem, cenſu autem cuique pauperrimo parem dicens. Hic Samnitum & Pyrrhi dona ſprevit. Ejus filiæ de publico dotatæ, gloriam domeſticam viris dumtaxat cum publica pecunia detulerunt.

Camilli. | Is quinquies dictator fuit, Veios expugnavit, Gallos bis fregit, tam clarus per omnia, ut alter Romulus diceretur.

155. *Cremera legio* | *Cremera* fluvius Hetruriæ, ad quem intercepti, ut dictum eſt, inſidiis Veientium Fabii tantum non perdiderunt nomen, uno impubere domi relicto. Tit. Liv. lib. 2. cap. 48. & ſeq. Ovidius Faſt. 2.

Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem,
Legio. | Vide Satyr. 3. v. 132.

Cannis. | Ad *Cannas* vicum Apuliæ Rom. exercitum, ipſoſque Conſules Paulum Æmilium, & Terentium Varronem, tantâ clade affecit Annibal, cæſis quadraginta hominum millibus, & Equitibus Romanis tanto numero, ut annulorum tres modios miſerit Carthaginem. Cannarum rudera etiamnum oſtenduntur, vulgò, *Canna deſtrutta.*

156. *Talis umbra.* | Quales ante notavimus infames libidine ac ſceleribus.

Ad illos. | Ad viros illos, de quibus mox, tot virtutibus inſignes, & notæ caſtitatis & innocentiæ, jam in Campis Elyſiis degentes, apud Inferos.

157. *Cuperent luſtrari.* | Quia ſimplex ejus aſpectus, aut certè conſortium polluit ac fœdat.

158. *Sulphura cum tedis.* | De *tedis* antè diximus. *Sulphur*, ignis, & aqua adhibebantur ad eos purgandos, qui contaminati fuerant aliquo piaculo. Ovid. Metam. 7. Fab. 2.

Terque ſenem flammâ, ter aquâ, ter ſulphure luſtrat.

De *Sulphure*, teſtatur etiam Plin. l. 35. c. 15.

Humida laurus. | Aſpergillum è lauro, aquâ intinctum, Plin. l. 15. c. ult. laurum purificationibus adhiberi affirmat; & paulò ante, ex Maſſurio, cædis hoſtium purgationem eſſe, ait. Vide Cœl. Rhodig. l. 6. c. 12.

159. *Illuc heu miſeri traducimur.* | Cùm migramus ex hac vita, ad Inferos imus non ex opinione, ſed reipſâ; ibique experimur miſeri ea quæ viventes credere noluimus, & quæ ad Fabulatores rejicienda putavimus. Horatius ad Piſones,

Debemur morti, nos, noſtraque.

trans Hiberniæ ripam, atque Orcadas nuper ſubactas, & Britannos breviſſimam noctem ſatis habentes. Verùm illi quos ſubegimus non perpetrant ea quæ aguntur in civitate populi triumphantis. Ac nihilominus memoratur unus Zalates ex Armenia univerſis impuberibus effœminatior ſe tradidiſſe Tribuno flagranti. Contemplare quidnam afferant conſortia. Ille obſes acceſſerat. Hic homines perficiuntur. Etenim ſi diuturna commoratio pueris concedat civitatem, nunquam deficiet qui *depereat. Abjicientur femoralia, cultri, habena, ſcutica. Atque ita mores Pratextatos reportant* ad urbem *Artaxata.*

Littora Jubernæ promovimus, & modò captas
Orcadas, ac minimâ contentos nocte Britannos.
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſeſe indulſiſſe Tribuno.
Aſpice quid faciant commercia: venerat obſes.
Hîc fiunt homines. Nam ſi mora longior urbem
Indulſit pueris, non unquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, fræna, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

ANNOTATIONES.

160. *Juberna.* | Alii, *Juverna*, id eſt, Hiberniæ ſeu Irlandiæ, de qua vetus Schol. ita ſcribit: *Inſula eſt Britannia, à qua non longè ſunt Orcades aliæ triginta inſulæ, quas Mela ſcribit:*

161. *Orcadas.* | Vetus Schol. ex Mela, triginta numerat, quadraginta verò Plinius, l. 4. c. 16. modicis inter ſe diſcretas ſpatiis. Sitæ ſunt ultra Scotiam, in Oceano Septentrionali, ſeu Caledonio. Undecim referuntur aliis majores, cum minoribus aliquot, apud recentiores, & titulo Ducatûs nuper inſignitæ dicuntur.

Modò captas. | Nuper ab Imperatore Claudio ſubactas. Is & de Britannis triumphavit eo tempore, & inde Britannicum vocari filium ſuum voluit.

Britannos. | Majoris Britanniæ populos, qui modò ſunt Angli & Scoti. Virgil. Eclog. 1.

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Cornelius Tacitus in vita Julii Agricolæ, non longe ab initio, deſcribit ac mirè laudat eam Inſulam.

Minimâ contentos nocte. | Septentrionales terras ac Inſulas intelligit ad Britanniam majorem pertinentes, ubi circa Solſtitium æſtivum nox brevis eſt, ſicut hyemali longior, & dies ferè nullus: Quod facit Sphæræ inclinatio, & Solis ſuper horiſontem mora longior aut brevior. Vide Plin lib. 2. cap. 75. Item lib. 6. cap. ult. Cornel. Tacit. loco mox citato. *In Britannia*, inquit, *dierum ſpatia ultra noſtri orbis menſuram: & nox clara, extremâ parte Britanniæ brevis, ut finem atque initium lucis exiguo diſcrimine interneſcas.*

162. *Populi victoris.* | Apud Romanos gentium Dominos, dominantur vitia quælibet turpiſſima.

164. *Zalates.* | Nomen proprium Armenii pueri molliculi, tenelli, inter alios obſides Romanis traditi.

Ephebis. | Imberbibus pueris, ab ἐφηβέω, *pubeſco.*

165. *Ardenti.* | Inſano amore depereunti.

Seſe indulſiſſe. | Sui corporis nefariè copiam feciſſe, facile nimium.

166. *Aſpice quid faciant commercia.* | S. Gregorius Magnus Moral. 1. cap. 1. *Bonum eſſe cum bonis, haud valdè laudabile eſt*, inquit, *at immenſi eſt præconii, bonum etiam inter malos extitiſſe.*

Venerat obſes. | Zalates nempe integer venit, at brevi depravatus eſt apud nos.

167. *Hic fiunt homines.* | Sarcaſmus. Non ſine cauſa multi è longinquis terris Romam petunt, ubi veluti fiant, ac perficiantur, ex conſortio Nobilium Romanorum, & ex mora in urbe orbis Domina. Ironicè admodum.

Nam ſi mora longior, &c. | Si paulò diutius hîc Romæ commorentur, aderit continuò, qui pueros illos advenas infandis libidinibus implicet & corrumpat.

169. *Mittentur bracca, &c.* | Ab illis nequam & corruptoribus mittentur dona & munera pueris innocentibus eorum indoli congrua, quibus capiatur, ac in obſequium malè pelliceatur animus puerilis, cereus in vitium flecti, ut ait Horatius ad Piſones. Vel, *mittentur*, id eſt, omittentur deinceps ac negligentur patrii mores & priſca integritas, cum primùm voluptatibus irretiti fuerint hi pueri.

Bracca. | Quas in uſu non Gallis tantùm, ſed & Phrygibus, Lydis, Perſis, aliiſque comperimus. Vide Perſii Satyr. 3. ver. 53. Diodor. Sicul. l. 6. c. 9. Joſeph. Scaliger. in Propertii l. 4.

Cultelli. | Munuſcula, quibus utplurimùm delectantur pueri.

Fræna, flagellum. | Quibus equos agitent, ac venationi inſiſtant.

170. *Prætextatos mores.* | Duo contraria omninò vox iſta ſignificat, & mores nimirùm bonos, qui deceant Nobiles adoleſcentes prætextam gerentes; & per antiphraſin, pravos admodum mores etiam, nobili viro indignos: quo ſenſu quidem hîc accipe, niſi mavis intelligere de moribus nobilium Romanorum valde corruptis ac

SATYRA

perditis, quos infelices illi pueri facile induunt ex eorum consortio, ac in patriam reportant. De *pratexta* dicemus ad Persii Satyram 5. v. 30.

Artaxata.] Vox pluralis numeri. Urbs est primaria majoris Armeniæ ad Araxem fluvium, quam, sub Nerone, Tacit. lib. Annal. 13. refert à Corbulone captam ac direptam, Rege Tiridate belli fortunam nusquam ausо experiri. Hodie vocatur *Teflis*, vel *Tiflis*.

SATYRA III.

QUamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen vacuis quòd sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllæ.

INTERPRETATIO.

Quamquam turbatus sum discessu antiqui familiaris, nihilominus probo quòd decreverit domicilium statuere apud Cumas inanes, & Sibylla unum dare civem.

ANNOTATIONES.

1. *Quamvis digressu, &c.*] Fingit Poëta Umbricium Haruspicem amicum suum urbe cedere, tot vitia pertæsum, & scelera, quæ Romæ grassantur, & in dies serpunt.

2. *Cumis.*] Hæc est Campaniæ urbs maritima, non procul Puteolis, Sibyllæ antro & Sacello inclyta. Hoc se vidisse testatur Justinus Martyr, Orat. Parænet. ad Græcos, aitque admiratum se fuisse maximam Basilicam uno lapide incisam opere eximio: ubi ostendebantur adhuc in Templi medio vasa tria eodem in lapide incisa, quibus aquâ repletis lavabatur Sibylla, acceptâque stolâ recedebat in abditissimam ejus Templi partem, oraculum illic editura. Onuphrius posteà citandus subjungit, fanum illud perstitisse ad annum Christi millesimum quingentesimum trigesimum nonum: quo tempore quassatâ ingenti terræmotu Campaniâ, Puteolis minutissimo pulvere cinereque è mari surgente, totum illud coopertum est, collisque satis editus enatus est, ubi celebre fuerat Sibyllæ Fanum: & cum Puteolos Baiasque profectus essem, inquit ille, anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, regionis peritos mercede conduxi, qui Templi locum, & formam, aliaque omnia narraverunt, quæ Justinus Martyr annis ante mille trecentis se vidisse scripsit, priusquam arcanum id ac templum ingens vi terræmotûs obrutum esset.

Vacuis.] Vel quia desertæ videntur præ populosâ Româ: vel quòd otio magnâque tranquillitate fruantur Cumæ, præ magno populi fremitu ac tumultu, qui est Romæ.

3. *Unum civem.*] Scilicet nempe.

Sibyllæ.] Fremat licet Blondellus, quamvis & multa doctè quidem P. Simonius, aliique Eruditi, non ita pridem contra Sibyllas moliti sint; bonam sanè causam tot sæculorum testimonio comprobatam egregiè nuper propugnasse visi sunt complures haud inferioris literaturæ, imprimisque Isaacius Vossius libello *de Sibyllæ Orac.* Oxoniæ edito Anno 1680. Ergo Sibyllas extitisse, ac vaticinatas esse, maneat certum, cùm è profanis tum è sacris Auctoribus: dumque illi faciunt intelligendo ut nihil intelligant, hi qui sapiunt ad sobrietatem verè sapere censeantur. Pro Sibyllis ac Sibyllinis carminibus stant (qui & quales viri; Deus immortalis!) dispertitis ordinibus dispertiti; hinc Tullius de Divin. 2. n. 110. & seq. Virgil. Eclog. 4. Plutarch. *in Fabio*, init. Sueton. *in Augusto*, c. 31. Vopisc. *in Aureliano*, &c. Illinc autem Justinus Martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Lactantius, Eusebius, S. Hieronymus, S. Augustinus, ac tot alii. Verumtamen quot Sibyllæ fuerint, quo tempore, quo loco, quæ nomina illarum, quæ carmina, non ita constat. Dictæ sunt, quasi βουλὴ Διός. Æolicè pro Θεοῦ· nam fatidicæ illæ mulieres Dei consilia nuntiarunt carminibus, contexto interdum è primis cujusque versûs literis vaticinio; ut attestantur Cicero de Divinat. 2. n. 112. S. Augustinus de Civitate Dei, lib. 18. cap. 23, &c. Sibyllæ decem fuerunt, teste Varrone; diversis quidem locis ac temporibus, ut ait Suidas. Præcipuè celebrantur, Persica, quæ & Chaldæa & Hebræa dicitur, Libroque viginti quatuor, ut aiunt, scripsit, in quibus de Alexandro Magno & de Christo item plurima, quæ tamen S. Augustinus cir. Erythrææ affignat, vel Cumanæ: Delphica, quæ ante bellum Trojanum heroicis versibus oracula fertur edidisse,

Oſtium eſt Baiarum, & jucunda ripa ſuavia receſſus. Ego Suburra etiam præfero Prochytam. Enimverò quidnam ita calamitoſum, ita deſertum aſpeximus, ut non magis exiſtimes eſſe horrori deflagrationes, continuas & dium ruinas, & mille diſcrimina dura civitatis, atque Vates Auguſto menſe recitantes?

Janua Baiarum eſt, & gratum litus amœni
Seceſſus. Ego vel Prochytam præpono Suburræ.
Nam quid tam miſerum, & tam ſolum vidimus, ut
non 6
Deterius credas horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille periculâ ſævæ
Urbis, & Auguſto recitantes menſe Poëtas?

ANNOTATIONES.

è quibus Homerum multa ſumpſiſſe dicunt, ac in ſuum opus tranſtuliſſe, ex Diodoro Sicul. lib. 5. cap. 6. ubi tamen alia Sibylla nominatur: Erythræa, quam poſt excidium Trojanum annis 483. floruiſſe tradunt Suidas & alii: denique Cumana, ſive Cumæa, de qua hîc mentio: & hanc opinantur ad Tarquinium, ſeu Superbum, ſive Priſcum potiùs (ut Onuphrius citand. & Lud. Vives non ſine ratione conjiciunt) libros detuliſſe magno emendos pretio, quorum unum, mox & alterum coram Rege indignabunda combuſſerit; tertius autem tanti redemptus, ex Haruſpicum reſponſo, ac religiosè dein ſervatus, donec Syllanis temporibus cum Capitolio conflagravit, ut volunt aliqui ex Plinio l. 13. c. 13. Quod tamen alii non abs re negant, quibus favet Ammian. Marcell. lib. 23. Libros novem Tarquinio oblatos, remque totam fusè commemorant Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 4. & Gellius lib. 1. cap. 19. aiuntque ſex à Sibylla, ut ante dictum, crematos, tres autem ſuperſtites in Sacrario conditos. Hi porrò conſulebantur, Senatu jubente, à Decemviris, quoties laborabat Civitas aut Reſpublica, ut paſſim legere eſt apud Livium, Macrob. l. 1. c. 17, &c. De Sibyllis ita cenſet D. Hieronym. adverſus Jovinian. l. 1. paulò ante finem. *Quid referam Sibyllas*, inquit, *Erythræam, atque Cumanam, & octo reliquas, quarum inſigne Virginitas eſt, & virginitatis præmium divinatio?* Vide Lactant. l. 1. c. 6. & quæ Lud. Vives in loc. S. Aug. de Civit. Dei mox cit. Item eruditum Onuphrii Panvinii libellum de Sibyllis ac Sibyll. Carm. à Joan. Opſopœo editum, cum Animadverſionibus non contemnendis. Ibi nonnullos Sibyllæ de Chriſto vaticinia, velut ab aliquo Chriſtianæ Religionis ſtudioſo conficta rejicientes ex eo refellit Onuphrius, quòd ante Chriſti natalem edita comperiuntur. *Conſtat enim*, inquit, *M. Tullium verſus hos legiſſe, & Commentariis ſuis inſeruiſſe, quos Euſebius Cæſarienſis ſe vidiſſe profitetur.* Idem ibidem Sibyllas duas à Cumis denominatas extitiſſe opinatur; quarum prior Cumæa dicta fit, eo quòd Cumis vaticinata fuerat, orta verò ex Cimmerio Campaniæ oppido, unde & Cimmeriam aliqui appellant: & hanc adiiſſe Æneas putandus apud Virgil. Æneid. 6. cujus etiam meminit Dionyſ. Halicarnaſſ. l. 4. cit. Altera longè poſterior dicta Cumana, & Cumis oriunda, quæ Tarquinio libros obtulerit, &c. De hac multa Solinus.

4. *Janua Baiarum eſt.* | Hac itur Baias, & in amœnos illos ſeceſſus.

Baiarum. | Hoc oppidum eſt Campaniæ, Puteoles inter & Cumas, à Baio Ulyſſis comite ædificatum in ſinu illo qui dicitur nunc, *Golfo di Pozzuolo*, & *di Napoli*. Ibi erant calentes aquæ valetudini perutiles, ſingularis autem amœnitas, ac cœli temperies: & hinc magna Romanorum frequentia, atque ædificiorum nitor ac ſplendor. Strabo l. 5. Unde Horatius l. 1. Epiſt. 1.

Nullus in orbe ſinus Baiis prælucet amœnis.

Gratum littus. | Amœna pariter omnia Campaniæ litora ſunt, Melâ teſte.

5. *Seceſſus.* | Locus proinde gratus ac idoneus viris ſtudioſis.

Prochytam. | Hæc eſt inſula ad oſtium Baiani ſinûs, hodie, *Procida*; habens in circuitu paſſuum millia tria. De ea Plin. l. 2. c. 88. & l. 3. c. 6. Virgil. Æneid. 9.

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, &c.

Suburra. | *Suburra*, vel *Subura*, quam Martial. clamoſam vocat, lib. 12. Epigr. 18. Vicus eſt Romanus, etiam hodie, *la Suburra*; ſic dictus quia ſub urbe antiqua nimirùm ſitus. Summœnianum inde nominat Martial. lib. 3. Epigr. 81. & lib. 12. Epigr. 32. quaſi ſub mœnibus ſitum. Synecdoch. pro tota urbe hîc ponitur. De eo iterum poſteà ad Perſ. Satyr. 5. v. 32.

6. *Quid tam miſerum, &c.* | Alibi, uſquam.

7. *Incendia.* | Quæ Romæ tam frequentia.

8. *Pericula ſævæ urbis.* | In qua periculoſa & infeſta graſſatoribus & improbis ſunt paſſim omnia.

9. *Auguſto recitantes menſe Poëtas.* | Vide Satyr. 1. v. 2. & quæ fuſiùs ad Perſ. Satyr. 1. v. 17.

Auguſto menſe | Quò tempore jam à Kalendis Juliis, propter æſtum, in villas Romanorum pars magna ſeceſſerat: ſed non Poëtæ inſanâ recitandi libidine perciti, ac tum etiam importunâ garrulitate obvium quemque enecantes. Vide Martial. lib. 4. Epigr. 57. & Horat. lib. 1. Satyr. 9. & Epiſt. ad Piſones, ſive de Arte Poëtica, vulgò. v. 453. & ſequent.

Judæis

Sed dum tota domus rhedâ componitur unâ,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;
Hîc ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.
Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſilva Camœnis.
In vallem Ægeriæ deſcendimus & ſpeluncas
Diſſimiles veris. Quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?

Interim *verò dum univerſa ejus familia* in *unum* plauſtrum *compingitur, ſtetit prope antiquos arcus, atque humidam Capenam; iſthîc ubi Pompilius noctu condicebat dilecta. Locus modò ſacrati fontis, ac fana accommodantur Judæis, quorum ſupellectilia ſunt ſporta, & fœnum. Nam ſingula arbores jubentur pretium Plebi ſolvere, atque nemus ſtipem rogat expulſis Muſis. In* eam *Ægeriæ vallem devenimus, & in ſpecus diſpares naturalibus. At quàm melius foret Numen fonti, ſi gramen ambiret aquas ripâ viridanti, neque marmora vim inferrent lapidi naturali?*

ANNOTATIONES.

10. *Tota domus rhedâ componitur unâ.* | Proinde ſatis exigua frugali viro; ſiquidem ſua omnia uno plauſtro ſeu carro continebantur.

11. *Subſtitit.* | Expectavit rhedam, in qua omnis ſua ſupellex atque familia vehebatur.

Veteres arcus. | Vel ad arcus lateritios primùm à Romulo factos, deinde florente Republicâ è marmore inſtauratos ad ſuſcitandam ornandamq; conditoris memoriam. Vel ad arcus non procul à Porta Capena erectos in monumentum victoriæ Horatiorum. Turneb. lib. 10. cap. 27.

Madidamque Capenam. | Quia ſuper eam aquæductus; unde & ſtillantem arcum vocatum eſſe teſtatur Vetus Schol.

Capenam. | Urbis Porta, quâ ibatur Capuam, ſic dicta eſt ab oppido *Capena* exciſo, apud Lucum Feroniæ vocabatur & Appia teſte Frontino lib. de Aquæductis & Fontinalis, à fontium copia, auctor Ferrarius: item Triumphalis, quia per eam Triumphantes ingredi ſolebant. Hodie *Porta di S. Sebaſtiano.*

12. *Hîc ubi nocturna Numa conſtituebat amicæ.* | Qui locus Numæ cum Ægeria Nympha ad conveniendum condictus & conſtitutus erat. De quo Tit. Liv. lib. 1. cap. 19. ſcilicet rudes populos Deorum metu continendos ratus Numa, & cum ſine aliquo miraculi commento animis incuti non poſſet, ſimulavit ſibi eſſe cum Ægeria Dea nocturnos congreſſus, & ab ea ſe accipere quæ Diis eſſent acceptiſſima, &c. Et Valer. Max. l. 1. c. 2. *Numa Pompilius*, inquit, *ut Populum Romanum Sacris obligaret, volebat videri ſibi cum Dea Ægeria congreſſus eſſe nocturnos, ejuſque monitu accepta Diis immortalibus Sacra inſtituere.*

13. *Sacri fontis nemus.* | Liv. l. 1. cit. c. 21. *Lucus erat*, inquit, *quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aquâ, quò quia ſe perſæpè Numa ſine arbitris velut ad congreſſum Dea inferebat, Camœnis eum locum ſacravit, quòd earum ibi concilia cum conjuge ſua Ægeria eſſent.* Idem refert Plutarch. in vita Numæ.

Delubra. | Quid propriè *delubrum*, docet ex Varrone Macrobius lib. 3. cap. 4. *Ædes nimirum cum area eſt*, inquit, *& ſicut locus candela candelabrum, ſic Dei locus delubrum.* Aliter omninò Aſconius, *Templa ſunt*, inquit, *loca ſingula Diis attributa; delubra verò ades multa ſub uno tecto.* Feſtus decorticatum ſeu delibratum fuſtem delubrum vocari, eumque pro Deo cultum fuiſſe ſcribit.

Locantur Judæis. | Judæi vel etiam Chriſtiani Domitiani Edicto urbe pulſi in ea ſe loca receperunt, & pro locatione mercedem pendunt.

14. *Quorum cophinus fœnumque ſupellex.* | Adeò pauperes erant.

15. *Omnis enim populo, &c.* | Tantaque eſt avaritia Populi Romani ut à miſeris exigat tributum pro ſacris locis, & pro ſingulis arboribus nemoris iſtius, quarum vel umbra fruſ, vel ad quas jumenta ligari fas eſt.

16. *Mendicat ſilva.* | Metonym. pro mendicant incolentes ſilvam Judæi.

Ejectis Camœnis. | Quibus Numa pridem conſecrarat lucum, fontem, delubrum: ut mox è Livio diximus.

17. *In Vallem Ægeriæ deſcendimus.* | Ambo devenimus ego amicuſque in eum locum, de quo mox, & Ovid. Faſt. 3.

Ægeria eſt quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis:
Illa Numa conjux conſiliumque fuit.

Speluncas diſſimiles veris. | Non à natura, ſed arte excavatas rupes.

18. *Quanto præſtantius eſſet, &c.* | Quàm præſtaret reliquiſſe ſitum loci naturalem, nimirùm fons eſſet ubi Nympha præfideret: & ripa gramine ſtipata præterenda appoſitis marmoribus.

20. *Ingenuum violarent marmora tophum.* | *Tophus* rudis eſt & ſcaber lapis in loco naſcens & concretus, cui videtur illata vis cùm ſubmotus inde eſt, ad ſubſtituenda marmora.

Ibi tum Umbricius ait: quandoquidem in civitate locus nullus est liberalibus disciplinis, nulla studiorum merces: hodie res extat deterior quàm heri extitit, & craſtinâ die ipſa quidſiam parvo diminuet, ſtatuimus eò proficiſci, ubi Dædalus pennas deſeſſas depoſuit: dum cani recentes, dum primum adeſt *ſenium & non curvum; dum reſtat Lacheſi quod volvat, atq; me meis plantis fero, nullo ſcipione manum ſuſtentante, Patrium deſeramus. Felic valeant Arturius & Catulus. Reſideant qui atra mutant in alba: quibus promptum eſt redimere domum, fluvios, portus, exſiccandam eluvionem, efferendum cadaver ad ſepulchrum, & dare caput vendendum ſub haſta herili.*

Hic tunc Umbritius; Quando artib⁹, inquit, honeſtis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor eſt, herè quàm fuit, ac eadem cras
Deteret exiguis aliquid; proponimus illuc
Ire fatigatas ubi Dædalus exuit alas: 25
Dum nova canities, dum prima, & recta ſenectus,
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo,
Cedamus patriâ; vivant Arturius iſtic, 29
Et Catulus: maneant qui nigra in candida vertunt,
Queis facile eſt ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver,
Et præbere caput dominâ venale ſub haſtâ.

ANNOTATIONES.

21. *Hic tunc Umbritius, &c.* | In eo luco cœpit ille cauſas ſui diſceſsûs enarrare.

Umbritius. | *Umbricii* Haruſpicum peritiſſimi meminit Plin. l. 10. c. 6. Apud Cornelium verò Tacitum Hiſt. 1. Haruſpex *Umbricius* ſacrificanti Galbæ triſtia exta, inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit, tum cùm ab Othone mors ipſi immineb at.

23. *Res hodie minor, &c.* | Omnia quotidie in pejus ruunt.

Herè. | Pro *heri*; ſicut veſpere & veſperi, Veteres dicebant, teſtes Terent. Quintil. Donat.

24. *Illuc ire.* | Cumas nos conferre, quò Dædalus fugiens Minoia regna evolavit, ibiq; Phœbo ſacravit remigium alarum, ut ait Virgilius initio ſexti Æneidos.

Fatigatas. | Volatu à Creta Cumas uſque.

Dædalus. | Vide Satyr. 1. v. 54.

26. *Dum nova canities.* | Cùm pili recenter caneſcunt, dumque vigeo adhuc & valeo.

Prima & recta ſenectus. | Senectutis initium notabant Veteres circa annum ætatis quadrageſimum ſextum, ut innuit Cicero de Senectut. n. 60.

Recta ſenectus. | Nondum incurvans corpus, nondum iners & languida, ſed operoſa, agens ac moliens aliquid; qualem laudat Cicero mox cit. lib. n. 26.

27. *Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat.* | Dum vitæ ſpatium videtur ſupereſſe adhuc amplum ſatis mihi decurrendum.

Lacheſi. | Una Parcarum eſt, à λάχω, *ſors*, dicta. Fatales iſtæ nimirùm Deæ hominum vitam inſtar fili deducere ac nere finguntur, ita ut Clotho geſtet colum & fila trahat; *Lacheſis* fuſum torquendo, vel potiùs, ut habet Ovid. *In orbes glomerando fila colligat.* Atropos verò abrumpat atque enecet. Apuleius triplex iis tempus deſignari ait. Virg. Eclog. 4.

Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis
Concordes ſtabili Fatorum Numine Parcæ.

29. *Arturius & Catulus.* | Sordidi homines per adulationes & crimina ad opes evecti.

Iſthic. | Romæ, per indignationem dictum.

30. *Nigra in candida vertunt.* | Bonum in malum, vitia in virtutes convertunt; in ſe, per hypocriſim, in aliis per invidiam & calumnias. S. Gregorius in Moralibus: *Mundana ſapientia eſt*, inquit, *cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, qua falſa ſunt vera oſtendere, qua vera ſunt falſa demonſtrare.* Vide Perſii Sat. 2. v. 1. & Sat. 5. v. 108.

31. *Queis facile eſt, &c.* | Sive ob opes jam partas, ſive ob inſatiabilem lucri cupiditatem, publicani quælibet etiam indigna & ſordida redimentes.

Ædem conducere. | Vel reficiendam, vel majori pretio deinde locandam.

Flumina, portus. | Vectigal è fluviis & portubus.

32. *Siccandam eluviem.* | Expurgandas cloacæ vel lacunæ ſordes.

Portandum ad buſta cadaver. | Libitinarii quondam funeris curam pretio ſuſcipiebant, & cremandum & efferendum cadaver. Plin. l. 21. c. 3. Scipionis funus elocatum ait, populo aſſes conferente.

33. *Prabere caput dominâ venale ſub haſtâ.* | Venalem ſervum exponere, mangonium exercere; vel publicis auctionibus præeſſe ac venditionibus ſervorum, acceptâ ad id poteſtate & auctoritate, & quæſtum hinc facere. Vel qui ſeipſos vendi patiuntur, ut vult Turneb. l. 10. c. 27.

Dominâ ſub haſtâ. | Vel quod emptoribus ut dominis cederent empti ſervi, vel quòd heri ſervos venum exponerent ſub haſta, ex more, præcone venales proclamante. Vide Alex. ab Alex. l. 3. c. 16.

Quondam

Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reverſi
Conducunt foricas. Et cur non omnia? Cum ſint
Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? Mentiri neſcio, librum,
Si malus eſt, nequeo laudare, & poſcere: motus
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum: ranarum viſcera nunquam
Inſpexi: ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat norint alii; me nemo miniſtro

Olim iſti cornu canentes, & aſſidui ſectatores Theatri municipiorum, & cognita mala per civitates, modò ludos exhibent, atq; converſo Plebis pollice quemcumq; placet interficiunt per populum: & cùm illunc redierunt, redimunt latrinas. Quare verò non univerſa conducunt, *quandoquidem* tales *ſunt quales ex infimo ſors erigit ad ſupremum apicem rerum, quandocumq; ludare expetit? Ecquid agam Roma? diſſimulare non novi; nec poſſum librum, quando eſt pravus probare & poſtulare. Siderum curſus neſcio: mortem parentis ſpondere & nolo & nequeo: ranarum exta nunquam ſpectavi. Alii ſciant portare ad conjugem* ea *quæ mittit* & *quæ jubet mœchus: me adjutore nullus prædo erit: & propterea nemini ſocius egredior, velut*

ANNOTATIONES.

34. *Hi cornicines.* | Arturius, Catulus, & ſimiles cornu vel tibiâ canentes, dum gladiatores pugnant.

Municipalis arenæ perpetui comites. | Qui per oppida vagati ſunt operam ſuam locantes, dum in Theatris ad gladiatoriam exercebantur municipes & oppidani. Erant enim variis in locis & urbibus arenæ & Theatra, ſed minora quam Romæ: & in Gallia Narbonenſi apud Nemauſum viſitur adhuc ampitheatrum eximii operis antiquitate & ipſis ruderibus nobiliſſimum. Quid propriè municipium, docet Gellius l. 16. c. 13.

35. *Notæque per oppida buccæ.* | Arte ſuâ noti homines ſoliti per Italiam curſare, & buccas inflare, cornu, tibiâ, buccinâ canentes, dum in arenâ certabatur: modò Formiis, aliàs Tuſculi, Fundis, & ubicumq; erant Theatra; & accerſiti aderant in oppidis: nec enim Romæ niſi peritiores adhibebantur.

36. *Munera nunc edunt.* | Gladiatorium munus dant populo, quod nonniſi potentiores & opulenti faciebant, quin & Nobiles, & cenſum Equeſtrem habentes, ex Edicto Tiberii, & Senatuſconſulto. Corn. Tacit. Annal. 4. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 19.

Verſo pollice. | Converſus retrò pollex ſignum erat occidendi Gladiatoris qui ſuccubuerat: ſicut è contrà preſſo pollice populus indicabat jubebatq; parci victo & afflicto humi. Plin. l. 28. c. 2. *Pollices, cùm favemus*, inquit, *premere etiam proverbio jubemur.* Prudentius contra Symmachum de Veſtalibus Gladiatores ſpectantibus.

* * * * * * *Pectuſque jacentis*
Virgo modeſta jubet converſo pollice rumpi,
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis,
Altius impreſſo dum palpitat enſe ſecutor.

Horat. lib. 1. Epiſt. 18.

Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.

Vide Ang. Polit. Miſcell. cap. 42. & Turneb. lib. 11. cap. 6.

37. *Populariter.* | Conciliato enim favore vulgi per munera illa & ludos certantium, quemlibet confici aut reſervari ſuggerebant populo, è cujus id arbitrio pendebat.

38. *Conducunt foricas.* | Emundandas: nihil vile & abjectum reſpuentes, modò lucrum inde proveniat.

Cur non omnia? | Supple conducunt; etiam maxima cur non ſuſcipiunt ac rentant?

40. *Extollit.* | Alludit ad fortunæ rotam, inconſtantiam, ludibria. Illa enim fingitur homines repentè ad ſummum evehere per ludum ac jocum, quos pariter ex alto ſtatim dejiciat ac præcipitet; ſicque humana perpetuò circumagere.

41. *Quid Roma faciam?* | Pergit Umbritius: cùm nonniſi vafri homines & improbi florent Romæ, nullus eſt innocenti mihi locus.

Librum, ſi malus eſt, nequeo laudare & poſcere. | Velut quid eximium ab Auctore poſcere, ut nobiſcum ſuum opus ac librum communicet, per adulationem, quam proſcribit Horatius ad Piſones v. 419. & ſeq. & Perſ. Satyr. 1.

42. *Motus aſtrorum ignoro.* | Aſtrologus non ſum, quod hominum genus valet apud imperitas vulgi mentes.

43. *Funus promittere patris.* | Improbo cuipiam filio, ante diem patrios in annos inquirenti, ut ait Ovidius.

44. *Ranarum viſcera nunquam inſpexi.* | Licèt Haruſpex animalium viſcera conſulere aſſuevi, haud tamen unquam è ranarum ſeu rubetarum extis veneficia ſectatus ſum. Vide Satyram 1. v. 70.

45. *Ferre ad nuptam.* | Lenocinia abhorreo.

Quæ mittit. | Vel ſcripta vel munera ad ejus animum pelliciendum in ſcelus.

46. *Mandat.* | Dicenda præſcribit.

Fur

truncus, atque manus emortua corpori non ſerviens. Ecquis modò amatur niſi criminis *particeps, & cui mens ardet* atque *agitatur ſecretis ac ſilendis nunquam non? Qui tecum communicaverit bonum arcanum, non exiſtimat ſe tibi ullâ re devinctum, & nihil unquam tribuet. Dilectus erit Verri, qui Verrem quando cupit, reum agere valet. Omne ſubulum Tagi denſi, & aurum quod in mare defluit, ne tanti æſtimetur, ut quietem amittas, & mœſtus accipias munera reſpuenda, atque reformideris ab amico potenti. Jam quæ natio ſit opulentis noſtris gratiſſima, & à quibus poſſimum abhorream, pergam declarare, nec impediet verecundia. Nequeo tolerare, ô Romani, civitatem Græcam: etſi quanta pars eſt*

Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, & cui fervens
Æſtuat occultis animus, ſemperque tacendis? 50
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accuſare poteſt. Tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodq; in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, ponendaq; præmia ſumas 56
Triſtis & à magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris;
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri; 59
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Græcam urbem; quamvis quota portio fæcis Achææ?
Jampridem Syrus in Tiberim fluxit Orontes,

plebecula Achaica? Jamdudum in Tiberim fluxit Orontes Syrius,

ANNOTATIONES.

47. *Nulli comes exeo.* | Solus, ab univerſis deſertus Româ exeo, ſine comitatu, qui nonniſi divitibus frequens adeſt.

Tanquam mancus. | Quaſi membrum inutile civitati diſcedo. *Mancus*, quaſi manu carens, inquiunt, & amico deſtitutus.

48. *Extincta corpus non utile dextræ.* | Pro, *extincta dextra & inutilis corpori.* Sic ego Româ ſeparor.

49. *Quis nunc diligitur niſi conſcius.* | Quoniam ſcelera aliorum adjuvare nolo, hinc amicus mihi nullus eſt.

Et cui fervens æſtuat, &c. | Is ſolus modò diligitur, cui arcana ſcelera commiſſa ſunt, & cujus mens cruciatur conſcientiâ tot malorum, quæ tacere cogitur, & de quibus nec mutire unquam audet.

51. *Nil tibi ſe debere putat, &c.* | Qui bonum quid ſecretum tibi revelavit, is tibi ſe non arbitratur quidquam propterea debere, nec dona ulla tribuet, ut taceas. At qui te conſcium fecit ſecreti criminis, ille timebit ne detegas; & muneribus te ſibi devinctum habere ſataget, ne unquam reveles.

53. *Verri.* | Conſcelerato homini, deprædatori, qualis Verres, de quo Satyr. 2. v. 26.

54. *Accuſare poteſt.* | Nempe conſcius & particeps factus illius flagitiorum.

Tanti tibi non ſit. | Nullo pretio quantolibet emere velis horrendos conſciæ mentis cruciatus.

Opaci. | Vel propter arbores in ripa conſitas, vel ob admixta auri grana. Martial. lib. 1. Epigram. 50.

Æſtus ſerenos aureo franges Tago,
Obſcurus umbris arborum.

55. *Arena Tagi.* | *Tagus* fluvius Hiſpaniæ nobiliſſimus, aureas volvere arenas decantatus, Caſtellam novam permeat, Luſitaniæ partem rigat, & ad Ulyſſiponem oſtio latiſſimo ſubit Oceanum.

In mare volvitur. | Cum arenis Tagi.

56. *Somno careas.* | Malâ conſcientiâ ſolicitatus.

Sumas triſtis. | Utrinque anxius; ſi enim ſumas, torquebit te conſcientia; quod ſi reſpueris, te ſuſpectum ille conabitur de medio tollere, ne ſuam turpitudinem reveles.

57. *Magno ſemper timearis amico.* | Nec enim rarò contingit, ut conſciis paretur exitium, ne quid patefaciant. Unde monet Horatius lib. 1. Epiſt. 18.

Arcanum neque tu ſcrutaberis ullius unquam.

60. *Nec pudor obſtabit.* | A dicenda veritate non me deterrebit cujuſquam reverentia.

61. *Græcam urbem.* | Romam factam Græcam & vitiis Græciæ inquinatam.

Quamvis quota portio facis Achæa? | Verùm non Græci tantùm, ſed & Syri mores noſtros corruptum venêre: & horum Romæ eſt major quàm illorum numerus.

Facis. | Metaphora à vino, id eſt, viliſſimorum Græcorum, & quaſi ſentinæ.

Achæa. | Metonymia, pro Græciæ, cujus pars eſt Achaia, ad ſinum Corinthiacum.

62. *Syrus in Tiberim defluxit Orontes.* | *Orontes* Syriæ fluvius eſt. Id eſt, jampridem Syrorum eluvies Romam invexit ſordes ſuas, & morum pravitatem, luxum, voluptates.

Et

Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas proſtare puellas. 65
Ite, quibus grata eſt pictâ lupa barbara mitrâ.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic altâ Sicyone, aſt hic Amydone relictâ, 69
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Eſquilias, dictumque petunt à vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo

& ſecum attulit & ſermonem & mores, & fides incurvas cum tibia canente, quin & patria tympana, atque puellas prope Circum proſtare doctas. Illuc vos *pergite, quos delectat meretrix peregrina* cum *mitra picta. O Romule, tuus hic agreſtis* populus *induit Trechedipna, & Niceteria geſtat cervice unctâ ceromate. Alius celſam Sicyonem, alius verò Amydonem, alius Andrum, alius Samum, alius Tralles vel Alabandam deſerens, ad Eſquilias & collem nominatum*

à Vimine ſe conferunt; intima ſummarum adium fiunt, *poſſeſſores etiam futuri.* Illis enim *animus acer, deplorata impudentia, lingua*

ANNOTATIONES.

63. *Chordas obliquas.* | Mores curvos ſimul cum incurvis inſtrumentis, cithara, aliiſque.

64. *Gentilia tympana.* | Apud ſuam gentem uſitata maximè in Sacris Cybeles.

65. *Circum.* | *Circus* dicitur planities rotunda, in qua pugiles equiteſque exercebantur, populo ad ſpectandum circumſedente. Plures erant Romæ Circi, Flaminius, Neronis, Floræ. Hic intelligi Circum maximum, de quo Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 3. refert multa: trium fuiſſe & amplius ſtadiorum longitudine; à Tarquinio Priſco deſignatum, Palatium inter & montem Aventinum, &c. Nam prope hunc erant meretricum domicilia. De Theatris & Circis Romanorum Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 25.

Proſtare. | Pro foribus ſtare, expectandi, invitandi, alliciendi causâ. Qui mos improbus inter alia mala per Syros invectus eſt.

Puellas. | Quæſtum corpore facientes.

66. *Lupa.* | Ita meretrix appellatur, quod ſicut edendi lupa avida eſt, & obvios devorat; ſic meretrix quæſtui inhians, nec pudori parcit nec corpori, ac libidinoſos perdit. Deductum nomen à Laurentia Fauſtuli regii paſtoris uxore, Remi ac Romuli nutrice, quæ corpus inter paſtores vulgare dicta, indeque cellulas meretricum lupanaria vocata. Auctor eſt D. Hieron. in Chron. Euſeb.

Pictâ mitrâ. | Quod eſt ornamentum capitis uſitatum Syris, Phrygiis, Ægyptiis, aliiſque. De *mitra* jam ante, Satyr. 2. v. 84.

67. *Ruſticus ille tuus.* | A paſtoribus originem trahens.

Trechedipna. | Veſtem curſoriam, à τρέχω, *curro*, & δεῖπνον, cœna, quâ curſitent, vel ad cœnam rectam, vel ad ſportulam, de quibus Sat. 1. Legunt quidam *Rechedipna*, aiuntque fuiſſe veſtes peregrinas, quarum uſus erat in Gymnaſiis. Turneb. lib. 3. cap. 17. explicat *Endromidem*, de qua infrà, v. 103. Item Satyr 6.

Quirine. | Romuli cognomen eſt ab haſta, quam Sabini *Quirim* nuncupabant, inquit Feſtus. Vel à Marte, qui dum ſævit Gradivus, dum pacatus eſt & quieſcit, Quirinus Romanis vocabatur: Ovid. Faſt. vel potius à Curibus, id eſt, Sabinis in urbe receptis.

68. *Ceromatico.* | *Ceroma* unguentum ex oleo & pulvere ſeu terrâ, quo uti ſolebant athletæ. Martial. lib. 7. Epigram. 31.

Vara nec injecto ceromate brachia tendis.

Niceteria. | Græca vox præmia victoriæ ſignificans, ut torques, quæ collo pendentia ferre conſueverant, ut ait Vetus Schol.

69. *Hic altâ Sicyone, &c.* | At Græci aliique exteri patriâ ſuâ relictâ Romam venientes, noſtris Romanis ſe multò præſtantiores oſtentant.

Sicyone. | Urbs eſt Peloponneſi, Sicyoniæ quondam regionis primaria.

Amydone. | Quæ Macedoniæ civitas eſt in Pæonia regione.

70. *Andro.* | Inſula maris Ægei, una Cycladum, *Antandros* etiam dicta, in qua fontem fuiſſe, apud fanum Liberi patris, nonis Januariis ſaporem vini ſemper habentem ſcribit Plin. lib. 2. c. 103.

Samo. | Inſulâ maris Icarii Junonis ſacrâ. Fuit & *Samos*, aliter *Samothrace* dicta, in mari Ægeo, non longè à Thracia.

Trallibus aut Alabandis. | Urbes ſunt Aſiæ minoris, quarum hæc in Caria, illa in Lydia.

71. *Eſquilias, dictumq; petunt à Vimine collem.* | *Colles* urbis Romæ, *Exquilinum* & *Viminalem* petunt, & in præcipuas ſe familias inſinuant.

Exquilias. | Hodie mons *S. Mariæ Majoris.*

A Vimine. | Hunc è ſeptem collibus Romanis dictum à *viminibus* circa Jovis aram exortis, ut refert Sext. Ruf.

72. *Viſcera.* | Quaſi præcordia à quibus motus omnis & vita.

Viſcera magnarum domuum. | Quarum ſecreta penetrantes etiam hæreditates captant per obſequia & aſtus: unde etiam domini evadunt.

Promptus,

Promptus, & Iſæo torrentior: ede quid illum
Eſſe putes? Quemvis hominem ſecum attulit ad nos.
Grammaticus, Rhetor, Geometres, Pictor, Aliptes,
Augur, Schœnobates, Medicus, Magus: omnia novit,
Græculus eſuriens, in cœlum juſſeris, ibit.
Ad ſummum non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax,
Qui ſumpſit pennas, mediis ſed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
Signabit? Fultuſque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Uſque adeo nihil eſt, quod noſtra infantia cœlum
Hauſit Aventini baccâ nutrita Sabinâ?
Quid quod adulandi gens prudentiſſima, laudat

volubilis & rapidior quàm fuit *Iſæo. Dic quid hunc eſſe exiſtimes? Quemlibet virum ad nos ſecum advexit.* Eſt enim *Grammaticus, Rhetor, Geometra, Pictor, Unctor, Augur, Funambulus, Medicus, Magus. Scit univerſa Gracus famelicus. In cœlum* etiam *aſcendet, ſi imperaveris. Denique non Maurus, neq; Sarmata, neq; Thrax erat, qui alas induit, verùm mediis Athenis oriundus. Numquid non averſabor iſtorum muricem? An iſte ſubſcribet ante me? & innixus lecto ſuperiore accumbet*, qui *Romam appulſus* eſt eodem *vento, quo pruna & coctona. Tam parvi putandum eſt quod pueritia noſtra baccis alita Sabinis aërem Aventini ſpiravit? Quid* referam, *quod natio aſſentandi perita ignari probat*

ANNOTATIONES.

74. *Iſæo.* | Plin. l. 2. Ep. 3. meminit *Iſæi* cujuſdam Romani in quo ſumma facultas, copia, ubertas, &c. Fuit & *Iſæus* Athenienſis Orator, Præceptor Demoſthenis. Quintil l. 12. c. 10 *Iſæum* laudat.

Torrentior. | Torrente fluens rapidiùs & concitatiùs.

75. *Quemvis hominem.* | Non etenim ſimplex homo, ſed plurium inſtar: idem quippe eſt & Grammaticus, Rhetor, Geometra, &c.

76. *Geometres.* | Horat. lib. 1. Carm. Od. 28. De *Archyta Tarentino*, inſigni Geometra.

Te maris & terra numeroque carentis arena
Menſorem cohibent Archyta.

Aliptes. | Græca vox eum præcipuè deſignans qui athletas & pugiles perungebat: ἀλείφω *ungo.*

77. *Augur.* | Is ex avium garritu, paſtu, volatu, futura conjectabat & prædicebat.

Schœnobates | Σχοῖνος eſt funis è junco, βαίνω, *gradior.* Adverſus Græculos Græca vocabula non ſemel uſurpat Juvenalis.

Magus. | Vox hæc Perſicâ Linguâ Sapientem & Philoſophum indicat. Cic. 1. de Div. n. 90. *In Perſis*, inquit, *augurantur & divinant Magi.* . . . . *Nec quiſquam Rex Perſarum eſſe poteſt, qui non ante Magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit.* Plutarch. *in vita Platonis*, Magos illos rebus divinis operam & ſtudium exhibere, & Sacrorum Antiſtites eſſe teſtatur.

Omnia novit Græculus eſuriens. | Perſius in Prologo.

Magiſter artis, ingeniique largitor venter.

79. *Maurus.* | Mauritania Africæ regio, ubi nunc Barbaria Occidentalis.

Sarmata. | Vide Satyr. 2. v. 1.

Thrax. | Thracia Europæ maxima pars ad maria Ægeum & Euxinum ac Propontidem, cujus caput Conſtantinopolis.

80. *Qui ſumpſit pennas.* | Dædalus, de quo abundè ſatis Satyr. 1. v. 54.

Athenis. | Vide Satyr. 7. v. 205. Annot.

81. *Conchylia.* | *Conchylium*, ſeu murex, piſcis marinus, è cujus ſanguine purpura fit. Plin. l. 9. c. 36. & alibi. Sueton. prohibitas à Julio Cæſare conchyliatas veſtes memorat. Hic ſenſus eſt: an diutius manere poſſum Romæ, ubi Nobilium veſtimenta uſurpant Græculi? Certè cogor fugere hinc, ne iſta videam ampliùs.

82. *Signabit.* | In tabulis ad quas ſubſignandas mecum ille vocatus fuerit. Vide Perſ. Sat. 5. v. 81.

Toro meliore. | Digniori loco, in conviviis.

83. *Advectus Romam,* | E Syria, cum prunis & ficubus, ac perinde venalis, ut iſti fructus peregrini, aliæque merces.

Pruna. | Damaſcena, ſeu in Damaſco monte nata, ut ait Plin. lib. 13. cap. 5. Vide Martial, Epigram. 29. lib. 13.

Coctona. | Sunt minores ficus Syriæ peculiares. Plin. *Cottana*, l. 13. c. 5. *Coctana* Martial. l. 4. Epigr. 89. ubi & parva *Coctana* nuncupat. Et lib. 13. Epigr. 28. ſic habet,

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita mutâ,
Si majora forent Coctana, ficus erat.

Uſque adeo nihil, &c. | Sine interrogatione legi malim cum Guieto.

84. *Quod noſtra infantia, &c.* | Adeò nobis parùm profuit Romæ naſci & educari.

85. *Aventini.* | Unus eſt è Romanis collibus, hodie, *Mons S. Sabina.*

Baccâ nutrita Sabinâ. | Fructibus in Italia provenientibus. Metonymia.

Sabina. | Terra Sabina ſuum etiam nomen hodie retinens, Tiberi alluitur; at olim fines habuit ampliores.

86. *Quid quod, &c.* | Sed & adulationibus ſerpunt Græci, & Romanos captant.

Sermonem

Sermonem indocti, faciem deformis amici;
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis?
Miratur vocem anguſtam, quâ deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: ſed illis
Creditur. An melior cum Thaïda ſuſtinet, aut cum
Uxorem Comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? Mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua & plena omnia dicas
Infrà ventriculum, & tenui diſtantia rimâ.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.

orationem, familiaris turpem vultum laudat, *atque prolixum collum* viri *non fortis adæquat cervicibus Herculis Antæum tollentis longè à terra? Admiratur vocem ſtrangulatam, quâ nec pejus ſtridet is quo vito gallina admordetur. Nobis etiam fas eſt ea ipſa approbare: at iſtis fides habetur.* Porrò eſtne *Comœdus præſtantior, quando repræſentat Thaidem, vel quando matronam ſuſtinet, aut Doridem nullâ exornatam foſciolâ? Ipſa nimirùm fœmina, non perſonata dicere apparet.* . . . . . *Nihilominus neque Antiochus, vel neque Stratocles, vel Demetrius cum Hamo tenero, iſthic erunt admirabiles.*

ANNOTATIONES.

88. *Longum invalidi, &c.* | Qui collo ſunt oblongo plerumque invalidi & imbelles reperiuntur.

Cervicibus. | Hæc pars eſt poſterior, illa anterior: utramque propriè hîc uſurpat Juvenalis. Nam cùm laudas, anteriorem hominem aſpicis; & Hercules ſublatum Antæum ac cervicibus ſuis impoſitum tenuit, vicitque.

Æquat. | Æqualem Herculi dicit adulator luctatorem qui roboris tantulum oſtentarit.

89. *Antæum.* | Gigantem Neptuni Terræque filium, quem certando feſſum vires reparare matris Terræ attactu ſenſit Hercules, quare ſublimem eum ſuſtulit, atque ita brevi confecit. Hoc egregiè deſcribit Lucanus in fine libri 4.

90. *Anguſtam.* | Exilem, ſtridulam, raucam, qualem edit Gallus gallinaceus aſcendendo gallinam admordens. Ejuſmodi vocem in Oratore damnat Quintil. lib. 11. cap. 3.

91. *Marito.* | Sic Virgilius Eclog. 7. virum gregis caprum; & Horatius lib. 1. Od. 17. olentis uxores mariti, capellas nominat: poſt Theocritum, apud quem τῆς αἰγῶν ἀνήρ.

Hæc eadem licet, &c. | Nos Romani perinde ac iſti, laudes adulatorias ſpargere & dare immeritis poſſemus: ſed non ita nobis crederetur.

93. *An melior, &c.* | Porrò non adulatores ſolùm, ſed & hiſtriones ſunt Græculi. Numquid enim quiſquam meliùs illis quamlibet in Scena perſonam agat, ſeu meretricis, ſeu honeſtæ fœminæ, ſeu Deæ, aut Nymphæ?

Thaïda. | Perſona eſt meretricis Comica apud Terentium *Eunuch.* Fuit verò *Thaïs* Alexandrina, inſignis apud Athenas meretrix, quam celebravit Menander Poëta ſuis Carminibus.

94. *Uxorem.* | Honeſtam matremfamilias.

Dorida. | *Doris* Oceani Tethyoſque filia, Nerei ſoror & conjux, Nereidum mater, ipſa maris etiam Nympha. Unde Virgil. Eclog. ult.

Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Nullo cultam palliolo. | Nullo velo, pallâ, aut faſciâ, coopertam: ſic enim pinguntur Nymphæ.

95. *Mulier nempe ipſa videtur.* | Tam bellè perſonam muliebrem agit & ſuſtinet Græcus, ut reverà mulier eſſe videatur, & geſtu, & voce, &c.

98. *Nec tamen Antiochus.* | Neque verò iſti præſtantes, quos adeò miramur hic, Comœdiarum Actores Græculi, ſi fuerint illic, in patria ſua, laudem ullam auferrent. Antiochus, inquam, Stratocles, Demetrius, Hæmus in Græcia non erunt mirabiles, quia tota natio ad agendum in Comœdia comparata eſt, & laus eſt communis omnibus Græcis.

99. *Stratocles, Demetrius, &c.* | Hi tempore Juvenalis arte mimicâ & hiſtrionicâ præſtabant, inſigneſque erant Comœdi. Quintil. l. 11. in fine cap. ult. *Maximos Actores Comœdiarum Demetrium & Stratoclem placere diverſis virtutibus vidimus,* inquit, *ſed illud minùs mirum, quòd alter Deos, & juvenes, & bonos patres, ſervoſque & matronas, & graves anus optimè: alter acres ſenes, callidos ſervos, paraſitos, lenones, & omnia agitatoria melius. Fuit enim natura diverſa; & vox Demetrii jucundior, Stratoclis acrior erat. Et facere geſtus, neminem alium præter Demetrium decuit. Qui & ſtaturâ & mirâ ſpecie adjuvabatur, &c.* Non deſunt Interpretes, qui hos hiſtriones Romanos fuiſſe dicant, atque ita explicent, ut hi quamvis periti & gnari hiſtriones cum Græcis collari laudem nullam mereantur, nec ſint mirabiles. Sed profectò boni illi tum dormitaſſe videntur. Nam & ratio, & nominum etymum ſeu notatio & contextus ipſe illis repugnant.

Molli Hamo. | Qui voce molli & magno decore fœminæ perſonam egregiè ſuſtinebat, Sat. 6.

Dicas hæc mollius Hamo.

Natio

Gens comœda eſt univerſa. *Si cachinnaris,* ille *riſu ſolutiore commovetur. Si flentem viderit familiarem, plorat, neque dolorem habet. Si hyemis tempeſtate ignem petas, ſumit endromidem: ſi ais, incaleſco, ſudorem emittit. Itaque non ſumus æquales. Præſtantior* eſt ille, *qui nunquam non, atque tam noctu quàm interdiu valet induere faciem alterius, agitare manus à fronte: facilis applaudere, ſi familiaris ructum opportunè, ſi urinam commodè ejecerit; ſi ſtrepitum edat aureum vas, ſubverſo imo. Inſuper* autem *nihil eſt inviolatum ac tutum* à Græcis . . . . . *Non materfamilias domûs; non puella virgo, nec maritus ipſe hactenus imberbis, non puer antèa caſtus.*

Natio comœda eſt. Rides? Majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas aſpexit amici:
Nec dolet. Igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris, æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper & omni
Nocte dieq; poteſt alienum ſumere vultum;
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, ſi rectum minxit amicus,
Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & ab inguine tutum,
Non matrona laris, non filia virgo, neq; ipſe
Sponſus lævis adhuc, non filius antè pudicus.

ANNOTATIONES.

100. *Natio comœda eſt.* | Hanc à natura facultatem adepti ſunt Græci, ut eximii ſint Mimi, Actores, Hiſtriones. Sueton. *Neron.* cap. 22. ſolos Græcos ſe & ſuis ſtudiis dignos ait ille.

Rides. | Si rides, ridet Græcus; ſi fles, plorat, &c. ad cujuſque mores & indolem ſeſe accommodat, ut per obſequia & blandimenta captet animum & hæreditates.

102. *Brumæ* | Vide Perſ Satyr. 6. v. 1.

103. *Endromidem.* | Veſtem villoſam, craſſam, & arcendo frigori idoneam, è Gallia venientem. Hac in gymnaſiis utebantur poſt exercitationes, ne calefacti frigus & morbos conciperent. Martial. lib. 4. Epigram. 19.

104. *Non ſumus ergo pares* | Nec enim adulari, ſimulare, obſequi, mentiri, ut Græci, novimus.

Melior. | Is verò felicior eſt Romæ.

106. *A facie jactare manus.* | Vel geſticulando manus porrigere ad exhibendos ſimulatos affectus; vel manum oſculari, & continuò extendere verſus amicum, ſalutandi atque abblandiendi causâ: vel etiam palpare eam ob rem illius genas & mentum.

107. *Rectum.* | Legunt nonnulli, *lectum*: ex eo Horat. lib. 1. Serm. 3.

Comminxit lectum potus.

108. *Si trulla inverſo, &c.* | Locus omnino ambiguus. Certè *trulla* modò eſt matula & ſcaphium; modò vas potorium. Horatius lib. 2. Sat. 3.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campanâ ſolitus trullâ, vappamque profeſtis.

Si de poculo intelligere placet, ſenſus erit, divitem epoto calice, inverſi etiam vaſis labra fugere & ſua pariter, atque ita ſonitum edere. Turneb. lib. 10. cap. 27. vel, craterem è manu bibentis elapſum cadendo tinnire. Alexand. ab Alex. lib. 3. cap. 10. locum hunc explicans, *trullatis* hîc non ſignificare ſcaphium & laſanum, contendit: haud dubiè putat notari eos qui inter helluationes, poſtquam exhauſerunt calicem, in ejus fundo, ructu aut fibilo crepitum facere more deteſtabili non verentur. Vel certe intelligendum convivalem quemdam ludum apud Græcos vino & epulis madentes uſitatum, quem Cottabiſin vocarunt. Hi nempe exhauſti calicis reſiduum vinum elidebant in pavimentum, vel jactabant in phialas æneas, quod ſi projectum reſonaret & ſonantiùs creparet, hinc ominabantur ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri. Si de matula accipias, intellige divitem inter mingendum pedere; vel exonerandi alvi ſordes in *trullam* auream, ejus fundum reſonare, & crepitum hinc & illinc ſonitumque fieri: & à comite Græculo ob id etiam laudari Patronum. Neque verò mirêre auream *trullam* hîc à Juvenale poni, quam Martialis Baſſæ exprobrat lib. 1. Epigram. 38. & meminit lib. 11. Epigram. 12. Denique poſſet quoque dici dives epulo in conviviis crepitus emittere, poſtquam exhauſit poculum, ejuſque adeò fundum invertit. Nam & Imperator Claudius apud Suetonium *Claud.* cap. 32. dicitur fuiſſe meditatus Edictum, quo veniam daret & flatum crepitumque ventris in convivio emittendi, cùm periclitatum quemdam præ pudore ex continentia reperiſſet. Ego adſtipulor interpretationi Alex. ab Alex. eamque judico convenientiſſimam.

110. *Matrona Laris.* | Uxor, domina domûs. *Lares* erant Genii & Dii peculiares, qui in certa parte domûs colebantur: & hæc lararium dicebatur.

111. *Lævis adhuc.* | Junior, & hinc glabet, impubes, proindèque tenerior atque mollior.

Horum

Horùm ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domûs atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atq; audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occîdit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis vitio, nunquam partitur amicum;
Solus habet. Nam cùm facilem ſtillavit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine ſummoveor: perierunt tempora longi
Servitii: nuſquam minor eſt jactura clientis.
Quod porrò officium (ne nobis blandiar) aut quod

Quod ſi nihil iſtorum adeſt; familiaris domum ſubvertit. Noſſe cupiunt arcana familiæ, & ob id formidari. Quia verò cœpimus meminiſſe Græcorum, præteri ad palæſtras; & auſculta crimen gravioris togæ. Stoicus interficit Baream, denunciator familiarem, & diſcipulum vetulus educatus in eo litore, ad quod decidit ala equi Gorgonei. Haud reſtat locus ulli Romano iſthic, ubi dominatur quipiam Protogenes, aut Diphilus, vel Erimanthus, qui ex nationis indole vitioſa nunquam dat partem amici, ſed eum unus poſſidet. Etenim quando in auriculam credulam inſpiravit tantum de toxico indolis & patriæ, amiſſio levior putatur. Ecquod

arceor januâ, & perdita ſunt ſpatia diuturnæ ſervitutis: nec alibi Clientis verò obſequium, (ut nobis non adules) vel qua

ANNOTATIONES.

112. *Horum ſi nihil eſt.* | Si deeſt occaſio flagitii & ſtupri; ad aliud facinus ſe convertet, totamque Patroni ſui domum perturbabit.

Reſupinat. | Evertit, miſcet, confundit, inquirendo, ſcrutando, expiſcando arcana & ſecreta familiæ; quæ cum tenuerit etiam metuendus evadat.

113. *Scire volunt ſecreta domûs.* | Sic enim, quod ſuprà Juvenalis dixit, fiunt quaſi viſcera magnarum domuum, adeò ut hæ ſine illis ſtare, aut ſe tueri videantur non poſſe.

Timeri. | Ne revelent & noceant.

114. *Tranſi gymnaſia.* | Vel dimitte gymnica certamina, de quibus vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25. & lib. 3. cap. 9. vel, tranſi ad Scholas Græcorum, ipſoſque Philoſophos ac Sapientes conſidera, & graviores noxas animadverte in iis qui gravitate morum & doctrinæ conſpicui videntur.

115. *Majoris abollæ.* | Proverbialem hanc eſſe locutionem norat vetus Schol. quaſi majoris togæ, id eſt, potioris ſceleris, inquit. *Abolla*, diplois, ſeu veſtis duplex, quâ utebantur Philoſophi, item viri Principes. Vide Sueton. *Caligul.* c. 35. & Juvenal. Sat. 4. v. 76.

116. *Stoicus occidit Baream, &c.* | Publ. Egnatius ſectam & diſciplinam Stoicorum amplexus occidit Baream Soranum; forſan & Heliodorus Licinium Silanum, de quibus Sat. 1. ad ver. 33. & Cornel. Tacit. tum alibi, tum præcipuè Annal. lib. 16. in fine.

117. *Ripa nutritus in illa, &c.* | Oriundus è Tarſo Ciliciæ urbe, quam rigat amnis Cydnus.

118. *Ad quam Gorgonei, &c.* | Tarſum condidiſſe à quibuſdam fertur Perſeus; urbique nomen impoſuit ex facto, quia ibi una ex talaribus pinnis ei excidit. Vetus Schol. à Græc. Ταρσός.

Gorgonei Caballi. | Perſeus nimirùm Pegaſo equo alato vectus Meduſam unam è Gorgonibus obtruncavit. Vel quia Pegaſus è ſanguine capitis Meduſæ natus dicitur, atque illic, ut ait Lubinus, plantam ſeu ungulam fregerit. ταρσὸς nempe & alam avium, & plantam ſignificat.

119. *Ubi regnat.* | Optimatum animis dominatur.

120. *Protogenes, Diphilus, Erimanthus.* | Adulatores Græci. Quæ nomina à Juvenale conficta crediderim potiùs, quàm vera eſſe, Pictoris, Harioli, &c. ut quidam autumant.

121. *Gentis vitio.* | E prava & ambitioſa gentis Græcorum natura & indole.

Nunquam partitur amicum. | Cum nemine gratiam primatum communicare vult.

122. *Solus habet.* | Unus vult eſſe gratioſus, ut omnia dona unus auferat.

Stillavit in aurem. | Per adulationes & delationes.

124. *Limine ſummoveor.* | Ego vetus cliens poſt officia plurima excludor tamen per Græculum quempiam novum hominem: nec apud antiqui Patroni domum aditus patet mihi amplius.

125. *Nuſquam minor eſt jactura clientis.* | Romani verò parùm id curant, pereatne illis antiquus & fidus Cliens: adeò illos obſident adulatores Græculi.

126. *Quod porrò officium, &c.* | Quid prodeſt Clientibus fuiſſe ad officia promptiſſimos? Vel, quid conferunt diviti pauperes & clientes ſuis officiis?

Ne nobis blandiar. | Ne videar nimis favere meæ & pauperum cauſæ.

Pauperis

egeni dignitas illic, si fatagat togâ indutus noctu cursitare, quandoquidem Prætor urget apparitorem ac properare cogit, orphanis pridem vigilibus, ne ante ipsum collega det salutem Albinæ vel Modiæ? Iste opulento servo natus stipat latus liberorum. Nam alius quantum stipendii *in legione Tribuni recipiunt, tantum dat Calvinæ, aut Catienæ:* * * * * * * * * * *

Pauperis hîc meritum? si curet nocte togatus,
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis;
Ne prior Albinam, aut Modiam collega salutet? 130
Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
Filius; alter enim quantum in legione tribunî
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
Ut semel atque iterùm super illam palpitet: at tu
Cum tibi vestiti facies scorti placet, hæres, 135

tu verò, quando rapit te vultus indutæ meretricis, dubius manes;

ANNOTATIONES.

127. *Hic.* | Romæ.

Si curet nocte, &c. | Si adsit Patronò sedulus, eumque comitetur assiduè. Sat. 1. v. 127, & 132.

Nocte togatus. | Vide Sat. 1. v. 96. Martial. lib. 3. Epigr. 46.

Exigis à nobis operam sine fine togatam.

Et lib. 10. Epigr. 82.

Manè, vel à mediâ nocte togatus ero.

128. *Cùm Prætor lictorem.* | Sex Prætori apparebant ministri, Consuli verò duodecim: atque honoris causâ comitabantur. De *Lictoribus* accurata quædam lege apud Lipsi. Elect. 1. c. 23.

Impellat. | Præ festinatione, & aviditate sportularum. Vide Sat. 1. v. 100.

129. *Dudum vigilantibus orbis,* | Diu, & sæpè frustrà, sportulas victui suo necessarias expectantibus egenis, ut fusè dictum est Sat. 1. vel, ad fores Prætoris vigilantibus pupillis, ut ipsis det tutorem, quos Prætor despiciens ad sportulas festinat. Vetus Schol.

130. *Ne prior, &c.* | Ne alter Magistratus & Nobilis præveniat, prior salutet, & potior habeatur, seu in testamentis, seu in sportulis. Vide Sat. 1. v. 117.

Albinam aut Modiam. | Divites matronas.

131. *Divitis hic servi, &c.* | Hic vel servi divitis, vel ingenuorum filius; eodem propè sensu.

Claudit latus. | Ut comes & assecla, quia opibus inferior ingenuus: vel ut par ingenuo libertus ob æqualem censum. Horatius Serm. lib. 2. Sat. 5. v. 18.

Utne tegam spurco Damæ latus?

132. *Alter.* | Alius dives libertus.

Legione Tribuni. | *Legio* non parem semper habuit militum numerum. Sub Romulò, tria millia peditum, equites verò trecentos continebat, atq; ita dicta est quòd è lectis militibus fiebat. Pòst, duplicatus est numerus: deinde major aut minor fuit, &c. Porrò Lege Militari sancitum, ut miles Centurioni, Centurio Tribuno, Tribunus Præfecto Castrorum, Præfectus Legato, Legatus Consuli, Consul etiam & Magister Equitum Dictatori subessent. Vide plura apud Alex. ab Al. l. 1. c. 5. J. Lipsi. l. 2. de *Mil. Rom.* Dial. 5, & 9. & alios.

Quantum in legione Tribuni accipiunt. | Romani suis sumptibus militavêre per annos amplius trecentos. Pòst, ex ærario stipendium attributum: quantum verò subinde fuerit magna lis, inter doctos. Tria fuere stipendii loco, pecunia, frumentum, vestis. Cœpit dari pecunia anno U.C. 347. Id Livius testatur in fine lib. 4. Hoc stipendium aliquando minus, aliquando majus extitit: initio certè exiguum; oboli duo, i. e. tres asses pediti (ut probat Lipsi. cit.) Centurioni duplex, triplex equiti, auctor est Polybius l. 6. Posteà deni asses dati, teste Cornelio Tacito Annal. 1. paulò post initium; ubi refert legiones tres, excessu Augusti & initiis Tiberii auditis, in seditionem versas ita conquestas esse: denis in diem assibus animam & corpus æstimari: hinc vestem, arma, tentoria redimi, &c. Apud Sueton. *Domit.* cap. 7. legitur vulgò: *addidit & quartum stipendium militi, aureos ternos*; ubi sanè reponendum, *aureis ternis*; ita Casaub. & Lipsi. i. e. tribus aureis quos mensibus singulis accipiebat miles, quartum addidit. Itaque sub Augusto menstruum militis, aureus Romanus, idque unum stipendium: alterum adjecerit seu Caligula, seu Claudius; tertium fortasse additum per bella civilia Othonis & Vitellii: illis verò tribus quartum Domitianus attribuerit. Hæc eruditè Just. Lipsi. Elect. l. 1. c. 2. ubi & discrimen docet faciendum inter denos asses, ac denarium: hunc enim conficit assium fuisse duodecim aut circiter: illud verò probat ex Tacito cit. apud quem miles, ut dictum, denis assibus haud contentus efflagitat denarium pro stipendio diurno. Vide etiam Alex. ab Alex. l. 6. c. 22.

133. *Calvinæ vel Catienæ.* | Meretricibus.

134. *At tu.* | O pauper mei similis.

135. *Vestiti.* | Ignobilis proinde & parum formosi. Nam pulchræ nuditatem, i. e. pellucidas vestes affectabant. Innuit Horat. lib. 1. Sat. 2. &. Martial. lib. 3. Epigr. 3.

Hæres. | Moraris, dubitas; non continuò pergis ad scortum, quod placuit: & in id times pecuniam effundere. Vel, *hæres*, i. e. *adhæresis* plebeio & vili scorto, minori quidem sumptu: nec emendam cariùs putas Chionem superbam ac formosiorem.

Et

Et dubitas altâ Chionem deducere sellâ.
Da testem Romæ tam sanctum, quàm fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam.
Protinus ad sensum; de moribus ultima fiet
Quæstio: quot pascit servos, quot possidet agri
Jugera, quàm multâ magnâque paropside cœnat.
QUANTUM quisq; suâ nummorum servat in arcâ,
Tantum habet & fidei: jures licèt & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Diis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet causasque jocorum

ac matuis detrahere Chionem è sublimi sella. Profer auctorem Roma ita integrum, ut extitit hospes Dea Idæa: Prodeat ipse Numa, aut ille qui *è templo ardente eripuit Palladem trepidantem: statim ad censum* proceditur: *interrogatio postrema erit de moribus. Quot famulos alit, quot habet agri jugera, quàm multiplici & amplo catino epulatur? Quantum pecuniæ condit unusquisque in sua capsa, tantum etiam auctoritatis obtinet. Quamvis jusjurandum adhibeas* per *nostra & Samothracum altaria, existimatur egens spernere tonitrua & Numina, Numinibus ipsis veniam dantibus. Quid quod ille ipse risûs argumentum & ansam cunctis suppeditat,*

ANNOTATIONES.

136. *Chionem.* | Nobile scortum fuit, de quo Martial. lib. 3. at Epigram. 34. ludit in voce χιὼν, *nix* latinè: aitque,

Digna tuo cur sis, indignaque nomine, dicam.
Frigida es, & nigra es: non es, & es Chione.

Altâ deducere sellâ. | Quâ sedet sublimis domi suæ. Vel potiùs intellige *sellam* seu lecticam, quâ vehitur Chione; eritque sensus, dubitas conciliare tibi superbæ Chionis amores, in quam impensæ majores desiderantur: adeoque descendenti è sella manum publicè præbere atque obsequium vereris & detrectas.

Sella. | De *Sella* & lectica diximus fusè Satyr. 1. v. 121, & 124.

137. *Da testem, &c.* | De contemptu pauperum queritur, quibus vel sanctissimis nulla fides Romæ haberetur.

138. *Hospes Numinis Idæi.* | Scipio Nasica, vir optimus à Senatu judicatus, dignusque in cujus ædibus deponeretur simulachrum Cybeles Romam advectum à Pessinunte Phrygiæ oppido, donec ei Deæ Templum extructum foret. Nimirùm ut refert Tit. Liv. l. 29. c. 10. cùm in Libris Sibyllinis inventum esset Carmen, quo dicebatur hostis alienigena pelli Italiâ vincique posse, quando mater Idæa Romam advecta foret: & Delphicus Apollo consentiens oraculum edidisset, compotes fore votorum Romanos cum Deam devexissent, curassentque ut eam qui vir optimus Romæ esset, hospitio exciperet.

Idæi. | Mons *Ida* duplex, alter in Creta Insula, alter in Phrygia, à quo Idæa vocata est mater Deûm Cybele. De ea Ovid. Fast. 4.

Numa. | Qui Romanos inter Reges religione inclytus & religionum auctor, de quo ante v. 12. & Tit. Liv. lib. 1.

Vel qui servavit trepidam, &c. | Lucius Metellus Pontifex, bis Consul, Dictator, &c. qui ex incendio Templi Vestæ Palladium servavit proprio oculorum damno, flammis excoecatus, per quas ierat medias. Unde tribuit ei Populus Romanus, quod nulli anteà concessum, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam, magnum & sublime, sed pro oculis datum, ut ait elegantèr Plinius lib. 7. cap. 43.

139. *Trepidam flagranti ex æde Minervam.* | Vel propter deflagrationis periculum, vel, ut ait Mancinellus, quòd Palladium oculos moveret, & hastam, quam manu tenebat.

140. *Protinus ad censum.* | Omnium primum quæretur, quantus sit ei testi census; quàm dives ille, non quàm bonus expendetur.

142. *Jugera.* | *Jugerum*, terræ mensura, quanto uno boum jugo, uno die, arari potest.

Quam multâ magnâque paropside cœnat. | Quàm sit apparatus mensæ lautus & magnificus.

143. *Quantum quisque suâ nummorum, &c.* | Dixerat Lucilius:

Tantum habeas, quantum ipse fies, tantique habearis.

Et Horatius:

Tanti, quantum habeas, sis.

144. *Samothracum.* | Samothracia maris Ægei Insula, Thraciæ adjacens, hodie *Samandrachi*. Inde in Phrygiam Dardanus Penates Deos, è Phrygia in Italiam Æneas asportavit. Qui verò illi Dii? Jupiter, Juno, &c. μεγάλοι Θεοὶ, *magni Dii*, Æneid. 3. Hæc Macrob. lib. 3. cap. 4. addunt alii Minervam & Mercurium.

145. *Et nostrorum.* | Martis, Quirini, Deorum Romanis peculiarium.

Contemnere fulmina pauper creditur. | Adigente paupertate, ac durissimo (quod ait Tacitus) necessitatis telo, pejerare creditur, ut victum habeat; & præsenti malo futuri metum vincente. Ea est divitum de inopibus aut tenuibus opinio.

146. *Diis ignoscentibus.* | Quod necessitate, non impietate perpetratum facilè condonantibus.

147. *Quid quod, &c.* | Adde quod pauper ridiculus videtur.

ſi pallium turpe & lacerum, ſi toga ſqualida eſt, atque unus calceorum dehiſcit ſciſſo corio: aut ſi fractura multiplex aſſutâ plagâ exhibet ſilum craſſius & novum? Egeſtas miſera nihil habet in ſe moleſtius, quàm quod viros ludibrio aptos reddit. Hinc abeat, ait, ſi verecundia eſt, atque ex equitum pulvillo excedat is cujus bona legi non ſatisfaciunt; illic autem aſſideant filii lenonum in quovis proſtibulo orti. Iſtic applaudat puer exculti praconis inter adoleſcentes ſplendidos pinnirapi & adoleſcentes gladiatoris. Ita placet inani Othoni qui nos ſecrevit. Ecquis iſtic gener arriſit opibus inferior, & inaqualis puella faſciculis? Quis egens hæres conſtituitur?

Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & ruptâ calceus alter
Pelle patet; vel ſi conſuto vulnere craſſum
Atque recens linum oſtendit non una cicatrix?
NIL habet infelix paupertas durius in ſe,
Quàm quod ridiculos homines facit: Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri,
Cujus res legi non ſufficit, & ſedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes, juvenéſque laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit cenſu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur hæres?

ANNOTATIONES.

148. *Lacerna.* | Penula, veſtimentum quod ſupra togam induitur arcendæ causâ pluviæ. Vide Sat. 1. v. 62.

149. *Sordidula.* | Tantillùm ſordida, minus candida. Vide Lipſ. Elect. 1. cap. 13. ubi erudite differit de colore veſtium Romanarum.

150. *Si conſuto vulnere, &c.* | Si ruptio in calceis, aut in ſarto nuper recentis ſuturæ veſtigia apparuerint.

152. *Nil habet infelix paupertas, &c.* | Epiphonema, quo egeſtatis miſerias exaggerat. *Quid turpius quàm illudi*, inquit *in Lælio*, Tullius.

153. *Exeat, inquit, &c.* | Inquit & jubet deſignator ordinibus in Theatro diſponendis præpoſitus. Martial. lib. 5. Epigram. 8.

Juſſit ſurgere Lectius lacernas.

Et Epigram. 26.

Quadringenta tibi non ſunt, Chareſtrate; ſurge.
Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.

154. *Si pudor eſt.* | Si quæ eſt reverentia legis & Principis, qui jubent neminem hic ſedere niſi Equitem.

De pulvino ſurgat equeſtri. | E quatuordecim Theatri gradibus *pulvino* inſtratis.

155. *Cujus res legi non ſufficit.* | Is cujus facultates ſunt minores equeſtri cenſu, id eſt, quadringentis ſeſtertiis, de quibus vide Satyr. 1. v. 106.

Legi. | Roſciæ, quâ L. Roſcius Otho Tribunus plebis pauperes à ditioribus diſtinxit in Theatro, veruitque ne quis in Theatri gradibus, ſederet niſi Eques, aut equeſtri cenſu polleret. Aſconius Pæd. Domitianus autem notatur hîc, qui legem illam pænè abolitam revocarat: theatralemque licentiam promiſcuè ſpectandi ſuſtulerat. Suetonius *Domitian.* cap. 8.

156. *Lenonum pueri.* | Homines libertini generis, quorum patres locupletati per lenocinia & malas artes.

157. *Plaudat.* | Spectet in Theatro, ubi plauditur favoris causâ.

158. *Pinnirapi.* | *Pinnirapus* dicitur Retiarius, qui Gladiatoris ſeu Mirmillonis galeam pinnâ inſignitam arripere ac reti involvere nitebatur. Pulmannus & Turnebus lib. 3. cap. 8. *Pinnis* pavonum ornari ſolebant Gladiatores, ſi quando ad pompam deſcenderent. Vetus Scholiaſt. vide quæ ad Satyr. 2. ver. 143. & ſeq.

Juvenes. | Filios *Laniſtæ.* Is erat princeps & magiſter Gladiatorum, quibus veluti laniandis præerat, & quos erudiebat.

159. *Othoni.* | Is Auctor Roſciæ legis, de qua mox. Horat. Epod. 4.

Sedilibuſque magnus in primis Eques,
Othone contempto, ſedet.

160. *Quis gener hic placuit, &c.* | Qui parentes filiæ maritum inopem elegerunt unquam Romæ? Interrogatus è contra Themiſtocles collocaretne filiam bono pauperi, an minùs probato ſed diviti, reſpondit: malo virum qui pecuniâ egeat, quàm pecuniam quæ indigeat viro. Plutarchus in ejus vita.

161. *Sarcinulis.* | Pecuniis, bonis, ornamentis muliebribus, velut in faſciculum & ſarcinam collectis. *Doti*, inquit Vetus Scholiaſtes.

Quando

Quando in conſilio eſt ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
HAUD facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. Sed Romæ durior illis
Conatus: magno hoſpitium miſerabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Tranſlatus ſubito ad Marſos, menſámq; Sabellam,
Contentúſque illic Veneto, duróque cucullo.
Pars magna Italiæ eſt (ſi verum admittimus) in qua

Quandonam adeſt in deliberationibus adilium? Sanè *oportebat Romanos pauperes quondam ſeceſſiſſe turmatim. Arduum eſt* quidem *aſſurgere* eos, *quorum parva bona domeſtica impediunt virtutem: at Roma niſus illis* eſt *difficilior. Miſerum domicilium caro* conſtat, *caro abdomen ſervorum; caro frugalis cœna. Pudor eſt cibum capere in* vaſis *teſteis, quod* tamen *pudendum inficiatur raptus repente apud Marſos, & Sabinam menſam; atque illic ſatis habuit cuculionem caruleum & craſſum. Si verum fatemur, magna Italia portio eſt.*

ANNOTATIONES.

162. *Quando in conſilio eſt Ædilibus.* | An *Ædiles* ſuum in conſilium advocant aliquando pauperes, bonos quantumvis & ſapientes viros? Ovid.

Curia pauperibus clauſa eſt: dat cenſus honores.

Ædilibus. | *Ædiles* alii erant majores & Curules, alii Plebeii & minores. Duo ſæpiùs, ſex aliquando fuere. Curatores erant urbis, annonæ, ludorum, ſacrarum etiam rerum, &c. Nero ipſe *Ædilis* fuit. Vide Plutarchum *in Mario* non longè à principio. Alex. ab Alex. l. 4. c. 4. & alios.

163. *Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.* | Senſus eſt: benè profectò plebs olim Romana à potentioribus oppreſſa in Montem Sacrum ſeceſſit: & meliùs fortaſſe conſuluiſſet rebus ſuis, ſi nunquam rediiſſet in gratiam cum Magnatibus à quibus ita contemnitur etiamnum & malè habetur, quicquid Menenii Agrippæ auctoritas atq; callida oratio ſuggereret. Vide Tit. Liv. lib. 2. Dion. Halicarnaſſ. lib. 6.

164. *Haud facilè emergunt, &c.* | Ariſtot. Eth. 1. favet huic ſententiæ, ubi ait eum præclara & magna vix poſſe exequi & præſtare, cui facultates deſunt: quoniam per amicos & civilem potentiam veluti per inſtrumenta neceſſe eſt pleraque effici.

165. *Sed Romæ durior, &c.* | Magna quidem ubique eſt pauperibus emergendi difficultas; at Romæ præſertim, ubi omnia caro conſtant.

166. *Magno hoſpitium, &c.* | Nonniſi magno pretio conducitur tenuis domus; magno pariter aluntur ſervi, & menſa inſtruitur cibis.

169. *Tranſlatus ſubitò ad Marſos, &c.* | Quod ait, *ſubitò*, videtur innuere M. Curium Dentatum: de quo vide Satyr. 2. ver. 3. placet aliis Publ. Cornel. Scipionem hîc intelligi. Aliis ego ſatis aſſentior qui accipiunt generaliter quemlibet Romanorum urbe recedentem ad eos populos, qui frugali utuntur menſâ, quales Sabini, Samnites, &c.

Marſos. | Hi fuerunt Italiæ populi, ſub Samnitibus, ubi nunc pars Aprutii ulterioris, juxta lacum Fucinum, in regno Neapolitano, & in finibus ditionis Pontificiæ. Hactenus regiuncula nomen retinet, vulgò, *Ducato de Marſi.* Illos à *Marſo* Circes filio denominatos pridem & in veneficiis edoctos refert Solinus. Quàm verò bellicoſi Samnites, & quàm diu Romanorum arma exercuerint, teſtis Livius l. 7. & ſeq.

Sabellam. | De Sabina terra jam dictum antè ver. 85. De Sabinorum cum Romanis bello, & poſtea fœdere Tit. Liv. lib. 1. & Macrob. lib. 1. cap. 9. ab his orti Sabelli, & pro illis aliquando ſumuntur: inter Samnites verò cenſentur Plinio lib. 3. cap. 12.

170. *Veneto duroque cuculio.* | Villoſâ veſte, è craſſiore lanâ, ad arcendum frigus, pluvias, aliaque aëris incommoda, quâ utebantur nautæ imprimis & milites.

Veneto. | Coloris cærulei, quo viliores panni tingebantur. Eo primùm uſi *Veneti* piſcatores dicuntur. *Venetus* color, inquiunt, marinis eſt fluctibus ſimilis. Martial. lib. 14. Epigram. 131.

Si Veneto praſinoque faves, qui coccina ſumis.

Cuculio. | *Cuculus* & *cuculio*, velamentum capitis eſt.

Pars magna Italiæ. | Non tamen in univerſa Italia regnat luxus veſtium ut Romæ.

171. *Nemo togam ſumit niſi mortuus.* | Ruri, aut in municipiis agentes tunicam vulgò induunt, rarò togam. Plin. lib. 7. Epiſt. 3. *quo uſque toga feriata? Liber totos dies?* Martial. lib. 10. Epigram. 47. inter vitæ beatioris cauſas & inſtrumenta togam raram numerat. Et Epigram. 51. ejuſdem libri exclamat: *O tunicata quies!* Id eſt, quàm beati, qui procul ambitu & ſervitiis togatorum vivunt, quieti rure, & tunicati! Tunica enim veſtis brevior, operi magis idonea.

ubi nullus togam induit præterquam fato functus. Si interdum ipsa dierum festorum solemnitas celebratur herbido theatro, & tritum exodium denique revertitur ad suggesta; quando infans agrestis in materno sinu expavescit rictum personæ pallidæ: paria ibi vestimenta conspicies, & æqualem Orchestram ac plebem, integumentum illustris dignitatis,

Nemo togam sumit nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur siquando theatro
Majestas: tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Æquales habitus illic, similémque videbis
Orchestram, & populum, clari velamen honoris,

ANNOTATIONES.

172. *Nisi mortuus.* | *Mortuos* enim Itali togatos efferebant ad sepulchrum: sicut Græci palliatos. Vide Persii Satyram 3. ver. 103. ubi ait,

Tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lupatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Et Lipsi. Elect. 1. cap. 6.

Ipsa dierum festorum. | Ipsis diebus festis & in celebritatibus ludorum, æquales togæ assumuntur ab omnibus, adeo ut nec Principes & Nobiles splendorem vestium affectent supra cæteros.

173. *Herboso Theatro.* | In pratis, in nudo cespite & gramine, ubi primùm agi Dramata cœpere, & simplicitas illa diu servata retentaque in oppidis & municipiis; vel sub arborum umbra, aut certè in Theatro frondibus & ramis intecto. Unde Scenæ profluxit nomen. Nam σκηνὴ, *umbraculum*, & tentorium significat. Exigua certè & imperfecta fuere Theatrorum initia. Horat. Epist. ad Pisones, seu de Arte Poet. v. 178.

Post hunc, personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis.

Propertius lib. 4. Eleg. 1. v. 15.

Nec sinuosa cavo pendebant vela Theatro,
Pulpita solemnes non oluere crocos.

Et in Gallia quidem haud dudum, quàm nuda & ornamentis destituta agerentur Dramata, adeò ut nec aulæis, nec telis tabulisve pictis essent decorata, refert Scaliger Poët. lib. 1. cap. 21. Vide & Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 16.

174. *Redit.* | Pro, *rediit, tandem*, id est, post annum, vel post Tragœdiæ seria & molesta rudibus animis tædia. Vide infra, mox.

Ad pulpita. | In Scenam in Theatrum, in ea Tabulata, in quibus agunt Ludiones, ac Mimi, pariter & Tragœdi.

Notum. | Quia sæpè recantatum, non novum, ut Romæ.

175. *Exodium.* | Diverbium post Tragœdorum è Scena *exodon* seu *exitum*: Mimi nempe ridiculis verbis & gestibus spectatores oblectant. Vetus Schol. Turnebus autem lib. 10. cap. ult. sic habet: *Exodia in Atellanis Fabulis, diverbia vocabantur, eò quòd Tragœdis Scenâ egressis ad recreandum spectatorem è pristina molestia subjiciebantur, &c.* Horatius ad Pisones, v. 220.

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, & asper
Incolumi gravitate jocum tentavit, eò quòd
Illecebris erat, & gratâ novitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.

Et paulò ante,

Indoctus quid enim saperet liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?

Vide Satyr. 6. v. 71.

Personæ pallentis. | Vel quia persona seu larva colore est pallente; vel quia histrionis facies erat illita seu gypso, seu albo colore; aliàs autem fæcibus, ut notat Horatius ad Pisones ver. 277.

Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.

Hiatum. | Os mimorum horrendum hians: vel quòd soleant pueri personas & personatos expavescere.

176. *In gremio matris formidat rusticus infans.* | Nutrices cum puerulis solitas spectaculis adesse innuit Plautus Pœnul. in Prologo,

Nutrices pueros infantes, minutulos
Domi ut procurent, neve spectatum afferant,
Ne & ipsa sitiant, & pueri peritent fame;
Neve esurientes hic quasi hœdi obvagiant.

177. *Illic.* | In Theatro, universis spectatoribus habitus par, nec uni splendidior quàm alteri.

178. *Orchestram.* | Locus in Theatro propiùs choris & saltatoribus, ab ὀρχέομαι, *salto*. | Ponitur hìc pro locis *Orchestræ* proximis, in quibus sedebant ad spectandum Senatores. Vide Alex. ab Alex. mox cit. lib. 5. cap. 16.

Clari velamen honoris. | Dignitatis Ædilitiæ insigne & ornamentum.

Sufficiunt

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
Quàm ſatis eſt; interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt: hic vivimus ambitioſâ
Paupertate omnes: quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes?
Ut te reſpiciat clauſo Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati:
Plena domus libis venalibus: accipe, & illud
Fermentum tibi habe: præſtare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia ſervis.

toga candida ſatis ſunt majoribus Ædilibus. Iſtic veſtis ſplendor eſt ſupra facultates. Iſtic quiddam plus quàm ſufficit aliquando promitur è marſupio aliorum. Labes illa vulgaris eſt. Iſtic vitam agimus in egeſtate ambitioſa. Ecquid te detineo? Roma cuncta cum pecunia ſunt. Quid donas, ut Coſſo interdum ſalutem dicas; ut ad te oculos torqueat Veiento, labris non apertis? Hic tondet lanuginem, iſte dilecti capillos demittit. Ædes ſunt *referta placentis vendendis. Sume, & hoc tibi fermentum accipe.* Nos *clientes vectigalia pendere aſtringimur, & amplificare bona famulis nitidis.*

ANNOTATIONES.

179. *Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.* | *Ædiles* ipſi Curules & majores tunicis albis contenti ſunt, neque purpureas ſumunt togas, cùm ludis præſunt, aliáve ſui muneris officia exercent. Vel, ſoli Ædiles ſpectacula edentes albas & recentes habent tunicas; alii verò minùs nitidas, jamque ſqualeſcentes, & quotidianas induunt: contrà quàm ſit Romæ, ubi omnes ſpectant in veſte candida, recente, ſplendida, juxta illud Martial. lib. 4. Epigram. 2.

Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet.

180. *Hic ultra vires, &c.* | At Romæ dumtaxat plerique veſtem ſumunt nitidiorem, quàm ferant eorum opes ac dignitas.

Aliquid plus quàm ſatis eſt. | Non contenti neceſſariis quæ poſſunt è ſuo habere, è mutuato & conducto, luxui indulgent.

182. *Ambitioſâ paupertate.* | Ambitionis & ſuperbiæ plenâ: opulentiores enim videri volunt quàm ſint.

183. *Omnia Roma cum pretio.* | Magno conſtant & comparantur omnia, ut jam ſuprà dictum.

184. *Quid das,* | Quæ munera tribuis ſervis Nobilium, ut te perducant ad dominos. Horat. lib. 1. Satyr. 9.

Difficiles aditus primos habet: haud mihi deero.
Muneribus ſervos corrumpam; non hodie ſi
Exclusus fuero, deſiſtam, &c.

Ut Coſſum aliquando ſalutes. | Ut faciles tibi ſint aditus ad Coſſum, ejuſque ſimiles opulentos ac Nobiles, quos identidem ſalutes.

185. *Ut te reſpiciat clauſo Veiento labello.* | Ut ſi non alloquio, reſpectu ſaltem uno dignetur te poteris quiſpiam.

Veiento. | Fabritius *Veiento* homo ſuperbus ob famoſos libellos à Nerone Italiâ pulſus. Cornel. Tacit. Annal. lib. 14. Ejus etiam meminit Plin. lib. 4. Epiſt. 22. De eo rurſum Sat. 6.

Clauſo labello. | Nedum enim homines comiter alloqueretur ille, vix intueri dignabatur ſalutantes, alioſque omnes deſpiciebat.

186. *Ille metit barbam, crinem hic, &c.* | Ut domini gratiam demereatur, aſſentatur & famulatur ejus ſervulo, quem ei dilectum novit. Hinc adeſt illi obſequens feſtâ illâ die, quâ primam lanuginem & crines reſecat Diis ex more conſecranda, ſeu Phœbo, ſeu Æſculapio, &c. Vide Martial. lib. 1. Epigram. 32.

Hos tibi, Phœbe, vovet totos à vertice crines
Encolpus domini Cæſarionis amor, &c.

Et lib. 9. Epigram. 17.

Conſilium forma ſpeculum, dulceſque capillos
Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.
Ille puer tanto domino gratiſſimus aulâ,
Nomine qui ſignet tempora verna ſuo.

Crinem hic deponit amati. | Hic pueri amati comam in templo deponit, ut per hæc obſequia atque officia ſervulo præſtita, domino potenti gratioſus eſſe queat.

187. *Plena domus libis venalibus.* | Porrò feſtâ die ſuprà dictâ mittuntur puero à clientibus certatim munuſcula, quibus ille venditis peculium augeat.

Libis. | *Liba* ſunt placentæ è farre, melle, & oleo.

Accipe & illud fermentum, &c. | Tu eme è placentis, vel pro datis tibi, fermentum hoc tibi retine.

186. *Fermentum.* | Tumoris, iræ & indignationis cauſam & materiam, quod nimirùm non Patronis modo, ſed etiam famulis eorum ſerviendum eſt, ac ſolvenda quaſi tributa.

Tributa. | Amato puero, aliiſve ſervis annua munera, certis diebus: ſicut domino, in natali, in nuptiis, &c.

189. *Cultis ſervis.* | Bene curatis ac nitentibus tum cuticula tum veſtimentis.

Peculia. | Proprie ſunt bona quæ ſervus habet extra domini poteſtatem, ut notat Servius.

Quis formidat vel formidavit casum domûs in *Præneste frigidâ, vel Volsiniis constitutis inter colles nemoribus consitos, vel simplicibus Gabiis, vel* in *propugnaculo Tiburis declivis? Nos habitamus civitatem exiguo fulcro innixam, maximâ sui parte. Etenim villa procurator ita sistit ruituras ædes, ac refarcit labem antiqua fractura*; atque *mandat tutos quiescere imminente lapsu. Vita est ibi traducenda, ubi nulla deflagrationes, nulli timores noctis. Ucalegon modò petit aquam; modò fragilia transportat: jam tibi fumum emittit tertia contignatio: tu* verò *ignoras. Etenim si timetur in infimis locis, postremus deflagrabit* ille, *quem tecta una defendunt ab imbribus; ubi tenera columba ova pariunt. Codrus habebat cubile brevius Proculâ, sex vascula, abaci ornatum: Subtus* erat *Urna exigua,*

Quis timet, aut timuit gelidâ Prænestе ruinam;
Aut positis nemorosa inter juga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui: nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus: jam poscit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant.
Tu nescis. Nam si gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluvia; molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
Ornamentum abaci; necnon & parvulus infra

ANNOTATIONES.

190. *Quis timet, aut timuit, &c.* | Alia persequitur Romæ incommoda, ab ædium ruina, & incendiis.

Gelida Præneste. | Hæc urbs Latii, hodie, *Palestrina*, gelida ob aquas, & situm inter montes. E colonia factum municipium efflagitantibus Prænestinis à Tiberio Imperatore, narrat Gellius lib. 16. cap. 13.

191. *Volsiniis.* | Urbs antiqua Hetruriæ fuit. Hodie *Bolsena* nuncupatur.

192. *Simplicibus Gabiis.* | *Gabii*, olim Latii urbs in via Prænestina. *Simplices* vocat seu ob tenuitatem, sed potiùs quod Sexti Tarquinii dolo circumventi, ab ejus patre Superbo capri sunt. Vide Liv. lib. 1. cap. 53.

Proni Tiburis. | Hæc Latii civitas, hodie, *Tivoli*. Sabinis contermina, sita in declivi, unde *prona* dicitur. Arcem verò situs arduus præbuit.

Nos urbem colimus, &c. | Romæ autem ædificia pervetusta sunt, ac ruinæ pleraque proxima, quare sustentantur fulcris sæpè.

Tibitine. | *Tibicines* in ædificiis vocantur adminicula & columnæ, quæ ruituris aliàs ædibus adhibentur. *Nomen à similitudine tibiis canentium*, inquit Festus.

195. *Villicus.* | Is enim vocatus à domino jubetur subvenire labenti domui, quam locat. Ille verò utcunque ruinas sarcit, ac hiatus parietum contexit.

Veteris rima contexit hiatum. | Rupturas parietum calce modicâ perfundit, & tum inquilinos jubet manere securos, quasi ruinam instauraſſet. Vetus Schol.

197. *Vivendum est illic.* | Absit ut Romæ tot in periculis degam, inquit Umbritius: eò pergendum ac vivendum, ubi, &c.

198. *Poscit aquam.* | Ad restinguendum incendium.

Frivola. | Vilia vasa & supellectilia eripit pauper ex incendio.

199. *Ucalegon.* | Vicinus quispiam. Alludit ad Virg. Æneid. 2.

Jam proximus ardet Ucalegon.

Tabulata tertia. | *Triclega.* In quibus habitabant tenuiores. Divites enim inferiora incolebant, cætera locabant pauperibus. Vetus Schol.

Fumant. | Jam serpente & grassante igne.

200. *Tu nescis.* | Imminens exitium ignoras, ô pauper, superiora tabulata conducens.

Trepidatur. | Vox præcipitem eorum actionem, qui restinguendo vel evitando student incendio, bellè exprimens.

201. *Quem tegula sola tuetur.* | Qui in suprema ædium parte habitat, quæ tegulis est proxima.

202. *Ubi reddant ova columbæ.* | Super tecta columbaria fiunt, inquit Vetus Schol.

203. *Codro.* | Egenti cuipiam. Vide Satyr. 1. ver. 2.

Proculâ. | Uxore suâ alioqui parvâ.

204. *Ornamentum abaci.* | Hic erat omnis *abaci* ornatus.

Abaci. | *Abacus*, mensa structoria, armarium, in quo reponuntur vasa, seu ad usum quotidianum, seu ad ornatum & pompam.

Cantharus,

Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? Et tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.
Si magna Aſturii cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor:
Tunc geminus caſus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & jam accurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas. Hic nuda, & candida ſigna;
Hic aliquid præclarum Euphranoris & Polycleti,
Phæcaſianorum vetera ornamenta Deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam;

& recumbens Chiron ſub ipſo marmore: & jam antiqua arca cuſtodiebat codices Græcos, & mures Opici arrodebant eximios verſus. Codrus nihil poſſidebat. Nam quis inficiatur? Ac nihilominus infortunatus amiſit iſtud omne nihil. Supremâ verò miſeria acceſſio eſt, quod ſpoliatum atque petentem fruſtula panis, nullus alimento, nullus adibus ac domicilio ſublevabit. Quod ſi currerint ſumma Aſturii ades, parens ſqualida, atrati primates erunt: Prætor dictionem juris remittit. Tum duplex civitatis ruina, tum ignem deteſtamur: dumque *flagrat etiam, ſtatim advolat qui det marmora; ſumptus contribuat. Ille ſtatuas albas ac denudatas; iſte quidpiam eximium Euphranoris ac Polycleti opus, antiqua inſignia Numinum Phacaſianorum; alius codices, & armaria, atque dimidiam Palladem.*

ANNOTATIONES.

205. *Cantharus.* | Poculum, de quo Virgilius Edog. 6. & Macrob. lib. 5. cap. 21.

Et recubans ſub eodem marmore Chiron. | Ad pedem abaci ſculpta erat effigies *Chironis* Centauri, ex eadem materia, argillâ nimirùm. Recumbebat verò quaſi ſuſtinens abacum. Intelligunt alii ejuſdem *Chironis* opera Medica ſeu Chirurgica (ex Plin. lib. 7. cap. 56.) in armario Codri poſita: is enim paupertate adactus ad eas ſe artes contulerat. Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 12.

206. *Jamque vetus Græcos, &c.* | Jampridem Græcos libros, & carmina, quibus ſtuduerat anteà, reliquerat.

207. *Divina.* | Ironicè. Raucum enim Codrum dixit Satyr. 1.

Opici. | Minus benè, *apici*, quidam legunt, ut notat Lipſius Epiſtol. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. Meliùs, *Opici*, id eſt, putidi, fœtidi: ab *Opicis* ſeu *Oſcis* Campaniæ populis, apud quos vigebant fœdæ libidines. Alii nomen trahunt ab ὀπὴ, *foramen*, ſeu *caverna*, in quibus mures ſæpè latent. Aliis *Opici* ſignificant Græcæ Linguæ neſcientes. Et favet Gellius lib. 13. cap. 9.

210. *Fruſta.* | Legunt nonnulli, *fruſtrà*.

212. *Si magna Aſturii, &c.* | Si calamitas opprimat tenuiorem, haud curatur: at ſi divitem ac potentem, certatim ſublevatur. Quod certè iniquum.

Aſturii. | Aliis, *Aſturici*: aliis, *Arturii*, ut is idem ſit qui ſuprà ver. 29.

Horrida mater. | Tota Roma in luctu eſt. Vel, matronæ ſordidas induunt veſtes, ut dolorem ſignificent.

213. *Pullati.* | Ne veſtem intellige atram ſeu nigram, quæ ſolis in funeribus adhibebatur, ſed ſordidiorem, quæ luctum indicabat. Ex Lipſio Elect. 1. cap. 13.

Differt vadimonia prætor. | Sicut in publicis calamitatibus ſolebat indici juſtitium. Teſtis Livius paſſim.

214. *Tunc geminus caſus urbis.* | Roma videatur cecidiſſe, aut à Gallis capta diruta que rurſum.

Odimus ignem. | Vel incendii, vel etiam foci. Lugentes enim ignem foci extinguebant. Vetus Schol.

216. *Conferat impenſas.* | Ad novas ædes conſtruendas.

Nuda & candida ſigna. | Statuas è marmore candido, Pario.

217. *Euphranoris & Polycleti.* | Hic Statuarius, ille Pictor excellentiſſimi. Quintil. lib. 12. cap. 10. Plin. lib. 34. cap. 8.

218. *Phacaſianorum.* | *Phacaſii* Sacerdotes erant Athenienſes & Alexandrini, ab albis calceis nominati. Appian. lib. 5. ubi de M. Antonio. Aliis Dii Græci ſunt ita dicti, quaſi *Phacaſioti*, id eſt, induti φακασίοις, *calceamentis ruſticis*. Turneb. lib. 10. cap. 27. Porrò in antiquiſſimis codicibus legitur: *Hac Aſianorum*, pro *Phacaſianorum*. Et Vetus Schol. notat eam gentem invidiosè nominari.

219. *Mediamque Minervam.* | A vertice ad umbilicum expreſſam in marmore, aliâve materiâ.

alius modium pecunia donabit. Denique Perſicus orbatorum magnificentiſſimus recondit præſtantiora, ampliorâque: & jam ſuſpicionem jure præbet, quaſi propriam ipſe domum combuſſerit. Modò queas abſtrahi ludis Amphitheatri, ades tibi *commodè comparantur Sorâ, vel Fabrateriæ, vel Fruſinone, quanto jam* pretio domum *obſcuram paras ad unum annum. Illic hortus, & puteus non profundus, neque trahendus funè, diffluit in teneras plantas, promptè exhauſtus. Vitam age contentus ruſtro, & cultor hortuli nitidi, è quo centenis Pythagoræis convivium præſtare queas. Non diverticulo. Iſtic ægroti multi vitam perdunt ob vigilias;*

Hic modium argenti: meliora, ac plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, & meriro jam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes,
Si potes avelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur;
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic, puteuſque brevis, nec reſte movendus,
In tenues plantas facili diffunditur hauſtu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
Unde epulum poſſis centum dare Pythagoræis.
Eſt aliquid quocunque loco, quocunque receſſu,
Unius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando; ſed illum

eſt nihil ſe reddidiſſe poſſeſſorem unius lacertæ, quavis orbis *parte, quolibet*

ANNOTATIONES.

220. *Modium.* | Menſuræ genus, pars ſexta medimni, quod ſex modios continet. Aliis modius libras habet quadraginta quatuor.

221. *Perſicus.* | Dives quilibet, ex Horatio lib. 1. Od. 38.

Perſicos odi puer apparatus.

Vel *Fabius Perſicus*, de quo Satyr. 8. ver. 14. Seu fortè Perſa fuerit Arturius, de quo paulò antè.

Orborum lautiſſimus. | Qui enim liberis carent, ſolent impenſis haud parcere.

222. *Suſpectus.* | Ita Martial. lib. 3. Epigram. 51.

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis.
Abſtulit hanc nimiùm caſus in urbe frequens.
Collatum eſt decies, Rogo, non potes ipſe videri
Incendiſſe tuam, Tongiliane, domum?

223. *Si potes avelli Circenſibus.* | Siquidem carere potes Circo; modò velis te privare ludis iſtis curulibus & ſpectaculorum oblectamentis, certè commodiùs habitabis in aliis Italiæ urbibus. Hoc dicit Poëta quòd Romani mirum in modum ſpectaculis dediti erant. Unde Sat. 19. ver. 80. notantur velut optantes dumtaxat *panem* & *Circenſes.*

Circenſibus. | Quid Circus, & quotuplex Romæ notavimus ſuprà ad ver. 65. de Ludis & eorum ritu, Dionyſ. Halicarnaſſ. l. 7. ad finem. Scenicorum ludorum initia vide apud Liv. initio l. 7. *Circenſibus*, qui die nonâ Aprilis celebrabantur in honorem Cybeles ac Cereris, Ovid. Faſt. 4. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8.

Soræ. | Hæc olim urbs Latii ad Lirim fluvium, hodie in Aprutio ulteriori, vetus nomen haud amiſit.

224. *Fabrateriæ.* | Ea civitas, hodie, *Falvaterra*, non procul à fluvio Liri, pridem Volſcorum fuit in Latio oppidum.

Fruſinone. | *Fruſino*, vel *Fruſinum* Strab. & Ptolem. urbs quondam Latii: hodie vocatur *Fruſilone*, eſtque in Campania Romana.

Domus paratur quanti nunc tenebras, &c. | Emptam habere domum illic potes eodem pretio, quod ſolvis Romæ pro locatione domûs annuâ.

225. *Tenebras.* | Obſcuram & tenebroſam domum.

226. *Hîc.* | In urbibus Italiæ mox nominatis.

Nec reſte movendus. | Tam facilè habes aquam è puteo ad rigandum hortum, ut manu attingere ac haurire queas, ſine ullo fune.

228. *Bidentis.* | Per *bidentem* furcam, agriculturam & ruſticam vitam deſignat metonymicè.

229. *Pythagoræis.* | Hi poſt magiſtrum ſuum Pythagoram docebant abſtinendum ab animatis, & oleribus veſcebantur. Diogen. Laërt. lib. 8. Athen. &c. Vide Satyr. 15. v. ult. Annot.

230. *Eſt aliquid.* | Non parva res eſt, nec parvi æſtimanda.

231. *Lacertæ.* | Quidam legunt, *latebræ*, eodem ſenſu: id eſt, aliquid eſt extitiſſe domînum minimæ cujuſlibet rei, vel parvi domicilii quod ſufficiat latebris lacertarum. De his Plin. lib. 8. cap. 39. & alibi.

232. *Plurimus hic æger moritur vigilando.* | Nimiis vigiliis morbos, & hinc mortem creari conſtat.

Sed illum languorem peperit cibus imperfectus. | Cibus non bene coctus languorem peperit: coctioni verò nocuit immodicus calor ac nimia ficcitas, quam pariunt vigiliæ ob continuam agitationem, ac ſpirituum vitalium conſumptionem.

Languorem

Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti ſtomacho. Nam quæ meritoria ſomnum
Admittunt? Magnis opibus dormitur in urbe. 235
Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis convicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo, vituliſque marinis.
Si vocat officium, turbâ cedente vehetur
Dives, & ingenti curret ſuper ora Liburno, 240
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.
Namque facit ſomnum clausâ lectica feneſtrâ.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur: ferit hic cubito, ferit aſſere duro 245
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.

At morbum hunc creavit eſca indigeſta, & adhærens ſtomacho ferventi. Enimverò quæ condu-cta ſoporem permittunt? In hac civitate ſomnus capitur multis divitiis. Hinc fons ægritudi-num. Curruum tranſvectio in anfractu anguſto viarum, atque maledicta ſtabuli hærentis quie-tem auferunt Druſo, ac vitulis marinis. Si invitat officium, opulentus portabitur, recedente multitudine, ac properabit ve-ctus Liburno grandi, ſuprà vul-tum. Eundo verò lectitabit, vel ſcriptitabit, aut ſomno indulge-bit intus. Etenim ſoporem con-ciliat lectica feneſtellâ occlusâ. Nihilominus ante nos perveniet

ille. Quippe *nos feſtinantes impedit fluctus precedens: plebs* autem *ſubſequens ingenti turbâ comprimit renes* noſtros. *Ille cubito pulſat; alius amite duro percutit: iſte verò trabem, alter cadum impingit* in *caput.*

ANNOTATIONES.

233. *Et hærens ardenti ſtomacho.* | Quippe non digeſtus nec in ſuccum nutritivum converſus, neque proinde tranſmiſſus in ſingulas corporis partes.

234. *Meritoria.* | Vel ædes tumultui populari proximæ, vel tabernæ mercede conductæ in quibus opifices fragore & ſtrepitu vicinos excitant, ſomnumque interrumpunt.

235. *Magnis opibus dormitur in urbe.* | Magnâ potentiâ ſilentium imponitur vicinis tabernariis, ut magno pretio ſomnus conſtet, inquit Vetus Schol. Vel potius, magnis opibus eſt opus ad habendas ædes à tumultu populari ſecluſas ac re-motas, amplas nempè, in quarum receſſu à vicis & tabernis longè poſito, quies ſit & ſomnus non interruptus. Vide Martial. l. 12. Epigr. 57. & 69.

236. *Rhedarum tranſitus.* | Fragor & ſtrepitus curruum, clamor aurigarum, tumultus concurren-tium hominum ac rhedarum.

Arcto vicorum inflexu. | Erant certè veteris Romæ vici anguſti & parùm directi. Patet ex Livio in fine libri 5. ubi poſt incenſam ac diru-tam à Gallis urbem, Romani promiſcuè ædificaſſe dicuntur: item, *feſtinatio curam exemit vicos di-rigendi*, inquit ibidem, *dum omiſſo ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant: formaque urbis oc-cupata magis quàm diviſa ſimilis fuit.* Et Sueton. *Neron.* cap. 38. ait Neronem *quaſi offenſum de-formitate veterum ædificiorum & anguſtiis flexu-riſque vicorum, urbem incendiſſe.*

237. *Stantis convicia mandræ.* | Maledicta quæ ſolet auriga vel mulio vociferans evomere in *mandram*, i. e. gregem ſeu multitudinem equo-rum vel mulorum tardè progredientium, & in flexu hærentium, verberibus juxtà ac clamore agens urgenſque.

Mandra. | Propriè *mandra* vocatur ſeptum quo pecora noctu clauduntur: ponitur hîc per meto-nymiam pro *equis* & *jumentis.*

238. *Druſo.* | Somnolento homini, qualis no-tatur à quibuſdam Claudius Druſus Cæſar. Le-gunt alii, *Eripiunt ſomnos Urſis:* ex Plinio l. 8. c. 36. ubi ait *Urſos* tam altum dormire diebus quidem bis ſeptenis, ut nec vulneribus excitentur.

Vituliſque marinis. | *Phocæ* pariter, ſeu *vituli marini* ſunt ejuſmodi, nullumque animal graviore ſomno premitur. Plin. lib. 9. cap. 13.

239. *Si vocat officium.* | Si dives ad negoti-um, ſi ad nuptias, ad pompam, aliamve celebri-tatem peigat, quiſque de via decedit, & liberum tranſitum dat.

240. *Ingenti curret ſuper ora Liburno.* | Vectus in lectica ampla & capaci, quaſi Liburnâ navi, vel quæ humeris ſervorum è Liburnia grandium & robuſtorum defertur ſupra caput hominum elevata. Plin. Trajan. Panegyr. *Illos*, inquit, *hu-meri cerviceſque ſervorum ſuper ora noſtra vehunt.*

Liburno. | Liburnia regio eſt Illyrici Occiden-talis, ubi nunc Croatiæ pars atque Dalmatiæ.

241. *Atque obiter leget, &c.* | Vide Satyr. 1. ver. 65. ubi de iis quæ ad lecticam & ſellam pertinent copiosè diſputavimus.

Obiter. | ἐν παρόδῳ, inquit Tullius ad Attic. lib. 5. Epiſt. 20, & 21. ὁδῷ παρέργον. Ad Quint. fratr. lib. 3. Epiſt. 9. ἐν παρέργῳ.

243. *Veniet.* | Eò quò vocat officium.

244. *Unda prior.* | Turba populi inſtar fluctu-um euntis ac redeuntis.

245. *Aſſere.* | Ligno, palo, pertică, amite, quo lectica vel ſella ſuſtinetur ac devehitur à lecticariis. Juſt. Lipſ. Epiſtolic. quæſt. lib. 4. Epiſt. 25.

246. *Metretam.* | Menſuræ genus eſt capaciſſi-mum. In liquidis cadus eſt aut amphora.

Pinguia

Jam *tibia cano delibuta* ſunt. *Jam proterer undequaque pede craſſo, atque bellatoris clavus in digitum mihi infigitur. An non aſpicit quàm magno igne ſportula frequentetur? Centeni* ſunt *opulenti, & ſingulos comitatur ſua culina. Corbulo agrè portaret tot ampla vaſa, totque res capiti incumbentes, quot miſer famulus defert capite ſubrecto, & properando foculum excitat. Lacerantur veſtes refecta. Jam procedente plauſtro emicat abies oblonga; pinus autem alio vehiculo deportatur. Tremunt procerè & plebi minitantur. Etenim ſi corruerit axis qui ſuſtinet rupes Liguria, atque ſuper turbam devolvat montem dejectum, quid reſtat de corporibus? Quis artus, quis oſſa*

Pinguia crura luto; planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.
Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo?
Centum convivæ; ſequitur ſua quemq; culina.
Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix; & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ; modò longa coruſcat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant altè, populoque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & everſum fudit ſuper agmina montem,
Quid ſupereſt de corporibus? quis membra, quis oſſa

ANNOTATIONES.

Pinguia crura luto. | Quaſi uncta & incruſtata luto & cœno.

248. *Calcor & in digito, &c.* | In turba conculcor pedibus alicujus militis, aut agreſtis & craſſi cujuſpiam viri, qui videatur in digitum pedis mei infigere clavos, quibus ejus calcei ſuffixi ſunt.

Clavus militis. | Sic Valer. Max. lib. 9. cap. 1. Extern. Art. 4. refert Antiochi Syriæ Regis exercitum magnâ ex parte aureos clavos crepidis ſubjectos habuiſſe. Idem teſtatur Juſtin. lib. 38. *Luxuria non minor apparatus, quam militia fuit,* inquit; . . . *ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant.* Unde rurſùm Juvenalis Satyr. ult. v. 24. nefas eſſe ait *offendere tot caligatos, millia clavorum.* Porrò clavata dicuntur aut veſtimenta clavis intexta & ornata, aut calceamenta clavis infixa, inquit Feſtus.

249. *Nonne vides quanto, &c.* | Iterùm gulam Romanorum perſtringit, & novas inde cauſas impedimentorum ac turbæ in viis.

Sportula. | Cœna, quæ quia primùm in *ſportula* dabatur, δεῖπνον ἐν σπυρίδι, hinc nomen obtinuit. Turneb. lib. 12. cap. 27. Vide Sat. 1. v. 95. ac deinceps.

Quanto fumo. | Quàm avidè petatur. Vel ſimpliciter ignem intelligit, ut mox fuſiùs explicat.

250. *Centum convivæ.* | In commune ſuam quiſque ſportulam conferentes. Vel, centum homines ſportulam accipiant, hi ſervos ſinguli deducunt culinam deferentes, qui vias implent ac impediunt.

Culina. | Vaſa & inſtrumenta culinaria. Hinc igitur tumultus coquorum ipſos cum obſoniis focos transferentium . . . ne cibus intepeſcat, &c. quæ Seneca ad Lucilium ſcribit.

251. *Corbulo.* | *Domitius Corbulo* tempore Neronis robore corporis famoſus, cujus meminerunt Tacit. lib. 13. & Ammianus Marcell. lib. 15.

252. *Recto vertice.* | Ne juſcula vel obſonia effundantur ac decidant.

253. *Ignem.* | Quem defert in foculo ſeu calefactorio obſoniis ſubjectum, ne per viam frigeſcant.

254. *Scinduntur tunicæ ſartæ.* | In turba ac tumultu lacerantur veſtes nuper *ſartæ*, quales ni mirùm ſolet habere ſervulus, vel pauper Umbritii ſimilis per urbem incedens.

Modò longa coruſcat, &c. | Aliud impedimentum ac periculum à plauſtris per urbem vehentibus magnas moles.

255. *Sarraco.* | Vel *Sarraco*, quo vehiculi genere deportantur ingentis ponderis ligna, lapides & ſimilia, ad conſtructionem ædificiorum. Vide Satyr. 5. v. 23.

Abies, atque altera pinum plauſtra vehunt. | Longo vehiculorum ordine *pinus* aut *abies* deferebatur vicis intrementibus, ut ex illa lacunaria auro gravia penderent. Quem luxum damnat Seneca, Epiſt. 90.

256. *Nutant altè.* | Arbores illæ, ſeu trabes longiſſimæ vacillant, & capitis veluti motu malum & perniciem obviis minantur.

257. *Nam ſi procubuit.* | Si axe fracto ruat plauſtrum, & impoſitam molem deturbet in obvios.

Saxa Liguſtica, | Exciſos è Liguriæ montibus lapides ingentes.

Liguſtica. | *Liguria*, Italiæ regio, ad Alpes, Narbonenſem inter ac Hetruriam; nunc ora eſt Genuenſis.

258. *Agmina.* | Plebem prætereuntem.

Montem. | Inſtar montis ſaxum, vel è Liguſticis montibus exciſum.

259. *De corporibus* | Corruente plauſtro ac ingenti ſaxo obrutis & obtritis.

Invenit

Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,
More animæ. Domus interea ſecura patellas
Jam lavat, & bucca foculum excitat, & ſonat unctis
Strigilibus, & pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros variè properantur: at ille
Jam ſedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea, nec ſperat cœnoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis.
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa, & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. Poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus improvidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas, adeò tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.

reperit? Comminutum plebecula cadaver totum evaneſcit inſtar anima. Interim familia nihil ſolicita mundat jam catinos, atq; ignitabulum ore exagitat, ac ſonitum edit inunctis ſtrigilibus, aptatq; lintea ampullâ repletâ. Iſta diverſè maturantur apud famules; ſed iſte jam ſtat in litore, ac novus expaveſcit tranſvectorem terrificum? neq; ſpem miſer habet intrandi alnum fluminis lutulenti, neq; poſſidet trientem quem ore offerat. Intuera jam alia & varia nocturni temporis diſcrimina. Ecquod inteſtallum ab altis culminibus, è quibus vas fictile percutit cerebrum, quoties vaſcula fiſſa atque mutilata feneſtris decidunt, quàm magnâ gravitate notent ac labefaciant ſaxum offenſum:

Næ ſtupidus æſtimari queas ac minimè proſpiciens repentinum infortunium, ſi pergas ad cœnandum non teſtatus. Quippe tot mortes imminent, *quot feneſtra eâ nocte vigilantes aperta ſunt, dum tu tranſis.*

ANNOTATIONES.

260. *Perit omne cadaver more animæ.* | Non magis apparet quàm anima quæ evolat & aſpectum fugit. Nec enim cum Epicuro Juvenalis ſentit eum corpore animam interire.

261. *Secura.* | Neſciens plauſtri caſu interiiſſe dominum, vel ſervulum qui ſportulam deferebat, parat cœnam, aut ſaltem lances & patinas excipiendæ ſportulæ & cœnæ componendæ idoneas.

262. *Buccâ focum excitat.* | Oris & buccarum inflatione ac ſpiritu ignem accendit.

Sonat unctis ſtrigilibus. | Comparat etiam *ſtrigiles* ad radendum corpus poſt balnea, detergendumque ſudorem, unctas autem, quò minùs lædant. Vide Perſ. Satyr. 5. ver. 126. & quæ nos ibidem.

263. *Strigilibus.* | Quidam Codices habent, *ſtriglibus*, ut ſit dactylus: aut certè poſuit proceleumaticum, ut quatuor breves æquipolleant duabus longis, ſeu ſpondeo.

Componit lintea. | Ad ſiccandum corpus poſt lavationem.

Gutto. | *Guttus*, vaſculum guttatim oleum fundens, cujus erat uſus in balneis. Dicunt alii lintea odorifero perfundi oleo ſolita.

264. *Hæc inter pueros variè properantur.* | Hæc quidem domi fiunt ſedulò ac feſtinanter, atque ſuo quiſque familiarium fungitur officio, aliis balnea, cœnam aliis parantibus: at ille (heu!) jam miſerabili fato exceſſit è vivis.

Ille. | Seu puer deferens ſportulam, ſeu herus ipſe fortè præteriens, ac plauſtri ruinâ obtritus.

265. *Sedet in ripa.* | Sedet, errat ad ripam Stygis ſeu Acherontis, Infernalis fluvii qui mortuis omnibus tranandus eſt: illicque expectat ac detinetur ad annos centum. Nec enim fas erat trajici inhumatos, ac inopes ſeu carentes naulo, i. e. pretio tranſvectionis, niſi poſt expletum centum annorum ſpatium. Virgil. loco mox citando.

266. *Porthmea.* | Fretum πορθμὸς Græcè dicitur, πορθμεὺς autem ille qui trans fretum lintre homines vehit. Charontem hîc intellige, de quo Virgil. Æneid. 6.

Portitor ille Charon, &c.

Nec ſperat. | Quippe inſepultus, & naulo deſtitutus; ut mox explicatum eſt.

Cœnoſi gurgitis. | Stygiæ Paludis cœno turbidæ.

Alnum. | Charontis cymbam ex *alno* arbore.

267. *Nec habet quem porrigat ore trientem.* | *Oris* mortuorum Veteres inſerebant ſtipem ſeu nummum, quo naulum Charonti ſolverent ac tranſmitterentur. Vide Diod. Siculum l. 2. c. 5.

Trientem. | *Triens*, pars tertia eſt aſſis, videtur hîc pro obolo poni, qui naulus dicitur Charonti ſolvi aſſuetus, apud Lucian. Dial. Mort. 9.

269. *Quod ſpatium tectis ſublimibus.* | Quantum ſit ſpatium inter ima viarum & ædium tecta ſummaque, unde ſæpè dejiciuntur teſtarum fragmenta, quibus prætereuntium caput frangi & cerebrum excuti contingat.

271. *Quanto percuſſum pondere ſignent.* | Teſtæ illæ gravi ſuo caſu duros ipſos, quibus ſtratæ viæ ſunt, ſilices lædunt, quid igitur in caput hominis non feciſſent?

272. *Ignavus.* | Parùm cautus & prudens, ac in mediis vitæ periculis ſecurus.

274. *Inteſtatus.* | Nondum facto teſtamento.

275. *Vigiles.* | Metonymia, pro, *vigilantibus* ædium inquilinis etiam tunc, & id noctis.

Ergo

Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Ut ſint contentæ patulas effundere pelves.
Ebrius, ac petulans, qui nullum fortè cecîdit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire: quibuſdam
Somnum rixa facit: ſed quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
Vitari jubet, & comitum longiſſimus ordo:
Multum præterea flammarum, atque ænea lampas:
Me, quem Luna ſolet deducere, vel breve lumen
Candelæ cujus diſpenſo & tempero filum,
Contemnit. Miſeræ cognoſce prœmia rixæ;
Si rixa eſt, ubi tu pulſas, ego vapulo tantum,
Stat contra, ſtarique jubet, parere neceſſe eſt.
Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem
Fortior? Unde venis? Exclamat: cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum ſectile porrum

Quamobrem exopta, & dignas miſeratione preces fac apud te, ut ſatis habeant effundere vaſa capacia. Porrò *temulentus & procax, qui caſu neminem verberavit, cruciatur, & tolerat noctem Achillis intimum deflentis: in vultum procumbit, ſtatim poſt intergum. Secùs igitur ſomnum capere nequit. Soporem nonnullis conciliat jurgium. Verum etſi petulans ætate, & vino calens, veretur eum quem caveri imperat pallium purpureum, magnaque ſaries aſſeclarum; plures etiam faces, atque candelabrum ex ære: ſpernit* verò *me cui Luna dux eſt aſſueta, aut tenuis lux candelæ, cujus diſpono moderorque funiculum. Intellige præludia infelicis jurgii, ſi jurgium eſt, in quo tu percutis, ego percutior dumtaxat.* Ille *obſiſtit adverſum, & imperat ſiſtere* me: *obtemperare oportet. Ecquid enim facias, quando te adigit furibundus ipſeque valentior? Vociferatur, unde prodis? Eccujus vappâ, cujus fabâ repletus es? Ecquis ſartor tecum manducavit porrum ſectitium,*

ANNOTATIONES.

277. *Ut ſint contentæ, &c.* | Ut effundantur in te potius matulæ & pelves ſordium plenæ, quàm ſolvatur tibi cranium, & occidaris dejectâ teſtâ.

Pelves. | A pedum lavatione dictam *pelvim*, ſcribit Varro.

278. *Ebrius ac petulans.* | Aliud malum nocte ambulantibus imminet à juvene ebrio, in quem ſi incidas, pugnos & contumelias experiere, ſi pauper fueris.

279. *Dat pœnas.* | Torquetur, anxius animi eſt, donec aliquem verberarit.

Noctem patitur. | Inſomnem & inquietam, qualem Achilli fuiſſe Patrocli mortem lugenti ſcribit Homerus initio libri ultimi Iliados.

280. *Peleidæ.* | Pelei filius erat Achilles.

281. *Ergo non aliter poterit dormire.* | Prov. 4. *Impii non dormiunt, niſi malè fecerint, & rapitur ſomnus ab eis, niſi ſupplantaverint.* Neronem pariter Othonemque noctu vagari ſolitos, & obvium quemque petulanter inceſſere, narrant Suetonius & Tacitus. Nec abſimilem omninò ſententiam non ſemel habet Plautus *Amphitr.* Scen. 1. in ludicra illa contentione Mercurii cum Soſia. Vide Sueton. *Neron.* cap. 26.

282. *Improbus annis.* | Protervus in juventute, tum nempe cùm fervet ſanguis, ac vis affectuum prævalet rationi.

283. *Coccina.* | De *Cocco* grano Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ proventu, & Imperatoriis paludamentis dicato, Plin. lib. 22. cap. 2. ſicut de purpura fusè lib. 9. cap. 36. ac ſequentibus.

285. *Ahenea lampas.* | Candelabrum ex ære Corinthio, quod ſolis ditioribus præferebatur. Ejus pretium recenſet Plinius lib. 34. cap. 2.

287. *Diſpenſo & tempero filum.* | Ne vel extinguatur, vel citiùs ardeat abſumaturque. Vetus Schol.

289. *Si rixa eſt.* | *Rixa* enim eſt pariter contendentium ac invicem cædentium.

290. *Stat contrà, &c.* | Ebrius ille petulans te videns ſolum & malè veſtitum invadit, impugnatque.

292. *Cujus aceto, &c.* | Die, ubi cœnaſti? Ubi vinum acescens ac vile bibiſti? Contumelioſè ait jurgari volens.

293. *Conche.* | *Conchis* faba eſt viridis: vel, faba eſt cum ſiliqua & cortice. Alii dicunt eſſe edulium è fabis cum cortice elixis, conditis autem porro conciſo, oleo, cumino, liquamine, &c. Martialis lib. 5. Epigram. 40.

Si conchem toties meam comeſſes.

Lib. 7. Epigram. 77.

—— *Conchis inuncta tibi eſt.*

Et lib. 13. Epigram. 7.

Si ſpumet rubrâ conchis tibi pallida teſtâ,
Lautorum cœnis ſæpè negare potes.

Tumes. | Propriè dixit, *tumes*: illud enim obſonii genus inflat ventrem ac ſatiat mirum in modum.

Sectile porrum. | Non capitatum, ſed ſectivum, utpote vilius: de quibus Plinius lib. 20. cap. 6. Folia porri, quod facilè ſcinditur.

Sutor

Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede ubi consistas: in qua te quæro proseucha?
Dicere si tentes aliquid, tacitusque recedas,
Tantundem est: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt: libertas pauperis hæc est.
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hoc tantum metuas. Nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus, postquam omnis ubique
Fixa catenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt.

ac labia vervecis aquâ cocti? Nihil mihi reponis? Vel respondeas, vel talo pulsaberis. Dic quâ regione habites: in quo tugurio te conveniam? Atenim *sive paras quidpiam loqui, sive abis nihil dicens, perinde est: æqualiter verberant: postea vadem exigunt iracundi. Ea est libertas egeni. Petit* veniam *verberatus, atque pugnis contusus suppliciat* verberanti, *ut permittatur illinc recedere cum dentibus non multis. Neque verò solùm id formides. Etenim non deficiet, qui denudet te, obseratis adibus, cum tacuit junctura stabilis cunctarum passim officinarum catenâ compactarum. Imò nonnunquam repentè depredator* invadens *gladio negotium conficit, dum securæ servantur tum Pomptina palus tum silva Gallinaria. à satellite armis instructo. Ita illinc confluunt istuc universi* grassatores *velut ad vivaria.*

ANNOTATIONES.

294. *Sutor.* | Ad ignominiam omnia.

Vervecis labra. | Synecdoche, pro *vervecino capite*, quod in apophoretis numeratur Martial. lib. 14. Epigram. 211.

296 *Proseucha.* | προσευχή, precatio est. Unde apud Philonem, *proseucha* vocantur fana & loca, in quibus Judæi ad orationem conveniunt. Hîc verò ponitur pro loco, ubi stipem rogant mendici, & pro tuguriolis quæ ad vias publicas exstruunt, aut prope urbium portas. Vetus Schol. & Turneb. lib. 1. cap. 19.

298. *Vadimonia.* | Postquàm te illi male mulctarunt, clamant se à te cæsos, iram simulant, increpant, minantur in jus tracturos, ut mulcta indicatur tibi quamvis innoxio, adeoque vadimonium denuntiant.

299. *Libertas pauperis hæc est.* | Scilicet ea est, quâ gloriantur nostri, quam vindicant acriter Romani, quâ fruuntur Cives modò, si sint pauperes. Ironia cum indignatione.

301. *Paucis cum dentibus.* | Non omnibus quidem excussis per pugnos & verbera. Quod beneficii loco habebitur. Sic grassatores largiti se vitam aiunt illis quibus non ademerint, & cùm tantùm non occiderunt, multùm etiam sibi deberi putant.

302. *Nec tamen hoc metuas tantùm.* | Non modò contumelias & verbera Romæ habes metuenda, sed & latrocinia & grassatores.

303. *Clausis domibus, postquam omnis, &c.* | Intempestâ & connubiâ nocte.

304. *Fixa catenata siluit compago taberna.* | Cum clausæ sunt tabernæ diligenter, inductâ etiam per singulos asseres grandi catenâ, ut ait Vetus Schol. idque in munimentum adversus effractores & grassatores nocturnos. Vide Suet. *Ner.* c. 26. Ubi Nero ipse grassari, post crepusculum circa vicos & popinas vagari, obvios verberare, tabernas effringere & expilare dicitur.

Siluit. | Dimisso opere, & quiescentibus jam opificibus, relictâque & vacuâ officinâ.

305. *Ferro subitus grassator agit rem.* | Inopinantem invadit, spoliat, adacto in jugulum ense.

306. *Armato quoties, &c.* | Dispositis ad arcendos latrones præsidiis.

307. *Pomptina palus.* | Alii legunt *Pontina.* Locus in Campaniâ infestus latrociniis, ad *paludem Pomptinam*, cujus pars forte ab Augusto siccata, ut meminit Horatius ad Pisones, v. 65. At non certè integra, ut testantur qui viderunt, & propter amplitudinem paludis totam siccari non posse affirmant. Adde quod in eam influunt quidam fluvii. Sita est inter Privernum, Terracinam, Setiam, &c. Martial. lib. 13. Epigram. 112.

Pendula Pontinos qua spectat Setia campos.

Et lib. 10. Epigram. 74.

Nec qua palmides delicata Pontinas
Ex arce clivi spectat uva Setini.

Gallinaria pinus. | Propè Cumas, seu ad sinum Cumanum, ut refert Strabo, lib. 5. erat silva *Gallinaria*, prædonum receptaculum.

308. *Sic inde huc omnes, &c.* | Exacti silvis grassatores Romam veniunt, & latrocinantur nocte.

Ad vivaria. | Velut ad locum, ubi paratior ac facilior victus erit. Vivaria loca sunt, in quibus aluntur ac saginantur ad cibos, seu aves, seu pisces, seu feræ, &c.

Qua

Attamen *quo camino, quâ incude non* fabricantur *vincula ponderosa ? Magna* certè *ferri mensura in catenis* adhibetur, adeò *ut vereri* possis, *ne desit aratrum, ne ligones atque sarcula deficiant. Fortunatos atavos proavorum, & beata sæcula vocaveris, quæ sub Regibus ac Tribunis olim* urbi *Romanæ conspexerunt unicam satis esse custodiam. Licebat* quidem *istis alias ac multas rationes adjungere. Verùm* jam *invitant muli atque Sol occidit. Oportet discedere. Jam enim flagello concusso pridem mulorum doctor mihi signum dat. Vale igitur; recordare nostri. Cum verò te Roma Aquino tuo remittet recreari festinantem,* tu *me etiam à Cumis abstrahe ad Cererem Helvinam, ac vestram Dianam.* Statim *ego caligis indutus in terram frigidulam advolabo Satyrarum auxiliator, modò ut* mei *non eas pigeat.*

Qua fornace graves, qua non incude catenæ ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub regibus atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere causas :
Sed jumenta vocant, & Sol inclinat ; eundum est.
Nam mihi commota jamdudum mulio virga
Innuit : ergo vale nostri memor ; & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino ;
Me quoq; ad Elvinam Cererem, vestramq; Dianam
Convelle à Cumis : Satyrarum ego (ni pudet illas)
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

ANNOTATIONES.

310. *Ne vomer deficiat, &c.*] Ne desit ferrum quo fiant instrumenta agriculturæ necessaria.

311. *Vomer.*] In aratri extremitate ferrum est quo terra scinditur.

Marræ, Sarcula.] Rustica instrumenta, quibus inutiles herbæ resecantur.

312. *Proavorum atavos.*] *Proavus* est avi pater, *atavus* autem quintus pater est.

313. *Sub Regibus.*] Hi numerantur septem, Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullus, Tarquinius Superbus; quorum loco Consules deinceps imperitavere. Tit. Liv. l. 1, & 2. Quæ prima fuit ætas Populi Romani propè ducentos & quinquaginta per annos sub Regibus, ut ait Florus in prologo.

Atque Tribunis.] Anno urbis trecentesimo decimo, primùm creati Tribuni militares consulari potestate, ut narrat Livius lib. 4. Ne Consules è plebe crearentur: quod posteà tamen ei concessum. Itaque Tribuni militares identidem & subinde Rempubl. rexerunt.

314. *Uno contentam carcere.*] Quem Tullus Hostilius ædificari jussit ; ut refert Sallust.

316. *Jumenta.*] A *jungendo* quidam, alii meliùs, ut videtur, à *juvando* originem trahunt.

318. *Innuit.*] Admonet expedita esse ad iter omnia, rhedæ impositam supellectilem : Umbritium jam expectari. Vide supra v. 10.

319. *Refici properantem.*] Cupientem recreari ex urbis ac tumultûs popularis tædio.

Aquino tuo.] Quoties ibis in patriam tuam, ô Juvenalis, *Aquinum* scil. Campaniæ civitatem, viâ Latinâ.

320. *Me quoque, &c.*] Me pariter à Cumis, quo proficiscor, accersere memento ad te. Aquinum ego statim adibo, teque conveniam : & Satyras unà conscribemus.

Helvinam Cererem.] Habebat *Ceres* Fanum ad Aquini suburbium, cui *Helvinum* nomen à fonte proximo ejusdem appellationis. Minùs placet quod nonnulli ab *eluendo*, alii verò ab *Helvo* colore, quem flavum esse aiunt, ex Varrone etymologias petunt.

Vestramque Dianam.] Quàm nimirùm colitis tu Juvenalis popularesque tui Aquinates, in Minturnensi luco.

321. *Cumis.*] Vide supra v. 2.

Ni pudet illas.] Siquidem exiguæ meæ opis ac industriæ non pudet ac piget te eximium Vatem ac Satyrographum, ipsasque Satyras.

322. *Adjutor.*] Nonnulli codices habent, *auditor.*

Gelidos in agros.] Ob situm. Frigus certè faciunt colles, silvæ, flumina.

Caligatus.] More strenui militis instructus, certè acer vitiorum hostis. *Caliga* sunt militaria calceamenta, à quibus denominatus est Caligula Imperator, eò quòd in castris natus : mediam usque tibiam protegebant, & pars superior caput leonis videbatur, ut patet in antiquis marmoribus.

SATYRA IV.

ECce iterùm Criſpinus; & eſt mihi ſæpè vocand⁹
Ad partes, monſtrum nullâ virtute redemptum
A vitiis, æger, ſolaque libidine fortis:
Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minimè corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata jacebat

INTERPRETATIO.

En rursùm Criſpinus; à me verò frequenter eſt addncendus ad partes; portentum nullâ virtute à vitiis liberatum. Cætera imbecillis, atque unâ libidine ſtrenuus. Viduæ voluptates dumtaxat ſpernit mœchus. Ecquid intereſt ergò quàm amplis xyſtis mulos vexet; quàm magna in umbra lucorum geſtetur; quot jugera foro proxima, quas domos pretio comparaverit? Nullus improbus beatus. Nequaquam ſtuprator, ipſeque inceſtuoſus,

ANNOTATIONES.

1. *Ecce iterùm Criſpinus.* | Jam exagitatus nimirùm Satyr. 1. v. 26. & ſeq. Porrò Domitianum maximè petit & vellicat Juvenalis hac Satyrâ.

Vocandus ad partes. | Sæpius autem exagitare illum ſtatuit Poëta, & revocare, ut toties in Satyris iſtis partes ſuas agat, quaſi perſonam in Comœdia.

2. *Monſtrum nullâ virtute redemptum.* | Criſpinus eſt adeò nequam, ut nullo non vitio ſerviat. Quàm dura porrò vitiorum ſervitus, bellè exprimit & fusè Perſius Satyr. 5.

3. *Æger, ſolaque libidine fortis.* | Languet ad omnia præterquam ad flagitia ac libidines.

4. *Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.* | Ignobilem verò contemnit Venerem, adeoque viduas, quas lucri gratiâ ſectantur uni pauperes. Martial. lib. 11. Epigram. 88.

Nunc ſectaris anus. O quantùm cogit egeſtas!

Vel; non ſervit amoribus viduæ opulentæ, ut opimam ejus hæreditatem mereatur, ut dictum de nonnullis Satyr. 1. v. 37, & ſeq.

5. *Quid refert igitur.* | Si tam miſer eſt Criſpinus utpote obnoxium vitiis mancipium, quid juvat eum eſſe opulentum? Quid proſunt ei ſuæ divitiæ, quæ beatum illum reddere nequeunt, nec à vitiis redimere?

Quantis jumenta fatiget porticibus. | Quòd magnas habeat porticus, in quibus geſtatur quoties pluit, & ſuaviter ambulet: ut eſt in Satyra 7. v. 179. Plin. lib. 1. Epiſt. 3. *Quid illa porticus verna ſemper? . . . Quid illa mollis geſtatio, &c.*

6. *Quanta nemorum vectetur in umbra.* | Quòd in hortis arte magnâ & ſtudio excultis deportetur lecticâ. Magnificam villæ deſcriptionem lege apud Plinium lib. 2. Epiſt. 17. ubi ſic loquitur: *Adjacet geſtationi, interiore circuitu, vinea tenera & umbroſa nudiſque etiam pedibus mollis & cedens, &c.*

7. *Jugera quot, &c.* | Quòd novas etiam opes quotidie accumulet: amplaſque habeat ædes in parte urbis optima: vel, hortos & ſpatia in ſuburbio; ut ait vetus Schol.

8. *Minimè corruptor.* | Omnes quidem vitioſi infelices, at præ cæteris flagitioſi. Comitantur enim libidinem multæ graveſque moleſtiæ, juſta peccati pœna. Gaſper. Sciopp. corrigit, ac legit, *mima corruptor*: ſed non ſenſui favet.

9. *Inceſtus.* | Sic vocatur qui infandam attentat Venerem atque inconceſſam cum perſona ratione ſanguinis aut propter religionem reverendâ. Inceſtum autem dicitur flagitium quod caret ceſtu, id eſt, ſacro Veneris cingulo, quo honeſtæ nuptiæ coërcentur ac decorantur. Quaſi ἀνάκεστον Feſtus, quaſi *incaſtum* Iſidorus dici volunt.

Cum quo, &c. | Cum Criſpino Veſtalis inceſtum admiſit, & impurè quidem; quia carus ille Domitiano.

Vittata. | *Vittæ* erant faſciolæ, quibus religabant crines, aut etiam flores & ſerta circa caput. His utebantur cum Matronæ, tum maximè Sacerdotes in Sacrificiis.

Sanguine

quàcum nudiuſtertius cubabat Sacerdos vittis redimita, vivo etiam ſanguine humo ſubmittenda. Verùm de minimis facinoribus modo. Ac nihilominus ſi alius ſimile quidpiam *perpetraſſet, obnoxius foret morum Cenſori. Enimverò quicquid infame Titio, & Seio, probris, id pulchrum Criſpino. Ecquid faciat, quando immanis homo eſt, ac turpior quolibet ſcelere? Barbulum ſex millibus mercatus eſt, adæquantem certè ſeſtertia totidem libellis,*

Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub judice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. Quid agas, cùm dira & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſanè paribus ſeſtertia libris,

ANNOTATIONES.

10. *Sanguine adhuc vivo, &c.* | Viva terræ infodienda, ex Numæ Inſtituto. Liv. l. 1. Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. ubi delinquentes Veſtales & corruptæ referuntur miſerabiliter occidi: vivæ ſcilicet emittebantur ſuper lecticam latæ, more mortuorum, deflentibus ac præeuntibus cognatis, ac perlatæ uſque ad portam Collinam intra muros, in monumento ſub terra præparato cum ſepulcrali apparatu deponuntur, nullâque ſolitâ luſtratione potiuntur. Plutarchus autem in vita Numæ Pompilii, rem adhuc clariùs explicans ait: *Prope portam Collinam, intra urbem, ſubterraneam domum ſeu foveam extitiſſe, in quâ lectulus, & lucerna ardens, panis item & aqua; lac etiam atque oleum parata erant. Illuc Rhea feretro incluſa deferebatur per forum, ac per ſcalas demittebatur, ante à miniſtris ſoluta, gravi & ſummo ubique ſilentio, atque horribili mœſtitiâ. &c.* Vide etiam, ſi vis, Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 12.

Terram ſubitura. | Alioqui punienda ex more, & moritura, ſi accuſata & convicta fuiſſet. Quemadmodum Corneliæ contigit, quam quidem ante abſolutam, longo poſt intervallo repetitam Domitianus damnavit. Sueton. *Domit.* cap. 8.

11. *Sed nunc de factis levioribus.* | Supple, *agimus*, vel, *querimur.*

Alter ſi feciſſet idem, caderet, &c. | Si alter quam Criſpinus id feciſſet, non magis impunè tuliſſet inceſtum, quàm celer, Eques Romanus, cui Corneliæ Maximillæ ſtuprum objiciebatur, quem in Comitio virgis ad necem cædi juſſit Imperator Domitianus, ut refert Suetonius loco mox citato.

12. *Judice morum.* | Scopticè notat Domitianum, qui ex loco citato Suetonii inceſta Veſtalium virginum ſeverè coërcuit: & qui Corneliam abſentem inauditamque damnavit inceſti, ac defodi imperavit, cum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolùm, verùm etiam occidiſſet. Nam vidua abortu periit, ut loquitur Plinius lib. 4. Epiſt. 11. quem lege. Martial. lib. 6. Epigr. 4. ad Domit.

Cenſor maximè, Principumque Princeps.

13. *Titio Seioq;.* | Nomina Juriſconſultis frequentia, hîc deſignant quoſlibet è vulgo viros bonos.

Decebat Criſpinum. | Ex iniquo Domitiani judicio, qui ſuſpectos dumtaxat alicujus ſceleris ſeverè puniebat, ut mox dictum; at connivebat in manifeſtis etiam amicorum flagitiis, & inceſto Criſpino indulgebat.

14. *Quid agas, cum, &c.* | Quam cenſuram & animadverſionem dignam ſatis adhibeas in hominem omni crimine fœdiorem? Nec enim perditæ ſolùm eſt laſciviæ, ſed & gulæ Criſpinus, ut mox patebit.

15. *Mullum.* | Piſcem marinum, qui aliàs *barbo* vel *barbio*, ob geminam barbam, quam habet in inferiori labio. De eo Plin. l. 9. c. 17, & 18. & alibi. Barbatos mullos & barbatulos vocant, & in piſcinis ali ſolitos teſtantur, Varro lib. 3. de Re Ruſt. cap. 17. Cicero ad Attic. lib. 2. Epiſt. 1. & Parad. 5. apud Athen. lib. 1. cap. 5. *mullus* Dianæ ſacer dicitur. Item lib. 7. cap. 21. ubi & variæ *mulli* dotes afferuntur. Quem tamen in locum vide Caſaubonum multa doctè corrigentem. Vide Satyr. 5. v. 92. & quæ nos ibidem.

Sex millibus emit. | Sex millibus nummûm. Macrob. lib. 3. cap. 17. mullum unum ſeptem, (Plinius autem octo) millibus nummûm ait emptum ab Aſinio Celere viro Conſulari. Apud Sueton. autem Tib. cap. 34. tres mullos triginta millibus nummûm væniſſe, queſtus refertur Imperator.

16. *Æquantem ſanè.* | Quaſi diceret, ſi miraris pretium, diſce pondus, & mirari deſine.

Paribus ſeſtertia libris. | Emptus eſt piſcis ſex millibus, ſex libras pendebat, æquavit igitur pretium pondere ſuo. Macrob. loco mox citato, ex Plinio ait, non repertos olim mullos, qui duas pondo libras excederent; at jam longè majores minoris emi. Horat. lib. 2. Satyr. 2. trilibrem memorat. Hoc verò quid, ſi verum eſt quod ex Licinio Mutiano narrat Plinius citato lib. 9. cap. 18. captum eſſe in mari Rubro mullum, qui octoginta libras penderet?

Seſtertia. | *Seſtertia* ſex, quæ continent ſingula mille nummos ſeſtertios, de quibus jam ante dixi Satyr. 1. v. 92, & 106. Seſtertia ſex efficiunt ſex millia nummorum. Salmaſ.

Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ;
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale expectes: emit sibi. Multa videmus,
Quæ miser & frugi non fecit Apicius. Hoc tu
Succinctus patriâ quondam Crispine papyro?
Hoc precium squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis emi. Provincia tanti
Vendit agros; sed majores Appulia vendit.

sicut testantur qui de grandibus grandiora jactitant. Opificis mentem approbo, si tam gravi dono meruit primas ceras in codicillo vetuli orbati. Accedit causa major, si potenti donavit amasia, qua gestatur aperto specu grandibus fenestris vitreis. Nihil ejusmodi spera. Sibimet ipse mercatus est. Plurima cernimus quæ non admisit Apicius infelix & parcus. Id verò tu, Crispine, vestitus olim papyro patria? Is valor squamæ? Fortè licuit mercari piscatorem inferiori pretio *quàm piscem. Provincia tali* pretio *venumdat campos, at Apulia venumdat ampliores.*

ANNOTATIONES.

17. *Qui de magnis majora loquuntur* | Ut solent adulatores, qui res augere verbis mirum quantum norunt.

18. *Consilium laudo artificis.* | Toleranda videbitur luxuria Crispini, si, &c.

Munere tanto. | Mullo eximiæ magnitudinis vel misso quasi munere, vel appositio in cibum seni cuipiam opulento.

19. *Præcipuam in tabulis ceram.* | Primas partes in testamento, vel unicas meruit, hæres ex asse institutus, eo modo quo dictum suprà Sat. 2. v. 58.

20. *Magna si misit amica.* | Ejus vel amorem captans vel hæreditatem. Vide Sat. 1. v. 37. & seq.

21. *Qua vehitur clauso, &c.* | Magnâ & amplâ lectica, undique clausâ; specularibus autem pellucidâ. Sic enim mulieres delicatæ ventos, pulverem, & frigus excludebant, sanitati pariter & pulchritudini consulentes. Vide Sat. 1. v. 65.

Specularibus. | Sicut nos è vitro, sic veteres fenestras faciebant è speculari lapide, qui tenues in crustas facilè findituv. Plin. lib. 36. cap. 22. Senec. epist. 90. & de Providentia, J. Lipsi. in Sencc. Martial. Lib. 8. Epigramm. 14.

Hybernis objecta notis specularia puros.
Admittunt Soles, & sine face diem.

22. *Nil tale expectes.* | At nihil istorum voluit Crispinus, uni verò suæ gulæ indulsit, exquisitas dapes emendo.

23. *Miser & frugi.* | Præ Crispino frugalis & temperans videatur Apicius quantumvis luxuriosus. Miser porrò ille, cui sestertiûm centies egestas fuit; & qui præ fatuo paupertatis & famis metu ipse se interemit, ut ait Seneca, Lib. *de Consol. ad Helviam matrem.* Dio Cassius, 57. &c.

Apicius. | Hic inter gulæ proceres numeratur apud Plin. lib. 9. cap. 17. & lib. 10. cap. 48. omnium nepotum altissimus gurges nuncupatur. Exemplum gulæ fuit, scripsitque de jusculis ac de condiendis cibis, ut testatur vetus Schol. scientiam popinæ professus dicitur, ac millies sestertiûm in culinam impendisse, apud Senecam loco mox cit. num. 138. *Apicii* quoque velut insignis helluonis meminit idem Senec. Epist. 95.

Hoc tu. | Audes & perpetras.

24. *Succinctus patriâ quondam, &c.* | Tu olim servus è Niliaca plebe, & verna Canopi, ut est Satyr. 1. v. 26.

Papyro. | Frutex est palustris in Ægypto frequens, è cujus libro seu cortice fiunt vestes, funes, tegetes, vela, &c. Vide Plin. lib. 13. cap. 11.

25. *Hoc pretium.* | Alii legunt, *hoc pretio*; Eodem sensu. An hoc pretio emuntur squamæ, id est, pisces? Synecdoche & Tapinosis, cum indignatione simul & admiratione.

26. *Quàm piscis.* | Mullus, de quo suprà, emptus sex millibus nummûm.

Provincia tanti vendit agros. | In regionibus extra Italiam quæsitis, opimis licèt & fertilibus tanti nec majoris emi possent agri è quibus victitaret familia.

27. *Sed majores Apulia vendit.* | In *Apulia* verò Italiæ regione, tanti quoque nec majoris etiam majores agri venduntur, quàm iste piscis à Crispino emptus. Quare verò minoris quàm alibi venduntur agri Apuliæ? An Poëta respicit Apuliæ partem aliquam montibus asperam ac sterilem de qua Horatius loco mox citando: & Seneca Epist. 87. sic loquitur: *Agri suburbani tantum possidet, quantum invidiosè in desertis Apulia possideret?* An quòd Apulia infestatur Atabulo vento, ut ait idem Seneca Nat. Quæst. lib. 5. cap. 17. Hic ventus Apuliæ est peculiaris, & plantas frigore adurit ac devastat. Testis Plinius lib. 17. cap. 24. Ejus meminit. & Gell. lib. 2. cap. 22. Horat. Lib. 1. Sat. 5.

Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepsemus, nisi, &c.

Hinc & illi vento Atabulo ἀτλω βάλλοντι, id est, *noxio*, seu *cladem & calamitatem immittenti* Apuli sacrificabant, ne agros depopularetur. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

Apulia. | Sita est non procul ab ostio sinûs Adriatici, Dauniam inter & Calabriam. Hodie pars regni Neapolitani, vulgò, *la Puglia.*

Quas tum dapes credamus sorbuisse ipsum Imperatorem, quando tot sestertia, modica portio ac delibata de extremitate convivii exigui, deglutirentur à sannione purpurato summæ aulæ, nunc autem Equitum Magistro, qui consueverat altâ vociferatione venumdare siluros sui municipii, de merce ruptâ? Auspicare Calliope, fas est istic consistere. Non est canendum. Res verè gesta tractatur. Refert juvencula Pierides. Juvet me quod vos appellavi juvenculas. Tempore quo postremus Flavius dilaniabat terram jam semimortuam, atque Roma calvo Neroni mancipata erat, è regione templi Veneris,

Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem? cum tot sestertia, partem
Exiguam, & modicæ sumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret scurra Palati,
Jam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros?
Incipe Calliope, licet hic considere: non est
Cantandum; res vera agitur. Narrate puellæ
Pierides; profit mihi vos dixisse puellas.
Cum jam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo serviret Roma Neroni,

ANNOTATIONES.

28. *Quales tunc epulas, &c.* | Quod si Crispini hominis sordidi talis fuit gula & luxuria, qualem putas extitisse Domitiani Imperatoris? Hunc jam Poëta aggreditur.

29. *Induperatorem.* | Per Epenthesim. Tull. 1. de Divin. n. 107. ex Ennio: *uter esset induperator.* Scribendum contendit, *endoperatorem*, Theod. Pulmannus.

Sestertia. | Suprà; ad v. 16.

Partem exiguam & modica sumptam, &c. | Quæ tamen Crispini dapes & sumptuosa convivia, si cum epulis Domitiani conferantur, non erunt nisi pars exigua & ultima dumtaxat, atque velut margo cœnæ & mensæ Imperatoriæ.

31. *Purpureus.* | Vide Satyr. 1. v. 27.

Ructaret. | Adeò cibis ingurgitatus, ut ructus ederet.

Scurra Palati. | Crispinus aulæ parasitus, adulator, risûs captator, Imperatori gratiosus. Martial. Lib. 7. Epigramm. 98.

32. *Jam Princeps Equitum.* | Primùm factus Eques Romanus, ut dictum Satyr. 1. v. 27. deinde etiam Equitum Magister. Corn. Tacit.

33. *Municipes Siluros.* | Ex eadem patria Ægypto, & quasi Crispini municipes. Vide Gell. lib. 16. cap. 13.

Siluros | Fluviatiles pariter ac marini pisces sunt, in Nilo frequentes. Plin. lib. 5. cap. 9. porculo marino quospiam similes, nullis ossibus spinisve intersitis, carne prædulci esse, idem Plin. testatur lib. 9. cap. 15.

Fractâ de merce. | In vasa seu corbe fracto & rupto; quippe nullius pretii Alexandriæ isti pisces, & quos inopes in Ægypto venditare solent. Vetus Schol. Non hæret hîc Salmasius, quin ingeniosè comminiscatur, & corrigat, *Fariâ*, pro, *Phariâ*, id est, Ægyptiâ.

34. *Incipe Calliope.* | Ironicè pariter ac facetè Calliopem invocat, quasi quid arduum ac valdè serium moliatur: cùm tamen rhombi piscis magnitudinem: & Domitiani gulam dumtaxat insectari velit.

Calliope. | Scilicet ipsa quæ heroïco Carmini præsides, inter Musas Princeps.

Licet hic considere. | In re tam gravi non est leviter agendum, aut transeundum.

Non est cantandum. | Neque more Poëtico hodie fingendum, & versibus ingeniosè amplificandum.

36. *Pierides.* | A *Pierio* Thessaliæ monte Musis sacro. Aliter paulò Tullius de Natura Deorum, lib. 3. n. 54.

Profit mihi. | Hoc amplius adeste, & favete mihi.

Puellas. | Adolescentulas, puras, virgines, Nymphas. Ita Poëta solent adulari suis Numinibus.

37. *Cum iam semianimum, &c.* | Magnificum exordium quasi grandia narraturi.

Semianimum laceraret Flavius orbem. | Romam orbis dominam Domitiani sævitiâ oppressam. Is enim crudelitatem non magnam solùm, sed & callidam inopinatamque exercebat, ut scribit Sueton. Domit. cap. 11.

Flavius ultimus. | Domitianus Imperator, postremus è gente Flaviâ, quæ obscura quidem, ac fine ullis majorum imaginibus, at Reipublicæ tamen nequaquam pœnitenda, quod ait Sueton. Vespas. c. 1.

38. *Calvo Neroni.* | Utraque vox invidiosa pro *Domitiano*, qui quidem Calvitio sic offendebatur, ut in contumeliam suam traheret, si cui alii vel joco vel jurgio objectaretur. Ita Sueton. Domit. cap. 18. Deinde propter vitia paria simulemque sævitiam Nero alter vocatur. Vide Sueton. Domit. cap. 10. 11. 15. Tantùm desciverat ille à placidis moribus Vespasiani ac Titi. Unde Martial.

Flavia gens quantum tibi tertius abstulit hæres!
Pœne fuit tanti non habuisse duos.

Incidit

Incidit Adriaci ſpatium admirabile rhombi,
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Implevitque ſinus: neque enim minor hæſerat illis
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ linique magiſter
Pontifici ſummo. Quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? Cum plena & littora multo
Delatore forent; diſperſi protinus algæ

quod fulcit Ancona Dorica, retia incurrit ac replevit ſtupenda magnitudo rhombi Adriatici: etenim non adhæſit minor iis quos tegit glacies Mæotica, & Sole denique ſoluta ejicit ad ingreſſum pigri maris Euxini *inertiâ torpentes, geluque diuturno ſaginatos. Dominus navicula ac linei* retis *ſupremo antiſtiti reſervabat illud prodigium. Nam quis attentaret* aut venum *exponere tantum* piſcem, *vel mercari; quando ripa etiam referta erant plurimo denuntiatore?* Quippe *ſtatim exploratores alga*

ANNOTATIONES.

39. *Incidit Adriaci, &c.* | Regnante inquam Domitiano, rhombus ingens à piſcatore captus eſt.

Parturiunt montes, &c.

Adriaci, &c. | Natantis in mari Adriatico, quod eſt inter Italiam, Illyricum & Græciam, hodie, *Sinus Venetus.*

Spatium admirabile rhombi. | Immenſa propè moles piſcis, rhombus ſtupendæ amplitudinis.

Rhombi. | Plin. lib. 9. cap. 20. *Marinorum piſcium*, inquit, *alii ſunt plani, ut rhombus, cui ſitus dexter reſupinatus eſt, &c.*

40. *Ante domum Veneris quam, &c.* | Locum etiam deſignat accuratè, veluti ad rem faciat. Ante urbem Anconam, ubi Veneris templum.

Quam Dorica ſuſtinet Ancon. | Syracuſani à Græcis oriundi Tyrannum Dionyſium fugientes huc navigantes appulêre, civitatemque condidêre in agro quidem Piceno, opportuno ſitu, atque (ut Mela ſcribit) in anguſto duorum Promontoriorum ex diverſo coëuntium, inflexi cubiti imagine ac figurâ, unde nomen ἀγκὼν, *cubitus*, ſeu *flexus brachii*: ibidemque inſignem Veneri ædem poſuere.

Dorica. | Synecdoche, pro *Græcia*. *Dores* populi gemini fuere, alii in Aſia minore, alii in Achaia.

41. *Implevitque ſinus.* | Mole ſuâ & amplitudine retia implevit rhombus.

Sinus. | Vide Satyr. 1. v. 88.

Neque enim minor hæſerat, &c. | Qui enim tum retibus adhæſit captus piſcis non erat inferior magnitudine illis, qui detinentur in fundo Paludis Mæotidis, quandiu conſtricta gelu eſt, at inde exeuntes ruptâ glacie, poſteà natant & capiuntur in Ponto Euxino, magni & pingues ob longam deſidiam.

24. *Mæotica.* | Palus *Mæotis* excipit Tanaim fluvium, inter minorem Tartariam Europæ, & Circaſſiam Aſiæ regiones: cum Euxino mari per Boſphorum Cimmerium, hodie *Fretum Caffa* connectitur. Illuc ſæviens Boreas plurimam convehit glaciem.

43. *Solibus.* | Æſtivi Solis ardoribus.

Torpentis. | Tardè fluentis. Quidam legunt, *torrentis*, quòd ibi rheuma quoddam mare trahat. Vetus Schol.

Ponti. | Euxini ſcilicet, qui olim *Axenus* dicebatur, id eſt, *inhoſpitus*, teſte Plinio; Amazonius Claudiano; Scythicus Flacco; Tauricus Feſto; mare Pontieum Straboni, Tacito, Plutarcho; Cimmerium Herodoto & Oroſio; Caucaſium Apollonio; Colchicum nonnullis; Sarmaticum Ovidio; Phaſianum Ariſtidi; vulgò *Mare Nigrum*; Italis *Mare Maggiore*, &c. Situs ejus eſt inter Thraciam, Sarmatiam, & Aſiam minorem: ambitus continet vicies ſemel centena quinquaginta millia, ut auctor eſt Varro, & ferè Veteres, inquit Plin. lib. 4. cap. 12.

Monſtrum. | Monſtroſum piſcem, rhombum, de quo antè.

45. *Cymbæ linique magiſter.* | Piſcator.

46. *Pontifici ſummo.* | Domitiano, qui Albanos Sacerdotes inſtituerat, eorumque Sacrorum erat velut Antiſtes ſummus. Vide Satyr. 2. ad v. 83. in hæc verba, *Accipient te.* Vel, quia Veſtalem virginem Corneliam condemnaturus, Maximi jure Pontificis abuſus, reliquos Pontifices in Albanam villam convocaverat. Quod ſuprà jam dictum, atque auctor eſt Plinius Lib. 4. Epiſt. 11. Vel etiam, quia Imperatores hos ſibi titulos ac munera ſæpè vindicabant. Sueton. Tit. cap. 9. Pontificatum Maximum ideò ſe accipere profeſſus, ut puras ſervaret manus.

47. *Cum plena & littora, &c.* | Cùm non urbs tantùm, ſed omnes Italiæ anguli, ipſaque littora plena forent delatoribus.

48. *Diſperſi inquiſitores.* | Huc & illuc paſſim volitantes, explorantes, inſidiantes.

Algæ. | Herba marina eſt. Ponitur vel pro littoribus; vel pro vilibus quibuſlibet rebus, quarum tamen erant inquiſitores ac delatores. Proverb. *Vilior Algâ*. Virgil. Eclog. 7.

vagabundi accusarent remigem spoliatum, nec ambigerent affirmare elapsum hunc *piscem, & in Cæsaris dudum vivariis enutritum, ex iis effugisse,* atque adeò *redire oportere ad antiquum possessorem. Si fidem aliquam habemus Palphurio, vel Armillato; quodcunque eximium est & præstans ex universo mari, ubi ubi nat, ad fiscum id pertinet. Itaque dabitur, ne deperdatur, lethali Autumno jam jam locum dante glaciei, jam ægrotis quartanam expectantibus. Horrens bruma stridorem edebat, &* piscem *recenter captum conservabat: attamen festinat ille, quasi instet Notus. Et cum* jam *adessent lacus; ubi*

Inquisitores agerent cum remige nudo;
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastumque diu vivaria Cæsaris, inde
Elapsum, veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palphurio, si credimus Armillato, (est,
Quicquid conspicuum, pulchrumq; ex æquore toto
Res fisci est, ubicunque natat: donabitur ergo,
Ne pereat, jam letifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems, prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster,
Utq; lacus suberant, ubi quanquã diruta servat

ANNOTATIONES.

49. *Agerent cum remige nudo.* | Pauperem & innoxium piscatorem reum protinùs agerent, ac raperent in jus, atque ad Tribunal ipsius Imperatoris.

51. *Vivaria.* | Vide suprà Satyr. 3. ad v. 308. Vide & Macrob. lib. 3. cap. 13.

Veterem ad dominum. | Ad Domitianum Imperatorem.

53. *Palphurnio, Armillato.* | Hi Consulares fuerant viri, qui per delationes Domitiani gratiam captavere. Sueton. Domit. cap. 13. refert *Palfurium* Suram olim Senatu pulsum, pro eo verò in Capitolino certamine de Oratoribus coronato universos Imperatori supplicasse, ut restitui placeret. *Armillati* quoque meminit alibi idem Suetonius.

55. *Fisci.* | *Fiscus*, inquit Ascon. Pæd. *est sacculus ad maioris pecuniæ summam capiendam, & pecuniam publicam.*

56. *Ne pareat.* | Ne corruptum pereat, quandoquidem vendi non licet, ex Palphurio & Armillato juris summis Interpretibus; ergò donandum Imperatori. Ita secum miser is piscator.

Lethifero Autumno. | Tunc enim frequentes morbi, qui pariter acuti & exitiales eâ tempestate, teste Hippocr. Lib. 3. Aphor. 9. Item Galen. &c.

57. *Quartanam sperantibus ægris.* | Timentibus. Ita Virgil.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Contendunt aliqui in propriâ significatione sumendam vocem, *sperantibus*, Celsi auctoritate freti, qui ait quartanas febres neminem jugulare; adeóque ægros sperare & cupere, tertianam in quartanam mutari. Sed quæ fides?

58. *Stridebat deformis hyems.* | *Hyems* erat, sæviebat sibilus ac stridor ventorum Aquilonarium. Cic. Tusc. q. 1. n. 68. *Horrifer Aquilonis stridor.*

59. *Servabat.* | A putrefactione tuebatur: frigus nempe & Aquilo corruptionis omne periculum arcebant.

Tamen hic properat. | Piscator tamen inquisitorum sævitiam pertimescens, rhombum Imperatori donare festinat, non secùs ac si æstas vel autumnus, & flans in eis Auster, putredinis metum injicerent.

Auster. | Ventus meridionalis, quo tepescens aer carnes & pisces facilè corrumpit. Galen. in Aphor. 5. Lib. 3. Hunc ait varias ægritudines invehere. Horat. Lib. 2. Ode 14.

Fruſtrà per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.

60. *Utque lacus suberant.* | Cùm propè essent lacus Albani: vel, cum piscator & inquisitores portentosum piscem deferentes Domitiano, colles Albanos in quibus tum erat Imperator, ascenderent, & lacus qui sunt ibi, subjectos quasi sibi cernerent. Legunt quidam, *superant*, id est, cum jam transivissent illi Albanos lacus, & pergerent ad Domitianum tum fortè (ut solebat quotannis, ex Sueton.) ibi Quinquatria celebrantem Minervæ; cui collegium instituerat Sacerdotum, quibus præerat velut Pontifex Summus. Vide suprà v. 46. & Sat. 2. v. 83.

Quanquam diruta servat ignem Trojanum. | Alba quidem à Tullo Hostilio diruta fuerat, tecta solo adæquata, unâque horâ quadringentorum annorum opus, exceptis tamen Templis, periit; teste Livio lib. 1. cap. 29. At cùm Albani fortunæ subirati patria Sacra neglexissent, ac Deorum cultum; prodigia contigêre, quibus illa instaurari jubebantur. Ita Alba quanquam diruta servavit ignem illum inextinctum, quem cum reliquis omnibus Tullus Romam transtulerat: (Livius lib. 1. cap. 31.) anteà tamen jam à Numa usurpatum. Plutarch. Dionys. Halic. Lib. 2. Gell. lib. 1. cap. 12.

Ignem

Ignem Trojanum, & Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper.
Ut ceſſit, facili patuerunt cardine valvæ.
Excluſi expectant admiſſa obſonia patres.
Itur ad Atridem: tum Piceus, Accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iſte dies; propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſervatum conſume in ſæcula rhombum.
Ipſe capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ. Nihil eſt, quod credere de ſe

Alba quamvis deſtructa cuſtodit ignem Trojanum, ac inferiorem Veſtam obſervat, multitudo obſtupeſcens aliquantulam ingreſſuro moram attulit. At *ubi locum dedit, fores aperta ſunt volubili cardine: Senatores non admiſſi dapes illatas opperiuntur: pergitur ad Atridem. Mox Piceus ait; ſume quæ ſuperant vulgarem caminum; celebretur hic dies Genio; feſtina ſtomachum aperire pinguedine, atque comede rhombum ævo tuo reſervatum. Ipſe ſponte irretitus eſt. Quid evidentius? Ac nihilominus is criſtas arrigebat. Nihil eſt quod nequeat exiſtimare de ſe,*

ANNOTATIONES.

61. *Trojanum ignem.* | Cujus perpetui ſervandi in Templo Veſtæ, quod fatale eſſet pignus Imperii, mos invectus ab Æneа Trojaniſque: & hinc à Romanis aſſumptus. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 12.

Veſtam minorem. | Nam major ea, quæ Romæ religioſiùs colebatur, habebatque Templum pulchrius à Numa ædificatum. Vide ſuprà ad v. 10.

Alba. | *Alba* longa nimirùm ab Aſcanio condita, diſtans Româ quindecim ferè millibus paſſuum. Ex ruderibus illius hæc quondam creverat, & nunc etiam Albanum, urbs adjacens, vulgò, *Albano*. Epiſcopatus tribui ſolitus alicui è ſex Cardinalibus antiquioribus.

62. *Turba.* | Seu populi, ſeu Albanorum Sacerdotum cupiditate videndi tanti piſcis affluentium.

64. *Excluſi expectant.* | Alii codices habent, *ſpectant*, in eſt, cum admiratione contemplantur.

Excluſi expectant admiſſa obſonia Patres. | Patentibus valvis introducti qui munera portabant, excluſis etiam Senatoribus qui Domitianum comitati fuerant, quique interim foris ſtant & expectant quid inde fiat.

65. *Atridem.* | Domitianum, qui Romanis imperabat, ſicut Græcis Agamemnon Atrei Filius. Adde quòd Atrei Atridarumque mentio Domitiani crudelitatem exhibet ac perſtringit. Vide Senecæ Thyeſt. & Agamemn. item Euripidis Oreſtem, &c.

Picens. | Piſcator oriundus è Piceno Italiæ regione, hodie *Marchia Anconitana*, ad ſinum Adriaticum.

Privatis majora focis. | Adulatoriè; unâ Imperatoris menſâ dignum ferculum.

66. *Genialis.* | Vide Perſ. Satyr. 2. v. 3.

60. *Ipſe capi voluit.* | Quaſi ſciens & gaudens ſe ad te deferendum, atque Imperatorio ſtomacho inferendum, ac ſepeliendum.

Quid apertius. | Meram hanc eſſe aſſentationem, quis non ſentiat?

Illi ſurgebant criſtæ. | Ex Proverbio, ſeu piſci, ſeu potiùs Imperatori præ vana alacritate ac ſuperbia. Is enim mirum quantum adulationibus gaudebat, atque illis intumeſcebat. Cæterùm quicquid alii ſentiant, mihi probatur magis alia aliorum locum hunc interpretandi ratio, hoc verior ac melior quo ſimplicior. Ergo non ſint hæc Poetæ verba: *Quid apertius?* Sed piſcatoris Domitiano adulari pergentis hoc modo: quid apertius, quàm piſcem capi voluiſſe, ut ad Imperatorem deferretur? ut mox ſalsè Poëta ſubjungat: & tamen illi rhombo ſurgebant criſtæ ſpinæque in dorſo, ſatiſque oſtendebat indignationem, quòd captus eſſet. Verùm Domitianus turpi nihilominus adulatione gaudens facilè credebat piſcem capi voluiſſe, Imperatoriæ gulæ & vanitati obſequentem.

70. *Nihil eſt quod credere, &c.* | Supremâ auctoritate divinæ ſimili Principes inſtiti obcœcatique nihil non de ſe credere parati ſunt, præſertim ſi adulatores adjuvent. Sic apud Sueton. cap. 22. Calig. *Is divinam ſibi majeſtatem aſſerit; modò Jupiter Latialis ſalutatur: modò Caſtorem inter & Pollucem conſiſtens adorandum ſe præbet; modò Jovis Olympii aliorumque Numinum ſimulacris dempto capite, ſuum imponi mandat.* Sic Domit. cap. 13. ille dictans Epiſtolam ita incipit: *Dominus ac Deus noſter ſic fieri jubet:* unde non alio deinceps nomine appellari inſtitutum. Hinc in Domitianum falsè Martialis Lib. 5. Epigramm. 8.

Edictum Domini Deique noſtri.

Sic & Alexander ille magnus per ſubornatos Antiſtites Hammonis Filius ſalutatur, ac pro Deo non pro rege coli jubetur. Ipſe verò Hammone ſe patre cenſeri imperat. Apud Juſtinum lib. 11. & lib. 22. adorari ſe jubet, recuſantes autem Macedonum Principes ſub ſpecie inſidiarum de medio tollit. Sic etiam Antiochus, ſic Diocletianus Dii voluerunt cognomina, &c.

quando collaudatur, potentia Numinibus aqualis. At catini amplitudo piſci non aderat par: *itaque in conſultationem accerſuntur Principes, quos is averſabatur; in quorum vultu reſidebat pallor miſerabilis & ſumma familiaritatis. Tum vociferante Liburno, accedit, jam conſedit; ante alios accurrebat ſumptâ chlamyde Pegaſus civitati ſtupefactæ villicus nuper conſtitutus. Numquid* enim *aliud tum* erant *præpoſiti? Inter quos maximè probus ac integer* ille *Juriſconſultus cenſebat* molliter *agenda univerſa jure ſine armis, licet tempeſtate ſævâ.*

Non poſſit, cum laudatur diis æqua poteſtas.
Sed deerat piſci patinæ menſura. Vocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ. Primus, clamante Liburno,
Currite, jam ſedit, rapta properabat abolla
Pegaſus, attonitæ poſitus modo villicus urbi.
Anne aliud tunc præfecti? Quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus; omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi

ANNOTATIONES.

71. *Diis æqua poteſtas.* | Quia neminem ſupra ſe vident aut verentur.

72. *Sed deerat piſci patina menſura.* | Martial. Lib. 13. Epigram. 81.

Quamvis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patellâ.

73. *Vocantur in concilium proceres.* | Ad deliberandum quo poſſit modo tantus piſcis coqui, condiri, apponi, an conciſus in partes, an integer.

Quos oderat. | Domitianus Tyrannorum more Nobiles imprimis oderat.

74. *In quorum facie, &c.* | Quorum facies erat pallida præ metu, ne ſimulata ne inſidioſa foret tanta illa Domitiani familiaritas. *Is enim,* ut ait Suetonius, *non magnæ ſolum, ſed etiam callidæ inopinataque erat ſævitiæ.* Sic. *Aretinum Clementem Conſularem virum, è familiaribus ſuis, capitis condemnaturus, in majore quàm antè gratiâ habuit.* Sic etiam *Auctorem Summarum pridie quàm crucifigeret, in cubiculum vocavit, aſſidere juxtà coëgit, parte cœnæ ſuæ dignatus eſt, denique ſecurum hilaremque dimiſit.* Sueton. Domit. cap. 11. Vide etiam Satyr. 1. v. 33.

75. *Primus properabat.* | Primus Senatorum venit vocatus in concilium.

Clamante | In concilium advocante, & magnis vocibus inſtante, ne ſedentem jam Imperatorem morarentur.

Liburno. | Is admiſſionibus præerat, inquit vetus Schol. Alii dicunt præcones peti è Liburnia ſolitos, quòd Liburni eſſent ſonorâ & validâ voce. Verùm id gratis affirmare videntur. Porrò Liburnia regio Illyrici, ubi nunc Croatiæ pars maritima cum parte Dalmatiæ Occidentalis.

76. *Jam ſedit.* | Jam in concilio ſedet Domitianus.

Raptâ. | Veſte raptim ac trepidè aſſumptâ.

Abollâ. | Veſtis erat militaris, ex Nonio, Philoſophica etiam, ſuprà Satyr. 3. v. 115. necnon Senatoria, ut aiunt quidam, diciturque quaſi *abulla*, quòd undique bullata. Prudent. Epigram. 20. lib. 1. contra Symmachum.

Adjectus faſtis palmatâ inſignis abollâ.

77. *Pegaſus.* | Is Albanus civis, Juris adeo peritus, ut liber vulgò non homo diceretur. De eo ſcripſit etiam; unde Jus Pegaſianum. Præterea plurimis functus honoribus, multis quoque Provinciis præfuit ipſique urbi Romæ à Veſpaſiano præfectus. Vetus Schol.

Villicus. | Quòd Roma tunc eſſet veluti villa, ſine libertate, ſine privilegiis. Hinc non præfectus Pegaſus appellatur, ſed *Villicus.*

Attonita urbi. | Quia non civem Romanum ſibi præpoſitum cernit ſed alienigenam; & quòd ſe miſerè oppreſſam ſentit, Roma ſtupet.

78. *Anne aliud.* | An tunc præfecti aliud videri poſſunt quàm villici Imperatori velut domino ad nutum ſervientes, & de omnibus rationem reddituri.

Quorum optimus, &c. | Pegaſus nimirùm.

80. *Tractanda putabat inermi juſtitia.* | Patienter ſuſtinendam hanc veluti procellam, ac ſerviendum tempori calamitoſo, quo non jus vigebat ſed injuria; nec ratio, ſed Imperatoris ſævitia ad arbitrium omne faciebat. Cui tanquam torrenti ſi quis obex opponeretur, non levaret malum, ſed augeret.

Juſtitia. Venit & Criſpi jucunda ſenectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. Maria, ac terras, populoſque regenti
Quis comes utilior, ſi clade & peſte ſub illa
Sævitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure tyranni?
Cum quo de pluviis, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. Nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere vero,
Sic multas hyemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia, his armis, illa quoque tutus in aula.

Advolavit etiam Criſpi hilaris ſenecta, cujus indoles erat ſimilis eloquentiæ, ac lenis animus. Ecquis aſſecla fructuoſior gubernanti mare, terramque, & nationes; ſi fas fuiſſet condemnare crudelitatem, & bona dare monita, inter eam calamitatem atque perniciem? Verùm quid iracundius auriculâ Tyranni? Apud quem verba facienti de imbribus, vel de nimiis *caloribus, vel* de *vere nebuloſo, familiari mors imminebat. Is itaque non intendit unquam lacertos adverſus torrentem. Neque civis extabat, cui liceret ingenuè ſenſa mentis aperire, ac vitam dare veritati. Ita complures hyemes, & octogeſima ſolſtitia conſpexit, illis armis* inſtructus, *ſecurus etiam in iſtâ aulâ.*

ANNOTATIONES.

81. *Criſpi jucunda ſenectus.* | *Criſpus* in ſenectute non moroſus ſed hilaris & feſtivus. Intelligunt aliqui Criſpum Paſſienum, Oratorem, bis Conſulem, Agrippinâ uxore ac Nerone privigno clarum: cujus meminit Plinius lib. 16. cap. ultimo. Ego malim cum aliis, Vibium Criſpum, Placentinum, de quo Quintilianus lib. 10. cap. 1. ſub finem ita loquitur: *Vibius Criſpus, compoſitus & jucundus, atque delectationi natus, privatis tamen cauſis quàm publicis melior.* Is interroganti cuidam, eſſetne quis intùs cum Cæſare, facetè reſpondit, ne muſca quidem: quod ſoleret Domitianus quotidie ſe conclavi ſuo includere, initio quidem Principatûs, ubi per id tempus nihil aliud quàm muſcas captabat, ac ſtylo præacuto configebat. Sueton. Domit. cap. 3.

83. *Regenti.* | Orbem gubernanti Domitiano.

84. *Quis comes utilior.* | Quàm Criſpus, ob ingenium mite, quo immitis Tyranni indoles temperari alioqui potuiſſet.

Clade & peſte ſub illa. | Sub Domitiano qui clades velut & peſtis bonorum omnium.

86. *Quid violentius aure Tyranni.* | Hic enim rapidè fertur in vindictam & cædem, ſeu quid loquaris quod ipſi minùs placeat; Sueton. Domit. cap. 10. ſeu quid adverſus aliquem licèt innoxium ei ſuggerant delatores & adulatores. Certè delicatas habet aures quilibet Princeps. Hinc Sapiens monet, Eccleſ. cap. 8. *Ne litiges cum homine potente, &c.* & Proverb. cap. 23. *Quando ſederis cum Principe, diligenter attende. . . . . Statue cultrum in gutture tuo.* Perſius autem Satyr. 1. v. 107.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? &c.

87. *De pluviis, aut æſtibus, &c.* | De frivolis quibuſvis rebus ſi quid affirmes Tyranni ſententiæ adverſum, quodque licèt jocosè dictum, eum offendat, ultionem ille continuò meditabitur. Sic Domitianus leviſſimâ de cauſâ multos peremit etiam graves viros. Vide Sueton. Domit. cap. 10.

88. *Fatum pendebat amici.* | Nemini quippe Tyrannus parcit. Sueton. Domit. cap. 11. Neron. paſſim, &c.

89. *Ille igitur nunquam direxit brachia contra torrentem.* | Criſpus igitur prudenter eluctatus eſt mala, nuſquam adverſando tyrannidi; nihil cæterò, qui profuturus, ſi ſecùs feciſſet. Contra torrentem niti dicitur is qui quidliber incaſſum tentat.

91. *Vitam impendere vero.* | Mortis adire periculum, animi ſenſa veritatemque liberè dicendo, ut fecit Papinianus, quem ferunt occiſum ab Antonino Caracalla, quod huic poſt interfectum fratrem Getam, mandanti ut facinus dilueret cùm in Senatu, cùm apud Populum, reſpondit, non ita facilè parricidium excuſari poſſe, quàm fieri, Spartian. in Anton. Caracalla.

92. *Multas hyemes.* | Poëtica locutio, multos annos. Synecdoche.

Octogeſima vidit ſolſtitia. | *Solſtitium* quaſi *Solis ſtatio*, quæ duplex in anno, hyemalis & æſtivalis, quando Sol Tropicos attingit. Hinc non *octoginta* dixit Juvenalis *Solſtitia*; quæ facerent annos tantùm quadraginta, ſed per *octogeſima ſolſtitia*, ſignificavit annos octoginta, quibus jam ſub Nerone, ac deinceps, in media tyrannide tutus vixit Criſpus, Cæſaribus nunquam non gratioſus. Quæ videntur ironicè dicta, cùm inter claros magis quàm inter bonos cenſeatur Criſpus apud Corn. Tacit.

93. *Hic Armis.* | Aſſentando, connivendo, cedendo tempori, ſibi conſulendo. His artibus.

Illâ quoque tutus in aula. | Etiam ſub Domitiano, qui terribilis cunctis & inviſus. Sueton. Domit. cap. 14.

Acilius ſimilis ætatis continuò feſtinabat cum adoleſcente non merente ut eum mors expectaret adeò crudelis, atque Imperatoris enſibus adeò acceleratà. At quondam ſenium in nobilibus erat quid portento ſimile. Hinc efficitur ut ſatius ducam eſſe fratrem gigantum. Nihil igitur infelici contulit, quod urſos Numidicos propè confodiebat denudatus venator in arenâ Albanâ. Nam quis modò non comprehendat aſtus Nobilium? Quis admiretur veterem tuam iſtam ſolertiam, ô Brute? Arduum non eſt decipere barbatum regem. Ibat & Rubrius non potior facie,

Proximus ejuſdem properabat Acilius ævi
Cum juvene indigno, quê mors tam ſæva maneret,
Et domini gladiis tam feſtinata: ſed olim
Prodigio par eſt in nobilitate ſenectus.
Unde fit, ut malim fraterculus eſſe gigantum.
Profuit ergo nihil miſero, quòd cominùs urſos
Figebat Numidas, Albanâ nudus arenâ
Venator. Quis enim jam non intelligat artes
Patricias? Quis priſcum illud miretur acumen,
Brute tuum? Facile eſt barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat

ANNOTATIONES.

94. *Proximus.* | Secundus poſt Criſpum.

Acilius. | *Acilius* Glabrio Conſularis, quem Domitianus exulantem interfici juſſit quaſi molitorem rerum novarum. Sueton. Domit. cap. 10.

95. *Cum juvene.* | Quis ille, haud conſtat. Quidam juvenem Helvidium, de quo Sueton. Domit. cap. 10. Quidam ipſius Acilii filium intelligunt, cum Schol. veteri, qui ſic habet: *Acilius Conſul ſub Domitiano fuit, indignus pati qua paſſus eſt. Hujus filium juvenem cum occideret, è ſum Acilium ſervavit, qui pœnas ſentiret orbitatis.*

96. *Tam feſtinata.* | Legunt alii, *jam deſignata:* alii, *jam deſtinata*, repugnante metro, nam *deſtino*, mediam ſyllabam corripit.

97. *Prodigio.* | *Prodigia* vocari, quia prædicunt, ſicut oſtenta, monſtra, portenta, quòd oſtendunt, monſtrant, portendunt, ſuntque præſenſiones rerum futurarum, Auctor eſt Tullius 2. de nat. Deor. n. 7. & 1. de Divin. n. 93.

Prodigio par eſt in nobilitate ſenectus. | Nimirùm, ut ſuprà diximus, Nobilitatem ſemper oderunt Tyranni, & cùm licet, peſſumdant. Hinc Eccleſ. cap. 10. *Omnis potentatûs brevis vita.*

98. *Malim fraterculus eſſe gigantum.* | Malim humilis eſſe ac obſcurus, & ex genere eorum, qui propterea dicuntur Terræ filii ac gigantes, à γῆ, & γίγνομαι. Vide Perſ. Satyr. 6. v. 57. & ſeq. & quæ nos ibid. & Aug. Polit. Miſcell. cap. 18.

99. *Miſero.* | Juveni Acilio.

Quod cominus Urſos figebat. | Non ſine magno vitæ periculo, captans gratiam Domitiani, qui gaudebat venationes edere ſcenicoſque ludos, in Albæ Amphitheatro, dùm Quinquatria Minervæ quotannis celebrabat, teſte Suet. Domit. c. 4. ubi feras varii generis centenas ipſe conficere arte ſummâ induſtriâque ſpectatus eſt. Ibid. cap. 19.

100. *Urſos Numidas.* | Id eſt, leones validos ex ea regione Africæ, quæ hodie *Biledulgerid.* Porrò Numidia propriè dicta ſita erat ubi nunc ſunt Bugiæ & Conſtantinæ regna in ditione Algeriana. Magnam hîc litem Plinio movent nonnulli, quam tamen ſcitè dirimit Juſt. Lipſ. Elect. lib. 2. cap. 4. ubi Plinium egregiè vindicat, expeditque locum ejus lib. 8. cap. 36. Arido certè calidoque ſolo non gaudent urſi, unde nulli ſunt in Africa, aut rari admodum iique minuti ac imbelles in montana fortè aliqua parte. Hîc igitur intelligendi leones, quos quidem ubi primùm Romani conſpexerunt, noto nomine ac domeſtico appellabant *urſos*, Numidicos autem Libycos, aut Africanos, ad diſtinctionem. Unde & communi ſermone Virgilius Æneid. 5. & 8. dixit, *pellem Libyſtidos urſæ*, pro, *leænæ.* Neque verò quemquam movere debet auctoritas Herodoti, Solini, Strabonis, ut docet ibidem Lipſ. eruditè.

Albana arena. | Vide ſuperiorem Notam.

Nudus venator. | Vel, ſine armis, & ſolo robore corporis feras debellans; vel etiam ſine veſtibus, ut amentiam ſimularet, exemplo Bruti, de quo mox infrà.

101. *Artes patricias.* | Jam callet Domitianus artes Nobilium, qui metu mortis ſtoliditatem ſimulant, Junium Brutum imitantes.

102. *Priſcum illud acumen, Brute, tuum.* | Audiens enim Brutus fratrem ſuum cum primoribus civitatis interfectum, Tarquinii Superbi avunculi ſui ſævitiam eluſit ſtupidum ſe fingens ac bardum: ſicque iram diſſimulans, & ſuæ tum vitæ conſuluit, & ultionis occaſionem tandem eſt conſecutus. Tit. Liv. lib. 1. cap. 56.

103. *Barbato Regi.* | Primis Regibus illis rudibus, nec dum aſtutis, ut eſt jam Domitianus. Priſci quidem Romani per annos quadringentos quadraginta quatuor *barbati* permanſêre, ac ſine tonſoribus, donec eos in urbem accerſivit è Sicilia P. Ticinius Mena: quod aſſerunt Varro 2. de Re Ruſt. cap. ult. & Plin. lib. 7. cap. 59. Vide & Gellium lib. 3. cap 4. & Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18. & quod nos ad Perſ. Satyr. 4. v. 1.

104. *Nec melior vultu.* | Non lætior aut confidentior. Nec enim Domitianus Nobilitati ſolùm infeſtus, ſed & cuivis è plebe.

Rubrius,

Rubrius, offenſæ veteris reus, atque tacendæ ;
Et tamen improbior Satyram ſcribente cinædo :
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus :
Et matutino ſudans Criſpinus amomo ;
Quantum vix redolent duo funera : ſævior illo
Pompeius tenui jugulos aperire ſuſurro :
Et qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis
Fuſcus, marmoreâ meditatus prælia villâ :
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ,

*quanquam plebeius, conſcius autem priſca culpæ & ſilendis ac nihilominus pejor * * Satyras componente. Præſto etiam fuit Montani alvus ventre lentus : nec non Criſpinus manè diſtillans amomum, quantum vix exhalant duæ funebres pompæ : tum Pompeius eo crudelior incidere guttura levi obmurmuratione : Et Fuſcus, qui bella animo volutans in villa è marmore, Dacis vulturibus inteſtina ſua reſervabat : & callidus Veiento cum lethali Catullo, qui ardebat cupidine virginis nunquam aſpectæ ;*

ANNOTATIONES.

105. *Rubrius.* | Is è Gallia oriundus, humili genere, Domitiano tamen familiaris ; unde & indignatio Poëtæ, omnibuſque bonis.

Offenſæ veteris reus. | Quæ illa ? Non liquet. Stuprum eum Julia afferunt nonnulli, ſuamque in ſententiam trahere conantur vet. Schol. quaſi Juliam à *Rubrio* corruptam, non Tibiam ſcripſerit, ut legitur vulgò.

106. *Satyram ſcribente.* | Nerone, qui probroſo carmine Quintianum perſtrinxit velut mollem ac flagitioſum, ſuaque in illo vitia imprudenter reprehendit. Corn. Tacit. Annal. 15.

107. *Montani quoque venter adeſt, &c.* | Adfuit & *Montanus* ventre obeſo ac prominente, hincque tardus inceſſu. Hujus mentio eſt apud Tacirum Annal. Lib. 16. & Hiſtor. 4.

Abdomine. | Pars eſt ima ventris.

108. *Matutino ſudans Criſpinus amomo.* | *Criſpinus*, de quo fusè ſuprà, non ante cœnam dumtaxat, ut alii, lavans & ungens corpus, ſed manè ſe unguentis perfundens, ſummâ luxuriâ.

Matutino amomo. | *Matutinum amomum* quidam explicant ex Oriente advectum, ubi manè Sol. De *amomo* Plinius lib. 12. cap. 13. precioſum fit unguentum ex eo frutice.

109. *Quantum vix redolent duo funera.* | Vide Perſ. Satyr. 6. v. 35. & ſeq. & quæ nos ibid.

110. *Pompeius.* | *Pompeius* Rufus Criſpino etiam perniciofior. De illo Plin. Lib. 3. Epiſt. 9. ſub finem.

Savior aperire jugulos, &c. | Græciſmus, id eſt, ſævior in afferenda multis pernicie ac morte per ſuas tectas delationes atque ſuſurrationes apud Domitianum.

111. *Vulturibus.* | Hi triduo antè vel biduo ſolent volitare, ubi futura præſentiunt cadavera Plin. lib. 10. cap. 6. Vide Plutarch. Quæſt. cent. Rom. 93. & Cœl. Rhodig. lib. 8. cap. 18. & lib. 27. cap. 8.

Dacis. | *Dacia* Europæ regio ſatis ampla, Tranſylvaniam, Moldaviam, & Valachiam comprehendens.

Qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis. | Fuſci enim cadaver expoſitum fuit voracitati avium ejuſmodi, cùm cæſus eſſet in Dacia, quò bellum intulerat. Martial. Lib. 6. Epigramm. 76.

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati,
Credita cui ſummi caſtra fuere Ducis,
Hic ſitus eſt Fuſcus, licet hoc, fortuna, fateri,
Non timet hoſtiles jam lapis iſte minas.
Grande jugum domitâ Dacus cervice recepit,
Et famulum victrix poſſidet umbra nemus.

112. *Fuſcus.* | Cornelius *Fuſcus* Prætorio præfectus, cui licet inexercitato ſecundam in Dacos expeditionem commiſit Domitianus infelicibus auſpiciis & malo ſuo. Vide Sueton. Domit. cap. 6. Corn. Tacit. Hiſtor. 2. & 3. Eutrop. lib. 7. in fine.

Marmoreâ meditatus prælia villâ. | Erat enim domi nobilis, ſed otio ac deliciis innutritus parum erat idoneus, cui ſumma belli crederetur, marmoreis ædibus magis aſſueto quàm caſtris.

113. *Mortifero.* | Delatore pernicioſo.

Prudens. | Vel, aſtutè ſerviens tempori, vel doctus, teſte Cornelio Tacito Annal. 14.

Veiento. | Fabricius *Veiento*, de quo jam ante, Satyr. 3. v. 185. & pòſt ampliùs Satyr. 6.

Catullo. | Plin. Lib. 4. Epiſt. 22. *Cœnabat*, inquit, *Nerva cum paucis, Veiento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat. Dixi omnia cùm hominem nominavi. Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus orbatus ingenio ſævo mala cæcitatis addiderat : non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur ; ſæpiùs à Domitiano non ſecùs ac tela, qua & ipſa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur, &c.*

11. *Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.* | Senex & cœcus puellas deperibat nunquam viſas, reluctante adagio, ἐκ τῦ ὁρᾶν γίγνεσθαι τὸ ἐρᾶν.

Grande,

magnum atque ſpectabile prodigium noſtro etiam ævo, aſſentator oculis orbatus, ac ſævus miniſter à ponte, meritus corrogare ſtipem ad axes Aricia, atque adulatoria dare oſcula currui declivi. Nullus rhombum plus admiratus eſt. Etenim multa locutus eſt ad ſiniſtram verſus, ſed ei tamen *beſtia procumbebat* ad *dextram. Ita Cilicis commendabat certamina, ac percuſſiones, atque pegma, juveneſque hinc elatos ad integumenta. Fabricius haud* ei *conceſſit : verum quaſi furens œſtro tuo percitus,*

Grande & conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum.
Cæcus adulator, diruſque à ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit : nam plurima dixit
In lævum converſus : at illi dextra jacebat
Bellua : ſic pugnas Cilicis laudabat, & ictus ;
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, ſed ut fanaticus œſtro

ANNOTATIONES.

116. *A ponte ſatelles.*] Qui magis debuerat eſſe miſer & mendicus ponti velut ſatelles aſſiduus, quàm Aulæ & Imperatoris aſſecla.

Dirus.] Importunus ac moleſtus in exigenda ſtipe à prætergredientibus.

117. *Aricinos qui mendicaret ad axes.*] Vel ad portam urbis Ariciæ, vel ab iis qui curru vehuntur per Appiam viam in qua eſt Aricia. Frequentes eſſe mendicos ad pontes, ad urbis portas, & ad vias celebres nemo ignorat, & jam antè notavimus ad Satyr. 3. v. 296. & alibi.

Aricinos.] Aricia urbs olim Latii, colli impoſita, Hippolyto conditore, & nemore proximo celebris : hodie *la Riccia*, in Campania Romana oppidulum titulo Ducatûs inſignitum.

118. *Devexæ jactaret baſia rhedæ.*] Dignus & eâ premi inopiâ, quâ victum quæritans adigeretur ad prenſandas rhedas è clivo Aricino deſcendentes, imò ad extorquendum obolum eas blandè ac ſordidè oſcularetur extenſâ manu. Minùs ad rem videtur quod ait vetus Schol. jactari ab eo oſcula ferenti mulierculas rhedæ. Nam antè velut ridiculus amator ille eſt notatus, hîc autem ſummâ dignus paupertate dicitur.

119. *Nemo magis rhombum ſtupuit.*] Quàm Catullus ille Meſſalinus, qui rhombum non viderat tamen, utpote cœcus.

120. *In lævum converſus, at, &c.*] Eâ parte indicans & obſtupeſcens magnum & ingentem rhombum, ubi non erat. Hic enim ad dextram, ille ad ſiniſtram ſe vertebat.

121. *Bellua.*] Prodigioſus piſcis.

Sic pugnas Cilicis laudabat.] Sic ille quidem temerè laudabat ſingula ; & vanas ejus aſſentationes ferebat amabatque Domitianus.

Pugnas Cilicis laudabat, &c.] Quaſi vidiſſet ejus gladiatoris pugnas, ſic eas adulatoriè extollebat.

Cilicis.] Is erat inſignis gladiator è Cilicia, quæ regio eſt Aſiæ minoris ad mare Cyprium, hodie *Caramania* eſt propriè dicta ; non *Turcomania*, ut aliqui perperam ſcripsêre.

Ictus.] Vulnera adverſario inflicta.

122. *Et pegma.*] Sic etiam Catullus perinde ac ſi oculatus teſtis extitiſſet, in Theatro admirabatur ac laudabat machinas affabrefactas.

Pegma.] Machina è ligno, aliâve materiâ ſuſtentandis ſignis aut ſtatuis idonea ad ornatum ædium. Plin. lib. 33. cap. 3. *Princeps Caius*, inquit, *in Circo pegma extruxit, in quo fuere argenti pondo centum viginti quatuor.* In Theatris autem pegmata machinæ erant αὐτοκινήλεα, ſeu tabulatum αὐτομάτως & per ſe aſſurgens ac ſenſim creſcens, pariter ac decreſcens. Martial. Spectac. Epigramm. 2.

Et creſcunt mediâ pegmata celſa viâ.

Vide Scalig. Poet. 1. c. 21.

Et puros, &c.] Pegmati nimirùm inſidentes, in ſublime raptos non ſine ſtupore & oblectatione ſpectantium. Claud. de Conſul. Manl. Theod.

Vel qui more avium ſeſe jaculantur in auras,
Corporaque adificant celeri creſcentia nexu.
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus planta vel cruribus hærens,
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis.

Velaria.] Vela quibus expanſis ſuperne Theatrum integebatur adverſus imbres & Solem.

123. *Non cedit Veiento.*] Catulli adulationibus non ceſſit Fabricius *Veiento*, ſed & majores addidit.

Fanaticus.] Dictus à *fano*, in quo afflatus numine, Entheus, ac divino furore correptus exagitatur, vaticinatur, &c. eo nomine dicti imprimis Cybelæ Sacerdotes, de quibus Sat. 2. v. 112.

Oeſtro.] Muſcæ genus eſt, quod alias aſilus & tabanus, aculeo vexans & infeſtans armenta. Varro 2. de Re Ruſt. cap. 5. Plin. lib. 9. cap. 15. *Animal eſt parvum ; ſcorpionis effigie, aranei magnitudine*, inquit. Virgil. Georg. 3.

. . . . . *Nomen aſilo*
Romanum eſt, Oeſtron Graii vertere vocantes :
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſylvis
Diffugiunt armenta, &c.

Oeſtrum.] Apud Poetas ſumitur pro afflatu divino ac furore, quo homines correpti fatigantur, atque humano quidpiam majus aut loquuntur aut faciunt. Ejuſmodi *Oeſtro* in pellicem Io Inachi filiam immiſſô, Juno ſe ulta eſt : eo quippe exagitata Io in mare ſe præcipitem dedit.

Percuſſus

Percuſſus, Bellona, tuo divinat; Et ingens
Omen habes, inquit, magni clariq; triumphi: 125
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina eſt bellua. Cernis
Erectas in terga ſudes? Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.
Quidnã igitur cenſes? Conciditur? Abſit ab illo 130
Dedecus hoc, Montanus ait; teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ ſubituſque Prometheus,
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc

ô Bellona, ominatus eſt, aitque; inſigne augurium accipis ſummæ & illuſtris victoriæ; captivum habebis quempiam Imperatorem; vel Arviragus delabetur è curru Britannico. Externa eſt fera. Vides ſpicula in dorſo rigida? Illud ſolum deſideratum eſt Veientoni, ut rhombi patriam ætatemque enarraret. Quid ergo judicas? An diſſecabitur? Probrum iſtud amoveatur ab eo, inquit Montanus; comparetur profunda teſta, quæ exili pariete amplum circulum contineat: Catino huic *opus eſt ſummus ac repentinus Prometheus. Accelerate quamprimùm lutum atque orbem: ab hac autem horâ deinceps,*

ANNOTATIONES.

124. *Bellona.* | Minerva Jove nata, bellorum præſes & inventrix, unde *Bellona* dicta eſt. Varro 4. de Ling. Lat.

Divinat. | Præſagit, vaticinatur, & ex ingenti piſce capto ingentes ominatur triumphos.

126. *Temone Britanno.* | *Temo*, lignum eſt illud oblongum inter equos currum trahentes, quo & currus regitur. Synecd. pro ipſo curru ponitur. Porrò Britanni ex eſſedis ſeu curribus pugnabant, ac per temonem diſcurrebant, &c. Vide Cæſar. de bello Gall. lib. 4. cap. 33.

Britanno. | Britannia major nempe, Ptol. Albion; Inſula Europæ maxima, Angliam & Scotiam complectitur. Virgil. Eclog. 1.

Et penitùs toto diviſos orbe Britannos.

Britannia verò minor pars eſt Galliæ. *Aremorica* vel *Armorica* nuncupata, de quâ hîc mentio non eſt.

127. *Excidet.* | A te dejectus, ô Domitiane, victus in acie, forſan & regno ſpoliandus.

Arviragus. | Rex Britannorum.

Peregrina eſt bellua. | Rhombus ingens peregrino capitis in mari, portendit illuſtrem victoriam de peregrino hoſte, v. g. de Britannis.

128. *Erectas in terga ſudes.* | Hæ notant infigenda hoſtium tergo tela; pergit Veiento adulator.

Sudes. | Pinnas Rhombi vel ſpinas inſtar ſpiculorum rigentes & arrectas. Propriè *ſudes* telum eſt ruſticum, ſeu paxillus igne torridus ac præacutus, idem quod vallus Servio. *Sudibus concurſum, ac in modum juſta pugna dimicatum*, ait Livius de bello Punico.

Hoc defuit. | Ironicè. Cùm enim ille ſingula perſequeretur adjuncta, quin ætatem piſcis inquirebat, &c.

130. *Quidnam igitur cenſes?* | Inquit Domitianus Veientoni tot præclara ominato: ſed quid tandem de piſce fiet? Totuſne, an in partes conciſus coquetur?

131. *Dedecus hoc.* | Ut ea quâ pollet magnitudo violetur. Abſit. Quantus, quantus eſt, integer coquendus atque apponendus.

Tela alta. | Vas fictile profundum & capax. Tale fuit illud, quod Vitellius, apud Sueton. cap. 13. ob magnitudinem, Minervæ Clypeum dictitabat. Ejus meminit Plin. lib. 35. cap. 12. His verbis: *Vitellius in Principatu ducentis ſeſtertiis condidit patinam, cui facienda fornax in campis exadificata erat: quoniam eò pervenit luxuria, ut fictilia pluris conſtent quàm murrhina.*

132. *Tenui muro ſpatioſum colligat orbem.* | Ejus teſtæ latera quidem haud ſpiſſa, at fundum ſit amplum rotundumque, rhombi figuræ & magnitudini accommodatum.

133. *Debetur magnus patinæ, &c.* | Fabricandæ huic inſigni patinæ quærendus figulus tam peritus & ingenioſus quàm fuit Prometheus, qui hominem è luto finxiſſe dicitur. Metamorphoſ. 1. Fab. 2.

Subituſque. | Artifex operæ celeris, ac promptæ induſtriæ, ne, ſi moretur ille, corrumpatur ac pereat eximius piſcis.

Prometheus. | Is Iapeti filius, dictus ἀπὸ τῆς προμηθείας, à *providentia*, ſeu *ſapientia ſingulari*. Miſſis Fabulis de *Prometheo* benè multis, certum eſt eum Aſtrorum rationem ac motus è Caucaſo obſervaſſe, Aſſyrioſque primùm docuiſſe. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 19. & ſeq.

134. *Argillam.* | Terram tenacem, è qua finguntur vaſa.

Rotam. | Plin. lib. 7. cap. 56. *Figlinas*, inquit, *invenit Chorœbus Athenienſis, in iis orbem Anacharſis Scythes, ut alii, Hyperbius Corinthius.* De rota figulina Horat. ad Piſones.

. . . . . *Amphora cœpit*
Inſtitui, currente rotâ, cur urceus exit?

Tempora

Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem, noctesque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cum pulmo falerno
Arderet. Nulli major fuit usus edendi
Tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu:
Et semel aspecti littus dicebat echini.
Surgitur, & misso proceres exire jubentur

ô Cæsar, figuli comitentur exercitum tuum. Superavit dictum viro dignum. Is sciebat priscum luxum Imperatorum; & noctes Neronis jam dimidias; & esuriem alteram, quando pulmo flagrabat falerno. Amplior epulandi peritia fuit nemini, meo tempore. Admorsu primo noverat distinguere utrum *ostrea Circeis essent edita, an ad rupem Lucrinam, an profundo Rutuporum procreata: atque visi statim echini ripam enarrabat. Exurgitur; ac cœtu dimisso, discedere mandatur principibus,*

ANNOTATIONES.

135. *Figuli tua castra sequantur.* | Compositores luti ad bella etiam te sequantur, ô Domitiane, ne illis fortè, ut nunc, indigeas. Ironicè.

136. *Vicit digna viro sententia.* | Hæc ventricosi Montani sententia superior fuit, vicitque ut rhombus integer coqueretur.

137. *Noctes Neronis.* | Sueton. Ner. cap. 27. *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus sæpiùs calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis.*

138. *Aliam famem.* | Irritamenta gulæ; vel secundam famem seu edacitatem procuratam prioris cibi acceleratâ coctione per Falernum, aut quid aliud imprimis calidum.

Falerno. | *Falernus* mons in Campania vini ferax generosissimi. Hujus excellentiam narrat Plinius lib. 14. cap. 6. utilitatem verò ac salubritatem, lib. 22. cap. 1.

139. *Usus edendi.* | Solertia peritiaque condiendi ac deligendi cibos, ad lautè epulandum.

140. *Tempestate mea.* | Ætate quidem meâ.

Circeis. | Promontorium *Circeium* dictum à *Circe*, quæ illic habitavit, atque sacellum habuit. Situm est in Campaniæ littore, ad mare Tyrrhenum, non longè à Terracina. Horat. Lib. 2. Satyr. 4.

Ostrea Circais, Miseno oriuntur echini.

141. *Lucrinum ad saxum.* | *Lucrinus* lacus Baias inter & Puteolos: unde & Baianus vocatur; piscosus admodum. Plin. lib. 3. cap. 5. Horat. loco mox citato.

Murine Baiano melior Lucrina Peloris.

Rutupino. | *Rutupæ*, vel *Rutupi*, oppidum est in ora Anglicana: non procul urbe Cantuaria, & Sanduico portu. Hinc etiam optimæ ostreæ asserebantur.

Fundo. | Mari profundo Rutupis proximo.

142. *Ostrea.* | Tullius de Divin. 2. cap. 33. *Ostreis*, inquit, *& conchyliis omnibus contingit, ut cum Luna crescant pariter, pariterque decrescant.* Gellius lib. 10. cap. 7. *Ostreæ senescente Lunâ inuberes, macræ, tenues, exucca: crescente, pinguescunt.* Citatque Lucilii versum.

Luna alit ostrea, & implet echinos, &c.

Horatius citat. Lib. 2. Satyr. 4.

Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.
Sed non omne mare generosa fertile testa.

Astipulatur Plin. lib. 2. cap. 41. Porrò, teste Athenæo lib. 3. cap. 13. optima sunt ostrea marina, si quando lacus adjacet aut fluvius; ubi intelligenda monet æstuaria Casaubonus. Tarentina imprimis laudat Varro, item Gellius lib. 7. cap. 16. Lucrina verò præfert Seneca Epist. 79. & Plin. lib. 9. cap. 54. *Circais autem ostreis cava testaque nigra sunt*, inquit Plinius lib. 32. cap. 6. *His autem neque dulciora neque teneriora esse ulla compertum est.* Ibid.

143. *Littus dicebat.* | E quo essent advecti littore statim & primo aspectu dignoscebat.

Echini. | *Pisces est marinus è genere cancrorum, spinis hirsutus, quibus & se tuetur, instar hericis, qui echinus est terrestris, sicut echinus marinus est hericius. Echino spinæ pro pedibus sunt; ingredi est in orbem convolvi; ora in medio corpore ad terram versa; sævitiam maris præsagire traditur.* Hæc Plinius lib. 9. cap. 31. & alibi. Athenæus cit. lib. 3. cap. 13. rem lepidam narrat de Lacone quodam. Hic, appositis echinis hactenùs ipsi inusitatis unum arripuit, atque in os immisit totum cum spinis ac testa; dentibus autem licèt offensis noluit rejicere: ait verò: O nequam edulium, neque modò te dimittam præ mollitie animi, neque te unquam posthac sumam. *Putavit homo durus sua constantia interesse, ne vinci ab echini aculeis videretur*, inquit Casaubonus ibidem.

144. *Surgitur.* | Probatâ igitur ab omnibus Montani sententiâ, Domitianus concilium illud celebre dimittit.

Concilio,

Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, torviſque Sicambris
Dicturus; tanquam diverſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.
Atque utinam his potiùs nugis tota illa dediſſet
Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit urbi
Illuſtreſque animas impunè, & vindice nullo.
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat; hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

quos ſummus Imperator in caſtellum Albanum convocarat ſtupefactos atque properare compulſos, quaſi locuturus quidpiam de Cattis, ac trucibus Sicambris; quaſi ſollicita littera citatâ pennâ advenisſent è variis terræ regionibus. Utinam autem ineptiis illis impendiſſet magis integrum iſtud crudelitatis avum, quo civitati Nobiles ac præſtantes animas ademit, ſine pœnâ, atque ultore nemine. At mortuus eſt poſtquam ſartoribus incepit eſſe formidoloſus. Id verò *damnoſum fuit ſtillanti Lamiarum cruore.*

ANNOTATIONES.

145. *Albanam in arcem.* | Suprà, v. 60. & ſeq.

Dux magnus | Domitianus Imperator.

Traxerat attonitos, &c. | Suprà, v. 73. & ſeq.

147. *Cattis.* | Populi ſunt Germaniæ, hodie *Heſſi.* Sic legit vetus Schol. Alii tamen codices habent, *Dacis:* de quibus ſuprà egimus, v. 111. Alii *Geticis: Getæ* porrò ſunt hodie *Moldavi*, ut quidam volunt. Suetonius Domit. cap. 6. ſic ait: *Expeditiones partim ſponte ſuſcepit, partim neceſſariò: ſponte in Cattos; neceſſariò in Sarmatas. . . . . in Dacos duas . . . . De Cattis Daciſque poſt varia prælia, duplicem triumphum egit.*

147. *Torvis.* | Ferocibus, bellicoſis.

Sicambris. | Hi Gheldriam incoluere, forſan & Zutphaniam, inferioris Germaniæ regiones. Francos ab illis ortos ſaltem conſtat. *Sicambrorum* nomine comprehenſos olim *Uſipetes, Tinctheros* & *Bructheros* ſcribunt aliqui.

149. *Anxia Epiſtola* | Subitum aliquod malum annuncians, ſeu defectionem ſociorum, ſeu hoſtium irruptionem.

Præcipiti pennâ. | Hæc erat nota casûs & infortunii, ſicut è contra lætitiam laurea indicabat. Nam ut ait vetus Schol. Si victoria nunciabatur, laurus in Epiſtola figebatur, inſerebatur, obvolvebatur, ferebaturve; ſi quid adverſi, pinna. Laureatas certè tabellas populo oſtenſas refert Livius. Laureatos poſtes, faſces, lictores paſſim invenias. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 27. Epiſtolæ per ſagittam tranſmiſſæ Herodotus meminit lib. 8. n 319. per aviculas autem, pedibus earum ſcilicet alligatæ, in obſidione quidem Mutinenſi, Plinius lib. 10. cap. 37. de Tinnunculo. Sunt qui veredarios accerſant ad hujus loci explicationem. Sed neque hæc. nec illa, ſed prima interpretatio valeat ac vigeat.

150. *His nugis.* | Quale eſt, habuiſſe concilium Optimatum de coquendo piſce.

151. *Claras illuſtreſque animas.* | Inſignes virtute juxtà ac natalibus viros, ut ſuprà notavimus, ex Sueton. Domit. cap. 10. 11. 15.

152. *Impunè & vindice nullo.* | Nemine Patriciorum id auſo, quod fortiter deinde Plebeii fecerunt.

153. *Sed periit.* | Tandem ſævus Imperator interiit, pœnaſque dedit, meritâ dudum nece mactatus, non per ignavos Nobiles, ſed per ignobiles ſtrenuos, qui ſibi timere incipiebant, cùm Domitianus Nobilium cruore ſatur, in plebeios jam ſævire aggrederetur. Vide Sueton. Domit. cap. 14. & 17.

Cerdonibus. | Synecdoche, pro *Plebeiis.* Vide Perſ. Satyr. 4. v. penult.

154. *Hoc nocuit.* | Sarcaſmus in Patricios ac Nobiles; quaſi diceret: Adhuc viveret ille nequam Tyrannus & in reliquam Nobilitatem graſſaretur, ſi Plebeiis formidoloſum ſe non præbuiſſet ac terribilem, quod ait Sueton. Domit. cap. 14.

Lamiarum. | Horum familia Romæ perilluſtris erat, quippe quæ originem duceret à Rege Læſtrigonum *Lamo*, teſte vel Horatio Lib. 3. Carminum, Ode 17.

Æli vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt denominatos, &c.

Lamiarum cæde madenti. | Domitiano ſanguine Nobilitatis reſperſo. Ille ſiquidem levi de cauſa multos jugulavit ac ſuſtulit; inter alios autem nobiles, & *Ælium Lamiam*, duntaxat ob ſuſpicioſos at innoxios jocos, ut enarrat Sueton. Domit. cap. 10.

SATYRA V.

INTERPRETATIO.

Si non adhuc pudori est tibi institutum tuum, *& animus idem constat, ut existimes supremam* esse *felicitatem, vesci aliorum patinâ; si vales ea tolerare, quæ nec Sarmentus ad injuriosas Cæsaris mensas, neque sordidus Galba toleravisset; verebor tibi fidem habere licet testificanti, & jusjurandum adhibenti.* Ego *nihil comperi alvo parcius. Verumtamen illud idem æstima deesse, quod vacuo ventri satis est:*

SI te propositi nondũ pudet, atq; eadẽ est mens,
Ut bona summa putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamvis jurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil novi frugalius.–Hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo.

ANNOTATIONES.

1. *Si te propositi.* | Alloquitur Trebium parasitum, quem avertere conatur à sordida sua vivendi ratione.

Si te propositi. | Contra Codices omnes manuscriptos & excusos, ut fatetur ipse, Lubinus legit, *Sic te propositi, &c.* id est, *Siccine, &c.* cum interrogatione & indignatione: aliàs, inquit nulla cohærentia, nulla commoda sententia. Verumtamen hîc saltem in suo sensu abundat vir cætera doctus & valdè ingenuus.

2. *Quadrâ* | Alieno catino, aliorum sumptibus ac mensâ. Vasculum modicè concavum, super quo cibi convivis apponuntur, vel etiam dissecantur, quando est figuræ quadratæ, *quadra*, si rotundæ, *orbis* vocari solitum. Virgil. Æneid. 7.

. . . . . *Patulis nec parcere quadris.*

Item *quadra* est frustum Panis, placentæ, casei, apud Martialem. At præferenda prior interpretatio.

3. *Sarmentus.* | Is fuit Romanus Eques, & scurra famosus tempore Augusti Cæsaris. Illum probe exagitat Horatius Lib. 1. Sat. 5. ejus meminit & Plutarchus in Antonio, Cæsarisque delicias eum appellat.

Iniquas. | Duras, graves, ob injurias & probra quæ scurris ibi devoranda.

4. *Cæsaris.* | Ne quidem ad mensam Imperatoris, nedum in privata domo ac mensa, ut tu, Trebi.

Galba. | Nonnulli, *Gabba* legunt; perperam tamen, ut videtur Apitius *Galba*, scurra insignis, ævo Tiberii, ut ait vetus Schol. vel ipsius Augusti, ut scribunt alii. Martial. Lib. 1. Epigramm. 42.

Qui Galbam salibus tuis, & ipsum
Posses vincere Sextium Caballum.

Et Lib. 10. Epigramm. 101.

Elysio redeat si fortè remissus ab agro,
Ille suo felix Cæsare Galba vetus.
Qui Capitolinum pariter, Galbamque jocantes
Audierit, dicat: Rustice Galba tace.

5. *Injurato.* | Plaut. Amphitr. Scen. 1. Act. 1.

Jurato plus credet mihi, quàm jurato tibi.

Tullius Att. Lib. 13. Epist. 28. *Jurato mihi crede.* Procem. Act. 1. in Verr. *Nec jurato malim quàm injurato committere, &c.*

Quamvis jurato metuam tibi credere testi. | Non tibi credam etiam juranti, non videri molestum istud vivendi institutum, in quo tot à divitibus contumeliæ parasitis sunt ferendæ.

6. *Ventre nihil novi frugalius.* | Nimirum scio naturam parvo esse contentam: nec voracem esse ventrem, sed gulam. Horat. Lib. 1. Sat. 2.

Dives opis natura suæ; si tu modò rectè
Dispensare velis, &c.

Vide Senec. Epist. *Natura minimo nos esse contentos jubet*, inquit. Item alibi: *Summa voluptas est ad id sese reduxisse, quod eripere nulla fortuna iniquitas possit.*

7. *Hoc tamen ipsum defecisse puta, &c.* | Verum, esto: desint ventri necessaria, atque parvum illud quod ei sufficit.

Nulla

Nulla crepido vacat? Nuſquã pons, & tegetis pars
Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames; cum poſſis honeſtius illic
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere juſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto,
Una ſimus, ait. Votorum ſumma: quid ultra
Quæris? Habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix jam turba peregerit orbem

an *ripa nulla otioſa eſt? Nullibi pons, ac tegumenti portio mediâ mittur? an tanti* eſt *contumelia convivii?* an *eſuries adeò famelica? Quandoquidem valeas ibi decorè magis & contremiſcere, & mandere ſordidum panem canum. Primo loco ſtatue, quod tu invitatus* ad *accumbendum* cœnæ, *recipis fructum omnem antiqui miniſterii. Cœna* eſt *pramium ſummæ familiaritatis. Illam annumerat Princeps, atque licèt infrequentem nihilominus annumerat. Itaque duobus elapſis menſibus, ſi placuit invitare aſſeclam relictum, ne tertius pulvinus vacaret inani thoro: ſimul, inquit, ſimus.* Hoc *ſupremum* eſt *deſiderium. Quidnam petis inſuper? Trebio* cauſa *eſt, per quam adigatur quietem interturbare, ac negligere corrigias, anxius ne jam caterva ſalutantium univerſa circulum perfecerit aſtris incertis,*

ANNOTATIONES.

8. *Nulla crepido vacat, &c.* | An idoneus mendicando locus nullus vacuus eſt, ſeu ad ripam fluvii, ſeu ad pontem, ſeu ad viam publicam; in quem te recipere queas ad corrogandam ſtipem à prætereuntibus: quod ſanè tolerabilius, quàm alienis inhiare dapibus, & miſeram parafiti vitam agere?

Crepido . . . . pons. | Proſeucha, caſa ad pontem aut flumen. Vide Satyr. 3. v. 296. & Satyr. 4. v. 116. & ſeq. Porrò *crepido* dicitur ora terræ, ad quam alluens & allidens aqua crepitat. Vet. Schol.

Tegetis pars. | Pars vel proſeuchæ, vel *tegetis*, ſtoreæ, mattæ, &c. quibus utplurimum tegunt ſe pauperes & mendici.

9. *Tantine injuria cœna.* | Tantine cœnam æſtimas in qua toleras tot probra?

10. *Tam jejuna fames.* | Tamne avida, tam dira te urget fames, ut quidlibet pati malis, quàm eam.

Cum poſſis honeſtius illic, &c. | Corrigunt aliqui, *poſcis*; eò quòd, *poſſis*, ultimam producit. At ſatius eſt ferre licentiam, quàm ſenſum pervertere. Aut certè, cum aliis quibuſdam legendum, *poſſit*, & referendum ad vocem, *fames*.

Illic. | Ad pontem ad fluvium.

11. *Tremere.* | Frigore horrere, algere.

Sordes farris mordere canini. | Veſci pane hordeaceo, vel furfureo, qualis datur canibus. Vide Satyr. 9. v. 122. ad vocem, *farre*.

12. *Primo fige loco.* | Alii finge: id eſt, cogita.

14. *Imputat.* | Mercedis loco donat & aſſignat.

Rex. | Dives Patronus, Clientibus veluti Rex imperans. Satyr. 1. v. 136. *Rex horum*.

16. *Adhibere.* | Vocare te ad cœnam fortè rectam. Vide Satyr. 1. v. 94. & ſeq.;

17. *Tertia ne vacuo, &c.* | Ne vacuus maneret locus in triclinio, ſeu lectis quibus ad menſam diſcumbebatur, more veteri. Addit verò, *tertia:* ad contemptum, quaſi dicat, ultimo loco, & veluti ad ſupplendum duntaxat numerum. Tres nimirùm in conviviis olim diſponebantur lectuli: unde triclinii nomen. Et Horat. Lib. 1. Satyr. 4.

Sapè tribus lectis videas cœnare quaternos.

Cæteros omnes veterum conviviorum ritus lege, ſi vis, apud Juſt. Lipſ. antiq. Lect. lib. 3. cap. unico.

Culcitra. | *Culcita*, Feſto, & Nonio.

18. *Unà ſimus.* | Unà cœnemus. Terent.

Hodie apud me ſis volo.

Votorum ſumma. | Non habes quod ultrà petas, aut expectes.

19. *Habet Trebius propter quod, &c.* | Ironicè. O grandis merces tot officiorum! O juſta cauſa toties abrumpendi ſomni! &c. Vid. Mart. lib. 3. ep. 36.

Trebius. | Is eſt quem ut amicum dehortatur Juvenalis à paraſitica vita.

20. *Ligulas dimittere.* | Calceorum aut veſtium *ligulas* vix aptatas relinquere, præ ſollicitudine ac feſtinatione. Sumitur etiam *ligula* pro *gladiolo*. Martial. Lib. 14. Epigram. 120.

Quamvis me ligulam dicant Equiteſq; Patreſq;,
Dicor ab indoctis lingula Grammaticis.

Nomen plurimi deducunt à *lingua*, imprimiſque Feſtus, at vetus Schol. à *ligando*.

Ne tota ſalutatrix, &c. | Ne venerint alii clientes ante ipſum, jamque diſpoſiti velut in gyrum finguli Patronum ſalutarint, priuſquàm ipſe Trebius acceſſiſſet. De priſco illo ſalutandi more. Vide Satyr. 1. v. 69. 117. 127. 132. & quæ ibidem annotavimus.

Sideribus

vel eâ horâ, quâ circumvolvit se algens plaustrum tardi Bootæ. Attamen quale convivium? Vinum, quod pinguis lana recusat admittere. Ex epulante cernes Corybantem. Rixa præcunt. At statim vulneratus & projicis calices, & plagas abstergis mantili cruentato, quotiescumque certamen arderit poculo Saguntino commotum inter vos, & catervam libertorum. Ille verò vinum bibit infusum crinitis Consulibus,

Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ.
Qualis cœna tamen? Vinum quod succida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa;
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagena.
Ipse capillato diffusum consule potat,

ANNOTATIONES.

22. *Sideribus dubiis.* | Summo mane, luce dubiâ, cùm sidera ob proximam auroram non plenè apparent aut fulgent.

Illo tempore. | Nocte scilicet, cùm jam perfectè observare licet Booten, aliaque signa.

23. *Frigida.* | Ob vicinitatem Poli Arctici.

Pigri. | Virgil. Eclogâ ultimâ.

. . . . . *Tardi venêre bubulci.*

Serraca. | Vel *Sarraca.* Vide Satyr. 3. v. 255. Quintilianus lib. 8. cap 3. *Vim rebus aliquando ipsa verborum humilitas affert,* inquit: *an cùm dicit in Pisonem Cicero, cùm tibi tota cognatio, in sarraco advehatur, &c. incidisse videtur in sordidum nomen: non autem eo contemptum hominis auxisse?*

Bootæ. | Sidus est Ursæ majori proximum. Βοώτης, Latinè *bubulcus,* quia stella hæc bubulci more plaustrum insequitur. Hinc & *Arctophylax* appellatur, quasi Ursæ custos. Nimirùm septem stellæ sunt ita dispositæ, ut priores duæ pares pro bobus habeantur, aliæ quinque plaustri gerant speciem: proximum verò his signum adhæret, quasi auriga: & propterea vocatur *Bootes.* Vide Gell. lib. 2. cap. 21.

24. *Qualis cœna tamen.* | At qualis tandem ea post menses duos cœna, & quàm laura; cujus nempe gratiâ tot & tam indigna pateris?

Vinum quod, &c. | Vile omnino vinum ibi propinatur.

Succida. | Sordida, pinguis, nondum lota: dicitur quasi succo adhuc sudans; vel qualis succisa est, scilicet plena sordibus. At Varro aliter, Lib. 2. de Re Rust. cap. ultimo: *Tonsuræ tempus inter aquinoctium vernum & solstitium,* inquit, *cùm sudare inceperunt oves; à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata.*

Quod succida nolit lana pati. | Tam crassum, ut lana vix illud imbibat. Vel tam vile, quod vix idoneum ad imbuendam ac præparandam lanam, quo meliùs recipiat alienum colorem, v. g. purpureum. Varro loco mox cit. *Tonsas recenter eodem die perungunt vino, &c.* Adstipulatur & Dioscorides.

25. *De Conviva Corybanta videbis.* | Eo vino mens turbatur, & insanit, fitque similis *Corybantum* Cybeles Sacerdotum, qui furore correpti caput jactant, saltant, alioscque in similem agunt insaniam.

Corybanta. | *Corybantes* dicti, vel ab ea quam gestant galeâ, quæ Græcè κόρυς: vel à κορύσσεσθαι, id est, *impetu ferri,* & *furere,* apud Apollon. & Theocr. Quidam derivant ab *oculorum pupillis,* quas Græci κόρας vocant, eò quòd illi apertis semper oculis etiam inter dormiendum, Jovem infantem custodierunt. Quæ postrema sententia minùs arridet.

26. *Sed mox.* | Post convitia succedunt verbera.

Pocula torques, &c. | Nimirùm in famulos petulantes, quos percussus repercutis. Tandemque more Barbarorum utrinque pugnatur scyphis in usum lætitiæ dumtaxat natis; quod damnat Horat. Lib. 1. Ode 27.

27. *Rubra.* | Tincta sanguine è plaga.

28. *Inter vos.* | Affeclas & clientes parasitos.

Libertorum cohortem. | Atque inter libertos domini seu Patroni cœnam exhibentis. Ergo non cum ipso domino, sed cum ejus famulis ad viles epulas admissus Trebius. Qualis itaque cœna?

29. *Saguntinâ lagenâ.* | Aut vino pessimo ex agris Saguntinis: Vetus Schol. vel potiùs fictili, ex ista Hispaniæ urbe; de quo Plin. lib. 35. cap. 12. Et Martial. Lib. 14. Epigramm. 108.

Sunta Saguntino pocula picta luto.

Porrò *Saguntus* oppidum est in Regno Valentiæ, hodie, *Morvedre. Saguntina fames* in Proverbium abiit, ex quo Saguntini per octo menses obsessi extrema ferre maluerunt, quàm se Annibali dedere. Tit. Liv. lib. 21. cap. 6. & seq.

30. *Ipse capillato, &c.* | Intereà Patronus generosum bibit ac salubre vinum: vetus nempe, & optimo solo generatum.

Capillato Consule. | Dum Romani Consules erant adhuc intonsi, comamque alebant. Vide Satyr. 4. v. 103. ad eam vocem, *Barbato.*

Diffusum. | In scrias ac vasa infusum.

Calcatemque

Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque ſenectus
Delevit multa veteris fuligine teſtæ.
Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant,
Brutorum, & Caſſî natalibus. Ipſe capaces

& ſervat racemum bello ſociali preſſum; ne quidem ſcyphum unquam porrecturus familiari corde dolenti. Alterâ die potabit quiddam è collibus Albanis, vel Setinis, cujus natale ſolum ac inſcriptionem obliteravit vetuſtas plurima nigredine vaſis antiqui fictilis: quale potabant Thraſea & Helvidius redimiti, in die natali Brutorum & Caſſii. Ipſe Virro habet calices amplos,

ANNOTATIONES.

31. *Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam.*] Eo tempore quo Sext. Julius Cæſar & M. Philippus Conſules erant, anno Urbis conditæ 663. Sunt qui Opimianum vinum intelligant, ſcilicet expreſſum anno Urbis conditæ 633. de quo Plin. lib. 14. cap. 4, & 14. & Cic. *in Bruto* n. 157. *Ut ſi quis Falerno delectetur*, inquit, *ſed eo nec ita novo, ut proximis Conſulibus natum velit; nec rursùs ita vetere, ut Opimium aut Anitium Conſules requirat. Atqui hæ notæ ſunt optimæ, credo, &c.*

Bellis ſocialibus.] De his vide L. Florum lib. 3. cap. 18. & præced. Tit. Liv. lib. 71. Scilicet Latini omnes, aliique Italiæ populi, iniquo ferentes animo, quòd onerum Imperii periculorumque ſanè participes eſſent, at non item munerum atque honoris, à Livio Druſo inſuper ſpe civitatis eluſi, quod jure ſe fruſtrà petere intelligebant, armis id conſequi tentarunt. Hinc ipſos Conſules aggreſſi, cùm nihil proficerent, vario tamen eventu pugnantes, non parum Romanos fatigarunt, per annos ferè quatuor. *Sociale bellum* aliàs *Marſicum* appellatur, eò quòd Marſi moverunt illud primi. Vide Appian. lib. 1. Bell. Civil. Eutrop. lib. 5. Plutarch. *in Sylla*. Oroſ. lib. 5. cap. 18.

32. *Cardiaco.*] Cor, Græcè καρδία. *Cardiacorum morbo ſpem unicam in vino eſſe certum eſt*, inquit Plin. lib. 23. cap. 1.

Nunquam cyathum miſſurus amico.] Optimi porrò illius vini tantillum dare nollet amico etiam laboranti, ne quidem quantum continet cyathus, vas parvulum. Adeò ſibi uni dives conſulit.

33. *Albanis.*] De Alba civitate diximus Satyr. 4. ver. 61. Albanum autem vinum quàm eſſet nobile, differit Plinius lib. 14. cap. 2, & 6. teſtis & Martialis lib. 13. Epigram. 109.

34. *Setinis*] Setia urbs Campaniæ Romanæ, hodie *Sezze*, in colle ſita, non procul à Pomptinis paludibus. *Setina* vina ciborum coctionem accelerant, teſte Plinio lib. 22. cap. 1. Miſce aliis præſtata ab Auguſto ac primoribus. Plin. lib. 14. cap. 6. Martial. lib. 13. Epigram. 112.

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos,
Exiguâ vetulos miſit ab urbe cados.

Et lib. 6. Epigram. 86.

Setinum, dominaque nives, denſique trientes,
Quando ego vos, medico non prohibente bibam.

Patriam titulumque, &c.] Signabant Antiqui vaſa vinaria, inſcribebantque, qua ex regione vinum, & quo anno, ſeu Conſule conditum. Brod. Miſcell. 1. cap. 3. Horat. ad amphoram lib. 3. Ode 21.

O nata mecum Conſule Manlio, &c.

35. *Multâ fuligine*] Situ, mucore, plurimis ab annis inducto, quo deleta inſcriptio eſt, aut ita confuſa, ut vix quidquam legi poſſet.

Teſta.] In amphoris enim ac teſtis, iiſque gypſatis ac picatis vinum olim ſervabatur. Notavimus ad Perſ. Sat. 5. v. 148.

36. *Coronati.*] Floribus, ſertis, ex hederâ, apio, myrto, roſis, coronati Veteres epulabantur: ſeu quòd flores ſunt lætitiæ ſymbola, ſeu quòd vini exhalationes illis comprimi arbitrabantur.

Thraſea Helvidiuſque.] Pœtus *Thraſea*, & illius gener *Helvidius* Priſcus, libertatis amatores. Horum egregiè meminit Cornel. Tacitus lib. 16. & Sueton. Neron. cap. 37. & Domit. cap. 10.

Bibebant.] Optimum ſcilicet ob lætitiam ac memoriam reſtitutæ per eos in ſtatu priſtino Reipublicæ.

37. *Brutorum & Caſſi.*] Hi libertatis extitêre vindices & aſſertores. L. Junius Brutus primus Romæ Conſul Tarquinium exegit, deinde M. Brutus cum Caſſio Cæſarem confodit. D autem Brutus ab Antonio apud Mutinam obſeſſus, à Romanis Conſulibus primùm quidem liberatus, at poſteà deſertus à ſuis, pro Republica dimicans occubuit. Vide ſupra Satyr. 4. v. 103. ad eam vocem, *Brute.*

Ipſe.] Patronus, potens quilibet ac dives.

Heliadum cortices, atque beryllo asperos. Tibi verò non creditur aureum vas; aut si aliquando committitur, illic adhæret observator, qui computet lapillos, & speculetur aduncos ungues, hoc verò *condona*: nam *ibi commendatur iaspis eximia. Quippe Virro (sicut plurimi) à digitis ad calices transmittit lapillos, quos adolescens Hiarba zelotypo antepositus consueverat collocare in capite vaginæ. At tu exhauries scyphum quatuor nariũm, cognominatum à sutore Beneventano iamque mutilatum, atque fracto vitro petentem sulphura.*

Heliadum crustas, & inæquales beryllo
Virro tenet phialas. Tibi non committitur aurum.
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, ungueſque observet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaspis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula transfert
A digitis; quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor ac jam,
Quassatum, & rupto poscentem sulfura vitro.

ANNOTATIONES.

38. *Heliadum crustas.* | Pocula ex electro cavata *Heliades* nimirùm filiæ Solis, qui Græcè ἠλιάδες. Eas autem fabulantur Phaëtontis fratris interitum lugentes contabuisse, conversasque in alnos seu populos arbores, è quibus destillat electrum. Vid. Plin. l. 37. c. 2. & alibi. Ovid. Metamorph. 2.

Inde fluunt lacrymæ stillataque Sole rigescunt
De ramis electra novis.

Crustas. | Lacrymas sororum Phaëtontis in electrum concretas, vel electrum ex arborum supradictarum cortice defluens, ac postmodum durescens.

Inæquales Beryllo. | Phialas è gemmis factas, inquit vetus Schol. vel potiùs aureos calices insertis lapillis asperos, v. g. *beryllis*; de quibus Plinius lib. 37. cap. 5. *Poliuntur*, inquit, *figurâ sexangulâ, quoniam hebescunt, nisi color surdus repercussu angulorum excitetur: aliter enim politi non habent fulgorem eumdem, &c.* De poculis autem lib. 3. Proem. *Turbâ gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices: ac temulentia causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est.* Salmasius benè animadvertit hîc perperam legi, *inæquales beryllos.*

39. *Virro.* | Fictum nomen.

Tibi. | O cliens, vel parasite.

41. *Gemmas.* | Poculis insertas.

Ungueſque observet acutos. | Ne furtim abrasum surripias aliquem è lapillis istis.

42. *Da veniam.* | Ironicè. Verùm ne ægrè fer quod custos adhibeatur atque observator, dum gemmatum poculum tenes, quodque tuæ fidei minùs creditur.

Laudatur iaspis. | Nam inter eos lapillos fulget *iaspis* magni quidem pretii, cujus proinde jactura nimium caveri nequit. Vide Plin. l. 37. c. 8, & 9. in agro Brixiano suo Britannicus reperiri multiplicem ait; optimam autem illam quæ purpuræ quiddam habet; secundam, quæ rosæ; tertiam, quæ smaragdi.

43. *Transfert à digitis.* | Ab annulis aufert, ut addat poculis. Martial. lib. 14. Epigram. 109.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Aspice quot digitos exuit iste calix.

44. *In vagina fronte.* | In gladii capulo, seu manubrio. Virgil. Æneid. 4.

. . . *Stellatus iaspide fulvâ*
Ensis erat,

45. *Juvenis prælatus Hiarba.* | Æneas Didoni adamatus, ac prælatus *Hiarbæ* Libyæ Regi, Virgil. Æneid. 4.

46. *Beneventani sutoris.* | Is nomine Vatinius, vitreorum artifex, à quo Vatiniani calices appellati. Corn. Tacit. Annal. 15. *Nero*, inquit, *apud Beneventum consedit, ubi gladiatorum munus à Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdissima ejus aula oſtenta fuit, sutrina taberna alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus, &c.*

Beneventani. | Oriundi ex ea urbe Italiæ in regno sita Neapolitano, quæ *Beneventum* modò, olim *Maleventum* dicebatur.

47. *Naſorum quatuor.* | Vatinius grandi naſo fuit, inquit vetus Schol. Unde aiunt, Vatinianos calices ob similitudinem dictos, quia rostra quatuor, velut naſos protendebant. Martial. lib. 14. Epigram. 96.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatinî
Accipe; sed naſus longior ille fuit.

Jam quaſſatum. | Neque verò novus ac recens ab opifice tibi calix dabitur, sed mutilus ac vilis.

48. *Rupto poscentem sulfura vitro.* | Hoc dicit, quia sulfure vitrum solidatur, id est, malthatur, inquit vet. Schol. Quod rejiciunt non immeritò, voluntque dictum à Juvenale, quia sulfuratis fracta vitrea solebant permutari; teste Martial. l. 1. Ep. 42.

Qui pallentia sulfurat a fractis
Permutant vitreis.

Et lib. 10. Epigram. 3.

Quæ sulfurato nolit empta ramento
Vatinianorum proxeneta fractorum, &c.

Si

Si ſtomachus domini fervet vinoque, ciboque;
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar.
Vos aliam potatis aquam: tibi pocula curſor
Getulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus:
Quàm fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci:
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum

Si ſtomachus Patroni & mero & epulis calet, quæritur aqua *cocta Getarum nivibus gelidior. Mox dolebam non ſimilia vina propinari vobis: ſed & diſſimilem vos aquam bibitis. Curſor Getulus ſcyphum tibi porriget; vel manus oſſea Mauri atri, cui etiam nocte concubiâ obvius fieri metueres, quando portaris inter ſepulcra via Latina declivis. Prope illum flos Aſiæ, emptus pluribus pecuniis, quàm exiitere opes vel Hoſtilii bellatoris, vel Martii: ac, ne te morer,* quàm *cuncta vilia Regum Romanorum.*

ANNOTATIONES.

50. *Geticis.* | *Getæ* populi Daciæ Scythis affines: ſunt hodie *Moldavi*, ut placet nonnullis.

Petitur. | Ad refrigerationem paratur.

Decocta. | Plin. l. 31. c. 3. *Neronis*, inquit, *Principis inventum eſt decoquere aquam, vitroque demiſſam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem eſſe convenit; item calefactam magis refrigerari.* Vide Sueton. Neron. cap. 48. Athenæus lib. 3. cap. 34. Decoctæ meminit tanquam veteribus uſitatæ; ſed eam Neronianæ prorsùs abſimilem contendit Caſaubonus eo loci. Porrò docet ibid. Athenæus, aquæ perquam frigidæ, pariter & calidæ uſum fuiſſe in conviviis antiquorum.

Pruinis. | Glacie, nivibus. Cic. 1. de Nat. Deor. n. 25. *Terræ maximas regiones inhabitabiles & incultas videmus, quod pars earum appulſu Solis exarſerit, pars obrigerit nive pruinâque longinquo Solis abſceſſu.*

51. *Non eadem vobis poni, &c.* | Suprà v. 24, & 30.

52. *Curſor Getulus.* | Inter ſervos Mauros, mirâ pernicitate præditos, atque hinc ad eundum quolibet ac percurrendum deſtinatos, unus tibi pocillator adhibetur niger ac deformis.

Getulus. | *Gætuli* Libyæ interioris populi ſunt Melæ, ac Ptolemæo; at Mauritaniæ, Plinio, & aliis.

53. *Manus oſſea.* | Macilenta & arida, dura, agreſtis, horrida.

Mauri. | Mauritania Africæ regio in Barbariâ Occidentali, ubi nunc ſunt regna Algerii, Fezzæ & Marochii.

54. *Per mediam nolis occurrere noctem.* | Tum quia pavore te concuteret, tum quod malum omen videretur. Phantaſma quippe crederes, ac portentum. Sic antequam M. Brutus ultimum ac fatale prælium committeret, inter alia proximæ cladis indicia, Æthiopem vulgo apparuiſſe, narrat Plutarchus in Bruto. Fertur etiam Adrianus Imperator ex occurſu Mauri imminentem ſibi mortem auguratus. Vide Spartian. & Cæl. Rhodig. lib. 24. cap. 9.

55. *Clivoſa veheris dum per monumenta Latina.* | Dum rhedâ per viam Latinam veheris, inter ſepulcra, quæ hinc & inde plurima illic conſtructa ſunt. Vide Sat. 1. v. ultimo.

56. *Flos Aſia ante ipſum.* | At diviti Patrono formoſus adeſt puer ex Aſiâ, jucundus pincerna & miniſter.

Aſiæ. | Una eſt è partibus orbis, ſanè maxima, vel eò præferenda cæteris, quod in ea primus homo creatus; Deuſque viſus, & cum hominibus converſatus, ibidem morte ſuâ vitam reſtituit lapſis mortalibus.

Pretio majore paratus. | Plin. lib. 7. cap. 12. *Toranius mango*, inquit, *M. Antonio jam Triumviro eximios formâ pueros duos vendidit ſeſtertiis ducentis.* Vide ibidem Hiſtoriam eorum non infacetam.

57. *Tulli.* | *Tullus* Hoſtilius Rex tertius Romanorum Cenſum inſtituit primus, teſte Eutropio; item ſellam curulem, lictores, togam pictam, atque prætextam, inſignia magiſtratuum Romanorum poſt debellatos Hetruſcos. Macrob. Saturn. 1. cap. 6.

Cenſus. | Opes, divitiæ, facultates.

Pugnacis. | Tullus enim militarem diſciplinam, artemque bellandi condidit; atque exercitâ juventute provocare auſus Albanos, gravem & diu principem populum: tandemque hoſte victo, Albam diruit, ejus incolis atque opibus Romam tranſlatis. Flor. cap. 3.

Anci. | *Ancus* Martius quartus Romanorum Rex, Latinos ſubegit, Romanam ditionem ad mare protulit, atque Oſtiam urbem in ipſo maris ac Tyberis confinio ædificavit. Tit. Liv. lib. 1.

58. *Romanorum omnia Regum.* | Numero ſeptem, quorum exiguæ opes initio fuere.

Qua quoniam sic se habent, quando te sitis uret, oculos converte in Ganymedem Catulum. Enimverò *servus tot millibus* nummorum *comparatus non novit egenis* potum *temperare: at pulcritudo, at* illa *ætas fastum merentur. Ecquando is ad te accedit? Quandonam accitus præsto est ministrator tepidæ & frigidæ. Etenim indignum putat obedire antiquo familiari, & quod* ab eo *petas quidpiam, quodque discumbas ipso adstante. Qualibet ædes summa refertæ sunt famulis arrogantibus.*

Frivola. Quod cum ita sit, tu Getulum Ganymeden
Respice, cùm sities: nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed ætas
Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adest calidæ, gelidæque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti;
Quodq; aliquid poscas, & quod se stante recumbas.
Maxima quæque domus servis est plena superbis.

ANNOTATIONES.

50. *Frivola.* | Nihili putanda præ divitiis Rom. principum hodiernis; ac præ eâ summâ, quâ emptus est ille Asianus puer.

Getulum Ganymedem. | Dissimilia passim jungit. Ironicè hîc admodum. Scil. *Getulus* ille fuscus, deformis, servus: è contra *Ganymedes* regius puer, Trois filius, candidus, & tam eleganti specie, ut à Jove raptus dicatur, & sibi pocillator assumptus. Et hæc quidem fabulatores de *Ganymede*, sed quid de eo sentire debeant sapientes: quidque raptus illius significet, ostendit Cic. 1. Tuscul. n. 65. & Tuscul. 4. n. 71. & seq.

60. *Respice.* | Innuens ut vinum tibi affundat.

Nescit. | Non assuevit, indignatur.

61. *Miscere.* | Cœnanti ministrare, miscere potionem, ac infundere poscenti. Porrò temperandi vini rationem ipsum docuisse Bacchum, dilutumque bibisse, ac sic mixtum bibentes rectos ambulasse homines, cùm anteà curvi incederent ob meri potum: & Bacchi nutrices Nymphas extitisse, ideoque vinum temperandum, & alia quædam habet Athenæus lib. 2. cap. 2.

Sed forma sed ætas digna supercilio. | Toleratur superbia in formosis, in ætatis præsertim flore.

Ætas. | Juventus, per antonomasiam.

62. *Supercilio.* | *Hac enim vulgò fastui & superbiæ sedes assignatur, quanquam in corde nascitur,* inquit Plin. lib. 11. cap. 37.

63. *Calidæ.* | In quibusdam, *Caldæ.* Martial. non semel *caldam* dicit. Vide infra mox. Quintil. lib. 1. cap. 6. *Augustus,* inquit, *in epistolis ad C. Cæsarem scriptis, emendat quod is calidum dicere, quam caldum malit; non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum; ac περίεργον.*

Calidæ gelidæque minister. | Frigidâ gaviscos in conviviis suis veteres nemo dubitat: at calidam non tantùm usitatam, sed & in deliciis fuisse, multis probat Just. Lipsius contra nescio quem, ut ait, pugnacem; lib. nim. 1. Elect. cap. 4. Vincunt certè innumera scriptorum testimonia. Instar aliorum sint pauca hæc. Apud Athenæum lib. 2. cap. 2. Tripodes alii ἄπυρα prideni vocabantur, in quibus vinum temperabatur; alii ἰμπυρεύοντα, & λοετροχόοι, in quibus calefiebat aqua. Ac ne quis fortè de aquâ lotui affundenda intelligat; in fine cap. 6. ait, bonæ valetudinis causâ bibendam vere atque hyeme calidiorem aquam, æstate verò frigidam; rationemque ibid. subjungit. lib. 3. cap. 6. expendit an post ficus aqua bibenda sit calida, an frigida. cap. verò 34, & 35, ejusdem libri 3. de potione calidâ copiosè differit. Julius Pollux lib. 9. cap. 6. post rejecta dubii sensûs aliquot Homeri & Aristophanis loca, alia quædam affert potionem calidi certò arguentia. Varro *calicem* à *caldo* dictum ait. Plautus passim Thermopolii meminit, id est, cauponæ, in qua vendebatur aqua tepens & calida. Errare enim hîc Turnebum aliosque interpretes, egregiè monet Lipsius loco citato, dum potionem ibi nescio quam dulcem & arte factam comminiscuntur. Manifesta res ex Ammiano, lib. 28. ubi Ampelius urbis rector, cupidus ipse voluptatum, lætus aliàs interdum & tigidus, irritamenta gulæ corrigere statuit, ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur, neve aquam vulgarium calefaceret quisquam: &c. Cornelius Tacitus Annal. 13. præcalidæ potionis Britannico oblatæ fit mentio. Plin. lib. 7. cap. 53. calidam potionem ac tepescentem diserte nominat. Martial. *Caldam poscis aquam,* &, *tepuisse calix,* ait. Libro verò ult. Epigram. 105.

Frigida non desit, non deerit calda petenti.

64. *Indignatur.* | Irascitur, detrectat, vix sustinet, refugit, aspernatur.

Veteri. | Seu quòd vetera quævis evilescunt; seu quòd senes utplurimum, præsertim horridi ludibrio sunt juvenibus.

Recumbas. | Ad mensam accumbas atque sedeas, ipso stante & ministrante.

66. *Maxima quæque domus, &c.* | Induunt enim sæpe dominorum indolem ac mores servuli, & quia magno serviunt, magnos se reputant aliquando nonnulli.

Ecce

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ jam mucida fruſta farinæ
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum,
Sed tener & niveus, mollique ſiligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva ſit artoptæ reverentia. Finge tamen te
Improbulum; ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vin' tu conſuetis audax conviva caniſtris
Impleri, paniſque tui noviſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Conjuge, per montem adverſum, gelidaſq; cucurri
Eſquilias, fremeret ſæva cum grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret penula nimbo.
Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem,

En alter quàm magnâ obmurmuratione tendit tibi *panem difficulter ruptum, fragmenta jam rancida farinæ firmæ, quæ vexent genuinum nec mandi ſinant. At* panis *mollis atque candidus, & farre tenero confectus Patrono reſervatur. Memor eſto coercere manum. Verecundia ſervatur* erga *Artopten. Attamen ſimula te* paululùm *nequam: adeſt ibi qui adigat dimittere. Epulator inverecunde*, inquiet, *viſne ſaturari ſolitis corbibus, & tui panis colorem dignoſcere? Illud nempe fuerat, cujus gratiâ dimittens uxorem frequenter properavi per montem oppoſitum, & Exquilias frigidas, dum vere ſtrideret Jupiter dirâ grandine, atque lacerna diffluerent imbre plurimo. Vide quàm amplo pectore catinum impleat ſquilla.*

ANNOTATIONES.

67. *Ecce alius quanto.*] Jam vide, quàm ruſticè quàm faſtidioſè ſervus alter panem tibi miniſtrat eumque ſecundarium & corruptum.

68. *Vix fractum.*] Tam veterem ac durum ut vix frangi queat.

Solidæ jam mucida fruſta farinæ.] Maſſam è farina præ vetuſtate ſolidatam & induratam.

69. *Genuinum.*] Dentes fatigent etiam molares & validiſſimos, qualis *genuinus*. Vide Perſ. Sat. 1. v. 115.

Non admittentia morſum.] Præ nimiâ duritie.

70. *Tener & niveus.*] Panis ſiligineus, recens, tener, nivis inſtar candidus.

Siligine.] Certum eſt frumenti genus exile quidem at delicatum: unde tritici delicias vocat Plinius lib. 18. cap. 8, & 9, è *ſiligine* panem fieri lautiſſimum, ait.

71. *Cohibere.*] Ab eo pane ſimilagineo & molli, qui Domino reſervatur.

72. *Salva ſit Artoptæ reverentia.*] Cuſtodi reverentiam *Artoptæ* debitam: atque adeò ne alium panem quære aut ſumè, quam eum quem tibi deſtinat & apponit.

Artoptæ.] *Artoptes* hic benè intelligitur panis diſpenſator, ab ἄρτος *panis*, & ὄπτομαι *video* ſeu *inſpicio*. Ita quidem legit Vetus Schol. at explicat, piſtor, quaſi ab ὀπτάω, *torreo*. Aliàs *artopta* vas eſt ſeu inſtrumentum, in quo panes torrebantur & coquebantur: eo ſenſu Plautus uſurpat Aulul. Sc. 12. Plin. lib. 18. cap. 11. accipit pro muliere panificâ. Ubi & piſtores Romæ non fuiſſe ante bellum Perſicum, annis ab Urbe conditâ ſuper 580. annot. Quidam legunt, *Artocopi*; interpretanturque panem cum labore factum à κόπος *labor*; ſed parum ad rem.

Finge tamen te improbulum.] Quod ſi fueris paulò audacior, extendaſque manum in panem illum delicatiorem.

73. *Improbulum.*] Minus timidum ac pudentem, inverecundum, importuniorem.

Supereſt illic qui, &c.] Artoptes illic aſtat, qui abſtinere jubebit, increpabitque.

74. *Vin' tu conſuetis, &c.*] Verba ſunt Artoptæ inverecundiam convivæ caſtigantis: an ergò non contentus eris pane tibi conſueto?

Caniſtris.] Pane in cophinis contento, Metonym.

75. *Colorem.*] Subatrum, utpote ſecundarii panis.

76. *Scilicet hoc fuerat.*] Reſpondet cliens indignabundus: an igitur iſtas ob viles epulas tot vigiliis & laboribus perfungor dudum?

Relictâ conjuge.] Summo mane ſurgens, & ſomnum interrumpens; ut eſt ſuprà, v. 19.

77. *Montem adverſum.*] Arduum, qui toties fuit ſuperandus.

Gelidaſque cucurri Eſquilias.] *Exquilinum* collem ventis expoſitum, in cujus regione divites habitabant. Vide Sat. 3. v. 71.

78. *Vernus Jupiter.*] Aer vernæ tempeſtatis ſæpe ventoſus & nimboſus. Aer & cœlum Jupiter vocatur, ex Varrone.

79. *Penula.*] Pallium eſt adverſùs pluvias. Cic. pro Miſone. *In rhedâ, penulatus, &c.*

Nimbo.] Repentinis imbribus, quales fermè circa æquinoctia.

qua Patrono apponitur, qualibus etiam asparagis undequaq; circumdata; quali caudâ despectet dapes, quando affertur elevata manibus famuli proceri. At tibi fertur Cammarus medio ovo concretus, epula funebres in parva lance. Ille quidem oleo *Venafrano piscem aspergit: ea verò qua tibi infelici apponitur pallens brassica redolebit lychnum. Nam vestris id lancibus infertur, quod arundo Micipsarum apportavit prorâ acuminatâ: quamobrem Roma nullus balneum init cum Boccare: quod ab anguibus quoque nigris securos reddit.*

Quæ fertur domino squilla; & quibus undiq; septa
Asparagis, qua despiciat convivia cauda,
Cum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus offertur misero tibi caulis, olebit
Laternam: illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lavatur;
Quod tutos etiam facit à serpentibus atris.

ANNOTATIONES.

81. *Squilla.* | Parvus est piscis, at saporis exquisiti, alio nomine *pinnotera* & *pinnophylax* dictus Plinio. Cum audisset ille famosus lurco Apicius *squillas* in Libya majores quam Romæ reperiri, earum desiderio & cupiditate, illuc navigavit: quod refert Suidas. Horat. lib. 2. Sat. 8.

Affertur squillas inter Murana natantes
In patinâ porrecta, &c.

Martial. lib. 13. Epigram 83.

Cæruleus nos Lirus amat, quem sylva Marica
Protegit: hinc squilla maxima turba sumus.

Vide Cic. de Nat. Deor. 2. n. 123. & Athen. lib. 3. c. 23.

Quibus asparagis. | Quibus condimentis. Plin. lib. 20. cap. 10. *Asparagi stomacho utiles*, inquit, *& cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt, oculis claritatem afferunt, &c.*

82. *Despiciat.* | Ab alto aspiciat, dum elata & quasi superbè fertur.

Convivia. | Alia fercula ipsosque convivas.

Caudâ. | Hanc in deliciis fuisse aiunt.

83. *Excelsi.* | Ad majorem pompam & fastum.

84. *Dimidio constrictus.* | Coctus & conditus immixto quidem ovo, sed tenuiter admodum & parcè. Respiciunt alii ad naturam Cammari, qui sub cauda ova gerit, instar cancrorum, & decrescente Lunâ imminuitur & quasi constringitur.

Cammarus. | Marinus cancer, vilis cibus. Ejus meminit Plin. lib. 32. cap. ult. Et Martial. lib. 2. Epigram. 43.

Concolor in nostra, Cammare, lance rubes.

Dimidio ovo. | Dimidiâ vix ovi parte.

85. *Exigua feralis cœna patella.* | Instar cœnæ feralis exigua & modica. Vide Pers. Satyr. 6. v. 33. & quæ nos ibidem fusè, ad ea verba, *cœnam funeris.*

86. *Ipse.* | Dominus & Patronus, quem pergit conferre cum clientes.

Venafrano. | Optimo quidem oleo ex agris *Venafri* urbis, in Regno sitæ Neapol. in terra Laboris. Martial. lib. 13. Epigram. 101.

Hoc tibi Campani sudavit bacca Venafri,
Unguentum quoties sumis & istud olet.

Vide Plin. lib. 15. cap. 2.

87. *Pallidus.* | Flaccescens & marcidus, quiq; pallido colore fastidium pariat. Martial. lib. 13. Epigram. 17.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitratâ viridis brassica fiat aquâ.

Olebit Laternam. | Id est, oleum istud vile, quod lampadibus & lucernis adhibetur.

88. *Alveolus.* | Paropsidibus, patinis.

89. *Canna.* | Vel doliolum, vel navicula è *canna.* Plin. l. 7. c. 56. *Naves*, inquit, *utiles in Nilo fiunt ex papyro, & scirpo, & arundine.* Cap. verò 2. ejusdem libri ait, in India nasci arundines tantæ proceritatis, ut singula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant.

Micipsarum. | Afrorum, Numidarum, quorum fuit Rex *Micipsa* Massinissæ filius. Vide Sallust. Jugurth.

Prora. | Pars navis anterior. Synecdoche. *Acuta*, ob figuram.

90. *Boccare.* | *Fuit Bocchar*, sive *Bocchor, ea tempestate Rex Maurorum*: inquit Liv. l. 29. c. 30. ponitur hîc pro Numida seu Mauro quolibet.

Cum Boccharo nemo lavatur. | Delicati scilicet Romani non sustinebant tetrum illum odorem olei Africani, quo Afri inungebantur; unde & horum consortium illi fugiebant in balneis.

91. *Quod tutos etiam, &c.* | Notat Theod. Pulmannus abesse versum hunc à vetustissimis codicibus.

Tutos etiam facit à serpentibus. | Quod etiam oleum fœtore suo arcet & fugat serpentes. Quàm miseri ergo parasiti & clientes, qui tam viles cibos & tam male conditos avidè sectantur! Legunt alii, *à serpentibus Afros*, id est, *Africanos*; perinde est.

Mullus

Mullus erit domino, quod miſit Corſica, vel quem
Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et jam defecit noſtrum mare; dum gula ſævit,
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima; nec patitur Tyrrhenum creſcere piſcem,
Inſtruit ergo focum provincia: ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter

Patronus habebit barbulum, quem Corſica, aut quem ſcopuli Taurominitani præbuerunt; cùm univerſum mare noſtrum exhauſtum eſt, jamque deeſt; quando graſſatur ingluvies, continuis caſſibus, macello funditus maria *vicina inquirente; neque ſinit adoleſcere Tyrrhenos piſces. Munit igitur caminum provincia. Inde petitur quod Lenas inſidiator mercetur,* ac *venumdet Aurelia. Virroni offertur ingens muræna, quæ procedit à Siculo vortice. Etenim quando*

ANNOTATIONES.

92. *Mullus.* | Exquiſitus piſcis, dictus ita, quod mollis atque tenerrimus; cujus cibo tradunt libidinem inhiberi, oculorum autem aciem hebetari, &c. Iſidor. orig. lib. 12. cap. 6. *Mullis nomen à mulleorum calceorum colore Feneſtella datum putat*; inquit Plin. lib. 9. cap. 17. at è contrà, & meliùs quidem, ut videtur Iſidor. orig. lib. 19. cap. 34. *mulleos* calceos dici ait à colore purpureo, qualis eſt *mulli* piſcis. Is aliàs *barbo* vocatur; *Barbus*, Auſonio: in Moſella, Eidyll. 10. ſic habet:

Liberior laxos exerçes, barbe, natatus.

Vide quæ ad Satyr. 4. v. 15. jam notavi.

Corſica. | Inſula eſt Tyrrheni maris, olim *Cyrnus* dicta, Sardiniam inter & mare littuſque Liguſticum.

93. *Taurominitana rupes.* | Proximæ ſcilicet illi urbi. *Tauromenium*, vel *Tauromenium*, hodie, *Taormina*, oppidum eſt Siciliæ portu inclytum, ad oram orientalem vallis, ut nunc appellant, Demonæ.

95. *Retibus aſſiduis.* | Aſſiduâ piſcatione.

Macello. | Locus eſt in quo venduntur obſonia quælibet, dictus à quodam nomine *Macello*, cujus ibi domus publicè diruta fuit. Varro 4. de Ling. Lat. cap. 32. Item Feſtus, à *Macello* quodam qui exercebat in urbe latrocinia, quo damnato, Cenſores Æmilius & Fulvius ſtatuerunt, ut in domo ejus obſonia venderentur. Minùs placent Iſidorus & Donatus originem ducentes quod ibi pecora mactentur. Hîc autem ponitur *macellum* pro piſcatoribus in *macello* ſeu foro piſcario degentibus.

96. *Tyrrhenum piſcem.* | Piſces maris Tyrrheni, quod & Inferum & Thuſcum, eſtque pars maris Mediterranei, inter Italiam, & Sardiniam, Corſicam, atque Siciliam inſulas.

97. *Inſtruit ergo focum provincia.* | Externæ regiones culinam Romanorum inſtruunt piſcibus, aliiſque dapibus.

Provincia. | Sic vocatur propriè regio extra Italiam armis ſubacta, & Romanis tributaria.

98. *Captator.* | Vel amicitiæ, vel hæreditatis divitum, per munera. Vide Satyr. 4. ver. 18. & ſeq.

Emat. | Donandum ſcilicet ad captandam benevolentiam.

Lenas. | Hæredipeta quidam. Vetus Schol.

Aurelia. | Mulier piſces vendens; vel dives orba, quæ data ſibi munera vendit, ſeu per avaritiam, ſeu ob nimiam copiam, ac ne corrumpantur: habet nimirùm plura quàm poſſit conſumere.

99. *Virroni.* | Suprà ver. 39.

Muræna. | Piſcis delicatus, anguillæ ſimilis: huic tamen eſt tergus craſſum magis, illi tenuiſſimum, teſte Plinio, lib. 9. cap. 23. Vide Macrob. lib. 3. cap. 15. ubi ſic habet: *Accerſebantur muræna ad piſcinas noſtra urbis abuſque freto Siculo, quod Rhegium à Meſſana deſpicit. Illic enim optima à prodigis eſſe creduntur, &c.* Athen. lib. 7. cap. 18. & Caſaub. ibid. ubi Murænas cum ſerpentibus miſceri aſſeritur, &c. Plin. lib. 32. cap. 2. ubi, inter alia, dicuntur Murænæ fœminini tantùm ſexûs eſſe, è ſerpentibus concipere, & ob id à piſcatoribus ſibilo evocari, & capi, &c. at loco mox citato idem Plinius retulerat, eam eſſe vulgi dumtaxat opinionem; & ex Ariſtotele, Myrum vocari marem qui generat.

100. *Gurgite de Siculo.* | E freto quod eſt Siciliam inter & oram extremæ Italiæ meridionalem: aliàs Mamertino, Rhegino, *Scyllæo*; hodie, *Faro di Meſſina.* Porrò continentem olim cum Italia Siciliam, at maris impetu, ſive terræ motu fuiſſe diſtractas aiunt, Strabo lib. 6. &c. Virgil. Æneid. 3.

Diſſiluiſſe ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret, venit medio vi pontus, & undis,
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque & urbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.

Se continet. | Antro Æolio.

Auſter. | Ventus meridionalis imbrifer & aquoſus, mare Siculum turbare ſolitus. Gellius lib. 2. cap. 22. Ovidius in Metamorphoſ. 1. Fab. 2.

Notus ſe cohibet, cùm quieſcit, atque exſiccat alas humidas in ergaſtulo, retia tunc *audacia ſpernunt mediam Charybdim. At vos expectat anguilla longæ colubræ affinis, vel Tiberinus hyeme labeculis notatus, idemque littorum ſervus, fluente colluvione ſaginatus, atque aſſuetus ſubire cavernam mediæ Suburræ. Illi cuperem non multa* loqui, *ſi commodam præſtet auriculam. Nullus* à te *poſtulat* eadem, *quæ Seneca dabat familiaribus egenis,* nec *quæ Piſo benignus,* nec *quæ Cotta donare conſueverat.*

Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aſperſus maculis Tiberinus, & ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloacâ,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem:
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca; quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat

ANNOTATIONES.

101. *Siccat madidas in carcere pennas.* | Poëticè omnia. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 7.

Emittitque Notum: madidis Notus evolat alis.

Virgil. Æneid. 1.

. . . *Vaſto rex Æolus antro*
Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

102. *Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.* | Piſcatores audent piſcari in mediis etiam vorticibus, dum Auſter non ſævit.

Lina | Linea vela & retia. Metonym.

Charybdim | Gurges eſt in freto Siculo naufragiis infeſtus, juxta Pelorum Promontorium; hodie, *Capo Faro.* Ibi per magnas circumductiones atque vortices navigia ſubmerguntur ac detrahuntur in profundum. Strabo lib. 6. *Charybdi* ex adverſo reſpondet Scylla ſcopulus. Virgil. Æneid. 3.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet, &c.

Mitto quod de *Charybdi* meretrice poſt raptos furtim Herculis boves, à Jove fulminata Poetæ fabulantur.

103. *Anguilla.* | Notus piſcis, vulgaris cibus.

Cognata colubræ. | Ob ſimilem formam. Adde quòd anguillam cum colubro miſceri aiunt, ſicut mox de muræna dixi.

104. *Glacie.* | Hyemis enim & frigoris tempore has creduntur maculas contrahere.

Aſperſus maculis. | Cui venter albus nigris eſt notis maculoſus; hinc que vilior indicatur. Nam optimus ille, qui caret iſtis maculis, teſte Columellâ lib. 9. cap. 17

Tiberinus. | Lupus, aut quivis alius è Tiberi amne piſcis, quem tempore Juvenalis Romæ vilem fuiſſe exiſtimandum eſt. Nam alioqui Macrob. lib. 3. cap. 16. *Tiberinos* lupos, & omnes ex hoc fluvio piſces in deliciis & honore fuiſſe affirmat, teſtemque adhibet Varronem; ſubdit tamen ignorare ſe, cur illis ita viſum fuerit. Plinius etiam lib. 9. cap. 54. lupos Tiberinos commendat, eos maximè qui duos inter pontes capti eſſent; ob aquam ibi concitatiorem nimirum; quod idem Macrobius laudat ibidem. Lucilius pariter. Et Horatius lib. 2. Sat. 2. ſic habet:

. . *Lupus hic Tiberinus in alto*
Captus hiet, ponteſne inter jactatus? &c.

Vide eximias piſcis lupi dotes apud Athenæum lib. 7. cap. 17. ubi & piſcium ſapientiſſimus is celebratur.

105. *Vernula riparum.* | Vel cœnoſa littora conſectans, iiſque addictus mancipii inſtar; vel, natus verno tempore in ripis: ſic enim propriè verna dicitur.

Cloacâ. | Sordibus inde manantibus.

106. *Cryptam.* | Fornicem, ſeu meatus ſubterraneos, per quos urbis ſordes egeruntur in Tiberim.

Suburræ. | Eſt vicus & regio urbis præ cæteris immunda. Vide Sat. 3. v. 5. & Perſ. Satyr. 5. v. 32.

107. *Ipſi.* | Virroni avaro.

108. *Quæ mittebantur amicis à Seneca.* | Non petimus ut ſis æquè largus in tuos clientes, ô Virro, ac fuit erga ſuos Seneca.

109. *Seneca.* | L. Annæus Seneca, Cordubenſis, inter Stoicos morum ſanctitate clarus, Neronis Præceptor, Piſonianæ conjurationis invidiâ aſperſus, ab ipſo juſſus mori, inſectis venis conſtanter vitâ exceſſit. Fuit autem ille dives perinde ac munificus. Corn. Tacit. Annal. 14, & 15. de Seneca vide plura, Satyr. 8. ver. 212.

Piſo, Cotta. | C. Piſo Calpurnius Claudio Imperatore celebris erat liberalitate & munificentiâ: pariter & Aurelius *Cotta* ſub Nerone. De hoc Tacit. Annal. 6. de illo, lib. 15. uterque verò Romæ valde nobilis: & Piſonum quidem genus ad Numam referebatur. Unde Horatius in Arte Poet. Piſones ita compellat: *Vos, ô Pompilius ſanguis.*

Largiri:

Largiri: namque & titulis, & faſcibus olim
Major habebatur donandi gloria: ſolùm
Poſcimus, ut cœnes civiliter. Hoc face, & eſto,
Eſto (ut nunc multi) dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni jecur, anſeribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper. Poſt hunc raduntur tubera, ſi ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores: tibi habe frumentum, Alledius, inquit,

Quondam etenim decus largiendi pluris æſtimabatur, quàm vel inſignia, vel faſces. Unum rogamus, ut epuleris urbanè. Id præſta, ſiſque, ſis (quemadmodum hodie complures) opulentus tibi, egens familiaribus. Ante illum hepar ingentis anſeris, altilis anſeri æqualis, atque aper Meleagri telo non indignus fumum exhalant. Poſt eum tubera raduntur, ſi tum fuerit verna tempeſtas, *ac deſiderata tonitrua præſtent epulas ampliores.*

ANNOTATIONES.

110. *Titulis.* | Honoribus, imaginibus, nobilitate.

Faſcibus. | Inſignibus Magiſtratuum. Nam Dictatori viginti quatuor, Conſuli duodecim, Proconſuli & Prætori ſex lictores cum *faſcibus* apparebant. Porrò *faſces* illi conſtabant ſecuribus, & virgis è betula quidem arbore è Gallia in Italiam ad id tranſlatâ, teſte Plinio, libro 16. cap. 18. ubi terribilem eam vocat. Circumligatis autem virgis pluribus ita ſecuris una includebatur, ut ferri acies in ſummitate faſcium emineret. Cur illi verò faſces colligarentur, docet in Problem. Plutarchus, nempe hinc ſignificatur præcipitem eſſe non debere Magiſtratûs iram, ſed cunctatione & morâ, dum ſenſim virgæ ſolvuntur, maturam & ſapientem: additque ibidem virgis caſtigari quæ corrigi poſſunt, quæ verò non, ſecuribus præcidi.

112. *Cœnes civiliter.* | Communi cum clientibus menſâ, communibus item epulis, ſive ſint hæ viles, ſeu lautæ. Sic enim erit ſalvus honor clientum. Quippe videtur injuriosum quòd aliis dapibus dives Patronus, aliis clientes & amici ad cœnam vocati in eadem menſa veſcantur. Vide Plin. lib. 2. Epiſt. 6. ubi ait de cœna quadam: eam fuiſſe ſordidam ſimul & ſumptuoſam: nam ſibi & paucis opima quædam is qui invitaverat, vilia cæteris & minuta ponebat. Vinum etiam aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis, aliud ſuis noſtriſque libertis, &c. Et Martial. lib. 3. Epigram. 59.

Cum vocor ad cœnam, &c.
Cur mihi non eadem qua tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis, &c. * * *
* * * * * * * *
Cur ſine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?

113. *Dives tibi, pauper amicis.* | Cæterùm tibi liceat quando ſolus eris, epulari lautè; parcè verò, quando cum aliis, & cum familiaribus: dummodo paria tibi aliiſque fercula proponantur: has tibi condonamus avaritiæ ſordes.

114. *Ante ipſum.* | Ante patronum quidem apponuntur, &c.

Anſeris magni jecur. | Plin. lib. 10. cap 22. *Fartilibus*, inquit, *in magnam amplitudinem creſcit* (jecur ſcilicet) *exemptum quoque lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tantum bonum invenerit, Scipio Metellus vir Conſularis, an M. Seſtius eadem ætate Eques Romanus*, &c. Vide & Perſ. Satyr. 6. v. 71. ad hæc verba: *ſatur anſeris extis.*

115. *Altilis.* | Anas, Gallina, quæ ad id aluntur, ut ſaginentur.

Flavi. | Homeric. Epithet. ξανθὸς. Vide Gell. lib. 2. cap. 26.

Dignus ferro Meleagri. | Par magnitudine illi apro, quem interfecit *Meleager*. Vide Ovid. Metamorph. 8. Fab. 4.

116. *Fumat.* | Calet coctus & menſæ appoſitus.

Raduntur. | Purgantur abraſo cortice, atque ad eſcam præparantur: vel ſarculo evelluntur & abraduntur è terra. Nonnulli codices habent, *traduntur*, id eſt, *apponuntur*; quod quidem ipſe contextus fulcire videtur.

Tubera. | Hæc de genere fungorum ſunt, atque velut terræ callum, nullis fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, &c. ut ait Plinius lib. 19. cap. 2. Martial lib. 13. Epigram. 50.

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera: boletis poma ſecunda ſumus.

Si ver. | Tunc enim ſunt tenerrima. Ex Plin.

117. *Optata tonitrua.* | Guloſi nimirùm optant tonitrua fruges alioqui vaſtatura; eo quod illa faciunt ad tuberum procreationem. Plin. lib. 19. cap. 3. Plutarch. Quæſt. Convival. lib. 4. Quæſt. 2. Athen. lib. 2. cap. 21.

Cœnas majores. | Seu quod rubera & alia ejuſmodi gulam acuunt; ſeu quòd uno ferculo cœnam augent.

118. *Alledius.* | Nomen helluonis.

O Libya, tibi ſerva triticum, ait Alledius, ſolve boves, dummodo tubera nobis *tranſmittas. Ac ne ulla deficiat iracundia, interim conſidera ſtructorem menſæ ſubſilientem, atque cheironomonta cultro volitante, quoadusque perfecerit præcepta doctoris univerſa. Neque parva certè differentia intereſt, quâ geſticulatione lepores, & quâ gallina concidantur. Pedibus raptaberis ut Cacus ab Hercule percuſſus, atque ſtatuêris extrà, ſi aliquid auſis unquam mutire, quaſi geras tres appellationes. Ecquando tibi Virro* calicem *porrigit, ac ſcyphum accipit tuis labris admotum? Ecquis inter vos tam imprudens, quis deploratus, ut domino* ſic *loquatur, pota? Multa ſunt; quæ pronuntiare*

O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia. Nec minimo ſanè diſcrimine refert,
Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur.
Ducêris plantâ, velut ictus ab Hercule Cacus;
Et ponêre foris, ſi quid tentaveris unquam
Hiſcere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? Quis veſtrûm temerarius uſq; adeò, quis
Perditus, ut dicat Regi, bibe? Plurima ſunt, quæ

ANNOTATIONES.

119. *Libye.* | Hæc Africæ pars ingens, pro ipſa ſæpè, & hìc quidem ſumitur.

Disjunge boves. | Ne ara, ne ſere aut mete frumentum, quod Romam tranſmittas, ut ſoles: at deinceps gulæ noſtræ delicias tubera dumtaxat educa.

Tubera mittas. | In Africa *tubera* naſci laudatiſſima, ſicut & in aliis locis æquè ficcis, ſabuloſis, & frutetoſis, docent Plin. cit. lib. 19. cap. 2. & Athen. pariter citato mox loco.

120. *Structorem.* | Struendæ menſæ, ferculorumque diſſecandorum magiſtrum, Apuleio diribitorem, Petronio ſciſſorem, Lipſio & aliis carptorem. Hujus erat munus & ars benè fercula diſponere & collocare, ciboſque eleganter in fruſta concidere. Vide Sat. 9. v. 110.

Ne qua indignatio deſit. | Ut multiplex indignandi cauſa ſuppetat: etiam verò ex iſta in pincernis luxuriâ & faſtu.

121. *Saltantem.* | Veluti ad numeros corpus moventem, dum eruditè altilia diſſecat, & convivis facetè miniſtrat ac apponit.

Chironomonta. | Manus artificioſè dirigentem, ac geſticulantem tam ſcitè, ut gladiolus quo ſcindit, volare videatur. adeò verſatur agiliter. Χειρ, *manus*, & νόμος, *lex*. Metaphora à *Chironomis*. qui certis manuum motibus ac geſtibus ſaltabant.

122. *Magiſtri.* | Trypheri concidendorum ex arte ciborum doctoris, de quo Satyr. 11. v. 137. Erant enim Romæ qui docerent eam artem, in altilibus ligneis, ut poſteà dicetur amplius, Sat. nimirum 11. Plin. lib. 10. cap. 50. *Poſteà culinarum artes, ut clunes ſpectentur, ut dividantur in tergora, ut à pede uno dilatata* (gallinæ) *repoſitoria occupent.* Seneca de brevit. vitæ cap. 12. *Quantâ arte ſcindantur aves in fruſta non enormia, &c.* Idem de Vita beata cap. 17. *Peritè ſervitur* (aliis ſtruitur) *& eſt aliquis ſcindendi obſonii magiſter.* Et, ad Lucil. Epiſt. 47. *Alius pretioſas aves ſcindit, & per pectus & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum, in fruſta excutit.*

124. *Quo geſtu lepores, &c.* | Diverſi quippe ritus concidendi ſingula; & in variis variæ geſticulationes obſervabantur à peritis illis menſæ doctoribus ac miniſtris.

125. *Ducêris plantâ.* | Foras extrahêris perinde ac ille Cacus olim ab Hercule.

Cacus. | Gigas, quem clavâ ictum Hercules interfecit, quòd ſuas boves abduxiſſet, & planta arreptum protraxit ex antro in quod furtum ille ſuum compegerat. Virg. Æneid. 8. Liv. lib. 1. Eutrop. Dionyſ.

127. *Hiſcere.* | Obmurmurare & conqueri de facta tibi injuria.

Tanquam habeas tria nomina. | Prænomen, nomen, cognomen; ut C. Jul. Cæſar: Publ. Corn. Scipio, quod Nobilium eſt. Quidam ſic intelligunt, tanquam fur ſis, ut pro tribus literis tria nomina ponantur; ſed meliùs, tanquam ſis nobilis. Vetus Schol. Aliter explicant alii, nempe quòd ſis libertus & Patrono obnoxius, ex Politiano Miſcell. cap. 31. ſed acutè magis quàm verè, meo judicio.

Quando propinat Virro tibi. | An unquam ſuum tibi calicem offert, aut tuum accipit? quod ſuperbiam ejus, ac tui contemptum indicat. Vide Martial. lib. 2. Epigram. 15.

130. *Perditus.* | Deſperatâ fortunâ, unde non metuat potentes offendere.

Dicat Regi, bibe. | Propinans ac porrigens ſcyphum Nobili cuipiam.

Non

Non audent homines pertusâ dicere lænâ.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dîs
Et melior fatis donaret, homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus! 134
Da Trebio, pone ad Trebium: vis frater ab istis
Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem:
Vos estis fratres. Dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aulâ
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Jucundum & carum sterilis facit uxor amicum. 149
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca jubebit
Afferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.

non attentant homines pallio perforato. Si quadringenta dederit tibi Numen aliquod, vel quispiam Numinibus aqualis, atque fatis benignior, quàm magnus homo è nihilo, quàm intimus Virroni evaderes! Diceret sanè tunc: *dona Trebio, appone ante Trebium: germane,* an *apetis de his intestinis? O nummi, vobis istam defert observantiam. Vos estis germani. Attamen si tu cupis esse dominus, atque domino imperare, ne nullus tibi parvus Æneas lusitet in aula, neque filia eo carior. Conjux infœcunda familiarem efficit gratum atque dilectum. Verùm quamvis* uxor *tua Mycale modò parturiat, ac tergeminos infantes in paternum sinum edat; ille* tamen *unâ delectabitur nido garrulo, prasinum thoracem proferri imperabit, ac nuces parvulas, atque petitam stipem, quandocumque parasitus puer accesserit ad mensam.*

ANNOTATIONES.

131. *Homines pertusâ lænâ.* | Ignobiles & pauperculi, quorum tritæ vestes ac laceræ.

132. *Quadringenta tibi si, &c.* | Quod si dives repentè fias, tum colet te Virro, qui te inopem contemnit.

Quadringenta. | Sestertia, Equestrem censum, de quibus vide Sat. 1. v. 106. & Sat. 2. v. 117.

Similis Diis. | Princeps ac dives aliquis perinde munificus ut Dii.

133. *Melior fatis.* | Beneficentior erga te quàm fata.

135. *Da Trebio.* | Tum certè Virro pincernæ & structori imperaret opima tibi apponere.

Trebio. | Suprà v. 19.

Ab istis ilibus. | E partibus delicatioribus, è sumine, quod quidem erat in cupediis; teste Plinio lib. 11. cap. 37.

136. *O nummi vobis, &c.* | Divitias non hominem spectat aut colit.

137. *Domini Rex si vis, &c.* | At si Virroni planè vis dominari, ejusque intimam familiaritatem nancisci, oportet ut liberis careas; sic enim ille spem concipiet captandæ tuæ hæreditatis. Vide Martial. lib. 11. Epigram. 56.

138. *Nullus tibi parvulus, &c.* | Sumptum è quarto Æneidos.

139. *Nec filia dulcior illo.* | Nec videaris plus amare filiam tuam quàm Virronem amicum. Vel; ne ita diligas filiam, ut diligeres filium.

140. *Jucundum & gratum sterilis, &c.* | Vir sine prole placet admodum Virroni, aliisque captatoribus avaris.

141. *Sed tua nunc Mycale.* | At quamvis habeas filios & hæredes, si tamen dives fueris, Virro ejusque similes te observabunt.

Mycale. | Legunt alii, *Micale*, derivantque à μίζω μι.

Pueros tres. | Tergeminos nasci certum est Horatiorum Curiatiorumque exemplo, (de quibus Livius lib. 1.) inquit Plinius lib. 7. cap. 3. ubi & quaternos, Ostiæ, sub Augusto, quinos in Peloponneso, septenos etiam in Ægypto uno partu editos refert.

142. *Simul.* | Quidam legunt, *semel*, alii, *simul*, referuntque ad præcedentem sententiam: at alii ad posteriorem.

Simul ipse loquaci, &c. | Adulator iste quamvis orbum te velit, simulabit se delectari admodum loquacitate pueruli tui, qui adhuc est in cunis.

143. *Nido.* | Metonymia simul & Metaphora ab aviculis. Id est, parvulo in cunabulis constituto, ubi jam garrire gestit, & conatur loqui.

Viridem thoraca. | Pectoris munimentum, & alia munuscula donabit puero tuam captans amicitiam, ut morienti fortè illi hæres à te substituatur: vel hunc præstat nummis tuis ac opibus honorem, ut suprà.

Viridem. | Viridis nempe coloris vestes pueris dabantur. Is enim veri dicatus ætati primæ congruit.

144. *Minimasque nuces.* | Avellanas, poma, &c. quibus capiuntur juvenculi.

Assemque rogatum. | Rogitanti quoque (ut fit) parvulo non negabit pecuniam, quâ emat crepundia, nuces, & similia.

145. *Ad mensam quoties, &c.* | Quoties eum cœnantem adierit puer, more parasiti cibum petens, ingeret etiam ultrò munera.

Vilibus

Familiaribus infimis apponentur fungi dubii, Patrono boletus: at qualem comedit Claudius ante eum conjugis, poſt quem nihil ultrà comedit. Virro ſibi aliiſque Virronibus imperabit ea proferri poma, quorum unicâ fragrantiâ replearis: qualia ferebat continuus Autumnus Corcyrenſium: qua ſuſpicari quæas detracta ſororibus Africanis. Tu pomo uteris ſcabioſo, quale in propugnaculis mandit qui ſcuto protegitur atque caſſide, ac flagrum timens vibrare telum docetur à Capella piloſo.

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; ſed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, poſt quem nil amplius edit,
Virro ſibi & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat;
Credere quæ poſſis ſurrepta ſororibus Afris.
Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit
Qui tegitur parmâ, & galeâ, metuenſque flagelli
Diſcit ab hirſuto jaculum torquere Capellâ.

ANNOTATIONES.

146. *Vilibus ancipites fungi ponentur amicis.* | Vide Plin. lib. 2. Epiſt. 6. cujus locum habes ſuprà, ver. 112. Annotat. ad hæc verba, *cænes civiliter.*

Ancipites fungi. | Alii enim ſunt boni, alii mortiferi. Plin. lib. 22. cap. 22. *quorumdam ex his facile noſcuntur venena, diluto rubore, rancido oſpectu, livido intùs colore, rimoſâ ſtriâ, pallido per ambitum labro.* Et cap. 23. *ii ſunt*, inquit, *tutiſſimi quibus rubet caro, magis diluto rubore, quam boleti.* Alii codices habent, *qui rubent callo, minus diluto rubore, quàm boleti.* Vide Athen. lib. 2. cap. 19. & Sueton. Neron. cap. 33. ubi jocatus Nero Deorum cibum *fungos* appellat.

147. *Boletus.* | Species fungorum innocua, eóque rara. Unde Martial. lib. 13. Epigram. 48.

Argentum atque aurum facile eſt lanamque togamque,
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

Qualem Claudius edit. | Martialis lib. 1. Epigram. 21.

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Claudius. | Romanorum quintus Imperator, boletorum appetentiſſimus. Vide Sueton. & Corn. Tacit.

148. *Ante illum uxoris, &c.* | Ante ultimum illum, quem porrexit ei Agrippina uxor venenatum, quo & extinctus eſt. Sueton. Claud. cap. 44. Plin. lib. 22. cap. 22. *Inter ea quæ temerè manduntur*, inquit, *boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occaſionem à conjuge Agrippinâ dato: quo facto illa terris venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit.*

149. *Reliquis Virronibus.* | Sui ſimilibus opulentis.

150. *Quorum ſolo paſcaris odore.* | An reſpicit ad id quod refert Athenæus lib. 3. cap. 7. Mala quædam Heſperidum vocari, ſuaviter quidem olentia, at parum cibo idonea, &c. An potiùs innuit ea poma tam exquiſiti odoris eſſe, ut ſuâ vel fragrantiâ paſcerent?

151. *Perpetuus Phæacum Autumnus.* | Hortos Alcinoï perpetuis fructibus nobiles intelligit. Vide Homer. Odyſſ. 7, & 8. & Martial. lib. 7. Epigram. 41.

Phæacum. | Corcyra Inſula ſic dicta primùm à Nympha cognomine, dein ejus populi dicti *Phæaces* à *Phæaco* Rege, Neptuni & Corcyræ Nymphæ filio. Illa Epiro adjacet, in Ionio mari, vocaturque hodie *Corfu.*

152. *Surrepta.* | Sicut olim Hercules, ut fabulantur, occiſo pervigili dracone, ea abſtulerat. Hom. Ovid. & alii.

Sororibus Afris. | Hæ ſunt Heſperides tres, Ægle, Arethuſa, Heſperethuſa, aureis malis in horto naſcentibus celebres. Plin. lib. 19. cap. 4. *Antiquitas*, inquit, *nihil priùs mirata eſt, quàm Heſperidum hortos ac Regum Adonis & Alcinoï.* Et ſub finem ejuſdem capitis hortos illos ait ſitos fuiſſe ad Lixum Mauritaniæ oppidum, ducentis paſſibus ab Oceano, juxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt.

153. *In aggere rodit qui, &c.* | Miles tyro, in caſtris, deficiente ſæpiùs commeatu, nullum cibi genus reſpuens. Numquid enim hîc intelligenda, quæ refert Plin. lib. 15. cap. 14. *Sata in caſtrorum aggeribus mala?*

154. *Parmâ.* | Breve ſcutum eſt, quale gerebant tyrones. Virgil.

. . . *Parmâque inglorius albâ.*

Metuenſque flagelli. | Vapulabant qui exercebant à ſcopo.

155. *Hirſuto Capellâ.* | Centurione vel Gladiatore tyrones exercente. Sene Magiſtro, *Capellâ*, campi Doctore, ut habet vetus Schol. aut certè gloſſa interlinearis, ut vult Theod. Pulmannus,

Forſitan

Forſitan impenſæ Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas: nam quæ comœdia? Mimus
Quis melior plorante gulâ? Ergo omnia fiunt,
Si neſcis, ut per lacrymas effundere bilem
Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conviva videris;
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ:
Nec malè conjectat: quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Hetruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantùm, & ſignum de paupere loro? 165
Spes benè cœnandi vos decipit: ecce dabit jam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos jam veniet minor altilis: inde parato,
Intactoque omnes, & ſtricto pane tacetis.

Fortaſſe putes Virronem ſumptibus temperare. Imò facit illud ut lugeas. Etenim qualis Comœdia? Ecquis hiſtrio potior edacitate lacrymante? Aguntur itaque univerſa, ſi ignoras, ut adigaris per fletus bilem ejicere, ac longius fremere attrito molari. Tu te credis hominem ingenuum ac domini convictorem. Hic te exiſtimat allectum odore ſuæ culinæ. Neque perperam ſuſpicatur. Enimverò quis adeo ſpoliatus, ut iſtum patiatur ſemel ac iterum, ſi puer nactus eſt aurum Thuſcum, aut nodum dumtaxat, ac notam ex inope corrigia? Expectatio cœnæ lautioris vos fallit. En mox donabit leporem dimidiâ parte *devoratum, & quidpiam è natibus apri. Mox nobis continget altilis tenuior. Hinc ſiletis cuncti appoſito* vobis *pane duro etiam atque illibato.*

ANNOTATIONES.

Sueton. Veſpaſ. cap. 3. meminit Statilii *Capellæ* Equitis Romani, quem hîc nonnulli notari volunt.

Hirſuto. | Veſte piloſâ cooperto, vel prolixâ barbâ crinibuſque intonſis horrido, quod affectabant bellatores, ut annotavi cùm alibi, tum ad Perſii Satyram 3. v. 77. plurimi legunt, *hirſutâ*, explicantes de pharetra quæ caprinâ pelle integi ſolebat. Alii dicunt poſitam olim capellam pro ſcopo: quod non immeritò rejicitur. Lipſius Gentur. 2. Ep. 31. quæ Joſiæ Mercero inſcribitur, improbat Scaligerum corrigentem hunc Juvenalis verſum, legentemque, *Iarſuto Capella*: ſed quam ob rem, non explicat.

156. *Impenſæ Virronem parcere.* | Cùm parcâ te excipit menſâ.

157. *Mimus.* | Hiſtrio dicta aliorum geſtibus exprimens, à μιμεῖσθαι *imitari.*

158. *Quis melior plorante gulâ.* | Quid jucundius quàm videre hominem guloſum Plautino Gelaſimo parafito ſimilem, cùm præſertim non fictè, ſed verè deplorat famis & inediæ miſerias? Vide Plaut. Stich. Scen. 3. & alibi.

159. *Effundere bilem.* | Iram & indignationem depromere, ac ringi: quod Virroni fit pro Comœdia. Unde vides, quo te loco ille deputet, nempe ridiculi.

160. *Stridere.* | Frendere, obmurmurare.

Molari. | *Molares* dentes ſunt ultimi illi admorſum atterentes cibum ac molentes: unde nomen.

161. *Tu tibi liber homo, &c.* | Tibi quidem videris eſſe aliquid, nobilis ac ingenuus, eo quòd adhiberis menſæ hominis opulenti: at ille te ſuæ velut aſſeclam culinæ mancipiumque jure aſpernatur.

163. *Nudus.* | Egens & inops rerum omnium.

Illum. | Patronum, Dominum, Regem, arrogantem ac ſuperbum, qui cibos præbet cum tanta contumelia.

164. *Hetruſcum puero ſi, &c.* | Si liber fuerit, ſeu ingenuo ſeu libertino genere editus.

Hetruſcum aurum. | Bulla aurea, quam pueri nobiles collo ſuſpenſam ferebant. De ea vide quæ notabimus ad Perſii Sat. 5. v. 31. *Hetruſcam* vocat, ſeu quòd ab Hetruſcis morem hunc Romani eſſent mutuati, ſeu quòd eum inſtituerit Tarquinius Priſcus in Hetruria natus, qui & filium ſuum annos natum quatuordecim, quòd hoſtem manu percuſſerat, & pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextâque donavit. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6.

165. *Nodus tantum, &c.* | *Nodus* è loro, ſeu bullâ coriaceâ, quam geſtabant tenuiores ac libertini, in ſignum libertatis. Etenim libertinorum quoque filiis ſubinde conceſſum, ut lorum in collo pro bullæ decore geſtarent, quod teſtatur Macrob. loco mox citato.

166. *Ecce dabit jam, &c.* | Sic apud vos cogitatis quidem: at dum ſperatis venturas ad vos ſaltem reliquias lautitiarum Patroni, hinc fit ut nec attingatis viles cibos vobis propoſitos.

168. *Minor altilis.* | Gallina, anas. Nam anſer major eſt *altilis.*

Inde parato, &c. | Fortaſſe comedendum cum altili panem reſervantes, illum non guſtatis, & cum ſilentio expectatis, ſed fruſtrà.

169. *Stricto pane.* | Vel cruſtis cultro abraſis leviter perſtricto; vel ſtrictim ablato è menſa vel duritie conſtricto & ſolido, quod ſuprà innuit, v. 68.

Ille

Is ſapiens eſt, qui te ita tractat. Quandoquidem cuncta vales tolerare, etiam debes: aliquando percutiendum offeres caput ſummitate detonſâ; & meritus iſtam canam atque tantum familiarem, non metues ferre gravia flagella.

Ille ſapit, qui te ſic utitur. Omnia ferre 170
Si potes, & debes; pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

ANNOTATIONES.

Tacetis. | Conqueri non audetis, ac juſtam illam indignationem promere, quam habetis in animo.

170. *Ille ſapit.* | Ille dives benè quidem & ſapienter facit, ô Trebi paraſite, qui te ſic abutitur, ad omnem injuriam parato, & dummodo ſuppetant ac ſuggerantur cibi quacumque tandem ratione, nullum ignominiæ genus abhorrente.

171. *Et debes.* | Ex more & merito paraſiticæ conditonis, obligaris ad omnia perferenda.

Pulſandum vertice raſo, &c. | Quinetiam liber cum ſis, ſervilia tamen verbera ſponte excipies ab eo qui te ſuâ menſâ & familiaritate dignatur.

Vertice raſo. | Qui aſſerebantur in libertatem, ii raſum caput habebant, ut fusè docebimus ad Perſii Satyr. 5. ver. 82. & ſeq. Alii ſic interpretantur; Tibi etiam per ludibrium abradi verticem ac percuti à ſuperbo divite patieris ultrò, ut iſtas epulas ac talem amicum tibi concilies. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10.

SATYRA VI.

INTERPRETATIO.

Exiſtimo caſtitatem regnante Saturno in terris habitaſſe, & aliquandiu conſpectam, quando antrum algens ſuppeditabat ades modicas, & aquali umbraculo contegebat ignem, & Penates, & greges, foliis & paleâ,

CRedo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diu; cùm frigida parvas
Præberet ſpelunca domos, ignemque, Laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbrâ:
Silveſtrem montana torum cùm ſterneret uxor 5

& Magiſtros: quando montana conjux nemorenſem parabat lectum

ANNOTATIONES.

1. *Credo pudicitiam.* | Hac Satyrâ Juvenalis varia mulierum facinora commemorando, Urſidium Poſthumum ab uxore ducenda diſſuadet.

Saturno Rege. | Cùm Saturnus Cœli & Veſtæ filius in Latio regnabat; cumque vigebat virtus & innocentia. Unde & fuiſſe tunc aureum ſæculum fabulantur. Heſiod. op. 1. Cic. de Nat. Deor. 2. n. 64. Virgil. Eclog. 4. & Æneid. 8. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 3. & 4. Lactant. lib. 1. cap. ult. & lib. 5. cap. 5. Sanctus Hieronymus Comment. in Iſaiam, lib. 4. cap. 11. & lib. 9. cap. ult. in fine.

3. *Spelunca domos.* | Ovidius Metamorph. 1. Fab. 4.

——— *Domus antra fuerunt,*
Et denſi frutices, & juncta cortice virga.

Domos. | Has quidem lateritias Athenis condidere primi Euryalus & Hyperbius fratres: luteas vero Toxius, ſumpto ab hirundinum nidis exemplo. Plin. lib. 7. cap. 56.

Larem. | Qui Deus familiaris colebatur in foco.

5. *Silveſtrem montana.* | In montibus educata, ibique vivere ſueta. Sic Horat. *Silveſtres homines*, inquit ad Piſones v. 391.

Frondibus

Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et ſæpè horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, cœloque recenti
Vivebant homines; qui rupto robore nati,
Compoſitique luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant, & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad Superos Aſtræa receſſit,

& propinquarum pelliculis beſtiarum: non tibi par, ô Cynthia; neque tibi, cujus oculos fulgentes conturbavit mortuus paſſerculus; at grandioribus pueris mammas prabens ebibendas, ac interdum agreſtior viro glandem eructante. Nam alio modo in mundo & aëre tum recenter factis homines victitabant, qui fracto quercu orti, & cano formati nullos parentes agnoſcebant. Plurima caſtitatis antiqua ſigna vel pauca fortaſſe reſtabant etiam ſub Jove, at Jove non adhuc barbam habente; Græcis nondum aſſuetis jurare per caput aliorum: quando nullus mutuebat prædonem braſſicis vel malis, atque degebat hortulo patente. Poſteà ſenſim ad cœlos evolavit Aſtræa,

ANNOTATIONES.

6. *Ferarum pellibus.* | Lucret. lib. 5.

Necdum res igni ſcibant tractare neque uti
Pellibus, & ſpoliis corpus veſtire ferarum.
Sed nemora atque cavos montes ſilvaſque colebant,
Et frutices inter condebant ſquallida membra,
. . . . . .
Circum ſe foliis ac frondibus involventes.

7. *Haud ſimilis tibi.* | Non æquè culta ac tu.

Cynthia. | Propertii amaſia, tot ejus carminibus celebrata. Sic habet Eleg. 1.

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis.

Nec tibi. | O Lesbia Catullo adamata.

Turbavit. | Fletibus nimiis.

8. *Extinctus paſſer.* | Catull. Carm. 2. & 3.

Paſſer delicia mea puella, &c.
Paſſer mortuus eſt, &c.
—— O miſelle paſſer,
Tuâ nunc operâ, mea puella
Flendo turgiduli rubent ocelli.

9. *Potanda ferens infantibus ubera magnis.* | Primis enim ſæculis grandiores, ut aiunt, naſcebantur infantes; aut certè grandiores materno lacte nutritos innuit. Unde Satyr. 15. v. 70. ſic habet:

Terra malos homines nunc educat atque puſillos.

Quanti ſit porrò infantes non alieno lacte veſci docet Macrob. lib. 5. cap. 11. Gell. lib. 12. cap. 1. Plutarch. &c.

10. *Horridior.* | Neglectior, minùs culta, & ornandi ſe ſtudioſa minùs quàm vir, contra hodiernos mores.

Glandem ructante marito. | Marito exhalante odorem glandium, quibus tunc veſcebantur homines. Plin. lib. 7. cap. 56. & Procem. lib. 16. ejuſdem verò lib. cap. 5. ait è glandium farina panem aliquando factum, & apud Hiſpanias ſecundis menſis glandes adhiberi.

11. *Orbe novo.* | Recenter condito.

12. *Rupto robore nati.* | Egreſſi nimirum è truncis arborum excavatarum, in quibus noctu ſe condebant, inde naſci videbantur. Hinc Virgil. Æneid. 8.

Genſque virûm truncis & duro robore nati.

13. *Compoſiti luto.* | A Prometheo ſcilicet, qui dicitur à Poëtis è luto primos homines finxiſſe.

15. *Sub Jove.* | Sub quo fuit ætas argentea, jamque cœperunt omnia fieri deteriora.

Nondum barbato. | Juniore, & nondum tot adulteriis famoſo, quibus ſe poſteà contaminavit.

16. *Nondum Græcis jurare paratis.* | Græcorum enim fides ſuſpecta omni ævo. Senſus eſt: cùm nondum perjuria inoleviſſent.

17. *Per caput alterius.* | Jurabant Veteres & per ſuum, & per aliorum caput, v. g. parentum, filiorum, &c. Imò & Deorum. Virgil. Æneid. 9.

Per caput hoc juro, per quod pater antè ſolebat.

19. *Aſtræa.* | Aſtræi Principis æquiſſimi, ut ſcribit Aratus; vel, ut aiunt alii, Jovis ac Themidis filia, proinde Juſtitiæ Dea putatur, quam fabulantur in cœlos evolaſſe, cùm terras videret ſceleribus inquinari. Ovid. Metamorphoſ. 1. Fab. 4.

Ultima Cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Hac

illâ comitante; & amba simul germana abscesserunt. O Posthume, priscum est ac vetustum turbare thalamum alterius, & spernere Genium sancti columinis. Ferreum continuò saeculum reliqua flagitia produxit universa. Primos adulteros aspexit aetas argentea. Tu *nihilominus avo nostro moliris coetus, atque contractus, ac matrimonia. Et modò comeris à tonsore principe: fortè etiam pignus digito praebuisti. Sapiens extiteras profectò. Conjugem sumis Posthume? Loquere, ecquâ Tisiphone, queis serpentibus infestaris? Vales pati dominatricem aliquam, cùm supersunt tot funès? Quando aperta sunt fenestra sublimes ac tenebricosa? Quando pons Æmilius tibi se propinquum offert? Vel si è pluribus nullus finis arridet, an non hoc satius existimas.*

Hac comite, atq; duæ pariter fugêre sorores.
Antiquum & vetus est alienum, Posthume, lectum
Concutere, atque sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & sponsalia, nostrâ
Tempestate paras; jamque à tonsore magistro
Pecteris, & digito pignus fortasse dedisti.
Certè sanus eras. Uxorem, Posthume, ducis?
Dic quâ Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam?
Cum pateant altæ caligantesque fenestræ?
Cum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus; illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit:
Pusio qui noctu non litigat: exigit à te
Nulla jacens illic munuscula, nec queritur quod
Et lateri parcas, nec quantum jusserit anheles:
* * * * * *

ANNOTATIONES.

20. *Hac comite.* | Pudicitiâ honestatis Deâ.

Sorores. | Fides & Pudicitia. Vetus Schol. Horat. lib. 1. Od. 24.

Pudor, & Justitiæ soror
Incorrupta fides, &c.

21. *Antiquum & vetus.* | Jam dudum flagitia grassantur, à Jovis tempore nimirùm.

22. *Sacri genium contemnere fulcri.* | Violari sanctitatem fidei conjugalis, ac religionem matrimonii & thalami, cui Genius præsidet. De Genio vide quæ dicemus ad Persii Satyram 2. ver. 3.

Fulcri. | Synecdoche, pro, *thori fulcris nixi.*

23. *Omne aliud crimen, &c.* | Ovid. Metam. 1. Fab. 4.

—— *Ætas de duro est ultima ferro.*
Protinus irrupit vena pejoris in ævum
Omne nefas, &c.

24. *Argentea sæcula.* | Quæ secunda fuit ætas, regnante Jove.

Mœchos. | Fabulosos Deos flagitiis celebres, Jovem, Martem, Venerem, Mercurium, Apollinem, &c.

25. *Conventum.* | Vel conventa matrimonialia, vel amicorum & affinium cœtus, super tuis sponsalibus ac matrimonio.

Nostrâ tempestate. | Quâ non fuit eritve corruptior.

26. *Tonsore magistro pecteris* | A tonsore imprimis docto comeris, ut sponsæ bellus ac nitidus appareas.

27. *Digito pignus.* | Annulum, n futuri mox conjugii fidem ac amoris pignus. Est enim vinculum, non gestamen, quod ait Plin. lib. 33. cap. 1. Macrob. lib. 7. cap. 13. & Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19.

28. *Sanus eras, &c.* | Hactenus sapuisti quidem, at jam tum desipere insipis, cùm quæris uxorem. Vide Gell. lib. 1. cap. 6.

29. *Tisiphone.* | Tres Noctis & Acherontis filiæ, vulgò Furiæ censentur, Alecto, Megæra, Tisiphone.

Quibus colubris. | Furiis colubros & serpentes pro crinibus affingunt Poetæ. Virgil. Æneid. 7.

Huic Dea cæruleis unum de crinibus anguem
Conjicit.

30. *Dominam.* | Uxorem quæ viro dominetur ac imperitet.

Salvis tot restibus. | Cum præsto sint tot laquei, quibus te potius debeas strangulare.

31. *Caligantes fenestra.* | E quibus te præcipites noctu, ne fortè deterreat earum altitudo. Vel, caligantes, id est, præ altitudine facientes caligare oculos.

32. *Æmilius pons.* | Ædificatus à M. Æmilio Scauro Censore, in via Flaminia, ad unum ab urbe lapidem, unde facilè possis in Tiberim desilire, ac submersus perire, nemine conscio aut impediente.

33. *Exitus.* | E vita, quâ nondùm emigrare velis.

Sed

Sed placet Urfidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si jungitur ulla
Urfidio? Si mœchorum turpissimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capistro,
Quem toties texit perituri cista Latini?
Quid, quòd & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? O Medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeò Cereris vittas contingere dignæ;
Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
Postibus, & densos per limina tende corymbos.

Verùm approbatur Urfidio lex Julia. Jucundum hæredem susscipere meditatur, licet privandus ingenti turture, ac mullorum pilis, atque macello conciliatore. Ecquid credas haud peragi posse, si aliqua Posthumo copulatur? Si nunc insanum os aperit conjugali fræno adulterorum quondam celeberrimus, quem tam sæpe occultavit arca Latini morituri. Quid, quid etiam investigatur ei conjux è prisca indole? O Medici, mediam venam scindite. O voluptas viri! Prostratus veneratre lanuam Tarpeiam, atque mactâ Junoni buculam inauratam, si tibi evenerit matrisfamilias capitis casti. Ita rara merentur attrectare fasciolas Cereris, quarum busta geniter haud metuat. Corollas valvis alliga, atque spissos racemos hederæ *intende per fores.*

ANNOTATIONES.

38. *Lex Julia.* | *Qua jubet eos hæreditatem capere qui filios habent*, inquit vetus Schol. Alii verò, eo quòd inquiunt, Urfidius satis egit adulterum, probat legem Juliam adulteria prohibentem, jamque uxorem ducit. Vide Sat. 2. v. 37.

39. *Hæredem.* | Legitimum è conjuge filium.

Cariturus turture magno. | Munusculus licet non donandus deinceps amplius. Orbis divitibus hæredipetæ dona missitabant, ut notavimus ad Sat. 4. v. 18. & Sat. 5. v. 137. & seq.

Turture. | Vel avi, vel pisce, qui Græcis τριγών, Latinis *pastinaca marina* dictitatur. Plaut. Mostell. Act. 1. Scen. 1. v. 44.

Tu tibi istos habes turtures, pisces, aves.

40. *Mullorum jubis.* | Jubatis mullis. De his fusè ad Sat. 4. v. 15. & Sat. 5. v. 92.

Captatore macello. | Obsoniis, quæ in macello empta captatores donabant. Vide Sat. 5. v. 95, & 97.

41. *Quid fieri non posse putes, &c.* | Sic Virgil. Eclog. 8.

Mopso Nisa datur, quid non speremus amantes?
Jungentur jam gryphes equis, &c.

Si jungitur ulla Urfidio. | Si reperiatur quæ velit nubere mœchorum notissimo.

43. *Capistro.* | Metaphora ab equis.

44. *Quem toties texit.* | Ab ira & vindicta mariti supervenientis, cùm flagitium perpetraret. Vide Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 59.

Cista Latini. | Instar Latini, qui simile quid in Scena exhibuit: nimirùm ab adultera confestim cista obtectus, & à morte servatus est, quam dubio procul intulisset ei deprehenso vir adulterium uxoris injuriamque suam ulciscens. Turneb. lib. 20. cap. 8.

Latini. | Is Domitiano carus erat mimus. De quo Sat. 1. v. 36. Is *postèa propter adulterium Messalinæ punitus est*, inquit vetus Schol. Martial. lib. 9. Epigram. 29.

Dulce decus Scenæ, ludorum fama Latinus
Ille ego sum, plausus, deliciæque tuæ, &c.

45. *Quid quod & antiquis.* | Quin etiam tam stultus est Urfidius, ut castam nanciscì uxorem speret, qualis aureo sæculo.

46. *Mediam pertundite venam.* | Quæ solet incidi furiosis ac phreniticis, ad medendum furori.

47. *Delicias hominis!* | Ironicè. O delicatum nimis ac beatum, cui tam flagitioso pudica uxor contigerit! Vel, qui sibi tam fatua spe talis inveniendæ adulatur!

Tarpeium limen adora. | Jovem Capitolinum, cujus ædes in arce ac rupe Tarpeiâ, cole, eique sacrifica pro tam singulari beneficio.

Auratam Junoni cæde juvencam. | Plin. lib. 33. cap. 3. *Auratis cornibus*, inquit, *hostia majores duntaxat immolabantur.*

48. *Junoni.* | Pronubæ, conjugii præsidi, & adulteria acriter vindicanti. Virgil. Æneid. 4.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

49 *Capitis.* | Corporis. Synecdoche.

50 *Cereris.* | Cujus sacris nonnisi castæ mulieres initiari debebant. Dion. Halicarnass. lib. 1.

Vittas. | Quibus religabantur Sacerdotum crines.

51. *Oscula.* | Ne fortè minùs pudica sint ea, cùm inter salutandum affinibus & amicis dantur ex consuetudine; de qua Plin. lib. 14. cap. 13. & Plutarch. de mulierum virtutibus, & quæst. Centur. Rom. quæst. 6.

Necte coronam postibus. | Quod fieri suetum erat in nuptiis.

illâ comitante; & amba simul germana obsecſſerunt. O Poſthume, priſcum eſt ac vetuſtum turbare thalamum alterius, & ſpernere Genium ſancti culminis. Ferreum continuò ſæculum reliqua flagitia produxit univerſa. Primos adulteros aſpexit ætas argentea. Tu nihilominus ævo noſtro moliris cœtus, atque contractus, ac matrimonia. Et modò comeris à tonſore principe: fortè etiam pignus digito præbuiſti. Sapiens extiteras profectò. Conjugem ſumis Poſthume? Loquere, ecquâ Tiſiphone, queis ſerpentibus infeſtaris? Vales pati dominatricem aliquam, cùm ſuperſunt tot funès? Quando aperta ſunt feneſtra ſublimes ac tenebricoſæ? Quando pons Æmilius tibi ſe propinquum offert? Vel ſi è pluribus nullus finis arridet, an non hoc ſatius exiſtimas.

Hac comite, atq; duæ pariter fugêre ſorores. 28
Antiquum & vetus eſt alienum, Poſthume, lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtrâ
Tempeſtate paras; jamque à tonſore magiſtro 26
Pecteris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certè ſanus eras. Uxorem, Poſthume, ducis?
Dic quâ Tiſiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſalvis tot reſtibus ullam?
Cum pateant altæ caligantesque feneſtræ? 31
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus; illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit:
Puſio qui noctu non litigat: exigit à te 35
Nulla jacens illic munuſcula, nec queritur quod
Et lateri parcas, nec quantum juſſit anheles:
* * * * * *

ANNOTATIONES.

20. *Hac comite.* | Pudicitiâ honeſtatis Deâ.

Sorores. | Fides & Pudicitia. Vetus Schol. Horat. lib. 1. Od. 24.

Pudor, & Juſtitia ſoror
Incorrupta fides, &c.

21. *Antiquum & vetus.* | Jam dudum flagitia graſſantur, à Jovis tempore nimirùm.

22. *Sacri genium contemnere fulcri.* | Violari ſanctitatem fidei conjugalis, ac religionem matrimonii & thalami, cui Genius præſidet. De Genio vide quæ dicemus ad Perſii Satyram 2. ver. 3.

Fulcri. | Synecdoche, pro, *thori fulcris nixi.*

23. *Omne aliud crimen, &c.* | Ovid. Metam. 1. Fab. 4.

—— Ætas de duro eſt ultima ferro.
Protinus irrupit vena pejoris in avum
Omne nefas, &c.

24. *Argentea ſæcula.* | Quæ ſecunda fuit ætas, regnante Jove.

Mœchos. | Fabuloſos Deos flagitiis celebres, Jovem, Martem, Venerem, Mercurium, Apollinem, &c.

25. *Conventum.* | Vel conventa matrimonialia, vel amicorum & affinium cœtus, ſuper tuis ſponſalibus ac matrimonio.

Noſtrâ tempeſtate. | Quâ non fuit eritve corruptior.

26. *Tonſore magiſtro pecteris* | A tonſore imprimis docto comeris, ut ſponſæ bellus ac nitidus appareas.

27. *Digito pignus.* | Annulum, n futuri mox conjugii fidem ac amoris pignus. Eſt enim vinculum, non geſtamen, quod ait Plin. lib. 33. cap. 1. Macrob. lib. 7. cap. 13. & Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19.

28. *Sanus eras, &c.* | Hactenus ſapuiſti quidem, at jam tum deſipere inſipis, cùm quæris uxorem. Vide Gell. lib. 1. cap. 6.

29. *Tiſiphone.* | Tres Noctis & Acherontis filiæ, vulgò Furiæ cenſentur, Alecto, Megæra, Tiſiphone.

Quibus colubris. | Furiis colubros & ſerpentes pro crinibus affingunt Poetæ. Virgil. Æneid. 7.

Huic Dea cæruleis unum de crinibus anguem
Conjicit.

30. *Dominam.* | Uxorem quæ viro dominetur ac imperitet.

Salvis tot reſtibus. | Cum præſto ſint tot laquei, quibus te potius debeas ſtrangulare.

31. *Caligantes feneſtræ.* | E quibus te præcipites noctu, ne fortè deterreat earum altitudo. Vel, caligantes, id eſt, præ altitudine facientes caligare oculos.

32. *Æmilius pons.* | Ædificatus à M. Æmilio Scauro Cenſore, in via Flaminia, ad unum ab urbe lapidem, unde facilè poſſis in Tiberim deſilire, ac ſubmerſus perire, nemine conſcio aut impediente.

33. *Exitus.* | E vita, quâ nondùm emigrare velis.

Sed

Sed placet Urſidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi jungitur ulla
Urſidio? Si mœchorum turpiſſimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capiſtro,
Quem toties texit perituri ciſta Latini?
Quid, quòd & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? O Medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeò Cereris vittas contingere dignæ;
Quarum non timeat pater oſcula. Necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.

Verùm approbatur Urſidio lex Julia. Jucundum hæredem ſuſcipere meditatur, licet *privandus ingenti turture, ac mullorum pilis, atque macello conciliatore. Ecquid credas haud peragi poſſe, ſi aliqua Poſthumo copulatur? Si nunc infunum os aperit conjugali fræno adulterorum quondam celeberrimus, quem tam ſæpe occultavit arca Latini morituri. Quid, quid etiam inveſtigatur ei conjux è priſca indole? O Medici, mediam venam ſcindite. O voluptas viri! Proſtratus venerare januam Tarpeiam, atque macta Junoni buculam inauratam, ſi tibi evenerit materfamilias caſtis caſti. Ita rara merentur attrectare faſciolas Cereris, quarum baſia genitor haud metuat. Corollas valvis alliga, atque ſpiſſos racemos* hederæ *intende per fores.*

ANNOTATIONES.

38. *Lex Julia.* | *Qua jubet eos hæreditatem capere qui filios habent*, inquit vetus Schol. Alii verò, eo quòd inquiunt, Urſidius ſatis egit adulterum, probat legem Juliam adulteria prohibentem, jamque uxorem ducit. Vide Sat. 2. v. 37.

39. *Hæredem.* | Legitimum è conjuge filium.

Cariturus turture magno. | Munuſculus licet non donandus deinceps amplius. Orbis divitibus hæredipetæ dona miſſitabant, ut notavimus ad Sat. 4. v. 18. & Sat. 5. v. 137. & ſeq.

Turture. | Vel avi, vel piſce, qui Græcis τρυγών, Latinis *paſtinaca marina* dicitatur. Plaut. Moſtell. Act. 1. Scen. 1. v. 44.

Tu tibi iſtos habes turtures, piſces, aves.

40. *Mullorum jubis.* | Jubatis mullis. De his ſuſè ad Sat. 4. v. 15. & Sat. 5. v. 92.

Captatore macello. | Obſoniis, quæ in macello empta captatores donabant. Vide Sat. 5. v. 95, & 97.

41. *Quid fieri non poſſe putes, &c.* | Sic Virgil. Eclog. 8.

Mopſo Niſa datur, quid non ſperemus amantes?
Jungentur jam gryphes equis, &c.

Si jungitur ulla Urſidio. | Si reperiatur quæ velit nubere mœchorum notiſſimo.

43. *Capiſtro.* | Metaphora ab equis.

44. *Quem toties texit.* | Ab ira & vindicta mariti ſupervenientis, cùm flagitium perpetraret. Vide Horat. lib. 2. Sat. 7. v. 59.

Ciſta Latini. | Inſtar Latini, qui ſimile quid in Scena exhibuit: nimirùm ab adultera confeſtim ciſta obtectus, & à morte ſervatus eſt, quam dubiò procul intuliſſet ei deprehenſo vir adulterium uxoris injuriamque ſuam ulciſcens. Turneb. lib. 20. cap. 8.

Latini. | Is Domitiano carus erat minus. De quo Sat. 1. v. 36. Is *poſteà propter adulterium Meſſalina punitus eſt*, inquit vetus Schol. Martial. lib. 9. Epigram. 29.

Dulce decus Scenæ, ludorum fama Latinus
Ille ego ſum, plauſus, deliciæque tuæ, &c.

45. *Quid quod & antiquis.* | Quin etiam tam ſtultus eſt Urſidius, ut caſtam nanciſci uxorem ſperet, qualis aureo ſæculo.

46. *Mediam pertundite venam.* | Quæ ſolet incidi furioſis ac phreniticis, ad medendum furori.

47. *Delicias hominis!* | Ironicè. O delicatum nimis ac beatum, cui tam flagitioſo pudica uxor contigerit! Vel, qui ſibi tam fatua ſpe talis inveniendæ adulatur!

Tarpeium limen adora. | Jovem Capitolinum, cujus ædes in arce ac rupe Tarpeiâ, cole, eique ſacrifica pro tam ſingulari beneficio.

Auratam Junoni cæde juvencam. | Plin. lib. 33. cap. 3. *Auratis cornibus*, inquit, *hoſtia majores dumtaxat immolabantur.*

48. *Junoni.* | Pronubæ, conjugii præſidi, & adulteria acriter vindicanti. Virgil. Æneid. 4.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

49 *Capitis.* | Corporis. Synecdoche.

50 *Cereris.* | Cujus ſacris nonniſi caſtæ mulieres initiari debebant. Dion. Halicarnaſſ. lib. 1.

Vittas. | Quibus religabantur Sacerdotum crines.

51. *Oſcula.* | Ne fortè minùs pudica ſint ea, cùm inter ſalutandum affinibus & amicis dantur ex conſuetudine; de qua Plin. lib. 14. cap. 13. & Plutarch. de mulierum virtutibus, & quæſt. Centur. Rom. quæſt. 6.

Necte coronam poſtibus. | Quod fieri ſuetum erat in nuptiis.

Unicus Iberinâ maritus ſatis eſt? Hoc potius exigas, ut unus illi oculus ſufficiat. Verumtamen ingens eſt exiſtimatio alicujus degentis in parentum domo ruſtica. Vitam agat apud *Gabios qualem egit ruri, vitam agat apud Fidenas, ac* tum *concedo* in *agro parentum* caſtam fuiſſe. *Nihilominus quis aſſeverat perpetratum nihil* eſſe *in montibus, vel in cavernis? Itane vetuſti ſunt Mars ac Jupiter? In xyſtis* autem *an tibi oſtenditur mulier deſiderio tuo non indigna? Theatra* verò *omnibuſne angulis continent quod tutus diligas, & quod illinc queas eligere?* At *Batyllo tenero Ledam Chironomon tripudiante, Tuccia* **** *Appula* ***** *repentinum, atque miſerationis dignum prolixum Thymele conſiderat, Thymele agreſtis tum percipit* repentinum, ac flebile prolixum.

Unus Iberinæ vir ſufficit? Ocyus illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta ſit uno.
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis: vivat Gabiis, ut vixit in agro; 56
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? Adeo ſenuerunt Juppiter, & Mars?
Porticibuſne tibi monſtratur fœmina voto 60
Digna tuo? Cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis:
Chironomon Ledam molli ſaltante Batyllo
Tuccia veſicæ non imperat; Appula gannit 64
Sicut in amplexu: ſubitum & miſerabile longum
Attendit Thymele, Thymele tunc ruſtica diſcit.

ANNOTATIONES.

53. *Unus Iberina vir ſufficit.* | Fortaſſe dices Iberinam tuam ſponſam ſaltem caſtam eſſe, ac uno te viro fore contentam. At quantum erras!

54. *Oculo.* | In formoſis oculi præſertim ſpectantur. Ovid.

Oculi ſunt in amore duces.

55. *Magna tamen fama.* | Reſpondet Urſidius; at celebratur ejus pudicitia, quæ fuit educata ruri, in paterna villa.

56. *Vivat Gabiis, &c.* | Ut probetur ejus animi caſtitas, in urbibus vivat aliquandiu inter adoleſcentes paulò quàm ruri comptiores.

Gabiis. | Volſcorum fuit oppidum, celebre quidem doloſâ illâ Sext. Tarquinii expugnatione, de qua Tit. Liv. l. 1. c. 53. & ſeq. Gabienſem agrum equitantium curſu tremere narrat Plin. l. 2. c. 94.

57. *Fidenis.* | Urbs erat Latii Romæ vicina, unde inter utriuſque populos bella ſtatim exorta, quæ refert Livius l. 1. c. 14. & ſeq.

Et agello cedo paterno. | Si quidem in urbibus caſtè vixerit, tum ego concedam & fatebor etiam ruri pudicam extitiſſe.

58. *Quis tamen affirmat.* | Correctio prioris conceſſionis ac ſententiæ.

Nihil actum. | Furtim & flagitioſe.

59. *Adeone ſenuerunt.* | Ut deſint hodieque qui meminerint ac imitentur.

Jupiter & Mars. | Quorum tot ſtupra narrantur in ſilvarum ac montium receſſu perpetrata. Adverte, ſi lubet, quàm nec ſuis Diis parcat Satyricus.

60. *Porticibus.* | Pompeia, Livia, Iſidis, quo ſolent convenire mulieres, ad ſpatiandum. Ovid. 1. de Arte,

Te modo Pompeiâ lentus ſpatiare ſub umbrâ,
Cum Sol Herculei terga leonis adit,
Nec tibi vitetur quæ priſcis ſparſa tabellis
Porticus; auctoris Livia nomen habet.

61. *Voto digna tuo.* | Qualem exoptas, caſtam & pudicam.

Cuneis. | Theatri ſedibus, gradibus, receptaculis; in quibus ſpectant ludos fœminæ.

62. *Securus.* | Nil metuens de ejus fide & caſtimonia. At num ignoras in ſpectaculis etiam caſtiſſimas depravari?

63. *Chironomon Ledam.* | Genus erat & nomen ſaltationis, quæ fiebat manuum certis motibus ac geſtibus, dicta verò à *Leda* Saltatrice inſigni & geſticulatrice. Vide Sat. 5. v. 121.

Saltante Batyllo. | Eximio geſticulatore, quem fœminæ ſpectantes in admirationem ſimul & amorem, ut aiunt, rapiebantur. Ejus meminit Tacit. Annal. 1. Vide quæ ad Perſ. Sat. 5. v. 23.

Tuccia, Appula. | Mulieres ruſticæ.

65. *Subitum, & miſerabile longum.* | Motus varios ac geſtus à mimo expreſſos, vel etiam voculas nunc ſubitò, nunc in longum tractas ad luctum exhibendum.

66. *Attendit Thymele, &c.* | Rudis illa mulier & innocens hactenus totum intendit animum, Batyllo ſaltante; unde & ejus motus ediſcit atque artem. Hinc ad libidinem incitatur & corrumpitur. De Thymele jam Sat. 1. verſ. 36. Tertull. *Theatrum*, inquit, *Sacrarium eſt Veneris.* S. Cyprianus Epiſtola ad Donatum. *In Theatris* inquit, *admonetur omnis ætas auditu, fieri poſſe quod factum eſt: exempla fiunt, quæ eſſe jam facinora deſiterunt. Adulterium diſcitur dum videtur; & lenocinante ad vitia publica auctoritatis malo, qua pudica fortaſſe ad ſpectaculum acceſſerat, inde revertitur impudica.* Et paulò poſt, *Movet ſenſus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conſcientiam fortiorem.*

Aſt

Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo clauſóque ſonant fora ſola theatro,
Atque à plebeis longè Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Acci. 70
Urbicus exodio riſum movet Attellanæ
Geſtibus Autonoes; hunc diligit Ælia pauper.

Verum quandocunque tapetia submota deſinunt, ac fora dumtaxat perſtrepunt, Theatro inani atque obducto; & Megaleſia ſunt diu poſt Plebeios ludos tum cætera mœſta ſumunt larvam, ac thyrſum, atque ſubligaculum Accii. Quoties Urbicus exodio Atellanico excitat cachinnos geſticulationibus Autonoes, illum amat inops Ælia.

ANNOTATIONES.

67. *Aſt aliæ.* | Aliæ verò mulieres hiſtrionicam etiam exercent, cùm nimis diu ceſſant ludi, adeo ſunt luxui ac deliciis deditæ.

Aulæa. | Vela, tapetia, quibus obtenditur ac decoratur Scena. Iſidor. *Aulæa* dicta ait, quòd ea primum ornamenta in aula Attali Aſiæ Regis inventa ſunt. Horat. ad Piſones, v. 154.

Si plauſoris eges aulæa manentis, &c.

68. *Fora.* | Judiciaria nimirum Tribunalia ac ſubſellia Judicum.

69. *Plebeis longè Megaleſia.* | Quando poſt ludos Plebeios nimium differuntur Megalenſes.

Plebeis. | Hi ludi facti ſunt pro lætitia recuperatæ libertatis poſt exactos Reges: vel ut volunt alii, pro reconciliatione plebis cum Patribus poſt ſeceſſionem in Aventinum, de quibus Liv. lib. 2. & 3. de Ludorum ritu ac pompa, vide Dion. Halicarn. l. 7. ſub finem. Plin. l. 7. c. 56. Alex. ab Alex. l. 6. c. 19. &c.

Magaleſia. | Ludi Circenſes magnæ Matri Deûm à Junio Bruto conſecrati. Tit. Liv. nomen à μεγάλῃ μάσσε. Cicer. Haruſp. Reſp. *Quid loquar*, ait, *de illis ludis, quos in Palatio noſtri Majores ante templum, in ipſo Matris Magnæ conſpectu, Megalenſibus fieri celebrarique voluerunt? Qui ſunt more inſtitutiſque maximè caſti, ſolemnes, religioſi . . . . . qui uni ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipſo & appetita religio externa, & Matris Magnæ nomine ſuſcepta declaretur: . . . . . ſervorum Magaleſia fuerunt!*

Triſtes. | Impatientes moræ, ſpectaculorum deſiderio vexatæ ſumunt inſtrumenta hiſtrionum, ac domi ludunt.

70. *Perſonam.* | Faciei tegmen ab Æſchylo inventum, teſte Horatio ad Piſones v. 278.

Thyrſum. | Haſtam pampinis involutam, qualem Bacchæ in Liberi Sacris geſtabant, & hiſtriones in Scena, quæ quidem Bacco primùm tota erat dedicata

Subligar. | *Tragœdi veſtem*, inquit vetus Schol. ὀρχήματος erat quo mimi & hiſtriones partes inferiores velabant, cætera nudi. Dionyſ. Halicarn. teſtatur. Tullius autem Offic. lib. 1. n. 129. *Scenicorum mos*, inquit, *tantam habet à vetere diſciplina verecundiam, ut in Scena ſine ſubligaculo prodeat nemo.*

Accii. | Vel Poetæ nomen eſt, vel potiùs hiſtrionis cujuſdam.

Urbicus. | Hiſtrio, vel cantor.

71. *Exodio.* | Varro, vitæ & ſervitutis *exodium*, Apuleius rei exodium, id eſt, *finem*, appellant. At hic propriè magis accipiendum pro Atellanæ Fabulæ diverbio in fine ludorum fieri ſolita ad recreandos poſt ſeria ſpectatores. Suet. Tib. c. 45. *Nota in Atellanico exodio proximis ludis aſſenſu maximo excepta percrebuit; hircum vetulum capris naturam ligurire.* Vetus Schol. *Exodiarius*, inquit, *in fine ludorum apud Veteres intrabat, quod ridiculus foret; ut quicquid lacrymarum atque triſtitiæ coëgiſſent ex tragicis affectibus, hujus ſpectaculi riſus detergeret.* Quidam nominis originem ducunt ab ἔξω ᾄσματος, *extra cantum*, vel *ſine cantu*, ſeu quia carmen illud ridiculum poſt exitum Chori canebatur, ut vult Jul. Pollux: ſeu quod ſine cantu à juvenibus jactabatur. Alii *exodium* putant dictum, quia poſt *exodon* erat, quæ Tragœdiæ pars ultima eſt apud Ariſtotel. Voſſ. Inſtit. Poet. l. 2. c. 5.

Atellana. | *Atella* urbs Oſcorum in Campania, Capuam inter & Neapolim, hodie, *Averſa*; ubi celebre erat Amphitheatrum. Illic inventæ primùm joculares illæ fabulæ, quæ Atellanæ vocatæ ſunt; ſimileſque erant Satyricis Græcorum Dramatibus, ut egregiè notant Diomed. & Donat. in Terent. Tit. Liv. lib. 7. c. 2. *Juventus*, inquit, *hiſtrionibus fabellarum actu relicto, ipſa inter ſe more antiquo ridicula intexta verſibus jactitare cœpit; quæ inde exodia poſteà appellata, conſertaque fabellis potiſſimùm Atellanis ſunt. Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit juventus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt. Eo inſtitutum manet, ut Actores Atellanarum nec tribu moveantur, & ſtipendia tanquam expertes artis ludicræ faciant.*

72. *Geſtibus Autonoes.* | Geſtibus exprimens verba & actus Autonoes Cadmi filiæ, & matris Actæonis in cervum à Diana mutati, & canibus diſcerpti, de quo Metamorph. 3. vel, agens perſonam Autonoes, in Fabula de ipſa Autonoe.

Hunc diligit Ælia pauper. | Actorem exodiarium viliorem diligit Ælia, nobilis quidem, at pauper: adeò libidine feruntur tam inopes quàm opulentæ.

Ælia. | Æliæ familiæ paupertatem laudat Valer. Max. l. 4. c. 4. art. 8.

Iſtis ingenti pretio *laxatur biſtrionis fibula. Reperiuntur quæ canere impediant Chryſogonum. Hiſpulla delectatur Tragœdo. Speraſne ut diligatur Quinctilianus? Aſſumis conjugem è qua parens fiat Echion citharœdus, vel Glaphyrus, & Ambroſius tibicen. Ampla erigamus pulpita per arctas vias. Valva foreſque magnis laureis decorentur, ut illuſtris infantulus camerato tentorio exhibeat tibi gladiatorem Euryalum, ô Lentule. Senatoris uxor Hippia ſecuta eſt ludionem ad Pharum, ac Nilum,*

Solvitur his magno comœdi fibula. Sunt quæ
Chryſogonum cantare vetent. Hiſpulla tragœdo
Gaudet: an expectas, ut Quintilianus ametur? 75
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſque choraules?
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos:
Ornentur poſtes, & grandi janua lauro,
Ut teſtudineo tibi, Lentule, conopeo 80
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludium
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,

& inſignes Lagi muros,

ANNOTATIONES.

73. *Solvitur his magno, &c.* | Aliæ ditiores matronæ magno pretio emunt amorem & concubitum Comœdi.

Fibula. | Circulus, vel filum ex ære vel argento, quo virilia & uſum Veneris coërcet, conſervandæ vocis gratiâ. Vide Cornel. Celſ. lib. 7. c. 25. Et Martial. l. 7. Epigram. 81.

74. *Chryſogonum cantare vetent.* | Sunt mulieres quæ Chryſogonum voce canora eximium ad libidinem pellicientes perdiderunt cum ſua voce, cui nempe noxius Veneris uſus.

Hiſpulla. | Matrona pinguis, cujus rurſum meminit Satyr. 12. v. 11.

75. *Gaudet.* | Amore capitur.

Quintilianus ametur. | Imò laſcivus hiſtrio diligetur à laſcivis iſtis mulieribus multò magis quàm vir ſapiens, doctus, caſtus, qualis Rhetor ille celebris.

77. *Glaphyrus.* | Vox Græca venuſtum & elegantem ſignificans.

Fiat pater. | Per adulterium cum uxore tua.

Choraules. | In choro tibiis canens, αὐλὸς, *tibia.*

78. *Longa per anguſtos figamus, &c.* | Conceſſio ironica. Ergò, inquit, matrimonium ini, & erige pulpita in quibus agantur nuptiarum ludi, ut, &c.

Per anguſtos vicos. | In angiportu.

79. *Ornentur poſtes, &c.* | Suprà v. 52, & 53.

80. *Ut teſtudineo, &c.* | Ut tu vir nobilis adulterinos è conjuge filios ſuſcipias quaſi tuos, qui tamen ſint hiſtrionis, citharœdi, gladiatoris.

Teſtudineo. | In formam teſtudinis extenſo ſuper cunas velo. Minus ad rem videtur quod explicant aiii de lecto puerperæ ſegmentis ornato teſtudinis. Ponitur itaque *teſtudineo conopeo.* Synecdoche, pro *cunis pueruli.*

Lentule. | Quilibet illuſtris.

Conopeo. | Κώνωψ, *culex*, unde *conopeum* dicitur velum ad arcendos culices, Alexandrinis maximè uſitatum, teſte Valla. Horat. Epod. 9.

Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.

81. *Nobilis infans.* | Qui de te nobili creditur natus, cum tamen patrem habeat mirmillonem uxoris tuæ adulterum.

Mirmillonem. | Componebantur paria gladiatorum, quorum alter *mirmillo*, alter retiarius, ut amplius dictum eſt, Sat. 2. ad v. 143. & ſeq.

Exprimat. | Gladiatorem vultu referat patri ſimilis infantulus, ad tuum, ô Lentule, pudorem ac dedecus.

82. *Nupta Senatori.* | Exemplis jam probat quod de mulierum effrænata libidine affirmavit.

Senatori. | Fabricio Veientoni, de quo ante Sat. 4. v. 113.

Ludium. | Sergium gladiatorem. Legit Salmaſ. *ludum*; vultque dici pro *ludio*; ut *regna*, pro *regibus.*

Pharon. | Inſula eſt Alexandriæ urbi ponte conjuncta, in qua de faſtigio turris fax accenſa portum indicat, & dirigit noctu navigantes.

83. *Nilum.* | Ægypti flumen inclytum, de quo Satyr. 1. v. 26. Oritur Nilus in Æthiopia ſuperiore fonte duplici: leucas plus mille perfluit ad mare Mediterraneum; multis auctus fluviis in illud exit per oſtia quandoque plura, nempe cùm exundat: quod ſingulis annis contingit circa Solſtitium æſtivum. Cauſas exundationis alii alias comminiſcuntur. Abundantes tunc temporis in Æthiopia imbres non abs re plerique afferunt. Exundans autem Nilus mirum in modum limo ſuo terras fœcundat. Qui ſi creverit ad duodecim vel tredecim cubitos dumtaxat, eſurit Ægyptus; quatuordecim hilaritatem creant, quindecim ſecuritatem, ſedecim delicias; ſi ultra, damnum. Ex Plin. l. 5. c. 9. & aliis. Aquarum Nili bonitatem & ſalubritatem laudant Ariſtot. Galen. &c. Nitro, quod ibi multum: aſſignare licet hujus cauſam. Vide & Herodot. l. 2. Senec. Nat. quæſt. l. 4. c. 1. & ſeq. Agell. l. 10. c. 7. Cœl. Rhodig. l. 27. c. 6. &c.

Famoſaque mœnia Lagi. | Alexandriam Ægypti urbem, ubi regnavit *Lagus* Ptolemæi ſucceſſoris Alexandri pater. Hæc famoſa emporio, populorum luxu, & cæde Pompeii.

Prodigia

Prodigia & mores urbis dammante Canopo.
Immemor illa domus, & conjugis atque ſororis,
Nil patriæ indulſit, ploranteſque improba natos,
Utque magis ſtupeas, ludos, Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumaq; paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
Contempſit pelagus: famam contempſerat olim,
Cujus apud molles minima eſt jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamvis
Mutandum toties eſſet mare. Juſta pericli
Si ratio eſt, & honeſta; timent, pavidoq; gelantur
Pectore, nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis.
Fortem animum præſtant reb⁹, quas turpiter audent.
Si jubeat conjux, durum eſt conſcendere navim.
Tunc ſentina gravis, tunc ſummus vertitur aër.
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. Illa maritū
Convomit: hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes,

Canopo execrante portenta moreſque civitatis Romæ. *Ea familia oblita, & mariti, & germana, nequaquam patria pepercit: atq; ſceleſta deſeruit filios lacrymantes, & quod plus mirere, ſpectacula & Paridem. At quamvis & plumeâ parentis culcitrâ, & incunabulis ſegmentatis infantula cubuiſſet inter ingentes divitias, aſpernata eſt mare: quondam ſpreverat exiſtimationem, cujus damnum parvi ſtat apud ſellas delicatas. Ergo Tyrrhenos vortices, ac Ionium longe reſonantem perpeſſa eſt corde intrepido, tametſi commutandum erat aquor frequenter. Quando legitima probaq; diſcriminis adeſt cauſa formidant & meticuloſo corde frigent, neq; pedibus vacillantibus ſtare queunt. At impavidam adhibent mentem fœdis rebus quas attentant. Si vir imperat, grave eſt navim ingredi, Sentina tum moleſta: tum ſupremus æther convolvitur. Qua* verò *comitatur adulterum, pectore firmo eſt, Iſta vomit* in *virum: hac inter nautas & prandium carpit & ambulat per puppim, graveſque funes continere oblectatur.*

ANNOTATIONES.

84. *Prodigia & mores.* | Prodigioſum imprimis amorem illum matronæ Romanæ in gladiatorem ignobilem: & ex Hippia, urbis indolem æſtimante.

Canopo. | Urbe quamvis impurâ, de qua Sat. 1. v. 26. Metonymia pro *Ægyptiis.*

86. *Nil patriæ indulſit.* | Nil curens quod patriæ charitatem ſimul & famam violaret.

87. *Ludos.* | Circenſes, quibus adeò Romani capiebantur, ut notavi Sat. 3. v. 223.

Paridem. | Scenicos etiam ludos, & in iis Pantomimum iſtum Domitiano carum, ab eo tamen poſteà necatum, ob ejus nimiam cum Domitia ſua familiaritatem & adulteria. Vetus Schol.

88. *Sed quanquam in magnis.* | Quamvis autem molliter eſſet educata, utpote domi nobilis ac dives, laſcivus amor audacem fecit & robuſtam, ut longè ſequi adulterum hiſtrionem non vereretur per terras, & maria.

89. *Segmentatis.* | Diſtinctis ornatiſque multiplice teſſella, vermiculato emblemate, ſegmentis. Porrò ſegmenta Vet. Schol. explicat vittas intextas auro de veſtibus pendentes. Alii faſciolas aiunt eſſe veſtium oris aſſui conſuetas ornatûs gratiâ. Vide quæ ad Sat. 2. v. 124.

90. *Contempſit pelagus.* | Tempeſtates maris horrendas, variaque diſcrimina non exhorruit.

Famam contempſerat olim. | Abjecto dudum pudore, cùm ſui pridem impuri amores vulgarentur.

91. *Cujus apud molles, &c.* | Cujus parvi jactura penditur à luxurioſis mulieribus, quæ mollibus cathedris ac ſellis uti ſolent.

Cathedras. | Sellas muliebres. Vide quæ notavimus Sat. 1. v. 65.

92. *Tyrrhenos fluctus.* | Mare Thuſcum & Inferum Latinis, Tyrrhenum Græcis.

93. *Ionium.* | Ad fauces Adriatici maris, Siciliam inter & Cretam.

Sonantem. | Quando fluctus ſcopulis illiduntur cum fragore.

94. *Mutandum toties eſſet mare.* | Ex Italia trajicientibus in Ægyptum trananda ſunt maria, Tyrrhenum, Ionium, Ægeum.

Juſta pericli ſi, &c. | Cùm ſe dat occaſio, urgetque ratio aliqua juſta & honeſta ſubeundi maris & periculi, tum illæ mulieres expaveſcunt; at libidinis explendæ cauſa quidlibet facilè moliuntur.

99. *Sentina.* | Navis fundus, in quem fit aquarum & ſordium colluvies, unde graveolens & teter odor emittitur.

Summus vertitur aër. | Tum nauſeæ vertigineſque faciunt, ut cœlum rotari, ejus ſummna pars ima fieri, omnia perturbari videantur.

100. *Stomacho valet.* | Nauſea non tentatur.

Maritum convomit. | Vomitu conſpurcat nauſeabunda. Vide Cœl. Rhodig. l. 26. c. 13.

102. *Rudentes* | Ita dicuntur, quòd flantibus ventis rudere videantur.

Verum quâ pulchritudine incensa est; quæ juventute rapta est Hippia? Ecquid aspexit, cujus gratiâ toleravit histrionica vocari? Etenim Sergius inceperat jam tondere fauces, & quietem expectare, nervo excisо. Insuper non pauca in vultu fœda erant: velut pressus cassidе; & magnus tumor in medio naso; atque gravis morbus oculi nunquam non fluentis. At erat gladiator. Id eos reddit Hyacinthos: id natis & patriæ, id germanæ maritoque ista præposuit. Gladius est quem depereunt. Ille ipse Sergius donatus rude incœpisset Fabricius æstimari. Scilicet *angeris quid privata familia, quid Hippia egerit? Cerne Deorum æmulos: auscultа quæ sustinuit Claudius. Quando conjux advertebat maritum esse sopitum, non dubitans regali thalamo mattam præponere, & induere noctis cucullum, meretrix Cæsarea* illum *deserebat, unicâ dumtaxat famulâ comitante,*

Quâ tamen exarsit formâ? Quâ capta juventa est
Hippia? Quid vidit propter quod ludia dici
Sustinuit? Nam Sergiolus jam rădere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto.
Prætereà multa in facie deformia, sicut
Attritus galeâ, mediisque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat. Facit hoc illos Hyacinthos.
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa sorori,
Atq; viro. Ferrum est, quod amant. Hic Sergius idem
Acceptâ rude cœpisset Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Respice rivales Divorum; Claudius audi
Quæ tulerit: Dormire virum cùm senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancillâ non ampliùs unâ:

ANNOTATIONES.

103. *Quâ tamen exarsit formâ.* | At quæ tandem causa tam ardentis furoris? An impuberem quemdam ætate florentem, an eleganti raráque formâ juvenem deperit, cujus amor aut tolerabilis aut veniâ dignus æstimari debeat? Quin imò.

104. *Ludia dici.* | Quippe quæ *ludium* sectatur, cum sit uxor Senatoris, & ipsa natalibus clara.

105. *Sergiolus.* | Diminut. ad ironiam.

Radere guttur. | Mentum jam egregiè barbatum, quod ætatem arguit provectam.

106. *Secto requiem sperare lacerto.* | Missionem accipiebant gladiatores, si quando essent membro aliquo mutilati. Minùs placet quod affert vetus Schol. Bellonarium fortè illum factum esse, seu è Bellonæ Sacerdotibus, qui ex more lacerros sibi gladio dissecantes cruorem suum Deæ sacrificare consueverant. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 12.

108. *Attritus galeâ.* | Frons erat attrita, vibicibusque notata, ob galeam quam gestabat mirmillo. Vide quæ notavimus Sat. 2. v. 143. & sequ.

109. *Gibbus.* | Tumor è percussione crebra.

Semper stillantis ocelli | Lippitudine laborantis.

110. *Hyacinthos.* | Tam amabiles, quàm formosus ille Apollinis amasius, de quo Ovid. Metamorphos. 10. Fab. 5.

113. *Accepta rude.* | Missionis olim & vacationis à gladiatura signum erat, seu gladius ligneus, ut aiunt quidam, seu virga impolita & rudis: unde rudiarii dicti, qui non cogebantur ampliùs ferro decertare, sed baculis & rudibus tantùm batuere. Turneb. l. 25. c. 17. & l. 26. c. 26. Sueton. Tib. c. 7. rudiarios revocatos ait. Calic. c. 32. mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem ferrea fica ab eo confossum. Claud. cap. 21. Effedario indultam rudem. Horatii Epist. 1.

. . . . *Donatum jam rude quaris,*
Mæcenas, iterùm me antiquo includere ludo.

Cœpisset Veiento videri. | Tam vilis ei foret quàm suus vir Fabricius Veiento.

114. *Quid privata domus, &c.* | Transitio. Sed ne tam indigne fer libidines privatorum: nam & similes in Principibus reperire est; quod multò magis mirare.

115. *Rivales Divorum.* | Imperatorum Romanorum qui Divi appellantur, & post mortem in Deorum numerum referuntur.

Claudius. | Romanorum Cæsar quintus, cui Messalina uxor tot rivales dedit, tot adulteros admisit monstrosæ libidinis mulier. De hac Cornel. Tacit. Annal 11. Plin. l. 10. c. 63.

117. *Tegetem.* | Mattam centone stipatam, quæ in lustro pro lecto est. Vel fornicem & lustrum *tegetem* vocat quasi tugurium vile præ domo Imperatoria & Palatio Claudii.

118. *Meretrix Augusta.* | Messalina Claudii Cæsaris uxor, adulteriis famosa.

Cucullos. | Caput scilicet eo tegumento involvebat, ne agnosceretur. Vide Sat. 8. v. 145.

Et

Et nigrum flavo crinem abſcondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit:
Mox lenone ſuas jam dimittente puellas,
Triſtis abit; ſed quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et laſſata viris, nondum ſatiata receſſit:
Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ,
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes, carmenq; loquar, coctumq; venenum,

atque flavo galericulo tegente capillos atros, ingreſſa eſt luſtrum detrito centone calens, atque cellam inanem ſuamque. Tum ſimulans inſcriptionem Lyciſcæ, nudata mammis auratis proſtitit, & exhibuit utgrum tuum, ô nobilis Britannice. Jucunda venientes admiſit, & pecuniam exegit. Deinde ſuo ganeone juvenculas remittente, mœſta diſcedit: verumtamen, quod licuit, cellam poſtrema concluſit, ... abiit non adhuc expleta, maliſque denigratis indecora, & deturpata lampadis fumo, luſtri fœtorem portavit ad lectum Imperatoris. *Referamus hippomanes, & incantamenta, & virus excoctum,*

ANNOTATIONES.

120. *Nigrum flavo crinem abſcondente galero.* | Flavâ comâ adſcititiâ, quæ pro galero eſt: Crine ſuppoſito rotundo in formam galeæ, quo meretrices utebantur in flavo: at nigro dumtaxat matronæ. Vetus Schol. Sed & viris in uſu fuiſſe factitium ejuſmodi capillitium conſtat. Sueton. Id modò galericulum, modò capillamentum nuncupat. Calig. cap. 11. capillamento celatus ganeas obire ille dicitur. Otho vero c. 12. galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo cognoſceret, uſus refertur.

121. *Calidum.* | Quia valde frequentatum: vel ob Lyciſcam recenter egreſſam.

Centone. | Operculum eſt è variis pannis & coloribus conflatum.

122. *Cellam vacuam.* | Diſceſſu Lyciſcæ.

Atque ſuam. | Ex pacto, quo Lyciſcæ diurnum, Meſſalinæ verò nocturnum tempus dabatur: ſic enim inter ſe illæ convenerant.

123. *Auratis.* | Ornatis auro.

Titulum mentita Lyciſcæ. | Ut pro Lyciſca haberetur, cellam ejus nocte occupabat Meſſalina. Porro cellis meretricum nomina inſcripta erant. Hinc & titulus falsò additus hîc dicitur.

Lyciſcæ. | Quæ famoſa meretrix erat. Ejus meminit Martialis lib. 4. Epigramm. 17.

124. *Tuum ventrem.* | E quo natus prodiiſti.

Generoſe Britannice. | Ironicè, & genus & patrem incertum illius, & promiſcuos matris Meſſalinæ concubitus. Claudii tamen Imperatoris habebatur filius, & ab eo per caſtra infans circumlatus, ac militibus commendatus. Tacit l. 13.

125. *Æra.* | Stupri mercedem, ne alia quàm ipſa meretrix Lyciſca exiſtimaretur.

126. *Dimittente puellas.* | Sub mediam noctem.

130. *Obſcuriſque genis, &c.* | Obſcuratis fuligine lucernarum, ad quos proſtabant meretrices.

131. *Ad pulvinar.* | Ad Imperatoris Claudii viri ſui lectum pulvinis ſtipatum. Pulvinaria vocantur propriè lectuli in honorem Deorum ſtrati in templis, in quibus eorum imagines reclinabantur. Hinc lectiſternia, quorum frequens apud Livium mentio.

132. *Hippomanes carmenque, &c.* | Alia jam perſequitur mulierum ſcelera, quæ flagitiis prioribus ac libidine pejora eſſe affirmat, nimirùm propinata philtra, incantationes factæ, veneficia.

Hippomanes. | Vox Græca ab ἵππος, *equus*; & μανία, *furor*. Tria ſignificat, primò quidem herbam quamdam ita vocatam: Secundò caruncolam nati recens pulli fronti adhærentem: Tertiò fluentem liquorem quemdam virulentum ex equæ pudendo ad venerem concitatæ, in veneficiis uſitatum. De herba illa, Botanici. De Caruncula equina, Plin. l. 8. c. 42. *Equis innaſci*, ait, *amoris veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro; quod ſtatim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, ſi quis præreptum habeat.* De veneno denique illo, idem Plin. l. 28. c. 11. *Hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut, &c.* Virgil. Geogic. 3.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes quid ſæpè mala legere noverca,
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

Vide Ælian. de Animal. 14. c. 18.

Carmen. | Vide Virgilii Eclogam 8.

Coctum venenum. | Apud Sueton. Ner. c. 33. Nero Locuſtæ jubet coram ſe venenum coquere quàm poſſet velociſſimum ac præſentaneum: mox, illud iterum ac ſæpiùs recoctum dari Britannico, qui ſtatim exanimatus eſt. Tit. Liv. l. 8. c. 18. Complures matronæ per indicem deprehenſæ referuntur venena coquentes. Tumque primùm de veneficiis quæſitum: & ad centum ſeptuaginta damnatæ.

t q; privigno propinatum? Deteriora perpetrant adacta dominatione ſui ſexûs; minora verò committunt per *cupidinem. At cur proba* eſt *Ceſennia, affirmante ſuo viro? Donavit* ſcilicet talenta mille. *Tali* pretio *ja caſtam nuncupat. Nec; maciluntus eſt pharetrâ Veneris, nec* ejus *ardet face. Hinc amor caleſcit, à dote procedunt ſpicula. Libertas* pretio *habetur.* Illo *præſente annuere permittitur, ac reſcribere. Qua dives* cum *avaro* matrimonium *contraxit eſt* quaſi *vidua. Quare Sertorius incenſus eſt amore Bibula? Si veritatem ſcruteris, vultus non conjux diligitur. Tres rugæ ſuccedant, & ſicca pellis ſe remittat, dentes atri evadant, & oculi anguſtiores,* tùm *libertus jubebit, corripe ſarcinas, atque abi: modò nobis moleſta es, ac ſæpius* naſum *abſtergis, diſcede quamprimùm, atque accelera; aridis alia naribus accedit.*

Privignoque datum? Faciunt graviora coactæ
Imperio ſexûs, minimumque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito? 135
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam;
Nec Veneris pharetris macer eſt; aut lampade fervet:
Inde faces ardent, veniunt à dote ſagittæ.
Libertas emitur: coram licèt innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt locuples, quæ nupſit avaro.
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet? 141
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculique minores;
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi; 145
Jam gravis es nobis, & ſæpè emungeris; exi
Ocyus, & propera; ſicco venit altera naſo.

ANNOTATIONES.

133. *Privignoque datum.* | Mariti ex alia uxore filio porrectum à noverca poculum ſeu amatorium, ſeu venenatum, cum aut libidine aut irâ moveretur. Sic Hippolytum Phædra inſectatur, amore primùm, deinde odio.

Faciunt graviora coacta imperio ſexûs. | Dum obſequuntur affectibus, iræ, odio, ſuperbiæ, &c. quæ ſunt in muliebri ſexu vehementiora; tum certè graviora perpetrant, quàm cùm ſola ducuntur libidine.

135. *Optima ſed quare &c.* | Objectio ironica.

Ceſennia. | Legunt aliqui *Caſonia*, quæ uxor Caligulæ. Sed de hac poſteà v. 615. *Ceſennia* cujuſpiam avari uxor.

136. *Bis quingenta dedit.* | Opimam dotem attulit; hinc optima ab Avaro celebratur. Dedit mille vel talenta, vel ſeſtertia. Vide quæ Turneb. l. 18. c. 30. Et Sat. 1. v. 92.

137. *Nec Veneris pharetris; &c.* | Suis eum telis haud Venus aut Cupido filius ejus vulnerârunt, nec facibus incenderunt.

Macer eſt. | Virgil. Eclog. 3.

Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in arvo.
Idem amor exitium eſt pecori, pecoriſque magiſtro.

138. *Inde faces ardent, &c.* | Pecuniæ cupido ſagittis & facibus illum unus impetiit: dotem hinc non uxorem amat.

139. *Libertas emitur.* | Scilicet nupſit ei dives mulier ad emendam libertatem quidvis impunè perpetrandi. Plaut. Aſin. Act. 1. Scen. 1.

Argentum acceſi, doti Imperium vendidi.

Et Aulul. Scen. 17.

——— *Multæ ſunt in magnis dotibus*
Incommoditates, ſumptuſque intolerabiles.
Nam qua indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotata mactant, & malo & damno viros.

Coram licet innuat. | Viro etiam præſente mœchis innuere, & reſcribere ad eorum literas audet, eique licet. Horat. Lib. 3. Ode 6.

Sed juſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,
Seu, &c.

140. *Vidua eſt locuples, qua, &c.* | Quæ mulier benè dotata avaro nupſit, tam libera eſt in conjugio, imò amplius, quàm ſi vidua foret, connivente marito ad uxoris flagitia, aut ejus non audente coërcere licentiam. Vide Sat. 1. v. 56. & ſeq.

141. *Cur deſiderio Bibula.* | Altera objectio, cui ſtatim reſpondet, ut priori anteà.

Bibula Sertorius. | Ficta nomina uxoris & viri.

142. *Facies non uxor amatur.* | Forma, ſpecies, venuſtas magis quàm probitas aut pudicitia.

143. *Tres rugæ ſubeant, &c.* | Quod ſi per morbum aut ſenectutem deturpetur illa pulchritudo, is uxorem repudiabit, & aliam juniorem & formâ integrâ ſibi quæret.

Cutis arida laxet. | Succo deficiente fiat macilentior, ac paulò deformior.

144. *Fiunt obſcuri dentes.* | Putreſcentes nigreſcant.

Oculi minores. | Contrahuntur, ut fit in ſenectute.

145. *Collige ſarcinulas.* | Supellectilia, res tuas aufer: Metaphora à re militari: tum enim jubentur vaſa & ſarcinæ colligi, cùm aliò eſt emigrandum ac mutanda ſtatio. Porrò ſolemnia repudiationis verba erant: res tuas tibi habeto, res tuas agito.

Libertus. | Dives aliquis è libertino genere.

146. *Sæpe emungeris.* | Mucoſa es & ſordidula, nobiſque jam faſtidio es.

147. *Altera.* | Nova nupta ætate florens & ſpecie.

Interea

Interea calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores, & ovem Canuſinam, ulmoſque Falernas.
Quantulum in hoc? Pueros omnes, ergaſtula tota,
Quodq; domi non eſt, & habet vicinus, ematur. 151
Menſe quidem brumæ, cùm jam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur cryſtallina maxima rurſus
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, & Berenices
In digito factus pretioſior. Hunc dedit olim 156

Interim ferve̊t ac imperitat, & à viro exigit paſtores, atque oves Canuſinas, & Falernas ulmos. Quantum autem in ea re? Cunctos ſervos, ergaſtula integra depoſcit. *Et quod in familia non adeſt, vicinuſque poſſidet* pretio *comparetur*, jubet. *Etiam hyemali menſe, quando Jaſon mercator jam abditus, atque tugurium albicans retardat nautas expeditos, magna proferuntur è cryſtallo* vaſa, *myrrhina rurſum ingentia; mox celebris adamas, ac in digito Berenices tarior effectus. Illum quondam*

ANNOTATIONES.

148. *Interea.* | Dum forma viget ac juventus, ardenter & imperiosè omnia agit, & quodcumque libuerit à viro petit, inſtat, extorquet: in familia regnat.

149 *Paſtores.* | Greges ovium optimarum.

Canuſinam. | *Canuſium* Apuliæ vicus, quem Cannas eſſe nonnulli arbitrantur. Ibi paſcebantur oves exquiſitâ lanâ præſtantes. Teſtis Plinius lib. 8. cap. 48. *Lana*, inquit, *laudatiſſima Appula. . . . Circa Tarentum Canuſiumque ſummam nobilitatem habet.* Martial. lib. 14. Epigram. 155.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Ulmoſque Falernas. | Vites ex agro Falerno ulmis ſuſtentatas. Vide Sat. 4. v. 138.

150. *Quantulum in hoc?* | Sed hoc quàm parvi eſt momenti præ ſequentibus!

Pueros omnes, &c. | Numeroſam familiam, complures famulos atque opifices, qui ſibi deſerviant & laborent.

Ergaſtula. | Loca in quibus ſervi, item nexii, clauſi vinctique ad opus tenebantur. Etymologia ab ἔργον, *opus*, & στέλλω, *mitto*: vel ab εἴργω, *clando*. Iſidor. Orig.

151. *Quodque domi non eſt, &c.* | Appetit id omne quod apud vicinos aſpicit.

152. *Menſe quidem brumæ.* | Imperioſa mulier cogit maritum navigare, vel hyemis tempeſtate, ad conquirenda ſibi peregrina ornamenta & ſupellectilia.

Brumæ. | Circa ſolſtitium hyemale, Decembri menſæ, cùm dies eſt breviſſimus, βραχὺ ἦμαρ, unde nomen. Non deeſt qui legat, *Numæ*, intelligatque menſem Februarium à Numa dicatum Februo, id eſt, Plutoni.

Jaſon. | Tam audax & lucri avidus, quàm is qui velleris aurei causâ in Colchidem è Græcia profectus eſt. Primus nave longâ Jaſon navigavit, inquit Plin. lib. 7. cap. 56.

153. *Clauſus.* | Domi ſe continet relicto mari ob hyemem & glaciem.

Armatis. | Paratis ad navigandum primo quoque tempore, inſtructis rebus omnibus.

Candida. | Nivibus ac pruinis operta.

Armatis obſtat caſa candida nautis. | Hæc planè aliter explicat vetus Schol. Sed an verus? Vult nempe hæc ideò dicta, quoniam tempore Saturnaliorum, Romæ, in porticu Thermarum Agrippinarum & Trajanarum, mercatores ſigillaria proponentes ſtruebant caſas è linteis quæ obſtabant quidem pictæ illic Argonautarum hiſtoriæ.

154. *Tolluntur.* | Apportantur è longinquis terris vaſa pretioſa, qualia celebrat Plinius lib. 37. cap. 2.

Cryſtallina. | *Non alibi cryſtallus reperitur quàm ubi maximè hyberna nives rigent, & glacies. Unde & nomen Graci dedere. . . . . Oriens hanc mittit: ſed Indicæ nulla præfertur . . . . Laudata & in Aſpium jugis. . . . . In deliciis fœminarum aliquibus de cauſis præcipuum habent locum cryſtallina, & myrrhina, rigidi potûs utraque.* Hæc Plin. loco mox citato. Vide Gell. lib. 19. cap. 5.

155. *Myrrhina.* | Vaſa è myrrha, de quibus Plinius loco mox citato, *Murrhina Oriens mittit, præcipuè Carmania. Humorem putant ſub terra calore denſari. Splendor his ſine viribus, nitorque veriùs quàm ſplendor: ſed in pretio colorum varietas . . . . . ac repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur . . . . . aliqua & in odore commendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu vehementiore concreto.* Vide Agricolam, Foſſil. lib. 6. Cœl. Rhodig. lib. 1. cap. 10. de cryſtallo. Murrhina laudat Martial. lib. 14. Epigram. 113.

Adamas. | Maximum habens pretium in rebus humanis, non inter gemmas ſolùm: diu regibus dumtaxat, iiſque paucis cognitus, &c. quæ multa de eo Plin. lib. 37. cap. 4.

Notiſſimus. | Ob pretium, & famam de annulis ingentis pretii identidem donatis.

Berenices. | *Berenice* ſeu *Beronice* multiplex ſimiliter flagitioſa. Hinc non patet de qua Juvenalis loquatur.

Barbarus

barbarus inceſta donavit; illum germanæ donavit Agrippa, ubi Principes nudis plantis ſolemnia colunt Sabbata, & benignitas antiqua parcit vetulis ſuibus. An de tanta multitudine nulla tibi cenſetur idonea? Age verò, *ſit pulchra, honeſta, opulenta, fœcunda; antiquos atriis avos collocet; ſit caſtior Sabinis univerſis,* quæ *ſparſis capillis finierunt prælia.* Denique ſit *volucris in orbe infrequens, & par olori atro*

Barbarus inceſtæ dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.
Nullane de tantis grebus tibi digna videtur? 160
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat avos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ:
RARA AVIS IN TERRIS, nigroque ſimillima cygno. 164
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? Malo,

Quis tolerabit conjugem cui ſimul *adſint cuncta* hæc? *Præfero,*

ANNOTATIONES.

157. *Barbarus.*] Vel Ptolemæus Philadelphi filius dedit Berenicæ ſorori ſuæ pariter atque uxori in Ægypto: vel in Judæa Herodes alteri *Beronicæ.* Prius dicit vetus Schol.

Inceſta.] Vide Satyr. 4. v. 9. ad vocem, *inceſtus.*

Agrippa ſorori.] Rurſus ambigitur an referenda ſit vox, *barbarus*, ad *Agrippam*, ut fit nnus Herodes Agrippa donator, unus adamas, uni Berenicæ inceſtæ ſorori ab Agrippa fratre donatus: an eidem annulus duplex à duobus datus, primus ab Herode patruo ſimul & marito, nam ei quidem nupta fuerat Berenice neptis; alter ab Agrippa fratre ſuo, qui poſt Herodis mortem de inceſtu cum eadem Berenice ſorore ſua ſuſpectus fuiſſe ſcribitur à Joſepho.

158. *Obſervant ubi, &c.*] In Judæa nempè, ubi Sacris operari poterat nemo, nec ipſe Rex quidem niſi nudis pedibus: Sic enim olim Deus præceperat Moſi, Exod. cap. 3. *Solve calceamenta de pedibus tuis, &c.* Hinc Berenice nudipes apud Jeroſolymam vota perſolvere legitur, Joſ. Bell. Jud. lib. 2.

Sabbata.] Leg. Corn. Tacit. initio lib. 5. Hiſtor. Juſtin. lib. 36. Perſ. Sat. 5. v. 184. & quæ notavimus ibidem.

159. *Indulget ſenibus clementia porcis.*] Hi ſiquidem impunè vivunt ad ſenectutem, quibus veſci non licet apud Judæos. Nam Levit. cap. 11. art. 7, ab his aliiſque immundis animalibus abſtinere jubentur. Tacitus Hiſtor. 5. inter alia de Hebræis falſa, & hæc habet: *Sue abſtinent*, inquit, *memoriâ cladis, quod ipſos ſcabies quadam turpaverat, cui id animal obnoxium.*

160. *Nullane de tantis.*] Hactenus vitia mulierum enarravit: jam bonas earum dotes affert, quas vix inveniri aſſerit; ac ſi quæ ſint in eis virtutes, has vitio quopiam infeſtari, v. g. ſuperbiâ; quâ fit ut nullam commendationem illæ mereantur.

161. *Sit formoſa, &c.*] Age verò, ſit quædam mulier variis ornamentis clara & eximia; at ſi eſt arrogans & ſuperba propter illas ipſas dotes; quid?

162. *Porticibus diſponit avos.*] Cereas Majorum imagines ordine diſpoſitas, ut fit, habeat in atrio domûs benè multas; adeoque ſit valde nobilis. Vide initio Sat. 8.

163. *Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ.*] Nota hiſtoria de raptis mulieribus Sabinis, ob quas Romanis bellum atrox: de quo Titus Livius lib. 1. Sic autem loquitur cap. 13. ejuſdem libri. *Tum Sabinæ mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, crinibus paſſis, ſciſſâque veſte, victo malis muliebri pavore, auſæ ſe inter tela volantia inferre, ex tranſverſo impetu facto, dirimere infeſtas acies, dirimere iras, hinc patres, hinc viros orantes . . . . . Movet res tum multitudinem, tum duces. Silentium, & repentina ſit quies. Inde ad fœdus faciendum duces prodeunt: nec pacem modò, ſed & civitatem unam ex duabus faciunt; regnum conſociant: Imperium omne conferunt Romam.* Vide & Ovid. Faſt. 3.

Sabina.] Vide Satyr. 3. ver. 169. ad vocem, *Sabellam.*

164. *Rara avis, &c.*] Velut Phœnix. Vide Perſ. Sat. 1. v. 46. & quæ nos ibidem.

Cygno.] Hunc natura candidiſſimum gignit. Adeoque nigrum videre portenti loco eſſet: ſic & uxorem invenire bonam. De *cygnis* multa refert Athenæus, ex Ariſtotele, pugnaces eſſe adverſus aquilas, numerosâ prole fœcundos, canoros ſub exitum vitæ præſertim, &c. At ibidem Alexander Myndius moribundos cygnos proſecutus multos, ait nullum ſe cantum audiviſſe. Athen. lib. 9. cap. 11.

165. *Quis feret uxorem.*] Etiamſi præclaris dotibus effulgeat, at ſuperbientem quis uxorem feret?

Malo

Malo Venuſinam, quàm te, Cornelia mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus affers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum precor Annibalem, victumq; Syphacem
In caſtris; & cum tota Carthagine migra. 170
Parce precor, Pæan, & tu depone ſagittas:
Nil pueri faciunt; ipſam configite matrem:
Amphion clamat. Sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo gregem natorum, ipſumque parentem,

potiorem duco Venuſinam, quàm te Cornelia Gracchorum parens, ſi cum ſummis dotibus apportas ingentem faſtum, ac in dote computas triumphos. Auſer quaſo tuum Annibalem, & Syphacem in exercitu ſuperatum, atq; abi cum univerſa Carthagine. Amphion vociferatur, indulge quaſo, Phœbe; tuque tela dimitte, Diana. Filii nihil committunt, ipſam parentem confodit. Verùm Apollo intendit arcum: turbam igitur puerorum interfecit, atque ipſum patrem:

ANNOTATIONES.

166. *Venuſinam.* | Pauperem ex Apulia ruſticam, humilem. Talium enim caſtitas & modeſtia cælebratur. Vide Sat. 1. v. 51. ad voc. *Venuſina.*

Cornelia. | Scipionis Africani filia, Tib. Sempronio Graccho nupta, Tiberii & Caii Gracchorum mater. Huic ſtatuam Romæ poſitam in Metelli publicâ porticu, auctor eſt Plin. l. 34. c. 6. Quintil. l. 1. c. 1. ſic habet: *Gracchorum eloquentia multùm contuliſſe accepimus Corneliam matrem, cujus doctiſſimus ſermo in poſteros quoq; eſt epiſtolis traditus.*

167. *Gracchorum.* | De his vide Sat. 2. v. 24. & quæ nos ad vocem, *Gracchos.*

Cum magnis virtutibus. | Nobilitate, opibus, inſigni pudicitiâ, facundiâ, ſapientiâ, fœcunditate. De quibus Plutarch. & alii. Cerrè duodecim filios ex uno viro Tib. Sempron. Graccho genuiſſe; & poſt ejus mortem, Ptolemæi regis nuptias reſpuiſſe Corneliam, refert Plutarch. in Gracchis.

168. *Supercilium.* | Faſtum, ſuperbiam, arrogantiam. Vide Sat. 2. v. 93.

Triumphos. | Suorum laudes ac triumphos jactare conſueverat Cornelia, Plutarcho teſte.

169. *Tolle tuum precor Annibalem.* | Ne mihi importunè prædica victos à tuis ingentes ac ſummos quoſque Duces, ipſamque ſubactam ac deletam Carthaginem.

Annibalem. | Carthaginenſium Ducem, juratum Romanorum hoſtem, eiſque per tot annos formidoloſum, vel unâ Cannenſi victoriâ celebrem, Campaniæ deliciis fractum, ad Nolam à Marcello ſuperatum, tandem in Africa cæſum & fugatum cum multis Pœnorum millibus obſidere Carthaginem Scipione Africano. De genere mortis non conſtat. Alii dicunt veneno ſeipſum enecaſſe, ne in Romanorum poteſtatem veniret; alii à Carthaginenſibus ob rem malè geſtam lapidibus obrutum; alii cruci affixum. T. Livius, Plutarch. Eutrop. Oroſ. &c.

Victum Syphacem in caſtris. | Numidiæ regem; cujus & Aſdrubalis caſtra facibus illatis una nocte delevit Scipio Africanus, teſte Floro, l. 2. c. 6. Hic etiam illum poſteà in triumpho duxit. Plutarch. in vita Scipionis Africani ex Polybio.

170. *Carthagine.* | Hæc urbs ſitu & viribus Romæ dudum æmula, habens in circuitu tria ſupra viginti millia paſſuum, teſte Livio; triplici bello Romanos fatigavit. Opuſne Didonis fuerit, an Tyriorum, non omninò conſtat. An eſſet delenda Romæ deliberatum, ut gloriæ ſeges ac virtutis materia nunquam Romanis deeſſet. At ex Catonis ſententia Senatus Scipionem Æmilianum in Africam miſit cum ingenti exercitu, qui Carthaginem à Scipione Africano vectigalem jam antè factam obſideret, caperet ac ſolo æquaret. Quod factum eſt anno poſtquam erat condita ſeptingenteſimo, Tit. Liv. l. 51.

171. *Parce precor.* | Proſopopœia, quâ exhibetur Amphion pro filiis deprecans Apollinem & Dianam Niobæ faſtum ulciſcentes. Ejuſque exemplo probat Juvenalis quanta ſit mulierum arrogantia, quæ Deos etiam laceſſat.

Pæan. | Ita vocatur Apollo, ſeu à παίειν, quia radios quaſi ſagittas vibrat, iiſque ferit: ſeu à παύειν τὰς ὠδίνας, quia ſuâ nos luce recreat Sol, & mœrores abigit. Vide Macrob. Saturn. l. 1. c. 17.

Tu depone ſagittas. | Alloquitur Dianam, cujus & Apollinis indignatione ac ſagittis Niobæ filii, ob quos ea ſuperbiebat, omnes confixi perierunt. Vide Ovid. Metamorph. 6. Fab. 3.

172. *Nil pueri faciunt.* | Innoxii ſunt, cur luunt noxam Niobæ matris? Hanc ipſam plectite.

Amphion. | Jovis ex Antiope filius, à Plinio l. 7. c. 56. citharam inveniſſe, primuſque illâ cum voce ceciniſſe dicitur. Patriam verò ſuam Thebas lyræ ſono ædificaſſe ait Horatius ad Piſones v. 394. quo facundiam ejus ſignificat.

172. *Sed Pæan contrahit arcum.* | Nil motus Amphionis patris licet innocentis precibus.

Extulit. | Quaſi ad ſepulchrum tulit. Vide Satyr. 1. v. 72.

174. *Gregem natorum.* | Amphionis & Niobæ filios de quorum numero diſſentiunt admodum ſcriptores. Alii duodecim, alii quatuordecim, alii ad viginti referunt. Vide Gell. l. 20. c. 6. Ælian. Var. Hiſtor. l. 12. c. 36.

Parentem. | Non quòd ab Apolline confixus, ſed quòd ſuæ ſuorumque calamitatis dolore ſeipſum interfeçerit.

Dum

quando Niobe ipſaque fertilior candida illâ *ſue, præſtantiorem ſe putat Latonæ familiâ. Quæ ſeveritas, quæ pulchritudo tanti facienda, ut perpetuò ſe tibi objiciat. Etenim ſingularis iſtius & magni commodi oblectatio nulla* eſt, *quandocumque arroganti ingenio depravata plus aloës quàm mellis exhibet. Quis verò tam addictus eſt, ut eam quam encomiis extollit non averſetur, ac ſeptem horis quotidie abhorreat.* Præterea *nonnulla* ſunt *exigua certè, ac minimè viris ferenda. Ecquid enim putidius, quàm quòd nulla pulcram ſe exiſtimat, niſi qua ex Hetruſca Graca effecta eſt? E Sulmonenſi pura Cecropis? Cuncta Græcè* loquuntur, *quanquam noſtratibus fœdius eſt ignorare Latiné. Eâ linguâ ſtupent, eâ iracundiam, latitiam, ægritudines, eâ mentis arcana proferunt univerſa? quid amplius?*

Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur, 175
Atque eadem ſcrofâ Niobe fœcundior albâ.
Quæ tanti gravitas? quæ forma, ut ſe tibi ſemper
Imputet? hujus enim rari, ſummique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo 179
Plus aloës quàm mellis habet. Quis deditus autem
Uſq; adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quædam parva quidem, ſed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quàm quòd ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt, 185
De Sulmonenſi mera Cecropis? Omnia Græcè,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latiné.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid ultra?

ANNOTATIONES.

175. *Dum ſibi nobilior.* | Nam tanta fuit ob fœcunditatem atque filiorum numerum arrogantia Niobæ, ut ſibi potiùs quàm Latonæ ſacrificandum jactaret, quæ duos tantum Dianam & Apollinem genuerat. Ovid. loco citato.

Latona gente. | Apolline & Dianâ, Jovis ex Latona filiis, qui matris injuriam ulti ſunt. Horat. lib. 4. Od. 6.

Dive quem proles Niobea magna
Vindicem lingua . . . ſenſit.

176. *Scrofâ.* | Celebri illâ ſue, quæ apud Lavinium ab Æneâ prægnans mactanda fugit, & mox triginta fœtus uno partu edidit. Virgil. Æneid. 3. Dion. Halic. l. 1.

Alba. | Trigeſimo ſcilicet anno poſtquam Æneas Lavinium condiderat, urbem alteram Aſcanius ædificavit, *Albam*, ex oraculo Æneæ dato, ibidem nimirùm ubi candida ſus enixa erat porcellos. Dionyſ. loco mox citato.

Niobe. | Tantali filia, Uxor Amphionis, numerosâ prole ſuperbiens, filiis, ut dictum eſt, occiſis, & ipſa in ſaxum converſa. Cic. Tuſc. 3. n. 63. *Niobe lapidea fingitur*, inquit, *propter æternum in luctu ſilentium.*

177. *Quæ tanti gravitas.* | An verò tanti facias uxorem etiam gravem & pulchram, ut ferre velis quotidianas ejus exprobrationes, quibus ſe tibi jactat, ac ſæpiùs objicit, quod mirum quantum illi debeas, quæ te virum acceperit ſcilicet ita gravis, honeſta, pulchra?

178. *Hujus enim rari, &c.* | Certè plus te ſuperbiâ ſuâ infeſtat, quàm caſtitate & probitate delectat.

180. *Aloës.* | Herba eſt amari admodum ſucci, de qua multa Plinius lib. 27. cap. 4. è contra dulcedo mellis omnibus nota eſt.

Quis deditus, &c. | Quis tam uxorius? tam obnoxius quis ſuæ uxori quantumvis pulchræ?

181. *Laudibus effert.* | Propter morum honeſtatem & formam.

182. *Horreat.* | Ob faſtum & arrogantiam.

Septenis oderit horis. | Maxima parte diei, qui horarum duodecim. Vide quæ ad Perſ. Sat. 3. ver. 4.

184. *Rancidius.* | Corruptius, turpius. Perſ. Sat. 1. ver. 33. *rancidulum quiddam.*

185. *De Thuſca Græcula facta eſt.* | Patrium Italiæ & Romæ ſermonem poſtponens, & Græcum affectans, quo blandior ac venuſtior videatur.

Thuſca. | *Thuſcia* Italiæ regio nobiliſſima, ad Tiberim protenſa, nomen habet à Θύειν, *ſacrificare*: Thuſci quippe religioſi ſemper extitere. Tit. Liv. lib. 1. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. ultimo.

Græcula. | Diminut. ad contemptum. *Facta eſt*, linguâ & moribus.

Sulmonenſi. | *Sulmo* Pelignorum oppidum, patria Ovidii Poëtæ. Ponitur pro qualibet Italiæ urbe.

186. *Mera Cecropis.* | Tota Attica, tota Athenienſis. Cecrops enim Athenarum primus Rex fuit.

187. *Cum ſit turpe magis, &c.* | Cum tamen multò magis dedeceat Latinas neſcire loqui Latiné. Cicero in Bruto, *Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire.*

188. *Hoc ſermone pavent, &c.* | Græco ſermone exprimunt pavorem, iram, gaudium, alioſq; animi affectus.

Concumbunt

Concumbunt græcé. Dones tamen ista puellis :190
Tune etiam, quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc græcé? Non est hic sermo pudicus
In vetula, quoties lascivum intervenit illud,
Ζωὴ καὶ ψυχή, modò sub lodice relictis 194
Uteris in turba. Quod enim non excitat inguen
Vox blanda, & nequam? digitos habet: ut tamen omnes
Subsidant pennæ. Dicas hæc mollius Æmo
Quanquã & Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur 200
Causa; nec est quare cœnam, & mustacea perdas,
Labente officio, crudis donanda; nec illud
Quod prima pro nocte datur, cùm lance beata
Dacicus, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni 205

* * * * * * *Hæc nihilominus juvenculis indulge. At tu quoque quam annus urget octogesimus sextus, etiamnum græcè* loqui affectas? *Casta non est illa oratio in decrepita, quandocumque adhibetur impudicum istud*; atque *in cœtus usurpas dimissas* paulò *ante sub stragula* voces, *Ζωὴ καὶ ψυχή. Nam sermo illectbrosus ac malus* ecquod *non movet* * * * *habet digitos, quamvis etiam cuncta pinna conquiescunt.* Veerùm *licèt ista pronunties teneriùs Æmo atque Carpophoro, vultus tuus annos numerat. Si dilecturus non es desponsam tibi & copulatam scriptis ex lege factis, nulla apparet ratio despondendi; & non est cur absumas convivium & mustaceos non coctis dandos, officio desinente; neque id quod donatur pro prima nocte, quando* in *patina divite rutilat Dacicus & Germanicus auro insculpto. Si* verò *tibi est simplicitas conjugalis,*

ANNOTATIONES.

190. *Dones tamen ista puellis, &c.* | Apostrophe ad anus libidinosas.

194. *Ζωὴ καὶ ψυχή.* | Vita mea, anima mea; quibus verbis uti solebant meretrices. Meminit & Martial. lib. 10. Epigr. 68.

Lodice. | Lecti opertorio. Mart. l. 14. Ep. 148.

195. *In turba.* | In publico, sine ulla verecundia.

196. *Nequam.* | Propriè iners & lascivus ita dicitur, quòd nihil queat boni facere. Gell. l. 7. c. 11. ex Cicerone. Philipp. 2.

Digitos habet, &c. | Sordidula hæc suis tenebris damnantor; pudor jubet.

Ut tamen omnes subsidant penna.
Etsi quiescat libido, muliebribus excitatur blanditiis ac lascivis vocibus.

197. *Penna.* | Metaphora ab avibus: significat vires & nervos.

Dicas hæc mollius. | Attamen, ô vetula impura, quantumvis juveniles imitere voces & blanditias, tui vultûs rugæ amari te vetant jam decrepitam.

Æmo & Carpophoro. | Celebribus mimis muliebres voces egregiè imitantibus.

198. *Facies tua computat annos.* | Provectiorem ætatem indicat ac vetulam, decrepitam, obsoletam arguit.

199. *Si tibi legitimus.* | Posthumum ferit dilemmate; cujus hoc est prius membrum: alterum mox adest, ubi ait, *Si tibi simplicitas, &c.* Vel amabis uxorem, inquit, vel non. Si amabis, certè miser eris: si verò non amabis, non est cur ducas, & sumptus inutiles facias.

Legitimis tabellis. | Instrumento & contractu matrimoniali ritè & ex legibus confecto.

201. *Mustacea.* | Dulcia quædam, liba, placentas, è farina siliginea musto conspersa, admixtis caseo, anisо, cumino, adipe, & ramentis lauri. Hæc dari solita convivis in fine cœnæ nuptialis, velut apophoreta. Vet. Schol. *Mustaceos* coquendi modum præscribit Cato de Re Rust. c. 121. meminit & Cic. ad Att. lib. 5. Epist. 20.

Labente officio. | Vel stomachi non benè coquentis cibos, vel potiùs amicorum qui ad officium nuptiale convenerant, jamq; discedere paratorum.

202. *Crudis.* | Cruditate laborantibus post largiores epulas, danda ad juvandam & accelerandam coctionem.

203. *Quod prima pro nocte datur, &c.* | Munera quæ maritus novæ nuptæ donare solet in virginitatis delibatæ præmium, aliquot nempe nummos aureos in lance. Vetus Schol.

204. *Dacicus & scripto radiat, &c.* | Nummus effigie Domitiani signatus cum titulis Dacici & Germanici, ob Dacas Germanosque debellatos.

Dacicus. | Vide Sat. 4. ver. 111. ad vocem, *Dacis.*

Scripto. | Legunt alii, *sculpto:* alii corrigunt, *scutilo*, id est, variegato velut telæ aranearum. Ita Jo. Is. Pontan. Annot. in Macrob. & alii quidam. Verùm quod operæ pretium; quidve gratiæ debeat utrisque Juvenalis, haud mihi satis apparet.

205. *Si tibi simplicitas uxoria.* | Posterius cornu dilemmatis. Quod si mulierosus es, & simplicitatis

Est

atque *mens tibi addicta; ſubjice caput collo prompto jugum tolerare: nullam* enim *reperies, quæ diligenti indulgeat. Quamvis illa fervet, diligentis cruciatibus delectatur atque exuviis. Itaque multò minùs idonea conjux erit ei quicumque vir fuerit benignus & cupiendus. Nihil unquam dabis, reluctante uxore: eâ vetante, nihil venumdabis: nihil mercari* poteris, *ſi illa prohibet. Ipſa motus animi ſuggeret. Is expelletur familiaris jam vetulus, cujus pubem aſpexerunt fores tua. Quanquam* autem *ganeones & laniſta licentiam habent condendi teſtamenta, parque poteſtas arenæ data eſt, multiplex rivalis hæres tibi præcipietur.* Jubebit uxor; *ſervo patibulum ſtatue.* Tu reſpondebis: *Ecquod ob ſcelus pœna dignus eſt ſervus? Ecquis aſtat teſtis? Quis denuntiavit? Auſculta: De hominis nece nulla unquam diuturnior mora eſt.* Tum illa dicet tibi: *O ſtulte, ſiccine mancipium homo eſt? Eſto, nihil perpetrarit:* at *illud cupio, ita edico, pro cauſa ſit arbitrium meum. Itaque imperium* exercet *in maritum. At paulo poſt ea regna deſerit, ac mutat ædes, deteritque flamea. Exinde*

Eſt animus: ſubmitte caput cervice paratâ
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti,
Ardeat ipſa licèt, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. Igitur longè minùs utilis illi
Uxor, quiſquis erit bonus, optanduſque maritus.
Nil unquam invitâ donabis conjuge: vendes
Hac obſtante nihil: nihil, hæc ſi nolit, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Jam ſenior, cujus barbam tua janua vidit.
Teſtandi cum ſit lenonibus, atque laniſtis
Libertas, & juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem ſervo: meruit quo crimine ſervus
Supplicium? Quis teſtis adeſt? Quis detulit? Audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens, ita ſervus homo eſt? Nil fecerit, eſto:
Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro: ſed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flamea conterit: inde

ANNOTATIONES.

pliciter uxori amandæ deditus, grave tibi jugum ferendum erit, eritque famulandum more ſervi, atque in omnibus obſequendum.

208. *Ardeat ipſa licet.* | Quamvis ipſa te ardenter amet, gaudebit tamen torquere te ac ſpoliare. Sic enim improba eſt mens mulierum.

209. *Longè minus utilis.* | Quo melior ſit maritus & uxori optabilior, eò gravior ſit ei uxor moleſtiorque.

213. *Dabit affectus.* | Si quem oderit, jubebit te odiſſe; vetabit amare & colere vererem etiam amicum, cùm ita libuerit inconſtanti ejus animo, ſuſpicaci, moroſo.

214. *Cujus barbam tua janua vidit.* | Qui domum tuam frequentarit à prima ætate, cùm pubes & lanugo genas ac mentum veſtire incipit. Vel quòd juvenes non raderent barbam ante annum ætatis vigeſimum primum, ut volunt nonnulli.

215. *Teſtandi cùm ſit lenonibus, &c.* | Aliud incommodum ab imperioſa uxore, per quam non licebit viro hæredes inſtituere niſi quos ipſa voluerit.

Laniſtæ. | Gladiatoribus, eorumque magiſtris. Vide Sat. 3. v. 158.

216. *Arenæ.* | In arena decertantibus. Vide quæ ad Sat. 2. v. 144.

217. *Rivalis.* | Uxoris tuæ mœchus.

Dictabitur. | Suggeretur, ſcribi imperabitur.

218. *Crucem.* | Supplicii genus olim valdè uſitatum, à Conſtantino magno poſtea ſublatum, ob reverentiam inſtrumenti noſtræ omnium ſalutis ac apparentis mirabiliter in aëre ſigni, in quo erat hoſtes victurus, ac reapſe vicit. De variis crucium generibus, Seneca conſol. ad Marc. c. 20. & de Vita beata, c. 19. Vide Annot. Sat. 13. v. 105.

220. *Nulla unquam de morte, &c.* | Apud multas gentes damnatorum pœna differri ſolebat: & apud Romanos quidem, ex Senatuſconſultis, ad decimum uſque diem.

221. *Servus homo eſt?* | Servi ſunt, imò homines: ſervi ſunt, imò conſervi, & ex iiſdem tecum elementis conſtant alunturque, atque ſpiritum eumdem ab eodem principio carpunt, &c. quæ habet Macrob. l. 1. Saturn. c. 11. Vide & Senec. Epiſt. 47.

222. *Hoc volo, ſic jubeo, &c.* | Tyrannica planè verba.

223. *Hæc regna.* | Viri domum & familiam in qua regnabat, relinquit, novumque maritum ſæpiùs quærit potens ac dives mulier.

224. *Permutatque domos.* | Ab uno viro ad alium aliumque tranſiens.

Avolat,

Avolat, & ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paulò ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic creſcit numerus; ſic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna ſepulcri.
Deſperanda tibi ſalvâ concordia ſocru:
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet miſſis à corruptore tabellis,
Nil rude, nil ſimplex reſcribere: decipit illa
Cuſtodes, aut ære domat: tunc corpore ſano
Advocat Archigenen, oneroſaq; pallia jactat.
Abditus intereà latet, & ſecretus adulter,
Impatienſque moræ ſilet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, ut tradat mater honeſtos,
Aut alios mores, quàm quos habet? Utile porrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem
Moverit. Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
Componunt ipſæ per ſe, formantque libellos,

recedit atque relegit notas oubilis contempti: dimittit jannam nuper decoratam, aulæa in ædibus expanſa, ramoſque in foribus etiamnum virentes. Ita numerus augetur: ita ſuccedunt octo viri intra quinque autumnos: res ſanè digna inſcriptione tumuli. Nec ſperanda tibi conſenſio, ſocru ſuperſtite. Hæc monſtrat oblectarè exuviis ſpoliati viri: hæc erudit nihil agreſte, nihil ſimplex reſcribere literis ab adultero miſſis. Hæc obſervatores fallit, vel pecuniâ conciliat. Tum valente corpore accerſit Archigenem, ac opercula gravia imponit. Interim deliteſcit occultus tectuſque mœchus, & tacet vix ferens cunctationem. . . . . . *Nimirùm ſperas ut parens det bonos mores, vel à ſuis diverſos? Præterea ſpurcæ vetulæ fructuoſum eſt proſtituere impuram filiam. Nulla prope modum controverſia eſt, in qua litem non intentaverit mulier. Accuſat Manilia, ſi rea non fuerit. Ipſa per ſe conſcribunt & contexunt libellos,*

ANNOTATIONES.

Flamea conterit. | Toties nuptialia terit velamenta, quoties nubit. De flameo vide Sat. 2. ad v. 124.

225. *Avolat.* | Aliàs *advolat.*

Spreti repetit veſtigia lecti. | Redit ad primum virum.

226. *Ornatas paulò ante fores.* | Vide ſuprà ad ver. 79.

228. *Octo mariti.* | Nec enim pluribus quàm octo viris nubere licebat, citrà notam adulterii. Hinc Martial. lib. 6. Epigram. 7.

Nubit decimo jam Teleſina viro.
Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege eſt.

229. *Quinque per autumnos.* | Annis quinque.

Titulo res digna ſepulcro. | Ironicè. Quàm pulcrum erit ſepulcro talis mulieris inſcripta ex more videre nomina virorum octo, quibus nupſit. Vide Martial. lib. 9. Epigram. 16.

230. *Concordia.* | Expectanda tibi non ſunt amor & fides conjugalis ab uxore illâ tuâ, vivente ſocru.

231. *Illa docet.* | Socrus enim ipſa, tuæ uxoris mater, improbis inſtruit eam moribus.

Nudi. | Crebra exigens à viro dona, &c. Multa etiam clam ſurripiens & matri donans.

233. *Nil rude, nil ſimplex reſcribere.* | Docet cautè, eruditè, callidè, blandè reſcribere ad mœchos.

234. *Cuſtodes.* | Suſpectæ fidei uxoris cuſtodes à viro commiſſos.

235. *Advocat Archigenem.* | Vocat Medicum ægritudinem fimulans, quò faciliùs adulteria perpetret.

Archigenem. | Celebrem eo tempore Medicum. Vetus Schol.

Oneroſaque pallia jactat. | Vel rejicit quaſi nequeat ferre; vel potiùs, ipſa mater operit multis palliis velut ægram filiam, vocatque Medicum, ut locum det mœchis.

237. *Silet.* | Aliàs *pavet*, quod minùs congruit.

239. *Utile porro.* | Nam turpis mater ex adulteriis filiæ quæſtum facit.

241. *Nulla ferè cauſa.* | Quid quod & forenſia negotia attentant fœminæ,

In qua non fœmina litem moverit. | In qua litigandi anſam & modum non inveniat.

242. *Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.* | Semper aut accuſantis aut defendentis partes agit.

Manilia. | Pro qualibet audaci fœmina ponitur illa meretrix, cujus meminit Agellius l. 4. c. 14. Hæc Aulum Hoſtilium Mancinum Ædilem Curulem, à quo dies ipſi dicta ad populum erat, provocans ad Tribunos Plebis jure dejecit.

243. *Per ſe formantque libellos.* | Sine virorum auxilio componunt libellos, & ſcripta illa quibus actio inſtituitur & cauſa probatur.

Princi-

prompta. Celso præscribere exordium & locos. Quis ignorat Endromidas Tyrias, ac muliebre ceroma? Vel quis non aspexit ictus paxilli, quem quotidianis fustibus perfodit, & clypeo impetit? & cunctas partes exequitur, mulier sanè digna buccinâ Floralium: præterquam si quidpiam majus voluptatur in eo corde, ac vera arena comparatur. Quam verecundiam exhibere valet fœmina casside munita, quæ abhorret à suo sexu, & robusta sectatur? Ea nihilominus ipsa repugnaret fieri vir. Quanta enim oblectatio nostra? Porrò, qualis rerum splendor, si fiat venditio uxoris: balteus, & manica, & pinna, & medium lævi cruris armamentum: aut si varia tentaverit certamina, quàm tu beatus, juvenculâ ocreas venum exponente!

Principium, atque locos Celso dictare paratæ?
Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis nescit? Vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros? dignissima prorsùs
Florali matrona tubâ: nisi si quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit à sexu, vires amat? Hæc tamen ipsa
Vir nollet fieri: nam quantula nostra voluptas?
Quale decus rerum, si conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & cristæ, cruriſque sinistri
Dimidium tegmen: vel si diversa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puellâ,

ANNOTATIONES.

244. *Locos.* | Sedes argumentorum, ut aiunt, rationes probationi aut refutationi idoneas.

Celso. | Cornelius *Celsus* Orator fuit insignis & Jurisconsultus, sub Augusto. Institutionum libros septem conscriptos reliquit. Vetus Schol. Ejus meminit Quintilianus pluribus in locis, lib. verò 12. cap. ult. ait scripsisse de rebus etiam medicis, rusticis, militaribus.

Dictare parata. | Tam eruditæ, ut tradere queant etiam peritis dicendi præcepta.

245. *Endromidas Tyrias.* | Novum audaciæ muliebris portentum; quod & luctari, & in arenam descendere non erubescant.

Endromidas. | Vide Satyr. 3. ver. 102. *Tyrias*, purpureas & molliores vulgaribus. Vide Sat. 1. v. 27.

Ceroma. | Vide Sat. 3. v. 68.

246. *Quis non vidit vulnera pali.* | Quis nescit mulieres non modò ceromate inungi, ac gymnicas exercitationes sine verecundia frequentare, sed etiam gladiaturâ gaudere, proindeque more tyronum se ad palum exercere solitas?

248. *Omnes implet numeros.* | Accedit, ferit, recedit, rursum invadit, &c.

Dignissima prorsus florali matrona tubâ. | Dignissima igitur quæ inter meretrices & perfrictæ fœminas frontis, discurrat in floralibus nudato corpore, & ad signum tubæ prosiliat. Vide Pers. Sat. 5. v. 178. ad vocem, *Floralia*. Hæc celebrabantur sub finem Aprilis. Ovid. Fast. 5.

250. *Veraque paratur arena.* | Ut in amphitheatro palam decertet, more gladiatorum: ac post umbratiles pugnas ad verum certamen in arena descendat. Vide Martial. Spectac. Epigram 6.

252. *Vires amat.* | Muliebres fugit exercitationes, viriles amat, duras, laboriosas.

253. *Quantula nostra voluptas.* | Quàm parva & modica virorum voluptas præ fœminea: et Ovid. Metamorph. 3. Fab. 4.

254. *Quale decus rerum, &c.* | Quàm magnificus erit ille apparatus ac splendor armorum tuæ uxoris, si hæc illa venum proponere voluerit. Ironicè.

Si conjugis auctio fiat. | Si fiat venditio armamentorum tuæ conjugis.

255. *Balteus.* | Cingulum militare è corio, è quo arma dependent.

Manica. | Manuum armamenta seu tegmina.

Crista. | Quæ galeis imponuntur ornatûs causâ.

Cruriſque sinistri dimidium tegmen. | Virgil. Æneid. 7. Crus sinistrum nudari solitum ab Hernicis ait: contra Juvenalis tegmen sinistri cruris memorat. De his vide Macrob. l. 5. c. 18. infine. Certè crus lævum tegebatur, quod protendebatur adversus hostem. Dimidium verò dicitur tegmen, quia nonnisi à pede ad genu perveniebat, superiora tegente clypeo.

256. *Si diversa movebit prælia.* | Si tam retiarii, quàm mirmillonis partes varias exequatur, adeoque geminas habeat ocreas, non simplices autem solùm, ut Ætoli populi, de quibus Macrob. loco citato.

257. *Tu felix ocreas vendente puella.* | Ironicè, ut cætera. Quanta tibi gloria, quantum decus, ô vir, uxore tua ancipitem & variam armaturam venum proponente, ostentante.

Puella. | Uxore adolescentulâ.

Hæ

Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.
Aſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus;
Et quanto galeæ curvetur pondere; quanta
Poplitibus ſedeat; quàm denſo faſcia libro;
Et ride, ſcaphium poſitis cùm ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cœcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia ſumpſerit unquam
Hos habitus? Quando ad palum gemat uxor Aſylli?
Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.

Ipſa ſunt quæ ſudorem emittunt in levi cyclade, quarum voluptates adurit ſericum etiam palliolum. Cerne quanto gemitu inferat percuſſiones oſtenſas, quamque magnâ coſſidis gravitate incurvetur: quanta genibus inſiſtat: quàm ſpiſſo faſcia volumine: atque cachinnare, quando armis depoſitis ſcaphium accipitur. Enarrate vos, ô neptes Lepidi ac Metelli oculis orbati, vel Fabii Gurgitis, quæ mima eas unquam veſtes induerit? Quando Aſylli conjux ad paxillum fremuerit? Thalamus in quo uxor cubat nunquam non rixas continet, & mutuas contentiones. In eo ſomnus capitur modiciſſimus.

ANNOTATIONES.

258. *Hæ ſunt quæ tenui.* | Illæ ipſæ quæ virile robur affectant in gladiatoriis exercitationibus, in aliis rebus fœmineam omninò oſtendunt mollitiem.

Cyclade. | Rotundâ chlamyde è tenui valde filo, quâ ſe gravari tamen delicatulæ queruntur, ac velut aduri.

Quarum delicias, &c. | Quarum molle, tenerum, delicatum corpus vix ferre poteſt bombycinæ veſtis pondus.

259. *Bombycinus.* | E telis araneorum modo textis ad luxum fœminarum, inventis primùm in Co Inſula à Pamphila muliere Latoi filia: Ut ait Plin. l. 11. c. 22. ubi de bombycibus.

260. *Quo fremitu.* | Cic. Tuſcul. 2. n. 56. *Vir fortis*, inquit, *ingemiſcit, ut ſe intendat ad firmitatem, ut in ſtadio curſores exclamant quàm maximè poſſunt. Faciunt idem cum exercentur athletæ. Pugiles verò etiam cùm ferunt adverſarium; in jactandis ceſtibus ingemiſcunt, non quòd doleant, animove ſuccumbant, ſed quia in profundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga vehementior.*

Monſtratos perferat ictus. | Docente laniſtâ.

Perferat ictus. | Quantâ ferocia infligat ictus, ac monſtratos geſtus omnes exequatur.

261. *Quanto galea curvetur pondere.* | Quàm gravem ferat ultrò galeam, utque ſub ejus pondere curvetur, ictus declinando.

262. *Quanta poplitibus ſedeat.* | Quàm ſe firmam & quàm grandem exhibeat inter digladiandum, crura tibiaſque extendendo, flectendo, agitando, totum corpus genuum flexurâ innixum agiliter movendo.

Denſo faſcia libro. | Aſpice quàm denſis voluminibus replicatus veſtes colligat faſcia, & ſuccingat. Sic enim mulieres pugnabant ſuccinctæ.

Libro. | Inſtar multorum librì voluminum. Olim enim ſcribebant in arborum cortice, qui liber vocatur.

263. *Ride ſcaphium poſitis.* | Cùm videris mulierem eſſe, & muliebre quid attrectare eam, quæ planè virum ſe in gladiatura præſtabat.

Scaphium. | Multiplex & varia prorsùs vocis iſtius ſignificatio. Aliquando pro lingone ponitur: aliàs pro vaſe potorio, ut paſſim apud Plaut. Aliàs pro certo capillitio ſcaphæ ſimilitudinem & formam habente, meretricibus uſitato, ut notat Turneb. l. 2. capite ultimo. Quo ſenſu non abſurdè hîc accipere licet. Vulgò tamen interpretantur matellam, ſeu vas cui immejunt mulieres, ipſis proprium, ut laſanum viris. Favet Jul. Pollux l. 10. c. 9. & Turnebus loco citato. Cœl. Rhodig. l. 21. c. 33. pariter ait, laſanum virorum eſſe, fœminarum verò trullam & ſcaphium: veluti Pollux ſcribit, inquit, Eupolidem ſecutus.

264. *Dicite vos neptes.* | O vos honeſtæ filiæ honeſtorum & ſummorum virorum, dicite num eâ fuerint olim mulierês impudentiâ.

Lepidi. | Qui Cenſor, bis Conſul, & Pontifex Maximus fuit.

Metelli. | Is etiam bis Conſul, Cenſor, Dictator, oculos amiſit cùm ex incendio ædis Veſtæ Palladium eriperet. De eo jam Satyr. 3. ver. 139.

264. *Gurgitis aut Fabii.* | Is Fabii Maximi filius devorato patrimonio *Gurges* cognominatus, ad meliorem poſtea frugem rediit, multarumque virtutum, imprimiſque abſtinentiæ ſpecimen edidit: ac prioris ætatis vitia inſigni ſecurâ virtute compenſavit: ut teſtatur Macrob. lib. 3. cap. 13.

266. *Ad palum gemat.* | Dum ſe exercet in arte gladiatoria, anhelitu magno & fremitu, ut paulò ante dictum.

Aſylli | Gladiatoris.

267. *Semper habet lites, &c.* | Cum conjuge ne quidem noctu quies eſt.

Hac tum marito moleſta, tum deterior Tigride orbatâ, quando fingit luctum ſecreti noxia facinoris; vel filios averſatur, vel confictâ dolet concubinâ, fletibus nunquamnon copioſis, nunquamnon promptis in ſua ſede, & eam opperientibus quâ ratione fluere imperet. Tu exiſtimas amorem. Tum tu tibi curruca arrides, ac labris lacrymas hauris; Quæ verò exarata, & quas epiſtolas lecture, ſi tibi aperiatur arcula zelotypa adultera. At cubat in amplexibus famuli vel equitis: eloquere, Quintiliane, profer, ſi potes, profer excuſationem quandam. Ambigimus. Ipſa eloquere. Pactum fuerat quondam, ait, ut ageres tu quod placeret, atque poſſem ego aliquid mihi concedere. Quantumlibet vociferere, ac mare cœlo miſceas, homo ſum. Nihil eſt ferocius his interceptis: iracundiam & audaciam trahunt à ſcelere. Attamen quæris unde aut è qua origine prodeant ea portenta? Sors abjecta pudicas olim faciebat Latinas, atque exiguas domos ſceleribus inſici non permittebat

Tunc gravis illa viro, tunc orbâ tigride pejor,
Cùm ſimulat gemitus occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut fictâ pellice plorat
Uberibus ſemper lacrymis, ſemperque paratis
In ſtatione ſua, atque expectantibus illam,
Quo jubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
Exorbes; quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ?
Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis: dic,
Dic aliquem, ſodes, dic, Quintiliane colorem.
Hæremus: dic, ipſa. Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu quod velles; necnon ego poſſem
Indulgere mihi: clames licèt, & mare cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis. Iram, atque animos à crimine ſumunt.
Unde hæc monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebat

ANNOTATIONES.

269. *Orbâ tigride.* | Dum catulis ablatis frendet & ſævit in raptorem quem inſectatur. Vide Plin. lib. 8. cap. 18. ubi ait, Tigrim Indicam, feram velocitatis tremendæ eſſe, quæ vacuum reperiens cubile, fertur præceps, odore veſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor facta reportat, & mox redit, iterumque conſequitur; donec regreſſo in navem raptore, irrita feritas ſævit in littore.

270. *Cùm ſimulat gemitus.* | Cùm viro fictum objicit adulterium plorans, ut celet ſuum.

Odit pueros. | In odium mariti filios vexat; vel etiam ſervos, quaſi marito in ſuis adulteriis operam navantes.

271. *Fictâ pellice.* | Fingens æmulam ſibi datam: ac pellicem à viro, à quo plus illa ametur.

273. *In ſtatione.* | Metaphora à re militari.

Expectantibus. | Dum ſignum det illa ut fluant abundanter.

275. *Tu tibi tunc curruca places.* | Gaudes, & tibi gratularis quòd ameris ab uxore tua ad zelotypiam uſque.

Curruca. | Similis iſti aviculæ, quæ pullos alienos fovet, nimirùm cuculi, qui in currucæ nido ſæpè ova parit, teſte Ariſtotele, l. 6. de Animal. Sic enimverò tu adulterinos educas liberos, quos tibi parit uxor tua quaſi tuos. Vide Plin. l. 10. c. 9.

Fletumque labellis exorbes, | Plorantem deoſculando.

276. *Quæ ſcripta, &c.* | Verùm quas & quot amatorias invenires litteras à mœchis ſcriptas, ſi tuæ ſcrinium uxoris ſcrutere, quæ ſe zelotypam fingit ut ſuſpicionem omnem ſuorum flagitiorum amoveat.

278. *Sed jacet in ſervi complexibus.* | At ſi fortè deprehenſa fuerit in delicto; an quæ poterit excuſatio prætendi ſuis ſceleribus? Quin imò etſi hæreat ipſe Quintilianus in tali cauſa, ipſa non hærebit, ſed ſtrenuè ſe defendet.

279. *Quintiliane.* | Rhetor diſertiſſime, & præceptionum oratoriarum magiſter.

Olim convenerat. | Verba uxoris adulterium excuſantis apud maritum,

282. *Indulgere mihi.* | Licentiam aliquam arripere, nec ita me fide conjugali aſtringere.

Mare cœlo confundas. | Sat. 2. v. 25.

283. *Homo ſum.* | Sexus me fragilem & errori proximam facit: humanâ infirmitate lapſa ſum.

284. *Iram atque animos à crimine ſumunt.* | Non verecundiâ, ſed audaciâ ſeſe tuentur, cùm ſe vident in ſcelere deprehenſas. Quod ſanè perditæ eſt improbitatis.

285. *Unde hæc monſtra.* | Unde monſtroſa hæc luxuria? Nimirùm ex opulentia & otio.

286. *Humilis fortuna.* | Opes exiguæ.

Tecta

Tecta labor, ſomnique breves, & vellere Thuſco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus urbi
Annibal, & ſtantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: ſævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.
Nullum crimen abeſt, facinuſque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad iſtos
Et Sybaris colles; hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatum, & petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit;

labor, & medicus ſopor, & manus Etruſcâ lanâ fatigata ac indurata, & Annibal civitati imminens, & viri in ſtatione ad turrem Collinam. Jam toleramus incommoda otii diuturni. Premit libido bello crudelior, & mundum ſubactum vindicat. Nullum non graſſatur ſcelus & luxuria flagitium ab eo tempore quo deſiit inopia Romana. Inde manavit hos in montes & Sybaris, inde & Rhodus, & Miletus, & Tarentum redimitum, ac procax atq; humidum. Impura pecunia primum invexit externas conſuetudines, atque opes effœminata corruperunt antiquum fœdâ luxuriâ. Ecquid etenim reveretur temulenta Venus? Quæ ſit inguinis atque capitis differentia.

ANNOTATIONES.

288. *Vellere Thuſco.* | Lanificio quod exercebatur in vico Romano, qui Thuſcus dicebatur, vel quòd è Thuſcia petitum fuerat.

290. *Annibal.* | Vide ſuprà v. 169.

Stantes Collina. | Excubias agentes in Porta *Collina*, vel etiam in caſtris ad eam portam poſitis, cum infeſto exercitu urbem appeteret Annibal. Tit. lib. 26.

Collina in turre. | Ad portam *Collinam* turribus munitam. Hanc ita dictam Varro ſcribit à varietate collium quos habet Quirinalis portæ huic proximus.

291. *Longæ pacis mala.* | Per otium enim virtus elangueſcit, gliſcit luxuria.

292. *Victumque ulciſcitur orbem.* | Nos orbis victores domat, expugnat, perdit, quaſi ut illata à nobis orbi victo mala ulciſcatur.

294. *Ad iſtos.* | Aliqui legunt, *Iſtros*, qui populi ſunt in littore Illyrico: ſed minus ad rem.

295. *Colles.* | Romam, quæ ſeptem collibus inædificata.

Et Sybaris colles, &c. | Luxus, libido, vitia iſtarum urbium deliciis perditarum; nam eo nomine malè audiebant *Sybaris* urbs Calabriæ, Rhodus civitas & Inſula in mari Carpathio, Miletus in finibus Ioniæ & Cariæ, apud Aſiam minorem; Tarentum in extrema Italia ad ſinum ejuſdem nominis.

Rhodos. | Hæc multo tempore mari dominata eſt, Piratas proſſigavit, Romanis amica fuit, &c. quæ habet Strabo, lib. 14. pulcherrima, & libera, circuitu centum triginta millium paſſuum; aut, ſi Iſidoro credimus, 103. habitata urbibus, inquit Plin. lib. 5. cap. 31. Claram Rhodon vocat Horat. lib. 1. Ode 7. Mirabilem æquè & beatam exhibet Pindar. Olymp. Ode 7. ubi è profundo maris enatam canit, & multum in ea pluiſſe aurum. Caſaub. in cap 2. lib. 13. Athenæi. *Solem*, inquit, *apud ſe natum credebant Rhodii, hinc præcipuâ colebant religione, eique celebrabant Halia, id eſt, Feſtum Solis*: *nam* Ἅλια *pro* Ἥλια. *Dores dicunt*: *errant verò qui ab* ἅλς *deducunt, putantque monumentum eſſe veteris* θαλασσοκρατίας. Hæc Caſaub. Coloſſum ſeptuaginta cubitis altum, inter orbis miracula oſtentavit Rhodus, donec terræ motu proſtratum aliquandiu poſteà mercatori vendidit Saracenorum Rex, circa annum Chriſti ſexcenteſimum quinquageſimum tertium; ab eo Rhodos Coloſſenſes vocatos affirmant Suidas & alii; & ad hos propriam ab Apoſtolo ſcriptam Epiſtolam contendunt nonnulli; ſed plures refragantur. Inſula hæc paruit ſubinde Imperatoribus Conſtantinopolitanis, dein Saracenis; quibus ademptam Equites Sancti Joannis Hieroſolymitani tenuerunt ad annum milleſimum quingenteſimum vigeſimum ſecundum: quo tempore Solimannus Turca expugnavit, concedentibus in Melitam Inſulam Equitibus. Gellius lib. 7. cap. 3. *Civitas Rhodienſis*, inquit, *& Inſula opportunitate, & operum nobilitate, & navigandi ſolertiâ, navalibuſque victoriis celebrata eſt. . . . . Superbiæ crimen incurrit, &c.* Vide Sat. 8. v. 113. & ibid. Annot. ad vocem, *Rhodios*.

296. *Coronatum, petulans, madidum.* | Tarentini ſolebant floribus coronari unguentiſque perfuſi compotare, ebrii verò, ut ſit, petulantes erant.

297. *Obſcœna pecunia.* | Cujus habendæ gratiâ nihil non obſcœnum admittitur.

Mores. | Vitia, flagitia.

299. *Venus ebria.* | Libido etiam vino excitata adjutaque.

300. *Inguinis & capitis.* | Verſum hunc pudoris causâ non excutimus.

ignorat illa *quæ comedit ingentes oſtreas, nocte jam mediâ, quando ſpumant unguenta Falerno puro immixta, quando potatur* in *concha, quando jam* præ *vertigine culmen movetur, & bina lampades in menſa apparent. Jam vade, & ambige quâ ſannâ hauriat aërem Tullia; quid loquatur conſueta Maura Collatia, quando Maura prætergreditur antiquum altare Caſtitatis. Iſtic noctu lecticas deponunt:*

* * * * * * * *
* * * * * * * *

Cognita ſunt arcana Bonæ Deæ, quando tibia excitat lumbos, ac Priapi Manades agitantur ſtupefactæ cornu aque ac vino, & capillos ſuccutiunt, ac vociferantur, O quàm magnus tum illarum animis fervor

* * * * * * * *
* * * * * * * *

Inter matronas illas *vis adæquat victoriam generis* nobilitati. *Illic nihil fingetur per jocum: cuncta perpetrantur ad verum, quibus excitari queat filius Laomedontis* Priamus *ætate jam licet frigeſcens, atque hernioſus Neſtor.*

* * * * * * * *

Tum ex univerſo æqualiter ſpecu vox iteratur.

Grandia quæ mediis jam noctibus oſtrea mordet,
Cùm perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno,
Cùm bibitur conchâ, cùm jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc, & dubita quâ ſorbeat aëra ſannâ
Tullia, quid dicat notæ Collacia Mauræ;
Maura pudicitiæ veterem cùm præterit aram.
Noctibus hîc ponunt lecticas, micturiunt hîc;
Effigiemque Deæ longis ſiphonibus implent;
Inque vices equitant, ac Lunâ teſte moventur.
Inde domos abeunt. Tu calcas, luce reversâ,
Conjugis urinam, magnos viſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ, cùm tibia lumbos
Incitat; & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mænades: ô quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitûs! Quæ vox ſaltante libidine! Quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſitâ Laufella coronâ
Provocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum ſimulabitur, omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
Tunc prurigo moræ impatiens: tûc fœmina ſimplex,
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.

ANNOTATIONES.

301. *Mediis jam noctibus.* | Protracto ad mediam noctem convivio.

Oſtrea. | Ad libidinem provocantia. Vide quæ ad Sat. 4. v. 142.

302. *Spumant.* | Effervescunt.

Perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno. Vina exquiſita unguentis mixta, ut odorata fiant, luxurioſis hominibus uſitata. Martial. lib. 14. Epig. 110. Plin. lib. 13. cap. 3. Brod. Miſcell. lib. 4. cap. 4.

Falerno. | Vide quæ ad Sat. 4. v. 138.

303. *Concha.* | Ingenti vaſe & capaci.

Vertigine. | Vini vaporibus nimiâ copiâ cerebrum petentibus ac turbantibus.

304. *Ambulat.* | Domus tectum moveri, circumagi, circumvolvi videtur.

Geminis exurgit menſa lucernis. | Quæ obverſantur oculis apparent duplicia, cùm debilitatis ac diſtentis oculorum nervis per nimium potum, viſuales, ut aiunt, radii diſtrahantur.

305. *I nunc, &c.* | Octo ſequentes verſus explanare vetat pudor.

313. *Nota bona ſecreta Deæ.* | Nota ſunt omnibus flagitia in Sacris illis nefandis exerceri ſolita. De his jam Sat. 2. v. 86. &c.

Cùm tibia lumbos incitat. | Perſ. Sat. 1. v. 20. *Cùm carmina lumbum intrant, &c.*

314. *Cornu pariter, &c.* | Vide Sat. 2. v. 90. & ſeq.

315. *Priapi Manades.* | Id eſt, furioſæ Priapi Sacrificulæ, Bacchantium ſimiles: impuræ illæ mulieres. De Priapo, Sat. 2. v. 95. De *Manadibus*, Perſ. Sat. 1. v. 101. 105.

316. *O quantus tunc, &c.* | Et hîc Verſus aliquot prætermittimus pudoris causâ.

525. *Laomedontiades.* | Priamus Laomedontis filius, jam ſenior.

Neſtoris hernia. | Neſtor Græcus Princeps, ætate jam tertiâ confectus, & hernia laborans. Ovid. Metamorphoſ. 12.

Jam

Jam fas eſt, admitte viros. Jam dormit adulter?
Illa jubet ſumpto juvenem properare cucullo.
Si nihil eſt; ſervis incurritur: abſtuleris ſpem
Servorum, veniet conductus aquarius: hic ſi
Quæritur, & deſunt homines; mora nulla per ipſam,
Quo minus impoſito clunem ſubmittat aſello.
Atque utinam ritus veteres, & publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra: ſed omnes
Noverunt Mauri, atque Indi, quæ pſaltria penem
Majorem, quàm ſint duo Cæſaris Anticatones,
Illuc, teſticuli ſibi conſcius unde fugit mus,
Intulerit; ubi velari pictura jubetur,
Quæcumq; alterius ſexûs imitata figuram eſt.
Et quis tunc hominum contemptor numinis: aut quis
Sympuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim moneatis amici.
Pone ſeram, cohibe. Sed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? Cauta eſt, & ab illis incipit uxor.
Jamque eadem ſummis pariter, minimiſque libido.
Nec melior pedibus ſilicem quæ conterit atrum;

Nunc licet: maſculos introduc: an nunc mœchus dormitat? Hac adoleſcentem induto cucullo feſtinare imperat. Si nullus eſt; ad ſervulos recurritur. Si admas ſpem famulorum, properat etiam mercenarius aquarius. Si ille deſideratur, atque abſunt viri, nihil moratur iſta, * * \

Ut ſpectet ludos Ogulnia mutuatur veſtimenta, mutuatur pediſſequas, cathedram, pulvinum, familiares, altricem, & juvenculam flavis capillis, *cui juſſa committat. Nihilominus dat illa certatoribus glabris quicquid reſtat argenti è patrimonio, atque ultima ſupellectilia. Plurimis* quidem *facultates arctæ ſunt* in *ædibus: at nulla verecundiam inopiæ tenet, neque ſe deſinit ad eum terminum, quem illa præſcripſit ac ſtatuit. Attamen viri provident interdum quid ſit fructuoſum; ac nonnulli, docente formicâ, timuerunt aliquando gelu & eſuriem. Mulier* autem *profuſa non advertit evaneſcentem pecuniam. Sed quaſi nummus evacuatâ ciſtulâ renaſcens multiplicetur, atque auferatur è cumulo ſemper integro, non conſiderat unquam quanto ſibi* pretio *ſtent oblectamenta. Extant quæ gaudeant ſpadonibus impotentibus, & lævibus perpetuo baſus, ac barbâ non ſeratâ: tum quia neceſſarium non eſt abortivum. Attamen ea gaudia maxima* ſunt, *cum fervente jam & adultâ juventute, jamque nigreſcente pube commiſtuntur Medicis* ******* *tonſoris detrimento duntaxat abradit Heliodorus. Præclarus imprimis atque omnibus ſpectabilis ingreditur balnea: Et dubio procùl eunuchus à matrona comparatus laceſſit vinearum atque hortularum præſidem. Is cum matrona cubabit. At tu, Poſthume, ne velis ſpadoni* ejuſmodi

Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcumque paterni
Lævibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi eſt: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet; nec ſe metitur ad illum, (ſit,
Quem dedit hæc poſuitq; modum. Tamen utile quid
Proſpiciunt aliquando viri; friguſque, famemque,
Formicâ tandem quidam expavere magiſtrâ.
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum:
At velut exhauſtâ redivivus pullulet arcâ
Nummus, & è pleno ſemper tollatur acervo,
Non unquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quòd abortivo non eſt opus. Illa voluptas
Summa tamen, quòd jam calida & matura juventa
Inguina traduntur Medicis, jam pectine nigro.
Ergo expectatos ac juſſos creſcere primùm
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantùm rapit Heliodorus.
Conſpicuus longè, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubiè cuſtodem vitis & horti
Provocat, à domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina: ſed tu jam durum, Poſthume, jamq;

ejuſmodi

ANNOTATIONES.

350. *Qua longorum vehitur cervice Syrorum.* | Fœmina primariæ nobilitatis ac dives, quæ lecticâ & ſellâ vehi ſolet.

Syrorum. | Servorum è Syria. Vide Satyr. 1. v. 64. & quæ nos ibidem, & ad ſequentem verſum.

351. *Ludos.* | Aut Circenſes, aut Theatrales.

Ogulnia. | Ambitioſa matrona, ſed inops, & tamen libidinoſa, atque in libidines prodiga.

352. *Sellam.* | Vide Sat. 1. v. 65.

353. *Flavam cui det mandata puellam.* | Velut ſibi fidam, & conſiliorum arcanorumque participem, qualem habere ſolent Magnates.

355. *Lævibus.* | Imberbibus, comptis, formoſis.

Vaſa noviſſima donat. | Nihil planè ſibi reſervans, adeò excœcavit eam impurus amor.

360. *Formica.* | Horat. Sat. 1.

Exemplo eſt magni formica laboris, &c.

364. *Gaudia.* | Voluptates, libidines, propter quas effundunt ac prodigunt omnia.

365. *Sunt quas eunuchi, &c.* | Multa hîc & in ſequentibus obſcuriuſcula relinquere non pigebit, verecundiæ interim litantes.

367. *Abortivo.* | Pharmaco abortum faciente.

372. *Tonſoris damno.* | Barbâ deficiente.

Heliodorus. | Chirurgus, ſeu Medicus, ut mox nominavit; caſtrator.

374. *Cuſtodem vitis & horti.* | Priapum. De quo ante, & Satyr. 2. v. 95.

Tondendum

Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus; organa ſemper
In manibus; denſi radiant teſtudine totâ
Sardonyches: criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
Cum farre & vino Janum, Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. Quid faceret plus
Ægrotante viro? Medicis quid triſtibus erga
Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit

Bromium tradere jam firmum, & jam tondendum. Si delectatur cantu, neminis fibula ſtat locantis vocem Prætoribus: nunquam non inſtrumenta in manibus tenet, per *univerſam citharam ſpiſſi rutilans ſardonyches: fides pulſantur plectro criſpato, quo laborem impendit mollis Hedymeles; illud contrectat, eò ſeſe recreat, ac jucundo pectini oſcula impertitur. Nonnulla è numero Lamiarum, & appellationis exceſſa, cum farre atque vino Janum ac Veſtam interrogabant, utrum Pollio deberet exſpectare & chordis polliceri quercum Capitolinam.*

Ecquid præſtaret amplius, marito ægro: quod mœſtis de puerulo Medicis? Conſtitit ad altare, neque pudendum exiſtimavit

ANNOTATIONES.

377. *Bromium.* | Juvenem Baccho ſimilem comatum, delicatum, quem amas, ô Urſidi Poſthume, ætate jam paulò firmiore & provectâ, adeoque tonſoris operâ egentem. Porrò Bacchus ita dictus à βρόμος, *ſtrepitu* ſeu *fremitu*, quia fulminante Jove, utero materno exemptus eſt, ut narrat Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 3.

378. *Si gaudet cantu, &c.* | Si mulier fuerit cantûs & Muſicæ ſtudioſa, cantores & citharœdos deperit, & in adulterium vel reluctantes provocat.

Fibula. | Vide ſuprà, v. 73.

379. *Vocem vendentis Prætoribus.* | Ludos edens Prætor adoleſcentes canendi peritos conducebat.

380. *Denſi radiant teſtudine totâ Sardonyches.* | Crebri rutilant lapilli ſeu in teſtudine quam ornant, ſeu in annulis quos ludens habet in manibus.

381. *Sardonyches.* | Vide Perſ. Sat. 1. v. 16.

Criſpo. | Agitante & criſpante chordas quas percutit,

Numerantur. | Scitè pulſantur, numero, & ordine.

382. *Quo tener Hedymeles operam dedit.* | Eo nimirùm pectine uſus ille citharœdus, cujus fictum videtur nomen ab ἡδὺ, *ſuave*, & μέλος, cantus.

Hoc ſe ſolatur. | Abſente citharœdo, quem amat, ejus plectrum & citharam gaudet poſſidere, tangere, oſculari,

384. *Quædam de numero Lamiarum.* | Nobiles imprimis. Vide Sat. 4. v. ult.

Nominis alti. | In quibuſdam codicibus legitur, *Appi.* Quod Romæ celebre nomen, & genus.

385. *Cum farre & vino.* | Hæc adhibebantur in ſacrificiis. Vide Sat. 9. v. 122.

Veſtam. | Cicero loco mox citato, ita pergit: *Cum in omnibus rebus vim habeant maximam prima & extrema, Principem in ſacrificando Janum eſſe voluerunt, &c.* Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17.

Veſtam. | Cicero loco mox citato, ita pergit: *Veſta nomen à Græcis. Ea eſt enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem ejus ad aras & focos pertinet. Itaque in ea Dea, quæ eſt rerum cuſtos intimarum, omnis & precatio & ſacrificatio extrema eſt.* Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. quàm religiosè coleretur à Romanis *Veſta* fusè docet.

386. *Capitolinam quercum.* | In agone Capitolino victores coronam è quercu accipiebant. Vetus Schol. Sueton. Domit. cap. 4. ſic habet: *Inſtituit & quinquennale certamen, Capitolino Jovi triplex, Muſicum, Equeſtre, Gymnicum . . . . . ac præter Citharœdos Chorocithariſta quoque certabant, &c.*

Martial. Lib. 4. Epigramm. 54.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

De corona querna, aliiſque, vide Gell. lib. 5. cap. 6. Plin. lib. 16. cap. 4. &c.

Pollio. | Citharœdus illuſtri illi matronæ adamatus.

388. *Medicis quid triſtibus.* | Ob conclamatam pueruli ſalutem, de qua jam deſperant.

Pro cithara velare caput; dictataque verba
Protulit, ut mos est, & apertâ palluit agnâ.
Dic mihi nunc quæso, dic antiquissime Divûm;
Respondes his, Jane pater? Magna ocia cœli.
Non est (ut video) non est, quid agatur apud vos.
Hæc de Comœdis te consulit: illa Tragœdum
Commendare volet; varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potiùs, quàm totam pervolet urbem
Audax, & cœtus possit quàm ferre virorum;
Cumque paludatis ducibus, præsente marito,
Ipsa loqui, rectâ facie, strictisque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant: secreta novercæ,
Et pueri: quis amet; quis decipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo

Obtegere caput pro lyra, & præceptas voces pronunciare, sicut ei consuetudo, biome expalluit dissectâ agnâ. Jam mihi loquere, prætor; fare Deorum verissime, an responsum das istis, ô Jane parens? Ingens ocium cœlo. Deest, sicut cernis, deest quod fiat inter vos. Illa te rogat de histrionibus, ista cupiet Tragœdum tibi gratum reddere, haruspex efficietur varicosus. Verum canat potius quàm civitatem universam pervagetur impudens, quamque sustinere queat virorum conventicula, & erecto illa vultu atque exertis papillis confabulari cum ductoribus chlamydatis, coram suo conjuge. Scit ea ipsa quid agatur in universo mundo; quid Seres, & Thraces gerant. Scit *arcana novercæ cum privigno.* Scit *quis diligat, quis fallatur mœchus. Enarrabit quis gravidam effecerit viduam, quoque*

ANNOTATIONES.

390. *Pro cithara.* | Pro Citharœdo vota & Sacra facere, capite velato; ex more.

Velare caput | Hujus instituti rationem excutit Plutarch. quæst. Centur. Rom. q. 10. ne mortalibus & potentioribus hominibus par honos deferri videatur, ac Diis ipsis immortalibus; illis reverendis caput aperiunt, his autem obnubunt ac velant.

Dictata verba. | Docente & præeunte Sacerdote. Plin. lib. 28. cap. 2. *Victimas cadi sine precatione non videtur referre, neque Dees ritè coli. Præterea alia sunt verba impetrantis,* (aliàs impetrientis; id est, inquirentis per exta; Valer. Maxim. ls 1. c. 1.) *alia depulsoris, alia commendationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos Magistratus: & ne quid verborum prærepatur, aut præposterum dicatur, de scripto præire aliquem, ... memoriâ insigni, quoties precatio erraverit,* &c. quæ ibidem lege.

391. *Aperta palluit agnâ.* | Dum consulerentur exta victimæ, è quorum situ & statu divinabant futura Sacerdotes, mulier anxia expallescebat, ne quid sinistri portenderetur amasio suo, pro quo Sacra faciebat, ac Deos interrogabat. Plin. loco mox citato, *Sic repentè extis adimi capita, vel corda, aut geminari, victimâ stante, visa sunt.* Apud Liv. *Caput jecinoris à familiari parte (id est interiori) casum aruspex ostendit.* Cic. 1. de Divin. c 16. *Quid fissum in extis, quid fibra vanæ accipio: qua causa sit, nescio. Atque horum plena vita est. Extis enim omnes ferè stuuntur.* Et lib. 2. c. 29. *Si est in extis aliqua vis, qua declaret futura ..... gallinaceum fel ..... Tamè optimi iecur, aut cor, aut pulmo quid habet naturale, quod declarare possit, quid futurum sit?* &c. & cap. 32. *Caput jecinoris diligentissimè considerant; si verò id non est inventum, nihil putant accidere potuisse tristius,* &c. | Vide Alex. ab Alex. l. 5. cap. 25.

392. *Antiquissime Divûm.* | Janus in Italia ante Saturnum regnavit, eumque extorrem & regno pulsum excepit.

393. *Jane pater.* | Macrob. Saturnal. l. 1. c. 9. *In Sacris,* inquit, *invocamus Janum geminum, Janum patrem ..... quasi Deorum Deum,* &c.

Magna ocia cœli. | Deos suos irridet egregiè.

396. *Varicosus, fiat haruspex.* | Dum instantibus importunis ejusmodi mulieribus, *haruspex* Deos consulendo, & Sacris operando, pedibus insistit diutiùs, sanè fiet *varicosus,* delabente copiosiùs in pedum venas sanguine crassiori & melancholico. Vide Pers. Sat. 5. v. 189.

Haruspex. | Quis, & unde sic appelletur, notavimus Satyr. 2. v. 131.

397. *Sed cantet potius.* | Melius tamen est ut cantu sese oblectet, & muficis, ut dictum est, instrumentis; quàm rumores avida excipiat, ac passim cum viris confabuletur, absque ullo pudore.

399. *Paludatis ducibus.* | Viris militaribus. Propriè paludamentum est ea vestis quam induunt Imperatores ad bellum proficiscentes.

402. *Seres.* | Scythæ Asiatici, à quibus serica dicta & apportata in alias regiones. Vide Ammian. Marcel. lib. 23. sub finem.

Thraces. | *Thracia* Europæ regio Macedoniæ finitima, hodie *Romania*, ad Pontum Euxinum latè porrecta, urbe primariâ Constantinopoli gloriatur.

Secreta novercæ & pueri. | Secretos amores.

Mense,

Menſe, quibus verbis concumbat quæq; modis quot
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt: famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit: iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras, 410
Quocumque in trivio, cuicumque eſt obvia narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quàm quòd
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata ſolet: nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; Fuſtes huc ocyus, inquit, 415
Afferte, atque illis dominum jubet antè feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu,
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cùm laſſata gravi ceciderunt brachia maſſa. 420

menſe: . . . . . *Prima animadvertit Cometam minitantem regi Armenio & Parthico. Ad portas* urbis *ipſa famam ſuſcipit ac novos ſermones; nonnullos* etiam *confingit: Niphatem in plebem irrupiſſe, atque ibi ingenti eluvione occupari univerſos agros; tremere civitates, hiare terras, commemorat cuilibet occurrerit, quavis in platea. Nihilominus ea noxa magis eſt ferenda, quàm quòd* etſi *rogata conſuevit raptare vicinos pauperes, & ſcuticis lacerare. Si enim profundus ejus ſopor turbetur latratibus: ait, iſtuc citò baculos apportate: & iis harum priorem imperat verberari, poſteà canem. Moleſta obviam, terribilis facie intrat noctu balnea: noctu imperat tranſportari vaſa & caſtra: ingenti ſtrepitu ſudorem emuere delectatur, quando lacerti lapſi ſunt maſſâ ponderosâ fatigati.*

ANNOTATIONES.

405. *Quibus verbis.* | Græcis an Latinis. Suprà v. 194. ξυὰ, ϗ ψυχῇ.

406. *Regi Armenio Parthoque.* | Hoſtibus populi Romani. Armenia porrò & Parthia ſunt Aſiæ regiones Tauro monti vicinæ. In illa regnavit Tigranes qui Mithridati opem tulit. De hac ad Perſ. Sat. v. 4.

Cometen. | Plin. lib. 2. cap. 25. *Cometas Græci vocant*, inquit, *noſtri crinitas; horrentes crine ſanguineo & comarum modo in vertice biſpidas, &c.* Sueton. Ner. c. 36. *Stella crinita quæ ſummis Poteſtatibus exitium portendere vulgò putatur, &c.* Vide Cicer. 2. de Natur. Deor. n. 14. Senec. Nat. quæſt. lib. 7. ubi de Cometis copiosè diſſerit. Plutarch. 3. de Placit. Philoſ. cap. 2. &c. Cæterùm quod Ariſtoteles aliique tradiderunt Cometas eſſe meteora, nuper experientia diſcuſſit. Siquidem eâ cœli parte, ad quam non pertingunt exhalationes, cometæ viſi ſunt, nimirùm ſupra Lunæ Spheram. Et hoc ſaltem inter alia multa manifeſtè compertum jam aliquoties; evidens certè fuit in eo Cometa, qui per duos menſes apparuit, Decemb 1664. & Jan. 1665. & nuper in altero, ſub finem anni 1670.

408. *Niphatem.* | Armeniæ fluvium hunc exundaſſe, & vaſtitatem agris inferre.

Nutare urbes. | Terræ motu concuſſas. Ex his ſatis apparet Juvenalem ad Trajani perveniſſe Imperium, ut notat Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20. Nam videtur omninò reſpicere hîc ingentem illum terræ motum. de quo Xiphilinus in Trajano. Nempè hîc cùm Antiochiæ eſſet, & urbs illa & aliæ pleræque graviter labefactæ ſunt: immugiit terra, infremuit mare: ſubſedere Coraſius mons, aliique; loca infima attolli, ſublimia conquaſſari & ruere viſa, &c.

410. *Subſidere terras.* | De his vide Plin. l. 2. cap. 69. & 79.

413. *Concidere loris exorata ſolet.* | Innoxios interdum loris cædi jubet, nec exorari te aut flecti finit à deprecantibus immeritam pœnam.

416. *Dominum.* | Herum canis, cujus nocturno allatratu quies interturbata fuerit.

417. *Gravis occurſu, teterrima vultu.* | Erga famulantes aſpera.

418. *Balnea noctu ſubit.* | Lavabant enim Veteres ante cœnam, ut diximus alibi.

Conchas & caſtra. | Ingentia vaſa & balnearia inſtrumenta tanto deferuntur, inſtante dominâ, tumultu, quanto ſolent moveri caſtra & exercitus.

420. *Cum laſſata gravi, &c.* | Poſtquàm gravi aliquâ exercitatione corpus agitando, & pondera ferendo aut movendo, ſudorem elicuit, ac ſeſe defatigavit.

Maſſa. | Plumbeas aliquot maſſas in balneis agitari ſolitas, antequàm lavarent, docet cum aliis Seneca, Ep. 15. *Sunt*, inquit, *exercitationes & faciles & breves, quæ corpus ſine mora laxent (aliàs laſſent) . . . . . curſus, & cum pondere aliquo manus mota, & ſaltus*, &c. Epiſt. verò 56 ſic habet: *Supra balneum habito . . . . . cum fortiores exercentur, & manus plumbo graves jactant, gemitus audio . . . . . audio crepitum illiſa manus humeris, &c.* Lipſius in Sen. ibid. halteres ait notari, quibus & ad ſaltandum uſi, ſeque veluti librandum, & iiſdem ſed gravioribus ad exercendum, ac fine magno motu ſudorem evocandum, ſublatis depreſſiſque manibus, aut huc illuc jactatis. Idem teſtatur hic & vetus Schol.

Galli-

. . . . . .

Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.
Convivæ miſeri interea ſomnoque, fameque
Urgentur. Tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plenâ quod tenditur urnâ
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram loto ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum
Pelvis olet. Nam ſic tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit. Ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.
Illa tamen gravior, quæ cum diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ:

Interim infelices conviva premuntur & ſopore & eſurie. Denique prodit hac ſubrubens integrum appetens œnophorum, quod repleto vaſe intenditur pedibus appoſitum; è quo geminus hauritur ſextarius rabioſum creaturus ante epulas appetitum, quando reveritur, ac intimis ablutis terram percutit. Defluunt rivuli marmoreo pavimento, *vel catinum amplum redolet Falernum. Ita enim potat ac rejicit, velut anguis oblongus in dolium profundum lapſus fuerit. Itaque nauſeam patitur, & obtectis oculis bilem coërcet. At tamen intolerabilior ea, quæ poſtquam incœpit* menſæ *accumbere celebrat Maronem, condonat Didoni morituræ,*

ANNOTATIONES.

421. *Callidus & criſta.* | Duos hîc verſiculos pudori mactamus.

Aliptes. | Unctor, cujus officium erat oleo corpora perungere pòſt ſudorem.

422. *Exclamare.* | Reſonare, crepare, illisâ unctoris manu; ut expreſſit Seneca cit. mox Epiſt. 56.

423. *Convivæ miſeri intereâ, &c.* | Expectantes dum laverit Domina.

425. *Oenophorum.* | Vas vinarium.

Tenditur. | Vel redundat; vel quod porrigitur à famulis ac miniſtris.

426. *Sextarius.* | Pars congii ſexta: menſuræ genus quoddam.

428. *Dum redit.* | Cùm evomitur, & purgato ſtomacho projicitur vel in terram vel in pelvim.

629. *Falernum.* | Hinc refellitur eorum opinio qui dicunt porrigi Dominæ vinum peſſimum, quo nauſea concitetur: nam duo ſextarii vini cujuſlibet ſine eſculentis & cibo ſumpti, præſertim calidi, quo utebantur Romani frequenter (ut aſſerit Lipſ. Elect. 1. cap. 4.) ſatis erant idonei ad concitandum mulieri vomitum.

431. *Serpens.* | Plin. lib. 10. cap. 72. *Serpentes,* inquit, *cum occaſio eſt, vinum præcipuè appetunt, cum alioqui exiguo indigeant potu.*

Maritus nauſeat. | Ob fœdum uxoris vomitum.

432. *Bilem.* | Vel nauſeam, vel indignationem evitaturus, oculos inde avertit.

433. *Illa tamen gravior, &c.* | *Statiliam Meſſalinam inſectatur, qua poſt quatuor matrimonia diverſo exitu ſoluta, poſtremò Neroni nupſit: poſt quem interemptum, & opibus, & formâ, & ingenio plurimum viguit; conſectata uſum eloquentiæ, uſque ad ſtudium declamandi. Eo tempore dua Meſſalinæ fuerunt; hæc, & Valeria, de qua Claudius Britannicum filium ſuſtulit.* Ita loquitur vetus Schol. hîc.

Cum diſcumbere cœpit. | Vide Perſ. Satyr. 1. ver. 30.

434. *Perituræ ignoſcit Eliſæ.* | Id eſt, Didoni quòd ab Æneâ ſe deſertam videret, mortem ſibi conſciſcenti veniam dat, & nefas alioquin perpetranti ignoſcendum cenſet, legens moriendi cauſas tam ſcitè deſcriptas à Virgilio 4. Æneid. in quo ſummam artem & ingenium Poetæ commendat, qui ſic rebus dare colorem novit. Vid. S. Aug. lib. 1. Confeſſ. c. 13. & 34.

Perituræ ignoſcit Eliſæ. | Quod amoris impatientiæ tribuit Virgilius, honeſtiorem habet cauſam apud graves Autores. Nempè ut ſecundas Iarbæ proci nuptias armatâ inſtantis manu declinaret, voluntariâ morte occumbere Didonem maluiſſe, quàm datam priori viro fidem violare, affirmant. Hi certè hiſtoricâ veritate, ille Poëticâ licentiâ ſcripſerunt.

Eliſæ. | *Eliſa* Beli Tyriorum regis filia, ob virile animi robur Dido cognominata, Herculis Sacerdoti Sichæo primùm nupta, eo per fratris ſcelus interempto, in Africam nave conſcenſâ fugit, ubi Carthaginem condidit. (meminit Sueton. Ner cap. 31.) Tum Iarbas Getuliæ rex nuptias illius appetens, armis etiam extorquere ſed fruſtrà niſus, ut mox dictum.

Hinc Auſonius Epigram. 111.

Illa ego ſum Dido, & vultu quam conſpicis hoſpes,
Aſſimilata modis, pulcræque mirificis.
Talis eram: ſed non Maro quam mihi finxit, erat mens:
Vita nec inceſtis læta cupidinibus:
Namque nec Æneas vidit me Troius unquam;
Nec Libyam advenit claſſibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore tranſfixo, &c.

Com-

Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque aliâ parte in trutina ſuſpendit Homerum,
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari. Jam nemo tubas atque æra fatiget:
Una laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes:

confert Poëtas, ac deinde Virgilium componit, & aliunde Homerum in libra examinat. Concedunt Grammatiſta, ſuperantur Oratores, ſilet univerſa multitudo, neque cauſarum actor, neque præco, neque alia famina verba faciat: adeò magnus orationis impetus profluit. Affirmares patellas totidem & crepitacula ſimul percuti. Ne quis deinceps exagitet buccinas, & vaſa æraea: ſola hæc opitulari queat Lunæ deficienti. Rebus etiam probis limites docta præſcribit. Enimverò qua vult apparere nimium eloquens & erudita, eam oportet veſtes colligere ad dimidiam uſque tibiam, ſuem mactare Sylvano, atque *inire balnea* pro *quadrante. Fœmina qua tibi copulata accubat, ne teneat loquendi rationem, vel breve enthymema iaculetur oratione circumactâ: neque hiſtorias calleat univerſas;*

ANNOTATIONES.

435. *Virgilium, Homerum.* | Horum Poëticæ rei Principum Elogia, & comparationem, apud Auctores paſſim invenies. Quintil. lib. 10. c. 1. Plutarch. Opuſc. multis locis, præſertim verò lib. de Homero. Macrob. tum alibi, tum maximè l. 5. & 6. Gell. lib. 3. cap. 11. lib. 9. cap. 6. lib. 17. cap. 10. & alibi. Jul. Scal. Poët. &c.

44. *Tubas atque æra fatiget.* | Quorum tinnitu laborantem Lunam ſublevari credebant ſuperſtitioſi veteres. Vulgus enim Eclipſeos cauſam ignorans, aiebat Veneficarum incantationibus Lunam in terras detrahi, cogique virus aliquod in eas effundere herbas, quibus uti volebant ad magica. Quapropter ne carmina & incantationes audiret Luna, ululatus horriſonos atque ſtrepitus illi excitabant. Vide Virgil. Ecl. 8. Senec. Med. v. 794. & Hippolyt. v. 787. Lucan. lib. 6. Apulei. lib. 1. Aſin. Aur. ubi *deſpumare Lunam vocat.* id quod mox diximus. Plin. lib. 2. cap. 12. *In Luna*, inquit, *veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu diſſono auxiliante.*

443. *Imponit finem ſapiens.* | Sed & philoſophari mulieres videas, ac diſputare de ſummo bono, & de honeſta vivendi ratione.

445. *Crure tenus, &c.* | Virilem etiam habitum quin aſſumit? Vetus Schol. Quintil. lib. 11. cap. ultimo, ſic Oratori præſcribit veſtium formam: *Tunicæ prioribus oris infra genua paulum, poſterioribus ad medios poplites uſque perveniant. Nam infra mulierum eſt, ſupra Centurionum . . . . . Togæ pars anterior mediis cruribus optime terminatur, &c.*

446. *Cadere Sylvano porcum.* | Debet etiam non ut mulier, Cereri; ſed ut vir, Sylvano ſacrificare. *Sylvanus* Agrorum & pecoris Deus; cui Sacra facere mulieribus interdictum: teſte vet. Schol. Quod autem Juvenalis ait, *porcum*, notat fortaſſe Epicuream Sectam ac diſciplinam, quam ea mulier amplexa ſit.

Quadrante lavari. | Ad inſtar pauperum Philoſophorum, qui lavantes quartam aſſis partem Balneatori ſolvebant; ſicut & omnes è vulgo. Cic. pro Cœlio: *Niſi fortè mulier potens quadrantariâ illâ permutatione familiaris facta erat Balneatori.* Horat. 1. Sat. 3.

Quadrante lavatum Rex ibis.

447. *Tibi juncta.* | Per matrimonium.

448. *Dicendi genus.* | Id eſt, ne uxor tua doctior ſit. Ne Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam ſcire velit: nec proinde obſervet varia dicendi genera, ſublime, humile, mediocre, pro diverſitate rerum quas loquitur.

Aut curtum ſermone rotato, &c. | Ne affectet artem Dialecticam, ejuſque præcepta.

449. *Curtum enthymema.* | Genus argumentationis duabus conſtans propoſitionibus tertiâ ſubintellectâ, & in animo retentâ ἐν θυμῷ; unde nomen. Paulò aliter Cicero Topicor. 5. *Sententia quavis acuta qua ex contrariis conficitur, enthymema eſt, ut; quod ſcis prodeſt nihil, id quod neſcis obeſt,* & n. 56. *Hoc diſſerendi genus attingit omnino veſtras quoque in reſpondendo diſputationes, ſed Philoſophorum magis, quibus eſt cum Oratoribus illa ex repugnantibus ſententiis communis concluſio, quæ a Dialectis tertius modus, à Rhetoribus enthymema nuncupatur.* Vide Quintil. lib. 5. cap. 14.

Sermone rotato. | Volubili, vel converſione concluſo.

Sed

verum è codicibus nonnulla, nec penitus capiat. Averſor ego illam quæ recolit ac verſat Palæmonis diſciplinam, cuſtoditâ perpetuò regulâ, dicendique genere obſervato: *& quæ vetuſtatis amans ſcit verſiculos mihi non notos; ac redarguit vocabula ſuæ familiaris Opicæ viris negligenda. Fas viro ſit commiſiſſe ſoloecon. Indulget ſibi fœmina quidlibet, nihil fœdum exiſtimat, quando cinxit collum lapillis virentibus, & quando porrectis auriculis tradidit grandes inaures. Non eſt gravius quidquam opulentâ muliere. Vultus interim horridus viſus, ac ſubſannandus intumeſcit plurimo pane, vel redolet unguenta Poppæa, atque inde conglutinantur labia viri infelicis.* Illa *perget ad adulterum pelle ablutâ. Ecquando cupit apparere pulchra in ædibus ſuis? Adulteris nardina præparantur.* Pro *illis mercatur quodcunque iſtuc tranſmittitur, ô Indi tenues. Denique faciem detegit, prioremque ſolvit incruſtationem. Incipit diſcerni, eoque lacte imbuitur. Quapropter aſellas ſecum trahit aſſeclas, ſi relegetur extorris ad cardinem Aquilonarem.*

Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitque Palæmonis artem,
Servatâ ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris Opicæ caſtigat amicæ
Verba. Soloeciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi: turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt quàm fœmina dives.
Intereà fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hînc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lotâ cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.

ANNOTATIONES.

451. *Palæmonis artem.* | Sueton. de Illuſtr. Grammat. cap. 23. ait Remmium Palæmonem Vicentinum ſub Tiberio & Claudio Imperatoribus principem tenuiſſe locum inter Grammaticos: cæterùm arrogantiâ tantâ fuiſſe, ut M. Varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas jactaret, &c.

453. *Antiquaria.* | Sectatrix antiquarum vocum & locutionum.

454. *Opicæ* | Barbarè loquentis & indoctè, more Opicorum. Vide Sat. 3. v. 207.

455. *Soloeciſmum.* | *Soloeciſmus eſt cùm pluribus verbis conſequens verbum ſuperiori non accommodatur*, inquit Cicero 4. ad Heren. 18. Vide Gall. lib. 5. cap. 20. Porrò *Solœ* vel *Solus* urbs fuit Ciliciæ, in quam piratæ Pompeii juſſu tranſportati: hi verò linguam Atticam inquinantes & corrumpentes, & exinde quivis barbarè loquentes & malè, *Soloeciſſare* dicti ſunt.

457. *Virides gemmas.* | Ut ſmaragdos.

458. *Elenchos.* | Uniones in pyri formam turbinatos. Plin. lib. 9. cap. 35. Vide cit. ejus locum Sat. 2. v. 61. ad vocem. *Cylindros.*

461. *Pane tumet facies.* | Vide Sat. 2. v. 107.

Poppæana. | Inventa à *Poppæa* Neronis uxore, cultûs & munditiæ ſtudioſiſſima. Vetus Schol.

462. *Hinc.* | Iſtis pinguibus, fucis, unguentis illis nunquam non objicit, non ita verò ſtudet viro placere.

464. *Mœchis.* | Ut mœchis placeat mulier, exquiſitis ſe perfundit odoribus, & nitidam ſe

Foliata. | Unguenta è foliis odoratis, Plin. l. 13. c. 1. *Nardinum ſive foliatum*, inquit, *conſtat omphacio, balanino iunco, nardo, amomo, myrrhâ, balſamo.* Et cap. 2. *Eſt*, inquit, *unguentorum ſumma commendatio, ut tranſeunte fœminâ oder invitet etiam aliud agentes.*

465. *Emitur quicquid, &c.* | Aromata varia.

Graciles Indi. | Minus corpulenti ob æſtum & ardorem Solis præſertim matutini. V. Herod. l. 3.

Indi. | Hi ſunt Aſiæ populi valdè Orientales, ab Indo fluvio dicti: omni frugum genere, cœli temperie, amœno ſolo, gemmis, aliiſque opibus beati. Apud Indos vetita eſt Regi temulentia, teſte Athenæo lib. 10. cap. 10.

466. *Aperit vultum.* | Ablatis tectoriis, fucis, incruſtamentis è mica panis aſinino lacte macerati, de quo mox.

467. *Fovetur.* | Illinitur, abluitur, curatur.

Comites educit aſellas. | Velut Poppæa. Vide Sat. 2. v. 107. & quæ nos ibi.

469. *Hyperboreum ad axem.* | Ad Polum Arcticum, & extremas illas regiones, quæ ſunt ſupra vel ultra Boream & Aquilonem. Unde nomen. Solin.

Axem. | Fingunt Geographi terræ orbem duobus inniti volvique cardinibus ſeu Polis, traducto per centrum axe.

Sed

Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ; facies dicetur, an ulcus?
Eſt operæ pretium penitùs cognoſcere toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tardè veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcutica: ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.
Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, jam cognitione peractâ.
Præfectura domûs Siculâ non mitior aulâ.

At qua variis tot fomentis incruſtatur & curatur, ac ſumit ſtrufula excocti humidique tritici vocabiturne facies, an ulcus? Juvat intelligere prorſus quid integro die agant ac moliantur. Si nocte vir cubuit averſus, interit lanipendia, veſtimenta deponunt ornatrices, ſerius acceſſiſſe Liburnus increpatur, adigiturque luere punitionem ſoporis alterius. Hoc rumpit ferulas, ille flagris rubeſcit, iſte ſcuticis. Extant qua carnificibus ſtipendia tribuam in annum. Cadit ac vultum quaſi prætereuntis fovet, familiares auſcultat, vel aurum amplum toga picta contemplatur; atque verberans recognoſcit peracta prolixi quotidiani. Et verberat quoadusque fatigatis percuſſoribus animadverſione completâ, terribilem in modum vociferatur, diſcedit. Ædium adminiſtratio non clementior aulâ Sicilia.

ANNOTATIONES.

471. *Coctaque ſiliginis offas.* | Panis ſiliginei maximè candidi & mollis. Vide Sat. 5. v. 70.

472. *Facies dicetur an ulcus?* | Certè putidum ac fœdum ulcus dicendum potiùs eſt, quàm facies maliebris pura, munda, nitida, formoſa.

475. *Averſus.* | Averſo ab uxore vultu dormiens, nec ſatisfecit muliebri deſiderio.

Periit libraria. | Actum eſt de *libraria* & aliis famulantibus, in quos mulier impotens iram exonerat quam in maritum concepit.

Libraria. | Ancilla quæ aliis penſa librat, ac diſtribuit ſingulis, ad opus diurnum.

476. *Coſmeta.* | Ancillæ ab ornamentis. Ita vulgò. κόσμος *ornamentum* κοσμέω, *orno.* Reclamat Salmaſius, & ornatores vult intelligi. Accedit vetus Schol. & ſic habet: *Eos dicit qui ornamentis præſunt, non tamen & ornatrices. Ponunt tamen & tunicas, ut vapulent.* At ſeipſum Juvenalis numquid explicat v. 489. & ſeq. Quin & vetus Schol Ornatrices paulò pòſt affert non ſemel, textu adigente.

Ponunt tunicas. | Ad excipiendas plagas, ita jubente dominâ.

Liburnus. | Vel nuncius, vel lecticæ gerulus, è Liburnia. Vide Sat. 3. v. 240.

Dicitur. | Accuſatur, damnatur.

477. *Pœnas alieni pendere ſomni cogitur.* | Heri, qui dormivit averſus ab uxore.

478. *Frangit ferulas, &c.* | Franguntur ferulæ huic ſervo acriùs impactæ: alius cæditur & cruentatur flagris, &c.

Ferulas. | Vide Sat. 1. v. 15.

479. *Tortoribus.* | Qui plectant ac cædant ſervos quoties libet iratæ mulieri.

480. *Obiter.* | Dum aliud agit otioſe crudelis. Vide quæ notavimus ad Sat. 3. v. 241.

Audit amicas. | Confabulantes ſecum.

481. *Latum pictæ veſtis conſiderat aurum.* | Veſtem acu pictam Phrygio opere, & auro intextam, Plin. lib. 8. cap. 48. *Accipio*, inquit, *pictas veſtes jam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges ..... aurum intexere Attalus Rex invenerunt, &c.*

482. *Longi.* | Dum vapulat innocens.

Relegit tranſacta. | Præteritæ diei rationes examinat ſcriptas in Libro, cui inde nomen.

Tranſacta. | Vetus Schol. legit, *tranſverſa*, & explicat, *ratiocinium diurnum in tranſverſa charta deſcriptum.* Adſtipulatur Cœl. Rhodig. l. 12. c. 21

Diurni. | Libri continentis ſingulorum dierum rationes. Quidam legunt, *diei.*

483. *Exi, intonet.* | Jam abi, furcifer, &c.

484. *Cognitione peractâ* | Vel recognitis rationibus, vel ſumpto de famulis ſupplicio.

485. *Præfectura.* | Sunt qui legant, *profectura domo*, id eſt, antequam domo proficiſcatur: ſed præterquàm quod repugnat metrum, ſenſus parum conæret. Meliùs igitur hic verſus ſeparatur, ut ſit epiphonema.

Præfectura domûs, &c. | Hæc mulier in familia tam eſt crudelis, quàm in aula & Regno fuerunt Siculi Tyranni, Phalaris, Dionyſii, Agathocles, de quibus vide Perſ. Sat. 3. v. 39. Cic. Tuſcul. 5. n. 57. Juſtin. lib. 20, 21, 22. &c.

Sicula. | *Sicilia* Tyrrheni maris Inſula, amplitudine & famâ nobilis. De hac vide quæ notavimus Sat. 5. v. 99.

Nam

verum è codicibus nonnulla, nec penitus capiat. Averſor ego illam quæ recolit ac verſat Palæmonis diſciplinam, cuſtoditâ perpetuò regulâ, dicendique genere obſervato: *& quæ vetuſtatis amans ſcit verſiculos mihi non notos; ac redarguit vocabula ſuæ familiaris Opica viris negligenda. Eas viro ſit commiſiſſe ſolœcon. Indulget ſibi fœmina quidlibet, nihil factum exiſtimat, quando cinxit collum lapillis virentibus, & quando porrectis auriculis tradidit grandes inaures. Non eſt gravius quidquam opulentâ muliere. Vultus interim horridus viſus, ac ſubſannandus intumeſcit plurimo pane, vel redolet unguenta Poppæa, atque inde conglutinantur labia viri infelicis.* Illa *perget ad adulterum pelle ablutâ. Ecquando cupit apparere pulchra in ædibus ſuis? Adulteris nardina præparantur.* Pro *illis mercatur quodcunque iſtuc tranſmittitur, ô Indi tenues. Denique faciem detegit, prioremque ſolvit incruſtationem. Incipit diſcerni, eoque lacte imbuitur. Quapropter aſellas ſecum trahit aſſectas, ſi relegetur extorris ad cardinem Aquilonarem.*

Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitque Palæmonis artem,
Servatâ ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris Opicæ caſtigat amicæ
Verba. Soloeciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi: turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt quàm fœmina dives.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lotâ cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.

ANNOTATIONES.

451. *Palæmonis artem.* | Sueton. de Illuſtr. Grammat. cap. 23. ait Remmium Palæmonem Vicentinum ſub Tiberio & Claudio Imperatoribus principem tenuiſſe locum inter Grammaticos: cæterùm arrogantiâ tantâ fuiſſe, ut M. Varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas jactaret, &c.

453. *Antiquaria.* | Sectatrix antiquarum vocum & locutionum.

454. *Opica* | Barbarè loquentis & indoctè, more Opicorum. Vide Sat. 3. v. 207.

455. *Soloeciſmum.* | *Soloeciſmus eſt cùm pluribus verbis conſequens verbum ſuperiori non accommodatur*, inquit Cicero 4. ad Heren. 18. Vide Gall. lib. 5. cap. 20. Porrò *Solœ* vel *Solus* urbs fuit Ciliciæ, in quam piratæ Pompeii juſſu tranſportati: hi verò linguam Atticam inquinantes & corrumpentes, & exinde quivis barbarè loquentes & malè, *Soloeciſſare* dicti ſunt.

457. *Virides gemmas.* | Ut ſmaragdos.

458. *Elenchos.* | Uniones in pyri formam turbinatos. Plin. lib. 9. cap. 35. Vide cit. ejus locum Sat. 2. v. 61. ad vocem. *Cylindros.*

461. *Pane tumet facies.* | Vide Sat. 2. v. 107. *Poppæana.* | Inventa à *Poppæa* Neronis uxore, cultûs & munditiæ ſtudioſiſſima. Vetus Schol.

462. *Hinc.* | Iſtis pinguibus, fucis, unguentis

464. *Mœchis.* | Ut mœchis placeat mulier, exquiſitis ſe perfundit odoribus, & nitidam ſe illis nunquam non objicit, non ita verò ſtudet viro placere.

Foliata. | Unguenta è foliis odoratis. Plin. l. 13. c. 1. *Nardinum ſive foliatum*, inquit, *conſtat omphacio, balanino iunco, nardo, amomo, myrrhâ, balſamo.* Et cap. 2. *Eſt*, inquit, *unguentorum ſumma commendatio, ut tranſeunte fœminâ oder invitet etiam aliud agentes.*

465. *Emitur quicquid, &c.* | Aromata varia.

Graciles Indi. | Minus corpulenti ob æſtum & ardorem Solis præſertim matutini. V. Herod. l. 3.

Indi. | Hi ſunt Aſiæ populi valdè Orientales, ab Indo fluvio dicti: omni frugum genere, cœli temperie, amœno ſolo, gemmis, aliiſque opibus beati. Apud Indos vetita eſt Regi temulentia, teſte Athenæo lib. 10. cap. 19.

466. *Aperit vultum.* | Ablatis tectoriis, fucis, incruſtamentis è mica panis aſinino lacte macerati, de quo mox.

467. *Fovetur.* | Illinitur, abluitur, curatur.

Comites educit aſellas. | Velut Poppæa. Vide Sat. 2. v. 107. & quæ nos ibi.

469. *Hyperboreum ad axem.* | Ad Polum Arcticum, & extremas illas regiones, quæ ſunt ſupra vel ultra Boream & Aquilonem. Unde nomen. Solin.

Axem. | Fingunt Geographi terræ orbem duobus inniti volvique cardinibus ſeu Polis, traducto per centrum axe.

Sed

Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ; facies dicetur, an ulcus?
Eſt operæ pretium penitùs cognoſcere toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tardè veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic ſcutica: ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.
Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, jam cognitione peractâ.
Præfectura domûs Siculâ non mitior aulâ.

At qua variis tot fomentis incruſtatur & curatur, ac ſumit fruſtula excocti humidique tritici vocabiturne facies, an ulcus? Juvat intelligere prorſus quid integro die agant ac moliantur. Si nocte vir cubuit averſus, interiit lanipendia, veſtimenta deponunt ornatrices; ſeriùs acceſſiſſe Liburnus increpatur, adigiturque luere punitionem ſoporis alterius. Hoc rumpit ferulas, ille flagris rubeſcit, iſte ſcuticis. Exant qua carnificibus ſtipendia tribuam in annum. Cadit ac vultum quaſi præterians fovet, familiares auſcultat, vel aurum amplum tota picta contemplatur; atque verberans recognoſcit peracta prolixi quotidiani. Et verberat quoadùſque fatigatis percuſſori-bus animadverſione completâ, terribilem in modum vociferatur, diſcedo. Ædium adminiſtratio non clementior aulâ Sicilia.

ANNOTATIONES.

471. *Coctaque ſiliginis offas.* | Panis ſiliginei maximè candidi & mollis. Vide Sat. 5. v. 70.

472. *Facies dicetur an ulcus?* | Certè putidum ac fœdum ulcus dicendum potiùs eſt, quàm facies maliebris pura, munda, nitida, formoſa.

475. *Averſus.* | Averſo ab uxore vultu dormiens, nec ſatisfecit muliebri deſiderio.

Periit libraria. | Actum eſt de *libraria* & aliis famulantibus, in quos mulier impotens iram exonerat quam in maritum concepit.

Libraria. | Ancilla quæ aliis penſa librat, ac diſtribuit ſingulis, ad opus diurnum.

476. *Coſmetæ.* | Ancillæ ab ornamentis. Ita vulgò. *κόσμος ornamentum κοσμέω, orno.* Reclamat Salmaſius, & ornatores vult intelligi. Accedit vetus Schol. & ſic habet: *Eos dicit qui ornamentis præſunt, non tamen & ornatrices. Ponunt tamen & tunicas, ut vapulent.* At ſeipſum Juvenalis numquid explicat v. 489. & ſeq. Quin & vetus Schol. Ornatrices paulò pòſt affert non ſemel, textu adigente.

Ponunt tunicas. | Ad excipiendas plagas, ita jubente dominâ.

Liburnus. | Vel nuncius, vel lecticæ gerulus, è Liburnia. Vide Sat. 3. v. 240.

Dicitur. | Accuſatur, damnatur.

477. *Pœnas alieni pendere ſomni cogitur.* | Heri, qui dormivit averſus ab uxore.

478. *Frangit ferulas, &c.* | Franguntur ferulæ huic ſervo acriùs impactæ: alius cæditur & cruentatur flagris, &c.

Ferulas. | Vide Sat. 1. v. 15.

479. *Tortoribus.* | Qui plectant ac cædant ſervos quoties libet iratæ mulieri.

480. *Obiter.* | Dum aliud agit otioſe crudelis. Vide quæ notavimus ad Sat. 3. v. 241.

Audit amicas. | Confabulantes ſecum.

481. *Latum picta veſtis conſiderat aurum.* | Veſtem acu pictam Phrygio opere, & auro intextam, Plin. lib. 8. cap. 48. *Accipio*, inquit, *pictas veſtes jam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges ..... aurum intexere Attalus Rex invenerunt, &c.*

482. *Longi.* | Dum vapulat innocens.

Relegit tranſacta. | Præteritæ diei rationes examinat ſcriptas in Libro, cui inde nomen.

Tranſacta. | Vetus Schol. legit, *tranſverſa*, & explicat, *ratiocinium diurnum in tranſverſa charta deſcriptum.* Adſtipulatur Cœl. Rhodig. l. 12. c. 21

Diurni. | Libri continentis ſingulorum dierum rationes. Quidam legunt, *diei.*

483. *Exi, intonet.* | Jam abi, furcifer, &c.

484. *Cognitione peractâ* | Vel recognitis rationibus, vel ſumpto de famulis ſupplicio.

485. *Præfectura.* | Sunt qui legant, *profectura domo*, id eſt, antequam domo proficiſcatur: ſed præterquàm quod repugnat metrum, ſenſus parum cohæret. Meliùs igitur hic verſus ſeparatur, ut ſit epiphonema.

Præfectura domus, &c. | Hæc mulier in familia tam eſt crudelis, quàm in aula & Regno fuerunt Siculi Tyranni, Phalaris, Dionyſii, Agathocles, de quibus vide Perſ. Sat. 3. v. 39. Cic. Tuſcul. 5. n. 57. Juſtin. lib. 20, 21, 22. &c.

Sicula. | *Sicilia* Tyrrheni maris Inſula, amplitudine & famâ nobilis. De hac vide quæ notavimus Sat. 5. v. 99.

Nam

Etenim ſi condixit, & cupit decorari ſplendidiùs conſueto, atque feſtinat, & jam in hortulis eam *opperiuntur, vel ad ædem potius Iſidis lenocinantis, capillos* ejus *aptat miſera Pſecas vulſis ipſa crinibus, denudatis humeris & papillis. Cur iſte cirrus eminentior?* inquiet. *Statim ſcutica vindicat noxam & ſcelus crinis detorti. Ecquid peccavit Pſecas? Quod illic eſt facinus ancillæ, ſi te offendunt naves tuæ? Alia ſiniſtrum expandit, & capillos comit, atque in gyrum torquet. In conſultationem vocatur Domina, & lanificio adhibita, quæ vacat, acu veteranâ. Prior hæc feret judicium: poſt eam judicabunt annis & peritiâ inferiores; quaſi verſetur periculum exiſtimationis ac vitæ. Adeò magna eſt ſolicitudo parandæ venuſtatis. Tot ordinibus ſtipat, tot etiam connexionibus exſtruit celſum verticem,* ut *Andromachen cerneres à fronte, à tergo brevior extat*: atque *alteram exiſtimares. Da, ſi nacta eſt curti lateris parvam*

Nam ſi conſtituit, ſolitoque decentius optat
Ornari; & properat, jamque expectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potiùs ſacraria lenæ;
Componit crinem laceratis ipſa capillis, 489
Nuda humeros Pſecas infelix, nudiſque mamillis.
Altior hic quare cinnus? Taurea punit
Continuò flexi crimen facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? Quænam eſt hic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? Altera lævum
Extendit, pectitque comas, & volvit in orbem. 495
Eſt in conſilio matrona, admotaque lanis
Emeritâ quæ ceſſat acu: ſententia prima
Hujus erit; poſt hanc ætate, atque arte minores
Cenſebunt; tanquam famæ diſcrimen agatur,
Aut animæ: tanta eſt quærendi cura decoris. 500
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput: Andromachen à fronte videbis;
Poſt minor eſt: aliam credas. Cedo, ſi breve parvi

ANNOTATIONES.

486. *Si conſtituit.* | Si conveniendi locum & horam indixit mœcho.

488. *Apud Iſiacæ potiùs ſacraria lenæ.* | Iſidis Sacra locum ſæpè dabant adulteriis, & eo prætextu flagitia multa perpetrabantur. Joſeph. Antiq. l. 18. c. 10. Alex. ab Alex. l. 6. c. 8. Vide Plutarch. Comm. de Iſid. & Oſir.

489. *Componit crinem, &c.* | Dominæ comam aptat ancilla infelix, verberibus obnoxia, poſitis tunicis, ut ante dictum.

Laceratis. | Ab irata hera, quoties aberrat ornatricis manus, aut alia de cauſa, ut ſuprà.

490. *Pſecas.* | Nomen unius è Dianæ comitibus & ancillis, apud Ovidium Metamorphoſ. Vetus Schol. ψακάζειν, inquit, *Græcè dicunt, quando rarum pluit & minutum: Ornatrices igitur componentes, aqua rarum ac parvum ſolent mittere, ac velut* ψακάζειν. *Ergo nominis etymologiam ab arte* Poeta *ſumpſit.*

491. *Altior hic quare, &c.* | Increpatio Dominæ ad ancillam ornatricem.

Taurea. | Scutica è corio bubulo.

Punit. | Vide Martial. Lib. 2. Epig. 66.

494. *Si tibi diſplicuit naſus tuus.* | Utpote deformis. An famulæ culpa eſt, ſi naſus tibi tuus non videtur ſat venuſtus? Cur igitur eam cædis taurea?

Altera lævum extendit, &c. | Lævam comæ partem altera componit, dum Pſecas vapulat.

496. *Eſt in conſilio.* | De ornatu & venuſtate, de compoſitione capillorum.

Matrona ſenior. | Senior quædam & fida famula. Legunt alii, *materna*, & explicant, nutrix à matre data.

Admotaque. | Quidam legunt, *amota.*

Lanis | Vel diſpenſandis, vel nendis.

497. *Emeritâ acu.* | Hac dudum ſcitè operatâ, quandiu viguit oculorum acies: benè his laboribus perfuncta jam quieſcit.

Ceſſat. | Emeritis quaſi ſtipendiis vacationem obtinuit à tenuiori ac difficiliori operâ, nimirùm à ſuendo, vel acu pingendo, vel etiam comendo heram.

501. *Tot ordinibus.* | Capillorum tricis.

Compagibus. | Commiſſuris, faſciis, tiarâ. Suggeſtum comæ vocat Papinius.

502. *Ædificat.* | Subſtructionibus velut exaggerat, auget, effert.

Andromachen, &c. | Crederes uxorem Hectoris, ſtaturâ grandi & magnâ conſpicuam.

503. *Poſt minor eſt.* | Ubi nullæ ſunt capillorum ſubſtructiones, quæ grandiorem exhibeant.

Cedo, ſi brevi, &c. | Hoc verò breviori illi indulge, ut altior videatur, ac videri velit. Vel, quæſo dic an non alia prorſus ac diverſa appareret videnti à fronte, & à tergo?

Sortita

Sortita eſt lateris ſpatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæâ, nullis adjuta cothurnis ;
Et levis erectâ conſurgit ad oſcula plantâ.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum : vivit tanquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quòd amicos conjugis odit.
Et ſervos. Gravis eſt rationibus. Ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deûm chorus intrat : & ingens
Semivir obſcœno facies reverenda minori,
Mollia qui ruptâ ſecuit genitalia teſtâ,
Jam pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.
Grande ſonat, metuique jubet Septembris, & Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipſi ;

*extenſionem, & apparet minor puellâ Pygmæa, quando nullis eſt cothurnis innixa, atque pede ſublevato ad baſia agilis ſubrigitur. Nullum interim mariti ſtudium, neque memoria eſt detrimentorum : vitam agit velut viri vicina, hoc uno propinquior, quod averſatur mariti intimos atque famulos : & computationibus moleſta eſt. En ingreditur cœtus Bellonæ ſævientis, ac parentis Deorum, atque magnus dimidius vir, vultus colendus juniori impudicò, qui fractâ teſtâ dudum abſcidit * * * * cui caterva rauca, cui tympana vulgaria concedunt ; atque maxilla operitur infulâ Phrygiâ. Ingentem ſonum edit, & imperat formidari reditum Septembris ac Noti, niſi centenis ſe ovis expiaverit, atque dederit ei xerampelinas antiquas.*

ANNOTATIONES.

505. *Pygmæa.* | Puſilla & cubitalis inſtar Pygmæorum Indiæ montana colentium. De quibus vide Plin. lib. 7. cap. 2. Agell. lib. 9. cap. 4. Athen. lib. 9. cap. 11. & quæ nos infrà ad Satyr. 13. v. 167. ac ſeq.

Cothurnis | Calceamentis ſublimioribus ſubere confertis, quorum uſus erat apud Tragœdos.

508. *Damnorum.* | Quibus exhaurit maritum per cultus ſumptuoſiores.

510. *Gravis eſt rationibus.* | Quando computantur impenſæ quibus rem familiarem afficit ipſa gravis eſt maritо ; vel ſæva eſt in famulos ac diſpenſatores accepti & expenſi rationem reddentes. Poſterior hæc interpretatio magis placet.

Ecce furentis, &c. | Jam ſuperſtitioſas mulierum obſervationes notat.

511. *Bellonæ matriſque Deûm.* | *Bellona & Cybela* Sacerdotes. De quibus Sat. 2. v. 111. & Sat. 4. v. 124. Lactant. lib. 1. cap. 21.

512. *Semivir.* | Venerandus Antiſtes Eunuchus.

514. *Rauca.* | Ob nimiam vociferationem, unde mox ait, *grande ſonat.* Nec audiendi qui interpretantur de voce acutiori, qualem habent eunuchi.

Tympana. | Metonymia. Sacerdotes tympana pulſantes, qui quidem inferioris erant ordinis, quapropter addit, *plebeia.*

515. *Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.* | Uſitatâ Phrygiis ac Perſis tiarâ. Pileus erat è byſſo rotundus, quaſi ſphæra media, caput tegens Sacerdotale, in occipitio vittâ conſtrictus. Iſid.

Veſtitur bucca. | Tiaræ lobi maxillas operiebant, & ſub mento conſtringebantur.

Tiara. | S. Hieron. Comment. in Daniel. c. 3. *Tiara,* inquit, *verbum græcum eſt, uſu verſum in latinum, de quo & Virgilius, ſceptrumque, ſacerque tiaras : genus pileoli, quo Perſarum & Chaldæorum gens utitur.* Et, de Veſtitu Sacerdotum, ad Fabiolam, ſic habet: *quartum veſtimenti genus eſt rotundum pileolum, quale pictum in Ulyſſæo conſpicimus, quaſi ſphæra media ſit diviſa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci* πῖλον, *nonnulli galerum vocant .... non habet acumen in ſummo, nec totum uſque ad comam caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vittâ conſtrictum eſt, ut non facilè labatur ex capite. Eſt autem byſſinum & ſic fabrè opertum linteolo, ut nulla acûs veſtigia extrinſecus appareant.* Hactenus S. Hieronymus.

516. *Septembris & Auſtri adventum.* | Meridionalem ventum Septembri menſe flantem, & febres alioſque morbos procreantem.

517. *Luſtraverit ovis.* | In ſacris Iſidis præſertim ad luſtrationes, ova adhibebantur. Cœl. Rhodig. l. 27. c. 17. Brod. Miſcell. l. 1. c. 25. &c.

518. *Xerampelinas.* | Utebantur matronæ veſtibus coloris ſiccæ roſæ, ſeu pampini areſcentis. Unde nomen factum ξηρός, *ſiccus* ; ἀμπελῶν, *pampinus.* Vetus Schol. Eas in Templo Iſidis ſuſpendebant. Hoc autem invenerat avaritia Sacerdotum, ut donis ita diteſcerent. Simile quid Chriſtus Dominus exprobrat Phariſæis Matth. 15. De quo vide S. Hieron. lib. 2. Comment. in dictum caput Matthæi. *Ita flebat,* inquit, *ut oblationes & vota ſub occaſione Templi & Dei in Sacerdotum lucra cederent.*

Donaverit ipſi. | Matrona ſuperſtitioſa aſtuto Sacerdoti.

Ut

ut quodcumque imminet repentini ingentisque periculi, in vestis abeat, ac integrum semel annum expurget. Inibit fluvium hyemalem rupto gelu, mane ter abluetur Tiberi, & ipso in gurgite lavabit meticulosum caput. Deinde spoliata ac tremens sanguinolentis genibus reptabit per omnem Superbi regis campum. Si alba Io imperaverit, perget ad terminos Ægypti, & haustas ab ardenti Meroe undas afferet, quas effundat in Templo Isidis, quod erectum est propè veterem caulam. Nam putat se incitari verbis ipsius Deæ. Ecce animam & mentem cum qua nocte Numina sermonem habeant.

Ut quicquid subiti & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum. 520
Hybernum fractâ glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet. Inde Superbi
Totum Regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. Si candida jusserit Io, 525
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in æde
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquantur. 530

ANNOTATIONES.

520. *In tunicas eat.* | In oblatas Isidi & donatas Antistitii Sacrorum xerampelinas veteres, quibus credebant adhærescere mala impendentia totum per annum.

521. *Hybernum fractâ glacie, &c.* | Nihil non suadet superstitio mulieris improbitate sacrificulorum adjuta.

532. *Ter matutino Tiberi mergetur.* | Vide Pers. Lib. 2. Satyr. 3.
Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus medicusve levârit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? Timore Deorum.

523. *Timidum.* | Injecit enim superstitionem Sacerdos paulo antè, ac metuere jussit.

Superbi totum regis agrum. | Campum Martium qui priùs fuerat Tarquinii Superbi. Tit. Liv. l. 2. cap. 5.

524. *Nuda.* | Ovid. Fast. 6.

Hoc pede matronam nudo descendere vidi.

Cruentis genibus. | Nimirùm læsis offendiculo in via. Cruentabant & ipsi se cultro stolidi illi Isiaci & Cybelæ Antistites. Sic & Lib. 3. Regum, cap. 18. art. 28. *Sacerdotes Baal incidebant se, juxta ritum suum, cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Vide Senec. de Vita beata cap. 27. ubi & sic habet: *cum aliqua genibus per viam repens ulula, &c.*

525. *Jusserit.* | Per Sacerdotem.

Candida Io. | Nota ex Ovid. Metamorphos. 1. Fab. 10. Nimirùm Io Inachi filia in candidam vaccam à Jove mutata, pòst recuperavit formam priorem in Ægypto, ubi nupsit Osiridi Regi: Ægyptiis deinde tam cara, ut pòst mortem in Deam consecrata ab eis fuerit, atque Isis appellata, institutis in ejus honorem Sacris, quæ Isiaca dicta sunt.

526. *Ægypti.* | Hæc Africæ regio literis & sacris & profanis decantata, ac vel uno flumine Nilo celebris. Adde, si vis, Memphim, & Pyramidum miracula. Martial.

Calidaque. | Sub Zona torrida, ubi Meroë.

527. *Meroë.* | Hæc hodie *Gueguerè*. Insula omnium quas Nilus ambit, maxima; clypei figuram exhibet, metallis dives est, nomen accepit à sorore Cambysis Regis Persarum ibi fato functa, Ita Herodot. Strabo, Diodorus Siculus, &c. Attamen recentiores longè dissentiunt ab antiquis illis: contenduntque nullam in Æthiopia à Nilo Insulam effici. Neque verò satis constat quid modò sit *Meroë*.

Æde Isidis | Vetus Schol. *In Martio campo Templum Isidis vetustum.*

528. *Isidis.* | Vide Plutarch. de Iside & Osir. Diodor. Sicul. l. 1. c. 2. Cœl. Rhodig. l. 5. c. 12.

Proxima surgit ovili. | Prope eum locum, *ubi Romulus, & pastores assueverant pecora pascere; aut Regiam dicit Romuli, & Palatium.* Quæ quidem ait vetus Schol. Dicunt alii Tarquiniorum ovilia ibi fuisse. Malim ego cum aliis intelligere Septa, id est, loca in Campo Martio tabulis circumcincta, ob similitudinem Ovilia dicta, in quibus Populus Romanus ad ferenda suffragia claudebatur. Vide Tit. Liv. lib. 26, cap. 22. ubi sic habet: *datum secretò in Ovili cum his colloquendi tempus.* Septa hæc postèa excellenti cultu marmorea facta sunt; habueruntque porticus egregias, Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 18.

529. *Domina.* | *Isidis.*

530. *En animam & mentem.* | Ironia valde salsa. Scilicet cum impuris Dii colloquuntur: aut per somnium præmonstrant futura, aut suam indicant voluntatem. Porrò anima vocatur, quâ vivimus; mens vel animus, quo intelligimus & sapimus.

Ergo

Ergo hic præcipuum ſummittitq; meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandiſque diebus:
Magnaque debetur violato pœna cadurco:
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
Illius lacrymæ meditataque murmura præſtant,
Ut veniam culpæ non abnuat, anſere magno
Scilicet & tenui popano corruptus Oſiris.
Cùm dedit ille locum, cophino fœnoque relicto,

Illic igitur primam ac ſuprematem venerationem adipiſcitur qui turbâ linum ferente cinctus, atque turbâ capite raſo plebis lugentis vagatur Anubis irriſor. Hic indulgentiam precatur quotieſcunque non temperet conjux

* * * * * * * * *

diebus ſanctis & colendis. Atque ſupplicium ingens inſtigendum, cùm ſtragulum temeratur: anguiſque argentea conſpecta eſt caput concuſſiſſe. Fictus ejus & præparata ſuſurratio faciunt ut indulgentiam noxa non deneget Oſiris pingui nimirùm anſere, exiguaque placenta conciliatus. Quando hic loco ceſſit,

ANNOTATIONES.

532. *Qui grege linigero.* | Summus Antiſtes. *Grege linigero circumdatus.* | Choro Sacerdotum Iſidis indutorum lineis veſtibus Sueton. Othon. cap. 12. *Sacra etiam Iſidis ſæpè in lintea religioſaque veſte propalam celebravit.* Vide Apul. Metam. ult.

Grege calvo plangentis populi | Plin. lib. 8. cap. 46. *Bos*, inquit, *in Ægypto Numinis vice colitur. Apim vocant . . . . . Non eſt fas eum certos vitæ excedere annos; merſumque in Sacerdotum fonte enecant quæſturi luctu alium, quem ſubſtituant; & donec invenerint, mœrent; deraſis etiam capillis, &c. Inſigne ei, in dextro latere candicans macula, cornubus Luna creſcere incipientis; & nodus ſub lingua, quem cantharum appellant.* Ibid. vid. & Diodor. Sicul. lib. 2. cap. 4. &c. Cicer. 1. de Nat. Deor. n. 83. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 22. &c.

533. *Currit.* | Ad quærendum Apim bovem, ut mox dictum eſt. Vide etiam Ammian. Marcell. lib. 22.

Deriſor. | Credulas populi mentes illudens.

Anubis | Summus Sacerdos perſonam exhibens ipſius Anubidis, quem Oſiridis filium Ægyptii colebant ut nuncium Superos inter ac Inferos, ſub canina quidem ſpecie & effigie, eò quòd ille canem pro inſignibus habuiſſet. Citat. mox Diod. Sicul. Plutarch. de Oſir. Cœl. Rhodig. Lib. 5. Propertius.

Auſa Jovi noſtro latrantem opponere Anubim.

Virgil. Æneid. 8.

* * * * * * * * * *Latrator Anubis.*

534. *Ille petit veniam, quoties, &c.* | Dum Sacra Iſidis peragebantur novem per dies, nefas erat uxoribus uti conjugio: debebant ſiquidem ipſo in templo ſtramentis incubare, ibique per vigilia celebrare. Ergo quæ præſcriptum violaverat, tenebatur adire Sacerdotem, ut pro ipſa veniam impetraret. Vel ipſe maritus pro uxore deprecabatur, ut placet quibuſdam.

536. *Cadurco.* | Culcitrâ lin. â à Cadurcis Galliæ populis textâ, ex Plin. lib. 19. cap. 1. Metonym. pro lecto, vel ſtramento, ut mox dictum. Legunt quidem, *Caduceo*, quanquam repugnat metri lex; intelliguntque Anubim, qui lævâ caduceum gerens deſcribitur ab Appuleio Lib. 11.

537. *Viſa eſt argentea ſerpens.* | Tum illuſor Antiſtes ut religionem ac metum inſiciat, mentitur viſam à ſe argenteam ſerpentem, quæ eſt in Iſidis Templo, quaſſantem caput præ ira, ob violata Sacra, & caſtitatem à mulieribus non ſervatam. Alii, moviſſe caput, interpretantur, annuiſſe precibus Sacerdotis pro ſuperſtitioſa uxore intercedentis, & culpæ veniam rogantis.

538. *Meditata murmura.* | Conceptæ Sacerdotis preces.

539. *Anſere magno, &c.* | Anſere & popano placari ſolebant Iſis & Oſiris.

540. *Oſiris.* | Vide ſuprà, ad voces *Io*, & *Iſidis*. Item Herodot. Lib. 2. & Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 20. & 21.

541. *Cùm dedit ille locum.* | Poſtquàm receſſit Antiſtes Iſidis, ſuccedunt alii ſuperſtitionis artifices.

Cophino fœnoque relicto. | Solitâ ſupellectile, de qua jam Satyr. 3. v. 14. his nimirùm Judæi circumferebant ſuæ paupertatis notas aut certè monimenta ſervitutis in Ægypto duriſſimæ, de qua Pſal. 80. *Manus eius in cophino ſervierunt.* Quem in locum ſanctus Auguſtinus. *Cophinus*, inquit, *ſignificat opera ſervilia, ut mundare ſtercora, terram portare, ad quæ uti ſolent cophino*: in hoc etiam ſtipules colligebant ad coquendos lateres. De his ampliùs Joſeph. Bell. Judaïc. lib. 7. cap. 7.

Judæa mulier *consulta juris Jerosolyma, summæque arboris Antistes, & supremi cœli fidelis Interpres, dimisso corbe & fœno, tremebunda stipem rogat secretò, in auriculam. Hæc etiam replet manum, at parvâ & modicâ pecunia. Judæi venumdant insomnia qualibet cupies.* Porrò *Hariolus* ex *Armenia aut Comagene*, postquàm *palpavit pulmonem calentis columbæ, pollicetur mollem amasium, aut pingue testamentum orbati opulenti. Scrutatur exta pullorum, atque intestina catuli, aliquando etiam infantis. Perpetrabit quod ipse denuntiaret. Verùm amplior dabitur fides Chaldæis.*

Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna Sacerdos
Arboris, ac summi fida internuncia cœli.
Implet & illa manum, sed parciùs ære minuto. 545
Qualiacumque voles Judæi somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, sed divitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Comagenus haruspex.
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli, 550
Interdum & pueri. Faciet quod deferat ipse.
Chaldæis sed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum
Ammonis; quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri. 555

Quodcumque Astrologus loquetur, æstimabunt profectum à scaturigine Jovis *Ammonii, quandoquidem responsa Delphica desiere; atque eventurorum ignoratio condemnat hominum naturam.*

ANNOTATIONES.

542. *Arcanam mendicat in aurem.* | Clam; Suspecta enim Romæ erat consuetudo cum Judæis; & quidem Judaïcam religionem professi deferebantur, & tributa pendebant. Testis est Sueton. Domit. cap. 12.

543. *Legum Solymarum.* | Judaïcarum legum per Moysen traditarum. Porrò Solyma, dicta pòst Hierosolyma, longè clarissima fuit urbium Orientis, non Judææ modò, vel Plinio teste, lib. 5. cap. 14.

Sacerdos arboris. | In silva Aricina, ut dictum suprà Satyr. 3. ad v. 15. & 16. alludit Juvenalis ad responsa dari solita sub quercu in nemore Dodonæo per Jovis Sacerdotes, apud Epirum.

545. *Sed parcius.* | Quàm Isidis Sacerdotes. His enim pecuniam liberaliter donant Romanæ matronæ: at istis Judæis mulieribus parcè, & clam.

546. *Judæi* | Dilectus olim Deo populus à Juda quarto Jacobi filio dictus, deinde verò ob scelera per orbem dispersus, miserè victitans, & cunctis odiosus. Opimam Syriæ coluit regionem, quæ ab ipsis Judæa nuncupata est.

548. *Testamentum ingens.* | Legatum pingue, vel hæreditatem universam, & ex asse.

Calida. | Modò jugulatæ.

549. *Armenius.* | Suprà ad v. 406.

Comagenus. | Oriundus ex illa Syriæ parte, quæ Orientem spectat.

Haruspex. | Satyr. 2. v. 121.

550. *Pectora pullorum rimatur.* | Spirantia consulit exta, & ex his divinat & vaticinatur.

551. *Interdum & pueri.* | Infantes etiam superstitio mactabat. Psal. 105. v. 37. *Et immolaverunt filios suos & filias suas Dæmoniis, &c.* Vide Plutarch. de Herodoti malign. non longè ab initio. Macrob. lib. 3. cap. 7. Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 23. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. ult.

Faciet quod deferat ipse. | Vetus Schol. ait hîc notari Egnatium Philosophum, qui filiam Bareæ Sorani ad magicam hortatus ipse posteà Neroni detulit: quam ob rem mori cum patre jussa est. Delationem hanc jam damnavit Juvenalis Sat. 3. v. 116.

552. *Chaldæis.* | Hi mirum in modum Astrologiæ dediti, in ea disciplina claruerunt. Cicer. 1. de Divin. n. 2. & 92. Gell. lib. 1. cap. 9. & lib. 14. cap. 1. Diodor. Sicul. lib. 2. cap. 3. lib. 3. cap. 8. & lib. 17. cap. 11, & 12. Babyloniæ regionem tenuerunt. Ibi Templum Beli Siderali scientiæ Inventoris, teste Plinio lib. 6. cap. 26.

553. *A fonte relatum Ammonis.* | Ab ἄμμος, *arena*, dictus Jupiter, cui fertur Bacchus Templum condidisse, propter inventum fontem in Libyæ desertis, apud Cyrenaïcam regionem. Plin. lib. 5. cap. 5. & lib. 6. cap. 29. Diodor. Sicul. lib. 17. cap. 5. & alibi. De Templo & oraculo Jovis Ammonii varia variis locis lib. 2. narrat Herodotus. Ammonis porrò nomen sunt qui deducant à Chamo Noachi filio, cui in terrarum distributione Africa obtigit.

554. *Delphis.* | Urbs erat in Bœotia, Apollinis inclyta responsis, quorum illud fuit ultimum, nato Christo.

Me puer Hebræus Divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet, &c.

Oracula cessant. | Vide Plutarchum de oraculorum defectu.

555. *Damnat.* | Vel damno afficit, vel propter noxas & scelera arguit & punit, ita Diis ulciscentibus, ad hominum interrogata non amplius respondendo.

Præcipuus

Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpiùs exul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro,
Lævaq; ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo Mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui penè perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parvâ tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Antè tamen de te, Tanaquil tua; quando ſororem
Efferat, & patruos: an ſit victurus adulter
Poſt ipſam. Quid enim majus dare Numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni; quo læta Venus ſe proferat aſtro;
Qui menſis damno, quæ dentur tempora lucro.

Iſtorum nihilominus princeps eſt qui frequenter extorris, cujus familiaritate & emendis commentariis moritur civis præclarus atque Othoni metuendus. Hinc peritia exiſtimatio, ſi dextra & ſiniſtra ferreis manicis *reſonuerint, ſi in exercitûs cuſtodia diutiſſimè ſit detentus. Nullus Aſtrologus ingenio valebit non damnatus, at qui propemodum interiit, cui difficulter conceſſum eſt ad Cycladas relegari, ac Seripho angui à aliquando receſſiſſe. Tanaquil tua interrogat de tarda morte parentis ictero affectæ, priùs tamen de te; quando ſe eliat germanam ac patruos; utrum mœchus ſuperſtes ipſi futurus ſit. Enimverò quid excellentius donare queant Dii? Nihilominus iſta neſcit quid portendat mœſtus Saturni planeta; quo ſidere fauſtâ Venus progrediatur; qui menſis detrimento, quæ tempeſtas quæſtui aſſignetur.*

ANNOTATIONES.

555. *Damnat.* | Vel damno afficit, vel propter noxas & ſcelera arguit & punit, ita Diis ulciſcentibus, ad hominum interrogata non ampliùs reſpondendo.

556. *Qui ſæpiùs exul.* | Seleucum inſignem Mathematicum intelligit, de quo Sueton. Othon. cap. 4.

557. *Tabella.* | Obſervationibus Aſtrologicis, per quas Othonem Neroni fore ſuperſtitem prædixerat Seleucus, ac ſubinde ultrò & inopinatus ipſe adveniens imperaturum brevi repromiſit. Sueton. citato loco.

558. *Magnus civis.* | Galba, cui vitam & Imperium Otho ademit. Porrò Galbæ etiam imminens exitium portenderat Huruſpex. Suet. Galb. cap. 19.

559. *Inde fides arti.* | Tum verò creſcet Mathematici fama, cùm in vincula ſæpè conjectus fuerit, propter judicia ex arte facta. Illi enim à Principibus detinebantur donec probaretur veritas vaticiniorum, quæ ſi falſa reperiebantur, mortis periculum impendebat: ſi vera, ingens exiſtimatio & munera. Vide Sueton. Tiber. c. 14.

561. *Mathematicus.* | Gell. lib. 1. cap. 9. *Quos Gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos vulgus appellat*, inquit.

Habebit. | Id eſt, habere putabitur vim & peritiam divinandi.

562. *Vix in Cyclada mitti.* | Qui tantùm non morti addictus, & vix pro capitali ſententia exilii pœnam obtinuit.

Cyclada. | In unam è Cycladibus, quæ ſunt Ægæi maris Inſulæ, velut in orbem diſpoſitæ: unde vocabulum.

563. *Caruiſſe Seripho.* | Revocari ab ea Inſula Cycladum una, quo nocentes relegari ſolebant; Plin. lib. 4. cap. 12. & lib. 8. cap. 58.

564. *Conſulit ictericæ, &c.* | Inſignes ejuſmodi Mathematicos.

Ictericæ. | Laborantis arquato morbo, qui Græcè dicitur ἴκτερος, eſtque bilis ſuffuſio per totum corpus. Plin. lib. 30. cap. 11. *Avis icterus dicta*, inquit, *à colore* (flavo) *id malum ſanat, ut tradunt, ſi ſpectetur, avis autem ipſa moritur.*

565. *De te.* | Sed ante omnia, de tua morte.

Tanaquil tua. | Uxor tua cognoſcendi futuri perinde cupida ut Tanaquil Tarquinii Priſci conjux, quæ viro ſummum principatum augurata eſt; Tit. Liv. lib. 1. cap. 34. & ſeq. *Et Mathematicam artem callebat.* Vetus Schol.

567. *Quid enim majus.* | Quid optabilius, quàm longam amaſii ſui vitam.

568. *Hæc tamen ignorat.* | Hæc mulier Aſtronomiam ignorat; at ſunt aliæ quæ eam artem affectant.

569. *Saturni.* | Unus è ſeptem Planetis eſt, ideò triſtis & damnoſus quia ſiccus & frigidus. Tull. de Nat. Deor. & de Divin. Macrob. in Somn. Scip. l. 1. c. 19. Plin. l. 2. c. 8. & ſeq.

Quo læta Venus. | Quo ſidere gaudeat conjungi Venus, & conjuncta faveat. Hæc nimirùm Lunæ juncta ſalutaris creditur. Cicero, Macrobius, Plinius cit. loc.

Se proferat. | Procedat, aſcendat, proficiat.

470. *Qui menſis damno, &c.* | Quibus anni temporibus Aſtra proſint, quibus noceant. Quando v. g. dominatur Mercurius lucri Deus, &c.

Memor quoque esto cavere ne incidas in eam, in cujus manibus ephemeridas aspicis detritas velut uncta succina, quæ neminem interrogat, jamque interrogatur: quæ marito ad militiam & patriam eunte, non perget simul retardata supputationibus Thrasilli. Quando libuerit ferri ad primum lapidem, hora è codice accipitur. Si prurit angulus oculi scalptus, petit collyria post consideratam nativitatem. Quamvis decumbat ægrota, hora nulla sumendis alimentis magis idonea putabitur, quàm quæ præscripta fuerit a Petosiri. Si paupercula fuerit decurret ambo intervalla terminorum ac sortes extrahet, & frequens blandimentum dabit ariolafronti ac manum scrutanti.

Illius occursus etiam vitare memento,
In cujus manibus ceu pinguia succina tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum consulit, & jam
Consulitur; quæ castra viro patriamque petente,
Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari cùm placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspectâ geneſi collyria poscit.
Ægra licèt jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit utrumque
Metarum, & sortes ducet; frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

ANNOTATIONES.

571. *Illius occursus, &c.* | At imprimis devita illas mulieres quæ Astrologiam ipsæ callent, & futura inde rimantur.

572. *Ceu pinguia succina.* | Tam sæpè contrectatas ab ipsa, quàm sua ex electro monilia; vel, tam ab ea tritas, quàm succinum, quod ex assidua manuum contrectatione & sudore unctum & pingue omninò est.

Succina. | Electrum Græci vocant. Plin. lib. 37. cap. 3. *Nascitur*, inquit, *defluente medullâ pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis erumpit humoris abundantia, densatur rigore vel tepore autumnali . . . . . arboris succum prisci credidere, ob id succinum appellantes*, &c. at bis errat Plinius in istis. Nec enim ex arboribus fed è saxis emanat succinum: deinde nec resinam ferunt arbores in iis regionibus è quibus electrum advehitur. Est ergò succinum bituminis genus concretum & condensatum.

573. *Ephemeridas.* | Libellum Mathematicum in quo notatur quæ singulis diebus cœli constitutio.

515. *Numeris revocata Thrasilli.* | Vel quod prævidet ex Astris periculum, si marito comes eat; vel præ nimio artis illius, ut fit, studio: & quod tunc supputando speculándove intenta incumberet.

Thrasilli. | Celebris Mathematici Imperatori Tiberio familiaris. De eo Sueton. Tiber. cap. 14. & Cornel. Tacit. Annal. 6.

576. *Primum lapidem.* | Caius nempè Gracchus Tribunus Plebis singulis milliariis columnas lapideas disponi jusserat, quibus viarum spatia signarentur. Plutarch. in Gracch.

577. *Ex libro.* | Ex Ephemeride, cavens ne tum noxia dominentur astra, cùm ad ambulationem procedit, aut quidvis aliud frivolum molitur.

578. *Inspectâ geneſi.* | Genitură, horâ natali, horoscopo.

Collyria. | Oculorum medicamina. Horat. Lib. 1. Satyr. 5.

Hic oculis ego nigræ meis collyria lippus
Illinere.

580. *Petosiris.* | Astrologus Ægyptius, cujus meminêre Suidas, & Plin. lib. 7. cap. 49.

581. *Si mediocris erit, &c.* | Mediocris mulier mediocres arioles consulet mediocri pretio.

Spatium lustrabit utrumque. | Circum nempè adibit, in quo Divinatores & Sortilegi viliores aderant multi. Hinc fallacem circum vocari ab Horatio asserit Turnebus lib. 5. cap. 23.

Spatium lustrabit utrumque metarum. | Sueton. Cæsar. cap. 39. *quò laxius dimicaretur*, inquit, *sublata meta, inque earum locum bina castra ex adverso constituta.* Et Claud. cap. 21. Circum maximum ait marmoreis carceribus auratisque metis excultum, cùm priùs utraque tophina & lignea fuissent. Acron porrò viles arioles circa metas illas considere solitos affirmat. Aliter autem vetus Schol. locum hunc expedit. *Circulatores*, inquit, *consueverant duo sibi loca deligere, qua lustrabant & circumibant, ac per ea deinde jactitare sortes seu taxillos, ut exinde quod sua geniseos signum se accommodaverit inspiciatur, numquid vivet & quando: tumque paucis ex verbis ibidem conscriptis sortes educebant.*

582. *Sortes ducet.* | Cic. de Divin. passim de more illo sortes miscendi, tollendi, educendi. Lib. 2. n. 85. Numerius Suffetius inventor earum dicitur: ibid. Sortes mittere idem est quod talos jacere vel tesseras . . . . & tota res inventa fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem, &c. Vide Sueton. Tiber. cap. 14. & Ner. cap. 21. Porrò sortes erant tesseræ quædam aut taleolæ inscriptas

Divitibus

Divitibus reſponſa dabit Phryx augur, & inde
Conductus dabit aſtrorum mundique peritus:
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante Phalas, Delphinorumque columnas;
An ſaga vendenti nubat, caupone relicto.
Hæ tamen & partûs ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant, fortunâ urgente, labores.
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes hujus, tantùm medicamina poſſunt,
Quæ ſteriles facit, atq; homines in ventre necandos
Conducit. Gaude infelix, atq; ipſe bibendum
Porrige quidquid erit: nam ſi diſtendere vellet,

At opulentis vaticinia proferet Phrygius Vates, proferet quoque ſi linc merceda accerſitus ſidera & mundum cognoſcens, quidam etiam vetulus, qui abſcondit fulmina communia. Plebis fatum ſtat in circo atque in aggere. Qua nudato collo oblongum oſtentat aurum, conſilium capit ante Phalas & columnas Delphinorum, utrum debeat *cum ſagario conjugium inire, dimiſſo tabernario. Nihilominùs iſta & pariendi periculum incurrunt, & cunctas altricis moleſtias ferunt, premente fortunâ. At aurato cubili aliqua rarò puerpera decumbit. Adeò valent artes, adeò medicamenta illius quæ reddit infœcundas, homineſque in utero perimendos comparat.* Tu verò *miſer lætare, ipſaque potandum* uxori *propina quodcunque fuerit.*

ANNOTATIONES.

habentes ſententias, aliæ felicitatem, calamitatem aliæ denuntiantes mittebantur aut in urnam, aut in ſitellam, aut in galeam, &c. Verſabantur & educebantur manu pueri. Teſtis Cicero de Divin. Vide Turneb. lib. 5. cap. 21. & 23. & lib. 28. cap. 16. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 13. &c.

Frontemque manumque. | Siſtet ſe coram Metoposcopis & Chiroſcopis, qui è frontis & manuum inſpectione divinant, & iis abblandietur, ut futura ſibi aperiant: nec rogantibus pro mercede poppyſma denegabit.

583. *Poppyſma.* | Græca vox propriè ſignificans eum ſonitum qui fit colliſis labris, ut & cupidè oſculando; & hoc ſenſu poni hîc videtur: adulationem etiam deſignat.

584. *Phryx augur.* | Cicer. 1. de Divin. n. 92. Phryges, Piſidæ, Cilices, & Arabum natio avium ſignificationibus plurimùm obtemperant.

Et inde. | Alias, *Indus*, id eſt, Brachmanes & Gymnoſophiſtæ, ſeu Indorum Sapiens.

585. *Aſtrorum mundique peritus.* | Mathematicus & Aſtrologus.

586. *Qui publica fulgura condit.* | Fulgurum expiator, ea terræ infodiens & humi condens. Vide Perſ. Satyr. 2. v. 26. & quæ nos ibid.

587. *Plebeium in circo, &c.* | Plebeiæ mulieres ariolos illos è trivio & è circo, vel ſedentes ad aggerem Tarquinii dumtaxat conſulunt.

Circo. | Vide Satyr. 3. ad v. 65. & 223.

In aggere. | Urbs clauditur ab Oriente aggere Tarquinii Superbi inter prima opere mirabili; namque eum muris æquavit, quà maximè patebat, aditu plano. Plin. lib. 3. cap. 5. Romam deſcribens.

588. *Quo nudis longum, &c.* | Meretrix ſine pudore collum nudare ſolita, & illud exornans aureis monilibus, ariolatur, & conſulentibus reſpondet etiam in circo. Quod autem meretrices id quoque præſtarent, patet ex Plin. lib. 30. cap. 2. ubi ſic de Nerone loquitur: *Utinam & Inferos & quoſcumque de ſuſpicionibus ſuis Deos conſuluiſſet potiùs quàm lupanaribus & proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas, &c.* Sortilegarum etiam apud Germanos mulierum meminit Plutarchus in vita C. Cæſaris. Ita vulgò. At certè non malè quidam legunt, *Quæ nullis*, &c. ut notetur mulier plebeia.

589. *Ante Phalas.* | Turres ligneas erectas in circo pro ſpectatoribus. Turnebus lib. 5. cap. 23. & lib. 18. cap. 33. Ennius.

Malos diffindunt, fiunt tabulata Phalæque.

Delphinorumque columnas. | Et huic loco dabit lucem Plinius lib. 36. cap. 5. ubi ſic habet: *In magna dignatione Cn. Domitii delubro in circo Flaminio erant Neptunus ipſe, & Thetis, & Nereides, ſupra Delphinos ſedentes,* ſcilicet ex marmore.

590. *Saga.* | Veſtimenta ſunt militaria.

Caupone. | Vel proco, vel priore marito.

591. *Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen.* | Mediocris fortunæ mulieres & dolores parturiendo & vitæ periculum ſubeunt, ediroſque infantes ipſæ alunt non ſine magnis laboribus. Divites autem (proh nefas) abigendo partum his incommodis ſe liberant.

594. *Hujus.* | Veneficæ, vel obſtetricis improbæ.

596. *Gaude infelix.* | Marite.

597. *Porrige.* | Potionem quamlibet abortum faciendo idoneam.

Si diſtendere, &c. | Si ferre uterum vellet ac parere.

Enim si cuperet ventrem dilatare atque urquere, infantulis exilientibus, forsitan Æthiopis fores parens. Jam codicillis contineretur hæres discolor nunquam tibi conspiciendus matutino tempore. Prætereo substitutos, atque lætitiam & desideria frequenter defraudata apud lacus impuros; & vocatos illinc Salios, Antistites, supposito corpore Scaurorum appellationem habituro. Astat nocte sors mala, spoliatis favens puerulis. Eos gremio suo complectitur & educat universos: mox ædibus excelsis offert, atque arcanum sibi histrionem aptat. Illos diligit; iis se inserit; suosque ludens promovet alumnos. Ille magorum incantamenta profert, iste venumdat philtra Thessalica, quibus uxores *possint animum viri cruciare,*

Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater: mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunquã tibi manè videndus.
Transeo suppositos, & gaudia, votaque sæpè
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes,
Involvitque sinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque sibi mimum parat: hos amat, his se
Ingerit, atque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,

Et vexare uterum pueris salientibus, esses Æthiopis fortasse pater: mox decolor hæres Impleret tabulas, nunquã tibi manè videndus. Transeo suppositos, & gaudia, votaque sæpè Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso Corpore laturos. Stat fortuna improba noctu, Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes, Involvitque sinu: domibus tunc porrigit altis, Secretumque sibi mimum parat: hos amat, his se Ingerit, atque suos ridens producit alumnos. Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,

ANNOTATIONES.

598. *Pueris salientibus.* | In lucem ex utero prodeuntibus; vel se moventibus in ventre matris.

Esses Æthiopis fortasse pater. | Uxor tua pareret Æthiopis mœchi filium, cujus te patrem gerere oporteret tamen, & adulterino bona tradere per testamentum, dictante nimirùm illùm hæredem uxore; ut suprà dictum v. 218.

599. *Æthiopis.* | Servi tui fortasse, advecti ex ea Africæ parte, quæ nunc Abyssinis occupatur, & Zonæ torridæ subjecta est.

Decolor. | Niger nempè, cum tu sis albus.

600. *Nunquam tibi manè videndus.* | Cujus tibi manè conspectus & occursus foret evitandus, velut malum omen, ex superstitione Veterum: De qua jam Satyr. 5. v. 54. Sic Bruto & Cassio in aciem prosilientibus occurrens Æthiops cladem, & Adriano Imperatori Maurus obvius mortem præsignasse fertur. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 13. &c.

601. *Transeo suppositos.* | Nihil dicam de pueris subditiis, quos maritis uxores quasi suos obtrudunt, cùm tamen ipsæ partum abegerint, ut dictum est, ac proprios enecarint.

Gaudia votaque. | Patrum deceptorum qui prolem alienam pro sua fovent ac educant.

602. *Ad spurcos decepta lacus.* | Prope montem Aventinum, ad lacum Velabrensem, cœnosum & immundum, quo deferebantur exponebanturque spurii. Hos enim interdum assumebant uxores primæ nobilitatis ac velut editos à se proferebant. Sicque fiebant è spuriis nobiles, Magistratus, Pontifices, ludente fortunâ.

Atque inde petitos. | Taceo quod & inde sunt Pontifices, Salii, &c.

603. *Salios.* | Martis Sacerdotes, de quibus Satyr. 2. v. 124. & seq.

Scaurorum. | Quorumlibet nobilium, Sat. 2. v. 35.

604. *Stat.* | Velut imperans ac præsidens.

Fortuna improba. | Quæ immeritos auget honoribus, & indignos divitiis beat.

Noctu. | Tunc enim clam exponebantur pueri.

606. *Domibus tunc porrigit altis.* | In familias nobiles intrudit.

607. *Mimum.* | Ludum, jocum. Satyr. 3. v. 39.

608. *Suos.* | Hinc benè vocantur fortunæ filii.

Producit. | Ad honores provehit, ad opes & potentiam.

609. *Hic magicos affert cantus, &c.* | Homines passim videas sceleratos improbis mulieribus suppeditantes materiam scelerum per philtra, per magicas incantationes.

Magicos affert cantus. | Horum vim describit Virgil. Eclog. 8. vanitatem etiam explicat ac dederidet Plin. lib. 24. cap. 17. lib. 25. cap. 9. lib. 26. cap. 4. lib. 28. cap. 2. & seq. lib. 30. cap. 1. & seq. &c.

Thessala Philtra. | Thessali Græciæ populi veneficiis, incantationibus, præstigiis dudum famosi. Horat. in fine Epist. 2. Lib. 2. portenta vocat & miracula Thessala. Plaut. Amphitr. Act. 4. Scen. ult. *Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum, qui perversè perturbavit familiæ mentem meam.* Vide Apul. Flor. 1.

610. *Philtra.* | Amatoria pocula. Ovid.

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Vexare. | Amore suo accendere, torquere, ad insaniam usque nonnunquam. Tacit. Annal. 12. sub finem. *Agrippinam veneni genus exquisitum optabat, quo mens Claudii turbaretur, mors differretur.*

Et

Et ſoleâ pulſare nates. Quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modò geſſiſti. Tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. Quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fractâ compage ruebant,
Non aliter, quàm ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. Minùs ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem unius præcordia preſſit
Illa ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In cœlum, & longâ manantia labra ſalivâ.
Hæc poſcit ferrum atque ignes, hæc potio torquet:
Hæc lacerat miſtos equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.

& crepidâ clunes percutere. Hinc venit quod inſanis; hinc tenebræ mentis, & ingens oblivio eorum quæ mox feciſti. Nihilominus id ferendum videatur, *ſi non cœperis etiam inſanire, ſicut ille Neronis avunculus, cui Caſonia ingeſſit frontem integram pulli tremontis. Quæ* mulier *non aget* idem *quod Imperatoris conjux? flagrabant omnia, & rupta commiſſurâ concidebant; haud ſecus ac ſi Juno conjugem dementem reddidiſſet. Minùs itaque ſceleratus erat Agrippina fungus. Is enim unius vetuli viſcera oppreſſit, atque ad Cœlum deduci fecit titubans caput & labia defluentia perenni ſalivâ. Illud* autem *poculum petit ferrum ac flammam, illud cruciat, illud diſcerpit Senatores permixtos equitum cruori. Tantùm valet equa fœtus, quantum una ſaga!*

ANNOTATIONES.

611. *Solea pulſare nates.* | Indignè tractare, ad libitum. Vide quæ ad Perſ. Satyr. 5. v. 169.

Quod deſipis. | Ovid. cit. Sueton. Calig. cap. 50. mox citand.

612. *Oblivio* | Claudii ſtultitiam, oblivionem, inconſiderantiam narrat Sueton. Claud. cap. 38, 39. 40.

614. *Avunculus ille Neronis.* | Caius Caligula quem uxor Cæſonia amatorio medicamento in ſui amorem illexiſſe creditur, ſed quod in furorem verterit. Sueton. Calig. cap. 50. Porrò is Neronis avunculus. Siquidem Nero matrem habuit Agrippinam, cujus frater Caligula: amborum verò pater Germanicus. Sueton. Calig. cap. 7.

615. *Frontem pulli.* | Hippomanes, de quo antè v. 133.

Tremuli. | Recens nati & frigore trementis.

Caſonia. | Quam neque facie inſigni, neque ætate integrâ, jamque matrem ex alio, & projectæ laſciviæ uxorem Caligula perditè amavit, ab ea, ut creditur, potionatus. Hanc & chlamyde, peltâque & galeâ ornatam, & juxta adequitantem militibus oſtentavit, &c. Sueton. Calig. cap. 25. 33. 30.

616. *Infudit.* | In potione, ſeu philtro.

617. *Ardebant cuncta.* | Quaſi furentis Imperatoris igne & furore correpta.

Fractâ compage. | Metaphora ab ædium ruentium lapſu, id eſt, ordine perturbato, ſubverſâ ratione.

618. *Quàm ſi Juno maritum, &c.* | Sic tota Reſpublica peſſum ibat furente Principe, ut totus orbis periret rectore deficiente, ſi Jovem zelotypa Juno per ſimile philtrum ad inſaniam egiſſet.

619. *Minùs ergo nocens.* | Agrippina quàm Cæſonia; quarum ſcelus comparat hic Juvenalis.

Agrippina boletus. | Venenatus fungus, quo virum ſuum Claudium Imperatorem ſuſtulit. Vide Tacit. Annal. 12. ad finem. Et Satyr. 5. v. 146.

621. *Ille ſenis tremulumque, &c.* | Boletus Claudii, annum ſuperantis ſexageſimum quartum, & cui jam tremulum caput, ſpumans rictus, &c. Sueton. Claud. cap. 30.

Deſcendere juſſit in Cœlum. | *Apotheoſim derident*, inquit vetus Schol. Alii ſimpliciter intelligi volunt deſcenſum ejus ad Campos Elyſios. Alii reſpiciunt ad Senecæ ludum de Claudii Cæſaris morte, vel potiùs Apocolocyntoſin, ubi, poſtulantem inter Deos recipi Claudium Imperatorem, agitatâ in Concilio Deorum cauſâ, accuſante D. Auguſto, conſpirantibus ſtatim univerſis damnatum invadit Mercurius, atque obtorto collo raptat ad Inferos.

623. *Hæc poſcit ferrum, &c.* | At immanis illa Cæſoniæ potio Caligulam reddens furioſum, in quanta mala præcipitavit ferro flammaque in omnes ſævientem?

624. *Hæc lacerat.* | Sueton. Caligul. cap. 28. *diſcerpi Senatorem concupivit, &c.*

Miſtos Equitum cum ſanguine Patres. | Nec enim Equeſtri pepercit Ordini aut Senatorio, Sueton. paſſim in Calig. præſertim verò cap. 26, 27, 28, 30.

625. *Tanti partus equæ, &c.* | Hippomanes notat, de quo ſuprà.

Quanti una venefica. | Quantum arte pollet venefica. Legunt quidam, *tanti*, iterùm; quod certè magis placet.

Aversantur genitos è concubina: nullus contradicat: nullus prohibeat. Modò licet privignum interficere. O pupilli qui majores habetis opes, ego vobis auctor sum, servate vitam, neque ulli mensæ confidite. Lurida pinguia efferveſcunt matris toxico. Quiſpiam prius comedat quodcumque obtulerit ea quæ genuit: pappas meticuloſus calices antè deliber. At iſta comminiſcimur, Satyrâ nimirum induente cothurnum ſublimem: atque prætergreſſi terminos ac normam præcedentium ore Sophoclis, verſus magnificos debacchamur Rutulis collibus & aëri Latino incognitos? Utinam nos eſſemus futiles! at exclamat Pontia: fateor, perpetravi talia, & propriis filiis porrexi venenum, quod evulgatum innotuit: nihilominus ipſa patravi ſcelus.

Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet. Jamjam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat antè aliquis quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus præguſtet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum Satyrâ ſumente cothurnum
Scilicet? Et finem egreſſi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cœloque Latino?
Non utinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, pueriſque meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent; facinus tamen ipſa peregi.

ANNOTATIONES.

626. *Oderunt natos de pellice.* | Oderint ſanè ſpurios viri ſui filios: ut Juno Herculem. At minimè ferendum quod & privignis mortem moliantur, imò & propriis aliquando filiis.

Pellice. | Suprà, ad v. 272.

627. *Jamjam privignum occidere, &c.* | Impunè committitur id ſceleris. Sic Britannicum viri ſui Claudii filium è Meſſalina priore uxore Agrippina veneno ſuſtulit, ut Neroni filio ſuo pararet Imperium. Cornel. Tacit.

629. *Cuſtodite animas.* | Seu à noverca, ſeu à matre etiam veſtra, ſi novo marito nupſerit, aut nubere cupiat. Sic Pontia ut nuberes mœcho ſuos filios interemit duos.

630. *Livida.* | Quia lividi fiunt veneno enecti.

Fervent. | Redundant, plena ſunt.

Adipata. | Succulentæ dapes, opima edulia, adipe veluti condita. Vel, *dulcia placenta*, ut interpretatur vetus Schol. qui & ſequentes verſus in aliis codicibus deeſſe notat ibidem.

631. *Mordeat antè aliquis.* | Ad explorandas præcavendaſque materni veneni inſidias.

634. *Qua peperit.* | Noverca vel è novo vel è priore marito filios habens, vel ex utroque. Alterutris enim necem parabit, ut aliis faveat, & ſecundo præſertim viro deferat hæreditatem.

Pappas. | Senex veneratione dignus, pater; alumnus etiam, tutor, pædagogus.

633. *Fingimus hæc.* | An verò mulieribus Romanis affingimus eadem quæ leguntur apud Græcos & Tragicos de Progne, de Medea? Imò verò.

Satyra. | Vide Satyr. 1. v. 30. & quæ nos ibi.

Cothurnum. | Calceus erat Tragœdorum materiæ ſublimi reſpondens & majeſtati rerum, ideoque altus & magnificus. Hinc metaphoricè ponitur pro ſtylo gravi & excelſo. Virgil. Eclog. 8.

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

643. *Priorum.* | Satyrographorum, Lucilii, Horatii, Perſii, communia duntaxat argumenta notaque tractantium.

635. *Sophocleo.* | Qualę ſcripſit Sophocles celebris ille Tragicus Athenienſis. Is à ſuavitate orationis Apis vocatus; exhibuit fabulas plus centum & viginti; è quibus omnibus ſeptem duntaxat ad nos pervenerunt. Annos natus propè centum, Oedipum Coloneum ſcripſit, quâ vel unâ, cæteris ejuſdem ſtudii Poëtis gloriam præripit. Vicies & ter adeptus victoriam, in poſtrema ex inſperato gaudio exſpiraſſe dicitur. Vide Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. & lib. 9. cap. 12.

Bacchamur. | Magnâ voce ac ſtrepitu bacchantium inſtar furentes eructamus.

636. *Rutulis cœloque Latino.* | Italiæ, in qua Latium, in Latio verò Rutuli veteres populi.

637. *Pontia.* | Uxor Vectii Bolani, filia verò Pub. Petronii. *Hæc velut rea conjurationis à Nerone damnata, filios inſuper veneno enecaſſe convicta largis ſe epulis oneravit, ac vino: inciſiſque venis ſaltans, quo maximè ſtudio oblectabatur, extincta eſt.* Ita vetus Schol. Martial. Lib. 2. Epigram. 34. ad Galliam.

O mater, quâ nec Pontia deterior.

638. *Aconita.* | Saryr. 1. v. 158.

639. *Facinus tamen ipſa peregi.* | Legendumne potiùs, *tantum*, pro, *tamen*, dubitat Gajetus.

Tunc

Tune duos unâ ſæviſſima vipera cœnâ ? 640
Tune duos ? Septem, ſi ſeptem fortè fuiſſent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torva
Dicitur, & Progne. Nil contrà conor : & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus ; ſed
Non propter nummos. Minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem 646
Hunc ſexum ; & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites : ut ſaxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illã ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. Spectant ſubeuntem fata mariti 651
Alceſtim : & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupiant animam ſervare catellæ.

O vipera crudeliſſima, an tu duos unis epulis, an tu duos occidiſti ? Imò ſeptenos occidiſſem, ſi caſu ſepteni adfuiſſent. Fidem habeamus tragicis, quodcunque narratur de tetra Colchide, ac de Progne : minimè nitor adverſum. Iſta verò magna quidem *avo ſuo prodigia moliebantur, at nequaquam pecuniæ causâ. Nec tantum demirari oportet ingentia portenta, quandocumque ſexum iſtum* muliebrem *iracundia ſceleratum efficit ; atque prona abripiuntur furore bepar inflammante : quemadmodum rupes abſciſſa cacumini, quo ſubducitur mons, & ſeparatur latus declivi ſuſpenſo. Ego non eam toleravero, quæ numeras, ac mentis compos exequitur grande facinus. Conſiderant Alceſtim, quæ viri ſortem accipit : ac ſi par offuratur commutatio, iſtæ mariti nece velint cuſtodire vitam catelli.*

ANNOTATIONES.

640. *Vipera.* | Improbas illas uxores comparat tum viperis, quas aiunt vulgò ſævas, & marem quidem à fœmina arroſo capite, fœminam autem à catulis latera ventremque matris perrumpentibus enecari. Vel Plinio teſte lib. 10. cap. 62. Hæc tamen velut fabuloſa docti rejiciunt ; & Ariſtoteles aliter explicat, lib. 5. cap. ult. Vide Cœl. Rhodig. lib. 6. cap. 13. Philoſtrat. &c.

641. *Septem, ſi ſeptem, &c.* | Eſt reſponſio nefandæ Pontiæ.

642. *Tragicis.* | Sophocli, Euripidi, Senecæ, & aliis, multa ſæpè fabuloſa tractantibus argumenta.

De Colchide torva. | Medeâ Æetæ regis Colchorum filiâ, quæ liberos coram infido Jaſone diſcerpſit. Porrò Colchis Aſiæ eſt regio Ponto vicina, venenorum ferax. Unde tot veneficiorum artifex Medea celebratur. Hiſtoria nota de Jaſone cum Argonautis illuc profecto, & artibus Medeæ amore ſuo irretitæ vellus aureum conſecuto. Vid. Juſtin. Lib. 42. Diodor. Sic. lib. 5. cap. 3. Item Euripid. & Senec. in Medea Ovid. Metamorphoſ. 7. Fab. 2. & ſeq.

643. *Progne.* | Filia Pandionis Athenienſium Regis, quæ Ityn filium Tereo Thracum regi viro ſuo comedendum appoſuit, ſororis ſuæ Philomelæ vindicandæ causâ. Ovid. Metamorph. 6. Fab. 7.

Illa. | Medea, Progne, monſtroſa quidem facinora ſunt aggreſſæ : verùm quod nunc fit, deterius eſt,

645. *Non propter nummos.* | Illæ amoris impatientiâ, juſtaque irâ incenſæ & abreptæ : at noſtræ per avaritiam, quæ ſanam mentem relinquit, flagitia exequuntur.

648. *Præcipites ut ſaxa jugis, &c.* | Quanto impetu ſaxum jugo montis abruptum, aut pars ejus avulſa delabitur & præceps ruit.

650. *Computat.* | Vel, quæ numerat ac reputat promiſſam ſibi pro ſcelere mercedem, ut Eriphyle : vel potiùs, quæ otioſè deliberat, in animo rem patrandam revolvit, examinat, providet, ſtatuit. Hæc profectò eſt peſſima. Cic. 1. Off. n. 27. *Permultùm*, inquit, *intereſt, utrum perturbatione aliquâ animi, quæ plerumque brevis eſt, & ad tempus ; an conſultò & cognitò ſiat injuria. Leviora enim ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ meditata & præparata inferuntur.*

651. *Sana.* | Prudens, ac ſciens, perſpectis omnibus ac proſpectis rei adjunctis.

Spectant. | In Theatro, ac ludis.

Subeuntem fata mariti Alceſtim. | Admetus Rex Theſſaliæ gravi morbo tenebatur : de eo conſultum reſpondit oraculum ; ſpem vitæ nullam ſupereſſe, præterquàm ſi quis pro illo fatum ſubiret : refugientibus autem cæteris omnibus, Alceſtis uxor ultrò ſe morti obtulit. Vide Platon. Dial. de Amore. Euripid. in Alceſte, &c.

Similis ſi permutatio detur. | Romanis uxoribus permultis ſi daretur optio perdendi vel catulum vel maritum, ſanè hujus morte vitam illius redimerent. Quàm longè abſunt ab amore conjugali illarum Indiæ mulierum, quæ cum viro ſepeliri certatim cupiunt. Quod refert Cicero Tuſc. 5. n. 78.

Occurrunt

Plurima tibi reperiuntur Belides & Eriphyla. Matutino tempore qualibet regio Clytemneſtram exhibebit. Id ſolùm intereſt, quod hæc Tyndaris dexterâ & ſiniſtrâ gerebat ſecurim rudem atque obtuſam; jam verò patratur ſcelus exiguo rubetæ inteſtino: at nihilominus etiam gladius adhiberetur, *ſi Atrides callidus ſumeret antidota Pontici regis tertio ſubacti.*

Occurrunt multæ tibi Belides, atque Eriphylæ.
Manè Clytemneſtrã nullus non vicus habebit.
Hoc tantùm refert, quòd Tyndaris illa bipennem
Inſulſam & fatuam dextrâ lævâque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi præguſtaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

ANNOTATIONES.

654. *Occurrunt multæ tibi Belides.* | Paſſim Romæ videas Belidum & Eriphylæ ſimiles.

Belides. | Hæ vocantur aliàs *Danaides*, Belo avo, patre Danao, puellæ quinquaginta, quæ ſuum quæque virum (unâ exceptâ) primâ nocte nuptiarum interfecêre. Quapropter apud Inferos pertuſum dolium aquâ implere coguntur.

Eriphyla. | *Eriphyla* Vatem Amphiararum virum ſuum, latentem ne duceretur ad bellum Thebanum, ubi ſe moriturum prævidebat, ipſa prodidit, aureo monili corrupta. Is igitur eò perductus terræ hiatu abſorptus periit. Unde Horatius Lib. 3. Ode 16.

. . . . . *Concidit auguris*
Argivi domus, ob lucrum
Demerſa excidio.

655. *Mane Clytemneſtram.* | Plures modò fœminæ Clytemneſtram imitantur. Illa Ægiſtho adultero adjuta redeuntem è bello Trojano Agamemnonem maritum bipenni obtruncavit. Vide Sophocl. in Electra Euripid. in Oreſte, Senec. in Agamemnone.

656. *Tyndaris.* | Clytemneſtra Tyndari Regis & Ledæ filia, Agamemnonis uxor.

657. *Inſulſam & fatuam.* | Bipenni uſa Clytemneſtra parùm ſolers & callida: at noſtræ viros cautè, & artificioſo mortis genere circumveniunt, venenatis ſcilicet epulis.

Dextra lævaque tenebat. | Magno conatu & niſu, eoque rudi & agreſti.

658. *Pulmone.* | Metonymia. Species pro genere.

Rubetæ. | Vide Satyr. 1. v. 70.

659. *Si præguſtaret.* | Si noſſent virum antidoto munitum, ferro aggrederentur etiam.

Atrides. | Agamemnon Atrei filius, Clytemneſtræ maritus.

660. *Ter victi Regis.* | Mithridatis Regis Ponti, à Sylla primùm, deinde à Lucullo, tertiò à Pompeio debellati. Vide Cicer. pro Lege Manilia.

Pontica. | *Pontus* Aſiæ regio venenis inclyta. Virgil. Eclog. 8.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.

Medicamina. | Antidotum adverſus venena, à Mithridate inventum, & ab ejus nomine Mithridation appellatum, cujus meminit Plinius pluribus locis, lib. 23. cap. 8. componi dicitur è duabus nucibus ficis, item ficis totidem, & Rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano; ut qui hoc jejunus ſumat, nullum ei venenum nociturum ſit eo die. Lib. 29. cap. 1. antidotum illud è rebus quinquaginta conſtare ait. Lib. verò 25. cap. 2. Idem habet quod & Gellius lib. 17. cap. 16. ſic ſcribens: *Anates Ponticas dicunt edendis vulgò venenis victitare: ſcriptum etiam à Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridaten illum Ponti regem medica rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe, ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, qua digerendis venenis valeant*, &c. Porrò idem Mithridates ita ſumendo veneno aſſueverat, ut jam mori volens illud impunè & incaſſum hauriret, Ibid. Hinc Martial. Lib. 5. Epigramm. 77.

Profecit poto Mithridates ſæpè veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

SATYRA VII.

ET ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm.
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cùm jam celebres notique Poëtæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent; nec fœdum alii nec turpe putarent
Præcones fieri; cum deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.

INTERPRETATIO.

Et expectatio & modus ſtudiorum dumtaxat in Cæſare conſiſtunt. Unus etenim conjecit oculos in Muſas hoc tempore afflictas, quando viri inſignes & famoſi jam intermittebant pretio *comparare balneum* apud *Gabios*, & *Roma furnos; neque pudendum nec indecorum caeteri arbitrarentur eſſe proclamatores, quando relictis Aganippes vallibus Clio famelica recederet in veſtibula.*

ANNOTATIONES.

1. *Et ſpes, & ratio.* | Ad Teleſinum Poëtam ait artes & ſtudia Romæ à cæteris contemni, jacere, ſteriles eſſe: ab uno verò Cæſare foveri.

Cæſare. | Quis ille, pugna non mediocris. Neronem intelligit vetus Schol. abſurdè quidem. Nervam, Trajanum, Adrianum alii volunt: certè aliis ego adſtipulor qui Domitianum. Nec vetat quod Satyr. 4. falsè proſciderit. Duo me movent; Paridis hiſtrionis mentio in hac Satyra; & quòd Sueton. Domit. cap. 9. teſtatur eum initio principatûs liberalem, atque omnes circa ſe largiſſimè proſecutum, &c. Adde Quintil. in Prol. Lib. 4. ubi Domitianum invocat velut maximè præſens ac propitium ſtudiis numen. Quidni ergo Juvenalis pariter aut adulatus ſit, aut quid ab Imperatore factum oporteret, docuerit? At Satyr. 4. mortuum illum indicat, & Satyr. 1. in fine mortuos ſe tantùm aggredi profitetur. Scilicet vivum neminem expreſſo nomine exagitat, mutato verò, hoc liberiùs inſectatur. Hanc porrò Satyram primis Domitiani temporibus ſcriptam cum aliquibus crediderim. Sed quoniam ad Trajanum aut Adrianum etiam perveniſſe dixi Juvenalem, & ab eo hîc alterutrum meritò laudari quibuſdam videtur, rem in medio relinquimus, nec adverſus illos pugnare libet.

3. *Reſpexit.* | Conſolatus eſt, adjuvit, erexit. Virgil. Eclog. 1.

Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem.

4. *Balneolum Gabiis, &c.* | Ad vilia quæque miniſteria paupertate adigerentur: atque adeò balnearium aut furnariam exercerent, aut certè balneatoribus ac furnariis operam locarent ſuam: ſicut victûs habendi causâ Cleanthes pridem noctu aquam hauriebat hortulano, piſtori verò ſeu mulieri cuidam farinas pinſebat; ut interdiu Philoſophiæ vacaret. Diogen. Laërt. Lib. 7.

Gabiis. | In hoc Volſcorum oppido, ad viam Prænestinam ſito. Vide Satyr. 3. v. 192. & Satyr. 6. v. 56.

6. *Deſertis Aganippes vallibus.* | Abjecto literarum ſtudio, & Muſis valere juſſis.

Aganippes. | Apollini Muſisque ſacer locus in Bœotia, vel fons Permeſſi fluminis. Vetus Schol. Erat & mons ibidem ejuſdem nominis: quo videtur Juvenalis reſpexiſſe, quod ait, *vallibus.*

7. *In atria.* | Fiebat cuſtos atrienſis & oſtiarius qui Poëta erat anteà: vel ibi ſtipem, victum, ſportulas emendicabat. Fortè & deſignantur atria Licinii in foro ſita, ubi fiebant auctiones, & quò proinde ad eas præcones conveniebant, Cic. pro Quintio, n. 12. *Tollitur ab atriis Liciniis atque à præconum conſeſſu in Galliam Navius.* Et n. 25. *Ab atriis Liciniis ſuos neceſſarios corrogat.* Idem 1. contra Rullum n. 7. *Ut in atriis auctionariis potiùs quàm in triviis & compitis auctionentur.*

Clio. | E Muſis una ἀπὸ τῦ κλέος dicta, id eſt, à gloria, quam viris fortibus procurat per hiſtorias, quibus illa ſcribendis præeſt. Hîc ponitur pro quolibet ſtudioſo & literato.

Nam

Si enim in umbra Pieriâ quadrans tibi nullus exhibeatur, dilige appellationem & vitam Machæra, atque venumda potius quod astantibus venumdat auctio tradita, vas vinarium, tripodes, armariola, cavsas, Alcithoen Paccii, Thebaida atque Tereum Fausti. Id melius quàm si coram judice affirmes, aspexi, quod non aspexisti: quamvis hoc agant Equites ex Asia, item Cappadoces agant, & Equites è Bithynia, quos denudato calcaneo transmisit altera Gallia. Attamen nullus deinceps adigetur sustinere laborem Musis indecorum, quisquis sonantem secundam jungit argutis numeris, atque lauream apprehendit.

Nam si Pieriâ quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machæræ;
Et vendas potiùs, commissa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Alcithoen Pacci, Thebas & Terea Fausti.
Hoc satius, quàm si dicas, sub judice, vidi,
Quod non vidisti. Faciant Equites Asiani,
Quanquã & Cappadoces faciant, Equitesq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo,
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.

ANNOTATIONES.

7. *Nam si Pieria quadrans, &c.* | Si per literas & eruditionem nihil lucri obveniat, aliunde victum quærito & è qualibet arte humili.

Pieria. | *Locus erat ad radices Olympi montis in Thessalia, cui nomen dedit Vates Pierus, qui primus sacrificasse dicitur Musis, qua Pierides inde vocatæ sunt.* Vet. Schol. Vide quæ ad Sat. 4. v. 36.

Quadrans. | Nummus, pecunia. Vide Sat. 1. versum 121. & Satyræ 6. versum 447.

In umbra. | Alii Codices habent, *in arca.*

9. *Ames nomen victumque Machæræ.* | Ama & sequere victum & institutum Machæræ, & sicut ille, præco fias.

10. *Commissa auctio.* | Vendendi cura & provincia tibi commissa à Magistratu, & à dominis rerum venalium.

11. *Stantibus.* | Circumstanti ad emendum turbæ & licitanti.

Tripodes. | Vel mensas, vel ænea vasa ad calefaciendam aquam.

Armaria. | Fortè, pluteos in quibus libri reponuntur.

12. *Alcithoen Pacci.* | *Nomina fabularum, aut malorum Poëtarum qui eas scripserunt.* Vet. Schol. Porrò magna legendi varietas eò loci. Vetus Schol. habet *Alcitheon*, nec explicat ampliùs. Alii, *Alcimeum:* alii, *Alcimen:* plures, *Alcyonen*; &, *Bacchi*, pro, *Pacci*, legunt. De *Alcithoe* muliere Thebana, quæ contemptis Orgiis Bacchi, in vespertilionem ab eo mutata est, Ovid. Metamorphos. 4. Fab. 1. 7. 12. De *Alcyone* verò Neptuni filia, Ceycis uxore, in avem sui nominis conversa, idem, Metamerphos. 11. Fab. 10. De *Alcinoo* Homer. Odyss. 7. Virgil. Georgic. 1. Ovid. &c. *Alcinoe* denique, quæ *Alcyone*, Pleiadum una extitit.

Thebas & Terea Fausti. | Tragœdiam aliquam de Thebarum Regibus, Laio, Oedipo, &c. Vel de Tereo, de quo Satyrâ præcedenti sub finem. *Fausti*, poëtastri cujusdam.

13. *Dicas sub judice, vidi, &c.* | Falsus testis existas, & perjuriis vitam sustentes, rem augeas, fortè & Censum Equestrem nanciscaris, ut alii nonnulli.

14. *Faciant Equites Asiani.* | His enimverò liceat esse sceleratis, qui è servis Equites fiunt. Vide Pers. Satyr. 5. v. 79. & seq. & quæ nos ibidem annotavimus.

Equites Asiani. | Equites Romani jam, at servi pridem ex Asia traducti.

15. *Cappadoces.* | Ex ea Asiæ Regione, quæ Galatiam inter & Armeniam posita est. Proverb. apud Suid. τρία κάκιστα κάππες: *Pessima Cappadocia tria hæc*; nimirùm Cappadocia, Cilicia, Creta.

Bithyni. | Ex ea pariter Asiæ minoris parte, quæ Pontum attingit.

16. *Altera Gallia.* | Galatia, vel Gallo-Græcia, quæ è Græcis mixta & reliquis Græcorum, qui Brenno duce vastarunt Græciam, mox Orientem secuti in media Asiæ parte consederunt: teste Floro, lib. 2. cap. 11.

Nudo traducit Gallia talo. | Pedibus nudis & albis, more pauperum, & mancipiorum venalium ac transmarinorum. Vide Satyr. 1. v. 111.

17. *Nemo tamen studiis, &c.* | Studiosorum nemo deinceps inopiâ conflictabitur: nemo literatus furnos aut balnea conducere, aut victûs causâ vile opus moliri cogetur, Cæsare jam respiciente.

19. *Laurumque momordit.* | Verus ac bonus Poëta, qui victor fuerit coronatus lauro Apollini sacrâ: vel qui tali gloriâ dignum se probaverit: vel δεφνηφαγῶ & hinc afflatus numine Apollinis. Vide Cœl. Rhodig. lib. 5. cap. 7.

Hoc

Hoc agite, ô juvenes: circumſpicit, & ſtimulat vos,
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præſidia, atque ideò croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid poſce ocyùs, & quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito:
Aut clude, poſitos tineâ pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macrâ.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantùm admirari, tantùm laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas,
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.

illud ſuſcipite, ô adoleſcentes; benignitas Principis circum intuetur, ac vos incitat, & ſibi poſcit materiam. Si ex alia parte credis ſperandum tuis rebus columen aliquod, propterea repletur papyrus codicis flavi, cuare citius ligna quædam, ô Teleſine, & Veneris conjugi trade qua ſcribis; vel incide, atque abjectos commentarios blattis vellica. Felix rumpe pennas & elucubratas pugnas olitera, qui exiguo in conclavi grandes verſus condis, ut mereare hederam ac effigiem macilentam. Nihil ultra expectandum. Nunc enim opulentus parcus aſſuevit dumtaxat mirari, dumtaxat encomiis facundos extollere; ſicut juvenes volu-

crem Junonis. At elabitur ætas apta ſuſtinere & mare, & galeam, & bipalium: tum verò faſtidia mentem penetrant, tum ſenecta eloquens ac denudata & ſe & ſuam Terpſichoren deteſtatur.

ANNOTATIONES.

21. *Materiamque ducis, &c.* | Exercendæ munificentiæ dignam quærit occaſionem Cæſar, adeoque eximiæ tantùm eruditionis viros & ingenii non mediocris Poëtas inveſtigat.

22. *Aliunde.* | Quàm à Cæſare.

23. *Atque ideo croceæ membrana, &c.* | Libros ſcribis operosè.

Croceæ membrana tabellæ. | Vide quæ ad Perſii Satyr. 3. v. 10.

24. *Lignorum aliquid poſce.* | Quibus accenſo igne libellos inutiles conſumas, nec perdas ampliùs oleum & operam.

25. *Veneris Teleſine marito.* | Vulcano ignis præſidi. Plaut. Amphitryon. Scen. 1.

Quò ambulas tu, qui Vulcanum in cornu.

Concluſum geris? Id eſt, qui lanternâ facem accenſam portas.

26. *Tineâ pertunde libellos.* | Id eſt, tineis ac vermibus pertundendos & abſumendos permitte.

27. *Frange miſer calamos.* | Martial. Lib. 9. Epigram. 75.

Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

Vigilata prælia. | Carmina quæ vigilando elaborasti ad bellatorum gloriam, &c.

28. *Qui facis in parva, &c.* | Tu Poëta ſublimis at inops, & in anguſta cella habitans.

29. *Hederis.* | Corona ex hedera quæ Poëtis eximiis & victoribus dari conſueverat. Virgil. Eclog. 7.

Paſtores hederâ creſcentem ornate Poëtam.

Imagine macrâ. | Statuâ tibi erigendâ apud Apollinem Palatinum, quâ tu adumbreris chartis impalleſcens, & labore ſtudioque pertinaci & improbo macer factus. Vide quæ ſunt notanda ad Perſ. Prolog. v. 5.

31. *Tantùm admirari.* | Et nihil largiri.

32. *Ut pueri Junonis avem.* | Pavonem, cujus cauda Argi oculis exornata à Junone, teſte Ovidio, Metamorphoſ. 1. Fab. 12. Pavonis autem caudæ tot luminibus fulgenti laudes quidem pueri tribuunt; at nedum quid aliud conferant, imò ſi poſſint, pennas detrahunt.

Defluit ætas, &c. | Senſim tranſit ætas juvenilis idonea variis laboribus, ut Agriculturæ, Militiæ, negotiandi apud tranſmarinas gentes.

Tunc ſeque ſuamque Terpſichoren, &c. | Eruditi ſenio & inopiâ oppreſſi dolent ſe Muſis ſterilibus juventutem dediſſe, vellentque aliis artibus ætatem impendiſſe, è quibus lucrum proveniſſet, & ſenectuti ac infirmitati præſidium.

35. *Terpſichoren.* | Muſarum hæc una eſt, dicta quòd oblectet choreas, nimirùm per citharam, cujus inventrix habetur. Τέρψις, *delectatio*, & χορὸς.

Accipe

Jam audi æstus, ut nihil tibi tribuat is quem observas. Et Musarum & Phœbi dimisso templo, ipse condit carmina, & Homero soli concedit ob annos millenos. Quòd si recites provocatus existimationis suavitate, donum dabit mutuò Maculonus, adesque valdè ferro munitas imperabit esse utiles, in quibus ostium amulatur fores anxias. Novit suppeditare libertos in ultima sedium collocatos seriè, atque altas assectarum procurabit acclamationes. At patronorum nemo tribuet, quanti conduxeris scamna & gradus tignis pretio comparatis sustentatos, & orchestram sedibus remittendis contextam. Attamen nos id molimur, & pulverem exiguum sulcamus ac ripam infructuosò vertimus aratro.

Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, & Musarum & Apollinis æde relictâ
Ipse facit versus, atque uni cedit Homero,
Propter millę annos. At si dulcędine famæ
Succensus recites, Maculonus commodat ædes;
Ac longè ferrata domus servire jubetur,
In qua sollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra rigillo,
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus tenuique in pulvere sulcos
Ducimus, & littus sterili versamus aratro.

ANNOTATIONES.

36. *Accipe nunc artes.* | Audi jam quantis artibus illudant Poëtis divites Patroni, ne quid opis & pecuniæ illis impertiantur.

37. *Et Musarum & Apollinis, &c.* | Hæc jungunt alii cum præcedentibus, alii cum sequentibus.

Musarum & Apollinis ade. | Ædem Musis extruxit Martius Philippus; Apollini in suo Palatio Augustus Cæsar: Teste Sueton. Octav. August. cap. 29.

38. *Ipse facit versus.* | Patronus dives Poëtarum versibus indigere se negat ipse meliores faciens, suo quidem judicio: verùm invitâ facit Minervâ, & adversantibus Musis & Apolline, quorum ædem reliquit & sprevit. Hinc tamen ille sumit ansam & occasionem nihil numerorum colentibus se bonis Vatibus dandi: aut certe versus eorum laudabiles suis qualibuscumque versibus compensat tantùm. Ad rem facit quod Macrob. Saturnal. lib. 2. cap. 4. refert de Augusto, qui Græculo cuidam Epigrammatium sibi frequenter offerenti reddidit Epigrammata: at paucos denarios callidè statim porrigenti summam ingentem numerari jussit.

Homero. | Vide Satyr. 6. v. 437.

39. *Propter mille annos.* | Ob antiquitatem dumtaxat: cætera non concessurus; adeò fatuus est. De Homeri ætate apud Auctores non convenit. Vetus autem Scholiastes hîc ita loquitur: *dinumerato fortassè tempore ad ætatem usque suam, Poëta dixit mille annos fluxisse ab Homero, qui fuit annis ante urbem conditam centum & sexaginta, post Ilium captum ducentis sexaginta.*

Si dulcedine famæ succensus recites. | Si famæ tantùm & honoris captandi causâ versus facis.

40. *Recites.* | Recitandi consuetudinem & apparatum olim sanè magnum explicabimus ad Pers. Satyr. v. 15. & seq.

Maculonus. | Dives quidam, ut ille Fronto, de quo Satyr. 1. v. 12.

Commodat ades. | At cæteras impensas minimè suppeditabit.

41. *Ferrata domus.* | Ad exhibendam opulentiam, ornatâ ferro & ære januâ. Plin. lib. 34. cap. 3. refert Carvilium Quæstorem inter alia crimina Camillo objecisse, quòd ætata ostia in domo haberet.

Servire jubetur. | Uti jubet ad recitandum.

42. *Sollicitas portas.* | Urbis portas belli tempore, & in metu hostili.

43. *Dare libertos.* | Qui applaudant: & clientes qui acclament.

45. *Regum.* | Optimatum & divitum.

Quanti subsellia constent, &c. | Sumptus factos conducendis & disponendis subselliis, & auditorio præparando, nemo compensabit.

46. *Anabathra.* | ἀναβαίνω, *ascendo*; ἀναβαθρα, scala, pulpitum, subsellium.

47. *Reportandis.* | Quæ conducuntur, ad tempus elocata reportari necesse est, & pretium solvi ex convento.

Orchestra. | Metonymia. Tabulata. Vide Satyr. 3. v. 178.

48. *Nos tamen hoc agimus, &c.* | Nihilo segniùs laboramus, quàm si magna spes emolumenti incitaret.

In pulvere sulcos ducimus. | Proverbium. Id est, inutiliter defatigamur versus condendo, perinde ac si arenosum littus ac sterile solum araremus.

Nam

Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali; tenet inſanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed Vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nihil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale monetâ;
Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſilvarum, apruſque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque

Etenim ſi recedas, vinculis coercet mos vitii cupidi: plurimos occupat immedicabilis ſcribendi conſuetudo prava, atque in mente male affectâ inveteraſcit. At Poëtam eximium, qui non habeat ingenium vulgare, qui commune nihil proferre aſſueverit, quique notâ publicâ non percutiat verſus è trivio, iſtum qualem oſtendere non poſſum & percipio dumtaxat, præſtat mens ſollicitudinis expers, amans nemorum, atque idonea potandæ Aonidum aquis. Etenim inopia ſapiens, carens pecuniâ, quâ noctu atque interdiu corpus indiget, nequit canere in ſpelunca Pieria.

ANNOTATIONES.

50. *Si diſcedas.* | Si velis ac tentes diſcedere à mala conſuetudine.

Ambitioſi conſuetudo mali. | Ambitio honoris, gloriæ cupiditas, quæ te ad ſcribendum impellit.

52. *Cacoethes.* | Apud Medicos eſt ulceris genus curatu difficile. Cornel. Celſ. Lib. 5. ubi de carcinom. Plin. lib. 22. cap. 25. &c. alibi, &c. Metaphoricè eſt ſcribendi libido. *Καχὸν malum ἦθος mos & conſuetudo, ἦθος, indoles.*

Seneſcit. | Diuturnitate invaleſcit, unde & ſit inſanabile.

53. *Vatem egregium.* | Horat Lib. 1. Satyr. 4. v. 43.

Ingenium cui ſit, cujus mens divinior, atque os
Magna ſonaturum, des nominis hujus honorem.

Vena. | Facultas Poëtica. Horat. ad Piſon. v. 409.

Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

54. *Expoſitum.* | Abjectum, vile, cuivis notum, pervium, facile.

55. *Carmen triviale.* | Inconditum, plebeium. Virgil. Eclog. 3.

Non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen.

In compitis mali Poëtæ ſua carmina recitare & venditare conſueverant.

Communi feriat monetâ. | Stylo vulgari, plebeio, rudi, inconcinno, ſcribens. Metaphora à moneta, quæ notâ ſignatur omnibus perſpectâ, uſitatâ ſemperque ſimili. Horat. ad Piſon. v. 58.

——*Licuit ſemperque licebit*
Signatum præſente notâ producere nomen.

Apuleius 1. Apol. Græcas voces ait à ſe Latinâ monetâ percuſſas.

56. *Sentio tantum.* | Concipio mente, intelligo, qualis ſit & eſſe debeat Vates ille egregius, vix autem verbis adumbrare queo.

57. *Cupidus ſilvarum.* | Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
Ritè cliens Bacchi ſomno gaudentis & umbra.

Ovid.

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Apruſque bibendis Aonidum fontibus. | Mens enim niſi ſit expers curarum, non afflatur numine Muſarum & Apollinis, id eſt, nobile carmen nullum concipit aut parit. Vide Perſ. Prolog. v. 1.

59. *Aonidum.* | Muſarum, quibus in Aonia Bœotiæ regione ſacra quædam loca, fons Hippocrene, mons Helicon, ſeu Aganippe. Vide ſuprà v. 6.

Cantare ſub antro Pierio. | Dignum aliquid Muſis & Phœbo promere.

60. *Pierio.* | Vide ſuprà v. 8.

Thyrſumve poteſt contingere. | Bacchi patrocinium mereri, cenſeri inter veros Poëtas, adeoque eſſe ritè cliens Bacchi, ut ait Horat. Lib. 2. Epiſt. 2. mox cit. Poëticum furorem concipere, inſtar Bacchantium armatarum thyrſo, id eſt, haſtâ pampinis involutâ.

Sana. | Sui compos, ſobria, non furens. Horat. ad Piſon. v. 296.

——*Excludit ſanos Helicone Poëtas*
Democritus.

61. *Æris.* | Plin. lib. 18. cap. 3. *Servius Rex*, inquit, *ovium boumque effigie primus as ſignavit.* Et lib. 33. cap. 3. *Servius Rex primus ſignavit as. Anteà rudi uſos Roma Timæus tradit. Signatum eſt notâ pecudum: unde & pecunia appellata*, &c. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 7. Æs à Jano refert ſignatum ex una parte, capite Saturni, ex altera, navi, quâ ille ad eum pervectus fuerat. Unde ludentes pueri denarios in ſublime jactantes, caput, aut, navim, exclamant; luſu teſte vetuſtatis. Vide & Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 15. & 24.

Corpus

Satiatus eſt Horatius quoties ait, Euhoë. Ecquis locus ingenio, niſi quando noſter animus duplicis haud patiens ſolicitudinis, torquet ſe verſibus tantùm, ac duobus magiſtris Cirrhæ & Nyſæ abripitur? Summi ingenii neque de comparando ſtragulo ſtupentis molitio eſt, intueri currus & equos & vultus Deorum, & quæ Erinnys Rutulum perturbet. Etenim ſi Maro egeat famulo & qualicumque domo, cuncti ſerpentes elaberentur è capillis: tuba rauca nihil grande ſtreperet. Petimus ut

Corpus eget. Satur eſt, cùm dicit Horatius, Euhoë.
Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur,
Pectora noſtra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus & equos, facieſque Deorum
Aſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. Poſcimus ut ſit

ANNOTATIONES.

62. *Corpus eget.* | Ad comparandum victum ac veſtitum.

Euhoë. | Vox quâ bacchantes furentes utebantur. Horat. Lib. 2. Ode 19.

Euhoë, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore, turgidum
Lætatur Euhoë, parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrſo.

Quod egregium carmen dum Horatius fundebat, ſatur erat.

63. *Quis locus ingenio.* | Exercendo, & promendæ induſtriæ ac venæ diviti.

Se carmine ſolo vexant. | Niſi cùm uni vacatur Poëticæ ſtudio.

64. *Et dominis Cirrhæ Nyſæque feruntur.* | Instinctu & afflatu Apollinis & Bacchi.

Cirrhæ. | Urbs erat ad radicem Parnaſſi montis, Phœbi Sacris & cultu nominata. Martial. Lib. 1. Epigram. 77. ad Flaccum.

Quid tibi cum Cirrha? Quid cum Permeſſidis unda?
Romanum propius divitiuſque forum eſt.

Nyſæ. | Urbs Arabiæ, apud quam Bacchus à Nymphis educatus dicitur, indeque vocatus Dionyſius. Eſt & *Nyſa* mons ac civitas in India ab eodem Baccho extructa, teſte Strab. lib. 15. Hoc etiam nomine appellantur aliæ quædam urbes in diverſis regionibus, ubi colitur Liber pater, eidemque ſacer unus è Parnaſſi vertiebus *Nyſa* quoque dictus. Vide Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 5. & lib. 5. cap. 1. Martial. Lib. 4. Epigramm. 44.

Hæc juga, quàm Nyſæ colles, plus Bacchus amavit.

65. *Duas non admittentia curas.* | Hinc rei domeſticæ & victûs conquirendi; illinc Poëtices, ſtudii literarum, & elaborandi carminis.

67. *Attonitæ.* | Valdè ſolicitæ unde comparare queat cibos & veſtimenta, aliaque neceſſaria ad victum.

Currus & equos, &c. | Ingenioſâ mente complecti & nobili verſu deſcribere Deorum actiones & majeſtatem: ut facit Virgilius in Æneide paſſim.

68. *Qualis Rutulum confundat Erinnys.* | Rectè depingere Alecto Furiam Rutulorum Regem Turnum terrore complentem, ſerentemque bella Trojanos inter & Latinos. Quod bellè exequitur Virgil. Æneid. 7.

Rutulum. | Vide Sat. 6. 636.

Erinnys. | Ita vocatur Furia, quòd ἐρίσει τὸν νοῦν, *corrumpat mentem*; vel, ut aiunt quidam, ἐρύει, id eſt, *trahat, diſtrahat*: quæ ſi valeret etymologia; ſcribendum foret *Erynnis*. Triplex autem numeratur, Alecto, Tiſiphone, Megæra. Et his angues pro capillis affingunt Poëtæ: unde mox noſter ait cum Virgilio, *caderent à crinibus hydri.*

70. *Caderent omnes à crinibus hydri.* | Alludit ad Virgilii verſus Æneid. 7. mox citandos. Senſus eſt: omnis illa vis Poëtica, & majeſtas carminis Virgilio excideret & periret, ſi neceſſariis victui caruiſſet. Talis enim ſolicitudo mentem diſtrahit, ingeniumque enervat. Virgil. Æneid. 7. ſic habet:

Luctificam Alecto dirarum ab ſede Sororum
Infernisque ciet tenebris; cui triſtia bella,
Iræ inſidiæque, & crimina noxia cordi, &c.

Et poſt:

Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At juveni oranti ſubitus tremor occupat artus,
Diriguere oculi: tot Erinnys ſibilat hydris.
. . . . *Et geminos erexit crinibus angues*
Verbereque inſonuit, &c.

Hydri. | *Hydrus*, vel, *hydra*, ſerpens aquaticus.

71. *Surda nihil gemeret grave buccina.* | Id eſt, nihil grave ſcriberet Virgilius, cum Alecto exhibet populos ad arma excitantem. Æneid. 7.

Paſtorale canit ſignum, cornuque recurvo
Tartaream intendit vocem, qua protinus omnes
Contremuit nemus, & ſilvæ intonuere profundæ.

Poſcimus ut ſit, &c. | Scilicet vellemus & exigimus ab inope Rubreno, ut tam ſolerter, tantâ diligentiâ, tam diſertè ſcribat Tragœdiam, quàm veteres illi Tragici Æſchylus, Sophocles, Euripides, qui opibus & honoribus affluebant, atque incitabantur,

Non

Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos & lænam pignerat Atreus?
Non habet infelix Numitor quod mittat amico;
Quintillæ quod donet habet: nec defuit illi
Unde emeret multâ pascendum carne leonem
Jam domitum. Constat leviori bellua sumptu
Nimirùm; & capiunt plus intestina Poetæ.
Contentus famâ jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis. At Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantùm est?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cùm Statius urbem,

cothurno veterum inferior non sit Rubrenus Lappa, cujus lances atque pallium Atreus oppignerat. Misero Numitori non est quod mittat familiari, est quod det Quintillæ: habuitque is quo jam subactum leonem compararet plurimâ carne alendum. Fera scilicet minori stat impensâ; & vatis plus venter devorat. In hortis marmore exornatis quiescat Lucanus existimationem satis habens. Sed quid honos quantuscunque Serrano proderit, ac pauperi Saleio, si dumtaxat honos adsit? Properatur ad vocem gratam, & dilecta poema Thebaidis, quando civitatem Statius hilarem effecit,

ANNOTATIONES.

72. *Rubrenus Lappa.* | Ingeniosus Poëta Tragicus, sed egens tempore Juvenalis vivebat. Vetus Scholiastes.

Cothurno. | Gravi stylo. Vide Sat. 6. v. 634. in simili voce.

73. *Cujus & alveolos, &c.* | Qui dum vacat Fabulæ de Atreo scribendæ, premitur inopiâ, & cogitur oppignerare supellectilem, ut cibos emat. Commiscuntur alii Atreum fœneratorem pignoris titulo Rubreni res tenentem. Quod non placet.

Alveolos. | Paropsides, & variam supellectilem. Synecdoche. Vide Satyr. 5. v. 88. Item Turneb. lib. 24. cap. 4.

Lanam. | Χλαῖναν· penulam, & alia vestimenta. Synecdoche. Vide Sat. 3. v. 283. & Sat. 5. v. 131.

Atreus. | Pelopis & Hippodamiæ filius, Mycenarum Rex, qui Thyesti fratri comedendos apposuit filios ex adulterio ejus cùm uxore sua genitos. Cujus horrore convivii, Solem aiunt retrocessisse. Vide Senec. Tragic. in Thyeste.

74. *Non habet infelix Numitor.* | Ironicè. Infelix sane is qui divitias effundit in luxum ac voluptates, parcus autem est ac sordidus in clientes, amicos, honestos viros.

75. *Quintillæ.* | Amicæ, meretrici.

76. *Emeret multâ pascendum carne leonem.* | Et hoc erat in deliciis divitum feras mansuefactas alere. Vide Lamprid. in Heliogabalo. Plin. lib. 8. cap. 8, 9, 16, 17, 52. Gell. lib. 5. cap. 14. Martial. Spectac. Epigram. 10. & lib. 2. Epigram. 75, &c.

77. *Constat leviori bellua sumptu, &c.* | Ironicè. Poëta nimirùm plus devorat quàm leo, & majores sumptus facit.

79. *Contentus fama jaceat, &c.* | Lucano quidem rebus omnibus affluenti facile est unam sectari gloriam in scribendo carmine.

Lucanus. | M. Annæus Lucanus Cordubensis, Senecæ Tragici nepos, Saleii Bassi & Persii condiscipulus ac familiaris, de bellico Pharsalico scripsit carmen, & alia quædam, Oratoribus magis quàm Poetis annumerandus, teste Quintiliano lib. 10. cap. 1. Neroni primùm gratiosus, mox ab eo jussus occidi in ætatis flore. Plura lege apud Petrum Crinitum. Vide & Cornel. Tacit. lib. 15.

In hortis marmoreis. | Columnis ac statuis marmoreis ædes & hortos exornari pridem institutum. Vide Plin. l. 36. c. 1, 2. & seq.

80. *Serrano tenuique Saleio.* | Hi quidem valebant ingenio, cætera egentes, ut vulgò Poetæ. Tempore Juvenalis vivebant, Saleii Bassi meminit Tacitus sestertiis quingentis à Vespasiano donati. Quintil. lib. 10. cap. 1. vehemens illius & poeticum affirmat ingenium fuisse, nec ipsum senectute maturum. Petr. Crinit. cap. 62. *Laudatur*, inquit, *ab antiquis magnopere Saleius, non tantum ut vir optimus, sed etiam ut Poeta egregius, atque absolutissimus. Valdè nobilis quidem, at exiguo & tenui censu fuisse traditur.*

82. *Curritur ad vocem jucundam, &c.* | Magnus fit Populi Romani concursus ad audiendum Statium Poema recitantem sonorâ & suavi, quâ pollet, voce: at nemo dat unde vitam sustentet egregius Vates.

83. *Thebaidos.* | De bello Thebano, Polynicen inter ac Eteoclen fratres Oedipi filios, carmen Epicum Papinius Statius, item Ponticus Poeta, teste Propertio lib. 1. Eleg. 7. at Æschylus & Seneca Tragicum scripsere.

Statius. | Is Neapoli natus nobili genere, Thebaïda Libris duodecim complexus, Domitiano Cæsari consecravit; à quo & dilectus, & insigni coronâ donatus aliisque muneribus. Scripsit & quædam alia. Vide Petrum Crinitum lib. 4. cap. 1.

ac diem pollicitus eſt. Tantâ ſuavitate affectas mentes is delectat, ac tantâ plebis cupiditate auſcultatur. At poſtquàm rupit ſedilia carminis recitatione, *fame* premitur, *niſi Agaven illibatam Paridi venumdet. Is & belli dignitates plurimis tribuit: Poetarum digitos auro ſex menſium circumvolvit. Quod non donant Optimates, mimus largietur. Tu* poſteà *Camerinos & Bareas, tu ſumma colis illuſtrium veſtibula? Pelopeæ creat Præpoſitos, Tribunos Philomela. Nihilominus ne invideas Poetæ, quem ſuggeſta nutriunt. Ecquis tibi Mecænas? Quis erit modo vel Proculeius,*

Promiſitque diem: tantâ dulcedine captos
Afficit ille animos, tantâque libidine vulgi
Auditur: ſed cùm fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem.
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. Tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mecænas? Quis nunc erit aut Proculeius,

ANNOTATIONES.

84. *Diem.* | Quâ recitaret ſuum poema.

86. *Sed cum fregit ſubſellia verſu.* | Poſt ingentes eos applauſus, eſurit, Procerum nemine ſe patronum ei præbente vel munificum.

Fregit ſubſellia verſu. | Vehementi recitatione & facundiâ, Hyperbol. vel cauſa fuit cur ſcamna frangantur præ nimio applauſu. Vide Sat. 1. ver. 13.

87. *Intactam.* | Non evulgatum carmen offert hiſtrioni Paridi, quem unum invenit beneficum ac remuneratorem.

Paridi. | Pantomimus Paris duplex fuiſſe videtur: alter ſub Nerone, cujus meminit Suet. Ner. cap. 54. alter ſub Domitiano, de quo Suet. Domit. cap. 3. Martial. lib. 11. Epigram. 14. & noſter Satyr. 6. v. 87.

Agaven. | Tragœdiam de Agave Penthei matre, de qua Perſ. Sat. 1. v. 100. & ſequ.

88. *Ille & militiæ, &c.* | Paris Domitiano charus, adeo ut eo permittente præfecturas venderet. Hos verſus cauſam exilii fuiſſe Juvenali ait vetus Scholiaſtes. Vide Suidam, & Lipſ. Epiſt. qu. Lib. 4. Epiſt. 20.

89. *Semeſtri vatum digitos circumligat auro.* | Id eſt, Equites Romanos facit, quorum inſigne annulus aureus: hic autem erat duplex, levior alter æſtate, alter gravior hyeme geſtari ſolitus; ut notavi ad Satyr. 1. verſ. 28. & ſeq. Vide Turneb. lib. 20. cap. 2. Fortè & Juvenalis reſpicit ad ſemeſtres Tribunatus, de quibus Plin. lib. 4. Epiſt. 4. ubi ſic habet: *Calviſium Nepotem valdè diligo . . . . . hunc rogo ſemeſtri Tribunatu ſplendidiorem & ſibi & avunculo ſuo facias.*

90. *Quod non dant proceres dabit hiſtrio.* | Hic verſiculus exilio Juvenalis occaſionem præbuit.

Quod non dant proceres. | Præmia, dignitates.

Hiſtrio. | Ab Hiſtria dictus: inde enim petiti olim hiſtriones ac ludii. Feſtus. Aliter tamen Liv. lib. 7. c. 2. & Valer. Maxim. lib. 2. cap. 4. qui Tuſco verbo hiſtriones dici, & ex Hetruria vocatos affirmant ludiones.

Tu Camerinos, &c. | Et tu nobilium favorem deinceps credes ambiendum? Scilicet. His liberalior eſt Paris erga Poetas & Literatos.

Camerinos. | Horum maximè illuſtris Sulpitius Camerinus, qui Athenas miſſus ad Solonis leges perquirendas.

91. *Bareas.* | Vide Sat. 3. v. 116.

92. *Præfectus Pelopea facit.* | Paris facit Præfectos in mercedem oblati ſibi Poematis de Pelopea.

Pelopea. | Hæc Thyeſtis erat filia, è qua ipſe genuit Ægiſthum Clitemneſtræ mœchum & Agamemnonis interfectorem. Vide ſuprà v. 73. ad vocem, *Atreus.*

Philomela. | Carmen de *Philomela*, de qua Satyr. 6. v. 644. ad vocem, *Progne.*

Tribunos. | Militares nimirùm. Vide Satyr. 3. v. 313. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 5. &c.

93. *Vati.* | Ipſi fortaſſe Statio, quem à Juvenale carpi volunt quidam, eò quòd nimiùm gloriaretur à Domitiano ſe laureâ coronatum, quem tamen honorem ab Imperatore nactus eſſet potiùs ob Paridem ipſi Imperatori dilectum, Statii fautorem.

Quem pulpita paſcunt. | Qui victitat è Poematis, quæ recitat è pulpito, vel è Tragœdiis, quas hiſtrionibus vendit in Theatro exhibendas. Horat. ad Piſon. v. 297.

Æſchylus, & modicis inſtravit pulpita tignis.

94. *Quis tibi Mecænas.* | Ubi nunc patronos quales pridem, inveniat?

Mecænas. | Is Horatio decantatus, in ipſum alioſque Literatos adeò munificus, ut Mecænates dicantur exinde omnes ſtudioſorum patroni.

Proculeius. | De eo jam Satyr. 1. v. 40.

Aut

Aut Fabius? Quis Cotta iterùm? Quis Lentulus alter? 95
Tunc par ingenio pretium. Nunc utile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.
Veſter porrò labor fœcundior, hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit 100
Omnibus, & creſcit multâ damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.

vel Fabius? Quis Cotta rurſum? Quis ſecundus Lentulus? Tum erat *merces equalis ingenio.* At *modò fructuoſum plurimis impalleſcere, atque merum ignorare integro Decembri. At veſtra opera fertiliora ſunt, ô Hiſtorici: hæc plus moræ pluſque olei depoſcit. Etenim cunctis accreſcit pagella milleſima limitis immemor, ac multiplicatur pernicioſa ob chartam plurimam. Ita vult magna rerum copia, & ſcriptionis regula.*

ANNOTATIONES.

95. *Fabius.*| De Fabiis, Satyr. 2. verſ. 146. & Satyr. 6. v. 266. Q. Fabii Maxim. liberalem animum commendat Valerius Max. lib. 4. c. 8. Alii hîc intelligunt Fabium illum Maxim. ad quem Ovid. lib. de Ponto plures Elegias inſcribit.

Cotta. | Satyr. 5. v. 109. Ovid. de Ponto, Lib. 2. Eleg. 8. & Lib. 3. Eleg. 2. & 5.

Lentulus.| Lentulorum dignitatem ac virtutes paſſim Tullius commemorat.

96. *Tunc par ingenio pretium.* | Olim ingenioſi Poetæ muneribus cumulabantur. Plin. l 3. Epiſt. ult. ſic loquitur: *Fuit moris antiqui, eos qui vel ſingulorum laudes, vel urbium ſcripſerant, aut honoribus, aut pecuniâ ornare: noſtris verò temporibus, ut alia ſpecioſa & egregia, ita hoc imprimis exolevit. Nam poſtquam deſimus laudanda facere, laudari quoque ineptum putamus.*

Nunc utile multis.| Legunt nonnulli, *tunc*, iterum, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. Alii, *nunc*, ut ſit antitheſis, hoc ferè ſenſu: nunc autem alia non eſt utilitas ſtudioſis, præter ipſum ſtudium, ac ſtudii incommoda, quæ ſunt pallere, & genium defraudare.

97. *Pallere.*| Vide Perſ. Sat. 5. v. 62.

Vinum neſcire. | Ad vacandum ſcriptioni libertiùs. Cicer. Tuſc. 5. n. 100. *Quid quod, ne mente quidem rectè uti poſſumus multo cibo & potione completi.* Contrarium ſtatuit Horatius, lib. 1. Epiſt. 19. ubi vinoſum Homerum, Enniumque, & alios Poetas ſimiliter vinoſos eſſe debere affirmat.

Toto Decembri.| Seu cùm dies breviores, atque longiores lucubrationes fiunt; ſeu ipſo tempore Saturnalium, quo vel continentiſſimi genio pluſculum indulgent. Erat enim December Saturno ſacer, & Saturnalia celebrantur eo menſe per triduum, ſeu per dies ſeptem, addendo Sigillaria. Initium ſumebatur 16. Kal. Januarii, id eſt, 17. Decemb. In his Feriis epulantibus ſervis famulabantur ac miniſtrabant domini: & quiſque vino dapibuſque liberiùs ſe recreabat. Vide Macrob. lib. 1. cap. 7. & 10. Senec. Epiſt. 18. 47. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 22. at præ cæteris Athen. lib. 14. cap. 10. ubi morem rem ac celebritatem Saturnalium à Græcis ad Romanos fluxiſſe egregiè aſſerit, ac diſertè explicat. Sueton. Claud. cap. 5. *quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſſos*, refert. Et Calig. cap. 17. *Diem Saturnalibus adjecit, appellavitque Juvenalem*, inquit.

98. *Veſter porrò labor, &c.* | Ironicè. At hiſtoriarum Scriptoribus major fortaſſe utilitas, majuſque è labore lucrum.

99. *Petit hic plus, &c.* | Alii legunt, *petitur plus, &c.* id eſt, ad ſcribendam hiſtoriam plus temporis in perquirenda rerum veritate deſideratur, & plus olei in lychno ad lucubrandum atque vigilandum.

100. *Oblita modi milleſima, &c.* | Sine menſura & modo creſcit volumen multiplicibus paginis conſcriptum.

101. *Multa damnoſa papyro.* | Unde & pecuniæ multùm impenditis, emendo plurimum papyri ad hiſtoriæ volumen ſcribendum multiplex.

Papyro. | Plin. lib. 13. cap. 11. chartæ uſum non fuiſſe ante Alexandri Magni victoriam ex Varrone, affirmat. At doctiores ſic interpretantur, ut velit tantùm Plinius, uſum chartæ communem & publicum tunc ſolum fuiſſe, anteà tamen inventum. Ibid. Plin. ita pergit: *In palmarum foliis* (alii legunt *malvarum*) *primò ſcriptitatum: deinde quarumdam arborum libris. Poſteà publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris . . . . . poſteà promiſcuè patuit uſus rei quâ conſtat immortalitas hominum. Papyrus ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti . . . . . præparantur ex ea charta, diviſo acu in pratenues ſed quàm latiſſimas ſiluras.* Vide citat. Plinii libr. cap. ſequ.

102. *Rerum.* | Scribendarum.

Operum lex. | Vide Cic. 2. de Oratore, ubi de hiſtoria, ejuſque legibus.

Attamen quis exinde fructus? Quæ utilitas humum proscidisse? Ecquis historiarum scriptori largiretur, quantùm donaret acta perlegenti. At gens est pigra, quæ delectatur domo atque umbrâ. Eloquere ergò, quid causarum actoribus afferant lucri *civilia ministeria, & comitantes in grandi congerie commentarii? Illi multùm vociferantur, tum verò præsertim, quando creditor auscultat, aut si latus pulsaverit* alius *eo vehementior, qui magno cum volumine accedit ad incertum debitum. Tum folles concavi exhalant falsa ingentia, & sinus sputis aspergitur. Veram frugem si placet cognoscere; inde centenorum rabularum,*

Quæ tamen inde seges? Terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbrâ.
Dic igitur quid causidicis civilia præstent
Officia, & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant; sed tunc cùm creditor audit
Præcipuè, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles, 101
Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia causidicorum,

ANNOTATIONES.

103. *Terræ quis fructus aperta.* | Terram proscidisse, arasse, coluisse. Metaphora. Id est, desudasse in perquirenda scribenda que diligenter rerum veritate.

104. *Acta legenti.* | Vel actuario è commentariis publicis decreta legenti & recitanti, vel Jurisconsulto evolventi leges, & scripta ad litem pertinentia.

105. *Sed genus ignavum.* | Dicet forsan aliquis, nihil dari Historico, quippe qui videatur iners, domi sedens, & ociosè scribere historiam. Et Juvenalis respondet: ergo actuosis causidicis multùm dari debet: hi enim in foro magnâ vocis & laterum exagitatione & contentione causas agunt.

Tecto. | Plures codices habent, *lecto*: in quo studebant, & scribebant sæpè Veteres. Senec. Epist. 67. *Gratias*, inquit, *ago senectuti, quòd lectulo me affixit: lucubratorio*, non, *dormitorio*, inquit Lipsius ibid. ubi & affert hunc Juvenalis locum, legitque, *lecto gaudet, &c.* Et Epist. 72. *Quadam & in cisio scribere possis: quædam lectum & ocium & secretum desiderant.* Pers. Sat. 1. vers. 53.

Lectis scribitur in citreis.

Umbrâ. | Id est, quiete, otio, secessu.

106. *Civilia officia.* | Civibus præstita per actiones forenses, & causas civiles, quas peroant.

107. *Comites in fasce libelli.* | Colligati in fasciculum libelli, quos in forum ad rem probandam deferunt.

108. *Cùm creditor audit.* | Tum contendit vocem maximè causidicus, cum adest & audit is pro quo dicit.

109. *Si tetigit latus.* | Si urgeat & instet.

110. *Qui venit.* | Vel ipse creditor debitum repos(cens, vel debitor refellens, vel alter advocatus, vel pragmaticus causidico verba legis suppeditans, ut volunt Calderinus, & Mancinellus, aliique.

Codice. | Vel juris ac legum; vel accepti & expensi tabulis.

Nomen. | Ità vocatur id omne quod in tabulas refertur, in scripto ejus, cui vel acceptum, vel expensum fertur, nomine. Cicero pro Q. Rosc. Com. n. 4. *Non refert parva nomina in codicem? Imò omnes summas. Leve & tenue hoc nomen? ccc1000 sunt, &c.* Verr. 3. n. 28. *nomina sua exegisse.* Verr. 7. n. 17. *Pecuniam sibi esse in nominibus, numeratam in præsentia non habere.*

111. *Immensa spirant mendacia.* | Rabularum iniquam impudentiam notat, qui per fas & nefas conantur vincere.

Folles. | Buccas explicat vetus Schol. alii, pulmones spirandi vim habentes. Sic clamosam & contentiosam exprimit orationem Juvenalis post Horatium & Persium, quem vide Satyræ quintæ decimo & sequ. & quæ nos ibidem.

112. *Conspuiturque sinus.* | Causidicus fervidè perorans salivam despuit in suas vestes sinuosè convolutas.

Veram deprendere messem. | Paulò antè dixit: *Quæ tamen inde seges?* Hîc ergo respondet: *Veram deprendere messem, &c.* unde minùs sapiunt qui legunt, *verum deprendere, &c.*

Veram deprendere messem si libet, &c. | Si forensis istius laboris quæ sit merces, quæras; Lacertam unum reperies tantumdem lucrari, quantum causidicos centum.

111. *Hinc centum patrimonia causidicorum &c.* | Velut in libra expendens, hinc in lance una pone bona centum rabularum, illinc in altera solius Lacertæ divitias, & vide illa ab his adæquari, vel superari.

Parte

Parte aliâ ſolùm Ruſſati pone Lacertæ.
Conſedêre Duces: ſurgis tu pallidus Ajax,
Dicturus dubiâ pro libertate, Bubulco
Judice. Rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretium? Siccus petaſunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi;
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ. 121

aliunde Rubri Lacerta dumtaxat bona ſtatue. Conſedere Duces; exurgis tu pallens Ajax, oraturus pro ancipite libertate, arbitro Bubulco. Infelix diſrumpe extenſum hepar, ut feſſo tibi virentes palmæ graduum ornamenta appendantur. Equa merces orationis? Arida perna, & vas pelamidum: vel bulbi vetuſti, Africanorum menſtrua munera; *vel merum Tiberi deportatum, quina lagenæ;*

ANNOTATIONES.

114. *Ruſſati.* | Induti veſte ruſsâ, id eſt, rubrâ, vel purpureâ.

Ruſſati pone Lacerta. | Magna certè hîc legendi varietas. Emendant quidam: *rus Sati pone Lacertæ*: ut dives fuerit quidam nomine *Satius Lacerta*, cujus villa tanti ſit, quanti boni centum cauſidicorum. Alii dicunt *Lacertam* eſſe militis fictum nomen: porrò militibus in uſu fuiſſe veſtes rubras, ut per coloris ſimilitudinem ſanguis è vulneribus defluens minùs appareret. Alii cum vet. Schol. legunt, *Lacerna*, quem aiunt ſub Domitiano ex aurigandi peritia divitem factum, & hinc purpureis veſtibus indui.

115. *Conſedere Duces.* | Sumptum ex Ovid. Metam. 13. Fab. 1. ubi de armis Achillis Ajax cum Ulyſſe diſceptat coram Ducibus Græcorum. Hîc *Duces* pro Judicibus, & mox, *Ajax*, pro Cauſidico ponuntur.

Pallidus. | Præ timore, ne perinde ut Ajax olim, ita modo tu cauſâ cadas & vincaris.

Ajax. | Telamonis erat filius, Græcorum poſt Achillem fortiſſimus, quod ab Ulyſſe victus in judicio fuiſſet, irâ percitus ad inſaniam uſque: quod autem furens egerat, mente reſtitutâ reſciens, præ verecundia & dolore, ſeipſum interemit. Vide Sophoclis Ajacem flagellif.

116. *Dubia pro libertate.* | Pro homine, de quo quæritur, ſitne ſervus an liber exiſtimandus. Sicut Tullius pro Archia dicens jus ei civitatis aſſeruit.

Bubulco. | Vel intelligit C. illum Attilium Bubulcum, qui fuit Conſul cum T. Manlio Torquato; vel per contemptum Judicem notat agreſtem & imperitum bubulci ſimilem, reſpiciens ad morem Judices eligendi tres è ſingulis Tribubus perinde ruſticanis ac urbanis. Aſcon. Ped. in 2. Verrin. vel denique meminerat Juvenalis, quod refert Sueton. Jul. cap. 80. *Peregrinos à Cæſare in Senatum allectos*: unde & Auguſtus correxit *numerum affluentem deformi & incondità turba Senatorum, inter quos erant etiam indigniſſimi, quos vulgus abortivos, ſive Orcinos vocabat*, teſte Sueton. Octav. cap. 35.

117. *Rumpe miſer tenſum jecur.* | Tu jam latera, pulmones, & jecur bili plenum & acce[illegible]ſum fatiga vociferando, & vanæ gloriæ pluſculùm ſerviendo, aut lucello tenui.

118. *Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.* | Ex more palmis exornetur vel janua tuæ domûs, vel gradus pulpiti è quo dixeris cauſam, atque viceris. Martial. Lib. 7. Epigr. 27.

Sic fora mirentur, ſic te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores.

Scalarum gloria. | *Apud veteres advocatorum armaria ſcalas habebant*, inquit vetus Schol. Alii pauperiem cauſidicorum hinc aiunt notari, qui habitarent in cœnaculis, ad quæ non niſi per ſcalas aſcendebatur: quas proinde in victoriæ ſignum palmis integerent.

119. *Siccus petaſunculus.* | Exiguus petaſo, vetuſtate exuccus. Vide Martial. l. 13. Epig 55.

Vas pelamidum. | Plenum piſciculis iſtis, qui ſunt minores thynni, dicti à πηλὸς, *limo*. De his vide Athen. lib. 8. cap. 14. Plin. lib. 9. c. 15. & lib. 32. cap. 11.

120. *Afrorum.* | Aliàs, *Maurorum*.

Epimenia. | Vox Græca, quaſi penſio menſtrua, id eſt, xenia vel dona, quæ Afri miſſitabant Romanis quot menſibus ad conciliandos eos ſibi. Sunt qui legant, *ormenia*, id eſt, caules, alii, *epimendia*, ſed iſtos egregiè ſuggillat Caſaubonus in Athen. lib. 2. cap. 22.

Bulbi. | Tubera, allia, cepæ, ſquillæ, omneſque radices rotundæ & tunicatæ. Athen. l. 2. c. 23. de *bulbis* multa & varia; ubi & Proverbium, *Bulbum ſi expetis, quâ impensâ gloriam ſis adepturus, cogita.* Theophraſt. Hiſt. lib. 7. c. 13. & ex his Plin. l. 19. cap. 5. dulces adeò bulbos in Taurica Cherſoneſo naſci refert, ut crudi mandantur: poſt quos optimi ſunt in Africa, deinde in Apulia. Quidam legunt, *bulli*, id eſt, piſciculi viliores, ut interpretatur è veteri gloſſa Lipſius Epiſt. quæſt. lib. 4. Epiſt. 25. ubi ſperni vetat lectionem de bulbis vulgatam.

121. *Vinum Tiberi devectum.* | Quinque lagenæ vini parùm laudati nempè Romam advecti ſecundo flumine ex Hetruria, ſeu Veiis, &c. non autem quòd ſit adverſo Tiberi deportatum vel è tranſmarinis regionibus, vel etiam e Campania, exquiſitum

ſi quater peroraſti. Quod *ſi obvenerit* nummus *unus aureus, ex eo detrahuntur portiones pragmaticorum, ſecundum pactum. Æmilio donabitur quantum poſtulabit: ac nos perite magis peroravimus. Nam illius in atrio eſt currus ex are, proceri quadrijuges, ipſeque generoſo ad bellum equo inſidens telum inflexum procul intentat, ac effigie coclite molitur certamina. Ita Pedo commiſcet, Matho ſuccumbit: ille eſt finis Tongilli, qui grandi cum rhinocerote lavari conſuevit, & cœnoſâ multitudine cruciat balnea, & oblongo palo Medos adoleſcentes per forum emerat.*

Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
Inde cadunt partes, ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur quantum petet: & meliùs nos
Egimus. Hujus enim ſtat currus aheneus, alti
Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
Eminùs, & ſtatua meditatur prælia luſca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit aſſere Medos,

ANNOTATIONES.

123. *Inde cadunt partes, &c.* | Si detur cauſidico nummus aureus, hunc non habet integrum ſibi, ſed ex fœdere partiri debet cum pragmaticis, pro collocata ſibi opera.

Pragmaticorum. | Hi Juris & legum admodum periti, cauſidicis aderant, & verba ſolemnia, formulaſque ſuggerere ſatagebant. Cicero de Oratore 1. eorum meminit, aitque viles fuiſſe homines, qui mercede conducti oratoribus ſe miniſtros præbebant in judiciis. Vide & Quintil. lib. 12. cap. 3.

124. *Æmilio.* | Illuſtri diviti cauſidico.

Meliùs nos egimus. | Atqui nos pauperes meliùs cauſam diximus: cur igitur non æquam mercedem accipimus?

125. *Hujus enim ſtat, &c.* | Verùm enimverò Æmilius in porticu oſtentat inſignia nobilitatis, æreum currum, quo majorum aliquis triumphavit: imò & ſtatuam equeſtrem ſibi erectam.

126. *Quadrijuges.* | Equi ad currum quatuor. Vide initium Sat. 8.

Ipſe feroci, &c. | Ipſis etiam cauſidicis ponebantur ſtatuæ Equeſtres. Martial. lib. 9. Epigram. 70.

Tam grave percuſſis incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio cùm faber aptat equo.

127. *Curvatum.* | Tam affabrè ſtatua efficta eſt, ut haſtile quod intentat aut minatur, videatur tremere adeoque curvari, & mox jactandum.

128. *Meditatur prælia luſca.* | Sive quòd obliquum caput alterum dumtaxat oculum oſtendebat: ſive quòd effigies exhiberet virum altero clauſo oculo certius ictum dirigentem. Vide Perſ. Sat. 1. v. 66.

129. *Sic Pedo conturbat, &c.* | Quoniam divitibus cauſidicis quamvis inferioris meriti merces amplior tribuitur: hinc tenuiores fimulant ſe opulentos. Quò fit ut ære ſe alieno obruant.

Pedo. | Cauſidicus quiſpiam.

Conturbat. | Verbum Juris, id eſt, decoquit, dilapidat: æs alienum vetus non ſolvit, & novum contrahit: rationes debitorum congerit, commiſcet, conturbat. Cic. pro Cn. Plancio. *Verùm fac me multis debere, & in iis Plancio: utrum igitur me conturbare oportet: an hoc nomen, quod urget, nunc cùm petitur diſſolvere?*

Matho. | Alius cauſidicus de quo Sat. 1.

Deficit. | Legunt aliqui, *deficit*, perperam, ut videtur.

Exitus hic eſt Tongilli. | Ut Pedo, Mathoque perinde ſuccumbentis, dum vult opes oſtentare, ut plus lucretur.

130. *Rhinocerote.* | Vaſe oleum guttatim fundente; gutto, quo in balneis utebantur è cornu tauri pauperes, at divites è cornu rhinocerotis. Vide Sat. 3. v. 263. Porrò *Rhinoceros* à ῥὶν & κέρας dicitur, animal unius in nare cornu, ut ait Plin. lib. 8. cap. 20. & Diod. Sic. lib. 4. cap. 3. ubi *rhinocerotis* naturam, & ad vincendum elephantum induſtriam uterque referunt.

131. *Vexat lutulenta balnea turba.* | Servis plurimis, qui per cœnoſa dominum ſecuti ad balnea, magno ſtrepitu jam ei famulantur, quod moleſtiam creat iis qui ſimul lavantur.

132. *Perque forum juvenes, &c.* | Dum lecticâ per forum vehitur oneratque lecticarios.

Aſſere. | Perticâ duplice, quâ ſuſtinetur ac deportatur ſella ſeu lectica. Vide Satyram 3. v. 245.

Medos. | Servos è Media, lecticarios, legunt alii *Mœſos*. Hi quidem à Romanis ſubacti, non ita verò Medi. Mœſia Europæ regio Euxino mari proxima. Media Aſiæ pars Aſſyriæ juncta, ampla valde & nominata pridem ob diuturnum ejus per annos plus trecentos imperium, Aſſyriis quidem ereptum per Arbacem Sardanapali interfectorem, & ſub aliis octo ſequentibus Medorum regibus continuatum poſteaque tranſlatum ad Perſas.

Empturus

Emptūrus pueros, argentum myrrhina, villas,
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipſis eſt utile: purpura vendit
Cauſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
Et ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
Ut redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes. Ideò conducta Paulus agebat

empturus ſervos, argentum, myrrhina, prædia. Nam fidem facit ampla purpura Tyrio filo. Ac nihilominus id eis fructuoſum eſt: purpura venumdat cauſarum actorem, venumdant amethyſtina. Prodeſt ipſis vitam agere & ſonitu, & ſpecie majorum opum. At profuſa Roma modum ſumptibus non ponit. Si priſci reviviſcant, Tullio nullus donaret nummos ducentos, niſi micaret magnus annulus. Id imprimis obſervat qui litem habet, utrum habeas *tu ſervos octo, aſſeclas decem, utrum poſt te ſit lectica, ante pedes* verò *togati. Idcircò Paulus dicebat Sardonyche conductâ,*

ANNOTATIONES.

133. *Empturus pueros, &c.* | Ut divitias oſtenter.

Argentum. | Argentea vaſa.

Myrrhina. | Vide Sat. 9. v. 156. & quæ nos ibid.

134. *Spondet enim, &c.* | Pretioſa Tongilli veſtis ipſi pro ſponſore eſt.

Tyrio. | Vide Sat. 1. v. 27.

Stlataria purpura. | Quaſi ſenatoria veſtis, latus è purpura clavus. Vide Sat. 1. v. 106. & quæ notavimus ibid. Porrò *ſtlatum* pro *latum*, ſicut & *ſtlotum* pro *lotum*, *ſtlitem* pro *litem* veteres dixere, teſte Feſto; apud quem etiam *Stlata* eſt navigium latum magis quàm altum: unde *ſtlataria purpura* hîc intelligi poſſet mari advecta è Tyro. Alii à *ſtlata* rate pyraticâ, per *ſtlatariam* purpuram, intelligunt veſtem purpuream quaſi fallentem ac deprædantem cliuntes, qui ambiunt cauſidicos ſumptuosè veſtitos, eiſq; magnam ſponte mercedem tribuunt.

Purpura. | Plin. lib. 9. cap. 36. & ſeq. de purpuræ naturâ, uſu, pretio, antiquitate, variis denique generibus multa.

135. *Hoc ipſis utile eſt.* | Lucrum eis affert ambitioſa oſtentatio divitiarum.

Purpura vendit Cauſidicum. | Tanti locabit ac vendet operam ſuam cauſidicus, quantum faſtûs & ſplendoris habuerit in veſtibus, & quantum ſe jactaverit.

136. *Amethyſtina.* | Veſtimenta violacei coloris, qualis eſt in amethyſto lapillo, de quo Plin. lib. 21. cap. 8. & lib. 37. cap. 6, & 9.

137. *Et ſtrepitu & facie, &c.* | Conducit illis exhibere ſe ditiores quàm ſint, aliàs enim non conducerentur, atque egerent.

Strepitu. | Celebritatem ſuam ac famam venditando.

Cenſus. | Bonorum æſtimatio, ipſaque bona, cenſus appellantur paſſim apud Auctores. Cic. Verr. 4. num. 131. *Siculi ex cenſu quotannis tributa conferunt, &c.*

138. *Sed finem impenſæ, &c.* | Ambitioni, vanitati, luxui tam dedita Roma, ut jaceat quiſquis non ſplendet. Hinc Seneca Epiſt. 50. *Erramus*, inquit, *& dicimus: non ego ſum ambitioſus; ſed nemo Romæ poteſt aliter vivere; non ego ſumptuoſus: ſed urbs ipſa magnas impenſas exigit.*

139. *Ut redeant veteres.* | Nonnulli Codices loco iſtarum vocum, habent: *fidimus eloquio?*

Veteres. | Inſignes illi Oratores, Cicero, Craſſus, Hortenſius, &c. vel, è Græcis Demoſthenes, Æſchines, Iſocrates, &c.

140. *Niſi fulſeris.* | Niſi dives fuerit, aut ſaltem opes oſtentarit, quantumvis peritus, erit deſpectui.

Annulus. | In digito. Vide Sat. 1. v. 28.

141. *An tibi ſervi, &c.* | An ſumptuoſus adſit oratori comitatus, potiùs quàm quæ facundia.

Servi octo. | Lecticarii octophoron geſtantes, ad pompam & faſtum. Vide Sat. 1. v. 64.

142. *Comites.* | Clientes officioſè deducentes ad forum. Vide Sat. 1. v. 96, 119, 132.

Sella. | Vel lectica per vias ſubſequens; vel ſedile, ſeu ſella, quaſi pulpitum, in foro, è quo magnificè dicas & perores, & in quo, cùm libuerit, ſedeas.

Togati ante pedes. | Clientes, vel amici, honoris causâ præeuntes. Anteambulones vocat Martialis. Ejus vide Epigram. 7, & 46. lib. 3. & Juvenal. Sat. 1. v. 96. & quæ nos ibi.

143. *Ante pedes.* | *Circum pedes ſunt obſequia ſervorum, ante pedes amicorum*: ait Turneb. lib. 3. cap. ult.

Conducta. | Cautè, ut dives appareret, pluſque mercedis acciperet.

Paulus. | Is cauſidicus, pariter ut Coſſus, & Baſilus. Sed hi minùs celebres, quia pauperiores.

& idcircò pretio majori dicebat, quàm Coſſus, quam Baſilus. Infrequens eloquentia ſub paupere veſtimento. Ecquando fas eſt Baſilo matrem exhibere lacrymantem? Ecquis Baſilum tolerat diſertè perorantem? Te ſuſcipiat Gallia, aut magis oratorum altrix Africa, ſi vis dare pretium linguæ. O Vetti, cor ferreum, inſtitutis ad benè *pronuntiandum, quando ſchola copioſa diros Tyrannos enecat? Etenim qualibet mox prælegerat ſedens, ea ipſa ſtans pronuntiabit, & eadem iiſdem verſiculis repetet. Ingeminata braſſica perimit infelices præceptores.*

Sardonyche, atq; ideò pluris, quàm Coſſus agebat,
Quàm Baſilus. Rara in tenui facundia panno. 145
Quando licet flentem Baſilo producere matrem?
Quis benè dicentem Baſilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potiùs nutricula cauſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti, 150
Cum perimit ſævos claſſis numeroſa Tyrannos.
Nam quæcumq; ſedens modò legerat, hæc eadem
ſtans
Proferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occîdit miſeros crambe repetita magiſtros,

ANNOTATIONES.

144. *Sardonyche.* | Annulo in quo pretioſa gemma ſardonyx. Vide Perſ. Sat. 1. v. 16.

145. *Rara in tenui facundia panno.* | Ex opinione vulgi, cui adverſatur illud Cæcilianum; *ſapè eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia.* Cic. Tuſcul. 3. n. 56.

146. *Quando licet Baſilo, &c.* | Quis tenui cauſidico gravem cauſam committit, in qua liceat v. g. matrem producere pro ſalute filii ſupplicantem apud Judices. Vide Cicer. Verr. 3. pro Fonteio in peroratione, &c.

147. *Accipiat te Gallia, &c.* | Perge in Galliam vel Africam, ibique vendita oratoriam facultatem: nam Romæ non facundia tam ſpectatur in cauſidico, quàm faſtus & pompa veſtium atque comitatus.

148. *Gallia.* | Europæ nobiliſſima portio, Rheno, Oceano, Alpibus ac Pyrenæis clauſa, Romanis primùm, deinde Francis domita. De hac ſatius erit non plura, quàm non ſat magna dicere. At quod facit ad rem præſentem, in ea, Lugduni ſcilicet, facundiæ certamen, de quo vide Sat. 1. v. 44. Unde & facundam vocat Sat. 15. v. 111. optimorum ingeniorum feracem ignorat nemo: etiam oratores inſignes habuiſſe dicemus alibi, & teſtis Quintil. loco mox citando.

Nutricula cauſidicorum. | Seu quòd litigioſæ regiones illæ Gallia & Africa, ſeu quòd eximios oratores tulerint. Quintil. l. 10. c. 1. præſtantiſſimos ait fuiſſe Jul. Africanum, & Domit. Afrum. At hic Nemauſenſis erat, & florebat ſub Nerone. Et cap. 3. *Julius Florus*, inquit, *in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demum exercuit eam) princeps, alioqui inter paucos diſertus, &c.*

149. *Africa.* | Hæc Romanis ampla ſeges & terroris & gloriæ, vel ob unam Carthaginem; unumque Annibalem: Nobis autem Chriſtianis valdè memorabilis, quòd tot præclara Religionis noſtræ lumina genuerit, Tertullianum, Cyprianum, Auguſtinum, &c.

Mercedem imponere linguæ. | Si vis æſtimari ob eloquentiam, & ex ea quæſtum facere.

150. *Declamare doces, &c.* | Jam ad Rhetores tranſit, expenditque num digna merces iis detur, ac magnis eorum laboribus æqualis.

Ferrea pectora. | Quippe quæ moleſtam admodum puerorum inſtitutionem ſuſcipiant & exequantur ſine ullo ferè lucro.

Vetti. | *Vectius* ſeu *Vettius*, celebris Rhetor. Ejus meminit Plin. lib. 29. cap. 1. ponitur hîc pro quolibet declamandi magiſtro.

151. *Cum perimit ſævos, &c.* | Ingens numerus diſcipulorum recitat ſuam quiſque compoſitionem & orationem de perimendis tyrannis. Quod ſanè præceptoris patientiam exhaurit. Alii ſic interpretantur: *O Vetti, ſanè tu ferreus, quem non frangit durus ille docendi labor, ad quem velut ad ſummum tormenti genus Dii vindices compulerunt Dionyſium Sicilia Tyrannum.* Is enimverò Imperio exutus in ludo literario Corinthi conſenuit.

Claſſis. | Quintil. lib. 2. cap. 2. *Pueros*, inquit, *Magiſtri in claſſes diſtribuebant, & iis ordinem dicendi ſecundum vires ingenii dabant, &c.*

152. *Quacumque ſedens modò legerat.* | Præceptor nimirum.

Hæc eadem ſtans. | Nempe diſcipulus.

153. *Eadem cantabit verſibus iiſdem.* | Recitabit ſtatim formans ſe diſcipulus ad exemplum Magiſtri prælegentis & declamare docentis. Huc pertinet quod ait Quintil. l. 2. c. 4. *Dicere quæ audierint, utile eſt pueris ad loquendi facultatem.*

Verſibus iiſdem. | Totidem inciſis & commatis.

154. *Occidit miſeros, &c.* | Crebræ illæ diſcipulorum exercitationes eadem recinentium, caput obtundunt Magiſtri, ejuſque mentem excarnificant; ſicut braſſica ſæpiùs appoſita nauſeam ſtomacho facit.

Crambe repetita. | Prov. δὶς κράμβη θάνατος. Vide Politian. Miſcel. c. 33. Veteres μὰ τὴν κράμβην jurare ſolitos, auctor eſt Athenæus l. 9. c. 2.

Quis

Quis color, & quod ſit cauſæ genus, atque ubi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diversâ parte ſagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem appellas? Quid enim ſcio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quòd læva in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico juveni, cujus mihi ſextâ
Quaque die miſerum dirus caput Annibal implet.
Quicquid id eſt, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis; an poſt nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate cohortes.
Quantumvis ſtipulare, & protinus accipe quod do.
Ut toties illum pater audiat. Aſt alii ſex

Qua ratio, & qua ſpecies argumenti, & ubi præcipua controverſia, qua tela procedant variis lateribus, cuncti diſcere cupiunt, pretium nullus pendere vult. An pretium vocas? Nam quid didici? Magiſtri nimirum noxa reprehenditur, quia in ſiniſtro mamma latere nihil palpitat Arcadico adoleſcenti, cujus ſevox Annibal mihi caput infortunatum replet ſexta quaq; die: quodcumque eſt illud, de quo conſultat; ſive utrum à Cannis Romam contendat; ſive utrum poſt procellas & fulgura prudens circumducat phalanges nimbis madefactas. Poſtula quantumcumque libuerit, ſtatimque ſume quod trado, ut tot vicibus eum genitor auſcultet. Sed alii ſex,

ANNOTATIONES.

155. *Quis color.* | Quis modus ſtabiliendi cauſam, & crimen repellendi. Sat. 6. v. 280. *Dic Quintiliane colorem.*

Cauſa genus. | An demonſtrativum, an judiciale, an deliberativum, &c. Quintil. cit. lib. 3. cap. 4.

Summa quæſtio. | Quis ſtatus, an conjecturalis, an definitivus, &c. Quintil. cit. lib. 3. cap. 6.

156. *Qua veniant diversâ parte ſagitta.* | Quænam ab adverſario objici, & qua ratione poſſint refutari.

158. *Mercedem appellas.* | Proſopopœia diſcipuli imperiti Magiſtro dicentis; ſcilicet, petis mercedem, cùm nihil à te didicerim.

Culpa docentis arguitur. | Reſponſio Magiſtri, in qua notatur quàm ſit miſera conditio docentium: in hos enim culpa refunditur, ſi negligens alioqui, vel obtuſo diſcipulus ingenio nihil in ſtudio proficiat.

159. *Læva in parte mamillæ.* | Plinius lib. 11. cap. 37. *Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt; homini tantùm infra lævam papillam,* inquit, Cor igitur hîc & apud alios Poetas non rarò ponitur pro ingenio & ſapientia: unde & vecors dicitur qui eſt ſtupidus & inſipiens.

160. *Nihil ſalit.* | Nihil emicat ingenii, nihil induſtriæ vel ſolertiæ.

Arcadico juveni. | Ignavo, bardo, ſimili vel Arcadibus, qui hebetes ab aliquibus referuntur, vel pecori Arcadico, id eſt, aſinis. Vide Perſ. Sat. 3. v. 9.

161. *Caput implet.* | Obtundit, gravat, ac tædio afficit.

Annibal. | Declamatio de Annibale deliberante. Vide Sat. 6. v. 169.

162. *An petat urbem.* | An poſt Cannenſem victoriam continuò Romam pergat, an fatigatis militibus reſpirandi ſpatium dare debeat. Vide Tit. Liv. lib. 22. cap. 51. ubi Annibali ad penſandum conſilium opus eſſe tempus dicenti reſpondet egregiè Maharbal: *non omnia nimirùm eidem Dii dedere. Vincere ſcis, Annibal, victoriâ uti neſcis.* Additque Liv. ibid. *moram ejus dici ſaluti fuiſſe urbi atque Imperio.*

163. *Cannis.* | Is vicus Apuliæ priùs ignobilis, aſt poſteà non mediocriter celebratus clade Romanorum. Vide Sat. 2. v. 155.

An poſt nimbos, &c. | Lege Tit. Liv. lib. 26. cap. 11.

Cautus. | Timens ne infeſtis ſibi Numinibus victorem perdat exercitum.

164. *Circumagat madidas, &c.* | Poſita ſuper Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem, caſtra moveat, abducatque copias religione perculſas, ob tempeſtatem acies jam ſemel ac iterum dirimentem. Tunc enim Annibal erupit in has voces: *Potiunda ſibi urbis Roma modò mentem non dari, modò fortunam.* Tit. Liv. cit. lib. 26. cap. 11.

165. *Quantumvis ſtipulare, &c.* | Atque ut intelligas quantum ſit tædium eadem ſæpiùs audienti, ego tantùm tibi promitto, quantum petieris, ſi pater ipſe diſcipuli tam patiens fuerit, quàm ego declamandi magiſter; ſique toties filium declamantem libenter audire ſuſtineat, quoties ego alienum, & quidem ſine mercede.

Stipulare. | *Stipulo* vel *ſtipulor*, idem eſt atque poſtulo mihi promitti quidpiam, ſolemni formulâ: v. g. viſne promittere centum nummos, ac dare? cui reſpondet alter; promitto & dabo.

166. *Pater audiat.* | Vide Perſ. Sat. 3. v. 47. & quæ nos ibidem notavimus.

Aſt alii ſex, &c. | At prudenter omnino plurimi Rhetores ad forenſes ac veras actiones tranſiere, dimiſſis fictis illis & ſcholaſticis.

Et

imò plures Sophiſta pari voce clamant; atque veras controverſias tractant, dimiſſo abductore; tacent admixta toxica, conjux nequam & ingratus, atque mortaria quæ curant cæcos jam antiquos. Itaque ſi noſtrum valebit conſilium, is qui ex umbra Rhetorica venit ad certamen, ipſe ſibi miſſionem largietur, inibitque aliud vivendi inſtitutum, ut non deſit ei parva ſumma, quâ venumdatur modica tritici teſſerula. Etenim ea compenſatio maxima. Experire quanto pretio *Chryſogonus, aut quanto Pollio erudiat filios divitum, diſtribuens Theodori diſciplinam.*

Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ!
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus,
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cæcos.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetoricâ deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, quâ vilis teſſera venit
Frumenti. Quippe hæc merces lautiſſima. Tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.

ANNOTATIONES.

176. *Conclamant.* | Vel, in foro clamoſo agunt cauſas; vel, declamatorum atque Rhetorum vitam intolerabilem vociferantur deſerendam.

Sophiſtæ. | Ita pridem Rhetores appellati, teſte Philoſtrato. Aliis Rhetor eſt qui tradit eloquentiæ præcepta, Sophiſta verò qui ad dicendum exercet. Victorin. Prolog. in Rhetor. Cic.

168. *Veras agitant lites.* | Non ampliùs fictas, ut priùs in ſcholis, ſed veras in foro, paulò majori mercede.

Raptore relicto, &c. | Relictis fictis argumentis, qualia legere eſt apud Quintil. & Senecam, in Controverſ.

Raptore relicto. | Declamandi materiâ de eo qui fœminam rapuerit. v. g. de Paride qui Helenam, de Jaſone qui Medeam abduxit, &c. Vide Senec. Controv.

169. *Fuſa venena ſilent.* | Non jam tractatur fictum thema de veneno dato vel pellici, vel conjugi, &c. nec de marito ingrato, &c.

Malus ingratuſque maritus. | Vel Jaſon qui deſeruit Medeam, cujus ope vellus aureum abſtulerat, atque aliam uxorem duxit: vel quilibet ſimilis illius perfidi in fideliſſimam conjugem viri, de quo Senec. lib. 2. Controv. 5. Erit igitur vel vel accuſatio ingrati mariti, pro uxore, vel ejus defenſio adverſus uxorem.

170. *Et qua jam veteres, &c.* | Declamatio de filio conterente pharmaca in mortario ad ſanandos cœci patris oculos, quæ venena eſſe affirmantur à noverca: unde credulus pater filium hæreditate pellit, &c.

171. *Sibi dabit ipſe rudem.* | Si mihi credit Sophiſta ſterile docendi munus abjiciet, & ſe conferet ad forum, ubi ſaltem aliquod lucellum eſt.

Rudem. | Libertatem, & vacationem à docendo. Metaphor. à gladiatoribus. Vide quæ ad Sat. 6. v. 113.

173. *Ad pugnam.* | Ad veras in foro actiones.

Ab umbra. | Relictâ ſcholâ, in qua privatæ & umbratiles dumtaxat actiones, & falſæ controverſiæ.

174. *Summula ne pereat.* | Ut exigua ſaltem habeatur merces, quâ ematur panis.

Teſſera. | Juſt. Lipſius Elect. 1. cap. 8. Multa de fumentationis antiquitate, ac frumenti diſtributione primùm ab Ædilibus, dein ab annonæ Curatoribus factâ, & quidem per teſſeras ſeu ſymbola è ligno vel plumbo, quibus inſtructi pergebant ad horrea publica, & ſingulis menſibus frumentum accipiebant, &c. Vide quæ ad Perſ. Sat. 5. v. 74.

Venit. | Acceptam etenim teſſeram frumentariam vendere licebat; & vendebant qui victum habentes aliunde, frumento non indigebant. Lipſ. cit. loco.

175. *Tenta Chryſogonus, &c.* | Si mihi fidem non habes, inquire quàm vili pretio doceant Chryſogonus & Pollio, & quàm exiguam capiant mercedem etiam à nobilibus atque opulentis, quorum filios inſtituunt.

176. *Chryſogonus, Pollio.* | Sophiſtæ ſeu Rhetores. Citharœdos eſſe volunt alii, quos Juvenalis affirmet plus multò quàm Rhetores lucrari.

177. *Artem ſcindens.* | Rhtoricam, cujus præcepta minutatim quaſi diſpertit, diſſipat, diſperdit, nullâ propè mercede, nullo fructu.

Scindens. | Quidam interpretantur, vituperans, proſcindens: ſed minùs id probem.

Theodori. | Is Gadarâ urbe Syriæ oriundus, inſignis Rhetor fuit, Tiberii Cæſaris præceptor, qui ſævam ejus indolem perſpexit primus, ac notavit in puero, Suetonio teſte, Tiber. cap. 57. De eodem Quintilianus lib. 3. cap. 1. ſic loquitur: *Theodorus Gadareus, qui ſe dici maluit Rhodium, quem ſtudiosè audiſſe, cùm in eam Inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius Cæſar*: additque illum & plura ſcripſiſſe, & ejus diſcipulos veluti novæ ſectæ addictos *Theodoreos* appellatos fuiſſe, quos inter fuit *Hermagoras*.

Balnea

Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus quoties pluit; anne ſerenum
Expectet, ſpargatque luto jumenta recenti? 180
Hîc potiùs: namque hîc mundæ nitet ungula mulæ.
Parte aliâ longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula doctè
Componit, veniet qui pulmentaria condit. 185
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multùm, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quàm filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? Exempla novorum
Fatorum tranſi: felix & pulcher & acer, 190
Felix & ſapiens & nobilis & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ:

Extruuntur *balnea ſexcentis, & majori* ſumptu *xyſtus, in quo vehatur herus, quandocumque pluit. Sudumne præſtoletur, aut jumenta novo cœno inficiat? Illic magis: etenim ibi fulget unguis mula nitida. Aliunde cœnaculum erigatur altis è Numidia fulcris ſubnixum, atque frigentem ſolem excipiat. Quantivis ades* conſtent: *accedet qui ſcitè dapes ſtruit, accedet qui obſonia præparat. Illis in impenſis, ad ſummum duo ſeſtertia ſatis erunt Quintiliano. Nihil minoris conſtabit patri quàm natus. Unde ergo tot nemora poſſidet Quintilianus? Fortunæ inſolita exempla omitte. Fortunatus & formoſus & fortis, fortunatus & prudens & clarus & illuſtris aſſutam atra pelliculæ lunulam adhibet,*

ANNOTATIONES.

178. *Balnea ſexcentis.* | Sumptuoſi quidem ſunt in ædificando epulandoque Romani, at parci nimiùm in educandis docendiſque liberis.

Sexcentis. | Nummis, vel ſeſtertiis.

Porticus in qua geſtetur dominus. | Vide Sat. 4. verſ. 5.

179. *Anne ſerenum expectet.* | Quod ſi ambulare cupiat, an putas expectandum ei ſerenum tempus? Imò porticum habet ad id ſemper idoneam.

180. *Spargatve luto jumenta recenti.* | An poſt pluviam velit agi currum, & vehi per cœnoſas plateas, ubi mulorum pedes luto inquinentur?

181. *Hic potiùs.* | Quin potiùs in porticu ambulabit, ubi mulæ vehiculum trahentes nitidis incedant pedibus & ungulis. Ironicè.

182. *Numidarum.* | Numidia pars Africæ, hodie *Biledulgerid.* Inde lapides optimi & exquiſita marmora excidendis columnis idonea Romam deportabantur. Meminit Plin. l. 36. c. 6. & alibi.

183. *Algentem rapiat cœnatio ſolem.* | Columella lib. 1. præcipit ædium feneſtras ſpectare Ortum & Septentrionem.

Cœnatio. | Triclinium, locus in ſuperiori domûs parte ad cœnandum aptus.

Algentem rapiat cœnatio ſolem. | Vel hyberno tempore, dum oritur, frigidum: vel orientem æſtate, verſus Septentrionem. Hinc enim hilarior ſitus & commodior dat umbram quando calet, & cùm friget, teporem.

184. *Quanticumque domus, &c.* | Neque ſolùm perfundunt opes in ſubſtructionibus, ſed etiam in ſumptuoſis conviviis.

Qui fercula doctè componit. | Structor menſæ peritus.

185. *Qui pulmentaria condit.* | Coquus.

Pulmentaria. | Quævis obſonia. Nomen à pulte, quâ pro pane diu Romani uſi ſunt. Cicer. Tuſcul. 5. n. 90. *Anacharſi Philoſopho cubile terra, pulmentum fames, &c.* Vide Perſ. Sat. 6. v. 40. & quæ ibidem notabo.

186. *Seſtertia.* | Vide Sat. 1. v. 92. & 106.

Quintiliano. | Summo Rhetori ac præceptori cuilibet.

187. *Sufficient.* | Loco penſionis annuæ & ſalarii pro puerorum inſtitutione.

189. *Saltus.* | Villas, prædia.

Exempla novorum fatorum tranſi. | Ne utere inaudito exemplo unius qui præter ſolitum morem ditatus fuerit, aſpirante fato & fortunâ, non ex hominum liberalitate. Fuit quidem Quintilianus locuples, at poſt illum quot alii? Imò quis ſecundus?

190. *Felix & pulcher, &c.* | Id eſt, ſi cui faverint fata, & felicem eſſe dederint, huic affluunt omnia continuò bona & corporis & animi & fortunæ: erit formoſus & valens, erit ſapiens, nobilis, doctus, &c.

192. *Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.* | Lunatos induit calceos, nobilitatis indices. Nam lunulâ calceis aſſutâ Patricius diſcernitur, inquit vetus Scholiaſtes: geſtabant nempè effigiem Lunæ creſcentis, vel potiùs literam C, ad monimentum numeri Senatorum centenarii, ex Numæ, ut aiunt, inſtituto. De moris iſtius origine diſputat Plutarchus in Quæſt. Centur. Rom. Vide Cœl. Rhodig. lib. 20. cap. 28. & Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Nigræ alutæ. | Sic Horatius lib. 1. Sat. 6. *Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus Pellibus, &c.*

Alutæ. | Calceo ex alutâ, ſeu molli & ſubtili corio.

Felix,

fortunatus Rhetor etiam ſummus & argumentator, & quamvis perfrixerit nihilominùs *benè canit. Nam interest qua te aſtra ſuſcipiant ſtatim primos exordientem emittere ploratus, ac etiamnum à parente rubicundum. Si juſſerit fors, ex Oratore Conſul evades: ſi juſſerit ea ipſa, Orator evades è Conſule. Etenim quid Ventidius? Quid Tullius? Utrum quidquam præter aſtrum, atque ſtupendam vim ſortis recondita? Fortuna Imperium verna, triumphum vincto attribuit.*

Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
Etſi perfrixit, cantat benè. Diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
SI FORTUNA volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.
Ventidius quid enim? Quid Tullius? Anne aliud quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.

ANNOTATIONES.

193. *Jaculator.* | Dialecticus & Sophiſta, qui norit argumenta in adverſarium jaculari atque enthymema torquere, ut eſt Satyr. 6. verſ. 449.

194. *Etſi, perfrixit cantat benè.* | Etſi frigus occuparit, vel non rauceſcet, aut nihilo pejùs cantabit: aut certè excuſatur facilè, imò benè cantare putabitur & dicetur. Martial. Lib. 3. Epigramm. 18.

Perfrixiſſe tuas quæſta eſt præfatio fauces.

Diſtat enim quæ ſidera, &c. | Magni interest an benigna tibi naſcenti fidera, an maligna affulſerint. Vide Satyr. 6. verſ. 569. & Perſ. Satyr. 5. v. 45. & ſequent.

196. *A matre rubentem.* | Totus rubet infans recens natus, ob tenuitatem cutis ac venarum.

197. *Fies de Rhetore Conſul.* | Ut contigit Ciceroni: (de quo lege Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 23.) & Quintiliano quoque, ut placet quibuſdam fretis auctoritate Auſonii ad Gratianum ita loquentis, & pro Conſulatu gratias agentis: *Dives Seneca, nec tamen Conſul* * * * * * *Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus, honeſtamenta nominis potius videtur quàm inſignia poteſtatis habuiſſe.* Adde Frontonem Antonini præceptorem, de Conſulatu cujus ibid. Auſon.

198. *De Conſule Rhetor.* | Sicut Dionyſius ille Tyrannus, de quo ſuprà ad verſ. 151. hujus Satyræ. Ut Valer. Licinianus, *Exul de Senatore, Rhetor de Oratore factus*, inquit. Plin. L. 4. Ep. 11. ubi & ait ipſum Licinianum in Sicilia profitentem ita ſortem ſuam in præfatione deploraſſe: *Quos tibi, fortuna, ludos facis? Facis enim ex Profeſſoribus Senatores, ex Senatoribus Profeſſores,* &c.

199. *Ventidius quid enim? Quid Tullius?* | Quid enimverò felices reddidit Ventidium, ac Tullium? Nonne fati vis, & benignus fiderum aſpectus?

Ventidius. | Pub. Ventidius Baſſus humili genere in Piceno ortus, Aſculo ſubacto captus infans, & in ſinu matris vectus ante currum triumphantis Pompeii Strabonis; cum adoleviſſet, rhedarius ac mulio. Deinde verò C. Cæſari notus & familiaris adeò, ut mox Tribunus Plebis & Prætor creatus ſit. Poſteà junctis cum Antonio partibus Pontificatum adeptus & Conſulatum, indignante licèt ac fremente Populo Romano. Agell. lib. 15. cap. 4. Vide Plin. lib. 7. cap. 43. Plutarch. in Vita M. Antonii, à quo miſſus ad reprimendos Parthos Ventidius, de illis poſteà triumphum egit, (teſte etiam Plin. mox cit.) celſi vir animi & rerum magnarum cupidus, Plutarch. ibid. Alterius etiam Ventidii meminit Tacit. Lib. 12.

Tullius. | Non Cicero, ſed Servius Tullius Rex Romanorum ſextus, quem ſervâ matre creatum ad Urbis regimen evexit indoles eximia, nec obſcuritas inhibuit. Flor. lib. 1. cap. 6. Vide Tit. Liv. lib. 1. cap. 39. & ſeq. ubi Servii Tullii natales apud Corniculum urbem captam, educatio apud Tarquinium Priſcum, augurium regni per Tanaquil, & prodigium, &c. narrantur. Eutropius ait ordinatum ab eo primo Cenſum, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat.

200. *Sidus.* | Naſcenti proſperum. Vide ſuprà.

Miranda potentia fati. | Vide Cicer. de Fato, &c.

201. *Servis regna dabunt.* | Ut Servio Tullio nobili quidem fœminâ, captiva tamen & ancillâ genito. Eutrop.

Captivis fata triumphos. | Ut Ventidio, de quo Valer. Max. l. 6. c. 9. ſic habet: *P. Ventidius ex Parthis, & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter jacentibus triumphum duxit: & qui captivus carcerem exhorruerat, victor Capitolium felicitate celebravit. In eodem etiam illud eximium, quòd eodem anno Prætor & Conſul eſt factus.* Et Plin. citat. l. 7. c. 43. *Fortuna*, inquit, *triumphare Pub. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eundem in triumpho Aſculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum, &c.*

Felix

Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ ſterilisque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Dii majorum umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc

Nihilominus iſte fortunatus infrequentior eſt corvo candido. Piguit complures futilis & infructuoſi pulpiti, ut oſtendit finis Thraſymachi & Secundi Carrinnatis. Atque iſtum egentem aſpexiſtis, ô Athenæ, nihil dignata tribuere niſi frigidam cicutam. Tellurem levem & minimè oneroſam, & crocum fragrans, & ver in urna continuum, ô Numina, date manibus avorum, qui juſſerunt magiſtrum venerandi patris dignitatem habere. Adultus jam Achilles virgam formidans canebat in patria collibus: cui verò tum cachinnos

ANNOTATIONES.

202. *Felix ille.* | Quintiliano ſimilis, cui divitias Ars Rhetorica peperierit.

Corvo quoque rarior albo. | Proverb. ut antè Satyr. 6. v. 164.

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cycno. Cæterùm corvos nonnunquam albos reperiri ex Ariſtotelis teſtimonio; unumque corvum candido nitore conſpicuum ad Alphonſum Siciliæ Regem aliquando à Britannorum Rege dono miſſum: inſuper & cornicem albam à ſe viſam, affirmat Cœlius Rhodiginus, lib. 17. cap. 11.

203. *Cathedra.* | Profeſſionis Rhetor. Martial.

* * * * * * *Circum pulpita noſtra*
Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant.

204. *Thraſymachi probat exitus.* | Is enim Carthaginenſis origine, apud Athenas Rhetor, preſſus inopiâ vel profeſſione deſtitit, vel etiam ſuſpendio periit, ut affirmant alii. Platonis & Iſocratis diſcipulus fuiſſe dicitur. Vetus Schol. Philoſtr.

Secundi Carrinatis. | Hic urgente paupertate Athenis Romam demigravit: at cum exercitationis causâ in Tyrannos dixiſſet, ab Imperatore Caligula miſſus in exilium refertur. Dio.

205. *Athenæ.* | Hac urbe & Republicâ quid magis celebratum? Alter Græciæ oculus vocatur, Juſtino Lib. 5. Fons omnium doctrinarum, ubi ſumma dicendi vis & inventa eſt perfecta. Cicer. 1. de Orat. & pro L. Flacco, *ab Athenis*, inquit, *humanitas, doctrina, religio, fruges, Jura, leges orta, & in omnes terras diſtributa putantur: de urbis verò poſitione, propter pulchritudinem, etiam inter Deos certamen fuiſſe proditum eſt, &c.* Vide Thucyd. &c.

206. *Gelidas auſa conferre cicutas.* | Sarcaſticè in Athenienſes, quorum Edicto Socrates hauſtâ cicutâ interiit. Vide Perſ. Satyr. 4. verſ. 2. & Annotat. ibid.

207. *Majorum.* | Priſcorum nempè, tam Græcorum quàm Romanorum.

Tenuem & ſine pondere terram. | Sic Veteres ſuis mortuis benè precabantur; inſcribebantque tumulo S. T. T. L. id eſt, *Sit tibi terra levis*, quaſi ut molliùs quieſcerent: quibus autem erant infenſi, terram gravem optabant. Ita Senec. Hippol. ad calcem: *Iſtam* (Phædram) *terra defoſſa premat, graviſque tellus impio capiti incubet.* Vide Perſ. Satyr. 1. v. 37. & ſeq. & ibid. annotata.

208. *Spiranteſque crocos.* | Croci flores odoriferi naſcantur ex eorum tumulis: vel aromata in ſepulturam illorum effundantur. De his vide Perſ. Satyr. 6. v. 35. & ſeq.

Crocos. | Plin. lib. 21. cap. 6. *Herba eſt anguſto folio penè in capillamenti modum: mirè vino congruit; folio florem expellit; viret brumâ & colligitur. Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius provenit.*

Urna. | Quâ defunctorum cineres continentur. Vide Perſ. Satyr. 6. v. 34. ad vocem, *urna.*

Perpetuum ver. | Naſcentibus ibi floribus, ut mox notatum.

209. *Qui præceptorem ſancti, &c.* | Quintil. lib. 2. cap. 9. *Diſcipulos id unum moneo*, inquit, *ut præceptores ſuos non minus quàm ipſa ſtudia amment, & parentes eſſe non quidem corporum, ſed mentium credant.*

210. *Metuens virgæ.* | Diſciplinæ ſubditus. Ovidius:

Qui toties ſocios, toties perterruit hoſtes,
Dicitur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente Magiſtro,
Verberibus juſſas præbuit ille manus.

211. *Cantabat.* | Diſcebat canere fidibus, ac citharâ ludere.

Patriis in montibus. | In Pelio Theſſaliæ monte, ubi educatus Achilles & inſtitutus à Chirone.

Cui non tunc. | Vel ſine interrogatione legitur, & refertur ad Achillem, qui jam grandior non contemnebat magiſtri præcepta. Vel cum interroganti, hoc ſenſu: cui verò riſum non moviſſet præceptor Centaurus, equus ab umbilico & inferiori corpore, ac proinde caudatus? ex fabula.

Eliceret

non moveret cauda præceptoris Citharista? At Ruffum & cæteros verberant sui quemque adolescentes; Ruffum, qui tam sæpè vocavit Ciceronem Allobroga. Ecquis in sinum Enceladi & eruditi Palæmonis tantum ingerit, quantum digna est opera Grammatista? Ac nihilominus ex eo, quantulum est (inferius verò est quàm Rhetoris pecunia) Acœnitus ipse pædagogus arrodit, rescindit etiam sibi dispensator. Concede, Palæmon,

Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Ruffum atque alios cædit sua quæque juventus:
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert
Quantum Grammaticus meruit labor? Et tamen ex hoc, 216
Quodcumque est (minùs est autem, quàm rhetoris æra)
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat frangit sibi. Cede Palæmon,

ANNOTATIONES.

212. *Citharœdi cauda magistri.* | Chironis, de quo jam Satyr. 3. ver. 205. & Horat. Epod. 13.

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.

213. *Sed Ruffum, &c.* | At nunc præceptorem minores discipuli & derident & cædunt sine ullo pudore.

214. *Ruffum, qui.* | *Ruffum*, inquam, excellentem licèt Rhetorem & Ciceronis æmulum, Gallum natione, valdè quidem disertum. Vet. Schol.

Qui toties Ciceronem, &c. | Legit alii: *Quem toties Ciceronem, &c.* & sic explicant: quem Ruffum juventus, id est, sui discipuli per contemptum vocant Ciceronem Allobroga: alii verò sic: *Qui*, id est, Ruffus tantùm sibi arrogat, ut se præferat Ciceroni, ejus errores notet, & hominem eloquentiæ Gallicæ & Barbaræ appellet. Neque id inauditum. Nam ut est in Dialog. de Orator. apud Tacit. *Satis constat nec Ciceroni quidem obtrectatores defuisse, quibus inflatus & tumens, nec satis pressus, supra modum exultans & superfluens videretur.* Et Calvus eum dicebat *solutum & enervem*, Brutus, *elumbem & fractum, &c.* Vide Agellii lib. 17. cap. 1. ubi Ciceronem vindicat. Quidam aiunt hîc alludi ad historiam, nempe ad consensum Ciceronis cum Allobrogibus, de quo Sallust. Bell. Catilinar.

Allobroga. | Allobroges Galliæ populi, non longè à Rhodano, hodie, Sabaudienses, & Delphinates: Metropolim habebant Viennam.

215. *Quis gremio Enceladi.* | Jam de Grammaticis denique: Quis peritis licèt iis & excellentibus dignam pendit mercedem?

Gremio. | In gremium sedentis ac docentis.

Enceladi. | Is Grammaticus, ut & Palæmon.

Palæmonis. | De eo jam Sat. 6. v. 452.

216. *Grammaticus.* | Is sanè magnus, & multa complectitur incommoda, seu spectes rerum legendarum, seu intelligendarum multitudinem: seu deniqúe discipulos juvenes. Quanta sit tertia hæc molestia dictum est ubi de Rhetoribus v. 150. & seq. quanquam & major est in Grammaticis, ob rudiores discipulorum animos. At insuper duplex iis labor; alter, quod legisse historias, auctoresque omnes, eosque nosse tanquam ungues ac digitos suos, ut mox ait Juvenalis; alter, quòd oportet Scriptorum sensum diligenter investigasse, locosque vel difficillimos penitùs excusisse. In hoc verò quàm improba sit opera & patientia, nemo nescit: quandoquidem ipsi sese incassum non rarò discrucient, ac diu torqueant. Testis unus sit Virgilius quodam loco se crucem fixisse Grammaticis ingenuè pariter ac lepidè confessus. Vide Petr. Crinit. lib. 3. hon. Discip. cap. 8. ut non abs re Athenæus dicat lib. 15. cap. 1. *Grammaticis nihil esse stultius:* nolim ego addere, quod ille ibid. *exceptis Medicis, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲ ἂν εἷς τῶν γραμματικῶν μωρότερος.* Vide Quintil. lib. 1. cap. 4. Agell. lib. 14. cap. 5, &c.

Ex hoc. | E tantula tamen ista mercede Grammaticis attributâ, sunt qui deradant ac surripiant.

217. *Æra.* | Salarium, merces.

218. *Acœnitus.* | Legunt quidam *Acœnonetus.* Nomen est vel proprium, vel à Poeta fictum ab *α* privativo & *κοινὸς*, vel *κοινήτης*, fortasse ad indicandum hominem privatæ suæ utilitati nimiùm, communi parùm studentem.

219. *Qui dispensat.* | Oeconomus.

Frangit sibi. | Inde subtrahit quod sibi perperam attribuat.

Cede Palæmon. | O Grammaticorum arrogantissime, cede tamen jure tuo, & aliquid sponte deperde, ne totum tibi pereat.

Et

Et patere inde aliquid decreſcere; non aliter, quàm
Inſtitor hybernæ tegetis, niveique cadurci: 221
Dummodò non pereat, mediæ quòd noctis ab horâ
Sediſti, quâ nemo faber, quâ nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet 226
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. Sed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet; 230
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitoſque ſuos; ut fortè rogatus

& ſine quidpiam ex eo diminui (haud ſecus ac negotiator hyemalis lodicis, atq; alba cucitra) ut ne perdas quod ſediſti à tempore media noctis, quo nullus opifex, quo nullus ſedebat, qui monſtrat lanam trahere ferro curvato: ut ne perdas quod tot lampades odoratus es, quot aſſiſtebant adoleſcentuli, quando univerſus Horatius erat decoloratus, atque fuligo adhærebat atro Virgilio. Infrequens eſt nihilominus penſio, qua Tribuni iudicio non indigeat. At vos duras conditiones indicite; ut magiſter vocabulorum normam teneat, ut evolvat hiſtorias, cunctos ſcriptores perſpectos habeat, velut ungues ac digitos ſuos; ut fortaſſe interrogatus,

ANNOTATIONES.

220. *Non aliter quàm, &c.* | Sicut inſtitor de indicto majori pretio nonnihil remittit, ut merces vendat, ac citò diſtrahat.

221. *Cadurci.* | Plin lib. 19. cap. 1. *In culcitris* (è lino) *præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc, & tomenta pariter inventum.* Porrò *Cadurci* Aquitaniæ ſunt populi. Vernaculè, *le Quercy.*

222. *Dummodo non pereat.* | Ne vanus omninò ſit tuus labor tam gravis & moleſtus; nempe quod, &c.

Media quod noctis ab hora. | Quod dum fabri & artifices quieſcunt, tu cogeris in ludo eſſe, & ſcholam aperire, teque, ut ſit, defatigare. Porrò quòd ipsâ nocte ſcholæ & ludi frequentari ſolerent, teſtatur vetus Schol. & indicat Martial. lib. 9. Epigram. 70.

Quid tibi nobiſcum ludi ſcelerate magiſter,
Inviſum pueris virginibuſque caput?
Nondum criſtati rupere ſilentia galli:
Murmure jam ſævo, verberibuſque tonas,
&c.

223. *Sediſti.* | Vel dictanda meditans, vel potiùs in ſchola meditata præcipiens, tradens lectiones, penſa exigens.

Sedebat. | In officinis laborans reſidebat.

224. *Qui docet obliquo, &c.* | Lanarum carminator.

Obliquo lanam deducere ferro. | Hamis ferreis obliquè in tabula defixis, per quos deducta lana attenuatur.

225. *Olfeciſſe lucernas.* | Gravem tot lychnorum fumum & odorem pertuliſſe, quot diſcipuli aderant in ludo, in eum nocte convenientes, ut mox notatum eſt.

226. *Decolor Flaccus.* | Horatii codex & Virgilii, puerorum manibus attritus, maculatus, deformis, deturpatus uſu & contrectatione continuâ.

Fuligo. | Multiplici tot è lampadibus vapore & fumo creata.

227. *Maroni.* | Codici Virgiliano. Ex quo patet ipſis Romanis ſtudioſè legi ſolitos, cùm hunc Poëtarum Romanorum Principem, tum Vatem Venuſinum, Lyricorum delicias, quem ut terſum imprimis ac purum & ad notandos hominum mores præcipuum, commendat Quintil. lib. 10. cap. 1.

228. *Rara tamen merces, &c.* | Sed nec ſine lite mercedem obtinent Grammatici. Jure eſt agendum adverſus Romanos, ut ſolvant.

Tribuni. | Rarii nempè, qui jus habebat cognoſcendi & judicandi de levioribus cauſis. Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 24.

229. *Sed vos ſævas imponite leges.* | Quamvis autem adeò parcè & improbè magiſtris mercedem exſolvatis, ô Romani, iis nihilominùs ſeveras leges imponite, ut & perfectam eruditionem, & liberorum veſtrorum ſummam habeant curam.

230. *Verborum regula conſtet.* | Nota ſit verborum vis & analogia, &c. ut ſermo adſit purus.

231. *Legat hiſtorias, &c.* | Deinde, ut multiplex adſit eruditio, *non ſatis eſt Poetas legiſſe, excutiendum omne ſcriptorum genus, non propter hiſtorias modò, ſed & verba, qua frequenter jus ab auctoribus ſumunt*, ut ait Quintilianus lib. 1. cap. 4. additque, *ſola Grammatica omni ſtudiorum genere plus habet operis quàm oſtentationis.*

232. *Tanquam ungues, &c.* | Vulgaris locutio & Proverbium.

Dum

dum Thermas adit, vel Phœbi balnea, commemoret altricem Anchiſæ, appellationem & natale ſolum noverca Anchemoli; referat, quot annos Aceſtes in vivis fuerit, quot vini cados Siculus iſte Rex *Phrygibus dederit. Poſtulate ut mollem indolem formet quaſi pollice, quemadmodum ſi aliquis faciem cerâ effingat. Poſtulate ut ſe gerat parentem ipſius turmæ, ne fœda colludant.* • • • • • • • • • *Grave eſt ſpeculari manus tot juvenum & oculos ſub finem tremulos. Iſta exequere, ait, & quando ſe annus volverit, ſume aurum quod victori depoſcit populus.*

Dum petit aut Thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque novercæ
Archemori; dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas,
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cerâ vultum facit: exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures; & cum ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

ANNOTATIONES.

233. *Thermas.* | A Θέρω *calefacio*, & Θερμὸς *calidus*. *Therma* dicuntur loca vel aquis naturâ ferventibus, vel arte & igne calentia, ad lavandum ac ſudandum apta & ſalubria. Hæc deſcribit egregiè Auſon. in Moſella. Ob ejuſmodi Thermas celebratæ olim Baiæ, Puteoli, &c. Hinc etiamnum frequentata tot variis in regionibus loca. Vide Plin. lib. 31. cap. 2. &c.

Phœbi balnea. | Hunc aiunt fuiſſe balneatorem quemdam ita nominatum. Vetus Schol ſic habet: *Privata ſunt balnea, quæ Daphnes appellantur.* Sunt & qui *Phœbi balnea*, interpretentur, rivos, ſtagna, flumina Phœbo ſeu Sole calefacta.

Dicat nutricem Anchiſæ, &c. | Quæ fuerit Anchiſæ nutrix, de qua nihil certum, etſi *Tiſiphone* vocatur à vet. Schol. Gaudebant Romani vexare Grammaticos ejuſmodi vanis quæſtionibus ac nugis, quas explodit Seneca Epiſt. 88. Vide Tiber. cap. 56. apud Sueton.

234. *Anchiſæ.* | Patris Æneæ.

Nomen patriamque novercæ Archemori. | Caſperiam appellat Servius in 10. Æneid. At ejus patria ignoratur.

235. *Archemori.* | Vel *Anchemoli*, de quo Æneid. 10.

Aceſtes. | Siciliæ rex, quem ſeniorem Virgilius ait Æneid. 5.

236. *Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.* | Quot vini cados dederit Æneæ & ſociis abeuntibus: ſcribente Virgil. Æneid 1.

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes, &c.

237. *Mores teneros.* | Horat. ad Piſones v. 163. de juvenum indole & animo ſic loquitur:

Cereus in vitium flecti, &c.

Pollice ducat. | Metaphora à figulis, qui pollice vaſa fingunt ad arbitrium, & quam voluerint formam dant. Perſ. Sat. 5. v. 40.

Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.

239. *Pater ipſius cœtûs.* | Præceptor ante omnia ſumat parentis erga diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum à quibus ſibi liberi tradantur, exiſtimet. Quintil. lib. 2. cap. 2.

Ne turpia ludant. | Caveat ne defluant ad libidines. Hîc nonnulla prætermitto, quædam non explico, pudoris gratiâ.

242. *Hæc, inquit, cures.* | Tria nempe, ut purus ſermo, ut multarum rerum notitia, ut honeſti mores ſint in diſcipulis tuis, liberis meis, inquit magiſtro pater.

Cum ſe verterit annus. | Anno finito, menſe Martio (qui primus apud Romanos) redeunte, mercedem exolvam. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12. ubi ſcribit ea quæ notamus hîc.

243. *Accipe victori populus quod poſtulat aurum.* | Quantum populus Romanus in Ludis Scenicis jubebat victoribus dari à Ludorum Præfecto, ſeu Prætore vel Tribuno ſpectacula exhibente; *quinque* ſcilicet *aureos*, quæ ſtata merces erat, *nec licebat ampliùs dare.* Ita vetus Scholiaſt. Sueton. Claud. cap. 21. refert Imperatorem oblatos victoribus aureos prolatâ ſiniſtrâ paritèr cum vulgo, voce digitiſque in Theatro numeraſſe. Videtur etiam intelligi poſſe de aureis quos erogari jubebat populus aurigis victoribus in circo. Martial. lib. 10. Epigram. 74.

Cum Scorpus unâ quindecim graves horâ
Ferventis auri victor auferat ſaccos.

Dum ergo ille auriga ſaccos auro graves horâ unâ lucratur, miſer Grammaticus uno anno vix paxillum quid obtinet. Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 24.

SATYRA

SATYRA VIII.

STEMMATA quid faciunt? Quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam oculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabulâ jactare capaci

INTERPRETATIO.

Quid ſtemmata conferunt? O Pontice, quid juvat prolixâ ſtirpe numerari, atque oſtentare avorum facies admiratas, & Æmilianos in curribus ſtantes, & Curios jam medios, & Corvinum ſcapulâ diminutum, & Galbam non habentem naſes atque aures? Ecquod emolumentum eſt, amplâ familia tabulâ oſtentare

ANNOTATIONES.

1. *Stemmata quid faciunt.* | Eleganter invehitur in Ponticum, & ejus ſimiles, qui antiquum & illuſtre genus oſtentant, ipſi nulla virtute clari, imò ſæpe vitiis turpes.

Stemmata. | Gradus & ordines cognationum ramis quibuſdam diſtincti. Vide Perſ. Sat. 3. v. 28. & ibid. annot.

Quid faciunt. | Senec. Epiſt. 44. *Nobilem non facit atrium plenum fumoſis imaginibus: animus facit nobilem, &c.* Et 3. de Benef. cap. 28. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte prima adium collocant, noti magis quàm nobiles ſunt.*

Quid prodeſt. | Cicero (ſeu quivis alius) in Salluſt. *Satius eſſe me meis rebus geſtis florere, quàm majorum opinione niti, atque ita vivere, ut ſim ego poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* Ovid. Metamorph. 13.

Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco.

Longo ſanguine cenſeri. | Vetuſtâ origine, & longâ retrò ſerie majorum.

2. *Pictoſque oſtendere vultus majorum.* | Romanus propriè mos collocandi in tabulariis per atria majorum imagines: atque ex iis nobilitas æſtimata; inquit Lipſius Comment. in Senecam. Idem Elect. 1. cap. 29. de iſto more plurima conſcribit. *Nobiles*, inquit, *ii ſoli cenſebantur, quorum majores Magiſtratum ceperant, quique jus habebant imaginis ponendæ.* Hæc humerorum tenus erat effigies, non totius corporis, ſed capitis ac vultûs: è cera, non ex ære. Ordine collocabantur in ligneis thecis, ſive *armariis*, ut vocat Plinius lib. 35. cap. 2. diebus ſolùm feſtis aperiebantur thecæ illæ. In funeribus deferri ſolebant. Si quis turpi quodam crimine damnatus eſſet, ejus imago non ferebatur in exequiis, imò frangebatur. Hæc & alia Lipſius erudite congerit, & probat loco citato. Vide & Turneb. lib. 26. cap. 3.

3. *Stantes in curribus Æmilianos.* | Statuæ triumphales.

Æmilianos. | L. Æmilium Paulum Macedonicum, ejus qui ad Cannas cecidit filium, qui de Liguribus triumphavit Conſul; item poſteà de Perſe Macedonum rege. Triumphali veſte Ludos ſpectandi jus ipſi conceſſum à Populo & Senatu. Cæterùm vir fuit ſummæ continentiæ & probitatis. Vel intellige filium hujus Pub. Scipionem Æmilianum, qui etiam Perſen devicit, Carthaginem ſex menſibus delevit, Numantiam ad deditionem compulit, &c. Aurel. Victor.

4. *Curios.* | De his Sat. 2. v. 3.

Dimidios. | Mediâ ſui parte mutilatas Imagines temporis edacitate, ac vetuſtate: aliam ſine humeris, aliam ſine auribus & naſo, &c.

Humeroque minorem Corvinum. | Alii codices, *Humeroſque.* Cæterùm ſecutus ſum hanc lectionem, ne bis idem dicatur: legunt enim plures, *naſumque minorem Corvini.* Atqui ſequitur mox, *Galbam auriculis naſoque carentem.*

5. *Corvinum.* | M. Valerius Tribunus Militum, ope corvi, de ingenti Gallo provocatore victoriam retulit, hinc *Corvini* cognomen adeptus. Vide Tit. Liv. lib. 7. cap. 26.

Galbam. | Ser. Sulpitius *Galba* Neroni ſucceſſit, Imperator in atrio ſtemma propoſuit, quo paternam originem ad Jovem referebat. Sueton. Galb. cap. 2.

6. *Generis tabulâ.* | Tabulâ genealogiâ deſignare quàm multi Dictatores & Equitum magiſtri in ea gente fuerint.

Corvinum, ac deinde multiplici ramo derivare Magiſtros Equitum fumo obſitos cum Dictatore, ſi vita ducitur improbè in conſpectu Lepidorum? Quorſum imagines tot Ducum, ſi per totam noctem luditur aleâ, coram Numantinis? Si ſomnum auſpicaris ſurgente Phoſphoro, quando bellatores agitabant vexilla, & caſtra? Quare Fabius Herculis in domo genitus fruatur Allobrogicis,

Corvinum, poſthac multâ deducere virgâ
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros,
Si coram Lepidis malè vivitur? Effigies quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox,
Ante Numantinos? Si dormire incipis ortu
Luciferi, quò ſigna duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis & magnâ gaudeat arâ

ANNOTATIONES.

7. *Deducere.* | Sunt qui legant, *contingere.* Alii verſum hunc omninò rejiciunt; alii etiam præcedentem ac ſequentem; ſed perperam: ut docet Juſt. Lipſ. Epiſtolic. quæſt. lib. 4. ep. 15.

Virga. | Multis ramis è ſtirpe ſeu trunco deductis & prodeuntibus, in ſtemmate, ſeu conſanguinitatis, ut vocant, arbore. Vel, radio, quo oſtenduntur ſummi quique viri in eodem ſtemmate. Alii reſpiciunt ad virgas & faſces Dictatori ſolitas præferi: ſed non placet ea interpretatio.

8. *Fumoſos.* | Legunt alii, *famoſos*, minùs benè, ut videtur Cic. in Piſonem. *Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil, præter colorem.* Porrò in atriis erat culina & ignis, hinc atria quaſi atra, fumo & fuligine: hinc & fumoſæ imagines; ut obſervat Servius. Vide Sigon. c. 20. l. 2. de antiq. Jur. Civil. Rom.

Equitum cum Dictatore Magiſtros. | Dictatori ſemper aderat Magiſter Equitum, & ab eo ſtatim creato dicebatur. Teſtis Livius paſſim. Equitum Magiſter dictus, quod jus ſummum in Equites & Accenſos haberet: ſicut & Populi Magiſter Dictator appellatus eſt, quòd ſummam in omnes poteſtatem obtineret. Auctor eſt Varro 4. de Ling. Lat. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 6. Nos alibi plura de Dictatoris auctoritate.

9. *Coram Lepidis.* | Coram imaginibus tot virorum, qui probi fuerunt ac verè nobiles. *Æmilius Lepidus puer etiam tum progreſſus in aciem, hoſtem interemit, civem ſervavit: cujus tam memorabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bullata, & incincta prætexta S. C. poſita illi, qui jam virtuti maturus, honori tempeſtivus,* &c. quæ habet Valer. Max. lib. 3. c. 1.

Malè vivitur. | *Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis.* Greg. Dial.

10. *Alea.* | Vide Annot. ad Perſ. Sat. 5. v. 57.

11. *Ante Numantinos.* | Ante imagines Numantinorum. P. Scipio Æmilianus (de quo paulò antè) Numantiam in Hiſpania civitatem valdè bellicoſam, correctâ priùs militum diſciplinâ, fame vicit. Hinc Numantinus dictus. Aurel. Vict. Vide Flor. lib. 2. cap. 18. de Numantino Bello.

Si dormire incipis, &c. | Si poſtquàm in epulis & alea noctem egiſti, mane dormis tum cùm majores illi tui quos jactas, vigilabant potiſſimùm pro Republica, & in hoſtes progrediebantur.

Ortu Luciferi. | Sunt qui veſperum intelligi pertinaciter contendant, eò quòd tunc etiam caſtra moverint Duces. Sed apage. Manè potiùs deſignari, & contextus & Luciferi nomen probant; & viri graves cenſent.

12. *Luciferi.* | Hæc eſt Veneris ſtella, quæ poſt occaſum Solis apparet ſtatim, tuncque Heſperus, & Veſper apud Virgilium & alios, apud Plautum Veſperugo dicitur: ante ortum verò, & ſub auroram Phoſphorus, & Lucifer vocatur. Unde Virgil. Eclog. 8.

Naſcere præque diem veniens age Lucifer almum.

Plin. lib. 2. cap. 8. ſic ait, *Infrà Solem ambit ingens ſidus appellatus Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus amulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe, & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit: ut Sol alter, diem maturans. Contrà ab occaſu refulgens, nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens, &c.*

13. *Cur Allobrogicis, &c.* | Cur majorum gloriam oſtentat qui eſt inglorius, cur virtutes qui vitioſus?

Allobrogicis. | *Gallicis poſſeſſionibus, aut titulis victoriarum*: inquit vetus Schol. Allobrogibus devictis: nam Fabius Max. *Gallicâ victoriâ cognomen Allobrogici ſibimet ac poſteris peperit*: ut ait Valer. Max. lib. 6. cap. 9.

Allobrogicis. | De his populis vide Sat. 7. ad v. 214.

Magnâ gaudeat arâ. | Propè Circum Flaminium erectâ in honorem Herculis, à quo ferunt ortam Fabiam Gentem, quæ & habebat Sacra Herculis hæreditaria. Vetus Schol. Tit. Liv. l. 1. c. 7. Plut. in Fab. Macrob. l. 3. c. 6. &c. Ovid. Faſtor. 1.

Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram.

Magnâ gaudeat arâ. | Senec. de Benef. 4. c. 30. ſic habet: *Non ſine ratione ſacra eſt magnarum virtutum memoria: & eſſe plures bonos juvat, ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat. Ciceronem filium quæ res Conſulem fecit, niſi pater? ..... Quid nuper Fabium Perſicum, cujus oſculum etiam impudici vitabant, Sacerdotem non in uno collegio fecit; niſi Verrucoſi & Allobrogici, & illi trecenti, qui hoſtium incurſioni pro Republica unam domum objecerant? Hoc debemus virtutibus ut non præſentes ſolum illas, ſed etiam ablatas è conſpectu colamus, &c.*

Natus

Natus in Herculeo Fabius lare? Si cupidus, si
Vanus, & Euganeâ quantumvis mollior agnâ:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squallentes traducet avos: emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licèt veteres exornent undique ceræ
Atria, NOBILITAS ſola eſt atque unica virtus.
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:

ingentique altari, ſi avarus, ſi inanis, atque delicatior licèt oviculâ Euganeâ; ſi lumbos molles frictus pumice Catanenſi deboneſtat majores ſqualidos, ac noxici mercator infelicem Hirpem contaminat effigie rumpendâ? Quamvis antiquæ imagines cereæ undequaque decorent omne veſtibulum, nobilitas una eſt dumtaxat virtus. Sis indola Paulus, aut Coſſus, aut Druſus:

ANNOTATIONES.

14. *Natus in Herculeo Fabius lare.* | Degener aliquis à familiæ ſuæ gloria: qualis Fabius ille cognomento Perſicus, Q. Fabii Max. Allobrogici filius, cujus flagitioſos mores notat Valer. Max. l. 3. c. 5. & Senec. de Benef. l. 2. c. 21. ubi Græcinum Julium virum egregium laudat, quòd pecuniam à Fabio Perſico miſſam repudiaſſet, dicens, nolle ſe ab eo beneficium accipere, à quo propinationem accepturus non erat. Quem in locum Juſt. Lipſius ita ſcribit: *Is Paulus Fabius Conſul fuit ſub Tiberio, anno 786. Quare Perſicus? A Rege Perſe, opinor, memoriâ victoriæ ejus ab Æmilio Paulo parta; è qua gente hic fuit, etſi majores adoptione tranſlati in Fabiam. Clarus igitur, ſed ô fœdus.*

Herculeo. | De Hercule multa Diodorus Siculus lib. 5. cap. 2. Tit. Liv. lib. 1. cap. 7. cit.

Lare. | *Lares* Dii familiares & domeſt. qui & Penates, quoniam in interioribus ædibus colebantur, ſæpè uſurpantur pro ipſa domo. Laræ Nymphæ & Mercurii dicuntur filii. Ovid. Faſt. 2. Plato dicebat homines qui probi fuiſſent, poſt mortem Lares fieri, qui verò improbi & nequam, Lemures.

15. *Euganeâ.* | Tit. Liv. initio l. 1. Euganeos inter mare Alpeſque poſitos eſſe affirmat, & ab Henetis pulſos. Plin. l. 3. c. 20. Graiarum Alpium incolas dicit, præſtanteſque genere Euganeos, inde tracto nomine. Capite verò præcedenti eorum Metropolim Veronam ſtatuit. Hîc ponuntur Euganei pro Altinis & Patavinis affinibus, quorum lana & oves laudantur tùm apud Martial. Lib. 14. Epigr. 155. cùm apud alios.

16. *Si tenerum attritus, &c.* | Si libidinoſus & infamis fuerit.

Attritus Catinenſi pumice lumbum. | Ex more impudicorum quorumdam & effœminatorum, qui pumice lumbos depilabant ac lævigabant: ut cætera non dicam paulò turpiora.

Catinenſi. | Catana ſive Catina urbs eſt Siciliæ, vicini Ætnæ montis ignes & lapides evomentis eructationibus obnoxia: non parvam inde vaſtitatem paſſa anno 1669.

Pumice. | *Pumex* lapis ſpongioſus, aridus, incendio excoctus, candens, minimè ponderoſus, utilis ad lævigandum: atque ut habet Plinius, l. 36. c. 21. *In uſu corporum lævigandorum fœminæ jam quidem & vitia.* Turneb. lib. 7. cap. 20. vult hîc notari Catanenſes velut addictos huic mollitiei, quòd ſe glabros pumice redderent.

17. *Squallentes.* | Vel deformatos ac ſordidos veruſtate, vel ex more bellatorum ac fortium virorum, cultum corporis negligentes.

Traducit. | Dedecorat, & probro exponit. Solebant noxii per forum & amphitheatrum Romæ traduci, appenſa collo ferentes elogia, ſeu inſcriptiones criminum, & ſuæ damnationis cauſas: Teſtis Sueton. Tit. cap. 8. &c.

Emptorque veneni. | Veneficus infami hac arte notus.

18. *Frangenda.* | Frangi digna. Jam ſuprà notavi ex Lipſio, dejici, frangi, ac deleri conſueviſſe eorum imagines, qui degeneraſſent à ſuæ gentis nobilitate, ut & rurſum indicat Juvenalis Satyr. 10. v. 58.

Funeſtat. | Quaſi funere inceſtat & polluit.

19. *Cera.* | Vide ſuprà, ad v. 2.

21. *Paulus vel Coſſus, &c.* | Pauli, Coſſi, Druſi virtutes æmulare.

Paulus. | Paulus Æmilius fortitudine pariter ac temperantiâ clarus. De eo Plutarch. in ejus vita. Aurelius Victor de viris illuſtribus, &c.

Coſſus. | Aulus Cornelius Coſſus Tribunus Militum Tolumnium Veientium regem gloriosè vicit, atque opima de eo ſpolia ſecunda retulit Feretrio. Tit. Liv. lib. 4. c. 19. Florus autem lib. 4. cap. 12. *Auguſtus Cæſar*, inquit, *Getulos accolas Syrtium Coſſo duce compeſcuit, unde illi Getulici numen.* De hoc itaque videtur potiùs loqui Juvenalis; addit enim mox; *Salve Getulice.*

Druſus. | Idem Florus citato mox loco, ait Auguſtum feras quaſdam gentes per Claudium Druſum privignum ſuum perplacaſſe, &c. At Sueton. Tiber. c. 3. magis ad rem facit, ubi ait, Druſum duce hoſtium Drauſo cominùs trucidato ſibi poſteriſque ſuis cognomen inveniſſe: item, ex Gallia Provincia retuliſſe aurum Senonibus olim in obſidione Capitolii datum. Niſi fortè placet intelligere Julium Druſum Tribunum Plebis, cujus ædes cum vicinorum oculis multis locis paterent, & opifex quidam eas ſe quinque talentorum mercede mutaturum ſponderet, decem dabo, inquit Druſus, ſi totam domum meam vicinis undique perſpicuam feceris, ut teſtes ſint illi quonam modo vivam, &c. quæ narrat Plutarchus in præceptis politicis, non longè ab initio.

illam præfer imaginibus avorum tuorum: hæc præcat ipſis virgis, te Conſula. Priora mentis ornamenta debes mihi. Siquidem verbis & actionibus dignus es æſtimari optimus & aquitatis obſervantiſſimus, cognoſco nobilem. Ave, Getulice, ſive tu Silanus, vel *aliâ de ſtirpe qualibet advenis triumphanti patriæ civis eximius ac præcellens. Placet exclamare, quod plebs vociferatur, reperto Oſiri. Nam quis nobilem vocaverit eum, qui ſtirpe indignus, ac præſtanti ſolum titulo clarus? Pumilionem cujuſpiam adoleſcentulam,*

Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi, te conſule virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis dictiſque mereris? 25
Agnoſco procerem. Salve, Getulice, ſeu tu
Silanus, quocumque alio de ſanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm 31
Inſignis? Nanum cujuſdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cygnum: parvam extortamque puellam,

appellamus Atlantem; Æthiopem cygnum; puſillam diſtortamque

ANNOTATIONES.

22. *Hos ante effigies, &c.*| Pluris æſtima bonum eſſe, quàm bonis fuiſſe prognatum. Vel, illuſtrium avorum mores conſidera magis quàm ſtatuas & imagines.

23. *Præcedant ipſas illi, &c.*| Probos mores præfer non tantùm præclaræ origini, ſed & ſummis Magiſtratibus.

Virgas.| Faſces è virgis ac ſecuribus colligati, Conſulum inſignia, metonymicos pro Conſulatu ponuntur. Vide plura de his Sat. 5. ad v. 110.

24. *Prima mihi debes, &c.*| Si vis à me nobilis nuncupari, ante omnia adeoque ante bona corporis ac fortunæ, mihi debes exhibere animi bona, virtutes nempe, fortitudinem, juſtitiam, prudentiam, &c.

Sanctus haberi, &c.| Si virtutes habueris, ſanè veram nobilitatem in te agnoſco.

26. *Salve Getulice.*| Si probus es, te ſaluto venerorque perinde nobilem, ac ſi fores Getulorum dormitor Coſſus, de quo ante; aut Silanus aut alius quivis illuſtri natus genere.

Getulice.| Getuli populi ſunt inferioris Libyæ, prope Garamantas.

27. *Silanus.*| Impetatoris Claudii gener. De eo Cornel. Tacit. lib. 12. initio. Sueton. Claud. cap. 27.

28. *Ovanti.*| Exultanti quòd te civem optimum nacta ſit, diu quæſitum, ac tandem inventum.

29. *Exclamare libet populus quod clamat.*| Ægyptii nimirùm invento Api bove, exclamabant, εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν. Vide Sat. 6. v. 526, 533. & ſeq. & 541.

Oſiri.| Hîc porrò colebatur,

——*Atque ſuum pubes miratur Oſirin*
Barbara, Memphitem plangere docta bovem;

Eò quòd, ut canere pergit Tibull. l. 1. Eleg. 7.

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitavit humum.
Primas inexperta commiſit ſemina terra;
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adjungere vitem;
Hic viridem duræ cadere falce comam,
&c.

30. *Generoſum.*| Senec. Epiſt. 44. *Quis ergo generoſus?* inquit, *ad virtutem benè à natura compoſitus.*

32. *Nanum cujuſdam Atlanta vocamus.*| Per antiphraſim & ironiam, & abblandientes vel illudentes cuidam potenti nanos amanti.

Nanum.| Apud Gell. lib. 19. cap. 13. πάνες Græci, Latini *pumiliones* vocant, parvâ nimis ſtaturâ homines, brevi atque humili corpore, paulùm ſuprà terram extantes. Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 24. Φόρκε τὸ ὑπερφὺς τῆς ἄνω, nanos dici aſſerit. *Pumilionum genus in omnibus animalibus eſt:* inquit Plinius lib. 11. cap. 49.

Atlanta.| Ingentem ac robuſtum inſtar Atlantis, quem fabulantur humeris cœlos portare, eò quòd de Aſtrologia ſcitè, de ſphæra primus diſputavit. Virgil. Æneid. 4.

——*Maximus Atlas*
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Et alibi:

——*Cœlum qui vertice fulcit.*

Ovid. Metamorph. 4. Fab. 17.

——*Quis enim par eſſet Atlantis*
Viribus?

33. *Æthiopem cygnum.*| Id eſt, hominem nigrum appellamus album, & cygni ſimilem, &c. ſcopticè. De Æthiop. vide quæ notavi ad Satyr. 2. v. 23. & Satyr. 6. v. 599. de Cygnis, Satyr. 6. v. 164. Quibus adde quæ narrat Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 5. aitque, licèt cantus eorum à pauciſſimis auditus, ab Æliano tamen auditum, &c.

Europen,

Europen. Canibus pigris ſcabieque vetuſta
Lævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo; ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentiùs. Ergo cavebis,
Et metues, ne tu ſic Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? Tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
Plance. Tumes alto Druſorum ſanguine, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;
Ut te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquit, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis.

Europam. Inertes canes & glabri veteri impetigine, atque arida lampadis os lambentes nominabuntur pardus, tigris, leo, & ſi quidpiam eſt inſuper in terris quod frendeat vehementiùs. Itaque vide ac time ne tu hoc modo Creticus vel Camerinus appelleris. *Ecquam ego reprehendi iſtis ſermonibus? Alloquor te, Rubelli Plance,* qui *ſuperbis excelsâ Druſorum origine, quaſi egeris ipſe quidpiam, ob quod fores illuſtris, ut te* utero *caperet qua clara eſt Juli ſtirpe, non* verò *qua mercenaria contexit ſub munimento ventis* expoſito. *Vos infimi, ait, poſtrema plebecula noſtra portio, quorum nullus poſſit oſtendere natale ſolum patris ſui;*

ANNOTATIONES,

34. *Europen.* | Hæc Agenoris Phœnicum regis erat filia, cujus pulchritudine captus Jupiter, ut canit Ovidius Metamorph. 2. Fab. 13.

Sceptri gravitate relictâ,
Ille pater rectorque deûm, qui concutit orbem,
Induitur faciem tauri, &c.
Inde abit ulteriùs, mediique per æquora ponti
Fert prædam, &c.

Ab hac denominatam volunt aliqui eam orbis terrarum partem florentiſſimam quam nos incolimus.

Scabie vetuſtâ lævibus. | Pilis præ ſcabie decidentibus.

Pardus, tigris, leo. | Belluæ truculentiſſimæ, atque feritate innatâ inſignes. Plin. lib. 8. cap. 17. ſic habet: *Panthera* (cujus mas eſt pardus) *& tigris macularum varietate propè ſola beſtiarum ſpectantur. Cæteris unus ac ſuus cujuſque generis color eſt. Leonum tantùm in Syria niger. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Et capite præcedenti: *Leoni*, inquit, *præcipua generoſitas, &c.* Hinc per excellentiam ὁ λέων nuncupatur abſolutè: ex Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 19. Tigrin porrò *tremendæ velocitatis animal* vocat Plin. cit. lib. 8. cap. 18. de ferarum iſtarum indole plura quidem & mira vide citatis Plinii locis; A. Gellii lib. 5. cap. 14. Plutarch. de animantium comparatione, &c.

38. *Ne ſic tu Creticus, &c.* | Ne tu ſic, Ironicè, & nomine tenus dicare nobilis, ut canis piger & ſcabioſus vocaretur pardus, tigris, leo.

Creticus & Camerinus. | Illuſtres Romani tùm genere, cùm virtutibus. Q. Metellus Cretâ ſubactâ, *Creticus*, eſt cognominatus. Publ. autem Sulpitius Camerinus cum Poſthumio & Manlio miſſus Athenas à Senatu, ad deſcribendas Solonis aliarumque civitatum leges. Tit. Liv. Plutarch. in vita Pompeii Magni, &c.

39. *His ego quem monui.* | Quem verò his reprehenſionibus peto & redarguo? inquit Satyricus. Te nempe, ô Rubelli.

Rubelli Plance. | Quidam legunt, *Blande*, alii *Plaute.* Tacit. lib. 14. *Omnium ore*, inquit, *Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Julia familia.* In ſequentibus notatur ejus vanitas & ambitio, quæ tamen eum fefellit. Illinc porrò Lipſius non, *Plautus*, ſed *Plancus* legit. Unde caſtigatiores libri hîc habent, *Plance.*

40. *Druſorum.* | Vide ſuprà, & Sueton. in Tiber. Cornel. Tacit. Annal. &c.

42. *Ut te conciperet qua, &c.* | Ut naſcereris matre nobili è gente Julia, quæ orta eſt ab Julo Aſcanii filio: atque pari ac Nero gradu à Divo Auguſto maternam originem traheres; ut habet Cornel. Tacit. lib. 13.

43. *Non qua ventoſo, &c.* | Non autem plebeia quædam mulier.

Ventoſo ſub aggere. | Ad aggerem Tarquinii, ubi ſolebant plebeiæ mulieres telas texere. De illo aggere, vide Satyr. 6. ad v. 588. Quidam legunt, *ſub aëre*, id eſt, ſub dio.

Conducta texit. | Paupercula ſuam operam texendis telis locare ſolita, ad victum mercede obtinendum.

44. *Vos humiles, &c.* | Verba ſunt Rubellii juvenis antiquâ nobilitate ſuperbientis & jactabundi.

Vulgi pars ultima. | Ego indigena & Romæ natus è clara ſtirpe: at vos advenæ ac terræ filii, è parentibus aut obſcuris aut ignotis oriundi.

ego verò Cecropides. Salvus ſis, atque diuturnâ ortùs iſtius latitiâ fruere : in infima plebecula diſertum nihilominus Romanum reperies. Ille conſuevit agere cauſas illuſtris ignari. De populo togato prodibit qui Juris diffi ultates explicet, ac legum ænigmata. Iſte adoleſcens militiæ peritus perrexit ad Euphratem, & Aquilas obſervatrices Hollandi provicti. Tu verò nihil es præterquam Cecropida, & par Hermæ truncato. Nec enim aliâ quopiam ſuperas differentiâ, niſi quod hic habet caput è marmore, effigies autem tua ſpirat. Loquere ad me, progenies Trojanorum, ecquis muta animantia exiſtimet nobilia, niſi ſint animoſa ? Ita nimirùm

Aſt ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras : tamen imâ plebe Quiritem
Facundum invenies. Solet hic defendere cauſas
Nobilis indocti. Veniet de plebe rogata
Qui Juris nodos, & legum ængmata ſolvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius : at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quàm quod
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia ? Nempe volucrem

Sic

ANNOTATIONES.

46. *Cecropides.* | Tam ſum ego Romæ nobilis, quàm qui Athenis originem ducebat à Cecrope primo illo Athenienſium rege, atque Athenarum inſtauratore : genus enim ad Cæſarem Auguſtumque refero. Vide ſuprà.

Vivas & originis hujus, &c. | Reſpondet Rubellio Poeta: diu fruere tuâ nobilitate : verùm ne propter eam nimis ſuperbias. Sunt enim de plebe viri, quorum geſta virtuteſque refulgeant : alii Bellatores, alii Juriſconſulti, quorum etiam operâ non rarò indigeant ipſi nobiles.

49. *De plebe togatâ.* | E viliori plebe. Vide Aſconium, & quæ nos ad Sat. 1. v. 96.

50. *Ænigmata.* | Intricatas & obſcuras Juris quæſtiones eruditorum & ſapientum interpretatione indigentes. Agell. lib. 12. cap. 6. *Ænigmata Græci*, inquit, *veteres noſtri quidam ſcrupos appellarunt.*

Solvat. | Juriſperitos ſolutores vocat Hadr. Turnebus lib. 8. cap. 19.

51. *Hic petit Euphraten.* | Hic bello ſtrenuus ad bellicas expeditiones etiam longinquas pergit, in Orientem uſque, dum tu Romæ ac domi reſides, ô nobilis ignave.

Euphraten. | Quis non audivit fluvium hunc tam celebrem Meſopotamiam Babyloniamque rigantem. De eo jam ad Sat. 1. v. 104.

Domitique Batavi cuſtodes aquilas. | It in præſidia à Romanis collocata ad continendos in officio Batavos, ne rebellent illi nuper à Domitiano ſubacti.

Batavi. | Populi ad Rhenum, quorum virtutem celebrat Cornel. Tacit. de German.

52. *Aquilas.* | Signa militaria Romanorum. Plin lib. 10. cap. 4. *Aquilam*, inquit, *Romanis legionibus C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo propriè dicavit . . . . paucis ante annis ſola in aciem portari cœpta erat : reliqua ſigna in caſtris relinquebantur ;* (Lupi, Minotauri, Equi, Apri) *ea Marius in totum abdicavit, &c.* Illa porrò vel aurea vel argentea Aquilæ effigies haſtæ ſuffixa erat, cujus ima pars in cuſpidem deſinebat, quo faciliùs in terram adigi poſſet ac ſtatui : nec movebatur niſi cùm univerſus progrediebatur exercitus. Dion. lib. 40. Hadr. Jun. l. 3. c. 2. Unde porrò ejuſmodi ſignum Romanis placuerit ? An quòd Jovem ferunt eo uſum adverſus Titanas ? An quòd eodem Jove contra Saturnum dimicante, Aquilæ augurio tanquam felici & fortunato regni victor evaſerit ? Vide & Veget. lib. 2. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 2. &c.

53. *Nil niſi Cecropides.* | Tu domi quidem nobilis, nec eruditione, nec factis clarus, ſolum habes nominis ſplendorem. Hoc autem quid ?

Truncoque ſimillimus Hermæ. | Statuæ Mercurii, capite formato, cætera rudi. Sic enimverò tu genere es illuſtris, de cætero inglorius. *Effigies illæ marmoreæ, vel æneæ, ſine manibus erant, quales videmus in circo :* vet. Schol. Binæ vel ternæ dabantur de Republica benè meritis, & ſupra fores diſponebantur. Thucyd. lib. 6. Macrob. lib. 1. Saturnal. c. 19. Pariter refert ſimulacra Mercurii pleraque fingi quadrato ſtatu, ſolo capite inſignita. Mercurius autem Græcis ἑρμῆς dictus, ſeu quòd eſſet interpres & nuncius Deorum, ſeu quòd facundiæ præſit ac eloquentiæ.

54. *Vincis.* | Mutilatam illam Hermæ ſeu Mercurii imaginem non alia ratione vincis, quàm quod tu vivis ac ſpiras, illa autem aut lapis aut metallum eſt.

56. *Teucrorum proles.* | O Rubelli, oriunde quidem è Julia gente, quæ ab Julo & Ænea Trojanorum prodiit. Hi verò Teucri vocati ſunt à Teucro Dardani regis Trojæ ſocero, qui & cum genero in Troade regnavit.

57. *Quis generoſa putet niſi fortia ?* | Quis fortem equum dixerit, eò quod è fortibus ortus ſit, ſi ipſe non eſt fortis ?

Sic laudamus equum, facilis cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo. 59
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
Sed venale pecus Corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara jugo victoria sedit.
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
Umbrarum: dominos pretiis mutare jubentur 65
Exiguis, trito que trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam versare nepotes.
Ergo ut miremur te, non tua, primùm aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores, 69
Quos illis damus, & dedimus quibus omnia debes.

æstimamus equum pernicissimum, cui agili multiplex ardet palma, & victoria latatur rauco amphitheatro. Quolibet ille de agro prodit, clarus est, cujus illustris cursus pra cæteris, ac pulvis anterior in campo. At venditur Corintha pullus, atque Hirpino genitus, si infrequens victoria currui insedit. Nulla hic avorum habetur ratio, favor nullus manium. Posteri tardis pedibus, ac vertenda mola idonei, coguntur heros permutare mercede parvâ; atque plaustra deducunt attritâ cervice. Itaque ut admiremur temetipsum, non tua, antea quidpiam exhibe, quod insurere queam insignibus, præter laudes quas donamus ac donavimus his, à quibus habes cuncta.

ANNOTATIONES.

58. *Facilis cui plurima palma.* | Qui velocitate suâ multas facilè victorias parat in curuli certamine, in campo, in circo.

59. *Fervet.* | Seu ob fervorem cursûs, seu ob ardorem animi victoris, seu denique ob insonantes spectantium plausus & acclamationes.

Rauco. | Acclamantes vociferando rauci fiunt.

Circo. | Sat. 3. ad v. 65, & 223.

Æquore. | Ab æqualitate *æquor* appellatur, non tantùm mare nullis motum ventis, sed & agri planities. Tull. 1. de Divin. n. 93. *Ægyptii*, inquit, *& Babylonii in camporum patentium æquoribus habitantes.*

91. *Pulvis.* | Horat. Ode 1.

Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat; metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.

62. *Sed venale pecus Coritha.* | Fortium equorum pulli, si degeneres fuerint, continuò venduntur, plaustro trahendo adhibentur, aut versandæ in pistrino molæ.

Coritha. | Equæ generosissimæ. Alii intelligunt gregem equorum qui alebantur ad Corithum Hetruriæ oppidum & montem.

63. *Hirpini.* | Equi nobilissimi & victoris. Sunt etiam in Italia Hirpini montes, è quibus fluit Aufidus amnis Apuliæ. Malim de equo intelligere. Martial. lib. 3. Epigr. 62.

Hirpini veteres qui benè novit avos.

Quem locum explicans Justus Lipsius Centur. 3. Epist. 26. *Quis iste Hirpinus*, inquit, *non è familia Rom. ne erres, (etsi ea quoque fuit) sed equum intellige in circo nobilem & multarum palmarum. Nam ea etiam insania, ut stemma & progenies equorum talium quærerent factionarii, atque inter se celebrarent.* Et paulò post. *Clarissimè lapis vetus, quem Romæ olim vidi & exscripsi. In medio vir est (conditor factionis Russatæ) qui dextrâ baculum, sinistrâ pabulum tenet: extrinsecus duo sunt assilientes equi, cum gemina inscriptione; altera, Aquilo Nepo. Aquilonis vicit* CXXX. *secundas tulit* LXXXVIII. *tertias tulit* XXXVII. *Altera, Hirpinus Nepos Aquilonis vicit* CXIV. *secundas tulit* LVI. *tertias tulit* XXXVI. *Habes itaque ipsum hic Hirpinum, atque adeo ejus avum Aquilonem.*

Si rara jugo victoria sedit. | Si ratò victor fuit trahens currum in curuli certamine.

64. *Nihil ibi majorum respectus.* | Non attenditur quàm fortes ac veloces extiterint equorum avi, sed quàm ipsi nepotes generosi sint & pernices, quos servare domini volunt; aliàs venales eos exponunt.

66. *Trito.* | Per jugum assiduum.

Epirhedia. | Plaustra, vehicula. Quintil. lib. 1. cap. 5. *Romanam suam hanc fecere vocem*, inquit, *ex utraque aliena, ὄνῳ, Græcâ, & rhedâ, Gallicâ.*

67. *Segnipedes.* | Βραδύπους. At sonipes dicitur equus valde celer.

Nepotes. | Plures codices habet, *Nepotis*; ut sit viri nomen pistrinum Romæ celebratum habentis.

68. *Ut miremur te, &c.* | Ut te verè nobilem celebremus, potiùs quàm laudemus tuam originem, majorum præclarè gesta, quæ sunt extra te, & alia quæ te laudabilem non faciunt, ede ipse aliquid memoriâ dignum, quod majorum tuorum titulis adjunganus.

70. *Quibus omnia debes.* | De tuo nihil habens.

Ea ſuffiant ad adoleſcentem quem nobis rumor fert arrogantem, ac rumidum, atq; repletum Nerone cognato. E enim infrequens ferè ſenſus communis in ea ſorte. At non probarim, ô Pontice, æſtimari te tuorum exiſtimatione, ita ut nihil agas ipſe ventura exiſtimationis. Infelix eſt inniti laudi alienæ, ne remotis fulcris labentia cadant culmina. Vitis in terram dejecta viduatas ulmos exoptat. Sis bellator probus, probus tutor, ipſe judex incorruptus: ac ſi vocaveris aliquando teſtis negotii ancipitis & obſcuri, quamvis jubeat Phalaris ut ſit mendax, ſuadeatque falſum jurare, adhibito æneo tauro; grande ſcelus puta verecundiæ vitam anteponere, atque vitæ gratiâ peſſumdare vivendi rationes.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortuna. Sed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licèt imperet ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

ANNOTATIONES.

71. *Ad juvenem.* | Rubellium, de quo ſic Tacitus Annal. 14. *Omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Julia familia . . . . . Ergo permotus his Nero componit ad Plautum literas, conſuleret ſibi & turbis, ſeq; prave diffamantibus ſubtraheret; illi per Aſiam avitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ juventâ foveretur. Ita illuc cum conjuge Antiſtia, & paucis familiarium conceſſit.*

72. *Plenumq; Nerone propinquo.* | De Cæſarum propinquitate ſuperbientem. Nam Rubellius D. Auguſtum *per maternam originem pari ac Nero gradu contingebat.* Ex Tacit. Annal. 13.

Nerone. | *De quo magis debuit erubeſcere*, inquit vetus Schol. ſanè quidem, ſive Tiberio Nerone, ſeu Nerone Cæſare Agrippinæ filio, utroque horrendis moribus infami. Sueton. & ab hoc etiam amotus ipſe. Tacit. cit. mox Annal. 14.

73. *Rarus enim fermè ſenſus, &c.* | Rarò ſapiunt, qui ad magnas opes evecti.

Stultitiam patiuntur opes.

Senſus communis. | Intelligentia omnibus communis: vis & facultas animi, quâ de rebus exterioribus rectè ſentit & judicat; benè adminiſtrat, ac ſapienter utitur.

In illa fortuna. | Superba, magna, divite.

74. *Te cenſeri laude tuorum.* | Non aliter cognoſci & celebrari, quàm majorum gloriâ.

75. *Pontice.* | Ad hunc enim redit Poeta, quem initio compellat, & præcipuè ſpectat in hac Satyra.

Nihil ipſa futura laudis agas. | Nihil agas quo à poſteritate laudaris.

76. *Aliorum incumbere famæ.* | Pendere omninò ab exiſtimatione majorum, & nullâ niti virtute ac laude propriâ.

77. *Ne collapſa ruant, &c.* | Subductis columnis, tectum ruit; vitis ulmo ſeparata ſerpit & jacet; ſic tu humidus & abjectus exiſtimabere, ſubtractâ alienâ laude & famâ, cui totus incumbis, perinde ac fritua foret.

78. *Viduas.* | Sic & ulmo maritari vitis dicitur, cùm ei adjungitur, adhæret, innectitur; illique eſt amica, teſte Iſidoro, pariter & Plinio lib. 17. cap. 23. *Nobilia*, inquit, *vina nonniſi in arbuſtis gigni, longo judicatur ævo: adeò excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus.* Et paulò poſt, *Maritare niſi validas, inimicum, enecante veloci vitium incremento. . . . . Deflectenda vitis aut palmes juxta ſuam arborem, aut circa proximam cœlibem.* Ex quibus vides ulmos, & cœlibes, & maritas, & viduas ratione vineæ appellari.

79. *Eſto bonus miles.* | In omni conditione virtutem cole, capitis etiam periculo.

Tutor. | Pupillorum fidelis patronus ac defenſor.

81. *Phalaris licèt imperet, &c.* | Horat. lib. 3. Od. 3.

Juſtum ac tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis Tyranni
Mente quatit ſolidâ.

Phalaris. | Tyrannus in Siciliâ, de quo vide notata ad Perſ. Sat. 3. v. 39.

82. *Et admoto dictet, &c.* | Minitans dirum illud in tauro ſuo ardente ſupplicium, niſi obſequaris, & pejeres.

83. *Pudori.* | Reverentiæ & obſervantiæ, quam debes virtuti atque officio tuo.

83. *Vivendi perdere cauſas.* | Veritatem, honeſtatem, juſtitiam aliaſque virtutes, propter quas vivimus. Cic. Acad. q. aſſerit hominem *natum ad nihil eſſe aliud, quàm ad honeſtatem.* Part. 91. *Hominum genus ad honeſtatem natum.* Et de leg. 1. n. 28. *Nihil eſſe præſtabilius, quàm planè intelligi nos ad juſtitiam natos.*

Dignus

Dignus morte perit, cœnet licèt oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno. 86
Expectata diu tandem provincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis. 90
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet;
Præmia quanta bonos maneant; quàm fulmine juſto
Et Capito & Numitor ruerint, damnante ſenatu,
Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit?

improbus necem meritus interit, quamvis ſorbeat oſtreas centum e Gauro, ac perfundatur integro Coſmi vale *aneo. Quando provincia dudum ſperata gubernatorem te aliquando ſuſcipiet, iracundiæ adhibe fræna & moderationem, adhibe etiam cupiditati. Miſerere pauperet ſocios. Cernis oſſa Principum exſuctæ medullis inanibus. Animadverte quid jura præſcribant, quid Senatus jubeat, quam magna probis commoda reſerventur, quam æquo tonitru proſtrati ſint, Curiâ condemnante, & Capito, & Numitor, Cilicum depradatores. Verùm quid prodeſt damnatio, quando Panſa aufert quodcumque Natta non abſtulit?*

ANNOTATIONES.

85. *Dignus morte perit.* | Vitioſus quiſq; mortuus eſt, non vivit. Hinc Plin. lib. 13. cap. 3. adverſus luxurioſos ait; *Quis non meritò judicet, periiſſe tales?* Apocalypſ. 3. *Nomen habes quod vivas & mortuus es.*

Cænet licèt oſtrea centum. | Etſi lautè veſcitur, atque unâ cœnâ centum oſtrea devorat.

Oſtrea. | Vide Sat. 4. v. 142.

86. *Gaurana.* | Optima nimirùm, & ad Baias & lacum Lucrinum capta, prope Gaurum Campaniæ montem. Strabo lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 5. *Hac littera,* inquit, *prater catera in toto mari, conchylio & piſce nobilitantur.*

Coſmi. | Viri luxu famoſi, unguentorum & odorum amantiſſimi. Vel Unguentarii. Martialis ejus meminit pluribus in locis.

Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Toto mergatur aheno. | Plin. cit. l. 13. c. 3. *Jam non linitantùm, ſed perfundi unguentis gaudent.*

87. *Expectata diu cùm, &c.* | Cùm Præfecturam obtinueris, ne populos vexes rapinis aut crudelitate. Cic. 3. de Offic. n. 21. *Detrahere aliquid alteri, atque hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quam mors, quàm paupertas, quam dolor, ... Nam principio tollit victum humanum & ſocietatem.*

89. *Sociorum.* | Provincialium jam receptorum in ſocietatem populi Romani, anteactis bellis ad inopiam redactorum.

90. *Oſſa vides, &c.* | Principes ipſos regionis bonis omnibus ſpoliatos vides. Quidam hic moralem de mortuis regibus ſententiam commiſcuntur, ſed perperam, ut videtur.

91. *Quid moneant leges.* | Quas *ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam ac beatam conditas eſſe conſtat,* ex Cic. 2. de leg. n. 11.

Quid Curia mandet. | Ne ſcilicet improbitate tuâ te Romanoſque odioſos faciaſ victis, ſed ut è contra temperantia & humanitate, ſociis amabile reddas Imperium Romorum.

92. *Præmia quanta bonos maneant.* | Virtutę inſignes Præfectos, qui honoribus cumulantur.

Fulmine juſto. | Gravi pœnâ, juſtâ ſeveritate.

93. *Et Capito & Numitor.* | Sociorum ſpoliatores graviter à Senatu mulctati.

Capito. | Coſſutianus Capito, Tigellini gener, repetundarum accuſatus à Cilicum legatis. Tacit. Anual. 16. *Is,* inquit, *prater animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſea, quod ejus auctoritate concidiſſet, juvantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogat.*

Numitor. | De eo jam Sat. 7. v. 74. Alii legunt, *Tutor,* ut hic intelligatur Julius ille Tutor, Trevir, qui ripæ Rheni à Vitellio Imperatore Præfectus legitur, apud Corn. Tacit. Hiſt. 4.

94. *Pirata Cilicum.* | Quaſi prædones prædonum. Fuerunt enim Cilices, antequam à Pompeio coërcerentur, piraticâ infames. Plutarch. in Pompeio.

Pirata. | Ita vocantur prædones marini, à dolis & artibus, quibus per mare vagantes prædas agunt. Cœl. Rhodig. l. 11. c. 8. Ariſtoph. Schol. ait, πείρας dici artes & dolos; unde nuncupentur Piratæ, οἱ ἐπὶ θαλάσσῃ κακοῦργοι.

Cilicum. | Hi tenebant Aſiæ minoris regionem maritimam, Syriæ affinem. E tribus Cappa peſſimis unum faciebant, teſte Suida.

Sed quid damnatio confert. | Quid Provinciales ſpoliatos juvat damnatio ſpoliatoris, ſi vel malo Præfecto alter non melior ſuccedit, perinde rapax, quod reſiduum erat emungens; vel Conſul aut Prætor damnato ſpoliatore in ærarium publicum jubet inferri pecuniam, quam reſtitui oportebat ſpoliatis? Vide Sat. 1. v. 34. & ſeq. & v. 47. & ſeq.

94. *Panſa.* | Sumitur vel pro novo Præfecto, vel pro Conſule aut Prætore, ut dictam.

Natta. | Præfectus prior. *Natta* diſtincti, i. e. luxurioſi & nequam meminit Perſ. Sat. 3. v. 31.

Præ-

O Cherippe, intuere buccinatorem ad *tuos pannos, & modò file. Insania est naulum amittere post universa. Non erat pridem luctus æqualis, neque similis plaga detrimentorum, felicibus* tunc *sociis, & jam subactis. Tum abundabant ædes integræ, magnusque aderat pecuniæ cumulus, Pallium Laconicum, muricesque Coi; atque ebur Phidiæ spirabat, cum tabellis Parrhasii, & statuis Myronis, Polycleti etiam passim opus multiplex. Vix* erant *mensæ absque Mentoris* calicibus.

Præconem, Cherippe, tuis circumspice pannis, 96
Jamque tace. Furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum, sociis florentibus, & modò victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens stabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis, 102
Phidiacum vivebat ebur, necnon Polycleti
Multus ubique labor; raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde 105
Illinc *Dolabella* prodiit, *illinc etiam Antonius*,

ANNOTATIONES.

96. *Præconem, Cherippe, &c.* | O Cherippe Provincialis, quære præconem qui sub hasta vendat tuos pannos, & reliquam supellectilem, ne alter prædo rapiat, neque de priori conqueraris, sine ullo fructu, imò cum nova impensa, navigando Romam, ad eum accusandum, nihilque de ablatis recipiendo. Vel, sensus est: dum vides quæ tua sunt vendi ac tibi perire, file tamen, ne quid gravius etiam patiaris ab iniquo Prætore, vel Præfecto.

97. *Furor est post omnia perdere Naulum.* | Metaphora à Navarcho, qui perditis naufragio bonis ac mercibus universis, etiam amittit mercedem quæ solvi debebat pro vectura & navigatione. Sensus est hîc; stulte ageres; si ereptis à Præfecto bonis, novos sumptus frustrà faceres, è Cilicia aut aliâ regione longinquâ Romam petendo, ubi etsi damnetur spoliator, non redduntur bona spoliatis.

Naulum. | Ναῦλον, pretium navigationis.

98. *Non idem gemitus olim, &c.* | Cùm ab hostibus nobis ac victoribus detrimentum in bello quondam capiebant, vix erat quòd quererentur; at illi modò victi, & in nostram admissi societatem & amicitiam certè meritò queruntur, quoties vexantur à Præfectis.

Nec vulnus erat par. | Tunc enim opulentis auferebantur superflua; sed nunc egenis eripiuntur necessaria.

101. *Spartana chlamys.* | Purpureæ vestes è Sparta & Insula Co. Chlamys est propriè paludamentum, seu vestis militaris.

Sparta. | Urbs Peloponesi, anteà Lacedæmon vocata, celebris virtute civium, & Lycurgo Legislatore. Ad proximum huic Tænarum Promontorium murex piscis bene multus capiebatur, è cujus succo fiebat color purpureus.

Conchylia Coa. | Purpura è Conchyliis seu muricibus, & bombycinæ vestes in ea Ægei maris Insula fabricatæ, & tinctæ. Vide Satyr. 3. ad vers. 81.

102. *Parrhasii.* | Pictor ille insignis Ephesi natus, cujus cum Zeuxide certamen, & alia quædam narrat Plin. lib. 35. cap. 9. & 10. nimirùm Zeuxis fefellerat aves ad pictas uvas advolantes: at Parrhasius ipsum fefellit Zeuxidem picto linteo, quod hic removeri non sine risu & pudore postulavit. Quintil. lib. 12. cap. 10. *Zeuxis*, inquit, *luminum umbrarumque invenisse rationem, Parrhasius examinasse subtiliùs lineas traditur . . . . . Molliora supradictis Myron fecit. Diligentia ac decor in Polycleto supra cæteros; Deorum tamen auctoritatem non explevit. . . . . Quæ Polycleto defuerunt Phidias habuit, quanquam Diis quàm hominibus effingendis melior artifex, &c.*

Myronis. | Hic statuarius famâ notus. De ejus ex ære bucula, quam & vituli adibant, ac tauri. Vide Auson. Epig. 57. & seq.

103. *Phidiacum vivebat ebur.* | Erant etiam imagines ex ebore, Phidiæ manu tam artificiosè sculptæ, ut spirantes crediderit. Martial. Lib. 3. Epigramm. 35.

Artis Phidiacæ toreuma clarum,
Pisces aspicis: adde aquam, natabunt.

Polycleti. | Et is ingeniosus admodùm fuit Statuarius. De eo vide Ælian. var. histor.

104. *Mentore.* | Plin. lib. 33. cap. 11. *L. Crassus Orator duos scyphos Mentoris arte calatos sestertiis centum emit.* Martial. Lib. 3. Epigram. 41.

Inserta phiala Mentoris manu ducta
Lacerta vivit, & timetur argentum.

Et Lib. 9. Epigramm. 60.

Pocula Mentoreâ nobilitata manu.

105. *Inde Dolabella est, &c.* | Hæ tantæ Provincialium opes dederunt occasionem rapinis Dolabellæ, Antonii, Verris, &c.

Dolabella. | Qui Proconsul Asiam deprædatus est, accusante verò M. Scauro fuit damnatus.

Antonius. | C. nimirùm Antonius, qui à Censoribus Senatu motus est, quòd socios in Achaiâ spoliasset; accusatus à Cæsare. Vetus Schol. Pædian. &c.

Sacrilegus

Sacrilegus Verres. Referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.
Nunc ſociis juga pauca boum & grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum; 110
Si quis in ædicula Deus unicus. Hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. Deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum

illinc ſacrorum violator Verres. Conditas profundis navibus exuvias reportabant, ac plurimos de otio triumphos. Jam ſociis juga boum non multa, & armentum equarum exiguum, atque gregis parens abducentur poſt ablatum agrum: Penates etiam poſtea; ſi quidam imago ſpecioſa; ſi numen aliquod reſiduum in ſacello. Enimverò putantur ea pro maximis; ea quippe habentur præcipua. Tu fortaſſe contemnas inertes Rhodios, & jure Corinthum aſperneris

ANNOTATIONES.

106. *Verres.* | Siciliæ Prætor dicam, an prædo, qui nec templis, nec ullis rebus ſacris pepercit. Cic. paſſim, tot in eum actionibus.

107. *Occulta.* | Furta ſcilicet occultantur; at acquiſita jure belli ſpolia palam offenduntur. Porro hîc alii produci aiunt ultimam ſyllabam ob ſequentes duas conſonantes; alii legunt, *occulta & ſpolia.* Virgil.

. . . . . *Date tela, ſcandite muros.*

Plures de pace triumphos. | Hi plura de pacatis & amicis Pom. Rom. regionibus ſpolia revehebant, quàm alii de rebellibus, aut de hoſtibus in bello.

109. *Pater armenti.* | Taurus, vel equus admiſſarius generando deſtinatus.

110. *Lares.* | Vide ſuprà v. 14. annotat.

111. *Deus unicus.* | Simulacrum aliquod unum à præcedentibus Præfectis relictum, necdum furto ablatum.

Hæc etiam ſunt pro ſummis, &c. | Vel ſimpliciter, pauca hæc reſidua inopibus magna cenſentur. Vel, graviora hæc ſcelera gravioribus ſceleratis reſervantur. Vel ironicè, hæc ſumma non pertinent ad tenues Provinciales, ſed potiùs ad ſummos viros, & ea proinde Romani rerum domini auferre debent.

112. *Deſpicias tu, &c.* | O Provinciæ Rector & Præfecte, impunè quidem vexare poteris fractas deliciis nationes, at non ita bellicoſas.

113. *Imbelles Rhodios.* | De Inſula & urbe Rhodo multa jam notavimus, ad Satyr. 6. verſ. 296. Rhodios opibus abundantes ac voluptatibus enervatos à priſtina virtute deſciviſſe, inter alios teſtatur Athenæus lib. 13. cap. 2. ubi mollitiem eorum perſtringens, ait, quamvis apud illos cautum lege ſit, ne quis radatur, violatæ legis tamen reum neminem agi, quandoquidem raduntur omnes. Et Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 6. *Citharœdus Stratonicus*, inquit, *Rhodios prædicabat eſſe albos Cyrenæos, & procorum civitatem, cùm illos animadverteret ſpatalonas & thermopotas, id eſt, fluere deliciis, & calidum bibere.* Idem lib. 29. cap. 24. Signorum ad ſeptuaginta tria millia Rhodi fuiſſe refert.

Unctamque Corinthum. | Luxui deditam, quod vitium opes ac rerum abundantiam ſequi ſolet. Urbs illa in medio ferè Iſthmi Peloponeſiaci ædificata, duplici utrimque portu commoda, hinc mare Ægeum, illinc Ionium ſpectat; unde *Bimaris* vocatur Horatio Lib. 1. Ode 7. & Ovid. Faſt. 4. Dives Homero, Emporium Thucydidi, decus Floro, totius Græciæ lumen Ciceroni celebratur: Quin & de Corintho Solem Neptunumque contendiſſe, fabulati ſunt. Tam felix, ut ſervorum myriadas ſex & quadraginta habuerit, teſte Athenæo lib. 6. cap. 20. Cæterùm Corinthios variis libidinum generibus turpes, vel unus Apoſtolus in ſuis ad eos Epiſtolis ſatis indicat. Adde confictum à Græcis vocabulum, κορινθιάζεσθαι, quod ſignificabat, *ſcortari*, & *lenocinari.* Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 6. putres Corinthios appellat. Eraſm. Chiliad. 1. Cent. 4. adag. 1. *non cuivis licet adire Corinthum*, ex Strab. lib. 8. & Gell. lib. 1. cap. 8. explicat de præcipiti in luxuriam civitate, deque tot ibi libidinum illecebris, quas aut ſoli vincant virtute præſtantes viri ultrò oblatas; aut in quas tantos facere ſumptus non queant niſi valdè opulenti. Hinc illud Demoſthenis ab Laide deterriti, *tanti pœnitere non emo.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 25. & 26. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 15. Athen. lib. 13. cap. 4. refert, pro graviſſimis rebus meretrices Corinthi ſupplicare Diis ſolitas; votumque ſolemne Corinthiorum fuiſſe, adducturos ſe Veneri aliquot meretrices. Ibid. cap. præced. fit mentio ſcorti illius famoſi, Laidis nempè, de qua mox. Demum Corinthus in magnam elata potentiam ſimul & ſuperbiam, quâ nec Romanæ urbi cederet, inde bellum, & è bello excidium ſibi comparavit, anno ante Chriſtum 146. E liquefactis & confuſis in urbis incendio metallis factum eſt illud æs, quod Corinthium vocant ac mirè laudant veteres. Juſtin. lib. 34. Plin. lib. 34. cap. 2. Illa tamen poſtea reſtaurata fuit.

Deſpicias

unguentis delibutam. Nam *quid agent tibi juvenes resinâ lævigari, & glabra nationis universæ crura? Aspera fugienda est Hispania, axis Gallorum, atque ora Illyrii. His etiam indulge messoribus, qui frumento replent civitatem* ludis *Circensibus ac Theatralibus occupatam. Et verò quam illinc duceres mercedem noxæ tam atrocis, quandoquidem Marius paulò ante cingulum ademit Afris inopibus? Cavendum præcipuè ne grave damnum inferatur strenuis ac arumnosis. Quamvis auferas quicquid ubicumque est auri & argenti, dimittes clypeum & ensem, telumque, & cassidem. Denudatis arma restant.*

Despicias meritò. Quid resinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis? 115
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. Parce & messoribus illis,
Qui saturant urbem, circo, scenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat 121
Fortibus & miseris: tollas licet omne quod usquam est
Auri atque argenti; scutum gladiumque relinques,
Et jacula, & galeam. Spoliatis arma supersunt.

ANNOTATIONES.

114. *Quid resinata juventus.*] Ita legendum, non ut quidam malè, *quid enim resinata*, ne duæ syllabæ naturâ longæ invitis omnibus corripiantur. Quod bene monet Hadr. Turnebus lib. 23. cap. 19.

Resinata juventus.] Per mollitiem pilos è cruribus resinâ vellens. Clemens Alex. Pædag. id ἀποτρίχωσιν vocat, & damnat ejusmodi Cinædos vulsos & glabros. Plin. lib. 14. cap. 20. *Arborum*, inquit, *succo manantium picem resinamque, alia orta in Oriente, alia in Europa ferunt .... optimam terebinthi ac tenuissimam fundunt..... Arabica alba est, acri odore: Judaica callosior, atque odoratior: Syriaca Attici mellis similitudinem habet: Cypria melleo colore, & carnosa, omnes antecedit: Colophonia præter cæteras fulva, si teratur alba fit.... Resina omnis oleo dissolvitur, aut cretâ: pudetque confiteri, maximum jam honorem eius esse in evellendis ab virorum corporibus pilis.*

115. *Lævia.*] Polita, glabra, seu resinâ seu ferro depilata, quod Græci vocant ἀποτρίχωσιν, detractis vulsellâ pilis.

116. *Horrida vitanda est Hispania.*] Vide ne lacessas Hispanos, Gallos, Illyrios. Nam hi vel te constanter accusarent apud Senatum, vel ipsi se armis ulciscerentur.

Hispania.] Hanc Europæ quasi caput occupantem armis semper valuisse omnes norunt. Uni verò Numantini Romanorum exercitus ac Duces per annos viginti fatigarunt. Hinc Cic. pro Murena duos terrores Imperii Romani Carthaginem & Numantiam vocat. Vide Flor. lib. 2. c. 18.

Gallicus.] Gallorum virtus Romanis non cognita solùm, sed formidata jure fuit, post urbem direptam incensamque, ac tantùm non captam arcem Capitolinam: & postquam domiti sunt, tot etiam defectiones sub Augusto, Tiberio, Othone, Vitellio, &c.

Gallicus axis.] Seu quod respectu Italiæ Galli ad axem, id est, Polum Arcticum & Septentrionem vergunt; seu quòd è curribus in bello decertarent.

117. *Illyricumque latus.*] Sclavonia regio aspera montibus, in longum porrecta, secundum littus Adriatici maris Italiæ adversum: quæ pars olim Illyrici: Synecdoche. De populorum ejus ferocitate vide Flor. lib. 2. cap. 5. Legatos Romanos securi percutere ausi, Præfectos navium igne etiam combusserunt. Deinde subacti vix tamen quieverunt. Flor. lib. cit. cap. 13.

Parce & messoribus, &c.] Afris quos mox nominat: ab his enim petebatur frumentum & annona nutriendis Romanis. Plin. lib. 5. cap. 4. in Africa propriè dicta regionem ducentorum quinquaginta millium passuum circuitu, laudat, fertilitatis eximiæ, cum centesima fruge agricolis fœnus reddente terrâ. Porrò ibidem æmula Romæ Carthago pridem, & unius Annibalis memoria terrorem habet. Ergo & his parcendum duplice nomine.

118. *Urbem circo scenaque vacantem.*] Romam spectaculis impense deditam. Vide Sat. 3. v. 223. Hic porrò observa salsam in Romanos ironiam.

119. *Quanta autem inde feres, &c.*] Quod si velis spoliare Afros, quantula ferres ab illis jam exhaustis spolia?

Culpæ.] Injustæ vexationis sociorum.

120. *Marius.*] Priscus ille, Africæ Proconsul, de quo Sat. 1. vers. 49.

Discinxerit.] Abstulerit omnia, ad zonam usque. Vel, spoliarit vestimentis, atque adeo priùs discinxerit.

Afros.] Scilicet propriè dictos, & Carthaginenses. Vide Sat. 7. v. 149. & Sat. 10. v. 148.

122. *Fortibus & miseris.*] Hi enim si ad desperationem adigantur, extrema tentant, & nihil non audent.

Quod

Quod modò propoſui non eſt ſententia: verùm
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum; ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes; ſi nullum in conjuge crimen;
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno: 130
Tunc licet à Pico numeres genus: altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas:

Quod mox enuntiavi, non eſt ſententia; at ſic habeto me narrare vobis folium Sibyllæ. Si tibi eſt *comitatus familiarium incorruptus; ſi nullus intonſus venumdat tribunal; ſi nulla in uxore noxa, neque per congregationes, neque per urbes ſingulas prompta eſt currere uncis unguibus,* velut *Celæno, pecuniam ablatura: tum potes originem trahere à Pico. Ac ſi tibi placent excelſa appellationes, inter avos colloca totum certamen Titanum, atque ipſum Prometheum:*

ANNOTATIONES.

125. *Quod modo propoſui.* | De rebellaturis Afris, ac libertatem vindicantibus.

Non eſt ſententia. | Non unus eſt hîc ſenſus. Vel, non eſt mea mens & opinio tantùm, ſed vaticinium eſt. Vel, non eſt mea voluntas ut rebellent Afri; vel, non eſt ſententiarum vanus ſtrepitus & fabuloſum commentum, ut cum Petronio loquar: ſeu non ſunt nuda verba: *In ſententia quippe ſolet interdum aliquid eſſe falſi, at verum eſt oraculum*; ut ſcribit vetus Schol. Vel, quod per digreſſionem velut propoſui, non facit ad quæſtionem, ac inſtitutam de vera nobilitate diſceptationem, fateor; at nihilo minus eſt certum, quàm Sibyllæ oraculum. Nam dubio procul illi Romanorum Imperium detrectabunt, & armis ſe in libertatem aſſerent, ſi ulteriùs à Romanis Præfectis opprimantur.

126. *Folium recitare Sibyllæ.* | Ex annotatis Satyr. 7. ad verſ. 101. Antiqui ante inventam chartam ſcribebant in foliis palmarum, pariter & Sibylla ſua reſponſa. Varro. Hinc Virgil. Æneid. 3.

Quæcumque in foliis deſcripſit carmina virgo, &c.

Et Æneid. 6.

. . . . *Foliis tantùm ne carmina manda,*
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Sibyllæ. | Cumanæ, in cujus libris continebatur fatum Imperii Romani. Vide quæ fusè notavi, Satyr. 3. v. 3.

127. *Si tibi ſancta cohors, &c.* | Si nullum admittis in familiam, aut clientelam, qui non ſit probus, & ſanctis moribus.

Si nemo tribunal vendit. | Si familiarium tuorum nemo judicia, te Prætore, ac favorem tuum vendit, & pactâ mercede conciliat, te connivente, ſive puer in delicias habitus, ſive uxor imperioſa & avara.

Tribunal. | Sella eſt Judicis. Meton. uſurpatur pro ſententia lata à Judice in tribunali ſedente & jus reddente.

128. *Acerſecomes.* | Ἀκειροκόμης Doricè pro ἀκειρικόμης, dicitur is qui comam non tondet, ab α' privativo, κείρω, *tondeo*, & κόμη, *coma*. Apollinis eſt epithetum, & Bacchi. At hîc puer eſt catamitus, benè comptus & capillatus, quales amabant veteres illi, & Præfecti ſecum in Provincias ducebant.

Si nullum in conjuge crimen. | Si à conjuge abſit avaritia, cupiditas.

129. *Nec per conventus.* | Juridicos nimirùm, & loca judiciis exercendis deſtinata, & per regiones conſtituta à te Provinciæ Rectore.

130. *Nummos raptura.* | Sub viri auctoritate à litigantibus exigens pecuniam, ſine ulla ratione & modo, inſtar Harpyiæ inſatiabilis. Martial. Lib. 2. Epigramm. 56.

Gentibus in Libycis uxor tua, Galle, notatur
Immodica fœdo crimine avaritia.

Celæno. | A voce Græca κελαινὸς, atrum & nigrum ſignificante, appellatam aiunt unam ex Harpyiis. Virgil. Æneid. 3.

Una in præcelſa conſedit rupe Celæno, &c.

. . . . . .

Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris
Proluvies, uncæque manus, &c.

131. *Pico.* | Qui Saturni filius, Fauni pater fuit, ac primus Aboriginum rex & Latinorum. Virgil. Æneid. 7. Dionyſ. Halic. lib. 1.

132. *Omnem Titanida pugnam.* | Titanas omnes & Gigantas, qui Diis inferre bellum auſi, nomen ſuum tam celebre reddiderunt. Ovid. Metam. 1.

Titanida. | Appoſitum eſt: id eſt, hiſtoriam & familiam Titanum, qui pugnarunt adverſus Saturnum, ac debellarunt: deinde adverſum Jovem, à quo tandem victi vix ac ſuperati fuere. Porrò, Titan filius erat Cœli & Veſtæ, ut aiunt, frater Saturni natu major: ab illo geniti Titanes vocati ſunt. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 14. & 19. ac ſeq.

133. *Promethea.* | Japeti filium, Deucalionis patrem, qui è luto hominem finxit, ignem cœlo ſurripuit ac in terras detulit. Vide Satyr. 4. verſ. 133. & ſeq.

De

avi patrem deduc tibi è quovis libuerit codice. Si verò pronum trahit ambitio & cupiditas, si virgas rumpit in cruore amicorum, si gaudes securibus fatigato carnifice obtusis, jam tum adversum te instat majorum etiam nobilitas, & lampadem accensam portat ad turpia. Qualibet mentis labes eò gravior est in se noxam complectitur, quò sublimior æstimatur is *qui delinquit. Quorsum mihi* jactas nobilem *te, assutum adulterinos codicillos obsignare in fanis quæ* tuus *avus extruxit, & coram effigie triumphali* tui *patris? Quorsum, si nocte mœchatus abscondis caput obvelatum Santonico tegmine? Secundum avorum cineres & ossa curru citato vehitur obesus Damasippus; ipseque Consul, ipse,* inquam, *rotas cohibet multo vinculo.*

De quocumque voles proavum tibi sumito librò
Quòd si præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te 136
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tantò conspectius in se 140
Crimen habet, quantò major, qui peccat, habetur.
Quò mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit avus; statuamque parentis
Ante triumphalem? Quò, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo? 145
Præter majorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus; & ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul:

ANNOTATIONES.

134. *De quocumque voles, &c.* | Ex iis quorum nobilitas maximè celebratur in historiarum monumentis, & quibuscunque Scriptoribus & libris; unde voles, glorioſum tibi compinge stemma.

136. *Si frangis virgas, &c.* | Si summis Magistratibus fungens, crudelis frueris, jubendo immaniter cædi socios, vel etiam obtruncari; atque id frequentius.

Virgas. | Suprà ad v. 23.

137. *Lictore.* | Vide Sat. 3. v. 128.

138. *Contra te stare.* | Degenerem te damnando & abdicando.

139. *Claramque facem præferre pudendis.* | Ut clariùs innotescat indignitas ac turpitudo tua, & majori te pudore suffundat. Sallust. Bell. Jugurth. *Majorum gloria posteris lumen est, neque bona neq; mala eorum in occulto patitur.*

140. *Animi vitium.* | Cicer. Parad. 3. *Pravitates animi vitia rectè dicuntur.*

141. *Quantò major qui peccat.* | Sic Sapient. cap. 6. *Judicium durissimum his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*

142. *Quo mihi te solitum, &c.* | Quo pacto, quâ ratione, quâ fronte nobilem te dicis, si fis fraudulentus, adulter, &c. Hæc verò Satyricus ait, χατ' ειρωνειαν; ut monet vetus Schol.

Falsas signare tabellas. | Vide Sat. 1. v. 67.

Falsas tabellas. | Suppositum testamentum, aliudve instrumentum falsò confictum.

143. *In templis.* | In his obsignabant, quòd loci sanctitas fidei ac religionis in negotio servatæ judex & testis foret.

Quæ fecit avus. | Ergo tam tu nequam & impius, quàm tui majores boni ac religiosi extitere.

Statuamque parentis ante triumphalem. | Quam dedecoras tuis criminibus.

144. *Quò si nocturnus, &c.* | Quo etiam modo te nobilem jactas, si noctu vagaris ad perpetranda flagitia?

145. *Tempora Santonico velas, &c.* | Præ pudore. Nam vel impudentissimi flagitium patrantes abscondunt se, & cupiunt non agnosci.

Santonico cucullo. | Vetus Schol. *Birro Gallico, galero fusco,* qualem ferunt & conficiunt Santones Aquitaniæ populi in Gallia. *Bardocucullum* vocat Martialis lib. 1. Epigram. 54. & lib. 14. Epigram. 128.

Gallia Sardonico vestit te bardocucullo.

Cucullo. | Martial. lib. 5. Epigram. 14.

Cucullo prospicit caput tectus.

146. *Præter majorum cineres, &c.* | Transit Satyricus ad alia nobilium vitia. Et jam culpat affectatum ab eis, Neronis exemplo, aurigandi studium.

Majorum cineres. | Sepulcra juxta Flaminiam Latinamque viam frequentia. De quibus vide Sat. 1. ver. ult.

147. *Damasippus.* | Ficta vox è duabus Græcis, δαμαζω *domo*, & ιππος *equus*: in aliis codicibus pro *Damasippo*, legitur, *Lateranus.*

148. *Sufflamine.* | Est vinculum seu retinaculum, ne præcipites in descensu rotæ rhedam ac jumenta abripiant & vexent. Scilicet inter rotarum radios immittitur sufflamen, dum clivum descendere cœperit vehiculum.

Nocte

Nocte quidem; ſed luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Cum fuerit, clarâ Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Jam ſenis, ac virga prior innuet atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Interea dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cùm pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, regemque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.

Noctu certè; at Luna ſpectat, ſed enim aſtra in *teſtimonium advertunt lumina. Quando ſpatium Magiſtratûs finem habuerit, lucente die Damaſippus* virgam *accipiet, nec timebit unquam incidere in familiarem jam vetulum: atque prior flagello ſignum dabit, ac reſolvet* fœni *faſciculos, & fatigatis equis hordeum proponet. Interim cùm lanigeras oves ac taurum petulantem ritu Numæ ad Jovis aras mactat, jurat Hipponam, ac vultus adumbratos in ſtabulis fœtentibus. At quando nocturnas libet tabernas reparare, obviàm illi properat Syrophœnix continuo madens amomo, Syrophœnix habitans ad portam Judaam,* eumque *hoſpitis ſtudio ſalutat dominum ac regem:* occurrit *quoque Cyane præcincta, cum ampulla* vini *vanum expoſiti.*

ANNOTATIONES.

149. *Nocte quidem.* | Dum is eſt Conſul, præ pudore ac reverentia dignitatis, nonniſi clam & nocte mulionis ac rhedarii munus obit.

Luna videt. | Luna ſcilicet aliaque ſidera ſpectant indignitatem iſtam ac turpe ſtudium.

150. *Finitum tempus honoris cum fuerit.* | Vilem aurigandi artem reſumet, atque ut ante, affectabit ſtatim finito conſulatu; id eſt, poſt biennium: nec enim erat perpetua Romæ Magiſtratuum poteſtas. Durabat Conſulatus annos duos; Dictatura paucos interdum menſes, aut etiam dies.

151. *Flagellum.* | Ad agendos equos.

153. *Senis.* | Ob ætatem & gravitatem reverendi.

Innuet. | Salutando velut, ac ſe oſtentando aurigandi peritum.

Maniplos ſolvet. | Ad pabulum jumentis dandum, & omnia vilis agaſonis implendo officia.

156. *Numæ.* | Religioſi imperatoris, qui & ipſe ſacra multa obibat. Vide Sat. 3. v. 12, & 138. & Tit. Liv. lib. 1. &c.

157. *Hipponam.* | Quam in primis colit, quippe equorum & aurigandi ſtudioſus, jumentorum Deam. Quidam legunt, *ſolam Hippo:* contendunt alii legendum, *ſolam Eponam:* præ cæteris autem Hadr. Turneb. l. 24. c. 4. lectionem hanc aſſerit è pulverulentis, ut ait, bibliothecarum Juvenalibus; item ex Prudent. Plutarch. & Apul. Favet vet. Schol. Alii tamen malunt, *Hipponam,* tum ob vocis originem, tum quod Tertull. Apologet. Deam equorum vocat. Vide Cœl. Rhodig. lib. 2. cap. 24.

Facies olida ad præſepia pictas. | Imagines Numinum jumentis propitiorum in equili appictas. Apul. Metamorph. 3. ſub finem: *In medio ſtabulo Epona ſimulacrum, &c.*

Præſepia. | *Præſepe* ſeu *præſepium* dicitur propriè alveus, in quem jumentis affunditur hordeum, aut avena in ſtabulo.

Olida. | Ob ſtercus, ſimum, odoremque jumentorum.

15. *Sed cum pervigiles, &c.* | Jam nobiles inſectatur, quòd popinas frequentent, & luxuriæ dent operam, ac gulæ, &c.

Cùm pervigiles placet inſtaurare popinas. | Cùm verò Damaſippus, omiſsâ aurigatione, repetit cauponas, in quibus die nocteque helluatur.

159. *Obvius aſſiduo, &c.* | It obviam invitans & blandimentis alliciens hominem, à quo lucrum ſperat.

Syrophœnix. | Unguentarius quidam, ita dictus à Syria & Phœnicia, minoris Aſiæ regionibus, è quibus optima unguenta accerſebantur.

Amomo. | Unguento ex amomo. Vid. Sat. 4. v. 108.

160. *Idumæa porta.* | *Idumæa* Syriæ pars erat Judææ finitima. Nomen habet ab Eſau, qui & Edom vocatus eſt. Synecdoche. Hic intelligitur Judæa Romæ porta, ſic dicta, quòd per eam ingreſſi ſint Titus & Veſpaſianus de ſubactis Judæis triumphantes.

161. *Hoſpitis affectu.* | Eo affectu, quo ſolent hoſpites invitari & excipi: crebris nimirùm prenſationibus & verborum illecebris, ut ex iis quæſtus fiat.

Dominum regemque ſalutat. | Per adulationem vocat dominum, regem, &c. Vel ex more veterum ignotos ſalutantium, ut quibuſdam placet. Martial. l. 1. Epigr. 113.

Cùm te non noſſem, dominum regemq; vocabam:
Cùm benè te novi, jam mihi priſcus eris.

162. *Cyane.* | Tabernaria quæpiam: *ſuccincta,* ad expeditiùs miniſtrandum.

Defenſor

noxa patronus mihi respondebit: nos adolescentes illa etiam egimus. Concedo. Nimirùm cessasti: neque præterea culpam retinuisti. Breviter duret quod fudè moliris. Nonnulli errores debent rescindi cum prima barba. Indulgentiam da juvenibus. At Damasippus ad ea thermarum pocula, & inscripta vela pergit, aptus militia Armenia, ac propugnandis Syriæ fluminibus, & Rheno, & Danubio.

Defensor culpæ dicet mihi: Fecimus & nos
Hæc juvenes. Esto; desisti nempe, nec ultrà
Fovisti errorem. Breve sit quod turpiter audes. 165
Quædam cum prima resecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis 169
Amnibus, & Rheno, atq; Istro. Præstare Neronem
Neronem servare

ANNOTATIONES.

163. *Defensor culpæ dicet, &c.* | Aliquis errorem excusaturus, dicet fortè: indulgendum Damasippo, quod ipsi nobis olim indulsimus.

Fecimus & nos. | Et nos juniores cùm essemus, popinis & comessationibus nonnihil dedimus.

164. *Esto.* | Fateor; & hoc indulgerem juveni: at Damasippus eam ætatem prætergressus est, & rebus gravioribus vacare debet.

Nec ultra fovisti errorem. | Non ultra juveniles annos istis levitatibus & erroribus indulsisti.

165. *Breve sit quod turpiter.* | Peccare humanum est: perseverare, diabolicum.

166. *Barba.* | Vide Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 25. lib. 4. cap. 2. & lib. 7. cap. 13. item quæ nos alibi, nempe Sat. 4. v. 103. ad vocem *barbato*. Et ad Pers. Sat. 4. v. 1.

167. *Damasippus ad illos thermarum calices.* | *Damasippus* jam vir juvenilia retinet vitia: Unde veniâ indignus.

168. *Thermarum calices.* | Loca in quibus primò sudatur, deinde lavatur, post ungitur, denique epulis indulgetur. De Thermopoliis & de calido potu apud Romanos usitato dixi, Sat. 5. ad v. 63.

Thermarum. | De his jam Sat. 7. v. 233. In balneis tres erant regiones. In summa sudabatur, seu ad ignem seu ad solem; eratque velut hypocaustum. Unde Seneca *Sudatoria* vocat *Thermas* Epist. 51. quam vide. Primam illam regionem antiqui vocabant Laconicam, eò quòd usus ejus apud Lacones frequens esset. In media regione erant aquæ calidæ; in ima frigidæ, ad lavandum. Hinc discrimen vides inter balnea & thermas, quanquam unum pro altero sæpe usurpatur metonymicè. Nam prima illa regio propriè thermæ sunt, balnea cæteræ.

Inscriptaque lintea. | Vela nempe acu picta, tabernis appensa cum inscriptione rerum venalium; vel etiam lupanaribus, inscripto nomine prostantium meretricum, sicut annotavi ad Satyr. 6. v. 124.

169. *Maturus bello Armeniæ.* | Idoneus ad militandum in expeditionibus adversus Armenos Neronis tempore susceptis, duce Corbulone, de quibus Tacit. Annal. 13. & seq.

Armeniæ. | Hæc Asiæ regio celebris quondam & frequens, at nunc non ita: duplex est, major quæ Turcomania, & minor quæ Aladulia modò nuncupatur. Illinc Euphrates ac Tigris scaturiunt. Claudunt montes Taurus, Niphates, &c.

Syriaque tuendis amnibus. | Propugnandis regionibus Imperio Romano subjectis, qualis Syria, Asiæ pars valde nobilis & occidentalis, quæ Syriaco mari alluitur, rigatur fluminibus Euphrate, Oronte, & aliis; Terrâ Sanctâ intermediâ, Ægypto affinis est. Syriaco primùm bello non aliud Romanis formidolosius. Nec sanè viris, opibus, armis quicquam copiosius Syriâ. Id tamen brevi & feliciter confecit Glabrio Consul. Flor. lib. 2. cap. 8. Proverbium est apud Suidam, *Syrii contra Phœnices*, de hominibus semper inimicis, mutuò fraudulentis, ac invicem insidiantibus.

Tuendis amnibus. | Qui regionem aliquam aut oppugnare nituntur, aut defendere, statim amnes occupant, ut transitus aditusque vel prohibeatur vel pateat.

170. *Et Rheno atque Istro.* | Continendis in officio populis, qui sunt ad Rhenum atq; Istrum, Gallis, Germanis.

Rheno. | Hic fluit ex Alpibus Rhæticis per Germaniam. Ubi Batavos attigit, Vahalim format & Licum, per quos ad Mosæ ostium illabitur. Propè Arenacum, per Drusi fossam cum Isala commissus, tertium hunc etiam exitum mutuatur, quo in oceanum evadat. Quartum olim habuit sibi proprium Lugduno Batavorum non procul at is obductus arenis fuit, circa annum 860. Narrat Politianus exceptos Rheni vorticibus pueros suffocari, si adulterini fuerint; legitimos autem placidè ad ripam incolumes ejici.

Istro. | *Ister* qui & *Danubius* appellatur, fluminum Imperii Romani post Nilum prima tenet, ex Sallustio & Varrone, apud Agell. lib. 10. cap. 7. Fluvius Europæ maximus, apud Ptolem. Plin. lib. 4. cap. 12. *Ister*, inquit, *oritur in Germania jugis montis Abnobæ, ex adverso Rauraci Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso*

Securitii

Securum valet hæc ætas. Mitte oſtia, Cæſar,
Mitte; ſed in magna legatum quære popina.
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, aut furibus, aut fugitivis;
Inter carnifices & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt.
Quid, ſi nunquam adeò fœdis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint?

tutum illa ætas poteſt. Dimitte, Cæſar, dimitte portus, at in inſigni taberna inveſtiga legatum. Reperies diſcumbentem cum ſicario quodam, nautis junctum, vel furibus, vel fugitivis, tortores inter & feretrorum artifices, atque tympana Galli ſupini quieſcentia. Communis libertas illic; calices æquales; haud ulli horus diverſus; neque menſa cuiquam ſeparata. Ecquid agere, Pontice, ejuſmodi famulum nactus? Scilicet amandares eum in Lucaniam, vel Etruſcas compedes. Vos autem, Trojani, vobiſmetipſis condonatis; Et quæ fœda cerdoni viderentur, Voleſis ac Brutis honeſta ſunt. Quid quod nunquam exempla tam turpia & ignominioſa adhibemus, quin reſtent fœdiora?

ANNOTATIONES.

aquarum auctu, & unde primùm Illyricum allicit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio fermè numero eorum navigabili, in Pontum vaſtis ſex fluminibus evolvitur . . . . . Hæc oſtia porrò ſingula tanta ſunt, ut prodatur in quadraginta millia paſſuum longitudinis vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum. Iſtro ſeptem ora aſſignat Ammian. Marcell. At nunc duo tantùm navigabilia eſſe referuntur, cæteris arenâ obſtructis.

Præſtare Neronem ſecurum valet. | Juvenes iſtiuſmodi apti ſunt ad tuendam Imperatoris ſalutem, ac ſubeunda pro eo belli diſcrimina.

171. *Mitte oſtia, Cæſar.* | O Nero, ad fluminum ora mitte, ne verò ipſe belli aleam & pericula tentare velis. Rebellantes Armenos per legatum aliquem domare potes. Ergo mitte ad oſtia Tiberina, qui navem cum exercitu conſcendat, & eò proficiſcatur. Vel ſenſus eſt, dimitte curam portuum, & hanc legato committe, ingruente bello. Sarcaſmus tam in Neronem, quàm in Duces ab eo miſſos.

172. *Legatum quære.* | Mittendum pro te in hoſtes cum mandatis.

173. *Cum percuſſore jacentem.* | Adeò ſui ſuæque dignitatis obliviſci ſolent ebrioſi, ut cum obvio quolibet helluari non erubeſcant, & in cauponam ire.

174. *Fugitivis.* | Servis pœnæ metu, vel ſervitutis impatientiâ, fugientibus.

175. *Sandapilarum.* | Hoc erat feretrum plebeiorum ac viliorum hominum. Sueton. Domitian. cap. 17. *Cadaver ejus populari ſandapilâ per veſpillones exportatum.*

176. *Reſupinati ceſſantia tympana Galli.* | Sacerdotis Cybelæ, vel omni luxuriæ indulgentis, vel præ ebrietate dorſo incumbentis, abjecto miniſterii ſui inſtrumento & inſigni. Vide Satyr. 6. v. 512. ac ſeq. & Perſ. Satyr. 5. v. 186.

177. *Æqua ibi libertas, &c* | Nimirùm in popinis atque inter pocula nullum habetur diſcrimen vilis homuncionis & illuſtris Patricii.

Lectus. | Diſcubitorius quo ad menſam aſſidetur aut diſcumbitur.

178. *Menſa remotior.* | Loco digniori ſtructa.

179. *Quid facias talem ſortitus.* | Dic quæſo, numquid ferres ſervum hæc agentem, quæ illi nobiles impunè agunt æquè ac turpiter?

180. *Nempe in Lucanos.* | Imò in ergaſtulum mitteres puniendum pro ignavia.

In Lucanos. | Ad agros fodiendos, apud eam Italiæ partem, quæ eſt in regno Neapolitano, & modò continet Baſilicatam, & partem Calabriæ, &c.

Tuſca ergaſtula. | Mitteres in Thuſciam, ut ibi faceret opus, catenis vinctus, in ergaſtulis, quæ ibidem frequentia. Martial. lib. 9. Epigr. 23.

Et ſonet innumerâ compede Thuſcus ager.

Ergaſtula. | Vide Sat. 6. v. 15c.

Trojugenæ. | Romani nobiles, è Trojanis orundi.

182. *Quæ turpia cerdoni, &c.* | Ironicè. Scilicet nobilis quidvis licet, at non ita plebeio.

Cerdoni. | Vide Perſ. Sat. 4. ver. penult.

Voleſos Brutoſque. | Nobiles quoſcumque. Brutorum familia Romæ illuſtris ab illo vindice Romanæ libertatis: Voleſorum autem ex Sabinis, à Valer. Voleſo, qui fuit unus è tribus illis viris, qui facto fœdere, Romæ permanſerunt cum T. Tatio rege, atque honoribus potiti ſunt, eorumque poſteri: ut narrat Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2.

183. *Quid ſi nunquam, &c.* | Quid dicas, ſi majora adhuc ſint nobilium vitia, quàm ea quæ hactenus culpavi. Levia ſint quæ dixi, en mimos agunt, & gladiatoriam exercent.

Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locaſti
Sipario, clamoſum ageres ut Phaſma Catulli.
Laureolum velox etiam benè Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce. Nec tamen ipſi
Ignoſcas populo: populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. Quanti ſua funera vendant,
Quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,

Attritis fortunis, ſcenæ vocem commodaſti, Damaſippe, ut repræſentares Catulli Phaſma clamoribus plenum. Lentulus quoque Velox Laureolum probe repræſentavit, reverâ meritus ſupplicium, meâ quidem *ſententiâ. Verumtamen ne ipſi parcas plebi.* Enimverò *impudentior vultus iſtius plebis, quæ aſſidet atque aſpicit nimis ſcurrilia nobilium; auſcultat Fabios planis pedibus, quæ* denique *deridere valet colaphos Mamercorum. Quid attinet quanto* pretio *venumdent ſuam mortem? Venumdant nullo Nerone adigente;*

ANNOTATIONES.

185. *Conſumptis opibus.* | Decocto patrimonio, te convertis ad artes quæſtuoſas quamvis turpes.

Vocem locaſti. | Præco mimicus fuiſti, & vocem hiſtrionibus & hiſtrionicis præbuiſti, pactâ mercede.

186. *Sipario.* | Metonymia, pro Theatris, Actoribus, ac ludis ſcenicis. Donat. in Terent. *Aulæa quoque in ſcena intexta ſternuntur*, inquit, *pro quibus ætas poſterior ſiparia accepit. Eſt autem ſiparium vnimicum velum quod theatro obtenditur, & quod populo obſiſtat, dum fabularum actus commutantur.*

Clamoſum ageres ut phaſma. | Ut magnâ vocis contentione in Theatro recites & agas.

Phaſma. | Latinè ſpectrum, ſeu viſum. Titulus eſt & nomen fabulæ. Terent. Eunuch. Prolog.

Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.
In ea ſcilicet adoleſcens ad pulchræ virginis, velut ad numinis aſpectum expaveſcens introducitur. Donat.

Catulli. | Q. Lutatii Catulli ignobilis Poetæ, de quo Probus.

187. *Laureolum.* | Hujus mimi facit mentionem Sueton. Calig. cap. 57. à quo verò ſcriptus, non convenit; an à Laberio, an à Nævio. Vide Macrob. Satyr. 2. cap. 7. & Gell. lib. 3. cap. 3. lib. 8. cap. 13. & 14. & lib. 17. c. 14. In ea fabula, crux figitur Laureolo ſervo in ſcelere deprehenſo: Vetus Schol.

Velox. | Quidam non cognomen eſſe Lentuli volunt, ſed interpretantur, habilis, agilis, citus in agendo.

Lentulus. | Præter Damaſippum, etiam alii nobiles & Patricii.

188. *Dignus verâ cruce.* | Non fictâ tantùm, ut mimicus ille ſervus. Martial. Spectac. Epigramm. 7.

Non falſa pendens in cruce Laureolus.

Ne tam ignoſcas populo. | Qui talibus ſpectaculis & ſcurrilitatibus Patricio pudendis non modò non offendatur, ſed gaudeat & applaudat.

190. *Triſcurria.* | Id eſt valdè & planè ſcurrilia. Quemadmodum dicitur Triſmegiſtus, & apud Plautum *Trifur*, *Trifurcifer*, *&c.* Sunt qui velint notari triplices in Circo decurſus; ſed minùs ad rem, noſtro judicio. Ingenioſum eſt quod Scaliger legit, *Tranſcurria*, aitque dici quaſi tranſitum à Curia ad Ludos, cùm nempè Senatores & Patricii fiebant ſcurræ & ludii.

Planipedes audit Fabios. | Nobiles quoſcumque in comœdiis agentes ſine horrore ſpectat.

Planipedes. | Ita vocari fabulas argumento & actione viliſſimas ſcribit Donatus. Nimirùm in aliis cothurnum induebant actores aut ſaltem ſoccum. Vel notat Patricios agentes in theatro Perſonas ſervorum, qui nudis pedibus incedebant.

192. *Mamercorum alapas.* | Quas nobiles in ſervili perſona ferunt à ſcenicis dominis caſtigati, ridente interim populo. Sic Panniculus à Latino alapis frequenter cæſus. Martial. Ep. 7. Lib. 2. & Lib. 5. Epigr. 62.

Mamercorum. | Horum illuſtris Romæ familia & origo à Numa Pompilio deducta, teſte Plutarcho in vita Numæ. Hic enim cum quatuor haberet filios, unum appellavit Mamercum ex Pythagoræ filio. Æmiliorum autem gentem Patriciis admiſtam ab illo nominatam ferunt. Hæc Plutarch. ibid. A Marte genitos alii affirmant. Vide Alex. ab Alex. libr. 5. cap. 4.

Quanti ſua funera vendant, quid refert? | Quid refert quod lucrum habent è gladiatura?

193. *Vendunt nullo cogente.* | Sponte in arenam deſcendunt, & vitæ diſcrimen adeunt ultrò & ſine pudore.

Nullo cogente Nerone. | Non coacti à Tyranno. Nec enim id exigit Domitianus, quod olim Nero, qui Senatores quadringentos, Equites ſexcentos juſſit in arena decertare. Sueton. Ner. cap. 12. Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi Lipſius *quadragenos* & *ſexagenos* legit.

Nec

Nec dubitant celſi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atq; hinc pulpita pone. 195
Quid ſatius? Mortem ſic quiſquam exhorruit, ut ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen: citharœdo principe, mimus
Nobilis: hæc ultrà, quid erit niſi ludus? Et illic
Dedecus urbis habes. Nec mirmillonis in armis, 200
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupinâ,
(Damnat enim tales habitus, & damnat & odit,)

neque ambigunt venumdare ſpectaculis Prætoris alti. Verumtamen ſuppone illinc enſes, iſtinc vero theatra ſtatus. Utrum melius? An ullus necem ita formidavit, ut fiat zelotypus Thymeles, ac ſocius Corinthi habetis? Id verò minimè ſtupendum; ſiquidem Imperatore citharistâ, hiſtrio clarus videtur. Poſteà quid extabit præterquàm ludus? Atque ibi civitatis ignominiam videbis, nempè *Gracchum decertantem non in armatura Mirmillonis, non ſcuto, vel harpe reſupinatâ; (Nam condemnat ejuſmodi indumenta, & condemnat, & averſatur)*

ANNOTATIONES.

194. *Nec dubitant celſi Prætoris, &c.* | Non erubeſcunt operam ſuam locare Prætori munus gladiatorium populo danti.

Celſi. | Volunt quidam nomen eſſe Prætoris, alii explicant epithetum de habitu & curru triumphali, in quo evectus ſuam dignitatem ac liberalitatem oſtentat Prætor, cùm ludos exhibet. Vide Satyr. 10. v. 36. & ſeq.

Prætoris. | Magiſtratus hujus creandi occaſionem & primordia narrat Livius in fine Lib. 6. & initio Libri 7. Urbs eo caruerat per annos ferè quadringentos, Conſule jus reddente. Prætor dictus quòd præeat ac præſit ſeu Juri dicundo, ſeu exercitibus. Erat velut Collega Conſulibus, atque iiſdem auſpiciis creabatur: ut ait Livius cit. Lib. 7. Primùm unus, poſteà duo, ſubinde numerus auctus ad duodecim & ſedecim. Alii minores, peregrini, provinciales, unus erat urbanus, qui & primus & major appellabatur: Vide Cœl. Rhodig. lib. 12. c. 8. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 15.

Prætoris vendere ludis. | Solebant Prætores ludos populo dare. Plutarch. in Bruto. A cæteris quidem Prætoribus largitiones, ſpectacula, & gladiatores; à te verò majorum tuorum debitum, everſionem tyrannidis repetunt: inquit Caſſius ad Brutum præturâ urbanâ defungentem.

Ludis. | Hi poſt aliquam victoriam ſæpè celebrabantur. Apud Livium lib. 1. c. 35. L. Tarquinius Priſcus captis vi Appiolis, oppido Latinorum, revectâ inde majore prædâ, ludos opulentiùs inſtructiuſque quàm priores reges fecit. Tum primum Circo maximo deſignatus locus, & ſedes ad ſpectandum à plebe diſtinctæ Patribus Equitibuſque datæ ſunt. Vide quæ ſunt annotata Sat. 3. verſ. 223. ad vocem, *Circenſibus.* Et Satyr. 6. verſ. 69. ad voces *Plebeiis* & *Megaleſia.*

195. *Finge tamen gladios inde, &c.* | Quod ſi alterutrum eligere cogantur nobiles, aut in arenam prodire aut in ſcenam; gladiatores ſint potiùs quàm hiſtriones, & mortis propinquæ diſcrimina præferant ignominiæ.

196. *Ut ſit zelotypus Thymeles.* | Ut mortis metu malit agere in theatris perſonam Latini mimi, zelotypi Thymeles ſuæ uxoris, & præ zelotypia alteri mimo rixas moventis, alapas & verbera impingentis. Vide Satyr. 1. v. 36.

197. *Stupidi Collega Corinthi.* | Alterius hiſtrionis fortè à Latino impetiti ac cæſi in theatro per zelotypiam. Unde ille ſtupet, cauſæ ignarus.

198. *Res haud mira, &c.* | Non mirum quòd Patricii deflectant ad artem ſcenicam, exemplo Neronis impulſi. Sueton. & alii.

Citharœdo Principe. | Vilium quarumlibet artium ſtudia & primas affectante. Vide Sueton. Ner. cap. 20. & ſeq. Tacit. Annal. 14.

Mimus nobilis. | Hiſtrionia nobilitata nempè, ſtudente illi Imperatore. Sunt qui legant, *natus*, pro, *mimus*, ut intelligantur adulterini filii hiſtrionum & matronarum Romanarum, juxta id quod dictum Satyr. 6. verſ. 76. & ſequ. Sed hoc minùs placet.

198. *Quid erit niſi ludus.* | Nobiles quivis arti ſcenicæ ultrò operam dabunt.

Illic. | In ludis ac munere gladiatorio.

200. *Dedecus urbis.* | Quòd nobiles non velatâ ſed nudâ facie, ſine ulla verecundia gladiatoriam exerceant, & in ea ſe oſtentent.

Nec Mirmillonis in armis. | Nec Mirmillonem agit ſolùm Gracchus, cujus armatura non adeo videatur indecora, nempè gladius, clypeus, galea: ſed Retiarium agit, cujus etiam habitus turpis & ignominioſus, nimirùm, tunica, rete, fuſcina.

Mirmillonis. | Vide quæ annotavimus ad Satyr. 2. verſ. 143. & ſeq.

201. *Gracchum pugnantem.* | Sat. 2. mox cit.

Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi,
Luſtravitque fugâ mediam gladiator arenam.

Falce ſupinâ. | Incurvâ fica, vel erectâ & conversâ ad incutiendum. *Thracum armaturâ, quibus proprium telum fica eſt*, inquit vetus Scholiaſt. Vel ad ipſum Thracem refer, qui ambitioſè pugnans ſe attollebat, atque inſurgebat, Artemidoro teſte: ut ait Lubinus.

neque vultum contegit caſſide: en fuſcinam vibrat; atque ubi ſuſpenſa retia manu librat à incaſſum injecit, detectam levat faciem ad ſpectatores, ac dignoſcendus aufugit omni amphitheatro. Fidem habeamus tunicæ; quandoquidem auro intexta protendatur à gutture, atque faſciola projiciatur ab alto pileo. Itaque mirmillo coactus cum Graccho dimicare, dedecus reportavit cunctis plagis atrocius. Si populo concedatur libertas ſententiarum, quis adeo nequam, ut ambigat Senecam Neroni anteponere,

Nec galeâ frontem abſcondit: movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & totâ fugit agnoſcendus arenâ.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho juſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni;

ANNOTATIONES.

203. *Nec galeâ faciem abſcondit.* | Ut Mirmillo, qui vultum habebat galea obtectum: ſed placet habitus Retiarii, qui nudâ & apertâ certabat facie. Sueton. Claud. cap. 34. *Gladiatores fortè prolapſos jugulari jubebat, maximè retiarios, ut expirantium facies videret.*

Tridentem. | Arma erant retiarii, telum ſeu fuſcina, tridens, & rete. Sueton. Calig. c. 30.

204. *Poſtquam librata pendentia retia.* | Poſtquam reti fruſtrà injecto aberravit, nec Mirmillonis caput implicuit.

205. *Nudum ad ſpectacula vultum erigit.* | Seſe oſtentat ſpectatoribus & ſe agnoſci gaudet, illud decus exiſtimans, quod turpe eſt. Vel forte ut agnitum vetent jugulari à ſecutore, cujus ob id graviorem ignominiam ſtatim Poeta vocat.

206. *Fugit.* | Ante Mirmillonem jam declinatò reti inſequentem fugit retiarius, dum effuſum colligat rete, rurſumque Mirmillonem impetat.

Arenâ. | Vide Satyr. 2. cit. v. 144. & ibid Annot.

207. *Credamus tunicæ.* | E tunica retiarium agnoſcamus, nobilem autem ex auro, quo illa interlucet, ſicut & galeri ſubligaculum. Legunt quidam, *Cedamus*, ut ſint verba Mirmillonum dicentium apud ſe, concedamus retiario ejuſmodi Patricio, & fugere illum finamus. Hinc ſequitur, *Ergo ignominiam, &c.*

Tunicæ. | Veſtis hæc erat apud Romanos quidem interior & brevior ſine manicis, cui toga ſuperinduebatur: Vide Sueton. Auguſt. cap. 24. & 100. & Gell. l. 7. c. 12. Tunicâ tantùm induti pugnabant retiarii. Sueton. Calig. cap. 30. *Retiarii tunicati quinque gregatim dimicantes totidem ſecutoribus ſuccubuerant, &c.*

De faucibus aurea, &c. | Tunica retiarii nobilis, auro diſtincta per extremitates à gutture ad imum. Malim ego cum ſequentibus jungere, & referre ad *ſpiram.*

208. *Jactetur ſpira.* | Ligula, faſcia, non vulgaris ſed auro intexta, à galero dependent, & mento ſubligata, cujus extremitates vento agitantur.

Spira. | Sinus & flexus in multos orbes.

Galero. | Pileo in galeæ ſimilitudinem facto: Is porro ſub mento obſtringebatur, ne inter pugnandum exsideret.

Longo. | Id eſt, alto, qualem deſcribit Dionyſ. Halicar. lib. 2. ſub finem.

209. *Ignominiam graviorem.* | Commiſſus enim cum Retiario nobili Mirmillo, cum non auſit adverſarium conficere, victoriæ fructu & decore carebat; & quamvis ſponte cederet, ſuggillabatur à ſpectatoribus. Ergo ignominiam tam gravem inde ferebat, quam ſi plagis confoſſus victuſque ſuccumberet. Quin & explodebatur, ſi peritus ipſe nobilem imperitum ſuperaret.

210. *Secutor.* | Mirmillo, qui ab inſequendo retiario fugiente, ſecutor dicitur.

211. *Libera ſi dentur populo ſuffragia.* | Si liceat populo quod ſentit liberè aperire, ſine ullo Tyrannorum metu.

212. *Dubitet Senecam præferre Neroni.* | Scilicet ignobilem probum nobili vitioſo præferre quis dubitet? Vide quæ jam notavimus ad Satyr. 5. v. 108. de Seneca. Cornel. Tacit. Annal. 15. ſcribit conjuratos deſtinaviſſe, occulto quidem conſilio, ut poſt occiſum Piſonis ope Neronem, Piſo quoque interficeretur, tradereturque Imperium Senecæ, quaſi inſonti, claritudine virtutum ad ſummum faſtigium dilecto. Tertull. lib. de Anima, cap. 20. *Seneca ſæpè noſter*, inquit, i. e. propè Chriſtianus. S. Hieron. de Script. Eccleſ. c. 22. *L. Annæus Seneca, Cordubenſis, Socionis Stoici diſcipulus, & patruus Lucani Poetæ, continentiſſima vita fuit: quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, niſi me illæ provocarent epiſtolæ, quæ leguntur à plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum, &c.* S. Auguſt. de Civit. l. 6. c. 10. *Libertas*, inquit, *quæ defuit Varroni, non defuit Annæo Senecæ, quem in diciis nonnullis invenimus Apoſtolorum noſtrorum temporibus claruiſſe.*

Cujus

Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen; ſed cauſa facit rem
Diſſimilem: quippe ille Diis auctoribus ultor
Patris erat cæſi medio inter pocula: ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii: nullis aconita propinquis
Miſcuit: in ſcena nunquam cantavit Oreſtes:
Troica non ſcripſit. Quid enim Virginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?

cujus ad *pœnas non unicam oportuitſimiam comparari, non viperam unicam, neque ſaccum unicum? Æquale ſcelus Agamemnonii; at ratio negotium efficit inæquale. Iſe* enim *Oreſtes numinum impulſu vindex erat parentis mediis in calicibus occiſi. At neque ſe contaminavit Electra cæde, vel cruore matrimonii Lacani: nemini affinium venena temperavit: in theatro non cecinit: Trojana non compoſuit. Nam quid gladio vindicare potius obſtringebatur Virginius, vel Galba cum Vindice?*

ANNOTATIONES.

213. *Cujus ſupplicio, &c.* | Tot parricidiis inquinatus Nero non unum ſupplicium merebatur, ſed multiplex. Sueton. Cornel. Tacit. alii paſſim.

214. *Simia, ſerpens, culeus.* | Lex Pompeia jubebat, qui vel parentis, vel filii, vel cujuſvis affinis & propinqui ſanguine ſe polluiſſet, eum culeo, id eſt, ſacco coriaceo inſui, cum ſimia, vipera, gallo, cane; atque in mare ſeu flumen projici. Cur ita parricidæ culeo includerentur, egregiè docet Tullius pro Sexto Roſcio Amerino n. 70. & ſeq. *ut repentè cœlo, Sole, aquâ terraque privarentur, &c.* quæ lege ibid. Cur autem cum iſtis animalibus? An ut in rixa infenſorum animalium, & fœda laceratione corporis, pro admiſſi ſceleris immanitate diro cruciatu exanimarentur? An quòd aiunt viperam parenti necem inferre, ſimiam verò catulo, interdum ſtringendo nimis & amplectendo interimere. Vide Cœl. Rhodig. lib. 11. cap. 21. & lib. 6. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 5. &c.

215. *Par Agamemnonida.* | Oreſtes Agamemnonis filius matrem Clitemneſtram interfecit, ut vindicaret patrem ab ea ſimul & ab Ægiſtho ejus mœcho jugulatum: at Nero Agrippinam matrem impiè nefarieque occidit. Vide Sat. 1. verſ. 6. & ibid. Annot. ad vocem, *Oreſtes.*

216. *Diis auctoribus.* | Approbantibus tanti facinoris ultionem, etenim Odyſſ. initio, ſcribit Homerus, Ægiſtho per Mercurium Deos ultionem comminatos ex Oreſte, ſi Agamemnonem occideret, & Clitemneſtram duceret: additque Pallas, certe meritam Ægiſthus mortem luit; ſic pereat & quiſquis alius talia perpetrarit.

217. *Media interpocula.* | Alii occiſum Agamemnona in convivio, alii in balneo, aliter alii referunt.

Nec Electræ jugulo ſe polluit. | Electram ſororem non jugulavit Oreſtes, ſicut Nero fratrem Britannicum. Horat. lib. 2. Satyr. 3.

Quin ex quo eſt habitus malè tuta mentis Oreſtes,
Non Pyladem ferro violare, auſuſve ſororem
Electram.

218. *Spartani ſanguine conjugii.* | Non mortem Oreſtes intulit ſuæ conjugi Hermionæ filiæ Menelai Lacedæmoniorum ſive Spartæ Regis: at Nero Octaviæ Poppæaque uxoribus, quin & Antoniæ Claudii filiæ, à qua fuerat adoptatus, nuptias ſuas recuſanti necem attulit.

219. *Nullis aconita propinquis miſcuit.* | Neminem Oreſtes veneno enecavit, at Nero Britannicum fratrem, Domitiam amitam, &c. adde Senecam præceptorem, ac tot alios mori juſſos. *Aconita.* | Satyr. 1. v. 158.

220. *In ſcena nunquam cantavit.* | Ut Nero ſordidè fecit. De quo Sueton. Ner. c. 20. & 21. Nec Romæ ſolùm ſed & Neapoli cantavit in publico. Cornel. Tacit. Annal. 15.

221. *Troica non ſcripſit.* | *Nero Troados Libros ſcripſit.* Vetus Schol. Verùm ſi ob hoc culpandus, certè multò magis quòd incenſam Romam è turri Mecænatica proſpectans, lætuſque flammæ pulchritudine ἄλωσιν Ilii ſcenico habitu decantavit. Sueton. Ner. cap. 38. *Ipſo tempore flagrantis urbis domeſticam iniit ſcenam, ac cecinit Trojanum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimulans*: inquit Cornel. Tacit. Annal 15. Scilicet incendium illud molitus, *ut ſpectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troja capta exarſerat.* Eutrop. lib. 7.

Quid enim Virginius armis. | Quid fuit quòd Virginius, Galba, & Vindex conjurarunt Neronem ex Imperio deturbare?

222. *Cum Vindice Galba.* | Virginius Ruffus Germanici ductor exercitûs. Julius Vindex Galliæ Proprætor, cujus milites primi à Nerone deſciverunt. Sergius Galba Hiſpaniæ Præfectus occiſo Nerone Imperium adeptus eſt, ultrò cedente & annitente Virginio.

Ecquid Nero perpetravit adeò crudeli immanique regno? Ea ſunt facinora, eaque ſtudia nobilis Imperatoris, amantis produci turpi ſaltatione ad externa theatra, & reportare apium Græcæ coronæ. Avorum ſtatuæ poſſideant ornamenta cantûs tui, tuque ad pedes Domitii colloca prolixum ſyrma Thyeſtæ, ſive Antigonæ, vel larvam Menalippes, atque lyram appende ad coloſſum marmoreum.

Quid Nero tam ſævâ, crudâque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita ſaltu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.
Majorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigones, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende coloſſo.
Quis, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi

Ecquis reperiet aliquid illuſtrius tuâ, ô Catilina, ac Cethegi

ANNOTATIONES.

223. *Quid Nero tam ſævâ, &c.* | Quid fecit Nero, quo omnium in ſe odium concitaret, & à conjuratis auctore Senatu occideretur? Nempe quòd ſordidis illis artibus gauderet, ac totus incumberet hiſtrionicæ, ſaltatoriæ, cithariſticæ, &c. nihil verò generoſo Principe dignum moliretur. Hunc verſum tamen omnino rejiciunt nonnulli.

225. *Peregrina ad pulpita.* | Neapoli, in Achaia, & aliis quoque locis. Vide ſuprà.

Saltu. | Legunt alii *cantu.*

226. *Proſtitui.* | Metaphora à vilibus ſcortis.

Graiaque apium meruiſſe corona. | Quippe Nero in Olympicis cantavit & coronatus eſt, cùm his ludis agona muſicum adjeciſſet. Vide Alex. ab Alex. l. 5. c. 8.

Apium meruiſſe corona. | In Iſthmicis ac Nemeis certaminibus victores Apio coronabantur. Hinc Plin. lib. 19. cap. 8. *Honos*, inquit, *Apio in Achaia coronare victores ſacri certaminis Nemea.* Idem l. 20. c. 11. de Apio multa. Vide Plutarch. quæſt. conviv. l. 5. q. 3. & l. 7. q. 2. Item Cœl. Rhodig. l. 6. c. 19. & l. 13. cap. 17.

227. *Majorum effigies habeant, &c.* | Cùm nihil habeas aliud quo exornes ſtatuas majorum tuorum, ô Nero, affer ea tuæ vocis & cantûs inſignia, coronam illam ex Apio, & quæ per ſcenicas artes præmia atque ornamenta conſecutus es. Sarcaſmus admodum gravis.

228. *Ante pedes Domiti.* | Ad effigies utriuſq; Domitii, tam atavi quàm patris tui.

Longum tu pone Thyeſtæ Syrma. | Non relata ex hoſte ſpolia opima, ut cæteri, ſed theatrales quas induiſti veſtes, nimirùm cùm egiſti perſonas Thyeſtis, vel Antigones, vel Menalippes. De veſtibus tamen ab his actas à Nerone refert Suetonius Ner. cap. 21. ubi ait, *inter cætera cantavit Canacen parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipum excæcatum, Herculem inſanum.*

Thyeſtæ. | Vide Annot. Sat. 7. v. 73. ad vocem *Atreus.*

229. *Longum ſyrma.* | Oblongam veſtem Tragœdiæ uſitatam. Nomen à σύρω, *traho.* Pallam vocant Latini, & ab Æſchylo repertam ait Horatius ad Piſones v. 278.

Antigones. | Hæc fuit Oedipi filia, atque excæcati dux, de qua Tragœdias ſcripſere Sophocles & alii.

Seu perſonam Menalippes. | Larvam quâ vultum obtexiſti, in fabula Menalippes. Suetonius mox cit. *Tragœdias quoque cantavit perſonatus, &c.* Agell. l. 5. c. 7. *perſonam* à *perſonando* derivari, auctor eſt; ſed malim cum Scaligero, dictam quaſi κεφαλὴ σῶμα. Vide quæ notavi ad Satyr. 3. v. 175. & Sat. 6. v. 70.

Menalippes. | Hæc puella de Neptuno gravida Bœotum peperit. Varro de Re Ruſtica, lib. 2. cap. 5. *Scio*, inquit, *hunc eſſe qui filios Neptuni è Menalippa ſervarit, ne infantes in ſtabulo grex bovum obtereret.* Ibi nimirùm enixa erat Menalippe.

230. *Citharam.* | Quam *à Judicibus delatam ſtolidè Nero adoravit, atque ad Auguſti ſtatuam ferri juſſit.* Sueton. Ner. cap. 12.

Marmoreo ſuſpende Coloſſo. | Ad ingentem è marmore Auguſti ſtatuam. Sunt qui de Neronis intelligant effigie centum decem pedes altâ; verùm hanc ex ære factam refert Plin. lib. 34. cap. 7.

Coloſſo. | Plin. loco mox cit. *Moles excogitatas*, inquit, *videmus ſtatuarum, quas Coloſſos vocant, turribus pares . . . . . Ante omnes autem in admiratione fuit Solis coloſſos Rhodi, ſeptuaginta cubitos altus, &c.* Hic in Rhodiorum portu erectus erat, ita divaricatis cruribus, ut inter ea tanfirent naves extenſis velis. Coloſſos dici à Coloſſo inventore ſcribit Feſtus. At, hiantis vaſtæ inanitatis Ratione, velut κόλον ὄνον, vocari, ait Cœl. Rhodig. l. 17. c. 16.

231. *Quis, Catilina tuis natalibus, &c.* | Probat Poeta exemplis nobiliſſimos interdum peſſima fuiſſe meditatos: humiles autem præclara.

Catilina, Cethegi. | Hi cum Lentulo, Gabinio, Statilio, & aliis conjurarunt ad opprimendam patriæ libertatem. Salluſt. Appian. &c.

Inveniet

Inveniet quicquam ſublimius? Arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus templiſq; paraſtis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi quod liceat tunicâ punire moleſtâ.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coërcet.
Hic novus Arpinas ignobilis, & modò Romæ,
Municipalis Eques galeatum ponit ubique
Præſidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Leucade, quantum

origine? Vos nihilominus noctu ferrum atque ignes ad ades & fana comparaſtis, non ſecus ac filii Braccatorum, atque Senonum poſteri, non veriti perpetrare *quod gravi tunicâ fas ſit vindicare. At obſervat Conſul, ac veſtra ſigna cohibet. Ille recens Arpinas humilis, ac Roma nuper Eques Municipii, armatas paſſim cohortes locat ſtupefactis, atque in cunctis regionibus operam navat. Ergo toga tantum ei fama ac nobilitatis attribuit intra mœnia, quantum Auguſtus Leucade, quantum*

ANNOTATIONES.

232. *Arma tamen vos nocturna.* | Cic. Catilin. 1. *Deſcripſiſti urbes partes ad incendia . . . . occupaturum te nocturno impetu conſideres . . . . Obliviſcere cædis atque incendiorum.*

234. *Ut Braccatorum pueri, &c.* | Perinde ac ſi fuiſſetis filii Gallorum, qui Romam ferro flammâque devaſtarunt. De quibus Flor. lib. 1. cap. 13. &c.

Braccatorum. | *Provincia Narbonenſis appellatur pars Galliarum quæ interno mari alluitur, Braccata antè dicta.* Plin. lib. 3. cap. 4. Nomen à braccis ſeu femoralibus, quibus ea gens utebatur; braccas autem alii à Græco βρᾶκος, alii à βάκτρῳ dictas volunt: anaxyrides eſſe & vocari apud Græcos affirmare licet. Vide Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 21. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Senonum. | In Gallia Celtica ſive Lugdunenſi continentur Senones, teſte Plinio, lib. 4. cap. 18. *Horum civitas in primis firma, & magna apud Gallos auctoritatis*, inquit Cæſar, de Bello Gall. lib. 5. *Gens naturâ ferox, moribus incondita, ad hæc ipsâ corporum mole, perinde armis ingentibus adeò terribilis, ut ad hominum interitum, urbiumque ſtragem nata videretur.* Flor. lib. 1. cap. 13.

235. *Tunicâ moleſtâ.* | Veſtis erat è charta, cannabe, ſtuppâ; illinebatur bitumine, reſinâ, pice; tum circumdabatur iis qui grave quidpiam & maximè incendia moliti fuerant: quâ demùm incensâ vivi comburebantur. Vide Brod. Miſcell. lib. 2. cap. 9, & 10. Item quæ notavi Sat. 1. ver. 155. ad hæc verba: *Tada lucebis in illa.* Martial. lib. 10. Epigram. 25.

Nam cum dicatur tunicâ præſente moleſtâ.

236. *Vigilat Conſul.* | Cicero, quem vide in Catilin. Item Salluſt. &c.

Vexillaque veſtra coërcet. | Exercitus à conjuratis adverſus Rempublicam comparatos reprimit, ac ſedulò cavet nequid Reſpublica detrimenti capiat.

Vexilla. | Cohortes erant diviſæ in centurias, & harum ſingulis ſua erant vexilla. Veget. lib. 2.

237. *Novus Arpinas.* | Ita vocabant Ciceronem ejus inimici, in contemptum. Salluſt. *Novus* homo, id eſt, nullis ante majoribus illuſtris. *Arpinas*, ortus ex Arpino Volſcorum oppido. Regio tamen Volſcorum ſanguine, patre Equeſtris Ordinis, natum Ciceronem ſcribunt Plutarch. atque Euſeb.

238. *Municipalis Eques.* | Qui nuper venit Romam ex Arpino municipio, & in Equeſtrem Ordinem eſt adſcitus.

Municipalis. | Municipes à muneribus capeſſendis vocati ſunt aliarum Italiæ urbium incolæ, qui & ſuis legibus utebantur, atque honorum cum Populo Romano erant participes, nullis præterea neceſſitatibus aſtricti, neque lege ullâ Populi Romani. Vide Gell. lib. 16. cap. 13. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10.

Galeatum ponit ubique præſidium. | Inſtructam armis ad urbis tutelam, & communem Reipubl. ſalutem adverſus nefaria Catilinæ conſilia.

239. *Attonitis.* | Ad confirmandos animos civium tam ſceleratâ conjuratione perculſorum.

In omni gente laborat. | Quidam legunt, *in omni monte*, id eſt, in ſingulis urbis regionibus. Itaque vel in urbe, vel in omnibus Italiæ locis opportunis præſidia collocat ad frangendos conjuratorum conatus.

240. *Tantùm igitur muros intra, &c.* | Cicero tàm celebre ſibi nomen fecit in pace per ſuam prudentiam, quantam Auguſtus gloriam vix eſt adeptus Actiacâ Philippicâque victoriâ.

241. *Quantum non.* | Quia ſanguine civium ſtetit Auguſti gloria: non ita verò Ciceronis.

Leucade. | Leucas ſive Leucadia Inſula eſt oræ Epiri occiduæ proxima, non procul Actio, ubi navali prælio Antonium & Cleopatram Auguſtus debellavit.

in *agris Theſſalicis non reportavit, enſe madido crebrâ ſtrage. At Roma parentem, Roma ſervata patrem patriæ Ciceronem nuncupavit. Alter Arpinas aliorum aratro fatigatus in collibus Volſcorum pretium repetere conſueverat; deinde vitem nodis aſperam caput rumpebat, quando lentâ aſciâ tardus caſtra ſtruebat: attamen is & Cimbros, atque ultima rerum diſcrimina ſuſtinet, ac civitatem pavidam unus defendit: proindeque cum ad Cimbros & eadem advolarent corvi, qui nunquam tetigerant ampliora corpora,*

Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem;
Si lentus pigrâ muniret caſtra dolabrâ.
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atq; ideò poſtquam ad Cimbros, ſtragemq; volabant
Qui nunquam attigerant majora cadavera corvi,

ANNOTATIONES.

242. *Theſſalia campis.* | Pharſalicis, ubi Cæſar Pompeium; & Philippicis, ubi Caſſium & Brutum profligavit Auguſtus.

Ubi cadibus aſſiduis gladio. | Nam pugnæ iſtæ fuerunt admodum cruentæ.

243. *Sed Roma patrem patriæ.* | Roma verò conjurationis Catilinariæ metu & periculo liberata honorificum illud patris patriæ nomen Ciceroni detulit. Plin. lib. 7. cap. 30. *Quo te, M. Tulli, piaculo taceam?* inquit, ... *Salve primus omnium patriæ parens appellate. Primus in toga triumphum, linguæque lauream meruite, &c.* Patrem patriæ Ciceronem in Senatu primùm à Catone ſalutatum ſcripſere Plutarchus & Appianus: verùm hos graviter redarguit Lipſius Var. Lect. lib. 3. cap. 20. aſſeritque ex ipſo Tullio, hoc ipſi decus primò attributum à Q. Catulo Senatûs Principe. Certè pro Publ. Sextio; *Q. Catulus*, inquit, *& multi alii ſæpe in Senatu patriæ patrem me nominarunt.* Et in Piſonem: *Me Q. Catulus Princeps hujus Ordinis & auctor publici conſilii frequentiſſimo Senatu patriæ patrem nominavit.*

245. *Arpinas alius.* | C. Marius ex Arpino ſimiliter oriundus obſcuro loco, tamque pauper, ut agros alienos mercede conductus araret: poſteà ſummus evaſit Imperator, & ſepties Conſul fuit; imò tertius Romæ conditor meruit appellari. Plutarch.

Volſcorum in monte. | Apud Volſcorum in Latio regionem collibus inæqualem, ſuam patriam. Nam Arpinum in Volſcis eſt.

247. *Nodoſam poſthac, &c.* | Poſteà ſeu faber, ſeu gregarius miles caſtra ſecutus eſt, & in aggere ſtruendo laboravit. Vide Veget. lib. 2.

Frangebat vertice vitem. | In ſua cervice vel tergo vitem frangi patiebatur vapulando à Centurione lentam operam caſtigante. Tit. Liv. lib. 57. *Scipio*, inquit, *quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus cædebat; ſi extraneus, fuſtibus.* Cornel. Tacit. Anal. 1. *Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant; quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce ac rurſus aliam poſcebat.* Plin. lib. 14. cap. 1. *Quid quod inſerta caſtris ſummam rerum Imperiumque continet? Centurionum in manu vitis & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 26. capite ultimo. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 13.

249. *Cimbros.* | Boreales maximè Germanos, hodie, *Danos* & *Holſatios*, quos infeſtis armis Italiam ipſamque Romam appetentes, victis jam ante Teutonis, profligavit Marius, & cecidit centum quadraginta millia, cepit ſexaginta millia. Vide Flor. lib. 3. cap. 3. Plutarch. in Mario. Liv. lib. 68.

250. *Solus trepidantem protegit urbem.* | *Actum erat niſi Marius illi ſæculo contigiſſet:* inquit Flor. cit.

252. *Nunquam attigerant majora cadavera.* | Nam *Cimbri pro Italis ingentes. Et Teutonum rex captus inſigne ſpectaculum triumphi fuit. Quippe vir proceritatis eximiæ ſuper trophæa ipſa eminebat.* Flor. cit. Et apud Plutarchum, Cimbri robur oſtentantes per nives Alpium juga nudi conſcendunt, tum lata ſcuta corporibus ſupponentes præcipiti per loca præruptæ deſcenſu deſiliunt. Deinde velut gigantes vaſtas arbores trahunt in fluvium, & terræ aggeres ac cæſas trabes comportant. Quibus territi plures Romani caſtra deſeruere.

Nobilis

Nobilis ornatur lauro collega ſecundâ.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina. Pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni plebe Latinâ
Sufficiunt Diis infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quam qui ſervantur ab illis.
Ancillâ natus trabeam & diadema Quirini,
Et faſces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum clauſtra Tyrannis
Exulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubiâ pro libertate deceret,

collega illuſtris alterâ laureâ inſignitur. Deciorum animæ è plebe fuerunt, & appellationes plebeia: illi nihilominus pro univerſis legionibus, & pro cunctis præſidiis, totoque Latii populo ſatisfaciunt Inferis Numinibus ac Telluri matri. Decii quippe majoris æſtimantur, quam qui per eos conſervantur. Optimorum ille regum poſtremus ſervâ ortus, dignus fuit regio paludamento, ac Romuli coronâ & faſcibus. Contrà verò *Tyrannis exturribus occluſas fores aperiebant* ac *tradebant Conſulis ipſius filii, quæ etiam oporteret* exequi *pro ancipiti libertate quiddam ingens,*

ANNOTATIONES.

253. *Nobilis ornatur lauro Collega ſecundâ.*] Q. Catulus ipſe nobilis Marii Collega ſecundo tantùm loco triumphat, Marius verò licet novus homo primas tulit. Nam & præcipuam rei geſtæ gloriam Mario attributam, referunt Livius & Plutarchus: adeò ut primores civitatis qui priùs ut novo homini tantos honores inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam faterentur & prædicarent. Liv. lib. 68.

Lauro collega ſecundâ.] Poteſt etiam intelligi de Mario, qui oblatum pro devictis Teutonibus triumphum diſtulit, donec & Cimbros, junctis cum Q. Catulo copiis debellaviſſet: tunc enim lauro iterùm meritâ exornatus eſt, atque ut ait Livius mox cit. pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit.

254. *Plebeia Deciorum animæ.*] Deciorum origo plebeia, illi tamen virtute nobilitati ſunt.

255. *Pro totis legionibus hi tamen, &c.*] Decius uterque pro incolumitate & victoriâ populi & exercitus Romani ſe devoverunt ſolemni ritu: pater quidem P. Decius, bello Latino: de quibus Tit. Liv. lib. 8. cap. 9. & ſeq. Filius autem P. item Decius exemplo patris ſe devovit pariter Diis manibus in bellis adverſus Etruſcos, Samnites, Gallos. De quibus Liv. 10. cap. 28. & ſeq. Vide & Macrob. lib. 3. cap. 9.

256. *Auxiliis.*] Copiis auxiliaribus.

Plebe.] Legunt alii, *Pube*, id eſt, juventute Latinâ ſeu Romanâ.

257. *Sufficiunt Diis infernis.*] Credebant veteres ita ſe devovendo converti in ſe ac derivari aliorum pericula & mala impendentia; placatoſque ſuâ morte Deos Manes jam parcere cæteris, atque illis opitulari.

Terræque parenti.] Plin. lib. 2. cap. 63. *Uni*, inquit, *Terræ, propter eximia merita, cognomen inditum materna veneratione. Sic hominum illa ut Cœlum Dei. Qua nos naſcentes excipit, natos alit, editos ſuſtinet, noviſſimè complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos tum maximè ut mater operiens, &c.*

258. *Pluris enim Decii quàm, &c.*] Quibus Dii receptis jam placantur, ac cæteros dimittunt: quin & in illorum gratiam, Romanis omnibus ſalutem & victoriam donant.

259. *Ancillâ natus.*] Servius Tullius matre vel ſervâ, vel certè captivâ natus. De quo vide Liv. lib. 1. cap. 39. & cap. 41. ubi cum trabea & lictoribus prodire, ac ſede regiâ ſedens quædam decernere narratur.

Trabeam.] Veſtem regalem, quam vocat togam purpurâ circumdiſtinctam, ſubtegmine puniceo, Dionyſ. Halicarn. lib. 2. ſub finem. *Trabeis uſos accipio reges*, inquit Plinius lib. 8. cap. 48. Quod hominem transbeat, & ſummo honore decorat, trabeam dici vult Iſidorus: alii, quòd pannorum trabibus intertexta ſit. Appoſitè diſtinguas triplicem: unam D is ſacram è purpura ſola; alteram è purpura immixto albo Regibus uſitatam & Conſulibus; tertiam Augurum, è purpura & cocco. Alex. lib. 5. cap. 18. &c.

Diadema.] Pannus erat, quo velut faſciâ caput circumligabant Reges. A διάδω, *redimio, cingo.*

260. *Faſces.*] De his Sat. 5. v. 110. Regibus etiam præferebantur, teſtibus Liv. Dionyſ. &c.

Meruit.] Insigni ſuâ virtute & ſapientiâ.

Regum ultimus ille bonorum.] Poſt Servium quidem Tullium, Rex fuit Tarquinius Superbus, at bonis Regibus nequaquam accenſendus.

26. *Prodita laxabant, &c.*] Tarquinios urbe pulſos ope Conſulis Junii Bruti, hujus filii Titus & Tiberius cum aliis quibuſdam nobilibus eos revocare nefariè conjurarunt: unde & ab ipſo patre conſtanter neci addicti ſunt. Liv. initio lib. 2. Plutarch. &c.

263. *Dubiâ libertate.*] Noudum benè aſſertâ & firmatâ, conantibuſque regnum recuperare expulſis regibus.

Quod

Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem;
Si lentus pigrâ muniret caſtra dolabrâ.
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atq; ideò poſtquam ad Cimbros, ſtragemq; volabant
Qui nunquam attigerant majora cadavera corvi,

in agris Theſſalicis non reportavit, enſe madido crebrâ ſtrage. At Roma parentem, Roma ſervata patrem patriæ Ciceronem nuncupavit. Alter Arpinas aliorum aratro fatigatus in collibus Volſcorum pretium repetere conſueverat; deinde vitem nodis aſperam capite rumpebat, quando lentâ aſciâ tardus caſtra ſtruebat: attamen is & Cimbros, atque ultima rerum diſcrimina ſuſtinet, ac civitatem pavidam unus defendit: proindeque cum ad Cimbros & eadem advolarent corvi, qui nunquam tetigerant ampliora corpora,

ANNOTATIONES.

242. *Theſſalia campis.* | Pharſalicis, ubi Cæſar Pompeium; & Philippicis, ubi Caſſium & Brutum profligavit Auguſtus.

Ubi cadibus aſſiduis gladio. | Nam pugnæ iſtæ fuerunt admodum cruentæ.

243. *Sed Roma patrem patriæ.* | Roma verò conjurationis Catilinariæ metu & periculo liberata honorificum illud patris patriæ nomen Ciceroni detulit. Plin. lib. 7. cap. 30. *Quo te, M. Tulli, piaculo taceam?* inquit, ... *Salve primus omnium patriæ parens appellate. Primus in toga triumphum, linguaque lauream meruiſti, &c.* Patrem patriæ Ciceronem in Senatu primùm à Catone ſalutatum ſcripſere Plutarchus & Appianus: verùm hos graviter redarguit Lipſius Var. Lect. lib. 3. cap. 20. aſſeritque ex ipſo Tullio, hoc ipſi decus primò attributum à Q. Catulo Senatûs Principe. Certè pro Publ. Sextio; *Q. Catulus*, inquit, *& multi alii ſæpe in Senatu patriæ patrem me nominarunt.* Et in Piſonem: *Me Q. Catulus Princeps hujus Ordinis & auctor publici conſilii frequentiſſimo Senatu patriæ patrem nominavit.*

245. *Arpinas alius.* | C. Marius ex Arpino ſimiliter orundus obſcuro loco, tamque pauper, ut agros alienos mercede conductus araret: poſteà ſummus evaſit Imperator, & ſepties Conſul fuit; imò tertius Romæ conditor meruit appellari. Plutarch.

Volſcorum in monte. | Apud Volſcorum in Latio regionem collibus inæqualem, ſuam patriam. Nam Arpinum in Volſcis eſt.

247. *Nodoſam poſthac, &c.* | Poſteà ſeu faber, ſeu gregarius miles caſtra ſecutus eſt, & in aggere ſtruendo laboravit. Vide Veget. lib. 2.

Frangebat vertice vitem. | In ſua cervice vel tergo vitem frangi patiebatur vapulando à Centurione lentam operam caſtigante. Tit. Liv. lib. 57. *Scipio*, inquit, *quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus cædebat; ſi extraneus, fuſtibus.* Cornel. Tacit. Anna. 1. *Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant; quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce ac rurſus aliam poſcebat.* Plin. lib. 14. cap. 1. *Quid quod inſerta caſtris ſummam rerum Imperiumque continet? Centurionum in manu vitis & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 26. capite ultimo. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 13.

249. *Cimbros.* | Boreales maximè Germanos, hodie, *Danos* & *Holſatios*, quos infeſtis armis Italiam ipſamque Romam appetentes, victis jam ante Teutonis, profligavit Marius, & cecidit centum quadraginta millia, cepit ſexaginta millia. Vide Flor. lib. 3. cap. 3. Plutarch. in Mario. Liv. lib. 68.

250. *Solus trepidantem protegit urbem.* | *Actum erat niſi Marius illi ſæculo contigiſſet:* inquit Flor. cit.

252. *Nunquam attigerant majora cadavera.* | Nam *Cimbri pra Italis ingentes. Et Teutonum rex captus inſigne ſpectaculum triumphi fuit. Quippe vir proceritatis eximiæ ſuper trophæa ipſa eminebat.* Flor. cit. Et apud Plutarchum, Cimbri robur oſtentantes per nives Alpium juga nudi conſcendunt, tum lata ſcuta corporibus ſupponentes præcipiti per loca præruptæ deſcenſu deſiliunt. Deinde velut gigantes vaſtas arbores trahunt in fluvium, & terræ aggeres ac cæſas trabes comportant. Quibus territi plures Romani caſtra deſeruere.

Nobilis

Nobilis ornatur lauro collega ſecundâ.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina. Pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni plebe Latinâ 256
Sufficiunt Diis infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quam qui ſervantur ab illis.
Ancillâ natus trabeam & diadema Quirini,
Et faſces meruit regum ultimus ille bonorum. 260
Prodita laxabant portarum clauſtra Tyrannis
Exulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubiâ pro libertate deceret,

collega illuſtris alterâ laureâ inſignitur. Deciorum animæ e plebe fuerunt, & appellationes plebeia: illi nihilominus pro univerſis legionibus, & pro cunctis præſidiis, totoque Latii populo ſatisfaciunt Inferis Numinibus ac Telluri matri. Decii quippe majoris æſtimantur, quam qui per eos conſervantur. Optimorum ille regum poſtremus ſervâ ortus, dignus fuit regio *paludamento, ac Romuli coronâ & faſcibus.* Contrà verò *Tyrannis extorribus ve-*

cluſas fores aperiebant ac *tradebant Conſulis ipſius filii, quos etiam oporteret* exequi *pro ancipiti libertate quiddam ingens,*

ANNOTATIONES.

253. *Nobilis ornatur lauro Collega ſecundâ.*] Q. Catulus ipſe nobilis Marii Collega ſecundo tantùm loco triumphat, Marius verò licet novus homo primas tulit. Nam & præcipuam rei geſtæ gloriam Mario attriburam, referunt Livius & Plutarchus: adeò ut primores civitatis qui priùs ut novo homini tantos honores inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam faterentur & prædicarent. Liv. lib. 68.

Lauro collega ſecundâ.] Poteſt etiam intelligi de Mario, qui oblatum pro devictis Teutonibus triumphum diſtulit, donec & Cimbros, junctis cum Q. Catulo copiis debellaviſſet: tunc enim lauro iterùm meritâ exornatus eſt, atque ut ait Livius mox cit. pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit.

254. *Plebeia Deciorum animæ,*] Deciorum origo plebeia, illi tamen virtute nobilitati ſunt.

255. *Pro totis legionibus hi tamen, &c.*] Decius uterque pro incolumitate & victoriâ populi & exercitus Romani ſe devoverunt ſolemni ritu: pater quidem P. Decius, bello Latino: de quibus Tit. Liv. lib. 8. cap. 9. & ſeq. Filius autem P. item Decius exemplo patris ſe devovit pariter Diis manibus in bellis adverſus Etruſcos, Samnites, Gallos. De quibus Liv. 10. cap. 28. & ſeq. Vide & Macrob. lib. 3. cap. 9.

256. *Auxiliis.*] Copiis auxiliaribus.

Plebe.] Legunt alii, *Pube*, id eſt, juventute Latinâ ſeu Romanâ.

257. *Sufficiunt Diis infernis.*] Credebant veteres ita ſe devovendo converti in ſe ac derivari aliorum pericula & mala impendentia; placatoſque ſuâ morte Deos Manes jam paroere cæteris, atque illis opitulari.

Terræque parenti.] Plin. lib. 2. cap. 63. *Uni*, inquit, *Terræ, propter eximia merita, cognomen inditum materna veneratione. Sic hominum illa ut Cœlum Dei. Qua nos naſcentes excipit, natos alit, editos ſuſtinet, noviſſimè complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos tum maximè ut mater operiens, &c.*

258. *Pluris enim Decii quàm, &c.*] Quibus Dii receptis jam placantur, ac cæteros dimittunt: quin & in illorum gratiam, Romanis omnibus ſalutem & victoriam donant.

259. *Ancillâ natus.*] Servius Tullius matre vel ſervâ, vel certè captivâ natus. De quo vide Liv. lib. 1. cap. 39. & cap. 41. ubi cum trabea & lictoribus prodire, ac ſede regiâ ſedens quædam decernere narratur.

Trabeam.] Veſtem regalem, quam vocat togam purpurâ circumdiſtinctam, ſubtegmine puniceo, Dionyſ. Halicarn. lib. 2. ſub finem. *Trabeis uſos accipio reges*, inquit Plinius lib. 8. cap. 48. Quod hominem transbeat, & ſummo honore decorat; trabeam dici vult Iſidorus: alii, quòd pannorum trabibus intertexta ſit. Appoſitè diſtinguas triplicem: unam D is ſacram è purpura ſola; alteram è purpura immixto albo Regibus uſitatam & Conſulibus; tertiam Augurum, è purpura & cocco. Alex. lib. 5. cap. 18. &c.

Diadema.] Pannus erat, quo velut faſcia caput circumligabant Reges. A διάδω, *redimio, cingo.*

260. *Faſces.*] De his Sat. 5. v. 110. Regibus etiam præferebantur, teſtibus Liv. Dionyſ. &c.

Meruit.] Inſigni ſuâ virtute & ſapientiâ.

Regum ultimus ille bonorum.] Poſt Servium quidem Tullium, Rex fuit Tarquinius Superbus, at bonis Regibus nequaquam accenſendus.

26. *Prodita laxabant, &c.*] Tarquinios urbe pulſos ope Conſulis Junii Bruti, hujus filii Titus & Tiberius cum aliis quibuſdam nobilibus eos revocare nefariè conjuraruntt: unde & ab ipſo patre conſtanter neci addicti ſunt. Liv. initio lib. 2. Plutarch. &c.

263. *Dubiâ libertate.*] Noudum benè aſſertâ & firmatâ, conantibuſque regnum recuperare expulſis regibus.

Quod

quod ſtuperet Mutius, & Cocles; & puella quæ Tiberim limites Imperii tranſnavit. Ad Senatores arcana ſcelera detulit famulus matribus familias deplorandus: Eos autem juſto plectunt ſupplicio plaga & prima legum ſecuris. Puris aſtimo ut parentem habeas Therſiten, ſiquidem fueris par Æacidæ, atque Vulcani tela contrectes,

Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
Imperii fines Tiberinum virgo natavit. 265
Occulta ad patres produxit crimina ſervus
Matronis lugendus: at illos verbera juſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.
Malo pater tibi ſit Therſites, dummodò tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas, 270

ANNOTATIONES.

264. *Quod miraretur.* | Quod eſſe poſſet admirationi ſimul & exemplo generoſis illis Romanæ libertatis & patriæ amantibus.

Coclite. | Horatius Cocles, amiſſo oculorum altero in pugna quadam, ita dictus, ſed multò clarior ex eo quod, Porſennâ rege Etruſcorum pro reſtituendis Tarquiniis in Romanos decertante, pro ponte ſublicio ſtetit, unuſque aciem hoſtium ſuſtinuit, donec pons à tergo interruptus aditum præcluderet: tum deſiliens in Tiberim ad ſuos tranſnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum, quantum uno die circumarari poſſet: ſtatua quoque in Vulcanali eſt erecta, ſen in Comitio. Liv. l. 2. c. 9. & ſeq. Aurel. Victor. &c.

Mutius. | C. Mutius Cordus, nobilis adoleſcens, cui poſteà à dextræ manûs clade Scævolæ cognomen inditum, ut ait Livius, nimirùm quod exuſtæ loco dextræ uteretur ſiniſtrâ, quæ Græcis σκαιὰ, *Scæva*, & per diminut. *Scævola*: vel à σκαίρω, & *vola*. Hic obſideri populum Romanum indignum ratus, in Poſſennæ caſtra penetravit, ipſumque Regem, ſi purpurati qui aderat, ſimilitudo non fefelliſſet, bellumque pariter omne ſuſtuliſſet. Adeo facere & pati fortia Romanum eſt. Quo inſuper manum igne cremante ſtupefactus rex, acceptis obſidibus, a Romano bello deſtitit. Vide Liv. l. 2. c. 12. Aurel. Victor. &c.

265. *Imperii fines.* | Nondum ultra Tiberim prolatos, quo ab Etruſcis diſcernebatur Romanum Imperium.

Tiberinum virgo natavit. | Cæſlia virgo nobilis, inter obſides Porſennæ data, fruſtrata cuſtodes, equum, quem ſors obtulit arripuit, trajectoque Tiberi, agmen ſociarum Romam reduxit. Aurel. Victor. Tit. Liv. c. 13. l. 2.

266. *Occulta ad patres produxit crimina ſervus.* | Conjurationem de reducendis in urbem regibus Aquiliorum ſervus indicavit. *Præmium indici pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primùm dicitur vindictâ liberatus, & vindicta nomen ab eo tractum: Vindicius enim vocabatur.* Tit. Liv. l. 2. c. 5.

267. *Matronis lugendus.* | An quod fuiſſet libertatis auctor & patriæ ſervator per indicium, ideò lugeri dignus extitit; quemadmodum annuo luctu Bruti mortem matronæ proſecutæ ſunt? An, quod ait vetus Schol. *Ob Lucretiam vindicatam, & quod ſub Tyranno vim patiebatur caſtitas matronarum?* An quia, ut idem ſubjungit, Vindicium Brutus *ut conſervatorem patriæ manumiſit, ac velut delatorem dominorum cruci affixit: quod factum matrona plangerunt.*

Matronis. | Gell. l. 18. c. 6. docet quæ matrona propriè, quæ materfamilias diceretur.

At illos. | Bruti & Aquilii filios, alioſque conjuratos, libertatis & patriæ proditores.

Verbera, &c. | Nam ut ait Liv. cit. *Conſules in ſedem proceſſere ſuam, miſſique lictores ad ſumendum ſupplicium nudatos virgis cædunt, ſecuriſque feriunt: cùm inter omne tempus pater vultuſque & os ejus ſpectaculo eſſet, eminente animo patrio inter publica pœna miniſterium.*

268. *Legum prima ſecuris.* | An quod prima hæc fuerit animadverſio ſecundum leges reſtitutas, cùm Regum arbitrio omne jus anteà contineri videretur? An quòd omnia jura, inſigniaque primi Conſules tenuêre, quodque Brutus prior concedente Collegâ faſces habuit, qui non acrior vindex libertatis, quàm deinde cuſtos fuit? Hæc Liv. init. l. 2. An quod hæc prima fuerit ultio, ex quo Brutus populum jurejurando adegerat, neminem Romæ regnare, nec eſſe quidquam in urbe paſſuros, unde periculum libertati foret? Tit. Liv. ibid. Virgil. Æneid. 6. ſub finem.

Vis & Tarquinios reges; animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos?
Conſulis imperium hic primus ſævaſque ſecures
Accipiet, natoſque pater nova bella moventes
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit
Infelix. ——

269. *Malo pater tibi ſit Therſites.* | Præſtaret te filium eſſe hominis triobolaris, ignavi, ridiculi, modò tu bonus & fortis eſſes; quàm bono fortique natum, degenerem, improbum & ſocordem eſſe.

Therſites. | Hic in exercitu Græcorum ineptus æquè ac procax, fœdus ac turpis, Achilli etiam auſus convitiari, ab eo ictu pugni interfectus eſt. Homer. Iliad. 2.

270. *Æacidæ ſimilis.* | Achilli, vel cuipiam alteri Æacidarum generoſo ſimilis, dignoſque Æaco patre, qui ob juſtitiæ famam judex apud Inferos à Plutone conſtitutus fertur.

Vulcaniaque arma capeſſas. | Invicta, qualia rogatu Thetidis matris Achilli fabricavit Vulcanus: eaque tam ſcitè capeſſas, quàm Achilles olim juvenis, per hoc ab Ulyſſe detectus & ad bellum Trojanum abductus.

Quàm

Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen ut longè repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

quàm ut *Achilles* gignat te *parem Therſitæ*. *Ac nihilominus quantumvis longè trahas appellationem ac longè derives, ab aſylo turpi depromis originem. Quicumque primus extitit avorum tuorum, is vel paſtor fuit, vel id quod eloqui renuo.*

ANNOTATIONES.

271. *Achilles.*] Thetidis ac Pelei filius, Græcorum fortiſſimus; Hectoris interfector, Trojæ expugnator, tantæ dux generoſitatis, ut ſi quem bellatorem egregium & invictum Imperatorem prædicare velis, Achillem nomines. Vide Gell. lib. 2. cap. 11.

273. *Aſylo.*] Ab α privativo & συλάω, *diripio*, aſylum vocatur locus profugii, in quem confugientes facinoroſi quilibet ac legibus obnoxii impunitatem & ſecuritatem nanciſcuntur. Primum Athenis aſylum inſtituiſſe dicuntur Herculis poſteri, formidantes eo mortuo, ne in ſe ulciſcerentur ii quos avus vexarat. Eorum exemplo Romulus aſylum ſed aliâ mente fecit, nimirùm ut novam urbem à ſe conditam incolis brevi repleret. Livius, Florus, Plutarchus, &c. Etiam apud Iſraelitas fuerunt urbes refugii juſſu Dei per Moyſem inſtitutæ, non pro ipſis tantùm, ſed & pro advenis ac peregrinis. Numeror. cap. 35.

Infami aſylo.] Nam ſine ullo diſcrimine ſervus an liber, integer an ſceleratus, omnes illuc admiſit Romulus, quin & iis domeſtica fugientibus mala ſponſorem ſe dabat, per ſpeciem religionis erga Deos, nihil eos ab inimicis accepturus detrimenti, ac ſi apud ſe manerent, civitatis jus daturum, & partem agri quem bello quæſiſſet; Dionyſ. Halicarn. lib. 2.

275. *Paſtor fuit.*] Collegit enim primò paſtores Romulus & ipſe paſtor, atque adoleſcens inter paſtores latrocinatus: Eutropio teſte, initio Libri primi. Varro de Re Ruſt. l. 2 c. 1. *Romanum*, inquit, *populum à paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? Quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe, nutritium & educatorem Remi ac Romuli, &c.*

Illud quod dicere nolo.] Præ pudore & verecundia nimirùm: ficarius, parricida, latro, raptor, ſpurius, ſacrilegus, &c. nam ex ejuſmodi hominum colluvie conflatus eſt initio populus Romanus. Ipſum quidem Romulum jam, ex Eutropio, latronem diximus; fratricidam omnes referunt; ſpurium ſatis indicant tum alii cùm Dion. Halic. l. 2. ubi ait, Remum quidem ac Romulum per matrem ab Æneæ ortos; at de patre eorum nihil eſſe certi. Adde inceſtuoſam eorum matrem Iliam; & raptores Sabinarum virginum Romanos. Juſtin. l. 38. *Tales*, inquit, *Reges Romani habuere, quorum etiam nominibus erubeſcant: aut paſtores Aboriginum, aut haruſpices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut ſervos vernaſque Tuſcorum; aut, quod honoratiſſimum inter hæc nomen, Superbos, &c.*

SATYRA IX.

SCire velim quare toties mihi, Nævole, triſtis
Occurras fronte obductâ, ceu Marſya victus,
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat

INTERPRETATIO.
O Nævole, diſcere cupio, quamobrem ſæpè mœſtus obvius mihi ſis, fronte contractâ, velut Marſyas ſuperatus. Quid tibi eſt rei *cum facie,*

ANNOTATIONES.

1. *Scire velim.*] Faceta quidem hæc Satyra, ſed imprimis obſcœna. Dialogus eſt Nævolum inter & Poetam noſtrum de multiplici & infanda veterum illorum turpitudine. Nos per tot lubrica ſuſpenſo pede tranſcurremur, ſatius exiſtimantes intacta multa relinquere, quàm aures menteſque caſtas inquinari. Vide quæ ſcripſimus in Præfatione noſtra, ſub finem.

Nævole.] Hic miniſter impurus erat ſenis impudici nomine Virronis.

2. *Marſya victus.*] Phrygius ille Tibicen vel Satyrus Apollinem provocare auſus ab eo victus non ſine ludibrio, & excoriatus eſt. Ovid. Metamorph. 6. Fab. 5. Vide Apuleium Florid. cap. 3.

Ravola

*qualis erat Ravola intercepto pro è Rhodopen * * * * * * * * * * Nos alapam imbuimus famulo placentas delingenti. Marentior eo vultu non erat Crepereius Pollio qui vagatur promptus ſolvere fœnus triplex, atque ſolidos non reperit. Unde ſubitò tot rugæ?* Nuper *quidem parvo contentus exhibebas ſervum Equitem, feſtivus epulo ſalsâ dicacitate, atque acer jocis intra mœnia provenientibus. Cuncta jam mutata: ſevera facies, aridorum crinium inculta ſylva, in omni pelle nullus ſplendor, qualem conferebat vitta fervente viſco inuncta: at crura pullulantibus pilis conterpta & ſordida. Cur mœrentus es tanquam morbidus antiquus, quem adurit quarta lux pridem, atque febris dudum familiaris? in corpore morboſo reperias occultos mentis eruciatus, reperias quoque lætitiam. Hinc vultus trahit hanc & illam affectionem. Apparet ergo mutaſſe inſtitutum, atque pergere oppoſitus præcedenti vivendi* modo. *Nam haud ita pridem, ſicut revolvo,* tu *adulter Auſidio famoſior conſueveras frequentare templum Iſidis, atque Ganymedem*

Ravola, dum Rhodopes udâ terit inguina barbâ?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram præſtare paratis
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repentè
Tot rugæ? Certè modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,
Et ſalibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contrà. Vultus gravis, horrida ſiccæ
Silva comæ; nullus tota nitor in cute; qualem
Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci;
Sed fruticante pilo neglecta, & ſquallida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit utrumque
Inde habitum facies: igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (ut repeto) fanum Iſidis & Ganymedem

ANNOTATIONES.

4. *Ravola.* | Quidam libidine infamis.

Rhodopes. | Hæc meretrix è Thracia inſignis pyramidem laudatiſſimam ſtruxit ex opibus impuro quæſtu accumulatis, ne quis regum ſumptus & divitias miretur, ut ait Plin. lib. 36. c. 12. Ejus etiam meminit Herodot. lib. 2.

5. *Nos colaphum incutimus.* | Servus in facinore deprehenſus non impunè fert; cur igitur Ravola non plectitur?

6. *Crepereius Pollio.* | Luxuriâ perditus nepos, decoctis bonis quærit & circumſpicit, quis velit pecunias credere ſpondenti triplicem uſuram; at mœſtus abit, quòd neminem invenit ſatis fatuum, qui credat ſibi certè nihil reddituro.

8. *Unde repentè tot rugæ?* | Unde repentina tibi, Nævole, hæc triſtitia?

9. *Agebas vernam equitem.* | Tu verna licèt, videbaris eſſe Eques Romanus, adeo jocularis, lepidus & in convivio facetus eras. Jocoſa erat apud Romanos appellatio, *Verna Eques.* Quid propriè verna, diximus ad Sat. 1. v. 26.

11. *Intra pomaria natis.* | Urbanis, non ruſticis & agreſtibus. *Pomarium* vocatur locus ille vacuus prope muros urbis, quem nec habitari fas erat nec arari.

12. *Horrida ſicca ſilva comæ.* | Capilli velut arbores rigidi, non ſunt ut ante unguento delibuti ac nitentes.

14. *Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci.* | Pſilothrum, id eſt, medicamentum ad depilandum corpus faſcia circumligatum. Illud erat è reſina, cera & viſco. Plin. lib. 24. cap. 4. *Viſcum*, inquit, *cum reſina & cera panos mitigat omnis generis.* Porrò verſus iſte in quibuſdam ita legitur:

Bruttia præſtabat calidi tibi faſcia viſci.

Certè Plm. lib. 14. cap. 20. cum pudore fatetur reſinæ uſum eſſe præcipuum in evellendis è virorum corporibus pilis; & paulò pòſt, picem ac proinde reſinam probari maximè Bruttiam, ait. Bruttii verò Italiæ populi tenebant olim Calabriam Citeriorem & Ulteriorem.

15. *Fruticante pilo neglecta, &c.* | Vide Sat. 8. verſ. 115. Annot.

17. *Quarta dies.* | Quartana febris diuturna.

18. *Deprehendas animi, &c.* | Iſta tua corporis ægritudo naſcitur ex animi quadam ægritudine.

22. *Ut repeto.* | Quantum memini, repetens animo.

Fanum Iſidis. | Vide Sat. 6. verſ. 488.

Ganymedem Pacis. | Statuam Ganymedis in Pacis templo propè forum à Veſpaſiano extructo. Illuc impuri conveniebant. Vide Satyr. 5. verſ. 59.

Pacis

Pacis, & advectæ ſecreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat fœmina templo?)
Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.
Utile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri craſſique coloris,
Et malè percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque ſecundæ.
Fata regunt homines. Fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. Nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nervi;
Quamvis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſiduæ denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰ ἐφίλησ[α] ἄνδ[ρα] κίναιδ[ον].
Quod tamen ulterius monſtrum, quàm mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat, atque cavet. Ponatur calculus, adſint
Cum tabula pueri: numera ſeſtertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minùs ille miſer, qui foderit agrum,
Quàm dominum. Sed tu ſanè tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho cœloque putabas.
Vos humili aſſeclæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas

Pacis, & ades arcanas parentis adducta, & Cererem. Enimverò quo in ſano mulier non ſe proſtituit? * * * * *
* * * * * * * * * * * * *

Illud etiam vivendi inſtitutum pluribus eſt fructuoſum: mihi vero nulla hinc merces laboris. Interdum recipimus craſſas penulas, togæ integumentum, aſperi ac denſi coloris, atque imperitè contextas pectine artificis Galli; item *exile argentum ac vena ſecundaria. Sunt homines qui gerunt.* * *
* * * * * * * *
* * * * * * * * *

Attamen quodnam deterius portentum quàm avarus effœminatus? Iſta largitus ſum, inquit; *poſt illa dedi, deinde majora accepiſti. Numerat & obſervat; adhibeatur calculus, accedant famuli cum tabella: computa quinque ſeſtertia cunctis in negotiis; poſt recenſeatur opera.* * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *

Ejuſmodi famulus non tam erit infelix, qui campum araverit. At tu profectò delicatus, & juvenculum te, & formoſum exiſtimabas, & dignum ſcypho ac cœlo. Vos obſequenti clienti vos excolenti an liberaliter *donabitis aliquando, ne quidem proclives nunc dare*

libidini? Ecce cui tu praſinum umbraculum, cui magna ſuccina mitteres,

ANNOTATIONES.

13. *Advectæ ſecreta palatia matris.* | Ædificatum in palatio Fanum Cybeles è Phrygia Romam advectæ. Vide Satyr. 2. verſ. 101. Sat. 3. v. 138. & Satyr. 6. v. 512.

24. *Cererem.* | Templum etiam Cereris, ad cujus miniſterium nonniſi caſtæ admittebantur. Vide Sat. 6. v. 50. Illud erat Romæ ad circum maximum: Plinio teſte lib. 35. cap. 12.

25. *Aufidio.* | Inſigni mœcho.

27. *Utile & hoc multis, &c.* | Huc uſque Poeta. Jam Nævolus reſpondet.

28. *Pingues lacernas.* | Pallia contra pluviam, togæ ſuperindui, & apud Gallos confici ſolita è lana pingui & craſſiore. Vide Sat. 7. v. 221. Martial. Lib. 4. Epigramm. 19.

Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam
Mittimus, &c.

30. *Pectine.* | Quo inſtrumento ſtamini ſubtegmen inſeritur, ac tela denſatur.

31. *Venaque ſecunda.* | Proinde minùs purum minuſque pretioſum.

40. *Cavet.* | Ne plus accipiat ſervulus. Alii legunt, *cevet*, id eſt, agitatur inſtar canis hero blandientis.

41. *Seſtertia.* | Vide Sat. 1. v. 92. annot.

42. *Tu ſanè tener, &c.* | Nævolus ironicè hæc ad Virronem hiſpidum, ac ſenio deformem.

47. *Dignum cyatho, &c.* | Dignum qui Jovi eſſes pocillator, velut alter Ganymedes.

50. *Umbellam.* | Velum inſtar parvi conopei ad æſtum ac ſolem à capite arcendum. Martial. Lib. 14. Epigram. 28.

Accipe quæ nimios vincant umbracula ſoles.

Succina. | Vaſa vel armillæ è ſuccina. Vide Sat. 6. verſ. 573.

Grandia,

quando recurrit dies *nativitatis, vel initio veris humidi: atque ſtipatâ & amplâ ſede collocatus attrectas dona Kalendis muliebribus ſepoſita. Loquere, paſſercule, eccuinam reſervas tot latifundia* in *Apulia, tot milvos intra paſcua tua defeſſos? Campus Trifolinus te replet vineis fertilibus, & vertex Cumis formidoloſus, & Gaurus vacuus.*

Grandia, Natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit; & ſtratâ poſitus longaque cathedrâ
Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.
Dic, paſſer, cui tot montes, tot prædia ſervas
Appula, tot milvos intra tua paſcua laſſos? 55
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis.

ANNOTATIONES.

51. *Natalis quoties redit.* | Quo die miſſitari dona conſueverant amicis.

Madidum ver incipit. | Verna tempeſtas crebris eſt imbribus humida. Vide Macrob. lib. 7. Saturnal. cap. 5.

Ver incipit. | Varro de Re Ruſt. lib. 1. cap. 28. *Dies primus eſt veris in Aquario, die 23. hujus ſigni . . . . Ver continet dies 91, quæ ſi rediguntur ad dies civiles noſtros, veris initium erit 7. Idus Febr. &c.* Plin. lib. 18. cap. 25. *Inter brumam & æquinoctium die 45. Flatûs Favonii, vernum tempus, &c.* Hic verò Juvenalis intelligit Kalendas Martias, anni Romani principium: nam & tunc mos erat munera viciſſim mitti, præſertim fœminis ab amatoribus, & his quoque ab illis. De anni Romani principio vide Cœl. Rhodig. l. 1. c. 9. Alex. ab Alex. l. 3. c. 24.

52. *Stratâ poſitus longaque cathedrâ.* | Cervicalibus & tapetibus inſtratâ, ad excipiendum inde donatores & dona, ex inſtituta conſuetudine.

53. *Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.* | Deſtinata munera pro Kal. Martiis, ut dictum eſt. Sueton. Veſpaſ. cap. 19. *Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & Kalendis Martii fœminis.* Horat. lib. 3. Od. 8.

Martiis cœlebs quid agam Kalendis.

. . . . . .

Hic dies anno redeunte feſtus.

Ovid. Faſt. 3.

A te principium Romano dicimus anno.
Primus de patrio nomine menſis erit, &c.

Tibull. init. lib. 3.

Martis Romani feſta venere Kalendæ.
Exoriens noſtris hic fuit annus avis.
Et vaga nunc certâ diſcurrunt undique pompâ,
Perque vias urbis munera perque domos.

Vide & Martial. lib. 5. Epigram. ult. Kalendis Martis celebrabantur Matronalia in memoriam belli tunc per Sabinas compoſiti. Ovid. lib. 3. Faſt. Omnes prætereà Kalendæ Junoni erant ſacræ. Et ad hæc fortaſſe reſpexit Juvenalis, cùm fœmineas dixit Kalendas.

Kalendis. | A καλῶ, *voco*, quòd eâ die quâ novæ Lunæ aſpectus primùm erat obſervatus, peracto ſacrificio Pontifex calatâ, id eſt, vocatâ in Capitolium plebe, quot dies à Kalendis ad Nonas ſupereſſent pronuntiabat, &c. Itaque Kalendas vocari placuit primum ex iſtis diebus qui calarentur. Vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 12, & 15.

54. *Dic paſſer.* | Nævolus de Virrone avaro hæc: O ſenex laſcive & ſalax inſtar paſſeris, dic, &c. Paſſeres in Venerem pronos eſſe aviculas, quarum eſus etiam ad libidinem excitet, ac proinde Veneris currum ab his trahi, ſcribit Athen. lib. 9. cap. 10. paſſeribus notam voluptatem eſſe ait Cic. 2. de Finib. c. 75. Idem Plinius, atque ob ſalacitatem minùs vivaces eſſe teſtatur, l. 10. cap. 36.

Montes. | Vineis conſitos.

55. *Appula.* | Apulia, fertilis Italiæ regio, paſcuis etiam læta, nunc continetur Capitanatâ & parte Baſilicatæ.

Tot milvos intra, &c. | Agros tam longè latéq; patentes, quos milvi oberrando & tranſvolando fatigentur. Vide Perſ. Sat 4. v. 26.

56. *Trifolinus ager.* | Hodie, *Monte di S. Martino*, haud procul Neapoli, trifolii herbæ copiam, & inde nomen habet: optimi etiam vini ferax. Ex Athen. l. 1. c. 21. Trifolinum vinum Surrentino craſſius ſerò vigorem adipiſcitur. Plin. l. 14. c. 6. Campaniam vinis ſcribit etiam trifolinis ſemper gloriatam, non ſecùs ac Trebellicis ad quartum à Neapoli lapidem. Martial. lib. 13. Epigram. 114.

Non ſum de primo, fateor, Trifolina Lyæo.

57. *Suſpectumque jugum Cumis.* | Mons Miſenus ita Cumis imminens, ut eas obruturus videatur, & hinc ſuſpectus. Vel potius, qui Cumis ſuſpicitur, à quibus diſtare aiunt tribus circiter paſſuum millibus.

Cumis. | Vide Sat. 3. v. 2.

Gaurus. | Mons eſt Campaniæ Puteolis vicinus. Plin. l. 14. c. 6. cit. ait, *Summis collibus Gauranum vinum gigni.* Et paulò poſt, *certant Maſſica æquè ex monte Gaurano Puteolos Baiaſque proſpectantia.*

Gaurus inanis. | Nimirùm poſt vindemias. Vel quia ſpoliatus eſt arboribus, & ſolis vinetis vacat. Vel quod eſt concavus, & vaporiferos ſpecus habet. Hos omnes ſenſus affert vetus Schol. primus omnium maximè arridet.

Nam

Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? Meliusne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Improbus es, cùm poscis, ait; sed pensio clamat,
Posce: sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam solers evasit Ulysses:
Alter emendus erit; namq; hic non sufficit; ambo
Pascendi, quid agam brumâ spirante? Quid, oro,
Quid dicam scapulis servorum mense Decembri,
Et pedibus? Durate, atque expectate cicadas?
Verum ut dissimules, ut mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quòd ni tibi deditus essem,
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certè quibus ista modis, quàm sæpè rogaris,

Ecquis enim plures vini duraturi cados inunxit? Quàm magnum fuisset aliquot jugera dare assecla spoliato? An ille agrestis puer cum parente ac tuguriolis, cumque cane colludente, potiùs efficietur legatum familiaris tympana percutientis? Molestus es quando petis, inquit Virro; *at solutio* facienda *vociferatur, pete; at vocat famulus solus, sicut oculus ingens Polyphemi, per quem elapsus est Ulysses callidus: secundum mercari oportebit, nec enim ille est satis; duo nutriendi. Ecquid faciam, hyeme flante? Quid quaeso? Quid loquar* nudis *mense Decembri famulorum humeris ac pedibus?* Dicamne *sustinete, & cicadas expectate? Sed quamvis dissiteare, quamvis prætermittas alia, quanto pendis merito, quod nisi tibi fuissem addictus & obsequens assecla, conjux tua virgo supereſſet? Nosti quidem quidem quâ ratione & quàm frequenter ea postulaveris,*

ANNOTATIONES.

58. *Quis plura linit, &c.* | Quàm tu, ô Virro, tot vineris optimis dives & abundans, neque propterea liberalior.

Linit. | Pice, limo, gypso obturat; ac recondit plures in annos servandum. Vide Pers. Sat. 4. v. 29. & Sat. 5. v. 148. atque ibid. Annot.

Musto. | Recenti vino.

59. *Quantum erat.* | Quantula res fuisset largiri prædiolum clienti pro tot laboribus.

60. *Jugeribus.* | Quid propriè *jugerum*, alibi diximus, nimirùm Sat. 3. v. 142.

Meliusne hic rusticus infans, &c. | An melius erit testamento legari à te prædium, ancillam, servum, Sacerdoti Cybeles, ut tu, impuro?

Infans cum matre. | Verna, & ancilla quæ eum domi genuit.

62. *Cymbala pulsantis.* | Vide Sat. 6. v. 515. & Sat. 8. v. 176.

Legatum fiet. | Testamento dabitur ac relinquetur Gallo legatario. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 1. Codices nonnulli habent, *legatus*, sed malè, ut asserit Lipsius Epist. qu. l. 4. Epist. 25.

Amici. | Libidinum societate & consuetudine secum juncti.

63. *Sed pensio clamat.* | Respondet Nævolus; at cogor poscere, cùm urget pensio exsolvenda pro conducto agello vel domicilio; tum quia emendus est alter servus, uno mihi non sufficiente; atque ambo sunt alendi, vestiendique.

64. *Ut Polyphemi lata acies, &c.* | Sicut Polyphemus interiit, quòd unicum haberet oculum, quo effosso Ulysses evasit, quod non ita contigisset, si geminum ille habuisset; sic ego unicum habens servum versor in discrimine rerum mearum; atque ut in vado sim, alter necessariò est emendus.

Polyphemi. | In Sicilia degebat μονόφθαλμος ille Cyclops diræ feritatis, qui duos Ulyssis socios devoravit, ipse verò acuto stipite excœcâti manus effugit cum reliquis sociis. Vide plura apud Homer. Odyss. 9. Ovid Metamorph. 13. Fab. 8. Virgil. Æneid. 3.

65. *Lata acies.* | Virgil. mox cit.

——— *Telo lumen terebramus acuto*
Ingens, quod torvâ solùm sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbææ lampadis instar.

Acies. | Vide egregiam oculi descriptionem, apud Tullium, 2. de Natura Deorum, cap. 142. ubi aciem pupillam vocari docet.

Ulysses. | Is est consilio & prudentia inter Græcos Heroas clarus, quem celebrat Homerus totâ Odysseâ.

67. *Brumâ spirante.* | Hyeme sæviente, & flantibus Aquilonibus. Quid *bruma*, vide Sat. 6. v. 152. & Pers. Sat. 6. v. 1.

69. *Expectate cicadas.* | Donec cicadæ appareant & canant æstivo nimirùm tempore. Vide Plin. lib. 11. cap. 26, & 27. Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 6.

Et

& quibus promiſſis adoleſcentulam abeuntem retinui non ſemel • • • *Etiam tabellas fregerat, jamque ſubſcribebat. Vix ego illam per eam noctem integram reconciliavi, te extrà lacrymante. Cubile* dat *mihi teſtimonium; tu quoq;* • • • • • • • • • • • *Connubium vacillans & incipiens diſſolvi, quin imò ferè diviſum pluribus in ædibus mœchus confirmavit. Quam* in partem *te vertas? Qua priori, qua poſteriori* loco *adhibeas? Nullum igitur beneficium eſt, ingrate ac perfidioſe, nullum, quod tibi infantulus aut infantula de me exoritur? Nam educas & lætaris geſtorum commentariis viri ſigna inſerere. Janua corollas appende: nunc es parens: donavimus quod queas*

Et quæ pollicitus. Fugientem ſæpè puellam
Amplexu rapui; tabulas quoque ruperat, & jam
Signabat. Tota vix hanc ego nocte redemi, 76
Te plorante foris. Teſtis mihi lectulus, & tu,
Ad quem pervenit lecti ſonus, & dominæ vox.
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & jam penè ſolutum
Conjugium in multis domibus ſervavit adulter. 80
Quò te circumagas? Quæ prima, aut ultima ponas?
Nullum ergo meritũ eſt, ingrate ac perfide, nullum,
Quòd tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri. Foribus ſuſpende coronas: 85
Jam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſis.
Jura parentis habes: propter me ſcriberis hæres;
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.
Commoda prætereà junguntur multa caducis,

contra rumorem afferre: poſſides jura patris: per me fis hæres: legatum integrum nanciſceris, quin etiam incertum ſuave: plurima incertis inſuper accedunt emolumenta, ſi numerum, ſi ternos complevero. O Nævole, legitima eſt tuis lectis

ANNOTATIONES.

74. *Fugientem ſæpe puellam.*| A te abhorrentem libidinibus effœminato retinui non ſemel; cùm vellet divortium facere, ob impotentiam tuam. Erant enim ſolemnia hæc verba matrimonialibus tabulis inſcripta: *procreandorum cauſâ liberorum uxorem duci.*

75. *Jam ſignabat.*| Matrimoniale pactum cum alio jam inierat, jamque dotales tabulas ſignatura erat, teque deſtituebat, niſi ego interceſſiſſem.

81. *Quò te circumagas.*| Ut excuſandi te rationes invenias.

84. *Libris actorum.*| Servius Tullius Romanorum Rex, ut ſubditi ſibi populi ſciret numerum, juſſit parentes profiteri natos ſibi liberos, eorumque nomen ac natalem in commentarios referri. Apuleius Apolog. ſic habet: *Pater ejus natam ſibi filiam more cæterorum profeſſus eſt. Tabulæ ejus partim tabulario publico, partim domo aſſervantur . . . . ſigna quæ impreſſa ſunt recognoſcat, Conſules legat, annos computet, &c.* Auguſtus etiam Cæſar cives Imperii Romani deſcribi juſſit Evangel. Luc. cap. 2.

85. *Argumenta viri.*| Procreatam ſobolem.

Foribus ſuſpende coronas.| In ſignum lætitiæ, atque ut filios ſibi natos ſignificarent veteres, ſertis & floribus ædium ſuarum fores ornare conſueverant.

87. *Jura parentis habes.*| Ad augendas Imperii vires, atque amplificandam civium multitudinem, cœnæ quædam in cœlibes orboſque fuiſſe conſtituras, & contrà præmiis affectos parentes conſtat, idque tam apud Romanos, cùm apud alias gentes. Ex Plutarchi libro de naturali in prolem amore; animantia legem de cœlibatu ac ſeris nuptiis non reſpiciunt, ut Lycurgi ac Solonis cives; non timent infamiam orborum, nec jus trium liberorum captant, ut Romanorum plurimi, qui uxores ac liberos quærunt, non ut hæredes habeant, ſed ut ipſi eſſe hæredes poſſint. Plin. Pœem. lib. 14. ſic habet: *Poſtquam cœpit orbitas in auctoritate eſſe, peſſum iere vitæ pretia, voluptas vivere cœpit, vita ipſa deſiit.* Inter alia Cenſorum officia, illud numeratur: quærere de orbitate ac cœlibatu, & contumaces plectere. Et quidem à Furio Camillo, ſubindeque à Q. Metello mulctati referuntur cœlibes pecuniâ, & hanc in ærarium ferre juſſi. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 13.

Scriberis hæres.| Qui cœlebs aut orbus erat, non poterat hæres aut legatarius, ſaltem à quocumque, vel in totum, inſtitui.

88. *Legatum omne capis.*| Quia filios habes nimium. At vero legati pars decima, ſi liberis careres, fiſco addiceretur. Ex lege Papia.

Caducum.| Legatum ex conditione, v. g. ſi liberi adfuerint. Tu itaque ſi jam ſubſtitutus fueris hæres alicui, quando liberis caruerit; quin & propriis filiis morientibus; tunc tibi obveniet legatum dulce, quod non expectabas, & ab illis in te cadet.

89. *Commoda prætereà, &c.*| Nam qui liberos ſuſceperant, in publicis muneribus præferebantur, & certis gaudebant immunitatibus ac privilegiis.

Si numerum, si tres implevero. Justa doloris
Nævole, causa tui: contrà tamen ille quid affert?
Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asellum.
Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas,
Nam res mortifera est inimicus pumice lævis.
Qui modò secretum commiserat, ardet, & odit;
Tanquã prodiderim quicquid scio. Sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas, aut despicias, quòd
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges; ut curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora: claude fenestras,
Vela tegant rimas, junge ostia, tollito lumen

ratio: attamen quid iste opponit? Contemnit, & alterum sibi investigat asinum duorum pedum. Ista uni tibi credita tegere sis memor, atque meas querimonias reconde silens in animo *tuo. Res enim lethalis est adversarius pumice politus. Qui nuper arcanum crediderat, exsecundescit atq; aversatur, quasi revelarim quacumq; novi: gladium arripere, baculo caput findere, januæ facem adhibere non veretur. Neq; verò negligi vel aspernerit, quoniam divitibus ejusmodi toxici emptio carior nunquam habetur. Itaq; secreta celabis, sicut Athenis Martis consilium. O Corydon, Corydon,* an *aliquod esse credis opulenti arcanum? Licèt famuli sileant, jumenta prædicabunt, & catellus, & valvæ, & marmora. Obstruè fenestras: rimulas abscondant sparia; valvas comprimè; aufer candelam*

ANNOTATIONES.

90. *Si numerum, si tres implevero.* | Qui tres habebat liberos, à tutela excusabatur, tesseram frumenti triplicem accipiebat, in sumendis fascibus primas obtinebat. Vetus Schol. Appian. l. 2. Plutarch. cit. Cornel. Tacit. Annal. 2. *De Prætore subrogando certamen incessit; Germanicus atque Drusus Agrippam fovebant: contrà plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis prævaleret quod lex jubebat.* Agell. l. 2. c. 15. morem hunc à Lacedæmoniis Romanos accepisse scribit; & Lycurgum quidem, cùm civitati soboles necessaria foret, præmiis & invitamentis usum, tumque antelatos quibusdam in rebus, qui uxores, quique liberos haberent. Sicut & septimo capite legis Juliæ, sumendi fasces priori Consuli fit potestas ei, non qui plures annos, sed qui plures liberos, quàm collega habet, &c. Vide & Alex. ab Alex. l. 4. c. 8. Porrò jus trium liberorum aliquando concessum orbis, testatur Martial. lib. 2. Epigram. 91.

Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
Natorum genitor credar ut esse trium.

Et Epigrammate sequenti,

Natorum mihi jus trium roganti
Musarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat; valebis uxor.

Justa doloris, &c. | Verba sunt Poetæ.

92. *Negligit, &c.* | Respondet Nævolus, se jàm à Virrone despici.

Bipedem asellum. | Servum ad omnia paratum, bardum, robustum, asselli instar.

95. *Pumice lævis.* | Vide Sat. 8. v. 16.

96. *Qui modò secretum commiserat, &c.* | Ipse Virro, qui modò carum me habebat, jam odit.

98. *Candelam apponere valvis.* | Domum meam incendere.

Veneni. | Quo enecent eum à quo timent evulgari suas libidines.

101. *Ut curia Martis Athenis.* | Sis ergo tam tacitumus quàm Areopagita. Proverbium apud Erasmum; inde natum quòd Judices Areopagi non voce, sed characteribus ferebant sententiam. Præterea non interdiu sed noctu judicabant, ut non dicentes sed dicta dumtaxat attenderent. Vide Annot. ad Pers. Sat. 4. v. 13. ubi ait,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Curia Martis. | Areopagus, ἄρης, *Mars*, & πάγος, *collis*, seu *vicus*, apud Athenas, ubi primum capitis judicium factum est, ex Plin. l. 7. c. 56. Areopagitæ tacentes judicant, teste Macrob. l. 7. Saturnal. c. 1. & noctu quidem: ex Lucian. Dial. ibidem accusatum homicidii apud Deos à Saturno Martem absolutum aiunt. S. Augustin. de Civ. Dei. Illud autem Concilium, quod erat Senatorum quingentorum à Solone constitutum esse, ex vulgatiori fama, refert Plutarchus in Solone. Vide & Cœl. Rhodig. l. 12. c. 19. & Alex. ab Alex.

Athenis. | Vide Sat. 7. v. 205.

102. *O Corydon, Corydon.* | Nævole demens, rustice, rerum imperite. Ex Virgil. Eclog. 2.

Secretum divitis ullum. | An aliquid potest clam perpetrare is qui plures habet servos naturâ garrulos & loquaces?

103. *Jumenta loquentur, &c.* | Propheta Habacuc. c. 2. *Lapis de pariete clamabit; & lignum, quod est inter juncturas ædificiorum respondebit.*

è medio, cuncti vociferentur; nullus juxtà accubet: nihilominus ante lucem vicinus tabernarius accipiet quod agit iſte circiter alterum gallicinium; necnon reſciet quæ ſimul commenti ſunt librarius, coqui, pincernæ. Ecquod etenim ſcelus conflare adverſum heros verentur, quandocumque ſermonibus vindicant balteorum verbera? *Invenietur etiam qui te per plateas invitum conſectetur, ac temulentus infelicem auriculam ebriam reddat. Ab iſtis igitur pete quodcumq; modò nos rogabas. Hi ſileant. At ſatius duxerunt ſecretum evulgare, quàm bibere* tantum *Falerni furtim* ablati, *quantum potabat Laufella pro populo* Sacra *faciens. Vita probè* inſtituenda *eſt, multas quidem ob* res, *præſertim verò propter hanc rationem, ut ſpernas ſervorum linguas. Nam improbi famuli deterrima pars lingua eſt. Attamen is qui ſui juris haud fuerit, pejor eſt iis quorum vitam ſuſtentat ſuoque pane, ſuâque pecuniâ.*

E medio, clament omnes, propè nemo recumbat;
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos quoties rumoribus ulciſcuntur
Baltea? Nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriet aurem.
Illos ergo roges quicquid paulò ante petebas
A nobis. Taceant illi, ſed prodere malunt
Arcanum, quàm ſubrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum rectè, cùm propter plurima, tum his
Præcipuè cauſis, ut linguas mancipiorum
Contemnas: nam lingua mali pars peſſima ſervi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.

ANNOTATIONES.

106. *Clamant omnes.* | Vocibus obſtrepant qui adſunt, ne audiant alii qui ſunt foris.

107. *Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi.* | Quod noctu ille perpetrat ac in tenebris.

Galli cantum. | Cic. de Divin. l. 2. c. 57. *Democritus*, inquit, *explicat cur ante lucem galli canant. Depulſo enim de pectore & in omne corpus diviſo & modificato cibo, cantus edere, quiete ſatiatos: qui quidem ſilentio noctis, ut ait Ennius, favent faucibus: rurſus cantu plauſuque premunt alas.* Macrob. l. 1. Saturn. c. 3. noctem dividit hoc modo: primum tempus eſt mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, poſt conticinium cùm & galli conticeſcunt, & quieſcunt homines. Plin. l. 10. c. 21. *Hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendoque ſomno natura genuit, norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas, &c.* Vide & Cœl. Rhodig. l. 16. c. 13.

108. *Caupo ſciet.* | Enarrantibus ſervis.

Quæ finxerunt, &c. | Famoſos libellos, ridiculas cantiones, atque incondita carmina, de ſui domini obſcœnis libidinibus, nocturniſque flagitiis.

109. *Librarius.* | Vel qui libros deſcribit: vel qui lanas pendit, penſaque diſtribuit, quo ſenſu dixit, *libraria*, Sat. 6. v. 475.

Archimagiri. | Ἀρχιμάγειρος, coquorum magiſter.

110. *Carptores.* | Structores menſarum, & ciborum ex arte ſciſſores. Vide Sat. 5. v. 120. ac ſeq. & ibid. Annot.

112. *Baltea.* | Ictus à dominis iratis ſibi infligos loris, ſeu balteis, id eſt, cingulis è corio, quibus pendentes geruntur gladii.

113. *Inebriet aurem.* | Moleſtè garriendo atq; effutiendo arcanas domini libidines, quas audire nolis.

114. *Quicquid paulò ante petebas.* | Silentium & taciturnitatem.

115. *Prodere malunt, &c.* | Quantumvis ament ſubreptum potare vinum, majori tamen laborant prurigine evulgandi quæ domi fiunt, & clam ab hero patrantur.

116. *Subrepti.* | Salomon Prov. in fine c. 9. *Aqua furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior.*

Falerni. | Sat. 4. & 6.

117. *Faciens.* | Abſolutè, id eſt, ſacrificans. Virgil. Eclogâ 3.

Cùm facies vitulâ pro frugibus.

Laufella. | Alii, *Sauſeia.* Sacrificula vino ſe ingurgitans, ut fit, dum Bonæ Deæ Sacra facit pro incolumitate Populi Romani. Vide Sat. 6. v. 313. & ſeq.

121. *Deterior tamen hic qui, &c.* | Mala certè loquacitas ſervi arcanum domini revelans: at profectò garrulis ac proditoribus famulis deterior eſt dominus, qui turpibus ſe mancipat vitiis, ac proinde ſervis quos alit obnoxius eſt, eorumque linguas jure timet, nuſquam liber.

122. *Farre.* | Quodlibet frumenti genus hîc ſignificatur. Triplex notat Plin. l. 18. c. 8. triticum, ſiligo, far: hoc & ador, & adoreum vocatum eſt, & duriſſimum, & contra hyemes firmiſſimum ibidem perhibetur, ac primus antiquis

Idcirco

Idcirco ut poſſim linguam contemnere ſervi,
Utile conſilium modò, ſed commune dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, & ſpes
Deceptas? Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ miſeræque breviſſima vitæ
Portio; dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
Ne trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus & ſalvis his collibus. Undique ad illos
Conveniunt & carpentis, & navibus omnes
Qui digito ſcalpunt uno caput. Altera major
Spes ſupereſt: tu tantùm erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus, at mea Clotho

Ideò ut queam mancipii linguam non timere, rationem tribuiſti mox idoneam, at generalem. Jam quod mihi das conſilium, poſt jacturam temporis, atque expectationis fruſtrationem? Nam elabi properat flos citus, pars minima vitæ brevis & arumneſæ. Dum potamus, interim cùm petimus corollas, unguenta, adoleſcentulas, invadit ſenium improviſum. Ne metue; nunquam non tibi ſuppetet familiaris . . . . . dum erunt ac ſubſiſtent iſti montes, ad eos undequaque tum curribus, tum navigiis affluunt univerſi, qui caput uno ſcabunt digito. Spes alia reſtat melior: tu ſolummodò erucas dentibus attere. Ea ſtrabe fortunatis exemplo. Mea verò Clotho

ANNOTATIONES.

fuiſſe in Latio cibus. Capite verò præcedenti Populum Romanum ait farre tantùm è frumento trecentis annis uſum. Farris etiam uſus in Sacris commendatur, unde & pium far vocitatum. Hinc & farreatio dicta, ſacrificium in quo farreum libum offerebatur, ad ſanciendas ſolenni ritu nuptias Sacerdotum. Meminit Plin. lib. cit. cap. 3. ubi ſic habet; *In Sacris nihil religioſius confarreationis vinculo erat: novæque nupta farreum præferebant, &c.* Vide Cœl. Rhodig. l. 28. c. 17. & Alex. ab Alex. l. 2. c. 5. Hinc & aliqui poſt Varronem, dici nefarium, quaſi indignum veſci farre: alii cum Aſconio, qui polluit Sacra farre peragi ſolita, contendunt.

123. *Idcirco ut, &c.* | Loquitur Nævolus.

Commune. | Ad omnes æquè ſpectans dediſti conſilium: nunc verò mihi da peculiare.

Poſt damnum temporis. | Poſt conſumptum ferè ætatis robur, ſerviendo Virroni, ſine ulla mercede.

126. *Velox floſculus.* | Brevis adoleſcentia, floris inſtar marceſcens, nec diu vigens.

128. *Dum ſerta, unguenta, puellas poſcimus.* | Dum convivia, & comeſſationes conſectamur. Floribus enim coronati & unguentis delibuti veteres epulabantur. Horat. lib. 1. Od. ult. & lib. 3. Od. 29. & alii paſſim. Plutarch. Quæſt. conv. lib. 3. quæſt. 1.

130. *Ne trepida.* | Poeta Nævolum conſolatur.

131. *Salvis his collibus.* | Dum Roma ſtabit, ſeptem inædificata collibus. Hi ſunt Palatinus, Aventinus, Eſquilinus, Quirinalis, Cœlius, Viminalis, Tarpeius qui & Capitolinus. Sunt verò præterea Janiculus & Vaticanus. Martial. lib. 4. Epigram. 64.

Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam.

Propert. lib. 4. Eleg. 4.

Romani montes, & montibus addita Roma.

Ad illos conveniunt. | Velut ad emporium infame libidinum.

132. *Carpentis & navibus.* | Terrâ, marique.

133. *Qui digito ſcalpunt uno caput.* | Molles & effœminati, benè compti, qui ne capillorum ordinem turbent, uno tantùm digito caput ſcabunt. Deſumptum eſt è Calvo Poeta, ſcomma in Pompeium, quod ita ſe habet:

Faſciola qui crura ligat, digito caput uno
Scalpit, Quid credas hunc ſibi velle? Virum.

Nempe ut refert etiam Amm. Marcell. l. 17. *In Pompeium obtrectatores iniqui multa ſcrutantes cùm nihil unde vituperari deberet, inveniretur; duo hæc obſervaverunt ludibrioſa & irrita: alterum, quod genuino quodam more caput digito uno ſcalpebat, velut diſſolutus: alterum quod ulceris, tegendi causâ, crus faſciolâ candidâ colligabat, &c.* Et apud Plutarch. Pompeium Clodius ita criminatur, *Quis Imperator impudicitiâ laborat? Quis uno digito caput ſcabit? &c.* Lucianus mollitiei quoq; aſſignat, τῷ δακτύλῳ ἀκρῳ κεφαλὴν κνᾶσθαι. Sic & Senecæ Epiſt. 52. inter impudicitiæ notas ponitur, digitus ad caput relatus.

Altera major ſpes ſupereſt. | O Nævole, amicum alterum Virrone meliorem invenies inter tot homines libidinoſos, quos undique vides quotidie Romam confluere.

134. *Erucis imprime dentem.* | Comede herbas imprimis calidas, quibus ad Venerem potens ac fortis efficiare. Talis eſt Eruca, quæ Priapo idcircò ſacra & vicina dicitur Colu mellæ; ſalax, Ovidio; Veneris conciliatrix & exſtimulatrix, Plin. l. 19. c. 8. & alibi.

135. *Hæc exempla para.* | Reſpondet Nævolus. Quid jubes me ſperare meliora, quem fatum vult

& Lacheſis lætantur, cum nutritur abdomen . . . . . *O modici ac mei Penates, quos parvo thure, vel farre, ſertiſque exiguis decorare conſuevi, ecquando ego quidpiam figam, quo ſenecta mihi ſit immunis à ſtorea & ſcipione?* quando aderunt *viginti millia, uſura, datis pignoribus; vaſa optimi argenti, at qua dammet Cenſor Fabricius; bini quoque validi ſervi de natione Mœſorum, qui collo ſuppoſito faciant me tutum ſedere in amphitheatro tumultuoſo? Adſit mihi inſuper ſculptor inclinatus, atque alius qui celeriter effingat vultus plurimos.*

Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter?
O parvi, noſtrique Lares quos thure minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exornare coronâ,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus
A tegete & baculo? Viginti millia fœnus,
Pignoribus poſitis, argenti vaſcula puri,
Sed quæ Fabricius Cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me cervice locatâ
Securum jubeant clamoſo inſiſtere circo?
Sit mihi prætereà curvus cælator, & alter,
Qui multas facies fingat citò, ſufficient hæc:

ANNOTATIONES.

eſſe inopem, ac tenui victu contentam eſſe, duris etiam meis laboribus vix parto?

Clotho, & Lacheſis. | Parcæ Fatorum Deæ, vitæ meæ præſidentes. Clotho, à κλώθω, *nere*, ſeu *glomerare*, appellata. Vide plura Sat. 3. v. 27. ad vocem, *Lacheſi*.

136. *Gaudent, ſi paſcitur.* | Gaudent me meâ operâ, meo miniſterio ac labore victum conſequi & vix obtinere.

137. *Lares.* | Vide Satyr. 8. v. 14. Annot. ad vocem, *Lare*.

138. *Farre.* | Suprà: & Plin. lib. 18. cap. 2. Numa inſtituit, Deos fruge colere molâ ſalsâ, &c.

Soleo exornare coronâ. | Legunt alii, *exorare*: nam & floribus coronati veteres Diis ſupplicabant. Teſte vereri Schol.

139. *Quando ego figam aliquid, &c.* | Quando fixum quidpiam ac certum mihi ſtatuam; vel, quando aliquid captabo, ut ſit metaphora à venatoribus feras telis confixas capientibus.

Quo ſit mihi tuta ſenectus, &c. | Ne cogar victum mendicando quæritare, cùm ſenex fuero.

140. *A tegete & baculo.* | Vide Sat. 5. v. 8. per tegetem, caſam mendici intelligit vetus Schol.

Viginti millia fœnus. | Ut mihi ſit annuus reditus viginti millium ſeſtertiorum, ex pecuniæ ſummâ fœnori data.

141. *Argenti vaſcula puri, ſed qua, &c.* | Tot & talia argenti puri vaſa, quæ, ut olim, mereantur à Cenſore notari.

142. *Fabricius Cenſor notet.* | C. Fabricius Lucinus Cenſor, circa annum U. C. quadringentefimum ſeptuageſimum Pub. Corn. Rufinum, qui bis Conſul & Dictator fuerat, Senatu movit, ſubſcriptâ notæ cauſâ, quòd eum comperiſſet argenti facti, cœnæ gratiâ, decem pondo habere. Ita Gell l. 4. c. 8. & l. 17. c. ult. Teſtis & Valer. Maxim. l. 2. c. 9.

143. *Duo fortes de grege.* | Validi lecticarii duo ſervi è Mœſia, quæ regio eſt Illyrici Orientalis. Hac modò continentur Servia & Bulgaria.

Qui me cervice locatâ, &c. | Qui ſpectatum ludos me deferant ad circum. Ex Juſt. Lipſ. Elect. 1. cap. 19, obſervabis ſellam potentiorum ampliorem & laxam fuiſſe: contrà minutam tenuiorum & arctiorem, quàm facilè ferrent homines duo. Nam ſellis deportabantur in circum, ſive in theatrum, atque in iis etiam perſedebant. Et Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. Romani ſolebant robuſtiſſimos ſervos è Mœſia, vel etiam Syros adhibere ad ferendam ſellam aut lecticam.

144. *Clamoſo.* | Ob frequentes plauſus & acclamationes.

Circo. | Vide Sat. 3. v. 65, & 223. Annot.

145. *Curvus cælator.* | Incurvatus dum cælando incumbit.

Cælator, & alter qui, &c. | Mihi ſuppetant etiam ædibus exornandis cùm vaſa affabrè cælata, cùm tabellæ pictæ atque imagines illuſtrium virorum: adſint igitur cælator, item pictor, ſeu plaſtes: *opificis argentarii, anaglypharii laborioſi*, ut habet vetus Schol.

146. *Qui multas facies.* | Scaliger, aliique putant legendum, *qui maltha facies, &c.* proindeque non, *pingat*, ſed, *fingat*; quod nonnullis placet: quibus ego aſſentior: nam ſenſus inde clarior efficitur, præſertim cùm Juvenalis addat *citò*. Atqui vix id pictori conveniat; benè verò plaſtæ, qui ex uno archetypo plures brevi typo, facies, ac ſimilitudines effingit. Porrò *maltha* vocatur cera liquidæ pici immixta. Item genus bituminis, ac tenacis limi. Plin. l. 2. c. 104. & l. 36. c. 24. ubi malthæ factitiæ rationem docet. Maltha erga faciendis plaſmatis idonea fortaſſe hîc ponitur.

Quando

Quando ego pauper ero; votum miſerabile, nec ſpes
His ſaltem: nam cum pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

Iſta ſatis erunt; cum ego egens futurus ſim: preces calamitoſæ, neque ſpes illis duntaxat. Etenim quando pro me ſors orantur, apponit ceras accerſitas ex eo navigio, quod Sicilia cantiones evitavit ſurdo remige.

ANNOTATIONES.

17. *Quando ego pauper ero.* | Cum Lubino ſic interpretor; at enim iſta plus ſatis, inquit Nævolus. Quid exoptem plura, nihil planè conſecuturus, quando, id eſt, quoniam certè pauper ero? Itaque ſe & ſua vota reprehendit ac reprimit ille ſuæ conſcius infelicitatis.

Nec ſpes his ſaltem. | Nequidem mihi licet animum, ut fit, paſcere ſpe eorum quæ exoptaverim, adeo eſt in me dura fati neceſſitas.

149. *Affigit ceras, &c.* | Fortuna quaſi timens ne importunis aliquando precibus ac votis cedat, atque exoretur pro me miſero, cerâ ſibi aures obturat. Sic Ulyſſes illecebroſos Sirenum cantus ac pericula eluctatus fertur. Homer. Odyſſ. 12.

Illa de nave. | Quâ vehebatur Ulyſſes cùm Siciliæ oram Sirenibus infeſtam incolumis præternavigavit, hac arte: ſociorum quidem ac nautarum aures cerâ occluſit: ipſe verò ſe ad malum juſſit alligari.

150. *Siculos cantus.* | Sirenas Acheloi fluvii & Calliopes Nymphæ tres filias, quas fabulantur ſuperiore corporis parte, virginum formam habuiſſe, inferiore in piſcem deſinentes ac monſtroſas; cæterum dulcedine cantûs ſolitas allicere tranſeuntes, quos perderent, aut devorarent. Has in monſtra marina converſas canit Ovidius Metam. 5. Fab. 9. ſepultæ dicuntur ad promontorium ſinumque Pæſtanum in Lucania; unde nomen tribus parvis Inſulis, quæ ſunt veluti ſcopuli in illo ſinu: Mela Sirenum petras, Solinus Sirenum ſaxa nuncupat. Re autem verâ meretrices fuiſſe illic famoſas, quæ navigantes blanditiis pellexerint ac perdiderint bene multos, aſſerunt cùm alii, tum Cœl. Rhodig. l. 14. c. 14. *Nec Sirenes impetraverint fidem, affirmet licèt Dinon, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India eſſe; mulceri earum cantu, quos gravato ſomno lacerent.* Hæc Plin. l. 10. c. 49. Vide Cic. de finibus l. 5. n. 49. & Athen. l. 1. c. 12. Fabula Sirenum voluptates carnis fugiendas oſtendit, nec aliter quàm fugâ naufragium evitari probat Ulyſſis exemplum. His S. Hieronymus utitur, ut vitandum aſſerat ſuſpectum contubernium. Porrò marinos homines extare utriuſque ſexûs, haud dubitandum: quod ſummorum auctoritas virorum, quod & evicit non ſimplex experientia, nec haud ita pridem. De quibus ampliùs dicemus ad Sat. 14. v. 283.

Remige ſurdo. | Tum ad Sirenum cantiones, tum ad Ulyſſis ſolvi ſe jubentis imperium. Hic enimverò illarum invitamentis delinitus jam & captus, etiam nutibus urgebat ſocios ut ad Sirenas diverterent; verùm illos ante monuerat ne ſe ſuoſve nutus obſervarent, donec infeſta loca erant prætervecti.

SATYRA X.

OMnibus in terris, quæ ſunt à Gadibus uſque
Auroram & Gangem pauci dignoſcere poſſunt

INTERPRETATIO.
In cunctis regionibus quæ ſunt à Gadibus uſque ad Auroram & Gangem, pauci valent diſcernere

ANNOTATIONES.

1. *Omnibus in terris.* | Elegantis hujus Satyræ dicam, an Poëmatis, graviſſimum eſt argumentum, de votis rectè faciendis. Illud idem tractavit Perſius Sat. 2. Inter Græcos autem Plato in Alcibiade 2. Ariſtoteles lib. περὶ εὐχῆς, teſte Laërtio, alii complures affirmante Proclo, quorum tamen opera interciderunt. De Socrate verò Valerius Maximus lib. 7. cap. 2. ſic refert: *Socrates*, inquit, *quaſi quoddam terreſtre oraculum, nihil ultrà petendum à Diis immortalibus arbitrabatur, quàm ut bona tribuerent, quia ii optimum ſcirent, quid unicuique eſſet utile, &c.* Itaq;

vera bona, & his valdè oppoſita, depulsâ falſitatis caligine. Nam quid ex ratione metuimus, vel optamus? Ecquid ita dextrope de voves, ut te non pigeat nimis & factarum precum? Benigna ipſis precantibus numina diſturbaverunt familias integras. Damnoſa in *pace, damnoſa* in *bello poſtulantur. Fluens loquendi facultas, ſua etiam eloquentia lethalis eſt plurimis. Interiit iſte fiduciam habens* in *robore, & brachiis mirum in modum validis. At multos ſuffocat pecunia ingenti ſolicitudine accumulata, & opes bonis omnibus*

Vera bona, atque illis multùm diverſa, remotâ
Erroris nebulâ: quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Evertêre domos totas optantibus ipſis
Dii faciles. Nocitura togâ, nocitura petuntur
Militiâ. Torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia. Viribus ille
Confiſus periit, admirandiſque lacertis.
Sed plures nimiâ congeſta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia cenſus,
Quantò delphinis balæna Britannica major.

tantò *majores, quantum Britannici* maris *cetus delphinos ſuperat.*

ANNOTATIONES.

Juvenalis pariter docet hîc, quæ non petenda primùm, deinde verò quæ ſint poſtulanda.

A Gadibus uſque Auroram. | Ab Occidente ad Orientem, id eſt, in toto terrarum orbe.

Gadibus. | *Gades*, vulgò *Cadiz*, parva eſt Inſula Oceani Occidentalis, ad oram Andaluſiæ, continenti juncta ponte; non procul freto Herculeo. Statius Solis cubilia Gades appellat.

Auroram. | Ex Varrone lib. 6. de Ling. Lat. *Aurora* dicitur ante Solis ortum, ex eo quod ab igne Solis tum aureo aër aureſcit. Hanc fabulantur Titanis terræque filiam. Matutinus eſt ſplendor Solem ac diem præcurrens, unde, *clari pranuntia Solis; & gelidos rores aurora remittens*, dicitur de Divin. 1. Hinc etiam ponitur pro orientali regione. Ovid. Metamorph. 1.

Eurus ad Auroram Nabatæaque regna receſſit.

Et apud Græcos, eadem vox ἠὼς, auroram pariter & orientem ſignificat.

Gangem. | Hic ingens fluvius ac nobilis, ex Imao monte ſcaturiens Indiam orientalem perfundit, ac in ſinum Gangeticum quinque oſtiis illabitur. S. Hieronymus Epiſtolâ ad Ruſticum Monachum, & alii quidam hunc putant eumdem eſſe, qui Phiſon vocatur, atque unus erat è quatuor magnis fluviis Paradiſum terreſtrem rigantibus. Geneſ. cap. 2.

3. *Vera bona, atque illis multùm diverſa.* | Bona, malaque.

Erroris nebulâ. | Ignorantiâ.

4. *Ratione.* | Et non ex opinione ſæpiùs.

5. *Dextro pede.* | Juſto conatu, felici auſpicio. Nam dextra pars pro bono omine uſurpatur: læva contrà pro malo. Vide Perſ. Sat. 2. v. 11. Sat. 3. v. 48. Sat. 5. v. 114. & Apul. Metamor. *Siniſtro pede profectum ſpes me fruſtrata eſt.*

6. *Votique peracti.* | Votorum concipiendorum variam rationem ac cæremonias. Vide apud Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

7. *Evertere domos.* | Valer. Maxim. cit. lib. 7. cap. 2. *Nos plerumque id votis expetimus, quod non impetraſſe melius foret. Etenim denſis tenebris involuta mens mortalium, in quàm latè patentes errores cæcas precationes tuas ſpargis! Divitias appetis, quæ multis exitio fuerunt: honores concupiſcis, qui complures peſſumdederunt: Regna tecum ipſa volvis, quorum exitus ſæpenumerò miſerabiles cernuntur: ſplendidis conjugiis injicis manus; at hæc ut aliquando illuſtrant, ita nonnunquam funditùs domos evertunt. Deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis, quaſi feliciſſimis rebus inhiare, teque totum cœleſtium arbitrio permitte, quia qui tribuere bona ex facili ſolent, etiam eligere aptiſſima poſſunt.* Hæc ille.

8. *Togâ.* | Metonymia, pro pace: ſicut è contrà ſagum index eſt & veſtis belli. Cic. Philipp. paſſim, *ad ſaga ire: redire ad togas*: item alibi: *cedant arma togæ.*

10. *Mortifera eſt facundia.* | Demoſtheni, Ciceroni, & tot aliis. Vide infrà v. 114.

Viribus ille confiſus periit. | Milo Crotoniates, cujus tantum robur, ut pugno taurum mactaret, at cum fiſſam quercum vellet diſcindere, conſtrictis ibi manibus ferarum præda factus eſt. Gell. lib. 15. cap. 16. Ovid. in Ibin:

Utque Milo robur deducere fiſſile tentes,
Nec poſſis captas inde referre manus.

13. *Strangulat.* | In cauſa eſt cur ſtrangulentur, ac jugulentur divites, ſive à furibus, ſive à Tyrannis bonis eorum inhiantibus. Sunt qui putent alludi ad fabulam Midæ, qui cùm cupiiſſet omnia quæ tangeret aurum fieri, & cibo in aurum converſo ſtrangulatus ſit.

14. *Delphinis.* | Hos valdè amantes hominum ac Muſicæ paſſim celebrant. Gell. l. 7. c. 8. & l. 16. c. ult. ubi ex Herodoto narrat hiſtoriam Arionis à Delphino per ingens maris ſpatium ad Laconicam terram dorſo devecti. Plutarch. in fine lib. de comparat. animant. & in fine conviv. Plin. l. 9. c. 8. Athen. l. 13. c. 8.

Temporibus

Temporibus diris igitur, jussuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. Rarus venit in cœnacula miles,
Pauca licèt portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contumq; timebis;
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima ferè vota, & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes; ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur

Itaque sævo tempore, atque imperio Neronis integra turma inclusit Longinum, ac ingentes hortos opulenti Seneca, & circumsepsit præclaram domum Laterani: ad cœnacula verò miles infrequens perrexit. Quamvis non multa feras vasa argenti defœcati, noctu faciens iter metues ensem & perticam; atque formidabis umbram canna ad Lunam agitata. Viator inanis canet ante prædonem. Præcipua fermè preces, ac fanis omnibus cognita sunt, ut divitiæ, ut opes augeantur; ut omni foro capsa nostra sit amplissima. At nulla potantur venena testaceis.

ANNOTATIONES.

Balæna. | Bellua marina inusitatæ molis ac magnitudinis, de qua Plinius l. 9. c. 3. & 6. *Immania cete*, vocat Virgil. Æneid. 5.

Balæna Britannica. | Oceani Britannici belluas ac cetos affert, utpote majores quàm maris Mediterranei, in quod etiam aliquando penetrare, testis Plin. lib. cit. cap. 6. notiores verò quàm Indici, in quo maxima reperiri cete, idem Plin. ibid. affirmat. Porrò metaphoram esse in Tiberium ac divites notat hîc vetus Schol. De Britannis vide Satyr. 2. v. 161. Annot.

15. *Temporibus igitur duris.* | Cùm Nero grassaretur in divites eorumque divitias.

16. *Longinum.* | Sueton. Ner. c. 37. *Objectum est*, inquit, *Cassio Longino Jurisconsulto ac luminibus orbato, quòd in vetere gentili stemmate C. Cassii percussoris Cæsaris imagines retinuisset: & huic aliisque mori jussis non amplius quàm boraxium spatium dabat Nero.*

Senecæ. | Vide Sat. 5. v. 109. & Sat. 8. v. 212.

Prædivitis. | *Rufus ac Tigellinus variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes & ultra privatum modum evectas opes adhuc augeret; hortorum quoque amœnitate, & villarum magnificentiâ Principem supergrederetur, &c.* quæ refert Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi & ipse Seneca sic apud Imperatorem se tuetur: *Quartusdecimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum . . . . tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio ejus . . . . Tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti . . . . . una defensio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui, &c.* Xiphilin. in Nerone, ait, Senecæ facultates fuisse Aureorum tricies centena millia, &c.

17. *Clausit.* | Cornel. idem Tacit. Annal. 15. *Sequitur cædes Annæi Senecæ latissima Principi . . . . . Is ad eum diem ex Campania remeans, quartum apud lapidem suburbano rure substiterat. Illò propinquâ vesperâ Tribunus venit, & villam globus militum sepsit . . . Intromissi; ad Senecam unum ex Centurionibus, qui necessitatem ultimam denuntiaret. Ille interritus poscit testamenti tabulas, &c.*

Laterano rum. | *Plautii Laterani Consulis designati necem proximam Nero adjunxit adeo propere, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permitteret, &c.* Corn. Tacit. Annal. 15. Vide Sat. 8. v. 147. & seq.

18. *Tota cohors.* | Militibus ad expilandos divites Neronis jussu discurrentibus, tuti pauperes fuere. Vetus Schol.

Cœnacula. | Domicilia in superiori ædium parte, ad quæ non nisi per scalas ascendebatur: sic dicta, quòd in iis cœnare mos pridem fuerat. At ea deinde sibi nimirùm incommoda tenuioribus inquilinis divites elocabant. Apuleius sub finem Metamorph. 9. *meque per scalas complicitis pedibus in superius cœnaculum attracto, &c.* Plaut. Amphitr. *In superiore qui habito cœnaculo.* Vide Sat. 3. v. 199. & seq.

20. *Gladium contumque.* | Latronum arma, ictus, vulnera, à ferro vel ligno.

21. *Umbram.* | Quam velut insidiantium tibi prædatorum corpus expavesces.

24. *Divitiæ ut crescant, ut opes.* | Cic. in Lælio, n. 22. *Quæ res expetuntur opportuna sunt singulæ rebus ferè singulis: divitiæ, ut utare; opes, ut colare: honores, ut laudère, &c.* Hinc vides divitias inter & opes discrimen esse: nimirùm illæ magnas pecunias significant, hæ magnam potentiam tum à divitiis, cùm ab amicis & propinquis.

Maxima toto nostra sit arca foro. | Vet. Schol. *ad Cerealem usq; Præfectum*, inquit, *in foro Trajani arcas habuere Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutiùs deponebant: unde & locus ille in quo erant arcæ, opes dictus est.* Apud Fl. Vopiscum, Aurelianus in Epist. ad Senatum ita scribit: *Est præterea vestra auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio quàm cupio.*

25. *Aconita.* | Vide Sat. 1. v. 158. Annot.

Ea tum mirue, quando ſcyphos accipies lapillis ornatos, atq; Setinum fervebit in capaci populo aureo. Nunc ergo an æſtimas, quòd Sapientum unus cachinnabatur, quandocumque à janua pedem unum egerat atque extulerat; & quod alius contrà lacrymabatur? Verùm prompta eſt cuilibet condemnatio riſus ſeveri: at mirum eſt, unde tanta oculis aqua ſuppeteret. Demo critus conſueverat perenni cachinno movere pulmonem, tametſi civitates iſta non haberent prætextam, ac trabeam, faſces, lecticam, tribunal.

Fictilibus. Tunc illa time cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de Sapientibus alter
Ridebat, quoties à limine moverat unum
Protuleratq; pedem: flebat contrarius alter?
Sed facilis rigidi cuivis cenſura cachinni,
Mirandum eſt unde illis oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.

ANNOTATIONES.

26. *Fictilibus.* | Poculis inopum.

27. *Gemmata.* | Apud divites. Vide Sat. 5. v. 41. & ſeq.

Setinum. | Vinum è Setia urbe Campaniæ. Vide Sat. 5. v. 34. Annot.

Ardebit. | Vel ſplendebit in aureo vaſe, ut fit; vel ſimpliciter, ardebit, utpote generoſum & calidum; ſeu etiam ob immixtum venenum: aliud enim frigore, aliud ardore nimio enecat.

In auro. | Senec. Thyeſt. v. 454.

Venenum in auro bibitur.

28. *Jamne igitur laudas, &c.* | An tandem laude dignos intelligis eos Sapientes, quos vulgus imperitum ſtultos judicabat?

Alter ridebat, &c. | Democritus, qui quoties domo egrederetur ac foras prodiret, in cachinnos ſolvebatur, ineptias hominum videns paſſim. Cic. de Orat. 2. n. 235. *Quomodo ſimul latera, os, venas, vultum, oculos occupet riſus, viderit Democritus.*

30. *Flebat contrarius alter.* | Heraclitus hominum miſerias ubique cernens. Is σκοτεινὸς cognominatus, eò quòd ea quæ diceret, verborum involucris tegeret. Hinc Tullius de Natura Deor. 1. n. 74. *Non conſultò dicis occultè, tanquam Heraclitus.* Et lib. 3. n. 35. *Heraclitum quoniam quid diceret, intelligi noluit, omittamus.* De eo Diogen. Laert. lib. 9. ubi ait eum ſenſiſſe rerum omnium principium eſſe ignem, &c. Ibidem; refert honorificam Regis Darii ad eum Epiſtolam, quâ ad ſe illum invitat. Floruit Olympiad. 70. aut circiter.

31. *Sed facilis cujus, &c.* | Id eſt, facilè quidem alter quivis ineptias hominum riſu poſſet damnare, at non perinde fletu: nam & mirum eſt, unde Heraclito tanta lacrymarum copia ſuffecerit. Certè ex hydrope mortuus fertur, anno ætatis ſexageſimo.

33. *Pulmonem agitare.* | Hinc etiam mirum videri poſſet, quòd tam longævus fuerit ille, qui tam crebrâ pulmonum agitatione, & ſanguinis (quod fit in riſu, ſolutiore præſertim) præcipiti circuitione perpetuò fatigaret.

34. *Democritus.* | Florebat Olympiade octogeſimâ, & annos vixit centum novem. Hunc Suidas omniſcium nuncupat, & πάνσοφον; eo quòd Phyſica, Ethica, Mathematica, liberales diſciplinas, artesq; omnes calleret. De eo Laert. lib. 9. Res omnes ex atomis conſtare dicebat: item plures eſſe mundos, &c. unde auctor atomorum vocatur à Cicerone de Fato, n. 23. & de Natura Deorum 1. n. 66. *Iſta flagitia Democriti,* inquit, *ſive etiam ante Leucippi eſſe corpuſcula quadam lævia, alia aſpera, rotunda alia, partim angulata, curvata quædam, & quaſi adunca; ex his eſt effectum eſſe cœlum, atque terras, nullâ cogente naturâ, ſed concurſu quodam fortuito.* Et Acad. qq. lib. 4. n. 121. *Aſperis, & lævibus, & hamatis, uncinatiſque corporibus concreta hæc eſſe dicit Democritus.* Plin. l. 28. c. 8. Democritum appellat virum alioqui ſagacem, ac vitæ utiliſſimum, nimio juvandi mortales ſtudio prolapſum. Lib. verò 7. cap. 55. velut reſurrectionis aſſertorem ſuggillat. Cit. Cic. de Natura Deorum 1. n. 121. *Democritus vir magnus imprimis,* inquit, *cujus fontibus Epicurus hortos ſuos irrigavit.*

Urbibus illis. | Abderæ, unde ortus Democritus; Epheſo, è qua Heraclitus, aliiſque Thraciæ Aſiæque urbibus is non erat qui Romæ luxus & faſtus.

35. *Prætexta & trabeæ, &c.* | Quæ non magis inſignia poteſtatis ac nobilitatis, quàm vanitatis apparatus atque ſuperbiæ.

Prætexta. | De hac ad Perſ. Sat. 5. v. 30.

Trabeæ. | Suprà, Sat. 8. v. 259.

Faſces. | Vide Sat. 5. v. 110.

Lectica. | Sat. 1. v. 32, & 64. ac ſeq.

Tribunal. | In quo ſedens Prætor jus dicebat; ſellâ nimirùm curuli, & eburneâ, eâque ſublimi: at minores alii Magiſtratus in ſubſelliis, ut notat Pædianus Verr. 1.

Quod

Quid ſi vidiſſet Prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimem in pulvere circi,
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non ſufficit ulla? 40
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno;
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites, 45
Defoſſa in loculis, quos ſportula fecit amicos.

Ecquid ſi aſpexiſſet Prætorem in excelſo curru eminentem, ac ſublatum in arena media amphitheatri: in tunica Jovis, atque è ſcapulis geſtantem peristromata Sarrana togæ picta, ingentis etiam corona circulum tam magnum, quanto nullum par collum ferendo fuerit. *Illam enim ſuſtentat* ſervus *publicus ſudorem emittens: ac ne Conſul* nimium *ſibi arrogat, eodem curru vehitur miniſter. Adde modò avem etiam extantem virga ex ebore; inde canentes cornu; illinc antecedentia miniſteria longi agminis; atque ad habenas Romanos albos, quos familiares efficit ſportula in marſupio condita.*

ANNOTATIONES.

36. *Quid ſi vidiſſet Prætorem, &c.* | Si vidiſſet habitu triumphali Prætorem aut Conſulem, quid de tanto faſtu ſenſiſſet Democritus, quos cachinnos moviſſet?

In curribus altis. | Tum cùm ludos Circenſes edendos curat ac diſponit. Vide Sat. 8. v. 194. Porrò currus triumphalis non bellico ſimilis, ſed turris rotundæ formam habebat: ut patet ex antiquis numiſmatibus.

37. *Circi.* | Maximi nimirùm, in quo dabantur equeſtria & curulia certamina. Hunc ita deſcribit Dionyſ. Halic. lib. 3. paulò ante finem: Tarquinius Circum maximum extruxit, & circa eum primus ſedilia fecit cooperta. Nam antè ſpectabant ſtantes ſub tabernaculis ligneis quæ arundines aridæ fulciebant: diviſit etiam locos inter triginta Curias . . . . Debebat autem hoc opus cum tempore in valdè pulchris admiranduſque extructionibus urbis eſſe. Longitudo circi ſtadia tria cum dimidio, latitudo quatuor jugera, &c. Vide & quæ notavi Sat. 3. verſ. 65.

38. *In tunica Jovis.* | Palmatâ ornatum veſte ac trabeâ, è templo Jovis acceptâ; ex more triumphantium. Teſtantur Liv. lib. 10. Lamprid. in Alex. Severo, &c.

Picta toga. | Acu & arte Phrygiâ elaboratæ.

Sarrana. | Purpurea, ſive Tyria, è Sarra urbe, quæ Tyrus deinde vocata eſt.

39. *Aulæa.* | Togam ingentem, adeo laxam & expanſam, ut aulæum diceres ob amplitudinem. Pariter Cic. Catilin. 2. dixit. *Velis amictos non togis.*

Magnæque coronæ. | Dionyſ. Halic. l. 3. inſignia principatûs enumerat, coronam auream, ſellam eburneam, ſceptrum, tunicam purpuream cum ſignis aureis, amictum purpureum varium.

40. *Orbem quantâ cervix, &c.* | Videtur alluſiſſe ad Atlantem cœleſtes orbes humeris ac cervice portantem.

41. *Tenet ſudans, &c.* | Sub pondere fatiſcit, ac præ labore ſudat, cùm ſupra triumphantis caput, ex more, coronam illam auream ingentem ſuſtinet publicus miniſter. Plin. l. 33. c. 1. *Cum corona ex auro Hetruſca à tergo ſuſtineretur*, inquit, *annulus tamen in digito ferreus erat, aquè triumphantis, ac ſervi fortaſſe coronam ſuſtinentis.*

Publicus. | Romanis publicos fuiſſe ſervos probat eruditè Juſtus Lipſius Elect. 1. c 22. Hi ad publica v. g. belli miniſteria deputabantur: cognomen aut à provinciis, aut à victoribus obtinebant: annua quædam ad victum ac veſtem præſtabat illis Reſpublica, libertatem etiam interdum, ſi ſedulam operam navaſſent.

Sibi Conſul ne placeat. | Ne ſuperbiat in tantis honoribus.

42. *Curru ſervus portatur eodem.* | Et is poſt triumphantem identidem ſuccamabat: *Reſpice poſt te; hominem eſſe te memento.* Refert Tertullian in Apologet. cap. 33. Et meminit Cœl. Rhodig. l. 3. c. 7.

43. *Volucrem ſceptro quæ, &c.* | Mox cit. Dionyſ. Halicarn. ibid. ſceptrum aquilam habens ſuper caput. Nimirùm triumphans manu tenebat virgam, cujus vertici inſculpta erat aquila, Romani inſigne Imperii: aut certè longæ præfixa & inſidens haſtæ Aquilæ imago præferebatur.

44. *Cornicines.* | Triumphi pompam ac cæremonias. Vide apud Plutarch. in vita Pauli Æmilii. Joſeph. de bello Judaico cap. 17. Onuphr. Faſt. 5. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. &c.

45. *Officia.* | Longam ſeriem miniſtrorum & aſſeclarum officii cauſâ procedentium.

Niveos ad fræna Quirites. | Clientes albâ togâ veſtitos, circa currum equoſque illum trahentes ordine diſpoſitos: vel phaleratos ad pompam equos frænis tenentes, & manu circumducentes.

46. *Defoſſa in loculis ſportula.* | Vide Satyr. 1. Annot. ad v. 95. & ſeq.

Tunc

Tum etiam cachinni argumentum reperit ad ſingulos hominum aſpectus, cujus ſapientia oſtendit, magnos viros atque illuſtria ſpecimina prabituros oriri poſſe in natali ſolo vervecum, & ſub craſſiore cœlo. Deridebat plebis ſolicitudines, quin & lætitiam, quandoque etiam fletus, dum ipſe veſtim porrigeret irata ſorti, ac medium digitum monſtraret. Iſta igitur ſuperflua vel nocitura poſtulantur, quorum gratiâ licet ceram inducere genibus Numinum. Nonnullos præcipites agit poteſtas obnoxia ſumma offenſioni: deprimit diuturna & illuſtris dignitatum ſeries. Dejiciuntur imagines & laqueo trahuntur. Poſteà ſecuris inflicta percutit ipſus bigarum rotas, atque rumpuntur tibia equis non meritis.

Tunc quoque materiam riſûs invenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi;
Interdum & lacrymas, cùm fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumq; oſtenderet unguem;
Ergo ſupervacua hæc aut pernicioſa petuntur,
Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.
Quoſdam præcipitat ſubjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina; deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur,
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.

ANNOTATIONES.

47. *Tunc quoque.* | Etiam ævo Democriti, cùm parciùs & innocentiùs, quàm nunc, homines vivebant.

50. *Vervecum in patria.* | Abderæ, in Thracia, ubi craſſus aer homines facit bardos, rudes, ac ſtupidos, vervecum inſtar. Abderitarum peculiaris adeo mentis erat ſtupor, ut locum adagio fecerit: *Abderitica mens.* Meminit Cicero cùm de Natura Deorum, cùm ad Attic. lib. 7. Epiſt. 7. Martial. lib. 10. Epigram. 25. Cœl. Rhodig. lib. 30. cap. 4.

Craſſoque ſub aere. | Ex cœli vitio regiones æſtimari ſolent: & cum inde ſit Democritus, ubi ſtulti ſolent naſci, vult eum Poeta ſignificare inter ſtultos prudentiſſimum eſſe natum. Hæc vetus Schol. Certè aeris ſubtilitas non parùm confert, ut naſcantur ingenioſi, tum quia tenuiora ſunt organa, tum quòd ſubtilior ſanguis ac ſubtiliores inde ſpiritus generantur. Vide Alex. ab Alexand. libr. 4. cap. 13. Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Bœotum in craſſo jurares aere natum.

42. *Fortuna ipſe minaci mandaret laqueum.* | Fortunam ipſe damnans, nedum metuens, aut ei ſupplicans.

53. *Mediumque oſtenderet unguem.* | Digitum medium veteres infamem dixere, eumque intentabant contumeliæ causâ cuipiam faciendæ. Vide Perſ. Sat. 2. v. 33. & ibid. Annot.

55. *Propter quæ.* | Ob quæ declinanda & averruncanda, ſupplicare Diis oporteret.

Genua. | In his ſedes miſericordiæ, & quædam religio ineſt, obſervatione Gentium. Hæc ſupplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant. Plin. lib. 11. cap. 45.

Incerare. | Scripta in chartis vel tabulis vota, cerâque obſignata Deorum genibus affigere: ut innuit Turnebus l. 1. c. 17. Malim tamen quod idem l. 3. c. 19. ait; hoc à Juvenale ita ſcriptum, ut propè putes antiquos noſtro ritu cereos offerre Diis, & eorum genibus affigere ſolitos. Verùm id minimè conſueverant, ſed Deorum ſimulacra cerâ illinire: ibidemque affert illud Prudentii lib. 1. contra Symmachum:

Saxa illita ceris
Viderat, unguentoque Lares humeſcere nigros.

Vide Sat. 12. v. 88.

56. *Potentia.* | Hanc Tullius definit, ad ſua conſervanda, & alterius obtinenda idonearum rerum facultatem. De Invent.

57. *Invidia.* | *Invidia enim ſumma quaque appetit*, ut ait Cornelius Tacitus: & Livius: *Aſſidua eſt eminentis fortunæ comes, altiſſimiſque adhæret*; inquit Velleius Paterculus lib. 1.

58. *Pagina.* | Vel, honores in Commentariis publicis deſcripti: vel, quod ait vetus Scholiaſtes: *Ænea pagina ante imaginem collocata, continens inſcriptos honorum gradus: quam nunc dicunt tabulam patronatûs.*

Deſcendunt ſtatuæ. | Ex alta baſi deturbantur. Sic Tullius, *Piſonis ſtatuam deturbant*, inquit, *affligunt, comminuunt, diſſipant: & quod in ipſum attulerant odium, id in ejus imaginem ac ſimulacrum profuderunt.* Vide Sat. 8. v. 18. & ibid. Annotata.

Reſtemque ſequuntur. | Injectâ reſte detrahitur, per vias raptatur, ac frangitur imago nonnunquam potentiſſimorum.

59. *Rotas bigarum, &c.* | Currus trùmphales eorum franguntur, item Equéſtres Statuæ, equi æneo ad eos honorandos erecti.

60. *Immeritis franguntur crura caballis.* | Salſa in potentes noxios & damnatos ironia.

Jam

Jam ſtridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe ſecundâ
Fiunt urceoli, pelves, ſartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem; Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes: Quæ labra? Quis illi
Vultus erat? Nunquam, ſi quid mihi credis, amavi
Hunc hominem: ſed quo cecidit ſub crimine? Quiſnã
Delator? Quibus indiciis? Quo teſte probavit?

Mox flamma crepitat: mox fornace & follibus incenditur caput, quod *plebs colebat*; *ac ſtridet magnus Sejanus. Poſteà è vultu ſecundo omni mundo conflantur urcei, pelves, ſartago, lebetes. Affige lauros adibus: in Capitolium age bovem ingentem & candidum: Sejanus unco raptatur aſpiciendus: latantur univerſi. Ecqua labia? Quam faciem habebat? Si aliquis mihi fidem habes, virum illum nunquam dilexi. At quam ob noxam damnatus eſt? Quis fuit accuſator? Quibus argumentis, quo teſtimonio rem comprobavit?*

ANNOTATIONES.

61. *Stridunt ignes.* | Ad fundendas æneas imagines.

62. *Ardet adoratum populo caput.* | Simulacrum hominis igni traditur, quod antè venerationi erat.

63. *Sejanus.* | Vir ad ſummam potentiam à Tiberio evectus, & ab eodem poſteà ſubverſus. Sueton. Tiber. cap. 55. 66. & alibi. Cornel. Tacit. Annal. 3. 4. &c. Xiphilin. in Tiber. & alii.

E facie toto orbe. | E Statua Sejani populis adorata, & jam camino ſolutâ fiunt quævis abjecta & vilia inſtrumenta & vaſcula.

Toto orbe ſecundâ. | Erat enim Sejanus in Imperio ſecundus: ejus natalis publicè colebatur; aureæ paſſim effigies adorabantur: Imperatoris Tiberii in quinto Conſulatu collega fuerat: nihil ſine Sejano Tiberius agebat: per utriuſque fortunam æquè jurabant tum plebs cùm Senatores: de utroque vota faciebant: utrique ſacrificabant. Et poſteà (quis credat?) is ipſe Sejanus neci addictus eſt, ejuſque mortis dies publica lætitia celebratus. Suetonius, Tacitus, Xiphilinus.

65. *Pone domi lauros.* | Poſt tale exemplum, lætitiam exhibe, teque oſtenta felicem; triumphales honores ámbi & jacta: imò te ſapientem & moderatum faciat Sejanus, quem unco trahi vides paulò antè beatiſſimum. Alii volunt verba eſſe populi Tiberio gratulantis, quòd inſidiantem ſibi Sejanum oppreſſerit.

Duc in Capitolia, &c. | Sacrifica Jovi Capitolino, ex more triumphantium; vel quia te ab hoſte vindicarit, mactatâ victimâ gratias age.

Capitolia. | Vide infrà, Sat. 14. v. 91.

96. *Cretatum.* | Nigras hoſtias Diis Inferis, Superis albas mactabant. Vide Perſ. Sat. 5. Annot. v. 108. ad vocem *cretâ*; & v. 177. ad vocem, *cretata*.

Ducitur unco. | Ad patibulum, vel ſcalas Gemonias, inde præcipitandus, unco trahitur, more damnatorum. Sueton. Tiber. cap. 61. *Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus, uncoque tractus.* Xiphilin. Tiber. *Senatûs Decreto Sejanus è ſcalis præcipitatus eſt: plebſque corpus ejus triduo magnis opprobriis affectum tandem in flumen projecit: & liberi ejus ſenatuſconſulto ad mortem ducti ſunt, &c.*

67. *Spectandus.* | Spectaculo futurus & ludibrio. Nam teſte Xiphilino ibid. Viventem adhuc Sejanum commota plebs irridere, & vociferari cœpit, propter eos qui ab illo interfecti fuerant: omnes ejus ſtatuas deturbare, comminuere, diſſipare; quem verò manè velut potiorem ſe omnes in Senatum comitati fuerant; eum paulò pòſt in carcerem trahebant ut abjectum ac nefarium hominem: cui coronam paulò antè dederant, eumdem vinculis conſtringebant: quem anteà ſatellites ſtipabant ut dominum, mox eum ut fugitivum cuſtodiebant. Denique illo interfecto, magnus in urbe tumultus concitatus eſt: plebs enim occidere properabat eos, quos intelligebat plurimum apud Sejanum potuiſſe.

Quæ labra? | Quàm prava, diſtorta, deformia?

Quis illi vultus erat? | Quàm ſævus & trux?

68. *Nunquam amavi hunc hominem.* | Hæc ait plebs vel ex odio; vel quòd omnem cujuſcumque cum Sejano familiaritatis ſuſpicionem à ſe quiſque amoliri ſatagebat, ne damnationem incurreret. Erat enim idonea cauſa ad accuſandum, Sejano amicum fuiſſe, aut fuiſſe videri, ut refert loco citato Xiphilin. unuſque Terentius ob id reus factus ſolerti excuſatione ſe ab interitu vindicavit, & tum à Senatu, cùm ab ipſo Tiberio liberatus eſt. Ibid.

69. *Sed quo cecidit ſub crimine.* | Quanquam Sejanum non amavi, ſcire tamen aveo, quod ob ſcelus, & quo pacto damnatus eſt, quibus indiciis detecta res, & quibus teſtibus eam probavit Tiberius.

Nil

Nihil iſtorum. Allata ſunt è Capreis litera loquaces & longa. Benè eſt. Nihil amplius quæro. Verùm quid egit *plebs Remi? Adharet ſorti, ſicut ſolet, atque proſcriptos averſatur.* Quod *ſi Nurſcia Hetruſco propitia fuiſſet, ſi tuta ſenectâ Imperatoris ſuccubuiſſet, eodem plebs hac ipsâ hora Sejanum Auguſtum nuncuparet.*

Nil horum. Verboſa & grandis epiſtola venit 71
A Capreis: benè habet, nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? Sequitur fortunam, ut ſemper, & odit
Damnatos: idem populus, ſi Nurſcia Thuſco
Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus 75
Principis; hac ipsâ Sejanum diceret hórâ
Auguſtum. Jam pridem, ex quo ſuffragia nulli

Jam dudum à tempore *quo ſuffragia non venumdamus cuiquam*

ANNOTATIONES.

71. *Nil horum.* | Nihil ejuſmodi factum, nec indices detulerunt, nec quiſquam accuſavit, nec ex legibus quidquam actum eſt: tantummodò ſcripſit ad Senatum Tiberius.

Verboſa & grandis Epiſtola. | Xiphil. citat. Recitatas ſcribit longas literas in Senatu, in quibus nihil erat perpetuum contra Sejanum. Harum principium erat de aliis rebus ſcriptum: ſubſequebatur brevis contra eum expoſtulatio; pòſt, alia quædam diverſa: rurſùm in Sejanum aliquid: ad extremum ſcribebat in duos Senatores familiares Sejani animadverti oportere, ipſum eſſe in cuſtodia retinendum. Nihil enim apertè de morte ejus ſcripſit, veritus ne tumultus ob eam cauſam conciaretur. Quæ literæ cum eſſent ejuſmodi, multa eaque inter ſe varia audire licebat & videre. Tandem perlectis literis cœpere omnes uno ore contra eum vociferari, atque ei maledicere, &c.

72. *A Capreis.* | Ubi tum erat Tiberius, ſeceſſûs gratiâ, pariter ac libidinum liberius exercendarum. Porrò Capreæ, Inſula eſt maris Tyrrheni, adjacens Campaniæ, abundans coturnicibus etiamnum, Tiberio in deliciis, ut mox etiam dicetur v. 93. hodie vulgò *Capri* nuncupatur.

Nil plus interrogo. | Eſt enim periculoſum conſilia factaque Principis aut ſcrutari aut diſcutere curioliùs.

Sed quid turba Remi. | Quid verò populus Romanus egit intereà?

73. *Turba Remi.* | Populus è Remo & Romulo oriundus. Nonnulli codices habent: *turba tremens*: Quod interpretantur de Sejani familiaribus & cognatis proſcribi timentibus.

Sequitur fortunam. | Tull. ad Heren. 4. *Ut hirundines æſtivo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt; ſimul atque hyemem fortuna viderint, devolant omnes.*

Odit damnatos. | Sic mobilis & inconſtans eſt animus vulgi, imò infidus.

74. *Si Nurſcia Tuſco faviſſet.* | Si Thuſcorum Deâ Thuſco ſibi propitiâ & adjuvante, Sejanus Tiberio ſuperſtes foret.

Nurſcia. | Etruſcæ hujus Deæ meminit Livius Lib. 7. cap. 3. Tertullianus Apologet. adverſus gentes cap. 24. ita ſcribit: *Unicuique etiam Provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, ut Syriæ Aſtartes, ut Arabiæ Diſares . . . . . Aſculanorum Ancaria, Volſinienſium Nurſia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia, &c.* Ex his patet, non eſſe hìc legendum, *Nortia*, quandoquidem Sejanus Volſinius natus, teſte Cornelio Tacito, hìc autem de patria Sejani Dea loquitur Juvenalis. Porrò illa erat *Nurtia*, vel *Nurſcia*, ut habent quidam codices manuſcripti, & aſſerit Lipſius in Tacit. Alii tamen legunt, *Nerſia*: alii, *Murſia*, vel *Nurſina*; malè, ut videtur.

75. *Si oppreſſa foret ſecura ſenectus.* | Si Tiberius aut ſenio confectus obiiſſet, aut jam ſenex, & nihil tale ab eo quem Imperii conſortem fecerat, metuens, à Sejano regnandi cupido foret oppreſſus.

77. *Auguſtum diceret.* | Imperatorem proclamaret, laudibus extolleret hunc ipſum, quem modò odit ac deteſtatur.

Jam pridem ex quo, &c. | Ignaviam & ſocordiam Populi Romani perſtringit Juvenalis. Jamdudum, inquit, aſſuetus eſt jugo populus Romanus orbis olim Dominus, & Imperia jure ſuo largiens; nec oblatam recuperandæ libertatis occaſionem nunc arriperet. Unde, pereunte Tiberio, Sejanum ſponte Dominum accepiſſet, ſi fortè ille ſuperſtes extitiſſet.

Suffragia. | Vide Alex. ab Alex. l. 4. c. 3.

Suffragia nulli vendimus. | Tunc enim cùm Populus Romanus jus comitiorum & creandorum Magiſtratùum retinebat, qui petebant, certatim muneribus & largitionibus populi favorem & ſuffragia mercabantur. Hinc Plutarchus in Coriolano ſcribit ſerò quidem prorupiſſe emptionem dignitatum ac venditionem; atque inter concionis ſuffragia argentum ſeſe miſcuiſſe. Et Petron.

Nec minor in campo furor eſt; emptiq; Quirites
Ad prædam ſtrepitumq; lucri ſuffragia vertunt.
Venalis populus, venalis Curia patrum.
Eſt favor in pretio, &c.

Lucanus Lib. 1.

Lethaliſque ambitus urbi
Annua venali referens certamina campo.

Vendimus,

Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, & Circenſes. Perituros audio multos:
Nil dubium: magna eſt fornacula: pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quàm timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut malè defenſus! Curramus præcipites, &
Dum jacet in ripa, calcemus Cæſaris hoſtem.
Sed videant ſervi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice aſtrictâ dominum trahat. Hi ſermones

evitavit ſolicitudines. Etenim qui pridem largiebatur poteſtatem, faſces, legiones, univerſa, jam ſe coerset, ac binas dumtaxat res petit ſolicitus, panem, atque ludos *Circi. Plurimos accipio morituros. Non incerta* res eſt. *Ingens eſt caminus. Brutidius meus* familiaris *pallens occurrit mihi prope Martis adem. Quantùm formido ne ſuperatus Ajax ultionem repetat velut improbè propugnatus! Properemus feſtinanter; atque Imperatoris adverſarium, dum eſt abjectus in littore, proteramus. Conſpiciant verò famuli, ne ullus inſurgat, ac tremontem horum vincto collo ad judicium rapiat. Tum verba iſta*

ANNOTATIONES.

78. *Effugit curas.* | Adminiſtrandæ Reipublicæ & eligendorum Magiſtratuum Populus abjecit curam: hanc autem invaſere cupidiùs Sylla, Julius Cæſar, Auguſtus, & alii deinceps Imperatores.

Qui dabat olim, &c. | Populus Romanus Præfecturas olim pleno jure, ſummâ libertate, diſtribuens, jam ignavus reſidet, ac monarchiam patitur. Plutarch. citato loco teſtatur, è venditione ſuffragiorum, hinc judiciorum, hinc exercituum corruptelam unius dominationi urbem ſubjeciſſe.

79. *Faſces.* | Dictaturam, Conſulatum, &c.

Legiones. | Tribunatum, præfecturam militarem. Vide Sat. 3. verſ. 132. & ibid. Annot.

Nunc ſe continet. | Libertatis ac majeſtatis priſtinæ oblitus, ſatis habet victitare, & ludis frui.

80. *Anxius optat.* | Vide Sat. 3. v. 223.

87. *Panem.* | Cibum exiguum; frumentarias teſſeras, de quibus Sat. 7. v. 174. Sic & Tacitus Hiſtor. *Vulgus*, inquit, *cui una ex Republica annona cura.* Sunt qui legant, *Pana*, intelliguntque Lupercales Ludos in honorem Panos. Alii, *pannum*; aiuntque hoc fuiſſe aurigis victoribus præmium. Verùm utraque hæc lectio rejicitur à doctioribus; & noſtra ex optimis exemplaribus ſtabilitur.

Circenſes. | Ludorum oblectamenta. Vide quæ notavi ad Sat. 3. v. 223.

Perituros audio multos. | Multos aiunt à Tiberio morte afficiendos. Dialogus eſt populi confictus.

82. *Fornacula.* | Plures conſumptura. Vide ſuprà, v. 61.

Pallidulus. | Metuens ne velut Sejani amicus à Tiberio proſcribatur.

83. *Brutidius.* | Hunc Rhetorem & Hiſtoricum ſcribunt Tacitus & Seneca.

Ad Martis. | In foro, juxta ædem Martis Ultoris illic propinquam.

84. *Ne pœnas exigat, &c.* | Ne Tiberius in quemlibet ſæviat, quaſi non ſatis vindicatus, & ſeipſe ulciſcens, eoſque damnans quos Sejano minùs infenſos animadverterit. Alii explicant de Brutidio ſeipſum interempturo: quod multis accidiſſe referunt Xiphil. & Sueton. Sed hoc minùs ad rem; quia ſequitur, *curramus præcipites, &c.* quæ verba priorem interpretationem adſtruunt.

Ajax. | Sicut Ajax ille Græcis iratus, quòd malè ſe in Ulyſſem defendiſſent, in quoſlibet furorem vertit. Vide Sat. 7. ad v. 115.

85. *Ut malè defenſus.* | Quemadmodum Ajax potiorem habens cauſam, judicio tamen ſe victum indignatus eſt: ita ſanè Tiberius iram effundet in eos qui Sejano faverint res novas improbè molienti, quique Majeſtatem Imperatoris læſam non ſatis acriter vindicaſſe viſi fuerint.

Curramus præcipites. | Hæc aiunt quidam è populo: ne videamur non odiſſe Tiberii hoſtem, ac proinde invidiam ſubeamus, eamus ad Sejani cadaver jacens ad ripam fluminis in quod abjectum fuit, & illud pedibus proteramus coram ſervis noſtris, ut ſint illi teſtes.

86. *Dum jacet in ripa.* | Inſepultus ſub ſcalis Gemoniis. Vide quæ ſuprà retuli ex Xiphilino.

87. *Videant ſervi.* | Quorum delationem acciperet avidè Tiberius. His enim poteſtatem fecerat dominos accuſandi. Ut habet vetus Schol.

Ne quis neget. | Sive è ſervis, ſive ex aliis, qui nobis inviderint.

88. *Cervice aſtrictâ.* | Obtorto collo, injecto cervici laqueo, cum violentia: alii legunt, *obſtricta.*

Hi ſermones tunc. | Hæc inter ſe de Sejano populus loquebatur tunc temporis, inquit Poeta: quæ cum ita ſint, an quiſpiam deinceps velit nimios Sejani honores, & ejus poſteà fortunam experiri?

Tunc

de Sejano? illi clam rumores à plebe ſpargebantur. An cupis honorari velut Sejanus: tantum poſſidere: & iſtis largiri ſellas curules; hunc caſtris præficere: æſtimari defenſor Imperatoris cum cœtu Chaldæorum commorantis in Auguſto ſaxo Caprearum? Optas quidem pila, turmas, equites eximios, atque exercitum familiarem. Eccur iſta non exoptes? Etiam qui non cupiunt ullum interficere, cupiunt poſſe. Quæ verò magna & ſecunda tanti ſunt facienda, quando rebus proſperis æquale eſt arumnarum pondus? Gabiorum eſſe Magiſtratus?

Tunc de Sejano: ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Sejanus? Habere
Tantumdem? Atque illi ſellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? Tutor haberi
Principis, Auguſtâ Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certè pila, cohortes,
Egregios equites, & caſtra domeſtica. Quidni
Hæc cupias? Et qui nolunt occidere quemquam,
Poſſe volunt. Sed quæ præclara, & proſpera tanti,
Ut rebus lætis par ſit menſura malorum?
Hujus qui trahitur prætextam ſumere mavis:
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas?

An iſtius qui raptatur prætextam induere præoptas, utrum Fidenarum &

ANNOTATIONES.

91. *Tantumdem.* | Divitiarum & potentiæ.

Sellas donare curules. | Magiſtratus, Dignitates, quibus erat jus, curuli ſellâ vehi, & in ea ſedendo judicia exercere.

Sellas curules. | Sella curulis, eburnea erat: ex Gellio, l. 3. c. 18. ſic dicta, quòd ſuper eam in curru conſiderent, honoris causâ Magiſtratus in Curiam vecti. Tullius Catilin. 4. init. *Non hæc ſedes honoris, ſella curulis, unquam vacua mortis periculo, atque inſidiis fuit.* Horat. Lib. 1. Ep. 6.

Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule,
Cui volet importunus ebur.

92. *Tutor haberi Principis.* | Tiberii ad Capreas ſecedentis vice, Imperium adminiſtrare ex arbitrio. Vetus Scholiaſtes explicat, *Patricius fieri*: ubi optimè notant quidam, non niſi ſub Conſtantino Patricios cœpiſſe Imperatorum patres vocari. Favet & Juſtinian. Inſtit. lib. 1.

93. *Auguſta Caprearum, &c.* | Quippe ibi Tiberius Auguſtus ſedem habebat ac ſeceſſum peramœnum. Legunt alii, *anguſta.* Certè parva erat ea Inſula.

Caprearum. | De Capreenſi hoc ſeceſſu multa Suet. & nos quædam antè ad v. 72. Corn. Tacit. Annal. 4. paulò antè finem ſic habet: *Capreas ſe in Inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini Promontorii diſjunctam. Solitudinem ejus placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis navigiis pauca ſubſidia: neque appulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. Cœli temperies hyeme mitis, objectu montis: quo ſæva ventorum arcentur. Æſtas in Favonium obverſa, & apertocircùm pelago peramœna: proſpectabatque pulcherrimum ſinum, ante quàm Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret.*

94. *Cum grege Chaldæo.* | Cum Mathematicis, quorum arte gaviſus interdum Tiberius. Thraſyllum imprimis obſervaſſe, ac velut Sapientiæ Profeſſorem in contubernium admiſiſſe, teſtis Suet. Tiber. c. 14. De eo jam Sat. 6. v. 575.

Chaldæo. | Vide Sat. 6. v. 552. Annot. ad vocem, *Chaldæis.*

Vis certè pila, &c. | Certè cuperes militare præſidium, aut etiam Imperium.

Pila. | Pilum, aliàs haſtile, ſpiculum, jaculum. Ab eo primipilus dictus primus Centurio: nam ejuſmodi miſſilibus armati erant pedites.

Cohortes. | Quæ decem erant in legione. Cohors autem modò habuit milites ducentos, aliàs quingentos quinquaginta pedites, equites verò ſexaginta ſex, quæ inde quingentaria dicta eſt: ſic & erat milliaria, quæ peditum erat 1500. Equitum 132. Fuerunt & alibi diverſæ. Vide Alex. ab Alex. l. 1. c. 5. & l. 6. c. 13.

95. *Egregios equites.* | Selectos ad præſidium, quibus præſis, ut Sejanus Prætorio Præfectus.

Caſtra domeſtica. | Milites ad tuam cuſtodiam ac tutelam.

97. *Poſſe volunt.* | Ut ſaltem timeantur, magiſque obſerventur.

Sed quæ præclara & proſpera, &c. | Quæ fortuna quantumvis ſplendida exoptari meretur, eâ lege, ut poſt ei ſuccedat alia tantumdem adverſa & triſtis, quàm prior læta fuerit? Certè *auream mediocritatem* benè laudat Horatius Lib. 2. Od. 10.

99. *Hujus.* | Sejani unco raptati, ſumma cum ignominia, ſicut & ſumma fuit antè potentia.

Prætextam ſumere. | Nimiam potentiam, ſummos honores, Romæ. De *Prætexta* differui ad Perſ. Sat. 5. v. 30.

100. *Ad Fidenarum Gabiorumque, &c.* | An modicâ frui dignitate in oppidis minoribus Italiæ, ſine ullo periculo.

Fidenarum. | Hæc Latii urbs ab Aſcanio Æneæ filio condita, quòd rebellaſſet everſa eſt à M. Æmilio. Hodie, *Caſtel Giubileo* vocatur. De ea jam antè Sat. 6. v. 57.

Gabiorum. | Hæc civitas jacet in ruderibus, ubi hodie, *Campo Gabio*, ut placet nonnullis. Vide quæ de illa notavimus Sat. 3. v. 192. 6. v. 56. 7. v. 4.

Et

Et de menſura jus dicere? Vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignoraſſe fateris
Sejanum. Nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, Quid Pompeios evertit, & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempè locus nullâ non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſiccâ morte Tyranni.
Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis

Atque pannis opertus *Ædilis* apud *inanes Ulubras judicare de menſuris, & vaſa nimis parva rumpere? Agnoſcis igitur Sejanum neſciſſe quid eſſet cupiendum. Enimverò qui dignitates immenſas ambiebat, atque divitias petebat immodicas, is alta turris plures extruebat contignationes, unde celſior foret prolapſio, graviuſque praecipitium caſûs projecti. Quid perdidit Craſſos, quid Pompeios, atque eum, qui ſubactos Romanos egit ad ſua flagella? nimirum ſublimis gradus omni dolo quaſitus, & ingentia poſtulata ab iratis Diis conceſſa. Reges abſque percuſſione ac plagis, atque Tyranni interitu arido, ad Cereris generum infrequentes deveniunt. Demoſthenis vel Tullii facundiam & exiſtima-*

ANNOTATIONES.

101. *De menſura jus dicere.* | Vide Perſ. Satyr. 1. verſ. 130. & Annot. ibid.

102. *Ædilis.* | Vide Sat. 3. v. 162. ad vocem, *Ædilibus.*

Vacuis Ulubris. | In hac urbe Latii ferè deſertâ. Ulubræ oppidum prope Velitras, ubi educatus Auguſtus Cæſar, nihil præterea inſigne habuit. Ejus hodie nullum extat veſtigium. Meminit Horatius Lib. 1. Epiſt. 11. verſu ultimo.

103. *Ergo quid optandum, &c.* | Quod ſi modica præfers ſummis, certè ſapis, & intelligis Sejanum erraſſe, ſummum bonum, adeoque exoptanda ignoraſſe.

105. *Numeroſa parabat, &c.* | Ex altiori loco nempè graviorem ſibi caſum parabat. Claudian.

——*Tolluntur in altum,*
Ut lapſu graviore ruant.

108. *Quid Craſſos, &c.* | Summæ fortunæ quanta ſint pericula pergit exemplis oſtendere.

Craſſos. | M. Craſſum Syriæ Proconſulem cum filio Publ. Craſſo in Parthos bellum moventem ſeu imperandi ambitione, ſeu Parthici auri cupiditate: utrumque verò interceptum illi occiderunt non ſine Romanorum dedecore. Vide Appian. Plutarch. &c.

Pompeios. | Magnum ſcilicet, ejuſque duos filios Cneum & Sextum à Cæſare profligatos, & miſerè pereuntes. Nam ille quidem interfectus à Ptolemæo Ægypti Rege ad quem confugerat: hi verò cum repararent bellum, pariter trucidati ſunt.

Illum ad ſua qui, &c. | Julium Cæſarem viginti tribus vulneribus in Senatu confoſſum. Poſſet & Sylla, & Cinna intelligi: quin etiam potiori jure Auguſtus: de quo inter alia, Suet. Auguſt. c. 94. quod facit ad rem præſentem, narrat per quietem viſum Ciceroni Octavium Auguſtum adhuc puerum, *facie liberali, cælo demiſſum, catenâ aureâ, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eique Jovem flagellum tradidiſſe.* Eò certe reſpexiſſe videtur Juvenalis qui mox addit, deductos ad flagra Quirites.

109. *Domitos deduxit ad flagra Quirites.* | In ſervitutem quaſi redactos ad nutum rexit & mulctavit, quos erat nefas virgis cædere, dum ſtetit Romanæ civitatis libertas.

110. *Summus nempè locus.* | Summa auctoritas per fas & nefas quæſita, immodica regnandi libido.

111. *Numinibus vota exaudita malignis.* | Vindicantibus Diis improbitatem ſumma & nimia importunè petentium, atque exitio futura largientibus.

112. *Ad generum Cereris, &c.* | Rarò fit ut Tyranni inveniantur incruentâ morte defuncti: omnes autem propè ferro cæſi.

Generum Cereris. | Plutonem inferorum Deum, qui Proſerpinam Cereris filiam rapuit, & matrimonio ſibi copulavit.

113. *Siccâ morte.* | Non effuſo illorum ſanguine.

114. *Eloquium ac famam, &c.* | Jam carpit ambitionem eorum, qui ſummam exoptant eloquentiam, quamvis & ipſa pernicioſa ſit.

Demoſthenis aut Ciceronis. | De duobus his eloquentiæ Principibus multi multa, nemo ferè nimia. Omnia videtur complexus Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 3.

Demoſthenis. | Quintil. l. 10. c. 1. hunc vocat, *orandi penè legem*; Cœl. Rhod. l. 8. c. 13. *Incomparabilem oratorum anteſignanum & planè coryphaeum.*

Ciceronis. | De ea jam ante Sat. 8. v. 236. & ſeq. Vide Plin. l. 7. c. 30. & l. 17. c. 5. Quintil. cit. Cœl. Rhodig. l. 3. c. 3. & l. 5. c. 13. &c.

Incipit

tionem jamjam cupit, atque integris Quinquatribus precatur quicumque etiamnum unito aſſe Palladem acquiſitam veneratur, quem comitatur famulus arctàm ſervans arcam. Verùm ambo cauſidici ob facundiam interiere. Ambos morti addixit ingenii fons abundans atque ſuperfluens. Ob ingenium amputata Ciceroni *fuerunt dextra & caput, neque unquam roſtra reſperſa ſunt cruore exigui oratoris.*

Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos angustæ vernula capſæ.
Eloquio, ſed uterque perit orator. Utrumque
Largus & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt & cervix cæſa; nec unquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam me Conſule Romam.
Antonî gladios potuit contemnere, ſi ſic
O *beatam urbem exortam* dum *ego* fui *Conſul! Enſes Antonii valuiſſet aſpernari,*

ANNOTATIONES.

115. *Totis Quinquatribus.* | Per illos quinque dies quibus agebantur Minervæ Sacra: unde nomen. Ovid. Faſt. 3. primo die ſacrificia peragébantur; ſecundo, tertio & quarto gladiatores depugnabant; quinto urbs luſtrabatur. Alii ex Varrone & Feſto, nomen deducunt ex eo quod illud feſtum celebratur die quinto poſt Idus Martias. Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 22. & Gell. lib. 2. cap. 21.

Quinquatribus optat. | Quilibet nimirùm tirunculus inflammatur cupiditate laudis & gloriæ, & hinc Minervam Sapientiæ Deam importunis fatigat votis, videns certamina Poetarum atque Oratorum à Domitiano inſtaurata, in Albano quotannis ab ipſo ſtudioſè celebrata. De quibus Sueton. Domit. cap. 4.

116. *Quiſquis adhuc uno, &c.* | Qui vix prima ſcientiarum ac eloquentiæ rudimenta puer delibavit, & parvam adeò mercedem, exiguumque præceptori hactenus dedit Minerval. Hoc in Quinquatribus ſolebat perſolvi à diſcipulis.

Minervam. | Hanc Metonym. pro ipſa ponit eloquentia. Ovid. Faſt. 3. cit.

Pallada nunc pueri teneraque orate puella,
Qui benè placarit Pallada, doctus erit.

117. *Quem ſequitur cuſtos angusta vernula capſa.* | Quem ſervus ad ſcholam ſequitur portans anguſtam, in qua codices pauculi, capſam: hinc ille dictus *capſarius.* Sueton. Ner. cap. 36. refert damnatorum liberos urbe pulſos, enectoſque veneno aut fame, *quoſdam cum pædagogis & capſariis necatos, &c.*

118. *Uterque perit.* | Gell. l. 15. c. 28. Demoſthenem ac Ciceronem pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixiſſe ait, anno ſcilicet ætatis vigeſimo ſeptimo illum, hunc vigeſimo ſexto: ſic etiam vixiſſe ſimilem propè annorum numerum, nimirùm Ciceronem annos ſexaginta tres: Demoſthenem ſeptuaginta. Porrò utrique ſua eloquentia mortis cauſa fuit: Demoſtheni quidem quòd Athenienſes concitaſſet ſæpiùs ſuis in Philippum orationibus: Ciceroni verò, cum in Antonium acriter invectus eſſet, ab eo jam Triumviro pernicies creata. Vide Plutarch. de utroque.

119. *Exundans ingenii fons.* | Quintil. cit. *Videtur,* inquit, *Tullius effinxiſſe vim Demoſthenis, copiam Platonis, jucunditatem Iſocratis . . . . Immortalis ingenii beatiſſimâ ubertate. Non enim pluvias (ut ait Pindarus) aquas colligit, ſed vivo gurgite exundat, &c.*

120. *Manus & cervix cæſa.* | Antonii juſſu caput & manus jugulato Ciceroni abſciſſa & affixa roſtris, è quibus in ipſum toties dixerat, ac Romanos moverat ad libertatem accendens, at ſuo tandem exitio.

121. *Roſtra.* | Locus in foro Romano ubi pulpitum erat, ornatum ſubinde è navium bello captarum roſtris: quæ quidem ex ære conflata erant. Ibi virorum illuſtrium imagines erectæ plures: & inde conciones haberi ad populum ſolebant. Tit. Liv. lib. 8. cap. 14. *Naves,* inquit, *Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro extructum adornari placuit: roſtraque id templum appellatum.*

122. O *fortunatam natam, &c.* | Ciceronis eſt is verſiculus, quo de oppreſſa Catilinæ conjuratione, & libertate ſtabilitâ, ſibi ipſe in Conſulatu applaudebat. Turneb. lib. 7. cap. 19. *Verſus ille,* inquit, *obtrectatorum Ciceronis & invidorum virulentos morſus in eum excitavit: nec eſt quod à Quintil.* Lib. 9. cap. 4. *vel à Juvenale* Sat. 1. *irrideatur ob iterationem earumdem ſyllabarum: hoc enim in deliciis habebant veteres . . . . . at poſteritas faſtidiit, qua multò putidius & ineptiùs multis in rebus laſcivit, &c.* Certè idem Tullius ad Brutum ſcribens, *res mihi inviſa viſa ſunt,* inquit: & de amicit. *Eo loco locati ſumus,* & Virg. Æn. 3. *Tales caſus Caſſandra canebat.* An verò ſummis illis ſcribendi magiſtris ea temerè excidiſſe putandum eſt, quod affirmat Quintil. loco citato?

123. *Antonii gladios potuit contemnere.* | Sumpta ex ipſo Tullio verba Philip. 2. ubi perorans ita ſcribit: *Contempſi Catilina gladios, non pertimeſcam tuos, &c.*

Si ſic omnia dixiſſet. | Si tam inconditè, tam ineptè cætera dixiſſet, non periiſſet Tullius ab Antonio ſe ulciſcente occidi juſſus.

Omnia

Omnia dixiſſet. Ridenda Poemata malo,
Quàm te conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volveris à prima quæ proxima. Sævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.
Diis ille adverſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone & forcipibus, gladioſque parante
Incude, ac luteo Vulcano ad Rhetora miſit.
Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis

ſi cuncta hunc in modum fuiſſet Lutatius. Incondita carmina pluris facio, quam te divina nominis præclari Philippica, quæ poſt primum lectoris proximus. Finis quoque dirus aſtitulit hunc quem Athenæ ſtupebant rapidè fluentem, ac theatri frequentiæ habenas regentem. Is Numinibus iratis & malignâ ſorte natus, quem parens ob meſſa ferventis fuliginem lippus, à carbone & forcipibus, & incude cultros fabricante, atque Vulcano luteo, ad Rhetorem ablegavit. Spolia militia, thorax detruncatis trophæis ſuſpenſus,

ANNOTATIONES.

124. *Ridenda poemata malo.* | Mallem ſubire ludibrium male ſcribendo vel dicendo, quàm capitis periculum, tam diſertè loquendo. Cæterùm & carmina ſcriptitaſſe ſe teſtatur ipſe Tullius ad Lentulum ſcribens Lib. 1. Epiſt. 9. *Ab oratoribus disjungo me ferè, referoque ad manſuetiores Muſas, quæ me maximè ſicut jam à prima adoleſcentia delectarunt, ... ſcripſi etiam verſibus tres libros de temporibus meis, &c.*

125. *Divina Philippica.* | Secunda nempe ſingulari artificio elaborata à Cicerone, qui quidem orationes eas in Antonium, non Antonianas, ut debuiſſet, inſcripſit, ſed Philippicas, quaſi ſimiles iis quas in Philippum Demoſthenes acres & ſalſas dixerat.

126. *Sævus & illum exitus eripuit.* | Crudelis etiam ac funeſta mors è vivis exemit Demoſthenem. Is enim ut Regis Macedonum Antipatri furorem effugeret, veneno ſe ipſe interemit. Vide cætera apud Plutarchum.

128. *Torrentem.* | Torrentis inſtar exundantem eloquentiam.

Moderantem fræna theatri. | Athenienſes in concionibus quò volebat inflectentem ac permoventem. Juſtin. lib. 22. *Agathocles*, inquit, *veluti Reipublicæ ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Aliter explicat Mancinellus, nempè quòd Athenienſibus perſuaſerit Demoſthenes, ut quam in ſpectaculis ac theatris pecuniam publicam ſolebant impendere, jam in belli ſumptus adhiberent.

130. *Quem pater ardentis, &c.* | Infelix Demoſthenes quòd inſignis orator evaſerit, futurus certè beatior, ſi non ſcholas, ſed officinam patris frequentaſſet, fuiſſetque ferrarius faber, & gladiorum artifex.

Pater. | Plutarch. refert Demoſthenis patrem honeſtum imprimis ac probum virum extitiſſe, Athenis autem egregiam gladiorum officinam multis artificibus ſervis inſtructam habuiſſe: deceſſiſſe verò, filio ſeptenni relicto abundante patrimonio. Val. Max. l. 3. c. 4. *Quam matrem*, inquit, *Euripides aut quem patrem Demoſthenes habuerit, ipſorum quoque ſæculo ignotum fuit: alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditaſſe, omnium pene doctorum litera loquuntur.*

131. *Forcipibus.* | Ex Nonio Marcello, & aliis, *fornum*, idem eſt quod, *calidum*: hinc forcipes quaſi calidum capientes, quòd candens ferrum teneant. Virgil. Æneid. 8.

Verſantque tenaci forcipe maſſam.

132. *Luteo Vulcano.* | A camino & igne. Vulcanum quippe fabulantur Deum ignis præſidem, fabrum etiam Deorum, atque in Lemno Inſula officina habere, ubi à miniſtris Cyclopibus Jovi fulmina fabricantur.

Luteo. | Vel, atro, deformi, ſqualido, quales fermè Fabri è carbone, fuligine, camino: vel rufo lucidiori, ut prima ſyllaba producatur. Sic & Gell. lib. 2. cap. 26. à luce vocari luteum colorem opinatur.

Ad Rhetora. | Iſæum Rhetoricæ præceptorem adiit audivitque Demoſthenes, patre jam mortuo. Cur autem non ſe contulerit ad Iſocratem qui tunc florebat? Fortè quod non valeret tantâm ſolvere mercedem, quantam ille exigebat, nempè decem minas. Nam tutorum negligentiâ locuples ejus patrimonium ferè perierat. Hæc Plutarch.

133. *Bellorum exuviæ.* | Exitioſam quoque demonſtrat bellicæ gloriæ cupiditatem.

Truncis affixa trophæis. | Trophæum erigebant victores in aliquo tumulo è ramis arborum, & ex iis hoſtium ſpolia ſuſpendebant, & eo quidem loco, ubi verſi in fugam illi fuerant. Hinc nomen τροπῆ, converſio in fugam. Virgil. Æneid. 11. initio.

Vota Deum primo victor ſolvebat Eoo.
Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo; fulgentiaque induit arma,
Mezentî Ducis exuvias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, & bis ſex thoraca peritum
Perfoſſumque locis, clypeumque ex ære ſiniſtræ
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

Lorica, & fractâ de caſſide buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Apluſtre, & ſummo triſtis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hæc ſe
Romanus, Graiuſque ac Barbarus induperator
Erexit: cauſas diſcriminis atque laboris
Inde habuit. Tantò major famæ ſitis eſt, quàm
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipſam,
Præmia ſi tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus; ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.
Expende Annibalem: quot libras in duce ſummo
Invenies? Hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Perfuſa Oceano, Niloque admota tepenti.
Rurſus ad Æthiopum populos, alioſque Elephantos

atque buccarum tegmen è rupta galea dependens, & jugum temone avulſum, & apluſtria expugnata triremis, & mœſtus in arcu ſupremo vinctus, æſtimantur ſuperare mortalium bona. Ad ea contendit Imperator Romanus, & Gracus & Barbarus: illinc periculorum ac laboris anſam deſumit. Adeo exiſtimationis quàm virtutis ardentius eſt deſiderium. Nam quis ipſam virtutem quærit, ſi auferas munera? Nihilominus patriam dudum oppreſſit nonnullorum commendatio & ambitio laudis atque elogii affigendi lapidibus pulverem ſervantibus, ad quos diſjiciendos ſufficiunt mala robora ficus infœcunda: Enimverò tumulis ipſis attributa fata ſunt. Penſa Annibalem: quot libras reperies in Imperatore maximo? Ille eſt quem non continet Africa mari Mauritania irrigata, & propinqua Nilo caleſcenti. Inſuper ad Æthiopia incolas, & elephantes diverſos

ANNOTATIONES.

134. *Lorica.* | Hæc pridem è loris, nunc è ferro, nomen tamen retinuit.

135. *Curtum temone jugum.* | Bellici currûs fragmenta.

Triremis. | Navis inſtructæ triplici ordine remorum: victoriæ navalis monimenta.

136. *Apluſtre.* | Superflua navis ornamenta, & quibus carere illa poteſt, apluſtre & apluſtrum vocari, ait Feſtus.

Captivus in arcu. | In arcu triumphali picta vel ſculpta imago hoſtis capti & mœſti.

137. *Humanis majora bonis.* | Summa bona, & veluti divina.

Ad hæc ſe Romanus, &c. | Propter hæc obtinenda nullum non diſcrimen ſponte ſubit.

142. *Præmia ſi tollas.* | Tull. Philip. 2. *Satis eſt in ipſa conſcientia pulcherrimi facti fructus.* Ovid. 2. de Ponto Eleg. 3.

Ipſe decor recti, facti ſi præmia deſint,
Non movet, & gratis pœnitet eſſe probum.

Patriam tamen obruit. | Vel bellis civilibus, ut Sylla, Antonius, Cæſar: vel externis, ut Annibal, &c. Cicer. Tuſc. 3. n. 4. *Quâ cæcitate homines cum quadam præclara etiam cuperent, eaque neſcirent, nec ubi, nec qualia eſſent, funditus alii everterunt ſuas civitates, alii ipſi occiderunt, &c.*

144. *Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus.* | Inſcribendi ſepulchris, in quibus reconduntur cineres in urnis.

145. *Sterilis ficus.* | Caprificus rumpens ac ſolvens validos etiam muros atque ladides, quibus innaſcitur & erumpit. Mart al l. 10. Epig. 2.

Marmora Meſſala findit caprificus.

Mala robora. | Vel inutilis truncus, vel improbæ vires, quæ valeant ad ruinam ædificiorum.

146. *Data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.* | Ipſa ſepulcra peritura ſunt, ſeu vetuſtate labentia, ſeu vi dejecta & diffracta.

147. *Expende Annibalem.* | Cineres Annibalis in libra expende: quam exiguus apparebit, qui tantus olim! Anguſta capit urna quem non Africa potuit continere.

148. *Mauro perfuſa Oceano.* | Mari Atlantico, ad occidentem, ſicut Nilo, ad Orientem; mari Mediterraneo, ad Septentrionem. Porrò Mauritania Africæ pars occidentalis, ibi nunc regna Fezzæ & Marochii.

149. *Niloque admota tepenti.* | Quia nimirùm Zonæ torridæ ſubjectus. De Nilo, vide quæ notavimus ad Satyr. 6. v. 83.

150. *Æthiopum.* | Æthiopia pars Africæ ampliſſima cis & ultra Æquatorem, continet Abiſſiniam, Nubiam, &c. De ea jam Satyr. 2. v. 23. & Satyr. 6. v. 599.

Alioſque elephantos. | Id eſt, ad Mauritaniam & Libyam Africæ Provincias, in quibus reperiuntur elephanti, ſicut in India Aſiæ regione, ſed in hac maximi; proindeque alios ac paulò diverſos illos vocat Juvenalis. Plin. l. 8. c. 9. *Indicum elephantem Afri pavent*, inquit, *nec contueri audent: nam & major Indicis magnitudo eſt.* Et c. 11. ſic habet: *Elephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: ferunt Æthiopes & Troglodytæ; ſed maximos India.* Idem Plinius in cap. præced. ejuſd. Libri multa refert de Elephantum induſtria. Vid. Annot. ad Sat. 12. v. 109. & ſeq.

Additur

Additur imperiis Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit. Oppoſuit natura Alpemque, nivemque:
Diſcucit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultrà pergere tendit.
Actum, inquit, nihil eſt, nſi Pœno milite portas
Frangimus, & mediâ vexillum pono Suburrâ.
O qualis facies, & quali digna tabellâ,
Cum Gætula ducem portaret bellua luſcum!
Exitus ergo quis eſt? O gloria! Vincitur idem
Nempè & in exilium præceps fugit, atq; ibi magnus
Miranduſque cliens ſedet ad prætoria regis,

adjungitur poteſtati Hiſpania. Pyrenæum ſuperat. Natura objecit Alpes ac nives: diſcidit ſaxa, atque rupes aceto diffregit. Jam Italiam poſſidet; attamen ulteriùs progredi exoptat. Nihil factum eſt, ait, niſi Carthaginenſi exercitu Romæ *portas rumpimus, & ſigna conſtituo* in *media Suburra. O quis vultus, & quam picturam meritus, quando beſtia Gatula vehebat Imperatorem ocelitem! Ecquis igitur fuit eventus? O fama! Ipſe ſuperatur ſcilicet, atque in exilium citus abit, & illic ſummus & admirabilis cliens manet ad prætoria Principis.*

ANNOTATIONES.

151. *Additur Imperiis Hiſpania, &c.* | Itaque non Africâ contentus Annibal in Europam tranſit: ac primò Hiſpaniam armis domat: hinc in Gallias, pòſt in Italiam victor pergit.

Pyrenæum. | Pyrenæi montes maximi Hiſpaniam à Gallia ſeparant, per octoginta quinque circiter leucas Hiſpanicas ab Oceano ad mare Mediterraneum excurrentes. Nomen ab incendio totius montanæ regionis, igne pridem à paſtoribus injecto in frequentes ibi ſilvas, quo factum eſt, ut argenti puri è montibus rivuli defluxerint, &c. quæ habet Diod. Sicul. lib. 6. cap. 9.

152. *Alpem.* | Excelſos admodum nivoſoſque montes, quibus Italia dividitur à Gallis. *Hos tranſcendiſſe quoque mirum fuit; atque in portento prope majores habuere Alpes ab Annibale exuperatas, & poſteà à Cimbris:* inquit Plin. in Procem. Lib. 36.

153. *Et montem rupit aceto.* | Annibal, ut ſibi ſuoque exercitui viam aperiret per Alpium juga invia, arboribus circà immanibus dejectis detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum accumulari juſſit: hanc adjuvante vento ſuccendit, atque ſaxa ardentia infuſo aceto putrefecit. Sic torrida incendio rupes ferro patefacta, & emolliti anfractibus modicis clivi, ut non jumenta ſolùm ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum circa rupem conſumptum. Hæc & alia fusè Titus Livius, libr. 21. cap. 37. & præced.

154. *Jam tenet Italiam.* | Supèratis Alpibus in Italiam deſcendit, Romanoſque primò vicit ad Ticinum amnem, iterùm ad Trebiam fluvium, deinde Cannenſi illâ clade affecit: pòſt Romam petit, caſtraque metatus eſt ſuper Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem. Plutarch. &c.

155. *Pœno.* | *Pœni* ſunt Carthaginenſes, quaſi *Phœni*, inquit Servius, à Phœnicibus, qui Carthaginem condiderunt, originem ducentes. Hinc & Punici quaſi Phœnici vocati ſunt.

156. *Mediâ vexillum pono Suburrâ.* | Niſi victor ingreſſus Romam vexilla ſtatuo in urbe media.

Suburrâ. | Vide Satyr. 3. v. 5.

157. *Quali digna tabellâ.* | Solebant, & gaudent etiamnum aliquando Pictores, vultus illomodum deformes ac ridiculas facies pingere.

158. *Gatula bellua.* | Elephas Gætulus. Gætulia Libyæ Interioris regio, ex Mela & Ptolemæo, Mauritaniæ, ex Plinio: inter Numidiam & Carthaginem, ut aliis placet.

Cum Gatula ducem portaret bellua luſcum. | Rem explicat Livius l. 22. c. 2. Scilicet Arnus fluvius ſolito magis inundarat Etruriam, cum in eam venit Annibal: obtinentibus omnia aquis, periere milites & jumenta paſſim. *Ipſe Annibal, ager oculis, ex verna primùm intemperie calores & frigora variante; elephanto, qui unus ſuperfuerat, quod altiùs ab aqua extaret, victus; vigiliis tandem & nocturno humore, paluſtrique cœlo caput gravante, & quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo capitur.* Hæc Liv. & Plutarch.

159. *Exitus ergo quis eſt.* | Quis verò finis tot victoriarum? Quid tandem Annibali contigit?

O gloria! | Quàm brevis, quàm vana & fallax!

Vincitur idem, &c. | Nimirùm ille ipſe Annibal modò tam glorioſus debellatur primùm à M. Marcello: deinde à Scipione profligatus in Africa, & à ſuis civibus damnatus, ad Antiochum Syriæ, mox ad Pruſiam Bithyniæ reges fugit: denique ab his etiam deſtitutus, veneno ſe ipſe interimit, ne hoſtibus dedatur.

161. *Cliens.* | Patrocinium & opem alienam implorat qui paulò antè terrebat omnes.

Sedet ad prætoria regis. | In atrio palatii regii quotidie manè præſtolatur, ut regem ſalutet, ſuaque illi officia deferat, is cui priùs tot homines parebant & obſequebantur.

Prætoria. | Prætorium vocatur domus aut tabernaculum Prætoris, atque inde cujuſcunque Ducis aut Regis.

dum Regi Bithynia placeat expergiſci. Anima qua hominum negotia quondam turbavit, exit, tum non præbebunt enſes, non lapides, non jacula; ſed iſte annulus ultor Cannarum, & tam copioſi cruoris vindex. Vade, inſane, ac perge duras per Alpes, ut arrideas adoleſcentibus, ſiſque declamandi argumentum. Mundus unus haud ſatis eſt adoleſcenti Pellæo. Efferveſcit miſer arcto orbis termino, quaſi Gyara rupibus atque anguſtâ Scripho compreſſus, Attamen quando ingreſſus erit civitatem à figulis inſtructam, tumulum ſatis habebit. Mors tantum declarat quàm vilia ſint mortalium corpora. Non dubitatur Athos pridem navigatus, & quodcumque in monimentis profert Gracia futilis, quando ipſis claſſibus apertum mare,

Donec Bithyno libeat vigilare Tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, non tela, ſed ille
Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor
Annulus. I, demens, & ſævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, & declamatio fias.
Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis:
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvâque Scripho.
Cum tamen & figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. MORS ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria; cùm ſtratum claſſibus iiſdem,

ANNOTATIONES.

162. *Bithyno.* | Pruſiam intelligit regem Bithyniæ, quæ regio eſt Aſiæ minoris Ponto finitima, & Euxino mari.

163. *Finem animæ, &c.* | Tanto verò Duci hoc ſors non dabit, ut honeſtâ morte in bello defungatur. Vide quæ notavimus Sat. 6. ad v. 169.

165. *Cannarum vindex.* | Ultor cladis apud Cannas Apuliæ oppidum Romanis illatæ, ac tot annulorum Romanis Equitibus detractorum. Vide Annot. Satyr. 2. v. 155. ad vocem, *Cannis.*

166. *Annulus.* | Sub annuli gemma venenum ſemper habuit præparatum Annibal, quo ſe ab hoſtium captivitate & ultione vindicaret. Vet. Schol. Vide Tit. Liv. lib. 39. cap. 51. Plut. in vita Annibalis, &c.

I demens. | Sarcaſmus in Annibalem, & ambitioſos gloriæ militaris.

167. *Declamatio fias.* | Ut in ſcholis Rhetorum, pueris materiam declamationis præbeas. Vide Satyr. 7. v. 161.

168. *Unus Pellæo juveni, &c.* | Quot mala pariat gloriæ cupido, Xerxis & Alexandri probat exemplis. Vide Plutarch. in Alexandri Magni & Themiſt. vita. Valer. Max. lib. 8. cap. 14. *Alexandri Magni pectus inſatiabile laudis*, inquit, *qui Anaxarcho comiti ſuo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles Mundos eſſe referenti, heu me, inquit, miſerum, quod me uno quidem adhuc potitus ſum! Anguſta homini gloriæ poſſeſſio fuit, qua Deorum omnium domicilio ſuffi it.*

Pellæo juveni. | Alexandro Pellâ urbe Macedoniæ oriundo.

169. *Æſtuat.* | Sic orbe toto ſe coarctatum putat, ut ſi Gyarâ, vel Scripho parvis inſulis clauderetur. I a mare in anguſto æſtuare diximus.

170. *Gyaræ.* | Satyr. 1. v. 73.

Scripho. | Satyr. 6. v. 563.

171. *Figulis munitam intraverit urbem.* | Babyloniam, à Semiramide conditam, & muro è coctis lateribus facto circumdatam, teſte Juſtino Lib. 1. Vide & Diodor. Sicul. l. 3. c. 4.

172. *Sarcophago.* | Ita vocatur ſepulcrum, quod carnes voret, à σαρκὸς & φάγω· item lapis quidam ex Aſſo Troadis Promontorio ſiſſili venâ ſciſſus; in eo condita defunctorum corpora intra diem quadrageſimum abſumi teſtatur Plin. lib. 36. cap. 17.

Sarcophago contentus erit. | Alexander ille magnus, quem non capiebat orbis totus, in urbe Babylone veneno extinctus exiguo tumulo capietur. Vide Juſtin. Lib. 12.

174. *Velificatus Athos.* | Circumnavigatus ab exercitu Xerxis, poſtquàm fuiſſet à continenti abſciſſus ille mons Macedoniæ præaltus & in Ægeum mare procurrens, ut habet Plin. l. 4. c. 10. Idem atteſtatur Herodot. lib. 7. nempè Athon à militibus Xerxis perfoſſum, & juſſum intercidi Iſthmum ad recipiendum mare in foſſam tantæ latitudinis, ut duæ triremes pariter illac traduci poſſent: id porrò jactantiæ, & potentiæ præſertim oſtentandæ, ac memoriæ ſui relinquendæ gratiâ potiùs quàm ullius neceſſitatis aut commodi factum notat ibidem Herodotus: & paulò pòſt refert aggeres circa Athon perfectos ad alvei fauces, ne per æſtuaria maris illæ obſtruerentur.

Quicquid Gracia mendax, &c. | Quicquid narrant Scriptores Græci vani & mendaces. Portentoſa Græciæ mendacia vocat Plin. l. 5. c. 1.

175 *Claſſibus iiſdem.* | Quibus Athos velificatus à Xerxe. Claſſes verò dicit: tam ex Herodoto cit. & Juſtino Lib. 2. Xerxes habuit navium myriadas plures; ſique fides, decies centum millia numerantur.

Suppoſitumque

Suppoſitumque rotis ſolidum mare. Credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relictâ,
In Corum atque Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſanè, quod non & ſtigmate dignum
Credidit; huic quiſquam vellet ſervire Deorum?

& ſolidum rotis ſubjectum eſt. Profunda flumina non dubitamus ſiccata, atque exhauſtos amnes Medo cœnante, & quæ canit Soſtratus axillis humidis. Attamen qualis reverſus eſt dimiſſâ Salamine, is barbarus, aſſuetus flagris caſtigare Corum & Eurum nunquam id perpeſſos in Æoli cuſtodia, quique Neptunum ipſum vinculis conſtrinxerat? Lenius illud priſcò, quod non etiam ſtigmata meritum putaverit. Ecquod Numinum ei miniſtrare conſentiret?

ANNOTATIONES.

176. *Suppoſitumque rotis.* | Scilicet cùm ex Aſia in Europam exercitus à Xerxe traductus, cum curribus plurimis, conſtructo navibus ponte à Seſto ad Abydum, junctoque Helleſponto, ſpatio ſeptem ſtadiorum interjacente. Quâ ratione pons iſte factus, ediſſerit Herodot. Lib. 7. cit. Vide & Sueton. Calig. cap. 19. ubi medium Baias inter ac Puteolos ſpatium trium millium & ſexcentorum ferè paſſuum, à Caligula ponte junctum refert, ac per eum biduo continenti primùm equo phalerato, deinde curru bijugi commeaſſe Imperatorem, comitante in eſſedis amicorum cohorte: atque *id excogitatum à Caio æmulatione Xerxis, qui non ſine admiratione aliquantò anguſtiorem Helleſpontum contabulaverit.*

177. *Defeciſſe amnes, epotaque flumina.* | Juſtin. Lib. 2. *Xerxes*, inquit, *ſeptingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis, ut non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu ejus ſiccata, &c. . . . . ac veluti natura dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quadam maria pontibus ſternebat, quedam ad navigationis commodum per compendium ducebat.* Herodotus porrò citat. affirmat & amnes & lacus epotos defeciſſe, cùm ex Aſia copias duceret Xerxes: & Scamandrum quidem omnium primùm hominibus atque jumentis potantibus haud ſuffeciſſe, &c.

Medo prandente. | Conflato è Medis ac Perſis exercitu prandente & bibente.

178. *Soſtratus.* | Poeta qui ſcripſit Xerxis, ut aiunt, expeditionem.

Madidis alis. | Vel, dum Poetico furore velut ebrius madet: vel dum recitat magnâ contentione ſudans maximè ſub alis, ut fit. Vetus Schol.

179. *Ille tamen qualis rediit.* | Superbus ille Xerxes demum à Themiſtocle ſuperatus navali pugnâ, ad Salaminem Inſulam, quàm turpi fugâ Aſiam repetiit?

Salamine relictâ. | Inſula ſinûs Saronici Atticam inter & Peloponneſum contra Megaram urbem. Nempè ex Delphico reſponſo muris ligneis ſalutem tuentes Græci, ac in bellum navale intenti, anguſtias Salaminii freti, ne circumveniri à multitudine poſſent, occupaverant quod feliciter ceſſit. Nam Perſæ victi, fuſi, fugati. Juſtin. cit. Lib. 2.

180. *In Corum atque Eurum.* | Ventos ac mare ſibi volens habere obnoxia.

Corum, Eurum. | Hic ab ortu, ille ab occaſu flat. Plin. lib. 2. cap. 47. Metonymia eſt pro quibuſlibet ventis.

181. *Æolio nunquam, &c.* | Alludit ad Virgil. Æneid. 1. ubi.

——Vaſto rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

182. *Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum.* | Nam ex Herodoto Lib. 7. Solutum tempeſtate pontem audiens Xerxes, juſſit Helleſponto trecenta infligi verbera, & binas injici compedes: quin & miſſi qui ſtigmata inurerent, & colaphos incuterent, &c.

Ennoſigæum. | Sic appellatur Neptunus, quod terram quatiat. Ἐνοσις, *concuſſio*, & γαῖα, *terra*. Gell. lib. 2. cap. 28.

183. *Quod non & ſtigmate, &c.* | Xerxis irridet veſaniam. Quin & ſtigmata & notas inuſſit mari, ut citatrices indecoras peccati pœnam ferret Neptunus Deus maris. Apud Herodot. cit. etiam verbis ſævitur: O amara aqua, aiunt Xerxis miniſtri, dominus hanc tibi irrogat pœnam, quod eum læſiſti, qui de te nihil malè meritus eſt. Te tamen Rex, velis, nolis, tranſmittet, &c.

184. *Huic quiſquam vellet ſervire Deorum.* | Neptunus Laomedonti, & Apollo quidem Admeto, Regibus Dii ſervierunt, ut fabulantur; at inſano & immani domino Xerxi quis Deorum velit ſervire? Ironia falſiſſima.

At qualis reverſus eſt? Unicâ naviculâ ſcilicet, mari ſanguinolento, & prorâ lentâ per crebra corpora, bonos efflagitatus petiit frequenter ejuſmodi ſupplicium. O Jupiter largire diuturnitatem vitæ, concede plures annos. Id erectâ facie, id etiam pallens dumtaxat expoſcis. At quàm perpetuis & quàm magnis ærumnis abundat ſenium longius! Præ cunctis contemplare faciem deformatam atque horridam, & aliam à ſeipſa, pellem fœdam pro cute, & labentes malas, & rugas ſimiles iis quas in vetuſta bucca exarat ſimia jam parens, ubi Tabarca umbroſas aperit ſilvas. Multa ſunt adoleſcentum differentia. Iſte illo formoſior, & hic iſto. Longè ille validior alio. Senum vultus idem; artus cum voce tremuli: atque adeo calvum caput, & infantia narium humidarum. Paniq; ingivâ rumpendus infelici armis deſtituto. *Tam moleſtus conjugi & filiis, ac ſibimetipſi,*

Sed qualis rediit? Nempe unâ nave cruentis 185
Fluctibus, ac tardâ per denſa cadavera prorâ.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da ſpatium vitæ, multos da Jupiter annos:
Hoc recto vultu, ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quàm continuis & quantis longa ſenectus 190
Plena malis! Deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales aſpice rugas,
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus,
In vetulâ ſcalpit jam mater ſimia buccâ. 195
Plurima ſunt juvenum diſcriminia, pulcrior ille
Hoc, atque ille alio: multùm hic robuſtior illo.
Una ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiva panis inermi. 200
Uſque adeo gravis uxori, natiſque, ſibique,

ANNOTATIONES.

185. *Sed qualis rediit?* | Sed quo tandem apparatu, quâ gloriâ in patriam redit qui tanto faſtu ac terrore Græciam apperebat?

Unâ nave. | Piſcatoriâ ſcaphâ, miniſtris deſtitutus, inglorius, imò turpis redit, fugitivus, trepidus. Juſtinus citatus.

Cruentis fluctibus. | Sanguine ſui nimirùm exercitûs, ac Perſarum ut terreſtri ſic & navali prælio magnâ ſtrage cæſorum, tanto quidem numero, ut cadaveribus per mare fluitantibus retardaretur curſus iſtius naviculæ, quâ Rex fugiebat in Aſiam trajiciens cum pauculis; quia ſolutum hibernis tempeſtatibus pontem ad Abydum offenderat. Herodot. Juſtin.

188. *Da ſpatium vitæ, &c.* | Culpat jam eos qui diuturnam magis vitam exoptant quàm bonam. Senec. Epiſt. 101. *Quàm benè vivas, non quàm diu, refert: in hoc autem benè eſt ſapius, ne diu.*

189. *Recto vultu.* | Apertè, non clam; hoc enim orare non pudet. Vide Perſ. Satyr. 2. verſ. 8.

Pallidus. | Præ nimio deſiderio, præque metu non obtinendi quod anxius precaris.

192. *Diſſimilemque ſui.* | In ſenectute deformem, qui formoſus fuerat in juventute.

Pro cute pellem. | Loco teneræ cutis, jam pellem ſenio rugoſam & aſperam.

194. *Quales umbriferos.* | Tales rugas in genis, quales habet vetus ſimia, quâ nihil deformius.

Ubi pandit Tabraca ſaltus. | In ſilvis Tabrachæ vicinis. Strabo Lib. 17. refert de Poſſidonio, qui è Gadibus in Italiam navigans, delatus eſt in Libyæ oram: in ſilva porrò quæ eſt juxta mare vidit plures ſimias, quarum aliæ ſuper arboribus, aliæ in terra ſederent, nonnullæ catulos haberent & ubera pendentia: riſit autem cum eas uberibus graves cerneret, nonnullas etiam calvas, nonnullas hernioſas. Hæc ille. Adſtipulatur Herodot. Lib. 4.

Tabraca. | Vulgò *Tabarca*, urbs Africæ, in regno Algerii, ad mare mediterraneum ſita, portum habet hodie ſatis commodum.

191. *Simia.* | Tull. 1. de Natura Deorum n. 98. ex Ennio:

Simia quàm ſimilis turpiſſima beſtia nobis.

Et 2. de Divin. n. 69. ſimiam appellat *monſtroſiſſimam beſtiam.* Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 10. *ridiculam hominis imitationem*, vocat ex Galeno.

196. *Plurima ſunt juvenum diſcrimina.* | Varia & multiplex eſt in juvenibus ſpecies & formæ gloria: at ſenum una & communis eſt omnium deformitas.

198. *Trementia membra.* | Alii legunt, *trementia labra.*

199. *Læve caput.* | Calvum.

Madidique infantia naſi. | Ut infantibus abundans humor ex ore, ita ſenibus è naſo defluit.

200. *Inermi.* | Carenti dentibus, quæ ſunt hominis arma. Plin. l. 7. c. 16. Cœl. Rhodig. l. 4. c. 1.

Ut

Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi, torpente palato,
Gaudia. Nam coitûs jam longa oblivio: vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et quamvis totâ palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities? Quid quod meritò ſuſpecta libido eſt
Quæ venerem affectat ſine viribus. Aſpice partis
Nunc damnũ alterius. Nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus, ſitve Seleucus,
Et quibus auratâ mos eſt fulgere lacernâ?
Quid refert magni ſedeat quâ parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? Clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiat horas.
Prætereà minimus gelido jam corpore ſanguis
Febre calet ſolâ: circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promptiùs expediã, quot amaverit Hippia mœchos;
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno; 221
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos: Quot longa viros exſorbeat uno

ut nauſeam pariat Coſſo inſidiatori. Haud voluptas par vini atque eſca palato hebeti. . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jam intuere detrimentum diverſæ partis. Etenim quod gaudium canente, quamvis optimus fuerit citharœdus, etiamverò Seleucus, & queis eſt conſuetudo ſplendeſcere veſte auro intextâ? *Ecquid intereſt quâ regione ampli theatri conſideat qui vix percipiet canentes cornua, & buccinarum clangorem? Vociferatio deſideratur, ut auricula audiet quemnam accedere moneat famulus; & quotam horam indicet. Inſuper algente jam corpuſculo, exiguus ſanguis febre tantùm ferveſcit. Turmatim obſident ægritudines nullius non ſpeciei, quarum appellationes ſi interrogaveris, facilius recenſebo quot adulteros Hippia dilexerit, quot agrotos uno autumno Themiſon interfecerit, quot ſocios Baſilus, quot pupillos Hirrus circumvenerit.* . . . . .

ANNOTATIONES.

202. *Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.* | Ut vix eum ferat Coſſus, qui tamen ut hæreditatis partem aucupetur, ſenes omni officiorum genere ſibi demereri ſtudet, & quidlibet ab eis pati aſſuevit.

209. *Aſpice partis nunc damnum alterius.* | Nempe ſurditatem, quâ fit ut ſenex auditûs careat voluptate.

210. *Cantante.* | Supple, Muſico, Symphoniaco.

211. *Seleucus.* | Inſignis & eximius Tibicen.

212. *Quibus auratâ mos, &c.* | Horatius Epiſt. ad Piſones v. 215.

Tibicen traxitque vagus per pulpita veſtem.

214. *Cornicines, &c.* | Symphoniam in ludis adhiberi ſolitam docet Horatius Epiſt. ad Piſones verſ. 202. & ſeq.

215. *Clamore opus eſt, &c.* | Vociferetur magnâ contentione puer neceſſe eſt ut audiat ſenex herus, quoties ei nuntiat adeſſe quempiam ſalutare & alloqui cupientem.

216. *Quot nuntiet horas.* | Solebant famuli horas dominis annuntiare. Martial. Lib. 8. Epig. 67.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
Jam conviva mihi Caeciliane venis.

Plin. l. 7. c. 53. Cn. Bæbius Pamphilus, cùm à puero quæſiſſet horas, protinùs expiravit.

217. *Minimus gelido jam corpore ſanguis.* | In ſenibus ſanguis minùs abundat, atque adeo pauciores ac minùs ſubtiles gignit ſpiritus.

219. *Morborum omne genus.* | Plin. l. 7. c. 50. *Senecta in pœnam vivacis*, inquit, *tot periculorum genera, tot morbi, tot curæ, ... hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta.*

220. *Hippia.* | Sat. 6. v. 82.

221. *Themiſon.* | Medicus tunc nobilis: *Archiater illius temporis, cui detrahit* ut habet vetus Schol. Ejus ut optimi Medici meminit Cornel. Celſus. Plin. lib. 29. cap. 1. Aſclepiadis auditorem illum fuiſſe refert, ejuſque placita muraſſe. Apud Athen. lib. 7. cap. 10. Celebratur *Themiſon* Cyprius, Antiochi regis delicia.

Autumno. | Tunc enim frequentiores morbi. Vide Sat. 6. v. 516. ad hæc verba, *Septembris & Auſtri.*

Occiderit. | Mori fecerit pharmacis imperitè & perperam collatis. Sarcaſmus in Medicos indoctos, quem egregiè imitatus eſt Gallicus nonnemo Satyricus, nomine ſatis notus, haud ita ptidem.

222. *Baſilus.* | De eo jam Sat. 7. v. 145. *Advocatus eo tempore prævaricator fuit*, teſte ver. Schol. Alii Prætorem dicunt ſocios Populi Romani, quibus erat Præfectus, rapinis vexantem, ac bonis ſpoliantem fraudulentis accuſationibus circumventos.

Hirrus. | Tutor infidelis pupillos defraudans.

. . . . . | Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus,
Percurram citiùs quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxâ debilis; ambos
Perdidit ille oculos, & luscis invidet. Hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantùm, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præteritâ cœnavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice sævo
Hæredes vetat esse suos: bona tota feruntur
Ad Phialen. Tantum artificis valet halitus oris,
Quòd steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus aspiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigrâ veste senescant.
Rex Pylius (magno si quicquam credis Homero)
Exemplum vitæ fuit à cornice secundæ.
Felix nimirùm, qui tot per sæcula mortem
Distulit, atque suos jam dextrâ computat annos,
Quique novum toties mustum bibit: oro, parumper

Promptiùs enumerabo quot modò villas habeat ille *quo resecante crepitabat barba mihi adolescenti molesta. Ute scapulâ, is lumbis, ille coxâ infirmus; hic utrumque amisit oculum, invidetque cœlitibus: labia istius pallentia escam sumunt aliorum digitis; ipse visis dapibus rictum solitus aperire inhiat solùm velut hirundinis pullus, ad quem parens famelica referto ore advolat. Cuncta verò detrimenta artuum superat insania, quæ neque famulorum appellationes, neque faciem novit familiaris, quicum hesternâ nocte epulatus est, neque eos quos procreavit, & quos aluit. Etenim libello crudeli prohibet suos esse hæredes, omnes* autem *facultates ad Phialem devolvuntur. Adeo potens est spiratio oris selertis, quod plures annos manſit in custodia prostibuli. Quamvis* autem *mentis sensus valeant, nihilominus deducenda sunt filiorum funera: spectanda tyra dilecta uxoris ac fratris, atque urna sororum* cineribus *referta. Hoc supplicium assignatum est longam vitam ducentibus, ut continuò iteratâ familiæ ruinâ, plurimis in fletibus & in dolore assiduo, atque atris vestimentis consenescant. Rex Pyli, si fides aliqua summo Homero, extitit exemplum avi post cornicem secundi. Scilicet beatus qui tot per sæcula mortem retardavit, & annos suos jam dextrâ numerat, & qui tam sæpè vinum recens potavit: quæso paululum adverte,*

ANNOTATIONES.

226. *Quo tondente gravis, &c.* | *Licinus è tonsore Senator factus.* Vetus Schol. Vid. Annot. ad Sat. 1. v. 25. ubi idem versiculus habetur.

227. *Ille humero, hic lumbis, &c.* | Alia persequitur senectutis incommoda.

229. *Cibum capiunt digitis alienis.* | Propriis uti digitis ac manibus non valet ille, sive ob chiragram, sive ob paralysim.

236. *Codice sævo.* | Testamento, per quod proprios exhæredat filios, ut mulierem impuram ex asse hæredem scribat.

238. *Phialen.* | Quæ nefando obsequio senis animum demeruit & captavit.

240. *Ut vigeant sensus, &c.* | Quod si illa absunt incommoda, alia succedunt. Si bene sanus est senex corpore & mente; premitur aliis mœroribus de morte propinquorum, quos ante se ferri videt.

246. *Rex Pylius.* | Nestor Rex Pyli [illegible] urbs est Peloponesi. Ovid. Lib. 1. de Pont. Eleg. 5. *Crede mihi, Pylio Nestore major ero.*

247. *Vitæ à cornice secunda.* | Id est longissimæ post cornicem. Tres hominis ætates Nestori attribuit Homerus Odyss. 3. Cornici novem Plinius ex Hesiodo: quod quidem fabulosum & ipse ibidem existimat Libro nimirùm 7. cap. 48. pariter & Macrobius l. 7. c. 5.

248. *Tot per sæcula.* | Per annos trecentos. Alii tamen affirmant Nestorem non vixisse ultra nonaginta annos, trésque nihilominus ætates; quas annorum triginta dumtaxat singulas numerant.

249. *Dextrâ computat annos.* | Hinc Juvenalis innuit Nestorem vixisse plura sæcula, idque ex communi opinione. Observandum quippe veteres digitis sinistræ manûs solitos computare usque ad centum; dextrâ verò majores numeros. Quod ex Beda fusè refert & explicat Cœl. Rhodig. l. 23. c. 12. & seq.

250. *Novum toties mustum bibit.* | Adeoque tot autumnos vidit.

Attendas,

Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cùm videt acris
Antilochi barbam ardentem: nam quærit ab omni
Quiſquis adeſt ſocio, cur hæc in tempora duret;
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo.
Hæc eadem Peleus, raptum cùm luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troiâ Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſsâque Polyxena pallâ:
Si foret extinctus diverſo tempore, quo jam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus poſitâ tulit arma tiarâ,
Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos,

quantum ipſe de fatorum decretis, ac de longiori filo conqueratur, quando cernit flagrantem barbam Antilochi bellicoſi. Singulos enim ſodales, quicumque aſtant, interrogat; quare ad illud ævum uſque permaneat; ecquod crimen ita diuturnam ætatem meritum perpetrarit? Ea ipſa Peleus ait, quando Achillem ſublatum dolet: & alter cui licet deflere Ithacum natantem. Stante Ilio Priamus acceſſiſſet ad manes Aſſaraci, celebri pompâ, Hectore cæteriſq; fratribus feretrum collo geſtantibus, inter fletus Trojanarum, ita ut Caſſandra prior auſpicaretur lamentationem facere, & Polyxena diſruptâ chlamyde; ſi mortuus eſſet alio tempore, cùm Paris jam incœperat fabricare naves generoſas. Ævum ergo diuturnum quid præſtitit? Aſpexit cuncta diſturbata, atque Aſiam igne & armis ſubverſam. Tum miles titubans arma portavit pileo objecto, ac cecidit ad altare ſupremi Jovis, tanquam bos annoſus,

ANNOTATIONES.

252. *Nimio de ſtamine.* | De vita diuturniori. Vide Sat. 3. v. 27. Annot. ad vocem, *Lachefi.*

253. *Antilochi barbam ardentem.* | Cùm videt cremari corpus Antilochi filii ſui jam barbati & ſtrenui, atque in ætatis flore morientis, ſcilicet à Memnone occiſi. Odyſſ. 4.

254. *Cur hæc in tempora duret.* | Ut plures ærumnas ferat nimirùm.

256. *Peleus.* | Videns Achillem filium ſuum immaturo præreptum fato, & à Paride interfectum.

257. *Atq; alius.* | Similia loquitur & Peleus, & Laërtes, ut Neſtor ſuprà.

Alius cui fas, &c. | Odyſſ. ult. à Jove mortem precatur ſenior Laërtes, dolens Ulyſſem filium Ithacæ Inſulæ regem, undis jactatum annos decem, per maria vagabundum, ſæpe naufragum, adeò ut ejus vatii errores ac ærumnæ Homeri Odyſſeæ materiam præbuerint.

258. *Incolumi Troiâ, &c.* | Si ante excidium Trojanum, ſi ante regni ac ſuorum cladem Priamus vitâ functus eſſet, ſanè felix ac beatus exceſſiſſet.

Veniſſet ad umbras Aſſaraci. | Adiiſſet in Inferis Aſſaracum avum fratris ſui.

259. *Hectore funus portante, &c.* | Majori natu filio Priami cum fratribus. Priamo filios quinquaginta, ac filias duodecim fuiſſe aiunt, Homer. Cicer. Tuſcul. 1. &c.

Funus portante. | Tit. Liv. lib. 48. Epitom. M. Ælius Lepidus Princeps Senatus, antequam expirraret, præcepit filiis lecto ſe ſtrato, ſine linteis ſine purpura efferrent. Plin. l. 7. c. 44. *Quint. Metellus Macedonicus,* inquit, *quatuor filiis illatus rogo eſt, uno Prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno Cenſorio.*

261. *Ut primos edere planctus, &c.* | Quaſi præfica. Nam conducebantur olim mulieres ita dictæ, quæ luctum ederent in funeribus, ac cæteris modum plangendi darent, Feſtus.

262. *Caſſandra.* | Priami filia Trojæ ruinam vaticinata, hanc ab Apolline facultatem incaſsùm adepta.

Sciſsâque Polyxena pallâ. | Filia item Priami ſciſſis veſtibus ex antiquo more dolorem teſtificata.

263. *Tempore quo, &c.* | Cùm Paris naves adhuc ædificaret, quibus in Græciam veniens Menelai Principis uxorem Helenam è domo viri in Troadem rapuit: quod tot bellis occaſionem Trojanoque excidio deinde præbuit. Vide Hor. lib. 1. Ode 15. &c.

266. *Aſiam.* | Trojam ac Troadem quæ pars eſt Aſiæ minoris.

267. *Tunc miles tremulus.* | Tum Priamus ſenio tremens coactus eſt arma induere, ad repugnandum Græcis Helenam repetentibus & injuriam ulciſcentibus.

Tiarâ. | Pileo in pace uſitato. Vide Sat. 6. ad v. 515. annotata in ſimili voce.

268. *Ruit ante aram ſummi Jovis.* | Trucidatus à Pyrrho ante aram Jovis Hercei.

Qui

qui ab immemori jam aratro contemptus cervicem exilem & infortunatam dat heri gladiis. Atq; iſte quidem hominis quodammodo finis eſt; at conjux, quæ ſuperſtes ei fuerat, victu canino truculenta latravit. Prætero ad noſtrates, ac prætermitto Regem Ponti, & Craſum, quem aqui Solonis diſertus ſermo præcipit attendere ad extrema tempora avi diuturni. Illinc prodierunt exilium, & cuſtodia, & palus Minturnenſis, & panis corrogatus apud *Carthaginem ſubactam. Quid eo cive natura felicius unquam in orbe, quid Roma produxiſſet, ſi circumacto victorum agmine, atq; univerſo militia apparatu, pulcram animam emiſiſſet, quando exilire cupiebat è curru Teutonico? Prudens Campania præbuerat Pompeio febres*

Qui domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: ſed torva canino
Latravit rictu, quæ poſt hunc vixerat uxor.
Feſtino ad noſtros, & regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, quem vox juſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exilium, & carcer Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victâ Carthagine panis,
Hinc cauſas habuere. Quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Romæ, beatius unquam,
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompâ, animam exhalaſſet opimam,
Cùm de Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres

ANNOTATIONES.

270. *Ab ingrato jam faſtiditus aratro.* | Bos jam arando ob ſenium inutilis mactatur ab ingrato agricola tot ejus laborum immemori.

271. *Canino latravit rictu.* | Hecuba, quam fabulantur verſam in canem: eo quod percita dolore in Græcorum obvium quemque debaccharetur, atq; dicteriis lacerare & allatrare veluti conſueviſſet. Vide Plaut. Menæchm. ſc. 14. Ovid. Metam. 13. Cicer. Tuſc. 3. n. 63.

273. *Feſtino ad noſtros.* | Feſtinat oratio ad exempla Romanorum, quibus longa vita pariter ærumnas attulit.

Regem Ponti. | Mithridatem tot tantarumque gentium Principem, ut annis quadraginta cum victore terrarum populo bellaverit: ac vix ariete velut triplici denique fit æquatus ſolo, ac principatu vitaq; pariter excuſſus, Syllæ Cornelii felicitate, Luculli virtute, poſtremo magnitudine Pompeii. Hæc Cœl. Rhodig. l. 22. c. 20.

274. *Craſum.* | Hunc Lydiæ regem beatum ſe ob ſummas opes credentem admonuit Solon, neminem ante obitum judicari felicem debere. Quod ille verum tandem agnovit poſtquam à Cyro Perſarum Rege captus, & vivus tantùm non exuſtus eſt. Vide Herodot. lib. 1. Juſtin. Plutarch.

Juſti Solonis. | Gell. lib. 17. cap. 21. ait Solonem unum ex illo nobili numero Sapientum leges Athenienſium ſcripſiſſe, regnante Romæ Tarquinio Priſco anno regni ejus trigeſimo tertio. Vide Plutarch. &c.

275. *Reſpicere ad longæ, &c.* | Ovid. ſententiam Solonis ita expreſſit:

——— *Scilicet ultima ſemper*
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet.

276. *Exilium, & carcer, &c.* | Si Marius minùs vixiſſet, non eſſet expertus exilium, carcerem, mendacitatem. Nimirùm Caius ille Marius à Sylla victus fugit, atque in paludibus prope Minturnas latuit. Inde verò in carcerem abreptus, immiſſum Gallum percuſſorem vultûs majeſtate deterruit. Hinc trajecit in Africam, & Carthagine pauper & exul panem mendicavit. Aurel. Victor, Tit. Liv. Epitom. lib. 77. Plutarch.

Minturnarum. | Hæc fuit olim urbs Latii, ad Liris fluvii oſtia: hodie jacet in ruderibus.

277. *Victâ Carthagine.* | Romano Imperio ſubdita, & tunc Prætorem habente Sextilium, qui C. Marium Libyâ prohibuit. Plutarch. in Vita C. Marii.

278. *Hinc cauſas habuere.* | E longiori vita cauſas habuerunt plures ærumnæ.

Illo cive. | C. Mario.

280. *Si circumducto captivorum, &c.* | Si poſt actum triumphum ſtatim obiiſſet.

281. *Opimam.* | De opimis ſpoliis gloriantem.

282. *Cùm de Teutonico.* | Cùm paratus eſſet deſcendere, vel, cùm deſcenderet è curru, quo de Cimbris ac Teutonibus triumphum egerat. C. Marius Arpinas, ſepties Conſul, Teutones in Gallia apud Aquas Sextias, Cimbros in Italia, in Campo Caudio vicit, deque his triumphavit, Aurel. Victor. Teutones ſunt populi Germaniæ prope Cimbros, ad Boream.

283. *Provida.* | Quaſi prævidens imminentes ei miſerias & calamitates, quibus per febrim eximeretur: quæ proinde videtur fuiſſe optanda.

Provida Pompeio, &c. | Cic. Tuſc. 1. n. 86. *Pompeio noſtro familiari, cùm graviter ægrotaret Neapoli, melius eſt factum . . . . Utrum igitur,*

Optandas

Optandas: ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, cecidítque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater
Uſq; ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? Pulcrâ gaudet Latona Dianâ,
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. Cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miſeros trepidoſque parentes
Semper habet. RARA eſt adeò concordia formæ
Atque pudicitiæ. Sanctos licet horrida mores

expoſcendas: at plurima civitates proceſque communes ſuperarunt. Sors igitur illius ac Romæ ademit ſuperato caput conſervatum. Tormento ejuſmodi, iſtis armamentis Lentulus immunis fuit: & Cethegus interiit non truncatus, atque integro corpore Catilina procubuit. Parens ſolicita levi ſuſurro filii, apertura filiabus pulcritudinem precatur, quoties aſpicit Veneris templum, uſque ad precum voluptatem. Quare verò redarguas, ait? Latona delectatur Dianâ formoſâ. At prohibet Lucretia vultum expeti, qualis ipſi erat. Virginia Rutila gibbum habere vellet; ſuamque formam tradere Rutilæ. Sed venuſto puer corpore nunquam non infelices & anxios tenet genitores. Tam infrequens eſt conſenſus pulcritudinis & caſtimoniæ. Quamvis indolem caſtam dederit agreſtis,

ANNOTATIONES.

ſi tum eſſet extinctus, à bonis rebus, an à malis diſceſſiſſet? Certè à miſeriis. Non enim cum ſocero bellum geſſiſſet, non imperatus arma ſumpſiſſet, non domum reliquiſſet, non ex Italia fugiſſet, non exercitu amiſſo nudus in ſervorum manus ac ferrum incidiſſet; non liberi defleti; non fortuna omnes à victoribus poſſiderentur. Qui ſi mortem tum obiiſſet, in ampliſſimis fortunis cecidiſſet. Is propagatione vitæ quot, quantas, quàm incredibiles hauſit calamitates? Hac morte effugiuntur.

Campania. | Pars regni Neapolitani, perquàm fertilis & beata.

284. *Sed multa urbes, &c.* | Votis publicè factis pro ejus incolumitate, ſervatus eſt Pompeius & ad multa mala reſervatus. Vide Plutarch.

285. *Vicerunt.* | A Diis impetrarunt, ne ex illa febre moreretur.

Fortuna ipſius, &c. | Vota malignè exaudita, & fatum ſuum atque urbis, honeſtæ morti ſubduxerunt Pompeium, quem deinde Ptolemæus Ægypti Rex, ad quem fugerat, capite truncari juberet.

286. *Victo.* | Profligato à Cæſare.

Hoc cruciatu. | Tali mutilatione corporis & capitis diminutione, qualem tulit Pompeius ille magnus.

287. *Lentulus, Cethegus.* | Illi cum Catilina contra Rempublicam conjurati, jubente Cicerone Conſule, in Carcere ſtrangulati ſunt: ipſe verò Catilina in acie pugnans cecidit. Appian. Salluſt. &c.

288. *Integer.* | Non truncato capite, integro manente cadavere.

289. *Formam optat.* | Neque pulchritudinem exoptandum oſtendit ob imminentes inde injurias & diſcrimina. Vide Perſ. Sat. 2.

290. *Veneris.* | Venuſtatis Deæ.

291. *Uſque ad delicias votorum.* | Non tantùm ex impetrata forma, ſed etiam ex votis ipſis captans delicias & gaudia.

Cur tamen, inquit, corripias. | Eccur damnes ejuſmodi vota, quandoquidem & Latona filiæ pulcritudine delectatur? Ex Homero & Virgilio.

292. *Diana.* | Jovis ex Latona filia, eodem cum Apolline partu edita: ob caſtitatis ſtudium ſilvas coluiſſe, & hominum conſortia fugiſſe dicitur. Vide Ciceronem de Natura Deorum.

293. *Sed vetat optari.* | Reſpondet Poeta & opponit Lucretiæ exemplum, cui forma ſtuprum ab Tarquinio Superbi filio, & ab ſeipſa necem attulit. Vide hiſtoriam apud Liv. lib. 1. cap. 58. Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 4. &c.

294. *Cuperet Rutila Virginia.* | Virginia optaſſet eſſe tam deformis quàm Rutila, ne Appio Decemviro appetita ab ipſo patre Virginio ſuam pudicitiam vindicante occideretur. Vide Tit. Liv. lib. 3. cap. 44.

Rutila. | Vetulæ deformis & gibboſæ, quam annos nonaginta ſeptem exceſſiſſe ait Plin. lib. 7. cap. 48.

295. *Suam Rutila dare.* | Juvenilem ſuam faciem & formam cum ſenili deformitate commutare.

296. *Trepidos.* | Ne Puer corrumpatur.

297. *Rara eſt adeò concordia.* | Ovid.

Lis eſt cum forma magna pudicitia.

298. *Sanctos licet horrida, &c.* | Quamvis educatio aſpera & ſevera ſanctos mores formarit. Vide Sat. 6. v. 287.

Tradiderit

& priſcas Sabinas amulata: inſuper mentem pudicam, & faciem verecundam ſanguine ardentem conferat natura liberalis faventa dextrâ, (nam quid amplius juveni dare valet natura omni padagogo & diligentiâ efficacior) haud permittitur viros extare. Etenim profuſa corruptoris malitia non dubitat ipſos genitores ſolicitare. Adeò certa ſpes eſt *in largitionibus. Nemo tyrannus emaſculavit adoleſcentem non pulcrum in caſtro diro: & Nero nobilem diſtortum, aut ſtrumoſum, aut ventre aquè ac gibbo turgentem haud rapuit. Vade modo atque gaude pulcritudine pueri tui, cui graviora imminent pericula. Publicius evadet mœchus, ac timebit omnem ultionem, quam repetit conjux irâ* inflammatus. *Neq; fortunatior erit Martis ſidere, ut nunquam in vincula incurrat. Porrò is mœror aliquando repoſcit amplius, quàm jus quodcumque permittit mœrori. Iſte gladio perimit, hic ſanguinolentis ictibus concidit adulteros quoſpiam: atque mugilis ingreditur. At tuus Endymion mœchus erit adamata matronæ: ſtatim quando Servilia nummos donabit, erit etiam ejus quam minimè diligit. Univerſis ſpoliabit ſe*

Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinas.
Prætereà caſtum ingenium, vultumque modeſtum
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu: (quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode, & curâ natura potentior omni?)
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. Nullus ephebum
Deformem ſæva caſtravit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumoſum, atquè utero pariter, gibboq; tumentem.
I nunc, & juvenis ſpecie lætare tui, quem
Majora expectant diſcrimina. Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcumque maritus
Exigit iratus: nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quàm lex ulla dolori
Conceſſit, Necat hic fero, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ. Mox cum dederit Servilia nummos,
Fiet & illius quam non amat: exuet omnem

ANNOTATIONES.

299. *Sabinas.* | Caſtitate inſignes. Vide Sat. 3. v. 169. & Sat. 6. v. 163.

300. *Caſtum ingenium, &c.* | Etſi caſtitatis & pudicitiæ amorem dederit natura pariter atque inſtitutio, corruptioni obnoxius eris.

301. *Sanguine ferventem.* | Facilè erubeſcentem, pudibundum. Pudens natura diffundit ſanguinem, & eùm quaſi velamen obtendit: & hinc rubor. Ut explicat Macrob. l. 7. c. 11.

304. *Non licet eſſe viros.* | Formoſi enim alii caſtrantur, alii in muliebrem defluunt mollitiem: unde ut deſinunt eſſe viri.

305. *Tentare parentes.* | Ut pueros formoſos corruptoribus vendant.

306. *Ephebum.* | Puerum jam puberem, annos quatuordecim affecutum.

307. *Sæva in arce.* | Tarpeia, ubi ingenuorum pædagogia habuit Nero. Sueton. Ner. c. 28.

308. *Prætextatum.* | Prætexta ornatum, adeoque ingenuum ac nobilem.

Rapuit. | Ad ſtuprum.

312. *Maritus exigit iratus.* | Quando mœchum deprehendit cum uxore. Quidam legunt, *Quaſcumque mariti irati debent.*

313. *Aſtro Martis.* | Ipſo Marte Deo, quem in adulterio cum Venere deprehenſum catenâ Vulcanus colligavit, & in cæterorum Deorum conſpectu ſtatuit ludibrio expoſitos. Ovid. Met.

315. *Ille dolor.* | Mariti juſtam ab adultero ultionem repoſcentis.

317. *Mugilis intrat.* | Mugil, piſcis grandi capite, cætera gracilis; quem (pariter & aliàs raphanum) in deprehenſorum mœchorum podicem mariti per vim immittebant. Vetus Schol. Catull. Carm. 15.

Ah te tum miſeri malique fati,
Quem attractis pedibus, patente portâ,
Percurrent raphanique mugileſque.

318. *Endymion.* | Filius tuus æque pulcher ac Endymion paſtor, quem Lunæ adamatum fabulantur. Re autem verâ primus ille Lunæ curſum obſervavit. Teſte Plin. lib. 2. cap. 9.

319. *Servilia.* | Matrona deformis ac dives, cujus amori etſi non amans indulgebit quæſtûs causâ. Servilia Bruti mater cum Cæſare mœchata. Plutarch.

320. *Exuet omnem corporis ornatum.* | Uniones & gemmas ſibi detrahet ut donet mœcho.

Corporis

Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, ſive eſt hæc Hippia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed caſto quid forma nocet? Quid profuit olim
Hippolyto grave propoſitum? Quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ſeu faſtidita repulſa
Nec Sthenobœa minùs quàm Creſſa excanduit,
& ſe
Concuſſere ambæ. Mulier ſæviſſima tunc eſt,
Cùm ſtimulos odio pudor admovet. Elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat. Optimus hic & formoſiſſimus idem
Gentis patriciæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis. Dudum ſedet illa parato
Flameolo; Tyriuſque palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum ſignatoribus auſpex.

corporis ornamentis. Nam quid non indulgebit qualibet . . . . *ſeu eſt illa Hippia, ſeu Catulla? Mulier peſſima iſtuc habet omnem indolem. Verùm pudico quid obeſt pulcritudo? Ecquid Hippolyto pridem contulit ſeverum inſtitutum? Ecquid Bellerophonti? Scilicet illam puduit quaſi contemptam repudiatione: neque Sthenobœa levius irata eſt quàm Cretica; ſeque utraque incitavit. Fœmina tum ferociſſima eſt, quando verecundia iræ incentiva adhibet. Statue quod exiſtimes eſſe dandum conſilium ei, cui conjux Imperatoris connubio jungi meditatur. Is præclarus, ipſe etiam ſpecioſiſſimus, proſapia nobilis, infelix offertur occidendus in conſpectu Meſſalinæ. Hæc pridem expectat comparato flameo; & genialis* thorus *purpureus in hortis aptatur publice: ac more veteri decies centena tradentur: accedet auſpex cum obſignatoribus.*

ANNOTATIONES.

322. *Hippia ſive Catulla.* | Impura mulier ſive patricia & liberalis fuerit, ut Hippia, ſive plebeia & avara, ut Catulla; nihil negabit ſuæ libidini.

323. *Deterior totos, &c.* | Erga dilectum mœchum bona eſt & liberalis, quæ in cæteros omnes avara & nequam.

324. *Sed caſto quid, &c.* | Objectio, cui mox reſpondet ipſe aliatis exemplis.

325. *Hippolyto.* | Hic Theſei filius caſtus admodum & pulcher, à Phædra noverca perditè amatus, ejus repulſæ odium incurrit, & hinc mortem, ab ipſa ad patrem delatus. Vide Sen. Trag. Hippolyt.

Bellerophonti. | Ille Glauci regis filius apud Prætum Argivorum regem hoſpes, ab ejus uxore Sthenobœa in adulterium pellectus, cùm obſequi noluiſſet, pariter eſt accuſatus apud maritum, & gravia multa perpeſſus. Vide Horat. lib. 3. Ode 7.

327. *Creſſa.* | Cretenſis Phædra, Minois Cretæ regis filia, ob repulſam excanduit, & inſurrexit adverſus Hippolytum, ſimiliter & Sthenobœa in Bellerophontem.

Se concuſſere ambæ. | Amore in odium verſo ad vindictam ſe excitavere.

329. *Cùm ſtimulos, &c.* | Quando pudore furor accenditur & extimulatur.

Elige quidnam, &c. | Quid nimirùm ſuaderes Silio, cui Meſſalina nubere vult?

330. *Cui nubere Cæſaris uxor deſtinat.* | C. Silio Conſulii deſignato formoſo admodum juveni, quem deperibat Meſſalina Claudii Imperatoris uxor. Hæc non contenta tot adulteriis, illi voluit palam nubere, dum Cæſar Hoſtiæ morabatur ſacrificii causâ. Cornel. Tacit. lib. 11. Sueton. Claud.

332. *Extinguendus Meſſalina oculis.* | Rem ubi reſcivit Claudius, ante oculos Meſſalinæ Silium adulterum occidi imperavit: ipſamque poſteà Meſſalinam.

334. *Flameolo.* | Indumento nuptiali. Vide Sat. 2. ad v. 124. Annot.

Genialis. | In honorem Genii. Vide Perſ. Sat. 2. v. 3. Annot.

In hortis. | Claudium venire promptum ultioni audiens Meſſalina Luculianos in hortos digreſſa. Tacit. lib. 11.

335. *Decies centena.* | Millia ſeſtertiûm, ex pacto dotali, dabuntur Silio. Numerus certus pro incerto, id eſt, prægrandis ſumma in dotem. Vel quòd ea dos maxima tunc Romæ foret, pecuniæ dotali legum juſſis modum imponentibus Ita Turnebus lib. 18. cap. 30.

Ritu antiquo. | Nimirùm ex quo Romæ luxus invaluit.

336. *Cum ſignatoribus.* | Cum Notariis ac teſtibus, ad nuptiales tabulas conficiendas & obſignandas.

Auſpex. | Valer. Maxim. lib. 2. cap 1. *Apud antiquos*, inquit, *non ſolùm publicè ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto: quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur. Qui quamvis auſpicia petere deſierint, ipſo tamen nomine veteris conjectandi veſtigia uſurpant.*

Hæc

Ea tu arbitrabaris arcana, & non multis credita? At illa *nonnisi ex lege cupit inire conjugium.* Igitur *eloquere, quid eligas. Si recusas obtemperare, moriendum est ante candelas: si crimen perpetres, exiguum intervallum concedetur, donec illud civitati ac plebi cognitum ad aures perveniat Cæsaris. Hic familia labem postremus accipiet. Interim tu jubenti morem gere, si tanti* facienda *est vita dierum aliquot. Quodcumq; minus & satius dixeris, dandum est ensi collum istud album ac venustum.* An *igitur mortales nihil cupient? Si consilium petas, Deos ipsos sinas dijudicare, quid expediat nobis, ac negotiis nostris conducat. Etenim loco suavium convenientissima qualibet largiuntur Divi. Hi plus diligunt hominem, quàm* ipse *se. Nos impetu mentis, & inconsideratâ atque præcipiti libidine abrepti exoptamus connubium; & partum conjugii. Tu autem perspectum, quinam infantes, & qua conjux futura sit. Quod si quid nihilominus & petas, & voveas templis viscera, & divina tomacula albi porcelli,*

Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas?
Non nisi legitimè vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum est ante lucernas. 339
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota urbi, & populo, contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus. Interea tu
Obsequere imperio, si tanti est vita dierum
Paucorum. Quicquid levius, meliusque putaris,
Præbenda est gladio pulcra hæc & candida cervix.
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis, 346
Permittes ipsis expendere Numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt Dii.
Carior est illis homo, quàm sibi. Nos animorum
Impulsu, & cæcâ magnâque cupidine ducti, 351
Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
Ut tamen & poscas aliquid, voveasque sacellis
Exta, & candiduli divina tomacula porci; 355

ANNOTATIONES.

337. *Secreta.* | Clam Cæsare Claudio.

338. *Nonnisi legitimè vult nubere.* | Tacit. Annal. 11. *Cuncta nuptiarum solemnia celebrat,* inquit, *additoque fabuloſum visum iri hoc, palàm Consulem designatum cum uxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberum causâ, convenisse, audisse auspicum verba, subisse, sacrificasse apud Deos; discubitum inter convivas; oscula, complexus, noctem denique actam licentiâ conjugali, &c.* Sueton. Claud. c. 26. *Cùm Messalinam comperisset super cætera flagitia atque dedecora, C. Silio nupsisse, dote inter auspices confirmatâ, supplicio affecit.* cap. verò 29. *omnem fidem excesserit, quod nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipse consignaverit, inductus, quasi de industria simularentur, ad avertendum transferendumque periculum, quod imminere ipsi per quadam ostenta portenderetur.*

339. *Ni parere velis.* | Si abnuerit Silius, à Messalina irata occidi jubebitur ante noctem. Tacit. cit. ait multas mortes jussu Messalinæ paratas.

An e lucernas. | Antequam lucernæ accendi solent.

340. *Si scelus admittas.* | Si insano amori Silius ol sequatur, Cæsari paulò post rem accipienti auc ci e dabit pœnas suæ.

341. *Contingat Principis aures.* | Narcissus libertus apud Claudium instituit, Messalinam detulit; *Matrimonium Silii,* inquit, *vidit populus & Senatus & miles; ac ni propere agis, tenet urbem maritus. . . . . Quo pavore effusus Claudius identidem interrogabat, an ipse Imperii potens? An Silius privatus esset? Interim Messalina non alias solutior luxu, &c.* Cornel. Tacit. cit. lib. 11. Annal.

342. *Dedecus domus.* | Tacit. ibid. *Messalinæ facilitate adulterorum in fastidium versa ad incognitas libidines profluebat . . . . Nomen matrimonii concupivit Silius ob magnitudinem infamiæ, cujus apud prodigos novissima voluptas est.*

Tu obsequere imperio. | Tu Sili, morem gere imperioso Messalinæ amori, ut dies aliquot vitam protrahas.

345. *Præbenda est gladio.* | Seu Messalinæ, seu Claudii.

Pulcra hæc & candida cervix. | Quæ Silio immaturæ mortis causa.

347. *Permittes ipsis, &c.* | Vide Val. Maxim. lib. 7. cap. 2. cujus verba retulimus initio Annot. in hanc Satyram.

353 *Qui Pueri.* | An boni, an mali sint nascituri.

355. *Divina.* | Diis offerenda.

Tomacula. | Pinguia quædam viscera, seu farcimina, è pulmone, jecore, & carnibus porcinis minutatim concisis. Τέμνω, *scindo*, τόμος, *frustum, sectio.*

Orandum

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, & mortis terrore carentem;
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcumque labores;
Neſciat iraſci, cupiat nihil; & potiores
Herculis ærumnas credat, ſævoſque labores,
Et Venere & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monſtro quod ipſe tibi poſſis dare; ſemita certè
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
NULLUM numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.

precandum eſt ut ſit animus ſapiens in corpore valido. Firmam pete mentem, & mortis metu vacuam, quæ tempus ætatis ultimum inter naturæ beneficia ſtatuat, quæ valeat perpeti omnes cruciatus, ignoret excandeſcere, nihil deſideret; atque Herculis calamitates & duros ſudores præferendos putet, & libidinibus, & epulis, & plumeis lectis Sardanapali. Oſtendo quidnam ipſe tibi queas donare. Una profectò via ad ævum quietum per virtutem panditur. O Fortuna, nihil divinum tibi eſt ſi ſapimus: verùm te nos afficimus Numen, & Olympo conſtituimus.

ANNOTATIONES.

Candiduli porci. | In nuptiis & re uxoria, porcus albus ſacrificabatur. Varro.

358. *Qui ſpatium vitæ extremum, &c.* | Qui mortem exiſtimet eſſe naturæ munus. Sic Plin. lib. 28. cap. 1. *Vitam quidem non adeò expetendam cenſemus*, inquit, *ut quoquo modo trahenda ſit . . . Quapropter hoc primum quiſque in remediis animi ſui habeat: ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum eſſe melius tempeſtivâ morte.*

359. *Ferre queat, &c.* | Suſtinere & abſtinere, quæ duo ſunt virtutis munera, ex Epicteto.

360. *Neſciat iraſci, cupiat nihil.* | Tunc enim quietam & beatam aget vitam, ab iſtis liber perturbationibus.

361. *Herculis ærumnas, &c.* | Malit variis, ut Hercules, exerceri laboribus, quibus augeatur virtus atque eluceſcat, quam ſegnem & ignavam in otio ac deliciis vitam agere cum Sardanapalo. De multplici Hercule, deque ejus laboribus conſule Diodor. Sicul. &c.

362. *Sardanapali.* | Is ultimus fuit Aſſyriorum Rex, adeò mollitie fractus, ut inter ſcortorum greges muliebre habitu, mulieribus ipſis effœminatior neret, penſa diſpenſaret, omni laſciviæ genere defluereț. Quod cùm obſervaſſet Arbactus Medis Præpoſitus, tot viros fœminæ ſervire indignum ratus, Sardanapalum aggredi ac deturbare ſtatuit. His denique victus virum ſe tandem exhibuit, cùm extructo rogo ſe ſuaque omnia in eo conſumpſit. Herodot. Juſtin. Diod. Sicul. &c. Sardanapali Epitaphium fuiſſe aiunt: Ede, bibe, lude, cætera nihili ſunt. Plutarch. Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 11. Referunt & alii alia quædam Epitaphia.

363. *Quod ipſe tibi poſſis dare.* | Virtutem ſcilicet ac felicitatem. Horat. lib. 1. Epiſt. 18.

Sed ſatis eſt orare Jovem, qui donat & auſert:
Det vitam, det opes: æquum mihi animum ipſe parabo.

365. *Nullum Numen habes, &c.* | Cic. Tuſc. 5. n. 25. damnat eam ſententiam: *Vitam regit fortuna, non ſapientia.* Et Seneca, *Errant*, inquit, *qui aut boni aliquid, aut mali judicant tribuere fortunam.* Sunt qui legant, *Nullum Numen abeſt*, id eſt, ſapienti viro adſunt omnes Dii. Horat. Epiſt. 1.

Ad ſummam ſapiens uno minor eſt Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

366. *Nos facimus, Fortuna, Deam.* | Hi duo poſtremi verſus iterùm habentur Sat. 14. ſub finem. Senſus eſt: per imprudentiam noſtram locum Fortunæ damus inter Numina. Plin. l. 2. c. 7. *Omnium*, inquit, *vocibus fortuna ſola invocatur, una accuſatur, una laudatur, ſola arguitur, & cum convitiis colitur. Cæca etiam, & inconſtans, & indignorum fautrix exiſtimata, in tota ratione mortalium ſola utramque paginam facit. Huic omnia feruntur accepta. Adeoque obnoxia ſumus ſortis, ut ſors ipſa pro Deo ſit, quâ Deus probatur incertus . . . . Hæc ſingula improvidam mortalitatem involvunt, &c.*

SATYRA

SATYRA XI.

INTERPRETATIO.

Si Atticus epuletur egregiè, ſplendidus exiſtimatur; ſi Rutilus, vecors. Ecquid etenim ſolutiore plebis riſu carpitur, quàm inops Apicius? Singula convivia, balnea, conventicula, totum ampitheatrum de Rutilo loquuntur. *Quippe cùm artus robuſti & juveniles caſſidi pares ſunt, & quandiu fervent ſanguine, properat ad excipiendas regulas ac præcepta imperioſa gladiatorum magiſtri, non jubente certè, verùm neq; vetante Tribuno. Prætereà cernis plurimos, quos ad ipſum macelli oſtium opperiri conſuevit creditor frequenter deceptus: & quos vita* ducendæ *ratio dumtaxat in palato conſiſtit.*

ATticus eximiè ſi cœnat, lautus habetur:
Si Rutilus, demens: quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
Convictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens ſanguine fertur
Non cogente quidem, ſed nec prohibente Tribuno
Scripturus leges, & regia verba laniſtæ.
Multos porrò vides, quos ſæpè eluſus ad ipſum
Creditor introïtum ſolet expectare macelli,
Et quibus in ſolo vivendi cauſa palato eſt.

ANNOTATIONES.

1. *Atticus eximiè.* | Hac Satyrâ frugalitas commendatur, luxus damnatur, præſertim in iis quorum tenues facultates id non ferunt.

Atticus. | Nobilis ac dives aliquis, ut Pomponius ille Ciceroni familiaris, cui ex Athenienſi ſeceſſu & lepore Attici cognomen factum.

Lautus habetur, &c. | In opulento profuſio in conviviis, lautitia eſt: at dementia eſt, ſi velit inops ſumptus pariter facere.

2. *Rutilus.* | Quiſpiam factus pauper è luxu.

3. *Apicius.* | Homo luxurioſus Apicio ſimilis. Vide Sat. 4. v. 23.

Omnis convictus, &c. | De Rutilo per gulam ad egeſtatem redacto fabulantur omnes paſſim in conviviis, balneis, &c.

4. *Stationes.* | Porticus, ſeu loca in Romano foro, in quibus homines ad colloquendum conveniebant, & conſiſtebant. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. *Senatus,* inquit, *aſſiduam ſtationem peragebat eo loci, qui hodieque Senaculum appellatur: non expectabat ut edicto contraheretur, ſed inde citatus protinus in curiam veniebat.* Plinius Epiſt. *Plerique in ſtationibus ſedent tempuſque audiendo fabulas conterunt.* Gell. lib. 13. cap. 13. refert, quæſitum in pleriſque Romæ ſtationibus Jus publicè docentium, an, &c. Turneb. l. 1. c. 17. Subjicitur hîc intelligi oportere municipiorum ſtationes, quæ erant in foro Romano, quarum meminit Plin. l. 16. c. 44. Verùm quaſlibet Romæ ſtationes & confabulationes à Juvenale ingeminari ſatis apparet.

Omne theatrum. | Omnes qui ad ſpectacula & ludos conveniunt & aſtant.

5. *De Rutilo.* | Qui devoratis bonis, ut victum deinceps habeat, gladiatoriam exercet, adigente quidem inopiâ, non autem ullo Nerone aut Tyranno, ut olim. Vide Sat. 2. ad v. 143. & ſeq. Item Sat. 8. ad v. 193. & ibid. Annot.

7. *Nec prohibente Tribuno.* | Tribunum obiter taxat, qui ejuſmodi urbis dedecora debuiſſet impedire. Ex locis mox citatis.

Scripturus leges. | Tractandorum armorum rationem ut ediſcat; an etiam ut tradat artis jam peritus? Sueton. Jul. Cæſ. cap. 26. *Tirones,* inquit, *neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per Equites Romanos, ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat; precibus enitens, ut diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dictata exercentibus darent.*

Regia verba. | Superba, imperantia: urge, percute; attolle, declina, &c.

9. *Multos porrò vides, &c.* | Obæratos, qui gulæ nihilominus indulgent, atque è credita ſibi pecunia dapes lautas emunt etiam caro pretio.

Ad ipſum creditor introitum, &c. | Creditor alibi eluſus ſcit debitorem luxurioſum certè inveniri ad macellum & forum, ubi lauta emuntur obſonia. Illic igitur expectat, ut ab eo fœnus exigat.

11. *Quibus in ſolo, &c.* | Qui vivunt ut edant, quorum Deus venter eſt.

Egregius

Egregiùs cœnat meliuſque miſerrimus horum,
Et citò caſurus jam perlucente ruinâ.
Intereà guſtus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obſtantibus: interius ſi
Attendas, magis illa juvant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt perituram arceſſere ſummam
Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fractâ,
Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad miſcellanea ludî.
Refert ergo quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & à cenſu famam trahit. Illum ego jure
Deſpiciam, qui ſcit quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libya ſit montibus: hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata diſtet ab arca

Iſtorum pauperrimus, ac brevi ruiturus caſu jam apparente, lautiùs ac ſplendidiùs epulatur. Interim guſtatus inveſtigant in cunctis elementis, nunquam valore menti obicem ponente. Si intùs perſpicias, ea plus delectant quæ cariùs comparantur. Itaque non eſt arduum contrahere pecuniam abſumendam, depoſita catimia, aut effigie parentis mutilatâ; & voracem teſtam infercire nummis quadringentis. Ita hiſtrionei accedant ad miſcellanea. Intereſt igitur quiſnam ea ipſa arceſſat. Etenim in Rutilo luxus eſt: in Ventidio decus honeſtum accipit, & commendationem ab opibus depromit. Ego hunc merito aſpernabor, qui novit quàm Atlas extet altior univerſis Africæ montibus; in nihilominus ipſe neſciat, quam loculus differat à capſa ferro inſtructa.

ANNOTATIONES.

12. *Egregiùs.* | Comparat. magis egregiè. Sic etiam Lucret. lib. 4.

Nam nihil egregius, quàm res ſecernere apertas
A dubiis.

13. *Perlucente ruinâ.* | Metaphora à rimoſo pariete vel ædificio.

14. *Guſtus elementa per omnia quærunt.* | Undique accerſunt quo delicati palati faſtidio ſatisfaciant.

Elementa per omnia. | Ex aere volucres, ex aquis piſces, è terra feras, boletos, tubera, omnia exquiſiti ſaporis exquirunt.

15. *Nunquam animo pretiis obſtantibus.* | Nedum caritas obſtet & deſiderium minuat, quin potiùs auget ſemper & magis oblectat.

17. *Ergo haud difficile, &c.* | Quandoquidem ea quæ pluris emuntur obſonia, hoc magis appetunt guloſi illi, hinc ut ea mercentur nihil putant difficile, ſive oppigneranda ſit ſupellex, & contrahendum æs alienum, ſive diſtrahenda matris effigies.

Perituram arceſſere ſummam. | Pignoribus datis, à creditoribus ſumere pecuniam luxu diſpendendam.

18. *Lancibus oppoſitis.* | Sc. ſectilibus in pignus poſitis.

Matris imagine fractâ. | *Effigie in auro vel argento picta*, inquit vetus Schol. *fractâ*, vel caſu & vetuſtate; vel datâ operâ, ut ne pudore vendi queant partes atque fragmenta.

19. *Quadringentis nummis condire.* | Toto cenſu Equeſtri, magno pretio cibos exquiſitos parare.

Guloſum fictile. | Ferculum inopi guloſo expetitum emptumque, conditum verò in lance fictili, quoniam argentea vaſa pignori ſunt oppoſita.

20. *Sic veniunt ad miſcellanea ludî.* | Sic nempè homines aliàs ingenui, & olim patrimonium ſat amplum adepti, poſtquàm illud malè dilapidaverunt, ludiones fieri coguntur.

Miſcellanea. | Vel miſcellos ludos, quales à Caligula editos Lugduni in Gallia, meminit Sueton. Calig. cap. 20. vel cum veteri Schol. & aliis intellige gladiatorum cibum è variis mixtum ferculis. Gell. l. 20. c. 11. variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam atque hiſtoriam appellat, quæ variis eſt rebus commixta.

Ludî. | Pro, ludii, id eſt Ludiones.

21. *Quis hæc eadem paret.* | An pauper, ut Rutilus; an dives, ut Ventidius, in quo quidem luxus liberalitatis famam inducit.

22. *Ventidio.* | De eo jam Sat. 7. v. 199. Vide ibid. Annot. Alii accipiunt Ventidium Cumanum Galilæorum nationi præfectum, de quo Tacit. lib. 12. Annal.

24. *Atlas.* | Mons Africæ maximus ab ora Oceani Atlantici perpetuum extendens jugum ad Barcæ deſertum verſus Orieniem. Dictus ab Atlante rege ſiderum perito, quem proinde cœlum humeris tuliſſe fabulantur.

25. *Libya* | Sic vocata Græcis Africa. Aliàs pro hujus parte ſumitur, quæ continetur intra Æthiopiam ad ortum, & mare Atlanticum ad Occidentem.

Idem ignoret quantum, &c. | In variis eruditus & ſapiens, at ſtultus ac demens in ſumptu & luxu: ignoret diſcrimen ingentis arcæ divitum nummis plenæ, & ſacculi pauperum in quo pauci denarii: & pro utriuſque menſura ſumptus faciendos.

26. *Ferrata arca.* | Qualem habent vulgò divites, & habebant in foro Romani Proceres, ut Sat. 10. notavimus ad v. 25.

Sacculus. E cœlo deſcendit, γνῶθι σεαυτόν,
Figendum & memori tractandum pectore, ſive
Conjugium quæras, vel ſacri in parte Senatûs
Eſſe velis. Nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe traducebat Ulyſſes
Ancipitem. Seu tu magno diſcrimine cauſam
Protegere affectas; te conſule, dic tibi quis ſis:
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. Buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ; ſpectandaque rebus
In ſummis, minimis; etiam cum piſcis emetur.
Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantùm
In loculis: quis enim te, deficiente crumenâ,
Et creſcente gulâ, manet exitus; ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris, atque
Argenti gravis, & pecorum, agrorumq; capacem?
Talibus à dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, ſed morte magis metuenda ſenectus.

E cœlo defluxit illud γνῶθι σεαυτὸν, *animo fideli inſigendum & revolvendum, ſeu connubium expetas, ſeu cupias eſſe particeps ſancta curia. Enimverò neque Therſites optat Achillis thoracem, in quo ſe Ulyſſes dubium exhibebat. Sive tu cauſam tueri vis ingenti periculo, teipſum interroga, aperi tibi qualis ſis,* an *cauſidicus acer, utrum Curtius, utrum Matho: oris tui modulus eſt intelligendus & conſiderandus in negotiis maximis & infimis, etiam quando piſcem mercabere; neque mullum expetas, quando in pera gobionis* pretium *dumtaxat habueris. Nam loculis exhauſtis, & voracitate auctâ, quiſnam te finis expectat, poſtquam patrimonium & facultates ingeſſeris in alvum uſura & argenti rudis, & gregum & pradiorum voracem? A dominis ejuſmodi poſt omnia ultimus abit annulus, atque digito ſpoliato Pollio ſtipem rogat. Neque præcoces favillæ, neque mors luxui moleſta* ſunt; *verum ſenecta plus* quàm *mors timetur.*

ANNOTATIONES.

27. *Cœlo deſcendit, &c.* | Diog. Laert. lib. 1. affirmat illud, *Noſce teipſum*, Thaletis eſſe Mileſii, & à Chilone poſteà uſurpatum. Cic. Tuſc. 1. n. 52. Apollinis præceptum monet, ut ſe quiſque noſcat: *Quod niſi divinum eſſet*, inquit, *non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum ſic ut tributum Deo ſit.* Plin. lib. 7. cap. 32. *Oraculorum*, inquit, *ſocietatem dedere mortales Chiloni Lacedæmonio, tria ejus præcepta Delphis conſecrando aureis literis.*

Γνῶθι σεαυτὸν. | *Noſce teipſum.* Cic. lib. 3. ad Q. fratrem, Epiſt. 6. *Præceptum illud*, inquit, *nolis putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, verumetiam ut bona noſtra norimus.* Vid. Tuſcul. cit. item Perſ. Sat. 4. v. ult.

29. *In parte Senatus.* | Senator eſſe velis, Judex, Magiſtratus.

30. *Nec enim loricam poſcit Achillis Therſites.* | Therſites haud ita eſt immemor ſuæ tenuitatis, ut idem appetat quod Ulyſſes, aut Ajax: quorum de armis Achillis mortui contentionem. Vide apud Ovid. Metam. 13.

31. *Therſites.* | Homo inglorius & parvi nominis apud Græcos, de quo jam Sat. 8. ad v. 269.

In qua ſe traducebat Ulyſſes ancipitem. | In cujus loricæ petitione adverſus Ajacem, Ulyſſes ipſe metuebat ſibi, ne non obtineret.

34. *Curtius.* | Montanus, orator mediocris, valdè tamen jactabundus. De eo Satyr. 4. ad verſ. 107. Annot. vide.

Matho. | Cauſidicus infimæ notæ, de quo Satyr. 1. v. 32.

Bucca. | Facundiæ tuæ modum noris, ſi ſis orator: quiſquis autem fueris, ex crumenæ modulo, buccæ & gulæ tuæ modum pone.

37. *Mullum.* | Piſcem pretioſum. De quo vide Sat. 4. v. 15. & Sat. 5. v. 92.

Gobio. | Vilis piſciculus.

41. *Argenti gravis.* | Non facti, aut ſignati, quod eſt adhuc in maſſa. Vide Cœl. Rhodig. lib. 10. cap. 2.

42. *Talibus à dominis, &c.* | Decoctores illi poſt alia tandem oppignerant aut vendunt annulum ſuæ notam nobilitatis.

43. *Pollio.* | Nobilis helluator: an verò Carvilius ille Pollio, qui prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii, quique teſtudinum putamina ſecare in laminas, lectoſque & repoſitoria his veſtire inſtituit, ut ait Plin. lib. 9. cap. 11.

Digito nudo. | Nec enim Equeſtrem dignitatem ejuſque inſigne annulum ſervabat, niſi qui Cenſum Equeſtrem retinebat, nimirùm quadringenta ſeſtertium millia: at ille bona decoxerat.

44. *Non præmaturi cineres, &c.* | Non metuunt luxurioſi illi mortem ſibi, vel graves morbos creare, per helluationes; ſed timent ſenium, in quo propter inopiam aut ægritudines non licet ampliùs luxuriari.

Hi pierumque gradus; conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur. Inde ubi paulum
Neſcio qui ſupereſt, & pallet fœnoris auctor,
Qui vertêre ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quàm
Eſquilias à ferventi migrare Suburra.
Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mœſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta; morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiêre hodie numquid pulcherrima dictu,
Perſice, non præſtem vitâ, nec moribus, & re;
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, ſed in aure placentas

iſti gradus utplurimùm. Pecunia Roma accepta à creditoribus, atque præſentibus dominis abſumitur: dein cùm neſcio quid parvum reſtat, atque expalleſcit uſura poſſeſſor, tum qui terram mutavere, properant Baias & ad Oſtia. Forum enim deſerere, hunc tibi haud pejus, quam ex ardenti Suburra ad Eſquilias tranſire. Is mœror, ea triſtitia dumtaxat patriâ cedentibus inhæret, anno uno Circenſibus privari. Cæterùm in vultu non manet ſtilla ſanguinis: neque multi retinent verecundiam riſu dignam, atque è civitate recedentem. O Perſice, hodie periculum facies, utrum præclara memoratu non exequar, vivendi ratione, *neque moribus, atque factis: ſiliquas autem commendem* ego *helluo abſconditus, & pultem ſervo cæteris præſentibus, in auricula verò placentas jubeam.*

ANNOTATIONES.

46. *Hi plerumque gradus.* | Per quos iſti devenire ſolent ad rerum omnium inopiam. 1. Pecuniam fœnore accipiunt. 2. Hanc in ipſa urbe coram fœneratoribus in luxuriam effundunt. 3. Solum vertunt.

47. *Coram dominis.* | Fœnoris & crediti dominis, atque auctoribus.

48. *Pallet.* | Ne fœnus & creditum perdat, jam timet.

49. *Qui vertere ſolum.* | Patriâ cedentes in aliam regionem abeunt exulatum, & quidem feſtinanter, ne à creditoribus comprehendantur.

Baias. | Urbem Campaniæ maritimam, de qua vide Sat. 3. v. 4.

Oſtia. | Ad Oſtia Tiberina, ibi fortè navem conſcenſuri fugiunt. Namque ibi portus ad oſtium Tiberis fluminis cum adverſa urbe pridem celebri ab Anco Martio condita. Legunt quidam, *oſtrea*, ut ſit ſenſus inopes illos conferre ſe Baias ad piſcationem oſtreorum.

50. *Cedere namque foro, &c.* | Non comparere in urbe ob æs alienum, non magis ignominioſum jam putatur, quàm ab uno vico in alium migrare.

51. *Eſquilias à ferventi, &c.* | Ab æſtuoſa urbis regione in frigidiorem. Nam & editior is locus: & gelidas vocavit Eſquilias, Satyr. 5. v. 78. Vide & Sat. 3. v. 71.

Ferventi. | Seu ob ſitum, ſeu ob majorem populi frequentiam.

Suburra. | Vide Satyr. 3. v. 5. Annot.

52. *Ille dolor, &c.* | Illis decoctoribus nullus jam pudor: unus autem dolor ſupereſt, carere Circenſibus.

53. *Circenſibus.* | Vide Sat. 3. v. 223. & Satyr. 10. v. 80. atque ibid. Annot.

54. *Sanguinis in facie, &c.* | Pudoris nihil reſtat, veſtigium nullum. Vide Satyr. 10. v. 301. & Annot.

Morantur pauci, &c. | Pauci conantur retinere pudorem, qui jam urbem deſerit ac fugit, ubi etiam ridiculus multis exiſtimatur. Sic orbe jam facinoroſo ceſſiſſe & ad Superos evolaſſe dicitur Aſtræa, ejuſque pariter ſoror Pudicitia. Satyr. 6. v. 19.

56. *Numquid pulcherrima dictu, &c.* | Utrum verbis tantùm frugalitatem extollam, quam re non teneam, ſed, ut alii, gulæ ſerviam & ventri.

57. *Perſice.* | Perſicus amicus Juvenalis, cui & hanc inſcripſit Satyram.

58. *Siliquas.* | Cibum rudiorem, tenuem victum, legumina, quorum involucrum ſiliqua dicitur. Vide Perſ. Sat. 3. v. 55.

Occultus ganeo. | Clam popinas frequentans. Ganeum ſubterraneus locus eſt, ex Feſt.

Pultes. | Parabiles & vulgares cibos. Vide Satyr. 7. verſ. 185. & Perſ. Sat. 6. v. 40. atque ibid. Annot.

59. *Coram aliis.* | Ut frugalis exiſtimet.

Dictem puero, ſed, &c. | Dum quis adeſt, pultes imperem famulo, & quidem palam; at ſtatim in aurem & clam inſuſurrans jubeam ut placentas coquat mihi cœnaturo.

Placentas. | Dulciaria; delicata fercula. Placentæ fiebant è farina ſiliginea, aliçâ, caſeo, melle. Martial. Lib. 7. Epigr. 19. dulces placentas vocat.

Etenim quandoquidem pollicitus es epulari mecum, ero tibi vel lut *Evander; accedes Tirynthius, vel hospes eo inferior, idem nihilominus Superis etiam sanguine conjunctus, hic undis, ille igne ad cœlum translatus. Jam auscultа dapes nullis macellis paratas. E Tiburis campo prodibit hœdus* parvus *opimus, atque omni grege tenerior, ignarus graminis,* quique *nondum tentavit carpere furculos inferiorum salicum, qui plus lactis quàm sanguinis continet: tum corruda è montibus, quas villica collegit dimisso fuso: deinde ova ingentia & è stramine circumvoluto fervida prasto sunt cum ipsis parientibus:* quin *& botri* per *anni partem custoditi sicuti in palmite constiterant: posteà pyra Signina atque Syria: & ex iisdem caniſtris poma novi odoris* cum *Picenis certantia; tibi* verò *minimè timenda, posteaquam ejicere autumnum hyeme arefactum, & discrimina succi non cocti-*

Nam, cum sis conviva mihi promissus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cœlum;
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet quàm sanguinis; & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoque calentia fœno
Ova adsunt ipsis cum matribus, & servatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus uvæ:
Signinum Syriumque pyrum: de corbibus iisdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquàm
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.

ANNOTATIONES.

60. *Habebis Evandrum.* | O Perſice, me frugalem habebis hoſpitem, ſicut olim Evandrum Hercules & Æneas habuere, cùm ab eo tenui menſa excepti ſunt. Ex Æneid. 8.

Tum res inopes Evandrus habebat.

61. *Evandrum.* | Hic Arcadiæ primò Rex, deinde venit in Italiam, & pulſis Aboriginibus ibi regnavit, ubi Roma ſubinde condita eſt.

Venies Tirynthius. | Ut Hercules, cujus patria dicitur fuiſſe Tiryns vel Tirynthia urbs Peloponeſi propè Argos.

Minor illo hospes. | Æneas Hercule minor ætate, famâ, rebus geſtis.

62. *Et ipse tamen contingens sanguine cœlum.* | Ut enim filius Jovis Hercules, ſic Æneas Veneris.

Alter aquis. | *Æneas in Numicium fontem lapſus creditur conſecratus,* inquit vetus Schol. Dionyſ. Halicarn. lib. 1. hæc ſcribit: *Commiſſo acri prælio, multiſque utrinque caſis Æneæ corpus uſquam apparuit: alii in Deos tranſlatum putarunt, alii merſum fluvio, juxta quem præliam fuerat. Latini templum Æneæ condiderunt, cum Inſcriptione, Jovi Indigeti, ſeu, Patri Divo Terreſtri, qui fluvii Numici undas gubernat.*

Alter flammis. | Hercules, qui cum induiſſet veſtem venenatam ſibi à Dejanira miſſam, ardore correptus, & doloris impatiens, accenſâ pyrâ in Oeta monte ſeipſum combuſſit. Vide Ovid. Metamorph. 9. Senec. Tragœd. Hercul. Oetæum, &c.

64. *Fercula.* | Quæ tibi apponere ſtatui.

Nullis ornata macellis. | Non empta, vel è macello & foro petita.

65. *Tiburtino.* | Vide Sat. 3. v. 192.

66. *Inscius herbæ.* | Materno adhuc lacte victitans nondum herbam delibavit.

68. *Montani asparagi.* | Silveſtres & è monte, non ex horto, in quo delicatiores educantur.

70. *Tortoque calentia fœno.* | Recentia è nido, qui è torto fœno conflatus: vel calentia è fœno, in quo involuta apportantur. Ut Martial.

Sed tuta fœno curſor ova portabat.

71. *Cum matribus.* | Cum ipſis gallinis.

73. *Signinum.* | A Signia Latii oppido dicta pyra, quæ alii à colore teſtacea appellant, inquit Plin. lib. 15. cap. 15. Hæc commendat Cornel. Celſ. lib. 2. cap. 24.

Syrium. | Pyra primùm è Syria allata; quæ eadem eſſe cum Tarentinis quidam affirmant. Vide Colum. lib. 10. cap. 5. Macrob. l. 3. c. 19. Plin. cit.

De corbibus iisdem. | Omnia promiſcuè, quod ſimplicitatem notat.

74. *Æmula Picenis.* | Tam bona quàm quæ celebrantur ex agro Piceno, qui hodie continet partem Marchiæ Anconitanæ, & Aprutii ulterioris. Horat. Lib. 2. Sat. 4.

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo,
Nam facie præſtant.

75. *Siccatum frigore postquam, &c.* | Cùm per frigus & hyemem ſiccatus fuerit crudus humor, quem autumno recentia habebant.

Hæc

Hæc olim noſtri jam luxurioſa ſenatus
Cœna fuit. Curius parvo quæ legerat horto
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squallidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga ſuis rarâ pendentia crate
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente novâ, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturiùs ibat,
Erectum domito referens à monte ligonem.
Cum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, poſtremò ſeveros
Cenſoris mores etiam collega timeret;

Iſta pridem fuit Senatus noſtri cœna tum ſumptuoſa. Curius quas tenui hortulo ipſe herbas collegerat, parvo camino adhibebat, quas modò contemnit ſordidus foſſor in ample ergaſtulo, qui recordatur qualis ſapor vulva in taberna ferventi. Erat olim conſuetudo feſtis diebus cuſtodire dorſa porci arefacti ſuſpenſa crate non denſâ, & ſuccidiam in natali apponere conſanguineis, additâ recenti carne, ſi aliquam victima ſuppeditaret. Affinium quiſpiam inſignitus tertio Conſulatu, & Caſtrorum Præfecturâ ac Dictatoris dignitate perfunctus, ad eam cœnam pergebat citiùs quàm ſolitum erat, ſublatum humeris bipalium reportans è ſubactu colle. At quando formidabant Fabios, & ſeverum Catonem, & Scauros, & Fabricios, denique cùm auſteros mores Cenſoris ipſe collega metueret,

ANNOTATIONES.

77. *Jam luxurioſa.*] Præ hominibus ac Romanis prioribus, qui frugibus tantùm ac herbis veſcebantur.

78. *Curius.*] Dentatus, de quo vide Annot. Sat. 2. verſ. 3.

80. *In magna faſtidit compede.*] Catenâ longiore vinctus in agro opus faciens. Plin. lib. 18. c. 3. *Agriculturam*, inquit, *vincti pedes, damnata manus, inſcripti vultus exercent.*

Faſtidit.] Vide Sat. 6. Perſii ad v. 40.

81. *Vulva popinæ.*] Vulva porcæ in popina præparata. Hanc in deliciis fuiſſe indicat Plin. lib. 8. cap. 51. & lib. 11. cap. 37. *Vulva primiparæ ſuis optima*: inquit. Teſtatur & Horat. Lib. 1. Epiſt. 15.

Nil vulvâ pulcrius amplâ.

Martial. Lib. 13. Epigramm. 56.

Me materna gravi de ſue vulva capit.

82. *Sicci terga ſuis.*] Ad ventum fumumque exiccati & ſalſi, propterea que expoſiti in crate lignea rariore, & aeri magis pervia.

Pendentia.] Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Quis non audierit patres noſtros dicere, ignavum & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit potiùs ab laniario, quàm ex domeſtico fundo?*

84. *Natalitium.*] Die natalitiâ, quam Veteres epulis celebrabant.

Lardum.] Suillam carnem ſalitam, quam dicit laridum, quaſi largè aridum, auctor eſt Macrob. lib. 7. cap. 12.

85. *Si quam dabat hoſtia.*] Quam vel immolaſſent ipſi, vel à Magiſtratibus immolatam emiſſent. Nam *mactatarum ab his hoſtiarum exta ad Quæſtores ararii delata venibant: ſacrificiiſque Populi Romani tum Deorum immortalium cultus, tum etiam continentia inerat*: Inquit Valer. Max. lib. 2. cap. 2.

88. *Ad has epulas.*] Velut inſolitas & lautioris apparatûs.

Solito maturius.] Ante horam nonam, quâ mos erat cœnare, & epulari.

89. *Referens à monte ligonem.*] Poſt opus ruſticum in agro montano. De Fabio dictum alibi, Plin. lib. 16. cap. ultimo: *Durant*, inquit, *in Linternino Africani prioris manu ſata oliva; item myrtus eodem loco conſpicua magnitudinis.*

90. *Cum tremerent, &c.*] Quandiu Roma timuit Cenſores luxum prohibentes luxurioſoſque mulctantes, tamdiu victus & ſupellex ſimplices fuere.

Fabios.] De his vide Sat. 2. v. 146. & Sat. 6. v. 266.

Catonem.] Vide Sat. 2. v. 40.

91. *Scauros.*] Sat. 2. v. 35.

Fabricios.] Vide Sat. 9. v. 142.

92. *Collega timeret.*] Intelligendus hîc Fabricius Cenſor in Cenſura Maximi nomen adeptus, qui luxuriam Reipublicæ damnans à collega Publ. Decio poſtulavit, ut vel ipſe mores hominum emendaret priorum Cenſorum negligentiâ perditos, aut pateretur ſe revocare priſtinum civitatis ſtatum: quorum ſi neutrum faceret, minatur abdicaturum ſe eum Magiſtratu. Decius ergo exterritus conſenſit ut quemadmodum vellet Fabricius Rempublicam adminiſtraret. Vetus Schol.

tum *nullus putavit numerandum inter ſolicitudines & res graves, quæ teſtudo naret in aquis Oceani, Trojanis conflatura ſplendidum & illuſtre ſuſtentamentum: ſed lateribus denudatis ac thoris exiguis frons anea exhibebat turpe caput aſini coronati, circa quod nutriti rure* pueri *jocosè laſciviebant. Itaque tales* erant *epulæ, quales ædes & ſupellectilia. Tum miles imperitus & ignorans admirari Græcorum induſtriam, dirutis civitatibus in acquiſita parte ſpoliorum, rumpebat vaſa illuſtrium opificum, ut equus haberet phaleras; atque galea inſculpta hoſti moriturò exhiberet effigiem belluæ Romuli, volente Imperii ſorte, miteſcentis; & binos Quirinos ſub ſaxo; & nudum ſimulacrum Divi ſuſpenſi ſcuto & lanceâ renitentis. Quicquid erat argenti, in armis tantùm lucebat.*

Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum.
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum: 95
Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius artes, 100
Urbibus everſis, prædarum in parte repertâ,
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere juſſæ
Imperii fato, & geminos ſub rupe Quirinos, 105
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.

ANNOTATIONES.

94. *Qualis in Oceani.* | Nemo ſoilcitus erat quàm grandes in Indico Oceano teſtudines invenirentur, ubi *ſingularum ſuperficie habitabiles caſæ integuntur, atque inter Inſulas Rubri maris his navigant cymbis:* ut loquitur Plin. l. 9. c. 10.

Teſtudo nataret. | *Teſtudinum alia terreſtres, aliæ marinæ, &c. Victus geminus in aquis, terraque; & effectus par: honore habendi, vel propter excellens in uſu pretium, naturaque proprietatem.* Plin. lib. 32. cap. 4.

95. *Trojugenis.* | Romanis Proceribus, qui ſe jactant à Trojanis oriundos.

Factura ac nobile fulcrum. | Uſui futura ad exornandum ſpondæ fulcrum putaminibus in laminas ſectis: ex Plin. antè cit. ad vocem, *Pollio*, v. 43. hujus Satyræ. Apul. Metamorph. 10. *Diſternebatur lectus Indicâ teſtudine pellucidus, plumeâ congeris tumidus, veſte ſericâ floridus.* Martial. Lib. 12. Epigram. 67.

Gemmantes primâ fulgent teſtudine lecti.

96. *Nudo latere.* | Vel ſine fulcro, vel ſine ornatu, ſolâ fronte lecti ære munitâ.

Frons ærea. | Lecti pars anterior ærea.

97. *Vile coronati caput oſtendebat aſelli.* | Vel effigiem capitis aſinini oſtendebat: vel ſignificatur, veteres illos ad cœnam diſcumbere ſolitos in ipſis agris, ad quorum limites, ex Hetruſcorum diſciplina, ſuſpendebatur aſini caput, nudatum ante, ſertis coronatum, ad arcenda, ut credebant, agrorum incommoda. Itaque è menſa lectiſque dicti bitoriis videri oſtendique poterat aſininum illud caput, circa quod ludere conſueverant pueri rure educati. Scoppa collect. c. 27. Columel.

Nunc caput Arcadica nudum cute fertur aſella
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

100. *Tunc rudis, &c.* | Tunc miles ignorans pretium vaſorum eximii operis per Græcos artifices elaboratorum, ea temerè frangebat, ad faciendas equo phaleras

Graias artes. | A Græcis luxus Romam invectus. Hinc Sat. 3. v. 60. dixit,

Non peſſum ferre, Quirites, Græcam urbem.

101. *Urbibus everſis.* | In direptione urbium, & prædæ parte, quam nactus erat.

102. *Magnorum artificum.* | Ut Phidiæ, Praxitelis, Myronis, &c.

103. *Phaleris.* | E fractis poculis: ut mox dictum eſt.

Calataque caſſis. | Item ad cælandam in caſſide effigiem lupæ quæ Remum ac Romulum fratres geminos aluerat, &c.

105. *Sub rupe.* | Ubi expoſiti fuerant, vel ubi fluitantem Tiberis alveum, in quem abjecti pueri illi, tenuis in ſicco aqua deſtituit; in proxima alluvie, ad Ficum Ruminalem: ubi & lupa ſummiſſas infantibus mammas adeo mitis præbuit. Tit. Liv. lib. 1. c. 4. Vide & Dionyſ. Halicarn. lib. 1. Florum, &c.

106. *Fulgentis.* | Alii legunt, *venientis*, ad Rheam nempe Silviam Remi ac Romuli parentem è Marte.

107. *Pendentiſque Dei.* | Simulacri Martis ſive in clypeo efficti, adeoque pendentis ex humero ſiniſtro, ut fit; ſive extantis in ſumma caſſide, quibus portentoſis imaginibus miles Romanus hoſtem in bello territaret, ac invicto cedere Imperio cogeret. Sunt qui legant, *perdentis*, cui reſpondet, inquiunt, vox ſequens, *perituro.*

108. *In armis.* | Non in ſupellectili, aut veſtimentis, ut nunc.

Ponebant

Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc; quibus invideas, ſi lividulus ſis.
Templorum quoque majeſtas præſentior, & vox
Nocte ferè mediâ, mediamque audita per urbem,
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Juppiter auro.
Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas
Tempora viderunt; hos lignum ſtabat in uſus,
Annoſam ſi fortè nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama ſapit; putêre videntur
Unguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu,

Tum ergo pultes cunctas apponebant in patina Etruſca, quibus invideres ſi fores tantulùm invidus. Fanorum etiam Numen propius aderat: noſque iſtis admonuit vox nocte propè mediâ, & in media civitate exaudita, cum accederent Galli ab Oceani ripa, Numinibus quoque munus fatidicorum implentibus. Jupiter teſtaceus necdum ullo pollutus auro conſueverat eam gerere ſolicitudinem rationum Latii. Æſtas iſta conſpexit menſas apud nos, & ex arbore noſtrate exortas. Ad hanc utilitatem ſerviebat lignum, quando Eurus caſu vetuſtam nucem deturbaverat. Jam verò nullas opulenti delicias epulando captant: nil rhombus, nil dama ſaporis habet: fœtere creduntur unguenta & roſa, niſi amplos orbes portat ingens ebur, altuſque pardus grandi rictu.

ANNOTATIONES.

109. *Thuſco catino.* | Fictili ex Etruria. Vide Sat. 2. Perſ. v. 60.

Farrata. | Cibos è farre, pultem, quæ fiebat è mixta frumenti & fabarum vel hordei farina, diutiſſimè veteribus uſitatam, ut notavimus alibi.

110. *Quibus invideas.* | Invidere poſſes iſti veterum parſimoniæ & frugalitati, quâ contenti beatique vivebant.

111. *Templorum quoque majeſtas præſentior.* | Tum Dii magis erant propitii, cùm minùs luxurioſi homines.

Vox nocte ferè mediâ. | Tit. Liv. lib. 5. c. 32. *Eodem*, inquit, *anno M. Ceditius de plebe nuntiavit Tribunis ſe in nova via, ubi nunc ſacellum eſt, ſupra aedem Veſtæ, vocem nocti ſilentio audiſſe clariorem humanâ, quâ Magiſtratibus dici juberet, Gallos adventare, &c.* Et cap. 50. ejuſdem Libri ſic habet: *Expianda etiam vocis nocturnæ, qua nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque templum in nova via Aio-Locutio fieri.*

113. *Littore ab Oceani Gallis venientibus.* | Legunt alii, *ab occiduo*: alii, *ab Oceano*, quem lectionem aſſerit Lipſ. Epiſt. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. Liv. cit. lib. cap. 37. *Inaudito*, inquit, *hoſte ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente, &c.*

Gallis venientibus. | De Gallorum in Italiam tranſitu vide Tit. Liv. cit. cap. 33. & ſequ. *Eam*, inquit, *gentem traditur dulcedine frugum maximeque vini novâ tum voluptate captam Alpes tranſiſſe, &c.*

Diis officium Vatis peragentibus. | Prænuntiantibus impendentia mala, ut iis obviàm iretur. Vide Cœl. Rhod. lib. 7. cap. 29.

116. *Fictilis Juppiter.* | Seneca ad Lucil. *Cogita Deos, cum propitii eſſent, fictiles fuiſſe.* Plin. lib. 35. cap. 12. Fictilem Jovis effigiem juſſu Tarquinii Priſci elaboratam, in Capitolio dedicandam refert, additque: *Ha enim tum imagines Deûm erant laudatiſſimæ: nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant, &c.*

Nullo violatus auro. | Plin. mox citat. *Durant*, inquit, *in pleriſque locis etiam nunc fictilia iſta ſimulacra: faſtigia quoque templorum mirâ calaturâ, & arte aviique firmitate certiora auro, certè innocentiora.* Vide Satyr. 3 verſ. 20.

117. *Illa domi natas, &c.* | Menſæ pridem fiebant è lignis vulgaribus, nec è citro vel cupreſſo factæ longè petebantur.

119. *Eurus.* | Ventus ab Ortu flans, ſæpius vehemens.

121. *Rhombus.* | Piſcis exquiſitus, de quo multa Satyr. 4. v. 39. & ſeq.

Dama. | Silveſtris capra. Plin. lib. 8. c. 53.

122. *Unguenta.* | Quibus poſt balnea utebantur.

Roſa. | His convivæ coronabantur. Horatius Lib. 1. Od. 5. & 38. &c.

Niſi ſuſtinet orbes grande ebur. | Niſi ingentis menſæ rotundæ pes altus ſit ex ebore in formam pardi hianti ore ſculptus.

ex iis dentibus quos Romam *transfert janua Syenes, & agiles Mauri, & Indus Mauro nigrior, quoſque abjecit fera ſilva Nabathæa jam grandiores, & capiti oneroſos. Inde naſcitur appetentia, inde bilis ſtomacho. His enim argenteum fulcrum* videtur id *quod annulus ferreus in digito. Arrogantem igitur evito convivam, qui me ſibi confert, reſque parvas contemnit. Enimverò ne unam quidem eboris unciam habeo. Neque teſſera, neque calculus ex iſta materia; imò ipſi cultrorum capuli oſſei ſunt. Attamen neque iſtis ulla ferecula*

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Jam nimios, capitique graves. Hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho bilis. Nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas, adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea: non tamen his ulla unquam obſonia fiunt

ANNOTATIONES.

124. *Dentibus ex illis.* | Elephantinis. Martial. Lib. 2. Epigram. 43.

Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſtâ fagina menſa mihi.

Lucanus Lib. 10.

Dentibus hic niveis ſectos Atlantide ſilvâ
Impoſuere orbes.

Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 18. non dentes ſed cornua dici in Elephantis debere, ex Pauſania aſſerit.

Quos mittit. | Dentes enim elephantini Romam advehuntur ex Elephanti Inſula quæ eſt intra Nilum flumen, Syene vicina, ab Elephantorum multitudine ſic appellata: deinde è Mauritania; item ex India, ſeu Arabia. Vide Plin. lib. 8. cap. 1. & ſeq.

Porta Syenes. | Syene vulgò *Aſna*, eſt urbs Ægypti Superioris, ſub Tropico Cancri ſita, in confinio Æthiopiæ. Syenes portam vocat *Elephantidem* Inſulam mox dictam, quoniam venientibus Syenen, & in Ægyptum, & inde Romam dentes elephantinos apportantibus ex Inſula iſta, & per eam velut portam iter eſt. Sic Satyr. 3. verſ. 4. Cumas appellavit Januam Baiarum, quia Baias itur per Cumas.

125. *Mauri celeres.* | Horum tanta pernicitas ut feras curſu aſſequantur. De Troglodytis id affirmant Herodotus & Plinius.

Mauro obſcurior Indus. | Græci Μαῦρον, obſcurum vocant. Apul. Florid. *Indis*, inquit, *ad naſcentem diem ſitis tamen in corpore color noctis inſt.* Mauri porrò & Indi Zonæ Torridæ ſubjecti. Hi verò Arabeſque Æquatori propiores. Vide Cœl. Rhodig. l. 16. c. 15.

126. *Quos depoſuit jam nimios, &c.* | Aiunt elephantem dentes jam nimios ad arborem illiſos deponere. Plin. lib. 8. cap. 3. *Dentes*, inquit, *deciduos caſu aliquo vel ſenectâ defodiunt. Hoc ſolum ebur eſt . . . . . circumventique a venantibus, impactos arbori frangunt, præaquæ ſe redimunt.* Capite verò 10. ejuſdem Libri: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua.* In Æthiopiæ finibus poſtium vicem in domiciliis præbere, & pecorum ſtabulis palos elephantorum dentibus fieri, auctor eſt Polybius.

Nabathæo. | A Nabath Iſmaelis filio dicta quædam regio Arabiæ Petrææ, ad ortum.

127. *Capitique graves.* | Ut cervis cornua certo tempore deponi ſolita.

Orexis. | Ὄρεξις, *appetitus*. Vide Satyr. 6. verſ. 427.

127. *Hinc ſtomacho bilis.* | Tum illis creſcit appetitus ciborum, cùm menſa eſt eburnea. Ironicè.

Bilis. | Velut ira ad cibos devorandos. Porrò famem irritari conſtat bili ſtomachum vellicante. Interpretantur aliqui indignationem contra luxuriam, perperam noſtro quidem judicio, In quibuſdam exemplaribus legitur *vires*, pro, *bilis*.

Pes argenteus, &c. | Adeo ſpernunt argentum præ ebore, ut menſæ pes argenteus tam vilis modò ſit, quàm ferreus annulus. Hic tamen & Judicibus & triumphantibus haud ita pridem uſitatus, teſte Plinio lib. 33. cap. 1.

131. *Qui me ſibi comparat.* | Qui cum ſumptuoſus ſit, me quoque ſumptuoſum ſperat in dapibus & ſupellectili. Vel, qui me frugalem luxurioſo ſibi comparatum deſpicit.

131 *Nulla uncia.* | Ne minimum quidem. Eſt uncia libræ ſeu aſſis pars duodecima. Vide Satyr. 1. verſ. 40. Annot. ad eam vocem, *Unciolam*.

132. *Teſſellæ calculus.* | In abaco, alveolo, tabulâ luſoriâ, teſſeræ, calculi, tali, ſcrupi, latrunculi, ſcacchi. Vide quæ de iſtis ludis annotabo in Perſ. Satyr. 3. v. 48. ad hæc verba, *Quid dexter ſenio ferret.*

134. *Oſſea.* | Ex oſſe, non ex ebore.

Non tamen. | At ejuſmodi vilioribus cultellis nihilo pejùs ſecatur cibus, aut eò fit deterior.

Rancidula;

Rancidula; haud ideò pejor gallina ſecatur.
Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautiſſima ferro
Cæditur, & totâ ſonat ulmea cœna Suburrâ.
Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fruſtis imbutus oſellæ.

rancida efficiuntur, neque propterea deterior gallina ſcinditur. Verùm neque aderit carptor, cui concedere oporteat pergulam univerſam, diſcipulus Trypheri magiſtri, apud quem & ingens ſumen, & lepus, & aper, & pygargus, & aves Scythica, & magnus Phœnicopterus, & oryx Gætulus, optima dapes ex ulmo diſſecantur obtuſo cultro, omnique ſtrepunt Suburra. Neque partem caprea, neque Africana volucris latus ſcit demere tiro noſter, & continuò imperitus, parvaque oſſa fruſtulis aſſuefactus.

ANNOTATIONES.

136. *Nec ſtructor erit.* | Vide Satyr. 5. v. 120. & ſeq. & Annot. ibid.

Cui cedere debeat. | Tam peritus, ut omnes alios ſuperet.

137. *Pergula.* | Omnes magiſtri in pergula docentes. Is locus à *pergendo* dictus, multis lateribus apertus, ambulationi aptus, in quo & opera ſua exponebant artifices, ut innoteſcerent; & Magiſtri quoque diſcipulos erudiebant. Sueton. Auguſt. cap. 94. *Theognis Mathematici pergulam* dicitur Auguſtus *aſcendiſſe.* Et de illuſtr. Grammat. cap. 18. *L. Craſſitius in pergula docuiſſe, donec commentario Smyrnæ edito inclaruit.* Plin. lib. 35. cap. 10. *Apelles*, inquit, *perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat.*

Diſcipulus Trypheri doctoris. | Edoctus & eruditus ab eximio illo ſtructore menſæ, & ciborum diſſecandorum magiſtro, de quo Sat. 5. loco mox citato.

138. *Sumine.* | Vide Satyr. Perſ. 1. v. 53. Annot. & Matial. Lib. 13. Epigram. 44.

Pygargus. | Fera eſt ex genere caprarum ſilveſtrium, cujus poſteriores partes albæ: hinc nomen: πυγὴ, *clunis*, ἀργὸς, *albus.* Plin. lib. 8. cap. 53.

139. *Scythicæ volucres.* | Phaſiani, dicti à Phaſide fluvio & Inſula cognomine, unde primùm exportati. Porrò Phaſis in Colchide eſt, quæ regio Scythiæ proxima & affinis. Martial. Lib. 13. Epigram. 72.

Phœnicopterus. | Avis eſt in Africa abundans, ab aliis puniceis ſic appellata. Πτερὸν, *penna*, φοινίκεος, *puniceus* ſeu *purpureus.* Plin. lib. 10. cap. 48. ſic ait: *Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit nepotum omnium altiſſimus gurges.* Martial. Lib. 13. Epigram. 71.

Dat mihi penna rubens nomen, ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit; quid ſi garrula lingua foret?

140. *Gætulus Oryx.* | Caprea unicornis, à Gætuliâ Africæ regione. Contrarium habet pilum & ad caput verſum. Plinius lib. 8. capite 53. & alibi. Martialis Lib. 13. Epigrammate 95.

Hebeti ferro. | Cædendis ligneis ferculorum ſimulacris hebetato.

141. *Sonat ulmea cœna.* | Nam illi ſtruendæ menſæ & diſſecandorum ex arte ferculorum doctores lignea omnis generis habebant ſimulacra, partibus quidem ſeparatis, ſed conglutinatis, quas dividebant illi coram tironibus, ut eos docerent membrorum junctûras invenire, ſcitè partes diſtribuere & carpere. Quod non ſine ſonitu in ligno fiebat.

Suburra. | Frequenti urbis regione, ubi ſchola ſtructorum erat. De Suburra vide Satyr. 3. verſ. 5.

142. *Caprea.* | Capræ ſilveſtris.

Subducere. | Solerter demere, ut Chironomon ille, de quo Satyr. 5. v. 121.

Afrà avis. | Gallinæ Numidicæ. Varro l. 3. de Re Ruſtica c. 9. *Gallinæ Africanæ*, inquit, *ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas μελεαγρίδας appellant Græci. Has noviſſima in triclinium ganearium introierunt è culina, propter faſtidium hominum veneunt propter penuriam magno.* Martial. Lib. 13. Epigr. 73.

Anſere Romano quamvis ſatur Annibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam barbarus edit aves.

144. *Fruſtis imbutus oſella.* | Solitus coquere tantùm offulas porcinas in craticula & prunis, & ſic toſtas in fruſta concidere. Malè, ut videtur, legunt quidam, *furtis.*

Oſella. | Diminutivum ab *offa.* Columella Lib. 12. de ſuillæ carnis ſalſura ſic ait: *Dein offulæ carnis ſpiſſæ componuntur, atque alternis ſal ingeritur.* Martial. Lib. 14. Epigram. 221.

Parva tibi curvâ craticula ſudet oſella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

Plebeios

Pocula vulgaria & paucis assibus comparata offert agrestis minister, & securus à frigore, haud Phrygius vel Lycius, haud ullius astabit à mangone emptus ingenti quidem pretio. Quando petes, pete Latine. Par omnibus vestitus: crines resecti, & recti, hodie verò solummodo discriminati ob epulas. Ille pastore laborioso natus est, iste bubulco; dudum non aspectam ingemit parentem; & tugurium, & suetos capros exoptat mœstus. Juvenis facie nativâ & liberali verecundiâ, quales oportet esse quos operit fulgens purpura.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Is tibi porriget vina effusa in iis collibus, à quibus ipse ortus est, quorum in summitate collusit. Etenim vini & ministrantis unum idemque est natale solum. Speres fortasse, ut argutâ saltatione puella Gaditana exordiatur pruritum excitare:

* * * * * * *

Remissa libidinis incentivum, & pungentes urtica opulenti. Attamen acrior ea delectatio alterius sexûs; is plus inflammatur.

* * * * * * *

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atque à frigore tutus;
Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus
Quisquam erit, & magno. Cùm poscès, posce Latinè.
Idem habitus cunctis, tonsi, erectique capilli.
Atque hodie tantùm propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci:
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hœdos:
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit.
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas:
Crassa nec oppositò pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit.
Namque una atque eadem vini patria, atq; ministri.
Forsitan expectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendat clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ. Major tamen ista voluptas
Alterius sexûs: magis ille extenditur, & mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.

ANNOTATIONES.

145. *Plebeios calices.* | Non crystallinos vel vitreos illos audaces, de quibus Martial. Lib. 14. Epigr. 94. sed vili emptos.

146. *A frigore tutus.* | Veste crassâ tectus à frigore dumtaxat, non ornatus, ut fit à luxuriosis. Senec. ad Lucil. *Transeo agmina exoletorum per nationes coloresque descripta, ut eadem omnibus lenitas, eadem prima mensura lanuginis, eadem species capillorum; ne quis cui rectior est coma, crispulis misceatur.*

147. *Non Phryx aut Lycius.* | Non adest famulus è Phrygia vel Lycia, minoris Asiæ regionibus, unde venusti petebantur.

Mangone. | Negotiatorum Merorum. A *manus* & *ago*, quoniam multos manibus agebant atque exponebant Mangones, adhibitis etiam medicamentis. Plin. l. 21. cap. 26. *Hyacinthi radix est bulbacea mangonicis venalitiis pulcrè nota, qua in vino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere.* Vide Pers. Satyr. 6. v. 76. & sequ.

148. *Posce Latinè.* | Minister enim Italus linguam tantùm vernaculam novit.

149. *Idem habitus cunctis.* | Famuli omnes vili sunt habitu apud me.

Tonsi. | Non alunt comam longiorem.

Rectique capilli. | Non crispati & calamistrati: hodie pexi, aliàs neglecti.

153. *Casulam.* | In qua natus & educatus.

Hœdos. | Quos pascere solebat.

154. *Ingenui vultus.* | Non arte mangonicâ fucati.

155. *Quos ardens purpura vestit.* | Ingenuos adolescentes ac nobiles, circa annum ætatis decimum quartum.

Ardens purpura. | Ob colorem igneum.

162. *Forsitan expectes.* | O Persice mihi promisse conviva, ne spera vanas lubidinum illecebras. Hæ solis divitibus aptæ sunt.

Gaditana. | Nimirùm lascivis eruditæ cantilenis simul & saltationibus meretriculæ Romam accersebantur è Gadibus Insula, de qua Satyr. præced. v. 1.

Canoro incipiant prurire choro. | Egregiè locum hunc, verba mentemque Juvenalis adumbravit Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 1. ubi sic habet: *ut puella mollior canorâ dulcedine & saltationis lubrico exercet illecebris philosophantes.*

167. *Extenditur.* | Sic legitur vulgò. Quidam, *incenditur*, quam lectionem interpretando secuti sumus, non ut meliorem, sed clariorem. Innuit Poeta proniores & ardentiores ad libidinem fœminas quàm viros.

Non

Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis, nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet: ille fruatur
Vocibus obſcœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.
Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur.
Noſtra dabunt alios hodie convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.

Ædes parva non admittunt eas vanitates. Is auſcultet ſanitum teſtarum cum ſermonibus, quibus non utitur ſerva preſtans nuda in ſtatenti lupanari; is potiatur verbis impudicis, & cunctâ cupidinis induſtriâ, qui pytiſmate lubricum facit orbem Laconicum. Illic enim ſorti indulgemus. Inhoneſta tenuioribus alea, adulterium etiam inhoneſtum. Iſti verò cum ea perpetrent univerſa, nihilominus lati ac ſplendidi nominantur. Diverſos hodie luſus ſuppeditabunt epula noſtra. Canetur auctor Iliadis, & verſus ſublimis Virgilii, reddentes ancipitem victoriam.

ANNOTATIONES.

169. *Audiat ille.* | Dives luxurioſus.

170. *Teſtarum crepitus.* | Crotala ſive crepitacula è teſtis, quibus inter ſaltandum utuntur non ſine decore quædam gentes, ut Hiſpani. Addunt & mulieres Indicas: Gaditanas hîc innuit Poeta. Gallicè, *des caſtagnettes.* Alii intelligunt cymbala ſive tympana. Fuiſſe quædam inſtrumenta ſonora teſtas vocata docet Sueton. Ner. c. 20. ubi refert Neronem elegiſſe plures adoleſcentulos, *Qui diviſi in factiones plauſuum genera condiſcerent, (bombos & imbrices, & teſtas vocabant) operamque navarent cantanti ſibi, &c.*

171. *Quibus abſtinet.* | Plus retinens verecundiæ quàm laſcivæ illæ ſaltatrices, aut divites impuri.

173. *Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.* | Vix credas quàm multis hic locus, & in quam multos ſenſus verſatus eſt. In tot igitur & tam variarum lectionum interpretationumque lubrico quis pedem figat? Imo quis ipſo lubricante Juvenali non cæſpitet atque titubet? Firmo tamen utcumque ſtare veſtigio mihi videor, antiquioribus ſtando; præſertim cùm ſenſum non valde juvent quæ à viris alioqui gravioribus eruditè certatimque hîc afferuntur. Emendationes & conjecturas non ſpernimus, ac eorum pace & veniâ, poſthabemus. Juſtus Lipſius Epiſt. Quæſt. lib. 4. Epiſt. 25. fatetur ſcriptam omnem & impreſſam antiquitùs lectionem eſſe, vel, *pityſmate*, vel, *pytiſmate*. Hoc ego Divæi amplector, cum Mancinello & aliis, pariterque explico ſic: Gaditanis illecebris gaudeat ac fruatur dives licet, *qui pytiſmate lubricat orbem Lacedæmonium*; id eſt, qui ſputo irrorans digitum, facilè inde amovet ſæpiùs & admovet (ad oſtentationem) ſuum annulum, cujus à Lacedæmoniis uſus emanavit. Turneb. lib. 24. cap. 28. ſimiliter legit, at aliter explicat, nempe, qui ſputo & ſalivâ magis volubilem reddit trochum, ludum certè Græcanicum. Valla, *pityſmate*, legit; aitque eſſe trochum è pinu, græcè πίτυς. Unde *pityſma*. Politian. *pityliſmate*, quod genus erat exercitationis cum geſticulatione manuum ac pedum & compleſione. Brodæus, *pedemate*, id eſt, ſaltu, in tripudio ſeu ſaltatione Lacedæmoniâ in orbem fieri ſolitâ. Vide Cœl. Rhodig. l. 18. c. 1. Alciatus & Pulman. *Pyreiſmate*, & explicant de quadam Laconum exercitatione, quæ à nudis oleoque benè unctis fiebat in ſudatorio. Muretus *pettumate*, à πεττὸς talus, intelligitque divitem aleæ deditum, qui talis ludit in menſa rotundâ è marmore Lacedæmonio facta. Favet quod ſequitur mox, *alea turpis*. Mallem certè cum vereri Schol. intelligere divitem qui expuit ſupra marmor Lacedæmonium, quo ſtratum eſt ejus domûs pavimentum, & ſic lubricum reddit. Non abludit Salmaſius, apud quem, lubricare Lacedæmonium orbem dicitur is pytiſmate, qui pytiſſando, id eſt, guſtando vinum cum probatione quadam, & mox expuendo, crebris ejuſmodi rejectionibus & effuſionibus uda facit & lubrica tum menſas rotundas è marmore Lacedæmonio, tum abacum, & pavimentum. Non moror *poppyſma* Flavii, aut Lipſium cum ſuo *pygiſmate*; abſit enim ut obſcœna comminiſcar ultrò, qui vel occurrentia ſolitus ſum eluctari.

174. *Fortuna veniam damus.* | Luxurioſa illa in divitibus ſolent tolerari: at quis eadem ferat in mediocri viro? Ex opinione vulgi.

Illi. | Divites luxurioſi.

178. *Conditor Iliados cantabitur.* | Recitabuntur Homerici verſus ex eleganti carmine de Trojano excidio.

179. *Dubiam facientia carmina palmam.* | Quæſitum enim jam pridem, an Virgilius Homerum ſuperârit. Vide Macrob. paſſim maximè verò lib. 5. Quintil. lib. 10. cap. 1. Gell. l. 9. c. 9. Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 4. Jul. Scaliger Homero Virgilium præfert: Propertius etiam canit, in Elegiâ ultimâ l. 2.

Cedite Romani Scriptores, cedite Graii,
Neſcio quid majus naſcitur Iliade.

Quid

Quid intereſt quâ voce recitentur ejuſmodi carmina? Jam verò ſepoſitis anxietatibus amove occupationes, & jucundum otium largire tibi, ſiquidem integrâ die fas erit quieſcere. Ne ſit quavis uſura recordatio, neque tibi ſilenti commoveat iracundiam, ſi coniux exiens diluculò conſuevit ad *noctem redire, reportans uda ſerica, plicis ſuſpicionem creantibus, & capillos exagitatos, & ardentem faciem atque auriculam. Quodcumque angit depone ſtatim ad oſtium meum.* Animo *abjice familiam, & famulos, & quodcumque rumpitur* ab *eis, vel diſperditur: pra cunctis abjice ſocios immemores. Interim celebrant ſpectacula mappæ Magaleſiorum, Idæum ſolemne; & Prætor equorum depradator ſedet par triumphanti: ſique fas mihi eſt loqui* cum bona *venia infiniti & numeroſioris populi,*

Quid refert tales verſus quâ voce legantur? 180
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem: non fœnoris ulla
Mentio, nec primâ ſi luce egreſſa reverti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor, 185
Humida ſuſpectis referens multitia rugis,
Vexataſque comas, & vultum auremque calentem.
Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen.
Pone domum, & ſervos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone ſodales. 190
Intereà Megaleſiacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet: ac mihi pace
Immenſæ nimiæque licet ſi dicere plebis,

ANNOTATIONES.

180. *Quâ voce legantur.*] Non eſt opus adjuvare eleganti pronuntiatione tam bonos verſus, qui ſuam ipſi ſatis produnt elegantiam. Adeoque licet ab imperito rudique puero legantur, parum refert.

181. *Dilatis.*] In aliud tempus remiſſis curis, hilarem ad epulas animum affer.

183. *Fœnoris.*] Quod debes, aut tibi debetur.

185. *Tacito.*] Diſſimulanti. & non auſo ſuſpicionem de adulterio objicere uxori imperioſæ.

186. *Multitia.*] Veſtes è ſubtili panno, bombycinæ. Sat. 2. v. 66.

187. *Vexataſque comas, & vultum auremque calentem.*] Notæ perpetrati recenter flagitii, ex Suetonio Auguſt. cap. 69. & Calig. c. 36.

189. *Pone domum, &c.*] Depone curam domûs, obliviſcere ſervorum atque ſodalium improbitatem, ne quid ſit quod tuam ab hilari jucunditate mentem avocet.

191. *Interea Megaleſiaca, &c.*] Dum nos inſtruimus convivium, Circenſibus ludis detinetur Rom omnis populus, neque poſſes quidquam negotii cum ullo peragere, etiamſi maxime velles: ergo totus vaca noſtris iſtis oblectatiunculis.

Megaleſiaca.] Megaleſia, ſive Megalenſes ludi, à μεγαλης μητρος, dicti quia matri magnæ dedicati; vel quod magnis fierent impenſis, ut vult Aſcon. Pedianus. Vide Sat. 6. v. 69.

Mappæ.] Circenſium ludorum ſignum pariter & præmium erat Mappa: Qui mos à Nerone fluxit. Cùm enim ſpectandi avida plebs inſtaret, ut quamprimùm ludi inciperentur, & è carceribus exeundi ſignum quadrigis mitteretur, Nero tum prandens indulſit, & mappam quâ manus tergebat, continuo juſſit per feneſtram abjici, velut ſignum. Caſſiodor. 3. Var. c. 51. Vide Turneb. lib. 18. cap. 33. Ubi ad rem, Tertulliani locum affert. In ea mappa picturam & formam ludorum fuiſſe aiunt. Mappæ meminit Sueton. Ner. c. 22. *Univerſorum ſe oculis in Circo Maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, unde Magiſtratus ſolent.* Et Martial. Lib. 12. Epigram. 26.

Cretatam Prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.

192. *Idæum ſolemne.*] Ludos ſolemnes in honorem Cybeles matris Deûm è monte Ida Romam advectæ. Vide Sat. 6. cit.

193. *Prædo caballorum.*] An quod in iſtis ludis equi multi frangerentur, ut ait Vet. Schol. unde Salmaſius vult legi; *perda Caball.* id eſt, perditor caballorum. Sicut in Catonis Diſtich. *officiperda* legitur, ſimiliter & apud Iſidorum; ſignificatque eum qui officia perdit, id eſt, eorum remunerationem non habet. An quod Prætor quibuſdam favens, aliis equis victoribus meritum non daret bravium ac præmium. An quod optimos ille equos ſibi eligens vili pretio dominis auferret? Sunt qui legant, *præda*, quaſi nimiis in equos ſumptibus Prætor abſumeretur. Sed minus placet.

Prætor ſedet.] Is enim ludis præſidebat, & curru ſublimis pompâ triumphali vehebatur. Vide Sat. 10. v. 36. & ſequ.

Pace.] Sine offenſione populi Rom. Circenſibus nimiùm addicti: ut jam notatum ſuprà, & alibi.

Totam

Totam hodie Romam Circus capit; & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni. 196
Nam si deficeret, mœstam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ. 200
Spectent hoc nuptæ, juxtà recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis.
Nostra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea salvâ

Romam universam hodie continet Circus; atque auriculas verberat strepitus, ex quo prasini successum panni conficio. Etenim si deesset, civitatem istam cerneres æquè tristem & stupefactam, ut cæsis Consulibus in pulvere Cannarum. Hos ludos aspiciant adolescentes, quibus convenit acclamatio, & fortis sponsio, & sedere juxta virginem bene comptam: aspiciant illud uxores assidente viro, quod cuipiam verecundia sit referre coram ipsis. Nostra pellis rugosa vero jamjam sat est ut balnea subeat,

ANNOTATIONES.

195. *Fragor.*] Applausus & acclamatio spectantium.

196. *Eventum viridis quo colligo panni.*] Victoriam factionis prasinæ, cui favisse dicuntur Caligula & Nero, at Venetæ Vitellius. Vide Not. seq.

Viridis panni.] Erant in Circensibus decurrentium aurigarum atque agitatorum factiones quatuor, à vestium coloribus denominatæ, & quatuor, anni tempestatibus respondentes, vernæ prasina seu viridis, æstati rosea seu rubea, alba autumno pruinoso, nubilæ hyemi veneta sive cærulea: Quibus Domitianus addidisse fertur purpurei panni & auratas factiones. Porro spectatores alii aliis factionibus studebant, nonnunquam è colore, quem quisque amaret, studium impendentes, vel imperatorum favorem sequentes. Hinc Plin. lib. 9. Epist. 6. ita perstringit: *Miror tot millia virorum tam pueriliter idèntidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla. At nunc favent panno, pannum amant; & si in ipso cursu medioque certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studium favorque transibit, & repente agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in unâ vilissimâ tunicâ.* Martial. Lib. 14. Epigram. 131.

Si Veneto prasinove faves, qui coccina sumis,
Ne fias istâ transfuga sorte, vide.

Sidon. Apollin. Carm. 23.

——— *Micant colores*
Albus, vel Venetus, virens, rubensque,
. . . . . .
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Uiro plausibus ———
Distant quadrupedantibus furorem.
. . . . . .
Impellant, trepidant, trahunt, repugnant.
Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

197. *Si deficeret.*] Si vincatur prasina factio, viridis pannus; vel, si Romanis adimantur Circenses, si adamata deficiat oblectatio, mœstam videres civitatem, &c. Sarcasticè omnino. Suprà v. 53.

198. *Cannarum in pulvere victis Consulibus.*] Ut in Cannensi clade. Vide Sat. 2. ver. 155. Tit. Liv. lib. 22. cap. 46. ad rem hanc: *Ventus, inquit, quem Vulturnum incola regionis vocant, adversus Romanis coortus, multo pulvere in ipsa ora volvendo, prospectum ademit.*

199. *Audax sponsio.*] Contentio depositis pignoribus, pro victoria ejus factionis cui favet quisque.

201. *Spectent hoc nupta.*] In quibusdam exemplis hi duo versus leguntur ante v. 165. ut mox sequatur, *irritamentum Veneris, &c.*

203. *Nostra bibat vernum.*] Nobis jam senibus magis utilis est insolatio. Vide Pers. Sat. 4. v. 18.

204. *Effugiatque togam.*] Quidam interpretantur: togam deponat ad insolationem & balnea. Alii sic explicant: fugiat togæ curas & togatorum negotia, occupationes, officia. Unde Martial. lib. 10. Epigram. 47. ad vitam beatiorem exoptat, inter alia, togam raram. De his & nos alibi. Prior interpretatio minus arridet.

Nunc in balnea.] Diximus alibi lavari solitum quondam ante cœnam.

Salvâ fronte.] Nec enim semel id fecisse turpe erit: quod præveniamus hodie tantùm horam lavandi cœnandique legitimam. Vide Sat. 1. v. 49. atque ibid. Annot.

Fronte

incolumi pudore, etsi restat hora integra usque *ad sextam. Id* quidem *agere nequeas per dies quinque continentes; nam vita etiam ejusmodi gravia sunt fastidia. Usus infrequens gratas facit oblectationes.*

Fronte licet vadas, quanquam solida hora superſit
Ad ſextam. Facere hoc non poſſis quinque diebus
Continuis, quia ſunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior uſus.

ANNOTATIONES.

205. *Quanquam ſolida hora ſuperſit, &c.* | Quamvis ſit hora diei tantùm quinta, id eſt, noſtra ferè undecima. De his vide quæ fusè annotabo ad Perſ. Satyr. 3. verſ. 4. de veterum autem conviviorum ritibus variis exquiſita multa lege apud Lipſ. antiq. lect. lib. 3. Porrò balnei horam conſuetam fuiſſe nonam hyeme, æſtate octavam, diſertis verbis indicat Plin. Lib. 3. Epiſt. 1. *Ubi*, inquit, *hora balnei nuntiata eſt, (eſt autem hyeme nona, æſtate octava) in ſole, ſi caret vento, ambulat . . . . . lotus accubat, & paulisper cibum differt, &c.*

207. *Talis vita.* | Ociosæ, voluptariæ.

Tædia. | Cic. 2. de Orat. *Omnibus in rebus voluptatibus maximis finitimum eſt faſtidium.*

208. *Rarior uſus.* | Cic. in Lælio: *Et quidem omnia præclara rara.* Martial. Lib. 4. Epig. 29. *Rara juvant.*

SATYRA XII.

INTERPRETATIO.

O Corvine, die natali ſuavior eſt *mihi lux iſta, quâ ceſpes feſtivus opperitur votas Numinibus pecudes. Regina candidum immolamus oviculam: ſimile vellus offeretur* Palladi *Maurâ Gorgone certanti:*

NAtali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Quâ feſtus promiſſa Deis animalia ceſpes
Expectat; niveam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,

ANNOTATIONES.

1. *Natali Corvine.* | Vota ſe Diis ait perſolvere ob incolumem è naufragio Catullum: Seque id facere magno animo & in amicum benevolo, non inſidioſâ mente, ut ab eo ſcribatur hæres, more plurimorum.

Natali die. | Hanc epulis & hilaritate quotannis celebrabant, ut notavimus ad Perſ. Sat. 6. v. 19. & alibi.

Animalia ceſpes expectat. | Ara è vivo ceſpite extructa expectat victimas pro incolumitate amici mei Catulli à me votas & mox quidem mactandas.

3. *Regina.* | Fortunæ, vel Junoni, de quâ Virgil. Æn. 1.

Aſt ego quæ Divûm incedo Regina.

4. *Par vellus.* | Similis victima, pariter alba, diximus alibi, Diis ſuperis albas, inferis nigras mactari.

Pugnanti Gorgone Maurâ. | Minervæ, cui ex Hom. Iliad. 5. Circa humeros ægis, in quâ fortitudo, minæ, & Gorgoneum caput diri monſtri: id eſt clypeus, in quo erat caput Meduſæ Gorgonis, à Perſeo in Mauritaniæ finibus interfectæ. Vel Mauram vocat Juvenalis, quòd ea cum ſororibus Euryale & Stenione coluit Dorcadas, ſive Gorgadas, & Gorgonas inſulas, quæ ſunt ad viride promontorium, Mauris vicinæ.

Gorgone. | Γοργὼ, trux; hinc factum cognomen. Hujus capitis ſerpentibus armati conſpectu fabulantur homines in ſaxum diriguiſſe. Athen. l. 5. c. ult. meminit animalis pariter nominati in Libyâ, ovi ſylveſtri ſimilis, cujus aſpectu homines aggreſſi lapideſcebant.

5. *Extenſum funem.* | Quo ad aram ducenda eſt, laxo, non arcto; ne videatur ad ſacrificium invita ire victima: Nam quæ valde reluctabatur, invitis putabatur Numinibus offerri, adeoque removebatur ab altaribus hoſtia: & hoc ita à ſacrificantibus obſervatum, teſtis eſt Macrobius, l. 3. c. 5.

Tarpeio

Tarpeio ſervata Jovi, frontemque coruſcat.
Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ,
Spargenduſque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpullâ traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba;
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & à grandi cervix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.
Nam præter pelagi caſus, & fulguris ictum
Evaſi, denſæ cœlum abſcondêre tenebræ
Nube unâ, ſubituſque antemnas impulit ignis,
Cùm ſe quiſque illo percuſſum cederet, & mox
Attonitus nullum conferri poſſe putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia tam graviter, ſiquando poetica ſurgit
Tempeſtas. Genus ecce aliud diſcriminis; audi,
Et miſerere iterùm, quanquam ſint cætera ſortis
Ejuſdem; pars dira quidem, ſed cognita multis,

Tarpeio verò Jovi deſtinata victima laſciviens longè porrectum excutit lorum, & frontem vibrat. Eſt *enim juvencus indomitus, ſanis altarique idoneus, & vino irrigandus, qui mammas parentis jam erubeſcit ſugere, qui erumpente cornu quercus exagitat. Si opes in adibus forent copioſæ, & amori æquales, taurus duceretur Hiſpullâ craſſior, ipſâque deſes pinguedine, neque vicino paſtus in gramine, verùm exiret cruor indicans optima paſcua Clitumni, atque guttur ab ingenti victimario percutiendum:* & hæc *propter reditum familiaris etiamnum trementis, & paulò ante perpeſſi terribilia, atque ſalvum ſe obſtupeſcentis. Enimverò præter maris diſcrimina & percuſſionem fulminis evitati, ſpiſſa caligo cœlum texit univerſâ nebulâ, & repentina flamma antennas concuſſit, quando ſinguli ſe putabant ea verberatos, ſimulque ſtupentes exiſtimarent nullum poſſe naufragium velis ardentibus comparari. Cuncta accidunt ſimilia,* atque *ita formidoſa, ut cùm exoritur procella Poetica. En alteram auſculta periculi ſpeciem, & rurſum* te *miſereat, quamvis alia ſint paris fortuna, certè pars ſæva, verùm pluribus nota.*

ANNOTATIONES.

6. *Tarpeio Jovi.* | Cui ſacra ædes in Capitolio, ſeu rupe Tappeiâ.

7. *Templis maturus.* | Qui nondum ſubiit jugum, ſatis tamen grandis ut ſacrificetur. Vide Macrobii cit. lib. 3. à cap. 1. uſque ad 10.

8. *Spargenduſque mero.* | Mactandæ victimæ aurata inter cornua vinum infundebatur, ſeu invergebatur. Virg. Æn. 4.

Ipſa tenens dextrâ pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Et lib. 6.

Frontive invergit vina Sacerdos.

9. *Vexat naſcenti robora cornu.* | Ex petulantiâ arbores impetit cornibus nunc primùm erumpentibus. Virgil. Ecl. 3.

Paſcite taurum: jam cornu petat, &c.

Et alibi:

Iraſci in cornua diſcit,
Arboris innixus trunco.

11. *Hiſpulla.* | Præpingui fœmina, de qua Sat. 6. verſ. 74.

13. *Oſtendens Clitumni paſcua.* | Suâ craſſitie, ſuoque colore.

Clitumni. | Is Umbriæ, ſeu Faliſci agri fluvius: cujus aquâ potâ candidos fieri boves, auctor eſt Plin. lib. 2. cap. 10. Item Virgil. Georg. 2.

Hinc alibi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad Templa Deûm duxere triumphos.

Claudian. de Vict. Stilic.

Quin & Clitumni ſacras victoribus undas,
Candida quas Latiis præbent armenta triumphis.

14. *Ferienda.* | Hoſtiæ majores clavâ aut ſecuri ictæ & proſtratæ, dein ſuppoſitis cultris jugulabantur, ut benè obſervat Turneb. lib. 15. cap. 12.

19. *Antennas impulit ignis.* | Tranſverſum malo lignum, cui velum allinatur, igne cœleſti ſeu fulmine impulſum exarſit, & navim incendit.

21. *Nullum conferri poſſe, &c.* | Naufragium haud jam timendum præ incendio.

23. *Poetica.* | Qualis deſcribi ſolet à Poetis rem exaggerantibus. Leg. alii *Pontica*, id eſt, tam horribilis & ſæva, quàm quæ ſolet eſſe in Ponto Euxino. Tempeſtatis pene deſcriptionem ex Homero Odyſſ. 5. Virg. Æn. 1. & 3. Ovid. Met. 11. Fab. 10. & aliis paſſim.

26. *Cognitâ multis.* | Seu experientia, ſeu aliter.

Et

*quamque monſtrant ades multa votivis tabulis. Ecquis ignorat pictores ab Iſide nutriri? Noſtro etiam Catullo par ſors contigit, quando carina dimidia undis erat referta, jamque aquis exturbantibus viciſſim coſtas navis arboris vacillantis, nullum præberet auxilium ſenis Naucleri peritia, incœpit Catullus dirimere cum ventis, projiciendo, æmulatus fibrum, qui ſe ipſe ſpadonem reddit, optans effugere teſtium jacturâ, ita ſalubres novit * * * Qua mea ſunt omnia projicite, aiebat Catullus, ſpecioſiſſima quoque effundere cupiens, togam etiam purpuream mollibus idoneam Mæcenatibus, cæteraſque, quarum ipſum animalis vellus tinxit indoles herbæ nobilis, quin etiam fons eximius arcanâ virtute & cœlum Baticum auxiliatur.*

Et quam votiva teſtantur fana tabella
Plurima. Pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alveus, & jam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus Caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno
Teſticulorum: adeò medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt dicebat cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generoſi graminis ipſam
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aër,

ANNOTATIONES.

27. *Votiva tabella.* | Qui è naufragio ſoſpites evaſerant, illud in tabella pictum ſuſpendebant in fano alicujus Dei, ut Neptuni, Æſculapii, Iſidis, in monimentum grati ſui in ſervatores Deos animi. Vide Perſ. Sat. 1. v. 89.

28. *Ab Iſide paſci.* | Pictores multi victitabant pingendo tabellas ejuſmodi in Iſidis templo à naufragis reponendas. Nam ex quo Deos Ægyptios Romani ſuſceperant, Iſis maximè colì cœpta Romæ. Vide Sat. 6. paſſim atq; ibid. Annot. Horat. Epiſt. ad Piſones, v. 20.

Fractis enatat exſpes
Navibus, ære dato qui pingitur.

30. *Cum plenus fluctu, &c.* | Cum ſemiplena jam aquis eſſet carina, ſeu pars navis interior, & cum latus daret, modò in dextrum modò in ſiniſtrum inclinata fluctuabat navis incerta curſu.

33. *Decidere jactu* | Veluti cum ventis marique aſſilientibus, ac prævalentibus paciſci vitam, projectis bonis, & ſic controverſiam & certamen dirimere.

34. *Imitatus Caſtora.* | Hic enim ab inſequentibus ſe venatoribus redimit, avulſis proprio morſu teſticulis, ob hos ſe peti gnarus. Plin l. 8. c. 30. Idem verò l. 32. c. 3. ſic habet: *In terris & aquâ victus eſt fibris, quos Caſtores vocant, & Caſtorea teſtes eorum. Hos ab ipſis amputari cùm capiuntur, negat Sextius auctor Medicinæ diligentiſſimus, quia ſine vitâ animalis adimi nequeunt, &c.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 135. & ibid. Annot. in voce *Caſtoreum.*

36. *Medicatum.* | Ad medicinas utile, & exquiſitum.

37 *Fundite quæ, &c.* | Ad exonerandam navim, & ſervandam ſaltem vitam jacturâ cæterorum. Vide cap. 27. Act. Apoſt.

39. *Mæcenatibus.* | Delicatis Proceribus, ſimilibus Mœcenatis, quem Sat. 1. velut mollem taxavit, *ſupinum* vocans, v. 66.

40. *Quarum generoſi graminis, &c.* | Veſtes è lanâ Bætica, ex Andaluſia Hiſpaniæ regione, ubi gramen, aër, & Bætis fluvii aqua pecudibus pota velleri colorem dant rutilum.

Generoſi graminis. | Virgil. Eclog. 4.

Nec varios diſcet mentiri lana colores:
Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellere luto:
Sponte ſuâ ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

41. *Infecit natura pecus.* | Pecudum lanam tinxit natura, non ars. Martial. lib. 14. Epigr. 133.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor ahenis,
Sic placeant Tyriæ: me mea tinxit ovis.

Egregius fons. | Martial. lib. 8. Epigr. 28.

An Tarteſſiacis ſit abuli nutritor Iberi
Bætis in Heſperia te quoque lavat aqua?

Et lib. 12. Epigr. 100.

Bætis olivifera crinem redimite corona.
Aurea qui nitidis vellera tingit aquis.

42. *Baticus.* | Bætis, qui & Tarteſſus, hodie Guadalquivir, fluvius Andaluſiam rigat, & in ſinum Gaditanum capaci oſtio perlabitur. Ab eo denominata pridem Hiſpaniæ tertia pars, Bætica, quæ præter Andaluſiam, regnum etiam Granatenſe ferè totum complectitur.

Ille

Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum ſitiente Pholo, vel conjuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, quâ mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cœci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima: ſed nec
Damna levant. Tunc adverſis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro ſummitteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis ultima quando
Præſidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, & ventis animam committe dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ,
Aſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.

Is neque argentum ambigebat projicere, patinas à Parthenio fabricatas, poculum urnam continens, aptumque ſitibundo Pholo, aut uxori Fuſci. Adjunge quoque baſcaudas, atque millena catina, plurimum ſculpti, quo potabat aſtutus Olynthi mercator. Jam verò quis alter, quâ orbis regione, quis non dubitat vitam anteponere argento, & opibus incolumitatem? Non ad victum bona colligunt aliqui, at vitio excæcati vitam agunt ad opes congerendas. Profunditur pars præcipua rerum commodarum; verùm neque minuunt diſcrimen. Tum prementibus infortuniis, eò devenit, ut ſecuri malum ſubjiceret; ſeque arctum expandit, cùm adhibemus extrema periculi remedia levius navigium redditura. Perge modò, ventiſque vitam permitte, credens aſſeri dolato, Jam cum reticulo, atque pane,

à letho ſejunctus quatuor vel ſeptem digitis, ſi teda fuerit craſſiſſima. & lagenâ ventriculoſâ, provide aſcias in procella accipiendas.

ANNOTATIONES.

43. *Ille nec argentum, &c.*] Vaſa etiam argentea ſponte Catullus amittebat, aurea quoque eximio quamvis opere cælata.

44. *Parthenio.*] Egregio cælatore vel artifice.

Urna.] Quæ ſextarios 24. continebat.

45. *Pholo.*] Centauro valde bibaci. De hoc Diod. Sic. lib. 5. cap. 2.

Conjuge Fuſci.] Quæ mulier ebrioſa. De Fuſco jam Sat. 4. v. 112.

46. *Baſcaudas.*] Cacabos interpretatur Vet. Schol. & vaſa in quibus calices lavabantur. Hæc à Britannis ad Romanos tranſlata conſtat ex Martial. Lib. 14. Epig. 99.

Barbara de pictis veni Baſcauda Britannis,
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Eſcaria.] Lances ponendis eſcis idoneas.

47. *Multum calati.*] Vaſa multa ex auro & argento cælata: qualia dicitur amaſſe Philippus Alexandri pater, Macedoniæ Rex: vel ab eo venientia.

Biberat quo callidus emptor Olynthi,] Plin. lib. 34. cap. 3. Philippum aureo poculo pulvino ſubdito dormire ſolitum refert.

Callidus.] Juſtin. lib. 9. *Blandus*, inquit, *pariter & inſidioſus alloquio, qui plura promitteret, quàm præſtaret, in ſeria & jocos artifex, &c.*

Emptor Olynthi.] Philippus enim corruptis auro quibuſdam, expugnavit Olynthum Thraciæ urbem, & ſuo adjecit regno. Modo jacet ea urbs: nec planè de ſitu conſtat. Vide Demoſth Olynth.

48. *Quis nunc alius.*] Catullum commendat.

50. *Non propter vitam, &c.*] Multi avaritiâ adeo excæcantur, ut videantur ad hoc nati & vivere, ut opes colligant; cum è contrario non niſi ad vitam opes habendæ ſint.

52. *Jactatur rerum, &c.*] In mare jacitur à Catullo & ſociis.

Recidit.] Quaſi res eò cecidit. Leg. *Alii, Decidit.*

54. *Se explicat anguſtum.*] Succiſo malo & in mare quoque dejecto ſe Catullus expedit, navimque omnino evacuat, ac veluti latiorem facit: quod ultimum eſt levamentum.

57. *I nunc.*] Poſt ejuſmodi pericula audita, mare ſubi, ſi lubet, & naviga.

59. *Teda.*] Aſſeres & tabulæ ex arboribus tedâ, vel pinu, quibus navis compingitur.

60. *Reticulus.*] Sacculo in retis modum texto, in quo panem & alia cibaria recondunt viatores. Nautæ, &c. *Reticulum panis*, vocat Hor. Sat. 1. Vid. Perſ. Sat. 5. v. 140.

61. *Aſpice ſumendas.*] Id eſt, vide ut cum cibis etiam ſumas ſecures ad excidendum, ſi opus eſt, malum. Alii leg. *Accipe.*

At ubi æquale procubuit pelagus, ubi ſecunda tempora, & fortuna vectoris potentior Euro & mari fuit: ubi Parcæ laniores manu faventi penſa trahunt meliora, & candidi ſtaminis lanam ducunt; ventus mediocri aurâ non valde vehementior aſpiravit: tum navis *infelix egenâ induſtriâ, expanſis veſtimentis, ſuoque prora velo, quod ſolum ſuperfuerat, properavit. Auſtris modò quieſcentibus, vita fiducia cum Sole reverſa eſt. Jam cernitur cacumen altum, jucundum Aſcanio, & locus Lavinio novercæ antepoſitus, cui appellationem tribuit alba ſus* (*ſumen ſtupendum hilaribus Phrygiis, & nunquam aſpectis triginta papillis conſpicua.*) *Denique ingreditur mare clauſum per aggeres conſtitutos*

Sed poſtquam jacuit planum mare, tempora poſtquã
Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ melioro benignâ
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ; modicâ non multò fortior aurâ
Ventus adeſt; inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extenſis, & quod ſuperaverat unum,
Velo prora ſuo: jam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit. Tum gratus Iulo,
Atque novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,

ANNOTATIONES.

64. *Parca.* | Vide Sat. 3. v. 27. Et Sat. 9. v. 135. & ſeq. ad voces, *Lacheſis*, & *Clotho.*

65. *Staminis albi.* | Quod vitam diuturniorem & ſortem meliorem indicat, & ſpondet, ut contrà pullum & nigrum ſtamen ducentes Parcæ infortunium ac mortem portendunt. Martial. Lib. 4. Epig. 73.

Ultima volventes orabat penſa ſorores,
Ut traherent parvâ ſtamina pulla morâ.

Et Lib. 6. Epig. 58.

Si mihi lanifica ducunt non pulla ſorores
Stamina; &c.

68. *Veſtibus extenſis.* | Pro velis, quæ igne cœleſti conflagrarant, ut dictum ſuprà.

69. *Velo prora ſuo.* | Quod quidem minimum, & *Dolon* vocatur velum ad proram, ut maximum *Artemo*; *Epidromus* autem quod eſt ad puppim.

Auſtris. | Ventis meridionalibus, qui ſunt vehementiores & tempeſtatem cient.

70. *Tum gratus Iulo, &c.* | Italiæ loca edita conſpici cœperant.

Gratus Julo apex. | Mons Albanus, ubi Aſcanius ſive Julus Æneæ filius Albam longam ædificavit. De hac urbe jam dictum Sat. 4. v. 61. &c.

71. *Novercali ſedes prælata Lavino* | Julus enim Albâ, ut mox dixi, ſubinde conditâ, Lavinium reliquit ſuæ novercæ Lavinæ, Æneâ patre jam mortuo.

Novercali Lavino. | Æneas Creuſam duxerat primùm, è qua tulit Aſcanium: deinde veniens in Italiam duxit Laviniam Latini Regis filiam, cujus nomine urbem extructam Lavinium appellavit.

Lavino. | *Lavinum* ſeu *Lavinium* urbs olim Latii, nunc oppidulum *Citta Lavinia* dictum.

72. *Cui candida nomen.* | Julus ex Heleni vaticinio civitatem à ſe conditam vocavit *Albam*, propter viſam ibi ſcrofam albam. Virgil. Æneid. 3. & 8.

Cùm tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam,
Littoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus enixa jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati;
Is locus urbis erit; requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

Nomen ſcrofa dedit. | Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Scrofam*, inquit, *parere tot oportet porcos, quot mammas habeat. Si minus pariat, fructuariam idoneam non eſſe: ſi plures pariat, eſſe portentum. In quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcribunt, quod ſus Æneæ Lavinii triginta porcos pepererit. Itaque quod portenderit, factum triginta annis, ut Lavinienſes condiderint oppidum Albam. Hujus ſuis ac porcorum etiam nunc apparent veſtigia Lavinii: quod & ſimulacra eorum ahenea etiam nunc in publico poſita, & corpus matris ab Sacerdotibus, quod in ſalſura fuerit, demonſtratur.*

73. *Latis Phrygibus.* | Julo & ſociis Trojanis gaudentibus ob inventam ex vaticinio ſuem.

Sumen. | Synecdoche pro ſcrofâ tot uberibus mirandâ, tot porcellis fœcundâ; colore, occurſu, vaticinatione ſpectabili. Quod ſit propriè *ſumen*, jam non ſemel explicavi. Vide Perſ. Satyr. 1. ver. 53.

75. *Tandem intrat.* | Tandem lacera illa navis portum Oſtienſem ſubiit.

Moles. | Sueton. Claud. c. 20. ſic ait: *Oſtia portum exſtruxit circumducto dextrâ ſiniſtrâque brachio, & ad introitum profundo jam ſalo mole objectâ.*

Tyrrhe-

Tyrrhenamq; Pharon; porrectaq; brachia rurſum,
Quæ pelago occurrunt medio, longeq; relinquunt
Italiam. Non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: ſed truncâ puppe magiſter
Interiora petit Baianæ pervia cymbæ,
Tuti ſtagna ſinus. Gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animiſque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem.
Jam ſequar; & ſacro, quod præſtat, ritè peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cerâ.
Hîc noſtrum placabo Jovem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atq; omnes violæ jactabo colores.

& Pharon Tyrrhenam, & brachia iterùm extenſa, quæ alto mari obvia ſunt, atque Italiam procul dimittunt. Ergo non ita demiraberis portus quos natura donavit. At Nauclerus mutilâ navi ſubit intùs in ſtagna gremii ſecuri pervia navigiis Baianis. Illic tuti nauta attonſo capite latantur diſcrimina loquaces referre. Itaque pergite, famuli, linguis & mentibus obſecundantes, adhibete ſerta fauis, atque gladiis molam farream: decorate etiam teneros caminos, & ceſpitem veridantem. Mox adero; ac perfecto, ut decet, ſacrificio, quod eſt optimum, hinc revertar in ades, ubi exigua imagines cerâ molli fulgentes donabuntur tenuibus corollis. Ibi noſtrum Jovem propitium reddam, & thus adolebo Penatibus avitis, violaſque diverſi coloris ſpargam.

ANNOTATIONES.

76. *Tyrrhenamque Pharon.* | Turrim altiſſimam in Tyrrheno mari ad portum Oſtienſem, à Claudio Imperatore pariter ædificatam in exemplum Phari Alexandrinæ, ut ad nocturnos ignes curſum navigia dirigerent. Sueton. mox cit. ibid. De Tyrrhen. vide Sat. 5. v. 96. & Sat. 6. v. 92. De De Pharo, vide Satyram eandem 6. v. 83.

Porrectaque brachia rurſum. | Nam Oſtiæ portum ac moles Auguſtus primò cœperat, inſtauravit deinde Claudius, poſt etiam Trajanus.

77. *Longeque relinquunt Italiam.* | Recedunt ab Italica ora dum in mare procurrunt.

78. *Non ſic igitur mirabere portus.* | Certè naturales portus non æquè mirandi ut hic arte factus prope Oſtiam urbem ad oſtia fluminis Tiberis extructum.

80. *Interiora petit.* | Penetrat Oſtiæ portum, ubi ſtagnans aqua & tempeſtatum expers tutam dat navibus ſtationem.

Baiana pervia cymba. | Illuc enim navigiâ Baianis uſitata frequenter ſubeunt.

81. *Sinus.* | Veluti ſinus intrà moles & aggeres tanquam brachia.

Gaudent ibi. | Habet enim jucunditatem præteritorum malorum recordatio. Cicer. Lib. 5. Epiſt. 12. *Habet prateriti doloris ſecura recordatio delectationem: cæteris verò nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus autem alienos ſine ullo dolore intuentibus etiam ipſa miſericordia eſt jucunda.*

Vertice raſo. | Ingruente oppreſſi tempeſtate ac vitæ periculo nautæ caput radebant more ſervorum, liberationem ac ſalutem à Dis expectare ſe velut profitentes.

83. *Ite igitur pueri.* | Inquit Juvenalis ad pueros, ite, parate neceſſaria ad rem divinam pro reditu Catulli faciendam.

Linguis animiſque faventes. | Cicero de Divin. lib. 1. n. 102. *Rebus divinis quæ publicè fierent, ut faverent linguis, imperabatur.* Et lib. 2. n. 83. *Jam illa, favete linguis, ... Quando enim illa obſervans, quieto & libero animo eſſe poteris, ut ad rem gerendam non ſuperſtitionem habeas, ſed rationem ducem?* &c. Erat igitur ſolemnis hæc formula in Sacris, ut & ſilentium indiceretur, & fauſtæ cogitationes ac vota mentibus præciperentur: ne quâ mala vox, neve quid mali ominis accideret.

84. *Sertaque delubris.* | Templa floribus exornate.

Farra imponite cultris. | Molâ, ex farre, ſale, & aquâ, ſolebant aſpergi tria hæc, ignis, caput victimæ, & cultri quibus illa mactanda erat.

85. *Molles focos.* | Seu quòd recenter ſtructi, ſeu quòd è thure, molles vocat. Hoc poſterius habet vetus Schol.

Glebamque virentem. | Aram è ceſpite, herboſaque terra. Suprà v. 2.

86. *Quod præſtat.* | Aliàs, *Quod reſtat.*

87. *Domum repetam.* | Ubi etiam domeſticos Deos placabo & colam.

Simulacra nitentia cera. | Vide Sat. 10. v. 55. ibidemque annot. ad vocem, *Incerare.*

89. *Laribus.* | Sat. 8. v. 14. Annot. 90. *Omnes violæ jactabo colores.* | Violas purpureas, albas, luteas.

Univerſa jam *munda ſunt: oſtium ramos collit oblongos, ac feſtivum diluculo tegitur lampadibus. Ne verò tibi iſta ſuſpicionem dent, ô Corvine; Catullus ob cujus reditum tot aras conſtituo, parvulos hæredes ternos habet. Placet operiri quiſnam pro familiari ſic infructuoſo gallinam inſumet imbecillam, & lumina claudentem. Ac gravior eſt ille ſumptus: nulla coturnix unquam mactabitur pro parente. Si divites Gallita, & Paccius orbati incipiant ardorem perſentire, omne xyſtum appenſis ritè tabellis integitur; extant qui voveant hecatomben, quandoquidem iſtic haud adſunt neque venduntur elephanti, nec ejuſmodi pecus gignitur in Latio, vel alicubi ſub noſtro cœlo, verùm accerſitur ex atra natione,*

Cuncta nitent; longos erexit janua ramos;
Et matutinis operitur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet hæredes. Libet expectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico 96
Tam ſterili. Verùm hæc nimia eſt impenſa: coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi,
Legitimè fixis veſtitus tota tabellis 100
Porticus. Exiſtunt qui promittant hecatomben.
Quatenus hîc non ſunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut uſquam noſtro ſub ſidere talis
Bellua concipitur: ſed furvâ gente petita,

ANNOTATIONES.

91. *Cuncta nitent.*] Domi ſunt parata ad rem divinam, & ad lætitiæ documentum omnia, jam à ſummo mane. Vel poeta indicat his verbis, cuncta jam à miniſtris ad ſacrificium comparata.

92. *Matutinis operitur feſta lucernis.*] Legitur vulgo, *operatur*, quidam ex veteri Schol. *operantur*, id eſt, ſacrificant, ſolemne verbum. Placet tamen ſequi emendationem Juſti Lipſii Elect. 1. cap. 3. ubi vulgarem lectionem albis dentibus ridere ſe ait: præclarè verò obſervat, in omni publica privataque lætitia lucernas appendi conſueviſſe domorum foribus, feneſtris etiam: item arboribus interdum, &c. ibidemque ſubjungit: addit Poëta, *matutinis*, non ſine ſatyrico morſu, quaſi claro die opus eſſet aliâ luce. Senec. Epiſt. 96. *Accendere lucernas prohibemus, quoniam nec lumine Dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Tertull. Apologet. *Nec lucernis diem infringimus.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 181.

93. *Nec ſuſpecta tibi ſunt, &c.*] Ne ſuſpicêre hæc à me fieri, ut Catulli hæreditatem ambiam. Is enim habet liberos.

95. *Libet expectare.*] An quiſquam modò gallinam ſaltem moribundam pro amico velit ſacrificare, ſine ulla ſpe lucri?

97. *Coturnix nulla,*] Ne vilis quidem avicula impenditur pro eo cui ſunt filii & hæredes.

98. *Calorem.*] Febriculæ æſtum & ardorem.

99. *Si cœpit locuples, &c.*] Statim atque dives aliquis orbus morbo tentatur, certatim ſtudium oſtentant inſidioſi hæredipetæ, ut legatum aliquod ex teſtamento naſciſcantur.

Gallita Paccius.] Opulenti, filiis carentes, Utriuſque meminit Cornelius Tacitus: Paccii quidem Africani, Hiſtor. 4. Gallitæ verò Criſpilinæ, ut fœminæ pecuniâ & orbitate potentis *qua bonis maliſque temporibus juxta valent*, inquit Lib. 1. Hiſtor.

100. *Legitimè fixis, &c.*] Ritè & ex ordine appenſis in Deorum honorem, hinc etiam promiſſo pro ægri ſalute ſacrificio.

101. *Porticus.*] Templorum atria, ipſaque fana tabellis exornantur: vel porticus ipſorum hæredipetarum & captatorum,

Hecatomben.] Sacrificium maximum à Laconibus, ut aiunt, inventum, pro graviſſimis dumtaxat rebus, ut cum peſtilentia laboratur. Nomen à centenario numero. In eo quippe centum aræ uno in loco è cæſpite eriguntur, in quibus uno tempore victimæ centum ejuſdem generis cæduntur, putà centum oves, centum boves, &c. Quod ſi votum eſt Imperatoris, centum leones, centum aquilæ. Vide Cœl. Rhodig. lib. 20. cap. 6. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

102. *Hic non ſunt, &c.*] Romæ aliquando generatos elephantes, auctor eſt Columella. Illic, primùm viſos Pyrrhi Regis bello anno urbis 472. diſertè ſcribit Plin. lib. 8. cap. 6. Plura diximus de illis Sat. 10. ad v. 150. Vide & infrà.

103. *Latio.*] Hæc Italiæ regio notiſſima Thuſciam habet ad occaſum, & Campaniam ad ortum. Pro tota Italia uſurpatur. Synecdoche.

Aut uſquam, &c.] Nam elephantos etiam velint mactare captatores, ſi liceret.

104. *Furvâ gente.*] Qualis Indica, Africana, Mauri, Æthiopes, &c. Satyr. præced. v. 125. Hinc etiam nigri appellantur elephanti, Horat. Epod. &c.

Arbori-

Arboribus Rutulis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, & noſtris Ducibus, Regique Moloſſo:
Horum majores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli & euntem in prœlia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,

atque *Rutulis nemoribus, ac Turni campo nutritur grex Imperatoris, nemini privato utilis* aut *accommodatus. Enimverò obedire conſueverant Annibali Tyrio, noſtriſque Imperatoribus, ac Moloſſorum Principi: iſtorum* autem *avi etiam tergo portare turmas, partem quandam militiæ, turrimque ad certamina progredientem. Ergo nulla cunctatio per Novium, nulla cunctatio per Iſtrum Pacuvium, quominus hoc ebur ad altaria pertrahatur,*

ANNOTATIONES.

105. *Arboribus Rutulis.* | In ſaltu prope Lavinium, ubi quondam Rutuli, & Dux eorum Turnus. Ardea Metropolis erat.

Turni. | Æneidos poſterioribus Libris adeo celebrati.

106. *Cæſaris armentum.* | Elephantos enim alere tantis ſumptibus nonniſi Imperatorum eſt. Ad voluptatem nimirum & ſpectacula jam Domitianus eos adhibet, qui prœliis olim utiles erant. Sarcaſmus.

107. *Tyrio.* | Oriundo è Carthagine, quam ædificavit Dido, Tyro urbe in Africam profecta, cum colonia Tyriorum.

Parere ſolebant. | Eruditi ad bellum Elephanti, de quorum pugnis, Plin. cit. lib. 8. cap. 7. Quint. Curt. S. Ambroſ. Hexamer. lib. 6. cap. 5. infrà citand. &c.

108. *Noſtris Ducibus.* | Illis etiam in bello utentibus Ducibus Romanis: v. g. Scipione Pompeii ſocero adverſus Cæſarem. Appian.

Regique Moloſſo. | Moloſſi, populi in Epiro, ubi regnavit Pyrrhus, qui primus in Italia elephantos bellatores advexit, & vincentes jam Romanos inuſitata belluarum forma ſtupere, & mox prœlio cedere coegit. Juſtin, lib. 18.

109. *Horum.* | Elephantorum.

Ferre cohortes, &c. | Plin. mox cit. De Turrigeris elephantis: Cæſar. Commentar. paſſim, &c. Vide & Ælian. ac Philoſtrat.

110. *Turrim.* | Ligneam, elephantorum tergo impoſitam, è qua milites depugnabant, & in ſubjectos tela jactabant. Machab. lib. 1. cap. 6. n. 34. & ſeq. *Elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prœlium. . . . . Et aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis; & quingenti equites ordinati unicuique beſtiæ electi erant . . . . . & quocumque ibat, ibant: . . . . . Sed & turres lignea ſuper eos firma protegentes ſuper ſingulas beſtias, & ſuper eas machina: & ſuper ſingulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & Indus magiſter beſtiæ.* Plin. cit. lib. 8. cap. 7. refert Cæſarem tertio Conſulatu ſpectaculum edidiſſe, in quo turriti elephantes viginti, cum ſexaginta propugnatoribus, certavere adverſus quingentos pedites, equiteſque totidem. Rem & apparatum diſertè explicat Aldrovandus lib. 1. de Quadruped. c. 9. ubi ex Varromanno ſic loquitur, *Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt, ſupra quas hinc & hinc domus, vel, ſi mavis turrim aut caveam ligneam appellare. Collo jungunt caveas aſſamenta neſcio qua craſſitudine medii palmi. Singulas caveas terni homines ingrediuntur: inter utraſque dorſo bellua inſidet Indus, qui belluam alloquitur. Homines ſunt loricati, ferentes arma, lanceas, enſes. Promuſcis elephanti, quam manum vocant, loricatur: illi alligatur exertus enſis duorum cubitorum, latitudine palmæ.* Similiter & Geſnerus, *Cùm elephantos Indi ad bellum armant,* inquit, *in clitellas geminis ex ferro catenis infra alvum cinctas utrimque velut caveam ligneam imponunt, atque ad collum alligant. Singulas caveas terni homines ingrediuntur, &c.* Philoſtratus elephanto homines quindecim ferri afferit. Quantam verò ſtragem edat ſic inſtructus elephas, egregiè deſcribit S. Ambroſ. Hexam. lib. 6. toto cap. 5. *Perſarum gens,* inquit, *ferox bellis; quia de ſuperioribus ad inferiora validiore niſu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus ſepta procedit. In mediis campis tanquam de muro dimicant, ac velut in arce quadam & ſpecula collocati, tuti molibus beſtiarum. Si quis accedit, deſuper jaculis figitur, inferiùs elephantorum conteritur incurſus . . . . . Hi velut mobiles quidam montes verſantur in prœliis, ut colles alto eminent vertice, mugitûs autem fragore omnium perturbant confidentiam . . . . . Beſtia quoque nec nuda, nec penetrabilis ferro, ſed munita loricis ſine ſui periculo acies ſecat, & turmas conterit, &c.*

111. *Nulla igitur mora, &c.* | Nihil ergo retardaret Novium & Pacuvium captatores, &c.

112. *Illud ebur.* | Elephas, cujus dentes ebur. Metonymia.

Univerſa jam *munda ſunt: oſtium ramos collit oblongos, ac feſtivum diluculo tegitur lampadibus. Ne verò tibi iſta ſuſpicionem dent, ô Corvine; Catullus ob cujus reditum tot aras conſtituo, parvulos hæredes ternos habet. Placet operiri quiſnam pro familiari ſic infructuoſo gallinam inſumet imbecillam, & lumina claudentem. Ac gravior eſt ille ſumptus: nulla coturnix unquam mactabitur pro parente. Si divites Gallita, & Paccius orbati incipiant ardorem perſentire, omne xyſtum appenſis ritè tabellis integitur; extant qui voveant hecatomben, quandoquidem iſtic haud adſunt neque venduntur elephanti, nec ejuſmodi pecus gignitur in Latio, vel alicubi ſub noſtro cælo; verùm accerſitur ex atra natione,*

Cuncta nitent; longos erexit janua ramos;
Et matutinis operitur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet hæredes. Libet expectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili. Verùm hæc nimia eſt impenſa: coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi,
Legitimè fixis veſtitus tota tabellis
Porticus. Exiſtunt qui promittant hecatomben.
Quatenus hîc non ſunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut uſquam noſtro ſub ſidere talis
Bellua concipitur: ſed furvâ gente petita,

ANNOTATIONES.

91. *Cuncta nitent.*] Domi ſunt parata ad rem divinam, & ad lætitiæ documentum omnia, jam à ſummo mane. Vel poeta indicat his verbis, cuncta jam à miniſtris ad ſacrificium comparata.

92. *Matutinis operitur feſta lucernis.*] Legitur vulgo, *operatur*, quidam ex veteri Schol. *operantur*, id eſt, ſacrificant, ſolemne verbum. Placet tamen ſequi emendationem Juſti Lipſii Elect. 1. cap. 3. ubi vulgarem lectionem albis dentibus ridere ſe ait: præclarè verò obſervat, in omni publica privataque lætitia lucernas appendi conſueviſſe domorum foribus, feneſtris etiam: item arboribus interdum, &c. ibidemque ſubjungit: addit Poëta, *matutinis*, non ſine ſatyrico morſu, quaſi claro die opus eſſet aliâ luce. Senec. Epiſt. 96. *Accendere lucernas prohibemus, quoniam nec lumine Dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Tertull. Apologet. *Nec lucernis diem infringimus.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 181.

93. *Nec ſuſpecta tibi ſunt, &c.*] Ne ſuſpicêre hæc à me fieri, ut Catulli hæreditatem ambiam. Is enim habet liberos.

95. *Libet expectare.*] An quiſquam modò gallinam ſaltem moribundam pro amico velit ſacrificare, ſine ulla ſpe lucri?

97. *Coturnix nulla,*] Ne vilis quidem avicula impenditur pro eo cui ſunt filii & hæredes.

98. *Calorem.*] Febriculæ æſtum & ardorem.

99. *Si cœpit locuples, &c.*] Statim atque dives aliquis orbus morbo tentatur, certatim ſtudium oſtentant inſidioſi hæredipetæ, ut legatum aliquod ex teſtamento naſciſcantur.

Gallita Paccius.] Opulenti, filiis carentes, Utriuſque meminit Cornelius Tacitus: Paccii quidem Africani, Hiſtor. 4. Gallitæ verò Criſpilinæ, ut fœminæ pecuniâ & orbitate potentis *qua bonis maliſque temporibus juxta valent*, inquit Lib. 1. Hiſtor.

100. *Legitimè fixis, &c.*] Ritè & ex ordine appenſis in Deorum honorem, hinc etiam promiſſo pro ægri ſalute ſacrificio.

101. *Porticus.*] Templorum atria, ipſaque fana tabellis exornantur: vel porticus ipſorum hæredipetarum & captatorum.

Hecatomben.] Sacrificium maximum à Laconibus, ut aiunt, inventum, pro graviſſimis dumtaxat rebus, ut cum peſtilentia laboratur. Nomen à centenario numero. In eo quippe centum aræ uno in loco è ceſpite eriguntur, in quibus uno tempore victimæ centum ejuſdem generis cæduntur, putà centum oves, centum boves, &c. Quod ſi votum eſt Imperatoris, centum leones, centum aquilæ. Vide Cœl. Rhodig. lib. 20. cap. 6. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22.

102. *Hic non ſunt, &c.*] Romæ aliquando generatos elephantes, auctor eſt Columella. Illic, primùm viſos Pyrrhi Regis bello anno urbis 472. diſertè ſcribit Plin. lib. 8. cap. 6. Plura diximus de illis Sat. 10. ad v. 150. Vide & infrà.

103. *Latio.*] Hæc Italiæ regio notiſſima Thuſciam habet ad occaſum, & Campaniam ad ortum. Pro tota Italia uſurpatur. Synecdoche.

Aut uſquam, &c.] Nam elephantos etiam velint mactare captatores, ſi liceret.

104. *Furvâ gente.*] Qualis Indica, Africana, Mauri, Æthiopes, &c. Satyr. præced. v. 125. Hinc etiam nigri appellantur elephanti, Horat. Epod. &c.

Arbori-

Arboribus Rutulis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, & noſtris Ducibus, Regique Moloſſo:
Horum majores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli & euntem in prœlia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,

atque *Rutulis nemoribus, ac Turni campo nutritur grex Imperatoris, nemini privato utilis* aut *accommodatus. Enimverò obedire conſueverant Annibali Tyrio, noſtriſque Imperatoribus, ac Moloſſorum Principi: iſtorum* autem *avi etiam tergo portare turmas, partem quandam militiæ, turrimque ad certamina progredientem. Ergo nulla cunctatio per Novium, nulla cunctatio per Iſtrum Pacuvium, quominus hoc ebur ad altaria pertrahatur,*

ANNOTATIONES.

105. *Arboribus Rutulis.* | In ſaltu prope Lavinium, ubi quondam Rutuli, & Dux eorum Turnus. Ardea Metropolis erat.

Turni. | Æneidos poſterioribus Libris adeo celebrati.

106. *Cæſaris armentum.* | Elephantos enim alere tantis ſumptibus nonniſi Imperatorum eſt. Ad voluptatem nimirum & ſpectacula jam Domitianus eos adhibet, qui prœliis olim utiles erant. Sarcaſmus.

107. *Tyrio.* | Oriundo è Carthagine, quam ædificavit Dido, Tyro urbe in Africam profecta, cum colonia Tyriorum.

Parere ſolebant. | Eruditi ad bellum Elephanti, de quorum pugnis, Plin. cit. lib. 8. cap. 7. Quint. Curt. S. Ambroſ. Hexamer. lib. 6. cap. 5. infrà citand. &c.

108. *Noſtris Ducibus.* | Illis etiam in bello utentibus Ducibus Romanis: v. g. Scipione Pompeii ſocero adverſus Cæſarem. Appian.

Regique Moloſſo. | Moloſſi, populi in Epiro, ubi regnavit Pyrrhus, qui primus in Italia elephantos bellatores advexit, & vincentes jam Romanos inuſitata belluarum forma ſtupere, & mox prœlio cedere coegit. Juſtin, lib. 18.

109. *Horum.* | Elephantorum.

Ferre cohortes, &c. | Plin. mox cit. De Turrigeris elephantis: Cæſar. Commentar. paſſim, &c. Vide & Ælian. ac Philoſtrat.

110. *Turrim.* | Ligneam, elephantorum tergo impoſitam, è qua milites depugnabant, & in ſubjectos tela jactabant. Machab. lib. 1. cap. 6. n. 34. & ſeq. *Elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prœlium..... Et aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis; & quingenti equites ordinati unicuique beſtiæ electi erant..... & quocumque ibat, ibant: ..... Sed & turres lignea ſuper eos firma protegentes ſuper ſingulas beſtias, & ſuper eas machina: & ſuper ſingulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & Indus magiſter beſtiæ.* Plin. cit. lib. 8. cap. 7. refert Cæſarem tertio Conſulatu ſpectaculum edidiſſe, in quo turriti elephantes viginti, cum ſexaginta propugnatoribus, certavere adverſus quingentos pedites, equiteſque totidem. Rem & apparatum diſertè explicat Aldrovandus lib. 1. de Quadruped. c. 9. ubi ex Varromanno ſic loquitur, *Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt, ſupra quas hinc & hinc domus, vel, ſi mavis turrim aut caveam ligneam appellare. Collo jungunt caveas aſſamenta neſcio qua craſſitudine medii palmi. Singulas caveas terni homines ingrediuntur: inter utraſque dorſo belua inſidet Indus, qui belluam alloquitur. Homines ſunt loricati, ferentes arma, lanceas, enſes. Promuſcis elephanti, quam manum vocant, loricatur: illi alligatur exertus enſis duorum cubitorum, latitudine palmæ.* Similiter & Geſnerus, *Cùm elephantos Indi ad bellum armant,* inquit, *in clitellas geminis ex ferro catenis infra alvum cinctas utrimque velut caveam ligneam imponunt, atque ad collum alligant. Singulas caveas terni homines ingrediuntur, &c.* Philoſtratus elephanto homines quindecim ferri afferit. Quantam verò ſtragem edat ſic inſtructus elephas, egregiè deſcribit S. Ambroſ. Hexam. lib. 6. toto cap. 5. *Perſarum gens,* inquit, *ferox bellis; quia de ſuperioribus ad inferiora validiora niſus tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus ſepta procedit. In mediis campis tanquam de muro dimicant, ac velut in arce quadam & ſpecula collocati, tuti molibus beſtiarum. Si quis accedit, deſuper jaculis figitur, inferiùs elephantorum conteritur incurſu..... Hi velut mobiles quidam montes verſantur in prœliis, ut colles alto eminent vertice, mugitûs autem fragore omnium perturbant confidentiam..... Beſtia quoque nec nuda, nec penetrabilis ferro, ſed munita loricis ſine ſui periculo acies ſecat, & turmas conterit, &c.*

111. *Nulla igitur mora, &c.* | Nihil ergo retardaret Novium & Pacuvium captatores, &c.

112. *Illud ebur.* | Elephas, cujus dentes ebur. Metonymia.

mactetur que ante Penates Gallita, ſancta hoſtia, tantis Numinibus idonea atque illorum inſidiatoribus. Unus etenim, ſi permittas ſacrificare, de ſimulorum multitudine ſingula e pura promittet maxima & ſpectatiſſima: aut ſervis atque ancillarum capitibus admovebit faſciolas. Quod ſi habet in adibus Iphigeniam quamdam nuptui aptam, illam aris donabit, quamvis haud expectat clandeſtinam expiationem cervæ tragicæ. Approbo meum civem, neque teſtamento confero naves millenas. Enimverò ſi mortem effugerit ægrotus,

Et cadat ante Lares Gallitæ victima ſacra,
Tantis digna Deis, & captaroribus horum.
Alter enim, ſi concedas mactare, vovebit
De grege ſervorum magna, & pulcherrima quæq;
Corpora; vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas: & ſi qua eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam evaſerit æger,

ANNOTATIONES.

114. *Tantis digna Deis.* | Vel Laribus divitum; vel ipſos divites orbos indicat, quos hæredipetæ velut Deos obſervant & colunt, ut officiis ſuis velut naſâ includant, quod mox dicet Poëta.

Captaroribus horum. | Inſidioſis divitum aſſeclis, ambitioſâ obſervantiâ hæreditatem orborum captantibus.

115. *Alter.* | Pacuvius.

Si concedas. | Si per legem liceat humanas victimas ſacrificare, ut olim, ultrò mactaret & ſervos & ancillas, quin & liberos. Humanas olim victimas variis locis immolari ſuetas conſtat ex Lactantio, D. Auguſt. Item ex Diodor. Plin. &c. Vide Cœl. Rhodig. l. 13. c. 23. Apud Macrob. l. 1. Saturn. c. 7. hoc refertur oraculum.

ἦ μᾶλλόν δὴ ἢ τῷ πρὶν πέμπτα φωτά.

Hinc Dii & Saturno humanæ hoſtiæ; donec per Italiam veniens Hercules ſuaſit, ut fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent; oſcilliſque Ditem, Saturnum verò accenſis luminibus placarent, quoniam vox, φῶτα, non virum tantùm, ſed & lumina ſignificaret, &c. Plin. l. 30. c. 1. ait: *Anno urbis* 657. *Lentulo & Lacinio Conſulibus factum Senatuſconſultum ne homo immolaretur: palamque ad tempus illud prodigioſa ſacra extitiſſe.* Additque, *non ſatis æſtimari poſſe quantum Romanis debeatur, qui monſtra ſuſtulere, in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat.*

Vovebit. | Pro ægri ſalute devovebit caput ſervorum, & horum morte mortem illius redimet. Sic apud Euripid. Alceſtis pro Admeto conjuge, Parcis ita largientibus, morti ſe offert. Apud Livium, Decii pro Romano exercitu ſe devovent Diis Manibus. Apud Sueton. Calig. c. 14. non defuere *qui depugnaturos ſe pro ſalute agri Imperatoris, & capita ſua titulo propoſito voverent, &c.* Vide Macrob. l. 3. c. 9. Alex. ab Alex. l. 3. c. 22. &c.

128. *Imponet vittas.* | Ex more, vittis enim exornabatur victima cùm ad aram immolanda trahebatur, Virg. Æn. 2. Sinon aræ deſtinatus ita loquitur:

——*Mihi Sacra parari,*
Et ſalſa fruges, & circum tempora vitta.

119. *Iphigenia.* | Propria filia, qualis illa Agamemnonis.

Dabit hanc altaribus. | Sicut Agamemnon Iphigeniam tradidit Dianæ mactandam. Vide Euripid. Iphigen. in Aulide, & in Tauris.

Etſi non ſperat, &c. | Non ſperat ſubſtituendam pro filia altaribus admota cervam, ut de Iphigenia Poëtæ narrant.

120. *Tragica.* | De quo Tragœdias ſcripſere. Euripid. cit. &c.

121. *Laudo meum civem, &c.* | Sarcaſtice. Senè ſapit Pacuvius civis meus, inquit Juvenalis, qui ultrò facit, quod vix Agamemnon in animum induxit facere.

Nec comparo teſtamento, &c. | Teſtamentum & hæreditas adipiſcenda, res gravis, & pro qua libenter mactari debeant à Pacuvio filii: at non ita Græcorum claſſis mille navibus conſtans, pro quibus tamen exſolvendis Agamemnon filiam dedit. Ironicè.

122. *Mille rates.* | Hiſtoria patet ex Eurip. cit. detinebatur in portu Aulidis claſſis Græcorum ad Trojanam expeditionem euntium, iratâ Dianâ. Tandem ex reſponſo redemptus eſt ventus, & fauſta navigatio, oblatâ ad Dianæ aram Iphigeniâ. Quæ tamen per vicariam cervæ expiationem liberata eſt, & in Tauricam Cherſoneſum tranſlata Dianæ Sacra curavit. Virgil. Æneid. 2.

Sanguine placaſtis ventos, & virgine cæſâ.

Libitinam. | Funerum Deam, in cujus ædes vendebantur ad funus neceſſaria. Hanc cum Venere eandem eſſe, & illinc ſignificati quicquid gignitur, caduceum eſſe, quòd ortûi atque interitus una ſit Dea præſes: auctor eſt Plutarchus in Problem.

Delebit

Delebit tabulas incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſanè mirandum; atque omnia ſoli
Forſan Pacuvio breviter dabit. Ille ſuperbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quàm
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet: nec amet quemquam, nec ametur ab ullo

retis cuſtodiâ implicatus, poſt meritum certè admirabile, codices obliterabit, cunctaque propedium uni fortaſſe Pacuvio largietur. Hic tumidus ambulabit ſuperatis æmulis. Cernis igitur quantum laboris præmium afferat Mycenis ſacrificata. Oro vivat Pacuvius, etiam Neſtoris ætatem integram, habeat quantum Nero depradatus eſt; montibus par aurum accumulet, neque ullum diligat, neque à quoquam diligatur.

ANNOTATIONES.

123. *Delebit tabulas.* | Priores nempè, in quibus hæredes alii ſcripti erant.

Incluſus carcere naſſa. | Pacuvii captatione velut naſſa irretitus. Alii *Naſſam* Medicum ægros domi ſuæ curare ſolitum comminiſcuntur. Quod minùs arridet.

124. *Poſt meritum ſanè mirandum.* | Poſt tot vota & ſacrificia à Pacuvio tam liberaliter, imò inſidiosè peracta, quibus illi devinctus habetur dives à morbo liber.

125. *Breviter dabit.* | Brevi codicillo Pacuvium ex aſſe hæredem ſcribens: vel, paùlò pòſt, ubi convaluerit. Quidam explicant, brevi manu: ſed parùm ad rem.

Ille ſuperbus, &c. | Pacuvius excluſis ab hæreditate cæteris competitoribus, jam victor & dives factus inſoleſcet.

127. *Jugulata Mycenis.* | Immolata filia, per Iphigeniæ filiæ Agamemnonis Regis Mycenarum, in Peloponneſo.

128. *Vivat Pacuvius.* | Imprecatio, ut diuturna vita diuturniores faciat ærumnas.

Neſtoras. | Vide Satyr. 10. v. 250.

129. *Quantum rapuit Nero.* | Lege Suet. Neron. c. 26. & 32. Apud Xiphilin. Jul. Vindex ita loquitur de Nerone ut de univerſi orbis deprædatore.

130. *Nec amet quemquam, &c.* | Quaſi μισοθεος & cunctis odioſus, aliis æquè ac ipſe ſibi gravis: proindeque nullam capiat voluptatem ex acquiſitis per nefas divitiis.

SATYRA XIII.

INTERPRETATIO.

Quicquid pravo exemplo perpetratur, ipsi committenti mœrorem creat. Ea vindicta prima est, quod nullus noxius liberatur semet arbitro, licet Prætoris favor iniquus urnâ fraudulentâ superaverit. O Calvine, quid existimas à cunctis judicari de novo facinore, atque flagitio fidelitatis læsæ? Verùm neque ita parvas sortitus es facultates, ut exigui damni pondus te obruat. Quæ sustines frequentia cernimus. Plurimis notum id malum, jamque vulgare, & è medio sortis cumulo depromptum. Dimittamus graviores luctus. Viri mœrorem non oportet esse justo vehementiorem, neque plagâ grandiorem. Tu calamitatis licet exiguæ

EXemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. Prima est hæc ultio, quòd se
Judice, nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Prætoris vicerit urnâ.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? Sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus
Quæ pateris. Casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus. Flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamq; malorũ

ANNOTATIONES.

1. *Exemplo quodcumque, &c.* | Calvinum de negato deposito mœrentem consolatur: afferitque ultrice conscientiâ improbos plecti, ita volente Deo ac providente.

2. *Displicet auctori.* | Nam torquetur animus sceleris sibi conscius, occultasque dat pœnas.

3. *Improba quamvis, &c.* | Quamvis absolutus sit per Judicem corruptum, atque sutorio, ut aiunt, atramento.

4. *Vicerit urna.* | Vicerit accusatorem, mutante vel amovente ex urna Prætore contra leges suffragia Judicum in eam conjecta. Cic. ad Q. fratrem: *Senatorum urna copiosè absolvit.* Quippe in urnam seu cistam missi in consilium Judices conjiciebant tabellas ceratas sententiam continentes, scriptâ seu notatâ literâ: A, absolutionem, C, condemnationem indicabat. Judices quoq; à Prætore vel edebantur, vel sorte legebantur ex tabellis in urnam conjectis: hinc Cicero pro Milone: *Neque verò, quòd nonnulli dictitant, secrevit in Judiciis legendis amicos meos.* Multis igitur modis poterat Quæsitor seu Prætor Reo favere, præter fas & jus. Vide Sigon. de Judic. l. 2. c. 22.

Urnâ. | Alii legunt, *Urnam fallacem*; alii, *fallacis Prætoris vicerit urnam.*

5. *Quid sentire putas, &c.* | Ejusmodi perfidum omnes execrantur: & hæc altera ultio est; & secundum consolationis argumentum.

Calvine. | Is fuit amicus Juvenalis. Poëtam mediocrem extitisse innuit Martialis, ubi ait:

Æquales scribit libros Calvinus, & Umber:
Æqualis liber est, Critice, qui malus est.

Recenti. | Alii legunt, *retenti*, id est, negati depositi.

6. *Fidei violatæ crimine.* | Ab eo qui depositum negat ac retinet, duplex crimen patratur. Injustus est qui aliena possidet; perfidus, qui non reddit quod redditurum se juraverat. Cicero pro Roscio Amerino: *Perditissimi est igitur hominis, simul & amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui lasus non esset nisi credidisset.*

Sed nec tam tenuis, &c. | Tertium consolationis argumentum, quòd sit mediocris Calvino jactura decem sestertiorum.

8. *Nec rara videmus.* | Quartum solatii genus, socios habuisse malorum.

10. *E medio Fortunæ ductus acervo.* | Non è summo: id est, non è raris & gravioribus infortuniis.

Particulam

Particulam vix ferre potes ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum ubi quod non reddat amicus 15
Depoſitum Stupet hæc, qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis uſu?
Magna quidem ſacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ ſapientia. DICIMUS autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ, 21
Nec jactare jugum vitâ didicere magiſtrâ.
Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum,& partos gladio vel pyxide nũmos? 25
RARI quippe boni: numero vix ſunt totidem,quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque ſæcula ferri

parvulam ac mediocrem partem ægrè ſuſtinere vales, æſtu antibus intimis effervescens, quoniam familiaris haud tibi reſtituit religioſum creditum. An iſta miratur quæ à dorſo dimiſit annos ſexagenos, ſub Fonteii Conſulatu genitus? Nihilne magis ſapis ex tot negotiorum experientiâ? Sortem profectò donat grandis Philoſophia, qua documenta ſanctis codicibus tradit: at eos etiam beatos vocamus, qui vita arumnas pati, & jugum non excutere erudiente vitâ ſunt edocti. Quanam dies ita ſolemnis, qua non deprehendat latrocinia, fallacias, dolos, & quæſtum per quodvis nefas comparatum, atque opes acquiſitas enſe, aut vaſculo? Pauci enim ſunt probi: vix numero tot exſtant, quot Thebarum porta, aut abundantis Nili ora. Nona ætas ducitur, ac tempora ferreo ſæculo deteriora.

ANNOTATIONES.

14. *Spumantibus ardens viſceribus.* | Fervente ac deſpumante bili, indignatione, iracundiâ.

15. *Sacrum.* | Ob ſacramentum & jusjurandum, cujus Dii teſtes.

16. *Stupet hæc qui, &c.* | An ejuſmodi fraus mira videri debet homini rerum perito, atque annos nato ſexaginta?

17. *Fonteio Conſule.* | Luc. Fonteius Capito cum C. Vipſanio Conſul fuit, Plin. teſte, lib. 7. cap. 20. Ex hoc loco demonſtratur perveniſſe Juvenalem ad Adrianum Imperatorem. Enimverò Satyra hæc ſcripta ſexaginta annis poſt Conſulatum L. Fonteii, ſeu poſt natum eo Conſule Calvinum, ad quem Satyram hanc Juvenalis inſcribit. Atqui tempus illud incidit in Imperium Adriani. Vixit igitur & ſcripſit Poëta noſter ſub eo Imperatore: attigitque annum urbis octingenteſimum ſeptuageſimum ſecundum, ut diſertè concludit Juſt. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20.

19. *Sacris.* | Eſt enim Philoſophia *Donum inventumque Deorum.* Cicero Tuſc. 1. n. 64.

20. *Victrix Fortuna Sapientia.* | Satyr. 10. v. 52. Democritus Fortunæ minaci mandat laqueum, mediumque oſtendit unguem.

21. *Hos quoque felices.* | Non tantùm ſapientes, adeoque felices, ſunt qui Philoſophiæ Moralis imbuti præceptis fortunam vincunt, ſed & ii qui longo uſu & experientiâ, ſapere, ſortiſque minas contemnere didicerunt.

22. *Nec jactare jugum.* | Qui non ferunt impatienter vitæ incommoda, malaque omnia, quibus homines ſunt obnoxii.

25. *Pyxide.* | Veneno, quod in pyxide condebatur. Metonymia.

26. *Rari quippe boni.* | Alludit ad Sapientum numerum. Hi ſeptem fuere, ſicut ſeptem Nili oſtia, & ſeptem portæ Thebarum: ut benè notat vetus Schol.

27. *Thebarum.* | Bœotiarum nempè: nam Ægyptiæ Thebæ portas centum habuiſſe jactantur.

Divitis oſtia Nili. | Multa ſunt ea: verùm celebertima ſeptem enumerantur, Strab. lib. 17. & Plin. lib. 5. cap. 10. proximum Alexandriæ Canopicum, deinde Bolbitinum, Sebenniticum, Pharniticum, Mendeſicum, Taniticum, Peluſiacum. Hinc Nili ſeptemgemina oſtia Virgilio Æneid. 6. ſeptemflua Ovidio Metamorphoſ. 15. *Dives* autem hîc vocatur, quia ſuâ exundatione Ægyptum ditat. Vide quæ annotavi Sat. 6. v. 83. ad vocem, *Nilum.*

28. *Nona ætas.* | Quatuor ætates Latini ſtatuebant, ut patet ex Ovidio Metamorphoſ. 1. At Græci octo, quot ſunt metalla, nempè, Aureum, argenteam, electream, æream, cupream, ſtanneam, plumbeam, ferream. Nona igitur ætas iſtis omnibus pejor quæ? An lutea? Sunt quibus hæc interpretatio non arridet, ſed nec ea lectio: legunt igitur, *Nunc ætas agitur, &c.* Iſaac. Voſſius, octo illas ætates credit appellatas à cœli regionibus, quas octo faciebant Pythagorei: nonam verò, de qua hîc, à Tellure denominatam opinatur; in Libello de Sibyll. Orac. Oxoniæ nuper edito, cap. 5. alibi jam cit.

Temporibus;

quorum crimini appellationem non reperit ipſa natura, neque ab ullo metallo impoſuit. Nos invocamus opem hominum ac Deorum, tantâ vociferatione, quantâ Feſſidium perorantem extollit clamoſa ſportula. Fare vetule bullam promeriſte, an ignoras quanta ſint illecebra nummorum alterius? Ignoras quantos excitet cachinnos plebi tua ſimplicitas, quando expoſcis ab aliquo ne fidem fallat, cogiteſque nonnullos eſſe Deos in quibuſdam fanis atque altaribus rubris? Eo modo pridem agebant Aborigines, antequam Saturnus extorris relictâ coronâ ruſticam falcem acciperet; tunc quando Juno erat *adoleſcentula, atque Jupiter hucuſque privatus* erant: *neque juvenis Trojanus, neque pulcra Herculis conjux*

Temporibus; quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum Divûmque fidem clamore ciemus,
Quanto Feſſidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic ſenior bullâ digniſſime, neſcis
Quas habeat Veneres aliena pecunia? Neſcis
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cùm
Exigis à quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod Numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc Indigenæ vivebant more, priùs quam
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens: tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla ſuper nubes convivia Cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor

in *ſpeluncis Ida* latebat. *Deorum epula ſupra nebulas nulla* tunc

ANNOTATIONES.

31. *Nos hominum Divûmque fidem, &c.* | Scilicet præ ſtupore velut ad rem novam exclamamus, cùm tot ſcelera graſſari videmus. Verum quid aliud ferre poteſt ſæculum peſſimum, ætas, inquam, noſtra ferreâ deterior?

Hominum Divûmque fidem. | Vulgaris apud Comicos exclamatio.

42. *Quanto Feſſidium laudat, &c.* | Quantum edunt clamorem clientes mercede conducti, & ſportulâ invitati ad tollendas voces, *pulcrè, benè, rectè*, dum agit in foro & cauſam perorat Feſſidius. Sic enim Cauſidici, Poëtæ, Hiſtriones, recitaturi conducebant homines qui dicentibus acclamarent, ac populo præirent ad applaudendûm atque approbandum. Hora. Lib. 1. Epiſt. 19.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum, & trita munere veſtis.

Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 14. ubi conductos ejuſmodi laudatores exagitat, vocatque *Laudicanos, redemptos mancipes, auditores actoribus ſimiles, qui ternis denariis ad laudandum trahantur. Et tamen crevit in dies illa fœditas*, inquit: *in media baſilica ſportula dantur palam ut in triclinio: tanti conſtat, ut ſis diſertiſſimus: hoc pretio ſubſellia implentur, hoc infinita clamores commoventur .... Primus hunc morem induxit Licinius, ut auditores corrogaret, &c.*

33. *Sportula.* | De hac fusè Sat. 1. ad v. 95. & ſeq.

Bullâ digniſſime. | O Calvine, in ſenio quaſi rejuveraſcens, (Erat enim bulla puerorum infigne, ut notabo ad Perſ. Sat. 5. v. 31.) an adeo rerum imperitus es? Salſiſſima undequaque ironia.

35. *Cum exigis à quoquam, &c.* | Adeo bardus es, ut fidem exigas, cùm perjuria aliaque facinora invaluerunt. Ironia.

37. *Eſſe aliquod numen.* | Quaſi dicat, imperiti dumtaxat jam verentur Deos perjuriorum vindices.

Aræque rubenti. | Vel igne, vel ſanguine, in ſacrificiis.

38. *Indigena.* | Veteres illi Italiæ populi, ibidem nati, innocentiam colebant, aureâ quidem ætate, cùm Saturnus regnabat, nondum verò Jupiter. Sat. 6. 15. & ſeq.

Falcem. | Dicitur enim Saturnus Agriculturam docuiſſe, inſitionem ſurculorum, &c.

40. *Saturnus fugiens.* | Regno Cretenſi pulſus à Jove filio, & in Italiam veniens.

41. *Adhuc Idæis Jupiter antris.* | Cum Jupiter in Ida Cretenſi monte puer aleretur, clam Saturno patre, ne ab eo voraretur, ex pactione cum Titano fratre initâ. Nota Fabula. Vide Cic. 2. de Natur. Deor. n. 63. & ſeq. ubi de Saturno & Jove. Et Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 21. ubi mythologia Saturni filios devorantis explicatur.

43. *Puer Iliacus.* | Ganymedes, de quo Sat. 5. ver. 59.

Herculis uxor. | Hebe Jovis ac Junonis filia, Juventutis Dea, nupta Herculi. Hæc autem primò, & poſtea Ganymedes Deorum pocillatores dicuntur. Vide Cic. Tuſc. 1.

Ad

Ad cyathos, & jam ſiccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæâ nigra tabernâ.
Prandebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut eſt hodie; contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton,
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulturis atri
Pœna; ſed Infernis hilares ſine Regibus Umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat; & ſi
Barbato cuicumque puer; licèt ipſe videret

ad ſcyphos eis porrigendos: atque Vulcanus epoto jam nectare detergens brachia atra ex officina Liparæa. Singula Numina privatim cænabant; neque multitudo Numinum tanta, ſicut nunc exſtat; & Cœlum paucis Diis contentum levieri onere premebat infortunatum Atlantem. Nullus adhuc ſorte adeptus erat regnum maris triſtificum. vel truxc Pluton cum uxore Sicula. Non erant rota, neque Furiæ, neque lapis, vel nigri vulturis ſupplicium: verùm lati Manes abſque Tyrannis Inferorum. Eo ſæculo malitia ſtupenda erat. Illud putabant ingens crimen, ac nece expurgandum, ſi adoleſcens ſeni, ac ſi juvenis cuivis barbato non aſſurexiſſet, quamvis ipſe in adibus

ANNOTATIONES.

44. *Siccato nectare tergens, &c.* | Necdum Vulcanus poſt hauſtum in Cœlo nectar, deterſiſque brachis, demigrabat ad officinam Liparæam; vèl, necdum Vulcanus nigrâ è fornace & camino brachia detergens, Deorum accumbebat menſæ, & nectar potabat.

Nectare. | Quæ Deorum potio eſt. Cic. de Nat. D or. 1. n. 113. *Poëta nectar, ambroſiam, epulas comparant: & aut Juventutem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* Apul. Metamorphoſ. 6. *Tunc poculum nectaris Jovi quidem ſuus pocillator ille ruſticus puer, cæteris verò Liber miniſtrabat.* Athen. lib. 2. cap. 2. refert circa Lydiæ montem Olympum Nectar à quibuſdam præparari, vino, favis, ac floribus benè olentibus in unum commixtis. Ibid, ex Anaxandride, cibus Deorum nectar, potus ambroſia eſt: at contrà Homerus, &c. Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 12. ait cognitionem puriſſimam atque altiſſimam nectar vocari, credique eſſe potum Deorum. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 13. Item lib. 9. cap. 14. ubi contemplationis præmium ambroſiam, emanans autem exinde gaudium nectar, quod & immortalitatem ſignificat, intelligendum rectè aſſerit. Feſtus Pomp. *Quod vinlap Græcu*, inquit, *Latinis murrina eſt, pradulcis & ipſa potio.*

45. *Vulcanus.* | Igni præfidere, and Deorum arma fabricare Vulcanum: hinc & loca omnia ignes eructantia tenere, & in iis officinas habere fabulantur.

Liparæa. | Siciliæ adjacent Inſulæ ſeptem *Liparea*, quæ & *Æolia*, & *Vulcania*. Harum una proprio nomine vocatur, *Vulcania*, quæ ignes emittit: ad iſtam ſanè reſpicit Juvenalis, cùm *Liparæam* Vulcani tabernam dicit. Vide Satyr. 1. ver. 8. & Satyr. 10. ver. 132. ibid. Annot.

46. *Turba Deorum.* | Præclarè Ethnicorum ſuperſtitio hîc deridetur.

48. *Atlanta.* | Quem fingunt humeris Cœlos portare. Vide Sat. 11. ver. 24.

49. *Nondum aliquis ſortitus, &c.* | Orbis Imperium nondum inter ſe diviſerant Saturni filii: nondum Jupiter Cœlum, Mare Neptunus, Inferos Pluto ſorte obtinuerant.

50. *Siculâ.* | Proſerpinâ Cereris filiâ, quam in Siciliâ rapuit Pluton, & matrimonio ſibi copulavit.

51. *Nec Rota.* | Nondum rotæ innexus torquebatur Ixion, ob ejus petulantiam adverſus Junonem.

Nec Furiæ. | Nullæ tunc ſcelerum ultrices; Alecto, Tiſiphone, Megæra, Noctis & Acherontis filiæ; quibus conſcientiæ ſtimuli ſignificantur.

Nec Saxum. | Necdum Siſyphus ob latrocinia plectebatur, volvendo ſaxo addictus.

Aut Vulturis, &c. | Neque nunc vultur Jovis ille miniſter depaſcebatur jecur aut Tityi, quod Latonæ vim inferre tentaſſet, aut Promethei, quòd ignem Cœlo ſubreptum in terras detuliſſet.

52. *Sine Regibus Infernis.* | Sine Plutone Rege, ſine Judicibus Æaco, Rhadamantho, Triptolemo.

53, *Improbitas illo fuit admirabilis ævo.* | Mirabile fuit, ſi quis eo tempore improbus inveniretur. Ita vetus Schol.

55. *Si juvenis vetulo non aſſurrexerat.* | Si adveniente ſeniore junior honoris cauſâ non ſurrexiſſet.

Plura

Plura cerneret fruga, cumuloſque glandium ampliores. Adeo veneratione dignum erat ſuperare quatuor annis, & prima pubes tam æqualis ſanctæ ſenectuti. Jam ſi familiaris non negaverit creditum; ſi reſtituat crumenam antiquam cum integra æruginе, portentoſa fidelitas videtur, *dignaque Etruſcorum commentariis, & quam oporteat expiare oviculâ coronatâ. Si virum eximium & incorruptum video, prodigium illud confero infanti biformi, vel miris piſcibus ſub aratro repertis, atque prægnanti mulæ;*

Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo ſacræ lanugo ſenectæ.
Nunc ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigioſa fides, & Tuſcis digna libellis,
Quæque coronatâ luſtrari debeat agnâ.
Egregium ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, vel mirandis ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ;

ANNOTATIONES.

57. *Plura domi fraga.* | Licèt ipſe domi opulentior foret. Nam *divitiæ in fragis & glande numerabantur*, inquit vetus Schol. Legunt alii, *farra:* at quamvis veterum Romanorum frugalitatem commendet, quòd frequentior apud eos pultis uſus, quàm panis fuerit, ut ait Valer. Max. l. 2. c. 5. & nos alibi notavimus; tamen hîc ubi ſæculi aurei mentio eſt, videtur magis ad rem vox, *fraga*, quia tunc ſolis fructibus atque herbis victitabant.

Fraga. | Plin. lib. 21. cap. 15. ſcribit, *Herbis ſponte naſcentibus pro cibo uſas gentium pleraſque, maximè verò Ægyptum, frugum quidem fertiliſſimam, ſed ut prope ſola iis carere poſſit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italia quidem pauciſſima novimus*, inquit, *fraga, &c.*

Glandis. | Plin. lib. 16. in Proem. ait, *Glandiferas arbores primò victum aluiſſe mortalium*: c. 3. *perpetuum iis honorem apud Romanos fuiſſe.* c. 5. *Opes eſſe nunc quoque multarum gentium glandes, molí in farinam, ac in panis uſum ſpiſſari: quin & hodieque per Hiſpanios adhiberi ſecundis menſis.* Per *glandem* etiam quodlibet fructuum genus hîc fas eſt intelligi, noſtro quidem judicio.

58. *Tam venerabile erat, &c.* | Valer. Max. l. 2. c. 1. *Senectuti juventus*, inquit, *ita cumulatum & circumſpectum honorem reddebat, tanquam majores natu adoleſcentium communes patres eſſent. Quocirca juvenes Senatûs die, utique aliquem ex Patribus Conſcriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant: affixique valvis expectabant, donec reducendi etiam officio fungeretur.* Et poſteà, *invitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam ei convivio eſſent adfuturi, ne ſenioris adventum diſcubitu præcurrerent; ſublatâque menſâ, priores conſurgere & abire patiebantur*, &c. Gell. l. 2. c. 15. pariter loquitur: *Apud antiquiſſimos Romanorum*, inquit, *neque generi, neque pecunia præſtantior honos quam ætati tribui ſolitus; majoreſque natu à minoribus colebantur, ad Deûm propè & parentum vicem. Atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris priores potioreſque habiti. A convivio quoque, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, ſeniores à minoribus domum reducebantur. Eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis traditum eſt, apud quos Lycurgi legibus major rerum omnium honos majori ætati habebatur.*

59. *Primaque par, &c.* | Id eſt, tam venerabilis prima lanugo propè ut ipſa ſacra & venerandа ſenectus. Legunt alii, *pars*, id eſt, venerabantur ipſam primam lanuginem velut ſenectutis futuræ partem.

61. *Cum tota ærugine.* | Si reddat pecuniam dudum ſibi commiſſam, quam nec viderit, aut contrectarit, nec ſacculo moverit: unde contraxerit æruginem illa præ vetuſtate.

62. *Thuſcis digna libellis.* | Sive ut in eis inſcribatur, ſive ut ex eorum præſcripto expietur velut prodigium, ac luſtretur cæsâ victimâ ex more coronatâ ſertis ac floribus. Vide quæ notabb ad Perſ. Sat. 2. v. 26. & ſeq. Cic. de Divin. 2. aruſpicinæ originem Etruſcis attributam, ejuſque obſervationes egregiè ſuggillat n. 50, & ſeq.

64. *Bimembri puero.* | Prodigioſo, membra duplicia habenti, v. g. duo capita: vel biformi, ut ſi fuerit ſemibos, ſemiequus? quales Minotaurus, Centauri.

65. *Mirandis.* | Legunt alii, *miranti*: eritque hypallage; pro agricola mirante.

66. *Piſcibus.* | Hi quippe dumtaxat in aquis vivunt ac reprehiuntur: mirum ergo & portentoſum, ſi ſub aratro terram ſcindente occurrant.

Fœtæ comparo mulæ. | Cic. cit. mox ſic habet: *Utrum igitur cùm concepit mula, an cùm peperit, oſtentum eſt? Conceptio contra naturam fortaſſe: ſed partus propriè neceſſarius.* Et n. 61. *Sapius mulam peperiſſe arbitror, quàm ſapientem fuiſſe.* Plin. l. 8. cap. 44. *Obſervatum eſt*, inquit, *è duobus diverſis generibus nata tertii generis fieri, & neutri parentum ſimilia eſſe, eaque non gignere: idcirco mulas non parere. Eſt in Annalibus noſtris, peperiſſe ſæpe; verùm prodigii loco habitum. Theophraſtus vulgò parere in Cappadocia tradit; ſed eſſe id animal ibi ſui generis.* Plutarch. de Placitis Philoſ. l. 5. c. 14. mulas eſſe ſteriles refert, quòd earum vulva non ſe pandat: vel quòd ſit exilis, arcta, demiſſa; idque patere diſſecando earum corpus.

Sol-

Sollicitus tanquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longâ conſederit uvâ
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilegâ. Quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo: majorem tertius illâ
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ;
Tam facile & pronũ eſt Superos contemnere teſtes,
Si mortalis idem nemo ſciat. Aſpice quantâ
Voce neget; quæ ſit ficti conſtantia vultûs.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula Vatis;
Per calamos Venatricis, pharetramq; Puellæ,
Perque tuum pater Ægæi Neptune tridentem.
Addit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cœli.

anxius quaſi ſaxis depluerit, atque examen apum oblongi racemi formâ conſtiterit in templi vertice; quaſi flumen ad mare decurrerit aquis mirabilibus, & lacteo manans gurgite. Conquereris erepta dolo ſacrilego decem ſeſtertia. Quid ſi alius eâ ratione amiſit ducenta clam depoſita: tertius verò grandiorem hac ſummam, quam vix continebat angulus ampla ciſta? Adeo promptum ac proclive eſt Deos conſcios ſpernere, quando nullus homo id ipſum novit. Cerne quâ vociferatione inficietur: qualis ſit faciei ſimulatæ firmitas. Aſſirmat per Solis jubar, & fulmina Tarpeia, & Martis haſtam, & tela Cirrhæi Vatis, per ſagittas & pharetram Virginis Venatricis, & per tuam fuſcinam, Neptune Ægæi parens. Adjungit etiam arcus Herculis, atque lanceam Palladis; & quacumque arma ſunt in cœleſti arce.

ANNOTATIONES.

67. *Sollicitus tanquam.* | Tanquam de portento, quo aliquid indicetur, vel quòd ſit procurandum expiandumque, ad averruncanda quæ portendantur mala.

Lapides effuderit imber. | Id crebrò legitur accidiſſe apud Liv. Valer. Max. l. 1. c. 6. in prodigiis numerat; *in Piceno lapidibus pluiſſe: Cerites aquas ſanguine miſtas fluxiſſe, &c.* Vide Plin. l. 2. c. 58. & l. 31. c. 1. Alex. ab Alex. l. 5. c. 27.

68. *Examenque apium longa, &c.* | Si connexæ pedibus apes, glomeratumq; examen in pendentis uvæ ſpeciem fuerint ad frondentis arbuſculæ ramum, aut alibi. Βοτρυδὸν vocat Homer. Iliad. B. Hinc Virgil. Georgic. 4. in fine.

——— *Jamque arbore ſumma*
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.

Plin. lib. 11. cap. 17. Tunc oſtenta faciunt apes, uvâ dependente in domibus templiſve, ſæpè expiata magnis eventibus.

77. *Gurgitibus miris.* | Portentoſis, v. g. atris, ſanguineis, lacteis. Cic. de Divin. lib. 2. c. 58. *Sanguinem pluiſſe Senatui nuntiatum eſt: Atratum etiam fluvium fluxiſſe ſanguine, &c.* Tit. Liv. l. 24. c. 10. Prodigia multa refert, inter quæ, *Mantuæ ſtagnum effuſum Mincio amni, cruentum viſum: ſanguine pluiſſe in foro Boario, &c.* Valer. Maxim. cit. *Cerites aquas ſanguine miſtas fluxiſſe.* Plin. cit. lib. 2. cap. 56. *lacte & ſanguine pluiſſe*, ait.

71. *Seſtertia.* | Vide Sat. 1. v. 92. Annot.

73. *Arcana.* | Arcanæ fidei credita, ſine ullis teſtibus.

78. *Tarpeiaque fulmina.* | Jurat per fulmen Jovis, qui in rupe Tarpeia ſeu Capitolina fanum habebat.

79. *Frameam.* | Quidam interpretantur gladium ancipitem, alii, haſtam. Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum ſic habet: *Rari gladiis aut majoribus lanceis utuntur. Haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt, anguſto & brevi ferro, ſed ita acri & ad uſum habili, ut eodem telo, prout ratio poſcit, vel eminùs pugnent, &c.* Cœl. Rhodig. l. 21. c. 18. *Acinaces*, inquit, *haſta Perſica, gaſa propria ſunt Gallorum tela, ſariſſa Macedonum, framea Germanorum.*

Cirrhæi Vatis. | Apollinis, qui religioſè colebatur in Cirrha Phocidis oppido, & in proximis Delphis oracula & reſponſa dabat.

80. *Calamos venatricis.* | Per Dianæ ſagittas, quam ob virginitatis ſtudium aiunt ſilvas colere, & venationi indulgere. Vide Cic. de Nat. Deor. 3. Virg. Ecl. 3.

Daphnidis arcum frexiſti & calamos.

81. *Ægæi.* | Ægæus Neptuni erat filius, Theſei pater; Athenis regnavit; nomen dedit Ægæo mari, cum in illud ſe præcipitaſſet.

82. *Herculeos arcus.* | Fatalia nempè arma, ſine quibus expugnari Troja non potuit. Herculem aiunt in Oeta morientem Philocteti comiti reliquiſſe arcum & ſagittas Hydræ cruore ſeu felle tinctas. Vide Sophocl. Philoct.

Haſtamque Minervæ. | Græci Palladem vocant à πάλλειν, *vibrare*; quòd ſit Dea bellicoſa, & haſtam teneat, & eam quatere videatur.

Si

Quod ſi ille eſt etiam parens, manducem, ait, aquâ coctum deplorandi filii caput aceto Ægyptio perfuſum. Nunc reperiuntur qui univerſa attribuant fortuitis *ſortis eventibus, atque nullo gubernatore orbem agi putent, Naturâ verſante viciſſitudines & diei & anni: & eam ob rem quaſlibet aras attrectant ſine metu. Alter invenitur* qui *timet ne animadverſio ſuccedat ſceleri: is credit extare Numina, atque falſum jurat, ſic verò apud ſe* cogitat: *quod placuerit ſtatuat Iſis de noſtro corpore, & iracundo crepitaculo meos oculos percutiat, ut etiam excæcatus conſervem pecuniam quam inficior. Et phthiſis, & fatentes vomica, & tibia mutila ſuntne tanti* putanda? *Neque Ladas inops ambigat exoptare divitem podagram, ſi* quidem *non opus habet Anticyrâ, nec*

Si verò & pater eſt, comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ jam caſibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Naturâ volvente vices & lucis, & anni;
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur.
Hic putat eſſe Deos, & pejerat, atque ita ſecum;
Decernat quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo vel cœcus teneã, quos abnego, nummos.
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyrâ, nec.

ANNOTATIONES.

84. *Si verò & pater eſt.* | Quod ſi ille depoſiti interceptor ac defraudator filios habeat, non verebitur ita jurare, at pejerare; ſi quid alienum habeo, contingat mihi quod Thyeſtæ olim, cui frater Atreus proprios filios neſcienti edendos appoſuit.

85. *Pharioque madentis aceto.* | Quo ſolet condimento comedi vervecis caput. Porrò Ægyptium acerum laudatur apud Athen. lib. 2. cap. 26. Et Mart. Lib. 13. Epig. 122.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti.

Pharos enim Ægypti Inſula, de qua Sat. 6. v. 83. Metonym. Ægyptum indicat.

86. *Sunt qui Fortunæ, &c.* | Quidam ut pejerent, & pœnæ metu ſe liberent, negant Deos eſſe, cum Diagora & aliis, quos Tullius de Nat. Deor. l 2. n. 44. ita perſtringit: *Eſſe Deos ita perſpicuum eſt, ut qui neget, vix eum ſana mentis exiſtimem.*

87. *Nullo credunt mundum rectore moveri.* | Alterum genus hominum, qui cum Epicuro Deos quidem eſſe putant, ſed res humanas curare negant: & hos egregiè refellit Cicero lib. de Natura Deorum.

88. *Naturâ volvente vices.* | Errabant nimirùm illi Naturam à Deo ſeparantes. Unde Senecam velut Stoicorum ſapientiſſimum laudat Lactantius, quòd is intellexerit Naturam aliud nihil eſſe quam Deum, Tullius cit. de Natura Deorum, l. 2. n. 128. *Intelligamus nihil horum eſſe fortuitum, ſed hæc omnia eſſe provida ſolertiſque Naturæ, &c.*

89. *Altaria tangunt.* | Qui jurabant Deorum tangebant altaria. Virg. Æneid. 12.

Tango aras: medios ignes & Numina teſtor.

90 *Eſt alius metuens, &c.* | Tertium hominum genus, qui vindices Deos timent: verùm a terrorem ſibi ſpondent, & ſe ita conſolantur: aut me ulciſcetur Deorum Numen cito, aut tardè: ſi tardant Dii, fortè effugiam: quòd ſi perjurii repetant à me pœnas, & ſolvam, alicui obnoxius morbo & incommodo; tum etiam malim ægrotare, & dives eſſe.

93. *Iſis.* | Ægyptiorum Dea, de qua nos abundè Sat. 6. Hanc opinabantur perjuris infeſtam, & præſentem pœnam irrogare, cœcitatem. Ovid. de Ponto Lib. 1. Eleg. 1.

Vidi ego linigera Numen violaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.

Vide Perſ. Sat. 5. v. 186. & ibid. Annot.

95. *Phthiſis.* | Macies, tabes lenta.

Vomica. | Apoſtemata, ulcera putrida & maligna, abſceſſus, quos vocat Galen.

96. *Sunt tanti.* | Ut non eligantur ea cum opibus, potiùs quàm paupertas cum ſanitate.

Locupletem podagram. | Cum divitiis conjunctam ægritudinem corporis ne dubitet quis optare, ſi mente ſanus eſt.

97. *Ladas.* | Is ſæpè victor in Olympicis agilitate pedum clarus. Ejus meminit Pauſan. in Corinth. Cicero ad Herenn. 4. Martial. l. 10. Epig. 100.

Si non eget Anticyra. | Quidam explicant: modò morbus ille articularis non ſit inveteratus, cui curando opus ſit helleboro, & perito Medico. Nam certè ex Plin. l. 25. c. 5. *Helleborum medetur podagricis.* Verùm ego malim cum aliis interpretari ſic: Ladas ſi ſapit, ſi non eget helleboro, quo etiam inſanientes curantur, ex Plin. ibid. certè debet malle dives eſſe cum podagra, quàm ſua pedum celeritate in Olympicis curſu vincere & coronari, atque mox eſurire & cum fame luctari.

Archi-

Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus olivæ?
Ut ſit magna, tamen certè lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? Sed & exorabile Numen
Fortaſſe experiar. Solet his ignoſcere. Multi
Committunt eadem diverſa crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. Tunc te ſacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere imo ultrò ac vexare paratus.
Nam cùm magna malæ ſupereſt audacia cauſæ,
Creditur à multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus ſcurra Catulli.
Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis,
Vel potiùs quantùm Gradivus Homericus: Audis,

Archigene. Nam quid confert honos celeris pedis, atque famelicus ſurculus olivæ Piſææ? Etſi gravis ſit Numinum ultio, at profectò ſera eſt. Ergo ſi noxios omnes plectere ſatagant, ecquando ad me pervenient? At fortè Deos quoque ſentiam placabiles. Iſtis indulgere conſueverunt. Variâ ſorte plurima paria ſcelera perpetrant. Hic facinoris mercedem nactus eſt patibulum, iſte coronam. Ita mentem atrocis noxæ metu paventem roborant. Tum te ad ſanctas ades invitantem antecedit, promptus etiam ſponte deducere, & exagitare. Et enim quando improbæ cauſæ ingens impudentia præſto eſt, fiducia à pluribus exiſtimatur. Is hiſtrionem præſtat, qualem ſannio fugax Catulli faceti. Infelix tu vociferaris adeo ut Stentora ſuperare queas, imò verò ſicut Mars apud Homerum; auſcultas ea,

ANNOTATIONES.

98. *Archigene.* | Perito quovis Medico, ad venam in media fronte ſcindendam, quo deliri & furioſi ſanantur. Vide Satir. 6. v. 46. & 236.

Quid enim velocis, &c.| Quid prodeſt agilitate pedum valere, ut nobilis ille Curſor Ladas, ſi pariter ut ipſe poſteà ſis inops?

99. *Et eſuriens Piſæa ramus olivæ.* | Quid etiam juvat oleagina corona Ladæ pauperi & famelico toties delata, apud Piſam urbem Peloponeſi, ubi quinto quoque anno Olympici Ludi agebantur?

100. *Lenta ira Deorum.* | Valer. Maxim. lib. 1. cap. 1. *Lento gradu ad vindictam ſui divina procedit ira: ſed tarditatem ſupplicii gravitate compenſat.* Vide Plutarch. de tarda Numinis vindicta.

103. *Solet his ignoſcere.* | An perjuriis, non tam in Numinis contemptum, quàm ad pecuniam habendam factis? An, *dis*, id eſt, quibuſdam pejerantibus?

105. *Ille crucem ſceleris pretium tulit, hic diadema.* | Si quidam ſcelerum pœnam, at alii fructus metunt. *Hic diadema:* Romulus fratricida ſcilicet Imperium nactus eſt, &c.

Crucem. | Plaut. Moſtel. Sc. 5. *Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit; ſed eâ lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia*, Senec. Conſol. ad Marciam cap. 20. *Video iſtic cruces non unius quidem generis, ſed aliter ab aliis fabricatas. Alii capite converſos in terram ſuſpendêre: alii per obſcœna ſtipitem egerunt: alii brachia patibulo explicuerunt*, &c. Vide Lipſ. de *Cruce*. Porrò ſervile hoc pridem tormentum, crucis, inquam, ſupplicium abrogavit Imperator Conſtantinus, anno Chriſti trecentefimo vigeſimo quinto, poſtquàm cœleſti Crucis oſtento victor eſſet factus. Sozom. lib. 1. cap. 1. &c.

106. *Sic animum diræ*, &c. | Ita ſe obfirmant adverſus pœnæ & vindictæ formidinem.

107. *Ad delubra vocantem præcedit.* | Non tantùm ſequitur te ad aras, ſed & audacter anteit iſte fraudator, ubi juret nihil ſibi creditum; quin etiam eò te ipſe cunctantem provocabit, ut jurejurando purget ſe, & te velut ſycophantam traducat ac vexet.

109. *Nam cum magna*, &c. | Audaciam negantis depoſitum plures interpretantur innocentiæ fiduciam.

110. *Mimum agit ille.* &c.| Ille perjurus te ſubſannat etiam, ut ſervus iſte Comicus herum vexans improbè & in jus trahens, ſcilicet in Fabula Catulli Mimographi, de quo jam Satir. 8. v. 186.

111. *Urbani.* | Alii cognomen hoc eſſe, alii epithetum arbitrantur.

112. *Exclamas.* | Nempè talem videns impudentiam ac fraudem.

Stentora. | Magnanimum illum Græcum, qui vociferans in bello, quinquaginta virorum clamorem adæquabat. Homer. Iliad. 5.

113. *Gradivus Homericus.* | Iliad. cit. Mars à Diomede ſauciatus tam horrendam emiſit vocem, ut Græcos pariter atque Trojanos terruerit: qualem videlicet non ediderint novem aut decem hominum millia. Porrò *Gradivus*, à κραδάειν, ab haſta quatienda, vel, ut Feſto placet, à *gradiendo*, quòd eatur ad bellum gradatim & per ordines.

Audis, Jupiter, hæc. | Perjuria, ludibria.

Jupiter,

Jupiter; neque labia commoves, quando loqui oportebat, ſive è marmore, ſive ex ære fores? Vel quare prunis tuis impendimus thus religioſum, apertâ papyro, atque hepar juvenci conciſum, & omenta ſuis candida? Quantum intelligo, differentia nulla facienda eſt inter veſtras imagines, & Batylli ſtatuas. Suſcipe conſolationem quam adverſus iſta mala dare queat etiam qui neque Cynicorum, neque Stoicorum evolvit documenta à Cynicis veſte differentia? quique *non obſervat Epicurum parvi hortuli oleribus contentum. Ægrotis ancipite ſanentur ſummis Medicis:* at *tu venam trade etiam diſcipulo Philippi.*

Jupiter, hæc, nec labra moves, cùm mittere vocem
Debueras, vel marmoreus, vel aheneus: Aut cur
In carbone tuo chartâ pia thura ſolutâ
Ponimus, & ſectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video, nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Batylli.
Accipe quæ contrà valeat ſolatia ferre
Et qui nec Cynicos, nec Stoïca dogmata legit
A Cynicis tunicâ diſtantia; non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii Medicis majoribus ægri:
Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.

ANNOTATIONES.

114. *Nec labra moves.* | Ut increpes, atque minas ac ſupplicia intentes.

115. *Vel marmoreus vel aheneus.* | Sarcaſmus in Idololarras: quamvis eò non ſpectet Juvenalis.

Cur in carbone, &c. | Cur igitur tibi thus adolemus ſurdo, ſtupido, marmoris & æris inſtar, tanta ſcelera non vindicanti?

116. *Charta.* | Quâ thus involvebatur. Alii obſignata ex more vota hic ſignificari volunt.

117. *Sectum vituli jecur.* | Fortè ut faciliùs comburatur, minutatim ſectum: vel ſimpliciter, reſectum & ſeparatum ab aliis inteſtinis.

Albaque. | Vel adipe candentia, vel candentis & albentis porci.

118. *Omenta.* | Sunt quaſi panniculus ſeu membrana, quâ inteſtina involvuntur: ut dicemus ad Perſ. Satir. 2. v. 47. & Satir. 6. v. 74.

Nullum diſcrimen, &c. | Gravior alter ſarcaſmus in falſos Deos. Quanquam Juvenalis aliud nihil intendit, quàm ut exprimat verba hominis ex ſumma indignatione loquentis, ob emunctam ſibi pecuniam negatumque depoſitum.

119. *Batylli.* | Huic citharœdo inſigni erecta in Fano Junonis Samiæ ſtatua per Tyrannum Polycratem; teſte Apuleio, Florid. 15. vel ut vulgò legunt, 2. ſub finem. Alii Codices habent, *Vagelli*, id eſt, hominis ſtulti ac fatui, ex vet. Schol.

120. *Accipe qua contra, &c.* | O Calvine amice à me Juvenali conſolationem accipe, è ſenſu communi petitam: philoſophicis enim rationibus non debet curari levius illud malum tuum, jactura nempè decem ſeſtertiorum.

121. *Qui nec Cynicos, &c.* | Imperitus quilibet & indoctus

Cynicos. | Horum ſectæ Princeps fuit Antiſthenes Socratis diſcipulus, claruêre poſteà Diogenes, & Crates Thebanus. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 1. v. penult.

Stoïca dogmata. | Stoïcis dux fuit Zeno, de quo & Stoïcis dogmatis Diogen. Laërt. lib. 7. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 3. v. 53.

122. *Tunicâ diſtantia.* | Stoïci tunicam gerebant ſub pallio: at Cynici minimè, ſed interulas duntaxat leviores: utrique verò doctrinâ convenientes, divitiarum contemptum, frugalitatem, patientiam profitebantur. Horat. lib. 1. Epiſt. 17.

Contrà, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor.

Ubi, duplex pannus, eſt, tunica, & pallium. Cave autem ne duplex iis fuiſſe pallium, cum quibuſdam credas.

Epicurum. | De eo multa Diogen. Laert. l. 10. Is in animi tranquillitate ac voluptate felicitatem collocabat: cæterùm valdè ſobrius & paucis contentus horti victitabat oluſculis. Plin. l. 19. c. 4. *Jam quidem*, ait, *hortorum nomine in ipſa urbe delicias, agros, villaſque poſſident. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus otii magiſter. uſque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura.*

124. *Curentur dubii. &c.* | Qui tam gravi morbo decumbunt, ut de eorum ſalute dubitetur, ii ſummo indigent Medico: ſic & conſolatione philoſophicâ graviori, qui magnis ærumnis conflictantur. Tu verò, Calvine, leve quid paſſus, à rudi quolibet levioribus remediis curabere.

125. *Venam.* | Scindendam, metaph. id eſt, mentem ob negatam pecuniam ægrè habentem.

Philippi. | Imperiti illius temporis Medici, cujus proinde rudis imò rudior diſcipulus.

Si

Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec planâ faciem contundere palmâ;
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domûs gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querelâ;
Si decies lectis diversâ in parte tabellis,
Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonyches, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum; quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulfure cœpta,

Si demonſtras nullum in orbe ſacinus eſſe adeo execrandum, ſileo; nec prohibeo te pugnis verberare pectus, neque vultum extensâ manu percutere; quoniam obſtruenda ſunt fores jacturâ factâ, & graviore familiæ luctu, graviori trepidatione deploratur pecunia quàm mors. Nullus mœrorem ſimulat in eâ occaſione, aut aperiens dum taxat ſupremam chlamydem, lacrymis expreſſis oculos fatigat. Sincero fletu lugentur nummi deperditi. At ſi omnes curias paribus querimoniis refertas aſpicis, ſi poſt tabulas relictas decies variis in locis, futilia chirographa ligni ſuperſtui affirmant ii quos convincit ſua ſcriptura, & primarius lapillus Sardonyches: qui thecâ ex ebore ſervatur, jam delicatulum te arbitraris eximendum à ſorte vulgari, quòd tu ſis natus gallinâ candidâ, nos verò ignobiles pulli miſeris ovis exorti. Rem parvam tolerandam ac levi indignatione ſuſtinendam, ſi vertas aſpectum ad graviora flagitia. Compara immiſſum prædonem, incœptam ſulphure & fraudulenter combuſtionem,

ANNOTATIONES.

126. *Si nullum in terris.*] Si nihil uſquam fiat tam deteſtabile, quàm id quod pateris, ego te non veto plangere & lamentari.

129. *Quandoquidem accepto*, &c.] Quandoquidem jam moris eſt ridiculi certè, factâ pecuniæ jacturâ ſic lugere, ut in funere propinquorum, imò verò graviùs.

Accepto claudenda eſt janua damno.] In ſignum luctûs ac mœroris, ex recepta conſuetudine: ex veteri Scholiaſte. Alii velut adagium hîc obſervant, hoc ſenſu: nempè ablatis per fures nummis ſerò janua clauditur; pariter & ſtabulum, abacto pecore. Sed non valdè ſenſum juvari hac interpretatione exiſtimo.

132. *Veſtem diducere ſummam*, &c.] Imò tunc præ vero dolore quiſque veſtem omninò dilacerat, nec leviter diſtrahit ſolùm; quiſque lacrymas ubertim erumpentes vix coercet.

135. *Fora.*] Vel plateas, vel Judicum tribunalia, ubi paſſim queruntur homines fraudem ſibi factam in re pecuniaria.

136. *Si decies lectis*, &c.] Si poſt cautiones ſeu ſchedas obligatorias decies lectas apud diverſos teſtes, ſigillatim eas ſubſignantes, poſteà tamen adulterinas audent illas dicere debitores, & affirmare inanes & confictas, reclamante licèt ipſorum chirographo & ſigillo.

137. *Chirographa ligni.*] Ligneas tabulas cerâ illitas, in quibus ſcriptitabant veteres ante inventam chartam.

138. *Gemmaque princeps Sardonyches.*] Sigillum in gemma inſculptum.

139. *Sardonyches.*] Legunt alii, *Sardonychum.* Vide Perſ. Satyr. 1. v. 16.

140. *Te nunc delicias.*] Alii legunt: *Ten' o delicias*, &c.

141. *Gallinæ filius albæ.*] Proverb. Id eſt, tu nimirum ſingulari felicitate natus, cæteri communi fortunæ obnoxii. Candida boni eſſe ominis annotavi ad Perſ. Satyr. 2. v. 1. & ſeq. adde aliud Proverbium, *Mali corvi malum ovum.* Quidam hîc alludi aiunt ad Sueton. Galb. cap. 1 & Plin. Lib. 15. cap ult. ubi refertur, *In Livia Druſilla gremium demiſſam ab aquila prætervolante gallinam albam.* Alii, ad Ledam ova duo parientem, è quibus alii immortales nati, Caſtor & Pollux, alii mortales, Helena & Clytemneſtra. Sed quid opus ad iſta recurrere?

145. *Conductum latronem.*] Sicarium ad inferendam necem conductum.

Incendia ſulphure cœpta.] Incendiarios, ſacrilegos, templorum ſpoliatores.

Jupiter; neque labia commoves, quando loqui oportebat, sive è marmore, sive ex ære fores? Vel quare prunis tuis impendimus thus religiosum, apertâ paxyro, atque hepar juvenci concisum, & omenta suis candida? Quantum intelligo, differentia nulla facienda est inter vestras imagines, & Batylli statuas. Suscipe consolationem quam adversus ista mala dare queas etiam qui neque Cynicorum, neque Stoicorum evolvit documenta à Cynicis veste differentia? quique *non observat Epicurum parvi horituli oleribus contentum. Ægrotis ancipite sanentur Summis Medicis: at tu venam trade etiam discipulo Philippi.*

Jupiter, hæc, nec labra moves, cùm mittere vocem
Debueras, vel marmoreus, vel aheneus: Aut cur
In carbone tuo chartâ pia thura solutâ
Ponimus, & sectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuamque Batylli.
Accipe quæ contrà valeat solatia ferre
Et qui nec Cynicos, nec Stoïca dogmata legit
A Cynicis tunicâ distantia; non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii Medicis majoribus ægri:
Tu venam vel discipulo committe Philippi.

ANNOTATIONES.

114. *Nec labra moves.* | Ut increpes, atque minas ac supplicia intentes.

115. *Vel marmoreus vel aheneus.* | Sarcasmus in Idololatras: quamvis eò non spectet Juvenalis.

Cur in carbone, &c. | Cur igitur tibi thus adolemus surdo, stupido, marmoris & æris instar, tanta scelera non vindicanti?

116. *Charta.* | Quâ thus involvebatur. Alii obsignata ex more vota hic significari volunt.

117. *Sectum vituli jecur.* | Fortè ut faciliùs comburatur, minutatim sectum: vel simpliciter, resectum & separatum ab aliis intestinis.

Albaque. | Vel adipe candentia, vel candentis & albentis porci.

118. *Omenta.* | Sunt quasi panniculus seu membrana, quâ intestina involvuntur: ut dicemus ad Pers. Satir. 2. v. 47. & Satir. 6. v. 74.

Nullum discrimen, &c. | Gravior alter sarcasmus in falsos Deos. Quanquam Juvenalis aliud nihil intendit, quàm ut exprimat verba hominis ex summa indignatione loquentis, ob emunctam sibi pecuniam negatumque depositum.

119. *Batylli.* | Huic citharœdo insigni erecta in Fano Junonis Samiæ statua per Tyrannum Polycratem; teste Apuleio, Florid. 15. vel ut vulgò legunt, 2. sub finem. Alii Codices habent, *Vagelli*, id est, hominis stulti ac fatui, ex vet. Schol.

120. *Accipe quæ contra, &c.* | O Calvine amice à me Juvenali consolationem accipe, è sensu communi petitam: philosophicis enim rationibus non debet curari levius illud malum tuum, jactura nempè decem sestertiorum.

121. *Qui nec Cynicos, &c.* | Imperitus quilibet & indoctus.

Cynicos. | Horum sectæ Princeps fuit Antisthenes Socratis discipulus, claruêre posteà Diogenes, & Crates Thebanus. Vide Annot. ad Pers. Satir. 1. v. penult.

Stoïca dogmata. | Stoïcis dux fuit Zeno, de quo & Stoïcis dogmatis Diogen. Laërt. lib. 7. Vide Annot. ad Pers. Satir. 3. v. 53.

122. *Tunicâ distantia.* | Stoïci tunicam gerebant sub pallio: at Cynici minimè, sed interulas duntaxat leviores: utrique verò doctrinâ convenientes, divitiarum contemptum, frugalitatem, patientiam profitebantur. Horat. lib. 1. Epist. 17.

Contrà, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor.

Ubi, duplex pannus, est, tunica, & pallium. Cave autem ne duplex iis fuisse pallium, cum quibusdam credas.

Epicurum. | De eo multa Diogen. Laert. l. 10. Is in animi tranquillitate ac voluptate felicitatem collocabat: cæterùm valdè sobrius & paucis contentus horti victitabat olusculis. Plin. l. 19. c. 4. *Jam quidem*, ait, *hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, villasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otii magister. usque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura.*

124. *Curentur dubii, &c.* | Qui tam gravi morbo decumbunt, ut de eorum salute dubitetur, ii summo indigent Medico: sic & consolatione philosophicâ graviori, qui magnis ærumnis conflictantur. Tu verò, Calvine, leve quid passus, à rudi quolibet levioribus remediis curabere.

125. *Venam.* | Scindendam, metaph. id est, mentem ob negatam pecuniam ægrè habentem.

Philippi. | Imperiti illius temporis Medici, cujus proinde rudis imò rudior discipulus.

Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec planâ faciem contundere palmâ;
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domûs gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querelâ;
Si decies lectis diversâ in parte tabellis,
Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmaq; princeps
Sardonyches, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum; quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulfure cœpta,

Si demonſtras nullum in orbe facinus eſſe adeo execrandum, ſileo; nec prohibeo te pugnis verberare pectus, neque vultum extensâ manu percutere; quoniam obſtruendæ ſunt fores jacturâ factâ, & graviore familiæ luctu, graviori trepidatione deploratur pecunia quàm mors. Nullus mœrorem ſimulat in ea occaſione, aut aperiens dum taxat ſupremam chlamydem, lacrymis expreſſis oculos fatigat. Sincero fletu lugentur nummi deperditi. At ſi omnes curias paribus querimoniis refertas aſpicis, ſi poſt tabulas relictas decies variis in locis, futilia chirographa ligni ſuperfluì affirmant ii quos convincit ſua ſcriptura, & primarius lapillus Sardonyches: qui thecâ ex ebore ſervatur, jam delicatulum te arbitraris eximendum à ſorte vulgari, quòd tu ſis natus gallinâ candidâ, nos verò ignobiles pulli miſeris ovis exorti. Rem parvam tolerabilem ac levi indignatione ſuſtinendam, ſi vertas aſpectum ad graviora flagitia. Compara immiſſum prædonem, incœptam ſulphure & fraudulenter combuſtionem,

ANNOTATIONES.

126. *Si nullum in terris.*] Si nihil uſquam fiat tam deteſtabile, quàm id quod pateris, ego te non veto plangere & lamentari.

129. *Quandoquidem accepto*, &c.] Quandoquidem jam moris eſt ridiculi certè, factâ pecuniæ jacturâ ſic lugere, ut in funere propinquorum, imò verò graviùs.

Accepto claudenda eſt janua damno.] In ſignum luctûs ac mœroris, ex recepta conſuetudine: ex veteri Scholiaſte. Alii velut adagium hîc obſervant, hoc ſenſu: nempè ablatis per fures nummis ſerò janua clauditur; pariter & ſtabulum, abacto pecore. Sed non valdè ſenſum juvari hac interpretatione exiſtimo.

132. *Veſtem diducere ſummam*, &c.] Imò tunc præ vero dolore quiſque veſtem omninò dilacerat, nec leviter diſtrahit ſolùm; quiſque lacrymas ubertim erumpentes vix coërcet.

135. *Fora.*] Vel plateas, vel Judicum tribunalia, ubi paſſim queruntur homines fraudem ſibi factam in re pecuniaria.

136. *Si decies lectis*, &c.] Si poſt cautiones ſeu ſchedas obligatorias decies lectas apud diverſos teſtes, ſigillatim eas ſubſignantes, poſteà tamen adulterinas audent illas dicere debitores, & affirmare inanes & confictas, reclamante licèt ipſorum chirographo & ſigillo.

137. *Chirographa ligni.*] Ligneas tabulas cerâ illitas, in quibus ſcriptitabant veteres ante inventam chartam.

138. *Gemmaque princeps Sardonyches.*] Sigillum in gemma inſculptum.

139. *Sardonyches.*] Legunt alii, *Sardonychum.* Vide Perſ. Satyr. 1. v. 16.

140. *Te nunc delicias.*] Alii legunt: *Ten' delicias*, &c.

141. *Gallinæ filius albæ.*] Proverb. Id eſt, tu nimirum ſingulari felicitate natus, cæteri communi fortunæ obnoxii. Candida boni eſſe ominis annotavi ad Perſ. Satyr. 2. v. 1. & ſeq. adde aliud Proverbium, *Mali corvi malum ovum.* Quidam hîc alludi aiunt ad Sueton. Galb. cap. 1. & Plin. Lib. 15. cap ult. ubi refertur, *In Liviæ Druſillæ gremium demiſſam ab aquila prætervolante gallinam albam.* Alii, ad Ledam ova duo, parientem, è quibus alii immortales nati, Caſtor & Pollux, alii mortales, Helena & Clytemneſtra. Sed quid opus ad iſta recurrere?

145. *Conductum latronem.*] Sicarium ad inferendam necem conductum.

Incendia ſulphure cœpta.] Incendiarios, ſacrilegos, templorum ſpoliatores.

quando prius incendium fores concipiunt. Compara etiam illos qui ex *Antiquo fano rapiunt vasa rubigine veneranda, & plebis munera, aut coronas à vetusto Rege collocatas. Quod si ea non extent illic, aderit minor sacrilegus qui eradat coxam Herculis inaurati, ipsumq; Neptuni vultum,* aut *qui de Castore bracteam detrahat. Numquid* enim id facere *vereatur assuetus integrum Jovem fundere? Compara quoq; opifices & emptorem toxici? atque detrahendum in mare pelle bovis, cum quo includitur simia innocens infestâ sorte. Ista* verò *quota portio criminum quæ Gallicus Romæ custos auscultat à Lucifero usque dum Sol occumbat? Mores hominum scire tibi cupienti satis erunt sola ædes* illius: *Dies aliquot impende, & cùm istinc redieris, felicem te affirmare ne dubita. Quis circa Alpes fauces inflatas, vel quis*

Atq; dolo, primos cùm janua colligit ignes: 146
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo positas à Rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor extat sacrilegus, qui 150
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis. 156
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus urbis
Usque à Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus. Paucos consume dies, & 160
Dicere te miserum, postquàm illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? Aut quis

ANNOTATIONES.

146. *Primos cùm janua colligit ignes.*] Appositâ face cum materia sulphurata ardet primùm janua, & hinc tota domus. Vide Satyr. 9. v. 98.

150. *Hæc ibi si non sunt.*] Si verò in templis desunt vasa pretiosa, pocula antiqua, regales coronæ, quæ surripere queat sacrilegus, saltem radet statuas & imagines Deorum inauratas.

152. *Bracteolam.*] Tenuem auri laminam, ramenta.

153. *Totum conflare Tonantem.*] Jovis effigiem furto ablatam refundere ausus, ne agnoscatur.

154. *Artifices, mercatoremque veneni.*] Veneficos.

155. *Deducendum corio bovis in mare.*] Parricidas culeo insui, ac projici in mare solitos. Vide Annot. Satyr. 8. v. 214.

156. *Innoxia simia.*] Quæ adversante fato quamvis innocens & parentes non occiderit, parricidarum tamen supplicii est particeps.

157. *Gallicus.*] Rutilius Gallicus sub Domitiano urbi præfectus, rerum capitalium cognitor & judex. De eo Statius Sylv.

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ.

158. *A Lucifero.*] A mane ad vesperam. Vide Satyr. 8. v. 12.

160. *Sufficit una domus.*] Nempè Rutilii Gallici domus, in quam confluunt ad jus rei omnes.

Paucos consume dies, &c.] In domo ista dies aliquot contemplare urbis miserias, flagitia, illuviem malorum, atque adeo tot calamitosos; & posteà, si audes, dic te miserum. Certè illorum comparatione te felicem potiùs dixeris.

162. *Quis tumidum guttur miratur in Alpibus.*] Quis strumosos in Alpibus, Quis in Meroë fœminas ingentibus mamillis admiretur? Nemo sanè, quippe sunt ea illic vulgaria. Cur igitur, ô Calvine, miraris injuriam tibi factam, cùm Romæ nihil frequentius sit fraudibus, perjuriis, aliisque sceleribus?

Tumidum guttur.] Plin. Lib. 11. c. 37. *Guttur homini tantùm & suibus intumescit, aquarum quæ potantur plerumque vitio.*

In

In Meroë craſſo majorem infante mamillam?
Cœrula quis ſtupuit Germani lumina? Flavam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempè quòd hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:
Mox impar hoſti, raptuſque per aëra curvis
Unguibus à ſæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere: ſed illic,
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prelia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.

apud Meroën mammam ſtupet grandiorem pingui infante? Quis miratus eſt oculos Germanorum glaucos, capillos flavos, atque humido cincinno cornua intorquentes? Nimirum quia univerſis his ea par eſt indoles. Ad repentinas aves Thracia, ac nebulam inſonantem Pygmæus militans procedit in armis exiguis: dein inferior adverſario, & in altum ſublatus à grue dira portatur incurvis unguibus. Si cernas iſtud in noſtra regione, cachinno moveberis: ibi verò quamvis paria ſemper videantur certamina, nullus cachinnatur, ubi omnis turma non eſt major uno pede.

ANNOTATIONES.

163. *In Meroë craſſo majorem infante mamillam?*] In ea Inſula mammas eſſe fœminis majores infante quem lactant, teſtatur Mela, &c. De *Meroë*, vide quæ nos ad Satyr. 6. v. 527.

164. *Cœrula quis ſtupuit Germani lumina*, &c.] Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum, *His eſſe truces ac cæruleos oculos, rutilas comas*, ait.

165. *Madido torquentem cornua cirro.*] Quis item ſtupuit, in Germanis videns capillos cincinnatos, in comuum formam flexos ac intortos: atque unguentis delibutos & madentes: atqui rara tantùm demirari homines ſolent.

167. *Ad ſubitas Thracum volucres*, &c.] Cum ſubitò gruum agmen apparet, ac velut nubes volat clangendo ac ſtrependo, impetitque Pygmæos. Vide Athen. lib. 9. cap. 11.

Tracum volucres.] Grues, quæ ad Strymonem fluvium, in Thraciæ ac Macedoniæ finibus, multæ ſunt. Harum volatum Plin. Lib. 10. cap. 23. cit. ſic deſcribit: *Quando proficiſcantur grues conſentiunt: volant ad proſpiciendum, altè: ducem quem ſequantur eligunt: in extremo agmine per vices qui acclament, diſpoſitos habent, & qui gregem voce conteneant: excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno & decidens indiligentiam coarguat*, &c.

168. *Pygmæus parvis currit*, &c.] A πυγμὴ, vel πύγων, *cubitus*, Pygmæos dici, ex Euſtathio affirmat Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 3. Plin. Lib. 4. c. 11. in Thracia Pygmæorum gentem fuiſſe refert, & illinc à gruibus fugatam. Et Lib. 7. cap. 2. ſic habet: *Apud Indos in parte montium triſpithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt, ternos dodrantes non excedentes, quos à gruibus infeſtari Homerus quoque prodidit. Fama eſt inſidentes arietum capraſque dorſis, armatos ſagittis, veris tempore, univerſo agmine ad mare deſcendere, & ova pulloſque earum alitum conſumere: ternis expeditionem eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto penniſque & ovorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles, in cavernis vivere Pygmæos tradit.* Idem Lib. 10. cap. 23. *Inducias*, inquit, *habet gens Pygmæa abſceſſu gruum*, &c. Gell. Lib. 9. cap. 4. Pygmæorum longiſſimos non excedere pedes duos & quadrantem, apud ultimas quidem terras Orientis, affirmat. Opportunè admodum venit Mercurius ille noſter vernaculus, rerum novarum ac lepidarum conquiſitor ac enarrator apprimè diligens: vulgò, *le Mercure Galant*. Is menſe Aprili 1683. Menſtrualibus in Tabellis ſeu Commentariis, ad rem prorſus ita refert. Gabaretus, inquit, cum navibus quatuor bellicis quibus præeſt, ad Rupellam ſolvit, anno proximè elapſo: atque in Americam vela faciens, S. Martinicam Granatamque Inſulas obiit. Inde Meridionalis Americæ oram præterlegens, vergenſque in Occidentem, ſpectavit eminùs *Montem Sanctæ Marthæ*, vulgò, *Sierras nevadas*, à nivibus quibus nunquam non opertus eſt, ſic nominatum. In Zona torrida ſitus eſt, ſexaginta leucis à maritimo litore, montium qui ſunt in Orbe, fortaſſis altiſſimus. Ad hujus radicem & clivum habitat gens parvula, ſive homunculi quidam, Pygmæis, de quibus Plinius, haud abſimiles. Hi milio veſcuntur, vicitantque ſuos intra fines, à finitimis populis omninò ſegregati: ubi verò noſtræ magnitudinis homines aſpiciunt, diffugiunt protinùs ſuas in cavernulas atque latibula. Porrò quam religionem colant minimè compertum, &c.

An nullum erit ſupplicium hominis pejerantis, ac nefarii doli? Sic habe illum ſtatim durioribus vinculis tractum, & ad libitum noſtrum interfici: quid ultra cupiat iracundia? Nihilominus damnum illud perſeverat, neq; ſalvum unquam tibi creditum extabit. At mutilato corpore modicus cruor afferet conſolationem invidendam. Sed ultio bonum eſt ipsâ vitâ ſuavius. Scilicet imperiti id putant, quorum intima cernas ardentia quandoque nullis vel parvis rationibus. Demùm vel minima anſa ſatis eſt iracundiæ. Chryſippus non pariter loquetur, neque manſuetus animus Thaletis, & vetulus ſuavi Hymetto proximus, qui cicutæ portionem in dira catena ſumptæ non conceſſerit delatori. Beata ſapientia principio inſtituens ad juſtum, pedetentim excludit multa vitia & cunctos errores. Nam puſillæ ac imbecillæ & abjectæ mentis nunquam non gaudium eſt vindictæ. Proinde ita conclude: quod nullus plus delectatur ultione quàm mulier. Nihilominus quare tu illos arbitraris effegiſſe, quos ſtupefactos tenet animus trucis facinoris conſcius,

Nullane perjuri capitis, fraudiſque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catenâ
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut levibus videas flagrantia cauſis.
Quantulacunque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulciq; ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia. Quippe minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguiq; voluptas,
Ultio. Continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet, quàm fœmina. Cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti

ANNOTATIONES.

174. *Nullane perjuri capitis*, &c.] An ergo non punietur, an impunè abibit ejuſmodi ſcelus?

175. *Abreptum crede hunc*, &c.] Reſponſio ad objectionem mox factam. Ne dubita: pro certo habe, plecti ac puniri ſceleratum quemlibet, ſtatim poſt admiſſum facinus, flagellante conſcientiâ, torquente, jugulante, adeoque id quod optas dante.

178. *Sed corpore trunco*, &c.] At corpore velles mulctari potiùs, Prolepſis.

181. *Nempè hoc indocti*, &c.] Reſponſio. Id quidem imperiti ſentiunt, dicunt, optant; non ita verò ſapientes.

184. *Chryſippus.*] Stoïcus ille Philoſophus. De quo ad Perſ. Satyr. 6. v. ultimo.

Mite Thaletis Ingenium] Thales unus è ſeptem Græciæ Sapientibus, injuriarum patientiam, ut & cæteri Sapientes, profeſſus. De eo Diogen. Laërt. Lib. 1.

185. *Dulcique ſenex vicinus Hymetto.*] Socrates Athenienſis, adeoque vicinus Hymetto Atticæ regionis monti, *dulci* quidem, quia mellis optimi copiam habet.

186. *Qui partem acceptæ*, &c.] Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 4. v. 1. & 2.

187. *Accuſatori nollet dare*, &c.] Socrates enim proditionis accuſatus in vincula conjectus eſt cum accuſatore: huic verò oblati veneni partem petenti dare noluit ille. Vetus Schol.

Accuſatori.] Tres fuere Socratis accuſatores, Anytus, Melitus, Lycon. De his ille aiebat: poſſunt quidem occidere me, non autem lædere, Nimirùm quia *nemo læditur niſi à ſeipſo.*

188. *Paulatim vitia, atque errores exuit*, &c.] *Vitæ Philoſophia dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum*, Cicero Tuſc. 5. n. 5.

189. *Quippe minuti*, &c.] E contrà magni eſt animi injurias obliviſci. Cic. de Orat.

192. *Vindictâ Nemo magis gaudet, quàm fœmina.*] Hæc enim quò imbecillior, eò faciliùs irâ & ultionis cupiditate vincitur.

192. *Cur tamen hos tu Evaſiſſe putes.*] Age verò, meritas pœnas, & juſtam ultionis acerbitatem evaſiſſe improbos ne puta. Nam, ut ait Seneca Epiſt. 97. *Prima & maxima peccantium pœna eſt, peccaſſe: ſecundæ verò pœnæ ſunt timere ſemper & expaveſcere, & ſecuritati diffidere: & fatendum eſt mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimum illic tormentorum eſſe, eo quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat*, &c.

Mens

Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multò ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia Vates;
Haud impunitũ quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti digna templo, veramq; probavit,
Extinctus totâ pariter cum prole domoque,
Et quamvis longâ deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, vel menſæ tempore ceſſat;
Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares

& occultis ictibus verberat, cruciante mente ſecretum flagrum incutiente. At ſuum teſtem diu noctuque ferre in animo, grave eſt ſupplicium longeque durius iis quæ excogitavit ſeverus etiam Caditius, vel Radamanthus. Lacedæmonio cuipiam Pythia fatidica reſponſum dedit: non inultum olim futurum, quoniam ambigeret creditum non reddere, ac fallaciam aſſerere perjurio. Explorabat nimirùm quod foret Dei conſilium, atque utrum Phœbus ei ſuggereret iſtud ſcelus. Reſtituit igitur per *formidinem, non* per *indolem: ac nihilominus integrum reſponſum penetralis fano congruum & verax expertus eſt, periitque ſimul cum omni ſobole, atque familiâ, & cognatis, antiquo licèt genere propagatis. Eam ſert animadverſionem conſilium duntaxat, ſcelus patrandi. Quiſquis enim apud ſe meditatur arcanum aliquod facinus, perpetrati culpam contrahit:* quid autem, *quæſo ſi tentata perfecerit? Continua ſollicitudo ne* quidem *per cœnam deſinit; arido gutture, ſicut* in *agritudine;*

ANNOTATIONES.

197. *Caditius, Rhadamanthus.*] *Caditius* erat Judex valdè ſeverus, tempore Vitellii. De eo Sat. 14. *Rhadamanthus* unus ex Inferorum Judicibus. Vide Sat. 1. v. 10. ad vocem, *Æacus.*

198. *Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.*] Conſcientiam non teſtem ſolùm, ſed etiam judicem, & carnificem, atque, ut mox dicebat Juvenalis, tortorem.

199. *Spartano cuidam reſpondit,* &c.] Glauco Epicydidis filio, apud quem ob juſtitiæ famam, Mileſius quidam vir Spartam veniens redactam ex bonorum dimidio pecuniam depoſuit, eâ lege, ut qui certam notam exhibens nummos repoſceret, hos ſtatim reciperet. Interjecto tempore ad Glaucum accedunt filii ejus qui depoſuerat: notam oſtendunt, repetuntque id quod fuerat à patre depoſitum. Tum verò Glaucus tergiverſari, & dicere ſe non reminiſci; facturum tamen quod juſtum eſt, intra menſes quatuor, ſi reminiſcatur. Abeunt Mileſii amiſſam pecuniam exiſtimantes. Interim ille Delphos pergit, conſulitque oraculum, an jurejurando pecuniam deprædari debeat. Cui per Pythiam Apollo reſpondit: vel ob hoc quòd dubitârit depoſitum reſtituere, pœnis fore obnoxium: nam par eſſe flagitium, Deum tentare, ac perpetraſſe. His verò territus Glaucus Mileſios accerſit, atque pecuniam creditam reſtituit: neque pœnas effugit tamen: ſed extincta illius progenies, & ex Sparta radicitùs extrita eſt. Hæc ex Herodot. Lib. 6.

Pythia.] Sacrificula Apollinis, qui dictus Pythius à Pythone ſerpente ſagittis confecto. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 8. Porrò illa domicilium habebat in ſpelunca profunda, ore anguſto, in cujus aditu locatum tripodem inſcendens, divinationis afflabatur ſpiritu, indeque reſponſa reddebat.

200. *Quod dubitaret Depoſitum retinere,* &c.] Tantùm quòd anceps fuiſſet redderetne depoſitum, an repetentes defraudaret.

204. *Reddidit ergo metu,* &c.] Ergo depoſitum reſtituit Glaucus ob incuſſam ab Oraculo timorem, non ob juſtitiæ fideique reverentiam,

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Oderunt peccare boni virtutis amore.

205. *Adyti.*] Intimus Fani receſſus *adytum* vocatur, ab α priv. & δύω, *ingredior:* nec enim fas erat cuilibet illuc ſubire, ſed Sacerdotibus tantúm.

212. *Molares.*] Dentes majores à molendo cibo atterendoque dicti.

An nullum erit ſupplicium hominis pejerantis, ac nefarii doli? Sic habe illum ſtatim durioribus vinculis tractum, & ad libitum noſtrum interfici: quid ultrà cupiat iracundia? Nihilominus damnum illud perſeverat, neq; ſalvum unquam tibi creditum extabit. At mutilato corpore modicus cruor afferet conſolationem invidendam. Sed ultio bonum eſt ipsâ vitâ ſuavius. Scilicet imperiti id putant, quorum intima cernas ardentia quandoque nullis vel parvis rationibus. Demùm vel minima anſa ſatis eſt iracundiæ. Chryſippus non pariter loquetur, neque manſuetus animus Thaletis, & vetulus ſuavi Hymetto proximus, qui cicutæ portionem in dira catena ſumptæ non conceſſerit delatori. Beata ſapientia principio inſtituens ad juſtum, pedetentim excludit multa vitia & cunctos errores Nam puſillæ ac imbecillæ & abjectæ mentis nunquam non gaudium eſt vindictæ. Proinde ita conclude: quod nullus plus delectatur ultione quàm mulier Nihilominus quare tu illos arbitraris effegiſſe, quos ſtupefactos tenet animus trucis facinoris conſcius,

Nullane perjuri capitis, fraudíſque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catenâ
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut levibus videas flagrantia cauſis.
Quantulacunque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulciq; ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia. Quippe minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguiq; voluptas,
Ultio. Continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet, quàm fœmina. Cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti

ANNOTATIONES.

174. *Nullane perjuri capitis*, &c.] An ergo non punietur, an impunè abibit ejuſmodi ſcelus?

175. *Abreptum crede hunc*, &c.] Reſponſio ad objectionem mox factam. Ne dubita: pro certo habe, plecti ac puniri ſceleratum quemlibet, ſtatim poſt admiſſum facinus, flagellante conſcientiâ, torquente, jugulante, adeoque id quod optas dante.

178. *Sed corpore trunco*, &c.] At corpore velles mulctari potiùs, Prolepſis.

181. *Nempè hoc indocti*, &c.] Reſponſio. Id quidem imperiti ſentiunt, dicunt, optant; non ita verò ſapientes.

184. *Chryſippus.*] Stoïcus ille Philoſophus. De quo ad Perſ. Satyr. 6. v. ultimo.

Mite Thaletis Ingenium] Thales unus è ſeptem Græciæ Sapientibus, injuriarum patientiam, ut & cæteri Sapientes, profeſſus. De eo Diogen. Laërt. Lib. 1.

185. *Dulcique ſenex vicinus Hymetto.*] Socrates Athenienſis, adcoque vicinus Hymetto Atticæ regionis monti, *dulci* quidem, quia mellis optimi copiam habet.

186. *Qui partem acceptæ*, &c.] Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 4. v. 1. & 2.

187. *Accuſatori nollet dare*, &c.] Socrates enim proditionis accuſatus in vincula conjectus eſt cum accuſatore: huic verò oblati veneni partem petenti dare noluit ille. Vetus Schol.

Accuſatori.] Tres fuere Socratis accuſatores, Anytus, Melitus, Lycon. De his ille aiebat: poſſunt quidem occidere me, non autem lædere, Nimirùm quia *nemo læditur niſi à ſeipſo.*

188. *Paulatim vitia, atque errores exuit*, &c.] *Vitæ Philoſophia dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum*, Cicero Tuſc. 5. n. 5.

189. *Quippe minuti*, &c.] E contrà magni eſt animi injurias oblivíſci. Cic. de Orat.

192. *Vindictâ Nemo magis gaudet, quàm fœmina.*] Hæc enim quò imbecillior, eò faciliùs irâ & ultionis cupiditate vincitur.

192. *Cur tamen hos tu Evaſiſſe putes.*] Age verò, meritas pœnas, & juſtam ultionis acerbitatem evaſiſſe improbos ne puta. Nam, ut ait Seneca Epiſt. 97. *Prima & maxima peccantium pœna eſt, peccaſſe: ſecundæ verò pœnæ ſunt timere ſemper & expaveſcere, & ſecuritati diffidere: & fatendum eſt mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimum illic tormentorum eſſe, eo quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat*, &c.

Mens

Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multò ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia Vates;
Haud impunitũ quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti digna templo, veramq; probavit,
Extinctus totâ pariter cum prole domoque,
Et quamvis longâ deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, vel menſæ tempore ceſſat;
Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares

& occultis ictibus verberat, cruciante mente ſecretum flagrum incutiente. At ſuum teſtem diu noctuque ferre in animo, grave eſt ſupplicium longeque durius iis quæ excogitavit ſeverus etiam Caditius, vel Radamanthus. Lacedæmonio cuipiam Pythia fatidica reſponſum dedit: non inultum olim futurum, quoniam ambigeret creditum non reddere, ac fallaciam aſſerere perjurio. Explorabat nimirùm quod foret Dei conſilium, atque utrum Phœbus ei ſuggereret iſtud ſcelus. Reſtituit igitur per *formidinem, non* per *indolem: ac nihilominus integrum reſponſum penetralis fano congruum & verax expertus eſt, periitque ſimul cum omni ſobole, atque familiâ, & cognatis, antiquo licèt genere propagatis. Eam ſert animadverſionem conſilium duntaxat,* ſcelus *patrandi. Quiſquis enim apud ſe meditatur arcanum aliquod facinus, perpetrati culpam contrahit:* quid autem, *quæſo ſi tentata perfecerit? Continua ſollicitudo ne* quidem *per cœnam deſinit; arido gutture, ſicut* in *ægritudine;*

ANNOTATIONES.

197. *Cæditius, Rhadamanthus.*] *Caditius* erat Judex valdè ſeverus, tempore Vitellii. De eo Sat. 14. *Rhadamanthus* unus ex Inferorum Judicibus. Vide Sat. 1. v. 10. ad vocem, *Æacus.*

198. *Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.*] Conſcientiam non teſtem ſolùm, ſed etiam judicem, & carnificem, atque, ut mox dicebat Juvenalis, tortorem.

199. *Spartano cuidam reſpondit,* &c.] Glauco Epicydidis filio, apud quem ob juſtitiæ famam, Mileſius quidam vir Spartam veniens redactam ex bonorum dimidio pecuniam depoſuit, eâ lege, ut qui certam notam exhibens nummos repoſceret, hos ſtatim reciperet. Interjecto tempore ad Glaucum accedunt filii ejus qui depoſuerat: notam oſtendunt, repetuntque id quod fuerat à patre depoſitum. Tum verò Glaucus tergiverſari, & dicere ſe non reminiſci; facturum tamen quod juſtum eſt, intra menſes quatuor, ſi reminiſcatur. Abeunt Mileſii amiſſam pecuniam exiſtimantes. Interim ille Delphos pergit, conſulitque oraculum, an jurejurando pecuniam deprædari debeat. Cui per Pythiam Apollo reſpondit: vel ob hoc quòd dubitârit depoſitum reſtituere, pœnis fore obnoxium; nam par eſſe flagitium, Deum tentare, ac perpetraſſe. His verò territus Glaucus Mileſios accerſit, atque pecuniam creditam reſtituit: neque pœnas effugit tamen; ſed extincta illius progenies, & ex Sparta radicitùs extrita eſt. Hæc ex Herodot. Lib. 6.

Pythia.] Sacrificula Apollinis, qui dictus Pythius à Pythone ſerpente ſagittis confecto. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 8. Porrò illa domicilium habebat in ſpelunca profunda, ore anguſto, in cujus aditu locatum tripodem inſcendens, divinationis afflabatur ſpiritu, indeque reſponſa reddebat.

200. *Quod dubitaret Depoſitum retinere,* &c.] Tantùm quòd anceps fuiſſet redderetne depoſitum, an repetentes defraudaret.

204. *Reddidit ergo metu,* &c.] Ergo depoſitum reſtituit Glaucus ob incuſſam ab Oraculo timorem, non ob juſtitiæ fideique reverentiam.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Oderunt peccare boni virtutis amore.

205. *Adyti.*] Intimus Fani receſſus *adytum* vocatur, ab α priv. & δύω, *ingredior:* nec enim fas erat cuilibet illuc ſubire, ſed Sacerdotibus tantúm.

212. *Molares.*] Dentes majores à molendo cibo atterendoque dicti.

atcus: ſcâ ſub molaribus augeſcente. Verùm infelix reſpuit merum: ſordet Albanum antiquum vetuſtate exquiſitum.

Difficili creſcente cibo ~~ſiccis~~, ſed vina miſellus
Exſpuit: Albani veteris pretioſa ſenectus 214
Diſplicet. Oſtendas melius, denſiſſima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem ſi fortè indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro jam membra quieſcunt,
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et (quod præcipuis mentē ſudoribus urget) 220
Te videt in ſomnis. Tua ſacra & major imago
Humanà turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cùm tonat, exanimes primo quoque murmure cœli;
Non quaſi fortuitus, nec ventorū rabie, ſed 225
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, curâ graviore timetur

Si suavius exhibeas, plicæ multiplices in frontem coeunt quaſi acerbo Falerno productæ. Quod ſi caſus ſomnum exiguum noctu conceſſit anxietas, ac per omnem modò lectum converſi artus requieſcunt, ſtatim fanum atque altaria Dei laſi, quodque majoribus animum laboribus premit, te aſpicit inter ſoporem; effigies tua religioſa, atque humanâ grandior percellit trepidantem, & adigit confiteri. Iſti ſunt qui pavent atque expalleſcunt ad cuncta fulgetra, quoties intonat, ferè expirantes ſingulis fragoribus aëris, tanquam non caſu, neque ſtatuum furore, ſed indignabundus ignis in terras decidat atque ulciſcatur.

Si hæc procella non laſerit, poſterior formidatur majori anxietate.

ANNOTATIONES.

213. *Difficili creſante cibo.*] Dum mens ægrè habet, & corpus ægrum fit: hinc cibus vix dentibus abſumitur, videturque in ore creſcere præ nauſea & faſtidio, cùm non niſi difficulter deglutitur.

214. *Albani veteris pretioſa ſenectus*, &c.] Nec ſapit ei vinum licèt optimum è collibus Albanis. Vide Satyr. 5. v. 33. ibique annotata.

215. *Denſiſſima ruga Cogitur in frontem.*] Frons caperatur, ob mœrorem, & animi æſtus quos patitur.

216. *Velut acri ducta Falerno.*] Quaſi aceto; vel quòd Falernum, per ſe mite & jucundum, ipſi auſterum & acre videatur. Vide Satyr. 4. v. 138. annot.

219. *Continuò templum*, &c.] Cruciatur animus, dum ei ſemper obſervatur templum in quo perjuravit, Deoſque violavit. Maximè verò torquetur, cùm tu menti ejus redis; & cùm præſentem veluti habet te, cui, depoſitum negando, fidem fregit.

Sacra.] Execrabilis, religionem incutiens ac pavorem homini ſacrilego.

221. *Major imago humanâ.*] Quales videntur umbræ, dum apparent. Suet. Claud. cap. 1. *Hoſtem*, inquit, *frequenter caſum ac penitùs in intimas ſolitudines actum, non prius deſtitit inſequi* (Druſus Nempè Claudii pater) *quàm ſpecies barbaræ mulieris humanâ amplior, victorem tendere ultrà ſermone Latino prohibuiſſet.*

222. *Fateri.*] Fraudem, perjurium, meritas pœnas.

223. *Ad omnia fulgura pallent.*] Sic Caligula Sueton. cap. 55. *Ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere, ad majora verò proripere ſe è ſtrato, & ſub lectum condere ſolebat*, &c. Quædam tamen fulgura ac tonitrua boni fuiſſe ominis olim creditum, ut quæ ex ſiniſtrâ parte, item quæ ab Ortu veniunt. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 13. & 27.

225. *Fortuitus.*] Ex opinione Epicureorum, qui expunctâ divinâ providentiâ, caſui & Fortunæ omnia tribuebant.

Ventorum rabie, &c.] Ex nubium ac ventorum conflictu & colliſione vet. Schol. Sic & Plutarch. de Homero ait, cùm in nube ventus includitur, eamque vi perrumpit, tonitrua fulguraque gigni, & ſimul emitti fulmen. Obſervandum itaque hìc loqui Juvenalem ex opinione vulgi: nam conſtat tonitru fieri quoties exhalatio quædam calida ad ſecundam aëris regionem elata, nubibus conſtricta colluctatur ut erumpat: fulgur autem, cùm ſicca illa exhalatio motu rareſcit igneſcitque, & per nubem exit & emicat: denique fulmen eſſe exhalationem illam compactam & accenſam, quæ magno impetu & fragore nubes effringit, ſæpè in terras delabitur, ac modò ingenti ſtrage quævis perrumpet, modò incendio abſumit.

226. *Vindicet ignis.*] Vibratus ab irato Jove hominum crimina ulciſcente.

Proxima

Proxima tempeſtas; velut hoc dilata ſereno.
Prætereà lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt à Numine; ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant. Pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. Quid enim ſperare nocentibus ægris
Conceſſum? Vel quæ non dignior hoſtia vita?
Mobilis & varia eſt fermè natura malorum.
Cùm ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire, peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari neſcia. Nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? Quando recepit
Ejectum ſemel attritâ de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopuloſq; frequentes

quaſi reſervata poſt illud ſudum. Deinde ſi incipiunt ſentire tormentum lateris cum febricula inſomni, languorem putant ſuis corporibus immiſſum à Diis adverſis, eos Numinum lapides & jacula exiſtimant. Fano vovere balans animal, & Penatibus galli criſtam timent polliceri. Nam quid expectare licet ſceleratis agrotantibus? Aut qua victima non magis meretur vivere? Improborum indoles mutabilis eſt utplurimùm & inconſtans. Quando ſcelus patrant, exſtat firmitudo: admiſſis denique flagitiis auſpicantur intelligere quid licitum atque illicitum. Nihilominus ad culpatos actus redit indoles firmata, nec facilis immutari. Ecquis enim præſtituit ſibi modum criminibus: ecquando recuperavit pudorem è fronte perfricta exutum? Ecquis eſt hominum, cui tu ſcelus unicum ſatis eſſe perſpexeris? Noſter defraudator mittet pedes in catenas, & obſcuri ergaſtuli unicum perferet, vel cautes & ſaxa Ægai maris ſummis ex-

ANNOTATIONES.

229. *Lateris vigili cum febre dolorem.*] Pleuritida, ſeu lateralem morbum, cum febre ſommum adimente ob nimios æſtus.

231. *Saxa Deorum Hæc, & tela putant.*] Quibus petunt improbos ac mulctant Dii.

232. *Pecudem ſpondere ſacello Non audent.*] Ovem non audent vovere pro ſanitate à Diis impetranda, quia ſe illis norunt exoſos, adeoq; deſperant quidquam ab eis conſequi.

233. *Criſtam galli.*] Id eſt, criſtatum gallum, quem Laribus & Æſculapio ſolebant mactare, præſertim à morbo convaleſcentes. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 12. & 13.

235. *Quæ non dignior hoſtia.*] Quàm ſceleratus homo, pro cujus ſalute voveretur.

237. *Quid fas, Atque nefas, tandem incipiunt ſentire,* &c.] Poſtquam ſcelus eſt admiſſum, tum ejus gravitas ſentitur, quod anteà blandum ac ſuave cupido ac libidinoſo videbatur.

239. *Ad mores natura recurrit.*] Horat. Lib. 1. Epiſt. 10.

Naturam expellas furcâ, tamen uſque recurret.

240. *Fixa & mutari neſcia.*] Obfirmata conſuetudine peccandi. S. Auguſtin. Confeſſ. Lib. 8. cap. 5. *Suſpirabam*, inquit, *ligatus non ferro alieno, ſed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate perverſâ facta eſt libido, & dum ſervitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis (inde catenam appellavi) tenebat me obſtrictum dura ſervitus.*

244. *Dabit in laqueum veſtigia,* &c.] Etſi impunè perfido fuit prius flagitium, pauliſper expecta: ſtatim aliud perpetrabit, propter quod in vincula trudetur, ac pro utriſque dabit pœnas, ſeu exilio, ſeu capite mulctatus.

245. *Nigri patietur carceris uncum.*] Carceris tædia & horrorem feret, ibique unco ferreo conſtringetur: vel inde trahetur unco, & raptabitur ad ſcalas Gemonias. Vetus Schol. Vide quæ notavi in Satyr. 10. v. 66.

246. *Maris Ægæi.*] Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 5. v. 142.

Rupem ſcopuloſque.] Ad ſcopuloſas iſtas Inſulas, in quibus exulant inſignes Rei benè multi, procul hinc deportabitur,

poribus notiſſima. Lataberis acri ſupplicio exoſi nominis, ac denique hilaris confitebere, neque ſurdum, neque par Tireſiæ eſſe ullum Numinum.

Exulibus magnis. Pœnâ gaudebis amarâ
Nominis inviſi. Tandemque fatebere lætus
Nec ſurdum, nec Tireſiam quenquam eſſe Deorum.

ANNOTATIONES.

247. *Pœnâ gaudebis amarâ*, &c.] Tum certè cum ingenti gaudio accipies graviter & juſtè plecti inviſum tibi hominem depoſiti raptorem. Tum verò Deos non amplius incuſabis, quòd ſcelera non vindicent, quòd ſceleratis parcant, ut modo faciebas.

249. *Surdum.*] Quaſi tua Dii vota non audierint vindictam poſcentis.

Tireſiam.] Id eſt, cœcum, inſtar Tireſiæ Thebani, quaſi non viderent Dii, aut certè conniverent ad perjuria, & alia tot improbè facta in hoc inferiori orbe. De *Tireſia* Vate ab irata Junone excœcato, vel, ut alii volunt, à Pallade. Ovid. Metamorph. 3. Fab. 4.

SATYRA XIV.

O Fuſcine, multa ſunt & lavam exiſtimationem merentia, & rebus mundis labem & rugam inurentia, quæ genitores ipſi docent ac ingerunt filiis. Si pernicioſa alea delectat vetulum, etiam ludit hæres bullam gerens, & ſimilia verſat inſtrumenta mediocri pyrgo. Neque meliorem de ſe expectationem ulli cognato dabit puer, qui tubera humi ſcalpere,

PLURIMA ſunt, Fuſcine, & famâ digna ſiniſtrâ,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris traduntq; parentes.
Si damnoſa ſenem juvat alea, ludit & hæres
Bullatus, parvoq; eadem movet arma fritillo. 5
Nec de ſe melius cuiquam ſperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,

ANNOTATIONES.

1. *Plurima ſunt*, &c.] Graviſſima eſt hæc Satyra, in qua redarguuntur parentes prava filiis exempla monſtrantes, quibus & ipſi pravi fiunt atque omni vitiorum genere corruptiſſimi.

Fuſcine.] Is quiſnam fuerit haud benè patet.

2. *Nitidis maculam ac rugam figentia rebus.*] Res ex ſe bonas corrumpentia.

Ac rugam.] Quidam legunt, *hæſuram*. Nonnulli etiam Codices poſt primum verſum habent:

Et quod majorum vitio ſequiturque minores.

Sed hunc verſiculum velut ineptum, ut ſententiæ turbatorem, denique velut peregrinum in urbem irrepentem, id eſt, è titulo vel margine in Satyram ipſam ab imperitis inſertum jure proſcribit Juſt. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 15.

3. *Traduntque parentes.*] Vide Plutarch. de inſtituendis liberis: ubi ait, ſanè juvenes eſſe procaciſſimos illic oportere, ubi ſenes impudentes ſunt: & qui peccantes ipſi pueros caſtigant, ſui ipſorum accuſatores fieri; imò peccandi eſſe ipſis auctores & magiſtros. Et Quintil. Lib. 1. cap. 2. *Utinam*, inquit, *liberorum noſtrorum mores non ipſi perderemus. Infantiam ſtatim deliciis ſolvimus. Mollis illa educatio quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit. Quid non adultus concupiſcet, qui in purpuris repit?* * * * * * * * *Ante palatum eorum quàm mores inſtituimus* * * * * * * * *Gaudemus ſi quid licentiùs dixerint* * * * * * *Diſcunt hæc miſeri antequam ſciant hæc vitia eſſe*, &c.

4. *Hæres Bullatus.*] Puer nobilis. Vide quæ annotavi ad Perſ. Satyr. 5. v. 31.

5. *Parvo.*] Ætati, & parvæ ſuæ manui apto.

Arma.] Teſſeras, talos, alveolum.

Fritillo.] Pyrgo, turriculâ, pyxide corneâ oblongâ, è qua tali mittuntur. Vide Perſ. Satyr. 3. v. 50. Annot.

7. *Radere tubera.*] Expurgare, & in cibum parare, & condire. Vide Annot. ad Satyr. 5. v. 116.

Boletum

Boletum condire, & eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et canâ monſtrante gulâ. Cùm ſeptimus annus
Tranſierit, puero nondū omni dente renato. 11
Barbatos licèt admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina. 14
Mitem animū, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atq; animos ſervorū, & corpora noſtrâ
Materiâ conſtare putat, paribuſque elementis:
An ſævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat. Antiphates trepidi laris, ac Polyphemus? 20

fungos condire, atque pari juſculo immerſas per fundere ficedulas eruditus eſt nugatore patre atque albâ ingluvie docente. Statim ac juvenis, annum ſeptimum exceſſerit, necdum exortis cunctis dentibus, quamvis hinc millenos præceptores barbâ inſignes adhibeas, totque illinc, nunquam non volet grandi apparatu cœnare, & à pingui coquina non deficere. An *Rutilus manſuetum docet ingenium, indolemque temperatam paucis vitiis; atq; famulorum mentes, & corpora, materiâ noſtrâ, & principiis ſimilibus conflata* exiſtimat; *an* verò *crudelem eſſe monſtrat, qui ſævo delectatur verberum ſonitu, ac nullam Sirenem confert flagris,* velut *Antiphates & Polyphemus domûs timida?*

ANNOTATIONES.

8. *Boletum.*] Vide cit. Sat. 5. v. 147.

Eodem jure.] Eodem condimento, quo boletum & tubera.

9. *Ficedulas.*] Aviculas boni ſucci, de quibus Athen. Lib. 2. cap. 24. & Plin. Lib. 10. cap. 29. Nullam avem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere, ex placitò luxurioſorum, affirmat Lib. 15. cap. 8. A. Gellius. Dicta ficedula, ab edenda ficu, ſeu quòd eâ ſaginetur.

Martial. Lib. 13. Epigram. 49.

Cùm me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Nebulone.] Guloſo, lurcone, luxurioſo.

10. *Canâ monſtrante gulâ.* Vetulo gulæ pridem addicto, nec albis licèt & caneſcentibus capillis ſibi temperante.

11. *Dente renato.*] Macrob. Lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. ait, *Poſt ſeptem menſes mandibulis dentes emergere infantibus, poſt annos ſeptem qui primi dentes emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedere.* Sic & Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores dentes ſeptimo gigni menſe: eoſdem anno ſeptimo decidere, alioſque ſuffici.*

12. *Barbatos.*] Sapientes, Philoſophos. Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 4. v. 1.

13. *Cupiet lauto cœnare paratu,* &c.] Sicut à teneris aſſuevit, ita grandior lautè veſci volet, neque frugalitatem doceri poterit. Tull. de Invent. *Vetus conſuetudo naturæ vim obtinet.* Et de Finib. *quaſi altera natura eſt,* inquit. *Hinc venatores in nive pernoctant, in montibus uri ſe patiuntur;* ut ait idem Cicero Tuſc. 2. n. 40. Virgil. Georgic. 2.

Adeo in teneris conſueſcere multum eſt.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 2.

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu.

15. *Mitem animum,* &c.] An clementiam an crudelitatem docet filios qui in ſervos ipſe crudelis ſævit?

Mores modicis erroribus æquos.] Horat. Lib. 1. Satyr. 5.

Nam vitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt
Qui minimis urgetur.

16. *Animos ſervorum.*] Non de elementorum materia qualibet, ſed ex nihilo creatam hominis cujuſcunque animam, ex D. Auguſtino aſſerit Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 21. Eo quòd ſi ex elementis conſtaret, ſanè foret corporea. Porrò immortales æqualeſque eſſe omnium hominum animas, non fide ſolùm Chriſtianâ certum eſt, ſed & Sapientes Ethnici agnovêre. Vide Cœl. Rhodig. cit. cap. & ſeq.

Noſtrâ.] Eadem, quâ nos.

17. *Paribuſque elementis.*] Aquâ, terrâ, aëre, igne, ſimul commixtis.

18. *Rutilus.*] An is, de quo non ſemel initio Satyr. 11.

19. *Nullam Sirena flagellis Comparat.*] Nullius cantum Sirenis, ſuavem licet, æquè audire cupit ut ſonum flagellorum ſervis inflictorum.

Sirena.] Vide Satyr. 6. v. ultimo.

20. *Antiphates trepidi laris,* &c.] Familiæ ſuæ tam metuendus ac formidabilis, quàm fuere pridem vel Anthropophagus ille Rex Læſtrigonum Antiphates, vel immanis Polyphemus Cyclopum unus.

Antiphates.] Vide Homer. Odyſſ. 10.

Laris.] Vide Annot. Satyr. 8. v. 14.

Polyphemus.] Vide Satyr. 9. v. 64.

Tum

Is tunc beatus, quando quiſpiam accerſito carnifice aduritur laminâ *ferreâ candenti, ob lintea bina* ſurrepta. *Quid puero ſuggerit* qui *gaudet ſtrepitu vinculorum, quem valdè juvant notata mancipia, agreſte ergaſtulum? An ſperas ut mœcha non ſit Largæ nata, quæ matris adulteros recenſere nunquam adeo velociter, neque feſtinatione tantâ enumerare queat, ut non tricies reſpiret?* Dum eſſet *adoleſcentula, fuit conſcia parenti: jam illâ docente ceratas* tabellas *parvas perſcribit, atq; ad adulterum deferri mandat* per *eoſdem* **** *Ita natura præcipit: promptiùs ac facilius depravant nos familiaria ſcelerum exempla, quoniam mentem penetrant ſummis ſuaſoribus. Ea fortaſſe contemnant vel unus duo pueri, quibus induſtriâ propitiâ, atq; ex argillâ nobiliore firmavit animos Prometheus: at alios abripiunt evitanda parentum exempla, & diuturni criminis rota pridem oſtenſa abducit. Ergò fuge culpanda. Nam iſtius etiam una eſt efficax cauſa, ut non ſcelera noſtra imitentur*

Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet juveni lætus ſtridore catenæ,
Quem mirè afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? Expectas ut non ſit adultera Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non ter decies reſpiret? Conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre cinœdis
Sic natura jubet: velociùs & citiùs nos
Corrumpunt vitiorũ exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. Unus, & alter
Forſitan hæc ſpernant juvenes, quibus arte benignâ,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt;
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis; hujus enim vel
Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur

ANNOTATIONES.

21. *Tum felix quoties*, &c.] Quoties occaſionem ſæviendi nanciſcitur, toties lætus ille eſt.

23. *Catenæ.*] Servo injectæ & impactæ.

24. *Inſcripta ergaſtula.*] Metonym. pro ſervis in ergaſtulo compeditis, in fronte verò candenti ferro ſeu cauterio inuſtis, ac certis literis aut ſtigmate notatis & compunctis, ob aliquod furtum, aliudve crimen. Hinc illi apud Ciceronem 2. Offic. n. 25. *Stigmatiæ*, vel, *Stigmatici*, vocantur. Plin. mox citand. *Inſcripti vultus*; Plaut. & Apul. Metam. 9. *Literati.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. ult. & Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 20.

Ergaſtula.] Vide Satyr. 6. v. 150.

Carcer Ruſticus.] Seu quòd ſervi in villarum ergaſtulis, id eſt, cellis ſubterraneis cuſtodiebantur: de quibus vide Briſſon. lib. 2. cap. 9. ſeu quòd operi ruſtico addicebantur. Hinc Plin. Lib. 18. cap. 3. *Vincti pedes*, inquit, *damnata manus, inſcripti vultus rura exercent.* Et cap. 6. ejuſdem Libri, *coli rura ab ergaſtulis peſſimum eſt, & quicquid agitur à deſperantibus.*

25. *Largæ.*] Adulteræ famoſæ illo ævo.

26. *Nunquam maternos dicere mœchos.*] Adeo nempè multi ſunt.

29. *Ceras puſillas.*] Ætati & manui accommodatos pugiliares.

30. *Dat eiſdem ferre.*] Iiſdem famulis ac internunciis per quos mater ſolet miſſitare literas amatorias ad ſuos mœchos.

32. *Magnis auctoribus.*] Parentibus ac majoribus, quorum potens apud filios exemplum atque auctoritas. Cic. Epiſt. Lib. 4. ad Ser. Sulpic. Epiſt. 3. *Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant.*

34. *Forſitan hæc ſpernant*, &c.] Prava exempla parentum pauci fortè abhorreant juvenes benè nati, & ad virtutem proni. Vide Senec. Epiſt. 97. ubi, *ad deteriora faciles ſumus*, inquit, &c.

35. *Titan.*] Vide Ovid. Metam. 1. Fab. 2. & quæ notavi ad Satyr. 4. v. 133. Item Satyr. 8. v. 132. ad vocem, *Titanida.*

36. *Fugienda.*] Peſſima, improba.

37. *Orbita.*] Propriè orbita currentis eſt rotæ veſtigium. Docet Tullius ad Artic. Lib. 2. Epiſt. 21. ubi ait, *Sic orbem Reipublicæ eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix ingreſſam orbitam videre quis poſſet.* Hîc verò ſignificat conſuetum agendi morem, & quotidiana vitiorum exempla pueris monſtrata.

38. *Damnandis.*] Alii legunt, *damnis, hujuſce etenim vel*, pari ſenſu, id eſt, facinoribus damnoſis familiæ.

39. *Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur.*] Etſi aliæ deſint rationes, at hæc una debeat à vitiis nos avocare, ne ſcilicet filios ac familiares exemplo noſtro corrumpamus.

Ex

Ex nobis geniti : quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes ſumus ; & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque ſub axe.
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquā
Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parafiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos ;
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit irâ,
Quandoquidem ſimilem tibi ſe non corpore tantùm,
Nec vultu dederit, morum quoq; filius, & cum
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirùm, & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Cùm facias pejora ſenex, vacuumque cerebro

ex nobis orti ; quia cuncti ſumus faciles *doceri, & amulari fœda atque perverſa. Catilinam verò cernas qualibet in gente, quavis in regione, at neque Brutus aderit uſquam, neque Bruti avunculus. Nil turpe dictu vel aſpectu eam domum attingat, in qua eſt adoleſcentulus. Longè illinc, longè iſtinc lenonum juvenculæ, & cantiones parafiti noctem* comeſſendo *traducentis. Summa habenda eſt* erga *puerum obſervantia. Si moliris aliquid fœdum, ne tu pueruli annos ſpreveris, verùm te crimen admiſſurum impediat filius* licèt *juvenculus. Etenim ſi quidpiam Cenſoria animadverſioni obnoxium egerit, quia ſe parem tibi exhibebit non ſolùm corpore vel facie,* ſed *etiam indolis filius ; & quando nihil non pravè faciet ad tuum exemplum, redargues ſcilicet atque objurgabis acri vociferatione, deinde verò codicillos immutare tentabis. Unde tibi* ſumes *frontem ac partis auctoritatem, quandoquidem vetulus deteriora perpetras :*

ANNOTATIONES.

41. *Catilinam Quocunque in populo videas.*] Frequentes malos ubique reperias, non etiam bonos. Seneca ad Lucil. Epiſt. 97. *Omne tempus Clodius, non omne Catones fert.*

Catilinam.] Catilinæ ſimiles, flagitioſos, patriæ hoſtes, omni ſcelere inquinatos. Vide Ciceronem, Salluſtium, &c.

42. *Axe.*] Orbem terræ velut axe volvi qui duobus hinc inde cardinibus ſuſtineatur, Arctico & Antarctico, Geographi finxere.

43. *Brutus.*] Vir bonus, amans virtutis, libertatis vindex, patriæ liberator, etiam capitis periculo. Vide Satyr. 5. v. 37.

Bruti avunculus. Cato Uticenſis, cujus ſoror Servilia mater fuit Bruti. Vide Satyr. 2. v. 40. Annot.

45. *Puellæ Lenonum.*] Meretrices.

46. *Paraſiti.*] Vide Satyr. 1. v. 139.

47. *Maxima debetur puero reverentia.*] Plutarch. in Vita Catonis Cenſorii, refert eum præſente puero filio, ſic à verborum turpitudine temperaſſe, velut arbitris virginibus Veſtalibus locuturus fuiſſet : neque cum filio unquam laviſſe, quod & tunc à Romanis factitatum.

48. *Nec tu pueri contempſeris annos.*] Ne exiſtimes tuum peccandi exemplum non ei fore noxium, qui valdè juvenis hi & mali ignarus. Imò vel ab hoc abſtine, quòd ætas illa eſt in vitium flecti facilis, & quaſi cerea, ut ait Horatius ad Piſones, v. 163.

50. *Morum quoque filius.*] Hæres & æmulus paternæ improbitatis.

55. *Poſt hæc tabulas mutare parabis.*] Quâ fronte minaberis teſtamenti mutare tabulas, & illum exhæredare ob flagitia ? Agell. Lib. 1. cap. 6. *Parentes, ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant ; inquit Metellus.*

56. *Frontem libertatemque parentis.*] Severitatem atque audaciam caſtigandi, qualis patrem decet.

57. *Vacuumque cerebro.*] Carens mente & ſapientiâ. Nam ex Macrob. Lib. 7. cap. 5. *Cerebrum conſilii ſedes eſt.* Et cap. 9. *Animæ habitatio eſt in cerebro, indeque ſenſus ingeruntur & gubernantur.* Et Plin. Lib. 11. cap. 37. *Cerebrum eſt velut arx ſenſuum : huc venarum omnis à corde vis tendit, hic deſinit : hic culmen altiſſimum, hic mentis eſt regimen.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 28. & alibi.

Jampridem

atque vento plena cucurbitula jamdudum investigat caput illud tuum inane? Cùm hospes adventat nullus famulorum erit otiosus. Pavimentum expurga, inquies, mundas exhibe columnas: ficea aranea dejiciatur cum omni telâ: iste abluat argentea vasa: alius inæqualia vascula abstergat. Clamor obstrepit heri urgentis, & virgam intentantis. Times igitur, ô infelix, ne vestibulum caninis sordibus inquinatum offendat oculos familiaris accedentis, neve xystum cano sit aspersum: ac nihilominus famulus unicus ea purgat uno pulvisculi semimodio. Hoc verò non laborat, ut filius puras ades videat absque ulla macula, & scelere vacantes? Placet quòd civem donâsti patriæ & plebi, modò efficias ut evadat patriæ utilis, ruri fructuosus, aptus administrandis cùm militiæ tùm otii negotiis.

Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Hospite venturo cessabit nemo tuorum:
Verre pavimentum; nitidas ostende columnas;
Arida cum totâ descendât aranea telâ: 61
Hic lavet argentum; vasa aspera tergeat alter.
Vox domini fremit instantis, virgamq; tenentis,
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici, 65
Ne perfusa luto sit porticus; & tamen uno
Semodio scobis hæc emendat servulus unus.
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioq; carentem?
Gratū est, quòd patriæ civem populoq; dedisti,
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris, 71
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.

ANNOTATIONES.

58. *Caput hoc ventosa cucurbita quærat.*] Id est, tuum caput malè sanum eget cucurbitâ, sive cucurbitulâ, quâ inciso occipitio adhibitâ, curetur tua phrenesis: Ex Cornelio Celso Lib. 3. cap. 18.

Ventosa cucurbita.] Levis, tenuis, cava.

Cucurbita.] Sunt qui putent hanc preinde ac helleborum insaniæ mederi: adeoque hîc intelligi cucurbitam, maximè silvestrem, ut colocynthidem, &c. De hujus virtutibus & facultatibus Plin. Lib. 20. cap. 3. & albi. Athenæus autem Lib. 2. cap. 18. ait, cucurbitam corporis habitum humectare, egeri celeriter, bonum succum generare, &c. Alii volunt hîc à Juvenale designari cucurbitulam, Anglicè, A Cupping-Glass, Nomen, vel à cucurbitæ similitudine, vel quod è cucurbitis facta sint primùm ea vascula, quæ subinde ænea, cornea, vitrea, quibus Medici uruntur ad noxios humores & sanguinem, levi interdum scarificatione, aut etiam sine illa, educendos. Vide Corn. Cels. Lib. 2. cap. 11. Plin. Lib. 32. cap. 10. *Eadem est*, inquit, *earum* (hirudinum) *curatio, quæ cucurbitularum medicinalium, ad corpora levanda sanguine, spiramentaque laxanda.* Plutarchus Lib. *de animi tranquilitate*, affert exemplum cucurbitularum, quæ pessimum humorem è carne ad se trahunt. At in Quæst. Platon. circa medium ita rem explicat: Πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸ περὶ τὴν σικύαν τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ περιαφθεὶς ὑπ' αὐτῆς πρὸς τῇ σαρκὶ μετὰ θερμότητος ἀὴρ ἐκπυρωθεὶς, καὶ γενόμενος τῶν τῆ χαλκῆ πόρων ἀραιότερος, ἐξέπεσεν ὑκ εἰς κενὴν χώραν, (οὐ γὰρ ἐστὶ εἰς δὲ τὸν περιεστῶτα τὴν σικύαν ἐξωθεν ἄερα, κάκεινον ἀπέωσεν· ὁ δὲ τὸν πρὸ αὑτοῦ· καὶ τοῦτο πάσχων ἀεὶ καὶ ἄγων ὁ ἐμπροσθεν ὑποχωρεῖ τῆς κενωμένης γλιχόμενος χώρας, ἐν ὁ πρῶτος ἐξέλιπεν. οὕτω δὲ τῇ σαρκὶ περιπίπτων, ἧς ἡ σικύα δέδρακται· καὶ ἀναξέων ἅμα συνεκθλίβει τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν σικύαν. *In cucurbitulâ sic se res habet: Aër in illa comprehensus, postquam adhæsit carni factus per calorem subtilior poris æneivasis, effert se non vacuum in locum, (nullus enim est) sed in illum aërem qui cucurbitulam fortis circumstat, eumque dispellit: hic verò eum qui ante ipsum est. Idque patiens assiduè agensque aër anterior cedit in locum quem prior vacuum reliquit. Ita verò circumfusus carni, quam cucurbitula prehendit, vellicans simul humorem in cucurbitulam exprimit.*

61. *Aranea.*] Vide Plin. Lib. 11. cap. 24.

62. *Hic lavet argentum.*] Legunt quidam: *læve argentum*; id est, politum, nullâque cælaturâ asperum & inæquale.

Aspera.] Ob extantia signa insculpta, anaglypha.

67. *Semodio scobis hæc emendat*, &c.] Id est, & tamen totam domum everrens, & singula tergens ac deradens servus vix inde scobis aufert semodium, seu modium dimidium pulveris atque ramentorum.

70. *Gratum est, quòd patriæ civem*, &c.] Quòd genueris filium, modò ille futurus sit aliquando patriæ utilis, benè est.

Plurimùm

Plurimùm enim interèrit quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus inſtituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inventâ per devia rura lacertâ: 75
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.
Vultur jumento, & canibus, crucibuſq; relictis,
Ad fœtus properat, partemq; cadaveris affert.
Hinc eſt ergo cibus magni quoq; vulturis, & ſe
Paſcentis, propriâ cùm jam facit arbore nidos. 80
Sed leporem, aut capream, famulæ Jovis, & generoſæ
In ſaltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cùm ſe matura levabit
Progenies ſtimulante fame, feſtinat ad illam,
Quam primùm rupto prædam guſtaverit ovo. 85
Ædificator erat Centronius, & modò curvo
Littore Caietæ, ſummâ nunc Tiburis arce,

Nam valdè refert quibus illum tu diſciplinis quibuſque inſtitutis informes. Ciconia pullos alit anguibus & lacertis per remotos agros repertis; hi acceptis alis inveſtigant ejuſmodi animantes, vultur mortuos *equos & canes, & patibula dimittens ad pullos advolat, & cadaveris fruſtum portat. Illinc igitur eſca eſt grandis etiam vulturis ſeque metipſum nutrientis, quando jam nidum exſtruit,* in *arbore peculiari. At leporem vel capream in ſylva captant miniſtra Jovis, ac nobiles volucres. Inde præda nido collocatur. Quando verò ſe hinc efferet adulta proles, excitante eſurie, properat ad eam prædam quam ovo diſcluſo ſtatim delibavit. Centronius erat ædificandi* cupidus, *& jam incurvâ Caietæ ripâ, jam alto vertice Tiburis,*

ANNOTATIONES.

73. *Quibus hunc tu Moribus inſtituas.*] Plutarchus antè citatus de Inſtitutione liberorum, optimè affirmat, naturæ bonitatem ſocordiâ labefactari, contrà verò pravam licèt indolem doctrinâ & inſtitutione emendari: adeò valent ſedulitas & labor. Vide ſuprà.

74. *Serpente ciconia pullos Nutrit*, &c.] Probat exemplis, ſumptam à teneris annis conſuetudinem, præſertim à parentibus inditam, retineri in adulta ætate.

Ciconia.] Plutarch. Quæſt. Convival. Lib. 8. cap. 7. ait Ciconiam quæ nullam ab homine opem accipit, ei tamen opitulari, ſiquidem inſidiantes rubetas & angues circumvagans perimit. Idem de Iſide, ait, Theſſalis coli ciconias ob ſerpentes deletos. Similiter & Plin. Lib. 10. cap. 23. Tantum ciconiis honorum in Theſſalia fuiſſe, ut eas occidiſſe, perinde ac hominem, capitale fuerit. Ex S. Ambroſio Hexaëmeron Lib. 5. cap. 16. & Cœl. Rhodig. Lib. 11. cap. 17. Ciconia Romano uſu *pia* vocatur, quòd pulli parentibus jam ſenio confectis, nec alimenta ſibi conquirere valentibus, opem & victum ſuppeditant. Hinc à Petronio ciconia nuncupatur, *pietatis cultrix.*

76. *Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.*] Pulli ciconiæ jam pennati veſcuntur item ſerpentibus.

77. *Vultur.*] Vide Annot. Satyr. 4. v. 111. ad vocem, *Vulturibus.*

Crucibuſque relictis.] In quibus pendent humana cadavera, quorum eſt avidus.

79. *Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis.*] Nimirùm è cadaveribus quibuſcunque. Alii legunt, *Hic eſt ergo cibus*, &c.

80. *Propriâ cùm jam facit arbore nidos.*] Affirmat contrà Plinius Lib. 10. cap. 6. Non in arboribus, ſed in excelſis valdè rupibus vultures nidificare. Favet & Plutarch. Qu. Cent. Rom. 93. ubi ait, Vix ulli inventum vulturis nidum.

81. *Famula Jovis.*] Aquilæ; quæ ſic nuncupantur, ſive quòd nectar Jovi portârit Aquila, cùm ille apud Cretam in antro educaretur, ut eſt apud Athen. Lib. 11. cap. 12. Seu quòd Ganymedem, jubente Jove, rapuit. Ex Hygin. Ariſtol. Poët. Seu quòd Jovi fulmina adverſus Gygantes bellanti ſubminiſtraret Aquila, ut fabulantur. Seu denique quòd fulminata nunquam Aquila, ideoque Jovis armigera credita eſt, quod refert Plin. Lib. 10. cap. 3. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 20.

Generoſæ aves.] Accipitres, falcones, &c.

86. *Ædificator erat Centronius.*] Amabat ædificare Centronius, & ſuas opes ædificando perdidit: pariter & ejus filius inſanas ſubſtructiones amando bona quæ ſupererant, dilapidavit, paternum ſecutus exemplum.

87. *Curvo littore Caietæ.*] Hæc urbs vulgò *Gaëta*, Latii novi pridem, hodie Terræ Laboris, in ora Tyrrheni maris ſita, ad collis radices, portum habet atque arcem. Nomen habet à curvo, quòd Laconiâ Linguâ Cajetam dicunt: vel ab Æneæ nutrice, ex Virgil. Æneid. 7.

Tiburis.] Satyr. 3. v. 192.

Nunc

modò Prænestini in collibus excelsa moliebatur domorum fastigia, Græcis & procul quæsitis marmoribus superans Fortunæ & Herculis templa; sicut Posides eunuchus superabat nostra Capitolia. Itaque dum sic habitandas struit ædes Centronius, bona dilapidavit, facultates attrivit; nihilominus haud modica erat amplitudo residua portionis. Eam verò absumpsit omnem insanus filius, cum recentes è nobiliori marmore domos fabricatur. Nonnulli parentem adepti Sabbata observantem, nihil nisi nubila, & Cœli Deum colunt:

Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longéque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem;
Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant:

ANNOTATIONES.

88. *Prænestinis.*) Satyr. 3. v. 190.

89. *Græcis.*) Plin. Lib. 36. cap. 7. *Pretiosi quidem generis*, inquit, *marmor extitit Lacedæmonium viride, cunctisque hilarius.*

Longè petitis.] Ex Ægypto, Numidiâ, Plin. mox cit. *Augustum marmor ac deinde Tiberianum in Ægypto, Augusti ac Tiberii primùm principatu reperta: Augustum undatim crispum in vortices, Tiberium sparsim convolutâ canitie & lucè. Adde Naxium, quod diu placuit ante alia; ita vocantur cotes in Cypro Insula genitæ: & quod postea vicit, Armenium.* Plin. Ibid. *Adde, si vis, Parium candore & luce pretiosum: Chium, Cicyonium, Symadicum maculis distinctum, Numidicum purpureo colore exquisitum*, &c.

90. *Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem.*] Licèt magnificè & Imperatorio sumptu extructam, Fortunæ quidem, à Nerone marmoream: Herculi verò, à Martio Philippo Augusti vitrico. Vide Sueton. August. cap. 29. Sed nec solùm Romæ, sed & Tibure, & Prænestè. Vide Plin. Lib. 36. cap. 22. & 25, &c.

91. *Capitolia nostra.*] Non unum, fuisse Capitolium indicat. Certè Romæ duplex, vetus & novum, hoc regione sextâ, octavâ illud; Romanamque illam arcem inter orbis miracula numeratam, teste etiam Ammiano Marcellino, refert Cœl. Rhodig. Lib. 23. cap. 6. Alia etiam erant per Italiam Capitolia, ut Capuæ, Beneventi, Pompeiis. De quibus Hadr. Turneb. Lib. 11. cap. 2. Alex. ab. Alex. Lib. 6. cap. 11. Vel Juvenalis respicit ad Capitolii vices, quod primò quidem à Tarquinio ex Apiolarum Latinorum urbis prædâ exstructum, ex Plin. Lib. 3. cap. 5. Cùm deflagrasset deinde à Sylla restitutum, exornatumque est, tum à Vespasiano Domitianoque, tum ab aliis. Vide Alex. cit. Porrò arx illa condita est in monte, qui Saturnius primùm, dein Tarpeius à Tarpeia Virgine Vestali Sabinorum scutis ibi obruta: demùm Capitolinus dictus, unde & Capitolii nomen; scilicet ob humanum caput vivo simile, recenti & calido sanguine inde profluente, ibidem cùm fundamenta foderentur, inventum. Auctor est Dionys. Halic. Lib. 4. Capitolii substructiones insignas admirationi fuisse, refert Plin. Lib. 36. cap. 15.

Posides.] Is erat libertus Claudii Imperatoris. Sueton. Claud. cap. 28. ita scribit: *Libertorum præcipuè suspexit Posidēn spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros hastâ purâ donavit.* Magnificas autem balineas in Bajano sinu ac littore ab illo constructas, quæ & Posidianæ vocarentur, accepto nomine à Claudii Cæsaris liberto, testatur Plin. Lib. 31. cap. 2.

Relicta partis.] Hæreditatis filio transmissæ.

96. *Quidam sortiti*, &c.] Superstitionem etiam pueri discunt à parentibus superstitiosis.

Metuentem Sabbata.] Judaicos ritus ac religiones colentem.

Sabbata.] Vide Annot. Satyr. 6. v. 159.

97. *Nil præter nubes*, &c.] Videtur alludere ad id quod legitur Exod. 13. v. 21. *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem, in columna nubis; & per noctem in columna ignis, ut dux esset itineris utroque tempore.* Et cap. 19. v. 9. ait Moysi Dominus: *Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te*, &c.] Vel eo Judæos calumniatur adorare nubes, quòd Deum in Cœlo regnantem colerent, ac precando Cœlum suspicerent. Simili propè ratione Socratem velut nubes adorantem fugillabat Aristophanes:

Cœli Numen.] Legunt alii, *lumen.* Tacit. Histor. 5. initio, multa de Mose & Judæis mentitur: at verè hoc, *Mente solâ*, inquit, *unumque Numen intelligunt, summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum: profanos verò putant, qui Deûm imagines mortalibus materiis in species hominum effingunt. Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt*, &c.

Nec

Nec diſtare putant humanâ carne ſuillam,
Quâ pater abſtinuit: mox & præputia ponunt:
Romanas autem ſoliti contemnere leges, 100
Judaicum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes:
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti;
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſâ, cui ſeptima quæque fuit lux 105
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.
Sponte tamen juvenes imitantur cætera: ſolam

neque arbitratur ab *humanâ carne differre porcinam, quâ parens abhorruit: deinde reſecant etiam præputia, Romanorum verò Jura ſpernere aſſueti diſcunt tenentque & verentur Leges Judæorum, & quicquid ſecreto codice mandavit Moſes: haud iter indicare præterquam eandem religionem profitenti,* atque *ad potitam ſcaturiginem tantummodo circumciſos dirigere. Auctor verò parens, qui otioſam duxit diem unamquamque ſeptimam, nullumque vitæ munus obiit. At alia ultrò æmulantur adoleſcentes, unam*

ANNOTATIONES.

98. *Nec diſtare putant*, &c.] Tam abhorrent ab edendâ ſuilla carne, quàm ab humana; Judæorum more. Hi enim ſue abſtinent, inquit Cornel. Tacit. mox cit. ubi & falſam addit rationem, nempè quòd ſcabie laborarint, cui morbo id animal obnoxium: at vera eſt quæ habetur Levit. 11. nimirùm quòd immundum ſit hoc animal, atque luto amicum, ut ait Horatius. Sic enim docebantur illi abſtrahere mentem à ſordidis ac imis cogitationibus, atque ad cœleſtia erigere. Vide Lactantium.

99. *Præputia ponunt.*] Cornelius Tacitus ibid. *Judæi genitalia circumcidant, ut diverſitate noſcantur. Tranſgreſſi in morem eorum idem uſurpant.* Vide Geneſ. cap. 17. v. 10. & ſeq. Deuteron. cap. 11. v. 16. Item Annot. ad Perſ. Satyr. 5. v. 184.

102. *Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes.*] Nec enim Gentibus evulgabant Judæi ſuos ritus ac mores, quos Moſes ſcripto commendavit eis Pentateucho. Conſtat nihilominus Ethnicis non latuiſſe Sacros Libros, cùm ex eis pleraque ſuas in Fabulas traduxerint. Sic diluvii generalis, ac Noëmi ejuſque filiorum Hiſtoriam Deucalionei commentis utcunque expreſſerunt: ſic & Iphigeniâ ſuâ, Iſaacum, & Jephte filiam, &c.

Moſes.] Vox Hebraica ſignificans, *abſtractum.* Is revera ex aquis aſſumptus à filia Pharaonis Regis Ægypti, & ejus curâ educatus fuit; ut fusè narratur Exod. cap. 2. Annos natus octoginta, apparente ſibi Deo in rubo ardente, conſtitutus eſt Iſraelitarum Dux: tum è ſervitute vindicatos per aquas Rubri maris mirabiliter interruptas tranſvexit; Pharaonem verò & Ægyptios jam multis anteà prodigiis fractos fluctibus denique ſubmerſit. Diem ſuum obiit ſupremum anno ætatis centeſimo vigeſimo, ante Chriſtum ferè milleſimo quingenteſimo, ſuccedente ipſi Joſue. Plin. Lib. 30. cap. 1. Moſen ut artis Magicæ anteſignanum celebrat, accenſetque Janni aliiſque Magis Pharaonis. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 1.

103. *Non monſtrare vias*, &c.] Unis adeo ſuâ religione imbutis conſueſcere ſoliti ſunt, ut nec errantes in viam, nec ſitientes ad quæſitas aquas perducant alienos. Tacit. cit. *Separati epulis, diſcreti cubilibus, miſericordiam inter ſe adverſus alios omnes hoſtile odium exercent*, inquit. Verùm id imperarat ſapienter Deus, ne profanis Gentium religionibus ipſaque idololatriâ contaminarentur. Deuteron. 7. De iis Cic. Offic. 3. n. 55. *Quid aliud eſt erranti viam non monſtrare, quod Athenis execrationibus publicis ſancitum eſt*, &c. Cæterùm hunc verſum & ſequentem non nemo collocandos putavit ante iſtos, *Judaicum ediſcunt*, &c. Id quidem textum & ſenſum facit aliquantò clariorem; at repugnat optimorum Exemplarium fidei.

104. *Verpos.*] Apellas vocat Horatius; recutitos Perſius. Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 5. v. 184.

105. *Sed pater in cauſa.*] Superſtitioſus pater exemplo ſuo ſuperſtitioſum fecit filium.

Septima lux ignava.] Feriata ſine ullo opere. Ita per Moſen Deus Populo ſuo mandaverat. Exod. 35. & Deuteron. 5. Vide ſuprà in voce, *Sabbata.* Corn. Tacit. jam cit. ſic habet: *Septimo die otium placuiſſe ferunt, quia is finem laborum tulerit: dein blandiente inertiâ ſeptimum quoque annum ignavia datum*, &c.

106. *Partem vitæ non attigit ullam.*] Nihil operis eâ die peregit. Ad laborem vivimus, nec vivere cenſetur qui nihil agit. Ergo pars vitæ præcipua quidem labor eſt & opus. Atque ad id homo damnatus. Geneſ. 3. Natus verò dicitur ad laborem. Job cap. 5. v. 7.

107. *Sponte tamen juvenes imitantur*, &c.] Avarum patrem habentes filii avaritiam diſcunt, & quaſi laudabilem parſimoniam colunt.

Inviti

autem *avaritiam reluctantes etiam coguntur amplecti. Nam vitium decipit imagine & simulatione virtutis, quoniam habitu grave est ac fronte vestimentoque austerum. Neque dubitanter avarus commendatur velut frugalis, ut vir temperans: atque fortunarum ipsius custodia securior, quàm si opes istas tueatur Hesperidum vel Ponti draco. Accedit quod eum, de quo verba facio, præclarum existimat plebs & venerandum opificem. Nam ejusmodi artificibus amplificantur divitiæ, at augentur quavis ratione, & accrescunt diligenti incude, atque fornace nunquam non succensâ. Itaq; parens etiam beatos mente avaros putat, qui divitias laudat, qui nulla egentis felicis exempla*

Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
FALLIT enim vitium specie virtutis & umbrâ,
Cum sit triste habitu, vultuq; & veste severum.
Nec dubiè tanquam frugi laudatur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, quàm si fortunas servet eadem
Hesperidum serpens, aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocunq; modo, majoraq; fiunt
Incude assiduâ, semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati

ANNOTATIONES.

109. *Fallit enim vitium specie virtutis.*] Horatius ad Pisones, v. 25.

Decipimur specie recti.

110. *Cum sit triste habitu*, &c.] Quoniam avaritiæ vitium hominem facit tristem, severum, luxuriæ inimicum, hinc vanâ virtutis umbrâ & specie parum cautos decipit: & parvo contentus ac temperans habetur qui triparcus & turpis est avarus. Senec. *Timidus se cautum vocat; sordidus parcum*, &c.

112. *Tanquam parcus*, &c.] Horatius ad Pisones, v. 170.

Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti.

114. *Hesperidum serpens.*] Draco pervigil aurea mala custodiens in horto Hesperidum. Vide Annotat. Satyr. 5. v. 152.

Ponticus.] Satyr. 1. v. 10. Diximus de Dracone altero Aurei Velleris custode, quod tamen annitente Medeâ Jason rapuit è Colchide regione Ponti.

115. *Verendum artificem.*] Alii legunt, *acquirendi artificem.*

116. *Fabris, incude, camino.*] Metaphora à monetæ fabricatoribus.

117. *Sed crescunt quocunque modo.*] Per fas & nefas.

118. *Incude assiduâ.*) Pertinaci labore & operâ, sudoribus assiduis ac vigiliis, cupiditate flagrantes, lucro semper inhiantes quæstum faciunt illi, augentque opes, ac nummos veluti cudunt & congerunt.

119. *Et pater ergo animi felices credit avaros.*] Horatius Lib. 1. Epist. 15. v. ult.

Vos sapere, & solos aio bene vivere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

120. *Nulla exempla beati pauperis.*] Attamen cum Deus interrogaretur, quis finem ac fidem veræ felicitatis impleset, Apollinis oraculo declaratus est felicissimus Aglaus Arcas qui nunquam agellum patrium excesserat: inquit vetus Schol. post Plin. Lib. 7. cap. 46. quem vide. Paupertatis encomium Apuleius egregiè persequitur in Apolog. ubi sic habet: *Enim-verò paupertas olim Philosophia vernacula est, frugi, sobria, parvo potens, æmula laudis, adversum divitias possessa, habitu secura, cultu simplex, consilio benesuada: neminem unquam superbiâ inflavit, neminem impotentia depravavit, neminem tyrannide efferavit. Delicias ventris & inguinum neque vult ullas, neque potest. Quippe hæc & alia vitia & flagitia divitiarum alumni solent. Maxima quæque scelera si ex omni memoria hominum percenseas, nullum in illis pauperem reperies: ubi contra hæc temerè inter illustres viros & divites comparent; sed quemcunque in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutricata est. Paupertas, inquam, prisca apud sæcula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloria munifica, cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. Eadem enim est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. Eadem paupertas etiam Populo Romano Imperium à primordio fundavit: proque eo in hodiernum Diis immortalibus simpuvio & catina fictili sacrificat*, &c. quæ ibid. lege.

Pauperis

Pauperis esse putat, juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas edisce re sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet unquam
Mucida cœrulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri; nec non differre in tempora cœnæ
Alterius, conchem æstivi cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quò divitias hæc per tormenta coactas;
Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis,

extare *arbitratur*, *monet adolescentes ut idem iter ineant as simile institutum colant. Sunt aliqua scelerum principia: his statim eos informat, jubetque tenuissimas* lucri *fœditates edoceri: tum suggerit inexplebile* opes *accumulandi desiderium. Famulorum abdomen defraudat injusto modo, ipse pariter famelicus. Nam haud* sibi *indulget unquam cuncta comedere fragmenta panis* licèt è *rancore cyanei; assuetus pridianum minutal dimidio Septembri custodire, atque in* aliam *diem reservare conchem alterius prandii obsignatam, cum particula lacerti æstivalis, aut coliâ medio & fœtente; & computatos porri sectilis fasciculos includere. Quispiam de ponte ad ista vocatus abnuet. At quorsum opes per istos cruciatus accumulatas; Quandoquidem certa est insania & aperta dementia,*

ANNOTATIONES.

121. *Juvenes hortatur.* &c,] Vide Horat. ad Pisones v. 324. & seq.

122. *Eidem incumbere secta.*] Sequi exempla & rationes fœneratorum & avarorum.

124. *Cogit minimas edisce re sordes.*] Pater filios erudit in arte quæstûs faciendi etiam circa minima: docet eos diligenter sordidæ cupiditatis astus omnes technasque vel tenuissimas.

126. *Modio iniquo.*] Mensurâ ciborum nimis parvâ: dimenso cibo. Quaternos frumenti modios in mensem servi accipiebant; hocque dimensum vocabatur; inquit Donat. in Terent.

129. *Minutal.*] Vel è carnibus residuis minutatim concisis; vel condimenti genus à marino pisce, liquamine, oleo, vino, porris, coriandro.

130. *Septembri.*] Autumnali tempore, quo facilè corrumpuntur obsonia ob humidam tepidamque cœli temperiem. Vide Annot. Satyr. 6. v. 516.

131. *Conchem.*] Vide Satyr. 3. v. 293. & ibid. Annot.

Æstivi.] Alii legunt, *Æstivam.*

Æstivi lacerti.] Æstivo calore facilè putrescentis. Attamen falsum piscem ait vetus Schol. Colias vocatur Athenæo & Plinio. Athen. Lib. 3. cap. 33. ait Coliam & Sardam magnitudine pares: Coliam glutinosiorem, acriori scillæ gustu, mordaciorem, pejori succo; præstantiorem esse Amyclanum & Hispanum qui Sexitanus dicitur, cui nimirùm tenuior & dulcior caro est. Additque ex Strabone 3. Geograph. prope Herculis Insulas & Carthaginem novam esse urbem Sexitaniam, à qua salsamenta cognominantur. Plin. Lib. 32. cap. 11. *Colias*, inquit, *sive Parianus, sive Sexitanus à patria Batica, lacertorum minimus*, vel ut alii legunt, *Æmulus.* Hujus pisciculi cauda imprimis laudabatur, teste Martiale Lib. 7. Epigram. 77.

Dum Sexitani ponatur cauda lacerti,
Et benè si cœnas, conchis inuncta tibi est.

132. *Signatam.*] Sigillo munitam advertus gulam & fraudem servorum. Vide pers. Satyr. 6. v. 17. Annot.

Siluro.] Pisciculo, de quo antè, Satyr. 4. v. 33.

133. *Sectivi porri.*] Non capitati, quod majus est. De utrisque Plin. Lib. 19. cap. 6. ubi & *porro sectivo datam auctoritatem à Nerone Principe, vocis gratiâ*, inquit: idem Lib. 20. cap. 6.

Includere.] In Promptuario.

134. *Aliquis de ponte.*) Mendicus ad pontis iter sedens. Vide Satyr. 4. v. 116. ibique annotata.

Negabit.] Respuet ejusmodi cibaria.

135. *Sed quo divitias,* &c.] Ad quid habes divitias, si non iis uteris?

136. *Phrenesis.*] Horatius:

Dubia est ellebori multo pars maxima a-

inopi sorte vivitare, ut dives excedas è vitâ? Interim quando loculus inflatur ore redundanti, ut ipsi nummi augescunt, ita *augescit pecunia cupiditas: quique illis caret, minus cupit. Itaque tibi secunda acquiritur domus* rustica, *quando villa unica haud satis est placetque terminos extendere: agrum autem finitimum ampliorem & fertiliorem judicas; illum etiam emis, arbustaque, & collem oleis frequentibus albescentem; quorum si possessor nullâ pecuniâ superatur, macilenti boves & armenta fatigatâ cervice esurientia noctu deducuntur ad virentem illius segetem, neque hinc* ad *ades* retrahuntur, *antequam universa fruges in diras fauces transierint;* ita *ut putaveris* rem *falcibus confectam. Difficulter enumeraveris quot lugeant similia, & quàm multos campos vendere coegerit modestia. Verùm enimverò quinam rumores? Quæ turpis existimationis tuba? Ecquid obest illud? ait: potiorem mihi duco siliquam lupini,*

Ut locuples moriaris egenti vivere fato?
Intereà pleno cum turget sacculus ore,
CRESCIT amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit:
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, cùm rus non sufficit unum,
Et proferre libet fines; majorque videtur,
Et melior vicina seges. Mercaris & hanc, &
Arbusta, & densâ montem qui canet olivâ.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, lassoque famelica collo
Armenta ad virides hujus mittuntur aristas;
Nec priùs inde domū quàm tota novalia sævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quàm multi talia plorent,
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui sermones? Quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? Inquit. Tunicā mihi malo lupini,

ANNOTATIONES.

137. *Egenti vivere fato.*] Fatali paupertate temetipsum excruciare, genium defraudare, metu futuræ inopiæ. Cic. de Senect. n. 65. *Avaritia verò senilis quid sibi velit non intelligo: potest enim esse quidquam absurdius; quàm quo minus viæ restat eo plus viatici quærere?*

139. *Crescit amor nummi.*] Horatius Lib. 3. Ode 16.

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames.

142. *Majorque videtur,* &c.] Hor. Lib. 1. Sat. 1.

Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat.

144. *Canet olivâ.*] Albentibus oleæ floribus canescit.

145. *Quorum si pretio,* &c.] Quod si vicinæ segetis, arbusti & oliveti dominus ea vendere renuit oblato pretio; tum verò potens avarus adeo molestiis & injuriis fatigat, ut ille vel invitus ad venundandos agros & prædia cogatur.

147. *Armenta ad virides hujus mittuntur aristas.*] Immissa noctu à vicino divite *armenta*, vel, ut alii legunt, *jumenta*, segetem depascuntur ac devastant: unde illius dominus redactus ad paupertatem agrum vendit ut vivat: iste verò sic fruitur optatis.

148. *Novalia.*] Novale est quod alternis annis seritur. Plin. Lib. 18. cap. 19.

149. *In ventres abeant.*] Nempe devorata à jumentis & pecoribus.

Falcibus actum.] Segetem falcibus succisam.

152. *Sed qui Sermones.*] Poëta ad avarum ait: etenim malam tibi famam comparas.

153. *Quid nocet hoc.*] Respondet avarus: mala fama quid nocet? Pluris facio lupini tunicam, vilem rem licet, quàm bonam famam & existimationem cum paupertate.

Satyr. 1. v. 48.

Quid enim salvis infamia nummis?

Horat. Satyr. 1.

Quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.

Lupini.] Lupinum leguminis genus valdè amarum, de quo Athen. Lib. 2. cap. 14. in quo refert Zenonem erga familiares durum atque iracundum, at cùm vino se largiùs ingurgitasset, lenem ac benignum, aliquando interrogatum fuisse à quodam: quid ita fieret, & quomodo sic ingenium mutaret? Respondisse, id sibi accidere quod lupinis: nam lupinos antequam madefiant aquâ, amarissimos esse, at cùm macerati sunt & appoti, fieri mitissimos. Plin. Lib. 18. cap. 14. ait, *Lupinum hominibus juxta & quadrupedibus utile, cum Sole quotidie circumagi, horasque agricolis etiam nubilo demonstrare.* Erasm. Chiliad. 2. Cent. 7. Adag. 98. *Lupinum potum dicitur,* inquit, *adversus eos qui gravi periculo voluptatem emunt.*

Quàm

Quàm ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur;
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladioſque Moloſſos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. Merces ea ſanguinis atque laboris
Nullis viſa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. Saturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamq; caſæ, quà fœta jacebat
Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe vel ſulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde ferè ſcelerum cauſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpiùs ullum

quàm ſi vicinitas omni me vico celebret metentem agelli parvi exiguam ſegetem. Nimirum ægrotationis etiam ac infirmitatis eris expers, atque mœſtitiam & ægritudinem eluctaberis, ac diuturnum vivendi ſpatium tibi poſteà concedetur benignicri ſorte, ſi tantundem excolti campi unus habueris: quantum Romana Plebs colebat ſub Tatio. Dein quoque ſenio debilitatis, & Carthaginienſes pugnas expertis aut immitem Pyrrhum & Moloſſorum enſes, denique pro frequentibus plagis duo jugera ad ſummum concedebantur. Id cruoris ſudorumque pretium nullis unquam meritis inferius habitum eſt, vel immemoris patriæ exigua pietas. Agellus iſtiuſmodi nutriebat parentem ipſum, & numeroſam tugurii familiam; ubi conjux puerpera cubabat, ludebantque pueruli quaterni, ſervulus unus, heri terni: iſtorum verò fratribus grandioribus à foſſa vel ſulco reverſis aliud prandium majus parabatur, *ingenteſque lebetes pultibus fumabant. Jam* verò *campus illo modicus haud ſatis eſt horto noſtro. Hinc fermè criminum origo nullumque humani ingenii vitium* aut *toxicum ſæpiùs temperavit,*

ANNOTATIONES.

154. *Pago.*] A ϑαγῶν, Doricè παγῶν dicitur, quòd prope fontes, ut adaquatio ſit facilior, exſtrui villæ ſoleant. Vide Turneb. Lib. 2. cap. 3.

156. *Scilicet & morbis,* &c.] Hæc ironicè Poeta in avarum: ſcilicet cùm pecuniâ abundabis, habebis omne bonum, nec te ulla ægritudo impugnabit; fugient morbi, & luctus; arcebis etiam mortem, aut ſaltem ævum produces.

160. *Quantum ſub Tatio.*] Tum anguſti erant imperii naſcentis fines, quando Titus Tatius Dux Sabinorum icto fœdere cum Romulo in urbem receptus conſociavit Imperium, Livius, Florus, &c.

161. *Mox etiam fractis,* &c.] Priſcorum Romanorum frugalitatem obiter commendat.

162. *Punica Prælia.*] Vide Satyr. 10. v. 155. & præced. ibidemque Annot. De bellis autem Punicis Florum Lib. 2. cap. 2, 6, & 15. Tit. Liv. &c.

Pyrrhum immanem.] Regem illum Epirotarum acris adeo bellicoſique animi, ut nec vincens nec victus poſſet quieſcere, reſque ſemper novas moliretur, teſte Plutarcho in ejus vita. De eo Florus Lib. 1. cap. 18. Juſtinus Lib. 16. & ſeq. &c.

Moloſſos.] Vide Satyr. 12. v. 108. ibique Annot.

163. *Jugera bina dabantur.*] Scilicet militibus Romanis emeritæ præmium militiæ.

170. *A ſcrobe vel ſulco.*] A fodiendo, vel arando.

171. *Cœna amplior.*] Ratione majoris laboris.

Pultibus.] Vide Annot. Satyr. 7. v. 185. Præſertim verò Perſ. Satyr. 6. v. 40.

Modus hic agri.] Duo jugera nobis non ſufficiunt ad hortos ac delicias, quæ pridem ſatis erant ad alendam ſuo proventu familiam integram.

173. *Inde ferè ſcelerum cauſa.*] E cupiditate veneficia, homicidia, latrocinia, omniumque ſcelerum fluxit cluvies. Apoſt. Paul. 1. ad Timoth. cap. 6. *Radix omnium malorum cupiditas.*

Virgil. Æneid. 3.

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

vel telo ſæviit frequentiùs, quàm dira cupiditas eorum infinitarum. Quiſquis enim cupit eſſe locuples, etiam repentè eſſe cupit. Quænam verò legum obſervantia? Quis timor unquam eſt aut verecundia avari feſtinantis? Marſus & Hernicus, & Veſtinus ſenex, aiebat pridem; ô juvenes, ſatis habete tuguria hæc & montes: arando paremus victum ſufficientem menſæ: id placet agreſtibus Diis, quorum favore & adminiculo quercûs antiquæ nauſea cepit homines poſt dona jucundioris ſegetis. Prohibitum nihil perpetraſſe cupiet qui non erubeſcit per gelu excelſo perone veſtiri, qui Euros arcet inverſis pellibus. Ad crimen & flagitium, quodlibet eſt, incitat purpura externa & nobis incognita. Priſci illi dabant *ea monita junioribus: jam*

Humanæ mentis vitium, quàm ſæva cupido
Indomiti cenſûs. Nam dives qui fieri vult,
Et citò vult fieri. Sed quæ reverentia legum?
Quis metus, aut pudor eſt unquàm properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat, & Hernicus olim,
Veſtinuſque ſenex: panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis. Laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ poſt munus ariſtæ,
Contingunt homini veteris faſtidia quercûs.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis. Peregrina ignotaque nobis
Ad ſcelus atque nefas, quodcunque eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus. At nunc

ANNOTATIONES.

178. *Properantis.*] Ad magnas opes, & cito ditari cupientis.

179. *Collibus iſtis.*] Montanis agris, quos paulò difficulter colendo panem habeamus, & victum neceſſarium.

180. *Marſus.*] Marſi Italiæ populi ſub Samnitibus, à Marſo Circes filio dicti, Solino teſte; hodie, *Ducato de Marſi.*

Hernicus.] Et hic fuit Latii populus, vetus colonia Pelaſgorum, ab Hernico Duce nuncupatus. Macrob. Lib. 5. Saturnal. cap. 18. ex Jul. Hygino.

181. *Veſtinus.*] Ea gens Samnitibus proximæ.

183. *Gratæ poſt munus ariſtæ.*] *Poſtquam Ceres invenit frumenta cùm anteà glande veſcerentur: eadem verò molere, & conficere in Attica, Italia, & Sicilia, ob idque Dea judicata.* Hæc Plinius, Lib. 7. cap. 56. initio.

Virgilius Georgic. 1.

Liber, & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo.

Et Ovid. Faſt. Lib. 1.

Placentur frugum matres Telluſque, Cereſque
Farre ſuo, &c.
Hæc præbet cauſam frugibus, illa locum.

Et Faſt. Lib. 4.

Panis erant primis virides mortalibus herbæ,
Quas Tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modò carpebant vivax è cæſpite gramen,
Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodò glans nata eſt: benè erat, jam glande repertâ,
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 3. ubi ſic habet: *Arcadas glandibus veſci docuit Rex eorum Pelaſgus, perſeveravitque diu pleriſque dictæ ratio hæc, inquit Pauſanias,* &c. Deinde, *Mitiorem Arcadibus victum induxiſſe Arcas dicitur primus, ac panis docuiſſe rationem,* &c. Idem Pauſanias in Laconicis, ait Myletam Lelegis filium molam primùm reperiſſe, ejuſque uſum in molendis frugibus.

184. *Contingunt homini veteris faſtidia quercûs.*] Homines jam meliore fruentes alimento, viliores ac deteriores cibos, è quercu glandes, quibus antè veſcebantur, faſtidire cœperunt.

186. *Perone.*] Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 5. v. 102. ad vocem, *Peronatus.*

Euros.] Ventorum frigus & moleſtiam.

187. *Pellibus inverſis.*] Converſis ad corpus lanâ, villis, pilis, non tam ornatûs quàm coloris fovendi gratiâ.

Peregrina.] Tyria, Laconica, Africana.

Ignotaque.] Quia Romæ non conficitur.

188. *Purpura.*] Synecdoche. Luxus & pompa veſtium, magnificæ ſupellectilis cupido, ambitio, ſuperbia.

Poſt

Poſt finem Autumni mediâ de nocte ſupinũ
Clamoſus juvenem pater excitat; accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Annotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus
Afferat: aut longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepido ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere poſſis

verò Autumno tranſacto, nocte concubiâ, parens aſſiduè vociferans deſidem puerum jubet ſurgere, aitque; ô juvenis, ſume tabellas ceratas, literas exara, elucubra, orationes conſcribe, evolve rubeas antiquorum leges vel ſcripto vitem pete. At Lælius obſervet impexum buxo caput, & naſum pilis hirſutum, magnaſque laudet axillas. Everte mapalia Numidarum, ac Britannorum caſtella, ut atas ſexagenaria tibi producat Aquilam divitem. Vel ſi tædet ſuſtinere labores militiæ diuturnos, ac tibi trementi laxant alvum audita cornua cum buccinis, compara quod venundare queas

ANNOTATIONES.

190. *Poſt finem Autumni.*] Quo tempore lucubrationes ſuas ſtudioſi veteres auſpicabantur: noctibus jam longioribus, vel ſæviente hyeme & frigore, non parcit, urget, excitat. Hoc melius.

Supinum.] Dormientem, pigrum.

191. *Ceras.*] In ceratis enim tabellis ſtylo ſcribebant olim.

192. *Cauſas age.*] Agendas in foro contexe orationes.

Rubras majorum leges.] Rubricas Juris. Vetus Schol. Quintil. Lib. 12. c. 3. *Alii ſe ad album ac rubricas tranſtulerunt, & Formularii, vel, ut ait Cicero, Leguleii quidam eſſe maluerunt, tanquam utiliora eligentes,* &c. Ubi per album, prætorium Jus, per rubricas, Jus Civile, quod duodecim tabulis continebatur, intellexit Fabius, ex Turnebo Lib. 4. cap. 5. Vide Annot. ad Perſ. Satyr. 5. v. 90. in voce, *Rubrica.*

193. *Vitem.*] Centurionis munus, cujus inſigne vitis erat, quique vite caſtigabat milites. Vide Plutarchum in vita Galbæ, ſub finem. Et quæ notavi Satyr. 8. v. 247.

Libello.] Vel ſupplice, vel laudatorio, ad animum Imperatoris demerendum.

194. *Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas,* &c.] Exhibe verò te incultum ac piloſum: ſic enim videbere ſtrenuus ac militiæ magis idoneus.

Buxo.] Pectine è buxo.

195. *Grandes alas.*] Grandibus pilis hirſutas, quod te robuſtum probabit. Vide Sat. 2. v. 11.

Lælius.] Clarus aliquis Imperator, ſub quo militabis, ſimilis ejus Lælli Scipioni Africano admodum familiaris de quo etiam multa Cicero.

196. *Dirue Maurorum attegias,* &c.] Acrem verò te bellatorem oſtende, ut hinc aſſequare dignitates ac munera bellica quibus diteris.

Attegias.] Tabernacula, caſas, quas ſibi Mauri ſtruere conſueverunt.

Brigantum.] Britanniæ ſeu Angliæ populorum, quos Eboracenſes eſſe volunt nonnulli.

197. *Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus Afferat.*] Id eſt, ut annos ſexaginta natus, emeritis jam ſtipendiis, obtineas ſigniferi munus, quo locupletêre. Vide Sat. 10. v. 43. ibique annot.

Sexageſimus annus.] Tunc enim honeſta militibus dabatur miſſio. Vetus Schol. Alii miſſionem quinquagenario militi dari ſolitam affirmant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 22, &c.

198. *Aut longos caſtrorum ferre labores ſi piget.*] Quod ſi militare piget, mercaturam & negotiationem exerce, & quocunque modo quæſtum fac.

199. *Trepido ſolvunt tibi cornua ventrem.*] Si bellorum horror ac periculi metus tibi laxat alvum, teque adeo deterret. Ex Ariſtot. Problem. & Macrob. Lib. 7. cap. 11. *Laxamentum ventris comitatur timorem; quia muſculi quibus claudebantur retrimentorium meatus, fugientis introrſum animæ virtute deſtituti, laxant vincula quibus retrimenta uſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur.*

200. *Cornua Cum lituis.*] Educendi exercitûs & conferendi certaminis ſignum apud Romanos, concentus erat tubarum & cornuum: & ſi quando ſilentio educendum foret, teſſeram fuiſſe accepimus. Tubam Tyrrhenus Tiſæus invenit primus æneam (ex Plin. Lib. 7. cap. 56.) cùm anteà ex cornu bubulo fieret: tubâ pedites, equites lituo ad pugnam vocabantur. Cùm movenda erant caſtra, cornicines ſignum dabant: excubias autem ſomnique & vigiliarum tempora buccina deſignabat. Quod ſi legiones in hoſtem ducendæ, & acie decernendum foret, aut receptui canendum, tum ſimul cornua tubæque canebant, &c. quæ habet Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 2. Vide Macrob. Lib. 6. cap. 8.

dimidio majore pretio, *neque te invadat nauſea ullius mercis mittendæ trans Tiberim, nec quidquam diſtare exiſtima unguentum à pelle. Gratus eſt odor quæſtûs è quacunque re. In ore tuo volvatur aſſiduè pronunciatum illud Vatis* Ennii, *dignum Numinibus ipſoque Jove: nullus petit unde poſſideas* opes, *ac poſſidere neceſſe eſt. Anus id docent parvulos aſſem rogantes; id cuncta ſciunt adoleſcentula præ Alpha & Beta.*

Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta & corium. Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Diis atq; ipſo Jove digna, Poetæ:
Unde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.
Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.

ANNOTATIONES.

201. *Pluris dimidio.*] Quàm conſtiterat.

Nec te faſtidia mercis Ullius ſubeant.] Nec mercem ullam fœtidam licet aſpernare, modò fructuoſa ſit & quæſtuoſa.

202. *Ablegandæ Tiberim ultra.*] Scilicet in Tranſtiberina regione exercebantur opera ſordida, ut excoriationes, ſulphurata, &c.

Martial. Lib. 1. Epigram. 42.

Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
Qui patientia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Et Lib. 6. Epigram. 93.

Non detracta cani Tranſtiberina cutis.

203. *Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter*, &c.] Quæſtuoſa ſi quæ ſunt, perinde habe, ſive unguenta benè & ſuavè olentia, ſive corium malè olens ac fœtidum.

204. *Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.*] Alludit ad id quod de Veſpaſiano Suetonius refert cap. 23. Is nempè *reprehendenti filio Tito; quòd etiam urinæ vectigal commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admovit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur: & illo negante; atqui, inquit, è lotio eſt.*

206. *Poëtæ.*] Ennii ſcilicet, qui quidem ironicè ſententiam iſtam pronunciavit: pariter & Juvenalis hîc.

208. *Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.*] Pravum hoc avaritiæ ſtudium vetulæ monſtrant pueris, jam tum cùm crepundia duntaxat amant, & ad ea emenda frequenter aſſem petunt. Vide Annot. Satyr. 5. v. 144. ad eas voces *Aſſemque rogatum.* Item Præcedent. & ſequent. is profectò ſenſus eſt. Hinc verò nonnulli corrigunt (magna quanquam mutatio)

Hoc monſtrant vetulæ pueris repentibus aſſa:

Id eſt, pueris vixdum gradientibus hoc monſtrant vetulæ aſſæ, ſeu nutrices & famulæ iis cuſtodiendis & curandis adhiberi ſolitæ. *Aſſas nutrices*, inquit Nonius Marcellus, *difficilis multi exiſtimant intellectûs. At verò acri intentione indagare potuimus, ob eam proprietatem officii, eo nomine nuncupari, quòd aſſint his quos nutriunt, nec ab eis vel exiguo divellantur: unde & aſſeculas, ſeu aſſeclas, eo quòd aſſint & omnibus juſſis dominorum præſto ſint, eſſe vocitatos.* Adſtipulator etiam adeſt vetus Schol. atque cùm lectioni iſti tùm interpretationi favet. *Aſſa*, inquit, *dicitur nutrix, quæ lac non præſtat infantibus, ſed diligentiam & munditiam adhibet. Illa ergo nutricula ſicca vetuſta infantibus monſtrat*, ſcilicet avaros jam tum eſſe. Accedit porrò Joan. Iſaac. Pontanus: ac ne aſymbolus venire videatur, conjecturam è conjectura contexens, hîc aſſerit legendum, *pueris paſcentibus*, non, *poſcentibus*, quod tamen in manuſcriptis diſerteque in ſuo fatetur legi. Illud verò ſic aſſerit, *ne vel ipſi Pyrrhonii Philoſophi, qui de omnibus addubitare ſolebant, addubitent.* Hæc ille ſuis in Notis ad Macrob. Saturn. Lib. 7. cap. 16. Sua ſit fides ariolis, conjectoribus ac divinis: veruntamen prima lectio retinenda cenſeatur, eaque integra ſervetur.

209. *Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.*] Has etiam avaritiæ ſordes edocentur à teneris ipſæ puellulæ antequam legere addiſcant, literaſque primas Alphabeticas noſſe & appellare.

Alpha & Beta.] Heus Heus corruptores: hem ad rectam Græcè pronunciandi rationem, vel duce Poëtâ noſtro, ſi ſapitis, redite. Age verò, Joannes Britannice, alioqui bonus Interpres, quid hîc garris? *Legendum eſt*, inquis, *Vita, non, Beta; cùm nomina ſint Græcarum literarum.* Ohe, vir cætera ſapiens, quis te malus repente afflavit Genius? An verò tam ſupinum Juvenali errorem impingere non dubitas? Ipſum verò frementem audi, tibique occinentem è Satyra ſua 6. v. 28. & 29.

Certè ſanus eras ——————

Dic quâ Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

At inſanire libet quoniam tibi, dic ſaltem, amabo, dic quibus in Codicibus, quibus in Manuſcriptis uſquam talia comperiſti?

Talibus

Talibus inſtantem monitis quemcunque parentem 210
Sic poſſem affari: dic, ô vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? Meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. Securus abi: vincêris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris; nondum implevêre medullas 215
Nativæ mala nequitiæ: cum pectore barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet perjuria ſummâ
Exiguâ, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra 220
Mortiferâ cum dote ſubit. Quibus illa premetur
Per ſomnum digitis? Nam quæ terráque; mariq;
Acquirenda putes, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor: Hæc ego nunquam

Ejuſmodi cohortationibus urgentem quemlibet patrem ita fas eſſet alloqui: fare, ô leviſſime, quiſnam te properare adigit? Diſcipulum præbeo doctore ſolertiorem. Diſcede tutus; ſuperaberis, velut Ajax Telamonem vicit, ſicut Achilles Peleum anteceſſit. Indulgendum eſt mollioribus: naturalis improbitatis perverſitas non replevit adhuc medullas: quando barbam inceperit depectere, & oblonga novacula aciem admovere, fiet teſtis mendax, perjuria venundabit modicâ pecuniâ, Cereris etiam altare ac baſim contingens. Jam exiſtima ſepultam nurum, ſi veſtram domum ingreditur cum dote lethifera. Qualibus ea digitis opprimetur per ſoporem? Qua etenim expetenda credideris & terrâ & mari, hæc præbebit ei ratio celerior. Nulla quippe difficultas ingentis criminis. Tu ali-

ANNOTATIONES.

211. *Quis te Feſtinare jubet?*] Quis cogit tam citò depravare filium tuum, & vitiis inquinare, maxime avaritiâ.

212. *Meliorem præſto magiſtro Diſcipulum.*] Ne ſis adeo ſollicitus de filio tuo: quieſce; ſpondeo illum in componendis ſceleribus fore peritiorem te qui docuiſti.

213. *Vincêris, ut Ajax,* &c.] Improbitate & avaritiâ ſuperabit te filius tuus, ſicut virtute bellicâ Telamonem Ajax, & Peleum Achilles vicit.

Ajax.] Telamonis filius, inter bellatores Græcos inſignis. De eo jam ad Satyr. 7. v. 115.

214. *Achilles.*] Pelei filius Græcorum fortiſſimus, famâ ſuper æthera notus.

215. *Parcendum eſt teneris.*] Imitatio Virgilii Georgic. Senſus eſt hic: expecta dum puer adoleverit, videbis cum ætate creviſſe perverſitatem.

Nondum implevêre medullas Nativæ mala nequitiæ.] *Medullas,* id eſt, præcordia intima. Senſus eſt: nondum roborata eſt malitia, quam tuo exemplo didicit, necdum planè animum occupavit.

216. *Cùm pectere barbam Cœperit.*] Cùm radere barbam cœperit, jamque perfecta virum ætas fecerit, firmatam in eo avaritiam omnemque nequitiam intelliges.

219. *Cereris tangens aram.*] Ubi juramenti fides habebatur ſanctiſſima, ſicut & Cereris Sacra pariter & myſteria nihil niſi ſanctum admittebant. Vide Satyr. 6. v. 50. ibique annot. & Alex. ab Alex. Lib. 6. v. 19.

Tangens aramque.] Jam notavi Satyr. 13. v. 89. eos qui jurabant aras tenere ſolitos, quaſi fidem Numinum conteſtantes. Exhibetur ergo hîc pejerantis audacia intrepidè aras tangentis ſine ulla Numinis vindicis reverentia, ut ait Juvenalis loco mox cit. Satyr. 13.

Pedemque.] Vel ſtatuæ Cereris pedem ipſum, vel baſim.

221. *Mortifera cum dote.*] Quæ mortis ei cauſa ſit: Uxorem enim veneno alâve ratione extinguet ille, ut dotem occupet. Vide Perſ. Satyr. 2. v. 14. ibique Annot. ad verba hæc,

Nerio jam tertia ducitur uxor.

Quibus illa premetur per ſomnum digitis.] Vel ſtrangulantibus, vel pudendo muliebri venenum affricantibus inficientibuſque, & ſic clam & citò enecantibus. Plin. Lib. 27. cap. 2. *Omnium,* inquit, *venenorum conſtat ocyſſimum eſſe aconitum, & tactis genitalibus fœminei ſexûs animalium, eodem die inferre mortem. Hoc venenum fuit, quo interemptas dormientes à Calpurnio Beſtiâ uxores M. Cacilius accuſator objecit. Hinc atrox illa peroratio, ejus in digito mortuas.*

222. *Terrâ marique.*] Seu negotiando & navigando; ſeu militando, variáſque ærumnas exantlando.

223. *Brevior via conferet.*] Uxoris occulta cædes conferet avaro divitias.

224. *Nullus enim magni ſceleris labor.*] Facinus ingens ubi quæſtuoſum eſt, facilè perpetratur.

Hæc ego nunquam mandavi.] Excuſatio patris, quam refellit ſtatim Poëta.

quando inquies, egò iſta nunquam imperavi, neque præcepi ſimilia. Nihilominus apud te eſt fons & principium improba indolis. Quicunque enim ſummas juſſit opes diligere, ſiniſtrâ etiam adhortatione parvulos facit avaros: & qui bona per fallacias geminandi licentiam concedit, omnes curſui habenas laxat; quem ſi retrahas, ſtare non novit, teque ſpreto fertur præceps, metaſque tranſilit. Nullus putat ſat peccare tantundem quantum ſinas: ita ſibimetipſis donant amplius. Quando puero ais, fatuum eſſe qui familiari largiatur, qui opituletur inopi cognato, & eum erigat, monſtras & denudare, & circumvenire, atque quovis flagitio congerere opes, quarum cupiditas in te eſt tanta, quanta erat patriæ charitas in Deciorum corde, quantum Thebas amavit Menœceus, in quarum ſulcis legiones cum ſcutis exoriuntur è dentibus ſerpentis, ſtatimque tetra ineunt certamina, quaſi buccinator ſimul etiam enatus eſſet. Incendium igitur cujus ſcintillas ipſe præbuiſti, inflammari valdè & omnia devaſtare aſpicies. Neque tibi condonabitur infelici, tremente verò te præceptorem occidet, ſicut nutritorem leo in cavea horrendum ſæviens.

Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi: 225
Mentis cauſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſûs præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros:
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas 230
Curriculo; quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Cùm dicis juveni ſtultum qui donet amico, 235
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus; 240
In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuò, tanquam & tubicen ſurrexerit unâ.
Ergo ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſti, 244
Flagrantem latè, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumq; magiſtrum
In caveâ magno fremitu leo tollet alumnus.

ANNOTATIONES.

225. *Talia.*] Veneficium, parricidium, &c.

230. *Totas effundit habenas*, &c.] Metaphora à decurrentibus in circo: id eſt, omnem dat licentiam quodvis ſcelus audendi.

231. *Curriculo.*] Id eſt, Juveni per multiplices jum avaritiæ ſordes decurrenti.

232. *Te contempto rapitur.*] Virgil.
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

233. *Nemo ſatis credit*, &c.] Ultra præſcriptos fines quiſq; tendit: nemo conceſſis eſt contentus.

237. *Spoliare doces & circumſcribere.*] Doces & fallere, & deprædari, alieniſque inhiare divitiis per fas & nefas rapiendis.

239. *Deciorum.*] Vide Satyr. 8. v. 254. ibique Annot.

240. *Thebas.*] Bœotias, regionis olim iſtius caput, à Cadmo conditas.

Si Græcia vera.] Vide Satyr. 10. v. 174.

Menœceus.] Creontis Thebanorum Regis filius, qui ut patriam ſervaret ab Argivis obſeſſam, morti ſe devovit; quoniam ex oraculo compererat ſalvas fore Thebas, ſi ultimus è ſtirpe Cadmæa ſponte moreretur. De hoc Statius Thebaid. 10. Tullius Tuſc. 1. circa finem ejus etiam meminit: ſic enim loquitur n. 116. *Menœceus verò non prætermittitur, qui oraculo edito largitus eſt patriæ ſuum ſanguinem.*

241. *In quarum ſulcis*, &c.] In quarum Thebarum agro ſeminatis dentibus draconis à Cadmo interfecti, nati ſunt armati viri, qui ſe continuò mutuis vulneribus conciderunt. Vide Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 1.

243. *Tubicen.*] Ad canendum claſſicum, & bellum ciendum. Vide paulò antè, notata ad hæc verba, *Cornua cum lituis.*

244. *Ignem.*] Avaritiæ ardorem, habendi cupiditatem inflammatam.

245. *Rapientem cuncta.*] Jura omnia violantem ad congerendas opes. Allegoria.

246. *Nec tibi parcetur*, &c.] Neque patri tibi avarus ille filius parcet.

247. *Leo.*] Sicut educatorem ſuum devoravit leo ille, Domitiani temporibus. Martial. Spectac. Epigram. 10.

Nota

Nota Mathematicis geneſis tua: ſed grave tardas
Expectare colos. Morieris ſtamine nondum
Abrupto. Jam nunc obſtas, & vota moraris;
Jam torquet juvenem longa & cervina ſenectus.
Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. Medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater aut Rex.
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectas quanto capitis diſcrimine conſtant

Aſtrologis cognita eſt genitura tua: at moleſtum eſt lentas colos operiri: extingueris filo non adhuc abſciſſo. Modò ponis obicem, ac retardas petita: nunc adoleſcentem cruciat tua ſenecta diuturnior & cervina. Citò voca Archigenem, & mercare quod Mithridates conflavit, ſi cupis ficum alteram colligere, atque alteras roſas apprehendere. Sumendum pro alimento pharmacum parandum eſt, quale ſorberi oporteat vel à patre vel à Rege. Oſtendo præſtans oblectamentum, cui theatra nulla, nulla pulpita Prætoris magnifici poſſis comparare, ſi conſideras quàm magno veta periculo ſtat

ANNOTATIONES.

248. *Nota Mathematicis.*] Tibi quidem Mathematici ex horoſcopo tuo prædixerint ac ſpondeant longævam ac ſeram ſenectutem, ſed filius tuus haud expectabit adeo tardans fatum. Sueton. Calig. cap. 57. *Conſulenti de genitura ſua,* inquit, *Sulla Mathematicus certiſſimam necem appropinquare affirmavit.* Et Tit. cap. 9. Ipſe *dicitur cognitâ duorum Patriciorum genitura, imminere ambobus periculum affirmaſſe, venturum quandoque & ab alio: ſicut evenit.*

Sed grave tardas Expectare colos.] Sed filio tuo erit tædioſa vitæ tuæ diuturnitas. Non poterit ſibi temporare dum Parcæ compleverint colos, ipſe abrumpet filum, teque enecabit, ut hæreditatem citiùs invadat. Ovid.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

249. *Colos.*] Vide Satyr. 3. v. 27. Annot. ad vocem, *Lacheſi.*

250. *Jam nunc obſtas.*] Nimirùm jam cupiditati effrænatæ filii tui moram injicis, & moleſtiam creas.

251. *Cervina ſenectus.*] Qualem cervis natura conceſſit.

Virgil. Eclog. 7.

Vivacis cornua cervi.

Cic. Tuſcul. 3. n. 69. *Theophraſtus,* inquit, *moriens accuſaſſe naturam dicitur, quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet; hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſet ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur.* Plin. Lib. 8. cap. 32. ita ſcribit: *Vita cervis in confeſſo longa, poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander addiderat, adopertis jam cute in magna obeſitate.* Plutarch. de orac. defectu, ex Heſiodo, ait quatuor ætates cornicis vivere cervum, tres cervi corvum, novem corvi Phœnicem Indicam, &c. Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 17. *Nonnulli veterum,* inquit, *vitæ longioris, atque (ut Græcis dici aſſuevit) polychroniæ rationem ſcrutati, è fellis vacuitate demanare id ſunt ſuſpicati, argumento ex cervorum vita deducto. Sed & Delphinus, qui fellis expers item eſt, longævus eſt,* &c.

252. *Archigenem.*] Peritum ac fidelem Medicum, qui pharmacum depellendis toxicis idoneum tibi temperet. De *Archigene* jam ter Juvenalis.

Quod Mithridates compoſuit.] Antidotum adverſus inſidias & veneficia filii tui. Vide Annotat. ad Satyr. 6. v. ult.

253. *Aliam decerpere ficum.*] Alium autumnum videre.

254. *Alias tractare roſas.*] Aliud ver aſpicere, & vitam producere.

255. *Pater aut Rex.*] Uterque ſibi metuens, pater à nequam filiis, Rex à perfidis ſubditis.

256. *Monſtro voluptatem,* &c.] Si mecum vis attendere, monſtrabo tibi curas & labores avarorum, è quorum contemplatione plus voluptatis & oblectamenti capias, quàm è ludis ſcenicis.

257. *Prætoris pulpita.*] Vide Satyr. 10. v. 36.

Incrementa

familia amplificatio, ſacculus plurimus in capſa ære munita, & pecunia collocanda apud Caſtora cuſtodem, ex quo Mars Vindex caſſidem etiam amiſit, ſuaſque res tueri nequivit. Itaque dimittas licet cuncta Flora Cereriſque & Cybelæ periſtromata, occupationes hominum eo iucundiora ſunt ſpectacula. Numquid plus exhilarant mentem corpora petauro librata, & qui per funem tenſum ideſilire aſſueverunt, quàm tu qui Corycià nave continuò inſiſtis ac permanes, nunquam non jactâ abundus Cauro atque Auſtro,

Incrementa domûs, ærata multus in arcâ
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, & res 261
Non potuit ſervare ſuas. Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licèt, & Cybeles aulæa relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.
An magis oblectant animũ jactata petauro 265
Corpora, quiq; ſolent rectũ deſcendere funem,
Quàm tu, Corycià ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus & Auſtro,

ANNOTATIONES.

259. *Incrementa domûs.*] Locupletatio, opum acceſſio.

260. *Ad vigilem ponendi Caſtora nummi.*] Nummi, quos divites deponebant in templis, ſub Numinum tutelâ. Vide Brod. Miſcellan. Lib. 4. cap. 17.

261. *Ex quo Mars,* &c.] Anteà quidem ſolebant theſauros condere in foro Martis, ſed ex quo illi à furibus expilati ſunt, in Ædè Caſtoris poſuêre, excubiaſque addidêre.

Mars Ultor.] Sueton. Aug. cap. 29. *Publica opera plurima conſtruxit, ex quibus vel præcipua, forum cum ade Martis Ultoris.*

Galeam quoque perdidit.] Hanc ſcilicet in auratam fures abraſêre.

262. *Res Non potuit ſervare ſuas.*] Sarcaſmus in Deos.

Ergo omnia Floræ, &c.] Relinque ergo ludorum oblectamenta ſponte, ut majori voluptate fruaris ſpectando avarorum cruciatus.

Floræ.] Dimitte Floralia. Vide Perſ. Satyr. 5. v. 178.

263. *Cereris.*] Ludos Cereales. Tacit. Annal. 15. ad finem, ſcribit decretum eſſe, ut Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur.
Ovid. Faſt. 4.

Circus erit pompa celeber numeroque Deorum,
Primaque ventoſis palma petetur equis.

Hinc Cereris ludi.

Cybeles.] Megaleſia. Vide Satyr. 6. v. 69. De Cybele, Satyr. 2. v. 111, &c.

Aulæa.] Ornamenta cœnæ. Vide Satyr. 6. v. 67.

264. *Tanto Majores humana negotia ludi.*] Adeo negotia & ſollicitudines hominum lucri cupidorum ſunt majora ludicra, quàm Circus & Circenſes.

265. *An magis oblectant,* &c.] An non par ludus & ſimile ludicrum eſt videre petauriſtas ac funambulos, & mercatorem perpetuò navigantem, qui proinde ventis ac funibus nauticis libratur atque jactatur.

Petauro.] *Petauri* ludus eſt, cùm per circulos quiſpiam veloci curſu tranſvolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat; unde petauriſtæ ludiones dicti. Ita Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 21. *Petauriſta à veteribus dicebantur qui ſaltibus vel ſchemis levioribus moverentur: & hæc proprietas à Græca nominatione deſcendit, ἀπὸ τῦ πηλάδαι*; inquit Non. Marcel. de prop. ſerm. Alii dicunt *petaurum* fuiſſe ligneam machinam, per quam rotarum impulſu corpora jactabantur per aëra. Martial. Lib. 2. Epigram. 86.

Quid ſi per graciles vias petauri
Invitam jubeas ſubire Ladam.

Et Lib. 11. Epigram. 22.

Quam rota tranſmiſſo toties impacta petauro:

vide Turneb. Lib. 8. cap. 4. item Lib. 29. cap. 19. Aliter paulò Manilius rem videtur explicare Lib. 5. ubi ſic canit:

Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora qua valido ſaliunt excuſſa petauro:
Alternoſque cient motus; elatus & ipſe
Nunc jacet, atque hujus caſu ſuſpenditur ille.

Quem in locum Joſephus Scaliger ait, rotam fuiſſe quam duo verſantes, alter ſupernè, alter infrà nitens, viciſſim dejecti, nunc penderent, nunc erecti ſederent.

267. *Corycià puppe.*] Navi dante vela in Ciliciam, ad crocum apportandum, quod ibi copioſè optimum provenit ad oppidum Corycum.

268. *Coro.*] Ventus hic flat ab Occaſu Solſtitiali; Zephyron & Argeſten Græci vocant: Inquit Plin. Lib. 2. cap. 47.]

Perditus

Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis ;
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
Paſſum, & municipes Jovis advexiſſe lagenas ?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia plantâ
Victum illâ mercede parat, brumamque, famemque
Illâ reſte cavet : tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius. Aſpice portus
Et plenum magnis trabibus mare. Plus hominum eſt jam
In pelago. Veniet claſſis quocunque vocarit
Spes lucri ; nec Carpathium, Gætulaq; tantùm
Æquora tranſiliet : ſed longè Calpe relictâ,

deſperatus, & ignobilis negotiator ſaculi odorati ; qui ex optima veteris Creta ripa delectaris apportare mulſum, & Jovis municipes amphoras : ille nihilominus dubio pede infigens paſſus, eo pramio cibum lucratur, & hyemem atque eſuriem eo ſune devitat : tu verò *inconſideratus* id facis *ob talenta millena, villaſque centenas. Intuere portus, & mare navibus ingentibus refertum. Plures modò ſunt homines in mari,* quàm in terra. *Ibit claſſis quocunque ſpes quaſtûs invitaverit : neque ſolum tranſgredietur Carpathium & Gætula maria verùm dimiſſâ procul Calpe,*

ANNOTATIONES.

269. *Sacci olentis.*] Aromatibus atque odoribus pleni.

Alii legunt hîc :

Perditus à Siculis ſacci mercator olentis,

id eſt, opobalſamorum atque aromatum mercator advectorum quidem è Sicilia ; in qua, Strabone teſte, præter frumentum, mel, &c. crocum etiam apportabatur.

270. *Antiquæ Cretæ.*] Hæc Inſula maris Mediterranei valdè celebrata, cùm ob alia multa, tùm ob Jovis natales. Ejus incolæ perfidiæ famâ laborârunt, teſte proprio ipſorum Poëta Epimenide. Unde Apoſtol. ad Tit. cap. 1. ait : *Cretenſes ſemper mendaces, mala beſtia, ventres pigri.*

Lucan. Lib. 3.

Jam dilecta Jovi centenis venit in arma
Creta vetus populis.

271. *Paſſum.*] Ita vocatur liquor ex uvis ad Solem arefactis expreſſus. Varro de Vita Populi Romani ita ſcribit : *Paſſum nominabant, ſi in vindemia uvam diutiùs coctam legerent, eamque paſſi eſſent à Sole aduri.*

Municipes Jovis lagenas.] Vinum è Creta, & ex eodem, quo Jupiter, loco & municipio. Sic Satyr. 4. v. 33. *Municipes Criſpini ſiluros* appellavit.

272. *Hic tamen.*] Funambulus, petauriſta, geſticulator.

273. *Victum illa mercede parat.*] Victum habet è mercede, quam pro induſtria & ludo percipit.

274. *Tu propter mille talenta,* &c.] Iſte ludio quidem hos labores ſubit, ut victum habeat neceſſarium : unde quaſi invitus hæc agit : tu verò temerarius, eoque dementior, qui tot diſcrimina terrâ marique ſponte ineas, ut ſuperflua nanciſcaris ; & cùm parvo natura jubeat contentum eſſe te, & ſatis ſit una villa, quæris opes immenſas & villas centenas.

Talenta.] Talentum Atticum minus, de quo ut plurimùm intelligendi Auctores, valebat minas ſexaginta, id eſt, ſexcentos coronatos monetæ Gallicæ, hos quidem æſtimando triginta quinque ſolidis Turonenſibus. Ergo ſingula talenta libellas Turonenſes mille & amplius faciunt, adeoque talenta mille pluſquam millionem. Vide Budæum de Aſſe.

275. *Aſpice portus,* &c.] Ut intelligas quanta ſit hominum avaritia, vide portus & mare navibus plena ; & hinc cognoſce plures eſſe homines in mari navigantes, quàm terram incolentes, adeo nullis deterrentur periculis, pluſque movet lucri cupido quàm mortis ipſius metus.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

278. *Carpathium.*] Dictum ab Inſula Carpatho, hodie, *Scarpanto*, Rhodum inter & Cretam ſitâ, quodque eſt ab hac ad illam mare Carpathium vocatur.

Gætula.] Libyca. Jam diximus alibi Gætuliam interiori Libyâ contineri.

279. *Sed longè Calpe relictâ,* &c.] Ultra Calpen progredietur ipſo Hercule audacior, qui hîc inſcripſit : *Non plus ultra.*

Calpe.] Mons eſt & urbs Hiſpaniæ Bæticæ, nunc *Gibraltar* vocatur, ut & fretum proximum ; una ex Herculis columnis, cui reſpondet altera ex adverſo, *Abyla*, mons pariter & oppidum Mauritaniæ.

Audiet

ſtrepentem in *Herculis freto Solis currum auſcultabit. Magna erit merces laboris, ſi hinc* in *ades queas redire ſolle diſtento; atque inflatâ pelle jactabundus aſpexiſſe Oceani prodigia & maritimos adoleſcentes. Haud unica vexat animos inſania. Hic in*

Audiet Herculeo ſtridentem Gurgite Solem. 280
Grande operæ pretium eſt, ut tenſo folle reverti
Inde domum poſſis, tumidâque ſuperbus alutâ
Oceani monſtra, & juvenes vidiſſe marinos.
Non unus mentes agitat furor. Ille ſororis

ANNOTATIONES.

280. *Herculeo Gurgite.*] Intelligit fretum Gaditanum, quod & Herculeum ab Herculis navigatione ibi finitâ, exſtructiſque columnis, de quibus mox: dicitur & Oſtium Oceani, & limen Interni maris; vulgò *Gibraltar*; latum eſt quinque leucas Hiſpanicas aut circiter.

Stridentem Solem.] Nempè dum occidit, ejuſque fervens currus aquis merſus ſtridet, ut candens ferrum ſolet. Ex opinione Poſidonii Sophiſtæ, & aliorum.

Hinc Statius Sylvar. Lib. 2. in Genethliaco Lucani.

Felix heu nimis & beata tellus,
Quæ pronos hyperionis meatus
Summis Oceani vides in undis,
Stridoremque rotæ cadentis audis.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 24. cap. 13. ubi *Talpis*, inquit, *cæcior Epicurus, qui tamen unus primuſq; hominum veritatem inveniſſe videri vult; Aſtra cùm oriuntur accendi, cùm occidunt extingui aſtruit* —— —— *Hinc Solem in Oceanum mergi, cumque mergatur, quaſi candens ferrum ſonum edere*, &c. Porrò ſenſus eſt hîc, avarum illum mercatorem ad ultimas Occidentis plagas navigare lucri causâ.

281. *Grande operæ pretium*, &c.] Ironicè. Magnum quid feciſſe putas, ſi dives redeas è tam longinqua & periculoſa navigatione.

Tenſo folle.] Marſupio nummis diſtento, crumenâ plenâ: ut ſolet vento plenus follis turgere.

282. *Tumidâ alutâ.*] Quidam intelligunt velâ ventis inflata; alii ipſam crumenam. Nam *aluta* eſt pellis quævis mollior, è qua fiunt ſacculi, crumenæ, &c.

283. *Oceani monſtra.*] Belluas marinas ſtupendæ magnitudinis, orcas, balænas, de quibus Plin. Lib. 9. cap. 6. Idem ibidem cap. 5. meminit belluæ cujuſdam maritimæ in Gaditana littora illiſæ, *cujus inter duas pinnas ultimæ caudæ cubiti ſexdecim fuiſſent, dentes centum viginti maximi, dodrantium menſurâ, minimi ſemipedum.* Item ait monſtri illius; *cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romam allata ex opido Judææ Ioppe, longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.* Horat. Lib. 1. Ode 3. *monſtra natantia* appellat ingentes illos Oceani piſces.

Juvenes vidiſſe marinos.] Adeoque totum quaſi enavigaſſe Oceanum, in quo cernuntur homines marini interdum, Tritones, Nereides. Maritimi Tritonis mentionem invehit Tullius de Natura Deorum, Lib. 1. n. 79. Plin. Lib. 9. cit. cap. 5. ita ſcribit. *Tiberio Principi nunciavit Olyſſipponenſium legatio ob id miſſa, viſum auditumque in quodam ſpecu Tritonem conchâ canentem, quâ noſcitur formâ. Et Nereidum falſa opinio non eſt, ſquamis hiſpido corpore, etiam quâ humanam effigiem habent. Namque hæc in eodem ſpectata littore eſt, cujus etiam morientis gannitum triſtem accolæ audivêre.* Additque: *Divo Auguſto Legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes Nereidas ſcripſit.* Tandem ait, *Auctores habeo in Equeſtri Ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore abſolutâ ſimilitudine: aſcendere eum navigia nocturnis temporibus, ſtatimque degravari quas inſederit partes; & ſi diutius permaneat, etiam mergi.* Pauſanias Lib. 9. paulò ante medium, Tritonum deſcribens figuram, ait; capitis comam paluſtri apio ſimilem, tum colore, tum quòd capillum omninò nullum ab aliis poſſis diſcernere; corpus reliquum minutâ ſquamâ inhorreſcere, eâque valdè durâ: branchias infra aures habere, nares humanis ſimiles, rictum oris latiorem, pantheræ dentes, oculos glaucos; manus, digitos, ungues, quali ſunt formâ ſuperiores conchyliorum teſtæ: pinnulas ſub ventre ac pectore pro pedibus, veluti Delphinis ſunt, &c. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 8. Georg. Furnerium, Hydrogr. Lib. 19. cap. 39. Bartholin. Epiſt. Miſcell. Medico-phyſic. Acad. Curioſ. German. &c. Cæterùm apud Bibliothecam Sanctæ Genovefæ Pariſiis ſervatur, atque oſtenditur Sirenæ manus, humanâ paulò longior.

284. *Non unus mentes agitat furor.*] Tres inſaniæ ſpecies explicat Cornel. Celſus Lib. 3. cap. 18. Senſus Juvenalis hic eſt: fuerit inſanus Oreſtes, fuerit Ajax, inſanior eſt avarus mercator.

Ille ſororis, &c.] Oreſtes occisâ matre Clytemneſtrâ Furiis agitatus conſolantem ſe Electram ſororem, & manu circumplexam repellit, ſicque alloquitur: *dimitte me quæ una es mearum Erynnium, quæque me complecteris, ut in Tartarum præcipites.* Apud Euripid. in Oreſte.

In

In manibus vultu Eumendium terretur & igni.
Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atq; lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabulâ diſtinguitur undâ;
Cum ſit cauſa mali tanti & diſcriminis hujus,
Conciſum argentum in titulos facieſq; minutas.
Occurrent nubes & fulgura; ſolvite funem,
Frumenti dominus clamat, piperiſq; coemptor;
Nil color hic cœli, nil faſcia nigra minatur:

germana brachiis Furiarum expaveſcit faciem atque flammas. Iſte juvenco interfecto putat mugitus edere Agamemnonem vel Ulyſſem. Qui mercibus navem onerat uſque *ad ſupremum latus, atque aſſere* duntaxat *ſeparatur* ab *aquis, indiget cuſtode, quamvis non laceret chlamydem & pallium; quandoquidem tam magna iſtius peſtis atque periculi origo eſt argentum excuſum in inſcriptiones ac puſillos vultus.* Quod ſi *apparent nebula, & fulgetra, tritici poſſeſſor & mercator piperis vociferatur: rudentes laxate: nihil iſte cœli color, nihil ater circulus portendit:*

ANNOTATIONES.

285. *Eumenidum.*] Anguibus & facibus armatarum. Furiæ porrò dictæ Eumenides per antiphraſim, quòd nequaquam benevolæ.

286. *Hic bove percuſſo*, &c.] Ajax in furorem ex ira verſus ob negata ſibi Achillis arma, & Ulyſſi adjudicata, ſævit in pecudes, ſævire credens in Græcos, injuriamque ulciſci. Duos autem arietes eximios raptat, cædit, mactat, Agamemnonem & Ulyſſem exiſtimans. Vide Sophoclis Adjacem Flagelliferum.

Agamemnona.] Græci exercitûs Imperatorem, atque inter contendentes de armis Achillis Ajacem & Ulyſſem, Judicum Principem. Vide Ovid. Metamorphoſ. 13. & quæ notavi Satyr. 7. v. 115.

287. *Ithacum.*] Ulyſſem natum dominatumque in Ithaca Ionii maris Inſulâ Cephaleniæ vicina.

Parcat tunicis licet, &c.] Etſi non lacerat veſtes ut ſolent furioſi, ſanus tamen non eſt avarus ille, quem, ut ait Horat. Satyr. 1.

Neque ferviduſ æſtus
Dimoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum:
Nil obſtat, &c.

Hinc idem Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Danda eſt helleboro multo pars maxima avaris.
Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.

288. *Curatoris eget.*] Quippe inſanientibus dabantur curatores patrimonii. Unde Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Interdicto huic (inſano) *omne adimat jus*
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.

289. *Tabulâ diſtinguitur undâ.*) Legunt alii, *tabulâ diſtinguitur unâ*; alii, *udâ*: pari ſenſu. Vide Satyr. 12. v. 58.

290. *Cum ſit cauſa mali tanti*, &c.) Cum tot vitæ adeat ultrò pericula, propter nummorum cupiditatem.

291. *Conciſum argentum in titulos facieſque minutas.*] Argentei nummi Principum inſcriptionibus & imaginibus ſignati. Plin. Lib. 33. cap. 3. ità ſcribit: *Proximum fecit ſcelus qui primus ex auro denarium ſignavit, quod & ipſum latet, auctore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem devictum uſus eſt*—— *Servius Rex primus ſignavit as notâ pecudum: unde pecunia appellata*, &c. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 2. & Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15. de his multa referentem. Sub Numa Pompilio nummi fuere ſcortei, deinde ſtannei, tum ærei. Poſt Attilium Regulum argenteus nummus primùm ſignatus: denique aureus. Nota porrò fuit initio pecus, ovis, bos, ſus: dein Janus bifrons ex una parte, ex altera verò, navis prora. Poſteà bigæ, quadrigæ, victoria. Unde nummi bigati, quadrigatæ, victoriati. Demum effigies Cæſarum cum titulis & inſcriptionibus appoſita eſt. Nero quidem Citharœdi, Severus Imperator Alexandri habitu nummis inſculpi ſe voluerunt. Auguſtus Cæſar argenteum nummum percuſſit notâ ſideris Capricorni, ſub quo in lucem editus fuerat.

292. *Occurrunt nubes*, &c.) Mercator ille lucri avidus, etiamſi immineat tempeſtas, urget tamen navigare, & portu ſolvere.

294. *Nil color hic Cæli.*] Hic Cœli color quamvis præſagiens tempeſtatem, haud avarum deterret. Vide ſeq. Annot.

Faſcia nigra.] Plin. Lib. 18. cap. 35. *Si nubes*, inquit, *Solem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tantò turbidior tempeſtas erit; ſi verò etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior*—— *Si Oriens cingetur orbe, ventus expectetur*—— *ſi circa Occidentem circulus erit candidus, leves tempeſtatem; ſi nebula, vehementiorem; ſi ater fuerit circulus, ventura magnum præſagit.*

Æſtivum

Æſtatis eſt tonitru. Infortunatus eâdem etiam nocte fortaſſis in mare devolvetur, ruptâ navi; & undis merſus obruetur: atque manu ſiniſtrâ, & dentibus cingulum retinebit. Verùm cujus cupiditati non erat ſatis aurum quod defert Tagus & Pactolus lucenti ſabulo, huic *ſatis erunt panniculi gelidum inguen obtegentes, & eſca parva, quando ſubmersâ navi,* factoque *naufragio mendicabit aſſem, ſeque procella adumbrata ſuſtentabit. Tot arumnis acquiſita graviore ſollicitudine ac timore cuſtodiuntur. Infelix eſt conſervatio ſummarum opum. Licinus opulentus præparatis hamis famulorum turmam nocte vigilare imperat, timens propter electrum, & ſuas ſtatuas, ac Phrygias columnas,*

Æſtivum tonat. Infelix, ac forſitan ipsâ
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & zonam lævâ morſuque tenebit.
Sed cujus votis modò non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutilâ volvit Pactolus arenâ,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, mersâ rate naufragus aſſem
Dum rogat, & pictâ ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, curâ majore metuque
Servantur. MISERA eſt magni cuſtodia
censûs.
Diſpoſitis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, ſigniſque ſuis, Phrygiâque columnâ,

ANNOTATIONES.

295. *Æſtivum tonat.*] Adeoque non diuturnum, ut æſtate ſolet. Vide Plin. Lib. 2. cap. 43.

297. *Zonam.*] In qua inſuti nummi & abſconſi. Matth. cap. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris.* Sueton. Vitell. cap. 16. *Zonâ ſe aureorum plenâ circumdedit.*

Lævâ morſuque tenebit.] Dum lævâ dentibuſque zonam retinet, dextrâ natabit, aut reget tabulam cui innititur.

299. *Tagus.*] Hiſpaniæ fluvius, vernaculè, *Taio*; auriferis arenis celebratus, ut teſtatur Plin. Lib. 4. cap. 22. Martial. Lib. 1. Epgram. 50. *aureum* vocat *Tagum*, *auriferum* verò Lib. 10. Epigram. 96.

Pactolus.] Hic Lydiæ fluvius, hodie, *Sarabat*, olim & *Chryſorrhoas* ab arenis aureis dictus, teſte Plinio, Lib. 5. cap. 29. Apud Herodot. Lib. 5. dicitur Pactolus è Tmolo monte auri ramenta volvere, dein flumini Hermo commiſceri, cum illo demùm in mare influere.

Pictâ ſe tempeſtate tuetur.] Vide Satyr. 12. v. 28. & Perſ. Satyr. 1. v. 89. ibique annotata.

305. *Diſpoſitis prædives hamis,* &c.] Licinus pro conſervatione divitiarum anxius famulos plures vigilare cogit.

Hamis.] Ne *hamos* hîc, nam penultima producitur, ſed *hamas* accipe. Cato de Re Ruſtica cap. 133. *hamam* recenſet in ruſticis inſtrumentis; Plutarchus, in hauſtoriis. Apud Heſychium idem eſt ἄμμα, quod σκάφη. Plin. lib. 10. Epiſt. 42. ita ſcribit: *Nicomedia vaſtiſſimum incendium multas privatorum domos & opera publica duo abſumpſit. Latiùs autem eſt ſparſum cum violentia venti, tùm inertiâ hominum —— & alioqui nullus uſquam in publico ſipo, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda,* &c. Quid igitur per hamas intelligemus? Alii uncos ferreos explicant, ſeu ad diruenda in incendio ædificia, ſeu ad capiendos fures. Alii aſtipulantur Turnebo, qui Lib. 2. cap. 29. locum hunc Juvenalis explicat de homine incendia metuente, vaſaque multa aquaria ad id præparante. Lib. verò 19. cap. 23. quærens cur Præfectus vigilum juberetur per noctes circumire cum hamis & dolabris, *hamam* interpretatur *vas aquarium rotundioris formæ, g.loboſique ventris*; affertque, ad rem Columellam Lib. 17. de cucurbita ſic loquentem:

—— —— *Sive globoſi*
Corporis, atque utero nimium qua vaſta tumeſcit,
Ventre leges medio: ſobolem dabit illa capacem
Narycia picis, aut Actæi mellis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

Favet vetus Schol. qui ſic loquitur hîc: *Per tranſlationem diſciplinæ militaris, Sparteoli Romæ, quorum cohortes in urbis tutelam cum hamis & aquâ vigilias conſuerunt curare vicibus*; causâ ignis videlicet.

Vigilare.] Horat. Satyr. 1.

An vigilare metu exanimem, noctesque dieſque
Formidare malos fures, incendia, ſervos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat?

306. *Licinus.*] Quilibet dives. Vide Annot. ad Satyr. 1. v. 109. & Perſ. Satyr. 2. v. 36.

307. *Pro Electro, ſigniſque ſuis,* &c.] Pro varia ſupellectile pretioſa, vaſis ex electro, ſtatuis ex auro, argento, &c. columnis è marmore Phrygio, menſis ebore ornatis, diſcubitoriis lectis teſtudinum putaminibus opertis. Vide Satyr. 11. v. 94, & 123.

Atque

Atque ebore, & latâ teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici. Si fregeris, altera fiet
Cras domus; aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſtâ cùm videt in illâ
Magnum habitatorem, quantò felicior hic qui
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullū numen habes, ſi ſit prudentia; ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſûs, ſi quis me conſulat, edam.
In quantum ſitis atq; fames & frigora poſcunt:
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis:
Quantum Socratici ceperunt antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere: miſce

eburque, & amplam teſtudinem denudati Cynici dolia non deſtagrant. Ea ſi ruperis, ades alia cras fabricabuntur; vel ipſa plumbo comexa ſubſiſtent. Quando Alexander aſpexit grandem incolam in eo fictili, tum intellexit quanto beatior is qui nihil exoptaret, quàm qui mundum ſibi peteret univerſum, paria factis diſcrimina ſubiturus. O fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi nobis inſit ſapientia: nos verò te Numen conſecramus. Si nihilominus aliquis ſciſcitetur à me, proferam quis opum modus ſit ſatis. Nempè *quantum petunt ſitis & eſuries ac gelu: quantum ſatis tibi fuit, ô Epicure, in hortulis exiguis: quantum anteà continebat Socratis domus. Nunquam diverſum natura, diverſum prudentia loquitur. Videor te conſtringere ſeveris exemplis. Adhibe*

ANNOTATIONES.

308. *Dolia nudi Non ardent Cynici.*] Incendio non ſunt obnoxia: quippe fictilia ſeu teſtacea fuerunt olim dolia, teſte Plinio Lib. 35. cap. 12. ubi ſic ait: *Defunctos ſe multi fictilibus doliis condi maluere, ſicut M. Varro.*

309. *Cynici.*] Diogenis pauperculi, cui dolium pro domo fuit. Vide Annot. Satyr. 13. v. 121. & Perſ. Satyr. 1. v. penult.

310. *Eadem plumbo commiſſa manebit.*] Si frangas dolium teſtaceum, partes ejus diſſolutæ & fragmenta poterunt ferruminatione vel plumbatione conjungi & inſtaurari: Non ita verò dives ædes ſuas reficere poteſt, caſu vel incendio dirutas. Vide Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25.

311. *Teſta cùm vidit in illa.*] Cùm vidit Diogenem in dolio ſuo teſtaceo. Diogenis tamen dolium potiùs ligneum fuiſſe, notat Gujetus, quippe quod ab eo ſæpiùs illæſum verſaretur, otii vitandi causâ.

312. *Magnum habitatorem.*] Diogenem parvi dolii habitatorem certè magnum, animo, ſapientiâ, divitiarum contemptu, ipſoque Alexandro Magno majorem: quod nec Rex ille ignoraſſe videatur. Nam cùm Philoſophos complures & viros primarios ſalutatores habuiſſet, adiit ipſe Diogenem; quin & ſe ſuaſque opes deſpicientem adeo eſt admiratus, ut amicis dixerit; *Niſi Alexander eſſem, profectò Diogenes eſſe vellem.* Plutarch. in Alexandri vita. Laërt. Lib. 6.

313. *Totum ſibi poſceret orbem.*] Vide Satyr. 10. v. 168.

314. *Æquanda pericula rebus.*] Si enim magna geſſit Alexander, magna quoque eſt perpeſſus. Pariter & alii ſummi Imperatores, quibus magna ſemper gloria magno ſtetit ambitioſis.

315. *Nullum numen habes,* &c.] Vide Satyr. 10. ad calcem.

319. *Quantum, Epicure,* &c.] Vide Satyr. 13. v. 122. & Annot. ibid.

320. *Quantum Socratici ceperunt antè Penates.*] Socrates nimirùm ante Epicurum vixit. Nam Socrates natus refertur Olympiade ſeptuageſimâ ſeptimâ, anno ante Chriſtum quadringenteſimo, ſeptuageſimo octavo, & vixiſſe annos ſeptuaginta. Epicurus autem in lucem prodiit Olympiade centeſimâ nonâ, vixitque annos nonaginta duos.

Socratici Penates] Frugalis domus Socratis, quem Laërtius ſcribit, Athenis peſte laborantibus, unum à morbo fuiſſe immunem, ob cibi temperantiam. Vide quæ etiam de illo annotabo ad Perſ. Satyr. 4. v. 2. & ſeq.

321. *Nunquam aliud natura,* &c.] Frugalitatem aliaſque virtutes pariter natura & ſapientia præcipiunt. Seneca Epiſt. 50. *Virtus,* inquit, *ſecundam naturam eſt, vitia inimica & infeſta ſunt.*

322. *Acribus exemplis,* &c.] Ad rigida nimis & ſevera exempla te revoco & redigo: id eſt, ſi Philoſophorum auſteritas te deterret; ſi tantam ferre nequis paupertatem: modicis igitur opibus contentus eſto.

Ergo

Æſtatis eſt tonitru. Infortunatus eâdem etiam nocte fortaſſis in mare devolvetur, ruptâ navi; & undis merſus obruetur: atque manu ſiniſtrâ, & dentibus cingulum retinebit. Verùm cujus cupiditati non erat ſatis aurum quod defert Tagus & Pactolus lucenti ſabulo, huic *ſatis erunt panniculi gelidum inguen obtegentes, & eſca parva, quando ſubmersâ navi,* factoque *naufragio mendicabit aſſem, ſeque procella adumbrata ſuſtentabit. Tot arumnis acquiſita graviore ſollicitudine ac timore cuſtodiuntur. Infelix eſt conſervatio ſummarum opum. Licinus opulentus præparatis hamis famulorum turmam nocte vigilare imperat, timens propter electrum, & ſuas ſtatuas, ac Phrygias columnas,*

Æſtivum tonat. Infelix, ac forſitan ipsâ
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & zonam lævâ morſuque tenebit.
Sed cujus votis modò non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutilâ volvit Pactolus arenâ,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, mersâ rate naufragus aſſem
Dum rogat, & pictâ ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, curâ majore metuque
Servantur. MISERA eſt magni cuſtodia
censûs.
Diſpoſitis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, ſigniſque ſuis, Phrygiâque columnâ,

ANNOTATIONES.

295. *Æſtivum tonat.*] Adeoque non diuturnum, ut æſtate ſolet. Vide Plin. Lib. 2. cap. 43.

297. *Zonam.*] In qua inſuti nummi & abſconſi. Matth. cap. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris.* Sueton. Vitell. cap. 16. *Zonâ ſe aureorum plenâ circumdedit.*

Lævâ morſuque tenebit.] Dum lævâ dentibuſque zonam retinet, dextrâ natabit, aut reget tabulam cui innititur.

299. *Tagus.*] Hiſpaniæ fluvius, vernaculè, *Taio*; auriferis arenis celebratus, ut teſtatur Plin. Lib. 4. cap. 22. Martial. Lib. 1. Epgram. 50. *aureum* vocat *Tagum*, *auriferum* verò Lib. 10. Epigram. 96.

Pactolus.] Hic Lydiæ fluvius, hodie, *Sarabat*, olim & *Chryſorrhoas* ab arenis aureis dictus, teſte Plinio, Lib. 5. cap. 29. Apud Herodot. Lib. 5. dicitur Pactolus è Tmolo monte auri ramenta volvere, dein flumini Hermo commiſceri, cum illo demùm in mare influere.

Pictâ ſe tempeſtate tuetur.] Vide Satyr. 12. v. 28. & Perſ. Satyr. 1. v. 89. ibique annotata.

305. *Diſpoſitis prædives hamis,* &c.] Licinus pro conſervatione divitiarum anxius famulos plures vigilare cogit.

Hamis.] Ne *hamos* hîc, nam penultima producitur, ſed *hamas* accipe. Cato de Re Ruſtica cap. 133. *hamam* recenſet in ruſticis inſtrumentis; Plutarchus, in hauſtoriis. Apud Heſychium idem eſt ἄμη, quod σκάφη. Plin. lib. 10. Epiſt. 42. ita ſcribit: *Nicomedia vaſtiſſimum incendium multas privatorum domos & opera publica duo abſumpſit. Latiùs autem eſt ſparſum cum violentia venti, tùm inertiâ hominum* —— *& alioqui nullus uſquam in publico ſipo, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda,* &c. Quid igitur per hamas intelligemus? Alii uncos ferreos explicant, ſeu ad diruenda in incendio ædificia, ſeu ad capiendos fures. Alii aſtipulantur Turnebo, qui Lib. 2. cap. 29. locum hunc Juvenalis explicat de homine incendia metuente, vaſaque multa aquaria ad id præparante. Lib. verò 19. cap. 23. quærens cur Præfectus vigilum juberetur per noctes circumire cum hamis & dolabris, *hamam* interpretatur *vas aquarium rotundioris formæ, globoſique ventris*; affertque, ad rem Columellam Lib. 17. de cucurbita ſic loquentem:

—— —— *Sive globoſi*
Corporis, atque utero nimium qua vaſta tumeſcit,
Ventre leges medio: ſobolem dabit illa capacem
Narycia picis, aut Actæi mellis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

Favet vetus Schol. qui ſic loquitur hîc: *Per tranſlationem diſciplinæ militaris, Sparteoli Romæ, quorum cohortes in urbis tutelam cum hamis & aquâ vigilias conſuerunt curare vicibus*; causâ ignis videlicet.

Vigilare.] Horat. Satyr. 1.

An vigilare metu exanimem, noctéſque diéſque
Formidare malos fures, incendia, ſervos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat?

306. *Licinus.*] Quilibet dives. Vide Annot. ad Satyr. 1. v. 109. & Perſ. Satyr. 2. v. 36.

307. *Pro Electro, ſigniſque ſuis,* &c.] Pro varia ſupellectile pretioſa, vaſis ex electro, ſtatuis ex auro, argento, &c. columnis è marmore Phrygio, menſis ebore ornatis, diſcubitoriis lectis teſtudinum putaminibus opertis. Vide Satyr. 11. v. 94, & 123.

Atque

Atque ebore, & latâ teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici. Si fregeris, altera fiet
Cras domus; aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſtâ cùm videt in illâ
Magnum habitatorem, quantò felicior hic qui
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullū numen habes, ſi ſit prudentia; ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſûs, ſi quis me conſulat, edam.
In quantum ſitis atq; fames & frigora poſcunt:
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis:
Quantum Socratici ceperunt antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere: miſce

eburque, & amplam teſtudinem denudati Cynici dolia non deflagrant. Ea ſi ruperis, ades alia cras fabricabuntur; vel ipſa plumbo connexa ſubſiſtent. Quando Alexander aſpexit grandem incolam in eo fictili, tum intellexit quanto beatior is qui nihil exoptaret, quàm qui mundum ſibi peteret univerſum, paria factis diſcrimina ſubiturus. O fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi nobis inſit ſapientia: nos verò te Numen conſecramus. Si nihilominus aliquis ſciſcitetur à me, proferam quis opum modus ſit ſatis. Nempè *quantum petunt ſitis & eſuries ac gelu: quantum ſatis tibi fuit, ô Epicure, in hortulis exiguis: quantum anteà continebat Socratis domus. Nunquam diverſum natura, diverſum prudentia loquitur. Videor te conſtringere ſeveris exemplis. Adhibe*

ANNOTATIONES.

308. *Dolia nudi Non ardent Cynici.*] Incendio non ſunt obnoxia: quippe fictilia ſeu teſtacea fuerunt olim dolia, teſte Plinio Lib. 35. cap. 12. ubi ſic ait: *Defunctos ſe multi fictilibus doliis condi maluere, ſicut M. Varro.*

309. *Cynici.*] Diogenis pauperculi, cui dolium pro domo fuit. Vide Annot. Satyr. 13. v. 121. & Perſ. Satyr. 1. v. penult.

310. *Eadem plumbo commiſſa manebit.*] Si frangas dolium teſtaceum, partes ejus diſſolutæ & fragmenta poterunt ferruminatione vel plumbatione conjungi & inſtaurari: Non ita verò dives ædes ſuas reficere poteſt, caſu vel incendio dirutas. Vide Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25.

311. *Teſta cùm vidit in illa.*] Cùm vidit Diogenem in dolio ſuo teſtaceo. Diogenis tamen dolium potiùs ligneum fuiſſe, notat Gujetus, quippe quod ab eo ſæpiùs illæſum verſaretur, otii vitandi causâ.

312. *Magnum habitatorem.*] Diogenem parvi dolii habitatorem certè magnum, animo, ſapientiâ, divitiarum contemptu, ipſoque Alexandro Magno majorem: quod nec Rex ille ignoraſſe videatur. Nam cùm Philoſophos complures & viros primarios ſalutatores habuiſſet, adiit ipſe Diogenem; quin & ſe ſuaſque opes deſpicientem adeo eſt admiratus, ut amicis dixerit; *Niſi Alexander eſſem, profectò Diogenes eſſe vellem.* Plutarch. in Alexandri vita. Laërt. Lib. 6.

313. *Totum ſibi poſceret orbem.*] Vide Satyr. 10. v. 168.

314. *Æquanda pericula rebus.*] Si enim magna geſſit Alexander, magna quoque eſt perpeſſus. Pariter & alii ſummi Imperatores, quibus magna ſemper gloria magno ſtetit ambitioſis.

315. *Nullum numen habes,* &c.] Vide Satyr. 10. ad calcem.

319. *Quantum, Epicure,* &c.] Vide Satyr. 13. v. 122. & Annot. ibid.

320. *Quantum Socratici ceperunt antè Penates.*] Socrates nimirùm ante Epicurum vixit. Nam Socrates natus refertur Olympiade ſeptuageſimâ ſeptimâ, anno ante Chriſtum quadringenteſimo, ſeptuageſimo octavo, & vixiſſe annos ſeptuaginta. Epicurus autem in lucem prodiit Olympiade centeſimâ nonâ, vixitque annos nonaginta duos.

Socratici Penates.] Frugalis domus Socratis, quem Laërtius ſcribit, Athenis peſte laborantibus, unum à morbo fuiſſe immunem, ob cibi temperantiam. Vide quæ etiam de illo annotabo ad Perſ. Satyr. 4. v. 2. & ſeq.

321. *Nunquam aliud natura,* &c.] Frugalitatem aliaſque virtutes pariter natura & ſapientia præcipiunt. Seneca Epiſt. 50. *Virtus,* inquit, *ſecundam naturam eſt, vitia inimica & infeſta ſunt.*

322. *Acribus exemplis,* &c.] Ad rigida nimis & ſevera exempla te revoco & redigo: id eſt, ſi Philoſophorum auſteritas te deterret; ſi tantam ferre nequis paupertatem: modicis igitur opibus contentus eſto.

Ergo

igitur quiddam è noſtris moribus. Fac ſummam, quam lex Othonis dignam putavit quatuordecim gradibus. Si illud etiam rugam inducit, & labium porrigit, accipe binos Equites; acquire trina quadringenta. Quòd ſi non adhuc ſinum replevi, ſi amplius extenditur; neque menti ſatisfaciet unquam Crœſi ſors, neque Perfidis Imperium, neque opes Narciſſi, cui nihil negavit Claudius Cæſar, juſſa cujus peregit coactus interficere conjugem.

Ergo aliquid noſtris de moribus: effice ſummā
Bis ſeptem Ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque ſi rugam trahit, extenditque labellum; 325
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.
Si nondū implevi gremium, ſi panditur ultrà:
Nec Crœſi fortuna unquā, nec Perſica Regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narciſſi,
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus 330
Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.

ANNOTATIONES.

323. *Miſce Ergo aliquid noſtris de moribus.*] Ergo imitare homines hujus ævi, & Romanos noſtros divitias congerere amantes: at modum ſaltem & frænum injice tuæ cupiditati: opes aliquas para, ſed ne, ut illi, quære immenſas.

Effice ſummam, &c.] Cenſum Equeſtrem poſſide, per me licet. Vide Satyr. 1. v. 106. ibique annot.

324. *Quam lex dignatur Othonis.*] Roſcius Otho Tribunus Plebis legem tulit, quà nemini licebat ſedere in Theatri gradibus quatuordecim, niſi haberet Equeſtrem cenſum, ſeu quadringenta ſeſterria. Vide Satyr. 3. v. 154, & 159. & Annot. ibid.

325. *Hæc quoque ſi rugam trahit.*] Si anguſtiores etiam hi divitiarum termini, quos præſcribo, triſtem te faciunt.

Extenditque labellum.] Rictum porrigit: ut indignabundis ac mœſtis contingit. Anglicè to pout.

326. *Sume duos Equites*, &c.] Equeſtrem ergo cenſum duplica, vel ad ſummum, triplica. Tantum habe divitiarum, quantum ſatis eſſet duobus aut tribus Romanis Equitibus.

327. *Si nondum implevi gremium.*] Si tibi necdum ſatisfacio: ſi fortunis ejuſmodi, quas habere tibi concedo, non es contentus, certè nullis eris.

Si panditur ultrà.] Si plura appetis.

328. *Crœſi.*] Hujus Lydorum Regis opes in proverbium abierunt etiam. Vide Satyr. 10. v. 274.

Perſica Regna.] Darii & Xerxis Regum Perſicorum ingentes divitias celebrat Juſtinus, &c.

329. *Nec divitiæ Narciſſi.*] Nec ſufficient opes hujus liberti Claudii Cæſaris, de quo Sueton. Claud. cap. 28. *Saſpexit*, inquit, *ante omnes Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus: quos decreto quoque Senatus non pramiis modò ingentibus, ſed & Quæſtoriis Prætoriiſque ornamentis ornari libenter paſſus eſt: tantum prætereà acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurdè ſit dictum, abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.* Plin. etiam Lib. 33. cap. 10. hujus opes notat. *Juvat*, inquit, *inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem: multos cognovimus ſervitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudii Principatu, Pallantem, Calliſtum, Narciſſum.*

330. *Cujus Paruit imperiis*, &c.] Narciſſi obſecutus voluntati Claudius, Meſſalinam uxorem neci addixit. Cornelius Tacitus Annal. 11. ad finem, *Mirum inter hæc ſilentium Claudii: nempe cùm indefenſa conjux exitio daretur —— —— omnia liberto obédiebant. —— —— Ac ni eadem ejus Narciſſus properaviſſet, verterat pernicies in accuſatorem. Et cum Imperatoris langueſcere iram, amorem redire audiſſet, prorupit Narciſſus, denuntiatque Centurionibus & Tribuno, qui aderant, exſequi eadem*, &c. Idem alibi: *Nec enim Claudius Meſſalinam uxorem, quæ nupſit Silio, interfeciſſet, niſi properaſſet, index, delator adulterii, & quodammodo imperator cadis Narciſſus.* Vide Satyr. 10. v. 330. & ſeq.

SATYRA

SATYRA XV.

QUIS neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibin.

EQUIS ignorat, ô Voluſi Bithynice, qua monſtra veneretur Ægyptus inſana? Iſta regio Crocodilum colit: alia reveretur Ibin anguibus ſatiatam.

ANNOTATIONES.

1. *QUIS neſcit, Voluſi.*] In odium fortè Criſpini Ægyptii, de quo antèa non ſemel, ſcripſit Juvenalis hanc Satyram, in qua ridiculas Ægyptiorum ſuperſtitiones inſectatur, pariter & crudelitatem, ut quî bruta colant, hominem autem quidam eorum devorârint.

Bithynice.] E Bithyniâ oriunde: quæ eſt Aſiæ minoris regio, Euxino mari & Propontidi vicina.

2. *Ægyptus.*] Africæ regio celebratiſſima, Rubro mari proxima verſus Orientem; ab Occidente Barcana deſerta contingit, à Septentrione mare Mediterraneum, à Meridie Æthiopiam. Urbium olim dicitur habuiſſe millia viginti: quas inter famoſæ, Memphis, Alexandria, Peluſium, Babylon nova, hodie, *Cairus*, Thebæ, Syene, &c.

Qualia portenta colat.] Velut Numina. Quæ verò, quot, & cur enarrant Strabo Lib. 17. Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 4. Herodot. Lib. 2, &c. Cic. de Nat. Deor. 3. n. 39. *Omne ferè genus beſtiarum conſecrârunt Ægyptii*, inquit.

Crocodilon.] Portentoſum certè animal, quod ex ovo, anſerino ſimili naſcens, in eam excreſcit magnitudinem, ut cubitos aliquando viginti æquet longitudine, interdum & ſuperet. Quadrupes eſt, ſpecie lacertæ, in terra pariter & in aqua degens. Ad annos ſexaginta vivere, ſemper creſcere, hyeme latere, ac ſine cibo plures menſes durare fertur. Ad Niſum frequens, ac præcipuæ magnitudinis eſt apud Gangem Indiæ fluvium: Auctores ſunt Ælianus Hiſtor. animal. Lib. 10. cap. 22. & Lib. 12. cap. 38. & Plin. mox citand. Hoc unum ex animalibus caret linguâ: inferiorem maxillam non movet, ſed ſuperiorem inferiori admovet: oculos habet ſuillos, in aquis obtuſos, extra eas perſpicaciſſimos; dentes ingentes, ſerratos & prominentes; ungues robuſtos; pellem dorſi ſquamoſam ac duritie impenetrabilem. Hæc ex Herodoto, Lib. 2. Plinio, Lib. 8. cap. 25. Diodoro Siculo, Lib. 1. cap. 3. Cur autem Crocodilos colerent Ægyptii? Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 4. rationem affert, quòd ſecuritatem patriæ conferant adverſus Arabiæ Libyæque latrones, qui Crocodilos vereantur. Nilum non audent tranſire populatum. Alia quoque ibidem affertur ratio, nempè ob Menam Regem à Crocodilo defenſum contra perſequentes canes: unde ille Crocodilum urbem condiderit, Crocodilos ſacros eſſe deinceps, & coli à ſuis juſſerit. Seneca Natural. Quæſt. Lib. 4. cap. 2. Delphinorum in Crocodilos ad oſtium Nili pugnam, quin & victoriam amœnè proſequitur narratiunculâ, ſimiliter & Plin. cit. mox loco, ubi & de Ichneumonis callidîtate & inſidiis ad conficiendos Crocodilos.

3. *Adorat Pars hæc.*] Ex Herodoto citato, Ægyptiorum quibuſdam ſacroſancti ſunt Crocodili, maximè circa Thebas, aliis verò minimè, ſed velut hoſtes exagitant. Ex Plinio quoque & Seneca, citatis locis, Crocodilis adverſa eſt & planè inſenſa Tentyritarum gens, ex Inſulâ Nili Tentyri vocata. Cùm enim Crocodili ſint ergà timidos audaces, in audaces pavidi, Tentyritæ ſtrenuè aſſiliunt, voce terrent, fugientes injecto laqueo trahunt, dorſo inequitant, quovis agunt, devorata recens corpora evomere cogunt, ad ſepulturam.

Saturam ſerpentibus Ibin.] Fœda hæc avis ab Ovidio decantata, apud Nili ripas frequens, Ciconiæ non abſimilis, ideo colebatur ab Ægyptiis, quòd ſit infeſta ſerpentibus, à quibus ipſi infeſtantur. Hinc Cic. 1. de Natura Deorum n. 102. *Ipſi*, inquit, *qui irridentur Ægyptii nullam belluam, niſi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, conſecraverunt; velut Ibes maximam vim ſerpentum conficiunt, cùm ſint aves excelſæ, cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro: avertunt peſtem ab Ægypto, cùm volucres angues ex Libyâ vaſtitate vento Africo invectas interficiunt atque conſumunt. Ex quo fit ut illæ nec morſu vivæ noceant, nec odore mortuæ. Poſſem de Ichneumonum utilitate, de Crocodilorum, de felium dicere, ſed nolo eſſe longus.* Herodot Lib. 2. meminit alatorum ſerpentum in Ægyptum vere ineunte advolantium, quos ſtatim conficiunt Ibides, quæ idcirco magno ibi in honore ſint.

Sacrati cercopitheci fulget imago ex auro, ubi magicæ fides crepant mutilo Memnone, ac priſca Thebæ cum centum januis dejectæ procumbunt. Ibi cæruleos, iſtic fluvii piſcem, alibi

Effigies ſacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piſcem fluminis, illic

ANNOTATIONES.

Ibin porrò duplicis eſſe generis ait; alteram, quæ tota nigra eſt, grunis cruribus, roſtro valde adunco, & cum ſerpentibus pugnat: alteram, quæ pedes habet humanis ſimiles, gracile caput, & collum, pennas candidas, crura & roſtrum alteri conſentanea. Diodor. Sic. Lib. 2. cap. 4. Ex avibus Ibin utiliſſimam ad ſerpentes & locuſtas brucoſque delendos refert. Plin. Lib. 10. c. 28. *Invocant Ægyptii Ibes ſuas*, inquit, *contra ſerpentium adventum.* Et cap. 30. *Ibis circa Peluſium tantùm nigra eſt: cæteris omnibus locis candida.* Cœl. Rhodig. Lib. 13. c. 1. ex Minutiano Cæcilio Auctore, obſervat Corvinum ab Ovidio appellatum fuiſſe Ibin, ex avis fœditate, cui ventrem roſtro purgare inſitum. Hoc idem teſtatur Plin. Lib. 8. cap. 27. ubi ſic habet: *Simile quiddam monſtravit in Ægypto Ibis, quæ roſtri aduncitate per eam partem ſe perluit, quâ reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt.* Et Plutarch. de Iſide & Oſir. paulò ante finem, quædam habet de Ibi non omittenda; quòd Medicos purgationis uſum docuerit, cùm ſpectaretur ablui & purgari à ſeipſa: quòd Ægyptii Sacerdotes eâ ſe luſtrant aquâ, quam Ibis biberit. Hæc enim nunquam inſalubrem aut veneno infectam bibit vel attingit, &c.

4. *Nitet.*] Adornatur ad cultum.

Cercopitheci.] Caudatæ ſimiæ, quam colebat Ægyptus, κέρκος *cauda*, πίθηκος, *ſimia*, Plin. Lib. 8. c. 54. *ſimia caudis inter ſe diſtinguuntur.*

5. *Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ.*] Apud Thebas Ægyptias in templo Serapidis (ut vult Plin. Lib. 36. cap. 7.) ſaxea viſebatur Memnonis effigies citharam tenens, quæ quotidie Solis orientis percuſſa radiis ſonum edebat citharæ ſimilem. Strabo vidit audivitque; at iſtius rei cauſam non aſſequi ſe fatetur: ejus autem ſtatuæ partem mediam, terræ motu corruiſſe narrat. Hinc Juvenalis *dimidium* vocat *Memnonem: Magicas* porrò *chordas* ait, quia per Magicam Artem ſonare creditum eſt. Nam & cùm diruiſſet Thebas Rex Perſarum Cambyſes, ſtatuam illam aperuit, ratus mechanicum aliquid intus latere, quo ſonitus is fieret; verùm nihil reperit: aperta verò ſtatua conſuetum edere ſonum perſeveravit. Vetus Schol. Pauſan. in Atticis. Philoſtrat. In Iconib. Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 5.

6. *Vetus Thebe.*] Ex Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 1. Thebæi ſe omnium antiquiſſimos jactabant: primoſque Philoſophiam & Aſtronomiam inveniſſe, &c.

Centum jacet obruta portis.) Portas ſeptem habuit Thebe Bœotia, ut dixi ad Sat. 13. v. 17. at Ægyptia Hecatompylus inde dicta portas centum, vel ut alii volunt, aulas ac domos Principum centenas: à Buſiride Rege condita; centum & quadraginta ſtadiorum pomœrium oſtentabat. Plin. Lib. 36. c. 14. Herodot. Lib. 2. Thebas olim Ægyptum vocatas refert. Diodor. Sic. Lib. 2. cap. 1. ait, *Buſirim condidiſſe magnam civitatem, Thebas à Græcis, ab Ægyptiis autem Solis urbem dictam:* (Strabo Dioſpolim, non Heliopolim vocatam tradit, aliique) *Pulchris & ingentibus adificiis, ac ſpecioſis Deorum templis exornaſſe: privatorum etiam ædes uſque ad quartam aut quintam contignationem conſtruxiſſe: hanc demum non ſolùm Ægypti, ſed totius orbis felicitiſſimam ac florentiſſimam reddidiſſe.* Deinde ſubjungit: *non centum portas civitatis à quibuſdam afferri, ſed plures & egregias templorum januas, à quibus dicta fuerit centum ceu plurium portarum. Ex ea verò curruum millia viginti ad bellum prodire ſolita,* &c. Sanctus Hieronymus dictam ſuo tempore Thebeſtim ſcribit, Epiſt. ad Galat. Thebaïdis olim regionis caput fuit: nunc detrita omnino paucis conſtat incolis, vocaturque *Minio*, teſte Sanſone: inter Memphim ad Boream, & Syenen ad Auſtrum ſita.

Jacet obruta.] Diodor. mox cit. refert edificatâ Memphi opportuniore ſitu, poſteros Reges Thebis relictis, Regiam illuc tranſtuliſſe: unde ſint imminutæ jam Thebarum opes. Idem ibid. pariter & Herodot. Lib. 3. narrant Cambyſem Perſarum Regem Ægyptum occupaſſe, Ægyptios malè mulctaſſe, clariſſimas urbes, multaque Deorum templa, ad Thebas maximè, ſpoliaſſe; & in Aſiam aſportaſſe aurum, argentum, ſigna, artifices, &c. Hæc facta circa Olympiadem ſexageſimam tertiam teſtatur Euſeb. Chron. Plin. Lib. 36. cap. 9. *Cambyſes Rex*, inquit, *cùm Thebas expugnaret, graſſareturque incendium ad crepidines obeliſci, extingui ignem juſſit, molis reverentiâ, qui urbis nullam habuerat.*

7. *Cæruleos.*] id eſt, piſces maris cœrulei. Brodæus, Turneb. Lib. 7. cap. 8. aliique legunt, *eluros*, id eſt, feles quos venerabantur Ægyptii, ut paſſim oſtendunt Herodot. & Diodor. cit.

Oppida

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum & cæpe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa. Nefas illic fœtum jugulare capellæ;
Carnibus humanis veſci licet. Attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Ulyſſes

canem urbes integræ colunt, nullus verò *Dianam. Scelus* eſt *apprehendere porrum & cæpas, dentibuſque rumpere. O religioſam nationem, cui iſti creſcunt in hortulis Dii! Brutis lanigeris parcunt ſingulæ menſæ: Ibi capra catulum occidere prohibetur, fas* verò *eſt hominis carnem comedere. Quando Ulyſſes inter epulas ejuſmodi facta commemorabat,*

ANNOTATIONES.

8. *Oppida tota canem venerantur.*] Quædam animalia colebant univerſi Ægyptii, è terreſtribus bovem, canem, felem: ex aquatilibus lepidotum, & oxyrinchum: è volatilibus ibin & accipitrem: alia quidam populi, ut ovem Thebani & Saitæ: latum piſcem Latopolitani, capram & hircum Mendeſii; lupum Lycopolitani, &c. Vide cit. Strab. Diodor. Herodot. &c.

Canem.] Hic tum venationi, tum ad cuſtodiam prodeſt: propterea Deum Anubim capite fingunt canino, ſignificantes cuſtodem corporis Oſiridis atque Iſidis fuiſſe. Adde quòd Iſidis canes corpus Oſiridis quæſitum inveſtigârunt: unde in Feſtis Iſidis canes præeunt pompam. Ex Diod. Sicul. cit. Lib. 2. cap. 4. Vide & quæ notavi ad Satyr. 6. v. 533.

Nemo Dianam.] Comparatio ironica: canem venerantur omnes; nemo canum dominam ac venatricem Dianam. Ridicula hominum religio! Scribit tamen Herodotus cit. Lib. 2. in urbe Bubaſti pulcherrimo in templo coli Dianam, ipſamque Bubaſtin appellari.

9. *Porrum & cæpe nefas violare.*] Plin. Lib. 19. cap. 6. *Allium*, inquit, *cæpaſque inter Deos in jurejurando habet Ægyptus.* Gell. Lib. 20. cap. 7. *Capitium*, inquit, *revireſcit & congerminat decedente Lunâ, contra autem inareſcit adoleſcente. Eam cauſam eſſe dicunt Sacerdotes Ægyptii cur Peluſiota cæpe non edant, quia ſolum olerum omnium contra Lunæ aucta & damna vices minuendi atque augendi habeat contrarias.* Plutarchus de Iſide & Oſiri, ait Ægyptios ſacerdotes cæpam averſatos eò quòd lacrymas eliciat, atque Feſtos dies celebrantibus ſic moleſta, ſitim quoque excitet iis gravem, qui religionis causâ cibo potuque abſtinent.

10. *Naſcuntur in hortis Numina.*] Quidam enim Ægyptii lentem, alii fabam, alii cæpe reverebantur. Diodor. citat.

11. *Lanatis animalibus abſtinet.*] Ovibus abſtinebant, quoniam bis edunt fœtus, lanamque præbentes vario accommodatum uſui, lac præterea caſeumque ſuppeditant. Diodor.

12. *Nefas illic fœtum jugulare capellæ.*] Paulò antè dixi capram Mendeſiis atque hircum adorari. Cic. Tuſc. 5. n. 78. *Morem Ægyptiorum quis ignorat? Horum imbuta mentes erroribus quamlibet carnificinam priùs ſubierint, quàm Ibin, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent: Quorum etiamſi imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recuſent.* Diod. citat. Lib. 2. cap. 4. ita refert: *Si quis animalium iſtorum aliquod occiderit, morte damnatur — — — adeoque mentes hominum pervaſit ea ſuperſtitio, ut quo tempore Ptolemæus Rex à Romanis ſocius & amicus dictus eſt, applaudentibus quidem Ægyptiis, Italoſque ſtudioſè excipientibus, tamen cùm quidam Romanus felem interfeciſſet, ad ejus domum concurſu plebis facto, neque à Regiis ad id miſſis Principibus, neque Romanorum timore abſterreri à pœna hominis potuerint. Quam rem non auditu percepimus ſed viſu; cum in Ægyptum eo tempore navigaſſemus.*

13. *Carnibus humanis veſci licet.*] Diodor. cit. mox loco ita pergit: *Premente aliquando Ægyptios fame, adeo ut plures ab humanâ carne, ob inopiam cibi non abſtinerent, animalia ſacra omninò intacta reliquêre.*

Attonito cum Tale, &c.] Exemplo oſtendit & illuſtrat quæ dixit de immani Ægyptiorum crudelitate.

14. *Narraret Ulyſſes Alcinoo.*] Ulyſſes nempè naufragus ad Corcyram Inſulam enatavit. In ea tum regnabat Alcinoüs Phæacum Rex. Hujus filia Nauſicaë nudum & egentem in littore Ulyſſem invenit, ejuſque miſerta ad patrem perduxit: à quo benignè exceptus inter cœnandum enarravit ille ſuos ab annis ſeptem errores ac labores: quemadmodum à Polyphemo Cyclope, atque Antiphate Læſtrygonum Rege anthropophagis quidam è ſuis devorati eſſent, &c. Homer. Odyſſ. 6, 7, 9, 10. Talia verò illo referente (inquit Juvenalis) accumbentium Phæacum quidam ridere fabuloſa, alii vanum oſtentatorem indignari, ac dicere vel cogitare apud ſe: hunccine fabulatorem nemo in mare abjicit? Charybdim fugit falſam, at verâ eſt dignus ipſe, quæ abſorptus pereat, &c.

Alcinoo admiranti, indignationem fortè vel cachinnos excitaverat nonnullis, tanquam vanus fabulator : ergone *illum in mare nullus precipitavit crudeli nec fictâ dignum Charybdi, ſævos Læſtrygonas & Cyclopas comminiſcentem ? Facilius enim crediderim Scyllam, aut Cyaneas rupes coëuntes, atque utres procellis refertos, vel levi Circes ictu pulſatum Elpenorem grunnitum edidiſſe cum ſuibus remos* agitantibus. *Adeone inani cerebro exiſtimavit Phæacum gentem ? Ita quiſpiam jure* ſenſiſſet, *non adhuc temulentus, quique pauxillum*

Alcinoo, bilem aut riſum fortaſſe quibuſdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abicit, ſævâ dignum verâque Charybdi,
Fingentem immanes Læſtrygonas atq; Cyclopas ?
Nam citiùs Scyllam, vel concurrentia ſaxa
Cyanes, plenos & tempeſtatibus utres
Crediderim, aut tenui percuſſum verbere Circes,
Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis,
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit ?
Sic aliquis meritò nondum ebrius, & minimum qui

ANNOTATIONES.

16. *Aretalogus.*] Sueton. Auguſt. cap. 74. *inter cœnandum,* inquit, *aut acroamata & hiſtriones, aut etiam triviales è circo ludios interponebat, ac frequentiſſimè aretalogos.* Hos verò Caſaubonus ibid. paraſitos Philoſophos interpretatur, qui de virtutibus diſputare ſoliti ſint apud menſas divitum : ab ἀρετὴ & λέγω. Ipſos vocat circulatores Seneca Epiſt. 29. Alii ex Porphyrione in Horat. Serm. propriæ virtutis oſtentatorem aretalogum eſſe aiunt : alii nugatorem & ſcurram, ſeu feſtiva & faceta, ad oblectandos audientium animos, effutientem : ab ἀρετὸς *blandus, gratus.* Turneb. Lib. 10. cap. 12.

17. *Charybdi.*] Voragine naves abſorbente. Vide Satyr. 5. v. 102. Annot.

18. *Læſtrygonas atque Cyclopas.*] Plin. Lib. 7. cap. 2. *Cogitemus in medio terrarum orbe, in Sicilia atque atalia homines hujus monſtri, Cyclopas & Læſtrygonas, qui corporibus humanis veſcerentur.*

Læſtrygonas.] *Formiæ antiqua Læſtrygonum ſedes,* inquit Plin. Lib. 3. cap. 5.

Cyclopas.] Similes Polyphemi, à quo devoratis jam Ulyſſis comitibus, ipſe tantùm non peremptus eſt. Vide Homer. cit. & Satyr. 9. v. 64. Annot. Vide & Turneb. Lib. 24. c. 10. & Lib. 28. cap. 46.

19. *Nam citiùs Scyllam,* &c.] Potiùs quàm eſſe credam homines alios comedentes.

Scyllam.] Proximus eſt & adverſus Charybdi ſcopulus in freto Siculo, navigantibus uterque formidabilis. Hinc adagium : *Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.* Porrò fabulati ſunt meretrices eſſe portentoſas, à quibus tranſeuntes devorabantur.
Virgil. Eclog. 6.

Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis!
Vide Cœl. Rhodig. Lib. 30. cap. 34. Ovid. Metamorphoſ. 13, & 14.

Concurrentia ſaxa Cyanes.] Alias vocantur *Symplegades* iſti duo ſcopuli, ad os Thracii Boſphori, qui cùm à ſe parum diſtent, navigantibus concurrere videntur & collidi. Hinc inſtabiles vocat Ovid. Triſt. 1. Eleg. 9.

20. *Plenos tempeſtatibus utres.*] Æolum nempè fabulantur ventos utribus incluſos dediſſe Ulyſſi navigaturo ; at hujus comites ratos aliud intus latere, aperuiſſe : unde ſoluti venti tempeſtates excitarunt horrendas. Homer. cit.

21. *Circes.*] Famoſa hæc venefica Solis è Perſe filia, Colchorum Regis ſoror, in Italiam profuga apud Circæum Promontorium habitavit. Ibi verò Ulyſſem tempeſtate actum ſuſcepit, ejuſque ſocios veneficiis in porcos mutavit, moxque priſtinæ formæ virgâ tactos reſtituit. Homer. Odyſſ. cit. Ovid. Metamorphoſ. Virgil. Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.
Plutarch. de Homero Lib. fabulam hanc explicat. Plin. Lib. 25. cap. 2. ejus facit mentionem.

22. *Elpenora.*] Unum è ſociis Ulyſſis. Vide notam præcedentem.

23. *Tam vacui capitis,* &c.] Adeone bardos ac ſtolidos nos putat iſte, ut ejus fabulis habeamus fidem ?

Populum Phæaca.] Populum Inſulæ Corcyræ, quæ hodie *Corfu,* ad oram Epiri ſitæ. Huic olim nomen dederat Corcyra Nympha ; è qua Neptunus ſuſcepit Phæacem : unde phæacia dicta, & populi Phæaces vocati.

24. *Sic aliquis.*] Aliquis convivarum & epulantium cum Ulyſſe ad menſam Alcinoï Regis Corcyræ.

De

De Corcyræâ temetum duxerat urnâ.
Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Junio
Geſta, ſuper calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi ſcelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam ſcelus à Pyrrhâ, quanquam omnia ſyrmata volvas,
Nullus apud Tragicos populus facit. Accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.
Inter finitimos vetus atque antiqua ſimultas,
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos & Tentyra. Summus utrinque
Inde furor vulgo, quòd Numina vicinorum

vini hauſerat ex amphora Corcyræ: Quippe unus Ithacus ea recitabat nemine atteſtante. Nos ſtupenda certè, at non ita pridem facta Junio Conſule, ultra muros Copti ardentis, nos crimen totius *populi narrabimus, & pejora omnibus cothurnis. Enimverò licet cuncta ſyrmata expendas, à Pyrrha ſæculo, nuſquam plebs* omnis *crimen patrat apud Tragœdiarum ſcriptores. Audi quodnam exemplum edidit noſtris temporibus ſæva crudelitas. Inveterata pridem alienatio, jugis invidia, plagaque immedicabilis ſervet hactenus vicinos inter Ombos atque Tentyritas. Hinc & illinc indignatio plebi maxima, quoniam amba regiones finitimorum*

ANNOTATIONES.

25. *Minimum qui De Corcyræa temetum duxerat urnâ.*] Sapiens quidam vir, vino moderatè ſumpto, planè ſui compos.

26. *Solus enim hoc*, &c.] Quippe unus evaſerat emerſeratque è naufragio: quare nemo aderat qui atteſtaretur vera eſſe quæ ab eo narrabantur.

Ithacus.] Ulyſſes apud Ithacam natus Inſulam. Vide Annot. Satyr. 14. v. 287.

27. *Nos miranda quidem*, &c.] Quod Juvenalis ego referam, teſtes habet, ipſeque vidi in Ægypto nuper, dum Romæ Conſul erat Junius.

Conſule Junio.] Quid hîc certi ſtatuemus? Alii legunt, *Junco*; alii, *Vinco*: de his ita ſcribit Juſt. Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20. *Vincum, ſive Juncum Conſules non invenio: & intricata pars illa faſtorum ob Conſules crebrò ſuffectos.* Alii legunt, *Junio*; & quidam Junium Sabinum intelligunt, qui fuit Conſul cum Domitiano, anno Urbis conditæ octingenteſimo trigeſimo ſexto. Quidam Q. Junium Ruſticum Imperatoris Hadriani Collegam afferunt, anno urbis conditæ octingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Salmaſ. in Plin. &c.

28. *Copti.*] *Coptos* urbs Ægypti, ſive Thebaidis, ad Nilum, celebre eſt emporium Arabibus & Ægyptiis Tropico ſubjecta, unde *calidam* vocat. Vide Strab. Lib. 17, &c.

29. *Nos vulgi ſcelus*, &c.] Non unius hominis ſcelus, ut olim Atrei, Thyeſtis, Medeæ, Oreſtis, Alcmæonis; ſed totius populi crimen profero, quale nunquam auditum eſt, nec Tragicis decantatum.

Graviora cothurnis.] Graviora iis quæ in Tragœdiis tractari ſolent, quarum Actores cothurnos induunt. De his vide Annot. Satyr. 6. v. 633. ad vocem, *cothurnum.*

30. *A Pyrrhâ.*] A diluvio, quod contigit ſub Deucalione & Pyrrha. De quibus Satyr. 1. v. 81, & 84.

Syrmata.] Tragicas veſtes, pro tragicis argumentis. Synecd. Vide Satyr. 8. v. 229.

33. *Inter finitimos.*] Jam narrat facinus & facinoris cauſas. Nempe diverſitas religionis odium inter eos generat atrox quidem: hinc rixæ, & cædes, & belluina feritas utrinque ſævit.

Ardet adhuc.] A tot ſæculis.

34. *Nunquam ſanabile vulnus.*] Animorum offenſio & alienatio vix unquam reconcilianda.

35. *Ombos & Tentyra.*] Urbs utraque finitima, Ægyptiis & Arabibus communis, non longè ab iſthmo Rubri maris, mirum in modum diſſentit: nam, ut jam ſuprà notavi, Tentyritæ Crocodilum inſectantur & perimunt: Ombi verò (ſeu Combi, ut aliis placet) eum adeo colunt, ut ſuos ab eo liberos devorari non ferant ſolùm, ſed etiam lætentur.]

36. *Numina vicinorum odit uterque locus*, &c. Diodor. Sicul. antè cit. Lib. 2. cap. 4. ait, *Apud priſcos Reges deſciſcente frequenter populo, quempiam prudentiâ conſpicuum diviſiſſe Ægyptum in varias partes, ſinguliſque edixiſſe quæ animalia ſeparatim colerent; eo conſilio, ut dum certa quique animantia pro Diis haberent, qua ab aliis colerentur contemptis, alteri alteros peroſi, nequaquam ſimul adverſus Principes conſpirarent. Quod & ſecutum eſt: Nam diverſorum finium homines invicem diſſentiunt, mutuò ſibi cultûs impietatem objicientes.*

Deos averſantur, quandoquidem aſtimant ea Numina duntaxat cenſenda eſſe, quæ ipſa venerantur. Atqui feſto die alterius plebis, univerſi proceres & magnates hoſtium decreverunt captare opportunitatem vetandi *quominus feſtivam lucem ac jucundam* haberet illa, *neve guſtaret lætitiam ingentium epularum, ſtatutis apud fana ac trivia menſis, atque vigilanti lecto, quem noctu diuque ſtrutum ſeptima lux interim reperit. Barbara certè* pars hæc *Ægypti: at quemadmodum ego obſervavi, ferox* illa *multitudo luxu non concedit Canopo infami. Accedit quod nec arduus* videbatur *triumphus de udis, & balbutientibus & nutantibus* præ *vino. Hinc tripudia hominum* ad *fuſcum tibicinem, unguenta vulgaria floreſque & corollæ plurima circum tempora. Illinc famelica offenſio. At enim prior contentio emicare cœpit mentibus fervidis. Ea certaminis buccina. Mox æquali vociferatione congrediuntur: ac pro ſpiculo denudata dextra pugnat: rara maxilla abſque plaga: raro alicui vel nemini incolumes nares per omnem dimicationem. Modò cerneres in omnibus turmis facies mutilatas, vultus diverſos, atque oſſa diviſa fractis malis, pugnoſque oculorum cruore perfuſos.*

Odit uterq; locus; cùm ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. Sed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorũ primoribus ac Ducibus; ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa & compita menſis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interea Sol invenit. Horrida ſanè
Ægyptus: ſed luxuriâ quantum ipſe notavi,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.
Adde quòd & facilis victoria de madidis &
Bleſis, atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sævit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ:
Vix cuiquam aut nulli toto certamine naſus
Integer. Aſpiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.

ANNOTATIONES.

39. *Alterius populi.*] Omborum Diis ſuis ſacros & feſtos dies celebrantium.

40. *Inimicorum primoribus.*] Tentyritis.

43. *Pervigilique toro,* &c.] Lecto diſcubitorio, quo pervigiles epulas ex more agebant, genioque indulgebant per continuos dies ſeptem atque noctes.

44. *Septimus interea.*] Quidam legunt, *interdum.*

45. *Ægyptus.*] Ea regio, in qua ſunt urbes prædictæ, & in qua ego præſens vidi quæ refero; inquit Juvenalis: quem proinde conſtat in Ægypto fuiſſe.

46. *Canopo.*] Vide Satyr. 1. v. 26. Annot.

47. *Adde quòd & facilis victoria.*] Victoriæ de Ombis tum ebriis reportandæ facilitas hoſtes eorum Tentyritas movit ad eos impetendos & laceſſendos, ex invidia ſcilicet.

De madidis.] Unguento perfuſis, ex more & laſcivientibus.

48. *Bleſis.*] Ariſtot. in Problemat. ſcribit linguam vinolentis oberrare, vel quòd uti totum corpus, ſic & lingua titubat: vel quòd linguæ caro mollis inſtar ſpongiæ, madeſcendo ampliatur, hincque ob molem tardior non ita fincerè verba exprimit.

Inde virorum.] Ex parte Omborum.

49. *Nigro tibicine.*] Mauro, Æthiope, tibiâ ludente, Ombi ſaltabant ad numerum.

51. *Hinc jejunum odium.*] Contrà verò Tentyritæ jejuni, & infeſti.

52. *Hæc tuba rixæ.*] Velut claſſicum.

57. *Alias facies.*] Immutatas ac deformatas, vulneribus & cruore.

58. *Oculorum ſanguine.*] Quos eruerint, aut foderint, aut cruentarint.

Ludere

Ludere ſe credunt ipſi tamen, & pueriles
Exercere acies, quòd nulla cadavera calcent.
Et ſanè quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione
Tela; nec hunc lapidem, quali ſe Turnus, & Ajax;
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Æneæ; ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, & noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo Deus quicunq; aſpexit, ridet, & odit.
A diverticulo repetatur fabula. Poſtquam
Subſidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis.

Iſti nihilominus jocari ſe arbitrantur, & certamina puerorum agitare, quoniam cadavera nulla proterunt. Et certè quorſum tot millia populi dimicantis, ſi cuncti ſuperſtant? Itaque gravior fit incurſus: jamque ordiuntur jacere lapides per terram collectos demiſſis brachiis, pro empta ſeditioſorum arma. Neque verò id ſaxum, quo ſe Turnus atque Ajax defenderunt, aut quâ mole Tydei filius cecidit Æneæ coxendicem, ſed qualem vibrare queant manus iis diſpares avoque noſtro procreata. Illa enim progenies jam diminuebatur Homero ſuperſtite. Modò humus gignit homines improbos & parvos. Numen igitur quodlibet videris, deridet atque averſatur. A digreſſione ſermo revocetur. Poſteaquàm auxiliaribus copiis roborati ſunt, acies una ferrum diſtringere aggreſſa eſt, atque inimicis telis pralium redintegrare.

ANNOTATIONES.

60. *Nulla cadavera calcent.*] Nemine adhuc trucidato, cujus cadaver pedibus conculcent.

61. *Et ſanè quo tot*, &c.] Ironia.

64. *Domeſtica ſeditione tela.*] Conſueta, familiaria.

Virgil. Æneid. 1.

Jamque facies & ſaxa volant.

65. *Nec hunc lapidem.*] Neque verò tantum jaciunt, quantum olim Turnus, Ajax, Diomedes. Hi torquebant ingentem unum; illi heroibus inferiores non niſi leviores multos poterant movere.

Turnus.] Adverſus Æneam intorſit ſaxum Turnus: illud autem ingens, immane, limitem agro poſitum dicit Virgil. Æneid. 12. ſub finem.

Ajax.] Hic ſingulari certamine cum Hectore commiſſus. Iliad. 7.

66. *Tydides.*] Diomedes Tydei filius Æneam graviter vulnerat, cit. Iliad.

69. *Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.*] Homer. cit. Iliad.

Οἵ νῦ βροτοὶ ἐσὶν ἀρούρης φέρτεροι ἠδὲ μέλονες. Οἷοι νῦν βροτοὶ εἰσὶ.

Quem imitatus Virgil. Æneid. cit.

Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

S. Auguſtin. de Civit. Dei Lib. 15. cap. 9. *Non credunt*, inquit, *magnitudines corporum tunc fuiſſe longè ampliores, quàm nunc ſunt* ——— ——— *Sed incredulos convincunt nudata per vetuſtatem, ſeu per vim fluminum, varioſque caſus ſepulchra, ubi incredibilis magnitudinis oſſa mortuorum apparuerunt. Vide ipſe non ſolus, ſed aliquot mecum, in Uticenſi littore, molarem hominis dentem tam ingentem, ut ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuiſſe: ſed eum gigantis alicujus fuiſſe crediderim* ——— *Plinius Secundus commemorat naturam ferre minora corpora, idque Homerum ſapè carmine conqueſtum*, &c. Plin. Lib. 7. cap. 16. ita ſcribit: *Cuncto mortalium generi minorem in dies menſuram fieri propemodum obſervatur* ——— *Sub Divo Claudio Principe viſus Arabs quidam nomine Gabbara novem pedes altus. Oreſtis corpus ſeptem cubitos habuit. In Creta terra motu rupto monte, inventum corpus quadraginta ſex cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuiſſe aiunt*, &c. Gellius Lib. 3. cap. 10. ſic habet: *Herodotus homo fabulator. Hiſtor. 1. ſcribit inventum eſſe ſub terra Oreſtis corpus cubita longitudinis habens ſeptem, quæ faciunt pedes duodecim cum quadrante: niſi ſi (ut Homerus opinatus eſt) vaſtiora prolioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc quaſi jam ſeneſcente mundo, rerum atque hominum decrementa ſint.* Cœl. Rhodig. Lib. 18. cap. 31. *In fluvii Orontis alveo*, inquit, *repertum eſt cadaver Indi cujuſdam Orontis nomine, cubitos undecim longum, & amplius.*

71. *Ridet & odit.*] Odit malos, ridet puſillos.

72. *A diverticulo repetatur fabula.*] Relinquamus Turni, Ajacis, ac Diomedis Hiſtoriam, & ad noſtram redeamus.

Tum *qui Tentyra habitant palmetis umbriferis proxima, urgent cunctos dorsum præcipiti fuga dantes. Istic quispiam corruit* præ *metu immodico properans aufugere; & comprehenditur. Hunc verò multas in partes & frustula discerptum, ut unus exanimis pluribus satis esset, integrum devoravit superior multitudo, arrosis* etiam *ossibus: neque fervente cacabo verubusve coxit. Ita disturnum ac lentum existimavit caminum operiri, crudo corpore satis gaudens. Inde fas est latari, quod non ignem polluerit, quem è suprema cœli regione ablatum terris dedit Prometheus. Congratulor elemento: teque gaudere arbitror. At qui mandare cadaver haud dubitavit, nihil unquam deglutivit eâ carne jucundius. In tali enim facinore, ne scisciteris & ambigas utrum prior ingluvies delicias captarit: at qui postremus accessit, ductis humi digitis, quidpiam delibat è cruore* hominis *jam integro cadavere devorati. Vascones, ut ferunt, cibis ejusmodi vescentes vitam in longius traxerunt. At res absimilis. Hic enimvero*

Terga fugæ celeri præstantibus omnibus instant
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hîc quidam nimiâ formidine cursum
Præcipitans, capiturque, astillum in plurima sectum
Frusta ac particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba; nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum usque adeò, tardumque putavit
Expectare focos, contenta cadavere crudo.
Hinc gaudere liber, quòd non violaverit ignem,
Quem summâ cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor, & te
Exultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nihil unquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula senserit: ultimus autem
Qui steterit absumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, ut fama est, alimentis talibus usi
Produxêre animas; sed res diversa; sed illic

ANNOTATIONES.

75. *Terga fugæ celeri,* &c.] Ombis universis fugæ se dantibus instant armati Tentyritæ, in quorum terra crescunt palmæ complures.

76. *Palmæ.*] Vide multa scitu digna de palmis, apud Herodot. Lib. 4. Plutarch. Nat. Quæst. Plin. passim. Athen. Lib. 2, & 14. Cœl. Rhodig. Lib. 5. cap. 6, &c.

77. *Labitur hic quidam.*] Unus ex Ombis fugiens cecidit, & ab hostibus captus est.

81. *Nec ardenti decoxit aheno,* &c.] Humanam verò carnem tam avidè appetiverunt, ut nec elixam nec assatam, sed crudam voraverint.

84. *Ignem.*] Quem velut sacrum gentes multæ coluerunt. Vide Cic. 4. Acad. Quæst. n. 118. de Nat. Deor. 3. de Leg. 2. n. 20. Plutarch. de Placit. Philos. 1. cap. 3. & de facie in orbe Lunæ. Herodot. Lib. 3. paulò post initium. Cœl. Rhodig. Lib. 15. cap. 14, & 15. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 26, &c.

85. *Prometheus.*] Vide Satyr. 4. v. 133. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 19, 20, & 21, &c.

86. *Elemento gratulor.*] Igni gratulor quod non sit violatus, coquendo carnes humanas, quibus impii Tentyritæ satiarentur.

86. *Et te Exultare reor.*] Te, ô Volusi, credo mecum sentire & lætari.

89. *Ne quæras, & dubites, an,* &c.] Ne dubites voracibus illis anthropophagis cibos impios maximè jucundos fuisse, cùm de corpore hostili epulati sunt: quandoquidem is qui tardè venerat, saltem cruoris guttas humi colligit, & abligurit mirâ cupiditate. Nam primi non carnes solum absumpserant, sed & ossa corroserant.

93. *Vascones, ut fama est,* &c.] Ex comparatione exaggerat crudelitatem Ægyptiorum.

Vascones.] Hi pridem Tarraconensis Hispaniæ populi eam tenebant regionem, quæ sita est Iberum fluvium inter & Pyrenæos montes, & Navarra modò nuncupatur. Subinde verò in Galliam transgressi, Aquitaniæ partem occupârunt: eique suum indidêre nomen, vernaculè, *la Gascogne.*

Alimentis talibus usi.] Corporibus humanis in summa quidem necessitate victitarunt. Alii legunt, *Alimentis talibus olim.*

Fortunæ

Fortunæ invidia eſt, bellorumque ultima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi: ſicut modò dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia, quicquid
Cogebat vacui ventris furor, hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, & tenues miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. Quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum,
Urbibus abnuerit dira atque immania paſſis;
Et quibus ipſorū poterant ignoſcere manes,
Quorum corporibus veſcebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent. Nec enim omnia, quædam
Pro vitâ facienda putat. Sed Cantaber unde
Stoïcus, antiqui præſertim ætate Metelli?

ſortis malignitas eſt, atque militia ſummum infortunium, *extrema ultima*, atque *diuturna obſeſſionis ſæva impia. Nam iſtius alimenti exemplum quod modò affertur, debet conferri miſerationi dignum. Quemadmodum populus nuper à me nominatus, poſt cuncta olera, poſt animantia univerſa, quodcunque adigebat abdominis jejuni rabies, ipſis hoſtibus miſericordiâ* commotis ob *pallorem, ac tabem, exileſque artus, aliorum membra* per *eſuriem laniabant, prompti etiam edere propria. Equuis mortalium, aut quis Numinum recuſârit ignoſcere civitatibus ſæva perpeſſis & inhumana; quibus etiam indulgere potuiſſent eorum manes quorum cadaveribus paſcebantur? At ſanctius nos inſtituunt Zenonis documenta. Nam neque univerſa quævis agenda pro vita cenſet. Verum quomodo Cantaber Stoïcus foret, ævo priſci Metelli præcipuè?*

ANNOTATIONES.

96. *Longæ dira obſidionis egeſtas.*] Quando nempè Calaguris, hodie, *Calahorra*, urbs in Vaſconum finibus, ad Iberum fluvium, à Pompeio & Metello obſeſſa, atque ad extrema redacta eſt; cum à Sertorianis teneretur. Strabo, Plutarchus, Appianus, L. Florus, Lib. 3. cap. 22. ita ſcribit: *In fame nihil non experta Calaguris.* Et Valer. Maxim. Lib. 7. cap. 6. *Numantinos in dira fame humanorum corporum dapibus uſos ſupergreſſa eſt Calaguritanorum execrabilis impietas: qui quo perſeverantiùs interempti Sertorii cineribus fidem præſtarent, Cneii Pompeii obſidionem fruſtrantes; quia nullum jam ſupererat animal in urbe ipſorum, uxores ſuas ac natos ad uſum nefaria dapis verterunt,* &c.

102. *Membra aliena.*] Vel ab hoſtibus, vel ab ipſiſmet occiſorum.

Eſſe parati & ſua.] Nam quidam inediâ preſſi brachia ſua nonnunquam arroſêre.

104. *Urbibus.*] Calaguri, Numantiæ, Sagunto. Alii legunt, *Viribus*; id eſt, virilibus animis, vel, Viris fortibus.

105. *Manes.*] Vide Perſ. Satyr. 5. v. 152. Annot.

106. *Melius nos*, &c.] Nolim tamen excuſare omnino Vaſcones, inquit Juvenalis, qui potius debebant mori quàm cibis tam impiis vitam producere. Nos certè Romani meliùs inſtituti, ſentimus cum Zenone, & ſummum credimus nefas animam præferre pudori, neque ob vitam perdere velimus vivendi cauſas, ſcilicet honeſtatem, humanitatem, pietatem. Seneca Epiſt. 72. *Non omni pretio vita emenda eſt*, inquit. Et Plin. Lib. 28. cap. 1. *Vitam quidem non adeo expetendam cenſamus, ut quoquo modo protrahenda ſit. Quiſquis es talis; æque moriere, etiam cùm obſcœnus vixeris aut nefandus.*

107. *Zenonis.*] Stoïcorum Princeps. Vide Laërtium, &c.

108. *Sed Cantaber unde Stoïcus.*] Unde verò ſapientiam Stoïcorum accepiſſet barbara gens? Non ergo mirum ſi tale facinus perpetrare non exhorruerit.

Cantaber.] Vaſconibus in Iberia finitimus eſt. Metonym. Biſcaia vocatur nunc, quæ dudum Cantabria.

Stoïcus.] Vide Satyr. 13. v. 121.

109. *Metelli.*] Hic à Pompeio miſſus in Iberiam ad expugnandum Sertorium Appian. Lib. 1. & Florus cit. *Cum Romana res*, inquit, *uno Imperatore non poſſet tanto hoſti* (Sertorio) *reſiſtere, additus eſt Metello Cn. Pompeius*, &c. *Antiqui*, verò dicit, quia Metelli alii exinde floruerunt.

Nunc

Jam vero *mundus omnis poſſidet Græcas & noſtrates Athenas: Gallia diſerta Britannos oratores erudiit: & Thule modò conſultat de Rhetorica* magiſtro mercede *accerſendo. Nihilominus ea præſtans natio, de qua locuti ſumus, & Saguntini robore & fidelitate ſimiles, damno verò ſuperiores, quidpiam ejuſcemodi liberant culpâ. At Ægyptus altari Maotico crudelior eſt. Hæc enim* quæ *dirum ſacrificium inſtituit Taurica homines mactat ſolùm, ſi quidem exiſtimes fidem mereri quæ ferunt poëmata: nihil amplius aut gladio pejus metuit victima. Jam* verò *qua calamitas*

Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas. 110
Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide, ſed major clade Saguntus,
Tale quid excuſat. Mæotide ſævior arâ 115
Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix homines (ut jam quæ carmina tradunt
Digna fide credas) tantùm immolat; ulterius nil (caſus
Aut gravius cultro timet hoſtia. Quis modò

ANNOTATIONES.

110. *Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.*] Ubique jam diſſeminata ſunt ſapientiæ inſtituta, literæque tam Græcæ quàm Latinæ: nemo igitur poteſt ampliùs ignorantiâ, vel barbarie excuſari, ſi quid peccet contra humanitatem. Cic. pro Flacco. *Adſunt Athenienſes, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges orta, atque in omnes terras diſtributa putantur.*

111. *Gallia cauſidicos,* &c.] E Gallia tranſierunt in Britanniam diſciplinæ liberales & Philoſophiæ documenta: ſicut è Græcia in Italiam & Ægyptum profecta ſunt, *&c.*

Facunda.] Vide Satyr. 1. v. 44. & Satyr. 7. v. 148. ibique Annot.

Britannos.] Vide Satyr. 2. v. 161. Annot.

112. *De conducendo loquitur,* &c.] Ipſa Thule ad mundi fines poſita vult conducere præceptorem, à quo erudiatur. Hyperbole.

Thule.] Hanc Ortelius Norvegiæ tractum eſſe dicit: Aliis eſt Inſula Oceani Septentrionalis, nunc Iſlandia, *ultima Thule,* dicta Virgilio. *De Thule obſcura eſt hiſtoria,* inquit Strabo, *propter ejus in ultima loca remotionem: hanc ſiquidem ad Septentrionem expoſitam locant.* Hæc ab Europæis frequentari cœpta circa annum Chriſti meſſeſimum: longa eſt leucas Gallicas ducentas, lata circiter centum. Regi Daniæ paret. Montem Heclam habet ignivomum, & Dæmonum ſpectris, ut referunt, terribilem. De hoc, ſi vacat & lubet, miranda multa lege apud Philipp. Camerar. Medit. Hiſtor. cap. 16.

113. *Nobilis ille tamen populus.*] Vaſcones fide & virtute clari.

114. *Major clade Saguntus.*] Hæc urbs Hiſpaniæ Tarraconenſis olim præclara, nec hodie ignobilis in Regno Valentiæ, vulgo, *Morvedre. Major clade*; quoniam Saguntini cùm eſſent Romanis fœderati, octo menſes Annibali repugnârunt: tandem extrema paſſi, incenſo rogo, ſe ſuaque maluerunt igne comburere, quàm ſe hoſti dedere, à quo expugnari ſe animadvertebant. Abiit in proverbium *Saguntina fames.* Polyb. Lib. 3. Tit. Liv. Lib. 21. Plin. Lib. 7. cap. 3. ita ſcribit: *Eſt inter exempla, in uterum protinus reverſus infans Saguntı, quo anno ab Annibale deleta eſt.*

115. *Mæotide ſævior arâ.*] Ad quam homines mactabantur. Mæotis palus, ſeu lacus, aut potiùs ſinus Sarmatici maris, Tanaim amnem recipit; Euxino Ponto per Boſphorum Cimmerium jungitur: rigat Tauricam regionem ſeu Cherſoneſum, ubi pridem hoſpites & advenas Dianæ immolare mos & fas erat. Quod perſeveraſſe aiunt uſque ad Oreſtis ac Pyladis adventum, quos agnoſcens Iphigenia ibi tum ſacrificula, inito cum iis conſilio, Dianæ ſimulacrum inde aufugiens rapuit, atque Aricia conſecravit.

116. *Taurica.*] Hæc primùm *Gazaria*; poſt occupantibus Tauris Scythiæ populis, *Taurica*; hodie, *Tartaria minor.* Mæotico & Euxino mari circumfunditur.

Nefandi ſacri inventrix.] Tauricæ Cherſoneſi Rex Thoas id nefas inſtituit.

117. *Qua carmina tradunt.*] Vide Euripid. Trag. Iphigen. in Tauris.

118. *Homines tantùm immolat.*] Tantùm immolat, non etiam lanîat dentibus ac devorat, ut faciunt Ægyptii, barbaris proinde omnibus immaniores.

119. *Quis modò caſus impulit hos.*] Iterùm ex collatione crimen Ægyptiorum auget. An, inquit, neceſſitas impulit? Imò crudelitas.

Impulit

Impulit hos? Quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coëgerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? Anne aliam terrâ Memphitide ſiccâ
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Quâ nec terribiles Cimbri, nec Brittones unquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares
ſunt,
Et ſimiles ira atque fames. Molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit. Hæc noſtri pars optima
ſenſûs.
Plorare ergo jubet cauſam lugentis amici,
Squalloremq; rei, pupillū ad jura vocantē
Circumſcriptorum, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ
Virginis occurrit, vel terrâ clauditur infans,

iſtos coëgit? Quæ tam gravis inedia, & quis exercitus aggere contrarios adegit moliri portentum adeo execrabile? Numquid offenſionem diverſam crearent, Nilo innumeſcere abnuenti, ſi aruerit ſolum Memphiticum? Quâ rabie nunquam ſævierunt aut Cimbri truces, aut Armorici, ferociſque Sarmatæ, vel crudeles Agathyrſi, aã ſævit inepta bello & ignava plebs, aſſueta lembis teſtis exigua vela expandere, curtoſque remos fictilis colorati impellere. Neque reperies crimini punitionem, neque panas idoneas conſtitues illis gentibus, in quarum animo odium & eſuries æqualia ſunt atque parilia. Præcordia tenerrima donare ſe hominibus oſtendit natura quæ donavit fletus. Ea portio præcipua noſtra indolis. Itaque præcipit flere cauſam familiaris dolentis, & ſordes rei, atque pupillum defraudatori diem dicentem, cujus crines virginales ambiguum reddunt vultum lacrymis defluentem. Juſſu naturæ ingemiſcimus, quando nobis obviam fiunt exequiæ puellæ grandioris, aut cùm puerulus humo conditur,

ANNOTATIONES.

120. *Quæ tanta fames, infeſtaque,* &c.] Ut vaſcones, Numantinos, *&c.*

121. *Monſtrum.*] Monſtroſum ſcelus.

122. *Anne aliam.*] Quid pejus committere potuiſſent ad irritandum Nilum, ut eo offenſus, impiamque terram averſatus, jam nollet exundans illam fœcundare?

Memphitide.] Synecdoche, pro Ægypto, cujus urbs Memphis pyramidibus celebrata Martiali, *&c.*

123. *Nilo.*] De hoc anteà non ſemel.

124. *Cimbri.*] De his Satyr. 8. v. 249.

Brittones.] Galliæ Celticæ Gens apud Sidonium: apud Cornel. Tacitum verò Germaniæ populi.

125. *Sauromatæ.*] Vide Satyr. 2. v. 1.

Agathyrſi.] Sarmatiæ populi, dicti ab Agathyrſo Herculis filio. Horum fuiſſe regionem, ubi nunc eſt Moſcovia, dicunt nonnulli.

126. *Imbelle & inutile vulgus.*] Tentyritæ præ illis populis ignobiles tale audent facinus, quale nunquam alii ulli.

127. *Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis.*] Teſtaceis ſcaphis ac naviculis Nilum flumen enavigantes. Strabo Lib. 17.

130. *In quorum mente pares ſunt ira atque fames.*] Qui per iram ea committunt infanda, quæ ſola fames admittit, & quodammodo excuſat.

133. *Hæc noſtri pars optima ſenſûs.*] Humanæ propria eſt indolis miſeratio.

135. *Squalloremque rei.*] Solebant rei veſtium affectare ſordes & ſqualorem, ut miſericordiam excitarent Judicum.

136. *Circumſcriptorem.*] Tutorem, qui pupilli bona fraude furripuit. Vide Satyr. 10. v. 222.

137. *Ora puellares,* &c.] Capilli more puellarum oblongi & paſſi dubitare faciunt, ſitne puer an puella.

138. *Adultæ virginis.*] Jam nubilis puellæ immaturo fato ſublatæ.

Et

Jam vero *mundus omnis poſſidet Græcas & noſtrates Athenas: Gallia diſerta Britannos oratores erudiit: & Thule modò conſultat de Rhetorica* magiſtro mercede *accerſendo. Nihilominus ea præſtans natio, de qua locuti ſumus, & Saguntini robore & fidelitate ſimiles, damno verò ſuperiores, quidpiam ejuſcemodi liberant culpâ. At Ægyptus altari Mæotico crudelior eſt. Hæc enim* quæ dirum *ſacrificium inſtituit Taurica homines mactat ſolùm, ſi quidem exiſtimes fidem mereri. quæ ferunt poëmata: nihil amplius aut gladio pejus metuit victima. Jam* verò *qua calamitas*

Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.
Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide, ſed major clade Saguntus,
Tale quid excuſat. Mæotide ſævior arâ
Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix homines (ut jam quæ carmina tradunt
Digna fide credas) tantùm immolat; ulterius nil (caſus
Aut gravius cultro timet hoſtia. Quis modò

ANNOTATIONES.

110. *Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.*] Ubique jam diſſeminata ſunt ſapientiæ inſtituta, literæque tam Græcæ quàm Latinæ: nemo igitur poteſt ampliùs ignorantiâ, vel barbarie excuſari, ſi quid peccet contra humanitatem. Cic. pro Flacco. *Adſunt Athenienſes, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges orta, atque in omnes terras diſtributa putantur.*

111. *Gallia cauſidicos,* &c.] E Gallia tranſierunt in Britanniam diſciplinæ liberales & Philoſophiæ documenta: ſicut è Græcia in Italiam & Ægyptum profecta ſunt, *&c.*

Facunda.] Vide Satyr. 1. v. 44. & Satyr. 7. v. 148. ibique Annot.

Britannos.] Vide Satyr. 2. v. 161. Annot.

112. *De conducendo loquitur,* &c.] Ipſa Thule ad mundi fines poſita vult conducere præceptorem, à quo erudiatur. Hyperbole.

Thule.] Hanc Ortelius Norvegiæ tractum eſſe dicit: Aliis eſt Inſula Oceani Septentrionalis, nunc Iſlandia, *ultima Thule,* dicta Virgilio. *De Thule obſcura eſt hiſtoria,* inquit Strabo, *propter ejus in ultima loca remotionem: hanc ſiquidem ad Septentrionem expoſitam locant.* Hæc ab Europæis frequentari cœpta circa annum Chriſti meſſemum: longa eſt leucas Gallicas ducentas, lata circiter centum. Regi Daniæ paret. Montem Heclam habet ignivomum, & Dæmonum ſpectris, ut referunt, terribilem. De hoc, ſi vacat & lubet, miranda multa lege apud Philipp. Camerar. Medit. Hiſtor. cap. 16.

113. *Nobilis ille tamen populus.*] Vaſcones fide & virtute clari.

114. *Major clade Saguntus.*] Hæc urbs Hiſpaniæ Tarraconenſis olim præclara, nec hodie ignobilis in Regno Valentiæ, vulgo, *Morvedre. Major clade;* quoniam Saguntini cùm eſſent Romanis fœderati, octo menſes Annibali repugnârunt: tandem extrema paſſi, incenſo rogo, ſe ſuaque maluerunt igne comburere, quàm ſe hoſti dedere, à quo expugnari ſe animadvertebant. Abiit in proverbium *Saguntina fames.* Polyb. Lib. 3. Tit. Liv. Lib. 21. Plin. Lib. 7. cap. 3. ita ſcribit: *Eſt inter exempla, in uterum protinus reverſus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta eſt.*

115. *Mæotide ſævior arâ.*] Ad quam homines mactabantur. Mæotis palus, ſeu lacus, aut potiùs ſinus Sarmatici maris, Tanaïm amnem recipit; Euxino Ponto per Boſphorum Cimmerium jungitur: rigat Tauricam regionem ſeu Cherſoneſum, ubi pridem hoſpites & advenas Dianæ immolare mos & fas erat. Quod perſeveraſſe aiunt uſque ad Oreſtis ac Pyladis adventum, quos agnoſcens Iphigenia ibi tum ſacrificula, inito cum iis conſilio, Dianæ ſimulacrum inde aufugiens rapuit, atque Ariciæ conſecravit.

116. *Taurica.*] Hæc primùm *Gazaria;* poſt occupantibus Tauris Scythiæ populis, *Taurica;* hodie, *Tartaria minor.* Mæotico & Euxino mari circumfunditur.

Nefandi ſacri inventrix.] Tauricæ Cherſoneſi Rex Thoas id nefas inſtituit.

117. *Qua carmina tradunt.*] Vide Euripid. Trag. Iphigen. in Tauris.

118. *Homines tantùm immolat.*] Tantùm immolat, non etiam laniat dentibus ac devorat, ut faciunt Ægyptii, barbaris proinde omnibus immaniores.

119. *Quis modò caſus impulit hos.*] Iterùm ex collatione crimen Ægyptiorum auget. An, inquit, neceſſitas impulit? Imò crudelitas.

Impulit

Impulit hos? Quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coëgerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? Anne aliam terrâ Memphitide ſiccâ
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Quâ nec terribiles Cimbri, nec Brittones unquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt,
Et ſimiles ira atque fames. Molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit. Hæc noſtri pars optima ſenſûs.
Plorare ergo jubet cauſam lugentis amici,
Squalloremq; rei, pupillū ad jura vocantē
Circumſcriptorum, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ
Virginis occurrit, vel terrâ clauditur infans,

ipſos coëgit? Qua tam gravis inedia, & quis exercitus aggere contrarius adegit moliri portentum adeo execrabile? Numquid offenſionem diverſam crearent, Nilo innumeſcere abnuenti, ſi aruerit ſolum Memphiticum? Quâ rabie nunquam ſævierunt aut Cimbri truces, aut Aremorici, ferocesque Sarmatæ, vel crudeles Agathyrſi, aâ ſævit inepta bello & ignava plebs, aſſueta lembis teſtis exigua vela expandere, curtoſque remos fictilis colorati impellere. Neque reperies crimini punitionem, neque panas idoneas conſtitues illis gentibus, in quarum animo odium & eſuries æqualia ſunt atque parilia. Præcordia tenerrima donare ſe hominibus oſtendit natura qua donavit fletus. Ea portio præcipua noſtra indolis. Itaque præcipit flere cauſam familiaris dolentis, & ſordes rei, atque *pupillum defraudatori diem dicentem, cujus crines virginales ambiguum reddunt vultum lacrymis defluentem. Juſſu naturæ ingemiſcimus, quando* nobis *obviam fiunt exequiæ puellæ grandioris, aut* cùm *puerulus humo conditur,*

ANNOTATIONES.

120. *Quæ tanta fames, infeſtaque,* &c.] Ut vaſcones, Numantinos, *&c.*

121. *Monſtrum.*] Monſtroſum ſcelus.

122. *Anne aliam.*] Quid pejus committere potuiſſent ad irritandum Nilum, ut eo offenſus, impiamque terram averſatus, jam nollet exundans illam fœcundare?

Memphitide.] Synecdoche, pro Ægypto, cujus urbs Memphis pyramidibus celebrata Martiali, *&c.*

123. *Nilo.*] De hoc anteà non ſemel.

124. *Cimbri.*] De his Satyr. 8. v. 249.

Brittones.] Galliæ Celticæ Gens apud Sidonium: apud Cornel. Tacitum verò Germaniæ populi.

125. *Sauromatæ.*] Vide Satyr. 2. v. 1.

Agathyrſi.] Sarmatiæ populi, dicti ab Agathyrſo Herculis filio. Horum fuiſſe regionem, ubi nunc eſt Moſcovia, dicunt nonnulli.

126. *Imbelle & inutile vulgus.*] Tentyritæ præ illis populis ignobiles tale audent facinus, quale nunquam alii ulli.

127. *Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis.*] Teſtaceis ſcaphis ac naviculis Nilum flumen enavigantes. Strabo Lib. 17.

130. *In quorum mente pares ſunt ira atque fames.*] Qui per iram ea committunt infanda, quæ ſola fames admittit, & quodammodo excuſat.

133. *Hæc noſtri pars optima ſenſûs.*] Humanæ propria eſt indolis miſeratio.

135. *Squalloremque rei.*] Solebant rei veſtium affectare ſordes & ſqualorem, ut miſericordiam excitarent Judicum.

136. *Circumſcriptorem.*] Tutorem, qui pupilli bona fraude furripuit. Vide Satyr. 10. v. 222.

137. *Ora puellares,* &c.] Capilli more puellarum oblongi & paſſi dubitare faciunt, ſitne puer an puella.

138. *Adultæ virginis.*] Jam nubilis puellæ immaturo fato ſublatæ.

Et

atiam minor flammâ pyra. Nam quis probus vel dignus tædâ ſecretâ, qualem cupit eſſe ſacriculus Cereris, arumnas quaſlibet à ſe remotas putat? Illud nos diſtinguit à grege mutorum: proindeque ſoli animum honore dignum adepti, & divina comprehendentes, idemque diſcendis tractandiſque artibus, orirundum ab Cœli palatio duximus animum, quo carent pecudes ad humum converſa & aſpicientes. Orbis primordio communis creator iis ſolùm animas conceſſit, nobis verò mentem etiam, ut par charitas nos cogeret implorare opem, ac præbere; diſſipatos congregare in civitatem, antiqua è ſylva diſcedere,

Et minor igne rogi. Quis enim bonus, aut face dignus
Arcanâ, qualem Cereris vult eſſe Sacerdos,
Ulla aliena ſibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideò venerabile ſoli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendiſque artibus apti
Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram ſpectantia. Mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum quoque; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto

ANNOTATIONES.

140. *Minor igne rogi.*] Junior, quam ut fas eſſet cremari corpuſculum. Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores ſeptimo menſe gigni dentes haud dubium* inquit, ——— *Priuſquam genito dente cremari, mos gentium non eſt.* Et cap. 54. *Cremare apud Romanos non fuit veteris inſtituti. Terrâ condebantur* ——— ——— *Nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus*, &c. Aiunt mortuos infantes in ſuggrundariis condi ſolere. Fab. Planciad. Fulgentius Expoſit. Serm. antiq. ſic habet: *Suggrundia antiqui dicebant ſepulchra infantium, qui necdum quadraginta dies impleſſent: quia nec buſta dici poterant; quia oſſa quæ comburerentur, non erant: nec tanta cadaveris immanitas, quâ locus tumeſceret, unde Rutilius Geminus Aſtyanacte ait: melius ſuggrundarium miſero quæreres, quàm ſepulchrum.*

Face dignus Arcanâ, qualem Cereris, &c.] Dignus initiari vel intereſſe Sacris Cereris, quæ noctu peragebantur ardentibus lampadibus & ſaculis, in memoriam Cereris, quæ Proſerpinam filiam accenſâ face quæſierat. Porrò, ut jam alibi notavimus, Eleuſina ſeu Cerealia illa ſolos caſtos admittebant: tumquæ probitas integritaſque alicujus Sacerdoti probabatur, ſi face non extinctâ cucurriſſet. Vide Satyr. 6. v. 50.

Claudian.

———*Sanctaſque faces extollit Eleuſis.*

Ovid. Faſt. 4.

Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris ſacris nunc quoque tæda datur.

142. *Ulla aliena ſibi credat mala.*] Qui ſibi non credat poſſe accidere, quod accidere aliis videt.

Terent.

Homo ſum, humani nihil à me alienum puto.

Separat hoc nos, &c.] Naturalis pietas diſcernit homines à pecudibus.

146. *Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce.* Cic. Tuſc. 1. n. 66. *Animorum nulla in terris origo inveniri poteſt* ——— ——— *Ita quicquid eſt illud quod ſentit, quod ſapit, quod vult, quod viget, cœleſte & divinum eſt, ideoque æternum*, &c.

Virgil.

Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo.

Horat.

Divina particulam auræ.

147. *Cujus egent prona.*] Cic. de Natura Deorum: *Figuram quoque corporis habilem & aptam ingenio dedit. Nam cum cæteras animantes Deus abjeciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit; & ad cœli quaſi cognitionem, domicilii unde deſcenderat, excitavit.*

Ovid.

Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, &c.

149. *Tantùm animas.*] Vegetantes, ſentientes.

151. *Diſperſos trahere in populum.*] Cic. Tuſc. 5. n. 5. *Tu urbes peperiſti; tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ convocaſti: tu eos inter ſe primò domiciliis, deinde conjugiis, tum literarum & vocum communione junxiſti*, &c.

Horat. Lib. 1. Satyr. 3.

Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.

De

De nemore, & proavis habitatas linquere ſylvas;
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere civem;
Communi dare ſigna tubâ, defendier iiſdem
Turribus, atque unâ portarum clave teneri.
Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabidâ cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra & ſarcula tantùm
Aſſueti coquere, & marris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios excudere fabri.
Aſpicimus populos, quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem, ſed pectora, brachia, vultrum
Crediderint genus eſſe cibi. Quid diceret ergo,
Vel quò non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abſtinuit qui

& nemora deſerere majoribus habitata, ædes conſtruere, domui noſtræ domum alteram addere, ut mutua contiguo domicilio fidentia ſecurum conferret ſoporem, armis tueri civem, proſtratum, vel grandi plagâ titubantem; publicâ buccinâ elaſſicum canere, iiſdem protegi turribus, unâque includi forium clave. At nunc major eſt anguium conſenſio. Paribus natis par bellua indulget. Quando nam leo valentior ademit vitam leoni? Quâ in ſylva grandioris apri dentibus occiſus eſt unquam aper? Tigris India ſæribunda concordiam habet perennem cum tigride. Urſi feroces invicem conſentiunt. Homini verò parum videtur mortifera tela fabricaſſe, incude nefariâ, quando raſtros & ſarcula duntaxat excoquere ſoliti, atque marris & aratro fatigati vererent fabri haud noverant fabricare enſes. Cernimus gentem, cujus haud furori ſatis eſt quempiam trucidaſſe: verum thoracem, lacertos, ora, quoddam eſſe alimentum putat. Ecquid igitur loqueretur, aut quò non ſecederet Pythagoras, ſi jam ea portenta conſpiceret, qui animantibus omnibus

ANNOTATIONES.

152. *Linquere ſylvas.*] Cic. de Invent. 1. *Fuit quondam tempus, cùm in agris paſſim homines beſtiarum more vagabantur, & ſibi victu ferino vitam propagabant.*
Horat. ad Piſones, v. 291.
Sylveſtres homines ——————
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, &c.

155. *Ut collata daret fiducia.*] Junctis ædibus vicinus vicino fert opem indigenti facilé.

158. *Unâ portarum clave teneri.*] Vide Athen. Lib. 14. cap. 23. ubi ſatis lepidè Athenion arti coquinariæ ſeu culinariæ tribuit ea omnia quæ ſuprà Juvenalis humanæ rationi, & Philoſophiæ vulgò attribuunt.

160. *Parcit Cognatis maculis ſimilis fera*, &c.] Pardus pardo, tigris tigridi, lynx lynci non movet bellum; ſimiles notas, parem naturam veretur: ſolus homo eſt homini lupus. Cicer. Offic. *Nulla tam deteſtabilis peſtis eſt, quæ non homini ab homine naſcatur*, Plinius in Proœmio Libri 7. *Cætera animantia in ſuo genere probè degunt: Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia: leonum feritas inter ſe non dimicat; ſerpentium morſus non petit ſerpentes: nec maris quidem bellua niſi in diverſa genera ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala.* Vide Senec. Epiſt. 104. & Brod. Miſcel. Lib. 3. cap. 28.

163. *Indica tigris.*] Vide Satyr. 6. v. 270. & Satyr. 8. v. 36. ibique annot.

168. *Gladios excudere.*] Alii legunt, *extendere.*

169. *Aſpicimus populos.*] Ægyptios, Tentyritas.

171. *Crediderint genus eſſe cibi.*] Id nefas perpetrare etiamnum familiare eſt Caribis, Americæ Meridionalis in Guajana regione populis, ut cùm aliquem ex hoſtibus ſuis bello ceperint, diſcerpant, & membra igne affata devorent.

172. *Quò non fugeret.*] Portentoſa nefandaque averſatus ſcelera.

173. *Pythagoras.*] Is Italiæ Philoſophiæ fuit Princeps. Floruit circa Olympiadem ſexageſimam, & ad annos Octoginta, vel, ut alii ſcribunt, nonaginta conſenuit. Ortus in Inſulâ

Tanquam

ſicut homini temperavit, neque alvo legumentum quodlibet impertivit.

Tanquam homine, & ventri indulſit non omne legumen? 174

ANNOTATIONES.

Samo, poſt multas peregrinationes, venit in Italiam, & Crotonæ conſedit, ubi diſcipulos illuſtres multos habuit. Mortuum Olympiade 70. dicit Euſeb. Vide Laertium, Lib. 8. Lactantium, Lib. 3, &c. Cicero Tuſc. 1. n. 38. Regnante Superbo Tarquinio in Italiam veniſſe teſtatur. Et Tuſc. 4. n. 2. in Italia fuiſſe iiſdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit. Tuſcul. 5. n. 10. *Cùm in Italiam veniſſet, exornaviſſe eam Graciam, quæ magna dicta eſt, & privatim, & publicè, præſtantiſſimis inſtitutis & artibus.*

Animalibus abſtinuit.] Cùm enim Pythagoras Metempſycoſim aſſereret, ab animatis cibis abſtinebat, ne videretur in animam ſævire humanam, quam è corpore hominis in corpus animalium tranſmigrare credebat, docebatque.

174. *Indulſit non omne legumen.*] Loquitur Juvenalis ex opinione eorum qui aiunt Pythagoram abſtinuiſſe à fabis, item ab animantibus: de quibus Laert. cit. Cicero Divinat. 2. n. 119. *Fabâ quidem Pythagorei utique abſtinuêre; quaſi verò ea cibo mens non venter infletur.* Plutarchus, Sympoſ. Lib. 8. Problem. 8. ſcribit Pythagoreos omninò victimarum immolatarum carnes guſtare ſolitos: piſcem verò ab eis immolari nullum. Idem Orat. 1. de eſu carnium, ait illos carnibus abſtinuiſſe. Plinius Lib. 18. cap. 12. affirmat *Fabâ ſenſus hebetari, gignique inſomnia, atque idcirco Pythagoræ ſententiâ damnatam; vel quòd mortuorum anima ſint in ea; quâ de causâ parentando aſſumitur*, &c. Athenæus Lib. 4. cap. 17. ex Antiphane ait Pythagoricos animati nihil ſolitos edere. At Lib. 7. cap. 16. ſcribit illos modicè aliis quidem animatis veſcentes, quædam etiam ſacrificantes, ſolos omninò piſces ne guſtaſſe quidem nimirùm quia ſilentium colebant. Gelſius, Lib. 4. cap. 11. ſic habet: *Opinio vetus falſa occupavit & convaluit Pythagoram Philoſophum non eſitaviſſe ex animalibus, item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον Græci appellant* ——— *ex eadem item opinione M. Cic. Lib. de Divin. primo, hæc verba poſuit: jubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne fabâ veſcerentur; quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem Cicero, ſed Ariſtoxenus Muſicus vir literarum veterum diligentiſſimus, Ariſtotelis auditor, in Libro quem de Pythagora reliquit, nullo ſapius legumento Pythagoram dicit uſum quàm fabis, quoniam id cibus & ſubduceret ſenſim alvum ac lævigaret* ——— *Porculis quoque minuſculis, & hædis tenuioribus victitaſſe refert idem Ariſtoxenus* ——— *Ac de animalibus etiam docet Alexis Poëta in Comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur*, &c. Cæterùm frugales admodum Pythagoram & Pythagoreos conſtat atque pomis & oluſculis, interdum pane ac melle contentos fuiſſe. Athen. Lib. 10. cap. 5. & alibi. Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 3. & Lib. 30. cap. 36. Idem Lib. 28. cap. 12. ita ſcribit: *Legimus in Græcorum theſauris, reddito Româ oraculo, ut Græca gentis prudentiſſimi ac fortiſſimi ſtatuas erigerent, mox in foro Pythagoræ & Alcibiadis ex ære Icones dedicaſſe.* Vide & ſuprà Satyr. 3. v. 229.

SATYRA XVI.

O GALLE, quis poſſit fortunati belli commoda per-

QUIS numerare queat felicis præmia, Galle,

ANNOTATIONES.

1. *QUIS numerare queat*, &c.] *Exploditur Satyra hæc à pleriſque, ac dicitur non eſſe Juvenalis*, inquit vetus Schol. & alii poſt eum multi. Veruntamen ex ea quædam tanquam Juvenalis afferri à Priſciano Lib. 8. & à Servio in 1, & 2. Æneid. non perperam obſervatum ſit. Priſcianus cit. Lib. 8. cap. 9. iterumque cap. 14. affert verba iſta hujus Satyræ 16. v. 2.

Si ſubeantur proſpera caſtra.

Quicquid ſit, in ea notatur militum petulantia, dum militiæ commoda referuntur. Aiunt verò

Militiæ?

Militiæ? Nam si ſubeantur proſpera caſtra
Me pavidum excipiat tyronem porta ſecundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quàm ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samiâ genitrix quæ delectatur arenâ.
Commoda tractemus primùm communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: immò & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculos Medico nil promittente relictos.
Bardiacus Judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,

cenſere? Etenim ſi iniram caſtra felicia, profectò exoptârim ut *aſtro benigno meticuloſum me tyronem admittat janua. Nam magis poteſt hora ſortis proſpera, quam ſi nos Martis laudans litera Veneris, ac mater qua Samio gaudes ſabulo. Agamus primò de generalibus emolumentis, quorum hoc non erit infimum*, quòd *te percutere vereatur togâ indutus; quin etiam taceat ſi verberetur à te: vixque ſuſtineat Prætori monſtrare evulſos* ictu *dentes, atque atram carnem in vultu, turgentem*, ac *lividam; & oculos reſtantes, Medico nihil ſpondente. Iſta* verò *caſtigare cupienti donatur quæſtor bardiacus, calceus, ingenteſque ocreæ in excelſo tribunali,*

ANNOTATIONES.

quidam Satyram hanc à Juvenale ſcriptam in Ægypto, quò relegatus fuerat jam ſenex ſub ſpecie honoris ac præfecturæ cohortis, id agente per invidiam hiſtrione Paride, quem offenderat Satyr. 7. v. 90. his verbis.

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio.

2. *Si ſubeantur proſpera caſtra.*] Si felicibus auſpiciis militia ineatur, qualia mihi contigerunt, inquit Juvenalis, certè præmia militiæ tanta ſunt, ut ea contemplantem cupido arripiat militandi, etſi pavidus tyro fuerim. Iſtud verò dicit Juvenalis, ut ſignificet Paridi ſe non hoc exilio cruciari, imò lætari, atque ut ipſi Paridi moleſtiam & invidiam exinde creet.

3. *Porta.*] Duplex erat caſtrorum Porta. Altera dicebatur *Prætoria*, quæ ad hoſtes ſpectabat: altera *Decumana*, per quam educebantur ad pœnam milites delinquentes. Vide Veget. de Re Milit. & Lipſ. de Milit. Rom.

4. *Plus fati valet hora benigni*, &c.] Ut militia ſit felix plus valet ac facit benignus ſiderum aſpectus, & fatum proſperum, quàm ipſius Martis favor tibi conciliatus per literas amicæ Veneris, vel matris ejus Junonis commendatitias.

5. *Veneris.*] Vide initium Carm. Lucretii.

6. *Samiâ genetrix*, &c.] Juno Martis genitrix, quæ colebatur apud Samum, quæque proinde Inſulam hanc diligebat. De Samo vide Satyr. 3. v. 70. ibique Annot.

8. *Ne te pulſare togatus audeat.*] Hæc prima eſt utilitas militantium, quòd eos civium nemo auſit offendere, imò quiſque timeat ac revereatur.

Togatus.] Domi togam, militiæ ſagum gerebant.

9. *Diſſimulet.*] Nam conquerendo, & in jus trahendo militem, nihil proficeret, imò ſibi novam accerſeret injuriam à commilitonibus ejus qui pulſavit, partes ipſius per fas & nefas tuentibus.

10. *Prætori.*] Seu judiciorum ſeu caſtrorum Præfecto.

11. *Offam.*] Cicatricem, vibicem in vultu, carnis tumorem ac livorem ex percuſſione.

12. *Oculos Medico nil promittente relictos.*] Vel alterum, vel utrumque oculum ictu contuſum, tantùm non excuſſum, atque ita malè affectum, ut periculum ſit perdendi viſûs nihilque certæ opis ac ſalutis audeat ſpondere Medicus.

13. *Bardiacus judex datur*, &c.] Quòd ſi togatus à milite læſus vindictam petat, nihil agit aut conſequitur: nam militem deferenti datur cognitor & judex militaris, qui proinde militi favet.

Bardiacus.] Vox deducta à Bardis Galliæ pridem populis, ſive legas, *Bardaicus*, cum Turnebo, & aliis; ſive *Bardiacus*, cum cæteris. Intelligendus itaque vel Judex militaris, barbarus, Gallicus; vel amictus & lacerna ſine cucullo, craſſior, & villoſa, cujus in caſtris ad excubandum uſus frequens, quemadmodùm & bardocuculli, de quo Satyr. 8. v. 145. Vide Turneb. Lib. 23. cap. 25. Vallam, &c. Martial. Lib. 4. Epigram. 4.

Laſſi bardiacus quod evocati.

14. *Calceus, & grandes*, &c.] Hinc videtur habitus deſcribi Centurionis, veſte caſtrenſi, de more, in tribunali ſedentis & negotia militum diſceptantis. Datur, inquit, Judex bardiacus, id eſt, bardiaco veſtitus, fortè & cucullo caput adopertus, caligatus, peronatus, ſuras grandes, ocreas, perones ac tibialia indutus, cujus vel aſpectus civem deterreat à litigando apud talem Judicem. Vide Satyr. 3. v. ultimo.

Legibus

ritu veteri castrorum, atque institutis Camilli custodito, ne litem agat miles trans aggerem, ac longè à vexillis. Æquissima est ergo Centurionum disceptatio de milite: dabiturque mihi vindicta, si producatur ratio rectè querimonia. Nihilominus omnis phalanx stat contrà; atque turma universa summâ concordiâ obsistunt. Efficietis ut ultio fiat atrocior quàm prior *iniquitas. Erit igitur congruum animo Vagelli Mutinensis causidici, quando binas habes tibias, ladere tot caligatos, millia clavorum. Ecquis adeo sit alienus à civitate? Insuper quis ita* Pylades, *ut prodeat ultra vallem: Statim arescant fletus, neque urgeamus familiares detractatores.*

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à signis, Justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, si justæ defertur causa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnesq; manipli
Consensu magno officiunt. Curabitis, ut sit
Vindicta gravior quam injuria. Dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli,
Cùm duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab urbe?
Prætereà, quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.

ANNOTATIONES.

15. *More Camilli.*] L. Furius Camillus Dictator, in decennali Veiorum obsidione, edixit, ne miles extra vallum litigaret, nempè ut præsto quisque semper adesset, quoties erat cum hoste dimicandum. Vide Liv. Lib. 5. Plutarch, &c.

17. *Justissima Centurionum cognitio,* &c.] Illud Camilli institutum maximè justum est, & è re publicâ, ob rationem allatam: adeoque civis non habet quod conqueratur, si coram Centurione, & apud castra, litigandum est & agendum adversus militem.

18. *Nec mihi deerit Ultio,* &c.] Mihi verò militi à cive ad Judicem tracto etiam justè, non deerit ultio. Nam commilitones mei obstrepunt ne damner; ac si fortè damnatus fuero utpote nocens, at ultrix adest tota cohors, tamque malè accipit civem judicio victorem, ut eum pœniteat vicisse & militi non indulsisse.

20. *Tota cohors tamen est inimica.*] Probè notat indolem militantium omnia per vim agentium, & ubique per fas & nefas vincere, ac nihil non sibi licere contendentium.

Cohors, Manipli.] Manipulus continebat viginti milites ac turbam scutatorum. De *Cohorte* dixi ad Satyr. 1. v. 58. & alibi.

21. *Curabitis, ut sit.*] Videte igitur, ô cives quid agatis, adversus militem litigando. Scilicet novam accersitis vobis injuriam priori graviorem. Quidam legunt: *efficiunt, curabilis ut sit vindicta & gravior,* &c. alii *plorabilis,* &c. textumque jungunt. Non valde refert ad sensum, quoquo modo legas.

22. *Vindicta gravior quàm injuria.*] Totius cohortis omniumque manipulorum vindicta est gravior, quàm injuria ab uno milite accepta pro quâ litigatur.

Dignum erit ergo, &c.] Ergo qui militem offenderit, vel offensus accusabit ac deferet, is tam stultus ac temerarius existimandus est, quàm erat declamator ille seu causidicus Mutinensis, qui quaslibet causas suscipiebat, malas etiam ac periculosas.

23. *Mutinensis.*] Oriundi è Mutinâ, quæ urbs est Longobardiæ in Italiâ, Hodie vulgò *Modena,* Ducatûs titulo fulget. Quidam legunt, *Mulino,* id est, bruto ac stolido.

24. *Cùm duo crura habeas,* &c.] Id est, cùm integro & sano (sis corpore, stultè ageres si invidiam & offensionem tibi crees militum, qui te mutilarent, & crus alterum vel utrumque frangerent, iracundi ut sunt & ad ultionem prompti.

Tot caligatos, Millia clavorum.] Tot milites indutos caligis ac tibialibus clavatis. Vide Satyr. 3. v. 248. Ibique Annot. Item Turneb. Lib. 4. cap. 7. ubi militum caligæ clavis suffixæ erant, inquit. Legunt alii, & corrigunt ad rem satis: *Tot caligas, tot millia clavorum.*

25. *Quis tam procul absit ab urbe?*] Quis tam imperitus rerum urbanarum, tamque moris ac insolentiæ militum ignarus?

26. *Quis tam Pylades?*] Quis tam amicus alicui, ut tot pericula pro eo sponte velit incurrere, litiganti contra militem opem ferendo, & ad usque castra comitando, &c. sicut Pylades Oresti ubique adfuit, omnium periculorum comes ac particeps, pro quo etiam morti sese objecit apud Tauricam regionem. De quo vide Euripid. Iphigen. in Tauris.

Molem aggeris ultra Ut veniat.] Transeundo vallum, intra castra pergat ad jus; ut antè est annotatum.

27. *Lacryma siccentur.*] Ergò melius erit accepeam à milite injuriam dissimulare, neque solicitare amicos ut præsteut nobis officium tam periculosum. Nam certè illi rerum gnari ex-

Da teſtem, judex cùm dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos vidit qui, dicere, Vidi;
Et credam dignum barbâ, dignumque capillis
Majorum: Citiùs falſum producere teſtem
Contra paganum poſſis, quàm vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atq; alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut ſumptos pergit non reddere nùmos,
Vana ſupervacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties ſubſellia tantùm
Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fuſco jam micturiente, parati
taxat paratur. Nunc diſerto Caditio pallium abjicente, & Fuſco dum mingente, inſtructi

Quando cognitor juſſerit, addue teſtem, qui pugnos conſpexit quiſquis iſte, ne dubitet affirmare, Vidi; atque illum putabo dignum barbâ, dignumque capillitio antiquorum. Mendacem teſtem facilius dixe quam adverſus ruſticum, quam veracem adverſus bona, atque adverſus honorem bellateris. Cætera jam munera cæteraq; juris jurandi commoda obſervemus. Si mihi nequam vicinus abſtulit vallem vel agrum, præditi majorum; vel meditii è finibus ſanctum eruit lapidem, quem, quotannis coluit mea puls cum ingenti placentâ: vel ſi debitor perſeverat non reſtituere pecuniam acceptam, affirmans falſa chirographa inutilia ligni, opperiri cogat annum qui plebis univerſa controverſias incipiat. Tum verò ſexcenta etiam moleſtia, ſexcenta dilationes erunt ſuſtinenda. Toties tribunal dun-

ANNOTATIONES.

cuſabunt ſe, ac detrectabunt vel nos ad caſtra comitari militem delaturos, vel contra illum dicere teſtimonium, vel cauſam noſtram agere apud Centurionem, obſtrepente interim ac minas jactante universa cohorte & omnibus manipulis: quemadmodum antea dictum eſt.

29. *Da teſtem, judex cum dixerit.*] Legunt alii, *quem dixerit.*

31. *Dignum barbâ*, &c.] Antiquæ virum fidei, & virilis conſtantiæ, quales erant majores noſtri, cum mos nondum eſſet barbam tondere. De hoc nos alibi.

33. *Paganum.*] Vide Annotat. ad Satyr. 14. v. 154. & Turneb. Lib. 2. cap. 3. Porro ſubinde Pagani ſunt appellati Ethnici & Idololatræ, ex quo, propagata jam Fide Chriſtiana, illi urbibus pulſi in pagos ac villas ruſticas conceſſerunt.

35. *Præmia nunc alia*, &c.] Alia militum commoda, in litigando: deinde in jure condendi teſtamentum. Cœlius Rhodiginus Lib. 23. cap. 23. quærit cur militi ac viro fortiſ tantum honoris tribuatur, pluſque prærogativæ, quam doctrinarum antiſtiti vel maximo: reſponderque ex Ariſtotelis ſententia Rhetor. 1. eas virtutes cenſeri maximas, quæ noſcuntur aliis utiliſſimæ, & hinc juſtis viris pariter & fortibus plurimum deferri; quoniam altera virtus in pace, in bello altera proeſſe præcellenter valet.

36. *Sacramentorum.*] Id eſt, militiæ, vel militum, qui ſacramento ſe obſtrinxerint apud Imperatorem, bonam ſe Reipublicæ navaturos operam, neque ante finita ſtipendia diſceſſuros.

Convallem ruris aviti, &c.] Agrum collibus ſeptum, ab avis & majoribus, hæreditario jure, vel teſtamento, ad me tranſmiſſum: prædium in valle ſitum.

38. *Sacrum effodit medio de limite ſaxum.*] Protulit limitem agri, ſuo adjunctum quod meo deraſſet. *Sacrum*; quia ſeparandis agris poſitus lapis Jovi Terminali ſacer habebatur.

39. *Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.*] Cujus agri cùm vetus ſim poſſeſſor, ex more Jovi ac Termino dudum ſacrifico quotannis, pultem & liba ſuper ſaxum ponens: idque ex inſtituto Numæ Pompilii, qui frugum primitias Termino ſacrificari juſſit. Dionyſ. Halic. Lib. 2.

40. *Debitor.*] Cui vel fœnore, vel mutuò credidi pecuniam.

41. *Vana ſupervacui*, &c.] Eundem verſum, & in hunc Annot. Vide Satyr. 13. v. 137.

42. *Expectandus erit, qui*, &c.] Donec ad judicandum conveniant Centumviri, qui ex tribubus triginta tribus adeóque è toto populo electi. Hi porrò vix & raro conveniebant: unde multa erant tædia perferenda litigantibus apud ipſos, de iis quorum cognitio ad eos pertinebat, v.g. de Depoſito, de Tutelis, de Finibus, &c.

Qui lites inchoet, annus, &c.] Locum hunc aliter alii explicant; ſic verò è Servio: Expectandus cuique ſuus ordo, Anglicè, his turn, ex lot: Nam & tunc ob litium multitudinem, cauſæ per ſortem audiebantur, ut evitaretur tumultus. Plin. Lib. 4. Epiſt. 16. *Proximè cum dicturus apud Centumviros eſſem, adeundi mihi locus, niſi a tribunali, niſi per ipſos Judices non fuit; tanta ſtipatione cætera tenebantur.*

44. *Subſellia tantum Sternuntur.*] Paratur duntaxat & adornatur tribunal.

45. *Ponente lacernas Caditio.*] Dum Judex lacernam ponit ob æſtum, & frigus captat, veluti mox cauſas auditurus. Is verò tamdiu moratur, ut fruſtretur expectantes, & morâ fatigatos cogat abire, infecta re, quamvis paratos ad dicendum.

46. *Caditio.*] De eo Satyr. 13. v. 197.

Fuſco.] Vide Satyr. 4. v. 112. Hic Aurelius Fuſcus apud Martialem ut ebrioſus notatur.

Micturiente.] Locum hunc explicat id quod de ejuſmodi Judicibus habet Macrobius Lib. 3. cap. 16.

discedimus, atque tardo fori sabulo decertamus. Iis autem quos arma operiunt, ac cingit balteus, quodcunque libet iis litigandi tempus conceditur, neque deperditur negotium prolixâ controversiâ morâ. Adde quod unis bellantibus licet condere testamentum vivente genitore. Enimverò qua sunt bellicis acquisita laboribus statutum est haud censeri bonorum summâ, quorum universam parens administrationem possidet. Itaque Coranum vexillorum sectatorem & militia stipendia obtinentem palpat genitor, licet modo senio titubans. Illum justa promovet opera, atque honesto studio sua præmia dilargitur. Id profectò videtur interesse ipsius Imperatoris, ut qui strenuus fuerit, ipse sit beatus; ut cuncti phaleris, cuncti etiam torquibus gaudeant.

Digredimur, lentâque fori pugnamus arenâ.
Aſt illis, quos arma tegunt & balteus ambit,
Quod placitum eſt, illis præſtatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.
Solis prætereà teſtandi militibus jus
Vivo patre datur. Nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſûs,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumq; æra merentẽ,
Quamvis jam tremulus captat pater, Hunc labor æquus
Provehit, & pulcro reddit ſua dona labori,
Ipſius certè Ducis hoc referre videtur,
Ut qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem;
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

ANNOTATIONES.

C. Titius, inquit, *vir ætatis Luciliana, in oratione quâ legem Fanniam ſuaſit —— deſcribens homines prodigos in forum ad judicandum ebrios commeantes, quæque ſoleant ſermocinari inter ſe, ſic ait. Ludunt aleâ ſtudi sè unguentis delibuti —— ubi hora decem ſunt, jubent puerum vocari ut comitium eat percontatum, quid in foro geſtum ſit; qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint: quot tribus juſſerint, quot vetuerint. Inde ad comitium vadunt, ne litem faciant ſuam. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora, quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comitium triſtes: jubent dicere: quorum negotium eſt, narrant: Judex teſtes poſcit: ipſus it militum. Ubi redit, ait ſe audiviſſe omnia: tabulas poſcit: literas inſpicit: vix præ vino ſuſtinet palpebras.*

47. *Lentâque fori pugnamus arenâ.*] Metaph. à Circo, & gladiatoribus. Id eſt, vix litis finem videmus, adeo lentè omnia procedunt.

50. *Sufflamine.*] Dilatione, morâ, impedimento. Quid ſit propriè *ſufflamen*, dixi ad Satyr. 8. v. 148.

51. *Solis prætereà teſtandi militibus jus*, &c.] Nam filius-familias, etiamſi pater conſentiat, teſtari non poterat, niſi de peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi. Juſtinian. de militari teſtamento. Ulpian. in Lege 1. Digeſt. de Teſtam. milit. ſic habet: *Militibus liberam teſtandi factionem primus quidem D. Julius Cæſar conceſſit: ſed ea conceſſio temporalis erat. Poſteà verò D. Titus dedit: poſt hoc Domitianus: Poſteà D. Nerva pleniſſimam indulgentiam in milites contulit; eamque & Trajanus ſecutus eſt.* Et infrà: *Exinde mandata inſeri cœpit caput tale; cum in notitiam meam pervenerit —— Simpliciter eorum* (militum) *conſulendum exiſtimavi, ut quocunque modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorum voluntas. Faciant igitur teſtamenta quomodo volent, faciant quomodo poterint: ſufficiatque ad bonorum ſuorum diviſionem faciendam nuda voluntas teſtatoris.*

54. *Coranum.*] Hunc de quo fortè Horatius Serm. Lib. 2. Satyr. 5.

Captatorque dabit riſus Naſica Corano.

55. *Caſtrorumque æra merentem.*] Diu Romanos ſuis ſtipendiis militaſſe, at poſteà mercedem è publico accepiſſe, alibi notavimus; nimirum Satyr. 3. v. 132. & enarrat Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 22. *&c.*

56. *Quamvis jam tremulus captat pater.*] Pater jam ſenio licet confectus filium captat militantem, ut ab eo nuncupetur hæres bonorum militia partorum. Tria veteribus fuere teſtamentorum genera: unum quod calatis comitiis fiebat: alterum quod per æs & libram, libripende adhibito, & emptore familiæ. Tertium militare ſeu procinctum vocabatur, cum milites ituri in prælium, nullâ legum ſolemnitate, tribus aut quatuor adhibitis teſtibus, antequam ſe accingerent ad dimicandum, hæredem ſibi nuncupabant, ſi quid in acie ſecùs evenire. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 3.

57. *Hunc labor æquus Provehit*, &c.] Præterea milites per bellicos labores ad munera promoventur, honores à Duce conſequuntur & præmia, phaleras, torques, armillas, coronas, *&c.*

58. *Ipſius certè Ducis hoc referre videtur*, &c.] Refert Ducis militantes honorari & locupletari. Nam dona ac donorum ſpe virtus excitatur militum, aliique ad militandum alliciuntur.

60. *Ut læti phaleris omnes*, &c.] Ut ſtrenui ſint omnes, adeoque donis militaribus exornentur. Plin. Lib. 33. cap. 2. *Romani auxiliares & externos torquibus aureis donavere: at cives non niſi argenteis.* Agellius Lib. 2. cap. 11. refert *Lucium Sicinium Dentatum, ob eximiam virtutem appellatum Achillem Romanum, pugnaſſe in hoſtes centum & viginti præliis: cicatricem averſam nullam, adverſas quinque & quadraginta tuliſſe: coronis eſſe donatum aureis octo, cluſione li unâ, muralibus tribus, civicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta: armillis plus centum & ſexaginta; haſtis duodeviginti, phaleris item donatum quinquies vicieſque: populi militaria dona habuiſſe multijuga, in his provocatoria pleraque: denique triumphaſſe cum Imperatoribus ſuis triumphos novem.*

AUL

AULI PERSII FLACCI SATYRÆ SEX.

PROLOGUS.

NEC fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti somniâsse Parnasso
Memini, ut repente sic Poëta prodirem.
Heliconidasque, pallidamque Pirenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces. Ipse semipaganus
Ad sacra Vatum carmen affero nostrum.

INTERPRETATIO.

NEque immersi labia in fonte equino, neque recordor me indormiisse in monte Parnasso bivertice, ut subitò fierem ita Vates. Et Musas & Pirenen Pallidam relinquo illis quorum statuas ambiunt hederæ tenaces. Ego subrusticus defero meos versus ad sacra Poëtarum.

ANNOTATIONES.

1. *NEC fonte labra prolui,* &c.] Irridet Persius vanitatem eorum Poëtarum, qui sese jactant afflatos ab Apolline & Musis, imitari volentes Hesiodum, qui Theogoniæ initio ait se à Musis divinâ canendi facultate donatum. Hunc locum imitatus Sidonius Apollinar. Lib. 8. Epistolâ ultimâ, ita scribit: *Non hic ego commentitiam Terpsichoren more studii veteris adscivi: nec juxta scaturiginem fontis Aganippici per roscidas ripas, & pumices muscidos stylum traxi. Atque utinam nihil molle, nihil fluidum, nil de triviis compitalibus mutuatum reperiatur,* &c.

Prolui.] Id est, leviter delibavi, non autem immersis labiis ad satietatem hausi.

Caballino fonte.] Pegasus alatus equus ungulâ percutiens radicem montis Parnassi, elicuit fontem qui inde dictus est *Hippocrene*: è quo bibentes statim Poëtas fieri, fabulantur. Vide Ovid. Metamorphos. Lib. 5. Fab. 4.

2. *Nec in bicipiti somniâsse,* &c.] Neque, ut Ennius, somniavi, immigrâsse in me animam Homeri, aut alterius eximii Poëtæ. Vide infrà Satyr. 6. ad hæc verba, *Cor jubet hoc Enni,* &c.

Parnasso.] Mons est Phocidis in Achaiâ, Apollini sacer ac Musis, sicut & Helicon mons altus in Bœotiâ.

4. *Pirenen.*] Fons erat Musis dicatus in Acrocorintho monte, juxta urbem Corinthum in Peloponneso. *Pallidam* autem vocat Persius, eo quod qui plurimùm student pallidi fiunt. Vide posteà Satyr. 5. v. 62. Vel spectat Fabulam de Pirene muliere, cujus è lacrymis fons iste emanâsse fertur.

6. *Hederæ.*] Boni Poëtæ hederâ coronabantur. Vide Horat. Lib. 1. Ode 1. *Sequaces,* vel quòd facilè adhærescant: vel quòd sequantur eximios Poëtas velut præmium: quemadmodùm antè dixi.

Semipaganus.] Propè rusticus & agrestis: ferè tam imperitus ac rudis, quàm paganus. Vide Juvenal. Satyr. 14. v. 154. Annotat. ad vocem, *Pago.* Item Satyr. 16. v. 33. ad vocem, *Paganum.*

7. *Ad sacra Vatum,* &c.] Augustus in suo palatio sacraverat ædem Musis & Apollini,

Quis docuit pſittacum ſuum illud χαῖρε; & picas eniti humanas voces? Venter artium doctor, ingenii dator, peritus aſſequi verba inconceſſa. Quod ſi appareat ſpes lucrandæ pecuniæ ſallacis, tum putaveris corvos Poëtas, & picas Poëtrias canere carmen Pegaſeium.

Quis expedivit pſittaco ſuum ΧΑΙΡΕ;
Picaſque docuit noſtra verba conari?
Magiſter artis, ingenîque largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.
Quòd ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Corvos Poëtas & Poëtridas picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

ANNOTATIONES.

teſte Suetonio, Octav. cap. 25. Eò docti conveniebant ſcriptaque deferebant ſua.
Hinc Horat. Lib. 1. Epiſt. 3.

Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo.

Vide infrà, ad eas voces, *Sede leges celsâ.*

8. *Quis expedivit*, &c.] Sunt qui de ipſo Perſio hæc intelligant; quaſi verò tam miſera fuerit ejus fortuna, ut paupertate adactus ſit ad ſcribendos verſus, quem admodùm alii quidam iſtius temporis. Verùm in Satyr. 5. bullâ ſe ornatum, adeóque nobilem indicat. Adde carminis quod ſectatur genus, abalienandis certè hominum potentium animis potius idoneum, quàm parandis amicis. Itaque dicendus eſt Perſius in his ſeipſum quidem petere, at ferire alios, qui divinam Poëſeos facultatem velut artem quæſtuoſam arripiebant, quamvis à naturâ negatam.

Pſittaco.] Sicut avis iſta non conceſſas alioqui voces, fame tamen ſtimulante, conatur exprimere: ſic & quidam, ut victum habeant, utcunque verſus ſcribunt, quos divitibus offerant; invitâ quidem Minervâ. Vide Plin. Lib. 10. cap. 42.

Suum χαῖρε] Quaſi propriam aviculis iſtis ſalutandi rationem.

9. *Verba noſtra.*] Nobis hominibus proprium ſermonem.
Interſerunt hîc aliqui ſpurium ſanè verſiculum hunc:

Corvos qui's olim concavum ſalutare?

Id eſt, quis etiam docuit corvum raucâ voce & concavâ ſalutare Cæſarem Auguſtum, poſt Actiacam victoriam? Vide Martial. Lib. 14. Epigram. 73, 74, 76. Item Macrob. Saturnal. Lib. 2. cap. 4. ad finem.

11. *Venter negatas artifex ſequi voces.*] Scilicet venter familicus artem dat & facultatem quam natura negaverat. Proverb. *Multa docet fames;* & apud Græcos: Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεσθαι δι. δάσκαλος.

12. *Doloſi.*] Nummum doloſum, eo quòd doloſos faciat homines, vocari putant nonnulli. Malim ego cum Caſaubono ita dici, quòd ſpes ſit ejus comparandi per adulationes doloſas, & falſam præſtantiæ opinionem.

13. *Corvos Poëtas*, &c.) Si modò ſpes lucri affulgeat, carmina conſcribent garruli quilibet, inſulſi, inepti, è trivio Poëtaſtri. Atque ſibi videbuntur ipſis egregia pro me[illegible], dum æquis rerum æſtimatoribus erunt [illegible]io.

14. *Cantare credas.*] Subaudi, *poſſe*: adeò potens eſt lucelli cupido, duriſque urgens in rebus egeſtas.

Pegaſeium.] Egregium carmen, quale compoſuerit is qui ex Hippocrene biberit.

Melos.] Quidam ſcribunt, *mellos*, ut metrum conſtet. At verò quidni Perſius produxerit primam iſtius vocis ſyllabam, auctoritate freus Ennii ac Homeri? Ennii quidem ex Annalibus affertur iſte verſus.

Matrona melos complent ſpectare faventes.

Homerus autem Hymno 1. in Mercurium ſic habet.

Θεὸς δ' ὑπὸ μέλος ἄειδε,

Quanquam in præcedenti Verſu & alibi ſæpiùs corripit. Nimirùm id permittunt liquidæ conſonantes. Vetus Schol. *in aliis eſt, nectar*, inquit. Hinc fortè Angelus Politianus lectionem iſtam adſtruit; rejicitque vocem, *melos*, quippe cujus prima ſit brevis. At profectò Marullus eum appoſitè ſimul ac feſtivè redarguit, ſic occinens:

Poſſe negas dici melos, facunde Poëta,
Atque adeò picas nectar ais canere.
Sed neque divinus malè
μέλος ἄειδε Homerus:
Nec, niſi qui laudat nectar
Ineptè canit.

SATYRA I.

O Curas hominum! ô quantum est in rebus inane! (cule. Nemo?
Quis leget hæc? Mîn' tu istud ais? Nemo her-
Vel duo, vel nemo. Turpe, & miserabile. Quare?
Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem 4
Prætulerint. Nugæ. Non, siquid turbida Roma
Elevet, accedas: examenve improbum in illâ
Castiges trutinâ: nec te quæsiveris extra.
Nam Romæ quis non? Ah si fas dicere! Sed fas,
Tunc cùm ad canitiem, & nostrum istud vivere triste

O Cupiditates hominum! Quanta est vanitas in rebus! Quis evolvet hæc carmina? *Mihine tu hoc dicis? Nullus certè* leget. *Nullus? Unus aut alter, vel ne unus quidem: res pudenda & indigna. Cur? Ne Polydamas & Trojani mihi anteponant Labeonem. Ineptia. Ne assentiaris, si Roma tumultuosa aliquid elevet; neve expendas judicium injustum in illâ librâ: neque petas extra teipsum. Enim-verò quis Roma non* id facit? *Ah si liceat loqui! Sed licet, tunc quando video canos capillos; & nostram illam vitam*

ANNOTATIONES.

2. *O Curas hominum!*] In quibusdam libris reperies appositas literas *P. & M.* Re quidem ipsâ Dialogismus est inter Poetam Satyris scribere aventem, & Monitorem qui conatur eum deterrere à scribendo. Neque verò conveniunt omnes quæ sint assignanda Poetæ, quæ Monitori: sed suum quisque ad arbitrium versus & personas illis distribuit.

2. *Quis leget hæc?*] Monitor statim, quis eas reprehensiones tuas libens accipiet? Define igitur inutilia monita dare.

Nemo hercule.] Agellius Lib. 11. cap 6. ait Romæ viros jurare solitos per Herculem, fœminas per Castorem, non contrà: quamobrem verò, obscurum esse dicit. Illud porrò apud Apuleium reperies non observatum, apud quem & fœminæ per Herculem jurant. Vide Juvenal. Satyr. 2. v. 98. Annot.

4. *Ne mihi Polydamas.*] Scilicet verebor quod olim Hector veritus est; ne, *&c.* Legunt nonnulli, *ne*, id est, certè. Alluſit hîc Persius ad Homeri iliad. χ. non longè ab initio. Quod idem fecerat Tullius ad Attic. Lib. 2. Epist. 5. & Lib 7. Epist. 1.

Polydamas.] Princeps Trojanus, per quem optimè notatur. Nero Historiæ Trojanæ plus æquo studiosus.

Labeonem.] Actius Labeo ineptus Poeta, Neroni nihilominus charus, eo quòd Homeri Iliados libros aliquot in Latinos versus quamvis malè transtulisset. De eo nihil habemus præter versum hunc quem citat vetus Scholiastes.

Crudum manduces Priamum Priamique Pisinnos.

6. *Elevet.*] *Elevare* Significat duo contraria, nempè augere, & minuere: neque constat quo sensu hîc à Persio intelligatur. Metaphora à ponderibus, in quibus ut lanæ gravior attollatur, & par alteri fiat, ex eâ aliquid detrahitur.

Accedas.] Id est, ne te adjungas ad iniquos Judices Romanos, sive bonos versus contemnant, sive malos æstiment.

Examen.] Est bilancis hasta, filum, lingula, quâ stante, in neutram vergente partem, & sub ansâ latente, equilibrium cognoscitur. Metaphoricè ponitur pro judicio.

7. *Trutina.*] Propriè est illud foramen, intra quod libratur bilancis lingua, de quâ mox Hic sumitur pro totâ bilance.

Nec te quæsiveris extra.] Ne extra te Judicem quære aut judicium. Tu ipse res dijudica.

8. *Nam Romæ quis non?*] Apostopœsis est: id est, quis Romæ errore communi lapsus, & extra se judicium quærens, non malè judicat? Vel, quis Romæ non affectat laudem Poëseos? Quo quidem perstringitur ipse Nero.

Sed fas Tunc, &c.] Totum hunc locum alii aliter interpretantur. Quidem volunt Persium loqui in propriâ personâ, ita ut dicat sibi tandem licere invehi in hominum vitia, cum ipse jam, si minùs ætate, at moribus senex sibi esse videatur: fas, inquit, mihi est pravos mores reprehendere, cum considero meæ mentis canitiem, & meum vivendi genus severum, maturamque relictis nugis sapientiam. Alii tamen videntur meliùs Persii sensum assecuti, qui ajunt illum homines suæ ætatis carpere, qui ætate licèt provecti & moribus vultuque graves, adhuc tamen scribendis versiculis, qui juvenum lusus sunt, laudem captabant.

ſeveram; & quæ agimus depoſitis nucibus: quando imitamur patruos ſerveritate, *tum*, inquam, *tum condonate. Nolo. Quid agam? Atqui ſum irriſor* ob *lienem procacem. Componimus clauſi, alius carmina, alius ſolutus metro, operoſum quiddam, quod pulmo peramplus ſpiritus proferat. Nempe & comptus, & veſte novâ, & candidus denique, cum gemmâ natalis diei, iſta plebi recitabis è ſublimi cathedrâ, poſtquam laveris fauces flexibiles*

Aſpexi, & nucibus facimus quæcunque relictis:
Cùm ſapimus patruos, tunc tunc ignoſcite. Nolo. 11
Quid faciam? Sed ſum petulanti ſplene cachinno.
Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid quod pulmo animæ prælargus anhelet.
Scilicet hæc populo, pexuſque togâque recenti,
Et natalitiâ tandem cum ſardonyche albus, 16
Sede leges celsâ, liquido cum plaſmate guttur

ANNOTATIONES.

10. *Nucibus.*] Id eſt, puerilibus ludis ac nugis quibuſlibet. Sueton. Auguſt. cap. 83. refert illum cum pueris minutis interdum nucibus luſitâſſe.

11. *Cùm ſapimus patruos.*] Qui ſunt nepotum duri ſæpè caſtigatores.

Ignoſcite.] Sinite me corrupta hominum judicia notare.

Nolo.] Non finam, inquit monitor: ab his abſtineas jubeo.

12. *Quid faciam?*] Reſpondet Perſius; at mihi temperare non poſſum: ſplen grandior irriſorem me, & Satyricum facit. In liene Medici affectum riſûs collocant.

Petulanti.] Petulans dicitur qui hunc & illum abſque pudore petit.

Cachinno.] Cachinno, onis, eſt homo riſûs intemperantior, ſicut cachinnus riſum effuſum ſignificat.

13. *Scribimus incluſi.*] Proſopopœia eſt Poëtarum ineptorum illius temporis, quos inducit Perſius ſuam cauſam defendentes. Quid mali facimus, inquiunt, ſiquidem muſæo noſtro clauſi, alius ſtrictâ, alius ſolutâ oratione ſcribimus egregium quoddam opus?

14. *Quod pulmo anima.*] Quod cum anhelitu, & non ſine labore & vexatione pulmonis aëre & vento diſtenti recitemus. Videtur autem Perſius notare grandiloquentiam affectatam, periodorum longitudinem, & ampullatam turgidamque orationem.

15. *Scilicet hæc populo.*] Excipit ſatyricè Perſius: nempè auram popularem captas ſcriptitando & recitando, & vanam eruditionis opinionem affectas.

16. *Natalitiâ.*] Vel geſtari ſolitâ die natali, vel dono datâ.

Albus.] Veſte novâ & pretioſâ ſplendidus: fortaſſe etiam, pallidus, ſive ob ſtudium pertinax, ſive ob ingentem curam, quâ ſe illi comparabant ad recitandum, ſive denique ob anxium de eventu animum.

Sardonyche.] Ornatus annulo, cujus gemma ſit ſardonyx, lapillus ſubrubei ſimul & ſubcandidi coloris. Vox facta è ſardio lapide rubri coloris, & onyche ſubalbi.

17. *Sede leges celsâ.*] Privatæ quædam fiebant recitationes Romæ ſatis frequentes, inter amicos & convivas. Horat. Lib. 1. Satyr. 4.

Non recito cuiquam niſi amicis, &c.

Perſius paulò pòſt,

Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dia poëmata narrent.

Vide Plin. Lib. 8. Epiſtol. 21. Tull. ad Attic. Lib. 12. Epiſt. 4. & Lib. 15. Epiſt. 3.

Aliæ porrò recitationes erant publicæ: modò in Athenæo, modò in Apollinis æde, de quâ in Prologo: modò etiam in ædibus ceu mercede conductis, ſive accommodatis ab aliquo viro divite, cui id honorificum ducebatur, & cujus eò clientes applauſûs & celebritatis cauſâ convocabantur. Vide Martial. Lib. 4. Epigram. 6. & Lib. 10. Epigram. 70. Plin. in Epiſtolis paſſim, ut Lib. 2. Epiſt. 19. Lib. 9. Epiſt. 27. luculentiſſimè verò Lib. 7. Epiſt. 17. & Lib. 8. Epiſt. 12.

Juvenalis autem Satyr. 7. docet quanto id fiebat apparatu:

——— *Aſſi dulcedine famæ*
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes,

Et paulò pòſt:

Scit dare libertos extremâ in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſpondere voces.
Nemo dabit Regum quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.

Ex his patet conſueviſſe recitaturos ſuis impenſis ornare auditorium, ſubſellia auditoribus, ſibi verò pulpitum & ſedem ſublimem diſponere. Idem habetur ex Dialogo de Oratoribus: *Et domum mutuatur, & auditorium exſtruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit*, quibus nempe invitentur audituri. Vide Plin. Lib. 1. Epiſt. 13, & Lib. 2. Epiſt. 14. Atque ut fre-

Mobile

Mobile collueris, patranti fractus ocello.
Hic neque more probo videas, neq; voce ſerenâ
Ingentes trepidare Titos, cũ carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.
Tun', vetule, auriculis alienis colligis eſcas,
Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe!
Quo didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus
Innata eſt, rupto jecore exierit caprificus? 25
En pallor, ſeniumque. O mores! Uſq; adeone

potione fluidâ, diſſolutus oculis laſcivis. Illic nec bono ritu, nec applauſu recto, aſpicies ſubſilire nobiles Romanos, quando verſus penetrant renes, & quando præcordia titillantur carmine trementi. O ſenex, tunc quæris illecebras auribus aliorum? Auribus, inquam, *quibus pelle deformis etiam dicas, ohe! Quorſum* verò *doctum eſſe, niſi hoc fermentum* appareat; *& aperto hepate prodeat ſylveſtris ficus, quæ aliquando orta eſt intrà?*

Ecce vultus *pallidus, & ſenectus. O indolem* pravam! *Itane verò*

ANNOTATIONES.

quentiores adeſſent auditores, pretio etiam & munuſculis cogebantur.

Horat. in Arte Poet.

Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas.
Aſſentatores jubet ad lucrum ire Poëta.

Et Perſius paulò pòſt, tritam lacernam dari, ſumen apponi, ait. Adhibebant præterea ornamenta corporis varia, ut inde recitationi ſplendor accederet. Quod innuunt Perſius hic: Plutarch. in Pompeio. Seneca Ep. 114. Martial. Lib. 4. Epigram. 41. & Lib. 6. Epigram. pariter 41. Vide & Agell. Lib. 11. cap. 9. ubi reperies, digitum annulo, caput palliolo, aures ligamentis, fauces vellere ceu lanâ exornari: pexos etiam capillos, togas recentes & ſplendidas.

Plaſmate,] Ad leniendam vocem ſuaviorem-que faciendam.

18. *Patranti.*] Patrare propriè eſt πεπονηρῦ. Unde hic pro libidinoſo aſpectu à Perſio uſurpatur.

19. *Hic.*] Id eſt, in illis recitationibus.

Neque voce ſerenâ.] Acclamatione confusâ.

20. *Trepidare.*] Exhibendæ lætitiæ & approbationis causâ.

Horat. in Arte Poet.

Salier, tundet pede terram.

Titos.] Dicti ſunt Titi nobiles Romani à Tito Tatio, vel à tuendo Imperio.

Lumbum intrant.] Excitando libidinem, cujus ſedes eſt in lumbis: quod faciunt obſcœni verſus.

21. *Tremulo*] Tremulâ voce pronunciando, ut mollior ſit ſonus.

22. *Tun' vetule.*] Inſurgit Perſius acriter adverſus eam mollitiem. Ergone quâ es ætate ſenex in id unum incumbis, ut tam infames juvenum auribus illecebras ſuppedites.

Vetule.] Vox pertinens ad contemptum.

23. *Cute perditus.*] Senio & rugis deformis.

Ohe.] Contendunt aliqui legendum *evoe*, ut ſenſus ſit: O Nero bacchantium vocem in tuâ Tragœdiâ gaudes recitare: Sed placet cum melioris notæ Interpretibus & Exemplaribus: *Ohe.* Quæ interjectio vel ſatietatem, vel juvenilem lætitiam ſignificat. Senſus igitur erit: ſenex cum ſis, juveniles etiam voces affectas. Vel potiùs: laboras ut placeas ineptis laudatoribus; quorum adulationes ipſe adeò expertus es, ut non ſine pudore nimiùm te laudari ſentiens cogereris dicere, *ohe:* ſatis eſt laudum & pluſquam ſatis.

Horat. Satyr. 5. Lib. 2.

Importunus amat laudari? Donec, ohe jam,
Ad cœlum manibus ſublatis, dixerit: urge,
Creſcentem tumidis infla ſermonibus utrem.

24. *Quò didiciſſe*, &c.] Id eſt, quid prodeſt multa didiciſſe ni doctus eſſe cognoſcar, inquit homo ſcribendi cupidus.

Fermentum.] Dicitur à fervendo, id eſt, ſicut fruſtra injicias fermentum in maſſam niſi ut eam inflet, & majorem faciat: ſic, quid mea mihi eruditio proderit, niſi erumpat & clariorem me faciat?

Intus] In animo meo.

25. *Jecore.*] Poni videtur pro corde, in quo affectuum ſedem vulgus collocat.

Caprificus] Metaphoricè deſignat gloriæ cupiditatem, & bene; nam arbor illa erumpit è muris quantumlibet duris, nullos parit fructus, ſed tantùm calyces.

26. *En pallor, ſeniumque.*] En ſigna ſtudii noſtri pertinacis, noſtræque adeo profundæ eruditionis. Quæ verba attribuunt aliqui Perſio Poëtaſtros irridenti: meliùs tamen videntur jungenda cum præcedentibus, ut poſteà Satyricus exclamet: *ô mores!*

Uſque adeóne Scire tuum, &c.) Ergóne vanam gloriam velut ultimum finem ſtudiorum tuorum conſtituis? D. Auguſt. Epiſtolâ 56. Dioſcorum vulgi laudes ſectantem perſtringit Perſiano hoc loco: *Tune, ô Dioſcore, nec Perſium tuum reſpicis*

ſcientia tua nihil eſt, niſi alii moverint te eſſe ſcientiâ praditum? An præclarum eſt digito oſtendi, & dici: Ille eſt. An parvi æſtimes fuiſſe tradita centum puerorum *cincinnaturum? En inter calices inquirunt Romani* epulis *ſatiati, quid divina carmina contineant. Illic quidem, cui circa ſcapulas eſt tegmen* coloris *hyacinthini, recitans aliquid fœtidulum de naſo balbutienti; ſi* veluti *guttatim fundit* amores *Phyllidis & Hypſipilæ, & triſte aliquid Poëtarum; ſi vocabula etiam dejicit palato molli:*

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulchrum eſt, digito monſtrari, & dicier:
Hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe,
Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dia poëmata narrent.
Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,
Rancidulum quiddam balbâ de nare locutus;
Phyllidas, Hypſipilas, Vatū & plorabile ſi quid
Eliquat; & tenero ſupplantat verba palato:

ANNOTATIONES.

contorto verſiculo tibi inſultantem, &c. Ubi Perſianam ſententiam affert & gravitèr explicat. Porrò Perſius hic imitatus eſt Lucilium, cujus corruptum paſſim locum optimè videtur reſtituiſſe Marcilius, ſic:

——— ——— ——— *Id me*
Nolo ſcire mihi cujus ſum conſciu' ſolus,
Ne damnum faciam. Scire eſt neſcire niſi id me
Scire alius ſcierit.

28. *At Pulchrum eſt*, &c.] Prolepſis eſt ironica. Demoſthenes noſcitari ſe à mulierculis & digito monſtrari lætabatur. Tull. Tuſc. Quæſt. 5.

29. *Ten' cirratorum*, &c.] Id eſt, parvine æſtimes carmina alicujus Poëtæ eſſe dictata à ludimagiſtris in ſcholis, ut ea diſcipuli memoriter diſcant. Nero ſuos verſus per ſcholas dictari imperâſſe aiunt: quod & alii velut decorum ſibi affectârunt. Euſebius Lib. 9. narrat Maximum Imperatorem libellos quoſdam in Chriſti deriſionem confictos nomine Pilati per ludos circumferri legique præcepiſſe. De Hieron. hunc Perſii locum, ut & alios ſæpè, bis aut ter uſurpati adverſus Ruffinum bis, & in Apologet. ad Domnionem.

Cirratorum.] Id eſt, nobilium juvenum, quorum cirrati ſolent eſſe capilli, id eſt, cincinni, torti.

30. *Ecce inter pocula.*] Reſpondet Perſius, & docet flocci faciendas eſſe eas laudes, quæ dantur inter pocula. Quod anteà Horatius fecerat Lib. 2. Satyr. 2.

Diſcite non inter lances menſaſque nitentes,
Cum ſtupet inſanis aciès fulgoribus, & cum
Acclivis falſis animus meliora recuſat.

Mos erat ſcilicet apud veteres in conviviis aliquid ex illuſtribus Poëtis atque Auctoribus afferre, unde fabulandi inter doctos occaſio præberetur. Vide Athenæum paſſim.

31. *Romulidæ ſaturi.*] Romulidas vocat ironicè, quaſi Romulo valdè abſimiles. Gell. Lib. 11. cap. 14. refert Romulum ad epulas vocatum non multùm bibiſſe, quia poſtridie manè negotium haberet. Vide Juvenal, Satyr. 6. v. 433. & ſeq. ubi & mulieres in convivio judicium ferentes de Virgilio aliiſque Poëtis coarguit.

32. *Hyacinthina.*] Veſtis pretioſa notat quempiam nobilem ac delicatum. De cruore hyacinthi in florem purpureum verſo. Ovid. Metamorph. Lib. 10. Fab. 5. Legunt alii, *Ianthina*: veſtiſque erit violacei coloris, nec minùs ſplendida. Græcum eſt nomen ab ἰον *viola*; & ἄνθος. *flos*. Perinde eſt.

Lana.] In Tuſcul. tegmen vocatur à Tullio: eſtque veſtis accubitoria, cujus in conviviis uſus erat, & ſupra veſtem alham induebatur.

33. *Rancidulum.*] Metaph. à carnibus ad corruptionem vergentibus: hic denotat aliquid inſulſum.

Balbâ de nare.] Durior paulò hæc metaphora pronunciationem effœminatam & eductam è naribus vocem exprimit reprehenditque.

34. *Phyllidas, Hypſipilas.*] Hæ mulieres amorem ſuum contemptum ægrè ferentes morti occubuerunt. Vide Ovid. Epiſt. 2, & 6.

Vatum & plorabile.] Elegiacum Carmen, cujus utplurimum materia triſtis. Horat. in Arte Poet.

Verſibus impariter junctus querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.

35. *Eliquat.*] Liquidè veluti & guttatim fundit, voce lentâ, molli, & affectatâ pronunciat.

Supplantat.] Verba nondum planè efformata quaſi ſtrangulat ac dejicit mollitiei cauſâ. Supplantare propriè eſt ſuppoſito pede in terram dejicere.

Aſſenſêre

Aſſensêre viri: nunc non cinis ille Poëtæ
Felix? Nunc levior cippus non imprimit oſſa?
Laudant convivæ: nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo fortunatâque favillâ
Naſcentur violæ? Rides (ait) & nimis uncis
Naribus indulges. An erit, qui velle recuſet
Os populi meruiſſe: & cedro digna locutus,
Linquere nec ſcombros metuentia carmina thus?
Quiſquis es, ô, modò quem ex adverſo dicere feci,
Non ego, cùm ſcribo, ſi fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara avis eſt, ſi quid tamen aptius exit,
Laudari metuã, Neq; enim mihi cornea fibra eſt.
Sed recti finemque extremumque eſſe recuſo
Euge tuũ, & bellè. Nam bellè hoc excute totũ;
Quid non intus habet? Non hic eſt Ilias Actii
Ebria veratro: non ſi qua Elegidia crudi

ſtatim *homines acclamant*, An *non manes hujus Vatis nunc beati ſunt?* Annon *ceſpes molliùs nunc premit* ejus *oſſa? Comeſſatores celebrant:* annon *è cineribus iſtis*, annon *ex* iſto *ſepulchro & beato pulvere flores deinceps enaſcentur? Irrides (inquit) & nimis ſervis rugato naſo. An* aliquis *erit, qui renuat captare laudes vulgi: & poſtquam dixit digna cedro*, recuſet *relinquere* poſteritati *verſus non timentes ſcombros & thus? Quicunque es, ô homo, quem mox induxi loquentem contra me*, audi: *quando compono, ſi fortaſſe concinnum aliquid editur* à me, *quandoquidem eſt infrequens hac volueris, attamen ſi aliquid concinnum editur* à me, *non ego timebo celebrari: Nam cor non habeo* durum *ut cornus. At nego tuum* illud *euge & belle, eſſe ultimum ſcopum benè facti. Enimverò evo'ye integrum hoc belle: quidnam intrà non continet? Non iſtic eſt carmen Actii redundans helleboro: non* eſt *Elegia aliqua, quam compoſuerint*

ANNOTATIONES.

36. *Aſſensêre viri.*] Applaudunt ſtatim omnes, & probant indignas haſce recitandi rationes.

Nunc non cinis.] Poſt tantas aſſentationes an non benè eſt illi Poëtæ? An non quieſcunt ejus oſſa molliter?

37. *Cippus.*] Eſt ſepulchri lapis; vel, ut alii volunt, terra in tumulum aggregata.

38. *Manibus.*] Manes ſunt animæ defunctorum: ſunt etiam Dii Superi & Inferi. Ponitur hîc ea vox pro terrâ ipsâ ſepulchri. Vide Satyr. 5. V 152. ad vocem, *Manes.*

39. *Favilla.*] Quaſi fovilla, ab igne fovendo. Spectat Perſius antiquorum morem cremandi cadavera.

40. *Rides, ait.*] Inquit nempe ad Satyricum monitor.

Nimis uncis Naribus indulges.] Satyricæ mordacitati nitnium ſervis. Naſo ſuſpendere adunco dicitur qui falsè deridet & ſubſannat: & quidem ridendo naſus in rugas contrahitur.

42. *Cedro digna.*] Id eſt, immortalitate, quia ſuccus è cedro corruptionem arcet. Vide Plin. Lib. 13. cap. 5.

43. *Scombros metuentia*, &c.] Scripta inepta, quæ nec vult quiſquam emere, nec poteſt Bibliopola vendere, deputantur involvendis variis mercibus, garo, piperi, thuri, *&c.*

Scombros.] Piſces, è quibus optimum fiebat garum ſive ſalſamentum. Vide Plin. Lib. 9. cap. 15. & Athenæum, Lib. 7. ubi naturam hujus piſcis deſcribit, variaſque proprietates.

44. *Quiſquis es.*] Verba ſunt Perſii, quibus elegantèr diſtinguit finem rectè facti, & ejus conſectaria quædam. Dicitque ſe non reſpuere laudem virtuti nunquam non adjunctam, non tamen eam ſpectare velut ultimum finem.

46. *Rara avis.*] Proverbium eſt de Phœnice. Vide Plin. Lib. 10. cap. 2. Ovid. Metamorphoſ. 15. cap. 37. & alios.

47. *Cornea fibra.*] Cor mihi durum non eſt & hebes, quod laudis amor non tangat.

Fibra.] Synecdochicœs pro corde, cujus extremitates, ſicut & aliarum quarundam rerum, fibræ appellantur.

49. *Belle hoc excute.*] Scrutare mentem applaudentium, & approbandi rationes.

50. *Quid non intus.*] Meras adulationes eſſe videbis.

Non eſt hic Ilias Actii.] Hîc, inquit Perſius, in meis Satyris non idem reperies quod in verſiculis Actii Labeonis. Vide ſuprà v. 4.

51. *Ebria veratro.*] Compoſita ab homine qui quanquam acuendi ingenii causâ hellebori plurimum ſumpſerat, non meliùs proinde ſcripſit, quippe reluctabatur Minerva: neque ars dare potuit, quod natura negaverat.

Veratro.] Album eſt helleborum, quod utile ad purgandum cerebrum, & excitandos ſpiritus;

Dictâ-

Primates ſaturi, tandem non eſt id omne quod exaratur recumbendo *in thoris è citro. Tu noſti apponere ſumen ferviđum. Noſti dare vetus pallium aſſecla pauperculo: & poſteà dicis, diligo veritatem; veritatem mihi aperi. De me (quomodo id fiat? Viſne* ego *aperiam* tibi veritatem? *Ineptis, quandoquidem, ô Calve, tibi prominet venter obeſus, uno pede & dimidio protenſus. O* felix *Jane, quem à tergo nulla tundit ciconia,*

Dictârunt proceres; non quicquid deniq; lectis
Scribitur in citreis. Calidum ſcis ponere ſumen,
Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ:
Et verum, inquis, amo; verum mihi dicite. De
me 55
(Quî pote? Vis dicam? Nugaris, cùm tibi, Calve,
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet.
O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinſit,

ANNOTATIONES.

adhibitumque identidem à ſtudioſis, auctor eſt Plin. Lib. 25. cap. 5. Item Gell. Lib. 17. cap. 15.

Elegidia.] Diminutivum ab Elegiâ.

Crudi.] Vel pleni cibo nondum benè cocto: vel metaphoricè, ſcioli, qui quod didicerunt qualitercunque, nondum planè concoxerunt, nec perfectè callent.

52. *Proceres.*] Propriè ſunt capita trabium, ſeu mutuli in ædificiis prominentes. Metaphoricè ſunt Primates & Principes civitatis.

Lectis ſcribitur.] Interpretantur aliqui tabellas inceratas in quibus ſcribebant ſi quos mens parturiret verſiculos, ne perirent. At quidni accipiantur ipſi lecti, ſeu lucubratorii in quibus ſtudebant ſcribebantque veteres, ut unus vult Caſaubonus contra cæteros Interpretes; ſeu triclinares & accubitorii, in quibus etiam inter cœnam verſus dictabant, ut volunt alii. Lege Sueton. in Auguſto cap. 78. Agell. Lib. 19. cap. 10 Plin. Lib. 4. Epiſt. 14.

53. *Citreis.*] E citro pretioſâ arbore. Quo Perſius Nobiles Romanos perpetuò notat Poeſeos ſtudeo perperam affectos.

Scis ponere.] Lautè excipis homines, quorum emas hoc pacto ſuffragia & applauſus.

Sumen.] Ferculum erat delicatiſſimum è mammis porcæ poſt recentem partum ſectis & ſale conditis. Plin. Lib. 8. cap. 51. Quod autem, *calidum*, addit Perſius; ne putes redundare epithetum, inquit Caſaubonus: ferventiſſimos enim cibos inferre moris erat.

54. *Scis comitem horridulum.*] Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum & tritæ munere veſtis.

55. *Et verum, inquis, amo.*] Quaſi verò benè ſentire, & dicere verum queant, quos muneribus corrupiſti. Et quaſi de verſibus tuis rectè judicare, &, quamvis benè judicaverint, quod ſentiunt, tibi ſincerè aperire liceat convivis. Illi certè ita muneribus tuis devincti non niſi cumulare te laudibus audebunt coram, etſi poſteà fortè te deriſuri ſint clam.

Horat. in Arte Poet.

Si verò eſt unctum qui rectè ponere poſſit
——Mirabor ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem verumque beatus amicum.
Tu ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui,
Nolito adverſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ, clamabit enim, pulchrè, benè, rectè, &c.

Verum mihi dicite.] Plaut. Moſtell. Act. 1. Scen. 3.

Ego verum amo, verum volo mihi dici: mendacem odi.

56. *Quî pote.*] Quomodo id fieri poſſit ut veritatem tibi dicant iſti?

Horat. ib. 1. Satyr. 2.

Malè verum examinat omnis
Corruptus Judex.

Pote.] *Pote* ſignificat quaſi poſſibile. Catullus Carm. 77. quod eſt ad ſeipſum.

Hoc facies, ſive id non pote, ſive pote.

Vis dicam.] Viſne ut ego verum ingenuè tibi dicam, quod fruſtra quæris ab adulatoribus.

Nugaris, cum tibi, &c.] Nugæ ſunt tua carmina & ineptiæ: operam perdis in cudendis verſibus, quos nunquam bonos facies. Nam pinguis & obeſus venter ſubtilem ſenſum non parturit, juxta Græcum illud, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νοῦν.

57. *Aqualiculus.*] Diminutivum ab aquali & aqualico, quod propriè vas eſt, in quo bibunt porci: quanquam ſignificat etiam ventris imam partem.

58. *O Jane.*] Janus Deus, cui binam frontem affinxêre veteres: unde à tergo derideri non poſſe affirmat Perſius, hincque felicem eſſe ait. Quod ſi Poëtaſtri binâ pariter fronte eſſent, deriſiones à tergo plurimas evitarent, aut ſaltem videntes, quàm ſint ridiculi noſſent. De Jano lege ſi vis Macrob. Saturn. Lib. 1. cap. 9.

Nulla ciconia pinſit.] Id eſt, nullus digitus

Nec

Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas;
Nec linguæ, quantum ſitiat canis Appula, tantum.
Vos ô Patricius ſanguis, quos vivere fas eſt
Occipiti cœco, poſticæ occurrite ſannæ.)
Quis populi ſermo eſt? Quis enim, niſi carmina molli
Nunc demũ numero fluere, ut per læve ſeveros
Effundat junctura ungues. Scit tendere verſum
Non ſecùs ac ſi oculo rubricam dirigat uno.
Sive opus in mores, in luxũ, & prandia Regum,

neque manus inſtexa expreſſit, aures aſini albas; neque irridet exertæ lingua tantum, quantum exerit canis Appulia ſitibunda. O vos ſanguis Nobilis, queis datum eſt vivere ſine oculis in occipitio, evitate deriſionem poſteriorem.) Quid populus dicit? Quid enimvero diceret *niſi verſus jam tandem currere metro facili, adeo ut connexio ſinat ire ungues aſperos perpolitum.* Ille homo, inquit, *novit ſcribere verſus non aliter quàm ſi uno oculo regat lapillum rubeum. Seu juvat ſcribere in mores, ſeu contrà delicias, ſeu in prandia Regum,*

ANNOTATIONES.

ad modum roſtri ciconiæ extenſus, quod primum eſt deriſionis genus. D. Hieronym. Præfat. in Sophoniam: *Si ſcirent Heldam viris tacentibus prophetâſſe, nunquam poſt tergum meum manum incurvarent in ciconiam.* Alii tamen volunt deriſionem illam fieri ſolitam, non manûs ſed colli extenſione poſt aliquem, inſtar ciconiarum collum extendentium. Quod veriſimilius, & juvat D. Hieronym. loco mox citando, ad Ruſtic. Monach.

59. *Nec manus auriculas.*] Alterum eſt deriſionis genus, oppoſitis ad tempora pollicibus, alios digitos & reliquam manum movere eo modo, quo aſinus movet aures.

Albas.] Intus ſcilicet albæ ſunt aures aſininæ.

60. *Nec linguæ, quantum.*] Nec irridit te protractâ tantum linguâ, quantum protrahere ſolent canes ſitibundi in regione calidâ. *Tria ſunt ſannarum genera: aut manu ſignificare ciconiam; aut appoſito temporibus pollice, auriculas aſininas, aut linguam ſitientis canis.* Hæc vetus Schol. D. autem Hieronym. in Epiſtolâ ad Ruſticum Monachum: *Ne credas*, inquit, *laudatoribus, imò irriſoribus, qui cùm te adulationibus ſuis foverint, ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curvari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam.*

Canis Appula.] Apulia Italiæ regio verſus oſtium ſinûs Adriatici. Ponitur pro qualibet regione calidâ.

61. *Patricius ſanguis.*] Patricii ſunt Senatorum filii; deſignantur hic quilibet Nobiles Romani, Horat. ad Piſones.

Vos ô Pompilius ſanguis.

62. *Occipiti.*] Occiput pars capitis poſterior, ſicut anterior ſinciput.

Occurrite.] Subeant licet ludibrium & deriſionem plebeii; at vos, ô Nobiles Romani, ne exiſtimate fortunas & famam veſtram pendere à verſiculis: ab illis faciendis tantiſper abſtinete, aut ſaltem bonos facite. At mementote vos carere jam oculis adeóque deriſionem ſecretam timete eorum ipſorum, qui coram vobis applaudunt.

Poſtica ſanna.] *Sanna* eſt deriſio facta diſtorto vultu; *poſtica*, quæ fit poſt & à tergo hominis deriſi.

63. *Quis populi ſermo eſt?*] Suprà habes, *de me*, ante parentheſim: id eſt, quid de meis verſiculis ſentit populus, quid dicit? inquit Poëta vanæ gloriæ cupiditate excœcatus.

Quis enim, &c.] Quis alius eſſet ſermo, id eſt, quid aliud dicere poſſet, niſi elegantes & ſublimes eſſe tuos verſus? Reſpondet adulator.

64. *Ut per læve ſeveros.*] Tam molles & politi ſunt tui verſus, ut ſimiles ſint lævigato marmori, ſupra quod ſine remorâ ducuntur & fluunt ungues.

66. *Rubricam.*] Genus eſt terræ foſſilis, coloris rubri, quæ primùm reperta ad urbem Sinopem, ad littus Euxini maris in Paphlagoniâ, unde vocatur etiam Sinopis. Plin. Lib. 35. cap. 6. hæc utilis ad notandas lineas, Architectis, &c.

Oculo dirigat uno.] Metaphora à Fabris, qui lineam ducturi rectam, & hanc ſeu cretâ ſeu rubricâ notaturi, alterum claudunt oculum, ne radii viſuales diſtrahantur, & aberrent.

67. *Sive opus in mores.*] Sive ſcribenda Comœdia. Ita vetus Interpres; & alii quidam ejus auctoritatem ſequti. Repugnat Caſaubonus, & jungit hæc, in mores, in luxum, explicatque de Satyrâ, quæ tunc uſitatiſſima erat, cùm alioqui Comœdiæ ſcriptio jampridem frigere incepiſſet.

In luxum.] Hæc verba Satyræ materiam proculdubio exhibent: ſicut, mores Comœdiæ, quæ morum eſt expreſſio & vitæ communis adumbratio. Siquidem ea, ut mox, dixi ſeparanda ſunt.

In prandia Regum.] Sive ſcribenda Tragœ-

Dicere

Muſa inſpirat ſublimia noſtro Vati. Ecce nunc cernimus nonnullos ſcribere heroum facta, qui ſolebant tractare nugas Græcè, & nos peritos deſcribere nemus; nec celebrare agrum abundantem, in quo cophini, & cammus, & ſues, & feſta Palis Deæ *fœno* ardente *fumantia: ex quo* rure prodiit *Remus, &* tu quoque, *ô Quinti, atterens aratrum ſulcatâ* humo, *quem ante boves conjux attonita veſtivit Dictatoris veſte, & viator reportavit aratrum tuum in ædes* tuas. *Macte, ô Vates;*

Dicere res grandes noſtro dat Muſa Poëtæ.
Ecce modò heroas ſenſus efferre videmus
Nugari ſolitos Græcè, nec ponere lucum
Artifices; nec rus ſaturum laudare, ubi corbes,
Et focus, & porci, & fumoſa Palilia fœno:
Unde Remus, ſulcoq; terens dentalia, Quinti,
Quem trepida ante boves Dictatorē induit uxor,
Et tua aratra domū lictor tulit. Euge, Poëta;

ANNOTATIONES.

dia, quæ Principum facta continet. Alludit hîc Perſius ad Thyeſtæ cœnam, in qua ille coctos filios ab Atreo fratre, inſcius ſei, & imprudens devoravit. Vide Senecam Tragicum.

68. *Res grandes*, &c.] Ironica ſunt iſta.

69. *Ecce modo heroas*, &c.] Heroicum carmen ſcribendum nonnullos cernimus ſuſcipere, etiam imperitos.

70. *Nugari ſolitos Græcè.*] An qui carmina Græcorum ineptè in Latinos verſus transferunt, ut fecit Actius Labeo? An qui Linguam Græcam vix dum delibârunt, neque adeo ſatis eruditi videntur ad tale tantumque opus, quale eſt Epicum Carmen, quod ſummos per omnia Poëtas requirit? Legunt aliqui: *Ecce modo heroas ſenſus afferre docemus, Nugari ſolitos Græcè:* aiuntque reprehendi ipſos Magiſtros ac Præceptores, qui diſcipulos ſuos inſtituendo ad grandiloquentiam, non tam ad ſublimem, quàm ad turgidum ineptumque ſtylum eos deducebant: quod videntur confirmare ſequentia: ubi, *nec ponere lucum artifices*, &c. rudes tyrunculi intelligi poſſunt, ſicut & nugari Græcè ſoliti, cùm Romæ juvenes Linguam primùm Græcam doceri conſueviſſent. Verùm his omnibus omiſſis, placet interpretari; in ſcribendo laſcivire, more Græcorum, quibus id familiare in deſcriptionibus, & in aliis paſſim.

Nec ponere lucum artifices, &c.] Vix peritos tractare ut decet faciliora argumenta, in quibus ſolent tyrones exerceri: qualia ſunt deſcriptio nemoris, laudatio rei ruſticæ. Vide Horat. initio Artis Poëticæ.

Suſpicatur hîc Caſaubonus Perſium habuiſſe in animo ineptum aliquem ſui temporis Poëtam, qui de re ruſticâ carmen aliquod inconditum compoſuiſſet, quo fortè congeſſerat ineptè plurima, ut feſta Palis, urbis Romæ Originem, Cincinnati Dictatoris Hiſtoriam: & leviuſcula multa ſtudio è complexus fuerat, ut corbes, focum, porcos, &c. At ſuſpicionem ille ſuam nullo fulſit argumento.

71. *Rus ſaturum.*] Agrum abundantem rebus omnibus.

72. *Palilia.*] Pales Dea Paſtorum, ab iis colebatur 11. Kal. Maii, id eſt, vigeſimâ primâ die Aprilis. Feſtum agebant ad arcendos lupos & morbos à pecore: vel ut felix eſſet & fœcundus pecoris partus: unde legunt quidam, *Parilia.* Vide Athen. Lib. 8. ſub finem. Ovid. 4. Faſtorum.

Fumoſa.] Quia congeſtis fœno & ſtipulâ ignem accendebant Ruſtici, in Paliliis, tranſilienteſque expiari ſe credebant. Ovid. Faſt. 4.

Moxque per ardentes ſtipula crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Et poſt:

Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli
Excoquit; idcircò cum duce purgat oves.

73. *Unde Remus.*] Quo ex agro prodiit Remus cum fratre ſcilicet Romulo; & Romam condiderunt circa Paliliorum diem. Ovid. Faſt. 4.

Dentalia.] Dentale pars aratri lignea cui præfigitur vomer.

Quinti.] Unde tu quoque prodiiſti, ô Quinti Cincinnate, qui ex aratro ad Dictaturam es evocatus. Tit. Liv. Lib. 3.

74. *Dictatorem induit.*] Dictatura, ſummus Romanorum Magiſtratus ſex menſibus durabat: licebat tamen ante tempus abdicare: quod fecit Lucius ille Quintius, poſt dies ſexdecim, rediitque ad opus ruſticum, poſtquàm rem Romanam in tuto collocâſſet, liberato Conſule L. Minutio, quem obſeſſum in Algido monte jam dies aliquot tenebant Æqui hoſtes. Tit. Liv. Lib. 3. cap. 27. & ſequentibus.

Uxor.] Racilia; *trepida*, ſive præ gaudio, ſive præ ſtupore ob inexpectatum honorem, & diſcrimen rerum Romanarum.

75. *Euge, Poëta.*] Bono eſto animo: en alii tecum amant etiam antiqua, obſoleta, turgida. Ironicè, & ſatyricé.

Eſt

Eſt nunc, Briſei quem venoſus liber Accî:
Sunt, quos Pacuviuſque, & verrucoſa moretur
Antiopa ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quæriſne unde hæc ſartago loquendi
Venerit in linguas; unde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exultat tibi per ſubſellia lævis.
Nilne pudet capiti non poſſe pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire: decenter?
Fur es, ait Pedio. Pedius quid? Crimina raſis

reperitur jam aliquis, *quem* delectent *ſcripta turgida Accii Briſei. Modò reperiuntur* homines, *quos detinbat Pacuvius, & Antiopa ſalebroſa animum triſtem* habens *doloribus obſeſſum. Quandoquidem cernis parentes lippientes ſuggerere hæc præcepta juvenibus, rogaſne unde iſta dicendi patella ad os pervenerit; & unde hoc probrum veniat ad quod tibi ſubſilis Eques Romanus politus, per ſedes inferiores. Nullâne pudore afficeris* quod *nequeas arcere periculum à capite albo, imò cupias auſcultare frigidum illud*

verbum, *convenienter? Prædo es, inquit Pedio* accuſator. *Ecquid Pedius* reſpondet? *Criminationem*

ANNOTATIONES.

76. *Briſei.*] Hoc Bacchi cognomen tribuitur Accio, vel quod in Bacchi clientela ſunt Poetæ Tragici, vel quòd Bacchas Tragœdiam ſcripſerat. Magis tamen placet cum aliis legere, *Briſeis* (quod nomen puellæ eſt, de qua Homerus paſſim in Iliade, & Ovid. Epiſt. 3.) ut ſit titulus Tragœdiæ ab Accio ſcriptæ; quemadmodum ponitur mox Antiopa Pacuvii Tragœdia.

Venoſus liber.] Quaſi venis prominentibus tumens. Porrò quid Turnebum moverit ut legendum eſſe, *navoſus*, ſuſpicaretur, nec ego ſuſpicari poſſum.

Accî.] Cave legas, *Actii*. Nec enim loquitur hîc Perſius de Labeone Actio, de quo jam ſatis, ſed de Lucio Accio vetere Poëta & Pacuvii cœtaneo, paulò tamen juniore, quem laudant Tull. pro Archia Poëta. Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 7. Item Lib. 6. cap. 1, 2, & 5. Valerius Max. Lib. 3. cap. 7. art. 11. Vide & Lylium Giraldum.

77. *Pacuvius.*] Brunduſinus, antiquus Tragœdiographus, imò Tragœdorum Princeps, aliquanto junior Plauto. Ennii ex ſorore nepos fuiſſe dicitur. M. Pacuvii & L. Accii colloquium ex occaſione factum Tarenti, lege apud Agellium Lib. 13. cap. 2. item utriuſque elogia apud Quintil. Lib. 10. cap. 1. Duorum horumce Poëtarum ſtylus quidem aſper & durus, attamen inter lucet ſententiis.

Verruceſa.] Quaſi verrucis & tumoribus aſpera.

78. *Antiopa.*] Lyci Thebarum Regis uxor ob Jovis concubitum à viro repudiata. Titulus eſt Tragœdiæ Pacuvianæ, cujus meminit Tullius initio Libri 1. de Finibus.

Ærumnis fulta.] Id eſt, ſuis ſe miſeriis ſuſtentans, indurans: vel circumcincta calamitatibus. Metaphora ſatis dura, quam ex ipſo Pacuvio depromptam hîc reprehendi nonnulli autumant: ſicut & vocem, *luctificabile*.

79. *Hos pueris monitus.*] Nempè, ut veterès Poëtas ſectentur.

80. *Sartago.*] Vas patulum in quo cibi friguntur. Metaphora pro ſtrepitu ferventis ſartaginis, cui ſimilem edit ſonum oratio confuſa, & vocibus novis ſimul & obſoletis conferta.

81. *Dedecus.*] Infame dicendi ſcribendique genus.

82. *Troſſulus.*] A Troſſulo Tuſcorum oppido ſine peditum ope capto, Equites Romani cognominati ſunt Troſſuli. Accipiunt alii pro Toroſulus diminut. à Toroſus, ut notentur homines delicatuli.

Subſellia.] Vel quibus ſpectabant Ludos Equites Romani, vel quibus recitationes audiebant, ut ſupra fusè explicui, ad eum locum: *Sede leges celſa.*

83. *Nilne pudet.*] Jam eos inſectatur Perſius qui lenocinia verborum tam ſtudiosè, imò tam ſtultè adhibent, ut in eo vim orationis conſtituant, ipſiſque in cauſis capitalibus valere putent: adeo ſua illos excœcat vana oſtentationis & gloriæ inanis cupido.

84. *Quin tepidum.*] Etiam cum reus capitis periculo liberandus orationeque ſolidâ defendendus, captas laudem è futili verborum aucupio, quam potiùs verâ eloquentiâ quærere deberes.

85. *Pedio.*] Pedius Bleſus ſub Nerone à Cyrenenſibus accuſatus eſt expilaſſe templum Æſculapii. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 14. damnatuſque & Senatu motus eſt. Ponitur hîc pro quolibet Romani fori oratore & patrono.

Pedius quid?] Id eſt, quid reſpondet, qua ratione removet illatum ſibi ſacrilegii crimen?

Raſis.] Id eſt, politis & elaboratis. Quintil. Lib. 9. cap. 3. in ipſo fine. *Ubi verò atrocitate, invidiâ, miſeratione pugnandum eſt, quis ferat contra poſitis, & pariter cadentibus, &*

Libra-

expendit in antitheſibus poſitas. Erudita adhibuiſſe ſchemata; laudi vertitur. Pulcrum illud. Illud, ais, *pulcrum eſt? Numquid turpiter adularis, ô Romane? Enimverò ſi canat is qui fecit naufragium, an me tangat, & ei nummum eregaverim?* Itane *canis* (dicam) *quando te è ſcapula geſtas adumbratum in tabula abrupta.* Certè *ſincerum & non noctu comparatum edet dolorem; qui cupiet me flectere querimoniâ ſuâ.*

Librat in antithetis. Doctas poſuiſſe figuras;
Laudatur. Bellum hoc. Hoc bellum? An,
Romule, ceves? 87
Men' moveat quippe, & cantet ſi naufragus,
aſſem
Protulerim? Cantas, cùm fractâ te in trabe
pictum
Ex humero portes. Verum, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvaſſe querelâ. 91
Sed numeris decor eſt, & junctura addita crudis.

At metris gratia ineſt, & connexio juncta immaturis.

ANNOTATIONES.

conſimilibus, iraſcentum, flentem, rogantem? Cum in his cura verborum deroget affectibus fidem; & ubicumque ars oſtentatur, veritas abeſſe videatur.

86. *Librat.*] Velut in contraria lance opponit criminationibus non valida, ut oporteret, argumenta, ſed meras verborum exornationes & figuras; periodorum affectatos numeros & quaſi appenſos, homœoteleuta, homœoptata, Iſocola &c. fortaſſe quia ſcit hos floſculos ac rythmos apud Neronem valere, his ſe tuetur. D. Hieronym. Epiſt. ad Pammachium. *Non pudet Chriſtianos & Sacerdotes Dei, quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis quàm audiens decipitur.*

Antithetis.] Latinè *Contrapoſitum*, Figura eſt per quam contraria contrarius reſpondentia in oratione ponuntur.

Doctas.] Legunt alii, *Doctus*, id eſt, peritus & gnarus adhibendi tales figuras à Gorgia Rhetore inventas.

87. *Bellum hoc.*] Inquiunt vani illi ſcriptores, vel adulatores.

Hoc bellum?] Repetit cum indignatione Perſius: ſcilicet pulcrum hoc ducitis, ô Romani?

Romule.] Ponitur pro quolibet Romanorum.

Ceves.] An ita turpiter adularis, ut canes ſolent agitando clunes, domino ſuo abblandiri?

88. *Men' moveat.*] Mene ad miſericordiam provocet?

Aſſem.] Ponitur pro quolibet nummo: propriè verò *as* eſt libralis nummus: idem quoque ſignificat quod libra & pondo. Varro Lib. 1. de Ling. Latina.

89. *Cantas, cùm*, &c.] O Pedi, florido in ſermone ludis & exultas, cùm tamen mox ob crimina damnandus ſis & movendus Senatu, tam ſtultus es nimirùm, quàm qui portans ſui naufragii notas cantat hilariter: & tu, ô Poëta, qui omnem Carminis laudem reponis in levibus ornamentis figurarum, neutro illorum es ſanior.

In trabe.] *Trabs* pro tabella accipitur.

Pictum.] Apud veteres, qui fecerant naufragium, hoc in tabella pictum circumferebant, ut ſtipem corrogarent: Tabellam verò poſteà in Neptuni alteriuſve Dei opitulatoris templo ſuſpendebant.

Horat. Lib. 1. Ode 5.

Me tabulâ ſacer
Votiva paries indicat, uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

90. *Verum*, &c.] Supple, ploratum plorabit; ſicut dicimus, vitam vivere.

Nocte paratum.] Meditatum & arte confictum.

91. *Qui me volet*, &c.] Poëta qui voluerit lectores movere; ne falſos tantùm colores & vana Carmini ornamenta, de quibus antè, ſed verum ſuccum ac robur indat.

Horatius in Arte:

Si vis me flere, dolendum eſt primùm ipſi tibi.

92. *Sed numeris decor eſt.*] Retorquet malus Poëta: attamen in iis ipſis verſibus quos reprehendis, ineſt concinnitas, ineſt aliquid ornatûs & artificii, quanquam tu crudos vocas.

Addita.] Legunt quidam, *abdita*, id eſt, abſtruſa, occulta, arte & ingenio conquiſita.

Crudis.] Verſibus non ſat maturâ meditatione perfectis, vel, factis extempore & magno numero, ſine ullo labore, nullâque diligentiâ & induſtriâ profuſis.

Claudere

Claudere ſic verſū didicit; Berecynthius Attin,
Et qui cœruleum dirimebat Nerea delphin.
Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.
Arma virum, nonne hoc ſpumoſum, & cortice pingui?
Ut ramale vetus prægrandi ſubere coctum.
Quidnam igitur tenerum, & laxà cervice legendum?
Torva Mimalloneis implérunt cornua bombis,

Edoctus eſt ita finire carmen Berecynthius Attin, & Delphin qui ſecabat mare Glaucum. Ita ſubtraximus latus Apennino longè patenti. Numquid non etiam illud carmen, *Arma virum, ſpumâ plenum eſt, & craſſo induvio? Sicut ramus annoſus decoctus ingenti ſubere. Ecquod ergo* carmen *molle, & pronunciandum capite deflexo?* Nempe hæc *inflarunt tubas terribiles ſonis Bacchantium,*

ANNOTATIONES.

93. *Claudere ſic verſum,* &c.] Reponit Perſius: ita nempe conſuevit Nero rythmos ſectari, & vanas figuras duntaxat: ita ſuum de Aty Carmen rythmicis implet, quaſi una ſint hæc vera carminis ornamenta.

Attin.] Nempe, ut rythmus inſit verſibus, *Attin*, legendum, non *Attys*: ut monet Jo. Scaliger, & alii doctiſſimi. Dio de Nerone, ἐκιθαρῴδησεν Ἀττίνα ἢ Βάκχας. Idem ſuggerunt veteres Gloſſæ.

Berecynthius Attin.] *Attin*, ſive *Attys*, Phrygius puer admodum formoſus adamatus Cybele, quæ à Berecyntho monte Aſiæ minoris, ubi colebatur, cognomen adepta eſt: unde & ipſe pariter Berecynthius dictus. De eo Carmen eſt Catulli ſexageſimum quartum. Vide & Ovid. Faſt. 4.

Phryx puer in ſilvis, &c.

94. *Dirimebat Nerea.*] Nando ſecabat mare. Perſius arguit verſum hunc tanquam audacioribus metaphoris inflatum. Nereus Deus marinus, metonymicῶς pro mari ponitur.

Delphin.] Hoc aliud eſſe aiunt Neronis Carmen de Arione, quem dorſo excepit Delphin, & ad portum vexit. Lege Herodotum. Lib. 1. Agell. Lib. 16. cap. ultimo. Ovid. Faſt. 2. Plin. Lib. 9. cap. 8. ubi agit de Delphinis, ipſoque Arione.

95. *Sic.*] Id eſt, per ſimilem vanitatem, affectationem, errorem.

Coſtam ſubduximus.] Unam ſyllabam verſui heroico tanquam longiori ſubtrahere amavit Nero, ſubſtituto in tertia ſede frequenter ſpondæo. Porrò per coſtam Apennino ſubductam intelligit latus & certam partem Alpium, alludens ad Annibalem, qui igne & aceto eam perrupit, ſibique ſuoque exercitui viam aperuit. Plutarch. in Vita Annibalis. Tit. Liv. Lib. 21.

Longo Apennino.] Longè mons ille protenſus per Italiam mediam excurrit ad fretum uſque Siculum.

96. *Arma virum.*] Virgilii Æneidem intelligit. Nimirùm reponit Perſio monitor, vel quivis alius turgidorum verſuum artifex & patronus: ſi tu noſtra carmina non probas, quid quæſo, cenſes de Virgiliana Æneide? An non & illi verſus videbuntur ſpumoſi & inflati?

Spumoſum.] Vano tumore velut ſpumâ turgeſcens extrinſecus, ſine ulla intus medulla & ſucco.

Cortice pingui.] Craſſo, inflato, qualem habet ſuber. Vide Plin. Lib. 16. cap. 8.

97. *Ut Ramale vetus.*] Jungunt hæc aliqui cum præcedentibus, & tribuunt monitori, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. At doctiores ſejungunt, ut ſit Perſii ad monitorem reſponſio: grandes quidem & ſublimes ſunt Virgilii verſus, ſed non inflati, imò diſſipatâ ſpumâ & tumore diſcuſſo velut ſcocti ſunt & maturo judicio perfecti: ſimiles ramo veteri, magno quidem, ſed calore Solis & ætate paululùm imminuto & ſiccato. Vide Quintil. Lib. 10.

Prægrandi.] Alii legunt, *vægrandi.*

Subere.] *Suber*, arbor craſſæ corticis. Plin. Lib. 16. cap. 8.

Coctum.] Maturum, durum, ſolidum. Et metaphoricè, igne quaſi judicii excoctum, & elaboratum ad amuſſim.

98. *Quidnam igitur tenerum,* &c.] Excandeſcit monitor, & in Perſium inſurgit: ecquod ergo carmen tibi tandem probabitur? Quod carmen legendum ſine ulla affectatione, quia per ſeſe commendationem habebit? An verò ullum eſt, quod legi poſſit *laxâ cervice*, ac perinde magnum ſonet & grande, quamvis haud erectâ & ſuperbâ legatur cervice? quod quidem ſolemne eſt & ſolitum Poëtis inflatis turgidos ſuos verſus legentibus, qui magnum quid de ſe ipſis ſuiſque carminibus ſentiunt, & aliis perſuadere nituntur ſuperbo illo ſuo geſtu.

99. *Torva Mimalloneis.*] Reſpondet ironicè Perſius: hæc nempe Neroniana, è Bacchis ejus, concinna ſunt. Porrò in iſtis verſibus mollis eſt rythmus & affectatus, cæterùm quàm tenuis ſenſus, & verborum tumori quàm minimum reſpondet! Sunt qui negent verſus hos Neronis

Et

& mòx Agave ereptura caput ablatum buculo petulanti, & Manas lyncem incurvatura hederarum uvis, ſapiùs clamat, evoë: reſonat Echo repetens voces. An talia carmina conderentur, ſi in nobis vigeret pars aliqua virtutis majorum? Illud nihilominus *carmen enervè fluit in labellis extremâ ſalivâ, & Manas & Attys in humido eſt:*

Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis,
Evion, ingeminat: reparabilis adſonat Echo.
Hæc fierent, ſi teſticuli vena ulla paterni
Viveret in nobis? Summâ delumbe ſalivâ
Hoc natat in labris; & in udo eſt Mænas, & Attys:

ANNOTATIONES.

eſſe, ſed à Perſio ad ſimilitudinem Neronianorum confictos, ut dicemus infrà v. 121. ad hæc verba: *Auriculas aſini quis non habet?*

Torva.] Vel à terrendo quaſi *terva*; vel *torta* à torquendo, id eſt, inflexa.

Mimalloneis.] Mimas, antis, Ioniæ mons, in quo Orgia Baccho celebrabantur. Hinc Bacchantes dictæ Mimallones.

Implèrunt cornua.] Vento inflârunt, & cecinerunt. Id eſt, ſtatim atque ſignum datum eſt Bacchantibus per tubas.

Bombis.] Vox ad imitationem ſoni facta. Propr.è *bombus* eſt ille ſonus quem edunt apes.

100. *Vitulo.*] Pentheo, quem vitulum eſſe crediderunt furentes illæ mulieres, ipſaque Agave ejus mater. Horat. Lib. 2. Satyr. 3. At Ovid. Metamorphoſ. 3. aprum illis viſum, ait, remque totam eleganter deſcribit.

Superbo.] Contemptori Orgiorum & Sacrorum Bacchi. Metamorphoſ. 13. Bacchanalium Romæ originem, & abrogationem lege, ſi vis, apud Tit. Liv. Lib. 39. cap. 8. & ſequentibus.

Caput ablatura.] Agave Bacchi Sacerdos cæteris Bacchantibus adjuta mortem intulit proprio filio Pentheo, eò quò non licebat, accedenti; eique prima omnium caput ademit Bacchico furore percita.

101. *Baſſaris.*] Agave ita cognominata ſicut & aliæ Bacchi ſacrificulæ, à Baſſara Libyæ loco, ubi colebatur Bacchus, ut vult Acron; vel à *Baſſari* veſte talari, quâ ille induebatur. Non placet etymologia ἀπὸ τῶν βύσσων à vallibus & ſaltibus in quibus bacchabantur; nec ἀπὸ τῆ βάζειν, quod eſt loqui ſeu vociferari.

Lyncem.] *Lynces* curſum Bacchi trahunt, ſicut & tigres, maculoſa animalia, & varios vini effectus apprimè ſignificantia. De iſtis vide Plin. Lib. 8. de tigride, cap. 18. de lynce, cap. 38.

Manas.] ἀπὸ τῆ μαίνεσθαι, quod eſt furere, Mænades appellatæ ſunt Bacchantes.

Corymbis.] *Corymbus* eſt hederæ fructus. Hîc intellige vel virgam è thyrſo, vel frænum hederis intortis ornatum. Hederæ verò Baccho ſacræ, quia revertens ab Indiâ victor his ſeſe coronavit.

102. *Evion.*] *Evios* dicitur Bacchus vel à voce Bacchantium εὐοῖ: vel quòd ob res adverſus Gigantes fortiter geſtas, laudatus eſt à Jove his verbis; εὖ υἱὲ, *euge fili.* Horat. Lib. 2. Od. 19.

Reparabilis.] Quæ voces pereuntes reparat repetendo.

Echo.] Dicta ἀπὸ τῆ ἠχεῖν, *ſonare.* Fuiſſe puellam ob garrulitatem in vocem à Junone mutatam fabulantur. Quid revera ſit *Echo*, explicat diſertè Plin. Lib. 2. cap. 46. & Lib. 36. cap. 15. Lege & Ovid. Metamorphoſ. 3. eap. 5. & Auſonii Epigramma undecimum.

103. *Teſticuli,*] Metaph. paulò audacior & obſcœnior. Id eſt, ſi virilitatis antiquæ & virtutis ac diligentiæ majorum noſtrorum veſtigium aliquod in nobis ſupereſſet. Horat. Epod. 15.

Si quid in Flacco viri eſt.

104. *Delumbe.*] Id eſt, ſine lumbis, & ſine viribus. Nam in illis corporis maximè robur apparet.

Summâ ſalivâ natat.] Ejuſmodi carmen enervè pronunciatur primoribus labris, ubi plurimum ſalivæ eſſe ſolet; non autem virili quadam voce & ex imo pectore eductâ. Et cum blæsè, molliter, tenerè pronunciarunt illi Poëtaſtri, tum ſe egregios Poëtas arbitrantur, quia fortè adulatorum acclamationes ineptas audierunt.

105. *Et in udo eſt Mænas,* &c.] In udo eſſe, & ſummâ ſalivâ natare, idem eſſe videtur. Poteſt etiam intelligi Perſius conqueri quòd Neroniana carmina perpetuò habeantur in ore adulatorum & ineptorum Romanorum; adeoque ſemper in udo ſint & in ſaliva natent. Quod ſimplicius eſt & magis placet. De Atty, & Mænade, ſeu Bacchis, Neronianis Carminibus mox dictum eſt.

Nec

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Videſis, ne majorum tibi fortè
Limina frigeſcant: ſonat hic de nare canina
Litera. Per me equidem ſint omnia protinus alba.
Nil moror: Euge. Omnes, omnes bene miræ eritis res.
Hoc juvat: hîc, inquis, veto, quiſquam faxit oletum.

neque percutit pulpitum, neque redolet ungues arroſos. At quorſum juvat perſtringere aures delicatas veritate irritante? Cave, ſi vis, ne fortaſſe januæ potentium fiant tibi frigidæ: nam illic litera de naſo canum nimis crepat. Per me profectò licet, cuncta ſunto deinceps pulcra. Non impedio quidquam: benè eſt. Omnia, omnia, inquam, eritis valdè admirabilia. Iſtud placet: illic, ais, prohibeo, ne ullus faciat ſtercus.

ANNOTATIONES.

106. *Pluteum.*] *Pluteus* ſignificat hîc armarium, in quo libri reponuntur. Præterea plutei militares vocantur crates quædam corio opertæ, quibus ante ſe locatis hoſtium tela arcent milites dum faciunt opus. Lipſ. Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 7.

Nec pluteum cædit,] Tale Carmen non oſtendit percuſſum à Scriptore pluteum, & pulſatum præ indignatione, quod animus ad votum non ſuggereret. Quin ille parum ſollicitus fuit quàm bonos, ſed quàm multos & faciles funderet verſus, unde nec mirum ſi exſuccum, enerve, & elumbe carmen eſt, quod ſine delectu, ſine labore, ſine anxietate animi fuit compoſitum. Quintil. Lib. 10. cap. 3. citat hunc Perſii locum.

Nec demorſos ſapit ungues.] Præ anxietate animi in profunda meditatione defixi, diligenter & accuratè ſcribere volentis; non probantis omnino quæ ſcripſit, ac meliora quærentis. Quod boni Poëtæ ſolent.
Horat. Lib. 1. Satyr. 10.

——*Et in verſu faciendo*
Sæpè caput ſcaberet, vivos & roderet ungues.

107. *Sed quid opus,* &c.] Rationes ſuas eluſas à Perſio animadvertens monitor adhibet minas, ut à ſatyrica dicacitate eum deterreat.

Teneras Auriculas.] Aures Neronis & nobilium Romanorum reprehenſionis impatientes.

Mordaci vero.] Tuis Satyris nimiùm veracibus, quibus ſine ulla cujuſquam reverentia ſuos cuique etiam nolenti errores oſtendis & exprobras acriter, ſalsè, ſatyrice.

Radere.] Metaph. à Chirurgis, qui vulnera putrida cultro radunt ac purgant, &, ſi opus eſt, ſecant.

109. *Limina frigeſcant.*] Time potentiores ita offenſos habere, ut frigidè te excipiant, ab amicitia excludant; vel etiam mortem inferant, quæ frigidos facit.
Horat. Satyr. 1. Lib. 2.

——*O puer, ut ſis*
Vitalis metuo, majorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

Sonat hic.] In tuis Satyris nimium eſt acerbitatis: vel in domo Neronis ac nobilium ira & ultio frequens eſt. Hæc monitor.

De nare canina Litera.] Litera canina eſt R. hanc enim canes videntur exprimere, dum reſtrictis labiis irritatos ſe ſignificant, atque hirriunt.

110. *Per me equidem.*] Reſpondet Perſius per conceſſionem ironicam, ſi quidem ita vis, probentur omnia velut concinna, etiam quæ minimè ſunt.

Alba.] Sicut nigrum pro malo, ita pro bono album ponitur. Pythagoras apud Laertium: τὸ μὲν λευκὸν τῆς ἀγαθῆς φύσεως, τὸ δὲ μέλαν κακῆς.

111. *Omnes, omnes.*] Volo deinceps omnia, omnia, inquam, cum aliis admirari, ut tu facis, & jubes me tecum facere, ô monitor.

Benè mira eritis res.] Ridicula verſus clauſula ridiculum adulatoribus conſentiendi conſilium egregiè exprimit. Juxta illud Horatii præceptum Sat. 10. Lib. 1.

Et ſermone opus eſt modo triſti, ſæpè jocoſo,
Defendente vicem modo Rhetoris, atque Poëtæ,
Interdum urbani parcentis viribus, atque
Extenuantis eas conſultò.

112. *Hoc juvat.*] Placet tibi meum hoc propoſitum, ô monitor, benè eſt.

Hic, inquis, &c.] Hæc vel tua vel Neronis carmina ſatyricâ libertate violari prohibes; ab his abſtinendum inquis, ut à ſacro loco conſpurcando: ergo ut ſanctitatis eorum admonear, ne ea carpere mihi forte contingat, appone notas aliquas, quem admodum in locis ſacris appingi ſolent dracones & ſerpentes, ſive ut Genios ſacros ac Deos Tutelares exhibeant, ſive ut terribilis illa ſpecies arceat profanos.

Appinge bimos ſerpentes. O juvenes, ſancta eſt terra hæc: *fovas lotium mittite. Abeo.* At *Lucilius procidit civitatem;*

Pinge duos angues. Pueri, ſacer eſt locus: extra
Mejite. Diſcedo. Secuit Lucilius urbem;

ANNOTATIONES.

113. *Pinge duos angues.*] Quod antiqui ſub ſpecie draconum & ſerpentum coluerint Deos & locorum Genios conſtat ex Herodoto Lib. 8. ubi de angue Arcis Athenarum cuſtode, Deoque Tutelari verba facit. Item Lib. 2. ait circa Thebas ſacros eſſe ſerpentes, qui mortui in Jovis æde ſepeliantur. Nota etiam eſt hiſtoria de ſerpente Epidaurio devecto Romam, & exſtructâ æde culto illic pro Æſculapio, de quo lege Tit. Liv. ib. 10. Florum, Lib. 11. Pauſaniam in Corinthiacis: & alios. Virgilius autem Æneid. 5. v. 82. poſtquam ex Anchiſæ tumulo anguem exiiſſe retulit, ſubjungit de Ænea,

Incertus Geniumne loci famulumne parentis
Eſſe putet.

Propertius Lib. 4. Eleg. 8.

Lanuvium annoſi vetus eſt tutela Draconis.

Hinc ergo eſt quod ſacris locis Draconum figuræ appingerentur, ut auctor eſt Turnebus Lib. 13. cap. 12. & Lib. 14. cap. 4. ubi & locum hunc Perſii affert. Cur denique ſub ſpecie ſerpentum atque draconum, locorum Genios, ac Deos, Heroaſque colerent, pingerentque, Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 20. rationem videtur attingere, cum ait, Ideò Salutis & Æſculapii ſimulacris appingi draconum figuras, quia præſtant ut humana corpora, velut infirmitatis pelle depoſitâ, ad priſtinum revireſcant vigorem, ſicut revireſcunt dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exutâ. Unde concludere licet; ſerpentes, eo quòd veluti quotannis juveneſcunt, immortalitatem benè ſignificare, Deos & Heroas optimè deſignare, ac propterea locis ſacris appingi. Plutarchus aliam affert cauſam, ſed meo judicio valdè futilem, in Vita Cleomenis ad finem, ubi narrat ſixi in cruce Cleomenis corpus anguem fuiſſe circumplexum, hincque Divinitatis opinionem Regi acceſſiſſe, & Heroem habitum Cleomenem Deorumque filium. Addit porrò hujus rei & opinionis cauſam à ſapientibus viris proditam eſſe, quod ſicut è bobus apes, ex equis ſuci, ex aſinis crabrones generantur, ſic ex humanis corporibus ſerpentes enaſcantur. Denique concludit: non ergo abs re veteres Heroibus dracones conſecraſſe. Dracones divino cultu, honoratos affirmant porrò Ælianus Lib. 2. de animal. cap. 2, 16, 17. & Plutarch. Lib. de Iſide & Oſiride.

Puer i, ſacer eſt locus.] Adde etiam hoc interdictum, quo pueri deterreantur à polluendo ſordibus loco; neve illic meiant: quod grande erat nefas.

Horat. in Arte:

Mimcerit in patrios cineres.

Vide quæ Sueton. Nerone lotio contaminante Deæ ſimulacrum. Sed & urinam facere ad ſtatuas Principum, capitale fuiſſe, docet Ælius Spartianus in Antonino Caracallo; ubi ſic refert: *Damnati ſunt eo tempore qui urinam eo loco fecerant, in quo erant imagines Principis*, &c.

Extra Mejite.] Metaphoricè ſignificat: ô Poetæ Satyrici, cenſuram veſtram aliò transfere quolibet, modò ab his abſtineatis.

114. *Diſcedo.*] Siquidem his parcendum, quæ ſunt maximè reprehenſione digna, inquit Perſius, hinc mihi demigrandum. Abeo itaque; vix enim mihi temperarem (ut initio monui petulantem mihi lienem eſſe) quin ſatyricâ libertate uterer in his perinde ac in cæteris.

Secuit Lucilius.] Seipſum redarguit Perſius: Eccur verò diſcedam? Quid verebor facere, quod ante me alii impunè fecerunt.

Lucilius.] C. Lucilius primus apud Romanos Satyras ſcripſit. Ac ſicut Lucilium Horatius, Horatium Perſius, alios omnes Juvenalis imitatus eſt; ſic Lucilius ſecutus fuerat Ennium & Accium.

Horat. Lib. 1. Satyr. 10.

Nil comis Tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet verſus Enni gravitate minores?

Coævum fuiſſe Scipioni Africano teſtatur idem Horat. Lib. 2. Satyr. 1. ubi & alibi paſſim in Sermonibus Lucilium carpit mordicùs, quanquam magno aliis in pretio fuiſſe refertur; nec ſuam ipſi laudem detrahit Quintil. Lib. 10. Natus nobili loco ex Arunca Auſoniæ urbe, anno uno antequam veniret Carthago in Romanorum poteſtatem. Scripſiſſe dicitur Satyrarum libros pluſquàm triginta: at pervenerunt ad nos fragmenta tantùm aliquot. Crinitus.

Urbem.] Romam & potentiſſimos Romanorum acerrimè inſectatus.

Horat. Lib. 1. Satyr. 10.

Sale multo urbem defricuit.

Et Lib. 1. Satyr. 1.

Primores populi arripuit populumque tributim.

Juvenal Satyr. 1.

Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit.

Te

Te, Lupe; te, Muti; & genuinum fregit in illis,
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit; & admissus circum præcordia, ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.
Men' mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe? Nusquam.

te ô Lupe; & te, ô Muti; & in istis rupit dentem intimum. Horatius solers pariter carpit quemlibet errorem apud familiarem deridentem; & exceptus circa cor, colludit, peritus subsannare populum naribus succussis. An mihi non licebit hiscere, ne quidem secretò, ne quidem cum fovea? Nullatenus licet.

ANNOTATIONES.

115. *Te Lupe; te Muti.*] Nominatim etiam carpere ausus est inter alios nobiles viros, Pub. Rutilium Lupum Consulem, & Titum Mutium Albutium valdè potentem virum, his quidem versibus, quos etiam Cicero affert Lib. 1. de Finibus.

Græcum te, Albuti, quàm Romanum atque Sabinum
Municipem Ponti, tutamen Centurionum,
Præclarorum hominum ac primorum, signiferumque
Maluisti dici: Græcè ergo Prator Athenis
Id quod maluisti, te, cùm ad me accedis, saluto.
Χαῖρε, inquam, Tite: Lictores, turmæ omnis, cohorsque,
Χαίρετε: hinc hostis mi Albutius, hinc inimicus.

Et paulò pòst:

——— Tubulus, si Lucius inquam,
Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius.

Genuinum.] Genuini vocantur dentium postremi, iidemque validissimi. Plin. Lib. 11. cap. 37. Festus, Lib. 7. vult ità dictos, quòd à genis dependeant.

Fregit.] Suam omnem dicacitatem consumpsit carpendis eorum vitiis.

116. *Ridenti.*] Non indignanti, vel etiam libenter audienti, quia callidè & festivè mordebat Horatius.

Amico.] Vel cuicumque suo familiari, vel ipsi Mecænati, cui nec peperciisse fertur. Certè illum videtur perstrinxisse Satyr. 3. Lib. 1. ubi ait:

Simplicior si quis, qualem me sæpè libenter
Obtulerim tibi, Mecænas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone molestus;
Communi sensu planè caret inquimus: eheu
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est
Qui minimis urgetur.

Attamen cum Persius dicat omne vitium tangi ab Horatio, & paulò post, populum excusso naso suspendi: malim interpretari sic: omne cujuscunque vitium Horatius vafer tangit & solerter coarguit apud amicum ridentem, cùm Satyras suas tam festivas ei recitat.

217. *Et admissus circum præcordia,* &c.] Ab amicis benè exceptus pergit eò libentiùs scribere & recitare Satyras. Hìc nonnulli subtiliores sensus rimantur, & Persio attribuunt: quod nunquam cogitavit: nimirùm illi, leviora primùm vitia carpit Mecænatis Horatius, inquiunt, & cum se placuisse ob solertes jocos & festivam dicacitatem animadvertit, tum pusculum audet, & occultiora interioraque facinora non veretur arguere. Hoc scilicet est ludere circa præcordia? Verùm uno ictu jugulat illos Interpretes quod statim dicit Persius, omne vitium reprehendi. Non igitur minora primò, deinde graviora.

Ludit.] Nemini parcit, vitiosis sua ostendit vitia & culpat ille, nec tamen culpando offendit, adeo vafer est & callidus, ut ludendo jocandòque animi vulnera premat & curet.

118. *Excusso populum,* &c.] Explicant quidam, porrecto & hilari, ut minùs acerbus videatur etiam cùm mordet; sed malim simpliciùs interpretari; succusso, quod & vox, suspendere postulat. Certè cum ridemus aliquem caput excutimus: & cùm alicui insultamus acriter, arreptum etiam nasum succutimus. Erit igitur facilis & prona interpretatio, sive referas ad eum qui deridet, sive ad eum qui derideturr.

119. *Men' mutire nefas:*] Mihine soli nefas loqui & carpere pravos hominum mores?

Nec clam.] Quandoquidem etiam palàm id facere licuit aliis, Lucilio, Horatio: annon saltem inter familiares fas mihi erit in vitia & errores stylum stringere?

Nec cum scrobe.] Alludit ad fabulam de Mida, cui cùm asininas esse aures tonsor vidisset, nec palàm evulgare auderet, prurienti linguæ ut satisfaceret aliquatenùs, terram effodit, & scrobi factæ insusurravit id quod viderat. Lege Ovid. Metamorph. Lib. 11. cap. 4. & 5.

Nusquam.] Nequaquam licet, ait monitor.

Attamen iſtic velut *ſcrobem baciam:* & inſuſurrabo; ô *liſer, aſpexi, egomet aſpexi. Eccui non ſunt aures aſinina? Ego iſtud occultum, meam iſtam deriſionem, adeo parvi pretii* licet eſt, *non venundo tibi ullo carmine de Ilio. Quiſquis impatus es Cratino petulanti*, quiſquis *iracundum Eupolidem cum vetulo grandævo* legens, *pallidus ſis,*

Hîc tamen infodiam: Vidi, vidi ipſe, libelle.
Auriculas aſini quis non habet? Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum, tam nil, nullâ tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles,

ANNOTATIONES.

120. *Hic tamen infodiam.*] Mihi verò temperare non poſſum, inquit Perſius, quoquo modo ſedandus eſt ſtyli pruritus. Ergo, ut Midæ tonſor effoſſæ terræ, ſic ego libello huic meo loquar, inſcribam, & animi ſenſa committam: non temere quidem protrudam in lucem quod ſcripſero, ſed ſcribam ſaltem, & ſcriptum velut infodiam & celabo apud me & apud paucos amicos, ut aliquando etiam poſteri legant.

Vidi, vidi ipſe.] Erumpit indignatio mea: jam dico id quod vidi non ferendum: ô libelle, ego ipſe vidi, nec ſemel vidi fatuum Neronis de carminibus judicium, ſtultamque nobilium Romanorum vel ignorantiam vel adulationem.

121. *Auriculas aſini*, &c.] Dicitur Perſius ſcripſiſſe: *Auriculas aſini Mida rex habet:* correxiſſe autem Annæus Cornutus, Perſii Præceptor: *quis non habet?* ne ſe notatum Nero nimis apertè intelligeret. Caſaubonus, Lubinus, & alii. Contrà nonnulli pugnant: non minùs apertè videri notatum fuiſſe Neronem afferendo vulgata ab eo ſcripta, *Torva Mimalloneis*, &, *Berecynthius Attin:* unde contendunt hæc non fuiſſe ipſius Neronis, ut ſuo loco diximus. Cæterùm ſenſus eſt: quis non tam ineptè judicat de Carminibus, quàm Midas de cantu, cui propterea in ludibrium aſininas aures affixit Apollo.

Hoc ego opertum.] Meam hanc deriſionem licet occultam tam parvi, imò nihili à te, ô monitor, & ab aliis fortè æſtimandam, ego tamen tanti facio, ut pluris æſtimem quàm Homeri Iliadem, vel potiùs quàm Actii Labeonis Latinam Iliada, quamvis Neroni plurimùm probatam. Suprà, v. 4.

122. *Nullâ tibi vendo Iliade.*] Id eſt, non commutarem pro Iliade, ut mox dixit.

123. *Quicumque afflate.*] Quæſiverat initio monitor, Quis leget hæc? Et reſpondet hîc tandem Perſius quales velit habere lectores Satyrarum ſuarum. Nempè quiſquis aſſuetus erit legendis carminibus Cratini, Eupolidis, Ariſtophanis, qui Græcorum vitia mordicùs carpsêre, is etiam libenter leget hæc mea carmina, inquit.

Afflate.] Metaphora eſt vel à floribus odoriferis: vel, à Pythia, quæ velut Numine Apollinis inſeſſa, afflata, illuſtrata vaticinabatur.

Audaci Cratino.] Proprium eſt valdè hominis illius epithetum, quippe qui cum omni libertate Græcos exagitaret, nec quemquam vitioſum, Athenis latere ſinebat, quin ſtatim eum in Scenam omni populo deridendum produceret, ſcilicet in veteri Comœdia.

Cratino.] *Cratinus* Eupolide & Ariſtophane antiquior, natus Athenis dicitur, & floruiſſe paulò ante bellum Peloponneſiacum: vixiſſe ad annum centeſimum ætatis, & fuiſſe omnium Poëtarum maledicentiſſimus.

124. *Eupolidem.*] Is cum verſibus laceraſſet Alcibiadem in mare ab eò præcipitatus eſt. Tull. Epiſtola 1. Lib. 6. ad Attic. *Quis non dixit Eupolim ab Alcibiade navigante in Siciliam dejectum eſſe in mare?*

Iratum.] Infenſum perpetuò Athenienſium vitiis.

Prægrandi cum ſene.] Ariſtophanes vulgò intelligitur, qui ſeu ob ætatem, ſeu ob ſtyli gravitatem prægrandis vocatur. Certè hunc cum duobus prædictis pariter conjungit Horatius initio Satyr. 4. Lib. 1.

Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophanesque Poëta, &c.

Treſque hos veteris Comœdiæ ſcribendæ Principes imitatum fuiſſe Lucilium, ait eo loci. Porrò non conſtat furitne Ariſtophanes Athenienſis, an Rhodius, an Ægyptius, an aliunde oriundus. Vixit tempore Euripidis, & flagrante maximè bello Peloponneſiaco, Cratino poſterior extitit: Athenienſium nobiliſſimum quemque acriter inſectatus, mirè tamen ab ipſis Athenienſibus acceptus laudatuſque eſt. De illo Plato ait, Gratias templum ubique quærentes, hoc tandem ſibi ſtatuiſſe in corde Ariſtophanis. Scripſiſſe fertur Comœdias plus quinquaginta, è quibus ſuperſunt nobis integræ duntaxat undecim. De Cratino, Eupolide, & Ariſtophane, vide Athenæum Lib. 1. & alibi: Euſebium in Chronico; & Quintil. Lib. 10. ubi de legendis formando oratori Poëtis ſic habet: *Poſt Homerum, Ariſtophanes, Eupolis Cratinuſque præcipui.*

Palles.] Vel, uſque ad pallorem formidas, ob ſtyli acerbitatem: vel, quem legendo pallorem contraxiſti.

Aſpice

Aſpice & hæc, ſi fortè aliquid decoctius audis.
Inde vaporatâ lector mihi ferveat aure:
Non hic qui in crepidas Graiorum ludere geſtit
Sordidus, & luſco qui poſcit dicere, luſce,
Seſe aliquem credens; Italo quòd honore ſupinus,
Fregerit heminas Aretî Ædilis iniquas:

tu *iſta etiam vide, ſi fortaſſe auſcultas quidpiam perfectius. Hinc calefactâ auriculâ erga me inardeſcat lector: non autem ille qui impurus gaudet irridere calceos Græcorum, & qui cocliti optat dicere, ô cocles, ſeipſum æſtimans aliquem; quia Ædilitatem gerens Aretii, ſuperbiens ob Magiſtratum in Italia, ruperit dimidios ſextarios non juſtæ magnitudinis.*

ANNOTATIONES.

125. *Si forte aliquid.*] Vel refer ad Perſium de ſe ſuiſque verſibus modeſtè ſentientem & loquentem: vel refer ad Lectorem, ut ſenſus ſit: ſi quidem tu melius quidpiam reperis in meis Satyris, ſi quid perfectius audis & audire capis, quàm ſint ea ſeu Neronis, ſeu aliorum carmina, quæ velut cruda, affectata, & inconcinna reprehendi.

Decoctius.] Maturiori judicio, & longiori arte ac ſtudio elaboratum. Metaph. vel à vino quod ad dulcedinem coquitur; vel à liquoribus, qui reducti bulliendo ad tertiam & quartam partem multò plus habent vitium. Sic Virgilius fertur manè ſolitus condere verſus quinquagenos, pluresve, quos veſperi ad denos aut circiter redigebat. Quintil. Lib. 11. cap. 4. *Materiam volo primùm*, inquit, *eſſe vel abundantiorem, vel ultrà quàm oporteat fuſam: multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid vel ipſo uſu deteretur.*

126. *Inde vaporata.*] Ex lectione ſupradictorum Poëtarum mens lectoris excitata & inflammata ad meas deinde legendas Satyras proclivis & fervida fiat.
Virgil. Æneid. 11.
Et templum thure vaporant.

127. *Non hic.*] Ne is mihi lector contingat, qui cùm animi vitia in Philoſophis & doctis nulla deprehendat arguenda, externum eorum habitum ſaltem irridere amat & delectatur.

Crepidas.] Gellius Lib. 13. cap. 20. ait crepidas à Romanis ſoleas dici, & ſoleatum incedere, velut turpe crimen objici ſolitum.
Et Horat. Lib. 1. Satyr. 3.
Sapiens crepidas ſibi nunquam, nec ſoleas fecit.] Propriè crepida eſt calceamentum Tuſcum ad pedes corrigiis ſubligatum, quod Philoſophorum etiam proprium fuiſſe, teſtis idem Gellius.

Qui in crepidas Graiorum ludere geſtit.] Per eos qui Græcorum crepidas irrident, intelligunt vulgò eos homines, qui Philoſophorum ſtudia atque inſtituta negligunt, & qui Græcorum elegantiam contemnunt: quod confirmare videtur vox ſequens, *ſordidus.* Malim ego cum quibuſdam interpretari de Nerone, quem (ut ait Sueton. in Nerone cap. 52.) mater à Philoſophia avertit, monens imperaturo contrarium eſſe, Tullius autem 2. de Orat. & alibi, ſatis innuit Romanis odioſos fuiſſe Philoſophos, fortaſsè vel ob hoc quod opum ſuadebant contemptum, quas avidè ſectabantur illi. Vide Sat. 5. v. ultimo.

128. *Sordidus.*] Vel per ſordes avaritiam Romanorum notat Perſius, vel neglectum cultûs exterioris, quem nonnulli Romæ affectabant, ut inde præferrent militare robur: quod iterùm Perſius noſter damnat, Satyr. 3. ubi vocat eos hirtoſam gentem Centurionum. Vel, ſi mavis, intellige plebis ignorantiam, quam hîc opponat Philoſophorum doctrinæ & eruditioni, quæ imperitis ludibrio habetur.

Et luſco qui poſcit, &c.] Apage etiam cachinnones illos fatuos, qui naturalia vitia exprobrant, quæ tamen nemini probro eſſe debent. Luſcus porrò ſignificat eum cui imbecilla eſt oculorum acies: ponitur & pro coclite, eo nempe qui altero eſt oculo captus. Alii legunt, *poſſit.*

129. *Seſe aliquem credens.*] Aliquo ſemet honore dignum æſtimans. Legunt alii, *ſeſe aliquid credens:* quod perinde elegans eſt, & idem ſenat.

Italo quod honore.] Eo quòd functus fuerit aliquo Magiſtratu infimo, nimirùm Ædilatu, in quodam è municipiis Italiæ.

Supinus.] Superbiâ elatus & ſui factus immemor ob honorem illum. *Supinus* propriè is dicitur, qui dorſo incumbens cœlum aſpicit. Unde nonnulli interpretantur, otioſè, molliter, & delicatè vivens: ſed minùs arridet.

130. *Fregerit heminas.*] Ædiles menſuris præerant, & iniquas frangebant. Tull. 2. de Legibus. Juvenal. Satyr. 10. v. 102. Turneb. Lib. 29. cap. 20.

Heminas.] *Hemina* eſt menſuræ genus dimidium ſextarii continens. Ponitur hic pro qualibet menſura. Plin. Lib. 21. cap. ultimo, heminæ mentionem facit.

Aretî.] *Aretium*, nunc *Arezza*, Etruriæ oppidum vaſis fictilibus quondam celebre.

Nec qui abaco numeros, & ſecto in pulvere metas
Scit riſiſſe vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
His manè edictum, poſt prandia Callirhoën do.

Ne etiam legat me, *qui aſtutus novit deridere notas numerales* Arithmeticorum ſuper *tabellâ* exaratas, *& lineas* Geometrarum deſcriptas *in arena ſulcatâ*: cæterum *proclivis* eſt *ad lætandum valde, ſi* quando *meretrix laſciva barbam vellicet Cynico. Iſtis matutino tempore decretum, poſt prandium* verò *Callirhoën concedo.*

ANNOTATIONES.

Martial. Lib. 14. Epigramm. 98.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus,
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Sunt qui legant, *Eretis*, quod oppidum eſt Sabinorum.

131. *Nec qui abaco.*] Nec denique eum volo lectorem, qui doctas artes aſpernatur, v. g. deſcriptos in abaco numeros ab Arithmeticis: figuras Mathematicas, & alias liberales eruditaſque diſciplinas. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 30.

Et ſecto in pulvere metas.] Mathematici pulverem humi ſpargebant, & in eo pulvere figuras deſcribebant radio. In ea occupatione intentus Archimedes captis Syracuſis miſerè occiſus eſt à Romano milite. Tit. Liv. Lib. 25. Plutarchus refert Dionyſii Regiam pulverulentam fuiſſe, ob eorum multitudinem, qui Geometricas, in pulvere figuras delineabant.

Metas.] Lineas, quæ ſunt veluti metæ & fines, quibus componitur quælibet figura, ac terminatur. Exarantur autem illæ figuræ ac lineæ in pulvere, ut ſi quid rectum non eſt, facilè corrigatur.

132. *Multum gaudere paratus.*] In eo tantùm navus & vafer, ut derideat eruditorum ſerias occupationes: quique gaudet Philoſophos ludibrio haberi.

133. *Cynico.*] Pro quibuſlibet Philoſophis nominat Cynicos Perſius. Porrò ſecta illa valdè erat odioſa ob mordacitatem, ob quam Cynici dicti ſunt illi. Laërtius de Diogene refert, quòd interrogatus quare canis appellaretur, reſpondit: *quia in eos qui dant, blandior ſum: in eos qui non dant, oblatro; malos autem mordeo.* Alii ab obſcœnitate Cynicos volunt nomen habuiſſe. Vide Laert. Lib. 6.

Barbam.] Atrox erat injuria & ludibrium barbam vellere alicui tanquam fatuo nimirùm & ſtolido. Horat. Lib. 1. Satyr. 3. ſub finem. Porrò Philoſophi barbam promiſſam alere affectabant: hincque ſapientem barbam vocat Horatius. Vide infrà Satyr. 4. v. 1.

Vellat.] Ut Lays Diogeni, qui meretricem hanc amavit, ut teſtatur Athen. Lib. 13.

Nonaria.] Meretrix juvenibus pernicioſa, ut quidam volunt, ſic dicta à Nonis, quæ inter infauſtos dies cenſebantur: Macrob. Lib. 1. vel potius, quæ proſtat ab hora nona, & à prandio, cùm jam negotiis homines ſunt minùs occupati.

134. *His.*] Talibus hominibus imperitis & ineptis, artium liberalium ac ſcientiarum incapacibus, mando & indulgeo occupationes dignas ſe, nempè quæſtum & voluptates.

Mane edictum.] Forum manè petant, ubi Prætoris edicta excipiant, vacent avaritiæ & fœnori exigendo.

Poſt prandia.] Poſt forum prandeant: ac deinde per diem reliquum indulgeant voluptati. Ea eſt plebi imperitæ accommodata vivendi ratio.

Callirhoën.] Vel ſcortum aliquod famoſum: vel ſcenicos ludos, & fabulam de Callirhoë tunc temporis exhiberi ſolitam; vel natationem & deambulationem ad fontem iſtius nominis in Attica. Contendit Marcilius referendum eſſe ad Neronem, qui popellum edicto vocaret, & cantaturum ſe Callirhoën promitteret: ut ſit Perſii ſenſus: tales ego auditores hinc à meis Satyris ablego ad audienda Neronis inepta carmina: ſuamque Interpres ille fulſit opinionem ex eo quod Neronem in hac Satyra Perſius præcipuè ſpectet.

SATYRA

SATYRA II.

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poſcis emaci,

O Macrine, recenſe optimo calculo diem iſtum, qui fauſtus addit tibi annos fugaces. Effunde vinum Genio. Tu voto pactitio non petis res,

ANNOTATIONES.

1. *Macrine.*] Intelligunt nonnulli Minutium Macrinum Brixianum, de quo mentionem facit Plinius perhonorificam Lib. 1. Epiſt. 14. Verùm doctiſſimo cuique videtur fuiſſe potiùs Plotius quidam Macrinus, quem Perſii condiſcipulum exiſtimat etiam fuiſſe Caſaubonus. Favet certè vetus Scholiaſtes, qui ſic habet in huncce locum: alloquitur Plotium Macrinum hominem ſanè eruditum & paterno ſe affectu diligentem, qui in domo Servilii didicerat, à quo agellum comparaverat, indulto ſibi pretio aliquanto.

Hunc diem numera.] Inter fauſtos dies computa diem hunc, qui tibi natalis eſt, & quo propterea libellum hunc ſeu Satyram dono tibi mitto. Scilicet mos erat apud veteres natali amicorum die munuſculo eos aliquo afficere: & Poëtæ quidem do ique opuſcula ſua deferebant. Quod hìc facit Perſius erga Macrinum.

Meliore Lapillo.] Candido nempè, quo res lætæ notabantur; ſicut atro res mœſtæ & infelices.

Martial. Epigram. 53. Lib. 9.

Felix utraque lux, dieſque nobis
Signandi melioribus lapillis.

Perſ. Satyr. 5.

Illa prius cretâ, mox hæc carbone notaſti.

Secutus Horatium Lib. 2. Satyr. 3.

Cretâ an carbone notandi?

Cæterùm mos ille fortunatos dies albis calculis, infelices nigris numerandi, viguiſſe apud Thracas primùm, auctor eſt Plinius Lib. 7. cap. 40. At quod aliqui addunt hinc tranſiſſe ad Cretenſes, non ita compertum: imò jugulat eos ille ipſe, quo uno freti id affirmant, Horatii locus Lib. 1. Ode 36. *Creſſâ ne careat pulchra dies notâ.* Ubi certè album lapillum è Creta venientem expreſſè deſignat: alioquin parùm diſtingueret lætam notam à triſti, ſi Cretenſes perinde ac alii candidis fauſtos dies, infauſtos nigris lapillis notare conſueviſſent. Unde etiam patet, quam longè aberrent, qui citato Horatii loco legunt, *Threſſâ*, pro, *Creſſâ*.

2. *Qui tibi labentes*, &c.] Qui ævum quod quotidie elabitur, tibi producit novum annum tibi dando & auſpicando.

Candidus.] Bonus, propitius: ut explicui Satyr. 1.

3. *Funde merum Genio.*] Horat. Ep. 1. Lib. 2.

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant;
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Tibull. Lib. 2. Eleg. 4. de Genio ait:

Atque ſatur libo ſit, madeatque mero.

Ubi obſervandum eſt, cæteris quidem diebus Genio litatum olim fuiſſe cæsâ victimâ, ut patet ex Horat. Lib. 3. Ode 17.

Cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri
Cum famulis operum ſolutis.

Illud autem nunquam fiebat die natali, eo quòd nollent vitam adimere eo die quo lucem acceperant: ſed litabant vino, floribus, *&c.* ut citati mox loci innuunt: ſive quia vinum hilaritatis ſymbolum & cauſa eſt; ſive quia per flores vitæ quidem amœnitas ſimul & brevitas ſignificabatur, juxta illud Horatii citatum, *memorem brevis ævi.* Vide Cenſorinum.

Genio] Id eſt, in honorem Genii, qui Deus erat, ſub cujus tutela naſci quemlibet & vivere antiqui credebant, quem propterea quotannis colebant die natali.

Non tu prece, &c.] O Macrine optime, non perinde ac Avari injuſta vota Diis nuncupas.

Emaci.] Impudenter & impiè cum Diis ita paciſcendo: ſiquidem hoc vel illud mihi largimini, hæc & illa dona rependam ego vobis. Plato in Eutyphrone ait quorumdam petentium religionem videri mutuam Deos inter & homines nundinationem. Petronius de illis: *Statim*, inquit, *antequam limen Capitolii tangant, alius donum promittit, ſi propinquum divitem extuleris; alius ſi theſaurum effoderit*, &c.

quas non possis credere Diis nisi semotis. Sed potentium magna pars sacrificabit thuribulo secreto. Cuilibet facile non est ex adibus sacris amandare & verba secreta, & voces submissas; & vitam agere precationibus manifestis. Sint *animus sanus, bona existimatio, fidelitas, ista apertè* postulantur, *atque* ita *ut externus percipiat.* At avarus *hæc secum, intus, & sub lingua mussitat: utinam prodeat pompa funebris sumptuosa patrui mei! Atque, utinam*

Quæ nisi seductis nequeas committere Divis.
At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.
Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque susurros
Tollere de Templis; & aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & ut audiat hospes.
Illa sibi introrsùm, & sub lingua immurmurat: O si
Ebullit patrui præclarum funus! Et, O si

ANNOTATIONES.

4. *Seductis.*] Quasi seorsùm ductis & clam, quia pudet ejusmodi vota palam facere & coram hominibus, quorum illos non pudet coram Diis. Alii explicant corruptis per munera: sed non placet.

Nequeas.] Id est, non audeas, vel non possis sine pudore, & impuné.

5. *Acerra.*] Vas est in quo thus adolendum ponitur. Tacitam vocat per metonymiam, id est illi taciti libant acerrâ. Porrò acerram impropriè Proceribus tribuit hîc Persius: nam divites de lance copiosa libant, ut est in fine hujus Satyræ: pauperes autem acerrâ, id est, pauca thuris grana, & tribus, ut aiunt, digitis prehensa. Ovid. Lib. 4. de Ponto Eleg. 8.

Nec quæ de parva pauper Diis libat acerrâ;
Thura minùs grandi quàm data lance valent.

6. *Murmurque humilesque susurros.*] Interpretantur ferè omnes de tacitis votis & precibus: pauci, de immurmuratione quâ, dum quisque Deos rogat quod optat, voce subaltâ, templum confusis vocibus impleretur turbareturque: quod etiam illi ad ostentationem faciebant: unde Persius mox: *mens bona, &c.*] *hæc clare.* His ego adstipulor, ne videatur Persius eadem sæpiùs inculcare.

7. *Tollere de templis.*] Vix queas irreligiosos & impios hos precatores arcere è templis, adeo cupiditas excæcat, ut suum nefas non videant, sic urget, ut abstinere non possint. Sic apud Ovid. Fast. 5. Mercator orat Mercurium:

Da modò lucra mihi —— & emptori verba dedisse.

Et apud Horat. Lib. 1. Epist. 16. improbus sic improbè precatur.

Labra movet metuens audiri: pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da justum sanctumque videri;
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Et aperto vivere.] Nec ita facile est cuivis, non nisi bona optare, adeo ut non pudeat optata palam proferre; & sic loqui cum hominibus tanquam Dii audiant, & sic cum Diis, quasi audiant homines: quod Philosophiæ præceptum laudat Macrobius Saturnal. Lib. 1. cap. 7.

8. *Mens bona.*] Juvenal. Satyr. 10.

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

Seneca Epist. 94. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis.*

Hæc clarè.] Honesta illa vota apertè nuncupantur, & ut audiri ab hospite non pudor sit; vel, hæc clarè petuntur ad ostentandum probitatem: unde & audiri ab aliis affectat ille qui precatur. Vide suprà.

Hospes.] Ponitur pro quolibet externo: propriè verò dicitur qui tecto excipit peregrinum & externum, pariter & qui excipitur. Tull. pro Deiotaro; *Per dextram istam, quam hospes hospiti porrexisti.*

Ovid. Metamorphos. 1.

Non hospes ab hospite tutus.

9. *Illa sibi introrsum.*] Quædam verò non nisi clam, intra dentes, & intùs petere audent; scilicet quæcunque improba sunt & inhonesta. Duplex igitur culpat voti genus: alterum quod introrsum, & seductis Diis; quale est illud apud Horat. loco cit. Lib. 1. Epist. 16. & apud Ovid. loco etiam mox allato Fast. 5. qualia etiam sunt quæ hîc noster Persius affert: alterum est quod fit ad ostentationem, ut dixi, & clarè, & apertè; quod & audiri petitur; vocatque Persius murmur & humilem susurrum.

10. *Ebullit.*] Pro, *ebullierit*; sicut *dedim*, pro, *dederim*; *vixet*, pro, *vixisset*; Æneid. 11. v. 118. metaph. ab aqua ebulliente, quæ intumescit & effluit. Ita legi affirmat Casaubonus in antiquissimis codicibus. Vide Proverb. cap. 15. v. 2. vulg. edit. Cic. Tusc. 3. cap. 42. &c. Nonnulli refragantur tamen, & malunt, *ebullet*, ab *ebullo, as*: ut sit sensus, utinam velut bulla appareat & statim posteà evanescat: alludendo ad illud Terentii Varronis: *homo bulla.* Hujus quidem sententiæ auctores priorem velut ineptam suggillant, sed quo jure non video.

Patrui.] *Patrui* dixit potiùs quàm avi optari

Sub

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! Namque eſt ſcabioſus, & acri
Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor.

amico Hercule, vas fictile argento refertum *mihi reſonet ſub ligone! O ſi vel deleam pupillum, quem inſequor hæres* ego *maximè propinquus! Enimverò laborat impetigine, & vehementi bile intumeſcit. Nerius tres jam habuit conjuges.*

ANNOTATIONES.

mortem, fortè quia *patrui* utplurimùm cenſurâ moleſti, ut dixi Satyr. 1.
Et Horat. lib. 3. Ode 12.
Metuentes patrua verbera linguæ.

Præclarum funus.] Vel funalibus ſplendidum, & apparatu & exequiarum pompâ magnificum. Virgil. Æneid. 11. v. 143.
Funereas rapuere faces, lucet via longo
Ordine flammarum, & latè diſcriminat agros.
Vel, quod hæredi avido expetendum & quæſtuoſum erit. Quidam per funus intelligunt ſepulchrum: ut ſenſus ſit: utinam aperiatur & ruat per ſe patrui mei ſepulchrum, ut cum violare & rumpere illud non audeam, certè ſic adipiſcar aurum in eo conditum: nempè veteres ſecum jubebant ſuos theſauros ſepeliri. Et Joſephus refert è Davidis ſepulchro eruta talentorum auri tria millia ab Hircano, qui ſic ab obſidente ſe Antiocho redemerit datis trecentis. Hæc tamen opinio minùs arridet. Alii explicant vocem, *præclarum*, quaſi qui funus optat videre patrui, ejus tantùm gloriam & honorem intueri videatur; non ſuam cupiditatem oſtendere.

11. *Sub raſtro*] Ne mirere, quod viro diviti ac nobili raſtrum attribuat Perſius, cum etiam ab aratro Dictatorem evocatum viderimus, Satyr. 1. ſcilicet agricultura magno erat in honore apud Romanos: nec homini probro erat, ſuum per ſe agrum colere.

Crepet.] Id eſt, jucundum mihi edat ſonitum reperta fodiendo & terram vertendo.

Seria.] Vas teſtaceum oblongum, quod occultatum ſit ſeu hoſtium ſeu furum metu; teſta porrò terræ infoſſa non putreſcit, hinc in ſeriis & ollis theſauros infodiebant veteres. Inde eſt Plauti Aulularia.
Et Horat. lib. 2. Satyr. 6.
O ſi urnam argenti fors qua mihi monſtret.

Dextro Hercule.] Propitio, favente. Horat. loco mox cit. *amico Hercule.* Hic enim recludendis theſauris præſidere credebatur; ſicut Mercurius aperto lucro & negotiationi: uterque porrò repentino & inexpectato lucro; unde & Lucrii Dii appellantur. Arnob. Lib. 4. Plaut. Moſtell. *Is vel Herculi conterere quæſtum poſſet.* Et Diodor. Sicul. Lib. 5. cap. 2. refert Herculem ad honorem ſibi à Palatinis impenſum, dixiſſe; eos qui ſibi poſtquam ad Deos tranſlatus eſſet, decimam bonorum dicarent, vitam felicem victuros: quod & eveniſſe experientia docuerit: & factitatum à Lucullo Romanorum ditiſſimo aliiſque fuerit.

12. *Pupillum.*] Puer eſt ſub tutoris poteſtate conſtitutus, donec per ætatem ſui juris fiat, & ſuorum ipſe bonorum adminiſtrationem capeſſat.

Quem proximus hæres Impello.] Quem ſubſequor proximè in ordine hæredum ſecundorum: vel cui ſum pupillariter ſubſtitutus.

13. *Impello*] Metaph. ab iis qui ſeſe in turba comprimunt, ut citius progrediantur.

Expungam.] Metaph. vel à Jure Civili, in quo is diſpungere dicitur qui mutat quidpiam in tabulis teſtamenti, & expungere, qui delet: vel à re militari. Milites enim, expungi dicuntur; quorum, datâ miſſione, nomen ex albo deletur, quod punctis inſcriptum fuerat. In bello verò (ut ait vetus Interpres hic) *cadente qui primus eſt, ſuccenturiatur alius.* Senſus porrò eſt: utinam illum mors rapiat, cujus hæreditas mihi continget; vel, deleatur è teſtamento nomen ejus cui ſecundus hæres ſuccedo.

Namque eſt ſcabioſus.] Impiis votis excuſationem prætendit nequam ille vitæ alienæ inſidiator: nempe, contagioſo laborans puer morbo cur vivat? Vel apud ſe meditatus, quâ viâ impunè expungat pupillum, & veneno tollere fortè apud ſe ſtatuens, ſperat ſuum ſcelus occultum fore, quod ille ſit malè affectâ valetudine; plenus nempe ſcabie & atrâ bili, quæ multorum morborum cauſa eſt. In quo etiam ſe tuetur exemplo Nerii, qui tres uxores veneno impunè ſuſtulit, & ſic loculeſ factus eſt.

Et acri bile tumet.] Contendunt aliqui mordicùs legendum, *atrâ bile tumet*, contra Caſaubonum. At quid vetat ipſam melancholicam bilem acrem appellari?

14. *Nerio*] Is fuit inſignis fœnerator, lucri adeo perditè cupidus, ut etiam tres uxores veneno ſuſtulerit, ut earum dote potiretur. Scilicet apud veteres dos adventitia & non data patrio nomine, ſi repudium non interveniſſet, moriente conjuge, marito cedebat; imò & dos quoque profectitia, ſeu à patre de bonis propriis conſti-

Hæc

Atque *ut talia ritè petas, matutino tempore iterum & tertio caput lavas in flumine Tiberi; & nocturna insomnia aquâ fluviali expias. Heus dic, responsum da: non est magnum* id *quod* à te *discere cupio. Quid existimas de Jove? Estne* talis, *ut illum præferre velis alicui? Eccui?* Visne præponere *Staio? Numquid nimirùm dubitas, uter melior judex, vel uter* sit *magis idoneus puris orbis? Illud ergo, quo tu conaris Jovis auriculam commovere, heus* id ipsum *loquare apud Staium.* Is certè *exclamaret* statim, *O Jupiter! O benigne Jupiter! Atqui* an *se ipse Jupiter non inclamabit?* An *credis* Jovem *veniam indulsisse, quoniam quando fulminat, ilex potius*

Hæc sanctè ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas. (laboro.
Heus age, responde: minimum est quod scire
De Jove quid sentis? Estne, ut præponere cures
Hunc cuiquam? Cuinam? Vis Staio? An scilicit hæres,
Quis potior judex, pueriſve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio. Proh Jupiter! O bone, clamet,
Jupiter! At sese non clamet Jupiter ipse?
Ignovisse putas, quia cùm tonat, ocyus, ilex

ANNOTATIONES.

tuta, si modò pater superstes non foret. Ulpian. tit. 6. de Dot. Sensus est: ecce, inquit avarus, mea uxor etiamnum vivit, cum Nerius è tribus uxoribus mortuis tres dotes nactus dives evaserit Horatius Lib. 2. Satyr. 3.

Scribe decem Nerio.

Ducitur.] Alii legunt, *conditur*, id est, sepelitur.

15. *Hæc sanctè ut poscas.*] Atque hæc licèt impia tibi videris ritè petiturus, si modò, ut facis ritus omnes exteriores & solemnes diligentiùs observes.

Tiberino in gurgite.] Tiberis fluvius Romanum interfluens, priùs *Albula* dictus. Ovid. Fast. 2.

Albula quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
Reddidit.

Mergis.] Vota facturi & sacra, vivo se flumine priùs abluebant.

Virgil. Æneid. 4.

Attrectare nefas donec me flumine vivo
Abluero.

Præterea observa verbum, *mergis*, propriè hîc adhiberi. Nam qui Diis Inferis litabant, aquâ se respergebant tantùm: qui verò Diis Superis sacra faciebant, mergebant se, & totos abluebant. Macrob. Saturnal. Lib. 3. cap. 11.

16. *Manè.*] Solis ortu fiebant sacra Diis Superis ac Cœlitibus: Manibus autem & Diis Inferis, vesperi, & occidente Sole: ut observant veteres Interpretes Apollonii in Argonautis, & Pindari in Isthmiis, ad Od. 4.

Bis terque.] Solemnes hi numeri in Sacris. De binario Ovid. Fast. 4.

Bis caput intonsum fontanâ spargitur undâ.
Bis sua fagineâ tempora fronde tegit.

De ternario verò idem ibid.

Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.

Et Virgil. Eclog. 8.

Terna tibi hæc primùm triplici diversa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.

Et noctem flumine purgas.] Antiqui nocte ipsâ sicut & nocturnis insomniis pollui se credebant, ut notat Servius; unde post illa se expiabant frequenti ablutione; quod etiamnum retinent & observant Turcæ.

Propert. Lib. 3. Eleg. 9.

Ac primùm puræ somnum tibi discute lymphâ.

Tibull. Lib. 3. Eleg. 4.

. . . . . *Omnia nobis*
Farre pio placant, & saliente sale.

17. *Heus age, responde.*] Instituit hîc Persius dialogismum, quo impietatis convincit illos homines vota improba facientes, argumento à minori ad majus. Vide infra.

19. *Staio.*] *Staius Albius* Oppianicus conjugem suam primò, tum fratrem fratrisque uxorem gravidam veneno sustulit, aliisque sceleribus benè multis sese contaminavit. Unde ponitur hîc pro homine corruptissimo. Vide Cic. pro Cluentio.

21. *Hoc igitur*, &c.] O impie, non audes apud hominem perditissimum id loqui, & ea vota nuncupare, quæ apud Jovem confidenter loqueris: Jovem igitur pejorem existimas & corruptiorem homine quolibet improbissimo; quod nisi sentires, tam scelerata vota Jovi facere sanè erubescerres.

Jovis aurem impellere.] Jovem ad libitum flectere & exorare.

23. *At sese non clamet*, &c.] An Jupiter non seipsum ad vindictam excitabit? Non indignatus fulmen arripiet?

24. *Ignovisse putas*, &c.] Hæc simpliciter & narrativè, non interrogativè legenda vult Casaubonus, ut vulgi errorem referat Persius, quem mox confutat dicendo, *An quia*, &c.

Sul-

Sulphure diſcutitur ſacro, quàm tuque domuſque ? 25
An quia non fibris ovium, Ergennâq; jubente,
Triſte jaces lucis, evitandumque bidental,
Idcircò ſtolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter ? Aut quidnā eſt, quâ tu mercede Deorum
Emeris auriculas ? Pulmone, & lactibus unctis ? 30
Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito, & luſtralibus antè ſalivis

concutitur ſancto ſulphure, quam tu, & ades tua? Et quoniam non proſtratus es in ſilvis, mæſtum & non tangendum bidental, expiandum extis ovicularum, & Ergennâ præcipiente, an ideo Jupiter fatuam barbam porrigit tibi vellicandam ? An verò eſt aliquid, quo tu pretio mercatus ſis aures Deorum ? An pulmone, & pinguibus inteſtinis ? Aliunde *en avia vel matris ſoror Deos timens, infantem tollit* ex *incunabulis*, ejuſque *frontem & labia humida anteà luſtrat turpi digito ſalivis*

ANNOTATIONES.

25. *Sulphure.*] Id eſt, fulmine, quod ſulphureum odorem exhalat. Plin. Lib. 35. cap. 15.

26. *An quia non fibris*, &c.] An quòd non es fulmine ictus, necdum jaces in ſilvis, non contingendus ſine piaculo, expectans ſepulturam ibidem ex mandato Ergennæ aruſpicis, qui bidentibus cæſis locum expiabit; an propterea quòd hucuſque tibi perpercit Jupiter, idcircò putas non metuendam ampliùs ejus vindictam, imo licere tibi impunè Jovi deinceps illudere ?

Fibris.] Extis. Satyr. 1.

Ergennâque jubente.] *Ergennas* Etruſcus aruſpex, fulminum procurator & expiator; cujus ex præcepto omnia fiebant. Vide Juvenal. Satyr. 13. v. 62. Annot.

27. *Evitandumque bidental.*] *Bidental*, locus eſt fulmine dictus. Nomen à bidentibus ovibus, de quibus vide Gell. Lib. 16. cap. 6. Cùm enim fulmen ceciderat, aderant illicò fulgurum procuratores, locum clauſtris ſepiebant, aràque exſtructâ, & cæſis oviculis conſecrabant: unde calcare illum nefas. Porrò *bidental* ponitur pro homine fulgurito, ſicut carcer apud Lucilium pro homine carcere digno. Obſervandum ex lege Numæ, non licere juſta perſolvere homini fulminato; ibidemque ſepeliri cautum fuiſſe non crematum; nec fas fuiſſe eum in genua tollere: & efferre; unde bene Perſius poſt Horatium in Arte, dixit; *triſte* & *jaces*. Aliquando etiam intra ſeptum, ſuper terram relinquebantur qui fulminati erant; amiciebanturque veſte candidâ, velut à Jove honorati, ut mortui illi non putreſcentes ſpectaculo forent. Feſtus, Servius, Artemidorus Lib. 2. cap. 8. Vide & Plin. Lib. 2. cap. 54. Plutarch. in Quæſt. Convival. Lib. 4. cap. 2.

28. *Stolidam præbet*, &c.] Velut fatuo & ſtolido. Nam barbam vellicare alicui grave ludibrium. Satyr. 1.

Horat. Lib. 1. Serm. Satyr. 3.

Vellunt tibi barbam laſcivi pueri.

Vellere barbam.] Alluſio ad factum Dionyſii Syracuſani qui Epidauri barbam Æſculapio auream ademit, ludibrium addens, non decere patrem eſſe imberbem, nempè Apollinem, filium verò, ſcilicet Æſculapium, barbatum eſſe.

29. *Aut quidnam eſt*, &c.] Id eſt, aut verum eſt quod dico, aut aliquid eſt quo tu addictos tibi Deos ſpondes.

30. *Emeris auriculas.*] Pronas & faciles ad arbitrium, mercede pactâ, & velut ex convento tibi addixeris.

Pulmone.] Metonymia pro quibuſlibet partibus inteſtinis lautioribus.

Lactibus.] *Lactes* dicuntur partes inteſtinæ graciliores, quaſi lacte candidiores & molliores.

Unctis.] Id eſt, lautis & pinguibus. Horat.

Ut canis à corio non exterrebitur uncto.

31. *Ecce avia*, &c.] Vota avarorum hactenus carpſit: jam ſuperſtitioſas mulierum preces reprehendit, quas ſolebant illæ pro infantibus concipere die luſtrico & nominali, nempe octavo ab ortu, pro puellis; nono pro pueris: ſolitaſque adhiberi cæremonias perſtringit hîc Perſius. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 12.

Matertera.] Dicitur quaſi, *mater altera*. Nempe munus luſtrandi puerum pertinebat ad anus religioſas è cognatione præcipuas, quæ hujus rei causâ conveniebant.

33. *Infami digito.*] Id eſt, medio, qui infamis dicebatur, eò quòd ille, contractis aliis, extenſus ſpeciem quamdam pudendam repræſentet. Unde probroſum erat, alicui oſtendere medium digitum, reliquâ manu contractâ, porrectum; hoc enim modo notabantur cinædi & molles Petron. Dio. Chryſoſt. orat. 33. Martial. Epigram. 28. Lib. 2. Juvenal. Satyr. 10. Alex. ab Alexandro Lib. 4. cap. ultimo. Porrò eo potiſſimùm digito utebantur piatrices illæ mulieres, quia quælibet obſcœna contra faſcinum valere credebant. Alii

Expia

expiantibus, dicta prohibere oculos faſcinantes; deinde manibus eum motitat, & humili precatione ſpem exiguam inducit modò in agros Licinii, modò in domum Craſſi. Modò orat ut Rex & Regina in generum adſciſcant; ut illum Virgines auferant; ut quodcumq; ille pede triverit in roſam vertatur. *Ego verò nutrici non committo preces; ſed tu, ô Jupiter, iſta huic denega, etiamſi te oraverit induta veſte albâ.* Quod ſi *petis robur nervis & corpus validum in ſenectute, fiat, benè eſt. At ampli catini, & pinguia farcimina prohibent Deos, & Jovem retardant iſta concedere.* Tu verò *cupis opes accumulare, bove mactato, & extis provocas Mercurium,* dicens, *Largire domum fortunatam,*

Expiat, urentes oculos inhibere perita;
Tunc manibus quatit, & ſpem macram ſupplice voto
Nunc Licinî in campos, nunc Craſſi mittit in ædes,
Hunc optent generum Rex & Regina: puellæ
Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic, roſa fiat.
Aſt ego nutrici non mando vota; negato
Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.
Poſcis opem nervis, corpuſque fidele ſenectæ:
Eſto; age. Sed grandes patinæ, tucetaq; craſſa
Annuere his Superos vetuere: Jovemq; morantur.
Rem ſtruere exoptas, cæſo bove; Mercuriumq;
Arceſſis fibrâ. Da fortunare Penates,

ANNOTATIONES.

am nec improbabilem afferunt rationem nonnulli, quòd dicta manûs figura deſignet & exhibeat Priapum faſcinationum averruncum.

Luſtralibus ſalivis.] In expiationibus adhibitam ab Antiquis ſalivam teſtantur Petron. & Plutarch. Hanc autem ſalutarem eſſe ait Plin. Lib. 28. cap. 4. Obſerva interim eoſdem propè ritus è veteribus uſurpatos in die luſtrico & nominali, qui adhibentur in Baptiſmo Chriſtianorum.

34. *Urentes oculos.*] Id eſt, enecantes, mortem afferentes. Vide Plin. Lib. 7. cap. 2. Item faſcinantes; nam faſcinum maximè pueris timebant; & ad illud inhibendum ſalivam etiam valere arbitrabantur.

35. *Quatit.*] Puerum luſtratum motitat & veluti præſentibus Diis offert; deinde poſt expiationem preces pro eo & vota concipit.

Spem macram.] Id eſt, infantem, de quo tenuis adhuc ſpes eſſe poteſt.
Virgil.

Nec ſpes jam roſtat Iuli.

36. *Licinî*] De quo Licinio ſermo ſit non planè conſtat. Verus ipſe Perſii Interpres dubitat ſitne idem vir Licinius Craſſus inter Romanos locupletiſſimus, & inde Dives cognominatus; an Licinius tonſor & libertus Auguſti qui valdè opulentus erat. Alii contendunt intelligendum potiùs C. Licinium Stolonem, qui ut habet Livius Lib. 7. num. 16. ob poſſeſſa cum filio agri jugera mille, contra legem à ſe latam, ſuâ lege damnatus eſt. Cæterùm nec hi nec illi pinionis aut ſuſpicionis ſuæ ullam proferunt validam rationem.

Craſſi.] Sunt qui legant, *Cræſi.* Sed, *Craſſi*, ferè omnes retinent; intelliguntque de M. Craſſo, quem crebris domorum emptionibus & venditionibus locupletatum fuiſſe teſtatur Plutarchus in ejus vita. Porrò Licinius & Craſſus ponuntur hîc pro quibuſlibet opulentis hominibus.

Mittit.] Optat & precatur infanti magnas olim opes, agros, domos, &c. & optando velut in earum poſſeſſionem immittit.
Virgil. Æneid. 11. v. 47.

Mitteret in magnum Imperium.

Obſerva etiam Prætorem mittere propriè in poſſeſſionem rei alicujus.

39. *Nutrici non mando.*] Id eſt, nolim nutricem id ſibi muneris aſſumere, ut pro puero vota concipiat. Nam parentes & nutrices optant alumnis potiùs quæ videntur bona, quàm quæ ſunt revera, v. g. formam, opes, &c. Senec. Epiſt. 60. Etiamnum optas quod tibi optavit nutrix. Et Epiſt. 32. Omnium tibi eorum contemptum opto, quorum copiam parentes optaverunt.

40. *Albata.*] Albis veſtibus induti erant qui ſacrificabant, eo quòd ille candor veſtis animi ſignificet innocentiam. Tull. de Legibus.

41. *Poſcis opem nervis*] Jam alia quædam aliorum abſurda vota condemnat Perſius.

Nervis.] In quibus maximè conſiſtit robur corporis.

42. *Sed grandes patinæ.*] Sumptuoſa tua convivia, eſcæ nimiæ idipſum deſtruunt quod tam enixè petis.

Tucetaq.] *Tucetum* genus eſt farciminis è ſuillis carnibus minutim conciſis: alii dicunt quamlibet eſcam delicatam, hoc nomine appellari.

44. *Mercurium arceſſis.*] Tanquam lucri deum. Vide Plaut. Amphitr. in Prologo.

Da

Da pecus, & gregibus fœtum. Quo, peſſime, pacto,
(queſcant?
Tot tibi cum in flammis juvencum omenta li-
Et tamen hic extis, & opimo vincere farto
Intendit. Jam creſcit ager, jam creſcit ovile:
Jã dabitur, jamjã; donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.
Si tibi cratêras argenti, incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes; & pectore lævo
Excutias guttas: lætari prætripidum cor:
Hinc illud ſubiit, auro ſacras quòd ovato
Perducis facies. Nam fratres inter ahenos,
Somnia pituitâ qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto: ſitque illis aurea barba.

concede greges, & fœcunditatem pecori. Sed, ô *improbiſſime, quomodo* hæc fiant, *dum tot inteſtina juvencarum liqueſiunt à te in igne. Atque ille nihilominus ſperat victor eſſe per inteſtina, & pinguia libum. Nunc ager incrementum capit, nunc ovium grex augetur: modò,* ait ille, *protinus concedetur* quod opto; *uſque dum nummus defraudatus, & ſine ſpe ingemiſcat fruſtra in infimo arcæ fundo. Si efferam tibi pateras argenteas, & munera ex auro ſolido fabricata,* tu ſtatim *ſudorem emittas & ſtillas effundas è thorace ſiniſtro: præcordia* tua *palpitantia exultare* incipiant: *inde hoc venit, quod incruſtas ſanctos* Deorum *vultus auro triumphato. Etenim inter germanos arefuſos, hi præferendi ſint, qui immittunt inſomnia pituitâ maxime defæcata; & his detur barba ex auro.*

ANNOTATIONES.

46. *Quo, peſſime, pacto.*] Quâ ratione vis gregem tuum creſcere, quem frequentibus ſacrificiis temerè & perperam multiplicatis omninò is imminutum & diſperditum.

47. *Flammis.*] Quibus cremantur victimæ.

Omenta.] Inteſtina ſunt molliora, inquit Celſus; Plinius autem Lib. 11. cap. 37. ait eſſe membranas tenues, quæ ventrem interiorem integunt.

Liqueſcant.] ob adipem & pinguedinem inteſtinis adhærentem, quæ multa adhibebatur à Sacrificantibus, ut eâ liqueſcente ignis accenderetur, & carnes citiùs conſumerentur.

48. *Et tamen hic.*] Avarus ille & impius precator.

Vincere.] Deos muneribus expugnare, & quidlibet conſequi ab illis.

Farto.] Libum erat è farre, vino, melle, &c. dictum à farciendo, quod è multis erat confertum rebus. Legendum quidam eſſe contendunt *ferto.* Dictum ſeu ob rationem mox allatam, ſeu quòd ad ſacra ſæpè ferretur.

49. *Jam creſcit ager.*] Inquit avarus ſemetipſum ſpe vanâ deludens.

51. *Suſpiret.*] Spiret quaſi & unus reſtet nondum ſtultè conſumptus, ut cæteri.

52. *Incuſa.*] In incude fabricata, vel cælata. Quidam interpretantur infecta, infabricata, ut ſit maſſa auri nondum cuſi.

53. *Pectore lævo.*] Siniſtrâ pectoris parte, in qua ſitum eſt cor. Quidam interpretantur, maligno, perverſo; ſed minùs placet.

54. *Excutias guttas.*] Sudoris ſtillas, ob vehementem cordis commotionem & lætitiam: eritque hæc expolitio prioris ſententiæ, *ſudes.* Sunt qui de lacrymis intelligant; ſed reclamant hæc verba *pectore lævo.*

55. *Hinc illud ſubiit.*] Ex eo quod ita gaudes dato tibi auro & argento, hinc animum tuum ſubit opinio, & putas iis pariter Deos gaudere; proindeque eorum ſtatuas auro exornas, ut eos demerearis.

Ovato.] Ex hoſtibus reportato & ex eorum ſpoliis. Ovatio minor triumphus, dictus ab ove quæ tunc mactabatur, ſicut bos in majori triumpho. Nec enim placet deducere ab ovo, ut volunt nonnulli, eo quod quæ inaurantur priùs ovi albo illinuntur.

56. *Nam fratres inter,* &c.] Ironia eſt.

Fratres inter ahenos.] Hi ſunt quinquaginta filii Ægypti, quorum ſtatuæ in porticu Apollinis Palatini erectæ. Harum enim quædam oracula & reſponſa per ſomnum poſtulantibus reddere credebantur. Ita vetus Interpres, Caſaub. &c. adverſus nonnullos, qui intelligunt alii quidem Caſtorem & Pollucem, alii verò quoſlibet Deos, qui fratres dicantur, quia ſunt omnes filii unius matris Cybeles, quorum pleræque ex ære erant ſtatuæ.

57. *Pituitâ purgatiſſima.*] Ea enim vera putantur inſomnia, quæ non proveniunt ex humoribus.

58. *Sitque illis aurea barba.*] Superſtitioſi veteres è ſupradictis ſtatuis eas inaurabant, à quibus immiſſum ſibi verum aliquod ſomnium credebant: & quos maximè Deos colebant, iis barbam auream dabant, ut dictum eſt de Eſculapio ſuprà ad ea verba, *Vellere barbam.* Vide & Sueton. in Caligula, cap. 52.

Aurum

Aurum expulit vaſcula Numæ, necnon aneas Saturni crateras, *atque immutat capedines Veſtæ, ac teſtas Etruria. O mentes prona in terram, & vacua rerum Cœli? Quid prodeſt illud, inducere mores noſtros adibus ſacris, & judicare quadam eſſe grata Numinibus, ex iſta noſtra carne delicata ſceleris plena? Illa diluit ſibi caſiam oleo vitiato, & decoxit lanas Calabria conchylio corrupto. Illa imperavit avellere unionem è concha; & conflare venas caleſcentis metalli è pulvere non cocto. Scelerata eſt illa* quidem, *etiam ſcelerata eſt: nihilominus* ſuum *illi ſcelus utile eſt. Sed vos, ô Antiſtites, loquimini; quid prodeſt aurum in ſacro? Scilicet illud quod* proſunt *imagunculæ puellares à puella Veneri oblata.*

Aurum vaſa Numæ, Saturniaq; impulit æra;
Veſtaleſq; urnas, & Tuſcum fictile mutat.
O curvæ in terras animæ, & cœleſtium inanes!
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona Diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo,
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus.
Hæc baccam conchæ raſiſſe; & ſtringere venas
Ferventis maſſæ crudo de pulvere juſſit.
Peccat & hæc, peccat: vitio tamen utitur. At vos,
Dicite, pontifices, in ſancto quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine pupæ.

ANNOTATIONES.

59. *Vaſa Numæ.*] Teſtacea, ſimplicia, qualia adhibuit Numa Pompilius religioſorum rituum apud Romanos auctor. Cic. Parad. 1. Plin. Lib. 35. cap. 12. & Lib. 33. cap. 11.

Saturnia.] Qualia erant in uſu temporibus vel in æde Saturni. Ovid. Faſt. 1.

60. *Veſtaleſque urnas.*] Quales adhibebant Veſtales in ſacris Veſtæ.

Tuſcum fictile.] Thuſci religioni admodum fuerunt dediti, ſuoſque ritus ac cæremonias aliis populis accommodarunt. Hi fictilibus vaſis in ſacris ſuis utebantur.

63. *Et bona Diis ex hac,* &c.] Et credere Diis ea probari & bona videri, quæ nobis & noſtræ libidini jucunda ſunt.

Pulpâ.] *Pulpa* & pulpamentum cibus delicatus, ſeu caro optima & ſine oſſibus. Metaphoricè ſumitur pro molli affectu erga luxum & delicias.

64. *Hac.*] Pulpa nempè & mollities.

Corrupto caſiam, &c.] Invenit unguenta, in quibus caſia ſimul & oleum ſolvitur, dum miſcentur: pereunt nimirùm, ut tertium quid confleiant.

65. *Calabrum vellus.*] Tarentinam lanam, quæ eſt optima. Calabria regio Italiæ, hodie, *Terra d' Otranto.*

Murice.] Piſcis eſt marinus, è cujus humore color purpureus conficitur.

Coxit.] Infecit, tinxit: id eſt, lana peregrinos colores mentiri didicit per noſtrum luxum. Quod quidem primi omnium invenerunt Lydi, ut habet Plin. Lib. 7. cap. 56.

66. *Baccam.*] *Bacca* proprièſunt fructus lauri: propter ſimilitudinem autem ita vocantur uniones & margaritæ. Horat. Epod. 8.

Nec ſit marita
Quæ rotundioribus onuſta baccis ambulet.

Raſiſſe.] Limâ avelliſſe unionem conchæ tenaciter adhærentem; vel etiam callo purgare docuit.

Et ſtringere venas, &c.] Id eſt, colligere pulverem & ramenta auri & argenti è venis terræ, & è fodinis: è quibus cùm eruta ſunt metalla igne purgantur, & pulvis conflatur in maſſam, excoquendo in fornace: unde vocat Perſius crudum, cùm extrahitur & colligitur è venis & meatibus ſubterraneis.

68. *Peccat & hæc, peccat,* &c.] Noſtra hæc pulpa & libido eſt vitioſa quidem & peccat: attamen utilitatis aliquid capit è ſuo vitio & peccato. At quid emolumenti redundat in Deos ex auro quod infertur in eorum templa?

70. *Nempe hoc.*] Ironia eſt.

Donata à virgine pupa.] Ephœbi bullas Diis Penatibus, puellæ Veneri pupas conſecrabant, ut fauſtum haberent matrimonium. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Senſus autem Perſii eſt: ſicut virgines nupturæ pupas ſeu infantium ſimulacra offerunt Veneri, ut veros infantes obtineant: ita vos, ô avari, tantulum auri offertis Jovi, Mercurio, aliisve Diis, ut plurimum nanciſcamini, & divites fiatis. Sacrificatis igitur non ex religione, ſed ex affectu avaritiæ, adeoque impii & improbi eſtis.

Quin

Quin damus id Superis, de magna quod dare lance
Non possit magni Messalæ lippa propago:
Compositum jus, fasq; animo; sanctosq; recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto:
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.

Eccur non donamus Diis illud potius, quod proles Messala habens oculos vitiatos nequeat donare è patina capaci: legem humanam ac divinam bene *ordinatam* in *mente: & penetralia animi pura, & cor exercitatum* in *virtute animosa: da illa, ut inferam sacris adibus, & molâ salsâ* Deos *placabo.*

ANNOTATIONES.

71. *Magna de lance.*] Id est, ex ingentibus divitiis. Allusio est ad veterum morem, apud quos ex acerra pauperes, è lance divites libabant, ut initio hujus Satyræ diximus ad verbum, *acerra.*

72. *Messalæ.*] Ponitur pro quovis opulento & divite. Valerius Corvinus Messala à Messana urbe Siciliæ, ab eo expugnata, mutatâ unâ literâ, dictus, auctor & caput fuit illustris Messalinorum familiæ. Vid. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6. sub finem.

Propago.] Intelligit Cottam Messalinum, qui crapulæ deditus & gulæ, & à majoribus degener, in senectute adeo lippus fuit, ut palpebræ ejus in exteriorem partem conversæ essent.

73. *Jus fasque.*] *Jus* est id quod sancitum est & licet lege humanâ; *fas*, quod divinâ.

Animo.] Legit Casaubonus, *animi.*

74. *Incoctum.*] Pridem assuetum, omninò imbutum.

Generoso honesto.] Virtute quasi naturali & ingenitâ.

75. *Farre.*] Leviore etiam munusculo placabo Deos, modò integritatem morum habeam & innocentiam, quam pluris illi faciunt, quam aurum & munera. De farris usu in sacris vide Plin. Lib. 18. cap. 3. Item quæ notavi ad Juvenal. Satyr. 9. v. 122. ad vocem, *Farre.*

Litabo.] *Litare*, non est simpliciter sacrificare; sed sacrificio, quod petitur, obtinere. Quocirca soli probi viri *litare* dicuntur propriè; sacrificare, quilibet, etiam improbi. Tit. Liv. Lib. 38. cap. 20. *Postero die, sacrificio facto, cum primis hostiis litasset.* Plautus in Persa: *Tum Jupiter faciat ut semper sacrificem, nec unquam litem.*

SATYRA III.

NEMPE hoc assiduè? Jam clarum mane fenestras
Intrat, & angustas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod dispumare Falernum

SCILICET ista continuò? Jam splendidum lumen matutinum ingreditur fenestras, & luce auget arctas rimulas. Indulgemus somno, qui valeat concoquere vinum coctu.

ANNOTATIONES.

SAtyra hæc tota reprehensio est desidiæ juvenum bona studia negligentium.

1. *Nempe hoc*, &c.] Quotidie scilicet hæc eadem ages & in clarum diem stertes? inquit præceptor ad discipulos, Philosophus, inquam, ad juvenes sibi commissos, & suam in disciplinam traditos.

Mane.] Est clarus dies, teste Macrobio, quem lege Saturnal Lib. 1. cap. 3. & Gell. Lib. 3. cap. 2.

2. *Extendit.*] Latiores rimas apparere faciunt radii solares intromissi.

3. *Stertimus.*] Subtimidam increpationem in prima persona hîc observant nonnulli, & condiscipulum potiùs quàm magistrum indicari volunt; sed quid obest magistrum ita discipulos increpare & quidem acriter?

Indomitum Falernum.] Athen. Lib. 1. Campanum illud vinum difficulter concoqui affirmat.

Dispumare.] Metaph. à musto, vel etiam re ferè qualibet, quæ non coquitur, nisi actis spumis.

Sufficiat

difficile, quando Solis umbra attingit quintam lineam. Ecce quidnam facis? Stella canicularis ſanitati noxia jam pridem adurit aridas ſegetes: & grex omnis ſub ulmo umbroſâ jacet, inquit unus è ſociis. Hoccine verum eſt? An ſic ſe res habet? Quamprimùm iſthuc veniat quiſpiam: nulluſne veniet? Bilis pellucida intumeſcit in me:

Sufficiat, quintâ dum linea tangitur umbrâ.
En quid agis? Siccas inſana Canicula meſſes
Jamdudum coquit: & patulâ pecus omne ſub ulmo eſt;
Unus ait comitum. Verumne? Itane? Ocyùs (adſit
Huc aliquis: nemon'? Turgeſcit vitrea bilis:

ANNOTATIONES.

4. *Quintâ dum linea tangitur umbrâ.*] Hypallage. Id eſt, dum in ſolari horologio umbra tangit quintam lineam, adeoque notat horam quintam. Duo hîc explicanda: alterum, quomodo intelligatur hora illa quinta: alterum eſt, ſolaris horologi antiquitas. Quod ad primum attinet, obſervandum quoties apud Auctores ſeu Græcos, ſeu Latinos, horarum fit mentio, ſemper accipiendas horas diei naturalis, ſicut hîc apud Perſium. Diſtinguunt nempe diem, alium civilem, alium naturalem. Hic ab Ortu Solis ad Occaſum extenditur; ille, noctem ſimul & diem continet, & in horas viginti quatuor diſtribuitur. Porrò diem civilem alii aliter definierunt; Perſæ & Babylonii, inter duos Solis exortus: Egyptii, Athenienſes, & nunc Itali, Occaſu Solis: Etruſci & Umbri, meridiebus: alii mediis noctibus, ut Romani olim, & nos hodie, aliique facimus. At dies naturalis (de quo hic eſt mentio) qui modò brevior, modò longior pro ratione temporum & climatum, dividitur in horas ſeu partes duodecim inter ſe æquales, longiores quidem æſtate, cùm longior eſt dies, hyeme verò breviores. Hujus hora prima eſt Solis ortus, ſexta meridies, duodecima Solis occaſus. Itaque Romæ, ubi dies longior ſolſtitialis eſt horarum fermè quindecim, hora illa quinta circa ſolſtitium æſtivum recideret ad noſtram decimam cum tribus quadrantibus; & circa Caniculam, de qua hic Perſius eſſet hora ipſa undecima, aut non multò ſecùs. Vide Plin. Lib. 2. cap. 76. & 77. & lib. 7. cap. ultim. Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 3. Cœl. Rhodigin. Lib. 12. cap. 9. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 20. Quod ſpectat ad horologia ſolaria, illorumque antiquitatem ſi Plinio fides, primus eorum inventor fuit Anaximenes Mileſius. Hoc tamen Anaximandro Anaximenis magiſtro tribuunt Diogenes Laërtius Lib. 2. Vitruvius, & alii. Romæ verò illorum uſus eſſe cœpit bello Punico primo, ut habet Plinius loco citato. Antiquiora tamen illa conſtat ex ſacris Codicibus Lib. 4. Regum, cap. 20. ubi de horologio Achaz, & de Sole per decem lineas retrogrediente. Quam vis enim in textu Hebraico vox nulla ſignificans lineas aut horologium ibi reperiatur, ſed tantùm gradus, & Achaz non habuerit horologium lineis & gnomone perfectum, ut nos hodie habemus, at gradus ei fuiſſe arte diſpoſitos, & horas diei per umbram Solis indicantes, colligere eſt ex *D.* Hieronymo Commentar. in Iſaiam ita ſcribente: *Datur ſignum ut ſol decem gradibus revertatur, quos nos juxta Symmachum in lineas & horologium vertimus, ami gradus intellexit in lineis, ut manifeſtiorem ſenſum legentibus faceret: ſive ita exſtructi erant gradus arte mechanicâ, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatia terminaret.*

5. *Caniculâ.*] Conſtellatio, quæ dum Sol in Leone eſt, oritur. Vide Plin. Lib. 2. cap. 40. Unde ab Horatio, *Veſani ſtella Leonis*: à Perſio verò, *inſana* dicitur, quia morbos procreat benè multos, ob æſtum & vehementiam: item canes in rabiem agit.

Hinc Horat. Lib. 1. Satyr. 6. vocat
Rabioſi tempora ſigni.

6. *Patulâ pecus omne ſub ulmo eſt.*] Dum meridianus æſtus deferveſcat, greges in umbram deducuntur.
Virgil. Eclogâ 7.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant.

7. *Unus ait comitum.*] Hæc plerique referunt ad priorem ſententiam. Sed non abs re contendit Caſaubonus finiendam ante hæc verba præceptoris increpationem: ut verba hæc, *unus ait comitum*, Perſii ſint narrantis: & quæ ſequuntur, ſint expergiſcentium diſcipulorum.

Ocyus adſit.] Adſit protinùs famulus, & veſtes afferat, ut ſurgam quamprimùm.

8. *Vitrea bilis.*] Quaſi vitro ſimilis, quæ in vultu iracundo appareat. Horat. Satyr. 3. Lib. 1. *Splendidam bilem*, dixit. Alii interpretantur, inflatæ, intumeſcens, ut vitrum.

Findor

Findor: ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.
Jam liber, & bicolor positis membrana capillis,
Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.
Tum queritur crassus calamo quòd pendeat humor:
Nigra quòd infusâ vanescat sepia lymphâ:
Dilutas queritur geminet quòd fistula guttas.
O miser! inq; dies ultrà miser, huccine rerum
Venimus? At cur non potiùs teneroq; columbo,
Et similis Regum pueris, pappare minutum

ita *rumpor* vociferando, *ut putes rudere pecora Arcadica. Mox codex, & pergamenum duplici colore, pilis depositis, & papyrus, & calamus nodos habens manibus inseruntur. Tum conqueritur quòd spissus liquor hæreat in penna*; deinde, *quòd ater sepiæ* humor *vanus fiat, aquâ instillatâ?* posteà *conqueritur quòd calamus duplicet stillas liquidas. O infelix! & indies futurus magis infelix, an eo rerum devenimus? Sed quare non magis par molli columbâ pullo, & filiis Regum, petis teneram escam*

ANNOTATIONES.

9. *Findor.*] Laxat habenas iracundiæ petulans adolescens, & quia ad laborem & studium non sponte trahitur, iram in famulos exonerat. Quidam legunt *Finditur Arcadia*, &c.

Arcadia.] Regio est Peloponnesi multos & magnos alens asinos.

10. *Liber.*] Propriè est arborum cortex, in quo scribi solebat ante inventum chartæ usum. Vide infrà.

Bicolor.] Quia membrana crocea erat eâ parte quâ pilos habet, alterâ verò quâ adhæret visceri, candidior: *bicolor, quòd pars crocea, pars glutinata apud antiquos erat*, ait vetus interpres. Variis etiam coloribus inficiebantur membranæ, inquiunt alii. Sed cavendum ne confundant operculum libri cum membrana in qua scribebatur, ut monet Casaubonus.

Positis membrana capillis.] Non desunt qui interpretentur de capillis adolescentis istius pexis & comptis: sed refragantur pluriml iique doctissimi, & intelligunt de pilis membranæ abrasis pumice, atque adeo depositis & demptis. Certè textus ipse sensum hunc adjuvat.

11. *Charta.*] Repertus chartæ usus sub Alexandro, teste Varrone. Anteà scribebant in foliis arborum & in corticibus: deinde in chartis quæ fiebant è foliis papyri arboris in Ægypto crescentis. Demùm sub Eumene Rege inventæ sunt Pergami membranæ, quæ inde Pergamenæ dictæ sunt.

Arundo.] Veteres arundine pingebant. Persius variatis nominibus, *arundinem, calamum, fistulam*, vocat.

12. *Pendeat.*] Non fluat atramentum è calamo, & quasi pendulum hæreat ob nimiam crassitiem.

13. *Nigra quod*, &c.] Modò querebatur quòd atramentum nimis spissum esset, jam dicit dilutius esse, & scripturam non apparere, aut suum potius non habere colorem.

Sepiâ.] Metonymia, pro sepiæ piscis humore atro, qui atramento similis: quem etiam pro atramento fuisse apud Afros, ait vetus Interpres. De sepiæ natura & industria, vide Plin. Lib. 9. cap. 29. & Lib. 32. cap. 10. in fine.

14. *Dilutas queritur.*] Addit & propter affusam aquam adeo liquidum factum esse atramentum, ut papyrum maculet, uberiùs effluens quàm par sit.

15. *O Miser.*] Qui tot & tam vanas pigritiæ excusationes prætendit, quàm miser est!

Huccine rerum Venimus.] Adeóne vile est sapientiæ studium, ut tam lentè & oscitanter captetur? Porrò observat Casaubonus juvenes quos hîc redarguit magister ille, non fuisse ea ætate, ut ista puerilia causarentur, sed alias solitos afferre ignaviæ excusationes haud multò nugis illis graviores: unde per similitudinem ironicam à magistro exagitentur.

16. *At cur non potiùs.*] Increpatio acris & sarcastica. Cùm res serias, quale est Philosophiæ studium, tam pigrè capessas, quin potiùs ad alia omninò incumbis? Illud desere, & mollitiei te totum da: & cum nolis laborare ut vir, nugare ut puer; imò ad ipsam redi infantiam, in qua nec labores ad mandendos cibos, sed præmansos & attritos capias.

Teneroque columbo.] Cui mater semicoctum è suo ventriculo cibum extractum in os inserit, ut facilius molliusque alatur.

17. *Regum pueris.*] Qui deliciis & Imperio innutriti omnia ad libidinem suam fieri volunt, nec grave quidquam suscipiunt aut molestum. Ita apud veteres notari solebant corruptis hominum moribus, inquit Casaubonus, *est similis Regum pueris*, puta alicujus Sardanapali.

Pappare.] Infinitivus pro nomine substantivo, ut Satyr. 1. *Nostrum illud vivere triste.* Sensus est, quin petis cibos jam præmansos & comminutos, quos facilius, & sine ullo labore deglutias.

atritam, & excandescens contra nutricem, repellis cantilenam lalla? Studiône incumbam cum ejusmodi penna? Cuinam verba das? Quorsum has tergiversationes succlamas? Pro te alea jacitur. Dilaberis stulte; contemptui eris. Vas fictile digito *pulsatum sono ostendit defectum, & excoctum argillâ non recenti reddit tinnitum fractum. Tu es* velut *limus humidus & tractabilis, jamjam fingendus, & absque intermissione formandus rotâ vehementi. At ex agro patris habes frumentum tenue, & vas salis mundum sine defectu. Quidnam timeas? Habes etiam patinam tutam camini excultricem. Illudne sufficit? An decorum est pulmonem frangere ventis,*

Poscis, & iratus mammæ lallare recusas?
An tali studeam calamo? Cui verba? Quid istas
Succinis ambages? Tibi luditur. Effluis amens;
Contemnêre. Sonat vitium percussa, maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine rotâ. Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum.
Quid metuas? Cultrixque foci secura patella est.
Hoc satis? An deceat pulmonem rumpere ventis,

ANNOTATIONES.

Cibum puerulorum papas, & potum buas antiqui appellabant: unde *pappare*, est ejusmodi cibos captare.
Plaut. in Epidico:

Novo liberto opus est quod pappet.
Dubitur, prabebo cibum.

18. *Iratus mammæ.*] Pater tata, nutrix & mater mamma pueris olim vocabatur, teste Catone. Non ergo intelligendum est de ubere nutricis, quasi lac fugere ille puer recuset, sed potiùs nolit dormire ad solitam cantilenam, *lalla*, à nutrice vel matre sæpiùs repetitam: quod delicatuli pueri morositatem redarguit.

Lallare.] Est repetere sæpiùs vocem, *lalla*, quod solemne est nutricibus, ut cantiunculis istis somnum puerulo concilient.

Lallare recusas.] Respuis nutricis blandimenta, & pertinaci vagitu contra illam irascens, somnum admittere recusas.

19. *An tali studeam calamo.*] Pertinax adolescens cum agnoscere culpam deberet moresque corrigere, inanes potiùs fatæ ignaviæ excusationes quæritat.

Cui verba.] Reponit magister: itane speras nobis imponere?

20. *Tibi luditur.*] Tua res agitur; quod tempus teris, tibi non mihi perit.

Effluis amens.] Te ipse perdis, teipsum jugulas.

21. *Contemnêre.*] Quoniam nihil afficit homines magis quàm contemptus: hunc etiam juveni morosо objicit & minatur prudens magister.

Sonat vitium.] Urget per similitudinem. Sicut tinitu rauco & absurdo cognoscitur vasis defectus, cùm digito percutitur: sic tu, cùm à me ad meliora incitaris, & quasi tangeris, exhibes animi vitium & pravam affectionem.

Maligne Respondet.] Contrarium est, *Solidum crepat*, quod videbimus Sat. 5.

23. *Udum & molle lutum es.*] Instat magister. Attamen hac ætate quâ es, potes emendari dum tener es, & in meliùs formari ac fingi; si modò gerere mihi morem volueris, & subire disciplinam, licet ea tibi primâ fronte acris & aspera videatur.

Nunc nunc.] Id est, modò & sine mora, dum adhuc juvenis es, ac velut cera seu testa mollis, cujuscumque formæ capax.

24. *Rotâ.*] Figulinum est instrumentum ab Anacharsi, teste Plinio, inventum, quo circumacto fictilia vasa finguntur.

Sed rure paterno.] Prolepsis. At, inquies, quid opus me laboribus ac vigiliis fatigare, cum possim beatam ac tranquillam vitam agere, contentus parvis etsi mediocribus divitiis?

25. *Far modicum.*] Sufficiens fortuna, licèt modica.

Purum.] Seu mundum & nitidum, seu quæsitum sine dolo.

Salinum.] Pro qualibet supellectili.

26. *Cultrixque foci.*] In foco lares colebantur.

Secura patella.] *Patella*, vas è quo libationes Diis Laribus ad focum ferebantur; *secura*, quia domesticos Deos religiosè colens præsidium ab iis & patrocinium sibi pollicetur.

27. *Hoc satis?*] Refellit magister dicta discipuli.

Pulmonem rumpere.] Præ superbia & fastu: ob nobilitatem & censum supra modum & ineptè inflari.

Stemmate

Stemmate quòd Thuſco ramū milleſime dūcis;
Cenſoremve tuum vel quòd trabeate ſalutas?
Ad populum phaleras. Ego te intùs & in cute novi.
Non pudet ad morem diſcincti vivere Nattæ?
Sed ſtupet hic vitio, & fibris increvit opimum
Pingue: caret culpâ: neſcit quid perdat, & alto
Demerſus ſumma rurſum non bullit in unda.

quia milleſimus trahis lineam ſucceſſionis ab Etruſco genere, vel quod *Cenſorem* inter *tuos ſalutas, vel quia trabeâ veſtitus es. Ad plebem phaleras. Ego te cognoſco interius & exterius. Numquid non pudore afficeris vitam agere ad inſtar Nattæ diſſoluti? At ille ſtupidus eſt defectu naturæ, & in præcordiis craſſa pinguedo enata eſt: vacat noxa: ignorat quantum amittat, & profundo obrutus non emergit iterum in ſupremam aquam.*

ANNOTATIONES.

28. *Stemmate quòd Thuſco*, &c.] Eo quod per mille generationes originem ducas ex aliqua vetuſta & nobili Etruriæ familia. Porrò *ſtemma* Latinè corona eſt è floribus præſertim. Metaphoricè ſumitur & pro gentilitiis inſignibus, & pro ſtatuis & imaginibus Majorum, quæ ornabantur ſertis ejuſmodi floreis & corollis: item pro arbore, ut aiunt conſanguinitatis, quam ductis lineis additiſque rotundis figuris efficiebant antiqui, & ſtemma appellabant. Plin. Lib. 35. cap. 2. *Stemmata lineis diſcurrebant ad imagines pictas.* Vide Juvenal. Satyr. 8. initio.

Ramum ducis.] Lineam nempe ſucceſſionis. Iſidorus, Lib. 9. cap. 6. Solent Advocati ſtemmata, ſive ramuſculos facere in genere, cùm gradus cognationum partiuntur.

29. *Cenſoremve tuum.*] In tua cognatione & gente.

Trabeate.] Nobili veſte indutus è purpura. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Romulum primùm trabeâ uſum fuiſſe ait; & triplex trabeæ genus luculenter explicat. Vide Juvenal. Satyr. 8. v. 259. ibique Annotat.

Salutas.] Nimirùm in ſenſu: poſtquam enim Cenſor Equites Romanos recognoverat, hi ante illum in tribunali ſedentem tranſvehebantur in equo, & trabeâ eumque ſalutabant. Alii intelligunt ſalutari imagines Majorum in atrio ſtantes. Eo quod Neronis tempore Cenſores nulli erant. Ita pugnat Autumnus adverſus Caſaubonum, imprimiſque contra Marcilium: at quamvis nulli eſſent tunc Cenſores, Princeps ipſe Cenſoris munus hoc exercebat.

30. *Ad populum phaleras.*] Hæc verba planè accommodata ad propoſitum, cum agat contra Equitem Romanum. *Phaleræ* ſunt equeſtria ornamenta. Senſus eſt: ne oſtentes fortunæ bona, quæ non te nobilitant magis, quàm phaleræ equum. Illa plebem imperitam decipiunt ac detinent, non autem viros ſapientes, qui è ſolis animi bonis hominem eſtimant.

Intùs & in cute.] Intimos animi tui receſſus, & quæcumque ibi latent vitia perſpicio.

31. *Nattæ.*] De quo Horat. Lib. 1. Satyr. 6. Quidam legunt, *Naccæ.* Quicquid ſit, conſtat intelligi hominem deliciis & libidine perditum, ſive is infimâ ſorte fuerit, ſive domi nobilis à virtute paternâ deſciverit.

32. *Sed ſtupet hic.*] Hic ad ſtuporem uſque jam devenit, nec ſe peccare advertit: unde miſeratione magis quàm reprehenſione dignus videtur.

Fibris increvit opimum Pingue.] Tertullian. Lib. de Anima cap 20. *Opimitas*, inquit, *impedit ſapientiam.* Vide & quæ nos Satyr. 1. v. 57. ad ea verba, *Pinguis aqualiculus.* Senſus eſt hic: Sicut adeps non ſentit, (teſte Galeno & Ariſtotele) ſic nec mens illius: nam obduruit callum veluti quoddam in animo ejus, nec mirum ſi demergatur in profundum vitiorum prono impetu, cum jam planè cæcutiat ad bonum: quæ tamen pœna eſt ſummæ nequitiæ maxima.

33. *Neſcit quid perdat.*] Virtutis enim pulcritudinem jam non videt, & pretium ejus ignorat: ſicut & turpitudinem vitiorum & infamiam haud animadvertit.

Alto demerſus.] Vitiorum barathro abſorptus.

34. *Non bullit.*] Non emergit, non aſſurgit; nam cum ſtupens ejus conſcientia nullis agat eum ſtimulis, nequaquam redire poteſt ad meliorem frugem. Horreſce verò, tu adoleſcens, ad tam deploratum ſtatum, & cave, ne eodem miſeriæ devenias, niſi maturè frenum injicias petulantiæ juvenili.

Summe Deorum parens, noli plectere alio modo dominos crudeles, quando ſæva cupiditas infecta toxico ardenti impulerit animum illorum: nempe, *aſpiciant virtutem, & eâ deſertâ, tabe emarceſcant. An ac tauri Siculi majores edidit gemitus? & gladius è lacunaribus auro intectis ſuſpenſus plus tremefecit purpurâ exornatum caput ſub* ſe, *quam*

Magne pater Divûm, ſævos punire Tyrannos
Haud aliâ ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium ferventi tincta veneno:
Virtutem videant, intabeſcantque relictâ.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci?
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter cervices terruit; imus,

ANNOTATIONES.

35. *Magne pater Divûm.*] Stupori Nattæ acerbos illos opponit cruciatus, quos tolerant ii qui virtutem cognitam habuere, nec tamen ſecuti ſunt: hos verò tantos eſſe ait, ut ſceleratis gravius optari tormentum nequeat: hæc egregiè Caſaubonus, additque videri Perſium reſpexiſſe, ad locum Platonis, in Gorgia, ubi ait in animis defunctorum Tyrannorum vibices extare, teſtes eorum ſcelerum, è quibus Rhadamantus eorum ſcelera dijudicet.

Sævos punire Tyrannos.] Aliorum malis gaudentes, quales fuere Buſiris, Diomedes, Phalaris, uterque Dionyſius, ipſeque Nero, quem hîc notari plerique autumant.

36. *Haud aliâ ratione.*] Non aliter punias, quam conſcientiæ flagellis, & ſcelerum ſuorum furiis eos tradendo: Vide Juvenal. Satyr. 13. De Auguſtin. Lib. de Magiſtro, cap. 9. *Perſius*, inquit, *omnibus pœnis quas Tyrannorum vel crudelitas excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, quâ cruciantur homines, qui vitia, quæ vitare non poſſunt, coguntur agnoſcere.*

37. *Moverit ingenium.*] Impulerit ad aliquod atrox ſcelus.

Ferventi tincta veneno.] Cupiditas præceps & vehemens crudelitate & inhumanitate ſtipata.

38. *Virtutem videant.*] Tull. Lib. 2. de Finibus: *Oculorum in nobis ſenſus eſt acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus. Quàm illa ardentes amores excitaret ſui, ſi videretur!* Hunc Tullii locum videtur expreſſiſſe Sanctus Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 64. ubi ſic habet: *Habes oculos foris, unde videas aurum: intus eſt oculus, unde videatur pulcritudo juſtitiæ . . . . . Quædam ergo eſt pulcritudo juſtitiæ, quam videmus oculis cordis, & amamus, & exardeſcimus*, &c. Alii legunt, *Virtutem invideant*, vel, *Virtuti invideant*, ſcilicet aliorum: parvi certè intereſt.

Intabeſcantque relictâ.] Dolore acerbiſſimo velut aliquâ tabe conſumantur, quòd ultrò abiecerint virtutem, rem adeo pretioſam & amabilem.

Horat. Lib. 3. Ode 24.

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Hæc ipſa eſt pœna damni, quam in damnatis Theologi agnoſcunt.

39. *Anne magis Siculi.*] Ne verò hæc à me gratis dici puter aliquis; omnia certè Tyrannorum inventa ad cruciandos homines, leviora ſunt conſcientiæ tormentis aſſiduoque ſtimulo, quibus interquieſcere nunquam ſinuantur. Certè quanto præſtat animus corpori, tanto graviora ſunt animi vulnera, quam corporis.

Gemuerunt æra juvenci.] Metonymia, pro, ingemuerunt homines incluſi tauro æreo. Perillus Faber Athenienſis Phalaridi Agrigentinorum in Sicilia Tyranno fabricatum à ſe taurum æneum dedit, in quo ſubjecto igne cruciarentur homines, & taurinos mugitus imitarentur. Ipſe verò Artifex in eum immiſſus primus artis ſuæ periculum fecit. De eo Plin. Lib. 34. cap. 8. *Perillum nemo laudat*, inquit, *ſæviorem Phalaride Tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus, igne ſubdito; & primus eum expertus cruciatum juſtiore ſævitiâ.*

40. *Auratis pendens laquearibus enſis.*] Suſpenſus è laqueari gladius ſetâ equinâ, & imminens capiti Damoclis apud Dionyſium Siciliæ Tyrannum. Nota hiſtoria ex Cic. Tuſc. Quæſt. 5. Macrob. ad Somn. Scipionis, Lib. 1. cap. 10, &c.

41. *Purpureas ſubter cervices.*] Mors imminens terruit Damoclem regio ornatu amictum, ſub enſe illo poſitum.

Terruit magis quàm, &c.] Id eſt, Nec Perillus accenſo tauro æneo incluſus miſerabiliter gemuit, nec Damocles imminentem ſibi mortem animadvertens magis exhorruit, quàm torquetur ſceleratus intimis animi cruciatibus, cùm ſcelerum ſtimulis & furiis agitatur.

Imus, Imus præcipites.] Egregia Proſopopœia Tyranni conſcientiæ flagellis & tormentis adacti; quibus ſecum ipſe in ſumma deſperati-

Imus

Imùs præcipites, quàm ſi ſibi dicat; & intùs
Palleat infelix quod proxima neſciat uxor?
Sæpe oculos memini tingebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morituri verba Catonis
Diſcere, ab inſano multùm laudanda magiſtro,
Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.
Jure etenim id ſummum, quid dexter ſenio ferret,

ſi quis ipſi inclamat, currimus, currimus in præcipitium; at quo is intra ſeipſum miſer extimeſcat id *quod ignoret conjux propinqua? Recordor* quod ego *puer linibam frequenter oculos oleo, quando nolebam memoria mandare dicta gravia Catonis morti proximi, valdè æſtimanda à præceptore ſevero, qua parens* meus *ſudorem emittens auſcultaret convocatis familiaribus.*

Nam illud meritò præcipuum erat mihi *in deſiderio, callere, quid afferret felix Senio;*

ANNOTATIONES.

one, dicat: actum eſt de nobis, præcipitamur, perimus, omni ſalutis ope deſtituti. Tiberius apud Sueton. cap. 67. *Quid ſcribam vobis, P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore? Dii me Deaque pejùs perdant, quàm quotidie perire ſentio, ſi ſcio.*

42. *Intùs Palleat.*] Vox una, *palleat*, pro duabus, ut obſervat Caſaubonus. Nec enim pallor intus eſt; ſignificat igitur, intus timeat, & foris palleat.

43. *Quod proxima neſciat uxor.*] Nec flagitium, propter quod expalleſcit, nec tormentum quo urgetur ac intabeſcit, audet cum quoquam communicare, unde magis torquetur. Ovid.

Strangulat incluſus dolor, & cor æſtuat intus.

Credunt nonnulli alluſiſſe ad Dionyſium Tyrannum, qui nec uxori nec liberis confidebat. Porrò ex his mirâ arte Perſius virtutis excellentiam oſtendit, ex eo quòd illa carere ſit miſerrimum.

44. *Sæpè oculos memini*, &c.] Ego puer pueriles olim excuſationes quærebam, ut ſtudia literarum laboresque detrectarem, & hoc ætati indulgendum videtur; at tu qui puerilia depoſuiſti, & ſapientiæ præcepta jam delibaſti, certè culpaberis ſi ad ejuſmodi nugas & excuſationes vanas iterum convolas, ne virtutem & bonas diſciplinas amplectaris.

Tingebam olivo.] Ad ſimulandum lippitudinem, nam ut ait vetus Interpres, *oculi oleo tacti perturbantur ad tempus.* Quod quidem intelligendum, (ut bene monet Caſaubonus) de interioris oculi tactu; aliàs, nedum læderet oculos, imò juvaret, ciliorum ſuperficiem oleo linire. Quocirca, ne cum nonnullis legas, *tingebam.*

45. *Grandia ſi nollem.*] Ne memoriter diſcere cogerer declamationes quaſdam pueris tum familiares; v. g. Ethopœiam, in qua morituri Catonis verba exprimerentur, cum deliberaret apud ſe, ſatiuſne foret ſibi vitam eripere, quàm in manus Cæſaris incidere.

Catonis] Uticenſis nempè qui partes Pompei ſecutus, hunc debellatum videns, Uticæ in Africa ſe ipſe interemit.

De hoc Lucanus Lib. 1.

Cauſa Diis victrix placuit, ſed victa Catoni.

Is antequam moreretur Platonis de animæ immortalitate Dialogum perlegiſſe fertur: unde quidam Interpretes eò referunt quod ait Perſius, *grandia Catonis verba*, quaſi ille de animæ immortalitate multa etiam præclarè tum dixerit, quæ recitarentur à pueris: ſed prior ſententia verior eſt, & doctoribus magis arridet.

46. *Inſano*] Nec interpretari placet acri, moroſo, & moleſto: multo minùs, ut quidam, valdè ſano; ſed, quaſi malè ſano, qui puero fictè & affectatè recitanti applauderet, & puerilem operam magnâ ambitione laudaret coram parentibus & cognatis, ut eis ſic adulando, majorem quæſtum & mercedem expiſcaretur. Fortè & Juvenalis ait hic Catonis verba multùm laudanda à Magiſtro, ut puero animos adderet ac ſtimulos: nam ut ait Ovidius.

Laudata virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

47. *Qua pater adductis.*] Declamabant pueri ſextâ quaque die, præſente patre, qui amicos & cognatos in ludum corrogatos adducebat ad audiendum filium. Vide Quintil. Lib. 2. c. 7. & Lib. 10. c. 5.

Sudans] Præ lætitia, & expectatione ſollicitâ eventûs recitationis.

48. *Jure.*] Quidam hîc ſeparant ſenſum: alii jungunt vocem hanc cum ſequentibus. Utrovis modo legis, perinde eſt; ſemper enim puerilem ſenſum animadvertes, qui nihil ſibi tanti æſtimandum, imò tam legitimum nihil exiſtimat, quàm pueriles noſſe ludos ad amuſſim, ludorumque leges.

Quid dexter ſenio ferret, Scire erat in voto.] Præcipua mihi ſummaque erat cura, ſcire quid

quantum demeret Canis jactu-ram crearis:

Scire erat in voto; damnosa Canicula quantum

ANNOTATIONES.

noceret, quid prodesset in ludo talorum. Libet investigare quis hujus ludi primus auctor. Hìc sustine me tantulùm, bone lector. Quanquam enim prurienti ardentique stylo modum ponere ac frænum injicere consuevi, at jam exultanti per amœnum campum lascivientique habenas laxabo paulisper. Ecce verò (quod faustum felixque sit) Dux Burgundiæ natali die toti Galliæ festivâ mappam mittit. Ergo aperto stadio liberè decurramus. Tu, lector, interim sede in scammate, sis etiam Aristarchus, si lubet: ego sanè tam fortunatis auspiciis nihil non tentabo, nihil non moliar, Agonothetâ Magno Rege, Delphinoque Serenissimo. Quis, inquam, talorum inventor? Id arrogant atque attribuunt alii aliis, inquiunt nonnulli: Plato Theuti Ægyptiorum Deo: Palamedi Eustathius atque Philostratus: Lydis Herodotus. Verum enimverò ipsos auctores adeamus, audiamusque: neque plus satis Interpretibus fides habeatur. Herodotus (cui me adstipulari statim profiteor) disertè affirmat, tempore Atyis filii Manis Regis, grassante annonæ penuriâ, Lydos inventisse omnium quidem ludorum genera, excepto uno, ad discutiendam nempè famem: ita ut alterâ die toti lusibus occupati, alterâ vero cibum capientes, vitam utcunque sustentarint annis duodeviginti. Sic ille scribit Lib. 1. n. 26. ἐξευρεθῆναι δὴ τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ ἄλλων παιδιέων παιγνιέων τὰ εἴδεα πλὴν πεσσῶν· τούτων γὰρ τὴν εὕρεσιν οὐκ οἰκηΐζονται Λυδοί. *Tunc igitur inventa tesserarum ac talorum & pilæ, caterorumque ludorum omnium genera, præterquàm calculorum. Horum enim inventionem sibi non vendicant Lydi.* Cave autem diligenter, ut sic Latinè reddas textum hunc; maximè verò vocem πεσσῶν de calculis intelligas, non de talis, ut dormitanti Vallæ contigit, dum elegantem magis quàm accuratam interpretationem elaboravit. Quod & sensit Henricus Stephanus, ejusque non hìc tantùm, sed passim errores emendavit. Vallam fefellit ut & alios complures, quòd voces iste κύβοι, πεσσοὶ, κυβεῖα, πεττεία, promiscuè usurpantur. Verùm oscitari nefas erat Interpreti, quando tam luculenter distinguit Herodotus, atque κύβους à Lydis inventos ludosque omnes, præter πεσσούς. Porrò ne quis hæreat cuiquam eâ de re scrupulus, Hesychius quanquam interdum cum vulgo loquens ea vocabula confundit, & pro quavis alea sumit; at ubi opus est, & res exigit, latum inter ea discrimen his verbis notat: διαφέρει δὲ πεττεῖα κυβείας, ἐν ᾗ μὲν γὰρ τῇ κύβῳ ἀναρρίπτουσι, ἐν δὲ τῇ πεττείᾳ αὐτὸ μοῦον τὰς ψήφους μεθαιροῦσι. Quis jam nescit *talos ac tesseras jactari calculos promoveri* duntaxat? Adde Eustath. in Odyss. 1. ita scribentem; πεσσὰ πέντε ἦσαν οἷς ἐχρῶντο, καὶ ἐπὶ πέντε γραμμαῖς τὰς ψήφους ἐτίθεν, ὧν μέση ἱερὰ ἐκαλεῖτο, καὶ διὰ τὰς πέντε ταύτας καὶ πεττεία ἐδόκει καλεῖσθαι, &c. Et paulo pòst: τὰς δὲ πεσσὰς λέγει ψήφους ἢ πέντε, αἷς ἐπὶ πέντε ἕκαστος τῶν πεττευόντων ἔχει τὰς καθ' ἑαυτόν. Ergo certum est πεσσὰς esse calculos non verò talos accuratè loquentibus. At, ut dixi, non rarò sine discrimine voces eæ adhibitæ reperiuntur. Et hinc, ni fallor, ostendo Palamedem non inveniisse talos, ut volunt aliqui? sed calculos. Nam etsi Eustath. ad Iliad. β. Παλαμήδης ἐπινοησάμενος κυβείαν καὶ πεττεῖαν εἰς παραμυθίαν λιμοῦ, promiscuè ut vides scribat: at Philostratus in Heroïs πεττῶν εὕρεσιν, simpliciter ait, Similiter cùm Plato in Phædro sub finem, ita scribit: ἤκουσα τοίνυν περὶ Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου γενέσθαι τῶν ἐκεῖ παλαιῶν τινα θεῶν· ᾧ δὴ καὶ τὸν ὄρνιν ἃ δὴ ὄνομα θεῦθ' τοῦτον δὴ πρῶτον ἀριθμόν τε καὶ λογισμὸν εὑρεῖν, καὶ γεωμετρίαν, καὶ ἀστρονομίαν, ἔτι δὲ πεττείας καὶ κυβείας καὶ δὴ γράμματα: tum, inquam, contendo aut de calculis rem esse, aut de alea sine discrimine: aut saltem Theut in Ægypto invexisse id quod in Lydia Lydi, vel simile quiddam. Nam & literas & varias illas artes ac disciplinas quæ ab eo inventæ ibi dicuntur, ad alios etiam auctores referri Docti norunt.

49. *Damnosa Canicula quantum Raderet.*] Quantum lucri *Senio*, quantum damni *Cani* faceret. Porrò qualiter omninò exerceretur ludus ille talorum, haud constat. Sunt qui tesseris tribuant quod talorum est, & contrà: in his tamen consentire omnes videntur: lusitatum olim quatuor talis, tesseris verò tribus: tesseras latera sex habuisse seu punctis seu figuris notata; talos verò quatuor tantùm habuisse facies, quarum una exhibebat unitatem, five unum punctum; opposita verò, *senionem*, sive puncta sex: alia facies ostendebat ternarium, quarta denique huic oppositа quaternarium. Constat præterea minimum jactum in talis unitatem fuisse, & vocatum, *canem*: at contrà, summum, *Venerem*, appellatum fuisse:

Raderet:

Raderet: anguſtæ collo non fallier orcæ: 50
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores
Quæque docet ſapiens braccatis illita Medis
Porticus; inſomnis quibus & detonſa juventus
Invigilat, ſiliquis & grandi paſta polentâ. 55

non decipi faucibus arctæ orcæ: neve aliquis peritior eſſet circumagere trocum ſcuticâ. Tibi verò non incognitum eſt diſcernere mores corruptos; & ſcis ea quæ docet eruditum ambulacrum Medis braccas habentibus inſignitum; & ea quibus ſtudent juvenes vigiles, raſis capillis, veſcentes leguminibus, & pulte craſſâ.

ANNOTATIONES.

at compertum minimè eſt quid eſſet *Venus* nonnulli enim hanc cùm *Senione* confundunt; quanquam alii, & fortaſſe verius, *Venerem* eſſe affirmant cùm tali quatuor diverſos omnes exhibent numeros, nempè 1, 3, 4, 6. Rurſum pugnant quid vocetur *Senio*. Contendunt enim aliqui numerum eſſe quaternarium, alii verò ſenarium. Porrò, (quod etiam conſtare videtur) in *Venere Canis* proderat, etſi aliàs damnoſus: ſicut & *Senio* alioqui fauſtus nonnunquam infelix erat, quod probant ex loco Suetonii in Auguſto, cap. 71. *Talis jactatis ut quiſque Canem aut Senionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios conferebat in medium, quos tollebat univerſos, qui venerem jecerat.* Sed & corruptum locum hunc nonnemo contendit ex vetuſtiſſimis Exemplaribus; legendumque, *Ut quiſque Canem miſerat in ſingulos talos, ſingulos denarios conferebat in medium, quos tollebat univerſos qui Venerem jecerat aut Senionem.* Unde concluderetur *Senionem* ſemper dici & fuiſſe jactum felicem, &, ut ait Perſius, *dextrum*. Quod etiam de *Cane*, addit Perſius, *raderet*, aiunt fuiſſe quoddam aleæ genus, in quo *Canis* quinque puncta de aliis numeris detrahebat. Vide Alexand. ab Alex. Lib. 3. cap. 21. Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 27. Adrian. Turneb. Adverſar. Lib. 5. cap. 6. Lib. 27. cap. 3. &c. Item quæ Lib. Fromondus curioſè pariter & doctè ſcripſit, Comment. in Senecæ Apocolocyntoſin Claudii Cæſaris, n. 134.

50. *Anguſtæ collo non fallier orcæ.*] Aliud luſionis puerilis genus; quanquam aliqui de eodem Talorum ludo intelligant, eo quod è ſtrittillo tali mittebantur. Malim tamen interpretari de Nucibus quæ in vas quoddam anguſti colli in terra defixum conjiciebantur.
Ovid. de Nuce.

Vas quoque ſæpè cavum ſpatio diſtante locatur,
In quod miſſa levi nux cadit una manu.

Noſtri temporis pueri in ſcrobem nuces conjiciunt. Senſus Perſii eſt: ſtudebam ita nuces injicere in orcam, ut non aberrarem abarcto licet oſtio. Vide Eraſmum.

Orcæ.] vas in modum turriculæ, quod & pyrgus dicitur.
Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

Mitteret in pyrgum talos.

51. *Buxum.*] Trochum è buxo. Tertius eſt puerorum ludus, quem deſcribit Virgil. Æneid. 7. & vocat *volubile buxum*.

52. *Haud tibi inexpertum*, &c.] Tu verò imbutus es præceptis moralibus & ſapientiæ regulis.

53. *Braccatis.*] Per braccas certè peregrinam veſtem potiùs & barbaram Perſius videtur voluiſſe indicare, quàm proprium Perſis ac Medis indumentum. Nec eſt quod ita pugnent interpretes inter ſe de uſu & diſcrimine togæ ποδήρους apud Medos, & ἀναξυρίδων.

Illita Medis Porticus.] Illa Porticus Athenis erat, & σοὰ dicebatur: unde & Stoici vocati ſunt Philoſophi, qui in ea docebant. In parietibus illius depicti erant Perſæ & Medi cum Xerxe & Dario Regibus ſuperati à Miltiade, Leonida, Themiſtocle, in Campis Marathoniis, item ad Thermopylas, & ad fretum Salaminium. Vide Laërtium Plin. Lib. 35. cap. 9. Diodor. Lib. 6. cap. 9. Herodot. Plutarch. & alios.

Medis.] Populi Aſiæ fuerunt mari Caſpio affines verſus Septentrionem, totius quondam Aſiæ Imperio potiti. Nunc ea regio Perſiæ pars eſt.

54. *Detonſa juventus.*] Quippe Stoici comam non alebant. Quod expreſsè notat Juvenal. Satyr. 2. ubi habet:

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma.

Quare hallucinantur qui legunt, vel *intenſa*, vel *indetonſa*; & notari volunt incuriam & negligentiam habitûs externi in ſtudioſis, crines propterea non tondentibus: neque nocet quod legimus mox Satyr. 4. de barbato magiſtro. Nam de Socrate ibi ſermo eſt; hìc de Stoicis: alios autem aliis ritus & mores fuiſſes conſtat.

55. *Siliquis & grandi paſta polentâ.*] Victui modico & philoſophico, ſeu facilè parabili aſſueta. *Siliqua* propriè eſt operculum ſeu folliculus leguminis. Quod addit Perſius, *grand*

Et litera quæ dividit ramos Samios, oſtendit tibi viam arduam dextro calle. Etiamnum dormis? Et caput ſolutum junctuvis laxatis oſcitando exhalat *heſternam* crapulam, *genis undequaque diſſolutis. Eſt* nè *quiddam ad quod properas, & in quod tendis arcum? Utrum temerè ſectaris corvos, & per lapides, & per cœnum, non curans quò greſſus incidat, & in diem vivitas. Cernas* quoſdam *petentes helleborum inutiliter, quando pellis jam malè affecta intumeſcet. Ite obviàm ægritudini imminenti. Et quid neceſſe* eſt *polliceri Cratero ingentes* auri *acervos? O infortunati, diſcite, & intelligite verum origines,*

Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monſtravit limite callem.
Stertis adhuc? Laxumque caput compage ſolutâ
Oſcitat heſternum, diſſutis undique malis.
Eſt aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum? 60
An paſſim ſequeris corvos, teſtave, lutove,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore vivis.
Helleborum fruſtra, cùm jam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas. Venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes? 65
Diſcite, ô miſeri, & cauſas cognoſcite rerum,

ANNOTATIONES.

polentâ, virum notat robuſtum, fortique ſtomacho valentem, qui multum panis devoret ſolummodò, nullas autem carnes; quibus etiam veſci nefas eſſe credebant Pythagorici.

Polentâ.] Peculiarem Græcis fuiſſe cibum dicunt nonnulli: Alii negant, & poni aiunt pro quolibet pane ſecundario, & pro pulte etiam. De *polenta* fusè Plinius Lib. 18. cap. 7. Item Lib. 22. cap. 25.

56. *Et tibi quæ Samios.*] Pythagoræ etiam documenta delibaſti.

Samios.] Quia inventor illius rei Pythagoras oriundus erat è Samo, Inſula maris Ægei, ex adverſo urbis Epheſi.

Litera.] Nempe Y, per cujus dextrum cornu anguſtum virtutis arduum iter; per ſiniſtrum latius, vitiorum facilem viam Pythagoras deſignabat. Vide Laërtium.
Martil. Epigramm. de litera Y.

Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur, &c.

Hujus literæ formam dicitur Palamedes è gruum volatu finxiſſe. Philoſtrat. Lib. 4.

58. *Stertis adhuc.*] Tu ſcilicet tam benè educatus, ita molliter & ſegniter vivis, ut etiam nunc dormias?

60. *Eſt aliquid quò tendis?*] An aliquem habes tibi propoſitum finem? Quod Philoſophiæ præcipuum eſt præceptum, finem nempe noſſe, & ad eum omnia dirigere: unde hunc vitiorum ſuorum fontem aperit magiſter diſcipulo, quod finem ſibi nullum proponat.

61. *An paſſim ſequeris corvos.*] An temerè agis, & vagabundus erras more puerorum?

Teſtave, lutove.] Vel ſequeris diſcurrendo per teſtas & lutum, & invia aſperaque loca quælibet: vel petis teſtâ & luto & ſimilibus, cum potiùs eſſent ſagittis petendi, ut inanis non eſſet labor.

62. *Atque ex tempore vivis.*] Sine ulla cura & ſollicitudine futuri, quod proprium eſt ſtupidorum, aut etiam brutorum.

63. *Helleborum fruſtrà*, &c.] Pharmaca noxios humores purgantia. Lege Plin. cap. 5. Lib. 25. Gell. cap. 15. Lib. 17.

Cutis ægra tumebit.] Per hydropiſim.

64. *Venienti occurrite morbo.*] O juvenes, ciò incumbite ſtudio ſapientiæ & virtutis, quæ animi ſanitas eſt, maturè obſiſtite vitiis, quæ animi ſunt morbi. Nam ſicut fruſtrà ad remedia & ad medicum curritur, cùm jam morbus invaluit: ita planè, ſi pravos habitus naſci in vobis, creſcere, & confirmari ſinatis; incaſſum poſteà ad virtutem redire nitemini, fruſtrà præceptores & magiſtros morum ſollicitabitis, ut ab ingruenti vitiorum peſte vos liberent.

65. *Quid opus.*] Cum præcaveri queat morbus, cur eum expectatis, ut tum opem Medicorum imploretis ſerò, & ſummâ pecuniæ ingenti exoretis, quando ægritudinem aut depellere omninò non liceat, aut non niſi magnis ſumptibus.

Cratero.] Is fuit inſignis Medicus tempore Auguſti.
Horat. Lib. 2. Satyr. 3.
Craterum dixiſſe putato.

66. *Diſcite, ô miſeri.*] Ita legunt Caſaubonus & alii doctiſſimi. *Miſeri* ait, quia ſecundum Stoïcos ſolus ſapiens eſt beatus, reliqui

Quid

Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur: ordo
Quis datus; aut metæ quàm mollis flexus, & undæ:
Quis modus argento: quid fas optare: quid aſper
Utile nummus habet: patriæ, chariſque propinquis
Quantum elargire deceat: quem te Deus eſſe
Juſſit, & humanâ quâ parte locatus es in re.
Diſce, nec invideas, quòd multa fidelia putet.

quidnam ſumus, & ad quam vitam naſcimur: quæ ratio vivendi *præſcripta; vel quàm facili deflexio termini, & aquæ: quis finis pecuniæ* acquirendæ: *quid licet expetere: quidnam rudis nummus continet fructuoſum: quantum tribuere conveniat patriæ, & dilectis conſanguineis: qualem te Deus eſſe voluit, & quo gradu poſitus es in ſocietate hominum. Diſce* hæc, *nec invidus ſis: quia multiplex vas fatet.*

ANNOTATIONES.

omnes miſeri ſunt. D. Aug. de Civ. Dei Lib. 2. cap. 6. affert integrum hunc locum, qui certè continet velut Enchiridion Philoſophiæ Moralis. Alii legunt, *diſciteque, ô miſeri*, &c.

Cauſas cognoſcite rerum.] Virgilius Georgic. 2. *Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas:* Scilicet cauſas phyſicas quidem, ſed imprimis finalem, hoc eſt, Philoſophiam Naturalem & Moralem.

67. *Quid ſumus.*] Primum & præcipuum Ethicæ præceptum eſt, γνῶθι σεαυτόν. Juvenal. Satyr. 11. v. 27. Conſidera igitur quæ ſit hominis natura, quàm fragilis & caduca ſecundum corpus; at quàm nobilis, ſi animum ſpectes. Homo divinæ naturæ particula, ex Epicteto, Deum intra ſe circumfert, &c. Non debet igitur ſui oblitus, aut arrogantiâ extolli, aut in ſordidas cupiditates defluere.

Quidnam victuri gignimur.] Id eſt, ad quid naſcimur, ad quid vivere debemus? Numquid ad voluptates, honores, divitias, quibus meliores ſumus? imò, inquit Ariſtoteles, ad intelligendum, & agendum.

Ordo Quis datus.] Quæ lex impoſita, quod fatum: Eſt enim tenenda vivendi ratio cœlitùs præſcripta; nemo lædendus, jus ſuum cuique tribuendum, &c. Item animi bona bonis aliis corporis, ac fortunæ; utili & jucundo honeſtum anteponi debent.

68. *Aut metæ quàm mollis flexus.*] Similitudo à Circenſi curſu, in quo evitanda meta, currum circa eam flectendo magnâ arte & molli dexteritate: aitque Perſius tam difficile eſſe vitam hanc moderari citra cujuſquam offenſionem.

Et undæ.] Alia ſimilitudo à Naumachia, in qua ad metam navis celeriter & ſcitè convertenda erat.

Virgil. Æneid. 5.

Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis, pater: unde reverti
Scirent, & longos ubi circumflectere curſus.

Aſt alli cum veteri Interprete legunt, *undæ*; & aliter omninò locum explicant, Primo quidem per mollem flexum intelligunt vitæ brevitatem, atque, ut ait Seneca Epiſt. 99. celeritatem rapidiſſimi temporis, & brevitatem hujus ſpatii per quod citatiſſimi decurrimus. Per metam verò, intelligunt mortem. Deinde quod ait, *unde*: interpretantur cauſas mortis, quæ ſæpè facillimè contingit. Alii rurſus aliter ſentiunt de hoc loco, quem ſatis obſcurum ipſe Caſaubonus fatetur. Cavendum, inquiunt, *unde*, id eſt, quo loco & tempore curſus ad ſapientiam inſtituatur incipiaturque, ut & commodè teneri poſſit, nec ad metam, id eſt, ad finem impingatur. Nihil moror eos qui putant alludi ad certum genus certaminis Græcorum, in quo à carceribus ad metam, & ab hac rurſus ad carceres ſubitò recurrendum erat.

69. *Quis modus argento.*] Ut avaritiæ frænum injiciatur.

Quid fas optare.] Satyr. 2. fusè diſputatum eſt de votorum rectitudine.

Quid aſper Utile, &c.] Quomodo prudenter exercenda liberalitas. Nummum porrò vocat aſperum, ſeu quia ſignis impreſſis talis eſt, ſeu quia recenter ſignatus & nondum uſu detritus.

70. *Patriæ chariſque propinquis*, &c.] Singulis enim ſingula perſolvenda ſunt officia ex moderatione rationis.

71. *Quem te Deus eſſe*, &c.] Quâ conditione natus & quâ ſorte, ut eâ ſis contentus, ejuſque omnia munera impleas.

72. *Quâ parte locatus.*] Theatrum ſcilicet eſt orbis, in quo ſuam quiſque perſonam agit. Stoici hominem à Deo in hac vita velut militem in ſtatione poſitum dicebant, à qua diſcedere injuſſu Imperatoris nefas erat: qua propter appoſitè ait, *locatus*.

73. *Diſce.*] Nempe hæc ſapientiæ documenta ediſce, & tene diligenter, quibus felicitatem nanciſcaris: avaritiam verò aliaque vitia contemne.

Quòd multa fidelia putet.] Id eſt, quod tot munera dentur Patronis, Juriſconſultis Ro-

in quorundam *penuario abundanti, propugnatis Umbris divitibus: &* quod *piper & petasones, munera Marsi clientis,* sint illic; *& quia prior mensa non adhuc consumpta sit* in *vase. Illic quidam de stirpe hirsuta Centurionum respondebit: sufficit mihi mea sapientia; nec ego laboro esse* idem *quod* fuerunt *Arcesilas, & Solones calamitosi cervice incurvâ, & habentes oculos humi defixos, quando apud se intra dentes versant susurros & taciturnitatem rabidam, & expendunt voces labiis protensis,*

In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris:
Et piper & pernæ, Marsi monumenta clientis;
Mænaque quòd primâ nondum defecerit orcâ.
Hîc aliquis de genre hircosa Centurionum
Dicat: quod satis est sapio mihi; non ego curo
Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
Obstipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cùm secum & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,

ANNOTATIONES.

manis, & causarum actoribus, ut præ copia putrescant. *Fidelia,* propriè vas vinarium: unde cum Casaubono de lagenis vini dono missis interpretamur.

74. *Defensis pinguibus Umbris.*] Quæ præmia sunt & merces actæ feliciter causæ. *Pinguibus,* quia solum erat fertile quod colebant, & ipsi opulenti erant. Umbri vetustissimi Italiæ populi. Plin. Lib. 3. cap. 14. hodie Ducatu Spoletano continentur.

75. *Marsi monumenta clientis.*] id est, munera ad Patronum missa à cliente ad excitandam identidem sui memoriam. Porrò *Marsi* Apuliæ populi fuerunt. Plin. Lib. 3. cap. 11. & alibi. In eorum regione & silvis apri erant complures; hinc pernas ab eis dono mitti Patronis suis, ait Persius.

76. *Mæna*] Vox Græca est, quâ significatur marinus piscis exiguus, qui Latinè dicitur halec. Ponitur hîc pro quolibet pisce.

Quod primâ nondum defecerit.] Quod nova munera succedant, antequam priora defecerint.

Orca.] Vas angusto collo, in quo reponi mustum solebat. Sumitur & pro quolibet alio vase, eo maximè, in quo salsamenta & pisces saliti servabantur. Græcis ὕρχη. Quapropter & Latinè scriptum olim, *orcha,* nonnulli affirmant.

77. *Hic aliquis,* &c.] Prolepsis, quâ Persius exprimit egregiè pravam opinionem, & frequentes sermones Romanorum quorundam studia sapientiæ aspernantium, quos deinde refutat.

Hircosa.] Legunt alii *hirtosa,* pro hirta, vel hirsuta, ut sic designentur robusti viri toto corpore hirsuti & pilosi. At nihilominus indicantur per vocem, *hircosa*: quippe qui multùm laborant, & rarò vestes deponunt, ii velut hircus olent, præsertim sub alis, item barbati sunt: quæ omnia militiam profitentibus sæpè contingunt. Ita graviores Interpretes legunt & explicant.

78. *Quod sapio satis,* &c.] Amo Romanorum vivendi morem, huncque peregrinæ sapientiæ præfero.

Non ego curo Esse. Nolim ego tantùm sapere, & me fatigare in investiganda sapientia, ut Græci: nolim Academiam instaurare, ut Arcesilas; nec civitatem legibus munire & constituere, ut Solon.

79. *Arcesilas.*] Crantoris discipulus fuisse, & Academiam celebrasse dicitur, & contra Zenonem de omnibus dubitandum affirmasse. Hinc nonnulli Arcesilam hîc præ aliis nominari, & tacitè vellicari aiunt à Persio, qui Stoicæ erat sectæ addictus. Tull. in Quæst. Acad. *Philosophia everser,* Lactantio, Lib. 3. cap. 5. *Ignorantia magister Arcesilas* vocatur; sanè quia nihil omninò sciri affirmabat.

Ærumnosique Solones.] Sapientes vocat ærumnosos, quia non nisi per multos labores acquiritur sapientia. Porrò Solon unus erat è septem Græciæ sapientibus, & Athenienſium legislator, de quo fusè Plutarchus, Laërtius, & alii.

80. *Obstipo capite, & figentes lumine terram.*] Hæc signa sunt hominis cogitabundi, & profundâ quadam meditatione defixi.

Figentes lumine terram.] Hypallage, pro, figentes terræ lumina. Quod facere à Pædagogis jubebantur, ut modestiæ simul & meditationi assuescerent studiosi juvenes.

81. *Rabiosa silentia rodunt.*] Fortasse quia rabidi canes non latrant: vel potiùs quia, ut habet Quintilianus, Lib. 10. cap. 3. illi qui attentè quidpiam cogitant, sæpè etiam secum obmurmurando cogitationem agitant. Unde si quis de plebe eos tum contempletur, furiosos veluti existimet.

82. *Atque exporrecto trutinantur,* &c.] Fit scilicet murmur motitatione labiorum, ut videantur verba singula pensitari.

Ægroti

Ægroti veteris meditantes ſomnia : gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.
Hoc eſt quod palles ? Cur quis non prandeat, hoc eſt ?
His populus ridet : multumq; toroſa juventus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.
Inſpice, neſcio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exſuperat gravis halitus : inſpice ſodes;
Qui dicit medico, juſſus requieſcere, poſtquã

revolventes inſomnia ægri antiqui : v. g. nihil generari ex nihilo : nihil poſſe redire in nihilum. An illud eſt quo pallorem contrahis ? An illud eſt, propter quod aliquis non prandeat ? Ad hæc plebs in cachinnos ſolvitur : & juvenes nimis delicati multiplicant riſus trementes naribus rugatis. Qui ait Medico ; intuere, conſidera, quaſo : neſcio cur palpitat mihi cor, & ſpiratio graveolens è gutture malè affecto exit abundanter : is monitus ceſſare à labore, poſtquam

ANNOTATIONES.

83. *Ægroti veteris meditantes ſomnia.*] Sic per contemptum vocat placita philoſophica. Lactantius ex vetere Poëta ſic habet: *Quid ægrotus unquam ſomniavit, quod Philoſophorum aliquis non dixerit ?*

Gigni De nihilo nihil, &c.] Chriſtianâ fide conſtat Deum Opt. Max. de nihilo omnia creaſſe, ut communis opinio fuit veterum Philoſophorum, ex nihilo nihil fieri, & non poſſe id quod eſt in nihilum abire.

Lucretius Lib. 1.

Nil igitur fieri de nihilo poſſe putandum eſt,
Semine quando opus eſt rebus, &c.

85. *Hoc eſt quod palles ?*] Scilicet pallorem contrahis, & te diſcrucias propter ejuſmodi nugas & deliria ? Te, inquam, inediâ conficis, ut Democriti, Epicuri, Diogenis, de principiis rerum, vanas diſceptationes & controverſias integres ? O te inſanum ! inquit ille Centurio hircoſus.

Cur quis non prandeat.] Adeoque ſemel in die cibum capiat. Tull. Quæſt. Tuſcul. 5. *Mente rectè uti non poſſumus multo cibo & potione compleri.* Hinc ſtudioſi illi veteres ſobrietate acuebant ingenium, ut ad meditationes Philoſophicas aptiores eſſent.

Horat. Lib. 2. Serm. Satyr. 3.

Poſtquam eſt impranſi correptus voce magiſtri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 21. Cœl. Rhodig. Lib. 27. cap. 24.

86. *His populus ridet.*] Alii legunt, *hos*, id eſt, Philoſophos. Alii, *hoc :* Alii & meliùs, legunt ex antiquo Codice, & retinent *his*. Senſus eſt, his conviciis in Philoſophos jactatis ab hircoſo Centurione aſſentitur & arridet populus, ſuos etiam cachinnos adjungit ; gaudetque juventus militiæ dedita, & ſcientiarum aſpernatrix, ſapientes ita ludibrio hãberi, unde & ingeminat ſub ſannationem.

Toroſa.] Torus idem eſt quod caro muſculoſa, hinc toroſus ſignificat robuſtum & corpulentum.

88. *Inſpice, neſcio quid*, &c.] Jam Perſius riſores illos inſipientes confutat. Eſt enim reſponſio Philoſophi ad Centurionem, ex ſimilitudine, cujus protaſim ponit quidem Perſius, apodoſim minime : hanc tu, lector, ſupple, aut ſic habe : ægrotus præcepta Medicorum non obſervans brevi perit : ſic etiam quiſquis Philoſophos animi Medicos audire non vult, corruptis ac perditis moribus, ſeipſum perdit.

Inſpice.] Verba ſunt ægroti ad Medicum.

Neſcio quid trepidat, &c.] Æger ille velut leviorem ægritudinem narrat, quæ tamen ſunt gravioris morbi ſymptomata : nempe cordis palpitationem, ægram reſpirationem, & halitum graveolentem.

Ægris Faucibus.] Non aliter ægræ fauces, quàm ob reſpirandi difficultatem, quicquid nonnulli ſentiant.

89. *Exſuperat.*] Apud veteres Codices legitur, *exuberat*, ſed verat metri ratio ; ſiquidem in *uber*, longa eſt prima ſyllaba. Quidam legunt *exſudat* ; Marcilius vult, *expirat*. Alii *exſuperat*, id eſt, abundanter exit. Hanc lectionem tuetur Caſaubonus, eo quod è ventriculo ructus ſurſum aſcendunt.

Gravis halitus,] Teter eſt & malè olens eorum halitus, qui ſtomachi cruditate laborant.

90. *Qui dicit Medico.*] Ægrotus qui Medicum accerſiverat, eique dixerat, inſpice, inſpice, inquam, cur malè habeo, accipit mandatum requieſcendi, & à cibo temperandi.

Juſſus requieſcere.] Nam ut habet Cornelius Celſus Lib. 3. cap. 2. inter initia morbi, omnium optima quies & abſtinentia.

Poſtquam Tertia compoſitas, &c.] Juſſus fuerat ille æger in tertium diem temperare ſibi, metu tertianæ febris : at ubi primùm dies tertius illuxit, & pulſum vidit æquabilem eſſe & moderatum, tum ſine ullo metu quartanæ imminentis, intemperantiam priorem repetit, & in gravius periculum vitæ relabitur.

Tertia

aſpexit venas pacatiores ire per *tres noctes, jam balneum ingreſſuro ſibi petit* vina *mitia è Surrento de* viri *potentis ædibus, vaſculo mediocriter capace. Age*, vir *optime, tu pallidus es. Nihil eſt*, inquit. *Attamen conſidera illud quodcumque illud eſt: en cutis ſubcrocea ſenſim tibi intumeſcit.* Tum ille: *ſed tu pejùs palleſcis: ne mihi ſis curator: jamdudum illum terra mandavi: tu* verò *ſuperſtes es: proſequere, ſilebo. Ille* igitur *cibis ingurgitatus, & pallente alvo balneum ſubit.*

Tertia compoſitas vidit nox currere venas,
De majore domo, modicè ſitiente lagenâ,
Lenia loturo ſibi Surrentina rogavit.
Heus, bone, tu palles. Nihil eſt. Videas tamen iſtud,
Quicquid id eſt: ſurgit tacitè tibi lutea pellis.
At tu deteriùs palles: ne ſis mihi tutor:
Jampridem hunc ſepeli: tu reſtas: perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur,

ANNOTATIONES.

91. *Compoſitas vidit nox currere venas.*] Metonymia, id eſt, cùm jam tertiâ nocte vidit venas & arterias pulſare æquabiliter, moderatè, & convenienter, tum vina ſtatim, cibos, balnea cogitat intempeſtivè, ut priùs.

Vidit nox.] Noctu plerumque morbi ingraveſcunt, ſuaque exerunt indicia.

92. *De majore domo.*] Petit ab aliquo potentiori amico.

Modicè ſitiente lagenâ.] Vaſe parvo, nam exquiſitum erat, & parcè dabatur vinum ejuſmodi.

93. *Lenia ſibi Surrentina.*] Vina vetera & matura, convaleſcentibus optima, quippe quæ poſt annum vigeſimum quintum biberentur. Caſaubonus ex Plinio Græciſque Medicis.

Surrentina.] Surrentini colles ſalubris vini feraces, prope Surrentum Campaniæ urbem maritimam. Vide Plin. Lib. 14. cap. 6. & Lib. 23. cap. 1. *Surrentina*, inquit, *vina caput nullo modo tentant; & ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent.*

Loturo ſibi.] Duo ſunt ægroti illius peccata contra valetudinis rationem: primum, quòd balneis utatur: alterum, quòd vinum bibat, quaſi ſanus. Erat mos Antiquis, veſperi exercere ſe, inde lavare, poſteà cœnare. Ille intempeſtivè, intemperanter, præpoſterè omnia. Sueton. in Auguſto, cap. 82. *Tantam*, inquit, *infirmitatem magnâ curâ tuebatur, imprimis lavandi raritate.*

94. *Heus, bone, tu palles.*] Inquit Medicus reviſens hominem ægrum.

Palles.] Pallor morbi index.

Nihil eſt.] Reſpondet æger, nihil mali ſe habere, adeoque Medici reprehenſionem ſpernit, & injectum ſibi timorem, elevat. Qui in gravi morbo dolorem non ſentit, in illo ſpes ſanitatis aut exigua aut nulla. Hippocrates.

Videas tamen, &c.] Inſtat peritus Medicus, ſcilicet nihil times, cum jam hydropis indicia habeas omnia: & corpus intumeſcit, & pellis flaveſcit.

95. *Surgit lutea pellis.*] Quod aquam intercutem deſignat. Galenus, Ægineta, Lib. 3. Celſus, Lib. 3. & alii.

96. *At in deteriùs palles.*] Probra jam evomit in Medicum æger ſtomachatus. I, cura reipſum, inquit, pejus ægrotantem. Ego ſanior te ſum, & voluptatibus abſtinere nolo. *Pallere* autem Medicus videtur ægro, vel quia veternoſo, vel ut arquato morbo laboranti. Apud Nonium Marcellum, *Varro Eumenidibus; ut arquatis & lutea quæ non ſunt, & quæ ſunt, lutea videntur: ſic inſanis ſani & furioſi videntur eſſe inſani.*

Ne ſis mihi tutor.] Jam pupillus non ſum, juris mei ſum, diſciplinâ tuâ non egeo. Apage ſeverum & moleſtum monitorem.

97. *Jampridem hunc ſepeli.*] Tutorem olim habui ſimilem tui, durum caſtigatorem, ſed hunc jam pridem mortuum gaudeo. Hæc verba quidam attribuunt Medico, quaſi dicat, alius ægrotus eo morbo, quo tu laboras, jam periit; vide ne idem tibi contingat. Sed prior ſententia præferenda.

Tu reſtas.] Vivis adhuc, & vivis, ut mihi gravia præcipias; & velut alter tutor mihi leges imponas. Atqui te, tuaque præcepta flocci facio.

Perge, tacebo.] Nihil amplius præcipio, inquit Medicus, abſcedo; bibe, lava, genio indulge. Certè brevi ſenties, quanti ſit me non audiviſſe, & venienti noluiſſe morbo occurrere.

98. *Turgidus hic epulis.*] Itaque contempto planè Medici conſilio, ille cibis ſe ingurgitat, & ſatur balnea intrat: ſed mox ſuæ dat pœnas intemperantiæ.

Gutture

Gutture ſulfureas lentè exhalante Mephites,
Sed tremor inter vina ſubit, calidumque trientem 100
Excutit è manibus: dentes crepuêre retecti:
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tubâ, candelæ: tandemque beatulus alto

faucibus paulatim emittentibus graveolentiam ſulphuream. At inter pocula trepidatio eum invadit, & extorquet è manibus ſervidum calicem capaciſſimum: *dentes nudati ſonuêre: tum lauta obſonia excidunt è labiis ſolutis. Inde buccina, faces: & ille fœlix denique collocatus*

ANNOTATIONES.

Juvenal. Satyr. 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus,
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubita mortes, atque inteſtata ſenectus.

Alto ventre.] Corpore pallido, ſeu ob hydropiſim; ſeu ob intemperantiam & voluptates. Seneca de brevitate vitæ, *quàm multi continuis voluptatibus pallent!*

Horat. Lib. 2. Satyr. 2.

Pinguem vitiis albumque.

Lavatur.] Quod ægro periculoſum, hydropico verò noxium. Cornel. Celſ. Lib. 3. cap. 21. Plin. Lib. 1. Epiſt. 8. At is qui etiam ſatur lavat, quanto magis periculum ſubit! Artemidorus Lib. 1. cap. 56. οἱ μὲν γὰρ πρότερον ἐδίψησι δὲ μὴ λούσιτο, οἱ δὲ καὶ ἐμφάγοντιο. Non deſunt qui arbitrentur, ægrum illum lavare, accelerandæ coctionis causâ, ut ad repotia redeat.

99. *Gutture ſulfureas lentè exhalante Mephites*] Seneca Epiſt. 95. *Quàm fœdi atque peſtilentes ructus ſunt exhalantibus crapulam veterem! Sciasputreſcere ſumpta non concoqui.*

Lentè.] Ægrè, longis & lentis reſpirationibus.

Sulfureas Mephites.] *Mephitis*, Servio in ſeptimum Æneidos, eſt Dea fœtoris. Propriè eſt putor ſulfureus è locis ſulfuratis, vel ex aquis corruptis aſcendens. Hic ponitur pro halitu ægri graveolente & quaſi ſulfureo, proveniente è cacochymia & ſtomachi cruditate.

100. *Sed tremor*, &c.] Aut ex febris horrore, aut ex irritatione morbi, tremor: ſeu quod nimio cibo lædantur nervi. Senec. Natural. Lib. 5. *Quæ deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plena. Inde pallor, & nervorum vino madentium tremor; & miſerabilior ex cruditate, quam ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper quaſi in ebrietate titubatio.*

Inter vina.] Scilicet in ipſis balneis calices exhauriebant veterum aliqui. Senec. Epiſt. 122.

Trientem.] Poculum eſt trientis capax. Alii legunt, *Trientem.* Eſtque *triens* vini menſura continens tertiam ſextarii partem, ſive tres heminas. Ita veteres Gloſſæ.

Calidum Trientem.] Potione calidâ plenum. Nam in balneis Thermopolium erat. Vitruv. Lib. 5. Cap. 10. Plaut. Rudent. Act. 2. Scen. 6. *Ædepol Neptune, ei balneator frigidus!* ... ... *Ne thermopolium quidem ullum ille inſtruit, ita ſalſam præbet potionem & frigidam.* Porrò calidam mixtam vino in deliciis etiam fuiſſe olim, multis probat Juſtus Lipſius Elector. Lib. 1. cap. 4.

101. *Dentes crepuêre.*] In febris rigore crepant & ſtrident allifi dentes.

Retecti.] Retractis ſanè labiis. Hìc unus Caſaubonus contra omnes, explicat, exeſis gingivis. Sed profectò videtur ductus duntaxat animo pugnandi, & more ſuo impugnandi Marcilium Interpretem aliàs eruditum.

102. *Uncta cadunt laxis labris.*] Quod *laxa* dicit Perſius *labra*, & quod *dentes retectos* mox aiebat, Caſaubonum explodit, ut jam dixi. Unum enim ex alio videtur intelligendum. Hippocrat. in Prognoſt. ait ſignum eſſe in ægris mortiferum, quando labra ſoluta habent & pendentia.

Uncta pulmentaria.] Speciem pultis exhibent nimirùm eſculenta varia minutatim conciſa & per vomitum rejecta.

103. *Hinc tuba, candela*, &c.] Ut ante morientem pinxit; ita funus mortui jam deſcribit, quanquam ὕστερον πρότερον. Ritus olim obſervari ſolitos, cùm quis moriebatur, ſaltem ſtrictim hìc attexere operæ pretium eſt. 1. Simul atque animam quis efflaverat, conclamabatur, id eſt, tota familia tollebat ejulatum & fletum. 2. Cadaver è cubili in quo jacuerat extractum humi deponebatur. 3. Calidâ ablutum ungebatur. 4. Lecto ferali componebatur ornatum & paratum. 5. Collocabatur in veſtibulo domûs adhibito cuſtode: & per aliquot dies complorabatur. Næniam dicentibus amicis & propinquis. 6. Denique ad tumulum efferebatur, & in ſepulcro condebatur.

Tuba.] Juſ. Pollux Lib. 8. cap. 1. ait tubarum ſonitu convocari amicos defuncti, ut

Com-

thoro eminenti, & perfuſus amomo copioſo profert pedes frigidos verſus januam. Sed Romani heſterna die illum geſtaverunt capite operto. O infœlix, attrecta venas, & appone manum ad thoracem : illic nihil caloris eſt. Tange extremas etiam plantas & manus. Non ſunt frigida. Quando caſu apparuerit argentum ; ſeu

Compoſitus lecto, craſſoque lutatus amomo
In portam rigidos calces extendit. At illum
Heſterni capite induto ſubière Quirites.
Tange, miſer, venas, & pone in pectore dextram :
Nil calet hîc. Summoſq; pedes attinge, manuſq; :
Non frigent. Vila eſt ſi fortè pecunia ; ſive

ANNOTATIONES.

ut videant nullâ eum vi externâ, ſed morte ſuâ obiiſſe. Servius in Lib. 5. Æneid. v. 138. & alii, tubam adhiberi in funeribus Nobilium & adoleſcentum : tibiam verò in funeribus puerorum & plebeiorum, affirmat, citatque Perſitum Servius. Certè legimus in Evangelio Chriſtum Dominum cùm Principis filiam ſuſcitaret, Tibicines excluſiſſe. Matth. cap. 9.

Candela.] Funalia, cerei, lumina, quæ ut etiamnum, ſic & olim adhibebantur tùm collocatis ad limen, tum elatis ad ſepulcrum, imo, & in ipſis conditoriis, ſeu quod olim noctu ſepeliebant mortuos primùm : unde mos fluxerit poſteà, etiam interdiu ſepeliendo, lucem accendendi ; ſeu quod honoris causâ id fieret : lux enim virtutis & gloriæ ſignum eſt & ſymbolum.

Beatulus.] Alii beatum dici affirmant, quod mortuos antiqui beatos dicerent ; alii, quia pretioſis veſtibus, corollis, aliiſque ornamentis mortui integebantur, atque ita compoſiti in atrio exponebantur, & ad fores domûs. At quod hîc Perſius diminutivo utitur, ironicè loqui ſe oſtendit.

Alto compoſitus lecto.] Nimirùm in ſublimi ac ſplendido lecto & habitu ad limen collocatus.

Alto lecto.] Altus erat lectus, ſeu tomentis & pulvinis exaggeratus.

Martial. Lib. 8. Epigramm. 44.

Fartus papyro, tum tibi thorus creſcit.

Seu quia nixus erat eburneo fulcro.

Teſtis Propert. Lib. 2.

Nec mihi tum fulcro ſternatur lectus eburno,
Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro.

104. *Lutatus.*] Pinguibus unguentis ut luto perlitus.

Amomo.] *Amomum* frutex exiguus, exquiſitis ſerviens unguentis. Dioſcorid. Lib. 1. cap. 14. Plin. Lib. 12. cap. 13.

105. *In portam.*] Quia portam Perſius dicit arguunt aliqui extra urbem efferri mortuos, & incaſſum multa hîc congerunt : ſed intelgendus locus de janua domûs ad quam mortuus ille collocatus. Ita Caſaubonus & alii doctiſſimi.

In portam rigidos calces extendit.] Verſis nempe in januam pedibus. Mos erat exponi defunctos & efferri pariter præcedentibus pedibus. Plin. Lib. 7. cap. 8. *Ritu natura capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.*

106. *Heſterni Quirites.*] Servi nuper ab eo libertate donati, & paulò antè ac recenter facti cives Romani.

Subière.] Aut præceſſêre funus, aut portavêre. Mos erat ut liberti prodirent pileati ante corpus manumiſſoris. Ita vetus Gloſſa. At obſervare licet cum Caſaubono, cùm plures erant liberti, alios feretrum geſtare, alios ad latus procedere & ambire ſolitos. Certè vox, *ſubire*, ſignificat hoc magis quam illud ; imò ſequi potiùs quàm præcedere, ſignificaret : quod eſſet contra inſtitutum.

Capite induto.] Quod ſignum eſt libertatis. Cùm nempe ſervi manumittebantur, in templo Feroniæ libertorum Deæ, raſo capite pileum accipiebant.

Plaut. in Amphitr.

Faciat Jupiter, ut ego hic hodie, raſo capite, calvus capiam pileum.

Vide infra Satyr. 5.

107. *Tange, miſer, venas.*] Jam Centurio hircoſus adverſus Philoſophum inſurgit, & dicit, quid mihi ægrum & ægritudinem narras, qui benè valeo, nec morbum aut morbi indicia ulla habeo.

Tange venas, & pone in pectore dextram.] Explora pulſum, & cordis motionem.

108. *Nil calet hic.*] Immodicus ibi calor nullus eſt, adeoque febri me non laborare fatendum eſt tibi.

Summoſque pedes attinge manuſque.] Vide etiam naturali ac genuino calore probè inſtructas eſſe corporis extremitates, proindeque me per omnia bene validum.

109. *Viſa eſt*, &c.] Reponit Philoſophus. Scio te valentem ac robuſtum corpore : neque id inficior. At numquid animo perinde vales ? Exploremus. Si vis fateri verum, comperies & frigore & calore nimio te laborare.

Viſa eſt ſi fortè pecunia.] Objectum movet potentiam, ut aiunt Philoſophi. Periculum igitur faciamus, an non avaritiâ, libidine, mollitie, timore, iracundiâ labores.

Candida

Candida vicini ſubriſit molle puella, 110
Cor tibi ritè ſalit? poſitum eſt algente catino
Durum olus, & populi cribro decuſſa farina:
Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeiâ radere betâ.
Alges, cùm excuſſit membris timor albus ariſtas, 115
Nunc face ſuppoſitâ ferveſcit ſanguis, & ira.
Scintillant oculi. Diciſque faciſque quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

pulcra vicini filia leniter arriſit, an præcordia benè tibi exultant? Si fortè apponitur herba malè cocta in lance frigenti, & farina plebeio cribro purgata: exploremus guttur: in ore delicato vitium fœtidum delitescit, quod non conveniat fricare betâ vulgari. Friges, quando pavor pallidus erexit ſpicarum velut *aculeos* in *artubus tuis. Modò ſanguis ebullit igne adhibito, & oculi* præ *iracundia ſcintillas emittunt.* Denique *& loqueris, & agis quod ipſe Oreſtes* etſi *non compos mentis jurejurando affirmaret non decere virum mentis compotem.*

ANNOTATIONES.

110. *Subriſit molle.*] Arriſit, reſpexit amatoriè, blande, laſciviuſculè.

Propertius:

Riſit & arguto quiddam promiſit ocello.

111. *Cor tibi ritè ſalit.*] Duplex cordis motus, alter ἀπροαιρέτως alter ἐκ προαιρέσεως: prior valetudinis dat indicium, poſterior affectûs & voluntatis. Hinc periti Medici non morbus ſolùm corporis, ſed & perturbationes animi è cordis motu divinant, Caſaubon. Nota omnibus hiſtoria de Antiocho Seleuci filio, quem Stratonices amore languidum intellexit, attrectando brachium, Eraſiſtratus Medicus, Valer. Maxim. Lib. 5. cap. 7. & alii. Senſus eſt: cùm pecuniæ lucrandæ, aut explendæ libidinis offertur occaſio, ſtatim inhias & inardeſcis, ſed an ritè, & ex ratione? Adeoque jam avarus es, & libidinoſus, qui cupiditates frœnare ac moderari neſcis.

Poſitum eſt algente catino.] Quod ſi vilior quis cibus & malè conditus tibi apponatur.

Algente catino.] Cibis admodum calidis delectatos veteres obſervat Caſaubonus: quare non mirum ſi algentes & frigidi faſtidium ac nauſeam creent delicatulo.

112. *Durum olus.*] Infrà Satyr. 6. v. 69.

Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica.

Populi cribro.] Vulgari, rariori, ſetacio, quo farina non omninò furfure ſuccreta panem facit ſecundarium, quo plebeii veſcuntur: non autem ſubtili, ſericeo, pollinario, quo panis fit delicatior & ſiligineus.

113. *Tentemus fauces.*] Experiamur an his contentus fueris.

Tenero latet ulcus in ore.] En exulcerari palatum iſtis dices.

Ulcus putre.] Vel, apoſtema cauſaberis, quod duriori cibo nòn ſit exaſperandum, vel, mollitiem tuam prodes ſanè pudendam; & guloſum te oſtendes.

114. *Beta.*] Herba nullius ſaporis & pretii, quam *fabrorum prandium* vocat Martialis, Lib. 13. Epigram. 13.

115. *Alges.*] Præ timore, calore omni ſeſe ad intimum cor recipiente, totus frigeſcis, & palles, quanquàm paulò antè dixeras, *non frigent.*

Excuſſit timor albus ariſtas.] Erigit tibi pilos, ac velut ſpicas; rigidos facit timor frigidus: quia frigus conſtipat & ſtringit poros, pori verò conſtipati conſtringunt capillos. Ariſtot. probl. ſect. 8. q. 18.

Albus.] Quia recedente calore, vultus pallet & albeſcit in iis qui timent.

116. *Nunc face ſuppoſitâ.*] Alias, datâ occaſione, velut ſuppoſitâ face, irâ inflammaris: & dixeras, *Nil calet hic.* Et quidem hac ipsâ meâ reprehenſione excitatus jam excandeſcis, & ardes adverſùm me, cujuſlibet offenſionis impatiens.

Ferveſcit ſanguis.] Eſt ira ſanguinis ebullitio circa cor.

117. *Scintillant oculi.*] Cic. Verr. 7. *Ardebant oculi, & ex toto corpore crudelitas emicabat.* Arnob. Lib. 1. *Ex illorum luminibus ſcintillæ emicant, flamma æſtuant, anhelum pectus ſpiritum jacet ex ore,* &c.

Diciſque faciſque, &c.] Ergo te noſce tandem, ſique te hactenus ignoraſti, contemplare te in ſpeculo velut quadruplici, in quo te ad vivum depinxi. Vide te in primâ facie præter & ultra modum exilientem ſpe lucri & luxuriæ: in ſecunda, cujuſlibet incommodi impatientem, & lautioris victûs nimiùm appetentem: in tertia, laxum, ſolutum, timidum atque hydropico pejùs pallentem: in quarta denique, iracundum uſque ad furorem, quia te pungi à me & corripi ſentis: & qui modò aqueus eras, jam igneum, & febricitante periculoſiùs ardentem. Quod ſi renuis ſanari, ut æger ſupradictus, & me animi Medicum repellis, dicam ego tibi, *ſerge, peri; taceo, diſcedo.* Suprà, verſu 97.

118. *Oreſtes.*] Agamemnonis & Clitemneſtræ filius ob interfectam matrem Furiis agitatus, de quo Euripid. & alii.

SATYRA

SATYRA IV.

ERGONE res populi administras? (Existima istâ tibi loqui præceptorem barbatum, quem interficit sævus haustus cicutæ.) Ecquâ re nixus? Responde illud, ô pupille magni Periclis.

REM populi tractas? (Barbatum hæc crede magistrum
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ.)
Quo fretus? Dic hoc, magni pupille Pericli.

ANNOTATIONES.

1. *REM populi tractas?*] Jam Satyrâ secundâ Persius imitatus erat Platonem in Dialogo, cui titulus, *Alcibiades Secundus*. In hac verò Satyra quarta rursus ejusdem Alcibiadem primum imitatur indeque materiam omnem ac Personas assumit, ut Neroni, quem insectatur, lateat. Hic itaque per Alcibiadem Nero intelligendus, per Socratem Persius, qui juvenum Rempublicam malè capessentium redarguit imperitiam ac temeritatem.

Barbatum Magistrum.] Socratem nimirum, ut probant adjuncta. *Barbatum* vocat; vel quia barbam alebat, quemadmodum & alii iis temporibus Philosophi: vel, eo quòd, ut testatur Tullius 4. de Finibus, apud Romanos antiqui Sapientes honoris causâ *barbati* vocabantur. Et Plin. in Epistol. *Barba*, inquit, *sylvosa, & pulcrè alita, quamvis res ipsa sit exterior & fortuita, inter hominis eruditi insignia recensetur.* Athenæus Lib. 13. ait Alexandri tantum sæculo barbam radendi invectum morem, ac derasam barbam flagitiosi hominis notam extitisse.

Magistrum.] Seu quia fuit Socrates Pædagogus Alcibiadis: sive quod, ut habet Cicero 2. de Finibus n. 1. *Socrates Philosophiæ parens jure dici potest.* 2. de Natura Deorum, n. 167. *Princeps est Philosophorum.* Tusculan. Quæstion. 3. num. 8. *A Socrate omnis quæ est de vita & de moribus Philosophia manavit.* Tusc. 5. num. 10. *Primus ille Philosophiam devocavit è Cœlo, & in urbibus collocavit, & in domos introduxit: & coëgit de vita & moribus, rebusque bonis & malis quærere.*

2. *Sorbitio cicutæ.*] Plin. Lib. 14. cap. 5. *Sicut*, inquit *cicuta homini venenum est, sic sicuta vinum.* Et Lib. 25. capite ultimo. *Cicuta venenum est, publica Athenienſium pœna invisa, &c.* Hujus succum lethalem ab ingratis civibus jussum Socratem ebibisse, testis est Plato cum cæteris.

Quem tollit dira?] Socrati nempe oraculo Apollinis sapientissimo hominum judicato plures invidebant. Ejus autem reprehensionum quidam impatientes, fraude circumvento, quasi adversus religionem Deorum nova molienti perniciem machinati sunt. Testes sunt Apuleius Lib. 10. de Asino aureo, Plato in Socratis Apologia. Lactantius, Lib. 5. cap. 15. Sanctus Augustinus, Lib. 8. de Civitate Dei, cap. 3. *Socrates*, inquit, *concitatis inimicitiis calumniosa criminatione damnatus morte mulctatus est. Sed cum postea illa ipsa quæ publicè damnaverat Athenienſium civitas publicè luxit: in duos ejus accusatores usque adeo populi indignatione conversa, ut unus eorum oppressus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam similem alter evaderet. Tam præclarâ igitur vitâ mortisque famâ Socrates reliquit plurimos suæ Philosophiæ Sectatores.* Athenæus Lib. 13. ad finem, paulò diversam affert causam mortis Socratis; nempe ob frequentes ejus in disceptando ambitiones, rixas, & importunas reprehensiones, & cum apud Judices sorte datos, furacissimos homines, de justo differuisset.

3. *Quo fretus.*] Quâ peritiâ, quo rerum usu, quibus virtutibus polles, ut Imperium regere aggrediaris?

Pupille Pericli.] O Alcibiades, qui gloriaris tutelâ & disciplinâ Periclis propinqui tui, cui fuisti traditus à Clinia patre adhuc pupillus. De hoc fusè Plutarch. in ejus vita. Hæc optimè etiam contorta in Neronem, quem *Popæa incusans per facetias, pupillum vocabat jussi alienis obnoxium, non modò Imperii sed & libertatis indigentem:* ut cui dominaretur Agrippina mater, tutores autem essent Burrhus & Seneca. Cornel. Tacit. Annal. 14. in ipso Libri principio.

Magni Pericli.] *Pericli*, pro *Periclis*. Fuit Pericles Orator, Philosophus, & Imperator

Scilicet

Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit. Dicenda tacendaque calles,
Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manûs. Quid deinde loquere? Quirites,

quaſi verò ingenium & præcox rerum ſolertia ante barbam contingant. Noſti quæ dici & quæ taceri oporteat. Igitur cum plebs ardet excitatâ bili, mens ſtatuit imponere ſilentium cœtui ferventi per auctoritatem dextræ. Quid poſteà dices? O Romani,

ANNOTATIONES.

Egregius, Athenienſium Rempublicam annos quadraginta feliciter adminiſtravit. Plutarchus, Prob. Cic. in Bruto. Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 9. Juſtinus, Lib. 3. Non nemo argutias quærit in voce *Pericli*, quaſi ponatur pro, *periculi*: & alluſum ſit ad id quod Alcibiades comparatus ſit leunculo, quem aut occidere oporteret, aut poſteà tolerare. Sed apage nugas.

4. *Scilicet ingenium.*] Ironicè hæc, & ſequentia.

Ingenium.] Sapientia judicii maturitas: item artes & ſcientiæ. Ita Caſaubonus.

Rerum prudentia.] Experientia, uſus.

Velox.] Præmatura, ante tempus, ante pubertatem; quæ apud Athenienſes ſumebatur (ut aiunt) ab anno ætatis decimo octavo. Philoſtrat.

5. *Ante pilos.*] Adeptus eſt Imperium Nero ante annum ætatis decimum ſeptimum. Sueton. Neron. c. 8. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. initio, ubi & notatur quaſi vixdum puerilem egreſſus.

Dicenda tacendaque calles.] Ergone putas habere te & callere ea, quæ vix diuturno rerum uſu doctus ſenex habet & callet? Certè ut callum in corpore, ita in animo prudentiam non parit niſi longum tempus.

Ovid. Metamorph. 6.

Seris venit uſus ab annis.

Et alibi Neſtor ita loquitur:

Etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit.

6. *Ergo ubi commotâ, &c.*] Quoniam tu tibi tantum arrogas, & omnia te poſſe confidis, periculum faciamus tuæ ſolertiæ.

Commota fervet plebecula bile.] In ſeditionem versâ, & turbas miſcente.

7. *Fert animus.*] Audes, & præſtare te poſſe non dubitas, præ magna tui fiducia. Ammianus Lib. 26. ſic habet: *Immaniter ſtrepente exercitu, cum cieri tumultus violentior appareret, Valentinianus, elatâ proſperè dextrâ, ut Princeps fiduciâ plenus, auſus increpare quoſdam ut ſeditioſos & pertinaces, cogitata nullis interpellantibus abſolvebat.*

Calida turba.] Sævienti, efferveſcenti in iram.

Feciſſe ſilentia.] Virgil. Æneid. 1.

At veluti magno in populo cùm ſæpè coorta eſt
Seditio, ...
Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum quem
Conſpexêre, ſilent, &c.

At verò quam auctoritatem habebit imberbis adoleſcens ad comprimendum tumultuantium furorem?

8. *Majeſtate manûs.*] Valer. Max. Lib. 2. capite ultimo, *Eſt*, inquit, *illa quaſi privata cenſura, majeſtas clarorum virorum, ſine tribunalium faſtigio, ſine apparitorum miniſterio, potens in ſua amplitudine obtinenda. Grato enim & jucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætextu velata: quam rectè quis dixerit longum & beatum honorem ſine honore.*

Ovid. Metamorphoſ. 1. de Jove.

Qui poſtquam voce, manuque,
Murmura compreſſit, tenuere ſilentia cuncti.

Lucanus Lib. 1. de Julio Cæſare.

Tumultum
Compoſuit vultu, dextraque ſilentia juſſit.

Act. Apoſt. cap. 13. *Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, &c.* Ubi obſervandum cum doctioribus, morem illum fuiſſe pridem indicendi ſilentii, extensâ quidem & porrectâ manu; ſed ita ut inferiores duo digiti, medius, & auricularis, comprimerentur, erectis & eminentibus tribus aliis, pollice, indice, & medio. Quod ipſum fieri conſuetum ab Epiſcopis olim, alloquentibus populos ac benedicentibus, notat Scaliger in Propertium. Sanctus Hieronymus ad Ruſticum Monachum affert aliam quoque audientiæ faciendæ rationem, nimirùm concrepatione duorum digitorum. *Cum librorum ſtruem expoſuiſſet*, inquit, *adductis ſupercilio, contractis naribus, ac fronte rugatâ, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulos provocans.*

Quid deinde loquere?] Et ſi audientiam tibi, feceris imperatorio nomine ac vultu, & majeſtate manûs, ut tibi largior, jam experiamur quam orationem & quam idoneam pacandæ

Illud, opinor, non eſt ſecundum jus; hoc iniquum eſt; iſtud juſtius. Etenim noſti penſitare quod æquum eſt in lance dupli ci trutina ambigua. Interneſcis jus, quando latet inter prava, aut quando haſta libra decipit, lingulâ incurvâ; & peritus es notare ſcelus atro theta. Ergo cur tu pulcher, cute ſupremâ non ceſſas populo blandienti fruſtrà oſtentare caudam, ante

Hoc, puto, non juſtum eſt; illud malè, rectiùs iſtud.
Scis etenim juſtum geminâ ſuſpendere lance
Ancipitis libræ. Rectum diſcernis, ubi inter
Curva ſubit, vel cùm fallit pede regula varo;
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur ſummâ necquicquam pelle decorus
Ante diem blando caudam jactare popello

ANNOTATIONES.

ſeditioni ſis habiturus. Nam vir gravis apud Virgilium loco citato 1. Æneid.

Regit dictis animos, & pectora mulcet.

Quirites.] Abuſivè poſitum videtur pro, *Cives*. Fortaſſe etiam hinc innuit à ſe carpi Neronem Populo Romano loquentem.

9. *Hoc, puto, non juſtum eſt.*] Legit Caſaubonus; *putà*, adv. id eſt, ſcilicet: & citat Priſcianum Lib. 15. Sed Priſciani verba parùm juvant eam lectionem. Malim itaque cum aliis, *hoc, puto*, &c. quibus verbis bellè exprimitur puerilis oratio, ut obſervant docti Interpretes, & ſermo hominis rerum & ſcientiarum imperiti. Tantæ certè animi confidentiæ & manus gravitati ac majeſtati, minimum reſpondet illud ſubdubitantis & dicere exordientis, *puto*.

Illud malè, rectiùs iſtud.] Quaſi verò ſimplici illâ mali enunciatione, & melioris appellatione & oſtentatione, multitudo rudis & inſuper furore obcœcata moveri & compeſci queat. Ipſe ſapiens vix oſtenſo ſimpliciter bono, ſi præſertim irâ paulò turbatus ſit, percelleretur. Opus eſt igitur non vulgari arte, facundiâ, peritiâ ad reddendam conturbatis & ferocientibus (ut fecit Menenius ille Agrippa) tranquillam & ſanam mentem, quàm æſtus iracundiæ disjecit ac diſſipavit.

10. *Scis etenim*, &c.] Ironicè. Nimirùm Juris ſcientiam calles.

11. *Rectum diſcernis*, &c.] Etiam in dubio & in ambiguo dignoſcis quid præſtet ac præponderet.

Ubi inter Curva ſubit.] Si quando vitium finitimæ virtutis ſpeciem arripit, mentitur, & ſe abſcondit, perſpicis illud ac detegis nihilominus.

12. *Vel cùm fallit pede regula varo.*] Scis etiam legis exceptiones: ſis quid & quando valeat æquitas: nôſti legem mutare & interpretari, mutatis rei adjunctis; & in variis, ut aiunt circumſtantiis, ſcis variare. Sic lex jubens depoſitum reddi, fallit & non ſequenda eſt, ſi homo furore correptus enſem anteà depoſitum repetat.

Pede regula.] *Regula* haſta libræ eſt, *pes* lingua ſeu examen.

Varo.] Propriè *vari* dicuntur qui crura intùs curva & contorta habent, aut pedes. Certè bilanx cujus lingua erit curva, fallit penſitantem ac decipit.

13. *Nigrum præfigere theta.*] Id eſt, damnare ſcelus & ſceleratos. Antiqui Judices capitis ſententiam in reum dicebant, ſcribendo in tabellis literam Θ, quæ prima eſt in voce Θάνατος mortem ſignificante, & protereà nigra & triſtis dicitur: ſicut è contrà T, abſolutionis nota erat. Apud Romanos autem A, & C, erant in uſu. Hanc condemnationis indicem, *triſtem*, illam abſolutionis, *ſalutarem* vocat Tullius pro Milone. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 5. Porrò ſicut in auctorum ſcriptis recenſendis Critici apponebant literam, L, vel X, hoc eſt, laudabile, vel χρήσιον & χρηστὸν, in locis probatis; ſic ad ea quæ improbabant, adſcribebant θ. Et hunc morem reſpexiſſe hic Perſium volunt doctiores, inter quos Caſaubonus.

14. *Quin tu igitur.*] Non ironicè amplius, ſed apertè agit. Si vides & conſtat carere te neceſſariis ad Rempublicam capeſſendam adjumentis, quin relictâ publicæ rei curâ, teipſum curas & ſanas.

Summâ pelle decorus.] Alcibiades quidem formoſus, Nero pulcher, Sueton. cap. 51. Sed quid iſta forma & pulcritudo juvat, ſi introrſum turpis, dum ſpecioſus pelle decorâ, ut eſt apud Horatium, Lib. 1. Epiſt. 16. quem hîc imitatur Perſius, ut & alibi paſſim.

15. *Ante diem.*] Ante pilos & maturum tempus.

Blando popello.] Qui blandimentis captatur, & rerum externarum ſpecie & pompâ.

Caudam jactare.] Deſine, ô Nero, teipſum oſtentare in veſte triumphali, ad auram popularem captandam. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. Metaphora vel à pavonibus, qui caudam rotantes ſe fœminis jactant; vel à canibus domino ſuo, agitatâ caudâ, adulantibus.

Deſinis

Definis: Anticyras melior sorbere meracas.
Quæ tibi summa boni est? Uncta vixisse patella
Semper: & assiduo curata cuticula sole.
Expecta. Haud aliud responderet hæc anus.
I nunc,
Dinomaches ego sum: suffla, sum candidus.
Esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Cùm benè discincto cantaverit ocima vernæ.

tempus; aptior ebibere Anticyras meras. Quod tibi fastigium est felicitatis? Nempè *victitare quotidie lautâ patinâ: & pellia continuò uncta ad Solem. Sta paulisper. Vetula ista non aliud responsum dederit. Modò abi, & jacta; ego sum Dinomaches* filius; *intumesce, & dic, formosus sum. Benè est; dummodo Baucis pannis operta non minùs sapiens sit, quando rectè ocimum proclamabit servo dissoluto.*

ANNOTATIONES.

16. *Anticyras.*] Duas Strabo Lib. 9. refert, Horatius in Arte, tres, ubi ait *Si tribus Anticyris caput insanabile, &c.* Insulæ sunt in sinu Oetæo, seu Maliaco, ad Phthiotidem, seu Thessaliam, in quibus copiosè crescit elleborum, quo hominis insaniam & noxios humores emendari, ingenium acui, testantur Plin. Lib. 25. cap. 5. Gell. Lib. 17. cap. 15. Sueton. Caligul. c. 29. Vide Juvenal. Satyr. 13. v. 97.

Melior sorbere.] Phrasis Græca Persio familiaris. Id est, tu potiùs vitia tua purgare, quàm alios regere deberes: Jàm enim se prodit improba tua indoles, quanquam occultare niteris.

Meracas.] Horat. Lib. 2. Epist. 2.

Expulit elleboro morbum bilemque meraco.

17. *Quæ tibi summa boni est?*] Sed ut magis etiam appareat, quàm sis indignus Imperio, dic, quæso: quem tibi fingis ultimum finem? Quod summum hominis bonum tibi videtur.

Unctâ vixisse patellâ.] Lautè scilicet epulari, & exquisitis cibis vesci.

Horat. Lib. 1. Epist. 6.

Si benè quis cœnat, benè vivit; lucet, eamus
Quò ducit gula.

18. *Assiduo curata cuticula Sole.*] In Sole aprico, cuticulam probè curare atque insolare. Nempè in deliciis habebant veteres oleo ad quem, æstate ad Solem, oleo corpus inungere quo faciliùs illud imbiberet, eoque robustum fieret ac nitidum.

Martial. Lib. 10. Epigramm. 12.

I, precor; & totos avidâ cute combibe Soles.

Quàm formosus eris!

Hoc & superiori loco notata Neronis vita voluptuaria atque intemperans, de qua passim Suetonius.

19. *Expecta.*] Contendit Marcilius legendum; *En spectа*, vicinam scilicet anum tolerariam: & vide te non magis quàm illam sapere. Refragantur Casaubonus & alii; & ex communi lectione interpretantur: mane tantulum, & prætereuntem fortè mulierculam olitricem interrogemus, quid optimum in vita judicet. Certè idem quod tu mox, de fine ultimo & summo bono, respondebit illa.

I nunc.] Post tale probrum i, perge; ostenta generis nobilitatem & corporis formam, si juber, dum plus sapientiæ non habebis: ô Princeps, quàm vilis quælibet anus imperita & vesana.

20. *Dinomaches.*] *Dinomache* perillustris fœmina, è qua trahebat originem Alcibiades, & exinde gloriabatur.

Suffla.] Gloriabundus exulta.

Esto.] Sis licet formosus, quid hoc ad benè imperandum?

21. *Baucis.*] Anus paupercula. Hujus meminit Ovidius Metamorph. 8. Ponitur hîc pro qualibet abjecta & vili mulierculâ.

22. *Cantaverit ocima verna.*] Abstrusa prorsus sententia, inquit Turnebus Advers. Lib. 15. cap. 3. quam nec planè se posse explicare ait ibid. Interpretantur communiter, anum illam herbas suas altâ voce proclamare venales, ac laudare apud servos emere volentes, ut cariùs vendat; vel quæ cantando etiam vocaverit & allexerit quibus vendat. At Casaubonus paulò subtiliùs hunc locum serutatur; & explicat de vili mulierculâ, qualis est herbarum venditrix, cum obviis quibuslibet & maximè cum servis petulantibus certante probris & maledictis: ut sit sensus: cum ad servum dicacem, & ipsa dicax cantaverit & ingesserit *ocima*, id est maledicta. Quippe, ut habet Plin. Lib. 19. cap. 7. *Ocimum cum maledictis ac probris serendum, ut latiùs proveniat, præcipiebant superstitiosi veteres.* Cum Casaubono idem planè sentit Turnebus Ad-

Illud, opinor, non eſt ſecundum jus; hoc iniquum eſt; iſtud juſtius. Etenim noſti penſitare quod æquum eſt in lance dupli. ci trutina ambigua. Internoſcis jus, quando latet inter prava, aut quando haſta libra decipit, lingulâ incurvâ; & peritus es notare ſcelus atro theta. Ergo cur tu pulcher, cute ſuprema non ceſſas populo blandienti fruſtrà oſtentare caudam, ante

Hoc, puto, non juſtum eſt; illud malè, rectiùs iſtud.
Scis etenim juſtum geminâ ſuſpendere lance
Ancipitis libræ. Rectum diſcernis, ubi inter
Curva ſubit, vel cùm fallit pede regula varo;
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur ſummâ necquicquam pelle decorus
Ante diem blando caudam jactare popello

ANNOTATIONES.

ſeditioni ſis habiturus. Nam vir gravis apud Virgilium loco citato 1. Æneid.

Regit dictis animos, & pectora mulcet.

Quirites.] Abuſivè poſitum videtur pro, *Cives.* Fortaſſe etiam hinc innuit à ſe carpi Neronem Populo Romano loquentem.

9. *Hoc, puto, non juſtum eſt.*] Legit Caſaubonus; *putà*, adv. id eſt, ſcilicet: & citat Priſcianum Lib. 15. Sed Priſciani verba parùm juvant eam lectionem. Malim itaque cum aliis, *hoc, puto*, &c. quibus verbis bellè exprimitur puerilis oratio, ut obſervant docti Interpretes, & ſermo hominis rerum & ſcientiarum imperiti. Tantæ certè animi confidentiæ & manus gravitati ac majeſtati, minimum reſpondet illud ſubdubitantis & dicere exordientis, *puto.*

Illud malè, rectiùs iſtud.] Quaſi verò ſimplici illâ mali enunciatione, & melioris appellatione & oſtentatione, multitudo rudis & inſuper furore obcœcata moveri & compeſci queat. Ipſe ſapiens vix oſtenſo ſimpliciter bono, ſi præſertim irâ paulò turbatus ſit, percelleretur. Opus eſt igitur non vulgari arte, facundiâ, peritiâ ad reddendam conturbatis & ferocientibus (ut fecit Menenius ille Agrippa) tranquillam & ſanam mentem, quam æſtus iracundiæ disjecit ac diſſipavit.

10. *Scis etenim*, &c.] Ironicé. Nimirùm Juris ſcientiam calles.

11. *Rectum diſcernis*, &c.] Etiam in dubio & in ambiguo dignoſcis quid præſtet ac præponderet.

Ubi inter Curva ſubit.] Si quando vitium finitimæ virtutis ſpeciem arripit, mentitur, & ſe abſcondit, perſpicis illud ac detegis nihilominus.

12. *Vel cùm fallit pede regula varo.*] Scis etiam legis exceptiones: ſis quid & quando valeat *ἐπιείκεια*: nôſti legem mutare & interpretari, mutatis rei adjunctis; & in variis, ut aiunt circumſtantiis, ſcis variare. Sic lex jubens depoſitum reddi, fallit & non ſequenda eſt, ſi homo furore correptus enſem anteà depoſitum repetat

Pede regula.] *Regula* haſta libræ eſt, *pes* lingua ſeu examen.

Varo.] Propriè *vari* dicuntur qui crura intùs curva & contorta habent, aut pedes. Certè bilanx cujus lingua erit curva, fallit penſitantem ac decipit.

13. *Nigrum præfigere theta.*] Id eſt, damnare ſcelus & ſceleratos. Antiqui Judices capitis ſententiam in reum dicebant, ſcribendo in tabellis literam Θ, quæ prima eſt in voce Θάνατος mortem ſignificante; & proterea nigra & triſtis dicitur: ſicut è contrà T, abſolutionis nota erat. Apud Romanos autem A, & C, erant in uſu. Hanc condemnationis indicem, *triſtem*, illam abſolutionis, *ſalutarem* vocat Tullius pro Milone. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 5. Porrò ſicut in auctorum ſcriptis recenſendis Critici apponebant literam, L, vel X, hoc eſt, laudabile, vel χρήσιον & χρηστὸν, in locis probatis; ſic ad ea quæ improbabant, adſcribebant θ. Et hunc morem reſpexiſſe hic Perſium volunt doctiores, inter quos Caſaubonus.

14. *Quin tu igitur.*] Non ironicè ampliùs, ſed apertè agit. Si vides & conſtat carere te neceſſariis ad Rempublicam capeſſendam adjumentis, quin relictâ publicæ rei curâ, teipſum curas & ſanas.

Summâ pelle decorus.] Alcibiades quidem formoſus, Nero pulcher, Sueton. cap. 51. Sed quid iſta forma & pulcritudo juvat, ſi introrſum turpis, dum ſpecioſus pelle decorâ, ut eſt apud Horatium, Lib. 1. Epiſt. 16. quem hîc imitatur Perſius, ut & alibi paſſim.

15. *Ante diem.*] Ante pilos & maturum tempus.

Blando popello.] Qui blandimentis captatur, & rerum externarum ſpecie & pompâ.

Caudam jactare.] Deſine, ô Nero, teipſum oſtentare in veſte triumphali, ad auram popularem captandam. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. Metaphora vel à pavonibus, qui caudam rotantes ſe fœminis jactant; vel à canibus domino ſuo, agitatâ caudâ, adulantibus.

Deſinis

Desinis: Anticyras melior sorbere meracas.
Quæ tibi summa boni est? Uncta vixisse patella
Semper: & assiduo curata cuticula sole.
Expecta. Haud aliud respondeat hæc anus.
I nunc,
Dinomaches ego sum: suffla, sum candidus.
Esto,
Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
Cùm benè discincto cantaverit ocima vernæ.

tempus; aptior ebibere Anticyras meras. Quod tibi fastigium est felicitatis? Nempè *victitare quotidie lautâ patinâ: & pelle continuò uncta ad Solem. Sta pauliſper. Vetula ista non aliud responsum dederit. Modò abi,* & *jacta; ego sum Dinomaches* filius; *intumesce,* & dic, *formosus sum. Benè est; dummodò Baucis pannis operta non minùs sapiens sit, quando rectè ocimum proclamabit servo dissoluto.*

ANNOTATIONES.

16. *Anticyras.*] Duas Strabo Lib. 9. refert, Horatius in Arte, tres, ubi ait *Si tribus Anticyris caput insanabile, &c.* Insulæ sunt in sinu Oetæo, seu Maliaco, ad Phthiotidem, seu Thessaliam, in quibus copiosè crescit elleborum, quo hominis insaniam & noxios humores emendari, ingenium acui, testantur Plin. Lib. 25. cap. 5. Gell. Lib. 17. cap. 15. Sueton. Caligul. c. 29. Vide Juvenal. Satyr. 13. v. 97.

Melior sorbere.] Phrasis Græca Persio familiaris. Id est, tu potiùs vitia tua purgare, quàm alios regere deberes: Jàm enim se prodit improba tua indoles, quanquam occultare niteris.

Meracas.] Horat. Lib. 2. Epist. 2.

Expulit elleboro morbum bilemque meraco.

17. *Quæ tibi summa boni est?*] Sed ut magis etiam appareat, quàm sis indignus Imperio, dic, quæso: quem tibi fingis ultimum finem? Quod summum hominis bonum tibi videtur.

Unctâ vixisse patellâ.] Lautè scilicet epulari, & exquisitis cibis vesci.

Horat. Lib. 1. Epist. 6.

Si benè quis cænat, benè vivit; lucet, eamus
Quò ducit gula.

18. *Assiduo curata cuticula Sole.*] In Sole aprico, cuticulam probè curare atque insolare. Nempè in deliciis habebant veteres hyeme ad ignem, æstate ad Solem, oleo corpus inungere quo faciliùs illud imbiberet, eoque robustum fieret ac nitidum.

Martial. Lib. 10. Epigramm. 12.

I, precor; & totos avidâ cute combibe Soles.

Quàm formosus eris!

Hoc & superiori loco notata Neronis vita voluptuaria atque intemperans, de qua passim Suetonius.

19. *Expecta.*] Contendit Marcilius legendum; *En spectа*, vicinam scilicet anum tolerariam: & vide te non magis quàm illam sapere. Refragantur Casaubonus & alii; & ex communi lectione interpretantur: mane tantulum, & prætereuntem fortè mulierculam olitricem interrogemus, quid optimum in vita judicet. Certè idem quod tu mox, de fine ultimo & summo bono, respondebit illa.

I nunc.] Post tale probrum i, perge; ostenta generis nobilitatem & corporis formam, si jubet, dum plus sapientiæ non habebis: ô Princeps, quàm vilis quælibet anus imperita & vesana.

20. *Dinomaches.*] *Dinomache* perillustris fœmina, è qua trahebat originem Alcibiades, & exinde gloriabatur.

Suffla.] Gloriabundus exulta.

Esto.] Sis licet formosus; quid hoc ad benè imperandum?

21. *Baucis.*] Anus paupercula. Hujus meminit Ovidius Metamorph. 8. Ponitur hìc pro qualibet abjecta & vili mulierecula.

22. *Cantaverit ocima verna.*] Abstrusa prorsus sententia, inquit Turnebus Adverſ. Lib. 15. cap. 3. quam nec planè se posse explicare ait ibid. Interpretantur communiter, anum illam herbas suas altâ voce proclamare venales, ac laudare apud servos emere volentes, ut cariùs vendat; vel quæ cantando etiam vocaverit & allexerit quibus vendat. At Casaubonus paulò subtiliùs hunc locum scrutatur; & explicat de vili mulierculâ, qualis est herbarum venditrix, cum obviis quibuslibet & maximè cum servis petulantibus certante probris & maledictis: ut sit sensus: cum ad servum dicacem, & ipsa dicax cantaverit & ingesserit *ocima*, id est maledicta. Quippe, ut habet Plin. Lib. 19. cap. 7. *Ocimum cum maledictis ac probris serendum, ut latiùs proveniat, præcipiebant superstitiosi veteres.* Cum Casaubono idem planè sentit Turnebus Ad-

O quomodo nullus conatur ſe-ipſum ſubire; nullus, inquam: *ſed conſideratur* dumtaxat *pera dorſo antecedenti.* Fortè *interrogaveris; an ſcis agros Vectidii? Cujuſnam? Opulentus* quidam *apud Cures colit* tantum agri, *quantum milvus non circumvolaret: iſtumne dicis? Iſtum* inquam, qui vivit *infenſis Numinibus, & Genio non propitio:*

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere; nemo:
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo!
Quæſieris; noſtin' Vectidî prædia? Cujus?
Dives arat Curibus quantum non milvus oberret:
Hunc, ais? Hunc, Diis iratis, Genioque ſiniſtro:

ANNOTATIONES.

verſar. Lib. 30. cap. 8. quicquid garriat Autumnus, Interpres, qui certè videtur Turnebum, aut non omninò, aut primo tantùm legiſſe loco, quem etiam perperam citat, in Notis illis ſingularibus, quibus Caſaubonum corrigere pollicetur.

Ocima.] Sunt qui legant, *ocia*; & explicant voluptatem ac libidines, quas apud ſervum vetula oſtentet, ut eum alliciat. Sed apage. *Ocimum*, ſive *Ocymum*, quod & βασιλικὸν, herba eſt odorifera; item pabuli genus. Ejus virtutes ac proprietates exponunt Varro, Cato, Plinius variis locis. A celeritate proveniendi ſic appellatum, teſtis eſt ex Varrone idem Plinius, Lib. 18. cap. 16. & alibi ponitur hic pro quovis olere.

23. *Ut nemo*, &c.] Exclamatio & Epanalepſis indignationem & admirationem indicantes. Virgil. Eclog. 8.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Horat. Lib. 1. Satyr. 1.

Nemon' ut avarus
Se probet?

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere.] Quibuſdam placet digreſſionem eſſe hîc ad locum communem adverſus eos qui aliena quidem, non item ſua errata pervident, de quibus Horatius, Satyr. 3. Lib. 2.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? &c.

At alii Neronem volunt hîc etiam peti, qui alios notare velit, ſe non corrigat; qui aut ſe non nôrit, aut latere putet ſua flagitia, quæ jam in lucem erumpebant.

In ſeſe deſcendere.] Seipſum penitus introſpicere, ſeipſum diſcutere & examinare, atque ut eſt in fine hujus Satyræ, *Secum habitare*, ad ſeſe cognoſcendum, ex præcepto Oraculi Delphici γνῶθι σεαυτόν.

24. *Præcedenti ſpectatur mantica tergo.*] Id eſt, conſiderantur aliena vitia, vel in *mantica* quæ præcedit, eſtque ante tergum, id eſt, pectus noſtrum; vel in poſteriori alterius qui antecedit nos hominis, pera; ex Apologo ſcilicet Æſopi, qui finxit binas eſſe hominibus peras hinc & inde pendentes, in eamque ante pectus reponi aliena mala, propria verò in illum quæ à tergo eſt, conjici: unde noſtra nunquam, aliena ſemper videamus. D. Hieronym. Epiſt. 91. *Noſtram peram non videntes, aliorum, juxta Perſium, manticam conſideramus*, Horatius, Lib. 2. Satyr. 3.

Dixerit inſanum qui me, totidem audiet atque
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.

Catullus Carm. 22. v. ult.

Non videmus id mantica quod in tergo eſt.

25. *Quæſieris, noſtin'* &c.) Ut pateat omnibus, quàm nota ſemper cuique ſint aliena mala, quære & ſciſcitare ab aliquo nebulone, an cognoſcat alium nebulonem quempiam: ille ſtatim reſpondebit, ſe nôſſe illum hominem, ejuſque ſordes & avaritiam: & ſic ejus inſectabitur flagitia, ut ſi ipſe innocens, ac hominum eſſet ſanctiſſimus, planeque illis careret vitiis, quæ in alio reprehendit & damnat. Tull. Tuſc. Quæſt. 3. n. 73. *Avari avaros gloria cupidos glorioſi reprehendunt. Eſt enim proprium ſtultitiæ aliorum vitia cernere, oblivîſci ſuorum.*

Vectidii.] Alii, *Vetidii*, alii *Ventidii*: quiſquis ille tandem, à Perſio notatur velut avarus juxta ac dives. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. meminit Ventidii Galilæorum Præfecti ac depræ̀datoris.

Cujus.] Inquit ille nebulo interrogatus: de quo nempè loqueris? Scilicet de homine opulento quidem, ſed omnibus odioſo, &c.

26. *Curibus.*] *Cures* urbs Sabinorum olim primaria, in qua Titus Tatius imperitabat; & unde vocatus ad regnandum Romæ Numa Pompilius.

Quantum non milvus oberret.] Hyperbolicum adagium: *quantum milvi volant:* id eſt, tam amplas habet ille poſſeſſiones & latifundia, ut ea vix totâ die milvus, alioqui volatûs perpetiſſimi, circumvolare poſſe videatur. Juvenalis Satyrâ, 9. v. 55.

Milvos intra tua paſcua laſſos.

27. *Hunc, Diis iratis.*] *Hunc*, hunc, inquam, Qui

Qui quandoq; jugum pertusa ad compita figit,
Seriolæ veteris metuens deradere limum,
Ingemit, hoc benè sit: tunicatum cum sale mordens
Cæpe, & farratam, pueris plaudentibus, ollam,
Pannosam fæcem morientis sorbet aceti.

qui quandocumque suspendit jugum ad compita pervia timens deterere lutum testa antiqua, gemitum edit, dicens, *illud proficiat:* & *cùm sale manducans cape tunicis suis involutum, & ollulam è farre conflatam, familiâ adstr pente, bibit floccis obductam facem acetî languescentis.*

ANNOTATIONES.

hominum ac Deorum odio dignum; cui infensa tot ob noxas Numina nec sanam dedêre mentem, ut divitiis suis utatur.

Genioque siniſtro.] Adverso & contrario Genio voluptatis Deo, ille seipsum defraudat suis, & inter opes magnas miser est.

Plaut. Trucul. Sen 2.

Sed isti qui cum Geniis suis belligerant parcipromi.

28. *Qui quandoque jugum, &c.*] Egregia hominis avari descriptio ex adjunctis. Is, inquit, etiam tum defraudat Genium, cùm alii Genio indulgent potissimùm, ac epulantur, die nempe festo, & quando opus intermittitur.

Jugum.] Ligneum instrumentum quo ad aratrum junguntur & constringuntur boves.

Ad compita figit.] Cur ad compita, & non domi ac solito loco dicatur jugum figi, multùm laborat ac torquetur Casaubonus, atque in re tam perplexâ, ut putat, recurrit ad aliquem compitaliorum ritum nobis ignotum, quem speraverit hìc Persius. Interpretantur omnes alii, figi solitum ad palos quosdam in compitis jugum, quando rustici post agrorum sationem Lares in compitis ex more colebant sacro facto, & hilariùs convivia celebrando. Nempe feriis illis sacris, ut ait Tibullus Lib. 2. Eleg. 1.

Luce sacrâ requiescit humus, requiescit arator,
Et grave suspenso vomere cessat opus. Quid si Persium simpliciter intelligamus dixisse *jugum figi* quocumque tandem loco, & opus intermitti seu finiri, *ad compita* verò, id est, ad compitalia, & ad peragenda illa ex more sacra? Ita certe nodus ille videtur posse aut solvi, aut scindi, & facili quidem negotio. Neque verò epitheton, *pertusa*, nostræ obest interpretationi: siquidem designat tantùm solere compitalia celebrari in locis perviis & frequentatis, adeoque in compitis. Quod quidem constat ex Macrobio, & aliis.

29. *Seriola.*] *Seriola* diminutivum à *seria*, quæ vas est fictile vinarium, instar urnæ, de quo jam Satyr. 2. Adverte hìc singulas voces hominis avaritiam notantes.

Veteris.] Nam dudum servabatur, & rarò hauriebatur & modicum quidem: non mirum ergo si vappescit.

Deradere limum.] Luto scilicet aut pice dolia & vasa vinaria obturabantur priscis illis.

Horat Lib. 1. Ode 20.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, græcâ quod ego ipse testâ,
Conditum levi.

Quæ cùm illi aperiebant, re'inere vocabant. Terent.

Serias omnes relevi.

30. *Ingemit.*] Post nonnullam cunctationem, veluti rem arduam aggreditur, non tamen sine aliquo sordidi mœroris indicio.

Hoc benè sit.] Verba solemnia & deprecatoria Antiquis usurpari solita in gravioribus susceptis: pariter & in conviviis ita sese invicem ad hilaritatem & ad bibendum invitabant: atque hoc magis facit ad rem præsentem: quod pauci animadvertunt Interpretes, qui aliò exerrant & vagantur.

Tibull. Lib. 2. Eleg. 1.

Sed benè Messalam, sua quisque ad pocula dicat.

Plautus in Sticho, Sen. 13.

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostrum etiam Stephanium. Ad quem Plauti locum doctus Lambinus de veteri illa benè precandi invicem in conviviis consuetudine, aliique multa.

Tunicatum mordens cape.] Cæpe comedit nec tunicis quidem rudioribus & involucris purgatum, ac velut aliquid exquisitum avidè admordet. Juvenalis Satyr. 15. egregiè deridet Egyptios, quibus, ut ait,

Porrum & cæpe nefas violare & frangere morsu.
O sanctas gentes quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!

31. *Farratam ollam.*] Pultem è farre coctam in olla. Legunt alii, *farrata, &c* Juvenal Satyr. 14.

Grandes fumabant pultibus ollæ.

Pueris plaudentibus.] Filiis ac servis exultantibus ad insolitas hasce lautitias, in epulo Compitaliorum. Ecqualis erat igitur quotidianus miserorum illorum victus?

32. *Pannosam facem.*] Adverte emphasim in singulis vocibus, Sensus est, bibit vappam, seu vinum vapidum, in dolii fundo jam nu-

Verùm si oleo delibutus quiescas, & solem introducas in pellem, homo quidam *non notus haud procul abs te occurrit, qui pulset cubito, & acriter invehatur in mores tuos: & inguen abdit atque femoris defœcantem, populo evanidos exhibere cunnos. Quandoquidem tu discriminas pectine guasapum balano unctum, cur virilibus tonsus exclamas? Etsi quinque palæstritæ villicent ista seminaria, & debilitent clunes decoctos forcepulâ curvâ, veruntamen illa silex nullo cedit vomeri. Percutimus, & vicissim crura* nostra *telis objicimus.*

At si unctus cesses, & figas in cute solem,
Est prope te ignotus cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores; penemque arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas.
Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
Inguinibus quare detonsus gurgulio exstat?
Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixaque nates labefactent forcipe aduncâ,
Non tamen ista silex ullo mansuescit aratro.
Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

ANNOTATIONES.

corem contrahens, quo veluti panno fæces operiuntur præ nimia vetustate.

Sorbet.] Veluti potum exquisiti saporis.

Morientis aceti.] Vini acescentis, jam acidi, vel corrupti etiam. Sunt qui verum acetum intelligant, eo quòd Romani milites, aliique è plebe aceto potarentur. Ita Casaubonus: additque, ergo canina fuisse illius avari prandia diebus profestis, è pane scilicet & aqua.

33. *At si unctus cesses.*] Recriminatio est adversus priorem illum alienorum vitiorum castigatorem. Age verò sit Vectidius avarus, at laboriosus est: (inquiet alter tibi, tui similis in carpendis aliis acer) tu verò & effœminatus & deses, & luxuriosus. Ergo qui tam disertè alienas noxas carpsisti, cave ne viciissim graviter vapules, ac longè illo nequior imò nefandus ostendare. Enimverò si cuticulam otiosè curans, unguentis etiam pretiosis te perfundens, ignaviæ primùm, deinde flagitiis ac nefandæ libidini operam das, quid de te dicetur?

Figas in cute solem.] Paulò antè de insolatione veteribus assueta dictum: & Casaubonus hîc de illa Persium non loqui vult, sed de certa lascivorum hominum consuetudine. Huic sanè favent quæ sequuntur. Sed ea omnia castæ aures mentesque haud ferunt: quibus peti Neronem manifestum est.

34. *Est prope te ignotus.*] Aderit quidam quem non nôris, sed qui te probè nôrit, tuamque adeo vitam occultasque libidines exprómet.

Cubito qui tangat.] Quasi latenter admoneat & increper latus tuum pulsando.

Horat. Lib. 2. Satyr 5.

Aliquis cubito stantem prope tangens,
Inquiet.

35. *Despuat in mores.*] Turpitudinem tuam execretur, graphicè depingat, Vectidium ulciscatur. Cùm fœtidum quid aversamur, despuimus: hinc *despuere* significat abominari ac detestari quidpiam.

Plaut. Asinar. Act. 1. Scen. 1.

Teque obsecro hercle, ut qua locutus despua.

37. *Tu cum maxillis.*] O Nero, deliciis & luxuriâ perdite, cum tantâ curâ comam alas, pectas, ungas, atque semper in gradus formes, pudendo sanè & nimio cultu; ut testatur Sueton. cap. 51.

Maxillis.] Dentato instar maxillarum pectine.

Balanatum.] Perfusum ac delibutum unguento balanino, seu è balano. Balanus autem est glans, seu fructus arbusculæ non absimilis nuci avellanæ: inde fiebat exquisitum unguentum & oleum. Plin. Lib. 23. cap. 5. Item cap. 4. ejusdem Libri: *Balaninum oleum repurgat*, inquit, *varos, lentigines*, &c. Meminit & balani Lib. 13. cap. 1. & 4.

Horatius Lib. 3. Carm. Od. 29.

Pressa tuis balanus capillis.

Gausape.] Vestis erat hirta & villosa, vide Satyr. 6. v. 46. & quæ nos ad eum locum. At hîc per metaphoram ponitur pro barba, vel capillitio, ob similitudinem villorum, mollitici, & artificiosæ texturæ *gausaporum*, quæ etiam significant tapetes pretiosos & molles, quales nos hodie Turcicos appellamus, inquit eruditus Scaliger.

42. *Cædimus, inque vicem*, &c.] Sic fit, aliena flagitia reprehendimus, hincque præbemus ansam aliis nostra vellicandi. Quod si aliis parceremus, nobis non item: melius multò rebus nostris consuleremus. Allegoria est à Gladiatoribus. Horat. Lib. 2. Epist. 2.

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem.

Vivitur

Vivitur hoc pacto. Sic novimus. Ilia ſubter
Cœcum vulnus habes: ſed lato balteus auro
Prætegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
Si potes. Egregium cum me vicinia dicat,
Non credam? Viſo ſi palles, improbe, nummo,
Si facis in penem quicquid tibi venit amarum;
Si puteal multâ cautus vibice flagellas,

Vita hoc modo traducitur. Ita ſcimus. Sub illius plagam occultam geris, ſed eam cooperit balteus auro amplo. Sicut melius duxerit, impera, & falle vires, dummodo id queas. Atenim *quando vicini me praclarum prædicant*, numquid *non fidem habebo? Si aſpectâ pecuniâ expalleſcis, ô peſſime, ſi ulla amaritas caloris ſupervenit inguen tuum; ſi calidus cadis puteal multiplici cicatrice,*

ANNOTATIONES.

43. *Vivitur hoc pacto.*] Alii aliorum nôrunt, revelant, & damnant quotidie vitia: quiſque velat ſua, & excuſat, interdum etiam planè ignorat.

Sic novimus.] Sic vivere & agere didicimus. Vel, ſic eſt, ô Nero, quæ occultas & ignota putas, perſpecta habemus: jam te intùs & in cute novimus.

Ilia.] Ab ileo inteſtino *ilia* dicuntur oſſa duo imum ventrem hinc & inde attinentia. His etiam affines partes utrinque laterales *ilium* nomine ſæpè intelliguntur. Hic verò per metaphoram, *ilia* ſignificant intimos animi receſſus.

44. *Cœcum vulnus habes.*] Conſcius tibi es multarum libidinum, pluriumque ſcelerum clam perpetratorum.

Sed lato balteus auro Prætegit.] Summus Romæ Principatus legum te metu exim.t, eoque te ad omne facinus audaciosem facit. Alluſum ad conſuetudinem Gladiatorum qui acceptum in arena vulnus tegere balteo nitebantur, & ſpectatorum oculos fallere. Ita veteres Gloſſæ. Neque diſſentiam à Caſaubono, qui pariter vult Perſium habuiſſe in animo ictus & vulnera Neroni inflicta per urbem noctu petulanter vaganti, ut eſt apud Sueton. c. 26. & Tacitum Annal. Lib. 13. adeo ut cicatrices etiam ore prætulerit.

Lato balteus auro.] *Balteus* cingulum eſt militare è corio bubulo, è quo arma dependent. Metaphoricè ponitur pro dignitate & potentia. Lati cerè erant veteribus baltei, quos argento decoros aiunt fuiſſe etiam gregariis: Duces autem & Principes multo geſtabant auro, multiſque aureis bullis diſtinctos ac præfulgentes. Virgil. Æneid. 5.

Lato quam circum amplectitur auro
Balteus.

Et Æneid. 12.

Balteus & notis fulſerunt cingula bullis
Pallantis pueri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 29.

45. *Ut mavis, da verba.*] Ergo impone aliis, quantum libuerit, imò & tibi. Te ſanum & ad omnia valentem crede, & jacta: adjuvabunt non parum adulatores. Hor. l. 1. Sat. 4.

Ut mavis imitare.

Decipe nervos, ſi potes.] Vires etiam tuas Imperio ferendo pares æſtima, ſi tamen potes ultricem conſcientiam fallere, indignum te Principatu objectantem. Cave ne imiteris eos qui nimio potu ac Venere contractos articulares morbos etſi diſſimulant, nervorum tamen debilitatem ſentiunt, & dolorem patiuntur.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

Neu ſi te populus ſanum rectèque valentem
Dixerit, occultam febrem ſub tempus edendi
Diſſimules, donec manibus mors incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

46. *Egregium cum me vicinia dicat*, &c.] Reſpondet Alcibiades, aut Nero adverſus objurgantem: Atqui non ego me unus bonum ac ſapientem dico: en vicini & alii ultrò prædicant. Cur non credam? Et quare ſuſpectos habebo tam benè de me judicantes? Horat. loco mox citato: & Lib. 2. Satyr. 5.

Egregiè factum laudet vicinia.

47. *Viſo ſi palles*, &c.] Redarguit Philoſophus aut Perſius Neronem. An igitur credes aſſentatoribus te probum eſſe affirmantibus, etiamſi tu te ipſe improbum in occaſionibus ſingulis, avarum, libidinoſum, iniquum, crudelem experiris: ſique adeo viſo nummo palleſcis, præ cupiditate habendi?

49. *Si puteal multâ cautus vibice flagellas.*] Ancipitis quidem ſententiæ verſus iſte: quo ſi Nero perſtringitur, accipiendus eſt de nocturnis ejus per urbem diſcurſationibus & graſſationibus, de quibus abundè Suetonius, & Tacitus, locis paulò antè citatis. Et ſic per *puteal*, intelligendum erit forum & affines urbis regiones, per quas ille cum aliquot armatis vagabundus in obvios quoſque graſſabatur. *Cautus autem deinceps, & metuentior in poſterum*, *Nero*, ut ait Tacitus, *milites ſibi & pleroſque*

frustrà prabueris plebi aures sitibundas. Rejice quod non es: Sutor auferat dona sua: mane apud temetipsum, & cognosce quam angusta sit tibi res domestica.

Nequicquam populo bibulas donaveris aures. 50
Respue quod non es: tollat sua munera cerdo:
Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

ANNOTATIONES.

gladiatorum circumdederat: scilicet quia malè anteà mulctatus fuisset ab iis quos impetiverat, & in ejusmodi rixis oculorum & vitæ subierat periculum, ut refert Suetonius. Quod si Persius fœneratorum immanitatem carpit, aut vitilitigatorum, sycophantarum, & quadruplatorum iniquitatem & injurias; per *puteal*, intellige Prætoris Tribunal; per *vibices* inflictas, damna debitorum aut reorum fortunis ac bonis illata, per usuras, aut per litium ambages & sycophantias, quarum miseri illi rabulæ periti, solertes & cauti sunt, ut aliena bona deprædentur. Neque verò abs re omninò de Judicibus iniquis judicia corrumpentibus cum quibusdam accipias. Primam interpretationem tuetur Casaubonus: ultimam hanc Marcilius: de fœneratoribus, omnes communiter post veteres Glossas, quæ sic habent: *Ad puteal Scribonis Licinii, quod est in porticu Juliâ ad Fabianum arcum fœneratores consistere solebant.*

Puteal.] Propriè putei operculum est *puteal*. Locus Romæ fuit in Comitio, ubi Accii Navii Auguris statua per Tarquinium erecta, & sub ea ara subterranea, ibidemque novacula, qua cotem ille inciderat, defossa: unde & puteus dictus is locus; teste Dionysio Halicarnass. sub finem Libri tertii, superque impositum puteal extitisse ait Tullius Lib. de Divinat. cap. 32. Porrò quòd *puteal* sumatur pro foro & Tribunali Prætoris, itemque pro loco fœneratoribus frequentato, testatur Cicero pro Sextio, cap. 18. ubi Gabinius, inquit, *puteali & fœneratorum gregibus inflatus, &c.* ubi alii legunt, *Afflictus*. Item Horat. Lib. 1. Epist. 19.

Forum putealque Libonis mandabo siccis.

Et Lib. 2. Satyr. 6.

Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 17. Sigon. Lib. 1. de Judic. cap. 28. Festum & alios.

Vibice.] *Vibex* est propriè nota in corpore post verbera & scuticas remanens.

Flagellas.] Similem habet emphasim Tertullianus de pallio, ubi laudat Christianos, quod *subsellia non contundant*; id est non premant, aut frequentent, adeoque litibus abstineant. Martialis Lib. 2. Epigramm. 30. Et Lib. 5. Epigramm. 13.

——— *Arca flagellat opes.*

50. *Nequicquam populo bibulas donaveris aures*] Non est quod adulatoriis laudationibus populi adhærescas, si te tuaque vitia noveris. Horat. Lib. 1. Epist. 16.

Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas.

Bibulas aures.] Avidas laudis & applausûs. Horat. Lib. 2. Ode 13.

Bibit aure vulgus.

51. *Respue quod non es.*] Alii legunt *Respice*. Sensus utrobique manifestus. Ne tibi arroga quod non est in te. Ne te capi finas adulationibus. Seneca Epist. 80. *Si perpendere te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem, intus te ipse consule.*

Tollat sua munera cerdo.] Quod dat vulgus recipiat; nempe vanas assentationes atque laudatiunculas à te repulsas rejectasque sibi habeat.

Horatius.

Stultus honorem sapè dat indigne.

Cerdo.] Est quilibet è plebecula vilis artifex lucri causâ suam locans operam: ἀπὸ τῦ κέρδους, dictus, ut volunt, quasi lucrio. Vide Martial. Lib. 3. Epigramm. 16.

52. *Tecum habita.*] Temet ipse consule, inspice & considera, quæ sint animi tui affectiones.

Satyr. 1.

Nec te quæsiveris extrà.

Horat. Lib. 1. Satyr. 3.

Teipsum concute.

Et Lib. 2. Satyr. 7.

Non horam tecum esse potes.

Nôris quàm sit tibi curta supellex.] Vide quàm sis imparatus ad magna suscipienda, quam parum virtutis habeas & sapientiæ: quanta tibi desunt attende. Verum enimverò, ut ait Cicero 2. Tusc. Quæst. n. 63. *tuo tibi judicio est utendum tibi si rectè probanti placebis, tum non modò tu te viceris, sed omnes & omnia:* at si contrà, ut antè dixi, te sentias ipse pravum & nequam, nedum plebi insanæ, imò nec Burrho aut Senecæ abblandientibus fidem habeas.

Supellex.] Quemadmodum domum ornant ac muniunt rei familiaris instrumenta varia, sic animum virtus, eruditio, sapientia, aliæque dotes optimæ.

SATYRA V.

SATYRA V.

VATIBUS hic mos est centum sibi poscere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum;
Fabula seu mœsto ponatur hianda Tragœdo;

EA est consuetudo Poëtis sibi exoptare centenas voces, ora centena, & centenas linguas in versus exposcere; sive componatur ab eis Tragœdia ab histrione tristi pronuncianda;

ANNOTATIONES.

1. *Vatibus.*] Scita & elegans in primis hæc Satyra duas habet partes. In priori quid debeat Cornuto præceptori luculenter & officiosè profitetur Persius. In altera, nimirum à versu 73. in quo vera libertas consistat, graviter explicat, atque ex placito Stoïcorum egregiè asserit *solum sapientem liberum esse.* Quod ferè idem asseverabat Apostolus Paulus cùm ait: *qui facit peccatum, servus est peccati.*

Hic mos est, &c.] Poëtæ nimirum Epici, quin & Oratores interdum, solent eâ figurâ uti, quoties grande quidpiam aut arduum volunt exprimere.

Centum sibi poscere voces, &c.] Homerus Iliad. 2.

ὅδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν.

Hunc secutus Hostius Poëta Lib. 2. Belli Istrici, (ut refert Macrobius, Saturnal. Lib. 6. cap 3.) sic habet:

Non si mihi lingua
Centum atque ora sient totidem, vocesque liquata.

Postea Virgil. Georgic. 2. pariter & Æneid. 6. hunc eumdem versum habet.

Non mihi si centum linguæ sint, oraque centum.

Hos alii passim imitati, ut Scil. Ital. Lib. 4.

Non mihi Mæonia redeat si gloria lingua
Centenasque pater det Phœbus rumpere voces.

Claudinanus in Panegyrico Probini:

Non mihi centenæ resonent si vocibus ora.

Sic enim Oratores, ut Quintil. in fine Declam. 6. *Omnia licet* (inquit) *huc revocemus præterita, & ad canendas unius laudes, universorum Vatum scriptorumque ora consentiant, vincet tamen res ista mille linguas; &c.* Et S. Hieron. in Epitaphio Paulæ, sic exorditur: *Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humanâ voce resonarent, nihil dignum sanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem.* Vide Cassidor. Ep. 1. Lib. 11. &c.

3. *Fabula seu mœsto ponatur,* &c.] seu Carmen Tragicum scribant, seu Heroïcum.

Fabula.] Hoc nomine significatur omnis fictio, non tantùm rei totius, qualis ab Aphthonio & ab aliis communiter intelligitur, sed & quando rei veræ adjuncta quædam affinguntur, & sermo personis attribuitur, non quem habuere, sed qualem habere potuerunt aut debuerunt. Et sic Drammatica quævis Poëmata fabulæ dicuntur. Hîc pro Tragœdia sumitur, in qua ex adjunctis rei quædam mutari perinde aut fingi, ut dictum est, non est nefas, dummodò similia vero sint omnia, & benè singula cohæreant, juxta Horat. in Arte Poëtica, v. 151.

Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Et v. 338.

Ficta voluptatis causâ sint proxima veris,
Nec quodcunque volet poscat sibi fabula credi.
Neu pransa Lamia vivum puerum extrahat alvo.

Mœsto.] Utplurimum in Tragœdiis tristes occurrunt casus, atque ut loquitur Theophrastus, προϊκὸς τύχης περίστασις. Unde Archelao Macedoniæ Regi, ut de se Tragœdiam scriberet petenti, abnuens respondit Euripides, imò rogare se Deos ac precari ne quid unquam Tragœdiæ proprium bono Principi accideret.

Horatius in Arte, v. 102.

Si vis me flere dolendum est
Primùm ipsi tibi. Tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu, ——— ———
——— ——— *Tristia mœstum*
Vultum verba decent, &c.

Vulnera

ſive deſcribant plagas Parthi emittentis ſagittas ex inguine. Ad quid iſta? Vel quàm magnas offas fortis verſus infers, ut opus ſit fulciri centum faucibus? Ingens aliquid ſcripturi colligant nubes ex Helicone: & ſi quibuſdam vel Prognes vel ſi aliquibus Thyeſta

Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
Quorſum hæc? Aut quantas robuſti carminis offas
Ingeris, ut par ſit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicone legunto:
Si quibus aut Prognes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ

ANNOTATIONES.

Cave autem ne de triſti cataſtrophe ac luctuoſo fine intelligas. Nec enim exitus ac finis Tragœdiæ ſolet aut debet eſſe triſtis magis quàm Comœdiæ: in quo Lubinus & alii recentiores hallucinantur. Nomen porrò Tragicomœdiæ in qua vulgò putant contrà è triſtibus initiis finem eſſe lætiorem, merum eſt commentum, inauditumque apud veteres: Scalig. Poët. Lib. 6. cap. 3. & alibi. Voſſius Inſtit. Poët. Lib. 2. cap. 24. Stiblinus in Eurip. Trag. Theophraſtus apud Diomed. Lib. 3. Certè Euripidis & Sophoclis Tragœdiæ ſæpè finem habent & cataſtrophen, quàm principia lætiorem: Tragicomœdiæ tamen apud illos mentio nulla; nec titulus iſte unquam inſcriptus apud antiquos reperitur. Teſtes Euripides, Hecuba, Oreſtes, Alceſtes, utraque Iphigenia, &c.

Hianda.] Magno quidem ſpiritu & voce gravi recitanda, ſicut res illic graves, ſublimis & grandis ſtylus.

Juvenal. Satyr. 6.

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu.

Tragœdo.] *Tragœdus* eſt Actor Tragœdiarum, Tragicus autem earum ſcriptor.

4. *Vulnera ſeu Parthi.*] Quæ Romani Parthis, aut Romanis etiam Parthi intulerunt in bellis ſub Auguſto, imo & ſub Nerone geſtis; de quibus Poëtæ carmina condebant Cæſaribus adulantes. De bellis Parthicis Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. & ſequent. Sueton. Juſtin.

Parthi.] Populi fuere in Aſia Orientales Romanorum hoſtes infenſiſſimi, ſagittandi periti valdè, & fugam ſimulando vincere aſſueti. Unde Virgil. Georgic. 3.

Fidentemque fugâ Parthum verſiſque ſagittis.

Ducentis ab inguine ferrum.] Locus profectò anceps. Interpretantur vulgo, ſagittas è vulnere extrahentis & in hoſtes retorquentis. At audacior videtur interpretatio. Caſaub. vult à Perſio intelligi quartum jaculandi modum Parthis proprium, nempe *ex inguine*; cùm ſagittas emitterent & tela, alii ex humero, alii è capite ſeu ex auricula dextra, alii è pectore ſeu mammâ; citatque Propertium, Lib. 4. Eleg. ſcilicet 11. de Gallis, ubi vulgò legunt:

Illi virgatis jaculantis ab agmine braccis.

Legit verò Caſaubonus illic, *ab inguine*, ſed, an jure ipſe viderit. Certè malim cum Marcilio, explicare Perſium hìc, de Parthis lethaliter in inguine vulneratis, & ſagittas extrahendo, morientibus. Numquid enim Romani Poëtæ in Epicis Carminibus, de quibus Perſius hoc loco, laudaſſent Parthos tela vibrantes, & Romanis mortem inferentes potiùs quàm victores Parthorum Romanos? Quod tamen dicendum foret, ſi vulnera ſumerentur hìc activè, ut ſentit Caſaubonus.

Ferrum.] Sagittas ferro armatas in cuſpide. Synecdoche.

5. *Quorſum hæc?*] Fingit Perſius adeſſe Cornutum præceptorem, & redarguere ſic: unde verò tibi, ô Perſi, turgidum illud Satyræ proœmium?

Aut quantas robuſti carminis offas Ingeris?] Eccur tantas verborum ampullas adhibes?

Robuſti carminis.] Heroici, vel Tragici. Tu nimirum non Satyram ſcribere ſed Epos videris.

Offas.] *Offa* dicitur cibi globulus aut fruſtum. Hìc metaphoricè ſignificat inflatum carmen.

6. *Ut par ſit centeno gutture niti?*] Velut ad trajiciendas offas illas grandiores, ſive ad proferendos verſus adeo turgentes.

Nebulas.] Similia nebulis, inania, quamvis ſpecie magna. Horat. in Arte, *nugas canoras*, vocat: & *nubes & inania captare* eos dicit, qui turgidum ſcribunt carmen.

7. *Helicone legunto.*] Invocando Muſas & Apollinem. Vide in Prologo.

8. *Si quibus aut Prognes*, &c.] Si qui volent ſcribere Tragœdiam vel de *Progne* Pandionis Athenienſium Regis filiâ, Terei Thracum Regis uxore: vel de Atreo & Thyeſte fratribus apud Argos ſeu Mycenas regnantibus, invidentibus ſibi invicem, & in ſeſe pariter ſævientibus.

Prognes.] Quæ Tereo marito filium Ithyn appoſuit epulandum, dolore percita quòd Philomelam ſororem ille vitiaſſet. Ovid Metamor. 6. Fab. 7.

Olla Thyeſtæ.] Qui ſuos ipſe filios inſcius comedit in olla coctos & appoſitos in cibum ab Atreo fratre, inceſtum illius cum Europa uxore ſua vindicante. Vide Senecam Tragic. in Thyeſtæ.

Fervebit;

Fervebit; sæpè insulso cœnanda Glyconi.
Tu neque anhelanti coquitur dum massa camino,
Folle premis ventos: nec clauso murmure raucus
Nescio quid tecum grave cornicaris ineptè?
Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ sequeris, junctura callidus acri,

lebes bulliet: quæ *cœna agenda frequenter* ab *insipido Glycone. Tu nec spiritum comprimis laborantis folle, dum metallum* in *fornace excoquitur: nec raucus susurro apud te insulsè garris nescio quid grande; nec conaris frangere malas inflatas ingenti sono. Sectaris voces pacis, peritus furti compositione,*

ANNOTATIONES.

9. *Fervebit.*] Allegoria ab olla in qua ferventè cocti sunt filii Terei & Thyestæ: & allusio ad Tragœdiæ stylum concitatum & vehementem.

Cœnanda.] Repræsentanda cœna Terei & Thyestæ proprios filios devorantium. Quod tamen in Scena exhiberi vetat Horatius in Arte, his versibus:

Non tamen intùs
Digna geri promes in scenam, multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medæa trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, &c.

Glyconi.] Fatuo Tragœdo, tempore Neronis, qui trita argumenta sæpiùs ad nauseam reponeret. De similibus Martial. Lib. 10. Epigramm. 4.

Qui legis Oedipodem, caligantemque Thyesten,
Colchidas, & Scyllas; quid nisi monstra legis! &c.

Hinc *insulsum* vocat Persius, ut ait vetus Scholiastes, *erat enim ille nescius jocari: quanquam populo mirè placuit, & ideo à Nerone manumissus est*, &c.

10. *Tu neque anhelanti*, &c.] Tu magno conatu versus magnificos non profers, magno anhelitu, & pulmonibus laborantibus. Nec ita scribis aut loqueris, ut folles inflare videaris: adeoque ab ineptis hujus sæculi Poetis ambitiosè recitantibus quàm longè abes!

Coquitur dum massa camino.] In fornace ardenti metallum; sic animo inter meditandum ferveſcente carmen fingitur.

11. *Anhelanti Folle premis ventos.*] Aërem follibus inclusum & stridentem exagitant fabri ad fornacem accendendam: ingenium autem meditando, ac fingendo, secum luctando sæpè, & in omnes partes vertendo, Poëtæ discruciant: pulmones item fatigant, recitando carmen præsertim inflatum & turgidum, quale hìc Persius reprehendit, imitatus nempè Horatium Lib. 1. Satyr. 4.

At tu conclusas hircinis follibus auras
Usque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis imitare.

Juvenalis autem hos secutus de Causidicis ait, Satyr. 7.

Tunc immensa cavi spirant mendacia folles.

Et Martialis.

A nostris procul est omnis vesica libellis,
Musa nec insano syrmate nostra tumet.

12. *Nescio quid grave.*] Carmen quod tibi placeat soli, magnumque videatur.

Cornicaris.] Nec tu, more cornicum, voces emittis è gutture, compressas, impeditas, strangulatas, palato supplantatas, de quibus fusè Satyr. 1. Locum hunc respexit D. Hieron. cùm ait Ep. 4. *Alii intra se nescio quid cornicantes tumentia verba trutinantur*, &c.

13. *Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.*] Adverte gradationem: nec stylum inflas ad instar follis; nec meditaris & tecum agitas confusa & impedita, more cornicis; nec denique ore turgenti pronuncias, ut quasi scloppum edere videaris. Sic laudat Cornutus Persii elocutionem, inventionem, pronunciationem.

Scloppo.] Vox ficta ad exprimendum sonum ex inflatis aëre buccis, & vi quadam aut ictu elisis & compressis editum. Hic egregiè adhibetur ad significandam pronunciationem tumidam & affectatam. Legit Casaubonus *stloppo*, ex antiquo Codice, & favet Priscianus, Lib. 1. cap. 4.

14. *Verba togæ sequeris.*] Non bella carmine describis, sed quæ pacis tempore in usu sunt. Sic libet hæc intelligere, magis quàm de forensibus & oratoriis, aut etiam de Satyra quæ propria Romanorum sit, interpretari.

Togæ.] Vetus Schol. hìc ita loquitur: *Toga, purum pallium, formâ rotundâ, fusiore atque inundante sinu; de subdextro veniens, super humerum sinistrum ponitur: cujus similitudinem in operimentis simulacrorum, vel picturarum aspicimus: easque statuas togatas vocamus. Toga Romani in pace, in bello paludamentis utebantur. Mensura togæ justa senas ulnas habebat. Toga*

Ore

politus ſtylo modeſto, ſolers perſtringere vitia pallida, & mœcham confodere liberali joco. Ex his deprome quæ ſcribas: & remitte Mycenis menſas cum capite & pedibus; & cognoſce tantummodo *populi convivia. Certè non in id incumbo, ut nugis inflatis intumeſcat liber, aptus facere momentum fumo. Secluſi dicimus. Tibi modò, Muſâ inſtigante, præbemus examinandum cor; & libet*

Ore teres modico, pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas: menſaſque relinque Mycenis
Cum capite & pedibus; plebeiaq; prandia nôris.
Non equidē hoc ſtudeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante Camœna,
Excutienda damus præcordia: quantaque noſtræ

ANNOTATIONES.

per metonymiam ſignificat pacem. Hinc illud Tullii: *Cedunt arma togæ.* Lege Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 6. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Junctura callidus acri.] Quidam hìc Satyricum ſalem comminiſcuntur; at melius alii ſcitam ac robuſtam verborum compoſitionem, non mollem aut rhythmicam, qualis Neroni affectata, Tull. 3. de Oratore, *Sed ſi habitum etiam orationis & quaſi colorem aliquem requiris; eſt plena quadam, & tamen teres ac tenuis, at non ſine nervis ac viribus.*

15. *Ore teres modico.*] Horat. in Arte.

Dedit ore rotundo
Muſa loqui.

Alii legunt *teris*, id eſt, expolis, ſuperflua reſecas, ut ferrum lima terit & lævigat.

Pallentes radere mores Doctus.] Tu non modò rectè, ſed & recta ſcribis & bona. Nimirum placita morum tractas ſanctiſſima, & multo ſale hominum vitia defricare ſatagis.

Pallentes mores.] Nunquam non timent qui ſibi conſcii ſunt alicujus flagitii. Et Satyra quæ nemini parcit improbo, malis pallorem inducit.

Horat Epiſt. 1. Lib. 1.

Hic noſtrus aheneus eſto;
Nil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpâ;

16. *Ingenuo culpam defigere ludo.*] Ut ait Horatius, ridendo verum dicis, flagitioſos caſtigas, flagitia proſcribis.

Defigere.] Proprium Criticis vocabulum, qui obelos & verucula ſolent appingere ad ea quæ notant ac improbant.

17. *Hinc trahe quæ dicas.*] Age, Perſi, perge in inſtituto, è populi vitiis argumenta Satyrarum deſume. Quod erit certè utilius, quàm ſi ingentia & tumida ſcriberes vel in Tragœdiis, vel in Epicis.

Menſaſque relinque Mycenis.] Græcis Tragicis grandia ſua permitte argumenta, qualis cœna Thyeſtæ & Terei, de quibus ſuprà. *Mycenæ* urbs Peloponneſi, in qua geſta dicitur fabula Atrei & Thyeſtæ.

18. *Cum capite & pedibus.*] Reſervârat Atreus caput, pedes, & manus puerorum, quæ poſt cœnam Thyeſtæ fratri exhibuit, ut ſciret quas & quorum devoraſſet carnes.

Senec. Thyeſt.

Denudat artus dirus, atque oſſa amputat;
Tantum ora ſervat, & datas fidei manus.

Plebeiaque prandia nôris.] Potiùs quàm regalia, in quibus tam horrendæ apponuntur dapes, Tereo ſcilicet & Thyeſtæ. Hæc, inquam, relinque, & plebeias res inſpice: corruptos populi mores ſatyrico ſale deterge & expurga.

19. *Non equidem hoc ſtudeo.*] Cornuto Perſius reſpondet: certè non opto centenas voces ad pompam, quod Poetæ ſolent; ſed cupio duntaxat grati mei erga te animi monimenta relinquere.

Bullatis nugis.] Verbis ac ſententiis inſtar bullæ tumidis & fulgentibus, ſed intus vanis: quas Horatius in Arte, *ampullas* vocat. Quidam legunt, *pullatis*, & explicant de tragicis, ex eo quod in Tragœdiis induci ſoleant atrâ pullâ, & lugubri veſte induti Reges. Sed parum placet acutior illa interpretatio & lectio.

20. *Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.*] Nec ego nitor auctoritatem conciliare & gravitatem inanibus, fumoſis, vanis, & levioribus verſiculis, ac rerum inopibus; ut loquitur Horatius in Arte Poëtica: quaſi verba ſine re aliquid valeant.

21. *Secreti loquimur.*] Sincerè & citra faſtum tibi ego, ſolus ſoliloquor: nec quaſi palam carmen & ſcripta oſtentare velim, verſibus tibi conſigno animi mei ſenſa.

22. *Excutienda damus præcordia.*] Adeoque intimos cordis receſſus aperio: expreſſum vide in pauculis verſiculis, quod dudum latet impreſſum in animi mei penetralibus.

Quantaque noſtræ Pars tua ſit, Cornute, anima.]

Pars

Pars tua sit, Cornute, animæ, tibi, dulcis amice,
Ostendisse juvat. Pulsa, dignoscere cautus
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ. 25
His ego centenas ausim deposcere voces,
Ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce trahant purâ; totumque hoc verba resignent
Quod latet arcanâ, non enarrabile, fibrâ.
Cùm primum pavido custos mihi purpura cessit, 30

declarare tibi, ô Cornute, amicorum suavissime, quanta pars animi mei tua sit. Tange, tu qui es peritus explorare quid integrum resonet, & simulationes fucata linguæ. Ad hæc ego audeo exoptare centum voces, ut verbis sinceris expromam, quàm altè infixi te mihi in intimo corde; & sermo aperiat illud omne quod reconditum est in secretis præcordiis, quamquam *vix explicari potest. Statim atque deposita est à me timido prætexta servatrix,*

ANNOTATIONES.

Sententia hæc tracta est à Pythagora, inquit vetus Gloss. nimirum quia Pythagoras aiebat amicum esse alterum seipsum. Et Antiqui dicebant amicitiam esse animam unam in duobus corporibus.

Unde Ovid. de Oreste & Pylade scribit,

Qui duo corporibus, mentibus unus erant.

Horatius de Virgilio ait, Lib. Od. 3.

Et servet animæ dimidium meæ.

S. Gregorius Nazianzenus suam cum D. Basilio familiaritatem appellat συμψυχίαν. Et S. Augustinus Lib. 4. Confessionum cap. 6. de amico suo, similia his, imò quid majus videtur dixisse, ubi ait: *Sensi ego animam meam & animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus: & ideo (eo morte sublato) mihi horrori vita erat, quia nolebam, dimidius vivere; & ideo fortè morti metuebam, ne totus ille moreretur, quem multùm amaveram.*

23. *Cornute.*] Annæus Cornutus Persii magister, Stoicæ Philosophiæ Professor eo tempore celeberrimus, teste Eusebio: qui à Nerone missus in exilium, eo quod ejus scripta reprehendisset.

24. *Pulsa.*] Digito percute, & explora meam mentem: sicut explorantur fictilia, num solida sint & integra.

25. *Quid solidum crepet.*] Discernis enim quid verum, quid fictum & simulatum. Pers. Satyr. 3. dixerat vas percussum sonare & indicare vitium suum *malignè respondendo*; hîc ait integrum vas dignosci, *solidè crepando.*

Picta tectoria linguæ.] Incrustata auro statua lignum aut lapidem celat, sic & urbanitas sermonis & oratio plena obsequii tegit sæpè invidiam & odium animo reconditum. Legunt nonnulli *plectoria*, id est, involucra ἀπὸ τῦ πλέκειν, inquiunt. Sed apage. Juvenalis enim Satyr. 6. Persium secutus, scribit,

Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.

Et S. Augustinus ad Volusianum affirmat Sanctas Literas *rem esse solidam & sinceram; non fucata eloquia, nec ullo lingua tectorio inane aliquid ac pendulum crepitare.*

26. *His ego centenas*, &c.] Centenas ego voces exoptem ad me gratum erga te magis ac magis probandum. Quo quidem in studio quod Tullius Epist. 1. Lib. 6. Lentulo scribebat, id videtur Persius indicare velle, nimirum, *omni officio ac potius pietate erga Cornutum, etsi aliis satisfaceret omnibus, at ipsum sibi nunquam satisfacere.*

27. *Ut, quantum mihi te*, &c.] Egregiam adverte prioris sententiæ expolitionem.

Sinuoso in pectore fixi.] In latebris animi reconditissimis adeo te infixi, ut totus in me sis, & totus sim tuus.

28. *Verba resignent.*] Rupto velut sigillo revelem, carmen & scripta palam proferant amorem erga te meum, merita in me tua; quæ tamen duo certè maxima haud satis exhibeat centena etiam vox.

29. *Fibra.*] Fibram poni pro intimis viscerum & cordis maximè partibus, dixi Satyr. 1.

30. *Cùm primùm pavido*, &c.] Hactenus procœmium & prolusio dumtaxat: Deinceps autem recensèt Persius quid & quantum debeat Cornuto Præceptori pro sedula ejus institutione.

Pavido.] Id est, pudibundo, vel timenti imminentes adolescentiæ difficultates, & virtutis in ea ætate impedimenta.

Custos purpura.] Id est, toga, cui prætexta erat purpura (ut quod ait Macrobius) *ex ejus rubore ingenuitatis pudore tegerentur pueri.* Hinc

Bullaque

& appenſa eſt bulla data præcinctis Diis domeſticis: quando ſocii faciles aderant, *& clypeus albus tunc ſinebat* me *injicere oculos ſine metu* in *omnem ſuburram;*

Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit
Cùm blandi comites, totâque impunè ſuburrâ
Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo;

ANNOTATIONES.

à Perſio vocatur *cuſtos*, ſcilicet innocentiæ ob colorem purpureum qui ſymbolum eſt pudoris. Adde quod prætexta veluti ſacros facit, quos & violare ſit nefas. Unde Plin. Lib. 9. cap. 36. ait purpuram *pueritiæ eſſe pro majeſtate*, id eſt, ſanctitate. Et Fabius Declamat, ait, *prætextâ infirmitatem pueritiæ ſacram fieri & venerabilem, non ſecùs ac Sacerdotes veſtibus ſuis.* Vel *cuſtos* vocatur prætexta, quia tempore pubertatis pueri ſunt ſub tutelâ alterius, nempe Cuſtodis ſeu Pædagogi.
Horat. in Arte,

Imberbis juvenis tandem cuſtode remoto.

Ceſſit.] Cùm jam prætexta dedit conceſſitque locum togæ virili, quæ ſumebatur poſt pubertatem, ſeu anno ætatis decimo ſexto.

31. *Bullaque.*] Hinc Perſii nobilitatem argui diximus in Prologo, contra nonnullos. Nimirùm pueri nobiles ante pectus auream bullam cordis effigie geſtabant collo appenſam: *Quam inſpicientes* (inquit Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6.) *ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent.* Juvenalis Satyr. 5. ad finem, *Etruſcum aurum* vocat, quaſi ab Etruſcis profluxerit mos bullæ geſtandæ. De eo multa & varia Macrobius loco citato mox, ubi & ſic habet: *Tullus Hoſtilius Rex Romanorum Tertius debellatis Hetruſcis, ſellam curulem, lictoreſque & togam pictam, atque prætextam, quæ inſignia Magiſtratuum Hetruſcorum erant, primus ut Romæ haberentur, inſtituit. Sed prætextam illo ſæculo puerilis non uſurpabat ætas. Poſteà verò Tarquinius Priſcus . . . . filium ſuum annos quatuordecim natum, quod hoſtem manu percuſſerat, pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextaque donavit, inſigniens puerum ultra annos fortem præmiis virilitatis & honoris . . . . . Alii putant eumdem Priſcum cum ſtatum civium ſolertiâ providi Principatûs ordinaret, cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua dixiſſe: inſtituiſſeque ut Patricii bullâ aureâ cum toga cui prætexitur purpurâ, uterentur dumtaxat illi quorum Patres Curulem geſſerant Magiſtratum,* &c. Aſconius, *Bulla*, inquit, *ſuſpendi in collo ingenuis ſolet aurea, libertinis ſcortea, quaſi communiens pectus puerile.* Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 19. ſic habet: *Prætextatis bullam pendere pro pectore affirmant nonnulli, ut ibi cordis inſigne maneret, ubi ſedes erat conſilii.* Et ejuſdem Lib. c. 25. *Romani pueros prætextâ donabant, & bullâ. Hæc aurea erat inſigne nobilitatis, figuram cordis habens, ut ſignarent eam ætatem alterius conſilio regendam. Bullâ primùm à Tarquinio Priſco donatum, ſuum filium tradunt, quem in prætexta annis hoſtem dicunt occidiſſe . . . . . Lorum verò erat inſigne libertorum, plebeiorum & pauperum. Propius verò eſt, fœdere ictò cum Sabinis & Tatio, cautum fuiſſe, ut bullâ prætextaque, per eas tempeſtates Sabinorum ornatu, raptarum filii uterentur.* Poſteriorem hanc rationem attingit & Plutarchus, in Quæſt. Centur. Rom. & alias quaſdam adjungit, cur bullam geſtarent nobilium filii.

Succinctis.] Succinctas veſtes habentibus, more militari. Vett. Gloſſ. *Gabino habitu cinctuque Dii Penatès formabantur, obvoluti togâ ſuper humerum ſiniſtrum, dextro nudo.*

Donata pependit.] Bullam ſimul cum prætexta Laribus conſecrabant adoleſcentes, cùm togam virilem ſumerent; ſicut puellæ pupas Veneri donare ſolitæ: quemadmodum jam obſervavi Satyr. 2. & docet Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

32. *Cùm blandi comites.*] Non aſperi monitores aderant ampliùs, quales patruus, aut pædagogus, qui ſumptâ virili togâ removebatur.

Suburrâ.] Ubi meretrices diverſabantur, in regione ſeu vico infami ſub antiqua urbe, unde nomen: vocabatur & ſummœnium, quaſi ſub mœnibus. Vide Juvenal. Satyr. 3. v. 5.

33. *Permiſit ſparſiſſe oculos.*] Quando mei juris factus, nemine jam obſervante me aut caſtigante, liberè poteram in meretricum domicilia reſpicere, & per ſuburram vagari.
Ovid.

Oculi ſunt in amore duces.

Terent. Andr. Act. 1. Scen. 1.

Poſtquam exceſſit ex ephœbis, liberiùs vivendi fuit poteſtas . . . . . anteà verò, ætas, metus, magiſter prohibebant.

Candidus umbo.] Tyronibus dabatur clypeus purus ſeu vacuus, id eſt, ſine inſignibus, ut ibi ſignanda facere monerentur.

Cumque

Cumque iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error
Diducit trepidas ramoſa in compita mentes, 35.
Me tibi ſuppoſui: teneros tu ſuſcipis annos
Socratico, Cornute, ſinu. Tunc fallere ſolers
Appoſita intortos extendit regula mores;

& quando via anceps eſt, & error imperitus vivendi dividit animos incertos in plateas multiplicis viæ: jam tum *me tibi ſubmiſi.* Tu verò, ô *Cornute, mollem ætatem excepiſti gremio Socratico. Tunc norma decipere perita,* mihi *adhibita pravos mores emendat;*

ANNOTATIONES.

Virgil. Æneid. 2.

Enſe levis nudo, parmâque inglorius alba.

Vel intellige togam virilem candidam in umbonis ſimilitudinem aptatam: *ſynecdochicos*, inquiunt vett. Gloſſ. *alioquin & in prætexta candidus umbo eſt.* Sic & locum hunc explicat Juſt. Lipſ. Elector. Lib. 1. cap. 13. ubi & monet Tertull. de pallio; item Appuleium Lib. 11. in palla umbones agnoſcere, & eleganter deſcribere.

34. *Cumque iter ambiguum eſt.*] Quando mens adoleſcentis hæret incerta quid ſibi potiſſimùm agendum ſit; ſimilis viatori in bivium incidenti, qui valdè torquetur anxius, utram inire viam debeat. Quod & Herculi accidiſſe refert Cic. Offic. 1. cap. 117. ex Xenophonte, qui rursùs ex Prodico Sapiente rem narrat, Lib. 2. de Fact. & Dict. Socrat. memorab. non longè ab initio.

Et vita neſcius error.] Ut Philoſophia magiſtra vitæ eſt: ita ex adverſo ignorantia rerum, *error* denique egregiè Perſio dicitur *vita neſcius*, id eſt, eorum quæ conducunt ad rectè vivendum. Sic igitur imperitia ducit adoleſcentes & abripit in id omne quod videtur ipſis facilè jucundum, ſplendidum, quaſi perinde ſit illud rectum & bonum: fallitque eos literæ Pythagoricæ Y latior pars læva quæ eligitur, præ dextra arctiori quidem, ſed tamen meliori. Hinc pronam illi ſequuntur ad vitia viam; deſerunt autem virtutis iter, arduum, præceps ac præruptum.

35. *Diducit.*] Legunt alii, *deducit*, alii, *traducit.* Senſus eſt, in hanc & illam ſententiam impellit, diſtrahit, cruciat, *trepidas mentes*, id eſt, ancipites, dubias, titubantes inter varias inſtituendæ vitæ rationes.

Auſon. Edyll. 15. de Pythagorico eligendæ vitæ dubio.

Quod vitæ ſectabor iter, ſi plena tumultu
Sunt fora; ſi curis domus anxia; ſi peregrinos
Cura domus ſequitur; mercantem ſi nova ſemper
Damna manent: ceſſare vetat ſi turpis egeſtas;
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat, pœnaque graves in calibe vita.
Sanguineum ſi Martis opus: ſi turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes uſura trucidat?
Omne avium cura, &c.

Ramoſa in compita.] Quæ multas ſe in vias ſcindunt, ut truncus in ramos; id eſt, multos exitus & calles habent. Pariter etiam imprudens juvenis in varias deliberationes dilapſus ſæpè id amplectitur quod pejus, ex judicii conciliique imbecillitate. Hic rurſus alludit Perſius ad literam Pythagoricam, de qua paulò antè; & Satyr. 3. v. 56.

36. *Me tibi ſuppoſui.*] Inſtituendum me tradidi. Quidam legunt, *ſepoſui*, id eſt, ſegregavi. Sed prior lectio videtur retinenda.

37. *Suſcipis Socratico ſinu.*] Admiſiſti me in tuam diſciplinam, Morali Philoſophiâ & Stoïcis dogmatis imbuendum; me verò excepiſti non ſtudio ſolùm paterno, ſed quaſi materno affectu abblandiens ac demulcens. Sunt & qui interpretentur, integritate Socraticâ & ſanctitate educandum: nec omninò diſplicet. Cur autem Socraticam vocat Perſius Stoæ ſcholam. Nimirùm, Socratis diſcipulus Antiſthenes Diogenem inſtituit: hunc Crates Thebanus audivit. Hic demùm edocuit Zenonem ſcholæ Stoïcæ conditorem. Plutarch. Laërt. Cic. Unde Socrati non abs re tribuuntur, quæ ab eo velut à primo fonte profluxere inſtituta. Vide Satyr. 3. v. 1. & ibid. Annot.

Tunc fallere ſolers Appoſita, &c.] Hunc locum variè varii intelligunt, & ſuo quiſque ſenſui accommodant. Alii, quos inter Caſaubonus, ſic explicant: tu fraude innoxiâ me circumveniens ſuaviter ad rectum flexiſti, ſolerter & ſenſim ita domans pravas affectiones, ut novæ diſciplinæ auſteritas non offenderet aut deterreret. Alii puerilem vocant hanc interpretationem, & ſic Perſii voces aptant & ſenſum: *Tunc regula oppoſita, ſolers*, id eſt, oſtendens, *mores intortos fallere*, id eſt, errare;

Et

& animus domatur ratione, & ægrè fert superari, & formam sumit sub digito tuo solerti. Nam recordor transegisse tecum dies integros, & cibos tecum carpsisse initio noctium; Ordinabamus ambo eosdem labores, similiter & quietem: & res serias temperabamus cœnâ modestâ.

Et premitur ratione animus? vinciq; laborat,
Attificemq; tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus, & requiem pariter disponimus ambo:
Atque verecundâ laxamus seria mensâ.

ANNOTATIONES.

extendit, id est, reformat eos ac corrigit. Alii putant alludi ad intervallum quod sæpè exiguum est virtutem inter ac vitium, quodque propterea fallit.

Unde Horat. in Arte.

——— *Decipimur specie recti.*

Et Juvenal. Satyr. 14.

Fallit enim vitium specie virtutis & umbrâ.

Prima quidem sententia acutior: secunda in quibusdam durior, ut cùm, *solers*, explicat, ostendens, &c. Tertia videtur ad solitum Persii loquendi modum paulò audaciorem accommodatior. Nobis sensus hic erit, & ordo verborum: *tunc regula solers mores fallere, apposita extendit intortos.* Id est, præcepta morum falsas virtutum species mihi detegendo, docuerunt me omne vitium declinare, & sinceram virtutem sequi. Itaque *intortos mores extendere*, significat rectum id facere quod curvum erat ductâ metaphorâ à fabrilibus.

39. *Et premitur ratione animus.*] Jamque sub tua disciplina proficiens, animi motus coërcere didici, & rationis sequi imperium coëgi. *Sicut equus à sessore domatur*, inquit Plato, *ita animus ratione.* Per animum itaque ne mentem intellige, seu partem animi superiorem, sed potiùs inferiorem quæ expers est rationis vocaturque appetitus. Tull. Offic. 1. num. 100. *Duplex est vis animorum atque natura. Una pars in appetitu posita est, quæ est ὁρμὴ, Græcè; quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendum fugiendumque sit. Ita fit ut ratio præsit, appetitus verò obtemperet.*

Horat. Epist. 2. Lib. 1.

. . . *Animum rege, qui nisi paret,*
Imperat: hunc frænis, hunc tu compesce catenâ.

Plaut. Trinum. Scen. 5.

Homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo.
. . . . . .
Tu si animum vicisti potiùs, quàm animus te, est quod gaudeas.

Vincique laborat.] Ægrè superatur natura ad malum proclivis. Unde mens & ratio contra appetitum pugnans, quasi secum ipsa luctatur, laborat tamen & studet ut vincatur etsi repugnans & reluctans.

40. *Artificemque tuo*, &c.] Hypallage, pro, *artifici*. Potest & legi, *artificis*; ut doctè monet Casaubonus. Sensus est: animus meus à te molliter & scitè tractatus eam omnem induit speciem tandem & formam, quem dare & inducere voluisti, velut artifex peritus in argillam aut ceram.

Juvenal. Satyr. 7. v. 237.

Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cerâ vultum facit.

Pollice.] Macrob. Lib. 7. cap. 13. pollicem dictum ait à pollendo, quippe qui non minus quàm tota manus semper in officio est. Unde & Græcis vocatur ἀντίχειρ, quasi manus altera. Pariter quidem asserit Græcam hanc etymologiam Gal. Alii tamen aliter sentiunt.

41. *Tecum etenim longos*, &c.] Die noctèque à te non discedebam.

Virgil. Eclog. 9.

——— *Sæpè ego longos*
Cantando puerum memini me condere soles.

42. *Et tecum primas epulis decerpere noctes.*] Est qui interpretetur, initium etiam noctis dabamus studio Philosophiæ, idque temporis decerpebamus quieti & epulis, id est, rescindebamus, adimebamus. Sed melius est cum aliis propè omnibus, intelligere de frugali mensa studiosis necessaria, quod verbum, *decerpere*, indicat satis: ut sensus sit, non dies noctibus epulando jungebamus, quod faciunt helluones, sed pauculas tantùm horas, idque vesperi; & quasi raptim cibum carpebamus, quem porrò honestis sermonibus condiebamus, ut est paulò pòst.

43. *Unum opus, & requiem*, &c.] Simul labori, simul quieti indulgebamus. *Unâ opus & requiem*, &c. legi velit Casaubonus: at videtur tamen Persius respexisse illud Virgilii Georg. 4.

Omnibus una quies operum, labor omnibus idem.

44. *Verecundâ laxamus seria mensâ.*] Graves occupationes, & diurnam studii & animi con-

Non

Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo
Consentire dies, & ab uno sidere duci.
Nostra vel æquali suspendit tempora librâ
Parca tenax veri: seu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum:

Certè illud ne tibi dubium sit nostram *amborum vitam sta*entâ *societate convenire, & regi ab eodem astro.* Nam *aut parca veritatis retinens nostros dies librat æquali lance: Vel hora fidelibus exorta partitur in duos congruentia Geminorum fata;*

ANNOTATIONES.

tentionem relaxamus inter cœnandum ac remittimus tantillùm jocis ac salibus innoxiis. Agellius Lib. 13. cap. 11. ait, *convivarum sermones debere esse jucundos, & cum illecebra quadam & voluptate utiles, ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. Quod profectò eveniet, si de id genus rebus ad communem vitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non est otium.* Vide Athenæi Deipnosophistis: & Macrob. Lib. 7. cap. 1.

45. *Non equidem hoc dubites,* &c.] Consensio nostra non levis aut fortuita, imò ea est quæ naturalibus causis producta & conflata dubitari non possit.

Amborum.] Mei tuique, Persij discipuli, & Cornuti præceptoris.

Fœdere certo.] Non otiosè hoc ait Persius, (inquit Marcilius) nam qui sub piscibus nascuntur, non ita certum fœdus inter se habere æstimantur.

Unde Manil. Lib. 2.

At quibus in lucem pisces venientibus adsunt,
His non una manet semper sententia cordi:
Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt.

46. *Consentire dies.*] Marcilius ex Servio ad Æneid. 1. legit, *Deos*, id est, Genios horoscopi comites, juxta Horat. Lib. 2. Epist. 2.

Scit Genius natale comes qui temperat Astrum.

Ut sensus Persii sit, consentientes Genios nostros constat summam hanc inter nos amicitiam & consensionem peperisse. Alii tamen omnes legunt, *consentire dies*, id est, tempora, nativitates, unde non mirum, nos sub eadem constellatione genitos, ab iisdem siderum aspectibus pares habere & accipere affectiones. Notat Casaubonus Hebræos, quando quempiam alteri amicum indicare volunt, solitos dicere, filius est stellæ ipsius. Vide infrà, ad ea verba, *nescio quod certè est*, &c.

Ab uno sidere duci.] Natalitio scilicet & horoscopo: sive illud sit Libra, sive Gemini, Horat. Lib. 2. Od. 17.

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum.

47. *Nostra vel æquali*, &c.] Id est, vel fatum æquavit nostra tempora; vel eædem constellationes nostræ amborum vitæ præsidentes, easdem in nobis affectiones, eadem studia, summam animorum conjunctionem & consensionem pariunt.

Libra.] *Libra* æquitatis symbolum est ac justitiæ. Est & Zodiaci signum, quod sol egressus circa diem Septembris vicesimam æquinoctium facit autumnale.

Horat. cit. Lib. 2. Od. 17.

Seu libra, seu me scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu, &c.

Vide quæ mox infra ad vocem, *Geminos.*

48. *Parca tenax veri.*] Fatum ineluctabile: indeclinabilis rerum series, ut ait Chrysippus. Deæ fatorum à Poetis finguntur sorores tres, Clotho, Lachesis, Atropos. *Prima orditur*, inquit Sidonius, *secunda texit, tertia finit.*

Virgil. Eclog. 4.

Talia sæcla suis dixerunt currite fusis
Concordes stabili fatorum Numine Parcæ.

Seu nata fidelibus hora.] Hora quâ fideles amici nascuntur, æqualiter nobis partitur omnia.

49. *Geminos.*] *Gemini*, Castor & Pollux, quos magnâ concordiâ, vixisse, regnasseque, & inter sidera relatos fabulantur. Aiunt porrò Astrologi sub Geminis & Libra natos amicos fieri, & consentire in studiis & affectionibus. Manil. Lib. 2. De Geminis sic habet.

Magnus erit Geminis amor & concordia duplex.

De Libra verò, ibid.

Quosque dabunt chela (id est Libra) *& quos*
dat Aquarius ortus,
Unum pectus habent, fideique immobile vinclum.

Et Lib. 5.

Felix æquato genitus sub pondere Libræ.

Duorum.] Quidam legunt, *Deorum*, scilicet Castoris, & Pollucis. Utrovis modo legas, perinde est.

& malignum Saturnum pariter noſtro Jove temperamus. Eſt profectò neſcio quod ſidus, quod me tibi accommodat. Millena ſunt hominum forma, & varius rerum uſus. Suam habet quiſque voluntatem, nec vita ducitur eodem deſiderio. Ille ſub ſole novo Italicis mercibus commutat

Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus unâ.
Neſcio quod certè eſt, quod me tibi temperat, aſtrum.
MILLE hominũ ſpecies, & rerũ diſcolor uſus,
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti

ANNOTATIONES.

50. *Saturnumque gravem.*] Infeſtum ſidus & noxium ob frigiditatem, ſiccitatem & tarditatem.

Horat. Lib. 2. Od. 17. citatis jam:

——— ——— *Te Jovis impio*
Tutela Saturno refulgens
Eripuit.

Propertius Lib. 4. Eleg. 1.

Feliceſque Jovis ſtellas, Martiſque rapacis,
Et grave Saturni ſidus in omne caput.

Juvenal. Satyr. 6.

——— *Quid ſidus triſte minetur*
Saturni.

Noſtro Jove frangimus unâ.] Jovis ſidus amicum & propitium ob ſuam temperiem. Plin. Lib. 2. cap. 8. *Saturni ſidus gelidæ ac rigentis naturæ.* Et paulò pòſt de Jove ait, *Martis ardore nimio, & rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem, ſalutaremque fieri.* Macrob. de Somn. Scip. Lib. 1. cap. 19. inveſtigat cur Martis & Saturni ſtellæ noxiæ dicantur & maleficæ; cur è contrario magna Jovis ac Veneris benignitas inter Genethliacos habeatur: & rationem affert deductam è numeris, quam apud unum Ptolemæum reperiri affirmat ibidem.

Frangimus.] Benignus Jovis aſpectus avertit ac diſcutit malignitatem Saturni aliàs valde noſcituri.

51. *Neſcio quod certè eſt,* &c.] Quodcumque tandem ſit è ſideribus amicantibus, quod noſtræ præfuit nativitati, vitæque noſtræ partes ac tempora ſimilia facit, certum eſt aliquod ex illis nobis affulſiſſe, ab eo nos regi, alterum alteri attemperari, & fieri nos per illud in omnibus ſimillimos & conjunctiſſimos. Vult Caſaubonus mentem non eſſe Perſii, horoſcopum eumdem ipſi & Cornuto fuiſſe, qui diverſæ fuerint ætatis, ſed videri dumtaxat, ob ſimilitudinem inter eos morum ac vitæ ſummam. Verùm ſtrenuè repugnat Marcilius, oſtenditque variis exemplis, non coævos, idem tamen dici habuiſſe natalitium ſidus: ut Hermodorum ac Demoſthenem; Archilochum & Pindarum, &c. Quicquid ſit, ſaltem conſtat potuiſſe pares ſiderum aliquot aſpectus occurrere in natalibus Cornuti & Perſii, quamvis ætate non æqualium: & hoc ſufficit ad explicandum commodè ſatis locum hunc Auctoris noſtri. Nam primò de Libra & Geminis, nulla eſt difficultas. Deinde quid vetat etiam Jovem, qui intra duodecim annorum ſpatium, quo periodum abſolvit, bis peculiarem ſibi domum ingreditur, ubi multùm prævalet adverſus Saturnum?

53. *Mille hominum ſpecies.*] Jam Perſius, per comparationem diſſimilium, ſingulare Cornuti vitæ virtutiſque genus commendare aggreditur. *Mille hominum ſpecies,* &c. Id eſt, varia ſunt hominum ſtudia: diverſa genera atque inſtituta vitæ.

Horat. Lib. 2. Serm. Satyr. 1.

Caſtor gaudet equis; ovo prognatus eodem
Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem ſtudiorum
Millia.

53. *Velle ſuum cuique eſt,* &c.] Pro diverſitate animorum ac judiciorum alius aliam artem & exercitationem ſectatur. Caſſiodor. *Quot homines, tot ſententiæ & unicuique mos ſuus eſt.*

Virgil. Eclog. 2.

Trahit ſua quemque voluptas.

Nec voto vivitur uno.] Ut diverſæ mentes, ſic diverſa conſilia propoſitaque. Lucilius. *Quod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſplicet.*

54. *Mercibus hic Italis,* &c.] Quidam negotiantur apud exteras gentes, & ad eas deportant merces ex Italia.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Mutat.] Ante uſum æris, per rerum commutationem mercatura fiebat. Teſtis Plin. qui mercaturas à Pœnis inventas ait Lib. 7. cap. 56. & Lib. 33. cap. 1. *Utinam,* inquit, *totum è vita poſſet abdicari aurum, ſacra fames, ad perniciem vitæ repertum. Quantum feliciore ævo, cùm res ipſa permutabantur inter ſe, ſicut & Trojanis temporibus factitatum, Homero credi convenit. Ita enim, ut opinor, commercia victûs gratiâ inventa,* &c. Lege Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15.

Sub ſole recenti.] In Orientali Regione, ubi

Rugoſum

Rugoſum piper, & pallentis grana cumini: 55
Hic ſatur irriguo mavult turgeſcere ſomno;
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
In Venerem eſt putris: ſed cùm lapidoſa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tum craſſos tranſiſſe dies, lucemque paluſtrem, 60
Et ſibi jam ſerî vitam ingemuere relictam.

piper ſcabroſum, & fruſtula cumini pallidi. Iſte cibis ingurgitatus amat ſaginari ſomno irrigante: illè Campo Martio *delectatur: iſtum abſumit ludus: hic in Venerem eſt ſolutus. At quando chiragra calculoſa ſolverit membra* velut *ramos annoſa fagi, tum dolent prapoſteri dies caliginoſos, & fœdum tempus prateriiſſe, & vitam ſibi deinceps reſiduam.*

ANNOTATIONES.

ſol hemiſphærium aſcendens renaſci quotidie videtur. Caſaubonus hîc unus Alexandriam urbem notat, quaſi inde Romani ſolerent merces petere, ſed quo jure hoc affirmat? Quin potiùs Horatium Lib. 1. Satyr. 4. Perſius imitatur,

Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio.

55. *Rugoſum piper.*] Quod ab Indis petitur, quod gignunt arbores juniperis noſtris ſimiles, quod à ſole torrente rugas contrahit. Plin. Lib. 12. cap. 7.

Pallentis grana cumini.] Synecdoche Speciei pro Genere. Id eſt, varia aromata in Indis naſcentia.

Pallentis] Quippe ſumentibus pallorem ingenerat, ut habet Plin. Lib. 20. cap. 14. Horatius Lib. 1. Epiſt. 19. ita ſtultos imitatores deridet:

——————————— *Quod ſi*
Pallerem caſu, biberent exangue cuminum.

56. *Hic ſatur*, &c.] Ille inhiat lucro, hic otio & voluptatibus indulget.

Irriguo mavult turgeſcere ſomno.] Reſoluti & diſperſi à cerebro humores craſſi, poſt crapulam imprimis, obturant meatus, obruunt ſenſus, & ſomnum faciunt, quo pingueſcit corpus. Virgil. Æneid. 3.

Feſſos ſopor irrigat artus.

57. *Hic campo indulget.*] Hic ſe dat ambitioni, & quærendis honoribus qui obtinentur & dantur per ſuffragia populi in Campo Martio congregati: vel, gaudet exercitiis illic aſſuetis. Horatius ad Piſones.

Ludere qui neſcit campeſtribus abſtinet armis.] Nimirùm poſt ejectos Tarquinios, campus hic qui illorum fuerat, Marti conſecratus eſt. In eo Romana ſe juventus exercebat; ibi etiam habebantur comitia creandis Magiſtratibus. Tit. Liv. Lib. 2. cap. 5. Alex. ab Alexand. Lib. 3. cap. 23.

Alea decoquit.] Rem familiarem exedit, facultates abſumit, inopem reddit. Herodotus (ut notavi Satyr. 3. v. 48.) inventam ait aleam, per annonæ difficultatem, à Lydis, ad diſcutiendam famem. Porrò decoctores dicebantur, qui cum ſolvendo non eſſent, verſuram faciebant.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat.

58. *Ille in Venerem eſt putris.*] Libidine & nimio infamis voluptatis uſu ſic enervatur, ut etiam putidos contrahat morbos. Hippocrates, Celſus, alii. Huc facit quod Caſaubonus & alii quidam legunt, *in Venerem putret*, in eſt, putreſcit. Vel ſimplex eſt imitatio Horatii Lib. 1. Ode 36.

Omnes in Damalim putres
Deponent oculos.

Lapidoſa chiragra.] ἡ ἄγρα τῆς χειρός, quaſi manûs vinculum ſeu captatio: morbus articularis, quo tenentur manus captæ veluti ac irretitæ.

59. *Fregerit articulos.*] In articulis digitorum calculi, lapilli, nodi generantur è craſſis humoribus concreti, quibus cruciantur arthritici, digiti quandoque diſtorquentur manuſque & quaſi franguntur. Horat. Lib. 2. Sat. 7.

——————*Poſtquam illi juſta chiragra*
Contudit articulos.

Et Epiſt. 1. idem Horatius vocat *nodoſam chiragram.*

Veteris ramalia fagi.] Cum ſenectus & luxurioſa vita debilitarent hominem, qui eſt ſimilis arbori inverſæ; & cum ejus membra tam inutilia & arida fecerint, quàm ſunt rami arboris annoſæ & emorientis.

60. *Tunc craſſos tranſiſſe dies.*] Tum dolent annos tranſactos in turpi cæcitate, in craſſis tenebris, ſine ulla virtutis aut veritatis cognitione: quæ duo ſunt animi cibus ac veræ deliciæ. S. Aug. *Quid magis deſiderat anima, quàm veritatem?*

Lucemque paluſtrem.] In libidinum ſordibus ac luto; an & in balneis, ubi aër craſſus & impurus, qualis paluſtrium locorum?

61. *Serî.*] Cum jam nullus medendi locus.

Vitam ingemuere relictam.] Jam luunt quod

Tu verò delectaris pallorem contrahere libris noctu legendis. *Nam adoleſcentum inſtitutor, Cleanthis fructum ingeris auribus defæcatis. Iſtinc, ô juvenes, pariter & ſenes, quærite ſtabilem mentibus ſcopum & commeatus ſenectuti arumnoſæ.*

At te nocturnis juvat impalleſcere chartis.
Cultor enim juvenum, purgatas inſeris aures
Fruge Cleantheâ. Petite hinc, juveneſque, ſeneſque,
Finem animo certum, miſeriſque viatica canis. 65

ANNOTATIONES.

olim peccarunt; & ſenes facti ac debiles dolent vitam ſibi ſuperſtitem eſſe velut ad ferendas tot ægritudines ac miſerias, quæ luxuriam ſequuntur: damnant igitur errores & flagitia prioris vitæ, dolent quòd obſcuri & inglorii egerint; at ſerò.

62. *At te nocturnis, &c.*] Tu verò, Cornute, contemptor divitiarum, honorum, voluptatum, totus ſapientiæ ſtudio diu noctuque incumbis; quin & ſtudioſi laboris ac vigiliarum tuarum fructus cum aliis ultrò & liberaliter communicas.

Nocturnis juvat impalleſcere chartis] Pallorem contrahere, incumbendo libris & aſſiduæ lectioni, etiam ad lychnum, & noctu.
Horat. Epiſt. ad Piſones.

——— *Vos exemplaria Græca*
Nocturnâ verſate manu, verſate diurnâ.

63. *Cultor enim juvenum.*] Bonis ac ſedulis inſtitutionibus, ad virtutem & honeſtatem juvenes incitas ac formas. Quo laudabilius nihil eſt aut fructuoſius. Cic. 2. de divinat. cap. 4. *Quod enim*, inquit, *munus Reipublicæ afferre majus meliuſve poſſumus, quam ſi doceamus atque erudimus juventutem?* Et Tuſcul. Quæſt. 2. n. 13. *Cultura animi Philoſophia eſt, quæ extrahit vitia radicitùs, & præparat animos ad ſatus accipiendos, eaque mandat his, &, ut ita dicam, ſerit, quæ adulta fructus uberrimos ferant.*

Purgatas inſeris aures.] Poſtquàm vitiis purgaſti, præcepta morum & virtutum ornamenta ingeris & conaris inducere in diſcipulorum animum, ſi modò culturæ patientem commodarint aurem, ut habet Horat. Lib. 1. Epiſt. 1. Namque ut eſt ibidem,

Virtus eſt, vitium fugere; & ſapientia prima,
Stultitiâ caruiſſe.

64. *Fruge Cleantheâ.*] Philoſophiâ Morali, quam Cleanthes Zenonis diſcipulus & ſucceſſor docuit, cum magna Athenienſium utilitate. Is, urgente inopiâ, noctu ſuam operam locabat tum hauriendæ aquæ, tum pinſendis panibus, ut liceret interdiu vacare ſapientiæ ſtudio, apud Zenonem, cujus etiam dicta, deficiente papyro, boum oſſibus, ac teſtis inſcribebat. Improbo & pertinaci labore ſuperabat ingenii ſui tarditatem, quæ fecit aliquando ut per ludibrium, aſinus vocaretur. Nec abnuebat ille, imò Zenonis ſarcinam ferre ſe poſſe, aiebat. Cum verò alias probro illi verteretur, quòd timidus eſſet; at ideo, inquit, minùs pecco. Hæc & alia de Cleanthe Diogen. Laërt. Lib. 7. & Tull. ejus meminit de Natura Deorum, Lib. 1. num. 37. Item Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 7.

Petite hinc.] E Philoſophia Stoïca, vel è Cornuti diſciplina petite benè vivendi rationem & modum: *finem animo certum!* beatam vitam; honeſtatem, virtutem; rectum & ſtabile propoſitum: quod, ut ait Horatius. Epiſt. 1. Lib. 1.

Æquè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris ſenibuſque nocebit.

Et eodem Lib. 1. Epiſt. 2.

——— *Certum voto pete finem.*

65. *Miſeriſque viatica canis.*] Solatia & præſidia, quæ profint in ſenectute, quam nunquam non comitantur miſeriæ, inopia, dolores, &c. ad quæ ferenda facilius Philoſophia non parum juvat. Hinc M. Tull. Ciceronis conſolatio, item Boëtii.

Viatica.] *Viaticum* dicitur id omne quod ad faciendum iter opus eſt & neceſſarium. Unde innuit Perſius, nos peregrinari velut in vita hac, & ad aliquid aliud tendere. Apud Laertium Lib. 1. Bias Prieneus monet, viaticum ab adoleſcentia ad ſenectutem ſapientiam eſſe comparandum, quippe cum ea ſola ſit certa veraque poſſeſſio. Et Tull. de Senect. n. 9. ait, *Aptiſſima omninò ſunt arma ſenectutis, artes exercitationeſque virtutum, quæ in omni ætate cultæ, cum multùm diuque vixeris, mirificos afferunt fructus, non ſolùm quia nunquam deſerunt, ne extremo quidem tempore ætatis (quanquam id maximum eſt) verum etiam quia conſcientia benè actæ vitæ multorumque beneficiorum recordatio jucundiſſima eſt.*

Canis.] Id eſt, capillis caneſcentibus, qui contingunt ſeneſcenti; quanquam refert Plin. Lib. 7. cap. 2. Indos quoſdam in juventa candido eſſe capillo, qui in ſenectute nigreſcat.

Cras

Cras hoc fiet. Idem cras fiet. Quid? Quasi magnum
Nempe diem donas; Sed cùm lux altera venit,
Jam cras hesternum consumpsimus; ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit ultrà.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno 70
Vertentem sese frustrà sectabere canthum,
Cum rota posterior curras, & in axe secundo.
Libertate opus est, non hac ut quisq; Velina

Illud faciam die crastinâ, inquis. *Crastinâ die idem facies*, inquam ego. *Ecquid? Concedis* mihi unam *dieculam scilicet velut* aliquid *grande? At quando illuxit dies postera, jam contrivimus cras hesterna* diei; *en aliud cras protrudit hos annos, & aliquantulum ulterius continuò erit*, Tu *enim quando* velut *rota posterior, & in altero axe converteris, incassum* tamen *prosequeris orbile licet tibi proximum, & licet volvens sese sub eodem temone. Libertas necessaria est, non illa* per quam *statim atque quilibet*

ANNOTATIONES.

66. *Cras hoc fiet.*] Fingit Persius ignavum aliquem adolescentem sibi respondere: etiam, verum est quod mones; at expecta paululum, cras faciam, & sapientiæ studium amplectar: finem animo certum constituam, &c.

Idem cras fiet.] Instat Persius: atenim cum illuxerit dies crastina, ô piger, facies & dices iterùm id quod mihi dicis hodie, quodque pridem facis. Lege S. August. Lib. 8. Confess. cap. 10. & 11.

Martial. Lib. 5. Epigramm. 59.

Cras te victurum, cras dicis; Posthume, semper,
Dic mihi cras istud; Posthume, quando venit?
Quam longè cras illud ubi est, aut unde petendum?
Numquid, &c.
Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est.
Ille sapit quisquis, Posthume, vixit heri.

Quid? Quasi magnum, Nempe diem donas?] Reponit ignavus juvenis, tantine est vel unam differre diem, quam & largiri dubitas?

67. *Sed cùm lux altera venit.*] Imò, inquit Persius, nec unâ die differre te volo. Sin autem crastinum expectes, nihil omninò facies; & pariter differendo, dies altera consumpta erit ac perdita.

69. *Egerit hos annos.*] *Egerit*, ab *egerere*, non ab *ago*: id est, expellit, emittit. Sensus est, una dies integros annos trahit procrastinando, exhaurit, absumit.

Horat. Lib. 2. Od 18.

Truditur dies die,
Novaque pergunt interire Luna.

Et semper paulum erit ultra.] Erit semper paululum temporis ultra illud crastinum, quod petisti. Quocirca consumes ætatem sensim senescendo: singulis diebus rogabis adhuc unam diem dumtaxit velut aliquid non magnum tibi donari; sic nunquam differre desines, donec oppressus annis, senio, doloribus, cum Phrygibus serò sapiens, eas omnes miserias expepiere, quas prædixi, & *tunc crassos transisse dies* frustrà dolebis, &c.

70. *Nam quamvis prope te*, &c.] Priorem sententiam Persius confirmat à simili; quasi diceret: aspice in curru seu rheda binos axes uni temoni annexos, quibus suæ rotæ circumvolvuntur quæro utrum rota posterioris axis & ordinis attingere aliquando possit rotam axis prioris? Minimè certè. Ita prorsus dies hodierna non assequetur unquam crastinum illud, quo te sapere velle spondes & prædicas.

Prope te.] Dies enim hodierna crastinæ conjuncta est.

Temone sub uno.] Totum vitæ tempus diebus continuis comprehenditur: hodie & cras pariter se consequuntur, & uni vitæ spatio annectuntur, sicut temoni axis prior & posterior.

Temone.] *Temo* est lignum illud oblongum in curru, cujus extremitati jugum alligatur.

71. *Canthum.*] Circulus est ferreus, quo rotæ orbile seu curvatura cingitur ac munitur, & quo tota compages constringitur. Vox peregrina & Barbara, seu Afra, seu Hispana, quâ tamen velut receptâ in Latio utitur Persius, ut observat Quintil. Lib. 1. cap. 5. Ponitur hic pro rota, per synecdochen. Sic & Martial. Lib. 14. Epigramm. 168.

Inducenda rota est, das nobis utile munus.
Iste trochus pueris; at mihi canthus erit.

72. *Cum rota posterior curras*, &c.] Quandiu tu diem hodiernum agis, quo nondum vis mores corrigere, cui respondent axis secundus & rota posterior; nunquam attinges diem illum crastinum, quo statuis meliora, qui significatur per rotam priorem; quæ volvitur semper ante posteriorem; neque unquam attingitur ab ea, quamvis ei proxima.

73. *Libertate opus est.*] Obstinatum in vitiis juvenem aggreditur Persius novâ quadam &

Publius manumissus est, frumentum corruptum obtinet per tesseram Velinam. Eheu veritate vacui vos, apud quos unica circumactio efficit Romanum! Ille est Dama, non mulio trium assium, vappa, & lippus, & fraudulentus in exigua farragine.

Publius emeruit, scabiosum tesserulâ far
Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit! Hic Dama est, non tressis agaso,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.

ANNOTATIONES.

subtili ratione, scilicet libertatis amore ac necessitate: & ex occasione tractat eleganter & fusè paradoxum illud Stoicorum: solos sapientes esse liberos: de quo & Tulk. parad. 5.

Non hac.] Ergone, ô Romani adolescentes, libertatem adeo jactatis, dum servi estis cupiditatum ac vitiorum? An vobis videmini satis esse ac verè liberi & ingenui, modò libertatem dumtaxat civilem possideatis, qualem sibi vindicat, ostentatque servus heri vel hodie manumissus? Imò libertate animi opus est, nec aliter quisquam liber & ingenuus censeri debet. Tertull. Lib. de Resurrect. *Libertate opus est ad virtutem, inquit Persius, non eâ qua servi donantur, & ascribuntur uni Tribuum, putâ Velina.*

Ut quisque Velina, &c.] Satim ac in libertatem assertus quisque in aliquam è Romanis Tribubus transcribebatur, v. g. Esquilinam, Palatinam, Velinam; tum jure publico gaudebat, & communibus civium emolumentis; qualis est annona, seu frumentatio. Triplex libertatis genus lege apud Alex. ab Alex. Lib. 14. cap. 10.

Velina.] *Qui Velinum circa lacum habitabant Romam translati sunt; & Velina Tribus numero aliarum accessit.* Vett. Gloss. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 17.

74. *Publius emeruit.*] Quasi tempore servitutis exacto, libertatem merito suo consecutus, Patroni sui prænomen (ut fit) assumit, quod servi nullum habebant: & dictus v. g. Publius Licinius Velina. *Emeruit.* Metaph. à militibus, qui honesta de causa mittuntur domum, & immunes fiunt deinceps à bellando.

Scabiosum far.] Immundum, putre, gurgulionibus exesum. Fortè intelligit panem acerosum, sordidum, caninum. Legunt alii, *scabrosum*, id est, asperum, vile, præ vetustate rugosum.

Tesserula far possidet.] *Qui ex manumissione cives Romani efficiebantur, in numero civium Romanorum frumentum publicum accipiebant.* Vett. Gloss. & quidem gratis, ex lege lata à Publio Clodio Tribuno Plebis, Pisone & Gabinio Consulibus, ut notat Pædianus ad Orat. Tullii in Pisonem. Scilicet annonæ Procurator magnam quotannis frumenti vim colligebat, & erogabat iis pauperibus qui tesseram seu notam antedatam repræsentarent, quâ cives Romanos esse constaret. In ea scribebatur nomen hominis & Tribûs, v. g. Publius, Velina; id est a Velina Tribu. Casaub. Tesseram illam fuisse ligneam, nimirùm è ligustris, colligere licet è Plinio Lib. 16. cap. 18. Tesserarum & frumenti populo dati meminit & Suetonius in Augusto cap. 41. & 42. Item in Domitiano. Vide Lipsium Elect. Lib. 1. cap. 8.

75. *Heu steriles veri.*] Quàm longè distatis ab eo quod verum est! Quàm turpiter aberratis & allucinamini! Quàm vestra vos fallit mens & opinio!

Quiritem.] Cives Romani à Quirino *Quirites* dicti. Hîc abusivè nomen hoc usurpatur, ut notant vett. Gloss.

76. *Una vertigo facit.*] Manumissurus servum dominus coram Prætore eum sistebat; mox in orbem circumactum dimittebat, ac suæ velut relinquebat potestati, his verbis *hunc esse liberum volo.* Appian. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 10. Plaut. Menæch. Scen. 19.

Liber esto, atque ito quo voles.

Hic Dama est.] Verum enimverò, inquies, hic etsi modò servus fuit, at jam sui juris est, & Marcus Dama appellatur. Vel, ut ait Autumnus non perperam, hic servus est frugi, non ut cæteri, pravus & vilis.

Dama.] Servile nomen. Vide infrà, v. 161. ad vocem, *Dave.* Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

— *Prodis ex Judice Dama*
Turpis.

Observat Casaubonus inter nomina servilia fuisse quædam honestiora, à quibus liberi non abhorrerent, quamvis magna esset in nominibus apud Romanos ambitio. Hinc est quod magnificè hic, *Dama*, vocatur, & paulò pòst repetetur, *Marcus Dama.*

Non tressis agaso.] Non est homo nullius pretii, aut industriæ, nec infimæ sortis ac ministerii, qualis jumentorum curator.

77. *Vappa, lippus.*] Non corruptus & nequam, velut vappescens vinum: nec imperitus

Verterit

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco ſpondente, recuſas
Credere tu nummos? Marco ſub Judice palles?
Marcus dixit, ita eſt: aſſigna, Marce, tabellas.
Hæc mera libertas: hanc nobis pilea donant.
An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam
Cui licet ut voluit? Licet ut volo vivere: non ſim

Illum dominus circumagat, puncto circumactionis prodit Marcus Dama. Papa! Marco ſatisdante, tu rennis committere pecuniam? Times ſub Marco Judice? Marcus affirmat, ſic ſe res habet: ô Marce, tabulis ſubſcribe. Illa eſt vera libertas: illam nobis concedit pileus. Eſtne aliquis alius ſui juris, praterquam ille, *cui fas eſt vitam ducere ad libitum.* At *mihi fas eſt vitam ducere ad arbitrium.* Numquid igitur *non fuero*

ANNOTATIONES.

ac animo cæcutiens, ſimilis ei qui lippos habet oculos & malè affectos.

Horat. Lib. 1. Satyr. 1.

——— *Non ego avarum*
Cùm veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.

Et in tenui farragine mendax.] Neque eſt fraudulentus in minutis etiam rebus, & ex genere eorum qui jumentis quæ curant, pabula mentiuntur data, cùm tamen ea furto ſubripere ſoleant.

Farrago.] *Eſt*, inquit Feſtus, *quod ex pluribus ſatis, pabuli causâ datur jumentis.* Plin. Lib. 18. cap. 16. ait, ex Catone, idem olim fuiſſe quod ocymum. Varro, Lib. 1. de Re Ruſt. cap. 31. dicit eſſe pabulum, quo jumenta verno tempore purgantur & ſaginantur.

Virgil. Georgic. 3.

Tum demum craſſa farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito.

78. *Verterit hunc dominus.*] Ex more & ritu manumiſſionis, de quo ſuprà.

Momento turbinis exit Marcus Dama.] Cùm primùm apprehenſus à domino ac rotatus fuerit: poſt circumactionem alioſque ritus ligitimos, repentè fit ſui dominus, honore dignus & fide, imò & munerum capax.

79. *Marco ſpondente.*] Sæpè repetit hoc prænomen Satyricus, ironicè: quippe, ut habet Horatius, Lib. 2. Sat. 5.

Quinte puta, aut Publi, (gaudent prænomine molles
Auricula.)

Imò & admirationem ironeam addit, *papæ!* Tam bono ſponſore ac ſtipulatore, an recuſas pecuniam credere? Scilicet Marco Damæ fidem derogas? &c.

80. *Marco ſub Judice palles?*] Cum ſit vir probus, & Judex integerrimus, tu nihilominus times in judicium venire? Obiter hìc perſtringi corruptionem Romanæ Reipublicæ, apud quam fiebant Judices etiam liberti, obſervat Caſaubonus.

81. *Marcus dixit,*] αὐτὸς ἔφα: ut de Pythagora.

Adſigna, Marce, tabellas.] Subſcribe & ſigna tanquam teſtis rogatus. Scilicet apud Romanos adeſſe teſtamentis oportebat & ſubſcribere ac ſignare teſtes ſeptem, qui cives eſſent Romani, & puberes. Ut habetur Lib. 21. Paragraph. 1. D. de Teſtamentis.

82. *Hæc mera libertas.*] Non alia ſanè eſt libertas, quam ea, quâ licet prænomen aſſumere, pro alio ſtipulari, Magiſtratum adipiſci, teſtis eſſe, & fidem habere, quæ omnia ſunt negata ſervis. Hæc etiam Sarcaſticé.

Pilea donant.] Servi nudo capite, & promiſſis capillis incedebant: at cùm manumittebantur, raſo capite, inſigne libertatis pileum accipiebant in Templo Feroniæ Libertatis Deæ. Suprà Satyr. 3. v. 106.

Heſterni capite induto ſubiere Quirites.

Plaut. Amphitr. Act. 1. Scen. 1. v. ult. *Faxit Jupiter, ut ego hodie, raſo capite calvus capiam pileum.* Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 12. ait excuſam à Bruto monetam, in qua pugionibus duobus erat impoſitus pileus: quibus ſignificaretur vindicata ferro libertas. Tit. Liv. Lib. 34. cap. 52. *Frabuerunt*, inquit, *ſpeciem triumpho capitibus raſis ſecuti qui ſervitute exempti fuerant.* Cur autem manumiſſorum capita raderentur? *Quòd liberi fiebant*, inquit Nonius, *ea cauſa calvi erant, quod tempeſtatem ſervitutis videbantur effugere, ut naufragio liberati ſolent.*

83. *An quiſquam eſt alius liber*, &c.] Etiam argumentari audet Marcus Dama, & ſyllogiſmo probare quod affirmavit; *hæc mera libertas.*

84. *Cui licet ut voluit.*] Genuina eſt libertatis definitio, è qua majorem propoſitionem conficit Marcus. Sic enim Tull. Parad. 5. Item Offic. 1. *Eſt poteſtas vivendi ut velis.* Deſumptum verò videtur à Laërtio in Zenone, ubi ſic habetur: ἔστιν ἡ ἐλευθερία, ἐξουσία, αὐτοπραγίας. Et Epictet. apud Arrian. cap. 1. Lib. 2. & 4. ἐλεύθερός ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται. Pergit Dama: *Licet ut volo vivere.* Et hæc eſt minor propoſitio. Ergo, inquit, *non ſim liberior Bruto?* Concluſio ſyllogiſmi.

Bruto liberior ? falsò concludis, ait ille Stoïcus, habens *aurem purgatam acri aceto. Cætera* quidem *illa admitto*, sed *apage* tuum, *hoc licet, &, ut volo.* Verum enimverò, *ex quo meus prodii à Prætore*, per *virgam quare non mihi licitum sit quicquid placuit arbitrio* meo, *excipio si Masurii scriptura rubra aliquid prohibet ?*

Liberior Bruto ? Mendosè colligis, inquit
Stoïcus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hæc reliqua accipio ; licet illud, &, ut volo, tolle.
Vindictâ postquam meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat jussit quodcumque voluntas,
Excepto si quid Masurî rubrica vetavit ?

ANNOTATIONES.

85. *Liberior Bruto.*] M. Junius Brutus Rempublicam Romanam à Regum servitute ac Tyrannide vindicavit, pristinam libertatem restituit : ejusque firmandæ causâ, nec propriis pepercit filiis, quos ei insidiantes necavit. Tit. Liv. in fine Lib. 1. & initio Lib. 2. Valer. Maxim. Lib. 5. cap. 8. Flor. Lib. 1. cap. 9.

Mendose colligis.] Redarguitur M. Dama, ejusque syllogismus retexitur, hoc ferè modo : transeat propositio : ea quidem benè intellecta certa est. Negatur assumptio ; quam tamen ille mox asserere conabitur. Vide infrà errorem syllogismi.

86. *Mordaci lotus aceto.*] Instructus morali disciplinâ severiori ; vel acri judicio simul & dialecticâ. Nam ut ait Cicer. 3. de Finibus cap. 3. *Stoïcorum subtile fuit vel potius spinosum disserendi genus.*

87. *Hæc reliqua accipio*, &c.] Admitto libertatis definitionem in propositione contentam, inquit Stoïcus : non verò cætera. Legunt alii, *Hoc reliquum accipio : licet illud, &, ut volo, tolle.* Alii restituunt, nec sine probabili ratione, *Hæc reliqua accipio : licet, ut volo, vivere, tolle.*

Licet illud, &, ut volo, tolle.] Assumptionem ut falsam amove : hanc ego respuo ; & paucis evincam, te non vivere ut vis, & ut libet ; nec tibi licere quod optas & quod placet : tu enimverò potiùs ageris & raptaris quocumque trahunt te cupiditas, libido, aliaque vitia. Unde servum te contendo, liberum pernego.

Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

Tu mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber ? Sapiens, sibique imperiosus.

Tull. Parad. 5. *Improbos non ita dicunt esse servos ut mancipia, quæ sunt dominorum facta nexu, aut aliquo jure civili : sed, si servitus sit, sicut est obedientia fracti animi & abjecti, & arbitrio carentis suo, quis neget omnes leves, omnes cupidos, omnes denique improbos esse servos ? An ille mihi liber videatur, cui mulier imperat, leges imponit, vetat quod videtur, &c.*

88. *Vindictâ postquam, &c.*] M. Dama necdum advertens paralogismi sui vitium & errorem, seque à Stoïco vapulare, ob æquivocam libertatis acceptionem, pergit argumentari porrò à libertate corporis ad animi libertatem : quocirca non sine ludibrio excipitur.

Vindicta.] *Virga est, qua manumittendi à Prætore in capite pulsantur, ideo dicta, quod eos vindicat libertati.* Vett. Gloss. Titus autem Livius Lib. 2. cap. 5. ita nuncupatam ait à Vindicio servo, qui primus libertate simul & civitate donatus ob detectam conjurationem. Hinc verò sancitum, ut quoties servus aliquis manumitteretur, caput ejus baculo tangeretur, in memoriam conservatæ Populo Romano per servum libertatis.

Meus à Prætore recessi.] Mei juris factus sum, liber & civis Romanus. Prætor enim servi caput virgulâ feriens pronunciabat, *esto liber :* porrò qui vindictâ manumissus, is unà cum libertate civitatem Romanam consequebatur. Tit. Liv. Alex. ab Alex. locis jam citatis Lib. 4. cap. 10. &c.

89. *Cur mihi non liceat*, &c.] Adverte arrogantiam & superbiam in verbis Marci Damæ.

90. *Excepto si quid*, &c.] Excipio illa, quæ legibus & jure sunt vetita.

Masurî.] *Masurius hic Sabinus Legis Consultus fuit.* Vett. Gloss. Eques erat Romanus, Tiberii Imperatoris tempore, doctrinâ clarus ; cæterum valde pauper. Ejus meminit Agellius Lib 5. cap. 19. & alibi. Apud Athenæum Lib. 14. ut vir longè optimus & sapiens, legumque Interpres eximius celebratur.

Rubricâ.] Quod propriè sit *Rubrica*, dixi Satyr. 1. *Rubricas vocari minium quo tituli legum annotabantur*, aiunt hic veteres Gloss. & Turneb. Lib. 4. cap. 5. scilicet ob similem colorem rubeum.

Juvenal. Satyr. 14.

——— *Perlege rubras Majorum leges.*

Neque verò legum tantùm, sed & omnium quæ scribebant olim, tituli, capita & initia rubra erant, seu minio seu purpurisso notata. Patet ex Ovid. Trist. Lib. 1. Eleg. 1.

Disce

Discе ; sed ira cadat naso, rugosaque sanna,
Cùm veteres avias tibi de pulmone revello.
Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum.
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.

Accipe: at à naribus tuis recedat indignatio, & irrisio rugis notata, quando expungo tibi de corde antiqua deliria. Ad Prætorem non pertinebat insanis concedere subtilia officia in rebus, & donare potestatem vitæ præcipitis.

ANNOTATIONES.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.
Et Martial. Lib. 3. Epigramm. 2.
Et cocco rubeat superbus Index.
Quod autem hîc Casaubonus de cera miniata Comminiscitur, non perperam videtur reprehensum à Marcilio, qui notat eam signationi non scriptioni idoneam. Quid autem? Viro vir occinere non veretur cum Satyrico; *Discе: sed ira cadat.* Certè favet Critico adversus Criticum Vitruvius Lib. 9. cap. 3. ubi ait Democritum annulo signare solitum ea quæ expertus esset, cerâ ex milto: id est, minio, seu cerâ miniatâ. Nam ut habet Plin: L. 33. cap. 7. *Milton Græci vocant minium.* Quid fit etiam cera miniata, & quod notationi & censuræ utilis esset, non scriptioni, apertè declarat Tullius ad Atticum. Sic habet Lib. 16. Epist. 11. *Nostrum opus tibi probari lator ex quo antè ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa judicio tuo. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam.* Et Lib. 15. Epist. 14. adhuc apertiùs, cùm ait: *His literis scriptis, me ad συντάξεις dedi, quæ quidem vereor ne miniatulâ cerulâ tua pluribus locis notanda sint.*

91. *Discе; sed,* &c.) Assumptionis probationem refellit Philosophus Stoicus; simul verò Damam orat, ne irascatur, dum aperiet ipsi fortassе non placituras veritates: cæterùm ne ridendum putet in re tum seria.

Ira cadat naso.] Theocritus iratam Pana significare volens, in ejus naso bilem sedere ait, Idyll. 1. χόλα ποτὶ ῥινὶ καθῆσθαι. Plaut. Amphitr. Act. 4. Scen. 3. *Vetustum adagium: fames & mora bilem in nasum conciunt.*

Rugosaque sanna.] Ridentis nasus osque corrugari solent. *Sanna,* inquit Nonius Marcellus, *os distortum cum vultu.* Vide Satyr. 1. ad ea verba, *postica occurrite sanna.*

92. *Veteres avias.*] Aniles fabulas, opiniones falsas, errores, quales vetulæ filiis ac nepotibus sæpè suggerunt: quales & fortè de libertate, avia pridem tua tibi inculcavit. Explicant alii vanam ac ventosam nobilitatis opinionem, qualem ferè habebant Romani; & arrogantiam, cujus in pulmone sedes.

De pulmone revello.] Hæc licet radicitùs inhæreant cordi & animo tuo, si tamen extirpari sinas & expungi, etiam cum aliquo dolore tuo; docebo te distinguere civilem libertatem communem quidem omnibus, à libertate animi, quæ soli propria est sapienti. Ergo attende.

93. *Non Prætoris erat,* &c.] Quærebas modò, ô Marce, cur libero tibi ac civi Romano non liceat, &c. En discе: Prætor quod sui fuerat officii præstitit sanè, jus Quiritium dedit, à domini potestate vindicavit. Sed liberare te à nexu & servitute cupiditatum ac vitiorum, penes eum non erat. Hoc verò sola præstat Philosophia.

Stultis.] Apud Stoïcos: *Stulti omnes servi:* Item; *Insaniunt omnes prater sapientem.*

Dare tenuia rerum officia.] Dare tibi non potuit scientiam rerum benè agendarum, *rectè facta κατορθώματα, quæ omnes numeros virtutis continent;* ut ait Tullius 3. de Finibus, num. 24.

Tenuia.] Minuta certè & subtilia, eoque difficilia. Aristoteles 2. Ethicor. *Quemodmodum non cujusque est invenire centrum circuli, sed tantum Geometræ: sic nec assequi virtutis mediocritatem, nec ad eam pertingere potest, nisi sapiens:* Deinde per singulas, rerum, temporum, personarum differentias, videre *quid deceat, quid non,* ut ait Horatius ad Pisones; dijudicare specialia viri boni officia: in his etiam aliquando laborant vel sapientissimi. Ergo Masurii rubrica, leges, ostendunt quidem graviora & grandia peccata, atque officia: verùm *tenuia* ista, de quibus dixi, & quibus tota fermè vita honesta continetur, minimé.

94. *Atque usum rapida permittere vita.*] Te tibi relinquere, Idoneo velut ac perito τῦ ἀνέχεσθαι, καὶ τῦ ἀπέχεσθαι; discernere rectum vitæ rerumque usum, quid fugiendum, quid indulgendum tibi & aliis; nihilque optare, nihil metuere, nisi ex rationis præscripto. Hæc lubrica quidem, rapida, ardua sunt: hæc non confert una Prætoris vertigo, & brevis circumactio; sed longa sedulaque Magistri morum institutio. Is certè postquàm in omni virtutum genere diu te exercuerit & affectibus purgarit, te tibi permittere potest, vereque liberum per omnia pronunciare; Non item Magistratus, aut Prætor.

Sambucam

Cæcula procero facilius accommodabis citharæ. Ratio repugnat, & clam in aurem insusurrat, ut licitum non sit agere illud, quod faciendo quispiam corrumpet. Jus commune hominum & natura complectitur istam legem.

Sambucam citius caloni aptaveris alto. 95
Stat contrà ratio, & secretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,

ANNOTATIONES.

95. *Sambucam citius*, &c.] Facilius sanè fuerit efficere ut agrestis servus, qui nec Musicam didicit, nec citharas vidit, eas ex arte pulset, quàm facere ut Dama rationem sequatur, & tenuia rerum officia norit, & præstet. Proverb. *Asinus ad lyram*. Item, *Sambucam caloni.*

Sambucam.] Vox Syriaca, inquit Casaubonus. Galli harpam vocant, Turneb. Lib. 20. cap. 1. Latini Græcique lyram & citharam, item nablum seu nablium. Musicum est instrumentum triangularis formæ. Athenæus Lib. 4. cap. 23. Sambucam lyrophœnicem vocari ait, ejusque inventorem fuisse Ibycum Rheginum. Et Lib. 14. cap. 8. acutum esse ejus sonum, fidibus quatuor tensum primò fuisse. Et cap. 9. ejusdem Libri, sambucâ primum usam fuisse Sibyllam, atque ita vocatam à Sambyce quodam. Casaub. in Athen. *Certum est*, inquit, *Vetustissimos Orientis populos eo organo esse usos: inde transiit ad Græcos & res & nomen.* Ejus instrumenti musici meminerunt Propheta Daniel cap. 3. Vitruv. Lib. 6. Spartianus in Adriano, &c. Est etiam *Sambuca* belli instrumentum, quod funibus intenditur, ut chordis cithara: unde nomen. De eo Vitruv. Lib. 10. Plutarc. in Marcelli Vita. Polyb. Lib. 8. Lipsi. Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 6. Vegetius & alii. Scilicet, è turre prope urbem obsessam extructâ, trabs ingens funibus ac trocleis ad muros laxata, erat pro ponte, & per eam transeuntes milites urbem invadebant. Athenæus loco mox citato, Lib. 14. cap. 8. ejusdem meminit, aitque *Sambucam*, esse machinæ bellicæ genus oppugnandis urbibus idoneum: hostium mœnibus duabus suculis admoveri, & cùm erectum fuerit, simile esset navium scalis foras projectis & expansis: Romanorum esse machinam; Denique fabricam ejus & formam inventam esse ab Heraclide Tarentino.

Caloni.] *Calo* servus militis, cui vallum defert & ligna, Græcè κᾶλα; vel ex eo dictus quòd ligneam clavam gereret. Festus, Servius Lignatores, Athenæus *Calones* vocat, cen κλοφόρους Horat. Lib. 1. Epist. 14. *Invidet usum*
Lignorum tibi calo.

Aptaveris.] Priùs inserueris crassis manibus hominis agrestis ineptique, licet graciles & agiliores digiti manusque desiderentur tangendis scitè ejusmodi instrumentis, hoc, inquam, potiùs feceris, quàm, &c.

Alto.] Prægrandis staturæ, qualis in Caloni bus amatur, magnæ molis homines sæpè bardi ac soluti. Aristoteles in Physiognom. οἱ ἄγαν μεγάλοι βραδεῖς. Homerus Ulyssem staturæ brevis & prudentiæ magnæ exhibet, Ajacem verò procerem & stolidiorem: unde Apuleius Lib. 10. *Præfertur Ulysses modicus Ajaci maximo.*

96. *Stat contrà ratio.*] Debent enim fabrilia fabri tractare, de bobus arator narrare, nec ultra crepidam sutor, nec quivis alter ultra quam didicit artem. Cic. Tusc. Quæst. 1. Athenæus Lib. 8. cap. 10. refert Stratonicum Citharœdum Regi Ptolemæo de citharisandi arte ambitiosè disputanti respondisse: *ô Rex, aliud est septrum, aliud plectrum.*

Et secretam garrit in aurem.] Intùs in animo suæ indolis conscio reclamat, monetque Damam semper esse Damam; & servo servilem, abjectum, nequam sore semper animum. Altiùs interpretationem promit Casaubonus; an & verius? Nimirum Philosophiæ Stoicæ austera ratio clam admonet, quia apud plebem & Proceres malè accipitur, suis volentes indulgere cupiditatibus, quod illa vetat. Unde non nisi subtimidè agit, suaque clam proponit dogmata.

Garrit.] Legunt alii, *Gannit.* Propriè garriunt aves, vulpes autem & canes ganniunt, dum levibus susurris quasi gemunt.

97. *Ne liceat facere, &c.*] Ut nemo sibi negata tentet. Aliàs enim, quod ait Persius; *vitiabit agendo.* Quod quidem semper accidit imperitis. Pingere aggrediatur faber; lapides secare & aptare rusticus; hortum & florum areolas disponere statuarius; plus nocebit eorum opera, quàm juvabit: imò alter alterius opus benè inchoatum disperdet.

98. *Publica lex hominum*, &c.] Expolitio est prioris sententiæ. Hoc est, id non continet rubrica Masurii, nec scriptæ, sed nata lex nobiscum, adeoque in hoc consentiunt omnes homines, quod & naturæ lumen ostendit, & jure gentium cautum est.

Ut

Ut teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis helleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen; vetat hoc natura medendi.
Navim ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo

ut ignorantia impotens abſtineat ab actionibus ſibi prohibitis. Si helleborum miſces, imperitus ſiſtere ſtateram debito termino, ratio medicina id prohibet. Si agricula ocreatus ſibi navim poſtulet regendam *non cognoſcens Luciferum*; ſtatim *Melicerta exclamabit, nullum* jam *pudorem eſſe in rebus. An* verò *diſciplina tibi contulit vitam agere*

ANNOTATIONES.

99. *Ut teneat vetitos*, &c.] Ut quiſque abſtineat à moliendo eo opere, quod agendo ac tentando vitiare continget, ob inſcitiam rei, ob imperitiam, adeoque impotentiam ejus præſtandæ.

100. *Diluis helleborum.*] Exemplis confirmat Stoïcus quod dixit. Si pharmacum & periculoſum quidem, quale eſt helleborum, temperare velit ac præparare quiſpiam Medicæ rei ignarus: adverſus eum clamat lex medendi.

Helleborum.] Herba eſt medicinalis, de qua jam antè non ſemel. Vide Gell. Lib. 17. cap. 15. Et Plin. Lib. 25. cap. 5. ubi recenſet hellebori ſpecies, vim, uſum.

Certo compeſcere puncto Neſcius.] *Non ad trutinam, ſed ad ſtateram retulit, quæ punctis & unciis ſignatur.* Veteres Gloſſ. Eſt enim ſtatera, libra ſine lancibus.

Certo puncto.] Habitâ diligenter ratione morbi, naturæ viriumque ægrotantis, item medicamenti ſeu pharmaci, ut certâ menſurâ & proportione, certo pondere miſceatur ac detur, alioque nociturum.

101. *Examen.*] Jam diximus eſſe in ſtatera ſtylum qui eodem vergit quo pondus inclinat, unde & pro regula eſt.

Natura medendi.] Vel ars quæ eſt imitatio naturæ; vel, potiùs vis & natura medicinæ. Vult enim naturæ ordo, ut fiant omnia ritè ac ſcitè, quod rudes & imperiti præſtare nequeunt.

102. *Navim ſi poſcat*, &c.] Alterum exemplum ab imperito rei nauticæ. Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Navem agere ignarus navis timet, &c.

Peronatus.] Indutus peronibus, qui ruſtici calcei ſunt è crudo corio, vel è pellibus, qui ſupra genua protenduntur, ad arcendum lutum, nives, imbres.

Virgil. Æneid. 7.

——————— *Veſtigia nuda ſiniſtri*
Inſtituêre pedis; crudus tegit altera pero.

Juvenal. Satyr. 14. v. 186.

Nil vetitum feciſſe volet quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis.

103. *Luciferi rudis.*] Ignorans aſtra cuivis nota, qualis eſt φωσφόρος, ſeu ſtella Veneris, quæ manè Lucifer, veſpere Heſperus vocatur Nautis: certè neceſſaria Aſtrologiæ cognitio, imprimis olim, quando nonniſi ad aſtra noctu navigabatur: at nunc id faciliùs multò, opertis etiam tempeſtate ſideribus, ad acum magnete illitam à paucis inventam ſæculis.

Virgil. Æneid. 3. de Palinuro noctu ſurgente,

Sidera cuncta notat tacito labentia cælo,
Arcturum, pluviaſque Hyadas, geminoſque Triones,
Armatumque auro circumſpicit Oriona,
Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno,
Dat clarum è puppi ſignum, &c.

Melicerta.] Deus marinus, qui & Palæmon, & Portunus, eo quod portubus præeſt. Lege Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab. 13.

De eo ſic Virgil. Georg. 1.

Votaque ſervati ſolvent in littore nauta
Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Huic Iſthmii ludi magnis ſumptibus à conventu totius Achaiæ fieri conſueverant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8. Fabulam ejus perſtrinxit Sanctus Cyprianus, cùm dixit, *Melicerta & Leucothea præcipitantur in maria, & fiunt poſtmodum maris Numina.*

104. *Periſſe Frontem de rebus.*] Frons pudoris ſedes.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

——————— *Clament periiſſe pudorem*
Cuncti pœnè Patres.

Tibi recto vivere talo Ars dedit?] Age verò, Marce Dama, dic an diceris ὀρθοποδεῖν, *recto ire pede:* id eſt, benè agere in omnibus, nulla viri probi officia prætermittere; Metaphora ab iis, quibus pedes obtorti aut claudi, nec rectè poſſunt incedere.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1. jam cit.

Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Talo.] Pars ima pedis: *talus*; ſive os, quod juxta calcaneum, & ad pedis junctura.

Ars

calce directâ? An *etiam noſti diſcernere imaginem veritatis & an aliqua* ſpecies *tinnitum edat abſurdum, are ſub auro* latente. Numquid obſervâſti *tum qua ſectanda eſſent, tum qua aliùs fugienda*; atque *illa primò ſignâſti cretâ, deinde hæc carbone? Eſne moderatus* in *deſideriis, frugali domo, ſuavis* erga *familiares*; ut *modò claudas, modò aperias horrea: & queas tranſilire numiſma in cœno deſixum; & avidus non ſis deglutire ſalivam Mercurii?*

Ars dedit? Et veri ſpeciem dignoſcere calles,
Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro.
Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda viciſſim;
Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notaſti?
Et modicus voti, preſſo lare, dulcis amicis;
Jam nunc aſtringas; jam nunc granaria laxes;
Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum;
Nec gluto ſorbere ſalivam Mercurialem?

ANNOTATIONES.

105. *Ars.*] Philoſophia, quæ vitæ magiſtra, lex, regula, paſſim vocatur; & rectè agendi præcepta continet.

Veri ſpeciem dignoſcere calles.] Quandoquidem primus ad ſapientiam gradus eſt cognitio honeſti, dic utrum optime noris diſcernere ſimilitudinem veri, ſpeciem falſam ab ipſo vero, id quod eſt honeſtum, ab eo quod videtur. Nam ut ait Ovidius:

Et mala ſunt vicina bonis; errore ſub illo,
Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit.

Et Horat. ad Piſones.

——— *Decipimur ſpecie recti.*

106. *Ne qua ſubærato*, &c.] Ne ulla ſubſit hypocriſis adeoque mera fit boni ſpecies, non ipſum bonum aut verum. *Subærato*: ſimilitudo à nummo adulterino, in quo ſub aliqua auri ſuperficie æs abſconditum, aut cum auro confuſum tinnitu probatur; dignoſcitur autem ex ſonitu rauco & abſurdo.

Mendoſum tinniat.] Sic enim virtus vera *ſolidum crepat*; falſa verò *malignè reſpondet*, ut antè Perſius dixit. *Tinniat*, propria vox metallis, quorum exprimit ſonitum, quando pulſantur.

107. *Quæque ſequenda*, &c.] Hi duo ſunt vitæ honeſtæ cardines, declinare à malo, & facere bonum.

108. *Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notaſti.*] Quod malum damnaſti, quod bonum approbaſti. Vide Satyr. 2. v. 1. Ubi fusè egimus de lapillis nigris & albis. Pythagoras dicebat ea quæ candidi eſſent coloris, ad naturam boni pertinere; quæ verò atra & nigra, ad naturam mali.

109. *Et modicus voti.*] Alii Codices habent, *es modicus voti.* Perinde eſſe videtur, id eſt, ſi paucis es contentus, & parva poſtulas à Diis, non qualia ſtulti & avari, de quibus Satyr. 2. *Si*, ut ait Plautus, *eſt animus tibi modicus, continens ambitionis expers.*

Preſſo lare.] Rebus domi anguſtis, tuâ tamen ſorte contentus: vel meliùs ſi frugalis in victu, veſtitu, ſupellectile; ſine luxu, ſine luxuria.

Dulcis amicis.] Benignus, facilis; non durus, tetricus, aſper, ſuperbus.

110. *Jam nunc aſtringas.*] Si is es qui modò te contineas & coerceas, cum ratione parcus & moderatus, ut nec prodigus ſis, nec videaris ambitioſus.

Jam nunc granaria laxes.] Modò liberalitatem exercere noveris, ſumptuoſus & magnificus cùm res poſtulat: aperiendo velut & exponendo quibuſlibet opes tuas, arcam, horrea, in quibus frumentum, &c.

111. *Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum.*] Si pecuniæ & avaritiæ contemptor, obvium & objectum in itinere nummum ſponte relinquas, ita ut puerorum ludibrium non incurras. Nimirùm ut nunc interdum, ſic & olim pueri in via publica nummum clavo humi figebant, vel exponebant in luto projectum quaſi, funiculo verò alligatum non ſine jocis retrahebant, ſi quis prætereuntium æris ſplendore allectus ac deluſus colligere attentaret. Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

In triviis fixum qui ſe demittit ob aſſem.

Et Lib. 2. Ode. 2.

Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

112. *Nec gluto ſorbere.*] Si nec es plus æquo lucri cupidus. Si congerendis, datâ occaſione, nummis non inhias avidior, ſicut guloſus epulis lautioribus devorandis.

Salivam Mercurialem.] Mercurius lucri præſes, & Deus, ut innuit Plautus in Prologo Amphitr. Hinc cupiditas lucri dicitur *ſaliva Mercurialis*, metaphorâ ductâ à guſtu; quia cùm objicitur cibus palato jucundus, catilloni præſertim & guloſo, ſuboritur ſtatim & affluit ad linguam ejus ſaliva, ex appetitu lautitiarum; eamque ſorbet & quaſi ſpe jam præcipit ac devorat delicatiores cibos.

Hæc

Hæc mea ſunt, teneo, cum verè dixeris: Eſto
Liberque ac ſapiens, Prætoribus ac Jove dextro.
Sin tu, cum fueris noſtræ paulò antè farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem;
Quæ dederam ſuprà, repeto, funemque reduco.
Nil tibi conceſſit ratio: digitum exere, peccas,

Quando verè pronunciaveris, mea ſunt iſta: hæc poſſideo: Tum ſis & tui juris, & ſana mente, Prætoribus & Jove faventibus. At quandoquidem aliquantum antea tu fuiſti conditionis noſtræ, ſi conſervas adhuc cutem antiquam, & facie excultus retines vulpeculam doloſam ſub corde corrupto, ego à te *repoſco* ea *qua mox attribuebam, & funiculum retrabo. Sapientia nihil tibi contulit:* ſi vel *digitum extendis, facis peccatum,*

ANNOTATIONES.

113. *Hæc mea ſunt, teneo,* &c.] Cùm verum fuerit te virtutes eas habere, quas modò enumeravi, teque parem eſſe calcandis vitiorum aſſilientium motibus ac lenociniis: tum certè pronunciandus eris verè liber; imò & ſapiens: nunquam autem ſecùs.

114. *Sapiens.*] Quos ſapientes appellant Latini? homines nimirum rerum præſtantiſſimarum cognitione claros, ut ait Tullius: hi vocabantur Græcis Philoſophi, Gallis Druidæ, Perſis Magi, Sacerdotes Ægyptiis, Indis Gymnoſophiſtæ, Aſſyriis & Babyloniis Chaldæi, Judæis Prophetæ.

Prætoribus ac Jove dextro.] Prætore libertatem corporis ſeu civilem largiente; animi verò Jove, qui liberator nuncupatus, & cujus è cerebro Minervam, id eſt, ſapientiam prodire fabulantur.

115. *Sin tu cum fueris,* &c.] Verum enimverò cum fueris paulò antè nequam, peſſimus; an factus es derepentè optimus? Numquid cum libertate civili nuper acceſſit & ſapientia, ſingulari quodam Jovis beneficio, ſine labore, ſine ſtudio?

Farinæ.] Metaphora à panibus, quibus ineſt idem ſapor, idem color, & paria omnia, ex eadem farina factis.

Noſtræ.] Per modeſtiam, inquit Caſaubonus, ait, *noſtræ.* Alii interpretantur ſic: tu modò vitioſus, quemadmodum & nos, antequam per Philoſophiæ Stoicæ acetum purgaremur.

116. *Pelliculam veterem retines.*] Mores, ut olim, improbos necdum exuiſti. Vel alludit ad ſerpentes pellem vere novo deponentes: vel ad Æthiopes colorem non mutantes.

Fronte politus.] Externâ quidem ſpecie bonus, modeſtus, honeſtus, comis.

117. *Aſtutam vulpem.*] Pravam indolem ſervas ac retines, vafer ut antè, verſipellis, doloſus, ſimilis vulpi, cui aſtutia, ut audacia leoni attribuitur.
Horat. ad Piſones.

Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.

Vapido ſub pectore.] Metaphora à vino corrupto, quod vappa dicitur, cujus & vapores tetri & graviores. Perperam aliqui legunt, *pavido.*

118. *Qua dederam ſuprà.*] Nimirum ut eſſes liber ac ſapiens. Hæc enim nonniſi ſub conditione tibi largiebar.

Repeto.] Placet nonnullis, *relego,* quorſum verò, haud patet.

Funemque reduco.] Alluſum volunt ad Græcorum puerilem ludum neſcio quem, per funiculorum intentionem & attractionem, Ariſtot. *αναγκαῖον ἀπὸ τοῦτου.* Sed quid opus? σχοινίδαν, ἑλκυσίδαν, διελκυσίδαν, relinquamus Heſychio, Euſtathio, & Julio Polluci, Lib. 9. cap. 7. Magis ad rem, ut videtur, dixerimus, & ad mentem Perſii eò propiùs, quo ſimpliciùs: funem ſervitutis, quem videbar exemiſſe, rurſùm injicio; ut priùs innexum traho, ſervum te & Damam pronuncio. Aut certè metaphora eſt à beſtiis vel etiam aviculis, quas, cum aufugere & avolare tentant paulò longiùs, funiculo innexas revocamus.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 10. pecuniam ſervire oportere ſic edicit:

Tortum digna ſequi potiùs, quàm ducere funem.

119. *Nil tibi conceſſit ratio.*] Sapientia nihil tibi de ſe aut de ſuo conceſſit, ut ex ratione poſſes agere, proindeque malè & perperam agis omnia.

Digitum exere, peccas.] Leviſſima quævis actio tua peccatum eſt, & grave quidem. Æqualia quippe ſunt peccata omnia apud Stoicos.

Digitum exere.] Epictet. Enchirid. *Vel digitum vetatur extendi temerè.* Quò ſane reſpexit Perſius, & ſatis contextus probat & ſenſus; ut mirer non paucos, poſt veteres Gloſſ. excurriſſe ad gladiatorum morem, qui victi veniam à populo precabantur, digitum exerendo. *Digitum exere,* id eſt, fatere te victum à vitiis, inquiunt illi Interpretes plus æquo ſagaces. At quæ eſſet conſecutio, quod addit Perſius, *peccas,* Verùm quibus inſanire libet, his & liceat.

Et

Quid verò eſt ita exiguum? At omni thure non obtinebis, ut dimidia virtutis uncia maneat in inſanis. Non licet ea conjungere: & quandoquidem ſueris alioqui foſſor, ne quidem ad tres duntaxat modos Bathylli Satyri ritè ſaltaveris. At ego ſum liber. A quo tibi conceſſum illud uſurpas, tot rebus obnoxius?

Et quid tam parvum eſt? Sed nullo thure litabis,
Hæreat in ſtultis brevis ut ſemuncia recti.
Hæc miſcere nefas: nec cum ſis cætera foſſor,
Tres tantùm ad numeros Satyri moveare Bathylli.
Liber ego. Unde hoc datum ſumis, tot ſubdite rebus?

ANNOTATIONES.

120. *Et quid tam parvum?*] Reponit M. Dama; itane verò peccarem, tam ſimplici & levi actione?

Sed nullo thure litabis.] Ita eſt, ut dixi, inquit Stoïcus: nec omni thure, votis omnibus ac ſacrificiis impetrare poſſes, ut aliter ſe res habeat: utque, *&c.* infrà mox.

Litabis.] Vide Satyr. 2. v. ultimo.

121. *Hæreat in ſtultis*, &c.] Ut qui non ſapit omninò, vel minimam habeat ſapientiæ virtutiſque particulam. Nam, quiſquis ſapiens non eſt, ſtultus eſt: & virtutes omnes adeo ſunt connexæ, ut aut habeas omnes neceſſe ſit, aut nullam: duo Stoïcorum dogmata ſunt. Laërt.

122. *Hæc miſcere nefas.*] Servire vitiis, ſimul & animi libertate frui, nefas eſt. Sapientiæ & ſtultitiæ conſortium nullum, Stultè facis omnia, ſi non ſapienter. Si ſapis, liber es: ſi ſtultus es, eris etiam continuò ſervus. Hæc omnia Stoicè admodum. Vide Tull. in Paradox.

Nec cum ſis cæterà foſſor, &c.] Illuſtrat & confirmat à ſimili.

Cum ſis foſſor.] Tam longè abes à ſapientia & vera libertate, quàm rudis & ruſticus *foſſor* à ſcita ſaltatione: *foſſor*, inquam, terræ fodiendæ, colendæque tota vitâ addictus, nullius rei cæteroquin peritus.

123. *Tres tantùm ad numeros.*] Si fueris ſtupidus agricola, non modò perfectè ſaltare non poteris, ſed nec duas aut tres pedum ſcitè dimenſiones exequêre, quippe modulationis ignarus, Muſicæ modos ac numeros quî poſſes geſticulatione & ſaltatione æmulari & exequi quod vix ex arte facit & perfectè artis peritus? Sic igitur, cum ſapientiæ nihil habeas, nec movere digitum ſapienter & ex ratione potes.

Ad numeros.] Tullius Paradox. 3. *Hiſtrio ſi paulò ſe movit extra numerum, aut ſi uerſus pronunciatus eſt ſyllabâ unâ brevior aut longior, exſibilatur & exploditur: in vita, quæ omni geſtu moderatior, omni verſu aptior eſſe debet, ut in ſyllaba, te peccare dices? Poëtam non audio in nugis; in vitæ ſocietate audiam civem, digitis peccata dimetientem ſua?* &c.

Satyri.] Pedibus tam agilis, ut *Satyrus* eſſe videatur. *Satyrorum* nempè Deorum agreſtium caprinis pedibus, villoſo corpore, laſcivientes motus imitabantur in Scena Pantomimi. Virgil. Eclog. 5.

Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.

Horat. ad Piſones.

Mox etiam agreſtes Satyros nudavit.

Et Lib. 2. Epiſt. 2.

Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur.

Ex occaſione loci hujus Horatiani ſuſpicatur Caſaubonus legendum eſſe, *Satyrum*, hoc loco Perſii: ut ſenſus ſit, *moveare Satyrum*, id eſt, motu corporis & ſaltatione exhibeas & æmuleris Satyrum ſaltantem ſcitè & agilitate ſummâ. Quaſi verò Perſius debeat eſſe perpetuus ubique & paſſim Horatii imitator, ac veluti ſervum pecus. Maneat igitur *Satyri*, donec mutandi ratio major afferatur.

Moveare.] Id eſt, ſaltationem numeroſam præſtes: nam, *moveri*, pro *ſaltare*, ponitur, ut probant loci Cic. Parad. & Horat. Epiſt. 2. Lib. 2. mox citati. Adde Horat. ad Piſones.

Ut feſtis matrona moveri juſſa diebus.

Bathylli.] Hic fuit Pantomimus Alexandrinus, Auguſti tempore, imò, ut volunt alii, etiam ſub Nerone, inſignis, egregiâ formâ, & ſaltandi peritiâ: *Mœcenatis libertus*, inquiunt veteres Gloſſ. Ejus meminit Juvenalis, Satyr. 6. v. 63. ut molliter ſaltantis, Athen. Lib. 1. cap. 17. ait *Bathyllum* cum Pylade primùm invexiſſe Italicam ſaltationem, quæ quidem hilarior cæteris eſſet, eo quòd ſaltationi geſticulationes corporis ritè accommodaret.

124. *Liber ego.*] Inſurgit Dama, & allatas à Stoïco rationes parum capiens, veterem cantilenam, & rem de qua controvertitur, inſulsè occinit, & clamitat: atqui liber ſum, liber ſum, inquam; quicquid contrà cavillari pergas, ô Stoïce, conceſſam mihi libertatem non auferes.

Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

——————————*Eripe turpi*
Colla jugo: liber, liber ſum, dic age, &c.

Unde datum hoc ſumis?] Redarguit Stoïcus Damam; unde verò tu habes libertatem, quam jactas, ac tibi arrogas? *Tot ſubdite rebus*, nimirùm, id eſt, cum tot vitiis ſervias velut mancipium.

An

An dominum ignoras, niſi quem vindicta relaxat?
I, puer, & ſtriliges Criſpini ad balnea defer,
Si increpuit: ceſſas, nugator? Servitium acre
Te nihil impellit, nec quicquam extrinſecùs intrat,
Quod nervos agitet. Sed ſi intùs & in jecore ægro
Naſcuntur domini, qui tu impunitior exis
Atque hic, quem ad ſtrigiles ſcutica & metus egit herilis?
Mane, piger, ſtertis: ſurge inquit avaritia; eja

Nullumne *dominum agnoſcis prater* eum *à quo vindicat Prætoris virga? Si clamitet* Dominus: *vade, ſerve, & porta ſtrigiles ad Criſpini thermas:* ſique urgeat, *moraris* etiam, *ô nugax?* Tum certè *dura ſervitus nullatenus te adigit, nihilque ab externo ingreditur, quod nervos exagitat. At ſi domini intrinſecus oriantur, & in hepate malè affecto; quomodo tu abis minus punitus quàm ille; quem flagellum & timor domini impulit ad ſtrigiles deferendas?* Matutino tempore dormis, *ô ignave:* Quin *expergiſcere, ait pecunia cupiditas*, age-

ANNOTATIONES.

125. *An dominum ignoras*, &c.] An neſcis præter externum illum corporis dominum, cujus è poteſtate ac dominio ſolutus abiiſti, per vindictam & manumiſſionem, reſtare tibi totidem intùs dominos ac tyrannos, quot pravos affectus atque libidines animo tuo imperitantes.

Vindicta relaxat.] Vide ſuprà, v. 88.

126. *I, puer.*] Explicat diſertè Philoſophus duplex genus libertatis, per proſopopœiam.

Strigiles.] Dentatum eſt è ferro, argento, aliâve materiâ inſtrumentum, dictum à *ſtrigendo*, ſeu *radendo*. Hoc in balneis ſeu aureo, ſeu argenteo divites útebantur ad ſudorem deſtringendum ſeu detergendum. Sueton. in Auguſto cap. 80. refert maculoſum ei fuiſſe corpus, & callis quibuſdam ex prurigine, aſſiduoque & vehementi *ſtrigilis* uſu concretis, ad impetiginis formam, notatum.

Criſpini ad balnea.] Opulenti quilibet ſibi & amicis habebant domi thermas & balnea: ergo & Criſpinus, qui ex ſervo factus Eques jamque delicatior arguitur.

Juvenal. Satyr. 1.

Cum pars Niliaca plebis, cum verna Canopi
Criſpinus, &c.

Hic ſub Claudio Imperatore Prætorio præfectus dicitur, & Conſularibus Inſignibus donatus; ſub Nerone verò in Sardiniam Inſulam relegatus ſemet interfeciſſe. Cornel. Tacit.

Defer.] Vir delicatus notatur & potens, qui non communibus utitur ſtrigilibus, ſed proprias ſibi deferri jubet ad balnea.

127. *Ceſſas nugator.*] Imperioſa utraque vox: unde & ſequitur; *ſervitium acre.*

Servitium acre te nihil impellit.] Nihil jam te torquet illud imperium, & pœnarum metus, nimirùm quia civili ſervitute liberatus es, nec ullum corporis dominum habes ampliùs.

128. *Nec quicquam extrinſecus intrat.*] Externa vox civilis domini parum te movet aut agit, quia liber es per Prætorem.

Quod nervos agitet.] Non, ut priùs, vox herilis per aures intrans, cogit te nervos totumque corpus agitare, ad obediendum, & illuc quò jubet, properandum, ne fortè vapules tanquam ceſſator, & deſes.

129. *Sed ſi intus.*] Si exteriori quidem & corporis ſervitute liberatus, pateris tamen & ſervis interiorem vitiorum ſervitutem.

In jecore.] *Jecur* ſedes appetitûs concupiſcentis: vel, ut alibi, ponitur hîc pro corde, quod eſt fons & origo omnium affectuum. *Ægro:* ſcilicet ob inveteratam in malo conſuetudinem, quâ fit ut affectus ingraveſcant, & magis magiſque tabe ſuâ animum corrumpant.

130. *Naſcantur domini.*] Imperioſæ libidines te quolibet vel invitum raptantes, pigritia, avaritia, luxuria, &c. ut mox patebit exemplo & experientiâ.

Qui tu impunitior exis.] Quomodo tu ſerviles pœnas non ſubis; & cur impunè libertatem oſtentas in tam acri duroque ſervitio, quo quidem civile & externum pejus non eſt.

Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

Tergo plector enim: qui tu impunitior?

131. *Atque hic, quem*, &c.] Cur minus plecteris, quam ille ſervus, qui ſub herili poteſtate pœnarum metu adigitur ad faceſſendum domini civilis imperium, v. g. ad ſtrigiles, ad balnea ſine morâ deferendas, &c.

Scutica.] Flagellum è loris. Græcè, τὸ σκύτος. pellem & corium ſignificat.

132. *Mane piger, ſtertis.*] Dialogiſmus eſt Damam inter & avaritiam, luxuriam, aliaque vitia: ubi clarè indicantur & ſigillatim Tyranni intùs dominantes, huc illucque diſtrahentes, & miſerum quaſi diſtorquentes diſcerpenteſq; per proſopopœiam elegantem avaritiæ, luxuriæ, &c.

Surge, inquit, avaritia.] Quin divitiis ſtudes accumulandis? Age, labora.

Surge

dum *expergiſcere*. Quod ſi *renuis : urget*, aitque, *lectum deſere. Non poſſum*, inquis. Inſtat illa, *exurge. Et quidnam faciam ? Quæris ? E Ponto huc apporta ſaperdas, caſtoreum, vile linum, ebenum, thus*, vina *fluentia* ex Inſula *Co. Defer ante alios piper novum è camelo ſitibundo.*

Surge. Negas. Inſtat, Surge, inquit. Non queo Surge.
Et quid agam ? Rogitas ? Saperdas advehe Ponto,
Caſtoreum, ſtuppas, hebenum, thus, lubrica Coa. 135
Tolle recens primus piper è ſitiente camelo.

ANNOTATIONES.

133. *Non queo.*] Pigritiâ nempè retineor.

134. *Et quid agam.*] Cur otium meum interturbas ? Inquit Dama piger : quid me facere vis ?

Rogitas ? Inſtat urgetque avaritia, donec deſidem è cubili excuſſerit : docetque rationem queſtûs faciendi certiſſimum ?

Saperdas advehe Ponto.] Negotiare, naviga, perge in Pontum, peregrinas merces huc advehe, mercaturis faciendis opes compara.

Saperdas.] Piſcis eſt, qui in Pontico mari capitur. Synecdoche, pro omni piſcium genere. *Sarpedam* à ſapore eximio dici quidam volunt : at repugnat Athenæus, Lib. 3. cap. 30. ubi Ponticum obſonium *ſaperda*, vile & ignobile edulium appellatur.

Ponto.] *Pontus* propriè vocatur illud mare quod à Mœotide palude ad Tenedum Inſulam continetur : complectitur itaque Boſphorum utrumque, Propontidem, & Pontum Euxinum, qui Herodoto Lib. 4. deſcribitur, vocaturque dignus admiratione inter omnia maria. Sic & proxima regio *Pontus* vocatur.

135. *Caſtoreum.*] Quidam interpretantur Caſtoris pellem, è cujus villis galeri conficiuntur exquiſiti. Alii teſticulos, è quibus pharmaca valdè utilia Herodot. Lib. 4. Plin. Lib. 8. cap. 30. Et Lib. 32. cap. 3.

Virgil. Georg. 1.

——— *Viroſaque Pontus Caſtorea.*

Juvenal. Satyr. 13.

——— *Imitatus Caſtora, qui ſe Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno Teſticulorum ; adeo medicatum intelligit inguen.*

Aiunt nempe Caſtorem ſeu fibrum, animal aquaticum, lutræ ſpeciem, cui piſcis cauda, alias Ponticum canem inſequentibus venatoribus, eâ corporis parte, propter quam expetitur, horrendo (quod ait Plinius) morſu abſciſsâ, ſeſe redimere. Negant vero doctiores & periti Medicinæ viri, teſticulos amputare ſibi Caſtorem, quòd ſine vitæ damno fieri non poſſit : ſed folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quibus inſit vis medica ad plures morbos. Quicquid ſit, ſive hoc ſive illud Caſtoreum paſſim vocatur.

Stuppas.] Pars lini, cortici proxima, *ſtupa* dicitur.

Virgil.

Stupea torquentem Balearis verbera funda.

Ebenum.] Arbor eſt ſpiſſiſſima nigri coloris, quam Æthiopiæ tribuit Herodotus, Indiæ verò Plin. Lib. 12. cap. 4. ex Virgilio : ubi & Romæ conſpectam ait primùm in triumpho Magni Pompeii Mithridatico.

Virgil. Georgic. 2. Sic habet :

Diviſa arboribus patria : ſola India nigrum
Fert ebenum : ſolis eſt thurea virga Sabais.

Thus.] Plin. Lib. 12. cap. 14. ait in ſola nec univerſa quidem Arabia reperiri, ſed in ea tantùm regione, cui nomen Saba. Virgilius loco mox citato adſtipulatur. Et alibi.

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Apud Athenæum Lib. 3. cap. 21. Syriæ fructus vocantur myrrha & thus. Et Lib. 15. cap. 10. Thus inter ſecundæ menſæ apparatum recenſetur.

Lubrica Coa.] Vina mollia, lenia, alvum ſolventia ; ex Inſula Co, quæ eſt in Ægæo mari, è Cycladibus una, Hippocratis clara natalibus.

Horat. Lib. 2. Satyr. 4.

——— *Si dura morabitur alvus,*
Mytilus, & viles pellent obſtantia concha,
Et lapathi brevis herba, ſed albo non ſine Coo.

136. *Tolle recens primus.*] Anteverte alios mercatores, & cave ne illi præoccupantes, quæſtûs occaſionem præripiant.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

——— *Cave ne portus occupet alter,*
Ne Cybiratica, ne Bithyna negotia perdas.

Piper.] Plin. Lib. 12. cap. 7. *Paſſim quæ piper gignunt, juniperis noſtris ſimiles*, inquit.

Tolle è ſitiente camelo.] Id eſt, exonera camelum variis ejuſmodi mercibus onuſtum, longâ feſſum & ſitibundum viâ, & venales expone. *Sitiente.* Dicitur camelus ſitim tolerare ad quatriduum. Plin. Lib. 8. cap. 18. ubi & alia ad cameli naturam & indolem pertinentia fusè perſequitur.

Verte

Verte aliquid; jura. Sed Jupiter audiet. Eheu,
Baro, reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi vivere cum Jove tendis.
Jam pueris pellem ſuccinctus & œnophorum
aptas;

Quidpiam commuta; juſjurandum interpone. At Jupiter auſcultabit. Eheu, ſtupide, ſi contendis vivere amicè cum Jove, vitam ages, ſatis habens perforare digito ſalinum delibatum. Mox autem expeditus accommodas famulis manticam, & vini lagenam;

ANNOTATIONES.

137. *Verte aliquid.*] Vetus Scholiaſt. *Negotiare, ſpeciem pro ſpecie commuta*, inquit, ne deſes amplius mane: divitias congere labore, imò & perjurio, ac fraudibus, ſi opus eſt.

Jura.] Bonas eſſe merces affirma, etiam falsò: pejerare ne dubita. Certè qui cum mercatoribus jurat ſæpè, ſæpè & pejerat. Vide Tull. Offic. 3. ad finem.

Sed Jupiter audiet.] Avaritiæ Dama reſpondet. Scilicet me jubes rem augere mendacils paſſim ac perjuriis; ut ſolent mercatores. At Jupiter vindex aderit. Sapientum eſt axioma: *ita vivendum, tanquam ſub Dei oculis.*

Eheu.] Jungendum cum præcedentibus, inquit Caſaubonus, ut Dama imminentem perjuriis vindictam vereatur, ad quam ſe quaſi neceſſitate adigi intelligit. Legunt alii *heu, heu*, eſſeque attribuendum ſequenti ſententiæ, per quam Damæ religio riſu excutitur.

138. *Baro, reguſtatum*, &c.] Avaritia inſtat, & paupertatis metum incutit Damæ, ut religionem elevet adimatque. Adeo ſtolidus es, inquit, ut miſer eſſe malis, quàm mentiri & jurare, formidine ſcilicet Jovis!

Baro.] Vetus Schol. *Linguâ Gallorum barones vel varones dicuntur ſervi militum, qui utique ſtultiſſimi ſunt, ſervi videlicet ſtultorum.* Eſt igitur, *baro*, idem ac bardus & vecors. Cicer. Lib. 9. Epiſt. Famil. ultimâ. Idem Lib. 2. de Divinat. ſub finem, & alibi, *baronem* ponit pro ſtupido. Legunt alii, *vare*, id eſt, diſtorte, & aberrans è recta ratione, ſed perperam. Habetur enim, *varo*, in vetuſtis codicibus.

Reguſtatum digito terebrare ſalinum.] Scilicet, ô baro, modico victu contentum eſſe te oportebit: adeoque inops eris, ut micas ſalis colligas in fundo ſalini ſæpiùs appoſiti, & proinde ſordidi.

Digito terebrare.] Emphaticè omnia. Digito premere, ut perforare videaris: vel, primoribus digitis delibans ſalis pauxillum, notas digitorum relinques. Quæ omnia egeſtatem ſummam arguunt.

Salinum.] Plin. Lib. 31. cap. 7. de ſale ſic habet: *Varro pulmentarii vicè uſos veteres auctor eſt: eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut Proverbio apparet.* Nimirum, ſalem lingere dicuntur, qui tenuiter admodum & parcè victitant. Plaut. Curcul. Act. 4. Scen. ult. *Hic, hodiè apud me nunquam delinges ſalem*; id eſt ne minimum quidem cibi capies.
Horat. Lib. 2. Od. 16.

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum.

Conſtat certè pauperrimis olim cibum fuiſſe ſalem cum pane; ſicut & Eremicolarum Chriſtianorum nonnullis.

139. *Contentus.*] Fruſtrà legunt aliqui, *contemptus.*

Perages.] Per totam vitam pauper & egenus.

Si vivere cum Jove tendis.] Si Jovem habere placatam & amicum intendis, integer vitæ, ſceleriſque purus, ac morum ſanctitate.

140. *Jam pueris pellem*, &c.] Dama tandem Jovis & conſcientiæ metum ac ſtimulos prætergreſſus avaritiæ ſe tradit, ejus victus argumentis. Verùm iter parantem ad Indos, & navi proximum jam & expeditum aggreditur luxuria, deterret retrahitque oſtentans laborum duritiam & longinquæ navigationis moleſtias & pericula.

Pueris.] Legunt quidam, *puer is*, id eſt, tu jam avaritiæ ſervus pergis quo vocat illa. Sed perperam. Nec meliùs, quod ſuſpicatur nonnemo legendum poſtea; *aptus*, pro *aptas*. Jam profectò nugis nugas ſuunt aptantque & ſomnia ſomniis, qui aliis inſomnia objiciunt. Hic ſanè non benè ſanus Marcilius videatur, & malè Caſaubono inſidiari, alias perſpicax & ſolers; ſemper autem eruditus.

Pellem.] Sarcinas, ſacculum, in quo itineri neceſſaria: vel è pellibus hirſutis veſtem ad frigus arcendum: de qua Juvenalis antè citatus Satyrâ 14. v. 186.

Qui ſummovèt Euros pellibus inverſis.

Et Ovid. Triſt. 3. Eleg. 10.

Pellibus, & ſutis arcent mala frigora bracchis.

Succinctus.] Collectis & præcinctas, more viatorum jam veſtes habens.
Horat. Lib. 2. Satyr. 6.

Velati ſuccinctus curſitat hoſpes.

Oenophorum.] Vas vinarium. Vox totâ Græca eſt. Οἶνος, *vinum*, φέρω, *porto.*
Horat. Lib. 1. Satyr. 6.

Pueri laſanum portantes, œnophorumque.

Aptas.] Ad navem deferenda impone.

& properas, *ſtatim ad navem: nihil remoratur quominus rapidè ſubeas* mare *Ægæum ingenti nave, præterquam ſi luxuria cauta dehortetur te prius ductum ſeorſum*; dicens *quo deinceps properas, ô demens? Ecquò: Quid tibi quæris?* Nempè *efferbuit ſub corde ardenti bilis virilis, quam amphora cicuta non ſedaverit.* *An* verò *tu mare tranſcurras?* An *tu cœnam capies*

Ocyus ad navem. Nil obſtat quin trabe vaſtâ
Ægæum rapias, niſi ſolers luxuria ante
Seductum moneat; quò deinde, inſane ruis? Quo?
Quid tibi vis? Calido ſub pectore maſcula bilis
Intumuit, quā non extinxerit urna cicutæ
Tun' mare tranſilias? Tibi tortâ cannabe fulto

ANNOTATIONES.

141. *Ocyus ad navem.*] Fortè verba ſunt Damæ imperantis puero, ut deferre feſtinet impoſitu onus: vel ſunt Poëtæ ad Damam.

Nil obſtat.] Omnibus jam ad id comparatis.

Trabe vetuſtâ.] Synecdoche. Sic Horat. Lib. 1. Od 1.

——————— *Trabe Cypriâ*
Myrtoum pavidus nauta ſecet mare.

142. *Ægæum rapias.*] Rapidè percurras mare Ægæum, & quodlibet aliud. Synecdoche.

Ægæum.] Maris Mediterranei ſinus eſt ampliſſimus, Græciam inter & Aſiam minorem. Ita vocatur, vel ab Ægeo Theſei patre, vel ab Ægea Amazonum Regina, qui in eo perierunt. Vel ab urbe Euboica *Ægæ*, ut vult Strabo. Plinius Lib. 4. cap. 11. ſic habet: *Ægeo mari nomen dedit ſcopulus Tenedum inter & Chium, verius quàm Inſula, Aex nomine, à ſpecie capræ, quæ ita Græcis vocatur, (αἴξ) in medio mari repentè exiliens.*

Solers luxuria.] Blanda, callida, providens te ſibi velut prædam eripi, velut mancipium & ſervum elabi & perire ſibi, ſi ſemel naviges, & avaritiæ te mancipes & addicas.

Luxuria.] Morum diſſolutio, inquit Feſtus, ſicut luxa membra appellantur, quæ ſoluta & ſuo loco dimota ſunt.

143. *Seductum.*] Deceptum anteà corruptumque ſuis illecebris & voluptatibus. Vel ſenſus eſt: niſi luxuria, antequam navim conſcendas, monitis ab incœpto curſu dehortetur ac revocet: ductum verò ſeparatim te alloquitur, quia habet aliquid pudendum, unde & arbitros removet. At non ita lucri cupiditas, imò apertè agit; eò quod neminem pudet rem facere, & augere.

Quò deinde, inſane, ruis, &c.] Verba ſunt luxuriæ Damam à navigando deterrentis.

Inſane.] Qui tot moleſtias & diſcrimina non vereris.

144. *Quid tibi vis?*] Quæ mens, quæ ratio te ducit? Imo quis furor abripit?

Calido ſub pectore, &c.] Unde verò hæc tibi inſania? An ex efferveſcente bili? Fortè hi duobus verſiculis indicatur Dama adverſus luxuriam fatigantem obluctatus, ad iracundiam uſque.

Maſcula bilis.] Effœminatos animos amat luxuria, non mirum ergo ſi damnat *maſculam bilem* velut furorem; & Damam velut furioſum. Porrò ſicut Virgil. Eclogâ 8. dixit *maſcula thymbra*, ſic Perſius *bilem muſculam*, id eſt, fortem & validam, quam Stoici cotem *fortitudinis* vocabant, modò tamen eâ non ut duce, ſed ut milite uterentur.

145. *Quam non extinxerit urna cicutæ.*] Quamvis contraria contrariis curentur, ut ardentem iſtam bilem vix levare aut ſedare poſſit tuerit ſuccus cicutæ copioſiſſimus, & plena urna vas capaciſſimum; quamvis ille ſit adeo frigidus, ut mortem pariat vel modicus. Vide ſi prà, Satyr. 4. ad v. 2.

146. *Tun' mare tranſilias?*] Te nimirum committes tam infido elemento, in quo ſis digitis à morte remotus *quatuor aut ſeptem, ſit latiſſima tabula*: ut ait Juvenalis Satyr. 12 v. 58. Tria refert Plutarchus, quorum pœniteret Catonem Cenſorium, *arcanum uxori revelaſſe; diem inutilem tranſegiſſe; & eò tranſmiſiſſe navi, quò pedeſtre iter eſſe poſſet.* Ex adagio Græco, Σκλάσαι, καὶ πύρ, καὶ γυνὴ καὶ τρία.

Tibi tortâ cannabe fulto, &c.] Tune ô Mare Dama, tu vir honoratus jam & liber, poteris cibum in navi capere, ita ut pro ſedili habeas funem nauticum, pro menſa tranſtrum, permixtus ſcilicet cum remigibus & nauris ſqualidis & agreſtibus, qui ſolitus es molliùs ſedere beatiùs vivere, domi, in otio, inter familires, nitidè, honeſtè.

Tortâ cannabe.] *Cannabis* eſt genus plantæ è qua funes fiunt, & rudentes: imò & veſtes apud Thracas, tam ſubtiles, ut lineæ videantur Herodot. Lib. 4. num. 155.

Cœn

Cœna ſit in tranſtro? Veientanumq; rubellum
Exhalet vapidâ læſum pice ſeſſilis obba?
Quid petis? Ut nummi, quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, pergant avidos ſudare deunces?
Indulge genio: carpamus dulcia; noſtrum eſt

in tranſtro, nixus ſune intorto? An & vas ſedere potens emittat tibi odorem vini ſubrubri Veientani pice fœtidâ corrupti? Ecquid intendis? An ut nummi quos hic alueràs quincunce moderato, pergant tibi exſudare deunces cupidos? Da te voluptati: rapiamus jucunda. Noſtrum eſt munus,

ANNOTATIONES.

147. *Tranſtro.*] Trabs eſt tranſverſa, ſcamnum & ſedile remigum. Virgil.

Conſidite tranſtris.

Veientanum rubellum.] Vinum ignobile, ſaporis injucundi, ex agro circumjecto Veios urbem Hetruriæ, non procul ab urbe Roma. Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campanâ ſolitus trullâ, vappámque profeſtis.

148. *Exhalet vapidâ.*] Tetros vapores tibique inſolitos emittens, faſtidium creet & ægritudines, & fortaſsè mortem extra patriam. Heu quo ruis? Lucelli ſcilicet aliquantuli gratiâ perdas quietem, voluptates, vitam?

Læſum pice.] Infectum ex odore picis qua navis pariter & obba illitæ & obturatæ. Mos erat porrò picandi vinum, id eſt, picem & reſinam interdum adhibendi & immiſcendi, ad condiendum veluti, addendaſque vires, aut frangendas. De quibus Plin. Lib. 14. cap. 1. & 20. Plutarch. Convival. Quæſt. Lib. 5. cap. 3. illis autem ipſis condimentis vinum aliquando corrumpebatur, unde Martial. Lib. 3. Epig. 76.

Reſinatâ bibis vina, Falerna fugis.

Seſſilis obba.] *Poculi genus, vel lignéum, vel ex ſparto*, inquit Nonius Marcellus, vas latum habens fundum & ventrem, ita ut per ſe facilè ſtet & ſedeat, unde *ſeſſilis obba* dicitur. Volunt aliqui eſſe doliolum, in quo navigantes plerumque ſedeant.

149. *Quid petis? ut nummi*, &c.] Quis verò, finis tibi propoſitus? Nimirum uſura ingens & infinita, qualis maritima eſſe ſolet, ſed labore & periculo perinde magno.

Hic.] Romæ, ſine labore, ſine periculo.

Quincunce.] *Quincunx*, uncias quinque ſignificat.

Quincunce modeſto.] Fœnore modico, legibus licito, & avaritiæ notam haud metuente; nimirum quinis annuis, pro centenis. Leg. Tutor. Paragraph. 10. Digeſt. & Leg. 17. Dig. de uſuris & fructibus. At vox iſta, ſicut & ſequens, *deunx*, ampliori eget elucidatione. Itaque obſerva. Graviſſima pridem uſura erat *centeſima*, quâ pro centum nummis mutuò acceptis pendebantur duodecim annui, ſinguli pro menſibus ſingulis. Huic verò proxima *deunx*, cùm undecim reddebantur pariter pro centenis: ſic & *dextana* erat, cùm decem: *dodrana*, cùm novem: *beſſalis*, cùm octo: *ſeptunx*, cùm ſeptem: *ſemis*, cùm ſex: *quincunx*, cùm quinque: *triens*, cùm quatuor: *quadrans*, cùm tres: *ſextans*, cùm duo: denique *unciaria* uſura vocabatur, quâ pro nummis centum unus duntaxat in fœnus ſolvebatur quotannis. Et hæc lege decemvirali potiſſimum probata, ut teſtatur Cornel. Tacit. Annal. Lib 5. Quæ tamen ob fœneratorum fraudes pòſt abrogata, & ad ſemiunciariam redacta eſt. Vide infrà mox ad vocem, *deunces*.

150. *Nutrieras.*] Fœnore auxeras, multiplicâras. Horat. Lib. 1. Epiſt. 18. *paſcere nummos* eodem ſenſu dixerat.

Pergant.] Alii codices habent, *peragant*.

Avidos ſudare deunces.] Nimium fœnus & immodicum afferre, ſudore & moleſtia pariter ingenti, ob navigationis tædia & pericula.

Avidos.] Cupiditatem lucri nimiam in fœneratore arguit.

Deunces.] *Deunx* pondus eſt ſeu menſura undecim unciarum, quaſi unâ demptâ parte è libra ſeu aſſe, qui duodecim uncias continet. *Deunx* autem uſura ſignificat undenam annuam pro centenis, ſeu quâ pro centum nummis annuo fœnore, undecim nummi dantur, ut dixi paulò antè. Hoc verò ſane referendum videtur ad uſuras maritimas, quibus lex nulla modum ponit, imò quæ culpâ carent quantumvis magnæ, ſcilicet ob periculâ maris, & ærumnas.

151. *Indulge genio.*] Vide Satyr. 2. v. 3.

Carpamus dulcia.] Fugientes cum vita & annis arripe voluptates. Horat. Lib. 1. Od. 11. *carpe diem*. Epicuri apud Lactantium: *Voluptatibus*, inquiunt, *quoquo modo poſſumus, ſerviamus. Brevi enim tempore nulli erimus omninò. Ergò nullum diem, nullum temporis punctum fluere nobis ſine voluptate patiamur, ne quia ipſi quandoque perituri ſumus, id ipſum quod vixerimus, pereat.*

Noſtrum eſt quod vivis.] βίῳ βίῳ δεδώρηται ἕκαστος, inquit Proverbium Græcum. Unde luxuria ait ſibi acceptam referri oportere Damæ vitam hilarem, jucundam, quietam, voluptuoſam, eo quod ſine gaudiis ac voluptatibus vivere, non ſit vivere.

quod vitam ducis. At paulò pòst, *eris favilla & umbra, & sermo. Vitam age, mortem recordatus: tempus effluit. Id quod eloquor, exinde est. Ecce quid facis? Hamo gemino distraheris in diversas* partes. *An illum sectaberis, an istum? Necesse est* ut *subjacoas* duobus *dominis vicissim,*

Quod vivis: cinis, & manes, & fabula fies.
Vive memor lethi: fugit hora. Hoc quod loquor, inde est.
En quid agis? Duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine, an hunc sequeris? Subeas alternus oportet, 155

ANNOTATIONES.

152. *Cinis, & manes, & fabula fies.*] Ante quam moriaris fruere vitâ vitæque deliciis; nam brevi de te actum erit. Hæc ad mentem Epicureorum, qui cum corpore & animam interire putant; ut mox dixi: quod satis convenit loquenti luxuriæ: an verò potius secundum Stoïcos, è quorum gremio Persius? Cic. Tuscul. Quæst. 1. num. 77. *Stoïci*, inquit, *usuram nobis largiuntur tanquam cornicibus: diu mansuros aiunt animos, semper autem negant.* Et paulò pòst, cap. 78. *aiunt manere animos, è corpore cum exesserint, sed non semper.* Erit igitur sensus, *fies cinis*, nimirum ex more cremato corpore tuo, post mortem, & in favillam per ignem redacto: deinde eris *manes*, id est, anima tua per aliquod tempus manebit & durabit apud Inferos. Posteà vero *fies fabula*, id est, redibis in prius nihilum: hæc enim catastrophe est vitæ & conditionis humanæ, quæ fabulæ in mundo velut in theatro & scena peractæ comparari solet.

Manes.] Pro locis inferioribus *Manes* accipit Macrob. Lib. Saturnal 1. cap. 3. Virgil. Æneid. 6. pro pœnis, quæ sunt apud inferos. Alii, pro Diis tantum bonis; nam Varro Lib. 5. bonum antiquis manum vocari ait; hinc per antiphrasim quasi minimè boni, (si Servio fides) Dii inferi *Manes* appellantur. Porro animum à corpore separatum Antiqui *Manem* Deum vocabant. Hìc sumitur pro anima corpore soluta. Horat. Lib. 1. Od. 4.

Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.

Jam te premet nox, fabulæque manes. vide infrà v. 185. ad vocem, *Lemures.*

Fabula fies.] Interpretantur vulgo locum hunc, sicut & Horat. mox cit. de Inferis, de quibus & Poëtæ & Philosophi tot & tanta narrant & fabulantur. Atque ita duæ voces, *manes, fabula*, idem significant. Potest etiam ita intelligi, *fabula fies*, id est, sola tui memoria restabit, & sermo de te forsan faciendus. Vide suprà tertiam hujus loci interpretationem, ad hanc vocem, *cinis.*

153. *Vive memor lethi.*] Horat. Lib. 2. Satyr. 6.

Vive memor quàm sis ævi brevis.

Fugit hora.] Vita sensim elabitur, ut tempus. Horat. Lib. 2. Od. 5.

Currit enim ferox ætas.

Virgil.

———*Fugit irreparabile tempus.*

Hoc quod loquar, inde est.] Temporis & vitæ fugientis partem ètiam absumo aliquam loquendo tecum.

Horat. Lib. 1. Od. 11.

Dum loquimur, fugerit invida Ætas: carpe diem.

Læva paulum mens erat Turnebo, cum Lib. 20. cap. 1. hunc locum sic intellexit; *quia peris sensim vita, inde tibi loquor ut te moneam jubeamque carpere gaudia, antequam tibi pereant.* Multo aliter, & cum aliis, magisque ad sensum Horatii Persiique D. Hieronym. Comment. in Epist. ad Galat. Lib. 3. cap. 6. *Breve est*, inquit, *vitæ istius curriculum: hoc ipsum quod loquor, quod scribo, quod relego, de tempore meo, mihi aut crescit, aut deperit.*

154. *En quid agis?*] Hactenus Prosopopœia illa & dialogus perelegans. Jam verò Stoïcus ad Damam: En igitur ad diversa contrariaque traheris, huc ad quietem & voluptates à luxuria, illuc ad lucrum & laborem ab avaritia, quid igitur facies? Quo te converteris? Jamne sentis & fateberis te esse servum, & duram sub duris dominis servire servitutem?

Duplici in diversum scinderis hamo.] Variâ duplicis servitutis necessitate oppressus quasi discinderis.

Hamo.] Prorsus ad rem est quod initio Libri de invidia & odio Plutarchus ait; *vitium hamis esse quasi pluribus instructum & armatum, πολυάγκιστρον*: certe pura virtus rara avis: qui luxuriæ sordes effugerit, & fœda voluptatum cavebit lenocinia, is hamo capietur avaritiæ; vel contrà. Metaphora est à piscatione, in qua pisces hamo seu escâ diversâ & multiplici quandoque inescantur, ut capiantur alterutro.

155. *Hunccine, an hunc sequeris?*] An avaritiam, an luxuriam? otium, an sudores? lucrum, an voluptates?

Subeas alternus oportet.] Quid si utrique serviendum? modò huic, modò illi obtemperans quàm miser! haud profectò simpliciter fueris!

Ancipiti

Ancipiti obſequio dominos alternus oberres.
Nec tu cum obſtiteris ſemel, inſtantique negaris
Parêre imperio, rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum arripit : attamen illi
Cùm fugit, à collo trahitur pars longa catenæ. 160
Dave, citò, hoc credas jubeo, finire dolores.

dubio ſervitio, & viciſſim obambules circa illos. *Et quando tu repugnaveris ſemel, & recuſaveris obedire urgenti mandato, ne* propterea *dicas, modo catenas fregi. Etenim canis etiam obagitando vinculum aufert : nihilominus quando aufugit, longa pars catena raptatur ab cervice* illius. Sic *Chæreſtratus rodens unguem vivum dicit iſta : ô Dave, volo* ut *his fidem habeas :*

ANNOTATIONES.

156. *Ancipiti obſequio dominos.*] Binas dominatrices viciſſim ſequens, dubius interim, utri potiſſimum te addicas.

Obſequio.] Reconditum in hac voce ſenſum vulgus haud expiſcari, monent doctiores : non eſt obſequium, ut putant, famulatus, vel opera alicui navata ; ſed patientia & indulgentia erga alios nimia, quâ eorum voluntati & libidini plus æquo obſecundatur, etiam contra fas & rationem, ut vulgo faciunt aſſentatores. Terentius in Andria, *obſequium* opponit *veritati*, quâ vel amici nonnunquam offenduntur, adeo nolunt homines proprios nævos & errores videre, vel audire. *Obſequium amicos, veritas odium parit.* Quem locum & ſententiam illuſtrat Cicero in Lælio, num. 91. *Moleſta*, inquit, *veritas eſt, ſiquidem ex ea naſcitur odium, quod eſt venenum amicitiæ : ſed obſequium multo moleſtius, quod peccatis indulgens precipitem amicum ferri ſinit.* Et paulo poſt : *in obſequio comitas adſit ; aſſentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur.*

Oberres.] Perpetuâ diſcurſatione circa utrumque dominum, ut ſatisfiat contraria etiam imperantibus ; Non ſine gravi, imo intolerabili moleſtia.

157. *Nec tu cum obſtiteris ſemel.*] Ne vero dicas te alteri repugnaturum, vel utrique, nimium ſævienti ; ſicque liberum fore à ſervitute illa vitiorum duriſſima.

Semel.] *Hirundo una non facit ver*, inquit Ariſtoteles, *nec parit aut tollit habitum*, ἕξιν, *unus aut alter actus.*

158. *Rupi jam vincula, dicas.*] Non rupiſti, inquam, ſed rejeciſti mox tibi rurſum injicienda.

Ovid. Amor. Lib. 3. Eleg. 10.

Scilicet aſſervi jam me, fugique catenas.

Horat. Lib. 2. Satyr. 7.

——— *O toties ſervus ! Quæ bellua ruptis,*
Cum ſemel effugit, reddit ſe prava catenis.

159. *Luctata canis, &c.*]. Probat à ſimili. Canis cum diu multumque catenam excuſſit, aut dente morſuque aliqua parte fregit, fugitque ; attamen quia pendentem collo catenæ partem trahit ; non difficile reducitur, religaturque firmius & arctius quàm anteà. Sic planè tecum agetur homine longa vitiis ac diuturna ſervitute mancipato. Semel iterumque forſan aliquando reſiſtes, eorum importuna ſolicitatione fatigatus ; at paulo poſt iis te ultro addices turpiſſimè, aut occaſione, aut vehementiâ abſtractus & impulſus, nimirum propenſionem ad ea retines & circumfers longo uſu conflatam, quam frangere non ita facile eſt & promptum.

Nodum.] Catenæ nodos, vincula, Synecd.

160. *Trahitur pars longa catena.*] Vulgo dicimus de eo, quiſquis inſtans exitium aut periculum eluctatus eſt ſemel, aut etiam aliquoties ; is non eſt liberatus qui ſuam catenam trahit. Locum hunc Perſii integrum adumbravit Seneca, de Vita beata : *Et qui ad virtutem tendit, etiamſi multum jam proceſſit, opus eſt aliqua fortuna indulgentia, adhuc inter humana luctanti, dum nodum illum exolvit, & omne vinculum mortale . . . . . Qui ad ſuperiora progreſſus eſt laxam catenam trahit, nondum liber, jam tamen pro libero.*

161. *Dave, cito, &c.*] Confirmat exemplo è Menandri Eunucho, quem, perſonis, & quibuſdam immutatis, tranſtulit Terentius. Huic Phædria, illi eſt Chæreſtratus, huic Parmeno eſt, illi Davus, Perſonæ Comicæ. Quod & annotavit vetus Schol.

Dave.] Nomen ſervi apud Menandrum Athenienſem Comœdiarum ſcriptorem. Servis apud Romanos nomina hæc frequentia, Statius, Dionyſius, Stichus, Hera : ſicut Athenis, Davus, Geta ex quo Daci, qui anteà Davi, bello ſubacti fuerant : apud Syros, Dama : in Paphlagonia Tybius : apud Phryges, Manes, Mida : Lacedæmoniis, Helota : Argivis, Gymneta : Cretenſibus, Epharmiota, Clarota, Minota : Theſſalis, Peneſta ; Syracuſanis, Euſtratonus : Sicyoniis, Corynephorus : Mari-

cogito finem imponere quamprimum prioribus moleſtiis. Numquid ego probrum obſiſtam conſanguineis meis ſobriis? Numquid patrimonium elidam ad portam impuram, malâ famâ, quando ego temulentus cano ante humidam Chryſidis januam, tadâ extinctâ?

Præteritos meditor. Crudum Chæreſtratus unguem
Abrodens ait hæc. An ſiccis dedecus obſtem
Cognatis? An rem patriam, rumore ſiniſtro,
Limen ad obſcœnum frangam, dum Chryſidis udas
Ebrius ante fores, extincta cum face, canto?

ANNOTATIONES.

andinis Bithyniæ populis, Doryphorus, &c. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 20.

Finire dolores.] Nuncium remittere amoribus, qui mihi ſunt tot dolorum cauſæ. Hos Plautus in Mercator. Prologo ſic perſtringit:

Amorem hæc cuncta vitia ſectari ſolent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia, &c.
Sed amori accedunt etiam hæc quæ dixi minus,
Inſomnia,ærumna, error, terror & fuga,
Ineptiæ, ſtultitiaque, adeo & temeritas;
Incogitantia excors, immodeſtia,
Petulantia, cupiditas & malevolentia.
Inhæret etiam aviditas, deſidia, injuria,
Inopia, contumelia & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium.

Virgil. Eclog. 3.

——— *Quiſquis amores*
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Sed ipſum Phædrum amatorem miſerum audire, imò ſpectare veluti ne pigeat, ut ipſius etiam nos miſerat. Is apud Terent. Act. 1. Scen. 1. ſic loquitur:

——— *Indignum facinus! Nunc ego &*
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet; & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus videnſque pereo; nec quid agam ſcio.

Finire dolores Præteritos meditor.] Relinquendo Chryſidem meretricem, quæ me *properat amando perdere.* Ut eſt apud Horat. Lib. 1. Od. 8. Idem Lib. 2. Satyr. 3. ſcripſerat de Phædria Terentiano, cujus locum integrum ibidem expreſſit.

An potius mediter finere dolores?

162. *Crudum Chæreſtratus unguem Abrodens.*] Præ dolore, quod ab amica excluſus: vel præ ancipiti incertoque conſilio, cogitabundus totus, & ſecum ipſe luctabundus, num ad eam quæ exclusit redeat, an deſerat quam perditè amat.

Perſ. Satyr. 1. v. 106.

——— *Nec demorſum ſapit unguem.*

Horat. Lib. 1. Satyr. 10.

——— *Vivos & roderet ungues.*

Chæreſtratus. Juvenis amator Chryſidis meretriculæ, apud Menandrum, ut dixi.

163. *Ait hæc.*] Ad Davum nempe fidum ſibi famulum.

An ſiccis dedecus obſtem Cognatis?] An fœdis ego amoribus eam, ut antè, perditum bonam famam gentis meæ, in qua, præter me ſunt omnes honeſti, caſti, ſobrii?

Siccis.] *Siccus* temperantem virum, madidus ebrioſum ac vinolentum ſæpè indicat.

Plaut. utrumque ponit Aſinar. Scen. 14.

Ego præter alias virum meum fui rata
Siccum, frugi, continentem.

Et paulo poſt:

Scito illum madidum, nihili, incontinentem.

Horatius Lib. 1. Epiſt. 19. Item Lib. 1. Od. 18. *ſiccis* poſuit, pro, *ſobriis* & *jejunis.*

Tullius pariter *horridam & aridam* vocat vitam hominis frugalis; pro Quintio, num. 93. Item Sexti Roſcii Amerini probat innocentiam, è *victu arido.* n. 75.

164. *Rem patriam frangam.*] Patrimonium dilapidem & effundam in meretricios amores. Quod *expatrare* vocabulo ſane ſignificantiſſimo vocat Catullus Epigram. 30. in Cæſarem.

——— *An hæc ſiniſtra liberalitas*
Parum expatravit? An parum helluatus eſt?
Paterna primum lancinata ſunt bona, &c.

Horat. Lib. 1. Satyr. 2.

——— *Bonam deperdere famam,*
Rem patris oblimare malum eſt, &c.

Rumore ſiniſtro.] Qui jam de me ſpargitur & volat: quanquam, ut habet Ovidius,

Turpis amor ſurdis auribus eſſe ſolet.

165. *Limen ad obſcœnum.*] Ante fores, vel in domo impuræ & flagitioſæ mulieris, ad quam velut ad ſcopulum frangor & illidor, & mea mecum deperduntur bona fortunæ, fama, &c.

Obſcœnum.] Vox à *cœno* facta, ut volunt aliqui: at Varro à *ſcena*; ubi turpia quævis dicuntur, trahit originem: alii ab Oſcis populis Italiæ in Campania, turpi libidine & ſpurcitia famoſis.

Chryſidis.] Famoſum erat ſcortum cujus eſt mentio apud Athen. Lib. 13. cap. 3. Porro nomen ab auro, fortè ob *poſcinummia oſcula* meretricum, quod ait Apuleius Lib. 10. de Aſino aureo.

166. *Ebrius.*] Comeſſatio ſequitur epulas, Cererem & Bacchum Venus.

Udas ante fores.] Seu lacrymis; ſeu unguento, ex more amantium: ut notat vetus

Euge

Euge, puer; ſapias: Diis depellentibus agnam
Percute. Sed cenſen' plorabit, Dave, relicta?
Nugaris, Soleâ, puer, objurgabere rubrâ;

Macte animo, ô puer, ſapiens eſto, & agnam macta Numinibus averruncis. At, ô Dave, putaſne quod Chryſis à me *deſerta lacrymabitur? Nugas agis.* Certè, ô *puer, caſtigaberis ſandalio rubeo.*

ANNOTATIONES.

Schol. vel etiam vino, ut abunde probat Plaut. Curcul. Scen. 1. & 2. ubi lenæ fores vino amator conſpergit, & odore vini illecta illa januam pandit, & prodit foras, amantique abblanditur. Interpres quoque Ariſtophanis in Plutum, ait Laidem à multis adamatam Theſſalis, qui præ amore veſtibulum ejus vino irrigabant. Parum ad rem eſt quod affert non-nemo, ſolitos aquâ perfundi januæ cardines à mulieribus, ad fallendos maritos; Chryſis enim marita non erat. Melius fortaſſe, ne ſtrepitum ederet aperta janua, & à vicinis audiretur. Nam apud Plaut. loco mox citato adoleſcens laudat *ædes feſtiviſſimè apertas*, quibus *nec mutit cardo*: dein jubet ſervo: *tace; occultemus lumen & vocem.*

Extinctâ cum face canto.] Cum pervenerant amatores ad ædes amicarum, facem extinguebant, ne agnoſcerentur; & ante januam, nocte ſæpe integrâ, amatoria cantabant. Plautus, loco citato.

Horat. Lib. 1. Satyr. 4.

Ebrius, & (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem, cum facibus.

Quod vero Marcilius extinctam facem vult eſſe ſignum excluſionis, videtur hic non habere locum, ut ſi facem projectam aut jacentem Perſius dixiſſet, quemadmodum Propert. Lib. 1. Eleg. 1.

Semper & excluſi ſigna jacere faces.

Canto.] Inſignem & elegantem ejuſmodi cantilenam ſcripſit Horat. Lib. 3. Od. 10. ubi ſic eſt,

Extremum Tanaim ſi biberes Lyce,
Sævo nupta viro, me tamen aſperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo ſtrepitu janua, &c.

Et in fine.

Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ
Cœleſtis patiens latus.

Ovid. Faſt. 5.

Ebrius ad durum formoſæ limen amicæ
Cantat.

Hoc Plautus dicit, *occentare oſtium.* Mercat. Scen. 4. Perſ. Scen. 15.

167. *Euge puer.*] Gratulatur Davus Chæreſtrato ſaniorem mentem, quam teſtatur. *Sapias*, perge in tam bono conſilio, errorem aliquando tandem agnoſcens.

Diis depellentibus.] Diis inſaniæ averruncis, & fatuum amorem amoventibus: fortè Caſtori & polluci, qui valere plurimum credebantur ad avertenda mala: *agnam percute*, ſacrifica, tam pro gratiarum actione, quam ut faxint te perſtare in laudabili propoſito.

Horat. Lib. 2. Od. 17.

Nos humilem feriemus agnam.

168. *Sed cenſen' plorabit.*] Jam vacillat juvenilis animus: veretur ſcilicet ne doleat Chryſis ſi eam relinquat, jam proprii oblitus mali. Cæcus amor!

Plorabit, Dave, relicta?] Sunt pro armis mulieri, meretrici verò imprimis, lacrymæ. His libertati amantium inſidiantur; his meliora cogitantes expugnant.

Unde Terent. Eunuch. Scen. 1.

Hæc verba mehercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultro accuſabis; & ei dabis
Ultro ſupplicium.

169. *Nugaris.*] Siccine vis finire dolores qui tam parum tibi conſtas? inquit ſervus frugi ad herum amore inſanientem: profectò nugas agis in re ſeria. Vix ungues malæ beſtiæ meretricis effugies: & dolebit tibi gravius quam ante. Quod ſi illa te intellexerit, actum eſt, eludet, periſti.

Soleâ puer.] Quod bis jam Davus ad Chæreſtratum dominum ait, *puer*; non vacare putandum eſt. Hinc nimirum ſuam ei ſervitutem blandè objicit, quâ libidini ſervit, miſerum pluſquam Davus ipſe mancipium. *Solea* crepidæ muliebres, quibus plantarum calces tantum infimæ teguntur, cæteris prope nudis, & teretibus habenis vinctis. His etiam uſi homines mulieroſi non ſine dedecore, ut teſtatur Gell. Lib. 13. cap. 20. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Tull. act. 7. in Verrem n. 85. & in L. Piſonem n. 13. utrique exprobrat quod prodirent *ſoleati*: & de haruſp. reſp. num. 44. P. Clodio *crocotam, mitram, muliebres ſoleas*, objicit.

Objurgabere.] Etiam audebit petulans meretrix verberare te, ſoleâ pulſare nates, ut eſt apud Juvenal. Satyr. 6. v. 611. atque ut habet Terentius in Eunucho;

Tibi commitigabitur ſandalio caput.

ne deinceps *vacillare cupias, & angustos laqueos arrodere.* Tu quidem *modo ferox es & vehemens. Verum si accersat & statim dices: Ergo quid agam? An non ibo ad* eam, *tunc quando* me *vocat, & sponte rogat? Si totus & integer inde receseras, neque tunc* ire debes. *Hic ille, quam investigamus, ille est: non* verò is *quem apparitor vanus agitat in vindicta.*

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses,
Nunc ferus & violens. At si vocet, haud mo-
ra, dicas: 171
Quidnam igitur faciam? Ne nunc, cùm accer-
sat, & ultrò
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc. Hic hic, quem quærimus,
hic est:
Non in festuca, Lictor quem jactat ineptus. 175

ANNOTATIONES.

S. Chrysost. Homil. 14. ad populum Antioch. & alibi sæpe enarrat, quàm & quot indignis modis abuti soleant meretrices stolidâ amatorum patientiâ.

Rubra.] Delicatulæ mulieres purpureas amabant soleas, auro etiam distinctas, interdum & gemmis.

170. *Ne trepidare velis.*] Chrysis te objurgabit; ut ita castigatus, deinceps non tentes ullum suis è laqueis effugium. Alii sententiam hanc à priori sejungunt, interjecto puncto: ut sensus sit; frustra est quod trepidas, & videris quærere libertatem, imo vero planè irretitus, ut es, & captus, malis assuesce.

Terent. jam cit.

Te redimas captum quàm queas minimo:
Et ne te affligâs, &c.

Trepidare.] Videtur positum hîc pro *festinare*, ut apud Horatium sæpe, & alios. Lib. 2. Od 4.

Octavum trepidavit ætas claudere lustrum.

Si tamen propius rem intuamur, hîc non significat *properare*, ut citato Horatii loco: *nec tremere & cunctari*, ut vulgo: sed *luctari & jactare se*, quasi ad excutiendum jugum. Ita Casaub. Quo sensu usurpatur à Seneca Lib. 3. de Ira. *Sic laqueos fera dum jactat aspringit: sic aves dum viscum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt.* Et Propert. Lib. 2. Eleg. 3. mox citandis.

Arctos rodere casses.] Metaphora à feris retia, quibus captæ sunt, frangere conantibus.

171. *Nunc ferus & violens.*] O Chæreſtrate, nunc quidem absente Chrysîde virum te præstas, audacem, fortem. At ubi illa te accerset, heu fractus & mollis videbere.

Propertius Lib. 2. Eleg. 3.

Ac veluti primo taurus detractat aratra;
Mox venit assueto mollis ad arva jugo.
Sic primo juvenes trepidant in amore feroces:
Dehinc domiti post hæc æqua & iniqua ferunt.

At si vocet.] Ubi primum Chrysis te revocabit, sine mora, sine cunctatione, dices, an igitur deseram? Nimirum te vinci & expugnari etiam gaudebis, & apud te inquies, num quid ego tam blandè ab illa accersitus rogatusque possum non redire?

172. *Ne nunc cum accersat, &c.*] Ex Menandro Terentius, Eun. Scen. 1.

Quid igitur faciam? Non eam, ne nunc quidem
Cum accersor ultro, &c.

Et ex utroque Horatius, Lib. 2. Sat. 3. jam cit.

173. *Si totus, & integer illinc exieras.*] At ego Davus tibi fidelis, ô here, respondeo: te nec oportere ad Chrysidis servitutem reverti etiamsi revocet, & ultro supplicet, siquidem ab illa non corpus tantum extulisti, sed & animum, cor, affectum; adeoque integer & totus evasisti. *Anima magis est ubi amat, quàm ubi animat.*

Plaut. Asinar. Scen. 3.

Fixus hic apud nos est animus tuus clavo cupidinis.

174. *Nec nunc.*] Alii explicant: si prorsus excussêras meretricis & libidinis jugum, signa dabis certissima tuæ libertatis, cùm nec rogantem, audies. Alii legunt, *nunc hunc*; & jungunt cum sequentibus; sed multo minus placent, videnturque truncare priora. Itaque concludit hic Stoicus syllogismum per apoſiopesim, quæ supleri potest hic: ergo, ô M. Dama, tandemne capis discrimen ingens inter libertatem animi, & libertatem corporis: præterea, videsne non eum esse continuò liberum animo qui semel aut iterum reluctatus est vitiis, & importunam eorum servitutem tentavit excutere? Spectasti certe Chæreſtratum illum corpore liberum, sed libidini servientem frustra trepidasse, & Chrysidis haud potuisse declinare aut frangere laqueos, quamvis id conatus sit facere, & jugum amoliri.

Hic hic, quem quærimus, hic est.] Qui oblatam spernit occasionem aut libidinis explendæ, aut faciendi lucri, &c. hic, hic, inquam, vere animo liber est, hic est, quem quærimus, & quem in te, ô Dama, non invenimus.

175. *Non in festuca, &c.*] Talis vero non est, quem Prætor vindictâ facit liberum civili, quod unum potest, libertate.

Festuca.] Quidam accipiunt pro virgâ, seu ba-

Jus

ius habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila: & cicer ingere largè
Rixanti populo, nostra ut Floralia possint

An sui dominium possidet adulator ille, quem avidum trahit ambitio candidata? Vigil esto: atque abundanter cicer elargire plebi jurganti, ut veluti ad solem expositi commemorare

ANNOTATIONES.

cillo, adeoque vindictâ, quam Lictor Prætori offerebat, inquiunt, è fascibus extractam, ut eâ, de more, manumittendi caput pulsaret, ut supra explicavimus. Alii vero pro stipula, quam dicunt in corpus ejus qui liberabatur, injici & aspergi solitam à Lictore, teste Plutarcho, de ira Dei vindicta.

Plaut. Mil. Glor. Scen. 11.

Quid? Ea ingenua, an festucâ facta? serva, an libera est?

Lictor.] Apparebant Prætori sex ministri seu Lictores, tum honoris causâ, tum ministerii.

Quem.] Legunt alii, *quam*, & ad *festucam* referunt quam à lictore jactari mos esset: alii *quem*, & referunt ad eum, qui asserebatur in libertatem, eo modo quo mox diximus.

Jactat.] Hoc etiam alii explicant aliter, vel *jactat*, id est, festucam injicit, vel *jactat Lictor*, id est, ostentat populo hominem è servo liberum derepente factum.

Ineptus.] Vel Lictoris epitheton, contemptum indicans: vel significat non valere ad conferendam animi libertatem, sed tantum ad civilem.

176. *Jus habet ille sui*, &c.] Aliud exemplum de ambitioso, quod rursum incutit Damæ Stoicus, ad eum pleniùs convincendum. An, inquit, talis homo habet sui potestatem, & animi libertatem? Seneca dicit, *avaros non habere divitias, sed à divitiis haberi.* Et de Laide jactabat Aristippus, ἔχω ἀλλ' οὐκ ἔχομαι.

Palpo.] Sunt qui ablativum dicant à nomin. *palpum*, id est illicium, blandimentum: at cum aliis melius accipies in nominativo, *palpo, onis*, id est, adulator, *Palpare*, propriè est, manu mulcere, tractare, explorare; & per metaphoram, significat explorare hominum mentes, prætentare voluntatem, ad gratiam ab iis surripiendam. Hîc ponitur pro ambitioso, qui prensat cives, & auram popularem captat, ut eorum suffragia demereatur, & sic ad honores & dignitates perveniat.

Ducit.] Per tribus circumducit, ad gratiam populi Romani aucupandum. Alii legunt, *tollit*, perinde est. *Hiantem*, anhelantem ad honores, ac velut aperto ore appetentem.

177. *Cretata ambitio.* Mos erat Magistratum aliquem ambientibus circumire in veste candore splendida. Non enim illi contenti insito lanæ colore, cretam addebant in vestem, ut candesceret, imò splenderet. Unde κατ' ἐξοχὴν dicti *Candidati*: hinc & à vulgo discreti, cui alba quidem sed non candida toga erat. Hæc eruditè Just. Lipsi. Elect. Lib. 1. cap. 13. ubi & citat Isidorum, Lib. 14. cap. 24. *Fit toga addito quodam creta genere candidior*: & hæc ipsa Persii verba affert, multaque alia, ut probet quotidianam olim Romanis togam fuisse albam, quamvis certis diebus candidiores & splendidiores prodirent ob vestem seu recentem, seu cretatam. Hic porrò discrimen jubet poni inter vestem pullam, quæ funebris tantùm, & sordidam, sive sordidatam, id est, contractis sordibus fuscam, quâ urebantur supplices. De quibus omnibus ille fusè ibidem.

Vigila: & cicer, &c.] Prosopopœia ambitionis homini honorum cupido præcipientis, quo pacto popularis fiat, & dignitates adipiscatur. *Viliga*, inquit, summo mane discurre, labora, exerce te in hac urbana militia: sic enim Tullius ad Attic. vocat Candidatorum vitam. Ante lucem, ito ad cives, eisque salutem diemque prosperam apprecare, operam tuam & officium spondе, ut eorum tibi pares benevolentiam.

Cicer ingere largè.] Legumina varia sparge abundanter in vulgus, fabam, cicer frictum scilicet, &c. sic Ædiles viam sibi muniebant ad superiores Magistratus per missilia ejusmodi & congiaria, maximè in Floralibus. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 8.

Horat. Lib. 2. Satyr 3.

In cicere atque fabâ, bona tu perdasque lupinis.

Martial. de impensis, in Floralibus;

Et populare sacrum bis millia dena tulisset.

178. *Rixanti populo.*] Donaria certatim excipientibus & sæpè rixas moventibus aliis in alios, præ aviditate colligendi & plus habendi, adeo ut è rixis cædes, non rarò contingerent.

Nostra ut Floralia possint, &c.] Ut istius liberalitatis memoria transeat ad posteros, senibus eam ad filios ac nepotes referentibus.

Floralia.] Flora mulier impudica, arte meretriciâ ingentes acquisitas opes Populo Romano ex testamento legavit, ea conditione, ut natalis suus dies festus haberetur. Huic itaque, procurantibus Ædilibus, ludi quo-

Aprici

queant noſtra Flora feſta. Quidnam honeſtius? ſed quando illuxit dies Herodis, & aptata Lampades ad feneſtram deliburam ferentes violas, exhalant fuliginem craſſam; & innatat cauda thynni rubeam patinam complexa; & vas fictile candidi coloris *redundat vino;*

Aprici meminiſſe ſenes. Quid pulcrius? At cùm
Herodis venêre dies, unctâque feneſtrâ
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas; rubrumq; amplecta catinum
Cauda natat thynni; tumet alba fidelia vino:

ANNOTATIONES.

tanis celebrabantur omni laſcivia pleni, *convenientes quidem meretricis memoria*, ut notat Lactantius Lib. 1. cap. 20. unde & erubuit Populus ipſe Romanus ludos Florales exhiberi integros coram C. Porcio Catone, propterea è Theatro diſceſſit, ne præſentiâ ſuâ ſpectaculi conſuetudinem impediret, ut refert Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 10. Poſtea verò, ut tanto pudori color quæreretur, Floram dixere Deam florum, colebantque quarto Kalendas Maii, ſeu die 28. Aprilis, quaſi ut fata feliciùs creſcerent. Ovid. in fine Lib. 4. & in 5. Faſtorum. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 4. S. Auguſtin, Lib. 6. de Civit. Dei, cap. 7. Alex. ab Alex. mox cit.

179. *Aprici.*] Senes amant aprica loca, id eſt, ſole tepentia, in quibus deficientem cum ætate calorem foventes, maximè circa meridiem, nugis indulgent, unde Proverb. μεσημβρινὸς γέρων. Interdum & laudant tempora ſe pueris acta, ut ait Horatius ad Piſones.

Quid pulcrius?] Quid glorioſius, quàm ſe poſteritati commendare per munificentiam & honores, inquit ambitio, ad animum hominis ſibi mancipandum: vel ironia eſt Stoïci ambitioſorum inſaniam deridentis.

At cum Herodis venere dies.] Jam & ſuperſtitio ſuas partes agit, ſibique obnoxium vult habere hominem. Quia verò Romæ ſuperſtitionis damnabantur omnes externi ritus, omnis religio peregrina; hinc Perſius exempla Judæorum accerſit è Syria, & Ægyptiorum apud quos Iſis colebatur; aut certè Romanorum quorundam eas religiones obſervantium ſuperſtitioſé.

180. *Herodis*] Triplex fuit *Herodes*, primus Antipatri filius, Rex Judææ dictus à Romanis, ſub quo natus Chriſtus Dominus: qui & paulò poſt mortuus velut Chriſtus & Meſſias eſt obſervatus à nonnullis, qui inde Herodiani vocati ſunt. Alter fuit *Herodes* prioris filius, cognomine Antipas, ſub quo mortuus Chriſtus. Tertius *Herodes* Agrippa, Ariſtobuli filius, Jacobi Apoſtoli interfector, vivente Perſio adhuc regnabat. Hujuſne, an primi mentio ſit hoc loco, nec doctiſſimi decernunt. Vetus Interpres ſic habet: *Herodes apud Judæos regnavit temporibus Auguſti, in partibus Syriæ. Herodiani ergo diem natalem Herodis obſervant, ut etiam Sabbata: quo die lucernas accenſas & violis coronatas in feneſtras ponunt.*

Herodis dies.] Dies Judæis Herodi Regi ſubditis feſti, ſeu ob ejus natalem, ſeu ob ſuſceptum ab eo Principatum.

Unctâque feneſtrâ.] Scilicet ob exudans oleum è lampadibus in ſignum lætitiæ accenſis, & ad feneſtras ex ordine collocatis.

181. *Diſpoſita pinguem nebulam vomuere lucernæ.*] Fumum denſum & craſſum emittunt *lucernæ* in feneſtras *diſpoſitæ: portantes violas*, floribus etiam ornatæ, ut mox dictum è vet. Schol. Locum hunc mirè illuſtrat Juſt. Lipſ. Elect. 1. cap. 3. ubi hæc ſcribit: *Mos apud Romanos receptus, in omni privata publicaque latitia januam lauro ac lucernis ornari . . . . . Ejuſmodi lucernæ penſiles erant: & catenulis ſuſpendebantur accenſæ ad adium januas aut feneſtras. Vidimus ipſi in Italia æreas ejuſmodi lucernas complures, quas intellexit etiam Poëta Princeps,*

Pendent lychni laquearibus aureis.

Quod hæ lucernæ ad januam, præter Juvenalem Tertullianus docet ad uxorem Lib. 11. *Moratur Dei ancilla in laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus Damonum, omnibus ſolennibus Regum, incipiente anno, incipiente menſe, nidore thuris agitabitur: & procedet de janua laureata & lucernata, ut de novo conſiſtorio libidinum publicarum.*

Quod verò ad feneſtras, etiam, probat ex hoc Perſii loco, quem affert ibidem: Vide Juvenal. Satyr. 12. v. 92. & ibi annotata.

182. *Rubrumque.*] Miniatum ſeu è terra rubra.

Sic Martialis Lib. 11. Epigramm. 28.

Paropſidem rubram poſuit.

Et Lib. 14. Epigram. 114.

Cumano rubicundam pulvere teſtam.

Amplexa catinum cauda natat.] Ingentem catinum implens thynni cauda in jure conditorio natat, epulantibus Judæis, & feſtos dies agentibus.

183. *Cauda thynni.*] Piſcis notus, de quo pluribus locis Athenæus: Plin. Lib. 9. cap. 15. ſic habet: *Præcipuâ magnitudine thynni. Invenimus talenta quindecim pependiſſe. Ejuſdem cauda latitudinem duo cubita & palmum*, &c.

Tumet alba fidelia vino.] Plena ſcilicet fidelia, vas vinarium ex argilla. Vide Satyr. 3.

Labra

Labra moves tacitus, recutitaque ſabbata palles. 184
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:

tunc ſecretò agitas labia, & expalleſcis ad ſabbata circumciſa, Tum larva atra, & pericula ovo diſrupto:

ANNOTATIONES.

184. *Labra moves tacitus.*] Tu ſuperſtitioſus Judæis te immiſces, in eorum proſeuchis, ſeu precationibus; & concipis vota tacito murmure, de quo vid Satyr. 2. v. 6.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

Labra movet, metuens audiri.

Recutitaque Sabbata palles.] Cum Judæis colis Sabbata, tremens, & ſtolidè religioſus. Certè Judæos nimium hac in re ſuperſtitioſos, quis non fateatur cùm hoſtes ingruentes invadenteſque Sabbato repellere, ac tueri ſe, religioni ducerent; quin & Chriſtum Dominum incuſarent & criminarentur, quod ægros ſanaret die Sabbati?

Recutita.] Hypallage Judæi recutiti dicebantur ob circumciſam præputii cùtem: ſic & Horatio, *Apella*, id eſt, ſine pelle, ſcilicet in ea, quam dixi corporis parte, cujus circumciſio divino juſſu mandata deſignabat cordis ſeparationem à cupiditatibus, ut ait Lactantius, & alii.

Sabbata.] Vox eſt Hebraïca requiem ſignificans, & diem hebdomadæ ſeptimam, Deo jubente per Moſem, Judæis feriatam, tum ut meminiſſent orbis à Deo conditi, & ſex diebus perfecti; tum etiam ſuæ ex Ægypto liberationis. Hìc verò *Sabbata* quamlibet Judæorum celebritatem indicare videntur, per metonymiam.

Palles.] Sive ob jejunium, quod ad veſperam Judæi ſervabant; ſeu ob metum ſuperſtitioſum; ſeu ob ſqualorem, & cinerem quo illi ſe conſpergebant in Sabbatis ſaltem aliquibus. Quæ omnia ridet Juvenalis, Satyr. 14. verſu 96. & ſeq. & Perſius hìc. Malè enim audiebant Romæ Judæi, quos tumultuantes expulit Româ Imperator Claudius, Nerò ſuppliciis coercuit, Domitianus vexavit tributis: ut refert Suetonius.

185. *Tunc nigri lemures,* &c.] Neque ſolùm afficit te ſuperſtitioſus pallor, ſed & ſubigit terror vanus è lemuribus, & futilibus portentis.
Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Somnia, terrores magicos, miracula, Sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Theſſala rides?

Lemures.] Apuleius de Deo Socratis: *Animus virtute perfectus Genius vocatur. Animum humanum emeritis vitæ ſtipendiis corpore ſuo abjurantem vetere Latinâ Linguâ Lemurem dictitatum reperio,* inquit. *Ex hiſce Lemuribus qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto Numine domum poſſidet, Lar familiaris dicitur: qui verò ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus, incertâ vagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, caterùm noxium malis, id genus plerique Larvas perhibent. Cùm verò incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrum Lar ſit, an Larva, nomine Manem Deum nuncupant.* Idem Apuleius in Apologia ſic habet: *Duat tibi Deus obvias ſpecies mortuorum, quicquid Umbrarum eſt uſquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Larvarum oculis tuis oggerat, omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta.* Plin. Lib. 7. Epiſt. 27. multa refert id genus nocturna phantaſmata, tùm aliis cùm ſibi viſa. Hìc per *Lemures* ſignificantur Umbræ nocturnæ & Larvæ domos infeſtantes, quæ omnia noctium terriculamenta procurabantur ſeu averruncabantur, fabam noctu in Sacris jactando; teſtantur Varro, de Vita Populi Romani, Lib. 1. ubi ait, *In Sacris fabam jactant noctu, & dicunt ſe Lemures domo extra januam ejicere.*
Et Ovid Faſt. 5. fusè rem explicat, & morem illum ſuperſtitioſum perſequitur.

Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Cúmque manus purè fontanâ perluit undâ,
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſuſque jacit: . . . . umbra putatur
Colligere, &c.

Ovoque pericula rupto.] *Sacerdotes qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſervare ſolebant ovum igni impoſitum, utrum in capite, an in latere deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum portendebat ei pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus.* Hæc vetus Scholiaſtes. At aliud ſuperſtitionis genus de ovis ruptis narrat Plinius, Lib. 28. cap. 2. *Huc pertinet,* inquit, *ovorum, ut exorbuerit quiſque calices, cochlearumque protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari.* Veteres nimirum hominem lædi putabant per maleficium, ſi ovorum teſtæ acu perforarentur: quod ne eveniret, ovorum cochlearumque putamina ſtatim frangebant ac pertundebant, ut maleficium occuparent atque averterent, Turnebus.

Hinc

deinde Galli ingentes; & Sacerdos cœlos cum crepitaculo inficiunt terrorem *Numinum, qua faciunt corpora intumescere, nisi matutino tempore ter comederis caput allii præscriptum. Ista loquere apud Centuriones varicibus notatos,*

Hinc grandes Galli; & cum sistro lusca Sacerdos
Incussere Deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter mane caput gustaveris alli.
Dixeris hæc inter varicosos Centuriones,

ANNOTATIONES.

186. *Hinc grandes Galli.*] Nova pallοris causa timorisque.

Grandes.] Sive quia cothurnati, & hinc grandiores videntur; sive quod præcipuè venerandi. Vide Fenestell. de Sacerdot. Rom. cap. 12. Alii volunt grandes appellari, eo quod illi utpote castrati grandescant potissimùm, ut ferè fit.

Favet Juvenalis Satyr. 6. v. 512.

——*Matrisque Deûm chorus intrat, & ingens*
Semivir, obscœno faciens reverenda minori,
Mollia qui rapta secuit genitalia testâ.

Galli.] Sacerdotes Cybeles, ita dicti à Gallo Phrygiæ fluvio, cujus potus furorem inducit usque ad exsectionem virilium. Fenestel. loco mox citato, Plin. Lib. 11. cap. 49. & Varro apud quem *gallare* est furere instar Gallorum.

Ovid. Fast. 4.

Inter, ait, viridem Cybelem altasque Celenas
Annis it insanâ nomine Gallus aquâ.
Qui bibit inde, furit, &c.

Cum sistro lusca Sacerdos.] *Sacerdos* Isidis Ægyptiorum Deæ, in ejus Sacris ferens crepitaculum ex ære vel argento: sicut Galli cymbalum. De his fusè ad Juvenal. Satyr. 6.

Sistro.] Σείστρον à σείω, *concutio.*

Lusca Sacerdos.] Insana, vitiosa, sicut alibi pro stulto ponitur. Vel revera uno orbata oculo, seu irato illi Isis percussisset lumina sistro, ut aiunt Juvenalis, Satyr. 13. v. 39. & Ovidius, Lib. 1. de Ponto, Eleg. 1. seu quod *Nubiles deformes cum maritos non invenerint, ad ministeria Deorum se conferant:* quod aiunt veteres Glossi hîc.

187. *Incussere Deos.*] Injiciunt metum Syriæ Deæ, Cybeles, Isidis, levibus animis occinentes, illam furore concutere, hanc plagis, ulceribus, morbisque afficere & affligere: quæ tamen incommoda & ægritudines à causis naturalibus proficiscuntur, ut eruditè disputat Aretæus Lib. de acutis morbis, cap. 9. ubi explicat cur Syrios Ægyptiosque tetra hæc ulcera divexent potissimùm.

Deos inflantes corpora.] Tumorem in corpus immittentes, nisi placarentur. ut credebant. Martial. Lib. 4. Epigramm. 43.

Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.

Juvenalis Satyr. 15. v. 9. superstitiosos Ægyptios irridet, vana quævis & ridicula pro Diis colentes, etiam porrum, cæpe, &c.

Si non prædictum, &c.] Nisi observes quæ jubent Sacrificuli illi & Sacrificulæ ad placandos Deos suos.

188. *Prædictum.*] Antè nominans, quàm comedens, ex superstitioso ritu, inquiunt nonnulli, quibus tamen alii refragantur.

Ter mane.] Superstitio elucet in singulis, & quod certo tempore, & quod certis vicibus.

Caput gustaveris alli.] Quod amuletum contra incantamenta & ad multarum noxarum depulsionem valere vana credidit antiquitas, videlicet caput allii aut cepæ à jejuno comestum. Turneb. Lib. 18. cap. 12. Plinius Lib. 20. cap. 6. de allii virtutibus multa refert, aitque *utilem quandam inflationem facere, insania mederi,* &c.

189. *Dixeris hæc inter,* &c.] Hæc de vera libertate disputa coram stupidis, & imperitis militibus, si vis cum ludibrio & sanna excipi. Quasi verò ferant illi se dici non usquam esse liberos, sed planè servos. Prov. Græc. στρατιωτικὴ ἀλογία. *Militum more rationem haud capit.*

Varicosos Centuriones.] Qui habent in cruribus varices è labore militari, quique ut corpore sic animo intumescunt. Varices porrò sunt venæ multo & impuro sanguine inflatæ in cruribus; quod Cursoribus, Bajulis, & diu stantibus accidere, ait Avicenna. Varicosi dicuntur fuisse M. Tullius Cicero, C. Marius, aliique. De Mario ipse Tullius Tuscul. Quæst. 2. n. 53. sic habet, *C. Marius Rusticanus vir, sed planè vir, cum secaretur, vetuit se alligari, nec quisquam ante Marium solutus dicitur esse sectus. Cur ergo postea alii? valuit auctoritas . . . . crus verò alterum non præbuit. Ita & tulit dolorem ut vir, & ut homo majorem ferre, sine causa necessaria noluit.* Plinius Lib. 11. cap. 45. ait C. Marium, qui septies Consul fuit, stantem sibi passum varices extrahi, inter homines unum; scilicet eo sæculo: nam in aliis id factum postea, testis Cicero loco mox citato. Denique Plutarchus in Vita Marii initio refert

Continuò

Continuò crassum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centusse licetur.

statim Vulfenius procerus rusticè cachinnatur, & centum Græcos æstimat centum assibus decurtatis,

ANNOTATIONES.

eum crura plena varicibus habuisse, & cùm deformitatem ægrè ferret, accersito Medico, haud ligatum, alterum crus præbuisse, atque inter incidendum, constanti animo perstitisse: at verò crus alterum poscenti, Medico negasse, subjecisseque, tantum dolorem iterum perferre, indignum se arbitrari.

Centuriones.] Ductores peditum. De his, vide Vegetium de re Militari, Lib. 2. Dionys. Halicarn. Lib. 4. *Centuriones*, inquit, *electi erant ex omnibus bello strenui, qui suos quique manipulos jussis obtemperantes exhibebant.* Ex his Intelligere est alium Centurionem manipularem fuisse, qui viginti militum, & turbæ Scutatorum ductor erat, alium verò Centurionem Primipilum, qui tribus vexillis præerat porrò vexillum homines centum octoginta tres complectebatur.
Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 5.

190. *Crassum ridet.*] Ingentes repentè cachinnos tollit, & in risum effusum solvitur. *Vulfenius ingens*, Miles aut Centurio procerus & robustus. *Vulfenius:* fictum à Poeta nomen creditur, pro quo legitur & *Vulpennius*, & *Pulfennius.*

191. *Et centum Græcos*, &c.] Philosophos centum ea sentientes & affirmantes magno conatu totidem assibus nolit emere, nedum fidem habeas eorum dictis etsi verissimis.

Græcos.] Sic Satyr. 1. posuit, *crepidas Græcorum*, nempè è Græcia emersisse omnes ferè Philosophi, Philosophiæ & Sapientiæ rudimenta, imò documenta & lumina.

Curto centusse licetur.] Centusse mutilato non integro, adeoque vix uno asse unum Sapientem æstimat.

Licetur.] *Liceri*, est in auctione publica pretium deferre.

SATYRA VI.

A Dmovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?

O Basse, iamne hyems te compulit ad caminum Sabinum?

ANNOTATIONES.

1. A *Dmovit jam bruma*, &c.] Avaros exagitat Persius hac Satyrâ, quam ad amicum in Sabinis hyemantem, & lucubrandi causâ secedentem scribit, ipse apud oram Ligusticam eodem consilio receptus & Româ digressus. Hinc statum intellige alia fuisse æstate domicilia, alia hyeme: & ad villas non tantùm valetudinis gratiâ, verno & tempore, secedere solitos, sed & qualibet tempestate, ut studio vel scriptioni indulgerent. Constat ex Tullio Epist. ad Attic. Sueton. in Augusto, cap. 72. Horat. Lib. 1. Epist 7. & 15. & aliis.

Bruma.] Quasi βραχεῖα ἡμέρα, inquit Festus. Dies anni brevissimi circa solstitium hyemale.
Ovid. Fast. 1.

Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis.

Basse.] Ambigunt eruditi quis iste *Bassus.* Plures certè fuerunt hujus nominis viri, sed cognomina & artes seu instituta dissentiunt. De Aufidio Basso belli Germanici Scriptore, & de Saleio Basso Epico Poëta, quos laudat Quintilianus Lib. 10. cap. 1. non est hîc mentio. Agellius Lib. 3. cap. ult. item Lib. 5. cap. 7. & alibi meminit C. Bassi, qui de vocabulorum origine scitè & lepidò scripsit, at solutâ oratione: atque adeo non est hic Persianus Bassus, etiamsi *veterum primordia vocum*, legas & cum vulgo intelligas. Superest igitur ut veterem Scholiastem sequamur: sic habet: *Hanc Satyram scribit Persius ad Cæsium Bassum Poëtam Lyricum, quem fama est in prædiis suis positum, ardente Vesuvio monte Campaniæ, & latè ignibus abundanti, cum villa sua ustum esse. Hic ergo, dum viveret, Româ ad Sabinos necessariò transibat, ubi brumali tempore, in calido loco carmina scribebat.* Favet Quintil. loco cit. qui Cæsium Bassum paulò antè vixisse, & *post Horatium Lyrici Carminis laudem tulisse*, ait.

Sabino.] Sabina terra agro Romano contigua veterem appellationem etiamnum retinet.

Jamne

Numquid cithara, & fides jam tibi vigent plectro ſevero? ô admiranda artifex, metris intendere principia antiquorum vocabulorum, & maſculum ſonitum Latinæ chordæ; deinde agere ludos juvenum, & canere ſenes illuſtres digito decoro. Mihi verò jam tepeſcit extremitas Liguria, & meum mare eſt in hybernis, ubi rupes protendunt amplum latus,

Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honeſto
Egregios lùſiſſe ſenes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens

ANNOTATIONES.

2. *Jamne lyra.*] Jamne Lyricis Carminibus more tuo egregiam navas operam?

Lyra.] Lyræ inventor Mercurius traditur. Vide Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 19. Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 25.

Tetrico vivunt tibi pectine chordæ.] An chordæ citharæ jam à te pulſantur pectine, & graves ſoni redduntur? *Tetrico* in gravibus ac ſeriis argumentis, & Stoïco dignis, ut aiunt aliqui. Fuit apud Sabinos mons nomine *Tetricus*, ſed nihil ad rem.

Vivunt.] Dum muta jacet lyra, veluti mortua eſt: at cùm pulſatur moveturque, tum loqui & vivere videtur.

3. *Mirè opifex numeris, &c.*] Tu qui peritus es fidibus aptare, & Carmine Lyrico deſcribere primordia & origines ſeu rerum, ſeu vocabulorum, &c.

Veterum primordia vocum.] Legit Caſaubonus, *primordia rerum*, ut intelligatur hiſtoria primi temporis; nec enim legitur uſquam, inquit, ſcripſiſſe Cæſius Baſſus de Originibus vocum. Explicant alii de vocibus antiquatis & obſoletis, quas Baſſus verſibus ſuis inſereret non ſine arte & decore. Alii, *veterum primordia vocum* dicunt eſſe ipſam Poëſim, quippe quæ ante proſam à Scriptoribus uſurpata fuerit. Ex Plin. Lib. 7. cap. 56. & Horat. ad Piſones, qui ait,

——— *Fuit hæc ſapientia quondam,*
Publica privatis ſecernere, ſacra profanis.
——— *Dicta per carmina ſortes;*
Et vitæ monſtrata via eſt, &c,

Verùm utraque hæc interpretatio longè petita videtur. Malim igitur cum Caſaubono & aliis quibuſdam, θεογονίαν & μυθιστορίαν intelligere, per *veterum rerum primordia*.

4. *Atque marem ſtrepitum, &c.*] Solers ſcribere forte & generoſum Carmen Lyricum, de quo Horatius ad Piſones:

Muſa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Et Od. 13. Lib. 2. ait Alcæum *pleniùs aureis eeciniſſe plectro dura navis, dura fugæ mala, dura belli.*

Marem.] Sic Horatius ad Piſones.

——— *Poſt hunc inſignis Homerus*
Tyrtæuſque mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit.

Fidis intendiſſe Latinæ.] Apud Græcos Lyrici Poëtæ novem memorantur, Steſichorus, Bacchilides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, quibus addunt aliqui Corynnam, ut decas impleatur; at apud Latinos duo tantùm claruere, Horatius & Cæſius Baſſus, ut ait Quintil. Lib. 10. cap. 1. jam cit.

Intendiſſe.] Intenſio nervorum in cithara varios varia ſonos & modos facit.

5. *Mox juvenes agitare jocos.*] Juveniles curas, amores, ludos, convivia deſcribere. Horatius loco citato paulò ante.

Pollice honeſto.] Tangens citharam *pollice honeſto*, id eſt, inſignes virtute viros, heroum facta celebrans, nobili Carmine & glorioſo conatu, *luſiſſe* ac eeciniſſe.

Virgil. Eclog. 1.

Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

6. *Mihi nunc Ligus ora intepet.*] Dum tu in Sabinis ſeceſſu gaudes & liberali ora; ego pariter urbe ceſſi, & quietus ago in Lunenſi villa, ubi fruor aere temperato, & tepore, maritimæ regionis. Porrò addunt veteres Gloſſæ, *ſeceſſiſſe illuc Perſium in Liguriæ fines, videlicet propter Fulviam Siſenniam matrem ſuam, quæ poſt mortem prioris viri, ibi nupta erat.*

Ligus ora.] Liguria Italiæ pars in longum protenſa verſus Meridiem, à Narbonenſi Gallia ad Thuſciam, ſecundùm maris littus. Hodie, *Ora Genuenſis*, à Genua civitate principe nuncupata.

7. *Intepet.*] Sive ob ſitum inter montes, ſive ob agitationem vicini maris, quæ quidem major hyberno tempore. Cic. Lib. 2. de Natura Deorum, n. 26. *Maria agitata ventis ità tepeſcunt, ut intelligi facile poſſint in tan-*

Dant

Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat.
Lunaï portum eſt operæ cognoſcere, cives.
Cor jubet hoc Enni, poſtquam diſtertuit eſſe
Mæonides Quintus pavone ex Pythagoræo.

& ora ſeſe colligit multiplici convalle. O cives, juvat nosſe portum Lunæ. Ennii cor id præcipit, poſtquam deſiit ſomniare ſe eſſe Mæonidem Quintum ex pavone Pythagoræ.

ANNOTATIONES.

tis illis humoribus incluſum eſſe calorem: nec enim ille externus & adventitius habendus eſt tepor, ſed ex intimis maris partibus agitatione excitatus; quod noſtris quoque corporibus contingit, cùm motu atque agitatione recaleſcunt.

Hybernat mare.] Ut fieri ſolet hyeme, concitatur. Horat. Lib. 2. Sat. 2. *Defendens piſces hyemat mare.* Veteres Gloſſæ, id eſt, *ſævit, vel à navigiis vacat. Sicut enim naves hybernare dicimus; ſic & mare, cùm non navigatur,* Apud Vegetium Lib. 4. dicuntur claudi maria ab Idibus Novembris ad Idus Martias, aut circiter.

Meum mare.] Id eſt, patrium, ſeu Etruſcum mare, quippe cum oriundus eſſet Perſius Volaterris oppidoHetruriæ.

Qua latus ingens dant ſcopuli.] Loci deſcriptio. Scilicet prominent in mare ſcopuli ſeu rupes multiplices, & montes excelſi Lunæ portum circumcludentes. Strabo, Lib. 5.
Sic Virgil. Æneid. 9.

——— *Quâ ſe ſubducere colles*
Incipiunt, &c.

8. *Multâ littus ſe valle receptat.*] Ubi ſinum fecit natura, & deflexum littus in formam Lunæ curvatur; nomenque inde datum. Porrò Lunæ portus, ut ait Strabo, loco citato, amplus valdè & capax, multos intra ſe portus amplectitur magnæ profunditatis univerſos, adeo ut omnium qui maris teneant imperium, facilè fieret receptaculum.

9. *Lunaï portum.*] *Lunaï* per diæreſim, pro *Lunæ.* Sic Virgil. *aquaï, aulaï, pictaï,* & alii diphthongum ſolventes. *Luna* urbs Hetruriæ antiquiſſima, in Liguriæ confinio, ad oſtia Macræ fluvii: cui in Epiſcopali dignitate modo ſucceſſit Sarcana, quæ nova Luna dici poteſt. Lunæ verò portus certè maximus, ſeu veriùs ſinus Liguriæ, inter portum Veneris & portum Erycis, ambitu viginti millia paſſuum patens: hodie, *Golfo della Spezzia,* ſic denominatus ab oppido Spetia, quod ſitum eſt in intimo receſſu. Ferrar celſis undique montibus circumcingitur, qui proſpectum longè pelagi præbeant; nam & Sardiniæ & magna utriuſque littoris pars cernitur Strabo. *Primum oppidum Hetruriæ, Luna, portu nobile.* Plin. Lib. 3. cap. 5. & Lib 14. cap. 6. ait Lunenſia vina palmam ferre inter Hetruſca. Celebratur etiam Lunenſe marmor, Lib. 36.

Eſt opera, &c.] Supple, *pretium:* id eſt, utile & jucundum eſt tam amœnum portûs Lunæ ſitum cognoſcere, ejuſque deſcriptionem petere ex Ennio, quam in Annal. ſic incipit.

Eſt opera pretium, ô cives, cognoſcere portum Lunæ.

10. *Cor jubet hoc Ennii.*] Id eſt, hoc nobis imperat Ennius vir cordatus & ſapiens. Nam cor vitæ fons & radix ponitur etiam pro mente & ſapientia. Porrò verſum hunc ad ſuum carmen de Ennii carminibus tranſlatum à Perſio notant veteres Gloſſæ.

Ennii.] *Ennius* Epicus Poëta inter Latinos poſt Liv. Andronicum vetuſtiſſimus Annales Populi Romani ſcripſit, & alia quædam, quorum fragmenta duntaxtat ſuperſunt. In Ennio elucebat ingenium acre, eruditio multiplex, cultus, modeſtia, comitas, probitas, fides, &c. Et cum triplicem linguam calleret, Græcam, Oſcam, Latinam, dicere ſolitus erat tria ſe corda habere Crinitus, Gellius Lib. 17. cap. 17. Cic. Tuſc. Quæſt. 1. num. 34. Epitaphium Ennii ab ipſo ſcriptum refert:

Aſpicite, ô cives, ſenis Ennii imagini formam.
Hic veſtrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivus' per ora virum.

Horat. Lib 2. Epiſt. 1.

Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promiſſa cadant, & ſomnia Pythagoræa.

Poſtquam diſtertuit, &c.] Tum hoc jubet, cùm ſapit maximè, & cùm verè eſt Quintus Ennius, nec jam ſomniat eſſe ſe Homerum, ſeu habere ſe animam Homeri. Vel ut ait Marcilius, Perſii mens eſt: poſtquam Annalium initio Ennius narravit ſomnium ſuum de apparente ſibi Homero, & affirmante ſuam olim animam jam Ennii eſſe, &c. tum portus Lunæ deſcriptionem aggreſſus jubet attendere, hoc verſiculo, *eſt opera pretium,* &c. ut ſuprà. Huc pertinet quod in Prologo ſcripſit Perſius, v. 2.

11. *Mæonides.*] Ita dictus Homerus vel à Mæonia patria, vel quod eſſet Mæonis filius.

Quintus.] Ennii prænomen eſt, quicquid nugati ſint aliqui de quinta ab Homero metempſycoſi. Turn. Lib. 30 cap. 7. Caſaub. & alii.

Pavone ex Pythagoræo.] Id eſt, Poſtquam En-

Hic

Numquid cithara, & fides jam tibi vigent plectro severo? ô admiranda artifex, metris intendere principia antiquorum vocabulorum, & masculum sonitum Latina chorda; deinde agere ludos juvenum, & canere senes illustres digito decoro. Mihi verò jam tepescit extremitas Liguria, & meum mare est in hybernis, ubi rupes protendunt amplum latus,

Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honeſto
Egregios lùſiſſe ſenes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens

ANNOTATIONES.

2. *Jamne lyra.*] Jamne Lyricis Carminibus more tuo egregiam navas operam?

Lyra.] Lyræ inventor Mercurius traditur. Vide Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 19. Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 25.

Tetrico vivunt tibi pectine chordæ.] An chordæ citharæ jam à te pulſantur pectine, & graves ſoni redduntur? *Tetrico* in gravibus ac ſeriis argumentis, & Stoïco dignis, ut aiunt aliqui. Fuit apud Sabinos mons nomine *Tetricus*, ſed nihil ad rem.

Vivunt.] Dum muta jacet lyra, veluti mortua eſt: at cùm pulſatur moveturque, tum loqui & vivere videtur.

3. *Mirè opifex numeris, &c.*] Tu qui peritus es fidibus aptare, & Carmine Lyrico deſcribere primordia & origines ſeu rerum, ſeu vocabulorum, &c.

Veterum primordia vocum.] Legit Caſaubonus, *primordia rerum*, ut intelligatur hiſtoria primi temporis; nec enim legitur uſquam, inquit, ſcripſiſſe Cæſius Baſſus de Originibus vocum. Explicant alii de vocibus antiquatis & obſoletis, quas Baſſus verſibus ſuis inſereret non ſine arte & decore. Alii, *veterum primordia vocum* dicunt eſſe ipſam Poëſim, quippe quæ ante proſam à Scriptoribus uſurpata fuerit. Ex Plin. Lib. 7. cap. 56. & Horat. ad Piſones, qui ait,

——— Fuit hæc ſapientia quondam,
Publica privatis ſecernere, ſacra profanis.
——— Dicta per carmina ſortes;
Et vitæ monſtrata via eſt, &c,

Verùm utraque hæc interpretatio longè petita videtur. Malim igitur cum Caſaubono & aliis quibuſdam, θεογονίαν & μυθιστορίαν intelligere, per *veterum rerum primordia.*

4. *Atque marem ſtrepitum, &c.*] Solers ſcribere forte & generoſum Carmen Lyricum, de quo Horatius ad Piſones:

Muſa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Et Od. 13. Lib. 2. ait Alcæum *plenius aureis cecinisse plectro dura navis, dura fuga mala, dura bella.*

Marem.] Sic Horatius ad Piſones.

——— Poſt hunc inſignis Homerus
Tyrtæuſque mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit.

Fidis intendiſſe Latinæ.] Apud Græcos Lyrici Poëtæ novem memorantur, Steſichorus, Bacchilides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, quibus addunt aliqui Corynnam, ut decas impleatur; at apud Latinos duo tantùm claruere, Horatius & Cæſius Baſſus, ut ait Quintil. Lib. 10. cap. 1. jam cit.

Intendiſſe.] Intenſio nervorum in citharæ varios varia ſonos & modos facit.

5. *Mox juvenes agitare jocos.*] Juveniles curas, amores, ludos, convivia deſcribere. Horatius loco citato paulò ante.

Pollice honeſto.] Tangens citharam *pollice honeſto*, id eſt, inſignes virtute viros, heroum facta celebrans, nobili Carmine & glorioſo conatu, *luſiſſe* ac ceciniſſe.

Virgil. Eclog. 1.

Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

6. *Mihi nunc Ligus ora intepet.*] Dum tu in Sabinis ſeceſſu gaudes & liberali ora; ego pariter urbe ceſſi, & quietus ago in Lunenſi villa, ubi fruor aere temperato, & tepore, maritimæ regionis. Porrò addunt veteres Gloſſæ, *ſeceſſiſſe illuc Perſium in Liguria fines, videlicet propter Fulviam Siſenniam matrem ſuam, quæ poſt mortem prioris viri, ibi nupta erat.*

Ligus ora.] Liguria Italiæ pars in longum protenſa verſus Meridiem, à Narbonenſi Gallia ad Thuſciam, ſecundùm maris littus. Hodie, *Ora Genuenſis*, à Genua civitate principe nuncupata.

7. *Intepet.*] Sive ob ſitum inter montes, ſive ob agitationem vicini maris, quæ quidem major hyberno tempore. Cic. Lib. 2. de Natura Deorum, n. 26. *Maria agitata ventis ita tepeſcunt, ut intelligi facile poſſint in tan-*

Dant

Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat.
Lunaï portum eſt operæ cognoſcere, cives.
Cor jubet hoc Enni, poſtquam diſtertuit eſſe
Mæonides Quintus pavone ex Pythagoræo.

& ora ſeſe colligit multiplici convalle. O cives, juvat ipſe portum Lunæ, Ennii cur id præcipit, poſtquam deſiit ſomniare ſe eſſe Maonidem Quintum ex pavone Pythagoræ.

ANNOTATIONES.

tis illis humoribus incluſum eſſe calorem: nec enim ille externus & adventitius habendus eſt tepor, ſed ex intimis maris partibus agitatione excitatus; quod noſtris quoque corporibus contingit, cùm motu atque agitatione recaleſcunt.

Hybernat mare.] Ut fieri ſolet hyeme, concitatur. Horat. Lib. 2. Sat. 2. *Defendens piſces hyemat mare.* Veteres Gloſſæ, id eſt, *ſævit, vel à navigiis vacat. Sicut enim naves hybernare dicimus; ſic & mare, cùm non navigatur,* Apud Vegetium Lib. 4. dicuntur claudi maria ab Idibus Novembris ad Idus Martias, aut circiter.

Meum mare.] Id eſt, patrium, ſeu Etruſcum mare, quippe cum oriundus eſſet Perſius Volaterris oppidoHetruriæ.

Qua latus ingens dant ſcopuli.] Loci deſcriptio. Scilicet prominent in mare ſcopuli ſeu rupes multiplices, & montes excelſi Lunæ portum circumcludentes. Strabo, Lib. 5.
Sic Virgil. Æneid. 9.

——— *Quâ ſe ſubducere colles*
Incipiunt, &c.

8. *Multâ littus ſe valle receptat.*] Ubi ſinum fecit natura, & deflexum littus in formam Lunæ curvatur; nomenque inde datum. Porrò Lunæ portus, ut ait Strabo, loco citato, amplus valdè & capax, multos intra ſe portus amplectitur magnæ profunditatis univerſos, adeo ut omnium qui maris teneant imperium, facilè fieret receptaculum.

9. *Lunaï portum.*] *Lunaï* per diæreſim, pro *Lunæ.* Sic Virgil. *aquaï, aulaï, pictaï,* & alii diphthongum ſolventes. *Luna* urbs Hetruriæ antiquiſſima, in Liguriæ confinio, ad oſtia Macræ fluvii: cui in Epiſcopali dignitate modo ſucceſſit Sarcana, quæ nova Luna dici poteſt. Lunæ verò portus certè maximus, ſeu verius ſinus Liguriæ, inter portum Veneris & portum Erycis, ambitu viginti millia paſſuum patens: hodie, *Golfo della Spezzia,* ſic denominatus ab oppido Spetia, quod ſitum eſt in intimo receſſu. Ferrar celſis undique montibus circumcingitur, qui proſpectum longè pelagi præbeant; nam & Sardiniæ & magna utriuſque littoris pars cernitur Strabo. *Primum oppidum Hetruriæ, Luna, portu nobile.* Plin. Lib. 3. cap. 5. & Lib. 14. cap. 6. alt Lunenſia vina palmam ferre inter Hetruſca. Celebratur etiam Lunenſe marmor, Lib. 36.

Eſt operæ, &c.] Supple, *pretium:* id eſt, utile & jucundum eſt tam amœnum portûs Lunæ ſitum cognoſcere, ejuſque deſcriptionem petere ex Ennio, quam in Annal. ſic incipit.

Eſt operæ pretium, ô cives, cognoſcere portum Lunæ.

10. *Cor jubet hoc Ennii.*] Id eſt, hoc nobis imperat Ennius vir cordatus & ſapiens. Nam cor vitæ fons & radix ponitur etiam pro mente & ſapientia. Porrò verſum hunc ad ſuum carmen de Ennii carminibus tranſlatum à Perſio notant veteres Gloſſæ.

Ennii.] *Ennius* Epicus Poëta inter Latinos poſt Liv. Andronicum vetuſtiſſimus Annales Populi Romani ſcripſit, & alia quædam, quorum fragmenta duntaxat ſuperſunt. In Ennio elucebat ingenium acre, eruditio multiplex, cultus, modeſtia, comitas, probitas, fides, &c. Et cum triplicem linguam calleret, Græcam, Oſcam, Latinam, dicere ſolitus erat tria ſe corda habere Crinitus, Gellius Lib. 17. cap. 17. Cic. Tuſc. Quæſt. 1. num. 34. Epitaphium Ennii ab ipſo ſcriptum refert:

Aſpicite, ô cives, ſenis Ennii imagini formam.
Hic veſtrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivus' per ora virum.

Horat. Lib 2. Epiſt. 1.

Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promiſſa cadant, & ſomnia Pythagoræa.

Poſtquam diſtertuit, &c.] Tum hoc jubet, cùm ſapit maximè, & cùm verè eſt Quintus Ennius, nec jam ſomniat eſſe ſe Homerum, ſeu habere ſe animam Homeri. Vel ut ait Marcilius, Perſii mens eſt: poſtquam Annalium initio Ennius narravit ſomnium ſuum de apparente ſibi Homero, & affirmante ſuam olim animam jam Ennii eſſe, &c. tum portus Lunæ deſcriptionem aggreſſus jubet attendere, hoc verſiculo, *eſt operæ pretium,* &c. ut ſuprà. Huc pertinet quod in Prologo ſcripſit Perſius, v. 2.

11. *Mæonides.*] Ita dictus Homerus vel à Mæonia patria, vel quod eſſet Mæonis filius.

Quintus.] Ennii prænomen eſt, quicquid nugati ſint aliqui de quinta ab Homero metempſycoſi. Tum. Lib. 30 cap. 7. Caſaub. & alii.

Pavone ex Pythagoræo.] Id eſt, Poſtquam En-

Hic

Ego Perſius *iſtic dego non ambitioſus ſermonum plebis; & parum ſollicitus quid Notus gregibus noxius apportet* mali: *& quod iſte angulus vicini mei ſit fertilior noſtro: ac ſi tandem quilibet deteriorum filii divites fiunt: ſemper renuam propterea frangi ſenectute incurvatus vel capere cœnam abſque* cibo *pingui & naribus contingere ſignaculum in lagena corrupta.*

Hic ego ſecurus vulgi; & quid præparet Auſter
Infelix pecori; ſecurus & angulus ille
Vicini noſtro quia pinguior: & ſi adeo omnes
Diteſcant orti pejoribus: uſque recuſem
Curvus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine uncto,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.

ANNOTATIONES.

nius fingere deſiit immigraſſe in ſe animam Homeri, à quo illa in pavonem, ac deinde in Pythagoram; poſteà verò in Ennium tranſiiſſet. Diog. Laërt. Lib. 8. ait, Pythagoram dicere ſolitum animam ſuam primùm fuiſſe Euthalidis, qui Mercurii filius habitus eſt, ab Euthalide in Euphorbum, ab hoc in Hermothimum, pòſt in Pyrrham Delium piſcatorem, denique in Pythagoram tranſmigraſſe.

Ovid. Metamorphoſ. 15. Fab. 3. Pythagoram ita loquentem inducit.

Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, &c.

Perſius hìc deridet aniles illas opiniones de metempſycoſi Pythagorica. Quod & fecit Tertull. Lib. de Anima, cap. 24. & ſeq. cap. verò 33. ſic habet: *pavum ſe meminit Homerus Ennio ſomniante: ſed Poëtis nec vigilantibus credam, &c.* Et cap. 34. *In pavone tunderetur Homerus, ſicut in Pythagora Euphorbus.* Idem Tertullianus, Lib. de Reſurrect. carnis, cap. 1. num. 7. *ut in Pythagoram Euphorbus, Homerus in pavum recenſeantur.* Pariter S. Hieron. Apol. 3. adverſus Ruffinum, paulò ante finem. Et Lactantius Firmianus, Lib. 3. cap. 18. & Lib. 7. cap. 23. ubi ſic ait: *Pythagoras tranſire animas in nova corpora diſputavit, ſed ineptè . . . . . & ſeipſum ex Euphorbo fuiſſe reparatum.*

12. *Hic ego*] In portu Lunæ verſor, ut jam dictum. *Securus vulgi*, parum curans rumores populares; procul à vulgari ſtrepitu, & ambitione.

Et quid præparet Auſter.] Quid morborum ac mali gregibus & ſegetibus creet & gignat ventus Meridianus, eo quod naturæ calidæ eſt & humidæ, ut ait Plinius.

Hinc & Virgil. Georg. 1.

Arboribuſque ſatiſque Notus pecoríque ſiniſter.

13. *Angulus ille vicini noſtro quia pinguior.*] Non invidens vicino meo quod agrum habeat noſtro pinguiorem.

Horat. Lib. 2. Satyr. 6.

——— *O ſi angulus ille*
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum.

15. *Diteſcant orti pejoribus.*] Neque pariter accuſo Deos, eo quod locupletari videam homines infimæ ſortis, improbos, ipſoſque ſervos ac libertos, quos ad ſummas opes evehit Nero. Parum & id me ſollicitat.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris.
Mucius, indignum, quod ſit pejoribus ortus.

Uſque recuſem, &c.] Propter hæc omnia quæ dixi, quæque ſolent invidos & avaros torquere, nolim ego ſordidam agere vitam, & ditari.

16. *Curvus*] Humi reſpiciens præ triſtitia, & dolore.

Minui ſenio.] Senectutis incommoda accelerare per ſuſceptos lucri causâ labores vel præ invidia, meipſum diſcrucians, & animum curis exercens.

Ovid. 1. de Ponto, Eleg 5.

Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires.
Confiteor facere hoc annos, ſed & altera cauſa eſt,
Anxietas animi, continuuſque labor.

Sine uncto.] Sine lautitiis, quaſi verò, avarorum more oleribus veſci velim & defraudare genium, ut divitias hæredibus accumulem.

Horat. ad Piſones.

Si verò eſt unctum rectè qui ponere poſſit.

17. *Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.*] Vinum vappeſcens bibere: & admotis ad lagenam oculis, ipſoque proinde naſo obſervare diligenter numquid ſervus fortè reſignarit appoſitum ex more ſignaculum, atque inde furtim hauſerit.

Unde Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

——— *Poſſet qui ignoſcere ſervis,*
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ.

Non ſolùm vaſa vinaria ſignabant Romani, ſed & penu, ac vilia quævis obſonia, ad arcendas rapaces manus ſervorum. Plin.

Plaut. in Perſa, Scen. 6.

Nam id demum lepidum eſt Iripatreos homines vetulos, avidos, aridos.

Diſcrepet

Diſcrepit his alius. Geminos, Horoſcope, varo
Producis genio. Solis natalibus eſt qui
Tingat olus ſiccũ muriâ vafer in calice empta,
Ipſe ſacrum irroràns patinæ piper. Hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar: 22
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,

Alter iſtis diſſentiat. O Horoſcope profers gemellos ingenio diſſimili. Unus eſt qui die nativitatis tantùm herbas aridas ſalſugine coëmptâ calliduſ in vaſculo intingat ipſe inſpergens catino piper ſacrâtum. Ille verò juvenis magno animo ingentes facultates dentibus conſumit. Ego meis utar, utar, inquam: neque propterea prodigus ero apponere rhombos libertis.

ANNOTATIONES.

Bene admordere, qui ſalihum ſervo obſignant cum ſale.

Et Tullius Lib. 16. Epiſt. 26. ad Tironem ſic habet: *Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ.*

Naſo tetigiſſe.] Fortè ſolebant avari olfactu explorare, num corrumpi jam inciperet vinum, quod diu ſervabant, & parcè admodum bibebant. Utrovis modo accipias, ſordes & avaritiam notat Perſius.

18. *Diſcrepet his alius.*] Etiamſi longè alia erit aliis mens & vivendi ratio, non mirabor: ſiquidem & gemini fratres ſæpe diſcrepant moribus.

Horoſcope.] Aſtrum natale, ſeu nativitati præſidens, è cujus ſpectatione Aſtrologi judiciarii divinant quid homini ſit eventurum in vita.

Varo producis genio.] *Varo*, id eſt, vario ac diſſimili. Vide Satyr. 4. v. 12. ad hæc verba: *Fallit pede regula varo.* Quicquid verò Aſtronomi garriant, etiam ſub eadem ſtella natis diſſimilia contingere nonnunquam, certum eſt. Sic narrat Lampridius Commodum & Antoninum Marci Imperatoris filios geminos nihil ſimile in vita habuiſſe, quibus tamen paria omnia promiſerant Mathematici.

Horat. Lib. 2. Satyr. 1.

Caſtor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis.

Vide A. Gellium, Lib. 14. cap. 1. ubi Genethliaci egregiè impugnantur.

19. *Solis natalibus eſt qui, &c.*] Horum geminorum fratrum alter parcus & tenax erit, & in ſua parſimonia ſolers & vafer: & vix aliquid ſibi indulgebit in feſtis duntaxat, v. g. natalibus, quibus genio litari mos erat, & epulis operam dare.

Natalibus.] Vel urbis, vel Imperatorum de quibus Ovid. in Faſtis.

20. *Tingat olus ſiccum muriâ.*] Leviter imbuat olera & herbas aliquo condimento.

Muriâ emptâ.] Salſamento quod tunc emit, nec ut alii habet in penu: quia delicias illas & cupedias raro adhibet. Fiebat muria è thynnorum tabe, & pauperum erat & avarorum duntaxat. At garum è ſcombro delicatorum erat ac divitum. Vide Plin. Lib. 31. cap. 8. Hinc Martial. Lib. 13. Epigram. 103. de Muriâ,

Antipolitani fateor ſum filia thynni:
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

Vaſer in calice.] Etiam callidus ad geniium tunc defraudandum, quippe non niſi in vaſculo muriam coëmit & comparat, unde & intincta olera ſicca remanent ſaltem parte ſui maximâ.

21. *Ipſe ſacrum irrorans, &c.*] Cibis aſpergens modicum piper, cui parcit etiam velut rei ſacræ. Ipſe verò aſpergit, ne ſervus aut coquus pluſculum impendat.

Horat. Lib. 1. Satyr.

——— *Congeſtis undique ſaccis*
Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris
Cogeris,

Et Lib. 2. Satyr. 3.

Qui nummos, aurumque recondit, neſcius uti
Compoſitis, metuenſque velut contingere ſacrum.

Hic bona dente, &c.] Alter autem geminorum prodigus opes abligurit & dilapidat in conviviis & luxu, &c.

22. *Magnanimus.*] Valde ſe generoſum velut oſtentans, dum profundit patrimonium in malos etiam uſus.

Peragit.] Id eſt, conficit, atterit, diſperdit.

Utar, ego utar.] Ego Perſius nec effundere velim malè bona mea; nec ſordidè iis parcere: ſed utar iis quæ uſui tantùm eſſe conſecrata. Græci proprio nomine χρήματα appellando, bene admodum oſtendunt. Sanctus Auguſt. magnum in eo malum docet, ſi *utaré fruendis aut fruaris utendis.*

Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Utar, & ex modico, quantum res poſcet acervi
Tollam:

23. *Nec rhombos ideo.*] Nolim eſſe adeo in menſa ſplendidus, ut libertini generis hominibus, ſervis in libertatem aſſertis, aliiſve infimæ ſortis, opipara ſtruam convivia.

Rhombos.] Sunt piſces exquiſiti ſaporis & magni apud Romanos pretii: dicti à rotunda quaſi figura; habent enim dextrum latus reſupinatum, ut ait Plin. Lib. 9. cap. 20. Vide

neque peritus dignoscere subtilem turdorum saporem. Vescere usque ad tuam messem, & mole horrea, licet. Quid timeas? Glebas comminue. Secunda etiam seges herbescit. Sed revocat me officium. Ecce *familiaris egenus prensat Bruttios scopulos, fractâ navi: & perdidit omnia bona, & preces non exauditas: ipse* verò *prostratus est in ora maris Ionii, & sinul magni-*

Nec tenuem solers turdarum nosse salivam,
Messe tenus propriâ vive: & granaria fas
est,
Emole. Quid metuas? Occa. Et seges altera
in herba est.
Ast vocat officium. Trabe ruptâ, Bruttia
saxa
Prendit amicus inops: remque omnem, sur-
daque vota
Condidit: Ionio jacet ipse in littore, & unà

ANNOTATIONES.

Juvenal. Satyr. 4. v. 39. & Satyr. 11. v. 121. ibique annotata.

Horat. Lib. 1. Satyr. 2.

Num esuriens fastidia omnia, prater
Pavonem rhombumque?

Et Lib. 2. Satyr. 2.

Quid? Tum rhombos minùs aquor alebat?
Tutus erat rhombus.

24. *Nec tenuem solers turdarum nosse salivam.*] Nolim quoque palati esse supra modum delicati, ut discernam turdorum saporem, dignoscens mares à fœminis, sylvestres ab iis qui sunt in aviario educati, cellarios à terrariis, pastos junipero ab aliis: quod norunt *quidam gula dediti, tanta subtilitatis palatum habentes ut dignoscant turdos.* Vetus Scholiastes: qui & addit: *turdarum dixit abusivè, pro, turdorum,* Ut Horatius ponit:

Pone macros, arsit, dum turdos versat in igni.

Turdorum.] *Turdi* inter volatilia celebrantur Plin. Lib. 10. cap. 24. Athenæus, Lib. 2. cap. 24. ex Aristotele tria recenset turdorum genera.

Horat. Lib. 1. Epist. 15.

Obeso nil melius turdo.

Martial. Lib. 13. Epigram. 92.

Inter aves turdus, si quis me judice certet:
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Salivam.] Quia sapor salivam ciet, hinc pro sapore saliva ponitur. Docent Varro Lib. 4. de Ling. Lat. Plin. Lib. 23. Propert. Lib. 4. Eleg. 9.

25. *Messe tenus propriâ vive.*] Quantum ex agris uno anno colligis, tantundem impende tibi & aliis: nihilque reserva in sequentem annum.

Granaria emole.] Grana prioris anni mole: utere, quantum satis erit tibi ac familiæ tuæ; reliquum verò largire indigentibus. *Fas est:* æquum est & decet sic te agere divinæ providentiæ confidentem.

26. *Quid metuas?*] An dubitabis hornâ messe uti, & insumere congestas in granario fruges cum aliæ crescant? Scilicet metuis perire fame?

Occa.] Ligone frange glebas majores: quod faciunt post sationem agricolæ. Hinc verò significari videtur, jam utendum esse granis præteritâ messe collectis, & de his liberaliter largiendum. Casaubonus existimat poni simpliciter, pro, *labora.*

Seges altera in herba est.] Messis altera jam præparatur, unde novis granis horrea rursum impleas.

27. *Ast vocat officium.*] Prosopopœia avari sese excusantis: verum enimverò, inquit, non ita fas est annuum proventum singuli annis totum consumere, nihilque sepositum reservare? Nam si id fiat quod mones, unde, quæso, suppetet quo subveniatur calamitatibus amicorum, & morbis aliisve malis derepentè ingruentibus? Certè officii ratio tibi parere vetat. Hæc avarus.

Trabe ruptâ Bruttia saxa, &c.] Reponit Persius: quin igitur age, & protinus quod dixisti exequere. Familiari naufrago ad Scyllæum scopulum, rerumque omnium egenti opem ferre? Vel continuatio est sermonis avari prætextum hunc afferentis, ad quem respondebit mox Poeta: *Nunc & de cespite vivo Frange aliquid: largire inopi, &c.*

Bruttia.] Bruttii Italiæ populi, in tertia regione, Lucanis, ut ait Strabo, contermini: ad littus inferi maris, non procul Sicilia, in Calabria nimirum Citeriori.

28. *Prendit amicus inops.*] En amicus *trabe ruptâ*, illisâ navi, post naufragium enatans evadit in littora Bruttiorum.

Virgil. Æneid. 6.

Prensantemque uncis manibus capita aspera montis

Surdaque vota.] Vota quibus surdi fuerunt Dii Marini, & inexorabiles, in mari perdita *condit:* sicut in penu condita non apparent.

29. *Ionio.*] *Ionium* mare est ad fauces Adriatici maris, Siciliam inter & Cretam: nominatum seu ab Ionio Dyrrachii filio, quem in illud Hercules dejecit: seu ab Ionum naufragio: seu ut vult Solinus, ab Ionia extremæ Italiæ regiuncula.

Jacet ipse in littore.] Elegans hypotyposis.

Ingentes

Ingentes de puppe Dei: jamq; obvia mergis
Costa ratis laceræ. Nunc & de cespite vivo
Frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris hæres

Dii de puppe: & modo latus, navis fracta occurrit mergis. Huic igitur rumpe statim quidpiam de glebis etiam immaturis: dona indigenti, ne vagetur depictus in tabella coloris marini. At hæres

ANNOTATIONES.

30. *Ingentes de puppe Dei.*] Simul cum eo jacent Dii navis tutelares ablati de puppe, ubi sacrarium habebant, & ad quos in periculis nautæ vota nuncupant. Horum ille simulacra ingentia secum eripuit è naufragio & magno labore abstulit vir religiosus & pius, cui proinde justum est opitulari.
Virgil.
Aurato fulgebat Apolline puppis.
Arma Deosque parant comites.
Horat. Lib. 1. Od. 14.
Non tibi sunt integra lintea,
Non Dii, quos iterum pressa voces malo.
Jamque obvia mergis.] Jamque navis diffractæ tigna, & trabes super mare fluitantia, obvia feruntur marinis avibus ad ea advolantibus, ut inde prædam captent.
Mergis.] *Mergus* est aquatica volucris, ab immergendo frequenter sese, nuncupata. De ea Plinius, Lib. 10. cap. 32. & alibi.
31. *Costa ratis lacera.*] Ligna quibus latera navis intexuntur.
Virgil. Æneid. 2.
Sectâque intexunt abiete costas:
Ponitur & *costa*, pro rei parte qualibet, ut Satyr. 1. Pers.
Costam longo subduximus Apennino.
Nunc & de cespite vivo. &c.] Quid ergo horaris, inquit Poëta ad avarum, dum in talibus angustiis est animus inops? Huic non modò debes opitulari, de annuo proventu & de superfluo, sed etiam de ipsis fundis, quibus nec eis est parcere ad sublevandam tantam ejus necessitatem & miseriam.
Cespite.] *Cespes* est terra cum gramine: *cespes vivus*, hîc est seges ipsa adhuc in herba, & viridis.
32. *Frange aliquid.*] Detrahe, deme, separa quidpiam de tuo, quod egeno impertiaris.
Ne pictus oberret.] Ne cogatur mendicando victum quæritare, sui naufragii exhibens imaginem, ex more naufragorum, de quo Satyr. 1. v. 90. Item Horat. Lib. 1. Od. 5. ad Pisones.

——— *Si fractus enatat exspes*
Navibus ære dato qui pingitur

Juvenal. Satyr. 14. v. 301.

——— *Mersâ rate naufragus assem*
Dum rogat, & pictâ se tempestate tuetur.

33. *Cærulea in tabula.*] Tabellâ in qua mare cæruleum coloribus adumbratum est.
Sed cœnam funeris hæres negliget.] Respondet avarus: etenim si ita patrimonium effundo, iratus hæres ob imminutam hæreditatem, mortuo mihi justa non persolvet, sumptus omittet & apparatus funebres. De his fusè Alex. ab Alex Lib. 3. cap. 7. Porrò ea quorundam erat ambitio, maximè illorum qui inglorii vixerant, ut optarent magnificum sibi funus duci & parari; imprimis autem ferales epulas & novendiales instrui, eo quod in his mos erat celebrare defuncti laudes. Casaub.
Cœnam funeris.] Tobiæ cap. 4. v. 18. sic legitur: *Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue; & de eo noli manducare & bibere cum peccatoribus.* Quo quidem Tobias filium docet hospitalitatem & eleemosynas in egenos exercendas, ad placandum Deum, & expiandas culparum reliquias: neque superstitionem Ethnicorum tueri potest ille locus. Enimverò apud eos cœna fuit multiplex & varia in funeribus. 1. Imponebantur rogo epulæ & cum cadavere cremebantur.
Virgil. Æneid. 6.

——— *Congesta cremantur*
Thurea dona, dapes, fusoque crateres olivo.

Apuleius Florid. 4. vel potiùs 19. *Exclamavit vivere hominem, procul igna amolirentur, rogum demolirentur, cœnam feralem à tumulo ad mensam inferrent.* 2. funebris erat cœna, cujus meminit Tullius 2. de Leg. n. 63. hæc nimirum dabatur amicis & propinquis, post exequias, maximè verò senibus & ætate provectis, inquit Alex. ab Alex. loco mox citato; ut per vini cibique lenimen desiderium defuncti levaretur. 3. Ad sepulcrum cœna deponebatur, de qua Juvenal. Satyr. 5. v. 85.

Ponitur exiguâ feralis cœna patellâ.

Et hæc vocabatur silicernium, seu quod eam Umbræ silentes cernerent, seu quod ex ea non gustarent. Sanctus Augustinus Serm. 15. de Sanctis eò respexit cùm aiebat; *Miror cur apud quosdam infideles tam pernicios us error increverit, ut super tumulos defunctorum cibos & vina conferant, quasi egressa de corporibus anima carnales cibos requirant. Epulas enim & refectiones caro tantum requirit, spiritus autem & anima his non indigent: parare aliquis suis charis dicit, quod ipse devorat, & quod præstat veuri,*

Offensus quod bona diminueris, fratermittet epulum funebre, & in urnam condet ossa tua sine odoribus, facilis ignorare sive cinnamorum emittat odorem obtusum, sive casia cerasō admixto vitiata sit. Itane verò *tu valens decurtes rem?* Inquiet. *Et Bestius insectatur*

Negliget iratus, quod rem curtaveris: urnæ
Ossa inodora dabit; seu spirent cinnama surdū,
Seu cerasō peccent casiæ nescire paratus. 36
Tune bona incolumis minuas? Et Bestius urget

ANNOTATIONES.

imputat pietati. Superstitiosi hujusce ritūs restat adhuc nonnihil in Occitania & aliis quibusdam Galliæ partibus, ubi primâ die Novembris ad vesperam instruitur mensa vino, pane, cibo, ad animas defunctorum quasi pascendas aut honorandas, & ad posterum mane sic instructa relinquitur. Plin. Lib. 10. cap. item 10. (mirandum) narrat mīvos rapaces licet, & *famelicam semper alitem nihil esculenti rapere unquam è funerum ferculis.* 4. Epulum erat novendiale, & circumpotatio, Græcis, περίδειπνον, Athen. Lib. 8. cap. 7. & tunc jactabantur defuncti præconia, non sine ambitiosis adulationibus. Hinc Græcum Proverbium: οὐκ ἂν ἐπαινεθείης, εἰ μὴ ἐν περιδείπνοις, de homine prorsus illaudabili, in quo nihil est quod laudetur etiam in illis circumpotationibus, quæ ad ejus honorem post mortem instituuntur, & in cœna illa funebri, quæ tota ambitiosa est.

34. *Quod rem curtaveris.*] Quod tantùm de speratis bonis detractum sit.

Horat. Lib. 2. Epist. 2.

—— *Nec metuam quid de me judicet hæres.*
Quod non plura datis invenerit.

Urnæ.] Cineres defunctorum urnæ immissos in sepulcro solitos condi, nemini non compertum.

35. *Ossa inodora.*] Legunt aliqui, *inhonora*, seque Glossa veteri tuentur, verùm repugnat textus sequens.

Ossa inodora dabit.] Sine ullis aromatibus, aut vilia duntaxat unguenta adhibebit. De his vide Plin. Lib. 13. cap. 1, 2, 3.

Juvenal. Satyr. 4. v. 108.

Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera.

Observandum duplicem fuisse in funeribus odores fundendi rationem. Primò flores, coronas, odores spargebant in lectum feralem, inque ipsum bustum; testantur Dion. Halicarn. Lib. 2. & alii.

Propertius Lib. 4. Eleg. 7.

Cur nardo flamma non oluere mea.

Deinde cremato cadavere, fiebat ossilegium, & rursum odoribus, vino, lacte, ossa collecta ab amicis rigabantur & à propinquis. Tibull. Lib. 3. Eleg. 2. id innuit aperte. Demum conditis in sepulcro ossibus quotannis odores & corollas imponebant. Sanctus Hieronymus Epist. ad Pammachium sic habet: *Catori meriti juper tumulos conjugum spargunt violas, rosa lilia, floresque purpureos; & dolorem pectoris su his officiis consolantur.*

Seu spirent cinnama surdum.] Hæres offensu parum curabit an aromata exquisita sint, utrum odorem fundant acutum, an obtusum. Vid Plin. Lib. 12. cap. 19. ubi inter alia scit digna, sic habet: *Cinnamomum, idemque cinna mum nascitur in Æthiopia . . . . Frutex dum cubitorum altitudine amplissimus, palmique min mus, quatuor digitos crassus, ... Cinnam duo genera, candidius, nigriusque . . . . . Coron è cinnamo interrassili auro inclusas primus im nium in Templis Capitolii atque Pacis dicavi Imperator Vespasianus Augustus. Radicem ej magni ponderis vidimus in Palatii Templo quo fecerat Divo Augusto conjux Augusta aurea p tera impositam; ex qua gutta edita annis omn bus in grana durabantur, donec id delubrum i cendio consumptum est.*

Surdum.] Dura quidem hæc Persii meta phora, durior tamen Horatii, quem imitat est, Lib. 2. Satyr. 8.

Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.

36. *Seu cerasō peccent casiæ.*] Neque sollicit erit purane sit casia, an adulterata, admix gummi, vel cortice è cerasō. Plin. Lib. 12. cap. *Adulteratur amygdalâ nuce, cætera ejus gen cortice scordasti: ita vocatur arbor amula gummi quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit.*

Pers. Satyr. 2. v. 64.

Corrupto casiam dissolvit olivo.

Cerasō. Plin. Lib. 15. cap. 25. *Cerasi*, inqui *ante victoriam Mithridaticam L. Luculli, non fu re in Italia ad urbis annum* 680. *Is primu vexit è Ponto, annisque* 120. *trans Oceanum i Britanniam usque pervenere. Eadem in Ægyp nullâ cura potuere gigni, &c.*

Casiæ.] Plin. Lib. 12. cap. 19. antè cit. *Fr tex est casia*, inquit, *juxtaque cinnami camp nascitur, &c.*

Nescire paratus.] Id est, non admodum an madvertens, vel dissimulans, præ negligenti ira, offensione.

37. *Tune bona incolumis minuas?*] Pergit ava rus: itane verò cum vigeas & valeas, nulla que ægritudine aut calamitate coactus, profu des & disperdes bona, quæ ad me hæreditari jure pertinent, inquiet mihi hæres meus.

Doctore

Doctores Graios: ita fit, poſtquam ſapere urbi
Cum pipere & palmis venit noſtrum hoc maris expers
Fœniſecæ craſſo vitiârunt unguine pultes.
Hæc cinere ulterior metuas? At tu meus hæres
Quiſquis eris, paulùm à turba ſeductior, audi.

præceptores Græcos: ſic agitur, ex quo noſtra hæc ſapientia carens maſculo robore *advenit in civitatem, cum pipere & palmis, ſectores fœni infecerunt pultes unctura pingui. An iſta formides* cùm eris *ultra cineres? Tu verò quicumque futurus es meus hæres, tantiſper remotus à plebe, auſculta.*

ANNOTATIONES.

Et Beſtius urget.] Alii legunt, *Sed Beſtius*, &c.

Beſtius.] Nomen imperiti & bruti hominis, de quo Horatius Lib. 1. Epiſt. 15. ubi nonnulli tamen legunt, *Mænius*. Doctiores tamen ex vetuſtis codicibus legunt, *Beſtius*, quem Horatius ut voracem & helluonem exhibet.

Beſtius urget doctores Graios.] Hæredipeta ille avidus accuſat Philoſophos, qui liberalitatem & munificentiam commendantes ac ſuadentes, in cauſa ſunt cur minora hæredibus relinquantur.

38. *Doctores Graios.*] Græcos poni pro Philoſophis, jam diximus Satyr. 1. & 5. verſu ultimo. Hîc verò cum aliis quibuſdam intelligo Romanos Græcum Philoſophiam ſectantes.

Ita fit poſtquam, &c.] Sic vivitur lautè, & in epulis ac munificentia opes conſumuntur, ex quo Græca ſapientia Romam venit cum mercibus peregrinis & tranſmarinis. O morem novum juxtà ac pernicioſum! inquit ille Beſtius. Vide Lactant. Lib. 3. cap. 16. ubi ſapientiam quaſi nuper advectam cum ſaporis mercibus proponit, citatque locum hunc Perſii, item Senecæ verba hæc; *Nondum ſunt mille anni, ex quo initia ſapientiæ nata ſunt.*

Et Lucretium canentem,

Denique natura hæc rerum, ratioq; reperta eſt
Nuper, & hanc primum cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum in patrias qui poſſum vertere voces.

Sapere.) Sic Satyr. 1. *Noſtrum illud vivere triſte.*

Urbi.] Per antonomaſiam, pro Romæ.

39. *Cum pipere & palmis, venit.*] Vide Perſ. Satyr. 5. v. 136. & Plin. Lib. 15. cap. 29. ubi ait, antequam piper reperiretur, baccas in uſu fuiſſe, illiuſque vicem obtinuiſſe. *Palmis*, ſeu arboribus, ſeu earum fructibus, qui dactyli vocantur. Vide Plin. Lib 13. cap. 4.

Juvenal. Satyr. 3. v. 83.

Advectus Romam quo pruna & coctona vento.

Noſtrum hoc maris expers.] Locus etiamnum obſcurus, necdum ſatis explicatus, poſt tot doctorum Interpretum lucubrationes. Quidam ſic intelligunt; noſtra, id eſt, Romanorum Philoſophia à Græcis & invecta *maris expers*, id eſt, ſalis, ſeu ſine ſale, hoc eſt, inſulſa & corrupta. Caſaubonus tamen explicat; *maris expers*. id eſt, maſculæ virtutis majorum noſtrorum expers. Aliis, *maris expers*, eſt quæ mare non tranſierit, ſed minimè placet.

40. *Fœniſcea craſſo vitiarunt unguine pultes.*] Ex eo tempore adeo ſunt omnia depravata, ut viliores quique ruſtici, quales ſunt qui fœnum ſecant, lautitias quæſiverint. Hinc ciborum ſimplicitatem additis condimentis *vitiarunt*, & quaſi violarunt, atque admiſcere pulti cœperunt adipem, antè ſimplicioribus contenti cibis.

Juvenal. Satyr. 11. v. 79.

Ipſe ſocis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor.

Unguine.] *Unguen*, unctura, condimentum. *Solent ruſtici cum oleum defuerit, pecudum adipe in pultem miſſo, pro oleo uti*; inquit vetus Gloſſa.

Pultes.] Cibus erat vetuſtiſſimus è farina & aqua; interdum & ex caſeo, melle, & ovis decoctis. Romanis olim pro pane fuit puls: Plin. Lib. 18. cap. 8. & Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 5. Pultis autem paulò diverſæ meminit Athen. Lib. 14. cap. 15. & 16. Caſaubonus ad hoc caput 15. Athen. multa ſuo more profert reconditæ eruditionis; & diſcrimen ponit inter πόλτον, Græcorum è farina fabacea tantùm, & Romanorum pultem, quam Græcis ignotam fuiſſe ex Plinio affirmat, & cui multa alia admiſcebantur.

41. *Hæc cinere ulterior metuas?*] Inſurgit in avarum Poëta: ſcilicet times quæ tibi mortuo ſunt eventura. O ſtultus, qui poſt mortem hæredem metuis!

Horat. loco antè cit.

Nec metuam quid de me judicet hæres, &c.

Virgil. Æneid. 2.

—— *Facilis jactura ſepulcri eſt.*

Cinere.] Cineres dicit, quia cadavera comburebantur, ut antè dictum eſt.

At tu meus hæres.] At ego non metuo hæredis minas, quin illi ipſi occino ſumptus à me faciendos.

42. *Paulum à turba ſeductior.*] Poſtpoſitis & neglectis vulgi opinionibus, ignorantiâ, odio.

Perſ. Satyr. 5. v. 96.

Secretam gannit in aurem.

O bone vir, *an* illud *nescis? Imperator misit laurum ob stragem memorandam juventutis Germanicæ: atque* jam *favilla frigida amovetur* ab *altaribus: & Casonid nunc arma, nunc Paludamenta Imperatorum collocat ad valvas* templorum, *nunc* parat *captivis gausapa flava, & currus, & Rhenanos proceros.*

O bone, num ignoras? Missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac jam postibus arma,
Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.

ANNOTATIONES.

43. *O bone, num ignoras?*] Adeone es imperitus rerum ut ignores quæ publicè jactantur? Nescis nemini licere non esse liberalem in lætitia communi, & jubente munificentiam Imperatore?

Missa est à Cæsare laurus.] Nescis Caium Caligulam misisse ad S. P. Q. R. literas lauro coronatas & vinctas (ex more) & triumphum jussisse parari, quod Germanos debellarit, atque in omnium bona jus ab eo datum suis procuratoribus, ut ait Sueton. loco mox citando.

Cæsare.] A Julii Cæsaris temporibus omnes Imperatores Cæsares appellati.

Laurus.] Literæ laureatæ, de quibus sicut & de lauro victoriæ indice, Plin. lib. 15. cap. 30. Tit. Liv. lib. 5. Ammian. Marcell. lib. 15. Martial. lib. 7. Epigram. 4, 5, 7. & alibi. Mos erat olim, ut quoties insigni victoriâ Consules potiti essent, ob res prosperè gestas, laureatis fascibus prælatis incederent, Literas etiam laureatas Romam mitti, aut nuncios cum jaculis laureatis advenire, navemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium esse, ac læta & magna significare, animadversum est. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 27.

44. *Insignem ob cladem.*] Ironicè, de Germanica una Caligulæ expeditione, in qua nihil dignum laude ab eo gestum est. Vide Sueton. in Caligula, cap. 43. & seq. ubi Imperatoris stolida ambitio, fictæque victoriæ referuntur.

Germanæ pubis.] Juventutis Germanicæ. Synecd. Porrò Germania ampla est Europæ regio satis cuique nota: cujus populi quondam Teutones, dehinc Alemanni, posteà Germani vocati sunt. Strabo, alii.

45. *Aris frigidus excutitur cinis.*] Id est, postremi sacrificii residui cineres amoventur, novus ignis, nova sacra instaurantur, ex more; quando enim nunciata erat victoria, sacra publicè fiebant, ad gratias Diis persolvendas, & pro incolumitate Imperatorum. Testantur Dio, Herodianus, & alii.

Postibus arma.] Enumerat omnes triumphi apparatus. Jam templorum valvis seu columnis jubet affigi ac suspendi arma hostibus detracta, eorumque spolia.

Virgil. Æneid. 7.

Multaque præterea sacris in postibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque secures, &c.

Horat. Lib. 4. Od. ult.

Et signa nostro restituit Jovi
Direpta Parthorum superbis postibus.

46. *Chlamydas Regum.*] Paludamenta Imperatorum & Ducum subactorum. Vestis erat militaris pallio brevior & strictior, cujus usum Romanis invexit Numa Pompilius (auctore Suidâ) legatione Isaurorum accepta, & formâ habitûs eorum animadversâ, vestem Regiam cum Senatoria conjungens. De variis vestium generibus vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Lutea gausapa captis.] Vestes militares villosas crocei coloris: stramenta quibus in castris utuntur milites, è pellibus facta præparari jubet captivis, quibus illi induti, ex more, in triumpho ducantur. De gausape, vide quæ Martial. Lib. ult. Epigram. 29. & 145. Præterea gausapa sive gausapia, ut est apud Priscian. Lib. 4. sunt tapetia sive peristromata, quibus mensæ teguntur; teste Scaligero.

Martialis citreas mensas gausapibus tegi ostendit, id est, tapetibus pretiosis, vel mantilibus: Lib. ult. Epigram. 138.

Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.

Vide Pers. Satyr. 4. v. 37.

47. *Essedaque.*] Belgarum & Germanorum Rhenicolarum vehicula, è quibus olim depugnabant, & rotarum ingruentium strepitu, impetuque, hostium ordines proterebant aut perturbabant.

Virgil. Georgic. 3.

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

Horum & meminit Cæsar Comment. Lib. 4. & 5. de Bello Gallico: & alii.

Ingentesque locat Cæsonia Rhenos.] Accolas Rheni, grandis staturæ. Sueton. Calig. cap. 47. *Galliarum quoque proceriſſimum quemque, ac nonnullos è Principibus legit ac sepositi ad pompam.* Hos omnes triumphi apparatus disponit Cæsonia per procuratores, vel ipsa; quippe quæ bellis etiam sese immiscebat: quamque, ut refert Sueton. cap. 25. *Caligula sæpe chlamyde, peltaque, & galea ornatam armatamque, & juxta adequitantem militibus ostendebat.*

Cæsonia.] Caligulæ uxor, mulier perditæ li-

Diis

Diis igitur, Genioque Ducis centum paria, ob res
Egregiè gestas, induco: quis vetat? Aude. 49
Væ nisi connives. Oleum artocreasq; popello
Largior; an prohibes? Dic claré. Non adeo, inquis:

Ergo propter bella præclarè confecta, edam centum paria gladiatorum Numinibus, & Genio Principis. An aliquis prohibet? Audeto vetare ô hæres. At va tibi, si non dissimulas. Præterea distribuo plebi oleum & artocreas. Num vetas? Eloquere aperté. Non ita, ais,

ANNOTATIONES.

bidinis & lasciviæ ab Imperatore constanter adamata, cui etiam philtrum miscuisse & propinasse dicitur. Quod scribit Josephus Antiq. Lib. 19. & Sueton. cap. 50. *Creditur*, inquit, *potionatus à Cæsonia uxore amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit.* vide Juvenal. Satyr. 6. v. 610 & 615. ibique annotat.

Rhenos.] *Rhenus* fluvius Europæ celeberrimus Germaniam à Gallia separat, fluit è Rhæticis Alpibus, rigat Alsatiam, Palatinatum, Agros Colonienses, Bataviam.

48. *Diis igitur*, &c.] Ego itaque (ait Persius ad hæredem) lætitiæ publicæ & Imperatoris voluntati indulgens non parcam sumptibus; (nec tu ausis mutire contrá.) Ego, inquam, *Diis* victoriæ auspicibus atque auctoribus; *Genioque Ducis*, id est, Imperatoris Caligulæ sacrificabo, *&c.*

Genioque Ducis.] Per Genium sui Principis quasi per Numen jurabant Veteres: ac si quis pejerasset, pœnas dabat. Unde Tertullianus, *Citius per omnes Deos, quàm per unum Genium Cæsaris pejeratur.* Et Sueton. cap. 27. ait de Caligula; *Multos honesti ordinis deformatos priùs stigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnavit, aut bestiarum more quadrupedes cavеâ coërcuit, aut medios serrâ dissecuit; nec omnes ex gravibus causis; verùm malè de munere suo opinatos, vel quod nunquam per Genium suum dejerassent.*

Centum paria, induco.] Duplicem hecatomben explicant aliqui, minùs benè, ut opinor: meliùs alii, *centum paria* gladiatorum, quorum sanguine placentur Dii, & Imperatoris Genius. Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Dammati populo paria, atque epulum . . .

Quod si cui videtur mirum quod privatus gladiatorium munus exhibeat, meminerit quod refert Suetonius cap. 47. *Scripsisse ad procuratores suos Caligulam, ut quàm minimâ summâ & impensa, triumphum tamen quàm possent magnificentissimum appararent, & quantus nunquam alius fuisset; quando in omnium hominum bona jus haberent.* Ergo, quod vult Casaubonus satis verisimile est, datâ nempè eâ potestate in facultates civium, coactos privatos de suo quemque sumptus & impensas ad triumphi pompam conferre, & contulisse. Quod respicit hoc loco Persius.

Ob res Egregiè gestas.] Ob insignem Germanorum cladem, & partam feliciter à Caligula de hostibus victoriam. Ironicè, ut suprà.

49. *Quis vetat? Aude.*] Num ausis refragari, ô hæres, & deterrere me à consilio quod cepi?

50. *Va, nisi connives.*] Impendet tibi malum, si fortè non assentiaris, aut saltem dissimules: nam vel Imperatorem insensum & ultorem nanciscere, vel me iratum, & majores inde sumptus facientem, ut cupiditatem tuam & avaritiam discruciem. Paulò pòst:

—— *Nunc nunc impensius unge,*
Unge puer caules.

Va.] Formula malè precandi, idem valens ac si quis mittatur in malam crucem.

Connives.] Cic. pro Cælio: *Dii immortales, cur interdum connivetis in hominum sceleribus maximis?* Id est, clausis quasi oculis non videre videmini.

Oleum artocreasque popello largior.] Populo insuper epulum & congiarium dabo, ad celebrationem victoriæ. Licet hoc soleat non à privatis sed ab Imperatoribus fieri. Sueton. Jul. Cæs. cap. 38. *Epulum ac viscerationem dedit, & post Hispaniensem victoriam duo prandia.* Et Domitian. cap. 4. *Congiarium populo ter dedit, atque largissimum epulum: Senatui, Equitique Panariis, plebi sportellis cum obsonio distributis.*

Artocreas.] Vox è duplici facta, ἄρτος enim *panis*, κρέας, *caro*: significat cibum è pane carneque minutatim concisâ. Alii viscerationem interpretantur hoc loco.

51. *An prohibes?*] Verasne istam meam largitionem? *Dic clarè*: quid mussas? Aperi mentem & animi tui sententiam de me.

Non adeo, inquis, &c.] Non adeo fertilis & opimus est fundus tuus, ut hæreditatis tuæ avidus sim, & vetare velim quin prorsus in largitiones effundas. Vel, non ita dives es, ut his sufficere possis. Alii sensum separant hoc modo: non adeo tuæ largitioni adversor, suppetit enim, haud procul, mihi satis fœcundus ager quo ego contentus sum, inquit hæres. Sunt qui verbum juris hìc accipiant, hoc sensu:

O bone vir, *an* illud *nescis? Imperator misit laurum ob stragem memorandam juventutis Germanicæ: atque* jam *favilla frigida amovetur* ab *altaribus: & Cæsonid nunc arma, nunc Paludamenta Imperatorum collocat ad valvas* templorum; *nunc* parat *captivis gausapa flava; & currus, & Rhenanos proceres.*

O bone, num ignoras? Missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac jam postibus arma,
Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.

ANNOTATIONES.

43. *O bone, num ignoras?*] Adeone es imperitus rerum ut ignores quæ publicè jactantur? Nescis nemini licere non esse liberalem in lætitia communi, & jubente munificentiam Imperatore?

Missa est à Cæsare laurus.] Nescis Caium Caligulam misisse ad S. P. Q. R. literas lauro coronatas & vinctas (ex more) & triumphum jussisse parari, quod Germanos debellarit, atque in omnium bona jus ab eo datum suis procuratoribus, ut ait Sueton. loco mox citando.

Cæsare.] A Julii Cæsaris temporibus omnes Imperatores Cæsares appellati.

Laurus.] Literæ laureatæ, de quibus sicut & de lauro victoriæ indice, Plin. lib. 15. cap. 30. Tit. Liv. lib. 5. Ammian. Marcell. lib. 15. Martial. lib. 7. Epigram. 4, 5, 7. & alibi. Mos erat olim, ut quoties insigni victoriâ Consules potiti essent, ob res prosperè gestas, laureatis fascibus prælatis incederent, Literas etiam laureatas Romam mitti, aut nuncios cum jaculis laureatis advenire, navemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium esse, ac læta & magna significare, animadversum est. Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 27.

44. *Insignem ob cladem.*] Ironicè, de Germanica una Caligulæ expeditione, in qua nihil dignum laude ab eo gestum est. Vide Sueton. in Caligula, cap. 43. & seq. ubi Imperatoris stolida ambitio, fictæque victoriæ referuntur.

Germanæ pubis.] Juventutis Germanicæ. Synecd. Porrò Germania ampla est Europæ regio satis cuique nota: cujus populi quondam Teutones, dehinc Alemanni, posteà Germani vocati sunt. Strabo, alii.

45. *Aris frigidus excutitur cinis.*] Id est, postremi sacrificii residui cineres amoventur, novus ignis, nova sacra instaurantur, ex more; quando enim nunciata erat victoria, sacra publicè fiebant, ad gratias Diis persolvendas, & pro incolumitate Imperatorum. Testantur Dio, Herodianus, & alii.

Postibus arma.] Enumerat omnes triumphi apparatus. Jam templorum valvis seu columnis jubet affigi ac suspendi arma hostibus detracta, eorumque spolia.

Virgil. Æneid. 7.

Multaque præterea sacris in postibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque secures, &c.

Horat. Lib. 4. Od. ult.

Et signa nostro restituit Jovi
Derepta Parthorum superbis postibus.

46. *Chlamydas Regum.*] Paludamenta Imperatorum & Ducum subactorum. Vestis erat militaris pallio brevior & strictior, cujus usum Romanis invexit Numa Pompilius (auctore Suidâ) legatione Isaurorum accepta, & formâ habitûs eorum animadversâ, vestem Regiam cum Senatoria conjungens. De variis vestium generibus vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18.

Lutea gausapa captis.] Vestes militares villosas crocei coloris: stramenta quibus in castris utuntur milites, è pellibus facta præparari jubet captivis, quibus illi induti, ex more, in triumpho ducantur. De gausape, vide quæ Martial. Lib. ult. Epigram. 29. & 145. Præterea gausapa sive gausapia, ut est apud Priscian. Lib. 4. sunt tapetia sive peristromata, quibus mensæ teguntur; teste Scaligero.

Martialis citreas mensas gausapibus tegi ostendit, id est, tapetibus pretiosis, vel mantilibus: Lib. ult. Epigram. 138.

Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.

Vide Pers. Satyr. 4. v. 37.

47. *Essedaque.*] Belgarum & Germanorum Rhenicolarum vehicula, è quibus olim depugnabant, & rotarum ingruentium strepitu, impetuque, hostium ordines proterebant aut perturbabant.

Virgil. Georgic. 3.

Belgica vel molli melius feret esseda collo.

Horum & meminit Cæsar Comment. Lib. 4. & 5. de Bello Gallico: & alii.

Ingentesque locat Cæsonia Rhenos.] Accolas Rheni, grandis staturæ. Sueton. Calig. cap. 47. *Galliarum quoque procerissimum quemque, ac nonnullos è Principibus legit ac sepposuit ad pompam.* Hos omnes triumphi apparatus disponit Cæsonia per procuratores, vel ipsa; quippe quæ bellis etiam sese immiscebat: quamque, ut refert Sueton. cap. 25. *Caligula sæpe chlamyde, peltaque, & galea ornatam armatamque, & juxta adequitantem militibus ostendebat.*

Cæsonia.] Caligulæ uxor, mulier perditæ li-

Diis

Diis igitur, Genioque Ducis centum paria, ob res
Egregiè geſtas, induco: quis vetat? Aude. 49
Væ niſi connives. Oleum artocreaſq; popello
Largior; an prohibes? Dic claré. Non adeo, inquis:

Ergo propter bella præclarè confecta, edam centum paria gladiatorum Numinibus, & Genio Principis. An aliquis prohibet? Audeto vetare ô hæres. At va tibi, ſi non diſſimulas. Præterea diſtribuo plebi oleum & artocreas. Num vetas? Eloquere aperté. Non ita, ais,

ANNOTATIONES.

bidinis & laſciviæ ab Imperatore conſtanter adamata, cui etiam philtrum miſcuiſſe & propinaſſe dicitur. Quod ſcribit Joſephus Antiq. Lib. 19. & Sueton. cap. 50. *Creditur*, inquit, *potionatus à Caſonia uxore amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit.* vide Juvenal. Satyr. 6. v. 610 & 615. ibique annotat.

Rhenos.] *Rhenus* fluvius Europæ celeberrimus Germaniam à Gallia ſeparat, fluit è Rhæticis Alpibus, rigat Alſatiam, Palatinatum, Agros Colonienſes, Bataviam.

48. *Diis igitur*, &c.] Ego itaque (ait Perſius ad hæredem) lætitiæ publicæ & Imperatoris voluntati indulgens non parcam ſumptibus; (nec tu auſis mutire contrá.) Ego, inquam, *Diis* victoriæ auſpicibus atque auctoribus, *Genioque Ducis*, id eſt, Imperatoris Caligulæ ſacrificabo, *&c.*

Genioque Ducis.] Per Genium ſui Principis quaſi per Numen jurabant Veteres: ac ſi quis pejeraſſet, pœnas dabat. Unde Tertullianus, *Citius per omnes Deos, quàm per unum Genium Cæſaris pejeratur.* Et Sueton. cap. 27. ait de Caligula; *Multos honeſti ordinis deformatos priùs ſtigmatum notis, ad metalla, aut ad viarùm munitiones, aut ad beſtias condemnavit, aut beſtiarum more quadrupedes caveâ coërcuit, aut medios ſerrâ diſſecuit; nec omnes ex gravibus cauſis; verùm malè de munere ſuo opinatos, vel quod nunquam per Genium ſuum dejeraſſent.*

Centum paria, induco.] Duplicem hecatomben explicant aliqui, minùs benè, ut opinor: meliùs alii, *centum paria* gladiatorum, quorum ſanguine placentur Dii, & Imperatoris Genius. Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum . . .

Quod ſi cui videtur mirum quod privatus gladiatorium munus exhibeat, meminerit quod refert Suetonius cap. 47. *Scripſiſſe ad procuratores ſuos Caligulam, ut quàm minimâ ſummâ & impenſa, triumphum tamen quàm poſſent magnificentiſſimum apparerent, & quantus nunquam alius fuiſſet; quando in omnium hominum bona jus haberent.* Ergo, quod vult Caſaubonus ſatis veriſſimile eſt, datâ nempè eâ poteſtate in facultates civium, coactos privatos de ſuo quemque ſumptus & impenſas ad triumphi pompam conferre, & contuliſſe. Quod reſpicit hoc loco Perſius.

Ob res Egregiè geſtas.] Ob inſignem Germanorum cladem, & partam feliciter à Caligula de hoſtibus victoriam. Ironicè, ut ſuprà.

49. *Quis vetat? Aude.*] Num auſis refragari, ô hæres, & deterrere me à conſilio quod cepi?

50. *Væ, niſi connives.*] Impendet tibi malum, ſi fortè non aſſentiaris, aut ſaltem diſſimules: nam vel Imperatorem infenſum & ultorem nanciſcere, vel me iratum, & majores inde ſumptus facientem, ut cupiditatem tuam & avaritiam diſcruciem. Paulò pòſt:

—— *Nunc nunc impenſius unge,*
Unge puer caules.

Væ.] Formula malè precandi, idem valens ac ſi quis mittatur in malam crucem.

Connives.] Cic. pro Cælio: *Dii immortales, cur interdum connivetis in hominum ſceleribus maximis?* Id eſt, clauſis quaſi oculis non videre videmini.

Oleum artocreaſque popello largior.] Populo inſuper epulum & congiarium dabo, ad celebrationem victoriæ. Licet hoc ſoleat non à privatis ſed ab Imperatoribus fieri. Sueton. Jul. Cæſ. cap. 38. *Epulum ac viſcerationem dedit, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia.* Et Domitian. cap. 4. *Congiarium populo ter dedit, atque largiſſimum epulum: Senatui, Equitique Panariis, plebi ſportellis cum obſonio diſtributis.*

Artocreas.] Vox è duplici facta, ἄρτος enim *panis*, κρέας, *caro*: ſignificat cibum è pane carneque minutatim conciſâ. Alii viſcerationem interpretantur hoc loco.

51. *An prohibes?*] Vetaſne iſtam meam largitionem? *Dic claré*: quid muſſas? Aperi mentem & animi tui ſententiam de me.

Non adeo, inquis, &c.] Non adeo fertilis & opimus eſt fundus tuus, ut hæreditatis tuæ avidus ſim, & vetare velim quin prorſus in largitiones effundas. Vel, non ita dives es, ut his ſufficere poſſis. Alii ſenſum ſeparant hoc modo: non adeo tuæ largitioni adverſor, ſuppetit enim, haud procul, mihi ſatis fœcundus ager quo ego contentus ſum, inquit hæres. Sunt qui verbum juris hîc accipiant, hoc ſenſu:

pr pe eſt ager ſine oſſibus. Perge, ſi nulla nunc mihi reſidua è patris ſororibus, ſi nulla patrui filia, nulla filia neptis ſuperſtes ſit: ſi patrui matris ſoror vitam egit ſine prole, & de avia nihil reſtat: vado ad *Bovillas & ad Virbii declive.* Illic *Manius ultrò erit mihi hæres.* Scilicet. *Terra filius? Interroga me quiſnam mihi fuit quartus*

Exoſſatus ager juxtà eſt. Age, ſi mihi nulla
Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet: patrui ſterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum ſupereſt; accedo Bovillas
Clivumque ad Virbî. Præſto eſt mihi Manius hæres. 56
Progenies Terræ? Quære ex me, quis mihi quartus.

ANNOTATIONES.

non adeo, neque adire volo hæreditatem tuam. Quo deſignari volunt extraneum eſſe illum Perſii hæredem non autem neceſſarium & ſuum, ex Inſtitut. Juſtin. lib. 2. tit. 19. Docta quidem & ſubtilis interpretatio, verum magiſne genuina? Mihi prior ſententia præferatur.

52. *Exoſſatus ager.*] Duplici & contrario ſenſu poteſt accipi, vel exhauſtus, & jam ſine ſucco & bonitate; Ita paſſim apud Plautum *exoſſare* ponitur pro enervare, comminuere, debilitare. Vel *ager exoſſatus*, idem eſt, ac lapidibus expurgatus, adeoque opimus & benè cultus. Ovid. Metamorphoſ. 1.

——— *Lapides in corpore terræ*
Oſſa reor dici.

Juxtà eſt.] Prope urbem in ſuburbano loco ſitus, & hinc pluris æſtimandus.

Age, ſi mihi nulla.] Verba Perſii ad hæredem illum irritatum verbis, & quaſi jam excandeſcentem. Age, inquit, detrecta, & ne adi hæreditatem: Ego certè non reformidem genus illud infamiæ apud Romanos timeri ſolitum, carere ſcilicet hæredibus, qui funus curent, *&c.* Quod ſi aliunde non ſuppetant, en præſto eſt Mannius hæres; & hic mihi ſufficit.

53. *Jam reliqua ex amitis.*] *Amita* eſt patris ſoror, quaſi patri meo plus amata, inquiunt: ſolent enim ſorores præ fratribus diligi, ſive id ſexus facit, ſive perſonarum diſſimilitudo, quæ minus habet æmulationis & invidiæ.

Patruelis.] *Patrueles* dicuntur è duobus fratribus editi; conſobrini verò, qui è duabus ſororibus.

Proneptis.] Eſt nepotis aut neptis filia.

54. *Patrui.*] *Patruus* eſt patris frater: ſicut avunculus frater matris. Porrò notat Caſaubonus in multis vetuſtis codicibus jungi vocem hanc cum ſequentibus, ut patrui matertera ſterilis fuiſſe intelligatur, bono ſenſu quidem ſic enim etiam remotiſſima cognatio deeſſe ſignificabitur.

Matertera.] Soror matris, quaſi mater altera: *ſterilis*, ſtirpe ac filiis carens.

55. *Deque avia nihilum ſupereſt.*] Si denique aviæ nulla ſtirps, poſteri nulli vivant: adeoque nemo certus mihi propinquus adſit, qui capeſſat hæreditatem; ſcis quid faciam? Obvium quemque hæredem inſtituam, quamvis non aliâ ratione mihi cognatus ſit, quàm quòd è terra utrique progeniti factique ſumus. *Avia* mater eſt patris aut matris.

Bovillas.] Vicus eſt in Appia via ad undecimum ab urbe lapidem, prope quem interfectus à Milone Clodius, cum rediret ab Aricia non hinc procul ſita, ut ſcribit Aſcon. Præd. Porrò *Bovilla* quaſi villa bovis, dicitur, *eo quod olim in Albano monte ab ara fugiens taurus jam conſecratus, ibi comprehenſus eſt.* Vetus Schol. Sedes erat frequens mendicis; quia tritum iter.

56. *Clivumque ad Virbi.*] Collis ille quatuor millibus ab urbe diſtans nomen accepit ab Hippolyto, qui ibi colebatur ſub nomine Virbii, ex quo bis vir & bis vivus fuit, id eſt, à Diana revocatus ad vitam, poſtquam diſcerptus fuiſſet, ut notum eſt cuilibet, ex Æneid. 7. Ovid. Faſt. 3. & 6. Metam. 15. Fab. 45.

Manius.] Ignobilis quilibet & ignotus, mendicus quiſpiam Aricinus, ſimilis Manio illi, qui (ut ait Feſtus) Dianæ agrum & lucum conſecravit. Tritum Romæ Proverbium erat, *Multi Manii Aricia*; quia deinde plures ab illo oriundi illic virtute claruerunt. Quod autem pauperes & mendici adeſſent in ea regione frequentes, pater ex Juvenale, Satyr. 4. v. 117.

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.

Et Martial. Lib. 12. Epigram. 32.

Ius tuorum temporum ſequebaris;
Migrare clivum crederes Aricinum.

57. *Progenies terræ.*] Reſpondet Perſio hæres ille, de quo paulò ſuprà: ſcilicet hæredem inſtitues Terræ filium, *Gigantum fraterculum*, ut ait Juvenalis Satyr. 4. v. 98. hominem ignobilem, ſpurium, cujus ignorantur parentes & proſapia, &c.

Quære ex me quis, &c.] Quidni? inquit Perſius. Tam Manius erit mihi hæres & propinquus, quàm quiſpiam remotâ cognatione affinis, de quo perinde dubitare fas mihi ſit, ac de Manio; qui, ut cæteri, mecum ab una origine procreatus, ut dixi, nempe à Terra communi omnium parente, ſaltem eâ ratione conjunctus eſt.

Quis mihi quartus ſit pater.] Quis abavus meus.

Sit

Sit pater, haud promptè, dicam tamen. Adde etiam unum,
Unum etiam: Terræ eſt jam filius: & mihi ritu
Manius hic generis propè major avunculus exit.
Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcis?
Sum tibi Mercurius; venio Deus huc ego, ut ille
Pingitur; an renuis? Vin' tu gaudere relictis?

parens. Non facilè dicam, *ac nihilominus proferam. Adjice vel unicum, imò unicum, jam eſt Terra progenies: & Manius ille prodit ferè mihi major avunculus ordine ſtirpis.* Tu verò *qui anterior es, quare petis à me facem in curſu? Sum tibi* velut *Mercurius. Ego tibi Deus accedo iſthuc, ſicut ille depingitur. An recuſas? Viſne tu frui iis quæ relinquo?*

ANNOTATIONES.

58. *Haud promptè, dicam tamen.*] Non facilè quidem & promptum indicare abavum meum; id tamen fortaſſe præſtare potero:

Adde etiam unum, &c.] Quod ſi ulteriùs repetas, ac vel unum ſuperiùs, & retrò cognationis gradum ſcruteris; & poſcas quis atavus mihi fuerit; jam hærebo: erit enim is mihi tam ignotus, quàm iſte, quem *Terra progeniem* appellaſti.

59. *Terra eſt jam filius.*] Ex Empedoclis ſententia & aliorum quorundam veterum Philoſophorum qui natos è Terra primos homines cenſuere, cum alii ex aqua factos, ſicut & alia univerſa, opinarentur. Huc etiam facit quod hominem ab humo veteres dixere. Porrò quod per *Terra filium* homo nihili ſignificetur, & obſcurus, patet ex Tullio ad Atticum ita ſcribente: *Huic Terræ filio committere epiſtolam tantis de rebus non audeo.* Tertul. in Apologet. *Dictus Saturnus Terræ Calique filius, quia ignoti, vel ex inopinato apparentes de cœlo ſupervenire dicuntur; ſicut Terra filios vulgus vocat, quorum genus incertum eſt: gigantesque hac ratione terræ filii appellantur*, Vide Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 28.

60. *Major avunculus exit.*] Manius ipſe videri poſſit cognatus, & in ſtemmate major avunculus ſcribi: ſiquidem alius nemo prodit & præſto eſt, qui gradum hunc & locum inter majores meos, & in ordine ſtirpis & cognationis meæ, jure potiori ſibi queat vindicare. *Major avunculus* eſt avi vel aviæ frater: aut etiam avi aviæque avunculus, ut placet Feſto.

61. *Qui prior es*] Tu verò, ô legitime hæres, cùm ſenior me ſis & natu major, cur à me hæreditatem ſperas, qui ſum junior & in curſu vitæ poſterior? Vel, tu qui Manio potior mihi es, & verè cognatus, cur dum vivo, hæreditati meæ inhias ante legitimum tempus, ſcilicet ante abſolutum vitæ ſtadium? Certè curſor non petit lampadem ab alio ante decurſum ſpatium: nunquam verò in ipſo curſu, nec prior à poſteriore, ſed contra.

Cur me in decurſu lampada poſcas? Allegoria locutio deſumpta à λαμπαδηδρομία, Nempe, ut ait Suidas, Lampadis tria feſta ſunt apud Athenienſes, Panathenæa, Vulcanalia, Promethea, De Prometheï Sacris hic mentio eſt in quibus juvenes accenſas tædas geſtantes decurrebant, certabantque, quis ad ſcopum primus perveniret non extincta face. Primus defatigatus proximo, is poſteà defeſſus alteri, & deinceps alius alii tradebat ardentem facem, donec metam pertingerent. Ea quidem ara Promethei in Academia fuit, à qua ad urbem curſus erat cum accenſis ejuſmodi facibus. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8. Hujus conſuetudinis miminerunt Varro 3. cap. 16. de Re Ruſtica, ubi ait *Nunc curſu lampada tibi trado*; id eſt, tibi dicendi vices trado. Cicero ad Herenn. 4. *Non enim, quemadmodum in paleſtra, qui tædas ardentes accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille qui tradit: Ita melior Imperator novus qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit: propterea quod defatigatus curſor das integro facem; at hic peritus Imperator imperito exercitum.*

Et ante illos Lucretius Lib. 2. v. 77.

Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum,
Et quaſi curſores vitai lampada tradunt.

62. *Sum tibi Mercurius.*] Ne me ut propinquum, te ut hæredem certum, meam hæreditatem quaſi tuam tibique jure debitam jam nunc intuere; ſed potiùs finge tibi me eſſe velut Mercurium, qui tibi ἔρματον, inſperatum & fortuitum theſaurum & lucrum annuntio, indico, oſtendo captandum.

Venio Deus huc ego.] Inopinati & indebiti lucri Deus, ut diximus, Sat. 2. v. 11. ad verba hæc, *Dextro Hercule.*

Ut ille pingitur.] Mercurius pingebatur manu tenens crumenam pecuniâ gravidam & turgentem. Suidas, Macrobius.

63. *An renuis?*] An non vis bona mea velut gratis data accipere & adventitia?
Horat. Lib. 2. Satyr. 3.

——— *Excors*
Rejectâ prædâ, quam præſens Mercurius fert.

Vin' tu gaudere relictis?] viſne potiri hæreditate meâ, poſt mortem meam, quantula fuerit illa?

Deeſt

Atenim *summâ nihil detractum eſt.* Nempè *detraxi mihi. Tibi verò quodcunque illud eſt, integrum eſt. Cave ſciſcitari ubinam ſit* id *quod olim Tadius* teſtamento *reliquerat mihi: neve* mihi *repete monita patrum, addatur uſura lucrum: inde* tuas *impenſas deſume: ecquid reſiduum eſt? Reſiduum* quæris? *O ſumde, jam jam perfunde braſſicas, perfunde copioſiùs.* Scilicet, *die feſto mihi coquatur urtica, & pars anterior capitis*

Deeſt aliquid ſummæ: minui mihi; ſed tibi totum eſt,
Quicquid id eſt. Ubi ſit fuge quærere, quod mihi quondam
Legârat Tadius, neu dicta repone paterna:
Fœnoris accedat merces: hinc exime ſumptus,
Quid reliquum eſt? Reliquum? Nunc nunc impenſiùs unge,
Unge puer caules. Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica, & fiſsâ fumoſum ſinciput aure,

porcini *fumo perfuſa, auriculâ perforatâ.*

ANNOTATIONES.

64. *Deeſt aliquid ſummæ.*] Fortaſſe dices, partem ejus aliquam à me abſumptam fuiſſe. At ego tibi reſpondeo, *minui mihi*; &, quicquid detraxero tandem, id mihi non tibi detractum; & ſi quid perit, perit mihi cujus totum eſt, ex regula Juris.

Sed tibi totum eſt, Quicquid id eſt.] Quandoquidem ex Legibus & Jure, tuum nihil eſt aut eſſe poteſt quandiu vivo, quodcunque ego moriens reliquero, hoc tibi totum erit atque integrum.

65. *Ubi ſit fuge quærere,* &c.] Porrò ne reposcas à me rationem bonorum quæ olim habui, quæque aliquis mihi teſtamento legârit: nam malè tibi verteret.

66. *Tadius.*] E majoribus quiſpiam, vel quilibet alius teſtator. Metonymia. Quidam codices habent, *Staius*, alii, *Stadius.*

Neu dicta repone paterna.] Neque mihi injice & objice monita liberis ſolita dari à patribus avaris; de quibus Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

——— *Quærenda pecunia primum eſt.*
Virtus poſt nummos: hæc Janus ſummus ab imo
Perdocet; hæc recinunt juvenes dictata, ſeneſque
Lævo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto.

Et Juvenalis ſusè, Satyr. 14.

——— *Juvenes hortatur* ———
——— *Cogit minimas ediſcere ſordes,* &c.

Paternâ.] Benè monet Caſaubonus de ſuo patre non loqui Perſium, qui puer ſexennis amiſerat patrem Flaccum, cujus & famæ nec detrahere debeat nec velit bonus filius.

67. *Fœnoris accedat merces.*] Aut paternum eſt monitum: exerce fœnus; ne otioſam & infructuoſam ſine pecuniam tuam; quæſtum fac, datis ad uſuram nummis; atque pro mutuo mercedem cape: aut verba ſunt hæredis cum Perſio rationem ineuntis, ut mox explicabimus.

Hinc exime ſumptus.] Fortaſſe & hoc monitum eſt paternum: ne quid detrahe ſorti capitali bonorum, ſed potiùs è fœnore & uſuris habe & deſume neceſſarios alendæ familiæ ſumptus. Vel hæredis verba ſunt, & ſenſus erit; computemus quæ & quanta ſive è patrimonio, ſeu è legatis Tadii nactus es, ô Perſi, his addantur & accedant uſuræ: jam inde legitimas impenſas tuas eximamus. Demùm videamus quid ſit reſidui ex his omnibus, quidque mihi ſit obventurum.

68. *Quid reliquum eſt?*] Quid jam ſupereſt è tot facultatibus, quas poſſedisti?

Reliquum.] Cum indignatione reſpondet Perſius; itane verò mecum inis rationem, quaſi cum diſpenſatore herus. Scilicet poſſeſſa computas, ſumptus excutis, reliquum quid, & ubi ſit, poſtulas? Age hæres, deinceps curam hanc eximam tibi.

Nunc nunc impenſiùs unge, &c.] O famule, lautiorem in dies menſam inſtrue, conſumantur bona mea univerſa, ut indignis hæredibus nihil reliquum ſit.

69. *Unge puer caules.*] Horat. lib. 2. Satyr. 3.

Ungere ſi caules oleo meliore caputque
Cæperis.

Porrò *caules* poſuit pro quolibet edulio, poſt Horatium.

Mihi feſtâ luce coquatur, &c.] Non ita ſum fatuus ut genium defraudare velim ad locupletandos hæredes, & damno meo lautitias illis ſuppeditare, parcus ob hæredis curam, ut ait Horat. Lib. 1. Epiſt. 5.

Et Juvenal Satyr. 14. v. 136.

——— *Cum ſit manifeſta phrenesis,*
Ut locuples moriaris, egenti vivere fato.

Feſtâ luce.] In die feſto, quo vel parciſſimi & pauperrimi genio indulgent, & latiùs victitant, ego oluſcula comedam? Abſit.

70. *Urtica.*] Herba vilis & nota, ab urendo vel ulcerando dicta; habet enim folia mordacia, ut ait Plin. Lib. 16. cap. 24. Catull. Carm. 45. ad fundum ſuum.

Et me recuravi ocimoque & urticâ.

Et fiſſa fumoſum, &c.] Caput porcinum aure perforatâ ſuſpenſum in camino ad fumum. Di-

Ut tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis,
Cùm moroſa vago ſingultiet inguine vena,
Patritiæ immejat vulvæ. Mihi trama figuræ
Sit reliqua: aſt illi tremat omento popa venter?
Vende animâ lucro: mercare; atq; excute ſolers
Omne latus mundi, ne ſit præſtantior alter
Cappadocas rigidâ pingues plauſiſſe cataſtâ.

ut nepos ille tuus aliquando viſceribus anſerinis ſatietur? quando rigida vena palpitabit Errabundo virili, Evacuet in cunnum Fœmina cujuſdam nobilis. Mihine reſidua erit trama figura, ille verò obeſus venter palpitet præ pinguedine? Venunda vitam pro *quæſtu, mercaturam exerce, & diligens perluſtra omnes orbis partes, ne ſit alius peritior applauſiſſe corpulentos Cappadocas in duro pegmate.*

ANNOTATIONES.

mediata porcellorum capita lautiori menſæ appoſita refert Athen. Lib. 9. cap. 8. *Fumoſum*, vel ut ſervetur diutius, aut etiam ut ſaporem contrahat accutiorem. Legunt quidam, *ſpumoſum*; ſed malè.

Sinciput.] Pars prior capitis, ubi cerebrum: ponitur hîc pro vili & plebeio edulio, ut patet: quod tamen lautæ fuiſſe gulæ affirmat Plinius, & probat Athenæus loco mox citato.

71. *Ut tuus iſte nepos, &c.*] Ut ditatus quiſpiam è tuis poſteris, ô hæres, aliquando epuletur.

Nepos.] Sarcaſmus ex ambiguâ ſignificatione vocis, quæ & deſignat ſæpè hominem voracem ac luxurioſum.

Anſeris extis.] Romanis erat in deliciis anſerinum jecur, quod quidem fartilibus, (ut ait Plin. Lib. 10. cap. 22. id eſt, ſaginatis lacte, mulſo, ficu, caricâ, in tantam amplitudinem creſcit, ut anſerem ipſum adæquet magnitudine.

Unde Martial. Lib. 13. Epigramm. 58.

Aſpice quàm tumeat magno jecur anſere maius.
Miratus dices, hoc, rogo, crevit ubi?

Horat. Lib. 2. Satyr. 8.

Pinguibus, & ficis paſtum jecur anſeris albi.

Juvenal. Satyr. 5. v. 113.

Anſeris ante ipſum magni jecur.

Meminit & fuſè Athenæus Lib. 9. c. 8.

73. *Mihi trama figura ſit reliqua?* An denique me maceram, ut pingueſcat hæres? Abſit.

Trama.] Incertum eſt intelligarne ſubtegmen, quod tenuius eſt, & opponat *ventri popæ*, quod vult Turneb. Lib. 30. cap. 7. an ſtamen panni, quod filo conſtat craſſiore & magis retorto, ut diſertè ait Caſaubonus: *Trama* etiam ponitur pro veſte detrita cujus villi amiſſi ſunt: metaphoricè eſt homo valdè macer, cui ſolùm oſſa reſtant, & per cujus coſtas aër quaſi tranſmeat; ex Varrone 4. de Ling. Lat. Vel cujus oſſa, venæ, nervi ſic apparent, ut in detrito panno *trama*. Unde eleganter Prudentius contra Manich. *Nervorum texturam appellat.*

74. *Aſt illi tremat.*] Hæredi autem diſtentus venter & obeſus ſubſiliat.

Omento.] Propriè eſt panniculus inteſtina ambiens & contegens, ut dixi Satyr. 2. hinc ponitur pro adipe, & pinguî.

Popa.] Venter guloſus, lurco, popino, vel fartus popis ſeu popanis, id eſt, delicatioribus eſcis. Nam popa eſt placenta. Eſt etiam aliquando victimarius, id eſt, Sacerdotis miniſter ad mactandas victimas.

75. *Vende animam lucro.*] Concludit Perſius, ergo poſt hæc omnia quæ dixi adverſus, avaritiæ ſordes, ſi tamen lubet, huic lita, & vitæ etiam periculo divitias congere, per fas etiam & nefas.

Mercare.] Longinquas mercaturæ causâ per mare per terras peregrinationes inſtitue, ut dictum Satyr. 5. v. 135. & ſequentibus. Ibid. v. 137.

Verte aliquid, jura, &c.

Excute ſolers omne latus mundi.] Peragra totum orbem, omnes orbis angulos ſcrutare, ut merces novas & aliis irrepertas compares & huc advehas; & ſic diteſcas brevi. *Solers*, quaſi ſolus in arte præſtans & callidus.

76. *Ne ſit præſtantior alter*, &c.] Nec ſit quiſpiam te peritior exercendi mangonii, id eſt, coëmendi mancipia, & benè curata ſaginataque cariùs vendendi.

77. *Cappadocas pingues.*] Vetus Scholiaſtes explicat de gladiatoribus; ſed cum ipſo textu reclamant & refragantur viri doctiſſimi, & venalitios è Cappadocia ſervos intelligunt, robuſtos quidem & grandes. Cic. poſt reditum in Senatu. *Cappadocem modò abreptum de grege venalium diceres.*

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum Rex.

Porrò Cappadocia eſt Aſiæ minoris regio, cujus populi id peculiare habuerunt, quod ſervitutem libertati prætertulerint. Nam à Romanis libertatem deprecati, illis permittentibus, Ariobarzanem Regem elegerunt. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 27.

Plauſiſſe.] Legunt alii *clauſiſſe*: alii *paviſſe*, id eſt, benè curaſſe & enutriviſſe, ut faciliùs emptores inveniant pingues & corpulenti. Attamen amant doctiores, & retinent. *plauſiſſe*, ambiguâ quidem ſed eruditâ ſignificatione & ingenio

Rem

Gemina peculium. Jam id *præstiti. Jam triplex, jam quadruplex, jam decuplex mihi provenit in plicam. O Chrysippe,* tu *repertus terminasse cumulum tuum,*

Rem duplica. Feci; jã triplex, jam mihi quarto,
Jam decies redit in rugam. Depunge ubi sistã
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi. 80
indica mihi *ubinam stabo.*

ANNOTATIONES.

Satyrici nostri satis congruã. Itaque *plausisse*, vel est palpasse manu servorum venalium membra, ad ostentandam empturientibus bonam corporis habitudinem ac nitorem: vel servos laudando & applaudendo incitasse ad saltandum ex consuetudine; imò & patrio more cantandum, quo pateret illorum agilitas & industria. Vide infrà. Item Juvenal. Satyr. 1. v. 111.

Rigidâ catastâ.] Ob rigorem servitutis, aut duritiem ligneæ compedis, cui mancipia erant innexa.

Catastâ.] Locus erat in Romano foro, ubi venales servi exponebantur; ἀπὸ τῆ καλιγάιας. Propert. Lib. 4. Eleg. 5.

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio cum saliere foro.

Item *catasta*, lignea erat è tabulatis machina, in qua vincti prostabant servi venales. Martial. Lib. 9. Epigramm. 60.

Quos arcana servant tabulata catasta.

Memimit & Plin. Lib. 35. cap. 17. & 18. Similis huic erat terè, *catasta* illa, in qua Martyres torquendi extendebantur: quod referunt passim martyrologia.

78. *Rem duplica.*] Per usuras opes adauge. Horat. Lib. 1. Epist. 6.

Mille talenta rotundentur; totidem altera: porrò
Tertia succedant, & quæ pars quadret acervum.

Feci.] Respondet per prosopopœiam avarus; non tantum duplicavi, sed fœnus fœnori addens, & fœnoris fœnus accipiens, rem auxi ter, quater, decies.

78. *Decies redit in rugam.*] Metaphora ducta à vestibus quæ corrugantur propriè & plicantur; seu quæ in plicas & rugas contrahuntur. Unde per similitudinem multiplicari opes dicuntur, dum nummis nummi accumulantur, & accrescunt.

Depunge.] Metaphora à libra in qua certum pondus indicatur & notatur punctis. Satyr. 5. v. 100. *Certo compescere puncto nescius examen.* Legunt alii, *depinge.* Sensus utrobique idem est: statue, præscribe, quem opibus augendis & multiplicandis modum ponam. Ironicè hæc in avaros hydropicis similes, de quibus dictum,

Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ.

Et Juvenal.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Ubi sistam.] Allusio ad Chrysippi præceptum, qui, ut Soriti respondeatur, sistendum in una è propositionibus, aiebat. Vide infrà.

Chrysippe.] Hic Stoicus fuit Philosophus, Zenonis, vel, ut volunt alii, Cleantis Discipulus, vir acri ingenio: in Dialectica excelluit: quoties contra Cleantem disputârat, solitus dicere, fortunatum se adversus omnes, præterquam adversus Cleanten: adeo verò superbus ut Ptolemæi Regis amicitiam aspernatus sit, & jactaverit de se; non esset Porticus, nisi esset Chrysippus. Ex effuso risu mortuum nonnulli tradunt. Diog. Laërt. Lib. 7. Cic. 1. de Natura Deorum.

80. *Inventus tui finitor acervi.*] Adunaton, ut vult Casaubonus, id est, ô Chrysippe, si potes præscribere, qua in propositione Soritis quiescendum sit potissimum; si, inquam, id inveneris, & finem certum infinitæ propositionum congereci statueris, tum ego meæ cupiditati & avaritiæ terminum inveniam; id est, nunquam.

Acervi.] Soriten intelligit, quæ argumentatio est acervus ceu cumulus propositionum, quæ in infinitum progredi posse videntur: unde per ironiam dixit Persius *finitur*; & addit, *tui*; quia dissolvendæ istius acervalis argumentationis rationem investigavit Chrysippus, & de ea quatuor Libros scripsisse fertur. Horat. Lib. 2. Epist. 1.

Dum cadat elusus ratione ruentis acervi.

Exemplum Soritis est apud Ciceronem Tuscul. Quæst. 5. n. 45. ubi solum honestum esse bonum sic probatur per quinque gradus: *Quicquid est quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratum acceptumque habendum: ergo etiam dignitas ei tribuenda est: quod si ita est, laudabile sit necesse est: bonum igitur omne laudabile. Ex quos efficitur, ut quod sit honestum, id sit solum bonum.* Et 1. de Natura Deorum, *si Dii sunt, beati sunt, si beati, virtute præditi: si virtutis, & rationis erunt capaces:* unde concluditur illic, Deos esse hominibus similes: quod ibidem refellit Tullius. Et certè norunt omnes Soriten non tam esse argumentationem legitimam, rectam, certam, quam argutiam, & cavillationem.

FINIS.

INDEX
Vocabulorum Omnium,
QUÆ IN
SATYRIS JUVENALIS
LEGUNTUR.

Prior Numerus Satyram, posteriores Versum indicant.

A.

A. 1, 14 36 99. 3, 57 71 89 106 202 321. 4, 3 116. 5, 44 91 109. 6, 26 35 69 138 232 252 284 375 502 527 553. 7, 70 164 196. 8, 131. 9, 115 140. 10, 1 29 72 126 131 171 247. 11, 23 42 51 89 146 147 160. 12, 14 58. 13, 30 36 110 122 149 118 170 231. 14, 14 170. 15, 30 72 143 146. 16, 17, &c.
ab. 1, 49. 2, 81. 3, 109. 4, 130. 5, 125 135 155. 6, 327 347. 8, 273. 10, 253 270. 11, 26 113. 12, 28 130. 16, 25.
abaci. 3, 204
abditus. 6, 236
abdomine. 2, 86. 4, 107
abeant. 14, 149
abeſt. 6, 293
abeunt. 1, 132. 6, 311
abit. 6, 127
abi. 14, 213.
abicit. 15, 17
abies. 3, 255
ablegandæ. 14, 202
abluet. 6, 523
abnego. 13, 94
abnuat. 6, 539
abnuerit. 15, 104
abollæ. 4, 76
abollæ. 3, 115
abortivis. 2, 32
abortivo. 6, 367
abreptum. 13, 171
abruptæ. 6, 648
abrupto. 14, 250
abſcindere. 2, 116. *alii leg.* abrumpere.
abſcondente. 6, 120
abſcondère. 12, 18
abſcondit. 8, 203. 9, 33
abſenti. 1, 123
abſit. 4, 130. 16, 25
abſolvitur. 13, 3
abſtineas. 14, 38
abſtinet. 6, 534. 11, 171. 15, 11
abſtinuit. 14, 99. 15, 173
abſtuleris. 6, 330
abſtulit. 4, 19 151. 8, 242. 10, 286
abſumpto. 15, 91
abundat. 2, 8
ac. 1. 65 98. 2, 34 43 72, &c.
accedente. 11, 85
accepta. 6, 113
acceptæ. 13, 186
acceptiſſima. 3, 58
accepto. 13, 129
acci. 6, 70
accidit. 12, 29
accipe. 2, 87 295. 4, 65. 7, 36 165 243. 13, 120. 14, 191. 15, 31.
accepere. 10, 295
accipiat. 1, 42 55. 7, 147
accipient. 3, 83
accipies. 1, 99
accipiet. 9, 88
accipimus. 9, 31
accipis. 6, 76
accipit. 3, 103. 6, 472
accipiunt. 3, 133. 12, 88
accurrit. 3, 215
accuſare. 3, 54
accuſat. 6, 242
accuſator. 1, 161
accuſatori. 13, 187
accuſer. 2, 27
acer. 2, 77. 7, 190.
acerbi. 7, 57
acerbo. 14, 18 54
acerbum. 11, 44
Acerſecomes. 8, 128
acervo. 6, 363. 13, 10
acervos. 13, 57
acervus. 8, 100
Aceſtes. 7, 235
aceto. 3, 292. 10, 153. 13, 85
Achææ. 3, 61
Achillem. 10, 256
Achilles. 1, 163. 7, 210. 8, 271. 14, 214
Achillis. 11, 30
acies. 9, 65. 15, 60
Acilius. 4, 94
Aconitus. 7, 218

INDEX

aconita. 1, 158. 6, 638. 8, 219. 10, 25
acquirenda. 14, 223
acquirendi. 14, 125
acquirere. 14, 238
acre. 6, 199
acres. 11, 165
acri. 13, 416
acribus. 14, 322
acrior. 7, 109. 15, 62
acris. 10, 252
acta. 2, 136. 7, 104
Actiacâ. 2, 209
Actioris. 2, 106
actorum. 9, 84
actum. 6, 58. 10, 155. 14, 149
acu. 2, 94. 6, 497
acumen. 4, 102
acutâ. 5, 89
acutos. 5, 41
ad. 1, 41 44 57 90 104 131, &c.
ad ſummam. 3, 79
adamas. 6, 155
addat. 1, 118 147
adde. 12, 46
adde quod. 14, 114. 15, 47
addit. 13, 82
additur. 10, 151
ademit. 16, 37
adeo. 3, 274. 6, 50. 8, 183. 10, 297. 11, 131. 12, 36. 13, 59 183. 14, 234
adeon. 6, 59
adeoque. 8, 183
adeſt. 4, 107. 5, 63. 6, 219. 10, 254. 12, 67
adhibere. 5, 16
adhibet. 2, 135
adhuc. 3, 111 215. 4, 10. 6, 128 192 227 501. 7, 196. 8, 36. 10, 116. 12, 15. 13, 41. 15, 35
adipata. 6, 630
adjuta. 6, 505
adjutor. 3, 302
adjuvat. 12, 42
admirabile. 4, 39
admirabilis. 13, 53
admirandiſque. 10, 11
admirari. 7, 31
admiratio. 6. 645
admiſerit. 10, 255
admiſit. 6, 493
admiſſa. 4, 64
admittas. 10, 340
admitte. 6, 328
admittentia. 5, 69. 7, 65
admittere. 14, 217
admittimus. 3, 171
admittitis. 1, 21
admittunt. 3, 235. 13, 237
admota. 10, 149
admotaque. 6, 496
admoto. 8, 82
admotum. 6, 426
admoveas. 2, 148. 14, 12
admovet. 10, 329
adoperta. 8, 145
adora. 6, 47
adorandæ. 13, 148
adorant. 14, 97
adorat. 3, 300. 6, 321. 15, 2
adoratum. 10, 62
Adriaci. 4, 39
adſint. 9, 40
adſum. 1, 102
adſunt. 11, 71
advectæ. 9, 23
advectus. 3, 83
adventum. 6, 517
adverſis. 10, 129. 12, 53. 13, 156
adverſum. 5, 77
advexiſſe. 14, 271
adulandi. 3, 86
adulator. 4, 116
adultæ. 15, 138
adulter. 1, 78. 2, 29. 3, 45. 4, 4. 6, 236 328 403 566. 8, 144. 9, 80. 10, 311 318
adultera. 14, 25
adulterium. 11, 173
advocat. 6, 235
advolat. 6, 225
aditi. 13, 205
Æacidæ. 8, 270
Æacus. 1, 10
æde. 3, 139. 7, 37
ædem. 3, 31. 6, 527, 14, 90
ædes. 3, 222. 4, 7. 7, 40. 10, 17.
ædicula. 8, 111
ædificare. 10, 264. 15, 153
ædificat. 6, 502
ædificator. 14, 86
Ædilibus. 3, 162 179
Ædilis. 10, 102
Ægæi. 13, 81 246
æger. 3, 232. 4, 3. 12, 122
Ægeriæ. 3, 17
ægra. 6, 579
ægram. 12, 95
ægri. 9, 16. 10, 207. 13, 124
ægris. 4, 57. 13, 234
ægro. 7, 52. 9, 18
ægros. 10, 221
ægrotante. 6, 388
Ægypti. 6, 526
Ægyptius. 1, 130
Ægyptus. 15, 2, 45, 116
Ælia. 6, 72
Æmilianos. 8, 3
Æmilio. 7, 124
Æmilius. 6, 32
Æmo. 6, 197
æmula. 11, 74
Æneæ. 15, 67
Æneam. 1, 162
Æneas. 5, 139
ænigmata. 8, 50
Æoliis. 1, 8
Æolio. 10, 181
æqua. 4, 71. 8, 177
æquales. 3, 177
æquanda. 14, 314
æquantem. 4, 16
æquare. 14, 257
æquat. 3, 88. 6, 322
æquo. 13, 11
æquor. 1, 81
æquora. 12, 75. 14, 279
æquore. 4, 54. 8, 61
æquos. 14, 15
æquus. 16, 56
aër. 6, 99. 12, 42
æra. 6, 205. 13, 169
aëre. 10, 50
æra. 6, 125, 441. 7, 217. 16, 55
ærata. 14, 259
ære. 2, 118 152. 6, 234 545. 9, 122. 11, 39
ærea. 11, 96
æris. 7, 61
ærugine. 13, 61
ærumnæ. 3, 210
ærumnas. 10, 361
æſtibus. 4, 87
æſtivi. 14, 181
æſtivum. 1, 28. 14, 295
æſtuat. 3, 50. 10, 169
æſtuo. 2, 71. 3, 103
ætas. 5, 61. 6, 23. 7, 32. 8, 171. 13, 28.
ætate. 6, 498. 14, 161. 15, 109
Æthiopem. 2, 23. 8, 33
Æthiopis. 6, 599
Æthiopum. 10, 150
ævi. 4, 94
ævo. 6, 324. 10, 255. 13, 53. 15, 32
affari. 14, 211
affectare. 2, 106
affectas. 11, 33
affectat. 10, 209
affectibus. 12, 10
affectu. 8, 161
affectus. 1, 213. 15, 156
afferat, 14, 198
afferimus. 12, 56
afferre. 4, 85
afferri. 5, 144
affers. 6, 167
affert. 6, 609. 7, 215. 9, 91. 14, 78
afferte. 6, 416
affertur. 5, 87
afficit. 7, 85
afficiunt. 8, 268. 14, 24
affigit. 9, 149
affirmat. 6, 58
affixa. 10, 133
affixus. 5, 40
Afræ. 11, 142
Africa. 7, 149. 10, 148
Afris. 5, 152
Afrorum. 7, 120 *alii* Maurorum.
Afros. 5, 91. 8, 120
agam. 9, 67
Agamemnona. 14, 286
Agamemnonidæ. 8, 215
Aganippes. 7, 6
agant. 1, 9. 6, 402
agas. 2, 71. 3, 291. 4, 14. 8, 76
Agathyrſi. 15, 125
agatur 4, 66. 6, 394 499
Agaven. 7, 87
age. 14, 192
agebas. 9, 9
agebat. 7, 143 144
agello. 6, 57. 8, 109
agendi. 16, 49
agendis. 14, 72.
agentem. 13, 32
ager. 9, 56
agere. 9, 43
agerent. 4, 49

agerentur.

agerentur. 6, 335
ageres. 8, 186
agere. 5, 153. 6, 587. 8, 43
aggeris. 16, 26
agili. 2, 142
agimus. 2, 51. 7, 48
agit. 3, 94 305. 5, 157. 13, 110. 15, 163
agitant. 2, 21. 7, 168
agitare. 10, 33
agitas. 14, 68
agitat. 6, 250. 14, 284
agite 7, 20
agitem. 1, 52
agitent. 5, 69
agitentque, 6, 474
agitur. 4, 35. 6, 658. 13, 28. 15, 97
agmina. 3, 258. 15, 56
agmine. 3, 162 244. 10, 218 280
agminis. 10, 45
agna. 6, 391. 8, 15. 13, 63
agnam. 12, 3
agnitus. 1, 99
agnoſcendus. 8, 206
agnoſci. 6, 467
agnoſcit. 10, 234
agnoſco. 8, 26
agnum. 2, 123
agreſtem. 13, 39
agri. 3, 141. 14, 159 172
Agrippa. 6, 157
Agrippinæ. 6, 619
agris. 2, 79. 14, 71
agro. 1, 107. 6, 56. 11, 65. 12, 105
agrorum. 11, 41
agros. 3, 322. 4, 27. 14, 151
agrum 6, 524. 9, 45
agunt. 1, 85
ahenea. 3, 285
aheneus. 7, 125. 13, 115
aheno. 8, 86. 15, 81
Ajax. 7, 115. 10, 84. 14, 213. 15, 65
ait. 2, 22. 4, 131. 5, 18. 9, 63
Alabandis. 3, 70
Alabarches, *vide* Arabarches.
alapas. 8, 192
alas. 3, 25. 11, 157. 14, 195
alba, *ſubſtant.* 4, 61
alba, *adject.* 6, 176
albaque. 13, 117
albæ. 3, 179. 13, 141
Albana. 4, 100
Albanam. 4, 145
Albani. 13, 214
Albanis. 5, 33
albi. 12, 65
Albinam. 3, 130
albis. 1, 111
albo. 2, 112. 7, 202
albus. 2, 23
Alceſtim. 6, 652
Alcinoo. 15, 15
Alcithoen, *alias* Alcyonem. 7, 12
alea. 1, 88. 8, 10. 11, 174. 14, 4
Alexander. 14, 311
Algæ. 4, 48
algentem. 7, 183
alget. 1, 74
alia. 3, 268. 16, 35
aliâ. *ablat.* 6, 436. 7, 114 182
aliæ. 6, 67
aliam. 5, 52. 6, 503. 14, 253. 15, 122
aliamque. 4, 138
alias. 3, 315. 12, 40. 14, 254. 15, 57
aliena. 13, 34. 15, 102 142
alienâ, *ablat.* 3, 181. 5, 2
alieni. 6, 477
alienis. 10, 229
alieno. 8, 246
alienum. 3, 105. 6, 21
alii. 2, 66. 3, 46. 7, 5 166
aliis. 11, 59
alimentis. 15, 93
alio. 8, 27 54. 10, 197
aliorum. 8, 76
alios. 6, 239. 7. 213. 8, 61. 11, 177
alioſque. 10, 150
Aliptes. 3, 76. 6, 421
aliqua. 6, 15
aliquam. 12, 110
aliquando. 3, 184. 6, 359. 9, 28
aliquem. 4, 126. 6, 279 11, 202. 15, 170
aliquid. 1, 73. 2, 282. 3, 24 180 217 230 397. 4, 147. 5, 33. 7, 24 220. 8, 41 68 263. 9, 139. 10, 207 354. 14, 203 323. 15, 92
aliquis. 1, 74. 3, 120. 6, 586 631. 11, 86. 13, 49. 14, 21 134. 15, 24, &c.
aliquo. 8, 173.
aliquod. 13, 37
aliquos. 2, 149
alis. 10, 178
aliter. 3, 281. 6, 11 618. 7, 220
aliud. 4, 78. 6, 23. 7, 199. 12, 24. 14, 321 *bis.* 15, 154
alium. 9, 92
allunde. 7, 22
alius. 1, 10. 5, 67. 8, 178 245. 10, 257. 12, 48. 13, 90
Alledius. 5, 118
Allobroga. 7, 214
Allobrogicis. 8, 13
alnum. 3, 266
aloës. 60, 180
Alpemque. 10, 152
Alpes. 10, 166
Alpibus. 13, 162
Alpha. 14, 209
alta. 3, 69. 4, 131. 6, 430. 14, 88
altâ, *ablat.* 3, 136
altæ. 6, 31
altaque. 8, 131
altaria. 8, 156. 12, 94. 13, 89
altaribus. 12, 119
altè. 3, 256
alter. 3, 132 149 246. 4, 11. 6, 426. 7, 95. 9, 66 145. 10, 28 30. 11, 63 *bis.* 12, 115. 13, 72. 14, 33 62
altera. 3, 255. 6, 147 439 494. 7, 16. 9, 133. 14, 141 170 309. 15, 73
alterius. 6, 17 340. 10, 210. 11, 167. 14, 131. 15, 39
alternaque. 6, 267
alternum. 12, 31
alti. 6, 384 414. 7, 125
altilis. 5, 115 168
altior. 6, 491. 10, 106. 13, 173
altis. 6, 606. 8, 106. 10, 36
altiſoni. 11, 179
alto. 8, 40. 14, 183
altos. 10, 176
altum. 1, 16. 6, 501 633
alveolis. 5, 88
alveolos. 7, 73
alveus. 12, 130
alumni. 11, 98
alumnos. 6, 608
alumnus. 1, 20. 14, 242
alvo. 5, 7
alutâ. 14, 282
alutæ. 7, 192
amans. 3, 228
amant. 6, 112
amanti. 6, 207
amantis 6, 208
amara. 13, 247
amaras. 2, 30
amat. 6, 252 607. 10, 328
amatæ. 2, 241
amati. 3, 186
amator. 2, 168
amatorem. 6, 547
amatur. 6, 142
amaturus. 6, 200
amaverit. 10, 226
amavi. 10, 68
ambæ. 10, 328
ambiguæ. 8, 80
ambit. 16, 48
ambitioſa. 3, 182
ambitioſi. 7, 50
ambitus, *alias* ambitio. 8, 135
ambo. 2, 153. 9, 66
ambos. 10, 227
ambroſiuſque. 6, 77
ambulat. 6, 304
amen s 14, 94
ames. 6, 62. 7, 9
amet. 6, 403. 12, 138
amethyſtina. 7, 136
ametur. 6, 75. 12, 130
amicæ. 1, 62. 3, 12. 4, 20. 6, 454. 7, 82
amicas. 6, 352 480
amici. 1, 33. 3, 187 101 112. 4, 88. 6, 345. 8, 152. 9, 62. 10, 234. 12, 16. 14, 65. 15, 134
amicis. 1, 146. 5, 108 113 146
amicitia. 6, 557
amicitiæ. 4, 75. 5, 14
amico. 3, 57. 5, 32 173. 7, 74. 12, 96. 14, 235.

amicos

amicos. 6, 312 569. 10, 40. 16, 28
amictu. 2, 82
amictus. 1, 142
amicum. 3, 116 121 279. 5, 140
amicus. 2, 134. 3, 107, 5, 134. 6, 213. 9, 130. 13, 15 60
Amillus, *vide* Hamillus.
amissa. 13, 134
Ammonis. 6, 554
amnem. 6, 521
amnes. 10, 177
amnibus. 8, 170
amnis. 13, 69
amœni. 3, 4
amomo. 4, 108. 8, 159
amor. 14, 139 238
amore. 4, 114
amorem. 6, 274. 14, 227
Amphion. 6, 173
ampla. 12, 10
amplectitur. 10, 141
amplexu. 6, 65. 9, 75
amplior. 6, 628. 14, 171
amplius. 5, 148. 6, 119
Amydone. 3, 69
an. 2, 121. 6, 61 75 472. 7, 141 142. 9, 43. 10, 100. 11, 34 *bis*. 13, 18 153 203. 14, 18 265. 15, 89
annon. 1, 154
anabathra. 7, 46
Anchemoli, *vide* Archemori.
Anchisæ. 7, 234
Anci. 5, 57
ancilibus. 2, 126
ancillâ. 6, 119. 8, 259
ancillarum. 12, 117
ancillas. 6, 319
ancipitem. 11, 32
ancipites. 5, 146
ancipiti. 14, 272
Ancon. 4, 40
ἀνδρα. 9, 37
Andro. 3, 70
Andromachen. 6, 502
anguem. 1, 43
anguilla. 5, 103
anguis. 14, 241
angulus. 6, 578. 13, 74
angusta. 3, 165. 6, 356
angustæ. 9, 127. 10, 117
angustam. 3, 90
angusto. 10, 169
angustos. 6, 78
angustum. 12, 55
anheles. 6, 37
animâ. 1, 83
animæ. 2, 156. 3, 261. 6, 500. 8, 254. 10, 163
animal. 1, 141
animalia. 8, 56. 12, 2. 14, 76. 15, 99
animalibus. 15, 11 173
animam. 6, 530 613. 8, 83. 10, 281. 12, 57
animas. 4, 152. 6, 629. 9, 122. 15, 94 149
animi. 4, 19. 6, 189 612. 8, 24 140. 9, 18. 10, 240. 13, 190. 14, 119
animis. 2, 139. 15, 52
animisque. 12, 83
animo. 1, 152 169. 6, 179. 11, 15. 13, 195. 14, 329
animorum. 10, 350
animos. 1, 89. 6, 284. 7, 34 85. 14, 16 33
animum. 2, 12. 6, 97. 10, 357. 13, 106. 14, 15 265. 15, 149
animus. 3, 50. 6, 266. 7, 57
annalibus. 2, 102
anne. 4, 78. 7, 179 199. 10, 207. 15, 122
anni. 11, 72. 13, 88
Annibal. 6, 290. 7, 261
Annibalem. 6, 169. 10, 147
Annibali. 12, 108
annis. 3, 282. 10, 239. 13, 58
anno. 1, 117. 11, 53
annona. 9, 100
annos. 4, 129. 6, 198. 7, 39 235. 8, 229. 10, 188 249. 13, 17. 14, 48
annosam. 11, 119
annoret. 14, 195
annua. 6, 479. 16, 39
annuet. 8, 153
annuit. 3, 318
annulus. 7, 140. 10, 166. 11, 43 129
annum. 3, 225. 6, 520
annus. 6, 191. 7, 242. 14, 10 197. 16, 42
anſere. 6, 539
anſeribus, & anſeris. 5, 114
Antæum. 3, 89
ante. 1, 169. 2, 44. 3, 114 243. 4, 40. 5, 56 114 148. 6, 389 416 427 565 589. 7, 143. 8, 11 22 61 144 156 228. 9, 108. 10, 191 268 339. 11, 188 190. 13, 113. 14, 255 320
ante alpha & beta. 14, 209
antè, *adverb.* 6, 226 631
antennas. 12, 19
Anticatones, 6, 337
Anticyra. 13, 97
Antigones. 8, 229
Antilochi. 10, 253
Antiochus. 3, 98
Antiphates, 14, 26
antiqua. 15, 33
antiquæ. 14, 270
antiquaria. 6, 453
Antiqui. 15, 109
antiquis. 1, 138. 6, 45. 16, 15
antiquissime. 6, 392
antiquo. 6, 528. 7, 72. 10, 336. 13, 149
antiquum. 6, 21
antistes. 2, 113
Antoni. 60, 123
Antonius. 8, 105
antris. 13, 41
antro. 4, 21. 6, 327. 7, 59
antrum. 1, 8.
Anubis. 6, 533
anxia. 4, 149. 10, 290
anxietas. 13, 211
anxietate. 7, 57
anxius. 10, 80
Aonidum. 7, 59
aper. 5, 116. 11, 138. 15, 162
aperire. 4, 110. 9, 98
aperit. 6, 466
apertâ. 6, 391
apertæ. 7, 103
apertius. 4, 69
aperto. 6, 18
apex. 12, 72
Apicius. 4, 23. 11, 3
apium. 8, 226
apium. *pro* apum, examen. 13, 68
apluſtre. 10, 136
Apollo. 1, 128. 13, 203
Apollinis. 7, 37
appellas. 7, 158
appellat. 9, 64
Appî. 6, 384. *alii legunt*, alti.
apponere. 9, 98
appoſitam. 7, 192
Appula prædia. 9, 55
Appula, *nomen proprium*, 6, 64
apri. 5, 167, 15 162
apros. 1, 141
aprum. 1, 23
aptam. 12, 39
apti. 15, 145
aptior. 6, 580
aptiſſima. 10, 349
aptuſque. 7, 58
apud. 6, 91 394 488. 11, 137. 15, 31
Apulia. 4, 27
aquæ. 3, 19
aquam. 3, 198.
aquarius. 6, 531
aquas. 6, 527
aquilam. 14, 197
aquilas. 8, 52.
Aquilone Decembri. 9, 68. *Alii legunt*, menſe Decembri.
Aquino. 3, 319
aquis. 11, 63
ara, *nominat.* 2, 89
ara, *ablat.* 8, 13. 15, 115
Arabarches. 1, 130
arabat. 14, 160
Arachne. 2, 56
aræ. 12, 7
aræque. 13, 37
aram. 1, 44. 6, 307 389. 10, 83 268
aramque. 14, 219
aranea. 14, 61
aras. 1, 114. 3, 145. 6, 344. 12. 112. 13, 219
aratris. 2, 74
aratro. 7, 49. 8, 246. 10, 270. 13, 65. 14, 181

Arbiter 8, 79
Arbitrio 13, 277
Arbor 3, 16
Arbore 11, 117. 14, 80
Arboribus 12, 105
Arboris 6, 544. 12, 32
Arbuſta 14, 146
Arca, *nomina.* 3, 143. 7, 8. 10, 25
Arca, *abl.* 1, 90. 3, 181. 6, 362. 11, 26. 14, 259
Arcadico 7, 160
Arcæ 13, 74
Arcana 2, 61. 13, 73
Arcana, *adject.* 15, 141
Arcanam 6, 542
Arcano 2, 125. 14, 102
Arcanum 9, 116
Arce 3, 192. 10, 307. 14, 87. 15, 146
Arcem 4, 145
Arceſſere 11, 17
Archemori 7, 235.
Archetypa 2, 7
Archigene 13, 98.
Archigenen 6, 235. 14, 252
Archimagiri 9, 109
Arcto 3, 236
Arcu 10, 136
Arcum 6, 173
Arcus 3, 11. 13, 82
Ardeat 1, 45. 6, 208
Ardebant 6, 617
Ardebit 3, 201. 10, 27
Ardens 1, 165. 6, 128. 11, 6 155. 13, 14
Ardent 1, 156. 6, 138. 14, 309
Ardente 14, 118
Ardentem 10, 283
Ardenti 2, 165. 3, 234. 14, 22. 15, 81
Ardentibus 12, 22. 15, 52
Ardentis 10, 136
Arderet 4, 139
Ardet 2, 70. 3, 215. 141. 9, 96. 10, 62. 15, 55
Ardor 6, 316
Arena 3, 55
Arenâ 1, 157. 4, 100. 9, 206. 14, 299. 16, 16 47
Arenæ 3, 34. 6, 216 250
Arenam 2, 144
Aretalogus 15, 16
Argentes 6, 24 537
Argenteus 11, 128
Argenti 3, 220. 6, 354. 8, 123. 9, 141. 10, 19. 11, 41 108
Argento 12, 69
Argentum 1, 76. 7, 133. 9, 31. 12, 45. 141 62 249
Argillam 4, 134
Arguenent 1, 105
Arguit 13, 138
Arguitur 7, 159
Argumenta 9, 85
Aricinos 4, 119
Arida 6, 143. 14, 61
Ariſtæ 14, 183
Ariſtas 14, 147
Ariſtotelem 2, 6
Arma 2, 159. 8, 124 232 270. 10, 267. 14, 5. 15, 121. 16, 48
Armamentaria 13, 83
Armaria 7, 11
Armati 16, 34
Armatis 6, 153
Armato 3, 306
Armatum 2, 101
Armeniæ 8, 169
Armenio 6, 400
Armenius 2, 164. 6, 549
Armenta 14, 147
Armenti 8, 109
Armentum 12, 106
Armigero 1, 92
Armillato 4, 53
Armis 4, 93. 6, 263 291. 8, 52 200 221. 11, 108. 13, 168. 15, 155
Arpinas 8, 237 245
Arridens 6, 605
Arraxata 2, 170
Arte 1, 123. 6, 498. 10, 110. 11, 172. 12, 67. 14, 34
Artem 6, 451. 7, 177
Artes 4, 101. 6, 594. 7, 36. 8, 224. 11, 100.
Artibus 3, 21. 14, 73. 15, 145
Artificem 14, 116
Artifices 13, 154
Artificis 4, 18. 10, 238
Artificum 11, 102
Artis 6, 559
Artopta 5, 72
Arturii, *vide* Aſturii.
Arturius 3, 29
Artus 15, 101
Arva 6, 409
Arviragus 4, 127
Arunci 2, 100
Arundinis 10, 21
Aruſpex, &c. *vide* haruſpex.
Aſcendit 1, 82
Aſellas 6, 468
Aſelli 11, 97
Aſello 6, 338
Aſellum 9, 92
Aſia 5, 56
Aſiam 10, 266
Aſiani 7, 14
Aſianorum, *vide* Phæceſianorum
Aſparagi 11, 69
Aſparagis 5, 82
Aſpecti 4, 143
Aſpectu 4, 460
Aſpera 14, 62
Aſpernatur 4, 4
Aſperſus 5, 104
Aſpexit 15, 71
Aſpice 2, 166. 5, 80. 6, 260. 10, 193 209. 12, 61. 13, 76. 14, 275
Aſpicere 7, 68
Aſpiceres 15, 56
Aſpiciat 14, 69
Aſpiciendus 10, 241
Aſpicimus 15, 169
Aſſaraci 10, 259
Aſſe 10, 116
Aſſeclæ 9, 48
Aſſediſſe 11, 200
Aſſem 14, 208 301
Aſſemque 5, 144
Aſſere, *nomen*, 3, 245. 7, 132
Aſſibus 11, 145
Aſſiduâ 14, 118
Aſſiduus 9, 36
Aſſiduè 13, 172
Aſſiduis 5, 95. 6, 247. 8, 243
Aſſiduo 1, 13. 8, 159
Aſſiduos 3, 8
Aſſueti 15, 167
Aſſurrexerat 13, 55
Aſſyrio 2, 108
Aſt 3, 69. 6, 67. 8, 46. 15, 78 165. 16, 48
Aſtræa 6, 19
Aſtrictâ 10, 88
Aſtro 6, 569. 10, 313
Aſtrologus 6, 553
Aſtrorum 3, 43. 6, 585
Aſturii, *vel* Aſturici 3, 212
Aſylli 6, 266
Aſylo 8, 273
At 1, 50. 3, 134 246 264. 4, 120. 6, 362 658. 8, 52 181 267. 9, 27 135. 10, 127 352. 11, 120. 13, 180. 14, 189.
Atavos 3, 312
Athenæ 7, 205. 10, 127
Athenas 15, 110
Athenis 3, 80. 9, 101
Athletis 6, 355
Athos 10, 174
Atlanta 8, 32. 13, 48
Atlas 11, 24
Atque 1, 65 67 115 129 130 134 144 150 171. 2, 15 31 38 61 &c.
Atreides, *vide* Atrides.
Atreus 7, 73
Atri 13, 51
Atria 7, 7 91. 8, 20. 14, 65
Atridem 4, 65
Atrides 6, 659
Atroces 2, 12
Atrum 6, 349
Attegias 14, 196
Attellanæ 6, 71
Attendas 10, 251. 11, 16
Attendit 6, 66
Atteritur 16, 50
Atticus 11, 1
Attigerant 8, 252
Attigit 14, 106
Attollorque 14, 236
Attollens 2, 95
Attollit 14, 95
Attonita 4, 77. 6, 315. 7, 67
Attonitamque 11, 197
Attonitis 8, 239
Attonito 15, 13
Attonitos 4, 146. 13, 194
Attonitus 12, 21. 14, 306
Attritâ 13, 242
Attritus 6, 108. 8, 16
Attulit 3, 75

avaræ 1, 77
avaritiæ 1, 88. 8, 89
avaritiam 14, 108
avari 14, 178
avaro 6, 140
avaros 14, 119 228
avarus 7, 30. 9, 38. 14, 171
aucti 15, 73
auctio 6, 254. 7, 10
auctor 10, 30. 11, 48
auctores 7, 231
auctori 13, 2
auctoribus 8, 216. 14, 33
audaces 10, 264
audacia 3, 73. 13, 109
audacius 6, 283
audax 5, 74. 6, 398. 11, 199
aude 1, 73. 13, 161
audeat 11, 169. 16, 9. 10, 29
audebant 6, 644
audebis 2, 82
audent 2, 2. 5, 131. 6, 97. 13, 234
audeo 1, 153
audere 15, 122
auderet 4, 47
audes 8, 165
audet 10, 175 305. 12, 48. 15, 74
audi 3, 115. 6, 115 219. 11, 64. 12, 24
audiat 7, 166. 11, 169
audiet 9, 108. 14, 280
audio 6, 345. 10, 81
audiret 3, 74
audis 13, 113
audit 6, 480. 7, 108. 8, 191. 13, 158
audita 11, 112. 14, 200
auditor 1, 1 166
auditur 7, 86
avelli 3, 223
avem 7, 32
Aventini 3, 85
averſus 6, 475
averte 11, 181
aves 14, 82
Aufidio 9, 25
augere 3, 189
augur 3, 77. 6, 584
Auguſta 6, 118
Auguſta, *ablat.* 10, 93
Auguſto 3, 9
Auguſtum 10, 77
avis 6, 164. 11, 143
aviti 16, 36
aulâ 4, 93. 5, 138. 6, 485
aulam 3, 112
aulæa 6, 67. 10, 39. 14, 263
avos 6, 162. 8, 17
aura 12, 66
aurata 10, 212
auratam 6, 48
auratis 6, 123
aurato 6, 593
auratum 2, 96
aure 1, 104. 4, 86. 11, 59
aurea 3, 108. 8, 207. 15, 4
Aurelia 5, 98
aurem 3, 122. 5, 107. 6, 542. 9, 113. 11, 195
auremque 11, 187
aures 10, 341
aureus 7, 122
auri 8, 123
auribus 6, 458. 11, 169
auriculis 8, 5
auris 10, 215
auro 6, 204. 7, 89. 10, 27. 11, 116
auroram 10, 2
aurum 1, 10 28. 3, 55. 5, 39 164. 6, 481 588. 7, 243. 12, 129. 14, 298
Auruncæ 1, 20
auſa 6, 117
auſæ 7, 206
auſi 8, 235
auſpex 10, 336
Auſter 4, 59. 5, 100
Auſtri 6, 516
Auſtris 12, 69
Auſtro 14, 268
auſus 1, 129. 6, 344. 11, 67
aut 1, 5 44 53 *bis* 164. 2, 52 97 110. 3, 99 *bis* 190. 191 *bis* 192 295 *bis*. 7, 233 *bis* 8, 174 *bis* 275 *bis*. 14, 255 *bis*, &c.
autem 3, 209. 6, 180. 7, 217. 8, 119. 10, 295 314. 11, 90. 13, 20 196. 14, 83, &c.
Automedon 1, 61
Autonoes 6, 72
αὐτὸς 3, 37
autumni 14, 190
autumno 4, 57. 10, 221
autumnos 6, 229
autumnum 11, 76
autumnus 5, 151
avunculus 6, 614. 14, 43
avus 1, 95. 8, 143
auxiliis 8, 256
auxilio 14, 183
auxilium 15, 150
axe 1, 68. 14, 42
axem 6, 469
axes 4, 117
axis 3, 258. 8, 116

B.

BAcca 3, 85
bacchamur 6, 635
Bacchanalia 2, 3
Bacchi 7, 12
bacillo 3, 28
baculo 9, 140
Bæticus 12, 42
Baianæ 12, 80
Baiarum 3, 4
Baias 11, 49
balæna 10, 14
balantem 13, 233
balnea 1, 143. 6, 374. 418. 7, 131 178. 233. 11, 156 204
balneolum 7, 4
baltea 9, 112
balteus 6, 255. 16, 48
Baptæ 2, 92
barba 1, 25. 10, 226
barba, *ablat.* 8, 166. 9, 4. 16, 31
barbæ 6, 366
barbam 3, 186. 1, 214. 10, 253. 14, 216
barbara 3, 66. 15, 46
barbarus 6, 157. 10, 138 181
barbato 4, 103. 6, 16. 13, 56
barbatos 14, 12
bardiacus, *alias* bardaicus 16, 13
Baream 3, 186
Bareas 7, 91
baſcaudas 12, 46
baſia 4, 118. 6, 383
Baſilo 7, 146
Baſilum 7, 147
Baſilus 7, 145. 10, 222
Batavi 8, 51
Batylli 13, 119
Batyllo 6, 63
beata 6, 103
beatæ 1, 39
beati 14, 120
beatius 10, 279
beatum 1, 67
Bebriaci 2, 106
Belides 6, 654
bella 14, 242
bellator 13, 168
bellatore 7, 127
bellatorum 8, 10
Bellerophonti 10, 325
belli 2, 103. 12, 110
bellis 5, 321
bello 8, 169
Bellona 4, 124
Bellonæ 6, 511
bellorum 2, 156. 10, 133 281. 14, 72
bellorumque 15, 95
bellua 4, 121 127. 7, 77. 10, 158. 11, 126. 12, 104
bellum 6, 163
bene 3, 107. 5, 166. 7, 147 194. 8, 187. 10, 72
Beneventani 5, 46
benigna 10, 361. 12, 64. 14, 34
benigni 16, 24
Berenices 6, 155
beryllo 5, 38
beta, *libera*, 14, 209
bibat 11, 203
bibe 5, 130
bibebant 5, 36
bibebat 9, 117
biberat 12, 47
bibendi 7, 58
bibendum 6, 296
biber 5, 33
bibimus 9, 128
bibit 1, 49. 2, 95. 6, 431. 15, 250
bibitur 6, 303
Bibulæ 1, 141
bibuntur 10, 25
bidentis 8, 228
bigarum 10, 59
bile 13, 143
bilem 5, 159. 6, 432. 11, 185. 15, 15

bilibres 6, 371
bilis 11, 128
bimembri 13, 64
bina 14, 163
bipedem 9, 92
bipennem 6, 656
bis 5, 164. 6, 136. 14, 324
bis centum 13, 72
Bithyni 7, 15
Bithynice 15, 1
Bithyno 10, 162
blæſis 15, 48
blanda 6, 125 196
blandaque 4, 118
blandæ 9, 36
blandiar 3, 126
Boccare, *vel* Bocchore 5, 90
boletum 14, 8
boletus 5, 147. 6, 620
bombycinus 6, 259
bona 1, 55 59. 5, 2. 8, 24. 10, 3 237
Bonæ Deæ 6, 313
Bonam 2, 86
boni 6, 179. 13, 26
bonis 4, 13. 10, 137. 13, 155
bonorum 8, 260
bonos 8, 92
bonum 13, 180
bonus 5, 109. 6, 210. 8, 79 *bis*. 14, 204. 15, 140
Bootæ 4, 23
bos 2, 123. 10, 268
bove 14, 286
bovem 10, 66
boves 5, 119. 14, 146
bovis 13, 155
boum 8, 108
braccæ 2, 169
braccatorum 8, 234
brachia 2, 11. 4, 89. 6, 420. 12, 76. 13, 45. 15, 170
bracteolam 13, 152
breve 3, 286. 6, 503. 8, 165
brevem 14, 217
breves 6, 288
brevibus 1, 73. 11, 79. 15, 128
brevior 2, 15. 5, 9. 14, 223
brevidrque 6, 504
brevis 3, 226
breviſſima 9, 127
breviter 12, 125
Brigantum 15, 196
Britannica 10, 14
Britannice 6, 124
Britanno 4, 126
Britannos 2, 161. 15, 111
Brittones 15, 124
Bromium 6, 377
brumâ 9, 67
brumæ 3, 102. 6, 152
brumamque 14, 273
Brutæ 4, 103
Bruti 14, 43
Brutidius 10, 83
Brutorum 5, 37
Brutoſque 8, 182
Bruttia, *ubi alii aliter legunt* 9, 14
Brutus 14, 43
bubulci 11, 151
bubulco 7, 116
bucea 6, 515
buccâ, *ablat.* 3, 262. 10, 195
buccæ 3, 35. 11, 34
buccina 7, 71. 14, 152
buccula 10, 134
bulbi 7, 120
bullâ 13, 33
bullatus 14, 5
buſta 3, 32
buxo 14, 194.

C.

CAballi 3, 118
Caballis 10, 60
Caballorum 11, 193
cachinni 10, 31
cachinno 3, 100. 11, 2
cacoethes 7, 52
Cacus 5, 125
cadat 12, 113. 13, 226
cadaver 3, 32 260. 15, 87
cadavera 8, 252. 10, 186. 15, 60
cadavere 10, 288. 15, 83
cadaveris 14, 78
cadentem 10, 266
caderent 7, 70
caderet 4, 12
cadet 12, 98. 14, 269
cadit 2, 80. 6, 439
caducis 9, 89
caducum 9, 88
cadunt 3, 271. 7, 123
caduci 7, 221
caduco 6, 536
cæcâ 10, 351
cæci 12, 51
cæcive 6, 264
cæcos 7, 170
cæcus 4, 116. 13, 94
cæde 4, 154. 6, 48. 10, 112
cædentibus 6, 483
cædere 6, 446. 13, 127
cædibus 8, 243
cædimus 12, 3
cædit 6, 482 483. 7, 213. 8, 156. 10, 60. 13, 194
Cæditio 16, 46
Cæditius 13, 197
cæditur 11, 141
cæduntur 2, 13
cælare, *i.* tegere, *vide* celare.
cælataque 11, 103
cælati 12, 47
cælator 9, 145
cælum, &c. *vide* cœlum.
cæna, *five* cena, &c. *vide* cœna.
cænoſi 3, 266
cæpe, *vide* cepe.
cærula 13, 164
cærulea 2, 97
cæruleî 14, 128
cæruleos 15, 7
cæſa 6, 120
Cæſar 4, 135. 8, 171, 14, 330
Cæſare 7, 1
Cæſaris 4, 51. 5, 4, 6, 337. 10, 86 330. 12, 106
Cæſariem 13, 165
cæſi 8, 217
Cæſonia 1, 615
cætera 9, 70. 12, 25. 14, 107
Caietæ 14, 87
calamos 7, 27. 13, 80
calathiſque 2, 54
calcas 6, 311
calcataque 5, 31
calcem 3, 295
calcemus 10, 86
calcent 15, 60
calceus 1, 119. 3, 149. 16, 14
calcibus 1, 43
calcor 3, 248
calculus 9, 40. 11, 132
Calendis 9, 53
calentem 11, 187
calentia 11, 70
Calenum 1, 69
calet 6, 148. 10, 218
calicem 1, 57. 5, 47
calices 8, 168. 11, 145
calida 6, 368
calidaque 6, 526
calidæ 5, 63. 6, 548. 11, 81. 15, 28
calidi 9, 14
calidum 6, 121
caliganteſque 6, 31
caligatos 16, 24
caligatus 3, 322
caligo 6, 555 612
callebat 4, 142
callidus 1, 123. 6, 421. 12, 47
Calliope 4, 34
calorem 12, 98
Calpe 14, 279
caluerunt 1, 83
Calvinæ 3, 133
Calvine 13, 5
calvo 4, 38. 6, 532
Camerinos 7, 90
Camerinus 8, 38
Camilli 2, 154. 16, 15
caminis 10, 61
camino 14, 118
caminatus 5, 84
Camœnas 7, 2
Camœnis 3, 16
Campania 10, 283
campi 2, 132
campis 8, 242
campo 1, 19. 2, 103
campum 16, 37
canâ 14, 10
candelæ 3, 287
candelam 9, 98
candida 3, 30 216. 6, 153 525. 10, 345. 12, 72
candiduli 10, 355
canebat 15, 26
canem 6, 417. 15, 8
canentem 2, 64
caneſ, *pro* caneſcit 14, 144
cani 7, 111. 12, 32
canibus 8, 34. 14, 77
canini 5, 11
canino 10, 271. 14, 64

canis 9, 104
caniſtris 5, 74
canities 3, 26. 10, 208
canna 5, 89
Cannarum 10, 165. 11, 198
Cannis 2, 155. 7, 163
Canopi 1, 26
Canopo 6, 84. 15, 46
canori 7, 18
canoro 11, 162
cantabat 7, 211
Cantaber 15, 108
cantabit 7, 153. 10, 22
cantabitur 11, 178
cantandum 4, 35
cantante 10, 210
cantare 6, 74. 7, 59
cantat 7, 194. 10, 178
cantaverat 2, 118
cantavit 8, 220
cantet 6, 397
cantharus 3, 205
cantu 6, 378
cantum 9, 107
cantus 6, 609. 9, 105. 14, 46
Canuſinam 6, 149
capacem 11, 41. 12, 44
capaces 1, 63. 5, 37. 15, 144
capaci 8, 6
Capella, *nom. propr.* 5, 155
capellæ 15, 12
Capenam 3, 11
capeſſas 8, 270
capeſſunt 14, 242
capi 4, 69
capiendi 1, 55
capiendiſque 15, 145
capiendo 6, 579
capies 4, 126
capillato 5, 30
capilli 6, 492. 11, 149. 15, 137
capillis 6, 489. 16, 31
capis 5, 13. 9, 88
capiſtro 6, 43
capit 10, 148. 11, 169 195
capiti 3, 246 252
capitique 11, 127
capitis 6, 49 300. 13, 174. 14, 258. 15, 23
Capito 8, 93
Capitolia 10, 65. 14, 91
Capitolinam 6, 386
Capitolinis 2, 145
capiturque 15, 78
capiunt 7, 78. 10, 229
Cappadoces 7, 15
capreæ 11, 142
capream 14, 81
Caprearum 10, 93
Capreis 10, 72
caprum 1, 76
capſæ 10, 117
capta 6, 103
captas 2, 160
captat 16, 55
captata 5, 98
captator 5, 98
captatore 6, 40
captatori 10, 202
captatoribus 12, 114
captivis 7, 201
captivorum 10, 280
captivus 10, 136
capto 8, 109
captos 7, 84
captum 5, 162
caput 1, 126. 3, 33 236. 5, 172. 6, 17 206 390 502 523 537 621. 7, 161. 8, 55. 9, 98 133. 10, 62 199 286. 11, 97. 12, 49. 14, 58 194
cara 9, 100
carbone 10, 131. 13, 116
carcer 10, 276. 14, 24
carcere 1, 73. 3, 314. 5, 101. 6, 560. 10, 181 239. 12, 123
carceris 13, 245
cardiaco 5, 32
cardine 4, 63
careas 3, 56
carebis 14, 156
carens 7, 57
carentem 8, 5. 10, 357. 14, 69
caret 1, 59
Carſinia 2, 69
carina 2, 109
carinas 10, 264
carior 10, 350
cariturus 6, 39
carmen 6, 635. 7, 55 82
carmenque 6, 132
carmina 3, 207. 7, 28. 11, 179. 15, 117
carmine 7, 63
carne 7, 26. 11, 85. 14, 98. 15, 88.
carnem 2, 116
carnibus 15, 13
carnifices 8, 175
Carpathium 14, 278
carpentis 9, 132
Carpento 8, 147
Carpophoro 6, 198
carptores 9, 110
Carrinatis 7, 205
Carthagine 6, 179. 10, 277
caruiſſe 6, 563. 11, 53
caruit 10, 287
carum 5, 140
carus 3, 53
Carus, *nom. propr.* 1, 36
caſa 6, 153
caſæ 14, 167
caſibus 13, 86
Caſſandra 10, 262
caſſide 10, 134
caſſidis 7, 33
Caſſii 5, 37
caſſis 11, 103
caſtas 6, 286
caſtella 14, 196
caſtigabis 14, 54
caſtigas 2, 9
caſtigat 6, 454. 14, 126
caſtigata 2, 35
caſto 10, 324
caſtora 12, 34
Caſtora, *nomen propr.* 14, 260
Caſtore 13, 152
caſtra 4, 135. 6, 418 574. 8, 12 248. 10, 95. 16, 2
caſtravit 10, 307
caſtris 6, 170
caſtrorum 6, 560. 11, 87. 14, 198. 16, 15
caſtrorumque 16, 55
caſtum 10, 300
caſu 13, 132
caſulam 11, 153
caſulis 9, 61. 14, 179
caſum 1, 90
caſurus 11, 13
caſus 10, 106. 12, 17. 13, 9. 15, 95 119
caſus, *genit.* 3, 273
caſus, *accuſ. plural.* 3, 214
catellæ 6, 653
catelli 6, 550
catello 9, 61
catena 13, 175
catenæ 3, 309. 14, 23
catenata 3, 304
cathedra 1, 65. 9, 52
cathedræ 7, 203
cathedras 6, 91
cathedris 7, 47
Catienæ 3, 133
Catilina 2, 27. 8, 231. 10, 288
Catilinam 14, 41
Catinenſi 8, 16
catino 11, 109
catinum 6, 342
Cato 2, 49
Catonem 11, 99
Cattis 4, 147
Catuli 2, 146
Catulla 10, 322
Catullam 2, 49
Catulli 8, 186. 13, 111
Catullo 4, 113. 12, 29
Catullus 12, 37 93
Catulus 3, 30
cavat 6, 247
cauda 7, 212
cauda, *ablat.* 5, 82
cavea 14, 247
cavebis 8, 37
caveo 11, 130
cavet 3, 283. 9, 40. 14, 274
cavi 7, 111
caulibus 6, 18
caulis, *nominat.* 1, 134. 5, 87
caupo 9, 108
caupone 6, 500
cauſa 2, 134. 6, 201 241. 9, 91. 11, 11. 14, 226 290. 16, 19
cauſa, *ablat.* 14, 105
cauſæ 7, 155. 13, 109. 14, 173
cauſam 11, 32. 15, 134
cauſas 2, 51. 3, 315. 8, 48 84. 10, 139 278. 14, 192
cauſaſque 3, 147
cauſidici 1, 32. 10, 121
cauſidicis 7, 106
cauſidicorum 7, 113 148
cauſidicos 15, 111
cauſidicum 7, 36
cauſidicus 6, 438
cauſis 9, 119. 13, 182.

cauta 6, 347
cautus 6, 660. 7, 163
cecidêrunt 16, 420
cecidit, *a* cado. 2, 40. 3, 212. 10, 69
cecîdit, *a* cædo 3, 278
ceciditque 10, 287
cedamus 3, 29
cedat 1, 119
cede 2, 131. 7, 219
cedente 3, 239. 4, 56
cedere 11, 50 136
cedit 4, 123. 7, 38. 15, 46
cedo, *indicat.* 6, 57
cedo, *imperat. pro* da, dic, rogo 6, 503. 13, 210
cedunt 6, 437 514
Cecropiam 2, 92
Cecropides 8, 46 53
Cecropis 6, 186
Celæno 8, 130
Celadi, *vide* Enceladi.
celare 9, 93
celebres 7, 3
celebretur 3, 249
celeres 11, 125
celeri 15, 75
cella 7, 28
cellam 6, 122 127
celsi 8, 194
Celso, *nomen propr.* 6, 244
censebunt 6, 499
censeri 8, 274
censes 4, 130. 13, 149
censor 9, 142
censore 2, 121
censoris 11, 92. 14, 50
censu 1, 60. 3, 160. 11, 23
censum 3, 140. 6, 361
censura 2, 63. 10, 31
census 5, 57. 7, 137. 10, 13
census, *genit.* 7, 137. 14, 176 227 304 317. 16, 53
centena 10, 335
centone 6, 121
Centronius 14, 86 92
centum 1, 92 120. 3, 229 250. 6, 517. 7, 113. 8, 85. 14, 175. 15, 6
Centurionum 16, 17
cepe 15, 9
ceperat 13, 74
ceperunt 14, 320
cera 7, 238. 12, 88
cerâ 8, 19
ceram 4, 19
cerus 1, 63. 9, 149. 14, 29 191
cercopitheci 15, 4
cerdoni 8, 182
cerdonibus 4, 153
cerebro 14, 57
cerebrum 3, 269
Cererem 3, 320. 9, 24
Cereris 6, 50. 10, 112. 14, 219 263. 15 141
cerno 13, 64
cernis 4, 127. 6, 573
ceroma 6, 245
ceromatico 3, 68
certa 14, 113
certamine 15, 55
certè 6, 28. 9, 973. 10, 94 363. 13, 100. 16, 58
cervæ 13, 120
cervical 6, 352
cervice 1, 64. 6, 206 350. 9, 143. 10, 88
cervicibus 3, 88. 6, 588. 10, 260
cervina 14, 251
cervix 10, 40 120 345. 12, 14
Cesennia 6, 135
cespes 12, 2
cessabit 14, 59
cessant 6, 67 554. 9, 33
cessantia 8, 176
cessare 11, 183
cessaret 5, 17
cessat 6, 497. 13, 211
cesset 13, 23
cessit 4, 63
Cethegi 8, 231
Cethegum 2, 27
Cethegus 10, 287
ceu 6, 572. 7, 237. 2, 9. 10, 231 326
ceventem 2, 21
cevet 9, 40
Chærippe 8, 96
Chaldæis 6, 552
Chaldæo 10, 94
charta 13, 116
chartæ 1, 18
Charybdi 15, 17
Charybdim 5, 102
Chattis, *vide* Cattis.
Cheironomon 6, 63
Cheironomonta 5, 121
cheirographa 13, 137. 16, 41
Chionem 3, 136
Chiron 3, 205
chlamyde 2, 258
chlamys 8, 101
choraules 6, 77
chordæ 6, 381. 15, 5
chordas 3, 63
choro 11, 163
chorus 6, 511
Chrysippi 2, 5
Chrysippus 13, 184
Chrysogonum 6, 74
Chrysogonus 7, 176
cibi 10, 203. 11, 99. 15, 98 171
cibo 3, 211. 6, 580. 13, 213
ciboque 5, 49
cibum 6, 427. 10, 229. 14, 255
cibus 3, 233. 5, 14. 14, 79 301
cicadas 9, 16
cicatrix 3, 151
Ciceronem 7, 214. 8, 244
Ciceroni 7, 139
Ciceronis 10, 114
ciconia 14, 74
cicutæ 13, 186
cicutas 7, 206
ciemus 13, 31
Cilicis 4, 121
Cilicum 8, 94
Cimbri 15, 124
Cimbros 8, 249 251
cinædis 14, 30
cinædo 4, 106
cinædos 2, 10
ninæus ☉ 9, 37
cincinnus 6, 491
cineres 8, 146. 11, 44
cinerum 10, 144
cinis 1, 171
Circeis 4, 140
Circenses 10, 81
Circensibus 3, 223. 11, 53
Circes 15, 21
circi 10, 37
circo 6, 587. 8, 59 118. 9, 144
circuit 9, 8
circum, *nomen* 3, 65
circumagas 9, 86
circumagat 7, 164
circumagunt 5, 23
circumdatus 6, 532
circumdedit 6, 457
circumducitur 1, 122
circumducto 10, 280
circumligat 7, 89
circumlita 9, 14
circumscribere 14, 237
circumscripserit 10, 222
circumscriptorem 15, 136
circumsilit 10, 218
circumspice 8, 96
circumspicit 7, 20
circus 11, 195
Cirrhæi 13, 79
cirro 13, 165
cista 3, 206. 6, 44
cistas 7, 11
citabere 8, 80
citari 2, 43
citato 1, 60
cithara 6, 390
citharam 8, 230
citharœdi 7, 212
citharœdo 8, 198
citharœdus 6, 76. 10, 211
citiùs 1, 125. 4, 134. 10, 225. 14, 31. 15, 19. 16, 32
citò 1, 34. 9, 146. 11, 13. 14, 27 177
cive 10, 278
civem 3, 3. 12, 121. 14, 70. 15, 156
civilia 2, 51. 7, 106
civilis 2, 103
civiliter 5, 112
civis 2, 105. 4, 90. 6, 558. 8, 28
clade 4, 84. 10, 244. 15, 114
clamant 1, 12
clamante 4, 75
clamantem 2, 37
clamat 6, 173 637. 8, 29. 9, 63. 14, 293
clamatur 2, 90
clament 9, 106
clames 6, 282
clamor 6, 327. 11, 199
clamore 10, 215. 13, 31. 14, 55. 15, 53
clamoso 9, 144

clamoſum 8, 186
clamoſus 14, 191
clara 8, 61. 12, 74
lara, *ablat.* 8, 151
claramque 8, 139
claras 4, 151
clari 3, 178
clarique 4, 125
clarum 11, 95
clarus 2, 129
claſſibus 10, 175
claſſis 7, 151. 14, 277
claude 7, 26. 9, 104
claudenda 13, 129
claudentem 12, 96
claudere 14, 322
clauderet 3, 19. 6, 4
claudit 3, 131
clauditur 13, 156. 15, 139
Claudius 5, 147. 6, 115. 14, 330
clave 15, 158
claverum 16, 25
clauſa 3, 242
clauſam 1, 124
clauſis 3, 303
clauſit 6, 128. 10, 17
clauſo 3, 185. 4, 21
clauſoque 6, 68
clauſtra 8, 261
clauſus 6, 153. 10, 170
clavus 3, 248
Cleanthas 2, 7
clementia 1, 17. 6, 159
Cleopatra 2, 109
cliens 9, 72. 10, 161
clientem 5, 16
clientes 1, 132. 3, 188
clienti 5, 64
clientis 3, 125. 9, 59
Clio 7, 7
Clitumni 12, 13
clivoque 6, 649
clivoſæ 5, 55
cloaca 5, 105
Clodius 2, 27. 6, 344
Clotho 9, 135
clune 11, 164
clunem 2, 21. 6, 333
clunibus 5, 167
Cluviam 2, 49
Cluvienus 1, 80
clypeis 2, 126. 14, 242
clypeo 8, 201. 11, 106
Clytemneſtram 6, 655
Coa 8, 101
coactæ 6, 133
coactas 14, 135
coacto 13, 133
coactos 4, 146
coccina 3, 283
coclite 8, 264
coctæque 6, 471
coctona 3, 83
coctumque 6, 132
codice 2, 57. 7, 110. 10, 236
Codri 1, 2
Codro 3, 203
Codrus 3, 208
coegerunt 15, 121
coegit 6, 422
cœleſti 15, 146
cœli 6, 393 544. 13, 83 224. 14, 97 294. 15, 85
cœlicolarum 13, 42
cœlo 2, 25 40. 6, 282. 11, 27
cœloque 6, 11 636. 9, 47. 10, 366
cœlum 1, 38. 2, 25. 3, 78 84. 6, 622. 11, 62. 12, 18
coemptor, *al.* coempti 14, 293
cœna 2, 120. 5, 24 85. 11, 78 141. 14, 170
cœna, *ablat.* 6, 640
cœnacula 10, 18
cœnæ 1, 133. 4, 30. 5, 9. 9, 44. 10, 230. 14, 130. 14, 130. 15, 41
cœnam 3, 273. 6, 201. 15, 14
cœnandi 5, 166. 11, 120
cœnare 3, 168. 14, 13
cœnas 1, 145. 5, 117
cœnat 1, 11. 3, 142, 11, 12
cœnatio 7, 183
cœnavit 1, 95. 10, 235
cœnes 5, 112
cœnet 8, 85
cœnis 10, 362
cœnula 3, 167
cœperat 4, 154. 6, 106. 10, 264
cœpere 13, 230
cœperit 14, 217
cœperunt 6, 371
cœpiſſet 6, 113
cœpit 3, 114. 6, 433. 12, 34 99
cœpta 13, 145
cœptum 9, 79
cœrcet 8, 236
cœtus 6, 398. 7, 239
cogaris 5, 160
cogat 3, 291. 5, 73
cogebat 15, 100
cogente 11, 7. 8, 193
cogetur 7, 18
cogimur 3, 189
cogit 14, 124
cogitque 13, 222
cogitat 6, 39. 13, 209
cogitur 6, 478. 13, 216
cognata 5, 103
cognatis 11, 84. 15, 160
cognatorum 11, 86
cognita 12, 26
cognitio 16, 18
cognitione 6, 484. 7, 228
cognitus 13, 9
cognoſce 3, 288
cognoſcere 6, 473
cohibe 6, 346
cohibere 5, 71
cohors 6, 514. 8, 127. 10, 18. 13, 173. 16, 20
cohortem 5, 28. 14, 305
cohortes 7, 164. 10, 94. 12, 109
cohortis 1, 58
coitus 10, 204
colaphum 9, 5
colat 15, 2
Colchide 6, 642
colenti 14, 103
cólimus 3, 193
coliphia 2, 53
colis 7, 37
colit 4, 61. 10, 116. 15, 38
colitur 1, 115. 3, 173
collapſa 8, 77
collata 15, 155
Collatia 6, 306
collega 3, 130. 8, 197 253. 11, 92
collem 3, 71
colles 6, 295
collibus 9, 131. 14, 179
colligat 4, 132
collige 6, 145. 13, 191
colligit 13, 146
colligo 11, 196
Collina 6, 290
collo 2, 41 85. 3, 68. 6, 457. 8, 66. 14, 146
collum 3, 88. 10, 269
collyria 6, 578
color 7, 155. 14. 294
colorem 5, 75. 6, 279
colores 12, 90
coloris 9, 29
colos 14, 249
Coloſſo 8, 230
colubræ 5, 103
colubris 6, 29
coluerunt 2, 91
coluit 16, 39
columbæ 3, 202. 6, 548
columbas 2, 63
columna 14, 307
columnæ 1, 13
columnas 6, 589. 14, 60
columnis 7, 182. 8, 77
colunt 11, 92. 15, 76
coma 2, 15
comæ 9, 13
comas 6, 495. 11, 187
comedam 13, 84
comedit 3, 294
comedunt 1, 138. 2, 53
comes 3, 47. 4, 84
comeſa 1, 34
cometem 6, 406
cominùs 4, 99
comis 2, 96
comitantibus 1, 89
comitata eſt 6, 82
comite 6, 20 119
comitem 16, 55
comites 1, 119. 3, 35. 6, 352 468. 7, 107 142
comitum 1, 46. 3, 284. 7, 44. 8, 127
Commagenus 6, 549
commendare 6, 396
commendat 11, 208
commendet 16, 5
commercia 2, 166
commiſerat 9, 96
commiſit 6, 458
commiſſa 5, 29. 7, 10, 9, 93. 10, 337. 14, 310
committas 1, 163

committe 12, 57. 13, 129
committere 6, 377
committit 6, 435
committitur 1, 13. 5, 39
committunt 13, 104
commoda 9, 89. 16, 7
commodat 7, 40
commota 3, 317
commune 3, 182. 9, 124
communi 6, 4. 7, 55. 15, 157
communia 8, 177. 13, 140. 16, 7
communis 8, 73. 15, 148
comœda 3, 100
comœdi 6, 73
comœdia 5, 157
comœdis 6, 395
comœdus 3, 94
compage 6, 617
compagibus 6, 501.
compago 3, 304
comparat 6, 435. 11, 130. 14, 20
comparo 12, 121. 13, 66
compede 11, 80
compedibus 10, 182
compesce 1, 160
compita 9, 112. 15, 42
complexibus 16, 278
componere 6, 110
componis 7, 25
componit 3, 263. 6, 489. 7, 185
componitur 3, 10
componunt 6, 243
compositè 6, 13
composuit 14, 253
computat 6, 198 650. 9, 40. 10, 249
computet 1, 117
conata 13, 210
conatus 3, 166. 10, 6
concedas 12, 115
concedatur 1, 170
concedet 14, 7
concentus 10, 215
concepta 11, 168
conceſſit 10, 316
conceſſum 13, 235
conchâ 6, 303
conchas 6, 418
conche 3, 293
conchem 14, 131
conchylia 3, 81, 8, 101
concidere 6, 413
conciditur 4, 130
concilio 4, 145
conciperet 8, 42
concipis 10, 5
concipitur 12, 104
conciſum 14, 291
conciſus 3, 300
conclamant 7, 167
concordia 1, 116. 2, 47. 6, 230. 10, 297. 15, 159
concubitu 2, 30. 6, 535
concubitus 6, 317
concumbat 6, 405
concumbunt 6, 190
concurrentia 15, 19
concurritur 15, 53
concuſſere 10, 328
concutere 6, 22
concutitur 3, 101
condire 8, 14. 11, 19
condit 6, 586. 7, 185
conditâ 2, 141
conditor 11, 178. 15, 148
conducendaque 6, 557
conducendo 15, 112
conducenduſque 2, 114
conducere 3, 31. 7, 4
conducis 3, 225
conducit 6, 351 352 596
conducta 7, 43. 11, 46
conductâ 7, 143
conductas 1, 108
conducto 7, 46
conductum 13, 145
conductus 6, 331 585
conducunt 3, 38
conduplicare 14, 229
coneris 10, 205
confer 13, 144 147 154
conferat 3, 216. 7, 36
conferet 3, 51. 14, 223
conferre 7, 206. 10, 302
conferret 12, 33
con[illegible] 12, 21
co[illegible] 106. 8, 94
co[illegible] 6, 172
confirmant 13, 107
confiſus 10, 11. 12, 58
confiteor 6, 638
conflare 13, 153
confundas 6, 283
confundat 7, 68
confuſus 3, 3
congeſta 10, 12
conjectat 5, 163
conjuge 1, 124. 5, 77. 6, 211. 8, 128. 12, 45. 13, 50
conjugii 8, 219
conjugis 6, 254 312 509. 10, 242
conjugis, *pro* viri 6, 85
conjugium 9, 80. 10, 352. 11, 29
conjungere 13, 153
conjux, *pro* vir 6, 98
conluſore, *al.* cum luſore 9, 61
conopeo 6, 80
conor 6, 643
conſcendere 6, 98
conſcia 6, 270. 13, 193. 14, 28
conſcius 3, 49. 6, 338
conſedêre 7, 115
conſederit 16, 68
conſenſu 16, 21
conſiderat 6, 481
conſidere 4, 34
conſilia 7, 172
conſilio 6, 496
conſilium 1, 16. 4, 18 73 86. 9, 124. 10, 346
conſiſtas 3, 296
conſiſtere, *vide* conſidere.
conſpecta 2, 81
conſpectius 8, 140
conſpectum 10, 230
conſpexit 3, 101
conſpicitur 12, 72
conſpicuæ 10, 125
conſpicuum 4, 54 115
conſpicuus 6, 373
conſpuiturque 7, 112
conſtabit 7, 188
conſtant 6, 165. 14, 258
conſtanti 6, 93
conſtantia 2, 105. 13, 77 237
conſtare 14, 17
conſtat 6, 625. 7, 77
conſtent 6, 364. 7, 45
conſtet 7, 230
conſtituebat 3, 12
conſtituit 6, 486
conſtratum 10, 175
conſtrictus 5, 84
conſuetis 5, 74
conſuetudo 7, 51
conſul 7, 197. 8, 148 236. 10, 41
conſulat 14, 317
conſule, *nomen*, 5, 30. 7, 198. 8, 23. 10, 122. 13, 17. 15, 27
conſule, *verbum*, 11, 33
conſulibus 11, 199
conſulis 8, 262. 11, 86
conſulit 6, 395 564 573 589
conſulitur 6, 574
conſume 4, 68. 13, 160
conſumere 14, 128
conſumitur 11, 47
conſumpſerit 1, 4
conſumpta 2, 155
conſumptis 8, 185
conſurgit 6, 506
conſuto 3, 150
contacta 5, 128
contagio 2, 78
contemnas 9, 99 120
contemnere 3, 145. 6, 22. 9, 123. 10, 123. 13, 75. 14, 101
contemnit 3, 288
contemnunt 2, 35. 5, 102
contempſerat 6, 90
contempſeris 14, 48
contempſit 6, 90
contempto 14, 232
contemptor 6, 341
contenta 6, 54. 15, 83
contentaque 13, 47
contentæ 3, 27
contentam 3, 314
contenti 14, 179
contentos 2, 161
contentum 13, 243
contentus 7, 79. 9, 9. 10, 172. 13, 133
contentuſque 3, 170
conterit 6, 224 349
contexere 14, 27
contexit 3, 195
contigerit 6, 49
contigit 5, 164. 8, 563. 7, 122. 13, 7
continet 5, 100. 10, 80
contingat 6, 216. 10, 341
contingens 11, 62
contingere 6, 50. 7, 60
contingi 6, 287

contingis 8, 28
contingunt 14, 184
continuis 10, 190. 11, 207
continuò 6, 492. 13, 191 219. 14, 243
contra, *præpos.* 3, 290. 4, 89. 8, 138. 16, 33 34
contra, *adv.* 1, 160. 6, 643. 9, 1291. 13, 120
contraque 16, 34
contracta 11, 203
contrahat 11, 185
contrahit 6, 173
contrarius 9, 21, 10, 265
contulit 8, 240. 10, 265
contum 2, 150
contumque 10, 20
contundere 13, 128
conturbat 7, 129
convallem 16, 36
convelle 3, 321
convenerat 6, 280
conveniat 10, 348
convenit 7, 136. 15, 164
conveniunt 9, 132
conventum 6, 25
conventus 8, 129
conversus 4, 120
convicia 3, 237
convictos 11, 4
conviva 5, 74 161. 9, 10. 11, 60
convivâ 5, 25
convivæ 3, 250. 6, 423
convivam 11, 130
convivio 1, 141. 5, 82. 11, 150 177. 13, 42
convomit 6, 101
convulsaque 1, 12
cophino 6, 541
copimus 3, 14
copia 1, 87. 10, 9
Copti 15, 28
coquere 15, 167
corem 1, 139. 8, 9. 10, 22. 11, 47 59
Coranum 16, 54
corbibus 11, 71
Corbulo 3, 251
Corcyræa 15, 25
corda 15, 131
corde 7, 52. 16, 23
Corinthi *nomen historicis* 8, 197
Corinthum 8, 113
corio 13, 155
Corithæ 8, 62
corium 14, 204
Cornelia 6, 166
cornice 10, 249
cornicines 3, 34. 10, 44 214
cornicini 2, 118
cornu 2, 90. 6, 314. 12, 9
cornua 13, 165. 14, 199
Coro 14, 268
corona 6, 319. 9, 138
coronæ 8, 226. 10, 39. 15, 50
coronam 6, 51
coronas 9, 85. 12, 87. 13, 149
coronata 13, 63
coronati 5, 36. 11, 97
coronatum 6, 96
corpora 2, 139. 12, 117. 13, 230. 14, 16 266
corpore 2, 75. 6, 234 604. 9, 19. 10, 217 356. 13, 92 178. 14, 51. 15, 91. 16, 53
corporibus 3, 259. 15, 106
corporis 10, 296 321
corpus 3, 48. 7, 62
corpuscula 10, 173
corripias 10, 292
corripies 14, 54
corrosis 15, 80
corrumpant 14, 32
corrupta 6, 179
corruptor 1, 77. 4, 8
corruptore 6, 232
corruptoris 10, 304
corruptus 6, 540
Corsica 5, 92
corvi 8, 252
Corvine 12, 193
Corvinum 8, 57
Corvinus 1, 108
corvis 2, 63
Corum 10, 180
corvo 7, 202
coruscat 3, 254. 12, 6
Corybanta 5, 25
Corycia 14, 267
Corydon 9, 102 *bis*
corymbos 6, 52
cosmetæ 6, 476
Cosmi 8, 86
Cosso 10, 202
Cossum 3, 184
Cossus, *ubi al.* Gallus 7, 144. 8, 21
Cotytto 2, 92
cothurnis 6, 505. 15, 29
cothurno 7, 72
cothurnum 6, 633
Cotta 6, 109. 7, 95
coturnix 12, 97
coxa 10, 227
coxæ 6, 320
coxam 15, 66
crambe 7, 154
cras 2, 132. 3, 23. 5, 33. 14, 310
crassa 11, 158
crassique 9, 29
crasso 13, 160
crassoque 10, 50
Crassos 10, 108
crassum 3, 150
crate 11, 82
cratera 12, 44
cratere 2, 87
crebrum 6, 583
credam 1, 551. 16, 31
credamus 6, 642. 8, 207
credant 13, 87
credas 3, 7. 5, 156. 6, 503. 14, 149 203. 15, 118
credat 10, 361. 15, 37 142
crede 8, 83. 13, 175. 14, 220
credebant 13, 54
credent 6, 553
credere 4, 70. 5, 5 152
crederet 12, 20
crediderim 15, 21
crediderint 15, 171
credidit 10, 184
credimus 4, 53. 10, 176
credis 6, 274. 10, 68 246
credit 6, 329. 14, 119 233 286
credire 6, 629. [illegible]6
creditor 7, 108.
creditur 3, 93 [illegible] 173. 13, 110
credo 6, 1
credunt 2, 152. 13, 231. 15, 59
creduntur 10, 134
Cremetis 2, 155
crepat 10, 62
Crepereius 9, 6
crepido 5, 8
crepitat 1, 116
crepitum 3, 108
crepitus 11, 170
crescant 10, 24
crescente 11, 39. 13, 213
crescere 5, 96. 6, 370
crescit 6, 228. 7, 101. 14, 139 *bis*
crescunt 14, 116 117
Cressa 10, 327
Creta 14, 270
cretatumque 10, 66
Cretice 2, 67 78
Creticus 8, 38
crimen 6, 23 293 492. 8, 128 141 215. 9, 110. 13, 90 210
crimina 8, 166 266. 14, 104 144. 15, 39
crimine 4, 15. 6, 218 284. 10, 69. 13, 624. 14, 238
criminibus 1, 75 167. 13, 239
crine 2, 112
crinem 3, 186. 6, 120 389
crinemque 6, 315
crinibus 6, 163. 7, 70
Crispi 4, 81
Crispine 4, 24
Crispinum 4, 14
Crispinus 1, 27. 4, 1 108
crispo 6, 381
crissantis 6, 321
cristæ 4, 70. 6, 255 421
cristam 13, 235
croceæ 7, 23
crocodilon 15, 2
crocos 7, 208
Crœsi 14, 328
Crœsum 10, 274
crucem 6, 218. 13, 105
cruciatu 10, 286
crucibusque 14, 77
crudaque 8, 223
crudi 11, 76
crudis 2, 73. 6, 202
crudo 15, 83
crudum 1, 143

cruentis 6, 524. 10, 185 316
crumena 11, 38
crura 5, 247. 6, 318. 9, 15. 10, 60. 16, 24
cruraque 8, 115
crure 6, 445
curisque 6, 255
crus 13, 95
cruſtas 5, 38
cruſtula 9, 5
cryptam 5, 106
cryſtallina 6, 154
cubat 3, 280
cubili 6, 117. 14, 82
cubito 3, 245
cucullo 3, 170. 6, 329. 8, 145
cucullos 6, 118
cucurbita 14, 58
cucurri 5, 77
cucurrit 12, 67
cui 1, 166. 3, 49. 5, 54. 6, 165 353 514 *bis* 562. 7, 211. 8, 58. 9, 50 *bis* 54. 10, 330. 11, 136. 12, 72. 14, 105 256 330
cuicunque 6, 411. 13, 56
cuidam 13, 199
cuiquam 3, 119. 8, 178. 14, 6. 15, 55
cuivis 10, 31
cujus 1, 131 153. 2, 148. 3, 155 285 292 293. 4, 82. 5, 34. 6, 7 91 214 557 572. 7, 73 160. 8, 60 213. 10, 48. 12, 94. 14, 244 298 330. 15, 136 147. 16, 54
cujuſdam 6, 55. 8, 82
culcitra 5, 17
culeus 8, 214
culina 3, 250
culinâ 14, 14
culinæ 5, 162
culmina 14, 89
culmine 16, 69
culmo 6, 6
culpa 6, 493. 7, 158
culpa, *ablat.* 1, 167
culpæ 6, 539. 6, 119 163. 13, 106. 14, 37
cultæ 11, 200
cultam 3, 95
cultelli 2, 169
cultello 5, 122
cultellorum 11, 133
culti 3, 228. 14, 159
cultis 3, 189
cultori 9, 49
cultos 3, 158
cultri 14, 217
cultris 2, 116. 19, 269. 12, 84
cultro 15, 119
cum, *præpoſ.* 2, 58. 3, 63 99 184 301. 4, 9. 6, 167 170 376 330. 8, 8 102. 9, 3 41 61 *bis.* 10, 94. 11, 71. 12, 34. 13, 50. 14, 22. 15, 22. 16, 39 &c.
cum, *conjunctio*, 1, 7 22 24 26 *bis.* 2, 9. 3, 38 93 *bis* &c.
Cumis 3, 2 321. 9, 57
cumulus 3, 210
cuncta 6, 189 409 617. 8, 129. 10, 13. 11, 42. 12, 37 91. 13, 135. 14, 245. 15, 56 99
cunctas 1, 145
cunctatio 6, 220
cunctis 2, 164. 10, 23. 11, 149. 15, 29 39 173
cunctiſque 6, 373
cunctos 13, 101
cuneis 6, 61
cunis 6, 89
cuperent 2, 157
cuperet 2, 294. 14, 313
cupiant 6, 653
cupias 10, 96. 11, 37
cupiat 10, 360
cupidine 10, 351
cupido, *nominat.* 10, 143. 14, 175
cupidus 7, 58. 8, 14
cupiens 12, 35
cupient 1, 148. 2, 136
cupiet 14, 13
cupimus 10, 5
cupit 6, 444
cur 1, 19 103. 2, 58 59. 3, 38. 6, 141. 8, 13. 10, 254. 13, 115 192
cura 6, 107 500. 13, 217
cura, *ablat.* 10, 12 303. 13, 227. 14, 303
curabilis, *vide* curabitis.
curabitis 16, 21
curam 1, 58. 11, 115. 14, 157
curanda 6, 454
curandum 8, 121
curant 13, 101
curare 2, 105
curas 6, 188. 7, 65. 10, 51 78. 11, 93
curas, *verbum*, 6, 114. 7, 91
curat 6, 299
curentur 13, 124
cures 7, 242
curet 3, 127
curatoris 14, 288
curia 8, 91. 9, 101
Curios 2, 3. 8, 4
curis 11, 181
Curius 2, 153. 11, 78
curtamus 10, 85
curre 10, 166
currere 3, 128
curret 3, 240
curribus 8, 3. 10, 36
curricula 14, 231
currit 6, 533. 8, 160. 13, 168
currite 4, 76
curritur 7, 82
curru 10, 42 282
curruca 6, 275
currunt 3, 308. 11, 49
currus 7, 67 125
curſor 5, 52
curſu 3, 253. 14, 27
curſum 15, 77
curta 3, 270. 14, 166
Curtius 11, 34
curtum 10, 135
curvas 9, 145
curvatum 7, 127
curvetur 6, 261
curvis 8, 129. 13, 169
curules 10, 91
curvo 14, 86
curvum 6, 448
cuſpide 2, 130
cuſtode 3, 306. 10, 303
cuſtodiem 6, 374
cuſtodes 6, 234 347. 8, 52
cuſtodia 14, 304
cuſtodibus 10, 144
cuſtodiet 6, 346
cuſtodit 1, 107. 9, 122
cuſtodite 6, 629
cuſtoditur 13, 139
cuſtos 5, 40. 7, 218. 10, 117. 13, 157
cute 6, 463. 9, 13. 10, 192
cutem 2, 105
cuticula 11, 203
cutis 6, 143
Cyane 8, 162
Cyanes 15, 20
cyatho 9, 47
cyathos 13, 44
cyathum 5, 32
Cybeles 2, 111. 14, 263
Cyclada 6, 562
Cyclopas 15, 18
cycno 6, 164
cycnum 8, 33
cylindros 2, 61
cymba 2, 151
cymbæ 4, 45. 12, 80
cymbala 9, 62
Cynici 14, 309
Cynicis 13, 122
Cynicos 13, 121
Cynthia 6, 7
Cyrrhæ 7, 64

D.

DA 1, 101 *bis.* 3, 137. 5, 42 155. 8, 68. 10, 43 188 *bis.* 16, 29
dabantur 14, 163
dabat 10, 78. 11, 85
dabit 2, 79. 3, 219. 5, 53 166. 6, 213 584 585. 7, 45 90 104 171. 11, 159. 12, 119 125. 13, 179 244
dabitur 7, 124. 10, 340. 12, 4
dabo 12, 90
dabunt 7, 201. 10, 164 349. 11, 177
dabuntur 10, 335. 14, 158
Dacicus 6, 204
Dacis 4, 111
Dædalus 3, 25
dama 11, 121
Damaſippe 8, 185
Damaſippus

Damaſippus 8, 147 151 167
damna 12, 53
damnandis 14, 38
damnante 6, 84. 8, 93
damnare 4, 85
damnat 6, 555. 8, 202 *bis*
damnata 2, 70
damnatio 8, 94
damnatos 10, 74. 13, 240
damnatus 1, 47
damnetur 2, 69
damnis 6, 570
damno 6, 372. 10, 233. 12, 35. 13, 129
damnorum 6, 508. 8, 99
damnoſa 7, 101. 14, 4
damnum 9, 125. 10, 210
damus 8, 70. 11, 174
dant 7, 90
dare 3, 229. 6, 567. 7, 43. 10, 295 363. 13, 187. 15, 103 127 132 157
darentur 2, 175
daret 7, 104. 15, 155
dari 5, 150
das 3, 184
dat 2, 19 63. 3, 279. 13, 19. 14, 30 230
data 10, 146 243
datum 6, 133
datur 5, 40 88 99. 6, 203. 16, 32 52
daturos 10, 49
de 1, 34 66 137. 2, 20 24 62. 3, 123 140 154. 4, 11. 5, 25 33 *bis*. 6, 33 45 76 160 185 186. 7, 197 198. 8, 27 49 107 134 207. 9, 143 149. 10, 89 101 134 251 252. 11, 5 65 73. 12, 116. 13, 6 92. 14, 6 114 134. 15, 25 47 85 92. 16, 18 38 &c.
Deæ 2, 89. 6, 309 313
Deam 2, 87. 10, 366. 14, 316
debeat 5, 20. 11, 136. 13, 63. 14, 255
debent 1, 75
debere 3, 51. 4, 52
deberet 6, 386
debes 5, 171. 8, 24 70
debet 2, 44. 6, 445. 13, 12. 15, 97
debetur 4, 133. 6, 536 646. 14, 47
debilis 10, 227
debilitate 14, 156
debitor 16, 40
debuerant 3, 163
debueras 13, 115
debuit 2, 213 222
deceant 2, 76
decebat 4, 13
decebunt 8, 182
decem 7, 142. 13, 71
Decembri 7, 97. 9, 68
decens 6, 161
decentius 6, 486
decepta 6, 602
deceptas 9, 126
deceret 8, 263
decernat 13, 92
decerpere 14, 253
decet 11, 155 200
decidere 12, 33
deciderit 6, 431
decies 10, 335. 13, 136. 14, 28
Decii 8, 258
Deciorum 8, 254. 14, 239
decipiatur 6, 403
decipit 5, 166. 6, 233
declamare 7, 150
declamatio 10, 167
declamatoris 16, 23
decocta 5, 50
decolor 6, 599. 7, 226
decoris 6, 500
decoxit 15, 81
decreſcebat 15, 69
decreſcere 7, 220
decurrere 1, 19. 9, 126
decus 6, 254
dedecus 4, 131. 8, 200. 10, 342
dederat 10, 288
dederit 2, 59. 6, 580. 7, 140. 10, 319. 14, 52
dedi 9, 39
dedimus 1, 16. 9, 86
dediſſet 4, 150
dediſti 6, 27. 9, 124. 14, 70 244
dedit 1, 158. 7, 78 117. 3, 198. 6, 136 156 157 358 382 541. 10, 119. 12, 73 79. 15, 133
deditus 6, 180 205. 9, 71
deducendum 13, 155
deducere 3, 136 286. 7. 54 224. 8, 7. 14, 104
deducis 8, 273
deducit 1, 157
deductis 13, 207
deduxit 10, 109
deerat 4, 72
deerit 2, 168. 3, 303. 9, 112 130. 16, 18
deeſſet 7, 69
defeciſſe 5, 7. 10, 177
defecit 5, 94
defendere 1, 103. 8, 48
defendier 15, 157
defendit 2, 46
defenſor 8, 163
defenſus 10, 85
deferat 6, 551
defert 11, 156
defertur 16, 19
deficiat 3, 311
deficeret 11, 197
deficiente 11, 38
deficientibus 12, 69
deficit 7, 129
defluit 7, 32
defluxit 3, 62
deformem 10, 191 192 307
deformia 6, 107
deformis 3, 87. 4, 58
defoſſa 10, 46
defuit 4, 128. 7, 75
defundere 3, 277
degenerare 14, 14
Dei 11, 107
dejecerat 11, 119
dein 15, 53
deinde 1, 101 128. 3, 280 298. 6, 19 155 417. 8, 110. 9, 39 42. 10, 59 63
Deis 12, 2 114
delapſa 3, 118
delator 1, 33. 3, 116. 10, 70
delatore 4, 48
dele 7, 27
delebit 12, 123
delectant 8, 132 137
delectatur 16, 6
delectent 6, 366
delevit 5, 39
deliberat 7, 162
delicias 4, 4. 6, 47 259. 10, 291. 13, 140
delinquere 14, 223
Delphinis 10, 14
Delphinorumque 6, 589
Delphis 6, 554
delubra 3, 13. 13, 107
delubri 16 69
delubris 12, 84
demens 1, 15. 6, 221. 10, 166. 11. 2
dementia 10, 233
Demetrius 3, 99
demiſſum 15, 146
Democritus 10, 34
Demoſthenis 10, 114
denſa 10, 186
denſa, *ablat.* 14, 144
denſæ 12, 18
denſæque 9, 36
denſi 6, 380
denſiſſima 1, 120. 13, 215
denſo 6, 262
denſos 6, 52
dente 14, 11
dentem 9, 134
dentes 6, 144. 16, 10
dentibus 3, 301. 11, 124. 14, 241. 15, 162
dentur 6, 570. 8, 211
Deorum 3, 218. 7, 67. 10, 55 184. 13, 46 100 231 249. 15, 103
Deos 3, 146. 13, 91. 15, 38
depaſtumque 4, 51
depone 6, 171
deponis 1, 142
deponit 3, 186
deponunt 1, 133
depoſitum 13, 16 60 178 201
depoſuit 11, 126
deprehendas 9, 18 19
deprehendere 4, 142. 7, 112
deprehenſa 6, 639
deprehenſis 6, 284
deprehenſus 9, 3
derideat 2, 23
deriſor 6, 533
deſcendant 11, 164
deſcendat 14, 61

descendere 6, 621. 10, 282. 14, 266
descendet 6, 521
descendimus 3, 17
descendit 7, 173. 11, 27
descendunt 10, 58 113
desertis 7, 6
desiderat 8, 78. 11, 153
desiderio 6, 141
desidia 4, 44
desiisti 8, 164
desint 3, 311
desipis 6, 611
desit 5, 120
desperanda 6, 230
desperatio 6, 366
despiciam 11, 24
despicias 8, 112 114. 9, 99
despiciat 5, 82
despiciet 1, 159
despicit 11, 131
destinat 4, 45. 10, 331
destinet 3, 3
desunt 6, 332
det 6, 353
deteret 3, 24
deterges 5, 27
deterior 3, 22. 9, 121. 10, 323
deterius 3, 7 90. 11, 50. 14, 53
detestabile 2, 48. 13, 126. 15, 121
detulit 6, 219
detur 6, 652
Deucalion 1, 81
devectum 7, 121
devehat 1, 10
devexæ 4, 118
devis 14, 75
Deum 6, 511
deuncem 1, 40
devotusque 9, 72
Deus 5, 132. 8, 111. 13, 46. 15, 71
dextera 6, 559
dextra 4, 120
dextra, *ablat.* 6, 657. 8, 204. 10, 249
dextræ 3, 48. 15, 67
dextram 3, 28. 5, 71
dextro 10, 5
diadema 8, 259. 13, 105
diademate 13, 39
Diana 10, 292
Dianam 3, 320. 15, 8
dic 3, 295. 6, 29 278 279 280 392 *bis.* 7, 106. 8, 56. 9, 54. 10, 338. 11, 33. 13, 33. 14, 211
dicam 9, 68
dicant 2, 28
dicas 1, 150. 3, 96 312. 6, 197 440. 7, 13
dicat 5, 130. 6, 306. 7, 233 235. 10, 216
dicebat 4, 143. 12, 37. 14, 180
dicendi 6, 448. 10. 9
dicens 16, 41
dicentem 7, 147
dicere 1, 153. 3, 297. 4, 50. 5, 131. 8, 275. 10, 101. 11, 194. 13, 161. 14, 26 150. 13, 30
diceret 10, 76. 15, 171
dices 14, 225
dicet 6, 145 404. 8, 163. 13, 184
dicetur 6, 472
dici 6, 104
dicimus 13, 20
dicis 14, 235
dicit 7, 62. 14, 321
dicite 6, 264
dicitur 6, 477 643
dicta 15, 98
dictabitur 6, 217
dictante 14, 29
dictare 6, 244
dictata 5, 122
dictataque 6, 390
Dictatore 8, 8
Dictatoris 11, 87
dictem 11, 59
dicter 8, 82
dictis 1, 154
dictisque 8, 25
dictu 11, 56. 14, 44
dictum 2, 119
dictumque 3, 71
dicturus 1, 44. 41 148. 7, 116
dicunt 13, 137
didicere 13, 22
didicit 7, 30. 14, 9
diducere 10, 230. 13, 132
diducit 10, 153
die 6, 474. 7, 161. 10, 224. 12, 1
dieque 3, 105. 7, 61. 13, 198
diebus 6, 535. 11, 83 206
diem 1, 4. 6, 182. 7, 84. 9, 108. 11, 183. 15, 41
dierum 3, 172. 10, 343
dies 1, 127. 4, 67. 9, 17. 10, 265. 13, 23 160
differre 14, 130
differt 3, 213
difficile 1, 30. 11, 17
difficili 13, 213
diffunditur 3, 227
diffusa 11, 159
diffusum 5, 30
digitis 1, 28. 2, 107. 5, 44. 10, 229. 12, 58. 14, 222. 15, 92
digito 1, 160. 3, 248. 6, 27 156. 9, 133. 11, 43 129
digitos 6, 196 421. 7, 89
digitosque 7, 232
digna 1, 51. 4, 136. 5, 62. 6, 61 160 229. 10, 157. 12, 114. 13, 62. 14, 1 206. 15, 118 129
dignæ 6, 50
dignam 13, 205
dignatur 14, 324
dignior 13, 235
dignique 3, 67
dignissima 6, 248
dignissime 13, 33
dignoscere 10, 2
dignum 1, 73. 9, 47. 10, 183 255. 12, 45. 14, 50. 15, 17. 16, 22, 31
dignumque 16, 31
dignus 4, 117. 5, 115 173. 7, 29. 8, 85 188. 15, 140
digredimur 16, 47
digressu 3, 1
Dii 6, 530. 7, 207. 10, 8 349
Diis 1, 49. 3, 146. 4, 71. 5, 132. 8, 216 257. 10, 129. 11, 113. 14, 206
dilata 13, 228
dilatis 11, 181
dilectæ 10, 318
dilexit 14, 240
diligit 6, 72
diligitur 3, 49
diluvio 6, 410
dimidia 5, 9
dimidio 5, 84. 14, 132 201. 15, 5
dimidios 8, 4. 15, 57
dimidium 6, 256. 13, 95
dimittatur 6, 469
dimitte 1, 125
dimittente 6, 126
dimittere 5, 20
Diomedeas 1, 53
Diphilus 3, 120
dira 4, 14. 12, 26. 15, 32 96 104
diræ 8, 119. 13, 106
direxit 4, 89
diri 13, 193
dirimente 6, 163
dirimi 9, 79
diris 4, 80. 10, 15
dirue 14, 196
dirus 7, 161
diruque 4, 116
diruta 4, 60
discedas 7, 50
discinxerit 8, 120
discipuli 2, 28. 8, 218
discipulo 13, 125
discipulos 10, 224
discipulum 14, 213
discipulumque 3, 117
discipulus 11, 137
discit 5, 155. 6, 66
discrimen 6, 399 591. 13, 118.
discrimina 6, 300. 10, 196 311
discrimine 5, 123. 8, 54. 11, 32. 14, 258
discriminis 6, 519. 10, 139. 12, 24 55. 14, 203 290
discumbere 5, 12. 6, 433
discunt 14, 209
discursus 1, 86
discutienda 10, 145
disertos 7, 31
disjunge 5, 119
dispensat 7, 219
dispensatore 1, 91
dispenso 3, 287
disperfi 4, 48
dispersos 15, 151
displiceant 14, 65
displiceat 2, 26
displicet 13, 2 115
displicuit

diſplicuit 6, 494
diſponat 6, 162
diſponere 7, 44
diſpoſitis 14, 305
diſſimi'em 8, 216
diſſimilemque 10, 192
diſſimiles 3, 18. 15, 68
diſſimules 9, 70
diſſimulet 16, 9
diſtantia 3, 97. 13, 122
diſtare 14, 98
diſtat 7, 194
diſtendat 5, 80
diſtendere 6, 597
diſtet 11, 26
diſtinguitur 1, 127. 14, 289
diſtinxit 3, 159
diſtulit 10, 249
diu 4, 51. 5, 160. 6, 2. 8, 87. 10, 243. 14, 37
diverſa 3, 268. 6, 256. 10, 3. 13, 136. 15, 94
diverſa, *ablat.* 7, 156
diverſis 4, 148
diverſo 10, 263. 13, 104
diverſum 7, 172
diverticulo 15, 72
dives 2, 60. 3, 240. 5, 113. 6, 161 459. 7, 30. 14, 176
divina 3, 207. 10, 125 355
divinat 4, 144
divinorumque 15, 144
divitiæ 1, 110. 6, 299. 10, 24. 14, 329
divitiarum 1, 112
divitias 14, 135 238
divitibus 3, 58. 6, 584. 11, 120
divitis 3, 131. 6, 547. 9, 102. 11, 166. 13, 27
Divorum 6, 115
diurni 6, 482
Divûm 6, 392
Divumque 13, 31
dixeris 3, 103
dixerit 1, 161. 6, 553. 8, 30. 16, 29
diximus 15, 113
dixiſſe 4, 36
dixiſſet 10, 124
dixit 4, 65 119. 7, 214. 8, 244
do 7, 165
doceat 7, 176
docens 13, 189
docentis 7, 158
doces 7, 150. 14, 237
docet 6, 231 232. 7, 224. 14, 18 125
dociles 14, 40
docta 6, 444
doctè 7, 184
docteque 7, 215
doctoris 11, 137
doctus 1, 56 57
docuit 15, 111
dogmata 13, 121
Dolabella 8, 105
dolabra 8, 248
dolato 12, 57
doléas 5, 157
dolet 3, 102. 11, 188
dolia 6, 430. 9, 58. 14, 308
dolo 13, 146
dolor 10, 315. 11, 52. 13, 12
dolorem 13, 131 229
dolori 10, 315
doloris 9, 90
domat 6, 234
domeſtica 9, 17. 10, 95. 14, 32. 15, 64
domi 1, 120. 2, 84. 3, 165. 6, 151 356 464. 10, 65. 11, 117. 12, 10 119. 13, 57
domibus 3, 303. 6, 606. 8, 233. 9, 80
domina 3, 33. 6, 375 376
dominæ 6, 422 529. 9, 78
dominam 6, 30
dominas 6, 322
domini 2, 98. 4, 96, 5, 49 137. 10, 269. 14, 63 169
dominique 3, 72
dominis 7, 64. 11, 42 47
domino 5, 71 81 92 147
dominos 6, 4. 8, 65. 9, 111
dominum 2, 42. 3, 231. 4, 52. 6, 416. 8, 161. 9, 46. 10, 88
dominus 5, 137. 7, 179. 14, 145 293
Domiti 8, 228
domitique 8, 51
domito 11, 89
domitos 10, 109
domitum 7, 77
domoque 13, 206
domos 6, 3 224 311. 10, 7. 15, 153
domum 4, 40. 11, 189. 12, 87. 14, 69 148 282
domus 1, 7. 3, 10 187 212 224 261. 5, 66. 6, 114. 7, 41 184. 8, 100. 10, 299 342. 11, 99 169. 13, 160. 14, 310
domus, *genitivus*, 3, 113. 6, 85 227 485. 16, 244. 13, 130. 14, 259
domuum 3, 72
dona, *nomen*, 13, 149. 16, 17
dona, *verbum*, 7, 25. 11, 182
donabis 6, 211
donabitur 4, 55
donanda 6, 202
donandi 5, 111
donant 2, 61
donare 3, 3. 9, 49 59. 10, 91
donaret 5, 133
donat 3, 133. 6, 355
donaverit 6, 518. 7, 236
donavit 1, 59. 15, 86
dones 6, 190
donet 3, 215. 7, 75. 14, 235
Dorica 4, 40
Dorida 3, 94
dormiat 6, 375
dormiet 3, 241
dormire 1, 77. 3, 156 281. 6, 116. 8, 11
dormiret 1, 17
dormis 2, 37
dormiſſet 6, 89
dormit 2, 60. 6, 34 328
dormitur 3, 235. 6, 268
dorſo 12, 109
dote 6, 138 168. 14, 221
dotem 2, 117
Druſo 3, 238
Druſorum 8, 40
Druſus 8, 21
duæ 6, 20
duas 7, 65. 10, 80
dubia 7, 116. 8, 263
dubiam 11, 179
dubiè 6, 374. 14, 111
dubii 13, 124
dubiis 5, 22
dubita 6, 305
dubitabat 12, 43
dubitant 8, 194. 9, 110
dubitarent 13, 200
dubitas 3, 136
dubitat 9, 99
dubitaturi 4, 50
dubiteme 1, 103
dubites 15, 89
dubitet 8, 212. 13, 97 153
dubium 7, 110. 10, 82
dubius 14, 136
duc 10, 65
ducat 1, 22. 7, 237. 13, 152
ducatur 12, 112
duce 10, 147
ducem 10, 158
ducenda 10, 240
ducendi 6, 200
ducentos 7, 139
ducere 12, 9
ducêris 5, 125
duces, *nomen*, 7, 115. 8, 12
ducet 6, 582
ducibus 6, 399. 12, 108. 15, 40
ducimus 7, 49
ducis, *nomen*, 2, 104. 7, 21. 16, 58
ducis, *verbum*, 6, 28
ducit 2, 81. 6, 237. 14, 188
ducitur 1, 146. 6, 427. 10, 66
ducta 13, 216
ducti 10, 351
ductis 15, 91
ductus 13, 10
ducunt 12, 65. 14, 36
dudum 3, 129 317. 10, 333
duelli 1, 169
duloe 9, 88
dulcedine 7, 39 84
dulcem 6, 38
dulcior 5, 139. 12, 1
dulcique 13, 185
dummodo 7, 222 225. 8, 269. 13, 94

duo 4, 109. 6, 337. 7, 187. 9, 142. 14, 22. 16, 24
duos 5, 15. 6, 640 641. 14, 326
dura 5, 172
duræ 2, 11
duræque 6, 289
durat 6, 378
durate 9, 69
duret 10, 254
duri 9, 29. 11, 151
durior 3, 165. 8, 189
durius 3, 152
duro 3, 245
duroque 3, 170
duros 6, 102
durum 6, 98 376
durumque 11, 90
dux 4, 245
duxerat 15, 25
duxit 11, 93

E.

EAS, *verbum*, 3, 274
eat 6, 520
ebore 14, 308
eboris 11, 132
ebria 6, 299
ebrius 3, 278. 15, 24
ebur 8, 103. 11, 123. 12, 112
eburnis 13, 139
eburno 10, 43
ecce 2, 129. 4, 1. 5, 166. 6, 510. 8, 203. 12, 24
echini 4, 143
Echion 6, 76
edam, *id eſt*, dicam, 1, 21. 14, 317
ede, *pro* dic 3, 74 296
edendi 4, 139
edere 7, 196. 10, 261
ederet 2, 123
ediſcere 14, 124
ediſcunt 14, 101
edit 5, 147 148. 15, 80 88
edita 4, 141
educat 15, 70
educit 6, 468
edunt 3, 36
eduxit 10, 236
ἐφίλησεν 9, 37
efferat 6, 566
effetre 1, 72
effert 6, 181
effice 14, 323
effigiem 1, 131. 11, 106
effigiemque 6, 306
effigies 8, 9 22 227. 13, 119. 15, 4
effodit 16, 38
effundere 8, 277. 5, 159
effunderet 2, 33
effuderit 16, 67
effudit 8, 205
effugiarque 11, 204
effugies 14, 157
effugit 9, 150. 10, 78
effundit 4, 43. 14, 230
effundunt 6, 189
effuſis 6, 163
egeat 7, 229
egent 15, 147
egenti 14, 137
egeſtas 15, 96
eget 7, 61. 13, 97. 14, 288
egimus 7, 125
egiſti 7, 122
egit 8, 187
egregiam 14, 256
egregias 10, 17
egregii 10, 296
egregios 10, 95
egregium 7, 53. 13, 64. 14, 115
egregius 2, 28. 12, 41
egregius, *comparativus*, 11, 12
egreſſa 11, 184
egreſſi 6, 634
eidem 14, 122
ejectis 3, 16
ejectum 13, 242
eiſdem 14, 30
ejuſdem 4, 94. 12, 26
elapſum 4, 52
elatam 14, 220
Electræ 8, 218
electio 14, 307
elegos 1, 4
elementa 11, 14. 14, 123
elementis 14, 17
elemento 15, 86
elenchos 6, 458
elephanti 12, 102
elephantos 10, 150
eliceret 7, 212
elige 10, 329
Eliſæ 6, 434
elixi 3, 294. 13, 85
eloquio 10, 118
eloquium 7, 19. 10, 114
Elpenora 15, 22
eluſus 11, 9
eluviem 3, 32
emat 5, 98
ematur 6, 151
eme 14, 252
emendat 14, 67
emendus 1, 134. 9, 66
emere 4, 47
emeret 7, 76
emergunt 3, 164
emerit 4, 7
emerita 6, 497
emetur 6, 212. 11, 36
emi 4, 26
eminus 7, 128
emiſi 2, 41
emit 2, 6. 4, 15 22
emittere 15, 67
emitur 6, 139 465
emolumenta 3, 22. 16, 35
emptor 12, 47
emptorque 8, 17
emptos 11, 145
empturus 7, 133
emptus 5, 60
emungeris 6, 146
emuntur 11, 16
Enceladi 7, 215
endromidas 6, 245
endromidem 3, 103
Endymion 10, 318
Ennoſigæum 10, 182
enſe 1, 165
enthymema 6, 449
eodem 3, 205. 10, 42. 14, 8
ephebis 2, 164
ephebum 10, 306
ephemeridas 6, 573
Epicure 14, 319
Epicurum 13, 122
epimenia 7, 120
epirhedia 8, 66
epiſtola 4, 149. 10, 71. 16, 5
epotaque 10, 177
epulas 4, 28. 11, 88
epulis 5, 173
epulum 3, 229
equæ 6, 625
equarum 8, 108
eques 8, 238
equeſtri 3, 154
equitant 6, 310
equitem 9, 10
equites 7, 14. 10, 95. 14, 326
equiteſque 7, 15
equitis 6, 278
equitum 4, 32. 6, 624. 8, 8
equos 1, 20. 7, 67
equum 8, 58
equus 11, 103
erecta 6, 526
erectas 4, 128
erectique 11, 149
erectum 11, 89
erepet 6, 525
ereximus 1, 114
erexit 1, 94. 10, 139. 12, 91
erga 6, 388
ergaſtula 6, 150. 8, 180. 14, 24
erigit 8, 206
Erimanthus 3, 120
Eriphylæ 6, 654
eripiat 8, 95
eripient 3, 238
eripietur 8, 109
eripuit 10, 127. 15, 161
errat 6, 101
errorem 8, 165
errores 13, 188
erroribus 14, 15
erroris 10, 4
erubuit 10, 326
erucis 9, 134
Erynnis 7, 68
eſcaria 12, 46
Eſquilias 3, 71. 5, 78. 11, 51
eſuriens 3, 78. 7, 7. 13, 99. 14, 127
eſurit 7, 87
etenim 8, 111. 16, 4
Etruſcum 5, 164
etſi 1, 113. 7, 194. 12, 119
evadere 12, 35
Evandrum 11, 61
evaſerit 12, 122
evaſi 12, 18
evaſiſſe 12, 193
evaſit 9, 65
evehit 1, 38
eventum 11, 196
everſa 10, 266
everſis 11, 101
everſum 3, 258
everterentibus 12, 31

evertêre 10, 7
everrit 10, 108
Euganeâ 8, 15
euhoë 7, 62
Eumenidum 14, 285
eundum eſt 13, 316
euntem 12, 110
eunuchi 6, 365
eunucho 6, 377.
eunuchum 12, 35
Euphranoris 3, 217
Euphratem 1, 104. 8, 51
Euro 12, 63
Europen 8, 34
Euros 14, 186
Eurum 10, 180
Eurus 11, 119
Euryalum 6, 81
ex quo 1, 81. 6, 293. 10, 77. 14, 261
exæquet 12, 130
examenque 16, 68
exagitare 6, 29
exagitata 2, 88
exanimes 13, 224
exarſit 6, 103
exaudiet 10, 214
exaudita 10, 111
excanduit 10, 327
excelſæ 10, 106
excelſi 5, 83
excepit 6, 125
excerpere 6, 62
excidet 4, 127
excipiant 7, 195
excipiat 16, 3
excipit 6, 408. 8, 250
excipitur 11, 3
exciſæ 3, 262. 14, 191
excitet 6, 195
exclamare 6, 422. 8, 29
exclamas 13, 112
exclamat 3, 292
excludetur 6, 213
excluſi 4, 64
excudere 15, 168
excuſat 15, 115
excuſaturos 16, 28
excuſſos 16, 10
excutias 6, 142.
exeat 3, 153
exegit 10, 187
exempla 7, 189. 9, 135. 10, 49. 14, 32 120
exemplis 8, 184. 14, 322
exemplo 13, 1
exemplum 2, 48 114. 10, 247. 15, 32 98
exeo 3, 47
exercendis 15, 145
exercere 14, 108. 15. 60
exercitibus 10, 92
exhalaſſet 10, 281
exhauſta 8, 90
exhauſtâ 6, 362
exhauſti 9, 59
exhorruit 8, 196
exi 6, 145 146 483
exigat 10, 84
exigis 13, 36
exigit 6, 35. 10, 313 314
exigite 7, 237 238
exigua 5, 85. 14, 219
exiguæ 11, 144
exiguam 4, 30
exiguamque 13, 13
exiguas 11, 131
exigui 13, 123. 14, 155
exiguique 13, 190
exiguis 1, 68. 3, 24. 8, 66
exiguum 3, 123
exiguus 10, 205
exiguuſque 14, 301
exilium 10, 160 276
eximie 11, 1
eximius 10, 211
exire 4, 144
exiſtunt 12, 101
exit 11, 42
exitus 6, 33. 7, 130 204. 10, 127 159 271. 11, 39
exodio 6, 71
exodium 3, 175
exorabile 13, 102
exorata 6, 414
exorbeat 10, 223
exorbes 6, 276
exornare 9, 138
exornent 8, 19
expavere 6, 360
expectandus 16, 42
expectant 2, 115. 4, 64. 10, 311
expectantibus 6, 273
expectare 11, 10. 12, 95. 14, 249. 15, 83
expectas 6, 75 238. 14, 25
expectat 12, 3
expectata 8, 87
expectate 9, 69
expectatos 6, 370
expectatur 6, 487
expectent 1, 109
expectes 1, 14. 4, 22. 11, 162
expectet 7, 189
expediam 10, 220
expende 10, 147
expendere 10, 347
experiar 1, 170. 13, 103
experiere 11, 56
expiet 6, 520
expiravit 15, 162
explicat 2, 55
expoſitum 7, 54
exprimat 6, 81
expuit 13, 214
exta 6, 550. 10, 355
extantem 10, 37
extat 13, 150
extendere 2, 107
extendit 6, 495
extenditque 14, 325
extenditur 11, 167
extenſis 12, 68
extenſum 12, 5
extentis 6, 458
extinctæ 3, 48
extinctus 6, 8. 10, 263. 13, 206
extinguendus 10, 332
extiterint 6, 15
extollit 3, 40
extorquebis 6, 54
extortamque 8, 33
extra 1, 76. 13, 140. 16, 16
extrema 7, 43
extremi 15, 96
extremum 10, 358
extulit 6, 174
exucta 8, 90
exue 11, 188
exuet 10, 320
exuit 3, 25. 13, 188
exul 1, 49. 6, 469 556
exulibus 8, 262. 13, 247
exultare 15, 87
exultat 8, 59
exundans 10, 119
exuperans 10, 13
exurgit 6, 304
exuviæ 10, 133

F.

FAber 7, 223
Fabii 6, 265
Fabiis 2, 146
Fabios 8, 191. 11, 90
Fabius 7, 95. 8, 14
Fabrateria 3, 224
fabri 15, 168
Fabricio 4, 129
Fabricios 11, 91
Fabricius 2, 154. 9, 142
fabris 14, 116
fabros 8, 175
fabrumque 1, 54
fabula 1, 145. 15, 72
Fabulla 2, 68
fac 14, 326
face, *pro* fac 5, 112
face, *nomen*, 15, 140
facem 8, 139
facere 11, 206
facerent 15, 123
faceres 6, 281
faceret 6, 387
faces 6, 138
facetus 9, 10
faciam 3, 41
faciant 2, 166. 6, 474. 7, 14 15 240. 11, 176
facias 8, 179. 14, 57
faciat 12, 127
facie 2, 107. 3, 106. 4, 74. 6, 107 400. 7, 137. 9, 6. 10, 93. 11, 54. 16, 11
faciem 1, 97. 3, 87 280. 6, 480. 10, 293. 13, 128 151
facienda 15, 108
faciens 9, 117
facient 1, 119. 2, 66. 5, 117. 8, 115
facientque 1, 148
facientis 11, 179
facies, *nomin. singul.* 3, 135. 6, 142 198 461 472 512. 9, 20. 10, 157 198
facies, *accuſativ. plur.* 8, 157. 9, 146. 15, 57
facieſque, *accuſat. plur.* 7, 67. 14, 291
faciet 6, 551 616. 9, 34
facile 3, 31 164. 4, 103. 9, 43. 13, 75
facilem 3, 122. 5, 107
faciles 10, 8
facili 3, 227. 4, 63
facilis 8, 58. 10, 31. 15, 47

facimus 10, 366. 14, 316
facinus 3, 115. 6, 635. 10, 255. 13, 203. 15, 14
facinusque 6, 293 492
facis 7, 28. 14, 71
facit 1, 79. 2, 57. 3, 53 242 282. 9, 91 140. 6, 110 408 595 646 651. 7, 38 57 92 238. 8, 215. 9, 107. 12, 35. 14, 80. 15, 31
faciunt 2, 45 163. 3, 299. 6, 133 172. 8, 1. 12, 50. 15, 137
facta est 6, 185
factas 12, 44
facti 6, 270. 13, 193 210
factis 4, 11. 8, 25
facto 3, 162. 10, 218
factum 13, 126
factura 11, 95. 12, 56
facturus 6, 427
factus 5, 70. 6, 156 375
facunda 6, 444. 7, 55. 10, 274. 15, 111
facundia 4, 82. 7, 145. 10, 10
facundo 16, 45
facundum 8, 48
facis 3, 61
falce 8, 201
falcem 13, 39
falcibus 14, 149
Falernas 6, 149
Falerni 9, 116
Falerno 4, 138. 6, 302. 13, 216
Falernum 6, 429
fallaci 13, 4
fallit 14, 109
falsis 8, 142
falsi 2, 65
falso 1, 98. 6, 603
falsò, *adverb.* 1, 67
falsum 16, 32
falsus 8, 82. 14, 218
fama 6, 55. 8, 71. 15, 93
fama, *abl.* 7, 79. 14, 1
famæ 6, 499. 7, 39. 8, 76. 9, 86. 10, 125 140. 14, 152
famam 1, 72. 6, 90 407. 10, 114. 11, 23
famo 14, 84. 15, 102
fameque 6, 423
famelica 14, 146
famem 4, 138
famemque 6, 355. 14, 273
fames 5, 10. 14, 318. 15, 120 131
famosaque 6, 83
famoso 15, 46
famulus 14, 81
fana 12, 27
fanaticus 2, 112. 4, 123
fanum 9, 22. 10, 290
Faria, *pro* Pharia, *ex Salmasio, ubi vulgò legunt*, fracta 4, 33
farinas 5, 68
farra 12, 84. 14, 155
farrago 1, 86
farrata 11, 109
farre 6, 385. 9, 122 138
farris 5, 11
fas 1, 58. 10, 55 257. 13, 237
fas est 1, 131. 6, 328 627
fasce 7, 107
fasces 8, 260. 10, 35 79
fascia 6, 262. 9, 14. 14, 294
fascibus 5, 110
fastidia 10, 202. 14, 184 201
fastidit 11, 80
fastidita 10, 326
fastiditus 10, 270
fastigia 3, 39
fata 3, 274. 6, 651. 7, 201. 9, 32. 10, 146
fatebere 13, 248
fateri 3, 59. 13, 222
fateris 10, 103
fatetur 2, 17. 10, 172. 15, 132
fati 2, 200. 16, 4
fatigatas 3, 25
fatiger 4, 5. 6, 441
fatis 2, 16. 5, 133. 13, 156
fato 11, 105. 13, 104. 14, 137 158
fatoque 10, 129
fatorum 7, 190. 10, 252
fatuam 6, 657
fatum 4, 88. 6, 587. 9, 32
fatumque 12, 63
fatuos 9, 8
faucibus 8, 207. 13, 212
faventes 12, 83
faviſſet 10, 75
fausti 7, 12
febre 10, 218. 13, 229
febres 10, 283
febris 9, 17
fecerat 1, 68
feceris 8, 41
fecerit 6, 114 221 204. 14, 50 151
feci 6, 637
fecimus 8, 163
feciſſe 3, 231. 6, 455. 14, 185
feciſſet 4, 12. 6, 618
fecit 2, 109. 3, 52. 4, 23. 7, 83. 8, 143 223. 10, 46
felices 3, 312. 13, 21. 14, 119
felicia 2, 38. 3, 312
felicibus 9, 135
felicior 10, 313. 14, 312
felicis 16, 1
feliciſſimus 16, 59
feliciter 2, 119
felix 4, 8. 6, 257. 7, 190 191 193 202. 10, 248. 13, 187. 14, 21
femur 6, 422. 13, 151
feneſtra 3, 242
feneſtræ 1, 104. 3, 275. 6, 31
feneſtras 9, 104
feneſtris 3, 270
fera 15, 160
feræ 11, 104
feralis 5, 85
ferarum 6, 6
feras, *verbum* 3, 276. 8, 47
ferat 5, 164. 7, 147
feratur 1, 64
fercula 1, 94. 7, 184. 11, 64
ferè 6, 241. 10, 23. 11, 112. 14, 173
ferenda 16, 43
ferendam 13, 143
ferens 2, 125. 6, 9
ferentem 2, 72. 10, 38
feres 8, 119
feret 1, 139. 6, 165
feriat 7, 55. 13, 93
ferienda 12, 14
feriri 6, 416
ferit 3, 245 *bis* 270. 6, 428
feritas 15, 32
feriunt 3, 298
fermè 8, 73. 13, 236
fermentum 3, 118
ferocem 1, 162
feroci 7, 126
ferox 12, 7
ferrata 7, 41
ferrata, *ablat.* 11, 26
ferre 3, 45 60. 5, 170. 6, 30 207 398. 7, 17. 10, 359. 12, 109. 13, 14 21 120. 14, 30 198
ferrea 6, 23. 7, 150
ferret 3, 251
ferreus 1, 31. 11, 129
ferri, *nom.* 3, 310. 13, 28
ferro 3, 305. 5, 115. 6, 559 659. 7, 224. 10, 316. 11, 140. 12, 54. 14, 22 174
ferroque 10, 266
ferrum 6, 112 623. 9, 97. 15, 73 165
fert 3, 68
fertur 2, 62. 5, 81. 11, 6. 13, 170
fervens 3, 49 283. 6, 630
ferventem 10, 301
ferventi 11, 51
fervet 5, 29 49. 6, 137. 6, 59
ferulæ 1, 15
ferulas 6, 478
feruntur 6, 314 647. 7, 64. 10, 237
Feſſidium 13, 32
feſta 6, 158. 12, 92. 13, 23
feſtinare 4, 146. 14, 212
feſtinat 9, 126. 14, 84
feſtinata 4, 96
feſtino 10, 273
feſtis 11, 83
feſto 15, 38
feſtorum 3, 173
feſtus 12, 2
fiant 6, 144
fias 10, 167
fiat 6, 77 254 401. 8, 121
fibula 6, 73 378
ficedulas 14, 9
ficta 6, 271
ficti 13, 77

fictile 11, 20
fictilibus 3, 168. 10, 26. 15, 127
fictilis 11, 116
fictos 2, 34
ficum 14, 253
ficus 10, 145
fida 6, 544
fide, *nom.* 15, 114 118
fidei 3, 144. 13, 6
fidem 13, 31
Fidenâtum 10, 100
Fidenis 6, 57
fides 1, 115. 2, 8. 6, 559. 13, 62. 14, 166
fidibus 6, 387
fidimus 7, 139, *vide Annotat.*
fiduciâ 6, 552. 10, 306. 13, 110. 15, 155
figam 9, 139
figamus 6, 78
figantur 7, 118
figat 1, 23
fige 5, 12. 9, 94
figebat 4, 100
figendum 11, 28
figens 14, 272
figentia 14, 2
figere 3, 2
figuli 4, 135
figulis 10, 171
figuram 6, 340
filaque 14, 133
filia 3, 110. 5, 139. 9, 83. 14, 26
filiolam 6, 240
filiolum 6, 389
filiolus 9, 83
filius 3, 111 132 157. 7, 188. 10, 295. 11, 151. 13, 141. 14, 49 52 68 94
filio 7, 134
filium 3, 287
fine 7, 241
finem 6, 443 526 634. 7, 138. 10, 163. 13. 241. 14, 190
fines 8, 265. 14, 142
fingat 9, 146
finge 5, 72. 8, 195
fingentem 15, 18
fingimus 6, 633
fingit 13, 132
finitima 12, 12
finitimos 15, 33
finito 1, 117
finitum 8, 150
finitus 1, 6
finxerint 9, 109
finxit 14, 35
fisci 4, 55
fiscus 14, 260
fixa 3, 304. 13, 140
fixis 12, 100
fixo 1, 156
Flaccus 7, 227
flagelli 5, 154
flagellis 10, 180. 14, 19
flagello 6, 478
flagellum 1, 169. 8, 151. 13, 195
flagitio 13, 244
flagra 5, 173. 10, 109
flagrabat 4, 114
flagrante 1, 152
flagrantem 14, 245
flagranti 3, 139
flagrantia 13, 182
flagrantior 13, 11
flamea 2, 124. 6, 224
flameolo 10, 334
Flaminia 1, 171
Flaminiam 1, 61
flammatum 3, 285
flammas 8, 233
flammis 10, 266. 11, 63
flavam 6, 353. 13, 164
flavi 5, 115
Flavius 4, 37
flavo 6, 120
flebat 10, 30
flebile 13, 84
flectas 13, 144
flentem 7, 146
flet 3, 101
fletu 15, 136
fletumque 6, 275
flexi 6, 492
flexisse 9, 20
flexit 1, 20
flexu 3, 237
Flora 2, 49
Floræ 14, 262
Florali 6, 249
florentibus 8, 99
flores 15, 50
flos 5, 56
flosculus 9, 127
fluctibus 10, 186
fluctu 11, 94. 12, 30
fluctuque 14, 296
fluctus 6, 92
flumina 3, 31. 10, 177
fluminis 15, 7
fluxerit 16, 69
fluxit 6, 294
focis 4, 66. 11, 79
focos 12, 85. 15, 83
foculum 3, 262
focum 5, 97
foderit 9, 45
fœcunda 6, 161
fœcundam 2, 32
fœcundior 6, 176. 7, 98
fœcundis 9, 56
fœda 3, 148. 6, 131 460. 14, 64
fœdæ 14, 152
fœdere 7, 123
fœdior 4, 14
fœdis 8, 183
fœdius 2, 82
fœdo 8, 225
fœdum 7, 5. 14, 44
fœmina 2, 88. 6, 60 241 326 361 459. 9, 24. 10, 323. 13, 192
fœmineis 9, 53
fœmineum 6, 245
fœno 11, 70
fœnoque 6, 541
fœnoris 11, 40 48 183
fœnumque 3, 14
fœnus 9, 140
fœra 14, 167
fœtæ 13, 66
fœtum 15, 12
fœtus 14, 78
foliata 6, 464
folium 8, 126
folle 14, 281
follem 13, 61
folles 7, 111
follibus 10, 61
fons 10, 119. 12, 41
fonte 6, 285 553
Fonteio 13, 17
fontem 14, 104
fontibus 7, 59
fontis 3, 13
fora 2, 52. 6, 68. 13, 135
forcipibus, 10, 131
fori 16, 47
foribus 9, 85
foricas 3, 38
foris 5, 126. 9, 77
forma 5, 61. 6, 177. 10, 324
forma, *ablat.* 6, 103
formæ 10, 297
formam 10, 289
formamque 6, 243
formica 6, 360
formidat 3, 176
formidatus 6, 558
formidine 13, 106. 15, 77
formosa 6, 161 464. 13, 43
formosam 6, 185
formosissimus 10, 331
fornace 3, 309
fornacula 10, 82
fornice 3, 156. 11, 171
fornicis 10, 239
foro 4, 2. 10, 25. 11, 50
forsan 6, 14. 12, 125
fortasse 1, 150. 5, 136. 8, 113. 11, 162. 14, 34 295
fortasse 4, 25. 6, 27 599. 13, 103. 15, 15
fortè 3, 278. 6, 641. 7, 232. 11, 119. 13, 217
fortem 6, 97. 10, 357
fortes 9, 142
fortia 8, 57
fortibus 8, 122
fortior 3, 292. 12, 66, 15, 161
fortis 4, 3. 16, 59
fortuito 13, 225
fortuna 3, 40. 6, 286 604. 7, 197. 9, 148. 10, 285 366. 12, 29. 14, 316 328
fortuna, *ablat.* 6, 592. 8, 74
fortunæ 10, 52. 11, 174. 13, 10 20 86. 14, 90. 15, 95
fortunam 10, 73. 16, 34
fortunas 14, 113
fortunatam 10, 122
forùlos 3, 219
forum 1, 128. 7, 132
fossa 2, 10
fossor 11, 80
fovet 6, 605
fovetur 6, 467 470
fovisti 8, 165
fracta 2, 111. 4, 43. 6, 521 617. 10, 134. 11, 18
fractis 14, 161 296
fractum 5, 68
fræna 2, 169. 8, 88. 10, 45 128
fraga 13, 57
fragiles 6, 343
fragili 12, 88
fragor 11, 195
frameam 13, 79
frange 7, 27
frangebat

frangebat 8, 247. 11, 102.
frangenda 8, 18
frangendus 10, 200
frangere 10, 102. 15, 9
frangimus 10, 156
frangis 8, 136
frangit 6, 478. 7, 219
frangitur 11, 189
franguntur 10, 60
fraterculus 4, 98
fratres 5, 137
fratribus 14, 169
fratris 10, 242
fratrum 10, 260
fraude 13, 17
fraudem 13, 201
fraudes 13, 24. 14, 229
fraudisque 13, 124
fregeris 14, 309
fregerunt 6, 298
fregit 2, 86. 14, 93
fremat 8, 37
fremerer 5, 78
fremit 14, 63
fremitu 6, 260. 14, 247
frequentes 13, 246
frictum 6, 321
frictus 6, 577
frigida 3, 166. 5, 23. 6, 2. 14, 300
frigidior 5, 59
frigidus 6, 324
frigora 14, 318
frigore 4, 44. 11, 75 146
frigusque 6, 359
fritillo 14, 5
frivola 3, 198. 5, 59
frondibus 6, 6
frons 8, 189. 11, 96
fronte 5, 44. 6, 502. 9, 2. 11, 205. 13, 242. 15, 50
frontem 6, 615. 8, 203. 13, 216. 14, 56
frontemque 6, 582. 12, 6
frontibus 2, 85. 12, 117
frontis 2, 8
Frontonis 1, 12
fruatur 11, 171
fructus 5, 14. 7, 103. 8, 6
fruetis 5, 153
frugalius 5, 6
frugi 3, 167. 4, 23. 14, 111
fruitur 1, 49
frumenti 7, 175. 14, 293
frumentum 5, 118
Frusinone 3, 224
fruſta 5, 68. 14, 128. 15, 79
fruſtis 11, 144
fruſtra 3, 210
fruſtum 11, 142
fruticante 9, 15
fudit 3, 258
fuerant 11, 72
fuerat 5, 76
fuerit 8, 151
fuerunt 8, 254
fuga 8, 61
fuga, *ablat.* 2, 144
fuga 15, 75
fugere, *pulſare.* 2, 1
fugere, *præterire.* 6, 20
fugeret 11, 172
fugerunt 2, 64
fugiam 8, 59 81
fugienda 14, 36
fugiens 13, 49
fugientem 9, 74. 11, 55
fugientibus 11, 12
fugit 6, 252 338. 8, 206. 10, 160
fugitivis 8, 174
fugitivum 4, 50
fugitivus 13, 111
fuiſſent 6, 641
fuit 2, 83. 3, 23 137. 4, 139. 5, 57. 8, 274. 275. 10, 83 247. 11, 78. 13, 53. 14, 29 105
fulcri 6, 22
fulcrum 11, 95
fulgebat 11, 108
fulgentis 11, 106
fulgere 10, 212
fulget 8, 42
fulgura 6, 586. 13, 223. 14, 292
fulguris 12, 17
fuligine 2, 93. 5, 35. 10, 130
fuligo 7, 227
fulmina 3, 145. 7, 163. 13, 78
fulmine 8, 92
fulſerit 7, 140
fulta 7, 182
fultam 3, 193
fultuſque 3, 82
fumabant 14, 171
fumant 1, 156. 3, 199
fumat 5, 116
fumo 3, 249
fumoque 6, 130
fumoſos 8, 8
fumuſque 1, 120
functus 11, 88
fundat 5, 142
fundite 12, 37
fundo 3, 108. 4, 141
funem 12, 5. 14, 266 292
funera 4, 109. 8, 192. 10, 241. 13, 131
funere 6, 564
funeſta 1, 113
funeſtat 8, 18
fungi 5, 146
funus 1, 146. 3, 43. 10, 259. 11, 44. 15, 138
fur 2, 26. 3, 47
furum 6, 17. 13, 23
furentis 6, 510
furere 6, 614
furibus 8, 174
Furiæ 13, 51
furioſus 3, 291
furnos 7, 4
furor 1, 92. 2, 18. 8, 97. 14, 136 284. 15, 36, 100
furtiva 12, 120
furtivæ 1, 10
furva 12, 104
fuſa 7, 169
Fuſci 12, 45
fuſcina 2, 143
Fuſcine 14, 1
Fuſco 16, 46
Fuſcus 4, 112
fuſo 11, 69
fuſtes 9, 98
fuſtes 6, 415
fuſum 2, 55
futura 10, 353
futuri 3, 72. 6, 555

G.

Gabiis 3, 192. 6, 56. 7, 4
Gabiorumque 10, 100
Gadibus 10, 1
Gaditana 11, 162
Gætula 10, 158
Gætulaque 14, 278
Gætulum 5, 59
Gætulus 5, 53. 11, 140
Galba 5, 4. 8, 222
Galbam 2, 104. 8, 5
Galbana 2, 97
galea, *ablat.* 5, 154. 6, 108. 8, 203
galeæ 6, 261. 11, 6
galeam 2, 130. 8, 124. 14, 261
galeata 6, 251
galeatum 1, 169. 8, 238
galero 6, 120. 8, 208
Galla 1, 125 126
Galle 16, 1
galli 9, 107. 13, 233
Galli, *nom. prop.* 8, 176. 9, 30
Gallia 7, 16 148. 15, 111
Gallicus 8, 116. 13, 157
gallina 3, 91. 5, 124. 11, 135
gallinæ 13, 141
gallinam 12, 96
gallinarii 3, 307
Gallis 11, 113
Gallita 12, 99
Gallitæ 12, 113
Gallus, *alius* Coſſus 7, 144
ganeo 11, 58
Gangem 10, 2
gannit 6, 64
Ganymedem 5, 59. 9, 22
gaſa 9, 37
gaſtula 12, 82
gaude 6, 596
gaudeat 8, 13
gaudebis 13, 247
gaudebit 5, 143
gaudent 9, 136. 10, 67. 12, 81
gaudentia 8, 225
gaudere 6, 231. 15, 84
gauderet 11, 103
gaudes 9, 84. 14, 278
gaudet 6, 75 102 208 378 419. 7, 105. 10, 292. 13, 192. 14, 18
gaudia 1, 86. 6, 188 364 601. 8, 47. 9, 19. 10, 51 204. 15, 41
Gaurana 8, 86
Gaurus 9, 57
gelantur 6, 95
gelida 3, 190
gelidaque 5, 63
gelidas 7, 208
Gelidaſque

gelidaſque 5, 77
gelido 10, 217
gelidos 3, 322
gemat 6, 266
gemeret 7, 71
gemimus 3, 214. 15, 138
geminis 6, 304
geminos 11, 105
geminum 5, 69
gemit 2, 90
gemitu 13, 130
gemitus 6, 270. 8, 98. 13, 11
gemma 1, 68
gemmaque 13, 138
gemmæ 1, 29
gemmas 5, 41 43. 6, 457
gemmata 10, 27
genas 10, 193
gener 3, 160
genere 2, 129. 8, 31
generi 15, 132
generis 8, 6. 13, 159
generoſa 8, 57
generoſæ 14, 81
generoſe 6, 124
generoſi 8, 224. 12, 40
generoſior 2, 145
generoſum 8, 30
generoſus 7, 191
generum 10, 112
geneſi 6, 578
geneſis 14, 248
genialis 4, 66. 10, 334
genibus 6, 525
genis 6, 130. 15, 58
genitalia 6, 513
geniti 14, 40
genitrix 16, 6
genitus 10, 129
genium 6, 22 561
gens 3, 58 86. 15, 98
gente 6, 175. 8, 239. 12, 104. 13, 207
gentem 8, 18 273
gentes 15, 10
gentibus 13, 171
gentilia 3, 64
gentis 3, 121. 8, 115. 10, 132
genua 10, 55
genuit 10, 236
genus 6, 448 555. 7, 105 155. 8, 131. 10, 219. 12, 24. 15, 69 171
Geomitres 3, 76
Germani 13, 174
Germanicus 6, 204
geſſiſti 6, 613
geſta 15, 28
geſtamen 2, 99
geſtare 13, 198
geſtetur 7, 179
geſtibus 6, 72
geſtis 14, 314
geſtu 5, 124
Geticis 5, 50
Getulice 8, 26
gibboque 16, 309
gibbum 10, 294
gibbus 6, 109
gigantum 4, 98
Gillo 1, 40
gingiva 10, 200
glacialem 2, 1
glacie 5, 104. 6, 521
glaciem 14, 186
glacies 4, 42
gladiator 2, 144. 6, 110
gladii 10, 164
gladiis 4, 96
gladio 8, 243. 10, 345. 13, 25
gladios 8, 195. 10, 123. 15, 168
gladioſque 10, 131. 14, 162
gladium 10, 20
gladiumque 8, 123
glandem 6, 19
glandis 13, 57
Glaphyrus 6, 77
glebamque 12, 85
glebula 14, 166
gloria 5, 111. 7, 87 bis. 118. 10, 143 159 187. 13, 98
glutiſſe 4, 28
γλῶσσ 11, 27
gobio 11, 37
Gorgone 12, 4
Gorgonei 3, 118
Gracchi 2, 143
Graccho 8, 210
Gracchorum 6, 167
Gracchos 2, 24
Gracchum 8, 201
Gracchus 2, 117
graciles 6, 465. 12, 87
gradibus 5, 200
Gradive 2, 128
Gradivus 13, 113
gradus 11, 46
Græcam 3, 61
græce 6, 186 190 192
Græcia 10, 174. 14, 240
Græcis 6, 16. 14, 89
Græcorum 3, 114
Græcos 3, 206
Græcula 6, 185
Græculus 3, 78
Graiæque 8, 226
Graias 10, 100. 15, 110
Graiuſque 10, 138
gramine 8, 60
graminis 12, 40
Grammatici 6, 437
Grammaticus 3, 76. 7, 216
grande 4, 115. 6, 168 516 635. 11, 123. 12, 127. 13, 54. 14, 181
grandes 14, 171 195. 16, 14
grandi 6, 79. 7, 110. 12, 14
grandia 6, 154 301 644. 9, 51. 11, 70. 13, 147
grandine 5, 78
grandis 7, 210. 10, 71
graſſator 3, 305
graſſitur 14, 174
gratæ 14, 183
grata eſt 3, 66
gratani 14, 182
gratia 8, 64. 13, 4
gratique 6, 385
gratulor 15, 86
gratum 3, 4. 13, 70
gratus 12, 70
grave 7, 71. 10, 325. 14, 248
graves 3, 309. 11, 127
gravi 6, 420
gravior 6, 433. 16, 22
graviora 6, 133. 15, 29
graviore 13, 175 227
graviorem 8, 209
gravis 1, 125 163. 6, 59 146 269 417 510. 9, 124. 10, 201 226. 11, 41. 13, 197
gravitas 6, 197
graviter 12, 23
gravius 15, 119
grege 6, 532 bis. 9, 143. 10, 94. 11, 66. 12, 116. 15, 143
greges 6, 174
gregibus 1, 46. 6, 160
gremio 2, 120. 3, 176. 7, 215
gremium 5, 142. 14, 327
grex 2, 79. 8, 108
grue 13, 176
grunniſſe 15, 22
gula 1, 140. 5, 94. 15, 90
gulâ 5, 158. 11, 39. 14, 10
guloſum 11, 19
gurgite 2, 150. 5, 100. 14, 280
gurgitibus 13, 70
gurgitis 3, 266
Gurgitis, [illegible] 6, 265
guſtat 15, 92
guſtaverit 14, 85
guſtus 11, 14
gutta 11, 54
gutto 3, 263. 11, 158
guttur 6, 105. 13, 162
gutture 1, 156
gutturis 2, 114
Gyaros 10, 170
Gyaris 1, 73
gymnaſia 3, 115
gypſo 2, 4

H.

HAbe 3, 188. 5, 118
habeant 3, 227
habeas 5, 127. 14, 207. 16, 24
habeat 2, 39. 6, 447. 13, 34
habebat 5, 151. 9, 3
habebatur 5, 111
habebis 11, 60
habebit 6, 561 655
habenas 14, 230
habendos 15, 37
habendum 11, 93. 13, 118. 14, 254
habent 6, 61. 13, 83
habentem 5, 46
habere 1, 129. 10, 90. 14, 207
haberi 2, 372. 8, 24. 10, 92
habes 8, 200. 9, 87. 10, 365. 14, 315
habet 1, 40. 3, 122 144 152 267. 4, 125. 5, 19. 6, 151 180 196 239 267 357. 7, 74 75 189. 8, 141. 10, 72 297 323

323. 11, 68. 12, 95. 13, 194 210. 14, 140. 15, 110
habetur 8, 141. 11, 1
habitas 1, 114. 14, 268
habitat 14, 92
habitatas 15, 152
habitatorem 14, 312
habitu 14, 110
habitum 2, 72. 9, 20
habitus 2, 124. 6, 266. 8, 202. 11, 149
habitus, *genit.* 3, 180
habitus, *accuſ. plural.* 3, 177
habuere 6, 13. 10, 278
habuit 3, 208. 10, 140 294
Hæmo 3, 99
hæredem 6, 39
hæredes 10, 237. 12, 95
hæremus 6, 280
hærens 3, 233
hæreret 7, 227
hæres, *nomen*, 1, 41. 3, 161. 6, 217 599. 9, 87. 14, 4
hæres, *verbum*, 3, 135
hæret 2, 137. 3, 248. 11, 54
hæſerat 4, 41
hæſuri 10, 144
halitus 10, 238
Hamillus 10, 224
hamis 14, 305
haruſpex 6, 396 549
haruſpice 2, 121
haſtâ, 3, 33. 11, 106
haſtamque 13, 82
haſtile 7, 127
hauſit 3, 85
hauſtu 3, 227
hebetes 8, 137
hebeti 11, 140
hecatombeni 12, 101
Hectore 10, 259
hederis 7, 29
Hedymeles 6, 382
Heliadum 5, 38
Heliodorus 6, 372
Helvidiuſque 5, 36
Helvinam 3, 320
Heraeleas 1, 52
herba 3, 20
herba, *ablat.* 12, 12
herbæ 11, 66
herbis 15, 99
herboſo 3, 173
Hercule 5, 125
Herculeo 8, 14. 14, 280
Herculeos 13, 82
Herculis 2, 20. 3, 89. 10, 361. 13, 43 151. 14, 90
heri 3, 23
Hermas 8, 53
hernia 6, 325
Hernicus 14, 180
Heſperidum 14, 114
heſternæ 9, 44
heſternum 14, 129
heu 2, 159
hiantia 15, 57
Hiarbæ 5, 45
hiat 10, 231
hiatu 6, 635. 11, 123
hiatum 3, 175 105
hibernum, v. hybernum,
hilaremque 15, 41
hilares 11, 176. 12, 65. 13, 52
Hippia 6, 82 104 114. 10, 220 322
Hippo 2, 50
Hippolyto 10, 325
Hippomanes 6, 132
Hipponam 8, 157
Hirpini 8, 63
Hirtius 10, 222
hirſuto 2, 41. 5, 155
hirundinis 10, 231
hiſcere 5, 127
Hiſpania 8, 116. 10, 151
hiſpida 2, 11
Hiſpulla 6, 74
Hiſpulla, *ablat.* 12, 11
Hiſter 2, 58
hiſtoria, *ablat.* 2, 103. 10, 175
hiſtoriarum 7, 98
hiſtorias 6, 449. 7, 231
hiſtorico 7, 104
hiſtrio 7, 90
hodie 3, 23. 11, 56 150 177 195. 13, 47
hœdos 11, 153
hœdulus 11, 66
Homericus 13, 113
Homero 7, 38. 10, 246. 15, 69
Homerum 6, 436
homicida 2, 26
homine 15, 174
hominem 3, 75. 10, 69
homines 1, 85. 2, 167. 3, 153. 5, 131. 6, 12 332 595. 9, 32. 10, 346. 14, 184. 15, 70 117
homini 1, 134. 15, 165
hominis 6, 47 220. 10, 271
hominum 6, 341. 10, 48 173. 13, 31 243. 14, 276. 15, 103
homo 5, 161. 6, 221 283. 10, 350. 14, 112
homuncio 5, 133
honeſta 6, 95
honeſti 3, 52
honeſtis 3, 21. 6, 443
honeſtius 5, 10
honeſtos 6, 238
honeſtum 4, 85
honor 1, 117
honore 11, 87
honorem 5, 136. 6, 531. 7, 88
honores 8, 69. 10, 104
honori 1, 110
honoris 3, 178. 8, 150
honorum 10, 57
hora 6, 576 580. 11, 205. 16, 4
hora, *ablat.* 7, 222. 10, 76
horas 10, 216
Horatius 7, 62
hordea 8, 154
horis 6, 182
horreat 6, 182
horrendaque 12, 15
horrendus 6, 484
horrenti 1, 93
horrore 3, 7
horreres 2, 122
horret 3, 265
horrida 2, 57. 3, 212. 8, 116. 9, 12. 10, 298. 14, 242. 15, 44
horridior 6, 10
hortatur 14, 121
horti 3, 228. 6, 374. 13, 123
hortis 6, 487. 7, 79. 10, 334. 14, 319. 15, 10
horto 6, 18. 11, 78. 14, 172
hortos 1, 75. 10, 16
hortulus 3, 226
hoſpes 3, 137. 11, 62
hoſpite 14, 59
hoſpitio 3, 211
hoſpitis 8, 161
hoſpitium 3, 166. 7, 70
hoſtem 10, 86
hoſti 11, 107. 13, 169
hoſtia 11, 85. 12, 5. 13, 235. 15, 119
hoſtibus 15, 100
humana 14, 264
humana, *abl.* 13, 222, 14, 98
humanæ 14, 175
humanas 10, 163
humani 13, 150
humanis 10, 137. 15, 13
humano 15, 132
humanum 6, 555
humeris 10, 39
humero 7, 27. 6, 490 10, 227
humeroque 8, 4
humi 8, 78
humida 2, 158. 11, 186
humiles 6, 413. 8, 44
humili 3, 39. 9, 48
humilis 6, 286. 11, 61 169
humor 10, 32
humore 13, 133
humum 15, 63
hyacinthos 6, 110
hybernæ 7, 221
hybernum 6, 521
hydri 7, 70
hyemes 4, 92
hyems 4, 58
Hylas 1, 164
Hymetto 13, 18
hyperboreum 6, 469

I.

I 6, 305. 10, 166 310. 12, 57
jaceat 6, 579. 7, 79
jacebat 4, 9 120. 14, 167
jacebit 1, 136. 10, 206
jacens 6, 36
jacentem 8, 173. 15, 43
jacet 6, 268 278 438 593. 10, 86 205. 15, 6
jactabo 12, 90
jactare 3, 106. 8, 6. 13, 22
jactaret 1, 162
jactat 6, 235
jactata 14, 265
jactatur 12, 52
jacterur 8, 208

Jactu 12, 33
Jactura 3, 125. 6, 91. 13, 177
jacturæ 13, 8
jacuit 2, 120. 6, 475. 10, 288. 12, 62
jacula 8, 124
jaculator 7, 193
jaculetur 1, 11
jaculum 5, 155
jamjam 6, 627
jamque 3, 206. 6, 26 348 376 487. 8, 97
jamdudum 3, 317
jamne 10, 28
jampridem 3, 52. 6, 514. 10, 77
Janc 6, 393
janua 3, 4. 6, 79 214. 7, 42. 12, 91. 13, 129 146
Janum 6, 385
Jason 6, 152
jaspis 5, 42
ibat 4, 104. 11, 88
Iberinæ 6, 53
ibidem 5, 40
Ibin 15, 3
ibit 3, 78. 6, 526 575
Ictericæ 6, 564
ictum 12, 17
ictus 4, 121. 5, 125. 6, 260
Idæi 3, 138
Idæis 13, 41
Idæum 11, 192
idcirco 9, 123
ideo 3, 47. 7, 143 144. 8, 251. 11, 135. 13, 89. 15, 143
idoneus 14, 71
Idumææ 8, 160
jecur 1, 45. 5, 114. 6, 647. 7, 117. 13, 117
jejune 5, 10. 10, 232
jejunum 15, 51
ignava 14, 106
ignavum 7, 105
ignavus 3, 272
ignè 15, 140
ignem 3, 214 253. 4, 61. 14, 244. 15, 84
ignemque 6, 3
ignes 6, 623. 10, 61. 13, 146
igni 14, 285
igniculum 3, 102
ignis 1, 134. 12, 19. 13, 226
ignobilis 4, 104. 8, 237
ignominiam 8, 209
ignoraſſe 10, 103
ignorat 6, 568
ignoret 11, 26
ignoro 3, 43
ignoſcas 8, 189
ignoſcat 1, 154
ignoſcentibus 3, 146
ignoſcere 3, 103. 15, 105
ignoſcit 6, 434
ignoſcitis 8, 181
ignotaque 14, 187
ignotoſque 6, 453
ignotum 6, 636
iiſdem 7, 153. 10, 175. 11, 73. 15, 157
Iliacus 13, 43
Iliadis 11, 178
Iliadum 10, 261
ilibus 5, 136
illuſtreſque 4, 152
Illyricumque 8, 117
ima, *ablat.* 8, 47
imagine 7, 29. 8, 18. 11, 18
imago 8, 55. 13, 221
imbelle 15, 126
imbelles 6, 305. 8, 133
imber 16, 67
imbuit 14, 124
imburus 11, 144
imis 3, 200
imitandis 14, 40
imitantur 14, 107
imitata 10, 299
imitata eſt 6, 340
imitatur 7, 42
imitatus 12, 34
immane 10, 107
immanem 14, 162
immanes 15, 18 125
immania 15, 104
immemor 6, 85
immenſa 7, 111
immenſæ 11, 194
immeritis 10, 60
imminuit 14, 92
immo 13, 108. 16, 9
immolat 15, 118
immortale 15, 34
impacta 10, 59
impar 3, 161. 13, 169
impatiens 6, 326. 7, 58
impatienſque 6, 237
impellat 3, 128
impendat 12, 96
impendere 4, 91
impenſa 12, 97
impenſæ 5, 156. 7, 138
impenſas 3, 216
imperat 6, 64 223
imperet 8, 81
imperfectus 3, 233
imperii 4, 137. 8, 265. 11, 105
imperiis 10, 161. 11, 87. 14, 331
imperio 6, 134. 10, 343. 15, 138
imperium 10, 79. 13, 50
impetus 15, 62
implent 6, 309
implere 1, 63
impleret 6, 600
impleri 5, 75
implet 2, 96. 6, 248 545. 7, 161. 9, 56. 14, 30 288
impletur 7, 24
implevêre 14, 215
impleverit 2, 58
implevero 9, 90
impleyi 14, 327
implevitque 4, 41
imponere 4, 103
imponet 12, 118
imponit 6, 443
imponite 7, 229. 12, 84
impoſitas 3, 252
impoſito 6, 333
impreſſit 6, 421
imprime 9, 134
improba 6, 86 604. 13, 3
improbior 4, 106
improbitas 10, 305. 13, 53
improbulum 5, 73
improbus 3, 282. 9, 63. 16, 37
improvidus 3, 273
impulit 12, 19. 15, 120
impulſæ 10, 197
impulſu 10, 351
impunè 1, 3 4. 6, 152
impunitum 13, 200
imputat 5, 14 15
imputet 6, 178
imputo 2, 17
inque 6, 182 244 310
inæquales 5, 38
inani 1, 47. 5, 7
inanis 2, 57
inaurati 13, 151
incedet 12, 126
incendente 6, 647
incenderit 3, 222
incendi 6, 324
incendia 3, 7 97. 13, 145
incerare 10, 58
incerta 15, 117
incertus 12, 32
incertæque 8, 81
inceſſique 2, 17
inceſtus 6, 157
inceſtus 4, 9
inchoet 16, 42
incidat 10, 314
incidere 8, 69
incidit 4, 59
incipe 4, 34
inciperet 10, 262
incipias 6, 614
incipiat 11, 163
incipientem 7, 195
incipis 8, 11
incipit 6, 347 467. 8, 158. 9, 52. 10, 115
incipiunt 13, 238. 15, 52 64
incirat 6, 314
inclinare 9, 26
inclinat 3, 316
inclinatis 15, 63
inclinet 10, 224
includere 14, 133
incluſa 12, 75
incluſus 12, 123
incognita 9, 34
incola 8, 160
incolumen 12, 16
incolumi 10, 258
incommoda 13, 21
incrementa 14, 259
incubuit 6, 292
incude 3, 309. 10, 132. 14, 118. 15, 165
inculcus 11, 146
incumbere 8, 76. 14, 122. 15, 128
incurrite 6, 330
incutimus 9, 8
incutit 3, 246
indemnatus 6, 561
Indi 6, 336 465
Indica 15, 163
indiciis 10, 70
indigenæ 13, 38
indignatio 1, 79. 5, 120
indignatur 5, 64
indigno 4, 95
indignum 7, 17
indignus 8, 31
indocti 2, 4. 3, 87. 8, 49. 13, 181
indomiti 14, 176
indomitus 2, 77

Inducitur 6, 470.
indulge 8, 167
indulgebitis 9, 48
indulgent 14, 234
indulgentis 7, 71
indulgere 6, 282.
indulget 2, 140. 6, 159 383
indulſiſſe 2, 165
indulſit 2, 168. 6, 86. 13, 217. 14, 330. 15, 148 174.
induperator 10, 138
induperatorem 4, 29
Indus 6, 584. 11, 125
induſtrius 8, 52
inditus 2, 97
inebriet 9, 113
inermi 4, 80. 10, 200
infami 8, 273
infamia 1, 48
infamis 2, 22
infans 3, 176. 5, 145. 6, 81. 9, 60. 14, 49. 15, 139
infante 13, 163
infantes 14, 168
infantia 3, 84. 10, 199
infantibus 6, 9 605
infecit 12, 41
infelicibus 13, 142
infelix 3, 152 209 253 267. 6, 490 596. 7, 74. 10, 169. 14, 295
Infernis 8, 257. 13, 52
infeſtaque 15, 120
infeſtis 15, 74
infeſto 13, 231
inficietur 13, 60
infirmi 13, 190
inflatum 8, 72
inflexu 3, 237
infremuit 1, 166
infudit 6, 616
infundet 8, 154
ingenii 10, 119
ingenio 7, 63 96. 10, 120
ingenium 1, 151. 3, 73. 4, 83. 10, 300. 13, 185. 15, 144
ingens 1, 4. 2, 119 137. 4, 124. 6, 108 511 548 650. 7, 102 140. 8, 100. 10, 62. 11, 139
ingenti 3, 240. 15, 156
ingentia 3, 251
ingentibus 2, 96
ingenue 2, 16
ingenui 11, 154
ingenuique 11, 154
ingenuorum 3, 131
ingenuum 3, 20
ingerit 6, 698
ingrata 14, 165
ingrate 9, 82
ingrato 10, 279
ingratos 11, 190
ingratuſque 7, 169
ingredietur 7, 172
ingreſſus 10, 20
Inguen 6, 195. 12, 36
inguina 6, 369. 9, 4. 11, 158. 14, 300
inguine 3, 109. 9, 136
inguinibus 10, 322
inguinis 1, 41. 6, 390. 10, 207
inimica 16, 20
inimicorum 15, 40
inimicus 9, 95
iniqua 1, 30
iniquas 5, 3
iniquo 14, 128
iniuria 5, 9. 8, 121. 24. 151. 16, 22
innoxia 13, 156
innuat 6, 139
innuet 8, 153
innuit 3, 318
inopem 7, 205
inopi 12, 67
inops 7, 61
inopum 8, 89
inprimis 8, 121
inquiſitores 4, 49
inquit 1, 102 125. 3, 21 153. 4, 125. 5, 118. 6, 280 415. 7, 242. 8, 44. 10, 155 291. 13, 84. 14, 153
inſanabile 7, 51
inſania 2, 71
inſanum 6, 619
inſatiabile 14, 125
inſcius 11, 66
inſcripta 14, 24
inſcriptaque 8, 168
inſignia 8, 227
inſignis 3, 32. 10, 57
inſiſtere 6, 96. 9, 144
inſpecta 6, 578
inſpexi 3, 45
inſpicit 1, 97
inſtabile 9, 79
inſtant 15, 75
inſtantem 6, 406. 14, 210
inſtantia 14, 63
inſtat 6, 519
inſtaurare 8, 158. 15, 74
inſtitor 7, 221
inſtituas 14, 74
inſtituique 1, 71
inſtruis 5, 97
inſulſam 6, 657
inſuta 6, 335
intactam 7, 87
intactis 6, 162
intactoque 5, 169
intactum 14, 194
integer 8, 80. 10, 288. 15, 56
intellecta 9, 129
intelligas 4, 101. 6, 450
intelligit 12, 36
intendunt 8, 159
interque 13, 212
intercepta 13, 71
intereris 14, 73
interiora 12, 80
interius 11, 15
internuntia 6, 544
interpres 4, 79. 6, 543
interrogo 10, 72
interyenit 6, 193
inteſtata 1, 144
inteſtatus 3, 274
inteſtina 7, 78
inteſtino 6, 428
intolerabile 6, 412
intolerabilius 6, 459
intonet 6, 484
intrantes 6, 125
intranti 4, 62
intrat 2, 88. 6, 373 511. 10, 317. 12, 75
intraverit 10, 171
intravit 6, 121
intrepidi 13, 89
introitum 11, 10
intulerit 6, 339
intulit 6, 298
intus 3, 241
invadunt 2, 20
invalidi 3, 88
invenies 2, 5. 6, 207. 8, 48 173. 10, 148. 15, 129
inveniet 8, 232
invenit 3, 260. 9, 8. 10, 47. 13, 29 197. 15, 44
inventas 14, 75
inventis 13, 96
invento 8, 30
inventrix 15, 117
inverſis 14, 187
inverſo 3, 108
invideas 7, 93. 11, 110
invidet 10, 228
invidia 15, 95
invidiae 10, 57
invidiam 15, 123
invidioſa 13, 179
inviſi 13, 248
invitâ 6, 211
invitatus 14, 134
inviti 14, 108
involvitque 6, 606
inutile 15, 126
Io 6, 525
jocari 3, 40
joco 9, 10
jocorum 3, 147
Ionium 6, 93
Jove 6, 156 bis. 14, 206
Jovem 12, 85
Jovi 12, 6
Jovis 8, 156. 10, 38 268. 14, 81 274
Iphigenia 12, 119
ira 1, 85. 6, 646. 11, 100 176. 15, 131
irâ 1, 45. 14, 50
irae 1, 168. 8, 88. 13, 183. 15, 169
iram 6, 188 284
iraſci 10, 360
irati 3, 299
iratis 1, 50 146
irato 13, 93
iratus 10, 313. 13, 226
ire 3, 25 128. 8, 130. 9, 21. 14, 122
iret 12, 14
irritamentum 11, 165
Iſaeo 3, 74
Iſaeus 6, 488
Iſide 12, 28
Iſidis 6, 528. 9, 22
Iſis 13, 93
Iſtro 8, 170
Iſtrum 12, 111
it 1, 145
Italiae 3, 171
Italiam 10, 145. 12, 78
ite 2, 89. 3, 66. 12, 83
iter 7, 172. 10, 20
iterum 3, 134. 4, 1 12 25
Ithacum 10, 257. 14, 287
Ithacus 15, 26
itur 1, 89. 4, 65
jubeant 9, 144

jubeat 3, 129. 6, 98. 274
jubebit 5, 143 159
jubentur 4, 144. 8, 65. 14, 108
jubeo 6, 222.
juberet 2, 101. 15, 150
Juberna 2, 160
jubet 1, 99. 2, 7. 3, 196 284 290. 6, 329 416 419 516. 7, 102. 14, 31 212 306. 15, 134
jubetur 6, 339. 7, 41
jubis 6, 40
jucunda 4, 81
jucundam 7, 82
jucundis 10, 349
jucundius 13, 180
jucundum 5, 140
Judæa 6, 542
Judæi 6, 546
Judæis 3, 14
Judaicum 14, 10
judex 16, 13 29
judice 4, 12. 7, 13 117. 8, 188. 13, 3
judicio 1, 48
judicis 2, 75
juga 3, 191. 8, 108
jugera 3, 142. 4, 7. 14, 163
jugeribus 2, 132. 9, 60
jugis 6, 648
jugo 8, 63
jugulare 15, 12
jugulata 12, 127
jugulo 8, 218
jugulos 4, 110
jugum 6, 207. 9, 57. 10, 135. 13, 22
Juli 8, 42
Julia 2, 32 37. 6, 38
Julius 2, 70
Julo 12, 70
jumenta 3, 316. 4, 5. 7, 180. 9, 103
jumentis 8, 154
jumento 14, 77
juncta 6, 447
junctaque 2, 46
junctamque 6, 199
junge 9, 105
jungitur 6, 41
junguntur 9, 89
Junio 15, 27
Juno 6, 618. 13, 40
Junonem 2, 98
Junoni 6, 48
Junonis 7, 32
Jupiter 5, 79. 6, 59. 10, 188. 11, 116. 13, 41 114
jura 2, 43 51 72. 9, 87. 15, 135
jurante 2, 98
jurare 6, 16
jurat 8, 156. 13, 78
jurato 5, 5
jure 2, 34. 11, 23. 13, 201 202. 14, 8
jures 3, 144
jurgia 5, 26. 6, 267. 15, 51
juris 2, 139. 6, 216. 8, 50
jurisque 1, 128
jus 1, 56. 10, 87 101. 14, 101. 16, 51
jussa est 3, 15
jussis 11, 104
jussas 3, 65
jusseris 3, 78
jusserit 6, 625
jussit 6, 37 621. 10, 275
jussos 6, 370
jussuque 10, 15
jussus 5, 12. 8, 210. 14, 331
justa 6, 94. 9, 90
justæ 16, 19
justi 10, 274
justis 8, 267
justissima 16, 17
justitia 4, 81
justitiæque 8, 25
justo 3, 92
juvabit 3, 211
juvant 11, 16
juvat 14, 4
juvencam 6, 48
juvencum 8, 155
juvene 4, 95
juvenem 6, 329. 8, 71. 14, 191 251
juvenes 2, 50. 3, 158 bis. 7, 20 132. 8, 164 262. 11, 199. 14, 34 107 121 283
juvenesque 3, 158
juveni 1, 25. 7, 160. 10, 168 226. 14, 23 235
juvenilia 11, 5
juvenis 5, 45. 8, 51. 10, 310. 13, 55. 14, 7
juventa 6, 103 368
juventus 2, 155. 7, 213. 8, 114
juvenum 10, 196
juxta 11, 201

L.

LAbe 14, 69
labella 5, 128. 6, 275
labello 3, 185. 9, 35
labellum 1, 160. 14, 325
labem 2, 78
labente 6, 202
labentibus 3, 194
labitur 15, 77
labor 6, 288. 7, 98 216. 8, 104. 14, 224. 16, 56
laboranti 6, 442
laborat 8, 239
labore 16, 52
laborem 7, 17
laborres 6, 592. 9, 42. 10, 359 361. 14, 198
labori 16, 57
laboris 10, 139. 14, 164
laborum 3, 22
labra 3, 294. 6, 622. 462. 10, 67 229. 13, 114
labyrinthi 1, 53
Lacedæmonium 11, 173
lacerabant 15, 102
lacerarer 4, 37
lacerat 6, 624
laceratis 6, 489
lacerna 3, 148
lacernâ 10, 212
lacernas 1, 27. 9, 28. 16, 45
lacernatæ 1, 62
lacernis 14, 287
lacertâ 14, 75
lacertæ 3, 231. 7, 114
lacerti 14, 131
lacertis 10, 11 15 63
lacerto 6, 106
lacessit 6, 247
Lachesi 3, 27
Lachesis 9, 136
lacrymæ 1, 168. 6, 538. 16, 27
lacrymas 3, 101. 5, 159. 10, 52 261. 15, 133
lacrymis 6, 272. 13, 134
lacte 6, 467
lactis 11, 60. 13, 78
lacunar 1, 56
lacus 4, 60. 6, 602
Ladæ 13, 97
ladant 3, 272
Lælius 14, 195
læna 3, 283
læna, abest. 5, 131
lænam 7, 73
Læstrigones 15, 18
læta 6, 569. 12, 13
lætam 7, 83
lætare 10, 310
læti 16, 60
lætis 10, 98. 12, 73
lætum 13, 123. 15, 41
lætus 13, 248. 14, 23
lævâ 7, 159. 14, 297
lævaque 6, 560
lævâque 6, 657
læve 10, 199
lævi 2, 12
lævis 8, 115
lævibus 6, 355. 8, 35
lævis 3, 111. 9, 95
lævo 14, 228
lævum 4, 120. 6, 494
lagenâ 5, 29. 8, 162
lagenæ 7, 121. 12, 60
lagenas 14, 271
Lagi 6, 83
lambenti 9, 5
lambentibus 8, 35
lambit 2, 49
Lamiarum 4, 154. 6, 384
lampade 6, 137
lampas 3, 285
lana 5, 25
lanam 2, 54. 7, 224
lanatas 8, 155
lanatis 15, 11
lance 6, 203
lancem 5, 80
lances 12, 43
lancibus 11, 18
languentis 11, 165
languida 1, 122
languorem 3, 233
lanificæ 12, 66
lanis 6, 496
laniftæ 3, 158. 11, 8
laniftis 6, 215
lanugo 13, 59
Laomedontiades 6, 325
lapidem 6, 576. 15, 65
lapides 13, 67
Luppa 7, 72
lapsum 15, 156

Iapsus 3, 7
laqueo 7, 50
laqueos 10, 314
laqueum 10, 553. 13, 244
lardum 11, 84
lare 8, 14
laremque 6, 3
lares 8, 110. 9, 137. 12, 113
largè 10, 302
largæ 14, 25
largiri 5, 110
largitur 7, 88
largus 10, 119
laribus 13, 233. 15, 158
laribusque 12, 89
laris 3, 110. 14, 201
Laronia 2, 3665
lascivi 11, 98
lascivum 6, 193
lassare 2, 92
lassata 6, 129 420
lassi 15, 167
lassique 1, 132
lassis 6, 483. 8, 154
lasso 7, 117. 8, 137
lassoque 14, 149
lassos 9, 55
lassus 8, 246
lata 6, 429. 9, 65
latâ 14, 308
latè 14, 245
latentis 9, 18
lateque 6, 92
Lateranorum 10, 17
latere 11, 96
lateri 6, 37
lateris 6, 504. 13, 229
laterum 5, 88
latet 6, 236
Latiis 2, 127. 11, 115
Latinâ 1, 171. 8, 256
Latinæ 5, 55
Latinas 6, 286
Latinè 6, 187. 11, 148
Latini 6, 44
Latino 1, 36. 6, 636
Latio 12, 103
latis 1, 137. 4, 21
latissima 12, 59
latiùs 14, 234
lato 10, 27
Latona 10, 292
Latonæ 6, 175
latos 11, 122
latratibus 6, 414
latravit 10, 272
latrone 10, 22
latronem 13, 145
latum 1, 157. 6, 481
laturos 6, 604
latus 3, 131. 6, 649. 7, 109. 8, 117. 11, 142. 12, 31. 14, 289
lavantur 2, 152
lavari 6, 446. 7, 130
lavat 3, 262
lavatur 5, 90
laudabat 4, 121
laudabile 11, 22
laudamus 8, 58
laudant 14, 182
laudare 3, 42 92 106. 7, 31
laudas 10, 28
laudat 3, 86. 6, 434. 13, 32
laudatur 1, 74. 4, 71. 5, 42. 14, 111
laude 8, 74
laudent 11, 58
laudet 14, 154
laudibus 6, 181
laudis 8, 76. 10, 143
laudo 3, 2. 4, 18. 12, 121
lavet 14, 62
Laufella 6, 519. 9, 117
Lavino 12, 71
Laurenti 1, 107
Laureolum 8, 187
lauro 6, 79. 8, 253. 10, 65
laurumque 7, 19
laurus 2, 158
lauti 14, 257
lautiſſima 2, 175. 11, 140
lautiſſimus 3, 221
lauto 14, 13
lautorum 7, 177
lautum 1, 67
lautus 11, 1
laxabant 8, 261
laxare 4, 67
laxet 6, 143
lecti 6, 225. 9, 78
lectica 1, 32 121. 3, 242. 10, 35
lecticas 6, 308
lectis 11, 96. 13, 136
lecto 2, 60. 5, 17. 6, 593
lectore 1, 13
lectulus 9, 77
lectum 6, 21
lecture 6, 276
lectus 3, 203. 6, 267. 8, 177
Ledam 6, 63
legantur 11, 180
legat 7, 231
legatum 8, 172. 9, 62 88
lege 6, 452
legemque 6, 634
legenti 7, 104
legerat 7, 152. 11, 78
leges, *nomen*, 2, 30 43 72. 7, 229. 8, 91. 11, 8. 14, 100 193
leget 3, 241
legi 3, 155
legibus 10, 255. 16, 15
legio 2, 155
legione 5, 132
legiones 10, 79. 14, 241
legionibus 8, 255
legit 11, 69. 13, 121
legitime 10, 338. 12, 100
legitimis 6, 199
legitimum 9, 44
legum 4, 79. 6, 543. 8, 50 268. 14, 177
legumen 15, 174
lenis 6, 488
Lenis 5, 98
leno 1, 55
lenone 6, 126
lenonibus 6, 215
lenonum 3, 156. 6, 319. 14, 46
lenta 13, 160
lentaque 16, 47
lente 6, 364
Lentule 6, 80
Lentulus 7, 95. 8, 187. 10, 287
lentus 8, 248
leo 8, 36. 14, 247. 15, 161
leonem 7, 76
leoni 15, 160
Lepidi 6, 264
Lepidis 8, 9
leporem 5, 167. 14, 81
lepores 5, 124
lepus 11, 138
lethale 15, 165
lethifero 4, 56
lecto 10, 119
levabit 14, 83
levant 12, 53
Leucade 8, 241
leve 7, 240
levet 14, 236
levibus 13, 182
leviori 7, 77
levioribus 4, 11
levis 6, 506
levium 13, 13
levius, *nomen*, 10, 344
levius, *adverb.* 2, 56
lex 2, 37. 6, 38. 7, 102. 10, 315. 14, 324
libeat 1, 19. 10, 162
libelli 1, 85. 7, 107
libellis 13, 19 62
libello 14, 191
libellos 3, 206. 6, 243. 7, 26
libentiùs 15, 88
liber, *adject.* 5, 161. 9, 121
libera 4, 90. 8, 211 244
liberet 1, 152
libertas 2, 112. 5, 299. 6, 139 216. 8, 177
libertate 7, 116. 8, 263
libertatem 14, 230
libertatemque 14, 56
libertatisque 2, 77
libertinus 1, 102
liberto 2, 59
libertorumque 5, 28
libertos 7, 43
libertus 6, 145
libet 1, 63. 2, 1. 7, 113. 8, 29. 12, 95. 14, 142. 15, 84
libidine 4, 3. 6, 134 317. 7, 85
libidinis 6, 293. 11, 172
libido 2, 14. 6, 348. 8, 135. 10, 208
libis 3, 187
Libitinam 12, 122
libitum 3, 159
libo 16, 39
librariæ 6, 475
librarius 9, 109
libras 10, 147
librata 8, 204
libris 1, 5
libris 4, 16. 6, 450. 9, 84
libro 6, 262 577. 8, 134
libros 3, 219
libum 3, 41
libuit 5, 16
Liburno 3, 240. 4, 75
Liburnus 6, 476
Libyâ 11, 25

Libye 5, 119
liceat 2, 135. 3, 301. 6, 455. 8, 235
licebit 11, 182
liceres 4, 85
licet, verbum, 1, 162. 3, 52. 4, 34. 7, 146. 8, 131. 10, 304. 11, 194 205. 15, 113
licet, conjunctio, 1, 107. 2, 147. 3, 144. 5, 141. 6, 139 208 282 579. 8, 198 85 182. 10, 19 211 298. 13, 56. 14, 12 263 287
Licinie 1, 109
Licinia 14, 306
lichene 8, 137
Lichoven 3, 128
ligni 13, 137. 16, 41
ligno 12, 58
lignorum 7, 24
lignum 11, 118
lignoem 11, 89
ligulis 7, 33
liguias 5, 20
Ligustica 3, 257
limen 1, 100. 2, 88. 6, 47. 11, 188
limina 6, 52. 14, 44 220
limine 1, 96. 3, 124. 6, 227. 10, 29. 15, 154
limine 10, 169. 16, 38
lina 5, 108
lingua 9, 120
linguam 7, 149
linguam 3, 63. 9, 123
linguas 9, 119
linguis 12, 83
linigero 6, 532
linique 4, 45
linit 6, 480. 9, 58
linquebat 6, 119
linquere 15, 152
linquit 6, 226
linteo 3, 263. 8, 168. 14, 22
Lipparæ 13, 45
lippus 10, 130
litem 6, 241
litet 6, 267. 7, 168. 16, 42
litigat 6, 35. 7, 141
litiget 16, 16
litis 16, 50
littera 13, 138
littera 2, 160. 4, 147
littere 11, 113. 14, 270
littus 3, 4. 4, 144. 7, 40
litus 14, 200
livida 6, 650
lividulus 11, 110
livoribus 2, 81
livoribus 16, 11
locarunt 10, 366
locatur 3, 12
locauit 8, 185
locauit 9, 143
loco 3, 230. 5, 12. 7, 210
loca 6, 244
locuis 1, 89. 10, 46. 11, 38. 13, 139
locum 1, 103. 6, 548
locuples 6, 140. 12, 99. 14, 137
locupletem 13, 96. 14, 197
locus 3, 22 119. 7, 63. 10, 110. 15, 37
Locusta 1, 31
locuti 2, 20
locuturi 6, 88
lodice 6, 194. 7, 68
longa 2, 82. 3, 254. 6, 78 220 8, 42. 10, 57 190 204 283 265. 14, 158 261
longa, adv. 6, 622. 13, 207. 16, 68
longaque 9, 52
longæ 3, 103. 6, 491. 10, 275. 15, 96
longe 6, 69 209 373. 7, 41. 8, 272. 14, 278
longeque 8, 272. 12, 77. 14, 89
longi 3, 124. 6, 482. 9, 34. 10, 44. 14, 217
Longinum 10, 16
longior 2, 167
longis 6, 309. 7, 182
longissima 1, 133
longissimus 3, 284
longo 4, 44. 5, 80. 6, 560. 7, 132. 8, 1 208. 9, 16. 10, 255. 11, 152. 16, 50
longorum 6, 350
longos 2, 124. 12, 91. 14, 198
longum 3, 88. 6, 65 588. 8, 288. 15, 82
longus 6, 430
loquaces 5, 143
loquacitas 6, 538
loquax 6, 132
loquendi 6, 438
loquendi 3, 111. 6, 412
loquentem 16, 33
loquentur 9, 103
loqui 3, 50. 6, 466
loquitur 15, 112
loquor 14, 115
loquuntur 8, 18
lora 1, 61
lorica 10, 134
lorum 11, 30
lorupedem 2, 23. 10, 108
lotis 8, 413
loco 2, 125. 5, 165
lotis 6, 463
loto 6, 428
lubricus 11, 173
Lucanus 8, 180
Lucanus 7, 72
luce 6, 311. 8, 151. 15, 184. 15, 182
luceba 3, 155
lucebit 3, 151
lucerna 6, 310. 8, 35
lucernæ 7, 225. 10, 338
lucerni 6, 304. 12, 82
lucifer 8, 12
lucifero 13, 138
Lucilius 3, 165
lucis 13, 88
Lucretia 10, 293
lucri 14, 204 278
Lucrinum 4, 141
lucro 6, 570
lucrum 13, 24
luctamur 2, 53
luctibus 10, 244
luctum 14, 157
lucus 1, 7
ludant 7, 239
ludebant 11, 98. 14, 168
ludere 15, 59
ludi 11, 20. 14, 264
ludia 6, 104 265
ludis 8, 194
ludit 3, 14
luditur 1, 90. 8, 10
ludium 6, 82
ludos 6, 87 351. 11, 177
ludum 6, 323
ludus 8, 199
Lugdunensem 1, 44
lumbos 6, 138
lumbum 6, 138
lumbus 6, 138
lumen 1, 286. 9, 105
lumina 13, 93 164
lumi 3, 226. 6, 149
lumi 6, 310
lunæ 6, 442
lunari 7, 192. 10, 23
lupa 3, 66
lupanar 6, 121
lupanaria 6, 134
Lupercus 6, 142
lupini 14, 152
lupis 7, 126
lupis 10, 228
lupum 10, 228
lupus 5, 119
lupi 11, 169
lupo 9, 61
lupum 9, 281
lupus 2, 157. 13, 83
lupus 8, 217
lupus 10, 132
lupi 3, 247. 6, 1. 7, 180. 14, 35 66
lurulenta 7, 131
lux 1, 12. 13, 158. 14, 105
luxu 6, 208
luxuria 6, 292. 11, 42
luxuriæ 15, 42
luxuriam 4, 137
luxuriosa 11, 77
luxuriosi 6, 123
Lychnis 11, 147
Lyde 2, 141

M.

Macelli 11, 19
macellis 11, 54
macello 5, 95. 6, 49
macer 6, 137
Macharus 7, 91
maciem 15, 101
macies 9, 46
macra 7, 29
macri 14, 146

macrum

maledicere 11, 115
maculam 14, 2
maculis 5, 104. 15, 160
Maelianus 7, 40
madenti 4, 154
madentia 6, 318
madentis 13, 85
madida 2, 93
madidæ 6, 472
madidamque 3, 11
madidas 5, 101. 7, 164
madidique 10, 199
madidis 10, 178. 15, 47
madido 13, 165
madidum 9, 51
madidumque 6, 296
maduerunt 10, 121
Mæcenas, *v.* Mœcenas
Mænades 6, 316
Mæonica 4, 42
magicæ 15, 5
magicos 6, 609
magifter 2, 77 114. 4, 45. 12, 79
magiftra 6, 360. 13, 22
magiftri 5, 122. 7, 212
magiftro 6, 26. 14, 212
magiftros 7, 154. 8, 8. 14, 12
magiftrum 14, 246
mala 6, 291. 10, 145. 14, 216. 15, 142
mala, *ideſt*, poma 11, 74
malæ, *ſubſtant. id eſt*, maxillæ 15, 54
malæ, *adjectt.* 13, 109. 14, 226
malè 5, 163. 8, 9. 9, 30. 10, 85
mali, *i.* pomi 5, 153
mali, *adjectt.* 7, 51. 9, 120. 14, 290
malignis 10, 111
malim 4, 98
malis 6, 335. 10, 191. 14, 303
malo, *nomen*, 13, 1
malo, *verbum*, 6, 165 166. 8, 269. 10, 124. 14, 153
malorum 10, 98. 13, 13 236
malos 15, 70
malum, *neutr.* 6, 109
malum, *ſubſtant. maſc.* 12, 54
malunt 9, 115
malus 3, 42. 4, 8. 7, 169
Mamercorum 8, 192
mamillæ 7, 159
mamillam 13, 163
mamillis 6, 400 490. 12, 74
mamma 1, 23
manantia 6, 622. 15, 136
manare 6, 274
mancipiorum 9, 119
mancipium 1, 171
mancus 3, 48
mandaret 10, 53
mandat 3, 46
mandata 6, 353
mandavi 14, 225
mandet 8, 91
mandræ 3, 237
manè 6, 600 655
manent 3, 30. 8, 92
manebit 14, 310
maneret 4, 95. 9, 72
Manes, *nomen*, 2, 149. 15, 105
Maneſque 2, 154
manet 5, 103. 11, 39. 13, 177
mangone 11, 147
manibus 3, 83. 6, 380 572. 14, 285
manicæ 6, 255
manifeſta 2, 64. 14, 136
Manilia 6, 242
manipli 16, 20
maniplos 8, 153
manſit 6, 560
manſuefcere 11, 104
manu 10, 302. 12, 65
manubria 11, 133
manum 1, 15. 6, 545
manumque 6, 582
manus 3, 106. 5, 53. 6, 289. 7, 241. 10, 120. 16, 54
mappa 5, 27
mappæ 11, 191
Marcellis 2, 145
mare 1, 54. 2, 25. 3, 55. 5, 94. 6, 94 282. 10, 176. 12, 62. 13, 155. 14, 276. 15, 16. 16, 69
margine 1, 5. 3, 19. 4, 30
maria 4, 83
maribus 1, 84. 2, 89
marinis 3, 238
marinos 14, 283
marique 14, 222
maris 13, 246
mariſco 2, 83
maritali 6, 43
mariti 2, 120. 6, 228 231 290 462 508 610 651
marito 3, 91. 6, 10 135 399 455. 7, 25 11, 201
maritos 1, 72. 2, 138. 9, 26
maritum 1, 121. 6, 100 148 618
maritus 6, 210 431 434. 7, 169. 10, 312
Marius 1, 49. 8, 120
marmora 1, 12. 3, 20 215. 9, 104
marmore 3, 205. 14, 95
marmorea 4, 112. 8, 230
marmoreis 7, 80
marmoreum 8, 55
marmoreus 13, 115
marmoribus 6, 429. 14, 90
Maronem 6, 435
Maroni 7, 227
Maronis 11, 178
marræ 3, 311
marris 15, 167
Mars 6, 59 14, 261
Marſos 3, 169
Marſus 14, 180
Marſya 9, 2
Marti 16, 5
Martique 2, 31
Martis 1, 8. 9, 101. 10, 83 314. 13, 79
maſſa 6, 420
Maſſa *nom. propr.* 1, 35
maſſæ 10, 130
mater 3, 212. 6, 166 238. 10, 195 232 290
materia 11, 133. 14, 17
materiæ 4, 151
materiam 10, 47
materiamque 7, 21
materiem 5, 147
materno 6, 630
maternos 14, 26
Mathematicis 14, 248
Mathematicus 6, 561
Matho 7, 129. 11, 34
Mathonis 1, 32
matre 7, 196. 9, 61
matrem 6, 172. 7, 146. 11, 152
matri 14, 28
matribus 11, 71
matris 3, 176. 6, 564. 9, 23. 11, 18. 12, 8
matriſque 6, 511
matrona 1, 69. 3, 110. 6, 49 249 447 496
matronæ 10, 319
matronis 8, 267
maura 6, 368. 14, 81
maturius 11, 88
maturus 8, 169. 12, 7
matutinis 12, 92
matutino 4, 108. 6, 522
Mævia 1, 22
mavis 10, 99
Maura 6, 307. 10, 224. 12, 4
Mauræ 6, 306
Mauri 5, 53. 6, 336. 11, 125
Mauro 10, 148. 11, 125
Maurorum 14, 196
Maurus 3, 79
maxima 5, 66 99. 6, 154. 8, 112. 10, 24. 12, 52. 14, 47
maximus 3, 310. 7, 193
media 8, 217
media, *ablat.* 1, 157. 10, 156. 11, 112. 14, 190
mediæ 5, 106. 7, 222
mediam 2, 144. 5, 54 102. 6, 46
mediamque 3, 219. 11, 112
medias 4, 138
medicamen 14, 254
medicamina 6, 594 660
medicaminibus 6, 471
medicatum 12, 36
Medici 6, 46
Medicis 6, 369 388. 13, 124
Medico 2, 13. 16, 12
Medicus 3, 77
mediis 3, 80. 6, 301
mediiſque 6, 108
medio 1, 63. 6, 445. 9, 106. 10, 37. 12, 77. 13, 10. 14, 129. 16, 38
mediocri 13, 143
mediocribus 11, 175
mediocris 6, 581. 13, 7
meditataque 6, 538
meditatur 7, 128

meditatus 4, 112
mediumque 10, 55
medius 12, 30
Medo 10, 177
Medos 7, 132
medullas 14, 215
Medullinæ 6, 321
medulli 8, 90
Megalesia 6, 69
Megalesiacæ 11, 191
mejere 1, 131
Meleagri 5, 115
melior 1, 71. 3, 93 104. 4, 104. 5, 133 158. 6, 349. 14, 143
meliora 3, 220. 12, 64
meliore 3, 82. 14, 35 95 158
meliorem 14, 212
melius 2, 139. 6, 34. 13, 18 215
melius, *adverb.* 2, 56. 7, 124. 14, 6. 15, 106
meliusne 9, 60
meliusque 10, 344. 11, 12
mellis 6, 180
membra 2, 11. 3, 259. 10, 198. 11, 5. 13, 218. 15, 102
membrana 7, 23
membrorum 10, 233
memento 5, 71. 6, 571. 9, 93
meminit 11, 81
Memnone 15, 5
memor 3, 318
memorabile 2, 113
memoranda 2, 102
memoraret 4, 129
memori 11, 28
Memphitide 15, 122
Menalippes 8, 229
mendacia 7, 111
mendax 10, 174. 15, 16
mendicaret 4, 117
mendicat 3, 16. 6, 542. 11, 43
mendicatus 10, 277
Menœceus 14, 240
mens 1, 166. 5, 110 356. 13, 194 203
mensa 6, 304. 8, 178. 15, 12
mensa, *ablat.* 1, 138
mensæ 2, 110. 6, 629. 8, 104. 13, 211
mensam 5, 145
mensamque 3, 169
mensas 1, 75. 5, 4. 11, 117
mense 3, 9. 6, 152 405. 9, 68
menses 5, 16
mensis, *nominat.* 6, 570
mensis, *ablat.* 14, 182. 15, 42
mensura 4, 72. 9, 34. 10, 98. 11, 35. 14, 93 316
mensura, *ablat.* 10, 101
mensuram 1, 41
mente 15, 130
mentem 6, 530 610. 13, 220
mentes 14, 284
mentibus 6, 316
mentio 3, 114. 6, 507. 11, 184
mentiri 3, 41
mentis 7, 66. 14, 175 226
mentita 6, 123
Mentore 8, 104
mera 6, 186
mercaris 14, 143
mercator 6, 152. 14, 269
mercatoremque 13, 154
merce 4, 33
mercede 4, 273
mercedem 1, 42. 3, 15. 5, 13. 7, 149 157 158
mercedes 8, 246
merces 7, 175 228. 14, 164
mercibus 14, 288
mercis 14, 201
merentem 16, 55
merentur 1, 37
mereris 8, 25
meretrix 6, 118
meretur 6, 531
mergat 13, 8
mergatur 3, 86
mergere 14, 9
mergetur 6, 522
mergit 10, 57
meri 6, 318
meritis 14, 163
meritò 2, 34. 3, 221. 8, 114. 10, 208. 15, 24
meritoria 3, 234
meritum 3, 127. 9, 82. 12, 124
mero 3, 283. 6, 158 302. 12, 8. 15, 48
Meroe 6, 527. 13, 163
mersa 14, 301
mersis 11, 40
meruisse 8, 226
meruit 6, 218. 7, 216. 8, 260
Messalinæ 10, 333
messem 7, 112
messoribus 8, 117
metallo 13, 30
metarum 6, 582
Metelli 6, 264. 15, 109
metiris 9, 71
metisque, *nomen.* 14, 232
metit 3, 186
metitur 6, 357
metretam 3, 246
metuam 5, 5
metuas 3, 302
metuenda 11, 45 75
metuens 7, 210. 13, 90
metuensque 5, 154
metuentem 14, 96
metues 8, 38
metuet 10, 312
metuique, *infin.* 6, 516
metuque 14, 303
metus 3, 198. 14, 178
metuunt 14, 101
Micipsarum 5, 89
micturiente 16, 46
micturiunt 6, 308
migra 6, 170
migrare 11, 51. 15, 151
migraret 7, 7
migrasse 3, 163
miles 8, 79. 10, 18 267. 11, 102. 16, 16
Miletos 6, 295
milite 2, 155. 16, 18
militiâ 16, 9
militibus 16, 51
militiæ 7, 88. 16, 253
militis 3, 248
mille 3, 8. 7, 39. 12, 46 122. 14, 12 274. 16, 43 44
millesima 7, 100
millia 2, 151. 9, 140. 15, 61. 16, 25
millibus 4, 15. 5, 60
Miloni 2, 26
milvos 9, 55
mimum 6, 607. 13, 110
mimus 5, 151. 8, 198
minaci 10, 52
minantur 3, 256
minatur, 7, 127. 14, 294
Minervæ 13, 82
Minervam 3, 139 219. 10, 116
minetur 6, 568
minima 6, 91
minima, *ablat.* 2, 161
minimam 13, 13
minimas 14, 124
minimaque 5, 144
minime 4, 8
minimis 11, 36
minimisque 6, 348
minimo 5, 123
minimoque 1, 14
minimum 6, 268. 15, 24. 16, 8
minimumque 6, 134
minimus 10, 217. 13, 179
minister 5, 63
ministri 5, 83. 11, 161
ministro 2, 98. 3, 46. 12, 14
minor 3, 23 125 160 203. 4, 41. 5, 168. 6, 503 645. 7, 72. 11, 61. 13, 150. 14, 165. 15, 140
minora 10, 101
minorem 4, 61. 8, 4. 12, 56
minores 1, 148. 6, 144 498. 8, 234
minori 6, 512. 13, 48
minoribus 2, 146. 14, 189
minoris 4, 25. 7, 187
Minturnarumque 10, 276
minus 7, 217
minus, *adverb.* 2, 71. 5, 157. 6, 209 619. 9, 45. 10, 327. 14, 140
minutal 14, 129
minutas 14, 291
minuti 13, 189
minuto 6, 545. 9, 137
minxit 3, 107
mira 8, 198
mirabantur 10, 127
mirabere 12, 78
mirabile 12, 73
mirabilis 3, 98

mirande 7, 200. 15, 27
mirandis 13, 65
mirandum 10, 32. 12, 124
mirandusque 10, 161
mirante 2, 67
mirantis 12, 16
miraretur 8, 264
mirari 11, 100
miratrix 4, 62
miratur 3, 90. 4, 102. 13, 162. 14, 120
mire 14, 24
miremur 8, 68
miretur 14, 195
miris 13, 70.
Mirmillonem 6, 81
Mirmillonis 8, 200
miſce 14, 322
miſceat 2, 25
miſcellanea 11, 20
miſcellus 13, 213
miſcere 5, 61
miſcet 1, 70
miſcuit 8, 220. 10, 163. 14, 174
miſer 4, 23. 7, 27 117. 9, 45. 10, 332. 13, 112. 14, 64
miſere 14, 304
miſerabile 3, 166 276. 65. 9, 147. 10, 269. 15, 97
miſerabilior 9, 6
miſerabilis 2, 18. 12, 67
miſeras 3, 288. 4, 74
miſeraque 9, 127
miſeram 8, 18. 9, 113
miſerantibus 15, 101
miſerere 8, 89. 12, 25
miſeri 2, 139. 6, 423 462
miſeris 1, 134. 8, 122
miſero 4, 99. 5, 87. 10, 200. 14, 246
miſeros 7, 154. 10, 296
miſerrimus 11, 12
miſerum 3, 6. 7, 161. 8, 76. 13, 48 161
miſit 2, 148. 4, 20. 5, 92. 10, 132
miſſis 6, 232
miſſo 4, 144
miſſum 13, 230
miſſurus 5, 32
miſſus 11, 63
mite 4, 82. 13, 184
mitem 14, 15
Mithridatem 14, 252
mitior 6, 485
mitius 10, 183
mitra 3, 66
mittas 5, 119. 8, 180. 9, 50 70
mittat 7, 74
mitte 8, 171 172
mittebantur 5, 108
mittentur 2, 169
mittere 12, 43. 13, 114
mitti 6, 562
mittit 3, 45. 11, 124
mittitis 6, 465
mittuntur 14, 147
mixtos 6, 624
mobilis 13, 236
moderantem 10, 128
modeſtum 10, 300
modi 7, 100
Modiam 3, 130
modica 12, 66
modicæ 4, 30
modicam 13, 143
modicis 5, 108. 14, 15
modico 9, 9. 10, 289
modio 14, 126
modis 6, 405. 7, 19. 9, 73
modium 3, 220
modo 2, 73 135 160. 3, 254. 4, 77. 5, 51. 6, 194 274. 7, 152 195. 8, 99 125 237. 9, 96 124. 13, 73. 14, 86 117 298. 15, 98 119
modum 6, 358
modumque 8, 88
modus 3, 310. 14, 172
Mœcenas 7, 94
Mœcenate 1, 66
Mœcenatibus 12, 39
mœcha 2, 68
mœchæ 6, 277
mœchi 1, 55
mœchis 6, 464
mœchorum 6, 42
mœchos 2, 27. 6, 24. 10, 220 317. 14, 26
mœchum 6, 100 463. 14, 30
mœchus 9, 25
mœnia 6, 83. 15, 28
Mœotide 15, 115
mœrore 10, 245
Mœſorum 9, 143
mœſta 2, 109
mœſtam 11, 197
mœſtitia 11, 53
molam 8, 67
molares 13, 212
molari 5, 160
mole 12, 12
molem 16, 26.
moles 12, 75
moleſta 8, 235
molle 1, 69
molles 1, 104. 2, 47. 3, 202. 6, 91 299. 12, 85
molli 3, 99. 6, 63
mollia 1, 83. 6, 365 513
mollior 2, 165. 8, 15. 11, 66
mollique 5, 70
mollis 9, 38
molliſſima 15, 131
mollius 6, 197
Moloſſo 12, 108
Moloſſos 14, 162
momordit 7, 19
moneant 8, 91
moneatis 6, 345
monent 15, 107
moneo 6, 628
moneta 7, 55
monilia 2, 85
monitis 14, 210
monitu 14, 228
mons 6, 648
monſtra, *nomen*, 2, 122. 6, 285 644. 14, 283. 15, 172
monſtrant 14, 3 208
monſtrante 14, 10
monſtrare 2, 42. 7, 56. 8, 45. 14, 103
monſtrat 10, 48
monſtrata 14, 37
monſtratos 6, 260
monſtratur 6, 60
monſtris 6, 646
monſtro, *verbum*, 10, 363. 14, 256
monſtrum 2, 143. 4, 2 45 115. 9, 38. 13, 65. 15, 121
montana 6, 5
montani 11, 68
Montani, *nomen propr.* 4, 107
montanum 2, 74
Montanus, *nom. propr.* 4, 131
monte 6, 343. 8, 245. 11, 89
montem 1, 82. 3, 258. 5, 77. 10, 153. 14, 144
montes 9, 54
montibus 5, 33. 6, 58 636. 7, 211. 11, 25 159. 12, 129. 14, 88
monui 8, 39
monuit 11, 114
monumenta 5, 55
Monychus 1, 11
mora 2, 167. 6, 332. 10, 340. 12, 111, *bis*
mora 6, 237 326. 16, 44
morantur 11, 54
moraris 1, 125. 14, 250 267
moratam 6, 1
morbi 3, 236
morbis 14, 156
morbo 2, 50. 9, 49. 13, 212
morborum 10, 219
morbum 2, 17. 13, 230
mordeat 6, 631
mordente 9, 10
mordere 5, 11. 11, 67. 15, 87
mordet 6, 301
mordetur 3, 91
more 2, 87 116. 3, 261. 8, 156. 13, 38. 16, 15
mores 2, 170. 3, 63. 4, 82. 6, 84 239 297. 7, 237. 10, 298 323. 11, 92. 13, 159 239. 14, 15
moriaris 14, 147
moribus 1, 147. 2, 2 39. 3, 140. 6, 45. 8, 21. 11, 57. 13, 204. 14, 74 323
morieris 14, 249
moris 11, 83
moritur 3, 232
moriuntur 2, 140
moror 3, 183
mors 4, 95. 10, 172
morſu 4, 142. 15, 9
morſum 5, 69
morſuque 14, 297
mortalis 13, 76
mortaria 7, 170
morte 6, 220 653. 8, 85. 10, 113. 11, 45. 12, 58. 13, 54

mortem 8,196. 10,248
mortes 1, 144
mortifera 9,95. 10,10
mortifera, *ablat.* 14, 221
mortifero 4, 113
mortis 10, 357
mortuus 3,172. 15,79
morum 4,12. 14,52
mos eſt 6,391. 10,212
Moſes 14, 102
motæ 10, 2
motus 3, 42
moveat 10,202. 13,35
movebunt 8, 12
movebis 6, 256
movebunt 7, 171
movemus 2, 52
movendus 3, 226
movenmr 6. 310
movet 14, 6
moverat 10,29. 15.16
moveri 6,418 529. 13, 87
moverit 6, 242
moves 13, 114
movet 6, 71. 8,203
movetur 11, 168
moviſſe 6, 537
mox 3,247 280. 526. 6,23 129 223. 9,39. 10, 319. 11, 168. 12, 2060. 13, 169. 14, 99 125 161
mucida 5, 68. 14,128
Mucius, *vide* Mutius.
mucronem 14, 217
mugilis 10, 317
mugire 14, 286
mugitum 1, 53
mulæ 7, 181. 13, 66
mulier 2, 123. 3. 95. 6,251 439 456, 10, 328
mulio 3, 317
nullorumque 6, 40
nullum 4, 15. 11, 37
nullus 5, 92
multitia 2, 66 76. 11, 186
mundæ 7, 181
mundi 10,169. 12,48. 15, 147
mundique 6, 585
mundum 13, 87
munera 3, 36. 9, 53. 10, 358
munere 1, 35. 2, 148. 4, 18
muneribus 10, 306
municipalis 3, 34. 8,238
municipes 4,33. 14,271
munimenta 9, 29
muniret 8, 248
munitam 10, 171
munus 14, 183
munuſcula 6, 36
murena 5, 99
mures 3, 207
murmura 6,538. 10,89
murmure 5, 67. 10, 250. 13, 224
muro 4, 132
muros 8, 240
mus 6, 338
Muſarum 7, 37
muſtacea 6, 201
muſto 9, 58
muſtum 10, 250
muta 8, 56
mutandum 6, 94
mutare 8, 65. 14, 55
mutari 13, 240
mutatis 6, 470
Mutinenſis 16, 23
Mutius 1, 154. 8,264
mutorum 15, 143
mutuus 15, 149
Mycale 5, 141
Mycenis 12, 127
Myconis 8, 102
myrrhina 6,155. 7,133

N.

NAbathæo 11, 126
Nævole 9, 191
nanum 8, 32
Narciſſi 14, 329
nareſque 14, 194
naribus 6, 108
narrare 12, 82
narraret 15, 14
narraſſe 11, 202
narrat 6, 411
narrate 4, 35
narratur 2, 164
naſcenti 12, 9
naſci 10, 50
naſcitur 9, 83
naſcuntur 14, 242. 15, 10
naſi 10, 199
naſo 1, 57. 6, 147
naſoque 8, 5
naſorum 5, 47
naſſæ 12, 123
naſus 6, 494. 15, 55
nata 4, 140
natæ 15, 68
natali 12, 1
natalibus 5, 37. 6, 322. 8, 231
natalis 9, 51
natalitium 11, 84
natam 10, 122
natantem 10, 257
natantes 14, 8
nataret 11, 94
natas 11, 117
natat 4, 55
natavit 8, 265
nates 6, 611
nati 3, 156. 6, 12. 13, 84 142
natio 3, 100
natis 9, 11
natiſque 10, 201
nativæ 14, 216
natorum 6, 174. 10, 241
natos 6, 86 626
Natta 8, 95
natum 1, 141
natura 1, 79. 2, 140. 10, 152 279 301 303. 12, 41 79. 13, 30 166 236 239. 14, 31 321. 15, 132
natura, *ablat.* 13, 88
naturæ 3, 123. 10, 359 15, 138
natus 1, 104. 3, 80. 8, 14 259. 13, 17
nave 9, 149. 10, 185
navem 12, 56. 14, 288
naufragium 12, 22
naufragus 14, 301
navibus 8, 106. 9, 132
navigio 1, 82
navim 6, 98
naulum 8, 97
nauſeat 6, 432
nautæ 12, 82
nautas 6, 101
nautis 6, 153. 8, 174
nebula, *ablat.* 10, 4
nebulone 14, 9
necandos 6, 595
necari 13, 176
necat 10, 316
neceſſe eſt 3, 290
nectare 13, 44
necte 6, 51
nectit 7, 18
nefanda 15, 164
nefandæ 13, 174
nefandi 15, 116
nefas 2, 127. 8, 83. 13, 54 238. 14, 188. 15, 912
negabit 14, 134
negat 1, 79. 3, 208
negaverit 10, 321
negavit 3, 168
negem 1, 105
neget 10, 87. 13, 77
neglecta 9, 15
neglectum 5, 16
negligis 2, 132
negligit 9, 92
negotia 11, 181. 14, 264
nemore 15, 152 161
nemorofa 3, 191
nemorum 4, 6
nempe 3, 95. 8, 57 164 180. 10, 110 160 185 326. 13, 166 181
nemus 3, 13
nepotes 2, 128. 8, 67
nepotes 6, 264
Neptune 13, 81
Neptuni 13, 152
nequam 6, 196
neque 1, 89. 3, 79 110. 4, 41. 14, 127
nequeo 3, 42. 7, 56
nequeunt 2, 138
nequicquam 8, 205
nequitiæ 14, 216
Nero 8, 223. 10, 308. 12, 129
Nerone 8, 72 193
Neronem 8, 170
Neroni 4, 38. 8, 212
Neronis 4, 137. 6, 614. 10, 15
nervi 9, 34
nervus 10, 205
neſcia 13, 240
neſciat 10, 360
neſcierint 15, 168
neſcio 1, 130. 3, 41. 11, 48. 16, 30
neſcire 6, 187. 7, 97
neſcis 3, 200. 5, 159. 13, 33 34
neſcit 5, 60. 6, 246 300. 12, 28. 14, 231. 15, 1
neſcius 11, 100
Neſtora 12, 128
Neſtoris 6, 325
neu 14, 203
ni 3, 321. 9, 71. 10, 155 339

niceteris 3, 68
nido 1, 116. 5, 143
nidore 5, 162
nidos 14, 80
nigra 3, 30. 13, 45. 14, 294
nigra, *ablat.* 10, 248
nigræ 7, 192
nigram 16, 11
nigras 2, 150
nigri 5, 53. 13, 245
nigro 6, 369. 7, 227. 15, 49
nigroque 6, 164
nigros 1, 72
nigrum 6, 120
nigrumque 6, 342
Nili 13, 27
Niliacæ 1, 26
Nilo 15, 123
Nilique 10, 149
Nilum 6, 83
nimbis 1, 81
nimbo 5, 79
nimbos 7, 163
nimboſa 4, 87
nimia 12, 97
nimia, *ablat.* 10, 12. 15, 77
nimiæque 11, 194
nimias 10, 105
nimio 10, 252
nimios 10, 104. 11, 127. 13, 11
nimirum 2, 104. 7, 78. 10, 248. 14, 54
Niobe 6, 176
nitent 12, 91
nitentia 12, 88
nitet 7, 181. 15, 4
nitidas 14, 60
nitidi 3, 157
nitidique 11, 176
nitidis 14, 2
nitidos 6, 8
nitor 3, 180. 9, 13
niveam 12, 3
niveique 7, 221
nivemque 10, 152
niveos 10, 45
niveus 5, 70
nobile 11, 95
nobilior 6, 175
nobilis 6, 81. 7, 191. 8, 41 49 60 199 253. 15, 113
nobilitas 8, 20 139
nobilitate 1, 34. 4, 97
nobilium 7, 91
nocens 6, 619. 13, 3
nocentem 6, 646
nocentes 13, 101
nocentibus 13, 234
nocet 10, 324. 14, 153
nociura 10, 8 *bis*
nocte 2, 161. 3, 105 127 198 275. 6, 203 418 419 474 530. 7, 61. 8, 149. 9, 76. 10, 20 235. 11, 112 185. 13, 198 217. 14, 146 196 296. 15, 43
noctem 3, 279. 5, 54
nocteſque 4, 137
noctibus 1, 38. 6, 301 308
noctis 3, 268. 7, 222
noctu 6, 35 604. 14, 306
nocturna 8, 233
nocturnæ 3, 12
nocturnos 6, 118
nocturnus 8, 144
nocuit 4, 154. 13, 227
nodos 8, 50
nodoſum 8, 247
nodus 5, 165
nolentem 9, 113
nolenti 15, 123
nolet 6, 212
noli 1, 126. 6, 377
nolis 5, 54
nolit 5, 24
nollet 6, 253. 13, 187
nolo 8, 275
noluerim 8, 75
nolunt 10, 96
nomen 1, 153. 5, 46. 7, 9 110 234. 8, 36 273. 11, 22. 12, 72. 13, 30
nomina 5, 127. 6, 603 8, 132 255. 10, 219 234
nomine 1, 98. 8, 31
nominis 6, 384. 8, 241. 13, 248
nona 13, 28
norint 3, 46
noſcenda 11, 35
noſſe 13, 159
nota, *part.* 1, 7. 6, 313 10, 341. 14, 248
nota, *ablat.* 1, 123
notæ 6, 306
notæque 3, 35
notabilis 6, 373
notavi 15, 45
notemus 16, 35
notes 9, 142
notior 9, 25
notique 7, 3
notiſſima 2, 10. 10, 23
notiſſimus 6, 42 155
notos 11, 153
notum 2, 58. 3, 174. 10, 353
nova 1, 32 145. 2, 120. 3, 26
nova, *ablat.* 11, 85
novalia 14, 148
novas 14, 95
noverat 4, 136
noverce 6, 402. 7, 234
novercali 12, 71
noverit 7, 231
noverunt 6, 336
novi 5, 6
novimus 2, 52
novis 2, 102
noviſſe 5, 75
noviſſima 6, 355
noviſſimus 11, 42
novit 3, 77. 6, 401. 11, 143
novitius 3, 265
Novium 12, 111
novo 6, 11
novorum 7, 189
novum 10, 250
novus 8, 237
nubat 6, 590
nube 2, 61. 12, 19
nubemque 13, 167
nubentibus 2, 137
nubere 10, 330 338
nubes 13, 42. 14, 97 292
nubilis 12, 118
nubit 2, 134
nucem 11, 119
nuces 5, 144
nuda 3, 216. 6, 112 450 574. 7, 35. 15, 54
nuda 1, 23 65
nudam 11, 106
nudas 1, 84
nudi 6, 321. 14, 308
nudis 1, 43. 6, 588 605
nudiſque 6, 490
nudo 4, 49. 7, 16. 11, 43 96
nudum 3, 210. 8, 205. 9, 35. 11, 170
nudus 2, 74. 4, 100. 5, 163
nugas 11, 169
nugis 4, 150
Numa 3, 12 138
Numæ 6, 342. 8, 156
Numantinos 8, 11
numen 3, 19. 10, 365. 13, 37 102. 14, 97 315
numera 9, 41
numerante 6, 381
numerare 1, 16
numeras 6, 168
numerata 14, 133
numerentur 9, 42
numeres 8, 131
numeret 5, 41
numeris 6, 575
numero 6, 384. 13, 16
numeros 6, 248
numeroſa 7, 151. 10, 105
numerum 9, 90
numerus 2, 46. 6, 228. 7, 102
Numidarum 7, 182
Numidas 4, 100
numina 6, 567. 14, 182. 15, 11 36
numine 13, 231
numinibus 10, 111 347. 13, 48
numinis 3, 138. 6, 341. 13, 202 219
Numitor 7, 74. 8, 93
nummi 5, 136. 13, 131. 14, 139 260
nummis 1, 48. 11, 19
nummorum 1, 114 3, 143. 8, 101
nummos 6, 645. 7, 140. 8, 130. 10, 319. 13, 25 94. 16, 40
nummus 6, 363
nunquamne 1, 1
nunquid 2, 51. 11, 56
nuntiet 10, 216
nuper 1, 111. 2, 29. 4, 9. 8, 120. 9, 22. 12, 16. 15, 27
nupſit 6, 140
nupta 2, 120. 6, 82 268
nuptæ 11, 201
nuptam 3, 45
Nurſcia 10, 74.
nurum 14, 220
nurus 1, 77
nuſquam 3, 125. 5, 8. 8, 152
nutant 3, 256
nutantem 15, 156
nutantia 2, 125
nutare 6, 410

nutricem

nutricem 6, 353. 7, 234
nutricis 6, 592
nutricula 7, 148
nutrit 14, 75
nutrix 3, 85
nutritus 3, 117. 12, 12
Nyſiaque 7, 64

O.

O Corydon 9, 102
o demens 6, 221
o ferrea 7, 150
o fortunatam 10, 122
o gloria 10, 159
o Lybie 5, 119
o medici 6, 46
o nummi 5, 136
o pater 2, 126
o parvi 9, 137
o proceres 2, 121
o pueri 14, 180
o qualis 10, 157
o quantus 6, 316
o ſanctas gentes 15, 10
o vaniſſime 14, 211
ob 12, 15
obducta 9, 2
obit 6, 558
obiter 3, 241. 6, 480
oblectant 14, 265
obliqua 2, 94
obliquas 3, 64
obliquo 7, 224
oblita 7, 100
oblivio 6, 612. 10, 204
obrepit 9, 129
obruit 10, 142
obruta 15, 6
obrutus 14, 297
obſcena 6, 297
obſcenis 2, 9. 11, 172
obſceno 6, 512
obſcuri 6, 144
obſcurior 11, 125
obſcuriſque 6, 130
obſequere 10, 343
obſervandiſque 6, 535
obſervant 6, 158
obſervare 7, 241
obſervet 5, 41
o ſes 2, 166
o ſidet 10, 17
o ſidonis 15, 96
obſiſtat 14, 49
obſonia 4, 64. 11, 134
obſtabit 3, 60
obſtante 6, 212
obſtantibus 11, 15
obſtas 14, 250
obſtat 3, 164 194 243. 6, 153
obſtitit 4, 62
obſtricta, *vide* adſtricta.
obtritum 3, 260
obvia 6, 411
obvius 8, 159. 10, 83
occaſio 13, 183. 15, 39
occidat 13, 158
occidere 2, 104. 6, 627. 10, 96. 14, 331
occiderit 10, 221
occidiſſe 15, 170
occidit 3, 116. 7, 154
occidunt 3, 37
occulta 8, 107 266. 9, 101
occulti 6, 270. 7, 200
occultis 3, 50. 12, 42
occultum 13, 195
occultus 11, 58
occurras 1, 18. 9, 2
occurrent 6, 654
occurrere 5, 54. 9, 44
occurrit 1, 69. 15, 139
occurrunt 12, 77. 14, 292
occurſu 6, 417
occurſum 8, 152
occurſus 6, 571. 10, 48
Oceani 11, 94 113. 14, 283
Oceano 10, 149
Oceanum 2, 2
ocelli 6, 109 577
ocellos 6, 8
ocreas 6, 257
octava 1, 49
Octavius 8, 242
octo 6, 228. 7, 142
octogeſima 4, 52
octogeſimus 9, 191
oculique 6, 144
oculis 6, 432. 8, 5. 10, 32 333. 11, 169. 14, 65
oculo 6, 54
oculorum 15, 58
oculos 2, 95. 8, 150. 10, 228. 12, 96. 13, 133 144. 16, 12
oculoſque 7, 241
ocyus 6, 53 147 415. 7, 24. 14, 252
oderat 4, 73
oderit 6, 182
oderunt 6, 626
odi 6, 450
odimus 3, 214
odio 10, 329
odit 6, 271 509. 7, 35. 8, 202. 9, 96. 10, 73. 15, 37 71
odium 16, 34 51
odor 14, 204
odore 5, 150
oderem 6, 131
odoris 11, 74
œnophorum 6, 425. 7, 11
œſtro 4, 123
Oſellæ 11, 144
offam 16, 11
offas 2, 33. 6, 471
offendere 16, 24
offenſæ 4, 105
officia 7, 107. 10, 45
officii 2, 134
officio 6, 202
officiorum 5, 13
officium 2, 132. 3, 126 239. 11, 114
officiunt 16, 21
Ogulnia 6, 351
olebit 5, 87
olei 7, 99
olentis 14, 269
oleo 6, 430
olfeciſſe 7, 225
olida 8, 157
olido 11, 170
olimque 9, 17
oliva 14, 144
olivæ 13, 99
ollæ 14, 171
olufcula 11, 79
Olynthi 12, 47
Ombos 15, 35
omen 4, 125
omenta 13, 118
oneroſaque 6, 235
onus 13, 8
opaci 3, 54
ope 14, 183
opem 12, 33
opera 8, 224
operæ pretium 6, 473. 9, 28. 12, 127. 14, 281
operas 6, 382
operit 4, 42
operitur 12, 92
opertis 6, 432
opertum 7, 102
opes 10, 24 105. 14, 93 120
opibus 1, 24. 2, 129. 3, 235. 6, 88. 8, 185. 9, 100
Opicæ 6, 454
Opici 3, 207
opimam 10, 281
opobalſama 2, 41
oportet 14, 207
oppida 1, 35. 8, 129. 158
opponere 9, 86
opponunt 2, 39
oppoſitis 11, 18
oppoſitò 11, 158
oppoſuit 10, 152
oppreſſa 10, 75
opſonia, *vide* obſonia.
optabat 10, 104
optabunt 10, 346
optandas 10, 284
optandum 1, 107. 10, 103
optanduſque 6, 210
optantibus 10, 7
optare 10, 115. 13, 96
optari 10, 293
optas 10, 189
optat 6, 486. 10, 80 115 289. 14, 149
optata 5, 117. 10, 187
optima 1, 38 135. 3, 223. 6, 135. 11, 133
optimus 4, 78. 10, 331
opus 7, 66
opus eſt 2, 121. 6, 367. 10, 215
ora 3, 240. 6, 43. 8, 35. 15, 137
oracula 6, 554
orandum 10, 356
orator 7, 193. 10, 118. 11, 34
orba 6, 269
orbe 2, 108. 6, 11 401. 10, 63
orbem 4, 37 132. 5, 21. 6, 292 495. 10, 40. 11, 173. 14, 313
orbes 11, 122
orbi *genit.* 4, 19. 6, 547
orbi, *nom. plur.* 12, 99
orbis, *nominat.* 10, 168. 15, 110

orbis, *genit.* 4, 148
orbis, *ablat.* 3, 129
orbita 14, 37
orbitorum 3, 221
Orcadas 2, 161
orcheſtra 7, 47
orcheſtram 3, 178
ordine 1, 127
ordinis 6, 501. 14, 324
ordinibus 7, 44
ordo 3, 284
ore 3, 267. 7, 167. 10, 232. 14, 138 205
Oreſtes 1, 6. 8, 220
orexim 6, 427
orexis 11, 127
organa 6, 379
Orgia 2, 91
originis 8, 46
origo 14, 226
oris 10, 238
ornamenta 3, 218
ornamentum 3, 204
ornari 6, 487
ornata 11, 64
ornatas 6, 226
ornare 12, 85
ornatum 10, 321
ornatur 8, 253
ornentur 6, 79
ornos 1, 11
oro 9, 67. 10, 250
Orontes 3, 62
ortu 8, 11
oryx 11, 140
oſcula 6, 51 366 506
Oſiri 8, 29
Oſiris 6, 540
oſſa 3, 259. 8, 90 146. 15, 58
oſſea 5, 53. 11, 134
oſſibus 15, 80
oſtendas 13, 215
oſtendatur 7, 9
oſtende 14, 60
oſtendebat 11, 97
oſtendens 1, 124. 12, 13
oſtendere 8, 2. 16, 10
oſtenderet 10, 53. 11, 107
oſtendis 13, 127
oſtendit 1, 84. 3, 151. 6, 588
oſtenditque 6, 124
oſtia 4, 43. 8, 171. 9, 105. 13, 27.
Oſtia, *nom. propr.* 11, 49
oſtrea 4, 142. 6, 301. 8, 85.
Othoni 3, 159. 6, 558
Othonis 2, 99. 14, 324
otia 6, 393
ova 3, 202. 11, 71
ovanti 8, 28
ovem 6, 149
oves 1, 108
ovili 6, 528
ovis 6, 517. 13, 142
ovo 5, 84. 14, 85.

P.

PAcuius 12, 99
Pactolus 14, 299
pace 8, 107. 11, 193
pacem 15, 163
pacis 6, 291. 9, 23. 14, 72
pactam 6, 199
pactum 6, 25
Pacuvio 12, 125
Pacuvium 12, 112
Pacuvius 12, 128
Pæan 6, 171 173
pæne, *vide* pene
pænula, *vide* penula
paganum 16, 33
pagina 7, 100. 10, 58
pago 14, 154
Palæmon 7, 219
Palæmonis 6, 451. 7, 215
palam 2, 136. 10, 334
Palati 2, 106. 4, 31
Palatia 9, 23
Palatino 6, 117
palato 10, 203. 11, 11
Palfurio 4, 53
pali 6, 246
palla 10, 262
Pallante 1, 109
palleat 1, 43
pallent 13, 223
pallentis 3, 175
pallere 7, 97
pallet 2, 50 11, 48
pallia 6, 235
pallida 10, 229
pallidulus 10, 82
pallidus 5, 87. 7, 115. 10, 189
palliolo 3, 95
pallor 4, 75
pallorem 15, 101
palluit 6, 391
palma 8, 58
palma, *ablat.* 13, 128
palmæ 7, 118. 15, 76
palmam 6, 522. 11, 179
palmas 2, 142
palmes 8, 78
palpar 1, 35
palpetur 10, 206
palpitet, 3, 114.
paludati 6, 399
paludes 10, 276
palum 6, 266
palus 3, 307
pande 1, 150
pandit 10, 194
pandicur 14, 327
pane 5, 169. 6, 461. 12, 60
panem 2, 107. 5, 67. 10, 81. 14, 181
panis 1, 120. 10, 200 277. 14, 128
paniſque 5, 75
panni 11, 196. 14, 300
panniculus 6, 259
pannis 8, 96
panno 7, 145
pannoſus 10, 102
Panſa 8, 95
papas 6, 632
papillis 6, 122
papyro 3, 24. 7, 101
par 1, 151. 4, 97. 5, 114. 7, 96. 8, 98 215. 10, 98. 12, 4. 13, 59. 15, 113.
para 9, 135
parabar 10, 105. 14, 88
parabis 14, 55. 15, 129
paranda 7, 66
parant 1, 106
parante 10, 131
parantur 6, 464
parari 8, 213
paras 6, 26. 14, 48
parafiti 14, 46
parafitus 1, 139. 5, 145
paraſtis 8, 233
parat 6, 607. 8, 130. 14, 273
parata 6, 206
paratæ 6, 244
parati 9, 49. 15, 102. 16, 46
paratis 6, 16 272
parato 5, 168. 10, 133
paratu 14, 13
paratum 12, 106
paratur 3, 224. 6, 250 14, 140
paratus 3, 106. 5, 56. 9, 7. 13, 108
paravi, 6, 638
Parcæ 12, 64
Parcas 6, 37
parcat 6, 207. 14, 287
parce 6, 171. 8, 117.
parcendum 14, 215
parcere 1, 18. 5, 156
parcetur 14, 246
parcit 15, 159
parcius 6, 545
parcus 14, 112
pardus 8, 36. 11, 123
parente 14, 9
parentem 6, 174. 8, 243. 14, 210.
parentes 6, 13. 10, 296 305. 14, 3
parenti 8, 257
parentis 7, 209. 8, 45 143. 9, 87. 14, 56
parentum 8, 138
parere 2, 138. 3, 290. 5, 64. 10, 339. 12, 107
pares, *nomen* 3, 104. 15, 130
pares, *verbum* 14, 200
paret 11, 21
paretur 4, 131
pari 15, 53
pariat 5, 141
paribus 4, 16
paribuſque 14, 17
Paridemque 6, 87
Paridi 7, 87
Paris 1, 264
pariter 3, 298, 6, 20 314 327 348 440 575. 9, 109. 10, 309. 13, 206.
parma 5, 154.
paropſide 3, 142
Parrhaſii 8, 102
pars 1, 26. 3, 171, 5, 8. 8, 44 8, 120. 12, 26 52. 13, 157. 15, 3 73 133
parta 14, 303. 16, 52
partam 10, 116
parte 3, 194. 6, 436. 7, 43 114 156 159 182. 10, 213. 11, 29 72 101. 12, 48. 13, 136. 14, 131. 15, 85
partem 4, 29. 12, 110. 13, 186. 14, 186
partemque 14, 78
partes 1, 41. 4, 2. 7, 123

Parthenio 12, 44
Parthoque 6, 406
partibus 4, 148. 9, 32
particlpem 3, 52
particulam 13, 14
particulas 13, 79
partis 10, 209. 14, 54
partitur 3, 121
partos 13, 25
partu 2, 138
partumque 10, 352
partus, *nomin.* 6, 625
partus, *gen.* 6, 591
parva 1, 56. 6, 183 287. 12, 87. 14, 93
parva, *abl.* 6, 563. 7, 28
parvaque 10, 170
parvam 8, 33
parvas 6, 2
parvi 6, 503. 9, 137
parvis 11, 96. 13, 168. 14, 319
paruit 14, 331
parum 15, 166
parumper 4, 62. 10, 250
parvo 11, 78
parvoque 14, 5
parvos 12, 94
parvula 6, 89. 10, 340. 15, 127
parvulus 3, 204. 5, 138
parvus 8, 108
pascaris, 5, 150.
pascendi 9, 67
pascendum 7, 76
pascentis 14, 80
pasci 12, 28
parcit 3, 141
pascitur 9, 136. 12, 105
pascua 9, 55. 12, 13.
pascunt 7, 93
passer 6, 8. 9, 54
passi 12, 15
passis 14, 161. 15, 104
passos 10, 181
passum, *subst.* 14, 271
passurus 14, 314
pastor 8, 275
pastores 6, 149
pastoribus 2, 127.
pastoris 11, 151
patcant 6, 31
patella 5, 85
patellæ 10, 64
patellas 3, 261. 6, 343
patens 1, 65
patent 3, 275. 6, 639
pater 2, 126. 5, 51 77 393 599. 7, 166 239. 8, 109 269. 9, 86. 10, 130. 13, 81 84. 14, 99 105 119 191 255. 16, 54 56
patere, *verb.* 7, 220
pateris, *verbum*, 13, 9 143
paterna 6, 55 57
paterna, *abl.* 6, 88
paterni 6, 354
paternis 12, 89
paterno 11, 39
patet 2, 89. 3, 150. 10, 364
pathici 2, 99
pathicus 9, 130
pati 5, 3 25 173. 13, 230
patiens 1, 31. 7, 33
patietur 13, 245
patimur 6, 291
patinæ 4, 72 133
patitur 1, 77. 3, 279. 5, 96. 14, 208
patre 12, 98. 16, 52
patrem 8, 244. 14, 96 167
patres 4, 164. 6, 624. 8, 266
patri 2, 131. 7, 188
patria 11, 161
patria, *abl.* 3, 29. 4, 24. 15, 50
patriæ 6, 86. 8, 28 244. 14, 70 71 166 239
patriæque 3, 123. 6, 111
patriam 4, 129. 5, 34. 8, 45. 10, 142. 11, 52
patriamque 6, 574. 7, 234
Patriciæ 10, 332
Patricias 4, 102
Patriciorum 8, 190
Patricios 1, 24
patriis 7, 211
patrimonia 1, 138. 7, 113. 10, 13. 12, 50 51. 14, 116 229
patris 3, 43. 5, 142. 8, 217
patruis 1, 158
patrum 14, 36
patruo 2, 33
patruos 6, 566
patuerunt 4, 63
patuit 1, 88
paulus 13, 74
patulas 3, 277
pauca 5, 107. 8, 108. 10, 19
paucæ 2, 53, *bis.* 6, 50. 15, 54
pauci 10, 2 112. 11, 55
paucis 3, 301. 9, 60. 10, 337. 11, 145. 13, 47.
pauciſſima 14, 135
paucorum 10, 143 344
paucos 13, 160
pavent 6, 188
pavet 15, 3
pavidoque 6, 95
pavidum 10, 87. 13, 222. 16, 3
pavidus 11, 158.
pavimentum 14, 60
paulatim 2, 84. 6, 19. 13, 188
paulatimque 1, 83
Paullique 2, 146
Paullus 7, 143. 8, 21
paulo 6, 226. 9, 114
paulum 11, 47
pavonem 1, 143
pauper 3, 145 161. 5, 113. 6, 72. 9, 147. 11, 3. 13, 96
paupere 5, 165
pauperibus 5, 61
panperis 3, 127 299. 14, 121
paupertas 3, 152. 6, 294. 7, 61.
paupertate 3, 183
paupertatem 14, 236
paupertatis 6, 357
pax 1, 115
peccandi 13, 208 341
peccant 6, 134
peccat 8, 141
peccaturo 14, 49
peccet 14, 53
pecorum 11, 41
pectere 14, 216
pecteris 6, 27
pectine 6, 369 381. 9, 30
pectitque 6, 495
pectora 6, 550. 7, 65 150. 15, 170.
pectore 5, 80. 6, 93 96 250. 11, 28. 13, 198. 14, 239.
pectus 13, 127
pecudem 13, 232
peculia 3, 189
pecunia 1, 113. 6, 297. 10, 12. 11, 46. 13, 34 134. 14, 139
pecus 6, 4. 8, 62. 12, 41
pede 6, 158. 10, 5. 13, 173
pedem 10, 30
pedemque 14, 219
pedes 7, 145. 8, 228
pedibus 1, 111. 3, 27. 6, 349 426. 9, 69.
Pedo 7, 129
Pegasus 4, 77
pegma 4, 122
pejerat 13, 91
pejeret 13, 36
pejor 6, 269. 11, 135
pejora 8, 184. 14, 57
pejoraque 13, 28
pejores 2, 19
pelagi 7, 33. 12, 17
pelagique 1, 135
pelago 12, 64 77. 14, 277
pelagus 6, 90
pelamidum 7, 120
Peleæ 14, 214
Peleidæ 3, 280
Peleus 10, 256
Pelleo 10, 168
pelle 3, 150
pellem 10, 192
pellex 2, 57
pellibus 6, 7. 14, 187
pellice 6, 271 626
pelliculas 1, 11
pelluces, *vide* pelluces
Pelopeia 7, 92
pelves 3, 277. 6, 440. 10, 64
pelvis 6, 430
Penates 14, 320
pendebat 4, 88.
pendens 10, 134
pendent 7, 46
pendente 3, 196. 6, 649
pendentesque 10, 193
pendentia 6, 226. 8, 204. 11, 82
pendentis 6, 320
pendentisque 11, 107
pendere 3, 15. 6, 477
pene 1, 65. 6, 562. 9, 79
Penelope 2, 56
penem 6, 336. 9, 43
penes 14, 226
penetrare 5, 106

penitus

penitus 5, 95. 6, 473
pennæ 6, 197
pennas 3, 80. 5, 101
pennis 14, 76
penſa 12, 65
penſilibus 1, 159
penſio 9, 63
penula 5, 79
peperit 3, 233. 6, 632
perque 7, 132. 13, 81
peracta 2, 54
peracta, *abl.* 6, 484
peracti 10, 6
peractis 13, 238
peracto 12, 86
peractum eſt 5, 93
peragat 5, 122
peragendum 2, 133
peragentibus 11, 114
percurram 10, 225
percuſſas 9, 30
percuſſit 15, 66
percuſſo 14, 286
percuſſore 8, 173
percuſſum 1, 54. 3, 271. 12, 20. 15, 21
percuſſus 1, 163. 4, 124
percutit 11, 198
perdas 6, 201
perdere 1, 93. 8, 84 97
perdidit 1, 209. 10, 228. 13, 72. 14, 261
perdita 3, 73
perditus 5, 130. 8, 212. 14, 269
pereat 4, 56. 7, 174 222 225
peregerit 5, 21
peregi 6, 639
peregit 13, 210
peregrina 4, 127. 8, 225. 14, 187
peregrinos 6, 297
pereundum 10, 339
pereuntem 6, 361
perfectiſſimus 2, 5
perferat 6, 260
perfide 9, 82
perfidiam 13, 24
perfidus 13, 245
perfrixit 7, 194
perfundit 5, 86
perfuſa 6, 302. 10, 149. 14, 66
pergant 14, 122
pergere 10, 154
pergit 16, 40
pergula 11, 137
perhibent 4, 17
Peribomius 2, 16.
periclí 6, 94
pericula 3, 8 268. 8, 249. 11, 76. 12, 82. 14, 314
perierunt 3, 124
periit 4, 153. 6, 475. 10, 11
perimit 7, 151
perit 3, 260. 6, 562. 8, 85. 11, 190
periſſ, *pret.* 6, 294. 10, 118
perituræ 1, 18. 6, 434
perituram 11, 17
perituri 6, 44
perituro 11, 107
perituros 10, 81
peritus 1, 128. 6, 585
perjuri 13, 174
perjuria 2, 82. 14, 218
perlege 14, 192
perlucente 11, 13
perluces 2, 78
permiſtum 8, 174
permittas 14, 234
permittes 10, 347
permittit 6, 456
permutatque 6, 224
permutatio 6, 652
pernicioſa 10, 54
pernoctantis 14, 46
pernox 8, 10.
Perone 14, 186
perores 2, 67
perpetua 13, 211
perpetuam 15, 164
perpetui 3, 35
perpetuo 10, 33 245
perpetuum 7, 208
perpetuus 5, 151
Perſica 14, 328
Perſice 11, 57
Perſicus 3, 221
perſona 3, 96. 4, 15
perſonæ 3, 175
perſoniam 6, 70. 8, 229
pertulit 6, 93 391. 8, 209
pertunde 7, 26
pertundite 6, 46
pertuſa 5, 131
pervenit 5, 62. 9, 78
pervia 12, 80
pervigiles 8, 158
pervigilique 15, 43
pervolat 1, 60
pervolet 6, 397
pes 11, 128
peſſima 9, 120
peſte 4, 84
petaſunculus 7, 119
petas 7, 162
Petauro 14, 265
petebas 9, 114
petente 6, 574
petere 15, 150
peter 7, 124
petimus 10, 352
petit 1, 121 123. 5, 108. 6, 534. 7, 99 233. 8, 51. 12, 80
petita 12, 104.
petitas 6, 526. 9, 149
petitis 14, 89
petitos 6, 602
petitur 5, 50
petitus 10, 110. 11, 147
Petoſyris 6, 580
petulans 3, 278. 6, 296. 12, 5
petunt 3, 71
petuntur 10, 8 54
pexi 11, 150
Phæaca 15, 23
Phæacum 5, 151
Phæcaſianorum 3, 218
phalanges 2, 46
Phalaris 8, 81
Phalas 6, 589
phaleris 11, 103. 16, 60
pharetrata 2, 108
pharetramque 13, 80
pharetris 6, 137
Pharioque 13, 85
Pharon 6, 83. 12, 76
phaſelis 15, 127
phaſina 8, 86
phialas 5, 39
Phialen 10, 238
Phidiacum 8, 103
Philippi 13, 125
Philippica 10, 125
Philomela 7, 92
philtra 6, 610
Phœbi 7, 233
Phœnicopterus 11, 139
Pholo 12, 45
phreneſis 14, 136
Phrygia 6, 515
Phrygiaque 14, 307
Phrygibus 7, 236. 12, 73
Phrygio 2, 115
Phryx 6, 584. 11, 147
phthiſis 13, 95
pia 13, 116
piacula 12, 120
piandum 13, 54
Picenis 11, 74
Picens 4, 65
Pico 8, 131
picta 3, 66. 14, 302
pictæ 6, 481. 10, 38. 15, 128
pictas 8, 157
pictor 3, 76
pictores 12, 28
pictoſque 8, 2
pictura 6, 339
Pieria 7, 8
Pierides 7, 36
Pierio 7, 59
piger 12, 12.
piget 14, 199
pignerat 7, 73
pignoribus 9, 141
pignus 6, 27
pigra 8, 248
pigri 5, 23
pigris 8, 34
pila 10, 94
pilo 9, 15
piloſas 14, 194
pingitque 2, 94
pingue, 14, 270.
pingues 4, 44. 9, 28
pinguis 3, 247. 6, 461 572
pinguior 12, 11
pinguis 5, 105. 8, 147
pinguiſſimus 11, 65
pinna 3, 118
pinna, *abl.* 4, 149
Pinnirapi 3, 158
pinum 3, 255
pinus 3, 307
piperiſque 14, 293.
piratæ 8, 94
Piſcæ 13, 99
Piſcator 4, 26
piſcem 4, 50. 5, 86 96. 15, 7
piſci 4, 72.
piſcibus 13, 66
piſcis 4, 26. 11, 36
Piſo 5, 109
Pittacon 2, 6
placabo 12, 89
placant 2, 86
placeas 19, 167
placeat 10, 42 338
placentas 11, 59
places 6, 275
placet 3, 135. 6, 33 38 576. 8, 158
placidi 1, 21
placitum 16, 49
placuit 3, 160. 7, 149. 16, 53
plagarum 14, 19

plana 2, 96
plana, *abl.* 13, 128
Plance, *al.* Blande 8, 40
planctus 10, 261
plangentis 6, 533
planguntur 13, 131
planipedes 8, 191
planta 3, 247. 5, 125. 6, 506. 14, 272
plantæ 13, 98
plantaribus 13, 123
plantas 3, 227
plantis 6, 96
planum 12, 62
platani 1, 12
plaudat 3, 157
plaudendum 1, 146
plauſtra 3, 256
plauſuque 11, 163
plebe 8, 47 49 256
plebeia 6, 515. 8, 254
plebeiæ 8, 254
plebeios 11, 145
plebeis 6, 69
plebeium 6, 587
plebis 1, 26. 11, 194
plectro 6, 383
plena 1, 5 33. 2, 4. 3, 187. 4, 47. 5, 66. 8, 100. 10, 191. 13, 135
plena, *abl.* 6, 425
plenæque 10, 242
pleni 10, 128
pleno 3, 263. 6, 363. 10, 232. 14, 138
plenos 15, 20 58
plenum 14, 276
plenumque 8, 72
plenus 12, 30
plerumque 11, 46
plorante 5, 158. 9, 77
plorantesque 6, 86
plorare 15, 134
ploras 1, 50
plorat 6, 271
ploratur 13, 134
plorent 14, 150
pluit 7, 179
plumaque 6, 88
plumbo 14, 310
plumis 1, 159. 10, 362
plura 2, 45. 3, 220. 9, 39 58. 13, 57. 14, 173
plures 2, 79. 3, 315. 7, 167. 8, 107. 10, 12
plurima 4, 119. 5, 130. 8, 58. 9, 118. 10, 196. 12, 28. 13, 187. 14, 1. 15, 78
plurimum 14, 73
plurimus 3, 232
pluris 7, 144 178. 8, 258. 11, 16. 14, 201
plus 1, 108. 3, 180. 6, 180 250 387. 7, 78 99 *bis.* 10, 72 302 315. 11, 68. 13, 176. 14, 276. 16, 4
pluteum 2, 7
Pluton 13, 50
pluvia 3, 202
pluviis 4, 87
pocula 1, 76. 5, 26 43 52 129. 6, 632. 8, 177 217. 10, 26. 11, 102. 13, 148
podagram 13, 96
podice 2, 12
podium 2, 147
poëmata 10, 124
pœna 1, 142. 6, 536. 10, 243. 13, 52 90 175 196
pœna, *abl.* 10, 287. 13, 247
pœnam 15, 129
pœnas 3, 279. 6, 477. 10, 84 187 312. 13, 208
pœnis 8, 268
pœniteat 10, 6
pœnitet 1, 170
pœnituit 7, 203
Pœno 10, 155
Poeta 1, 14
Poetæ 7, 3 78. 14, 206
Poetas 3, 9
Poetica 12, 23
pollice 3, 36. 7, 237
pollicitus 9, 74
Pollineas 2, 68
Pollio 6, 386. 7, 176. 9, 7. 11, 43
polluit 8, 218
pollutus 2, 29
Polycleti 3, 217. 8, 103
Polyphemi 9, 64
Polyphemus 14, 20
Polyxena 10, 262
poma 5, 150
pomaria 9, 11
pomis 6, 16
pompa 10, 281
Pompeio 10, 283
Pompeios 10, 108
Pompeius 4, 119
Pomptina 3, 307
ponamus 13, 11
ponant 13, 86
ponas 8, 133. 9, 81
ponat 10, 358
ponatur 9, 40
pondera 1, 29
pondere 3, 271. 6, 261. 7, 207. 13, 49. 15, 66
pone, *verb.* 1, 155. 5, 135. 6, 218 346. 7, 114. 8, 22 88 89 195 228. 10, 65. 11, 189 190
ponebant 11, 109
ponebat 11, 79
ponendaque 3, 56
ponendi 14, 260
ponendum 13, 141. 14, 203
ponente 16, 45
ponentur 5, 146
ponere 5, 45 73. 7, 149. 11, 84
ponêre 5, 126
poni 5, 51
ponimus 13, 117
ponit 1, 141. 8, 238
ponite 5, 85
ponitur 14, 83
pono 10, 156. 12, 94
pons 5, 8. 6, 32
ponte 4, 116. 14, 134
Ponti 4, 43. 10, 273
Pontia 6, 637
Pontica 6, 660
Pontice 8, 175 179
Ponticus 14, 114
Pontifices 6, 603
Pontifici 4, 46
ponunt 6, 308 475. 14, 99
popano 6, 540
popina 8, 172
popinæ 11, 81
popinas 8, 158
popliribus 6, 262
poposcit 1, 82. 6, 125
Poppæana 6, 461
poppyſma 8, 583
populariter 3, 37
populi 2, 162. 6, 533. 8, 189. 5, 39. 16, 43
populis 15, 130
populo 2, 67. 3, 15. 8, 189 211. 9, 117. 10, 62 341. 14, 42
populoque 3, 256. 14, 70
populorum 13, 148
populos 6, 409. 10, 150. 15, 169
populoſque 4, 83
populum 1, 46 72. 3, 178. 15, 23 151
populus 2, 73. 3, 244. 7, 243. 8, 29. 10, 74. 14, 115 160. 15, 31 113
porcæ 2, 86
porci 2, 80. 10, 355. 13, 117
porcis 6, 159. 15, 22
porcum 6, 446
porrectaque 12, 76
porrectura 1, 70
porrexerit 6, 631
porrexit 5, 67
porri 14, 133
porrigat 3, 267. 8, 208
porrige 6, 597
porriget 11, 146
porrigine 2, 80
porrigit 6, 43 606
porro 3, 126. 6, 239. 7, 98. 11, 9
porrum 3, 293. 15, 9
porta 11, 124. 16, 3
portabit 6, 527
portæ 8, 160. 13, 27
portandum 3, 32
portante 10, 260
portaret 10, 158
portarum 10, 261. 15 158
portas 1, 143. 6, 408. 7, 42. 10, 155
portat 3, 252 257
portatur 10, 42
portenta 15, 2
portes 10, 19
Porthmea 3, 266
porticibus 4, 6. 6, 162
porticibuſne 6, 60
porticus 7, 178, 12, 14, 66
portio 3, 61. 9, 128
portis 15, 6
porto 3, 28
portas 3, 31. 12, 78. 14, 275
poſcas 1, 98. 3, 102. 5, 65. 10, 354
poſce 7, 24. 9, 64. 10, 357. 11, 148. 14, 193
poſcebat 10, 105

poſcentem 5, 48
poſcentibus 14, 208
poſcere 3, 42. 8, 246
poſceret 14, 313
poſces 11, 148
poſcimus 5, 112. 7, 72. 9, 129
poſcis 9, 63
poſcit 3, 198. 6, 578 623. 11, 30
poſcitque 6, 148
poſcunt 14, 318
poſides 14, 91
poſita eſt 7, 47
poſita, *ablat.* 1, 90. 6, 319. 10, 267
poſitas 12, 75. 13, 149
poſitis 2, 74. 3, 191. 6, 263. 9, 141. 15, 42
poſito 11, 69. 13, 39
poſitos 7, 26
poſitum eſt 6, 587
poſitus 4, 77. 9, 52
poſſe 6, 41. 10, 49 97. 12, 21
poſſideris 14, 159
poſſem 6, 281. 14, 211
poſſet 4, 90
poſſideat 10, 225. 12, 129
poſſideo 1, 108
poſſidet 3, 141
poſteritas 1, 148. 8, 62
poſtes 6, 79. 9, 104
poſthac 7, 18. 8, 7
poſt hæc 2, 62. 8, 247
poſthume 6, 21 28 376
poſtibus 6, 52
poſtremo 11, 91
poſtulat 7, 243
poſuere 2, 85. 11, 76
poſuit 13, 30 241
poſuitque 6, 358
potanda 6, 9
potare 9, 116
potat 5, 30
potatis 5, 52
potens 1, 69. 14, 39
potentia 7, 200. 10, 56
potentior 10, 303
poteſtas 4, 71. 10, 100
potio 6, 623
potiores 10, 360
potius 1, 19. 4, 150. 6, 397 488. 7, 10 148 181. 13, 113
præbeat 5, 107. 6, 32
præbebis 5, 172
præbebit 6, 583
præbenda 10, 345
præbere 2, 142. 3, 33
præberet 6, 3
præbet 3, 147. 10, 270
præbuit 11, 157
præcedant 8, 23
præcedentia 10, 44
præcedere 13, 58
præcedit 13, 108
præcepit 14, 227
præceps 10, 107 160
præcepta 13, 19. 14, 189. 15, 107
præceptorem 2, 209
præceptori 7, 230
præcipit 14, 16
præcipitans 15, 78
præcipitare 12, 38
præcipitat 10, 56
præcipitem 1, 129. 8, 135
præcipites 6, 648. 10, 85
præcipiti 1, 149. 4, 149
præcipuam 4, 19
præcipue 3, 59. 7, 109. 9, 119
præcipuis 13, 220
præcipuum 6, 531
præcipuus 6, 556
præclara 5, 42. 10, 97
præclaro 8, 31
præclarum 3, 217
præco 6, 438
præcone 1, 99
præconem 8, 96
præcones 7, 6
præconis 3, 157
præcordia 1, 167. 6, 620. 13, 181. 14, 35
præda 14, 82
prædam 14, 85
prædamque 4, 58
prædarum 11, 101
prædia 9, 54
prædives 14, 305
prædivitis 10, 16
prædo 11, 193
præfecti 4, 78
præfectos 7, 92
præfectura 6, 485
præferre 6, 117. 8, 83 139 212. 12, 49
prægnans 1, 122
prægnantem 2, 55. 6, 404
præguſtaret 6, 659
præguſtet 6, 632
prælata 12, 71
prælatus 5, 45
prælia 1, 91. 4, 112. 6, 257. 7, 27 128. 12, 110. 13, 172. 14, 182
præmatur 11, 44
præmia 3, 56. 6, 320. 8, 92 110. 10, 142. 16, 1, 35
præmordet 7, 218
Præneste 3, 190
Prænestinis 14, 88
præponere 10, 92
præpono 3, 5
præpuria 6, 237. 14, 99
præſens 1, 142
præſente 6, 399
præſentibus 11, 202
præſentior 11, 111
præſepia 8, 157
præſepibus 1, 59
præſertim 15, 109
præſidia 7, 23. 12, 56
præſidium 8, 239
præſtabat 6, 286. 9, 14
præſtant 6, 97 538
præſtantibus 15, 75
præſtantius 3, 18
præſtare 3, 188. 6, 251. 8, 170. 9, 7. 11, 115. 15, 150
præſtat 5, 136. 12, 86. 13, 99
præſtatur 16, 49
præſtem 11, 57
præſtent 6, 479. 7, 106
præſto, *verb.* 14, 212
prætereunte 3, 275
præteriit 14, 214
præterit 6, 307
præterita 10, 235
prætexta 10, 35
prætextam 10, 99
prætextatos 2, 170
prætextatum 10, 308
prætextatus 1, 78
Prætor 3, 128 213. 11, 193
Prætorem 10, 36
prætori 1, 101. 16, 10
prætoria 1, 75. 10, 161
Prætoribus 6, 379
Prætoris 8, 194. 13, 4, 14, 257
prætulit 6, 111.
pragmaticorum 7, 123
prandebat 13, 46
prandente 10, 178
prandent 6, 101
pravis 14, 41
precor 6, 169 171
premat 1, 46
premetur 14, 221 295
premit 3, 243. 6, 501. 7, 132
preſſit 1, 43. 6, 620
preſſoque 5, 160
preſſum 2, 107
pretiis 8, 65. 11, 15
pretio 3, 184. 4, 25. 5, 56. 9, 71. 14, 145
pretioſa 13, 214
pretioſior 6, 156
pretium 6, 473. 7, 96 119. 9, 28. 13, 105. 14, 281
Priapi 6, 314
Priapo 2, 95
prima 3, 26. 6, 297 407 466 497. 8, 24 268. 9, 81. 10, 23. 13, 2 189. 15, 51 90
prima, *ablat.* 6, 203. 8, 166. 10, 126. 11, 184
primaque 13, 59
primi 15, 168
primo 1, 95. 2, 133. 4, 142. 5, 12. 13, 224
primoribus 15, 40
primos 6, 24. 7, 195. 10, 261. 13, 146
primum 6, 576
primum, *adverb.* 2, 4 44. 6, 370. 7, 141. 8, 68. 14, 85. 16, 7
primus 4, 75. 8, 61 274. 10, 258
princeps 4, 32. 13, 138
principe 8, 198
principio 15, 148
principis 6, 616. 8, 224. 10, 76 93 341
principium 6, 244
prior 1, 102 *bis.* 3, 81 130 244. 8, 153
priori 9, 21
priorum 1, 151. 6, 634
priſcum 4, 102
privata 6, 114
privatis 4, 66
privato 12, 107
privatus 1, 16. 13, 41
privignoque 6, 133
privignum 6, 627
prius 1, 97 168. 14, 148

priuſquam

priuſquam 13, 38
procemia 3, 288
proavis 15, 152
proavorum 3, 312
proavum 8, 134
probat 7, 204
probatæ 11, 163
probavit 10, 70. 13, 205
probitas 1, 74
procedat 3, 138
procerem 8, 26
proceres 2, 121. 3, 213. 4, 73 144. 7, 90
proceſſus 1, 39
Prochytam 3, 5
proclames 2, 75
procubuit 3, 257
procul 2, 88. 3, 89. 12, 5. 14, 45 *bis*. 16, 17 25
Procula 3, 203
Proculas 2, 68
Proculeius 1, 40. 7, 94
prodere 9, 115. 13, 23
prodeſt 2, 141 142. 8, 1
prodiderim 9, 97
prodiga 6, 361. 7, 138. 10, 304
prodigia 6, 84
prodigio 4, 97
prodigioſa 13, 62
prodita 8, 261
producat 8, 271
producere 6, 240. 7, 146. 16, 32
producit 2, 94. 6, 608. 14, 228
produxêre 15, 94
produxerit 15,
produxiſſe 15, 166
produxit 8, 266
profer 1, 126
proferat 6, 569
proferet 7, 153
proferre 4, 91. 14, 142
proficis 13, 18
profuit 4, 99. 10, 324
profundi 13, 49
progenies 14, 84
Progne 6, 643
prohibente 11, 7
prole 13, 206
proles 8, 56
proludunt 5, 26
Promere 15, 73
Promethea 8, 133
Prometheus 4, 133. 15, 85
promiſitque 7, 84
promiſſa 12, 2
promiſſus 11, 60
promittant 12, 101
promittente 16, 12
promittere 3, 43. 13, 233. 6, 387
promittunt 2, 12
promovimus 2, 160
prompteius 10, 220
promptus 3, 74
prona 15, 147
proni 3, 192
pronum 9, 43. 13, 75
pronus 6, 48
prope 9, 106
propera 4, 67. 6, 147
properabat 4, 76 94
properabo 3, 59
properant 6, 429
properante 3, 264
properantem 3, 319
properantibus 3, 243
properantis 14, 178
properare 6, 329
properat 4, 59. 6, 487. 14, 78
properate 4, 134
prophanæ 2, 89
propinat 5, 127
propinquas 1, 71
propinqui 14, 236
propinquis 8, 219. 13, 207
propinquo 8, 72. 14, 6
propior 6, 509
proponere 4, 46
proponimus 3, 24
propoſiti 5, 1
propoſitum 9, 21. 10, 325
propoſui 8, 125
propria 14, 80
prora 5, 89. 10, 186. 12, 69
prorſus 6, 248
proſeucha 9, 296
profit 4, 36
proſpera 10, 97. 12, 63. 16, 2
proſpiciunt 6, 359
proſtantis 1, 47
proſtare 3, 65
proſtat 9, 24
proſtitit 6, 123
proſtitui 8, 226
protegere 11, 33. 15, 155
protegit 8, 250
protinus 3, 140. 4, 48. 7, 165. 11, 188. 13, 176. 14, 123. 16, 27
Protogenes 3, 120
protuleratque 10, 30
protulit 6, 23
provenit 16, 57
provida 10, 283
provincia 1, 50. 4, 26. 5, 97. 8, 87
provocat 6, 320 375
provocet 1, 24
proxima 5, 56. 6, 528. 10, 126. 13, 228
proximus 4, 94. 6, 289. 9, 108
prudens 4, 113
prudentia 10, 48 365. 12, 32. 14, 315
prudentiſſima 3, 86
pruinis 4, 56. 5, 50
pruna 3, 83
prurigo 6, 326
prurire 11, 163
prurit 6, 577
pſaltria 6, 336
Pſecas 6, 490 493
publica 6, 334 586. 7, 53. 10, 284
publicus 10, 41 312
pudeat 2, 42. 11, 202
pudendis 8, 139 183
pudet 3, 168 321. 5, 1. 12, 8. 14, 185
pudicam 6, 136
pudici 6, 49
pudicitiæ 6, 14 307. 10, 298
pudicitiam 6, 1
pudicus 3, 111. 6, 192
pudor 2, 110. 3, 60 154. 10, 329. 4, 178
pudorem 2, 39. 6, 251 356. 11, 55. 16, 34
pudori 8, 83
pudoris 11, 154
puella 6, 257
puellæ 2, 59. 3, 160. 4, 35 114. 6, 493. 11, 164 200. 13, 80. 14, 45 209
puellam 6, 353. 8, 33. 9, 74
puellares 15, 137
puellas 1, 84. 3, 65. 4, 36. 6, 126. 9, 128
puellis 6, 190. 10, 289
puer 1, 61. 5, 61. 69. 9, 64. 10, 216. 11, 146 154. 13, 43 56. 14, 45 192
pueri 2, 152. 3, 156. 6, 172 403 551. 7, 32 226. 8, 234. 9, 41. 10, 353. 12, 83. 14, 48 180
pueriles 15, 59
pueris 2, 168. 6, 111 598. 8, 167. 10, 167 289. 12, 117. 14, 3 208
puerique 6, 638
puero 1, 54. 5, 164. 10, 302. 11, 59. 13, 65. 14, 11 47
puerorum 7, 240
pueros 3, 264. 4, 122. 5, 141. 6, 150 271. 7, 133 177. 14, 228
puerpera 6, 593
puerum 9, 46
pugillares 11, 156
pugna 5, 29
pugnacis 5, 57
pugnam 7, 173. 8, 132. 15, 74
pugnamus 16, 47
pugnantem 8, 201
pugnanti 12, 4
pugnare 8, 210
pugnas 4, 121
pugnis 3, 300. 13, 127
pugnos 15, 58. 16, 30
pulcher 7, 190
pulcherrima 11, 56. 12, 38 116
pulcra 10, 345
pulcra, *ablat.* 10, 292
pulcrior 10, 196
pulcris 1, 137
pulcro 1, 127. 16, 57
pulcrum 9,
pulcrumque 4, 54
pullati 3, 213
pulli 6, 615. 13, 142
pullorum 6, 550
pullos 14, 74
pullulet 6, 362
pullus 10, 231
pulmentaria 7, 185
pulmo 4, 138
pulmone 6, 548 659
pulmonem 10, 33
pulpita 3, 174. 6, 78. 7, 93. 8, 195 225. 14, 257
puls 16, 39

pulſandum 5, 171
pulſantis 9, 62
pulſare 6, 611. 16, 8
pulſari 6, 441
pulſas 2, 130. 3, 289
pulſat 6, 192
pulſatus 3, 300
pulſetur 16, 9
pultes 11, 58
pultibus 14, 171
pulvere 7, 48. 10, 37. 11, 198
pulvinar 6, 131
pulvino 3, 154
pulvis 8, 61
pumice 8, 16. 9, 95
Punica 14, 161
punire 8, 235. 13, 101. 16, 13
punit 6, 491
pupilli 1, 47. 6, 628
pupilles 10, 223
pupillum 15, 135
puppe 12, 79. 14, 267
puppim 6, 102
puppis 12, 31
puri 9, 141. 10, 19
purpura 1, 106. 7, 134 135. 11, 155. 14, 188
purpuream 12, 39
purpureus 4, 31
puſillas 14, 29
puſilli 10, 121
puſillos 15, 70
puſio 6, 34 35
puta 2, 153. 5, 7
putabas 9, 47. 10, 137
putabat 4, 80
putant 13, 232. 14, 98
putarent 7, 5
putares 2, 122
putaret 12, 21
putaris 10, 344
putas 6, 34. 7, 22. 9, 103. 13, 5
putat 3, 51. 5, 162. 6, 184 456. 13, 91. 14, 17 115 121. 15, 108
putavit 6, 389. 15, 23 82
putemus 4, 28
putêre 11, 121
putes 3, 75. 5, 2. 6, 41. 10, 330. 13, 193. 14, 223
putet 1, 58. 8, 57. 13, 36
puteuſque 3, 226
putres 13, 95
putrique 14, 132
Pygargus 11, 138
Pygmæa 6, 505
Pygmæus 13, 168
Pylades 16, 26
Pylius 10, 246
Pyrenæum 10, 151
Pyrrha 6, 84
Pyrrha, *ablat.* 15, 30
Pyrrhum 14, 162
pyrum 11, 73
Pythagoras 15, 173
Pythagoreis 3, 229
Pythia 13, 199
pytiſmate 11, 173
pyxide 2, 141. 13, 25

Q.

QUadra 5, 2
quadrans 7, 8
quadrante 6, 446
quadrantes 1, 121
quadrijuges 7, 126
quadringenta 1, 106. 2, 117. 5, 132. 14, 326
quadringentis 11, 19
quadrivio 1, 64
quæramus 14, 181
quæras 10, 219. 11, 29. 15, 89
quærat 9, 112. 14, 58
quære 8, 172. 14, 252
quærebat 13, 202
quærendi 6, 500
quæris 2, 134. 5, 19
quærit 7, 21. 9, 92. 10, 253. 14, 207
quæritur 6, 46 332
quæro 2, 76. 3, 296
quærunt 11, 14. 14, 76
quæſita 15, 63
quæſitum 13, 25. 14, 104
quæſitus 1, 164
quæſo 6, 392. 12, 128
quæſtio 3, 141. 7, 156
quale 2, 57. 5, 36. 6, 254
qualem 5, 147. 7, 56. 9, 313. 10, 293. 13, 111. 15, 141
qualemcunque 1, 80
quales 1, 80. 3, 39. 4, 28. 10, 194. 11, 72 155
quali 10, 157. 15, 65
qualia 5, 151. 15, 1
qualiacunque 6, 546. 15, 40
qualibet 14, 205
qualis 2, 29. 4, 85. 5, 24. 7, 68. 10, 157 179 185. 11, 94 99
qualiſque 10, 353
quandoque 2, 82. 5, 172
quandoquidem 1, 112. 10, 146. 13, 129. 14, 51
quanta 1, 91 140. 6, 261. 8, 92 119
quanta, *ablat.* 1, 45. 4, 6. 13, 76
quantalibet 7, 81
quantas 1, 11
quanti 3, 225. 6, 364 625. 7, 45 176 *bis.* 8, 192
quanticumque 7, 184
quantis 4, 5. 10, 190
quanto 3, 18 249 271. 5, 67. 6, 261. 8, 141. 9, 70. 10, 14 40. 11, 24. 13, 32. 14, 258 312
quantula 6, 253. 10, 173
quantulacunque 13, 183
quantulum 6, 150
quantum 1, 118. 3, 132 143. 4, 109. 6, 37. 7, 104 124 216. 8, 241 *bis.* 9, 59 117. 10, 251. 11, 26. 12, 129. 13, 113. 14, 139 160 233 239 318 319 320. 15, 45
quantumvis 7, 165. 8, 15
quantus 5, 133 134. 6, 316 317. 14, 239
quare 6, 135 201 491. 9, 1
quarta 9, 17
quartanam 4, 57
quaſcumque 10, 312
quaſi 13, 225
quaſſas 2, 130
quaſſatum 5, 48
quatenus 12, 102
quater 7, 122
quatiente 13, 195
quatiere 13, 171
quatit 12, 5
quatuor 5, 47. 12, 59. 13, 58. 14, 168
queas 14, 257
queat 1, 29. 8, 45. 10, 359. 16, 1
quemcunque 14, 210
quemdam 2, 36
quemlibet 3, 37
quemquam 10, 96. 12, 130. 13, 249
quemque 3, 250
quemvis 3, 75
queratur 10, 251
quercum 6, 386
quercus 14, 184
quærebat 5, 51
querelæ 13, 135
querelæ 16, 19
querelas 9, 94
querentes 2, 24
quereris 2, 131. 13, 71
queritur 6, 36
quibuſdam 3, 281. 15, 15
quicquam 8, 232. 10, 246
quicquid 1, 85. 4, 54. 6, 465 519 552 597 631 642. 7, 162. 8, 95. 9, 97 114. 10, 174 344. 11, 188 189. 13, 83. 15, 93
quicunque 7, 18. 15, 71
quidnam 4, 130. 10, 329
quidni 10, 95
quid quod 3, 86 147. 6, 45. 10, 208
quid refert 1, 154. 4, 5
quid ſi 8, 183
quidam 6, 360. 12, 50. 14, 96. 15, 77
quidem 2, 11 159. 6, 152 183. 8, 149. 11, 7. 12, 26 107. 13, 19. 15, 27
quieſcit 1, 126
quieſcunt 13, 218
quin 11, 133. 12, 112
quingenta 6, 136
Quinquatribus 10, 115
quinque 1, 105. 6, 229. 7, 121. 9, 41. 11, 206
Quintiliane 6, 279
Quintiliano 7, 186
Quintilianus 6, 75. 7, 189
Quintillæ 7, 75
quique 10, 250. 14, 266
Quirine 3, 67

Quirini 2, 133. 8, 259
Quirinos 11. 105
Quiritem 8, 47
Quirites 3, 60 163. 10, 45 109
quiſnam 10, 69. 13, 243. 15, 103
quiſquam 8, 196. 10, 184 11, 148
quiſque 1, 41. 3, 143. 12, 20. 13, 46
quiſquis 6, 210. 8, 274. 10, 116 254. 14, 227
quo, *id eſt*, quorſum 8, 9 142 144
quominus 6, 333
quondam 3, 34 313. 4, 24. 6, 287. 11, 83. 13, 38 200
quoniam 3, 114. 6, 554. 14, 40
quoquam 13, 36
quota 3, 61. 13, 157

R.

Rabida 15, 163
rabidam 6, 427
rabie 6, 647. 13, 225. 15, 126
radat 13, 151
radere 6, 105. 14, 7
radiant 6, 380
radiat 6, 204
radios 13, 78
ramice 10, 205
ramos 6, 227. 12, 91
ramus 13, 99
ranarum 3, 44
ranas 2, 150
rancidius 6, 184
rancidula 11, 135
rapere 6, 413
rapiat 7, 183
rapienda 1, 96. 15, 39
rapientem 14, 245
rapit 6, 372. 8, 135
rapitur 8, 147. 10, 332. 14, 232
rapta 4, 76
raptore 7, 168
raptos 4, 122
raptum 10, 256. 15, 85
raptura 8, 130
rapturus 1, 34
raptuſque 13, 169
rapui 9, 75
rapuit 10, 308. 12, 129
rara 6, 164. 7, 145 228. 8, 63. 10, 297. 13, 8
rar[illegible] *ablat.* 11, 82
raræ 8, 104
rari 6, 178. 13, 26
rarior 7, 202. 11, 208
rarum 2, 113. 5, 15
rarus 2, 14. 8, 27 73. 10, 18
raſa 2, 97
raſo 5, 171. 12, 81
raſtra 15, 166
rate 14, 301
rates 12, 122
ratio 4, 20. 6, 95. 7, 1. 14, 39
ratione 6, 222 452. 10, 4
rationem 1, 21
rationibus 1, 118. 6, 510
rauca 6, 514
rauci 1, 2
rauco 8, 59
raucus 11, 156
Ravola 9, 4
rea 6, 242
rebuſque 10, 348. 12, 49
recedas 3, 297
recedit 6, 649
recens 3, 151
recentem 4, 58
recentes 6, 407
recenti 2, 102. 6, 11, 7, 180. 13, 5
recentis 11, 74
recepit 13, 241
receſſit 6, 19 129
receſſu 3, 230
recidit 12, 54
recitantes 3, 9
recitare 8, 126
recitaverit 1, 3
recites 7, 40
recondita 6, 67
recta 3, 26
recta, *ablat.* 6, 400
rectè 9, 118
recto 2, 118. 3, 252. 10, 189
rectore 13, 87
rectorem 8, 88
rectoris 12, 33
rectum 3, 107. 13, 289. 14, 266
rectus 2, 23
recubans 3, 205
recubante 11, 201
recumbas 5, 65
recumbat 9, 106
recumbet 3, 82
recumbit 6, 447
recurrit 13, 239
reddat 13, 15 61
reddere 1, 93. 16, 40
reddet 3, 319
reddidit 13, 204
reddit 16, 57
reddunt 3, 202
redemi 6, 76
redemptum 4, 2
redeuntibus 14, 170
rediit 10, 179 185
redimicula 2, 84
redit 3, 174. 6, 428. 9, 51. 12, 70
reditu 12, 94
reditum 12, 15
redivivus 6, 362
redolent 4, 109
referam 1, 45
referat 1, 118
referebant 8, 106
referemus 15, 28
referens 1, 66. 11, 89 186
referre 16, 58
referri 2, 136
refert, *pro* intereſt 1, 154. 4, 5. 5, 123. 6, 656. 8, 193. 10, 213. 11, 21 180
refertis 2, 54
referunt 2, 170
reſici 3, 319
rege 6, 1. 13, 149
regem 4, 126. 10, 273
regemque 8, 161
regenti 4, 83
reges 6, 158. 10, 113
regi, *nomen*, 4, 103. 5. 130. 6, 406
regique 12, 108
regia 11, 8
regibus 3, 313. 13, 52
regimen 16, 54
reginæ 12, 3
regis 5, 161. 6. 524 660. 10, 161
regna 2, 149. 6, 223. 7, 201. 14, 328
regnat 3, 119. 6, 148
regula 7, 230
regum 5, 58. 7, 45. 8, 90 260
regunt 9, 32
rei, *à* res 8, 81
rei, *à* reus 15, 135
relatum 6, 553
relegit 6, 482
relicta 3, 69
relicta, *ablat.* 5, 76. 7, 37. 10, 179. 14, 279
relictæ 14, 93
relictis 6, 194. 14, 77 232.
relicto 6, 541 590. 7, 168
relictos 16, 12
relinquas 14, 263
relinques 8, 123
relinquit 6, 223
relinquunt 12, 77
reliquis 5, 149. 10, 260
reliquit 6, 87. 8, 95. 13, 16
reliquus 14, 36
Remi 10, 73
remige 4, 49. 9, 150
remigibus 15, 22
remis 15, 128
remordent 2, 35
remota 10, 3
remotior 8, 178
remotus 12, 58
renato 14, 11
renovata 10, 243
reor 15, 87
repente 2, 83. 9, 8
reperta 11, 101
repetam 12, 87
repetas 8, 272
repetatur 15, 72
repetit 6, 225 451
repetita 7, 154
repetitus 6, 327
repeto 9, 22
reponam 1, 1
reponit 3, 220. 6, 466
reportandis 7, 47
repugnet 6, 626
repulſa 10, 326
reputat 6, 364
requiem 6, 106. 11, 182
requiris 6, 285
reſcribat 6, 140
reſcribere 6, 233
reſecentur 8, 166
reſidens 2, 57
reſinata 8, 114
reſonant 15, 5
reſpectus 8, 64
reſpexit 7, 3
reſpice 2, 44. 3, 268. 5, 60. 6, 115. 8, 91

reſpicere 10, 275
reſpiciat 3, 185
reſpicit 7, 141
reſpiret 14, 28
reſpondes 3, 295. 6, 393
reſpondit 13, 199
reſponſa 6, 584
reſte 3, 226. 14, 274
reſtemque 10, 58
reſtibus 6, 30
reſupinat 3, 112
reſupinati 8, 176
reteguntur 6, 277
retia 2, 148. 8, 204
retibus 5, 95
reticulis 12, 60
reticulumque 2, 96
retinere 2, 138. 13, 201
reverenda 6, 512
reverentia 2, 110. 5, 72. 14, 47 177
reverſa 6, 311
reverſi 3, 37
reverti 3, 301. 4, 52. 11, 184. 14, 281.
revocabat 2, 30
revocante 1, 27
revocata 6, 575
revoces 14, 231
revolvas 8, 272
reus 4, 105
rex 1, 136. 5, 14 137. 10, 246. 14, 255
Rhadamantus 13, 197
rheda 3, 10
rhedæ 4, 118
rhedarum 3, 236
Rheno 8, 170
rhetor 1, 44. 3, 76. 7, 198
rhetora 10, 132
rhetore 7, 197. 15, 112
rhetores 6, 437
rhetorica 7, 173
rhetoris 7, 217
rhinocerote 7, 130
Rhodios 8, 113
Rhodopes 9, 4
Rhodos 6, 295
rhombi 4, 39 129
rhombum 4, 68 119
rhombus 11, 121
rictu 10, 272
rictum 10, 230
ride 6, 263
ridebat 10, 29 51
ridenda 10, 124
ridendaque 6, 460
ridens 6, 608
ridente 2, 13
ridere 6, 342. 8, 191
rides 3, 100
ridet 13, 172. 15, 71
ridiculos 3, 153
ridiculum 11, 55
rigidæ 6, 128
rigidi 10, 31
rima 3, 97
rimabitur 6, 550
rimæ 3, 195
rimas 9, 105
rimoſa 3, 270
ripa 3, 117
ripa, *abl.* 3, 265. 10, 86
riparum 5, 105
riſu 10, 33. 13, 171
riſum 6, 71. 7, 212. 13, 35. 15, 15
riſus 10, 47
ritè 12, 86
ritu 10, 335
ritus 6, 334
rivales 6, 115
rivalibus 12, 126
rivalis 6, 217
rivi 6, 429
rixa 3, 282 289
rixæ 3, 288, 15, 52
rixantis 15, 61
robora 10, 145. 12, 9
robore 6, 12
robuſtior 10, 197
rodebant 3, 207
rodit 5, 153
rogabat 6, 385
rogantem 3, 210
roganti 6, 583
rogatis 9, 73 74
rogat 3, 300. 14, 302
rogatum 5, 144
rogatur 9, 148
rogatus 7, 232
roges 9, 114
rogi 15, 140
rogus 10, 241
Roma 2, 39. 3, 319. 4, 38. 7, 138. 8, 243 244. 10, 279
Romæ 3, 41 137 165 183. 5, 90. 7, 4. 8, 237. 11, 46
Romam 3, 83 314. 10, 122. 11, 195
Romana 6, 294
Romanas 14, 100
Romano 3, 119
Romanorum 5, 58
Romanus 10, 138. 14, 160
Romuleæ 11, 104
roſæ 11, 122
roſas 14, 254
roſtra 10, 121
rota 13, 51
rotam 4, 134. 8, 148
rotant 6, 315
rotas 10, 59
rotato 6, 448
rotis 10, 176
ruant 8, 77
Rubelli 8, 39
rubentem 7, 196
rubenti 13, 37
rubet 1, 166. 6, 478
rubetæ 6, 658
rubetam 1, 70
rubiginis 13, 148
rubicundula 6, 424
ruborem 13, 242
rubra 5, 27
rubras 14, 192
Rubrenus 7, 72
Rubrius 4, 105
ructante 6, 10
ructaret 4, 31
ructavit 3, 107
rude, *abl.* 6, 113
rudem 7, 171
rudentes 6, 102
rudes 1, 71
rudis 11, 100 143
ruebant 6, 617
ruerent 8, 93
Ruffum 7, 213 214
ruga 13, 215
rugæ 6, 143 9, 9
rugam 14, 2 325
rugas 10, 193
rugis 11, 186
ruina 3, 196. 11, 13
ruinæ, 10, 107
ruinam 3, 190
ruit 10, 268
rumoreſque 6, 407
rumoribus 9, 111
rumpe 7, 117
rumpere 5, 19
rumpit 10, 153
rumpuntur 6, 415
rupe 10, 93. 11, 105
rupem 13, 246
ruperat 9, 75
rupes 5, 93
rupibus 1, 8,
rupta 6, 513
rupta, *abl.* 3, 149
ruptaque 4, 42
ruptæ 1, 13
ruptis 15, 57
rupto 5, 48. 6, 12. 14, 85
rura 14, 76
rure 6, 55
ruris 11, 98. 14, 153 182. 16, 36
rurſum 12, 76
rurſus 6, 154. 10, 150
rus 14, 141
ruſſati 7, 114
ruſtica 6, 66
ruſticus 3, 67 176. 9, 60. 14, 25
Rutila 14, 299
Rutilæ 10, 294 295
Rutilo 11, 5 21
Rutilus 11, 2. 14, 18
Rutilis 6, 936. 12, 105
Rutulum 1, 162. 7, 68
Rutupinove 4, 141

S.

SAbbata 6, 158. 14, 96
Sabellam 3, 169
Sabina 3, 85. 6, 163
Sabins 10, 299
ſacci 14, 269
ſacculus 11, 27. 14, 138
ſacellis 10, 354
ſacello 13, 232
ſacerdos 4, 10. 6, 543. 15, 141
ſacra 2, 125. 6, 335. 12, 113. 13, 107 221. 14, 103
ſacræ 13, 59
ſacramentorum 16, 36
ſacraria 6, 488
ſacri 3, 13. 6, 22. 11, 29. 15, 4 116
ſacrilega 13, 72
ſacrilegus 8, 106. 13, 150
ſacris 6, 535. 13, 19
ſacro 1, 110. 12, 86
ſacrorum 2, 113
ſacrum 13, 15. 16, 38
ſæcula, *vide* ſecula
ſæpe 4, 1. 5, 76. 10 146 601. 9, 73. 11, 9

ſæpius 6, 556 14, 174
ſæva 4, 95. 13, 186. 14, 175
ſæva, *abl.* 5, 78. 8, 223. 10, 307. 13, 170. 15, 17
ſævæ 3, 8
ſævas 7, 229. 10, 166
ſavior 4, 109. 6, 291. 13, 196. 15, 115
ſævire 10, 180. 14, 18
ſævis 15, 164
ſæviſſima 6, 640. 10, 328
ſævit 5, 94. 15, 54 126
ſævitiæ 4, 151
ſævitiam 4, 85
ſævo 10, 236
ſævos 7, 151. 14, 148
ſævoſque 10, 361
ſævus 10, 126
ſaga 6, 590
ſaginis 4, 67
ſagittæ 6, 138. 7, 156
ſagittas 6, 171
ſagittis 15, 74
Saguntina 5, 29
Saguntus 15, 114
Salamine 10, 179
Saleio 7, 80
ſalibus 9, 11
ſalicti 11, 67
ſalientibus 6, 598
Salios 6, 603
ſalit 7, 160
ſaliva, 6, 622
ſaltante 6, 63, 317
ſaltantem 5, 121
ſaltatus 15, 49
ſaltem 6, 334, 9, 148
ſaltu 8, 125. 11, 126 14, 82
ſaltus 7, 189. 10, 194
ſalva 5, 72
ſalva, *abl.* 6, 230. 11, 204
ſalve 8, 26
ſalvis 1, 48. 6, 30. 9, 131
ſalutari 10, 90
ſalutat 8, 161
ſalutato 1, 116
ſalutatrix 5, 21
ſalutem. 12, 49
ſalutes 3, 184
ſaluter 3, 130
Samia 16, 6
Samo 3, 70
Samothracum 3, 144
ſana 6, 651. 7, 60. 10, 356
ſanabile 15, 34
ſanant 7, 170
ſancta 8, 127
ſanctam 14, 68
ſanctas 15, 10
ſancti 7, 209
ſanctiſſima 1, 112
ſanctiſſimus 4, 79
ſanctos 10, 298
ſanctum 3, 109 137
ſanctumque 13, 64
ſanctus 8, 24
ſandapilarum 8, 175
ſane 1, 42. 4, 16. 5, 123. 9, 46. 10, 183 12, 124. 15, 44 61
ſanguine 4, 10. 6, 624. 8, 2 27 40 42 136 219. 10, 121 301. 11, 6 62. 15, 58 92
ſanguinis 1, 42. 10, 165 11, 54 68. 14, 164
ſanguis 10, 217. 12, 13. 13, 179
ſanna 6, 305
ſano 10, 356
Santonico 8, 145
ſanus 6, 28
ſapiat 11, 81
ſapiens 6, 443. 7, 191
ſapientia 13, 20 189. 14, 321
ſapientibus 10, 28
ſapit 5, 170. 11, 121
ſarcina 2, 103
ſarcinulas 6, 145
ſarcinulis 3, 161
ſarcophago 10, 172
ſarcula 3, 311. 15, 166
Sardanapali 10, 362
ſardonyche 7, 148
ſardonyches 6, 381. 13, 139
Sarmata 3, 77
Sarmentus 5, 3
ſarraca 5, 23
ſarraco 3, 255
Sarrana 10, 38
ſartæ 3, 254
ſartago 10, 64
ſatelles 4, 116
ſatiara 6, 129
ſatira 6, 633
ſatiram 1, 30. 4, 106
ſatirarum 3, 321
ſatis 3, 181 8, 71. 14, 182 233
ſatius 7, 13. 8, 196
ſatur 7, 62
ſaturabat 14, 166
ſaturam 15, 3
ſaturant 8, 118
Saturni 6, 565
Saturno 6, 1
Saturnus 13, 40
ſaucius 5, 27
Saufeia *alias* Laufella, *vide ibid.*
Sauromatæque 15, 125
Sauromatas 2, 1
ſaxa 1, 83. 3, 257. 6, 648. 10, 164. 13, 231. 15, 19 63
ſaxis 10, 144
ſaxum 4, 141. 13, 51. 16, 38
ſcabie 2, 80. 5, 153
ſcabieque 8, 34
ſcalarum 7, 118
ſcalpit 10, 195
ſcalpunt 9, 133
Scantinia Lex 2, 44
ſcaphium 6, 263
ſcapulis 9, 68
Scaurorum 6, 603
Scauros 2, 35. 11, 91
ſcelerare 9, 25
ſcelere 13, 6. 15, 89
ſceleri 13, 29. 15, 129
ſceleris 13, 105. 14, 224
ſcelerum 13, 157. 14, 173
ſcelus 6, 650. 10, 340 13, 209 237. 14, 188. 15, 29 30
ſcena 8, 220
ſcenæ 8, 118
ſceptro 10, 43
Schœnobates 3, 77
ſciat 6, 449. 13, 76
ſciet 9, 108. 10, 342
ſcilicet 2, 122. 5, 76. 6, 238 540 634. 7, 159. 14, 156
ſcindens 7, 177
ſcinduntur 3, 254
ſcintillas 14, 244
ſcio 7, 158. 9, 97
Scipiadæ 2, 154
ſcire 3, 113. 7, 157. 9, 1
ſcis 9, 73
ſciſſa 3, 148
ſciſſaque 10, 262
ſcit 7, 43
ſcobis 14, 67
ſcopulis 10, 170
ſcopulos 10, 153
ſcopuloſque 13, 246
ſcorti 3, 135
ſcribe 14, 192
ſcribendi 1, 152. 5, 52
ſcribente 4, 106
ſcribere 1, 30
ſcriberis 9, 87
ſcribet 3, 241
ſcribitur 3, 161
ſcrinia 6, 277
ſcripſit 8, 221
ſcripta 6, 276
ſcripto 6, 204
ſcriptores 7, 99
ſcripturus 11, 8
ſcriptus 1, 6
ſcrobe 14, 170
ſcrofa 12, 73
ſcrofa, *abl.* 6, 176
ſcrutante 5, 95
ſcrutare 2, 45
ſcurra 4, 31. 13, 111
ſcutica 6, 479
ſcutoque 6, 247
ſcutulata 2, 97
ſcutum 8, 123
Scyllam 15, 19
Scythicæ 11, 139
σεαυτὸν, 11, 27
ſecantem 14, 155
ſecat 10, 316
ſecatur 11, 135
ſeceſſus 3, 5
ſecetur 3, 124
ſecreta 3, 113. 6, 189 313 402. 9, 23 53. 10, 89 337
ſecreta, *abl.* 2, 91
ſecreti 3, 52
ſecreto 1, 95
ſecretum 9, 96 102
ſecretumque 6, 607
ſecretus 6, 236
ſectæ 14, 122
ſectile 3, 293
ſectivi 14, 133
ſecto 9, 106
ſectum 13, 117. 15, 73
ſecuit 6, 513
ſecula 3, 313. 4, 68. 6, 24 208. 10, 248. 13, 28
ſecum 3, 64 75. 6, 468. 13, 91

ſecunda 8, 253. 10, 63
ſecundæ 9,31. 10,247
Secundi, *nomen propr.* 7, 204
ſecundi, *adject.* 9, 107
ſecundo 16, 3
ſecura 3, 261. 10,75
ſecures 8, 137. 12,61
ſecuri, *nomen adject.* 12, 82
ſecuris, *nomen ſubſt.* 8, 268. 10, 59
ſecuros 3, 196
ſecurum 8,171. 9,144
ſecurus 1, 162. 6,62. 14, 213
ſecutor 8, 210
ſedeant 3, 155
ſedeat 6, 262. 10,213
ſedebat 4,74. 7,223
ſedem 3, 2
ſedens 7, 127 152
ſedentes 7,43
ſedentis 10, 93
ſedes, *nomen*, 12, 71
ſedet 1, 96. 2, 120. 3, 265. 5, 101. 8, 190. 10, 161 333. 11, 193
ſediſti 7, 223
ſedit 4, 76. 8, 63
ſeditione 2, 24. 15, 64
ſeges 7, 103. 14, 143
ſegmenta 2, 124
ſegmentatis 6, 89
ſegnipedes 8, 67
Sejano 10, 89
Sejanum 10, 76 104
Sejanus 10, 63 66 90
Sejoque 4, 13
Seleucus 10, 211
ſella 7, 142
ſella, *ablat.* 3, 136
ſellam 1, 24. 6, 352
ſellas 10, 91
ſemel 3, 134. 4, 143. 6, 520. 13, 242
ſemeſtri 7, 89
ſemeſum 5, 167
ſemianimum 4, 37
Semiramis 2, 108
ſemita 10, 363
ſemivir 6, 512
ſemodio 14, 67
ſemper 1, 113. 13, 57 104. 6, 109 177 267 272 363 365 379 452. 10, 73 244 297. 13, 100. 14, 14 205 267 268
ſemperque 3, 50. 6, 272. 14, 118
ſenatori 6, 82
ſenatu 8, 93
ſenatus 11, 29 77
Seneca 5, 109
Senecæ 10, 16
Senecam 8, 212
ſenectæ 13, 59
ſenectus 1, 144. 3, 26. 4, 81 97. 5, 34. 7, 35. 9, 129 139. 10, 75 190. 11, 45. 13, 214. 14, 251
ſenem 14, 4
ſeneſcant 10, 245
ſeneſcit 7, 52
ſenex 2, 112. 3, 117. 13, 185. 14, 57 181
ſenibus 6, 159
ſenior 6, 214 586. 13, 33
ſenis, *genit.* 4, 19. 6, 621. 8, 153
Senonumque 8, 234
ſenſerat 6, 116
ſenſerit 15, 90
ſenſit 14, 311
ſenſum 15, 146
ſenſus 8, 73. 10, 240. 15, 133
ſententia 2, 62. 4, 136. 6, 497. 8, 125. 14, 205
ſentiat 10, 215
ſentina 6, 99
ſentio 7, 56
ſentire 12, 98. 13, 5 238
ſentirent 15, 42
ſentit 2, 153. 6, 361
ſenuerunt 6, 59
ſenum 10, 198
ſepatat 15, 142
ſepta 5, 81
ſeptem 1, 94. 6, 641 *bis.* 12, 59. 14, 324
Septembri 14, 130
Septembris 6, 516
ſeptenis 6, 182
ſeptima 14, 105
ſeptimus 14, 10. 15, 44
ſepulcra 6, 229
ſepulcris 10, 146
ſequantur 4, 135. 14, 39
ſequar 12, 86
ſequatur 13, 90
ſequitur 3, 245 250. 6, 100. 10, 73 117
ſequiturque 1, 121
ſequuntur 10, 58
ſeram, *nomen ſubſt.* 6, 346
ſereno 13, 228
ſerenum 7, 179
Seres, *populi*, 6, 402
Sergiolus 6, 105
Sergius 6, 112.
ſeria 11, 93
Seripho 6, 563. 10, 170
ſermo 2, 14. 3, 73. 6, 192. 8, 39
ſermone 6, 188 448
ſermonem 3, 87
ſermones 10, 88. 14, 152
ſero 1, 169
ſerpens 6, 431 537. 8, 214. 14, 114
ſerpenter 14, 74
ſerpentibus 5, 91. 15, 3
ſerpentum 15, 159
Serraca, *vide* Sarraca.
Serrano 7, 80
ſerta 9, 128
ſertaque 12, 84
Sertorius 6, 141
ſervabat 3, 206. 4, 59 111
ſervant 14, 101
ſervantur 8, 258. 14, 304
ſervare 2, 7. 6, 653. 11, 83. 14, 129 262
ſervas 9, 54
ſervat 3, 143. 4, 60. 7, 138
ſervata 12, 6
ſervata, *ablat.* 6, 452
ſervatæ 11, 71
ſervato 16, 16
ſervatum 4, 68. 10, 286
ſervatur 5, 71
ſervavit 3, 139. 9, 80
ſervet 14, 113
ſervi 3, 131. 6, 278. 7, 141. 9, 103 120 123. 10, 87
ſervilia 10, 319
ſervire 7, 41. 10, 184. 12, 105
ſerviret 4, 38
ſervis, *nomen*, 3, 185. 5, 66. 6, 330. 7, 201
ſervitii 3, 125
ſervo, *nomen*, 1, 93. 6, 218. 9, 5
ſervorum 3, 167. 6, 331. 9, 68. 10, 22. 12, 116. 14, 16 126 306
ſervos 3, 141. 6, 510. 11, 189
ſervulus 3, 253. 14, 67
ſervum 8, 179
ſervus 6, 218 221. 8, 266. 9, 45. 10, 42
ſeſtertia 1, 92. 2, 117. 4, 16 29. 7, 186. 9, 41. 13, 71
ſetæ 2, 11
Setinis 5, 34
Setinum 10, 27
ſeveri 2, 131
ſeveros 11, 91
ſeverum 14, 110
ſex 3, 203. 4, 15. 7, 166
ſexageſimus 14, 197
ſexaginta 13, 17
ſexcentis 7, 178
ſexta 1, 64. 7, 160
ſextam 11, 206
ſextarius 6, 426
Sexte 2, 21
Sextus 6, 191
ſexu 2, 48. 6, 252
ſexum 6, 647
ſexus 6, 134 340. 11, 167
ſi qua 2, 157. 7, 22
ſi quando 3, 173. 5, 40. 8, 80. 12, 23
ſi quid 4, 53. 5, 126. 6, 249. 8, 36
ſi quidem 6, 620
ſi quis 7, 238. 8, 111
ſi quod 8, 110
Sibyllæ 3, 3. 8, 126
Sicambris 4, 147
ſicca 10, 113. 15, 122
ſiccabis 5, 47
ſiccæ 8, 35. 9, 12
ſiccandam 3, 32
ſiccat 5, 101
ſiccato 13, 44
ſiccatum 11, 75
ſiccentur 16, 27
ſicci 11, 82
ſiccis 13, 212
ſicco 6, 1, 7

fiscum 1, 45
ficcus 7, 119
Sicula 6, 485. 13, 50
Siculo 5, 100
Siculos 9, 150
Siculus 7, 236
Sicyone 3, 69
fidera 7, 195. 8, 149. 9, 33. 11, 63. 13, 47
fidere 12, 103. 16, 4
fideribus 5, 22
fidus 6, 568. 7, 200
figna 3, 216. 8, 12. 15, 157
fignabat 9, 76
fignabit 3, 82
fignare 8, 142
fignatæ 2, 119
fignatam 14, 132
fignator 1, 67
fignatoribus 10, 336
fignent 3, 271
Signinum, *pyrum*, 11, 73
fignis 16, 17
fignifque 8, 102. 14, 307
fignorum 16, 55
fignum 5, 165. 8, 110
Silanus 8, 27
filent 7, 169
filet 6, 237
filicem 3, 272. 6, 349
filigine 5, 70
filiginis 6, 471
filiquas 11, 58
filva 3, 16. 9, 13
Silvano 6, 446
Silvanum 7, 58
filvarum 1, 135
filvas 15, 152
filveftrem 6, 5
filuit 3, 304
filuro 14, 132
filuros 4, 33
fimia 8, 214. 10, 195. 13, 156
fimilem 2, 6. 8, 271. 14, 51
fimilemque 3, 177
fimiles 2, 33. 15, 131
fimili 13, 135
fimilis 5, 132. 6, 7 652. 8, 270. 12, 29. 15, 160
fimiliſque 11, 192. 12,
fimillima 6, 164
fimillimus 8, 53
fimplex 6, 233 326
fimplexne 1, 92
fimplicibus 3, 192
fimplicitas 1, 153. 2, 18. 6, 205. 13, 35
fimul 5, 142
fimulabitur 6, 325
fimulacra 11, 104. 12, 88
fimulant 2, 3
fimulat 6, 270
fimultas 15, 33
fimus 5, 18
finciput 13, 85
finebant 6, 287
finiftra 14, 1
finiftri 6, 255
finiftro 2, 87. 10, 129
finu 6, 606
finus 1, 88 150. 4, 41. 7, 112. 9, 33
finus, *genit.* 12, 81
fipario 8, 186
fiphonibus 6, 309
Sirena 14, 19
fis 2, 9. 8, 81 269. 11, 33 60 110
fiſtro 13, 93
fitiens 6, 425
fitiente 1, 70. 12, 45
fities 5, 60
fitis 10, 140. 14, 318
five 2, 118. 10, 211 322 *bis*. 11, 28
ſocialibus 5, 31
ſociis 8, 99 108
ſocio 10, 254
ſociorum 8, 89 136
ſocios 10, 222
Socratici 14, 230
Socraticos 2, 10
ſocru 10, 230
ſodales 11, 190
ſodes 6, 279
ſol 3, 316. 15, 44
ſola 3, 201. 6, 68. 8, 20. 10, 172. 13, 208
ſola, *ablat.* 10, 218
ſolaque 4, 3
ſolam 14, 107
ſolatia 13, 120 179
ſolatur 6, 383
ſole 2, 133. 12, 70
ſolea 6, 611
ſoleat 7, 54
ſolebant 12, 107
ſolebas 9, 25
ſolebat 4, 32. 5, 44 109. 8, 245. 10, 33. 11, 115
ſolem 7, 183. 11, 203. 14, 280
ſolemne 11, 192
ſolemnibus 10, 259
ſolent 14, 266
ſoleo 9, 138
ſolers 9, 65
ſolet 3, 286. 6, 414. 7, 131. 8, 48. 11, 10, 185. 13, 103
ſoli, *adject.* 9, 93. 12, 124. 15, 143
ſolibus 4, 43
ſolida 11, 205
ſolidæ 5, 68
ſolidam 5, 13
ſolidum 10, 176
ſolis, *ſubſtant.* 13, 178
ſolis, *adject.* 2, 89. 11, 108. 16, 51
ſoliti 2, 92. 14, 100
ſolito 11, 88
ſolitoque 6, 486
ſolitum 8, 142. 15, 127
ſolitus 5, 106. 10, 180. 13, 153. 14, 129
ſollicitas 7, 42
ſollicitemus 16, 28
ſollicitent 9, 37
ſollicitus 5, 20. 13, 67
ſolo 2, 58. 5, 150. 6, 509. 7, 63. 11, 11
ſolœciſmum 6, 455
Solonis 10, 274
ſolos 14, 104. 15, 37
ſolſtitia 4, 93
ſolvat 8, 50
ſolvere 7, 157
ſolveret 2, 33
ſolvet 8, 154
ſolvite 14, 192
ſolvitur 6, 73
ſolum, *ſubſt.* 11, 49
ſolum, *adject.* 3, 6. 5, 111. 7, 114. 10, 189
ſolus 3, 122. 7, 2. 8, 250. 11, 52. 14, 159. 15, 26
ſolutâ 13, 116
ſolutum 9, 79
ſolvunt 14, 199
Solymarum 6, 543
ſomni 6, 415 477
ſomnique 6, 288
ſomnia 6, 546
ſomnis 13, 221
ſomno 3, 56
ſomnoque 6, 423
ſomnos 15, 154
ſomnum 3, 234 238 242 282. 5, 19. 14, 222
ſonabat 1, 25. 10, 226
ſonant 6, 68. 7, 108
ſonantem 6, 92
ſonare 15, 51
ſonat 3, 91 262. 6, 516. 11, 141
ſonoram 13, 167
ſonuit 6, 559
ſonus 9, 78
ſophiſtæ 7, 167
Sophocleo 6, 635
ſophorem 13, 217
Soræ 3, 223
ſorbeat 6, 305
ſorbere 14, 255
ſordes 1, 140. 5, 11 14, 124
ſordidula 3, 149
ſororî 6, 111 157
ſororibus 5, 152. 10, 242.
ſororis 6, 85. 14, 284
ſororem 6, 565
ſorores 6, 20
ſortes 6, 582
ſorteſque 1, 82
ſortis 12, 25
ſortita eſt 6, 504
ſortiti 14, 96. 15, 144
ſortitus 8, 179. 13, 49
ſoſpes 13, 178
Soſtratus 10, 178
ſpado 1, 22. 6, 375. 14, 91
ſpargat 6, 527
ſpargatque 7, 180
ſpargenduſque 12, 8
ſpargere 9, 84
Spartana 8, 101
Spartani 8, 218
Spartano 13, 199
ſpatia 10, 275
ſpatioſum 4, 132
ſpatium 3, 269. 4, 39. 6, 504 581. 10, 188 358
ſpecie 10, 308. 14, 109
ſpectabile 8, 110
ſpectacula 6, 61. 8, 205. 11, 191
ſpectanda 7, 22
ſpectandaque 11, 35
ſpectandus 10, 67
ſpectant 6, 651
ſpectantia 15, 147
ſpectantibus 2, 147
ſpectare 1, 56
ſpectas 14, 258
ſpectat 8, 190
ſpectent 11, 199 201

ſpectentur 13, 172
ſpectet 5, 121
ſpectet 6, 351
ſpecularibus 4, 21
ſpeculum 2, 99 103
ſpelunca 6, 3
ſpeluncas 3, 17
ſpeluncis 6, 59
ſpem 6, 330
ſperantibus 4, 57
ſperare 1, 58. 6, 106 387. 10, 297. 13, 234. 14, 6
ſperat 3, 266. 12, 120
ſpernant 14, 34
ſpes 1, 134. 5, 166. 7, 130. 9, 125 134 147. 12, 70. 14, 278
ſpicula 13, 79
ſpira 8, 208
ſpirant 2, 41. 7, 111
ſpirante 9, 67
ſpiranteſque 7, 208
ſpirat 6, 462
ſpolia 8, 107
ſpoliare 14, 237
ſpoliatis 8, 124
ſpoliator 1, 46
ſpoliet 3, 302
ſpoliis 6, 209 231
ſpolium 2, 100 106
ſpondere 13, 232
ſpondet 6, 547. 7, 134
ſponſæ 1, 78
ſponſalia 6, 25
ſponſio 11, 200
ſponſus 3, 111
ſponte 14, 107
ſportula 1, 95 118 128. 3, 249. 10, 46. 13, 33
ſpreti 6, 225
ſpumant 6, 302
ſpumanti 9, 35
ſpumantibus 13, 14
ſpurcos 6, 602
ſquallentes 8, 17
ſquallida 9, 15
ſqualidus 11, 80
ſqualloremque 15, 135
ſquamæ 4, 25
ſquilla 5, 81
ſtabant 7, 226
ſtabat 8, 100. 11, 118
ſtagna 12, 81
ſtamine 2, 55. 10, 252. 14, 249
ſtaminis 12, 65
ſtans 7, 152. 11, 170
ſtante 5, 65
ſtantem 1, 76
ſtantes 1, 156. 6, 290. 8, 3
ſtantibus 7, 10. 9, 131
ſtantis 3, 237
ſtare 8, 138
ſtatique 3, 290
ſtat 3, 290. 6, 604. 7, 125
ſtatione 6, 273
ſtationes 11, 4
Statius 7, 83
ſtatua 7, 128
ſtatuæ 10, 58
ſtatuamque 8, 143. 13, 119
ſtemmata 8, 1
ſtemmate 8, 40
Stentore 13, 112
ſtercore 14, 64
ſteriles 2, 140. 6, 595
ſterili 7, 49. 12, 97
ſterilis 5, 140. 10, 145
ſteriliſque 7, 203
ſterneret 6, 5
ſternitur 10, 335
ſternuntur 16, 45
ſtertere 1, 57
ſteterat 10, 239
ſtetit 1, 149. 6, 389. 15, 91
Sthenobœa 10, 327
ſtigmate 10, 183
ſtillantis 6, 109
ſtillaret 5, 79
ſtillavit 3, 122
ſtimulante 14, 84
ſtimulat 7, 20
ſtimulos 10, 329
ſtipulare 7, 165
ſtlataria 7, 134
Stoica 13, 121
Stoicidæ 2, 65
Stoicus 3, 116. 15, 109
ſtomacho 3, 234. 6, 100. 11, 128
ſtomachum 4, 67
ſtomachus 5, 49
ſtragemque 8, 251
ſtrangulat 10, 13
ſtrata 9, 52
Stratocles 3, 99
ſtratum 10, 175
ſtratus 8, 78
ſtrepitu 2, 52. 7, 137. 14, 19
ſtrictiſque 6, 400
ſtricto 1, 165. 5, 169
ſtridebat 4, 58
ſtridentem 14, 280
ſtridere 5, 160
ſtridore 14, 23
ſtridunt 10, 61
ſtrigilibus 3, 263
ſtringit 8, 148
ſtructor 11, 136
ſtructorem 5, 120
ſtrumoſum 10, 309
ſtudiis 7, 17
ſtudiorum 7, 1
ſtulta 1, 17. 6, 43
ſtultum 14, 235
ſtupeas 6, 87
ſtupet 13, 16
ſtupidi 8, 197
ſtupuit 4, 119. 13, 164
Stygio 2, 150
ſuadendum 10, 330
ſuaderet 13, 203
ſuades 9, 125
ſuadet 14, 23
ſuaſi 14, 225
ſubducere 11, 142
ſubductis 8, 77
ſubduximus 1, 15
ſubeant 6, 143. 14, 202
ſubeantur 16, 2
ſuberant 4, 60
ſubeunt 6, 591. 7, 34. 14, 33
ſubeunte 3, 28
ſubeuntem 6, 651
ſubjecta 10, 56
ſubit 2, 50. 6, 418. 14, 221
ſubitæ 1, 144
ſubitas 13, 167
ſubiti 3, 273. 6, 519
ſubito 3, 169
ſubitum 6, 65
ſubitura 4, 10
ſubitus 3, 305
ſubituſque 4, 133. 12, 19
ſublata 5, 83
ſubligar 6, 70
ſublimem 10, 37
ſublimia 7, 28
ſublimibus 3, 269
ſublimior 11, 24
ſublimis 11, 123. 12, 72
ſublimius 8, 232
ſubmitteret 12, 54
ſubnectere 3, 315
ſubrepti 9, 116
ſubridens 2, 38
ſubſellia 7, 45 86. 16, 14 44
ſubſidere 6, 410
ſubſidiis 15, 73
ſubſiſtere 14, 231
ſubſtitit 3, 11
ſubſtringit 6, 432
ſubterranea 2, 149
ſubtexit 7, 192
ſubtrahitur 6, 649
ſubvexit 5, 89
Suburra 10, 156. 11, 51 141
Suburræ 3, 5. 5, 106
ſuccenſus 7, 40
ſucci 11, 76
ſuccida 5, 24
ſuccina 6, 572. 9, 50
ſuccincta 8, 162
ſuccinctus 4, 24
ſuccingere 6, 445
ſuccurrere 6, 442
ſudans 4, 108. 10, 41
ſudant 1, 167. 6, 258
ſudantibus 1, 28
ſudare 6, 419
ſudat 3, 103
ſudavit 2, 126
ſudes 4, 128
ſudibus 6, 247
ſudoribus 13, 220
ſuetus 10, 231
ſuffecerat 14, 298
ſuffecerit 10, 32
ſuffecit 14, 319
ſufferre 1, 29
ſufficeret 15, 80
ſufficiat 14, 317
ſufficient 7, 187. 9, 146. 14, 300 329
ſufficit 3, 155. 5, 7. 6, 53. 9, 66. 10, 40 168. 13, 160 183. 14, 141 172. 15, 169
ſufficiunt 3, 179. 8, 257. 11, 6
ſufflamine 8, 148. 16, 50
ſuffragia 8, 211. 10, 77
ſui 3, 194. 10, 192
ſuillam 14, 98
ſuis 11, 82. 14, 307
ſulcis 14, 241
ſulco 14, 170
ſulcos 7, 48
ſulcum 1, 157
ſulfura 2, 158. 5, 48
ſulfure 13, 145
Sulmonenſi 6, 186
ſum 6, 283
ſumas 2, 66. 3, 56

ſume

ſume 14, 326
ſumen 12, 73
ſumendas 12, 61
ſimente 6, 633
ſumere 3, 105. 6, 118. 9, 97. 10, 99
ſumeret 13, 39
ſumes 10, 26
ſumet 2, 70. 8, 152
ſumine 11, 138
ſumit 2, 124. 3, 67 172. 9, 19. 11, 23
ſumitque 5, 128
ſumito 8, 134
ſumitur 3, 181. 5, 97. 6, 263 577
ſumma 5, 2 18. 6, 368 7, 155. 8, 249
ſumma, *abl.* 14, 87. 15, 85
ſumma, *ſubſt.* 14, 218
ſummam, *ſubſt.* 3, 79. 11, 77. 13, 74. 14, 323
ſummam, *adject.* 13, 132
ſummi 1, 5 38. 2, 104 105. 6, 544. 10, 268
ſummique 6, 178
ſummis 3, 179. 6, 348 645. 8, 112. 11, 36
ſummiſſa 1, 36
ſummittat 6, 333
ſummitte 6, 206
ſummo 1, 14. 4, 46. 10, 36 147
ſummos 10, 49
ſummoveant 1, 37
ſummoveor 3, 124
ſummovet 14, 186
ſummula 7, 174
ſummum 6, 422. 8, 83. 14, 289
ſummumque 6, 531
ſummus 1, 117. 6, 99. 10, 110. 15, 35.
ſom, ſerit 6, 265
ſumpſit 3, 80
ſumptam 4, 30
ſumptis 14, 76
ſumpto 6, 329
ſumptos 16, 40
ſumptu 7, 77
ſumotus 7, 186
ſum nt 2, 84. 6, 284
ſupellex 3, 14. 11, 99
ſuperaverat 12, 68
ſuperbi 6, 523
ſuperbis 5, 66
ſuperbo 6, 179
ſuperbum 8, 71. 11, 129
ſuperbus 12, 125. 14, 282
ſupercilio 2, 15. 5, 62
ſupercilium 2, 93. 6, 168
ſupereſt 1, 35. 3, 27 259. 5, 73. 6, 354. 9, 134. 11, 48. 13, 109 237
ſuperos 6, 19. 13, 75
ſuperſint 8, 184
ſuperſit 11, 205
ſuperſunt 8, 124
ſupervacua 10, 54
ſupervacuam 2, 116
ſupervacui 13, 137. 16. 41
ſupina 8, 201
ſupino 1, 66
ſupinum 14, 190
ſupinus 3, 280
ſupplicia 15, 130
ſupplicio 8, 213
ſupplicium 6, 219
ſuppoſitos 6, 601
ſuppoſitumque 10, 176
ſuppoſitus 1, 98
ſuræ 16, 14
ſurda 7, 71
ſurdo 9, 150. 13, 194
ſurdum 13, 249
ſurgat 3, 154. 7, 183
ſurgebant 4, 70
ſurgere 15, 123
ſurgis 7, 115
ſurgit 6, 528. 7, 100. 10, 43. 11, 127. 12, 23
ſurgitur 4, 144
ſurrepta 5, 152
ſurrexerit 14, 243
ſuſpecta 10, 208. 12, 93
ſuſpectis 11, 186
ſuſpectumque 9, 57
ſuſpectus 3, 222
ſuſpende 8, 230. 9, 85
ſuſpendit 6, 436
ſuſpicit 13, 123
ſuſpirat 11, 152
ſuſtinet 3, 93. 4, 40. 11, 122. 14, 127
ſuſtinuit 6, 105. 15, 88
ſuſurro 4, 110
ſutor 3, 294.
ſutoria 5, 46
Sybaris 6, 295
Syenes 11, 124
ſyllæ 1, 16. 2, 28
ſympuvium 6, 342
Syphacem 6, 169
Syriumque 11, 73
ſyrma 8, 229
ſyrmata 15, 30
Syrophœnix 8, 159 160
Syrorum 6, 350
Syrus 3, 62

T.

TAbella 6, 557
tabella, *abl.* 10, 157. 12, 27
tabellæ 7, 23. 9, 36
tabellas 6, 276. 8, 142
tabellis 6, 199 232. 12, 100. 13, 136
taberna 13, 45
tabernæ 1, 105. 2, 42. 3, 304
Tabraca 10, 194
tabula 8, 6. 9, 41. 14, 289
tabulæ 1, 90. 2, 119
tabulam 2, 28
tabulas 2, 58. 6, 600. 9, 75. 12, 123. 14, 55
tabulata 3, 199. 10, 106
tabulis 1, 68. 4, 19. 6, 102
tace 2, 61. 8, 97
taceant 9, 103 115
tacendæ 4, 105
tacendi 2, 14
tacendis 3, 50
taceo 13, 127
taces 9, 26
tacetis 5, 169
tacita 1, 167.
tacito 11, 185
tacitum 13, 209
tacitus 9, 94
tacituſque 3, 297
tæda 12, 50
tæda, *abl.* 1, 155. 2, 91
tædia 7, 34. 11, 207. 16, 44
Tædia, *nom. propr.* 2, 49
tædis 2, 158
Tagi 3, 55
Tagus 14, 299
tale 4, 22. 15, 14 115
talem 2, 69. 4, 46. 8, 179
talenta 14, 274
tales 8, 202. 10, 193. 11, 99 180
tali 5, 173
talia 2, 19 91. 12, 23 14, 150 225
talibus 11, 42. 14, 210. 15, 93
talis 2, 156. 11, 207. 12, 103. 13, 47. 14, 166
talo 7, 16
Tanaquil 6, 565
tangat 14, 44
tangens 14, 219
tangunt 13, 89
tanta 6, 439 500. 10, 306. 15, 120
tanta, *abl.* 7, 84
tantaque 7, 85
tanti 3, 54. 4, 26. 6, 136 177 625. 10, 79 165 343. 13, 96. 14, 290
tantine 5, 9
tantis 6, 160. 12, 114. 14, 303
tanto 4, 18. 8, 140. 10, 140. 14, 27 264. 15, 89
tantum 2, 127. 3, 144. 5, 165. 6, 372. 8, 240. 10, 40 80. 14, 159 233
tantumdem 3, 298. 10, 91
tarda 10, 186
tardas 14, 248
tarde 6, 476
tardos 4, 44
tardumque 15, 82
tardus 4, 107
Tarentum 6, 296
Tarpeiaque 13, 78
Tarpeio 12, 6
Tarpeium 6, 47
Tatio 14, 160
Tarca 6, 491
Taurica 15, 116
tauro 8, 82

tauromimitanæ 5, 93
taurus 12, 11
tecta 6, 288. 8, 77
tectis 3, 269
tecto 7, 105
tectoque 3, 211
tectoria 6, 466
tectorum 3, 8
tectum 6, 303. 15, 154
tegant 9, 105
teges, *verb.* 9, 101
tegete 9, 140
tegetem 6, 117
tegetis, *nom.* 5, 8. 7, 221
tegi 14, 186
tegit 11, 158
tegitur 1, 171. 5, 154
tegmen 6, 256
tegula 3, 201
tegunt 16, 48
tela. *neut.* 10, 164. 13, 232. 15, 65
tela, *abl. fœm.* 14, 61
Telamonem 14, 214
Telephus 1, 5
Telefine 7, 25
teli 15, 53
tellure 1, 89
telorum 13, 83
temeraria 5, 102
temerarius 5, 129. 14, 275
temetum 15, 25
temone 4, 126. 10, 135
tempero 3, 287
tempeſtas 12, 24. 13, 228
tempeſtate 4, 140. 6, 26. 7, 2 164. 12, 61. 14, 302.
tempeſtatibus 15, 20
templa 15, 42
templi 13, 147
templis 8, 143. 10, 23. 12, 7. 13, 37
templiſque 8, 233
templo 1, 133. 9, 24. 13, 205
templorum 11, 111
templum 13, 219
tempora 2, 38. 3, 124. 4, 151. 6, 570. 8, 145. 10, 254. 11, 118. 12, 62. 14, 130 157
tempore 5, 53 102. 4, 115 135. 5, 22. 9, 16. 10, 263. 11, 144 152. 13, 211. 15, 38 68
temporibus 4, 80. 6, 644. 10, 15. 13, 29
temporis 7, 99. 9, 125
tempus 2, 115. 8, 150. 16, 49
tenax 8, 25
tende 6, 52
tendit 10, 154
tenditur 6, 425
teneam 5, 58. 13, 94
teneat 1, 23 31
tenebat 1, 61, 6, 657
tenebit 14, 297
tenebræ 12, 18
tenebras 3, 225
tenent 6, 70
tenentis 3, 89. 14, 63
tenentur 3, 306
tener 1, 22. 5, 70. 6, 382. 9, 46
teneræ 2, 86
teneri *verb.* 6, 409. 15, 158
teneris, *nom.* 1, 39. 14, 215
teneros 7, 237
tenerum 6, 547. 8, 16
tenet 2, 99. 5, 31 39. 6, 382 453. 7, 50 51. 10, 141 54. 16 54
tenſo 14, 281
tenſum 7, 117
tenta, *verb.* 7, 175
tentare 10, 305
tentarent 7, 54
tentaveris 5, 126
tentes 3, 297
Tentyra 15, 35 76
tenne 9, 31. 10, 269
tenuem 7, 207
tenues 3, 163 227. 8, 120. 15, 101
tenui, *nom.* 2, 55. 3, 97 193. 4, 110 132 6, 258 540 658. 7, 145. 9, 138. 15, 21
tenuique 7, 48 80
tenuis 13, 7
tenus 6, 445
tepenti 10, 149
ter 6, 522 660. 11, 86. 14, 28
Terea 7, 12
terga 4, 128. 11, 82. 13, 16. 15, 75
tergeat 14, 62
tergens 13, 44
tergo 1, 6
terit 9, 4
Terpſichoren 7, 35
terra 15, 70
terra, *ablat.* 15, 122 139
terraque 14, 222
terræ 7, 103. 14, 7
terræque 14, 237
terram 2, 130. 4, 10. 6, 428. 7, 207. 11, 164. 15, 92 147
terras 4, 83. 6, 410. 13, 226
terretur 14, 285
terribiles 15, 124
terris 2, 25. 6, 2 164. 8, 37. 10, 1 279. 13, 126. 15, 86
terrore 10, 357
tertia 2, 60. 3, 199. 5 17. 14, 326
tertius 2, 40. 13, 73
teſſellæ 11, 132
teſſera 7, 174
teſta 3, 270. 4, 131
teſta, *abl.* 6, 513. 14, 311
teſtæ 5, 35. 15, 128
teſtamenta 1, 37
teſtamento 12, 121
teſtamentum 6, 548
teſtandi 6, 215. 16, 51
teſtantur 12, 27
teſtarum 11, 170
teſte 6. 135 310. 10, 70. 15, 26
teſtem 2, 76. 3, 137. 13, 198. 16, 29 32
teſtes 8, 149. 13, 75
teſti 5, 5
teſticuli 6, 338
teſticulorum 12, 36
teſticulos 6, 371. 11, 157
teſtis 6, 219. 8, 80. 9, 77. 14, 218
teſtudine 6, 380. 14, 308
teſtudineo 6, 80
teſtudo 11, 94
tetererrimas 6, 417
tetigit 2, 128. 7, 109
tetrum 10, 191
tetrumque 3, 265
Teucrorum 8, 56
Teutonico 10, 282
texit 6, 44. 8, 43
textoris 9, 39.
Thaida 3, 93
Thaletis 13, 184
theatra 14, 256
theatri 10, 128 213
theatro 3, 173. 6, 68
theatrum 11, 4
Thebaidos 7, 83
Thebarum 13, 27
Thebas 7, 12. 14, 240
Thebe 15, 6
Themiſon 10, 221
Theodori 7, 177
thermæ 11, 4
thermarum 8, 168
thermas 7, 233
Therſitæ 8, 271
Therſites 8, 269. 11, 31
Theſeide 1, 2
Theſſala 6, 609
Theſſaliæ 8, 242
thoraca 5, 143
thoris 1, 136
thoro 3, 82. 13, 218. 15, 43
thorum 6, 5
Thraces 6, 402
Thracum 13, 167
Thraſea 5, 36
Thraſylli 6, 575
Thrax 3, 79
Thule 15, 112
thura 12, 90. 13, 116
thure 9, 137
Thyeſtæ 8, 228
Thymele 1, 36. 6, 66 *bis*
Thymeles 8, 197
Thyrſumque 6, 70
thyrſumve 7, 60
tiara 6, 515. 10, 267
Tiberi 6, 522 7, 121
Tiberim 3, 62. 14, 202
Tiberinum 8, 265
Tiberinus 5, 104
tibia 6, 313
tibicina 2, 90
tibicine 3, 63 193. 15, 49
Tiburis 3, 192. 14, 87
Tiburtino 11, 65
Tigellinum 1, 155
tigillo 7, 46
tignum 3, 246
tigride 6, 269. 15, 163
tigris 8, 36. 15, 163
time 10, 26
timeam 1, 103
timearis 3, 57

timeas 3, 310
timeat 6, 51
timebis 5, 172. 10, 20
timemus 10, 4
timendas 2, 31
timendus 4, 153
timent 6, 95
timeo 10, 84
timeret 6, 17. 11, 92
timeri 3, 113
timet 1, 35. 3, 190. 15, 119
timetur 13, 227
timidum 6, 523
timidus 6, 632
timor 1, 85
timuit 3, 190
tinea 7, 26
tinctigine 6, 128
tinctinnabula 6, 440
Tireſiam 13, 249
tironem 16, 3
tiruncnlus 11, 143
Tirynthius 11, 61
Tiſiphone 6, 29
Titan 14, 35
Titanida 9, 132
Titio 4, 13
titubantibus 15, 48
tituli 8, 241
titulique 10, 143
titulis 5, 110. 8, 69
titulo 6, 229. 11, 86
titulos 1, 130. 14, 291
titulum 6, 123
titulumque 5, 34
toga 1, 119. 3, 149. 8, 240
toga *abl.* 10, 8
togæ 9, 29. 10, 39
togam 2, 70. 3, 172 11, 204
togatas, *id eſt*, Comœdias 1, 3
togata 8, 49
togatæ 1, 96
togati 7, 142
togatus 2, 127. 16, 8
tolerabile 6, 613. 7, 69
toleranda 6, 183
tolerant 6, 592
tollas 9, 122. 10, 142
tollatur 6, 363
tolle 6, 169
tollendus 14, 268
tollentibus 1, 81
tollere 6, 38
tollet 14, 247
tolli 2, 101
tollis 9, 84
tollit 6, 320
tollito 9, 105
tollunt 13, 147
tolluntur 6, 154
tomacula 10, 355
tonantem 13, 153
tonat 13, 224. 14, 295
tondente 1, 25. 10, 226
Tongilli 7, 130
tonitrua 5, 117
tonſi 11, 149
tonſore 6, 26
tonſoris 6, 372
tophum 3, 20
tormenta 9, 18. 14, 135
tormentis 1, 208
tormentum 2, 137
torpente 10, 203
torpentis 4, 43
torqueat 1, 9. 3, 27. 6, 449
torquentem 13, 165
torquere 5, 155. 15, 64
torques *verb.* 5, 26
torquet 6, 623. 14, 251
torqueris 2, 56
torquibus 16, 60.
torrens 6, 318. 10, 9. 13, 70
torrente 5, 105
torrentem 4, 90. 10, 128
torrentior 3, 74
torret 9, 17
tortoque 11, 70
tortore 13, 195. 14, 21
tortoribus 6, 479
torva 10, 271
torva, *abl.* 6, 642
torviſque 4, 147
torvum 2, 36
torvumque 8, 155
torvus 13, 50.
tota 3, 10. 4, 150. 5, 21. 6, 150 30. 9, 76. 10, 18 237. 12, 100. 13, 173. 14, 148. 15, 8. 16, 20
tota, *abl.* 6, 170. 8, 19 206. 9, 13. 11, 141. 13, 61 206. 14, 61
totam 6, 397 615. 11 183 195. 14, 94
totas 10, 7. 14, 230
totidem 1, 94. 7, 225. 13, 26. 14, 13
toties 1, 2. 2, 37. 6, 44 94. 7, 166 214 9, 1. 10, 187 250. 16, 44
totis 6, 61. 8, 255. 10, 115
toto 2, 85. 4, 54. 6, 327 401. 7, 97. 8, 86. 10, 24 63 288 11, 66. 13, 218. 14, 154, 15, 55 91
totos 1, 140 150. 6, 473. 10, 323
totum 3, 209. 6, 424 520 524. 12, 128. 13, 153. 14, 313. 15, 80
totus 2, 79. 7, 226. 15, 110
trabeæ 10, 35
trabeam 8, 259
trabibus 14, 276 296
tractanda 4, 80
tractandum 11, 28
tractare 6, 102. 14, 254
tractas 9, 53
tractato 6, 549
tractemus 16, 7
tradat 6, 238
tradentur 5, 116
tradiderit 10, 299
tradidit 14, 102
tradit 8, 72
traditur 2, 129
traducebat 11, 31
traducimur 2, 159
traducit 7, 16. 8, 17
tradunt 15, 117
traduntque 14, 3
traduntur 6, 369
tragœdo 6, 74
tragœdum 6, 395
tragicæ 12, 120
tragicis 6, 642
tragico 2, 29
tragicos 15, 31
trahat 10, 88
trahere 13, 108. 15, 151
traheretur 12, 11
trahit 11, 23. 14, 37 325
trahitis 2, 54
trahitur 10, 99
trahunt 8, 66
tranquillæ 10, 364
tranſacta 6, 482
tranſeo 6, 601. 10, 273
tranſfert 3, 198. 5, 43
tranſi 3, 114. 7, 199
tranſierit 14, 11
tranſiliet 14, 279
tranſilit 10, 152
tranſire 2, 151
tranſitus 3, 236
tranſlatus 3, 169
Trallibus 3, 70
Traſymachi 7, 204
traxerat 4, 146.
Trebio 5, 135
Trebium *ibid.*
Trebius 5, 19
trechidipna 3, 67
tremebunda 6, 524
tremens 6, 542
trementes 2, 94. 7, 241
trementia 10, 198
tremere 5, 11
tremerent 11, 90
tremuli 6, 615
tremulis 6, 96
tremulo 11, 164
tremulumque 6, 621
tremulus 10, 267. 16, 56
trepida 9, 130
trepidabis 10, 21
trepidabit 8, 152
trepidam 3, 139
trepidant 13, 223
trepidantem 8, 259
trepidantis 12, 15
trepidas 14, 64
trepidat 1, 97
trepidatur 3, 200
trepidi 2, 64. 14, 29
trepido 1, 36. 14, 199
trepidoſque 10, 296
trepidum 13, 106
trepidumque 14, 246
tres 2, 28. 5, 141. 6, 143. 9, 90. 12, 95. 14, 169
tria 5, 127
tribuat 10, 301
tribui 9, 39
tribunal 8, 127. 10, 35
Tribuni 1, 109. 3, 132 7, 228
Tribunis 3, 313
Tribuno 1, 101. 2, 165 11, 7
Tribunos 7, 92
tribus, *abl.* 1, 158
tributa 3, 188

tridentem 8, 203. 13, 81
trientem 3, 267
Trifolinus 9, 56
trigina 12, 74
tripliceem 9, 7
tripodes 7, 11
triremis 10, 135
triſcurria 8, 190
triſte 6, 568. 13, 49. 14, 110
triſtes 6, 69. 7, 2
triſtibus 2, 9. 6, 388
triſtis 1, 145, 2, 62. 3. 57. 6, 127. 9, 1. 10, 136. 11, 153
tritas 6, 572
tritoque 8, 66
tritus 13, 10
triviale 7, 55
trivio 6, 411
triumphalem 8, 144
triumphales 1, 129
triumphi 4, 125
triumpho 11, 192
triumphos 6, 168. 7, 201. 8, 107
Troja 10, 258
Trojanum 4, 61
Troica 8, 221
Trojugenæ 8, 181
Trojugenas 1, 100
Trojugenis 11, 95
trophæis 10, 133
truces 15, 125
trulla 3, 108
trunca 12, 79
truncis 10, 133
trunco 13, 178
truncoque 8, 53
tratina 6, 436
Trypheri 11, 137
tuba 15, 52
tuba, *abl.* 6, 249. 15, 157
tubarum 10, 214
tubas 1, 169. 6, 441
tubera 5, 116 119. 14, 7
tubicen 14, 243
Tuccia 6, 64
tuendis 8, 169
tueri 13, 201
tuetur 3, 201. 14, 302
tui 5, 75. 9, 91. 10, 310
tuis 8, 96 231
tulerim 6, 650
tuli 2, 24. 6, 116
tulisset 5, 4. 10, 278
tulisti 9, 39
tulit 2, 36. 6, 131. 10, 267. 13, 105
Tulli 5, 57
Tullia 6, 306
Tullius 7, 199
tumentem 10, 309
tumes 3, 293. 8, 40
tumet 6, 461
tumidaque 14, 282
tumide 2, 13.
tumidis 16, 11
tumidum 13, 162
tumultu 6, 419. 13, 130
tune 6, 191 640 641
tundendum 6, 377
tunica 8, 235. 10, 38. 13, 122
tunicæ 3, 179 254. 8, 207
tunicam 1, 93. 14, 153
tunicas 6, 445 476 520
tunicati 2, 143
tunicis 14, 287
turba 4, 62. 5, 21. 6, 438. 10, 73. 13, 46 15, 46 81
turbæ, *abl.* 3, 239. 1, 195. 7, 131
turbamque 14, 167
turbas 1, 96. 15, 61
turbat 13, 222
turbavit 6, 8. 14, 94
turget 14, 138
turgida 2, 141
turgidus 1, 143
Turni 12, 105
Turnus 15, 65
turpe 3, 168. 4, 13. 6 187 389 456. 7, 5. 11, 175. 14, 48
turpem 6, 240
turpes 1, 78
turpi 6, 240 298
turpia 2, 9. 7, 239. 8, 182
turpibus 14, 41
turpis 2, 71 111. 6, 130. 11, 174
turpiſſimus 2, 83
turpiter 6, 97. 8, 165
turre 6, 290.
turribus 15, 158
turrim 12, 110
turris 10, 106
turture 6, 39
Tuſca 8, 180
Tuſca, *abl.* 6, 185
Tuſco 6, 288. 10, 74. 11, 109
Tuſcis 13, 62
Tuſcum 1, 22
tuta 9, 139
tutæ 3, 306
tutela 14, 112
tuti 12, 81
tutor 8, 79. 10, 92
tutos 5, 91. 15, 154
tutum 3, 109
tutus 4, 93. 11, 146
Tydides 15, 66
tympana 3, 64. 6, 514. 8, 176
Tyndaris 6, 656
tyranni 4, 86. 10, 113
tyrannide 8, 223
tyrannis, *dat.* 8, 261
tyranno 10, 162
tyrannos 7, 151
tyrannus 10, 307
Tyrias 1, 27. 6, 245
Tytio 7, 134. 12, 107
Tyriuſque 10, 334
Tyrrhenamque 12, 76
Tyrrhenos 6, 92
Tyrrhenum 5, 96

V.

VAcantem 8, 118
vacat 1, 21. 5, 8.
vacua 3, 96
vacuam 1, 124. 6, 122
vacui 15, 23, 100
vacuis 3, 2. 8, 90. 10, 102
vacuiſque 1, 136
vacuo 5, 17. 6, 68
vacuumque 14, 57
vacuus 10, 22
vadas 11, 205
vade 2, 131
vadimouia 3, 213 298
vadit 8, 168
vadum 2, 151
vænit 7, 174
Vagelli 16, 23
vaginæ 5, 44
vagitus 7, 196
vale 3, 318
valeant 15, 67
valeat 6, 610. 13, 120
valent 10, 145
valentius 12, 63
valet 6, 100. 8, 171. 10, 238. 16, 4
valida 11, 5
valle 2, 133
vallem 3, 17
vallibus 7, 7
vallo 15, 120
vallum 16, 16
valvæ 4, 63
valvis 9, 98
vena 13, 137. 16, 41
vanæ 7, 203
vani 6, 637
vaniſſime 14, 211
vano 3, 159
vanus 8, 15
vapulo 3, 289
varia 13, 236
varicoſus 6, 396
varie 3, 264
Varillus 2, 22
vas 7, 119
vaſa 3, 251 271. 6, 355. 16, 101. 14, 62
vaſcula 9, 141. 10, 19
Vaſcones 15, 93
vatem 7, 53
vates 6, 435. 13, 199
vati 6, 583. 7, 93
vatibus 1, 18
Vaticano 6, 343
vatis 11, 114. 13, 79
vatum 7, 89
ubera 6, 9. 12, 8
uberibus 6, 272
uberior 1, 87
ubicunque 4, 55
ubique 1, 17. 3, 303. 8, 104 238
Ucalegon 3, 199
uda 1, 68. 9, 4
udis 10, 321
udo 8, 242
udus 8, 159
vectari 6, 576
vectetur 4, 6
Vecti *vel* Verti 7, 150
vectoris 12, 63
vehatur 1, 158
vehemens 9, 11. 11, 34. 13, 196
vehementius 8, 37
veheris 5, 55
vehetur 3, 239
vehitur 4, 21. 6, 350
vehunt 3, 256
Veiento 3, 185. 4, 113 123. 6, 113
vela 6, 227. 9, 105. 15, 127
velamen 3, 178

velantes 14, 300
velare 6, 390
velari 6, 339
velaria 4, 122
velas 8, 145
velificatus 10, 174
velim 5, 107. 9, 1
velis, *nomen*, 1, 149. 10, 339. 11, 30. 12, 22
velit 13, 176
vellendas 11, 157
vellera 2, 55
vellere, *nomen*, 6, 288
velles 6, 281
vellet 6, 597. 10, 184 282
vellus 12, 4
velo 12, 69
velocis 13, 98
velocius 14, 31
velox 3, 73. 9, 126
Velox, *nom. prop.* 8, 187
veluti 11, 198
vena 7, 53
venabula 1, 23
venæque 9, 31
Venafrano 5, 86
venale 3, 33. 8, 62
venales 12, 102. 14, 151
vensli 8, 162
venalibus 3, 187
venam 6, 46. 13, 125
venantur 14, 82
venator 4, 101
venatricis 13, 80
vendant 8, 192
vendas 7, 10
vendat 5, 98. 7, 87
vendente 6, 257
vendenti 6, 590
vendentis 6, 379
vendere 4, 33. 8, 194. 14, 200
vendes 6, 211
vendet 14, 218
vendimus 10, 78
vendit 4, 27 *bis*. 6, 609. 7, 10 135. 8, 128
vendunt 6, 546. 7, 136. 8, 193
venefica 6, 625
venena 7, 169. 14, 173
veneni 8, 17. 9, 100. 13, 154
veneno 3, 123. 6, 630
venenum 6, 132
venerabile 13, 58. 15, 143
venerantur 15, 8
venerat 1, 111. 2, 166
Venere, *nomen*, 10, 362
Venerem 10, 209
Veneres 13, 34
Veneri 2, 31
Veneris, *nomen*, 4, 40. 6, 137. 7, 25. 10, 290. 11, 165. 16, 5
veneris, *verb.* 13, 161
venerit 5, 145
Veneto colore 3, 170
veniam, *nomen*, 2, 19 63. 5, 42. 6, 534 539. 11, 174. 15, 103
veniam, *verbum*, 3, 322
veniant 7, 156
venias 1, 98. 7, 29
veniat 1, 32. 16, 27
venient 13, 102
veniente 3, 255
venientibus 11, 113
venientis 14, 65
venies 11, 61
veniet 1, 160. 3, 243. 5, 168. 6, 331. 7, 184 185. 8, 49. 10, 336. 11, 65. 14, 277.
venis, *verbum*, 3, 292
veniſſe 6, 476. 10, 216
veniſſet 4, 149. 10, 258
venit, *præſ. à* venio 2, 157. 5, 83. 6, 147 424. 7, 110. 8, 60. 10, 18. 11, 160
venit, *præterit.* 4, 81. 5, 99. 10, 71
venit, *à* veneo, *vide* vænit.
veniunt 6, 138 463. 11, 20
venter 4, 107. 9, 136
venti 1, 9
Ventidio 11, 22
Ventidius 7, 199
ventilat 1, 28. 3, 253
ventis 12, 34 57
vento 3, 83
ventorum 13, 225
ventoſa 14, 58
ventoſo 8, 43
ventre 5, 6. 6, 595. 12, 60
ventrem 6, 124. 11, 40. 14, 199
ventres 3, 167. 14, 126 149
ventri 15, 174
ventriculum 3, 97
ventris 15, 100
venturo 14, 59
ventus 12, 67
Venus 6, 299 569
Venuſina 1, 51
Venuſinam 6, 166
ver 5, 116. 7, 208. 9, 51
vera 2, 64 153. 4, 35. 10, 3. 14, 240. 16, 33
vera, *ablat.* 8, 188
veraque 15, 17
veræque 6, 250
veram 7, 112
veramque 13, 205
veras 7, 168
verba 4, 91. 6, 390 455. 11, 8
verbera 8, 267
verberat 6, 480
verbere 13, 194. 15, 21
verberibus 10, 317
verbis 2, 19 110. 6, 405. 11, 170
verborum 6, 439. 7, 230
verboſa 10, 71
verbum 1, 161
vere, *nomen*, 4, 88
verebor 2, 21
verendum 14, 115
vergas 8, 136
veris, *adjectiv.* 3. 18. 13, 134
verius 2, 15
verna, *ſubſtant.* 1, 26
vernam, *ſubſt.* 9, 10
vernula, 5. 105. 10, 117. 14, 169
vernum 11, 203
vernus 5, 78
vero, *nomen*, 4, 91
vero, *conjunct.* 13, 84
verpos 14, 104
verre, *verbum*, 14, 60
Verrem 3, 53
Verres 8, 106
Verri 2, 26. 3, 53
verſamus 7, 49
verſare 8, 67
verſata 13, 218
verſetur 14, 206
verſibus 7, 153
verſo 3, 36
verſu 7, 86
verſum 1, 79
verſus, *nomen*, 6, 455. 7, 38. 11, 180
vertere, *prater.* 11, 49
verterit 7, 242
vertice 3, 252. 5, 171. 8, 247. 11, 160 12, 81
vertigine 6, 303
vertitur 6, 99
vertunt 3, 30
verubus 15, 82
vervecis 3, 294
vervecum 10, 50
verum, *nomen*, 3, 171. 6, 142 324
verum, *conjunct.* 8, 125. 9, 70. 12, 97
veſcebantur 15, 106
veſci 15, 13
veſica 1, 39
veſicæ 6, 64
Veſtam 4, 61
Veſtamque 6, 385
veſte 10, 245. 14, 110
veſtem 2, 67. 6, 351. 12, 38. 13, 132
veſter 7, 98
veſtibulis 1, 132. 7, 126
veſtibus 12, 68
veſtigia 6, 14 225. 13, 244. 14, 36 53 272
Veſtinuſque 14, 181
veſtis 6, 481
veſtit 11, 155
veſtiti 3, 135
veſtitur 6, 115. 12, 100
vetat 10, 237 293
vetent 6, 74
vetera 3, 218
veterem 4, 52 137. 6, 307. 13, 61
veteres 1, 132. 3, 11. 6, 334 345 518. 7, 120 170. 8, 10. 10, 299. 14, 189
veteri 5, 64. 6, 121
veteris 3, 1 195. 4, 105. 5, 35. 6, 14 318. 9, 16. 13, 147 214. 14, 37 184
veterum 5, 13
vetet 6, 627
vetitum 14, 185
veto 13, 128
Vetti, *vide* Vecti.
vetula 6, 193. 10, 195
vetulæ 1, 39. 6, 40. 14, 208

vetulo 13, 55. 16, 39
veterus 10, 268
vetus 1, 76. 3, 206. 6, 21 159. 15, 6 33
vetuſta 8, 34
vetuſto 15, 151
vetuſtos 6, 161
vexant 1, 100. 7, 64
vexantur 2, 43
vexare 1, 126. 6, 598 610. 13, 108 133
vexat 2, 63. 7, 131. 12, 9
vexatæ 6, 289
vexataſque 11, 187
vexatus 1, 2
vexilla 2, 101
vexillaque 8, 236
vexillum 10, 156
vexit 3, 65
via 1, 39. 14, 223
viam 14, 122
vias 14, 103
victor 10, 22
vice 15, 53
vicerit 13, 4
vicerunt 10, 285
vices 6, 310. 13, 88
vicibus, *id eſt*, viciſſim 7, 240
vicimus 2, 163
vicina 4, 7. 6, 508. 14, 143. 15, 76
vicinarumque 6, 16
vicinia 14, 154
vicino 15, 154
vicinorum 15, 36
vicinos 6, 413
vicinum 1, 8. 6, 32
vicinus 6, 151. 13, 185. 16, 37
vicit 2, 143. 4, 136. 14, 214
vicorum 3, 237
vicos 6, 78
victa 10, 277
victæque 10, 135
victi 6, 660
victima 12, 113
victis 8, 99. 11, 198. 12, 126
victo 10, 286
victor 2, 73
victori 7, 243
victoria 1, 115. 8, 59 63. 15, 47
victoris 2, 162
victrix 1, 50. 13, 20. 15, 81
victum 14, 273
victumque 6, 169 292. 7, 9
victuro 9, 58
victurus 6, 566
victus 9, 2. 10, 84
vicus 2, 8. 6, 655
videant 10, 87
videas 2, 76. 13, 170 182. 14, 42
videbat 2, 100
videbis 1, 91. 3, 177. 5, 25. 6, 502. 14, 245
videmus 4, 22. 13, 8
videndus 6, 600
videntur 11, 121
video 6, 394. 13, 118
videor 14, 322
videres 11, 197
videret 13, 56. 15, 172
videri 6, 113 444 463
videris 5, 161. 9, 20. 13, 143
viderit 9, 36
viderunt 3, 314. 6, 24. 11, 118
vides 3, 249. 8, 90. 11, 9. 12, 126. 13, 135
videt 6, 407. 8, 149. 10, 252 290. 13, 221
videtur 3, 95. 6, 160 175 200 504 579. 14, 142. 16, 58
vidi 7, 13. 16, 30
vidimus 3, 6
vidiſſe 14, 283
vidiſſet 10, 36
vidiſti 7, 14
vidiſtis 7, 205
vidit 4, 52. 6, 104 214 246. 10, 265. 14, 311. 16, 30
vidua 6, 140
viduæ 4, 4
viduam 6, 404
viduas 8, 78
vigeant 10, 240
vigila 14, 192
vigilando 3, 232
vigilanti 1, 57
vigilantibus 3, 129
vigilate 10, 162. 14, 305
vigilat 8, 236
vigilatque 7, 27
vigilem 14, 260
vigiles 3, 275
vigili 13, 229
viginti 9, 140
vile 11, 97
viles 13, 142
vilibus 5, 146
vilis 5, 4. 7, 174. 14, 269
villa 14, 141
villa, *ablat.* 4, 112
villarum 14, 89
villas 1, 94. 7, 133. 10, 225. 14, 95 275
villica 11, 69
villicus 3, 195 228. 4, 77
vimine 3, 71
vim 5, 74
vina 5, 51. 11, 159. 13, 213
vincant 1, 110
vincebas 14, 91
vincens 14, 90
vincere 13, 112
vinceris 14, 213
vincitur 10, 159. 14, 145
vincla 13, 186
vinclis 3, 310
vincuntur 6, 437
vindex 10, 105
vindice 4, 152. 8, 222
vindicet 13, 226
vindicta 13, 180. 16, 22
vindicta, *ablat.* 13, 191
vini 7, 236. 10, 203. 11, 161
vino 6, 385
vinoque 5, 49. 6, 314
vinoſus 9, 113
vinum 5, 24. 7, 97 121
vinxerat 10, 182
violæ 12, 90
violare 15, 9
violarent 3, 20
violatæ 13, 6
violati 13, 219
violato 6, 536
violatus 11, 116
violaverit 15, 84
violentius 4, 86
vipera 6, 640
vir 2, 129. 6, 53 253
virentem 12, 85
vires 3, 180. 6, 252
virga 3, 317. 8, 7 153
virgæ 7, 210
virgamque 14, 63
virgas 8, 23. 11, 66
Virgilio 7, 69
Virgilium 6, 434
virgine 6, 505
Virginia 10, 294
virginis 15, 139
Virginius 8, 221
virgo 3, 110. 8, 295. 9, 72. 14, 29
virguncula 13, 40
viri 6, 359 507 653. 9, 85. 13, 12
viribus 10, 10 209. 12, 42
viridem 5, 143. 9, 50
virides 6, 227 457. 7, 118. 14, 147
viridi 3, 19
viridis 11, 196
viris 6, 129 454
viro 1, 70. 2, 129. 4, 136. 6, 112 223 269 388 574
virorum 6, 398. 15, 48
viros 2, 45. 6, 328. 10, 49 304
Virro 5, 39 43 128 149. 9, 35
Virronem 5, 156
Virroni 5, 99
Virronibus 5, 149
Virronis 5, 134
virtus 1, 115. 6, 322. 8, 20
virtute 2, 20. 4, 2. 15, 114
virtutem 10, 141 364
virtutibus 3, 164. 6, 167
virturis 10, 141. 14, 109
virum 6, 116. 13, 64
vis, *verbum*, 1, 74. 2, 69. 7, 165. 10, 346. 14, 253
vis, *nomen*, 5, 135 138. 6, 439. 10, 94
viſa 6, 537. 14, 165. 15, 40
viſæ 4, 114
viſam 11, 152
viſamque 6, 2
viſcantur 6, 462
viſcera 3, 44 72. 4, 111. 9, 43
viſceribus 13, 15
viſci 9, 14
viſis 12, 74
viſne 10, 90
viſuque 14, 44
viſurus 6, 312

vita 10, 343
vita, *ablat.* 11, 57. 13, 22 180 235. 15, 108
vitæ 7, 172. 9, 21 27 127. 10, 188 247 275 358 364. 11, 207. 12, 70. 13, 21. 14, 106 157
vitam 4, 91. 8, 84. 12, 50. 15, 161
vitanda eſt 8, 116
vitare 6, 571
vitari 3, 284
vitem 8, 247. 14, 193
vitia 2, 34. 13, 188
vitibus 9, 56. 11, 72
vitiis 4, 3. 6, 287
vitio 3, 121. 12, 51
vitioque 14, 69
vitiorum 1, 87. 14, 32 123
viris 6, 374
vitium 1, 145. 3, 182. 6, 412. 8, 140. 14, 109 175
vitreo 2, 95
vitro 5, 84
vitas 6, 50. 12, 118
vittata 4, 9
vituli 13, 117
vituliſque 3, 238
vitulum 2, 123
Vitulus 12, 7
vivant 3, 29
vivaria 3, 308. 4, 51
vivas, *verbum*, 8, 46
vivat 6, 56 57. 12, 128
vive 3, 228
vivebant 6, 12. 13, 38
vivebat 8, 103
vivendi 8, 84. 11, 11
vivendum eſt 3, 197. 9, 118
viventibus 10, 243
viventis 6, 56
vivere 2, 135. 5, 2. 7, 337. 14, 137
viveret 6, 18
vivimus 3, 182
vivit 6, 508. 8, 55
vivite 14, 179
vivitur 8, 9
vivo, *nomen*, 4, 10. 15, 69. 16, 52
vivunt 2, 3. 12, 51. 15, 62
vivus 2, 59
vix 3, 231. 4, 109. 5, 68. 6, 53 562. 9, 76. 10, 214. 13, 14 26 74. 14, 150 163. 15, 55
vixerat 10, 272
vixerit 7, 235
vixit 6, 56
ulciſci 8, 222
ulciſcitur 6, 292
ulciſcuntur 9, 111
ulcus 6, 472
ulmea 11, 141
ulmos 8, 78
ulmoſque 6, 149
ulterior 4, 20. 7, 30
ulterius 1, 147. 9, 38. 15, 118
ultima 2, 34. 3, 140. 6, 127. 8, 44. 9, 81. 10, 275. 12, 55. 15, 95
ultimus 3, 201 209. 4, 38. 8, 260. 10, 342. 15, 90
ultio 13, 2 191. 16, 19
ultor 8, 216. 10, 165. 14, 261
ultro 13, 108
Ulubris 10, 102
ululantque 6, 314
Ulyſſes 9, 65. 11, 31. 15, 14
umbellam 5, 50
umbone 2, 46
umbra 2, 157
umbra, *ablat.* 4, 6. 6, 4. 7, 105 173. 14, 109
umbræ 13, 52
umbram 10, 21
umbrarum 8, 65
umbras 1, 9. 10, 258
umbriferos 10, 194
umbris 7, 207
Umbritius 3, 21
umbroſæ 15, 76
uncia 11, 131
unciolam 1, 40
unco 10, 66
unctamque 8, 113
unctis 3, 262
uncum 13, 245
unda 3, 244
unda, *ablat.* 14, 289
undas 3, 19
undis 12, 31
undique 3, 247. 5, 81. 8, 19. 9, 131
unguem 10, 53
unguenta 6, 302. 9, 128. 11, 122. 14, 204. 15, 50
ungues 7, 232
ungueſque 5, 41
unguibus 8, 130. 13, 170
ungula 7, 181
unica 8, 20. 10, 364
unicus 8, 111. 9, 64
vocale 7, 19
vocalis 13, 32
vocamus 8, 32
vocandus 4, 1
vocant 3, 316
vocantem 13, 107. 15, 135
vocantur 4, 72. 11, 176
vocari 1, 99
vocarit 14, 277
vocat 3, 239. 6, 136
vocato 14, 21
vocatus 5, 63
voce 2, 111. 4, 32. 6, 529. 10, 198. 11, 180. 13, 77
vocem 3, 90. 6, 379. 7, 82. 8, 185. 13, 114 205
voces 7, 44
vocibus 11, 172
vocis 7, 119. 8, 227
volabant 8, 251
volantem 1, 54
volanti 5, 121
volat 10, 232
volens 12, 38
volenti 13, 159. 16, 13
voles 6, 546. 8, 134
Voleſos 8, 182
volet 6, 396. 7, 197. 13, 92. 14, 185
volo 3, 44. 6, 222
Volſcorum 8, 245
Volſiniis 3, 191
volvas 15, 30
volucrem 8, 57. 10, 43
volucres 11, 139. 13, 167
volucri 8, 146
volveris, *a* volvor 10, 126
volvente 13, 88
voluere, *preterit.* 7, 209
voluit, *a* volo 3, 40. 4, 69
volvit, *à* volvo 6, 495. 14, 299
volvitque 6, 451
volvitur 3, 55
volumine 14, 102
voluntas 6, 222. 13, 208
volunt 3, 113. 7, 157. 10, 97
voluptas 1, 85. 6, 178 253 367. 10, 210. 11, 120 166. 13, 190
voluptatem 14, 256. 15, 90
voluptates 11, 208
Voluſi 1, 15
voluta, *imperat.* 1, 168
vomer 3, 311
vomere 15, 167
vomicæ 13, 95
vomit 6, 431
vorabit 1, 135
vortice 13, 70
vorticibus 6, 523
vota 10, 23 111 284. 14, 250
votaque 1, 133. 6, 601
votique 10, 6
votis 14, 298
votiva 12, 27
voto 6, 60
votorum 5, 18. 10, 291
votum 1, 85. 9, 147. 14, 125
votumque 3, 276
voveaſque 10, 354
vovebit 12, 115
vox 6, 196 317. 9, 78. 10, 274. 11, 111. 14, 63
urbani 13, 111
urbe 2, 162. 3, 22 235. 11, 55. 16, 25
urbem 1, 111. 2, 267. 3, 61 193. 6, 397. 7, 83 162. 8, 118 250. 10, 171. 11, 112 198
urbes 6, 410. 10, 284
urbi 4, 77 151. 6, 289 10, 341
urbibus 10, 34. 11, 101. 15, 104
Urbicus 6, 71
urbis 1, 31. 2, 126. 3, 9 214. 6, 84. 8, 200. 10, 285. 13, 157
urceoli 3, 203. 10, 64

urgeat 4, 59
urgebant 13, 48
urgente 6, 592
urgentibus 12, 53
urgentur 6, 424
urget 13, 229
urina 11, 169
urinam 6, 312
urit 6, 259
uritur 14, 22
urna 6, 425. 7, 208. 13, 4. 15, 25
urnæ 10, 242. 12, 44
urnamque 1, 164
urnas 7, 236
Urſidio 6, 38 42
urſis 15, 164
urſos 4, 99
urtica 2, 128
urticæ 11, 166
uſi 15, 93
uſquam 8, 122. 12, 103. 14, 43
uſque 10, 1 201 291. 13, 158. 15, 82
uſque adeo 3, 84. 5, 129. 6, 181
uſu 13, 18
uſuram 9, 7
uſus 4, 139. 11, 118 208
ut *pro* ſtatim atque 4, 63
ut *pro* quamvis 7, 139. 9, 70 *bis* 103. 10, 240. 13, 100
utque 4, 60. 6, 87
utcunque 10, 271
utere 1, 149
uteris 6, 195
utero 10, 309
uterum 6, 598
uterque 10, 118. 15, 37
utile 3, 48. 6, 239 358. 7, 96 135. 9, 27 124. 10, 348
utilior 4, 84
utilis 6, 209. 14, 71 72
utilium 12, 52
utimur 8, 184
utinam 4, 150. 6, 334 637
utitur 5, 170
utres 15, 20
utrinque 6, 581. 15, 35
utroque 2, 50
utrumque 9, 19. 10, 118
uva 2, 81. 13, 68
uvaque 2, 81
uvæ 11, 72
uvam 5, 31
Vulcani 1, 9
Vulcaniaque 8, 270
Vulcano 10, 132
Vulcanus 13, 45
vulgi 3, 36 260. 7, 85. 8, 44. 10, 51 89. 11, 3. 15, 29
vulgo 13, 35. 15, 36
vulgus 2, 74. 15, 126
vulnera 5, 27. 6, 246
vulnere 3, 150. 8, 210. 10, 212. 13, 12. 15, 54 156
vulneribus 2, 73. 14, 164
vulnus 8, 98. 15, 34
vult 3, 53. 6, 464. 10, 338. 14, 176 177. 15, 141
vultu 2, 17. 4, 104. 6, 417. 9, 31 110 189. 14, 52 285
vultuque 14, 110
vultum 3, 105. 6, 466. 7, 238. 8, 205. 10, 191 234. 11, 187. 15, 170
vultumque 10, 300
vultur 14, 77
vulturibus 4, 111
vulturis 13, 51. 14, 79
vultus 9, 12. 10, 68
vultus, *genitiv.* 11, 154. 13, 77
vultus, *plural.* 8, 2
vultus, *accuſ. plural.* 15, 56
vulva 11, 81
vulvæ 6, 128
vulvam 2, 32
uxor 1, 122. 5, 140. 6, 5 45 116 142 210 347 534 616. 9, 72. 10, 272 330 353. 11, 183. 13, 43. 14, 168
uxorem 1, 22. 3, 94. 6, 28 76 165. 14, 331
uxori 1, 56. 10, 201
uxoria 6, 205
uxoris 5, 148. 10, 352

X.

Xerampelinas 6, 518

Z.

Zalates 2, 164
zelotypæ 6, 277
zelotypo 5, 45
zelotypus 8, 197
Zenonis 15, 107
zonam 14, 297
ζωὴ ἐν ψυχῇ 6, 194

FINIS.

INDEX

VOCABULORUM OMNIUM

Quæ in *PERSIO* Leguntur.

Prior numerus Satiram; posterior versum indicat. Litera P. Prologum denotabit.

A.

ABacò 1, 131
ablatura 1, 100
abrodens 5, 163
accedam 5, 173
accedas 1, 6
accedat 6, 67
accedo 6, 55
accersor 5, 172
Accii 1, 76
accipio 5, 87
acerra 2, 5
acervi 6, 80
aceti 4, 32
aceto 5, 86
acre 4, 34. 5, 127
acri 2, 13. 3, 23. 5, 14
Actii 1, 50
actus 5, 99
ad sacra *P.* 7
ad morem 3, 31
ad populum phaleras 3, 30
adde 6, 58
addita 1, 92
adductis 3, 47
adeo 6, 14 51
adhuc 3, 58
admissus 1, 117
admoveam 2, 75
admovit 6, 1
adsit 3, 7
adsonat 1, 102
advehe 5, 134
adverso 1, 44
adunca 4, 40
ædes 2, 36
ædilis 1, 130
Ægæum 5, 142
ægris 3, 88
ægro 5, 129
ægroti 3, 83
ænophorum 5, 140
æquali 5, 47
æra 2, 59. 3, 39
ærumnis 1, 78
ærumnosique 3, 79
affero *P.* 7
afferre 1, 69
afflate 1, 123
agam 5, 134
Agaso 5, 76
age 2, 17 42. 6, 52
agedum 2, 22
agendo 5, 97
ager 6, 52
agis 3, 5. 5, 154
agitare 6, 5
agitet 5, 129
agnam 5, 167
ah 1, 8
ahenos 2, 56
ais 1, 2. 4, 27
ait 1, 40 85. 3, 7. 5, 163
alba 1, 110. 5, 183
albas 1, 59
albata 2, 40
albo 3, 98
albus 1, 16. 3, 115
alea 5, 57
algente 3, 111
alges 3, 115
alia 3, 36
alienis 1, 22
aliquem 1, 129
aliquid 1, 125. 3, 60. 5, 137. 6, 32 64
aliquis 1, 32. 3, 8 77
aliud 4, 19. 5, 68
alius 5, 83. 6, 18
alii 5, 188
alter 1, 27. 6, 76
altera 5, 67. 6, 26
alternus 1, 155 156
alto 3, 33 103. 5, 55
amarum 4, 48
ambages 3, 20
ambiguum 5, 34
ambitio 5, 177
ambo 5, 43
amborum 5, 45
amens 3, 20
amice 5, 23
amicis 3, 47. 5, 109
amico 1, 116
amicus 6, 28
amicis 6, 53
amo 1, 55
amomis 3, 104
amplexa 5, 182
ancipiti 5, 155
ancipitis 4, 11
angues 1, 113
angulus 6, 13
anguste 3, 50
angustas 3, 2
anhelanti 5, 10
anhelet 1, 14
animæ 1, 14. 2, 6. 5, 23
animam 6, 75
animi 2, 73
animo 5, 65
animus 4, 7. 5, 39
anne 3, 39
annos 2, 2. 5, 36 69
annuere 2, 43
anseris 6, 71
Anticyras 4, 16
Antiopa 1, 78
antithetis 1, 86
anus 4, 19
Apennino 1, 95
aperto 2, 7
apponit 2, 2
apposita 5, 38
Appula 1, 60
aprici 7, 179
aptas 5, 140
aptaveris 5, 95
aptior 2, 20 *bis*
aptius 1, 45 46
aquiliculus 1, 57
arat 4, 26
arator 5, 102
aratra 1, 75
aratro 4, 41
Arcadiæ 3, 9
arcana 5, 29
arcanaque 4, 35
Arcesilas 3, 79
arcessis 2, 45
arctos 5, 170
arcum 3, 60
Areti 1, 130
argenti 2, 11 52
argento 3, 69
aris 6, 44
aristas 3, 115
arma 1, 96. 6, 45
arripit 5, 159

ars 5, 105
articulos 5, 59
artifex P. 11
artificemque 5, 40
artifices 1, 71
artis P. 10
artocreasque 6, 50
arundo 3, 11
asper 3 69
aspexi 1, 10
aspice 1, 125
assem 1, 88
assensere 1, 36
assidue 3, 1
assiduo 4, 18
assigna 5, 81
ast 2, 39. 6, 27 74
astringas 5, 110
astrum 5, 51
astutam 5, 117
attinge 3, 108
attamen 2, 48. 5, 159
Attin 1, 93
Attys 1, 105
avaritia 5, 132
audaci 1, 123
aude 6, 49
audi 6, 42
audiat 2, 8
audiet 5 137
audire 1, 84
audiret 3, 47
audis 1, 125
avia 2, 31. 6, 55
avias 5, 92
avidos 5, 150
avis 1, 46
auratis 3, 40
aurea 2, 58
aure 1, 126. 6, 70
aurem 2, 21. 5, 86 96
aures 4, 5 63
auriculas 1, 59 108 121. 2, 30
auriculis 1, 22 23
auro 2, 53 55. 4, 44. 5, 106
aurum 2, 59 69
ausim 5, 26
Auster 6, 12
aut 5, 58 *bis*. 6, 16
avunculus 6, 60
axe 5, 72

B.

Baccam 2, 66
balanatum 4, 37
balba 1, 33
balnea 5, 126
balteus 4, 44
barba 2, 58
barbam 1, 133. 2, 28
barbatum 4, 1
Bassaris 1, 101
Basse 6, 1
Bathylli 5, 123
Baucis 4, 21
beatulus 3, 103
belle 1, 49 *bis*
bellum 1, 87 *bis*
bene 1, 111. 4, 22 30
Berecynthius 1, 93
Bestius 6, 37
beta 3, 114
bibulas 4, 50
bicipiti P. 2
bicolor 3, 10
bidental 2, 27
bile 2, 14. 4, 6
bilis 3, 8. 5, 144
bis, terque 2, 16
blandi 5, 32
blando 4, 15
bombis 1, 99
bona 2, 5 8 63. 6, 21 37
bone 2, 22. 3, 94. 6, 43
boni 4, 17
bove 2, 44
boves 1, 74
Bovillas 6, 55
braccatis 3, 53
brevis 5, 121
Brisei 1, 76
bruma 6, 1
Bruttia 6, 27
Bruto 5, 85
buccae 5, 13
bullaque 5, 31
bullatis 5, 19
bullit 3, 34
buxum 3, 51

C.

CAballino P. 1
cachinno, onis 1, 12
cachinnos 3, 87
cadat 5, 91
cadunt 3, 102
cæco 1, 62
cæcum 4, 44
cædimus 4, 42
cædit 1, 106
cæleſtium 2, 61
cæno 5, 147
cænam 6, 33
cænanda 5, 9
cænare 6, 16
cærulea 6, 33
cæruleum 1, 94
Cæſare 6, 33
cæſo 2, 44
Cæſonis 6, 47
cætera 5, 122
Calabrum 2, 65
calamo 3, 12 19
calcaverit 2, 38
calces 3, 105
calet 3, 108
calice 6, 20
calidæ 4, 7
calido 5, 144
calidum 1, 53
calidumque 3, 100
callem 3, 57
calles 4, 5. 5, 105
callidior 3, 51
callidus 1, 118. 5, 14
Callirhoën 1, 134
caloni 5, 95
calve 1, 56
camelo 5, 136
Camœna 5, 21
camino 5, 10
campo 5, 57
campos 2, 36
candelæ 3, 103
candida 3, 110
candidus 2, 2. 4, 20. 5, 33
Canicula 3, 5 49
canina 1, 109
canis 1, 60. 5, 65 159
canitiem 1, 9
cannabe 5, 146
cano 1, 83
cantare P. 14
cantas 1, 89
cantaverit 4, 22
cantet 1, 88
canthum 5, 71
canto 5, 166
capillis 3, 10
capite 3, 8 166. 5, 18
capiti 1, 83
Cappadocas 6, 77
caprificus 1, 25
captis 6, 46
caput 1, 100. 2, 16. 3, 58. 5, 188
casia 6, 36
casiam 2, 64
casses 5, 170
carbone 5, 108
caret culpâ 3, 33
carmen P. 7
carmina 1, 20 43 63. 5, 2
carminis 5, 5
carpamus 3, 151
castiges 1, 7
castoreum 5, 135
carasta 6, 77
catenæ 5, 160
catino 3, 111
catinum 5, 182
Catonis 3, 45
cauda 5, 183
caudam 4, 15
caules 6, 69
causas 3, 66
cautus 4, 49. 5, 24
cedo *pro* da 2, 75
cedro 1, 42
celsa 1, 17
censen' 5, 168
censoremque 3, 29
centenas 5, 26
centeno 5, 6
centum 1, 29. 5, 1 2 *bis* 191. 6, 48
centuriones 5, 189
centurionum 3, 77
centusse 5, 191
cepe 4, 31
ceraso 6, 36
cerdo 4, 51
certè 5, 51
certo 5, 45 100
certum 5, 65
cervice 1, 98
cervices 3, 41
cespite 6, 31
cessas 5, 127
cesses 4, 33

ceſſit 5, 30
ceves 1, 87
Chæreſtratus 5, 162
χαῖρε, P. 8.
chariſque 3, 70
chartæ 3, 11
chartis 5, 62
chiragra 5, 58
chlamydas 6, 46
chordæ 6, 2
Chryſidis 5, 165
Chryſippe 6, 80
cicer 5, 177
ciconia 1, 58
cicutæ 4, 2. 5, 145
cinere 6, 41
cinis 1, 36. 5, 152. 6, 45
cinnama 6, 35
cippus 1, 37
circum, *Præpoſ.* 1, 32 117
circratorum 1, 29
citius 5, 95
cito 5, 161
citreis 1, 53
cives 6, 9
cladem 6, 44
clam 1, 119
clamet 2, 22 23
clare 2, 8. 6, 51
clarum 3, 1
claudere 1, 93
clauſo 5, 11
Cleantheâ 5, 64
clientis 3, 75
clivumque 6, 56
Coa 5, 135
cocta 3, 22
coctum 1, 97
cognoſcere 6, 9
cognoſcite 3, 66
colligis 1, 22. 5, 85
collo 3, 50
collueris 1, 18
columbo 3, 16
comitem 1, 54
comites 5, 32
comitum 3, 7
committere 2, 4
commota 4, 6
compage 3, 58
compeſcere 5, 100
compita 4, 28. 5, 35
compoſitas 3, 91
compoſitum 2, 73
compoſitus 3, 104
conari, *P.* 9
cognatis 5, 164
conceſſit 5, 119
conchæ 2, 66
concordia 5, 49
condidit 6, 29
conditur 2, 14
connives 6, 50
conſentire 5, 46
conſumere 5, 41
conſumpſimus 5, 68
contemnere 3, 21
contentus 5, 139
continet 5, 98
continuo 5, 190
contra 5, 96
convivæ 1, 38
coquatur 6, 69
coquit 3, 6
coquitur 5, 10
cor 1, 78. 2, 54 3, 111. 6, 10
corbes 1, 71
cornea 1, 47
cornicaris 5, 12
cornua 1, 99
Cornute 5, 23 37
corpora 5, 187
corpuſque 2, 41
corrupto 2, 64
cortice 1, 96
corvos, *P.* 13
corymbis 1, 101
coſta 6, 31
coſtam 1, 95
coxit 2, 65
cras 5, 66 *bis.* 68 *bis*
craſſa 2, 42
Craſſi 2, 36
craſſiſque 3, 104
craſſo 6, 40
craſſos 5, 60
craſſum 5, 190
craſſus 3, 12
crateras 2, 52
Cratero 3, 65
Cratino 1, 123
credam 4, 47
credas, *P.* 14. 3, 9. 5, 161
crede 4, 1
credens 1, 129
credere 5, 80
crepet 2, 11. 5, 25
crepidas 1, 127
crepuere 3, 101
creta 5, 108
cretata 5, 177
cribro 3, 112
crimina 1, 85
criſpante 3, 87
Criſpini 5, 126
crudi 1, 51
crudis 1, 92
crudo 2, 67
crudum 5, 162
crura 4, 42
cubito 4, 34
cuinam 2, 19
cuiquam, *ibid.*
cuique 5, 53
cuivis 2, 6
cujus 4, 25
culpa 3, 33
culpam 5, 16
cultor 5, 63
cultrixque 3, 26
cumini 5, 55
cunis 2, 31
cur 3, 16 85. 5, 89. 6, 61
curas, *nomen*, 1, 1
curata 4, 18
cures 2, 18
Curibus 4, 26
curo 3, 78
curras 5, 72
currere 3, 91
curta 4, 52
curtaveris 6, 34
curto 5, 191
curva 4, 12
curvæ 2, 61
curvos 3, 52
curvus 6, 16
cuſtos 5, 30
cuticula 4, 18
cutis 3, 63
Cynico 1, 133

D.

DA 2, 45 46. 4, 45
dabit 6, 35
dabitur 2, 50
Dama 5, 76 79
damnoſa 3, 49
damus 2, 71. 5, 22
dant 6, 8
dare 2, 71. 5, 20 93
dat 1, 68
datum 5, 124
darus 3, 68
Dave 5, 161 168
de 1, 33 55 109. 3, 77 48 92. 5, 92. 6, 30 31
deque 6, 55
debilis 5, 99
decent 3, 27 71 114
decenter 1, 84
deceptus 2, 50
decerpere 5, 42
decies 6, 79
decipe 4, 45
decoctius 1, 125
decoquit 5, 57
decor 1, 92
decorus 4, 14
decurſu 6, 61
decuſſa 3, 11
dedecus 1, 81. 5, 163
dederam 5, 118
dedit 5, 105
deeſt 6, 64
defecerit 3, 79
defenſis 3, 74
defer 5, 126
defigere 5, 16
Dei *pro* Dii 6, 30
deinde 4, 8. 5, 143
Delphin 1, 94
delumbe 1, 104
demorſos 1, 106
demerſus 3, 34
demum 1, 64
denique 1, 52
dentalia 1, 73
dente 6, 21
dentes 3, 101
Deorum 2, 29
Deos 5, 187
depellentibus 5, 167
deposcere 5, 26
deprendere 3, 52
depunge 6, 79
deradere 4, 29
deſcendere 4, 23
definis 4, 16
deſpuat 4, 35
deſpumare 3, 3
deſterruit 6, 10
deterius 3, 96. 4, 21
detonſa 3, 54
detonſus 4, 38
deunces 5, 150
Deus 3, 71. 6, 62
dexter 3, 48
dextram 3, 107
dextro 2, 11. 3, 57. 5, 114
dia l. divina 1, 31
dic 2, 22. 4, 3. 6, 51
dicam 1, 56. 6, 58
dicas 1, 23. 5, 17 158 171
dicat 3, 42 78. 4, 46
dicenda 4, 5

dicere 1, 8 44 68 128 4, 2
dicier 1, 28
diciſque 3, 117
dicit 3, 90
dicite 1, 55. 2, 69
dicta 6, 66
dictarunt 1, 52
dictata 1, 29
Dictatorem 1, 74
didiciſſe 1, 24
didicit 1, 93
diducit 5, 35
diduxit 3, 56
diem 2, 1. 4, 15. 5, 67
dies 3, 15. 5, 46 60 180
digito 1, 28. 2, 33. 5, 138
digitum 5, 119
digna 1, 42
dignoſcere 5, 24 105
Dii 2, 63. 4, 27. 5, 167. 6, 48
diluis 5, 100
dilutas 3, 14
Dinomaches 4, 20
dira 3, 36. 4, 2
dirigat 1, 66
dirigis 3, 60
dirimebat 1, 94
diſce 3, 73. 5, 91
diſcedo 1, 114
diſcere 3, 46
diſcernis 4, 11
diſcincti 3, 31
diſcincto 4, 22
diſcite 3, 66
diſcolor 5, 52
diſcrepat 6, 18
diſcutitur 2, 25
diſponimus 5, 43
diſpoſitæ 5, 181
diſſolvit 2, 64
diſſutis 3, 59
diteſcant 6, 15
diverſum 5, 154
dives 4, 26
dividit 5, 149
Divis 2, 4
Divûm 2, 31. 3, 35
dixeris 5, 113 189
dixit 5, 81
do 1, 134
docet 3, 53
doctas 1, 86
doctores 6, 38
doctus 5, 16
docuit, *P.* 9
dolores 5, 161
doloſi, *P.* 12
domini 5, 130
dominos 5, 156
dominum 5, 156
dominus 5, 78
domo 3, 92
domum 1, 75
domuſque 2, 25
dona 2, 53
donant 5, 82
donare 1, 54
donas 5, 67
donata 5, 31
donatæ 2, 70
donaveris 4, 50
donec 2, 50
dubites 5, 45
ducentis 5, 4
ducere 2, 63. 5, 83
duci, *verbum* 5, 46
ducis, *verbum* 3, 28
ducis, *nomen.* 6, 48
ducit 5, 40 176
dudum 3, 6
dulcia 5, 151
dulcis 5, 23. 109
dum 4, 21. 5, 10 165
duo 1, 3
duorum 5, 49
duos 1, 113
duplica 6, 78
duplici 5, 154
durum 3, 112

E.

Emanibus 1, 38. 3, 101
è tumulo 1, 39
è ſitiente camelo 5, 136
ebenum 5, 135
ebria 1, 51
ebrius 5, 165
ebullit 2, 10
ecce 1, 30 69. 2, 31. 5, 68
echo 1, 102
edictum 1, 134
effluis 3, 20
effundat 1, 65
egerit 5, 69
egit 5, 131
ego 1, 45. 5, 26 124 6, 12 22 62
egregiè 6, 49
egregios 6, 6
egregium 4, 46
eheu 5, 137
eia 5, 132
elargiri 3, 71
elegidia 2, 51
elevet 1, 6
eliquat 1, 35
elixaſque 4, 40
emaci prece 2, 3
emeris 2, 30
emeruis 5, 74
emole 6, 26
empta 6, 20
en 1, 26, 3, 5. 5, 154
enarrabile 5, 29
enim 1, 47 63. 5, 63
Ennii 6, 10
enſis 3, 40
epulis 3, 98. 5, 42
equidem 1, 110, 5, 19 45
Ergènnaque 2, 26
eritis 1, 111.
error 5, 34
eſcas 1, 22
eſſedaque 6, 47
euge 1, 48 75 111. 5, 167.
Evion 1, 102
evitandumque 2, 27
Eupolidem 1, 124
ex adverſo 1, 44
ex humero 1, 90
ex tempore 3, 62
examen 5, 101
examenve 1, 6
excepto 5, 90
exclamet 5, 103
excuſſit 3, 115
excuſſo 1, 118
excute 1, 49. 6, 75
excutias 2, 54
excutienda 5, 22
excutit 3, 101
excutitur 6, 45
exemit 2, 32
exere 5, 119
exhalante 3, 99
exhalet 5, 148
exieras 5, 174
exierit 1, 25
exime 6, 67
exis 5, 130
exit 1, 45 46. 5, 78. 6, 60
exoptas 2, 44
exoſſatus 6, 52
expecta 4, 19
expedivit, *P.* 8
expers 6, 139
expiat 2, 34
exporrecto 3, 82
expungam 2, 13
exſpes 2, 50
exſuperat *vel* exuperat 3, 89
extat 4, 38
extendit 3, 2 105
extet 1, 57
extincta 5, 166
extinxerit 6, 145
extis 2, 48. 6, 71
extra 1, 7 113
extremumque 1, 47
extrinſecùs 5, 128
exultat 1, 82

F.

Fabula 5, 3, 152
face 3, 116. 5, 166
facere 5, 97
faciam 1, 12. 5, 172
facies, *nom.* 2, 56
facinus 1, 10
facis 4, 48
faciſque 3, 117
facit 2, 69. 5, 76
fæcem 4, 32
fagi 5, 59
Falernum 3, 3
fallere 5, 37
fallier 3, 50
fallit 4, 12
fama 2, 8
far 3, 25. 5, 74
farina 3, 112
farinæ 5, 115
farragine 5, 77
farraram 4, 31
farre 2, 75
farto 2, 48
fas 1, 8 *bis.* 3, 69. 5, 98
fas eſt 1, 61. 6, 25
faſque 2, 73
fata 5, 49
fauces 3, 113
faucibus 3, 89
favillâ 1, 39
faxit 1, 112
feci 1, 44. 6, 78
feciſſe 4, 7
felix 1, 37
feneſtrâ 5, 180

feneſtras 5, 1
feram, *verbum* 2, 53
ferat 3, 62
fermentum 1, 24
ferret 3, 48
fert animus 4, 7
ferum 5, 4
ferto, *nomen.* Vide farto
ferveat 1, 126
fervebit 5, 9
ferventi 3, 37
ferventis 2, 67
ferveſcit 3, 116
fervet 4, 6
ferus 5, 171
feſtâ 6, 69
feſtuca 5, 175
fiat 2, 38
fibra 1, 47. 2, 45. 5, 29
fibris 2, 25. 3, 32
fictile 2, 60
fidele 2, 41
fidelia 3, 22 73. 5, 183
fidelibus 5, 48
fides, *nomen* 2, 8
fierent 1, 103
fies 5, 152
fiet 5, 66 *bis*
figas 4, 33
figentes 3, 80
figi 5, 27
figit 4, 28
figura 6, 73
figuras 1, 86
filios 6, 59
findor 3, 9
fine 3, 24
finem 5, 65
finemque 1, 48
fingendus 3, 24
finire 5, 161
finitor 6, 80
fiſſâ 6, 70
fiſtula 3, 14
fit 6, 38
fixum 5, 111
Flaccus 1, 116
flagellas 4, 49
flagello, *nomen* 3, 51
flamuis 2, 47
flexura 1, 101
fluxus 3, 68
Floralia 5, 178
fluere 1, 64
flumine 2, 16
foci 3, 26
foco 6, 1
focus 1, 72
fœdere 5, 45
fœniſecas 6, 40
fœno 1, 72
fœnoris 6, 67
fœtum 2, 46
folle 5, 11
fonte P. 1
forcipe 4, 40
forent 5, 107
fores, *nomen* 5, 165
fortè 1, 45 108 125. 3, 109
fortunare 2, 45
fortunatâque 1, 39
foſſor 5, 122
fractâ 1, 89
fractus 1, 18
frangam 5, 165
frange 6, 32
frangimus 5, 50
fratres 2, 56
fregerit 1, 130. 5, 59
fregit 1, 115
fretus 4, 3
frigent 3, 109
frigeſcant 1, 109
frigidus 6, 45
fronte 5, 116.
frontem 5, 164
frontemque 2, 32
fruge 3, 64
fruſtrà 3, 63. 5, 71
fueris 5, 115
fuge 6, 65
fugit 5, 153 160
fuiſſe 1, 29
fulta 1, 78
fulto 5, 146
fumo 5, 20
fumoſa 1, 72
fumoſum 6, 70
funde 2, 3
fundo, *nomen* 2, 51
funemque 5, 118
funeris 6, 33
funus 2, 10
fur 1, 85

G.

GAlli 5, 186
gannit 5, 96
gaudere 1, 132. 6, 63
gauſapa 6, 46
gauſape 4, 37
geminâ 4, 10
geminos 5, 49. 6, 18
gemuerunt 3, 39
generis 6, 60
generoſo 2, 74
generum 2, 37
genio 2, 3. 5, 151 6, 19
genioque 4, 27. 6, 48
gente 3, 77
genuinum 1, 115
Germanus 6, 44
geſtas 6, 49
geſtit 1, 127
gigni 3, 83
gignimur 3, 67
glutto 5, 112
Glyconi 5, 9
græcè 1, 70
Græcos 5, 191
Graiorum 1, 127
Graios 6, 38
grana 5, 55
granaria 5, 110. 6, 25
grande 1, 14. 5, 7
grandes 1, 68. 2, 42. 5, 186
grandi 3, 55
grandia 3, 45. 6, 22
grave 5, 12
gravem 5, 50
gravis 3, 89
gregibus 2, 46
gurgite 2, 15
gurgulio 4, 38
guſtaveris 5, 188
guttas 2, 54. 3, 14
guttur 1, 17
gutture 3, 97. 5, 6

H.

HAbes 4, 44
habet 1, 50 121. 3, 70. 5, 176
habita 4, 52
hæreat 5, 121
hæres, *nom.* 2, 12. 6, 33 41 56
hæres, *verb.* 2, 19
halitus 3, 89
hamo 5, 154
haud 2, 6. 3, 36 52 114. 4, 19. 6, 58
haud mora 5, 171
hebenum, *vide* ebenum
hedera P. 6
helicone 5, 7
heliconidaſque P. 4
helleborum 3, 63. 5, 100
heminas 1, 130
herba 6, 26
Hercule 1, 2. 2, 12
herilis 5, 131
Heroas 1, 69
Herodis 5, 180
heſterni 3, 106
heſternum 3, 59. 5, 68
heu 5, 75
heus 2, 17. 3, 94
hianda 5, 3
hiantem 5, 176
hircoſa 3, 77
hoc pacto 4, 43
hominis 5, 118
hominum 1, 1. 5, 52 98
honeſto 2, 74. 6, 5
honore 1, 129
hora 5, 48 153
horoſcope 6, 18
horridulum 1, 54
hortante 5, 21
hoſpes 2, 8
huccine 3, 15.
humaná 3, 72
humero 1, 90
humeros 1, 32
humileſque 2, 8
humor 3, 12
huncine 5, 155
hyacinthina 1, 32
hybernatque 6, 7
Hypſipylas 1, 34

I.

I 4. 19. 5, 126
jaces 2, 27
jacet 6, 29
jactare 4, 15
jactat 5, 175
jam dudum 3, 6
jamne 6, 2
jampridem 3, 97
jamque 6, 30
Janè 1, 58
idcirco 2, 28
idem 5, 66
ideo 6, 23
idonea 5, 20
jecore 1, 25. 5, 129
ignoras 5, 125. 6, 43
ignoſcite 1, 11
ignotus 4, 34

ignoviſſe 2, 24
ilex, *ibid.*
ilia 4, 43
Iliade 1, 123
Ilias 1, 50
illita 3, 53
illud 2, 55. 4, 9. 5, 87
illum 3, 105
imagines P. 5
imitata eſt 1, 59
immeiat 6, 73
immittere 2, 62
immurmurat 2, 9
imò 2, 51
impalleſcere 5, 62
impellere 2, 21
impellit 5, 128
impello 2, 13
impenſius 6, 68
imperio 5, 158
implerunt 1, 99
imprimit 1, 37
improbe 4, 47
improbum 1, 6
impulit 2, 59
impunè 5, 32
impunitior 5, 130
imus 3, 41 42
inane 1, 1
inanes 2, 61
incluſi 1, 13
incolumis 6, 37
incoctum 2, 74
increpuit 5, 127
increvit 3, 32
incurvaſſe 1, 91
incuſaque 2, 52
incuſſere 5, 187
inde 1, 126. 5, 153
indomitum 3, 3
induco 6, 49
induit 1, 74
indulge 5, 151
indulges 1, 41
indulget 5, 57
induto 3, 106
inepte 5, 12
ineptus 5, 175
inexpertum 3, 32
infami 2, 33
infelix 3, 43. 6, 13
inflantes 5, 187
infodiam 1, 120
infundere 1, 79
infuſa 3, 13
ingeminat 1, 102. 3, 87
ingemit 4, 30
ingemuere 5, 61
ingenique P. 10
ingenium 3, 37. 4, 4
ingens 5, 190. 6, 7
ingentes 1, 20. 6, 30
ingenteſque 6, 47
ingenuo 5, 16
ingere 5, 177
ingeris 5, 6
inguine 5, 4. 6, 72
inguinibus 4, 38
inhibere 2, 34
iniquas 1, 130
innata eſt 1, 25
inodora 6, 35
inopi 6, 32
inops 6, 28
inquis 1, 55 112. 6, 51
inquit 5, 85 182 133
inſana 3, 5
inſane 5, 143
inſano 3, 46
inſcitia 5, 99
inſeris 5, 63
inſignem 6, 44
inſomniis 3, 54
inſpice 3, 88 89
inſtantique 5, 157
inſtat 5, 133
inſulſo 5, 9
intabeſcantque 3, 38
integer 5, 173
intendis 5, 13.
intendiſſe 6, 4
intendit 2, 49
intere[illegible] 6, 7
intima 1, 21
intortos 5, 38
intrant 1, 21
intrat 3, 2. 5, 128
introrſum 2, 9
intumuit 5, 145
intus 1, 24 50. 3, 30 42. 5, 129
inventus 6, 80
invideas 3, 73
invigilat 3, 55
jocos 6, 5
Ionio 6, 29
Jove 2, 18. 5, 50 114 139
Jovemque 2, 43
Jovis 2, 21
ira 3, 116. 5, 91
iratis 4, 27
iratum 1, 124
iratus 3, 18. 6, 34
irriguo 5, 56
irrorans 6, 21
iſta 4, 41
iſtas 3, 19
iſte 6, 71
iſtud 3, 94. 4, 9
ita 6, 38
ita eſt 5, 81
Italis 5, 54
Italo 1, 129
itane 3, 7
iter 5, 34
jubente 2, 26
jubeo 5, 161
jubet 6, 10
judex 2, 20
judice 5, 80
jugum 4, 28
junctura 1, 65 92. 5, 14
junicum 2, 47
Jupiter 2, 22 23 *bis* 29 40. 5, 137
jura 5, 137
jure 3, 48
juret 3, 118
jus 2, 73. 5, 176
juſſit 2, 67. 3, 72. 5, 89
juſſus 3, 90
juſtum 4, 9 10
juvat 1, 112. 2, 62. 5, 24 62
juvenci 3, 39
juvenes 6, 5
juveneſque 5, 64
juvenum 5, 63
juventus 3, 54 86
juxta 6, 52

L.

LAbe 3, 25
labefactent 4, 40
labella 2, 32
labello 3, 82
labentes 2, 2
Labeonem 1, 4
laborat 5, 39
laboro 2, 17
labra, P. 1, 5 184
labris 1, 105. 3, 102
laceræ 6, 31
lacerna 1, 54
lactibus 2, 30
læna 1, 32
læſum 5, 148
lætari 2, 54
læve 1, 64
lævia 1, 82
lævo 2, 53
lagena 3, 92. 6, 17
lallare 3, 18
lambunt, P. 5
lampada 6, 61
lance 2, 71. 4, 10
lapidoſa 5, 58
lapillo 2, 1
laquearibus 3, 40
lare 5, 109
largè 5, 177
largior 6, 51
largire 6, 32
largitor, P. 10
laribus 5, 31
latet 3, 113. 5, 29
Latinæ 6, 4
lato 4, 44
latus 6, 7 76
lavatur 3, 98
laudandæ 3, 46
laudant 1, 38
laudare 1, 71
laudari 1, 47
laudatur 1, 87
laurus 6, 43
lautus *ibid.*
laxâ 1, 98
laxamus 5, 44
laxes 5, 110
laxis 3, 102
laxumque 3, 58
lectis 1, 52
lecto 3, 104
lector 1, 126
legarat 6, 66
legendum 1, 98
leges 1, 17
leget 1, 2
legunto 5, 7
Lemures 5, 185
lenia 3, 93
lentè 3, 99
lethi 5, 153
levior 1, 37
lex 5, 98
libabit 2, 5
libelle 1, 120
liber 1, 13 76. 3, 101 5, 83 124
liberior 5, 85
liberque 5, 114
libertas 5, 82
libertate 5, 73
libertis 6, 23
libido 3, 36
libra 5, 47
libræ 4, 11
librat 1, 86
liceat 5, 89 97
licet 4, 39. 5, 84 *bis.* 87

licetur 5, 191
Licini 2, 36
lictor 1, 71. 5, 175
Ligus 6, 6
limen 5, 165
limina 1, 109
limite 3, 57
limo 3, 22
limum 4, 29
linea 3, 4
lingua 2, 9
linguæ 1, 60. 5, 25
linguas 1, 81. 5, 2
linquere 1, 43
lippa 2, 72
lippos 1, 79
lippus 5, 77
liquescant 2, 47
liquido 1, 17
litabis 5, 120
litabo 2, 75
littera 1, 110. 3, 56
littore 6, 29
littus 6, 8
locat 6, 47
locatus es 3, 72
locuplete 3, 74
locus 1, 113
locuturi 5, 7
locutus 1, 33 42
longa 5, 160
longo 1, 95
longos 5, 41
loquendi 1, 80
loquêre 4, 8
loquimur 5, 21
loquor 5, 153
loturo 3, 93
lotus 5, 86
lubrica 5, 135
luce 6, 69
lucemque 5, 60
lucernæ 5, 181
Luciferi 5, 103
Lucilius 1, 114
lucis 2, 27
luero 6, 75
luctata 5, 159
lucum 1, 70
ludere 1, 127
ludit 1, 117
luditur 3, 20
ludo 5, 16
lumbi 4, 35
lumbum 1, 20
lumine 3, 2 80
Lunai portum 6, 9
Lupe 1, 115
luscа 5, 186
luscе 1, 128
luscо 1, 128
lusisse 6, 6
lustralibus 2, 33
lutatus 3, 104
lutea 3, 95. 6, 46
luto 5, 111
lutoque 3, 61
lutum 3, 23
lux 5, 67
luxum 1, 67
luxuria 5, 142
lympha 3, 13
lyncem 1, 101
lyra 6, 2

M.

MAcram 2, 35
Macrine 2, 1
mænâque 3, 76
Mænas 1, 101 105
Mæonides 6, 11
magis 3, 39. 40
magister, P. 10
magistro 3, 46
magistrum 4, 1
magna 2, 71
magnanimus 6, 22
magne 3, 35
magni 2, 72. 4, 3
magnos 3, 65
magnum 5, 66
majestate 4, 8
major 6, 60
majore 3, 92
majorum 1, 108
male 4, 9
maligne 3, 21
malis, I. genis 3, 59
mammæ 3, 18
mando 2, 39
manè 1, 134. 2, 16. 3, 1. 6, 132 188
manes, *nomen* 5, 152
manet 6, 54
manibus 1, 38. 2, 35. 3, 101
Manius 6, 59 60
mansuescit 4, 41
mantica 4, 24
manus 1, 59. 3, 11. 4, 8
manusque 3, 108
Marce 5, 81
marcentes 4, 36
Marco 5, 79 80
Marcus 5, 79 81
mare 5, 146. 6, 7
marem 6, 4
maris 6, 39
Marsi 3, 75
mascula 5, 144
massa 5, 10
massæ 2, 67
Masuri 5, 90
matertera 2, 31. 6, 54
mavis 4, 45
mavult 5, 56
maxillis 4, 37
medendi 5, 101
medico 3, 90
Medis 3, 53
meditantes 3, 83
meditor 5, 162
meiite 1, 114
Melicerta 5, 103
melior 4, 16
meliore 2, 1
melos P. 14
membrana 3, 10
membris 3, 115
memini, P. 3. 3, 44. 5, 41
meminisse 5, 179
memor 5, 153
men' 1, 88 119
mendax 5, 77
mendosè 5, 85
mendosum 5, 106
mens 2, 8
mensa 5, 44
mensamque 5, 170
mentes 5, 35
mentis 2, 74
mephites 3, 99
mera 5, 82
meracas 4, 16
mercare 6, 75
mercede 2, 29
merces 6, 67
mercibus 5, 54
Mercurialem 5, 112
Mercuriumque 2, 44
Mercurius 6, 62
mergis, *verbb.* 2, 15
mergis, *nom.* 6, 30
meruisse 1, 42
merum 2, 3
Messalæ 2, 72
messe 6, 25
messes 3, 5
metæ 3, 68
metas 1, 131
metuam 1, 47
metuas 3, 26. 6, 41
metuens 2, 31. 4, 29
metuentia 1, 43
metuis 6, 26
metus 5, 131
mille 5, 52
millesime 3, 28
milvus 4, 26
Mimalloneis 1, 99
min' 1, 2
minimum 2, 17
minuas 6, 37
minui 6, 16 64
minutum 3, 17
miræ 1, 111
mirè 6, 3
miscere 5, 122
miser 3, 15 *bis.* 107
miserabile 1, 3
miseri 3, 66
miserisque 5, 65
missa est 6, 43
mittit 2, 36
mittunt 2, 57
mobile 1, 18
mobilis 1, 59
modesto 5, 149
modicè 3, 92
modico 5, 15
modicum 3, 25
modicus 5, 109
modo 1, 44 69
modus 3, 69
mœsto 5, 3
molle 3, 23 110
molli 1, 63
mollis 3, 68
momento 5, 78
moneat 5, 143
monitus 1, 79
monstrari 1, 28
monstravit 3, 57
montes 3, 65
monumenta 3, 75
morantur 2, 43
morbo 3, 64
mordaci 1, 107. 6, 86
mordens 4, 30
more 1, 19
morem 3, 31
mores 1, 26 67. 2, 62 3, 52. 4, 35. 5, 15 38
moretur 1, 77
morientis 4, 32
morituri 3, 45
moror 1, 111
morosa 6, 72
mos 5, 1
moveare 5, 123
moveat 1, 88
moverit 3, 37
moves 5, 184
mox 5, 108. 6, 5
multa 3, 73. 4, 49. 6, 8

multum 1, 132. 3, 46
multumque 3, 86
mundi 6, 76
munera 4, 51
muria 6, 20
murice 2, 65
murmura 3, 81
murmure 5, 11
murmurque 2, 6
muſa 1, 68
mutat 2, 60. 5, 54
Muti 1, 115
mutire 1, 119
Mycenis 5, 17

N.

NAmque 2, 13
nare 1, 33 109
naribus 1, 41
naſcentur 1, 40
naſcuntur 5, 130
naſo 1, 118. 3, 87. 5, 91. 6, 17
nata 5, 48
natalibus 6, 19
natalitia 1, 16
natat 1, 105. 5, 183
nates 4, 40
Nattæ 3, 31
natura 5, 101
naturaque 5, 98
navem 5, 141
naufragus 1, 88
navim 5, 102
nebulam 5, 181
nebulas 5, 7
nefas 1, 119. 5, 175
negaris 5, 157
negas 5, 133
negatas P. 11
negato 2, 39
negliget 6, 34
nemo 1, 2 *bis* 3. 4, 23 *bis*
nemon' 3, 8
nempe 2, 70. 3, 1. 5, 67
nepos 6, 71
neque 5, 10
nequeas 2, 4
nequicquam 2, 51. 4, 14 50
Nerea 1, 94
Nerio 2, 14
nervis 2, 41
nervos 4, 45. 5, 129
neſcio 5, 51
neſcio quid 3, 88. 5, 12
neſcire 6, 36
neſcit 3, 33
neſcius 5, 34 101
neu 3, 51. 6, 66
nigra 3, 13
nigri 5, 185
nigrum 4, 13
nihilo 1, 30. 3, 84
nihilum 3, 84. 6, 55
nilne 1, 83
nimis 1, 40
niti 5, 6
nocte 1, 90
noctem 2, 16
noctes 5, 42
nocturnis 5, 62
nodoſaque 3, 11
nodum 5, 159
nollem 3, 45
nolo 1, 11
nonne 1, 96
non queo 5, 133
non ſecùs ac ſi 1, 66
Nonaria 1, 133
nondum 3, 76
noris 4, 52. 5, 18
noſſe 6, 24
noſtin' 4, 25
noſtra P. 9. 5, 47 178
noſtræ 5, 22 115
noſtro 1, 68. 5, 50. 6, 14
noſtros 2, 62
noſtrum, P. 7. 5, 151. 6, 39
notaſti 5, 108
novi 3, 30
novimus 4, 43
nox 3, 91
nucibus 1, 10
nugæ 1, 5
nugari 1, 70
nugaris 1, 56. 5, 169
nugator 5, 127
nugis 5, 19
nulla 1, 58 122. 6, 52 53 54
nullo 5, 120
num 6, 43
Numæ 2, 59
numera 2, 1
numeris 1, 92. 6, 3
numero 1, 64
numeros 1, 13 131. 5, 123
nummi P. 12. 5, 149
nummo 4, 47
nummos 5, 80
nummum 5, 111
nummus 2, 51. 3, 70
nuſquam 1, 119
nutrici 2, 39
nutrieras 5, 150

O.

OBone 2, 22. 6, 43
o curas hom. 1, 1
o curvæ 2, 61
o Jane 1, 58
o miſer 3, 15
o miſeri 3, 66
o mores 1, 26
o ſi 2, 9 10
ob 6, 16 44 48
obba 5, 148
oberres 5, 156
oberret 4, 26. 6, 32
objurgabere 5, 169
obſcœnum 5, 165
obſequio 5, 156
obſtat 5, 141
obſtem 5, 163
obſtipo capite 3, 80
obſtiteris 5, 157
obvia 6, 30
occa 6, 26
occipiti 1, 62
occurrite 1, 62. 3, 64
ocello 1, 18
oculi 3, 117
oculo 1, 66
oculos 2, 34. 3, 44. 5, 33
ocyma 4, 22
ocyùs 2, 24. 3, 7. 5, 141
offas 5, 5
officia 5, 94
officium 6, 27
ohe 1, 23
oletum 1, 112
oleum 6, 50
olim 6, 71
olivo 2, 64. 3, 44
olla 5, 8
ollam 4, 31
olus 3, 112. 6, 20
omento 6, 74
omne 1, 116. 3, 6. 6, 76
omnem 6, 28
omnes 1, 111. 6, 14
omnia 1, 110
opem 2, 41
operæ 6, 9
opertum 1, 121
opifex 6, 3
opimo 2, 48
opimum 3, 32
oportet 5, 155
optare 5, 2
optent 2, 37
optes 1, 84
opus 1, 67. 3, 65. 5, 43
opus eſt 5, 73
ora 5, 2. 6, 6
orbis 2, 20
orca 3, 76
orcæ 3, 50
ordo 3, 67
ore 3, 113. 5, 15
Oreſtes 3, 118
orti 6, 15
os 1, 42
oſcitat 3, 59
oſſa 1, 37. 6, 35
oſtendiſſe 5, 24
oſtendit 5, 38
ovato 2, 55
ovium 2, 26
ovoque 5, 185

P.

PActo 4, 43
Pacuviuſque 1, 77
parere 5, 158
pagina 5, 20
palato 1, 35
palæſtritæ 4, 39
Palilia 1, 72
palleat 4, 43
pallentes 5, 15
pallentis 5, 55
palles 1, 124. 3, 85 94 96. 4, 47. 5, 80 184
pallidamque, P. 4
pallor 1, 26
palmis 6, 39

INDEX.

palpo 5, 176
paluſtrem 5, 60
pandere 4, 36
pannoſam 4, 32
pannutia 4, 21
papæ 5, 79
pappare 3, 17
par 5, 6
paratum 1, 90
paratus 1, 132. 6, 36
Parca 5, 48
paria 6, 48
pariter 5, 43
Parnaſſo P. 2
pars 2, 5. 5, 23 160
parte 3, 72
Parthi 5, 4
parvum 5, 120
parvus 3, 44
paſſim 3, 61
paſta 3, 55
patella 3, 26. 4, 17
pater 3, 35 47. 6, 58
paterna 6, 66
paterni 1, 103
paterno 3, 24
patinæ 2, 42. 6, 21
patranti 1, 18
patres 1, 79
patriæ 3, 70
patriam 5, 164
patriciæ 6, 73
patricius 1, 61
patruelis 6, 53
patrui 2, 10. 6, 54
patruos 1, 11
patulâ 3, 6
pavido 5, 30
paulò 5, 115
paulum 5, 69. 6, 42
pavone 6, 11
peccas 5, 119
peccat 2, 68 *bis*
peccent 6, 36
pecori 6, 13
pectas 4, 37
pectine 6, 2
pectore 2, 53. 3, 107. 5, 27 117 144
pectus 2, 74. 3, 88
pecuaria 3, 9
pecunia 3, 109
pecus 2, 46. 3, 6
pede 1, 13. 4, 12
pedes 3, 108
pedibus 5, 18
Pedio 1, 85
Pedius 1, 85
Pegaſeium, P. 14
pejoribus 6, 15
pelle 4, 14
pellem 5, 140
pellere 1, 84
pelliculam 5, 116
pellis 3, 95
penates 2, 45
pendas 1, 30
pendeat 3, 12
pendens 3, 40
penem 4, 48
penemque 4, 35
penu 3, 74
pependit 5, 31
perages 5, 139
peragit 6, 22
percuſſa 3, 21
percute 5, 168
perdat 3, 33
perditus 1, 23
perducis 2, 56
pergant 5, 159
perge 3, 97
Pericli 4, 3
periculâ 1, 83. 5, 185
periſſe 5, 163
perita 2, 34
permiſit 5, 33
permittere 5, 94
pernæ 3, 75
peronatus 5, 102
pertuſa 4, 28
pes 3, 62
peſſime 2, 46
petis 5, 149
petite 5, 64
petulans 1, 133
petulanti 1, 12
pexuſque 1, 15
phaleras 3, 30
Phyllidas 1, 34
picas, P. 13
picaſque, P. 9
pice 5, 148
pictæ 5, 25
pictum 1, 89
pictus 6, 32
piger 5, 132
pilea 5, 82
pilos 4, 5
pinge 1, 113
pingitur 6, 63
pingue 3, 33
pinguem 5, 181
pingues 6, 77
pingui 1, 96. 2, 52
pinguibus 3, 74
pinguior 6, 14
pinguis 1, 57
pinſit 1, 58
piper 3, 75. 5, 55 136. 6, 21
pipere 6, 39
Pirenen, P. 4
pituita 2, 57
plantaria 4, 39
plaſmate 1, 17
plaudentibus 4, 31
plauſiſſe 6, 77
plebecula 4, 6
plebeiâ 3, 114
plebeiaque 5, 18
plorabile 1, 34
plorabit 1, 91. 5, 168
pluteum 1, 106
pocula 1, 30
poemata 1, 31
poeta P. 3. 1, 75
poetæ 1, 36 68
poetas P. 13
poetidas, *ibid.*
polenta 3, 35
politus 5, 116
pollice 5, 40. 6, 5
Polydamas 1, 4
ponatur 5, 3
pondus 5, 20
pone 3, 107
ponere 1, 70. 5, 53. 6, 23
Pontifices 2, 69
Ponto 5, 134
popa 6, 74
popello 4, 15. 6, 50.
populi 1, 42 63. 3, 112. 4, 1
populo 1, 15. 4, 36 50. 5, 178
populum 1, 118. 3, 30 86
porci 1, 72
portam 3, 105
portantes 5, 182
portes 1, 90
porticus 3, 54
portum 6, 9
poſcas 2, 15
poſcat 5, 102
poſcentes 3, 64
poſcere 5, 1
poſcis 2, 3 41. 3, 18. 6, 61
poſcit 1, 128
poſitis 3, 19
poſitum eſt 3, 111
poſſe 1, 83. 3, 84
poſſidet 5, 75
poſſint 5, 178
poſſis 5, 111
poſſit 2, 72
poſt 1, 134
poſterior 5, 72
poſtibus 6, 45
poſticæ 1, 62
poſtquam 3, 90. 5, 88. 6, 10 38
poſuiſſe 1, 86
pote 1, 56
potes 4, 46
potior 2, 20
potis es 4, 13
potius 3, 16
præbemus 4, 42
præbet 2, 28
præcedenti 4, 24
præcipites 3, 42
præcipui 2, 58
præclarum 2, 10
præcordia 1, 117. 5, 22
prædia 4, 25
prædictum 5, 188
præfigere 4, 13
prægrandi 1, 97 124
prælargus 1, 14
præparet 6, 12
præponere 2, 18
præſtantior 6, 76
præſto, *adverb.* 6, 56
præteritos 5, 162
Prætore 5, 88
Prætoribus 5, 114
Prætoris 5, 93
prætrepidum 2, 54
prætulerint 1, 5
prandeat 3, 85
prandia 1, 67 134. 5, 18
prece 2, 3
premis 5, 11
premitur 5, 39
prendit 6, 28
preſſo 5, 109
prima 3, 76
primas 5, 42.
primordia 6, 3
primùm 5, 30
primus 5, 136
prior 6, 61
priùs 5, 108
pro nihilo 1, 30
probo, *nomen* 1, 19
proceres 1, 52
procerum 2, 5
prodirem, P. 3
producis 6, 19
progenies 6, 57
Prognes 5, 8
proh 2, 22
prohibes 6, 51
prolui, P. 1
promittere 3, 65

promptè 6, 58
promptum 2, 6
proneptis 6, 53
propago 2, 72
prope 4, 34. 5, 70. 6, 60
propenſo 1, 57
properandus 3, 23
propinquis 3, 70
propria 6, 25
protegit 4, 44
protinùs 1, 110
protulerim 1, 89
proxima 3, 43
proximus 2, 12
prudentia 4, 4
pſittaco P. 8.
pubis 6, 44
publica 5, 98
Publius 5, 74
pudet 1, 83. 3, 31
puella 3, 110
puellæ 2, 37
puer 5, 126 167 169. 6, 22 69
pueri 1, 113
pueris 1, 79. 3, 17. 4, 31. 5, 140
pueriſve 2, 20
puerum 2, 32
pulchrius 5, 179
pulchrum eſt 1, 28
pulmentaria 3, 102
pulmo 1, 14
pulmone 2, 30. 5, 92
pulmonem 3, 27
pulpa 2, 63
pulſa 5, 24
pultes 6, 40
pulvere 1, 131. 2, 67
puncto 5, 100
punire 3, 35
pupille 4, 3
pupillum 2, 12
puppæ 2, 70
puppe 6, 30
pura 5, 28
purgas 2, 16
purgatas 5, 63
purgatiſſima 2, 57
purpura 5, 30
purpureas 3, 41
purum 3, 25
putas 2, 24
puteal 4, 49
putet 3, 73
puto 4, 9
putre 3, 114
putris 5, 58
Pythagoreo 6, 11

Q.

QUæcunque 1, 10 quæque 3, 53. 5, 107
quære 6, 57
quærere 6, 65
quærimus 5, 174
quærîſne 1, 80
quæruntur 1, 30
quæſieris 4, 25
quæſiveris 1, 7
quam, *pronom.* 5, 145 175
quàm 2, 25. 3, 42. 4, 52
quamvis 2, 40, 5, 70 *bis*
quando 1, 46
quandoque *pro* quandocunque 4, 28
quantaque 5, 22
quantas 5, 5
quantum 1, 1 60. 3, 49 71. 4, 26. 5, 27
quare 1, 3. 4, 38
quarto 6, 78
quartus 6, 57
quaſi 5, 66
quatit 2, 35
querela 1, 91
queritur 3, 12 14
quî, *adverb.* 5, 130
quî pote 1, 56
quincunce 5, 149
quinque 4, 39
quinta 3, 4
Quinti 1, 73
Quintus 6, 11
quippe 1, 88
Quiritem 5, 75
Quirites 3, 106. 4, 8
quiſquam 1, 112. 5, 83
quiſque 5, 73
quiſquis 1, 44. 6, 42
quo 1, 24. 3, 60 62. 5, 143 *bis*
quo fretus 4, 3
quo pacto 2, 46
quondam 6, 65
quorſum 5, 5

R.

RAbioſa 3, 81
radere 1, 107. 3, 114. 5, 15
raderet 3, 50
ramale 1, 97
ramalia 5, 59
ramos 3, 56
ramoſa 5, 35
ramum 3, 28
rancidulum 1, 33
rapiant 2, 38
rapias 5, 142
rapidæ 5, 94
raptum 1, 100
rara 1, 46
raſis 1, 85
raſiſſe 2, 66
raſtro 2, 11
ratio 5, 96 119
ratione 3, 36. 5, 39
ratis 6, 31
raucus 5, 11
recens 5, 136
recenti 1, 15. 5, 54
receptat 6, 8
receſſi 5, 88
receſſus 2, 73
recti 1, 48. 5, 121
rectius 4, 9
recto 5, 104
rectum 4, 11
recuſas 3, 18. 5, 79
recuſem 6, 15
recuſet 1, 41
recuſo 1, 48
recuritaque 5, 184
redit 6, 79
reduco 5, 118
refulſerit P. 12
regina 2, 37
regula 4, 12. 5, 38
regum 1, 67. 3, 17. 6, 46
reguſtatum 5, 138
relaxat 5, 125
relicta 3, 38. 5, 168
relictam 5, 61
relictis 1, 10. 6, 63
relinque 5, 17
reliqua 5, 87. 6, 53
reliquum 6, 68 *bis*
remitto P. 5
Remus 1, 73
renuis 6, 63
reparabilis 1, 102
repente P. 3
repeto 5, 118
repone 6, 66
requiem 5, 43
requieſcere 3, 90
reſignent 5, 28
reſponde 2, 17
reſpondeat 4, 19
reſpondet 3, 22
reſpue 4, 51
reſtas 3, 97
retecti 3, 101
retines 5, 116
revello 5, 92
reverti 3, 84
Rex 2, 37
Rhenos 6, 47
rhombos 6, 23
ridenti 1, 116
ridere 1, 122
rides 1, 40
ridet 3, 86. 5, 190
rigida 6, 77
rigidos 3, 105
rimas 3, 2
riſiſſe 1, 132
ritè 3, 111
ritu 6, 59
rixanti 5, 178
robuſti 5, 5
rodere 5, 170
rodunt 3, 81
rogarit 2, 40
rogavit 3, 93
rogitas 5, 134
Roma 1, 5
Romæ 1, 8
Romule 1, 87
Romulidæ 1, 31
roſa 2, 38
rota 3, 24. 5, 72
rubellum 5, 147
rubra 5, 169
rubrica 5, 90
rubricam 1, 66
rubrumque 5, 182
rudere 3, 9
rudis 5, 103
rugam 6, 79
rugoſaque 5, 91
rugoſum 5, 55
ruis 5, 143
rumore 5, 164
rumpere 3, 27. 5, 13
runcantem 4, 36
rupi 5, 158
rupta 6, 27
rupto 1, 25. 5, 189
rure 3, 24

rurſum 3, 34
rus 1, 71

S.

SAbbata 5, 184
Sabino 6, 1
ſacer 1, 113
ſacerdos 5, 186
ſacra P. 7
ſacras 2, 55
ſacro 2, 25
ſacrum 6, 21
ſæpe 3, 44. 5, 9
ſævos 3, 35
ſagittis 4, 42
ſale 4, 30
ſalinum 3, 25. 5, 138
ſalit 3, 111
ſaliva 1, 104
ſalivam 5, 112. 6, 24
ſalivis 2, 33
ſalutas 3, 29
ſambucam 5, 95
Samios 3, 56
ſanctè 2, 15
ſancto 2, 69
ſanctoſque 2, 73
ſanguis 1, 61. 3, 116
ſani 3, 118
ſanna 5, 91
ſannæ 1, 62
ſanus 3, 118
ſaperdas 5, 134
ſapere 6, 38
ſapias 5, 167
ſapiat 4, 21
ſapiens 3, 53. 5, 114
ſapimus 1, 11
ſapio 3, 78
ſapit 1, 106
ſardonyche 1, 16
ſartago 1, 80
ſatis 3, 27 78
ſatur 5, 56. 6, 71
ſaturi 1, 31
Saturniaque 2, 59
Saturnumque 5, 50
ſaturum 1, 71
ſatyri 5, 123
ſaxa 6, 27
ſcabioſum 5, 74
ſcabioſus 2, 13
ſcalpuntur 1, 21
ſcelerata 2, 63
ſciat 1, 27
ſcilicet 1, 15. 2, 19. 4, 4
ſcinderis 5, 154
ſcintillant 3, 117
ſcire 1, 27. 2, 17. 3, 49
ſcire tuum nihil eſt, &c. 1, 27
ſcis 1, 53 54. 4, 10
ſcit 1, 65 132
ſcloppo 5, 13
ſcombros 1, 43
ſcopuli 6, 8
ſcribimus 1, 13
ſcribitur 1, 53
ſcribo 1, 45
ſcrobe 1, 119
ſcutica 5, 131
ſecretam 5, 96
ſecreti 5, 21
ſpectabere 5, 71
ſecto 1, 131
ſecuit 1, 114
ſecum 3, 81
ſecundo 5, 72
ſecura 3, 26
ſecurus 3, 62. 6, 12 13
ſecùs 1, 66
ſede 1, 17
ſeductior 6, 42
ſeductis 2, 4
ſeductum 5, 143
ſeges 6, 26
ſemel 1, 24. 5, 157
ſemipaganus, P. 6
ſemper 4, 18. 5, 69
ſemuncia 5, 121
ſene 1, 124
ſenectæ 2, 41
ſenes 5, 179. 6, 6
ſeneſque 5, 64
ſenio, *nominativ.* 3, 48
ſenio, *ablativ.* 6, 16
ſeniumque 1, 26
ſenſus 1, 69
ſentis 2, 18
ſepelii 3, 97
ſepia 3, 13
ſequaces, P. 6
ſequenda 5, 107
ſequeris 3, 61. 5, 14 155
ſequi P. 11
ſerena 1, 19
ſeri 5, 61
ſeria 2, 11. 5, 44
ſeriolæ 4, 29
ſermo 1, 63
ſervas 5, 117
ſervitium 5, 127
ſeſquipede 1, 57
ſeſſilis 5, 148
ſeveros 1, 64
ſiccas 3, 5
ſiccis 5, 163
ſiccum 6, 20
Siculi 3, 39
ſidere 5, 46
ſignum 6, 17
ſilentia 3, 81. 4, 7
ſiliquis 3, 55
ſilix 4, 41
ſimilis 3, 17
ſincipur 6, 70
ſine 3, 25. 6, 16
ſingultiet 6, 72
ſiniſtro 4, 27. 5, 164
ſinu 5, 37
ſinuoſo 5, 27
ſis *pro* ſi vis 1, 108
ſiſtam 6, 79
ſiſtro 5, 186
ſitiat 1, 60
ſitiente 3, 92. 5, 136
Socratico 5, 37
ſodes 3, 89
ſole 4, 18. 5, 54
ſoleâ 5, 169
ſolem 4, 33
ſolers 5, 37 142. 6, 24 75
ſoles, *nomen*, 5, 41
ſolidum 5, 25
ſolis 6, 19
ſolitos 1, 70
Solones 3, 79
ſoluta 3, 58
ſomnia 2, 57. 3, 83
ſomniaſſe, P. 2
ſomno 5, 56
ſonat 1, 109. 3, 21
ſorbere 4, 16. 5, 112
ſorbet 4, 32
ſorbitio 4, 2
ſordidus 1, 128
ſparſiſſe 5, 33
ſpeciem 5, 105
ſpecies 5, 52
ſpectatur 4, 24
ſpem 2, 35
ſpes, P. 12
ſpirent 6, 35
ſplene 1, 12
ſpondente 5, 79
ſpumoſum 1, 96
Staio 2, 19 22
ſtat 5, 96
ſtemmate 3, 28
ſteriles 5, 75
ſterilis 6, 54
ſtertimus 3, 3
ſtertis 3, 78. 5, 132
Stoicus 5, 86
ſtolidam 2, 28
ſtrepitum 6, 4
ſtrigiles 5, 126 131
ſtringere 2, 66
ſtruere 2, 44
ſtudeam 3, 19
ſtudeo 5, 19
ſtultis 5, 93 121
ſtupet 3, 32
ſtuppas 5, 135
ſubærato 5, 106
ſubdite 5, 124
ſubduximus 1, 95
ſubeas 5, 155
ſubere 1, 97
ſubiere 3, 106
ſubiit 2, 55
ſubit 3, 100. 4, 12
ſubriſit 3, 110
ſubſellia 1, 82
ſubter 3, 41. 4, 43
ſuburra 5, 32
ſuccinis 3, 20
ſuccinctis 5, 31
ſuccinctus 5, 140
ſudans 3, 47
ſudare 5, 150
ſudes 2, 53
ſufficiat 3, 4
ſuffla 4, 20
ſulcoque 1, 73
ſulfure 2, 25
ſulfureas 3, 99
ſumen 1, 53
ſumis 5, 124
ſumma 1, 104. 3, 34. 4, 14 17
ſummæ 6, 64
ſummoſque 3, 108
ſummum 3, 48
ſumptus 6, 67
ſupellex 4, 52
ſuperbo 1, 100
ſupereſt 6, 55
ſuperis 2, 71
ſuperos 2, 43
ſupinus 1, 129
ſupplantat 1, 35
ſupplice 2, 35
ſupplicet 5, 173
ſuppoſita 3, 116
ſuppoſui 5, 36
ſupra 5, 118
ſurdâque 6, 28
ſurdum 6, 35
ſurge 5, 132 133 *ter*
ſurgentem 3, 57
ſurgit 3, 95

Surrentina 3, 93
ſuſcipis 5, 36
ſuſpendere 1, 118. 4, 10
ſuſpendit 5, 47
ſuſpiret 2, 51
ſuſurros 2, 6

T.

TAbellas 5, 81
tabula 6, 33
tacebo 3, 97
tacendaque 4, 5
tacita 2, 5
tachè 3, 95
tacitus 5, 184
Tadius 6, 66
tali 3, 19
talo 5, 104
tangat 4, 34
tange 3, 107
tangit 1, 117
tangitur 3, 4
tantum 1, 60. 5, 123
tectoria 5, 25
tecum 4, 52. 5, 12 41 42
temone 5, 70
temperat 5, 51
templis 2, 7 62 75
tempora 5, 47
tempore 3, 62
ten' 1, 29
tenax 5, 48
tendere 1, 65
tendis 3, 60. 5, 139
teneat 5, 99
teneo 5, 113
teneras 1, 107
tenero 1, 35. 3, 113
teneroque 3, 16
teneros 5, 36
tenerum 1, 98
tentas 2, 21
tentat 4, 23
tentemus 3, 113
tenuem 6, 24
tenui 5, 77
tenuia 5, 93
tenus 6, 25
tepidum 1, 84
ter 5, 188
terque 2, 16
terebrare 5, 138
terens 1, 73
tergo 1, 58. 4, 244
teris 5, 15
terræ 6, 57 59
terram 3, 80
terras 2, 61
terruit 3, 41
tertia 2, 14. 3, 91
teſſerulâ 5, 74
teſtaque 3, 61
teſticuli 1, 103
tetigiſſe 6, 17
tetrico 6, 2
theta 4, 13
thure 5, 120
thus 1, 43. 5, 135
Thyeſtæ 5, 8
thynni 5, 183
Tiberino 2, 15
timor 3, 115
tincta 3, 37
tingat 6, 20
tingebam 3, 44
tinniat 5, 106
Titos 1, 20
togaque 1, 15
togæ 5, 14
tollat 4, 51
tolle 5, 87 136
tollere 2, 7
tollit 4, 2
tonat 2, 24
toroſa 3, 86
torquere 3, 51
torta 5, 146
torva 1, 99
tot 2, 47. 5, 124
totaque 5, 32
totum 1, 49. 6, 64
totumque 5, 28
totus 5, 173
trabe 1, 89. 5, 141. 6, 27
trabeate 3, 29
tractas 4, 1
tragœdo 5, 3
traham 5, 28
trahe 5, 17
trahitur 5, 160
trama 6, 73
tranſcendere 5, 111
tranſilias 5, 146
tranſiſſe 5, 60
tranſtro 5, 147
tremat 6, 74
tremor 3, 100
tremulo 1, 21
tremulos 3, 87
trepida 1, 74
trepidare 1, 20. 5, 170
trepidas 5, 35
trepidat 3, 88
tres 5, 123
treſſis 5, 76
triental 3, 100
triplex 6, 78
triſte 1, 9. 2, 27
tritâ 1, 54
Troiades 1, 4
troſſulus 1, 82
trutina 1, 7
trutinantur 3, 82
tſique 2, 25
tua 5, 23
tuba 3, 103
tucetæ 2, 42
tui 6, 80
tulit 1, 75
tum 3, 12. 5, 60
tumebis 3, 63
tumet 2, 14. 5, 183
tumidas 5, 13
tumulo 1, 39
tun' 1, 22. 5, 146
túne 6, 37
tunicatum 4, 30
tuo 5, 40
turba 6, 42
turbæ 4, 7
turbida 1, 5
turbinis 5, 78
turdorum 6, 24
turgeſcat 5, 20
turgeſcere 5, 56
turgeſcit 3, 8
turgidus 3, 98
turpe 1, 3
Tuſco 3, 28
Tuſcum 2, 60
tutor 3, 96
Tyrannos 3, 35

V.

VÆ 6, 50
vafer 1, 116 132. 6, 20
vago 6, 72
valle 6, 8
vaneſcat 3, 13
vapida 5, 148. 6, 17
vapido 5, 117
vaporata 1, 126
vappa 5, 77
varicoſos 5, 189
Varo, *nominat.* 5, 138
varo, *ablat.* 4, 12. 6, 18
vaſa 2, 59
vaſta 5, 141
vatibus 5, 1
vatum *P.* 7. 1, 34
uda 2, 32
udas 5, 165
udo 1, 105
udum 3, 23
Vectidii 4, 25
vegrandi, *vid.* prægrandi 1, 97
Vejentanúmque 5, 147
Velina 5, 73
velis, *verbum.* 3, 36. 5, 170
vellant 4, 39
vellat 1, 133
velle 1, 41. 5, 53
vellere, *verbum*, 2, 28
vellus 2, 65
velox 4, 4
vena 1, 103. 6, 72
venas 2, 66. 3, 91 107
vende 6, 75
vendo 1, 122
veneno 3, 37
venere, *verbum*, 5, 180
venerem 5, 58
Veneri 2, 70
venerit 1, 81
venienti 3, 64
venimus 3, 16
venio 6, 62
venit 3, 11. 4, 5 48. 5, 67. 6, 39
venoſus 1, 76
venter, *P.* 11. 6, 74
ventre 3, 98
ventis 3, 27
ventos 5, 11
veratro 1, 51
verba, *P.* 9. 1, 35. 3, 19 45 82. 4, 45. 5, 14 28
verè 5, 113
verecunda 5, 44
veri 5, 48 75 105
vernæ 4, 22
vero 1, 107
verrucoſa 1, 77
verſu 1, 21
verſum 1, 65 93
verte 5, 137
vertentem 5, 71
verterit 5, 78
vertigo 5, 76
verum 1, 55 *bis* 90
verumne 3, 7
Veſtaléſque 2, 60
vetat 5, 101. 6, 49
vetavit 5, 90

veterem 5, 116
veteres 5, 92
veteris 3, 83. 4, 29. 5, 59
veterum 6, 3
vetitos 5, 99
veto 1, 112
vetuere 2, 43
vetule 1, 22
vetus 1, 97
viatica 5, 65
vibice 4, 49
vicem 4, 42
vicini 3, 110. 6, 14
vicinia 4, 46
viciſſim 5, 107
victuri 3, 67
vide 1, 108
videant 3, 38
videas 3, 19 80. 3, 94
videmus 1, 69
vidi 1, 120 *bis*
vidit 3, 91
vigila 5, 177
vin 6, 63
vina 3, 100
vincere 2, 48
vincique 5, 39
vincula 5, 158
vindicta 5, 88 125
vino 5, 183
violæ 1, 40
violas 5, 182
violens 5, 171
Virbi 6, 56
virgine 2, 70
viri 1, 36
viridi 3, 22
virtutem 3, 38
virum 1, 96
vis, *verbum*, 1, 56. 2, 19. 5, 144
viſa eſt 3, 109
viſo 4, 47
vitæ 5, 34 94
vitam 5, 61 83
vitanda 5, 107
vitiabit 5, 97
vitiarunt 6, 40
vitiato 2, 65
vitio 2, 68. 3, 32. 4, 13
vitium 1, 116. 3, 21
vitrea 3, 8
vitulo 1, 100
vive 5, 153. 6, 25
vivere 1, 9 61. 2, 7. 3, 31 5, 84 104 139
viveret 1, 104
vivis 3, 62. 5, 152
vivitur 4, 43. 5, 53
vivo 6, 31
de ceſpite vivo, *ibid.*
vivunt 6, 2
vixiſſe 4, 17
vixit 6, 54
ulcus 6, 113
ullo 4, 41
ulmo 3, 6
ulterior 6, 41
ultra 3, 15. 5, 69
ultrò 5, 172
umbo 5, 33
umbra 3, 4
umbris 3, 74
una 5, 75
unà, *adverb.* 5, 50. 6, 29
uncis 1, 40
uncta 3, 102. 4, 17
unctáque 5, 180
unctis 2, 30. 6, 16
unctus 4, 33
unda 3, 34
undæ 3, 68
unde 1, 73 80 81. 5, 124
undique 3, 59
unge 6, 68 69
unguem 5, 162
ungues 1, 65 106
unguine 6, 40
uno 1, 66. 5, 46 53 70
unum 5, 43. 6, 58 59
unus 3, 7
vocat 6, 27
voce 1, 19. 5, 28
voces, *nomen*, P. II. 5, 126
vocet 5, 171
vocum 6, 3
voler 1, 91
volo 5, 84 87
voluit 5, 84
voluntas 5, 89
vomuere 5, 181
vota 2, 39. 6, 28
voti 5, 109
votis 3, 49
voto 2, 7 35. 5, 53
urbem 1, 114
urbi 6, 38
urentes 2, 34
urget 6, 37
urna 5, 145
urnæ 6, 34
urnas 2, 60
urtica 6, 70
uſque 1, 26. 6, 15
uſum 5, 94
uſus 5, 52
utar 6, 22 *bis*
utile 3, 70
utinam 2, 12
utitur 2, 68
vulgi 6, 12
vulnera 5, 4
vulnus 4, 44
vulpem 5, 117
Vulpennius 5, 190
vultum 5, 40
vulvæ 6, 73
vulvas 4, 36
uxor 1, 74. 2, 14. 3, 43

FINIS.